г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛРШЕЊЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСИ ДРУШТВЕНИ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ
Србији за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. ЗА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВОЈУ ДРУЖИНУ, ПОДРУЖИНЕ И ЂАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 1. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 3. ЈАНУАРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

Ступајући у XXIV. годину „Тежак" сматра за своју пријатну дужност, да се најпре захвали свима својим сарадницима и претплатницима, првима на њиховом труду и моралној а другима на материјалној потпори. Својим досадањим обилатим садржајем надамо се, да је „Тежак" задовољио своје претплатнике и читатеље; и да је у праву да очекује, да га и у овој години још јаче потпомогну читатељи претплатом а сарадници радом.

„Тежак" ће и у овој години излазити недељно, а цена биће му иста. Али односно претплате, по решењу управ. одбора Срп. пољ. друштва, учињене су ове измене:

1. *Приватним личностима* неће се више давати лист на вересију, и слаће се само онима који положе *претплату унапред* на целу или пола године. Садањим претплатницима слаће се до 1. Фебруара; па који дотле не положе претплату, обуставиће им се.

2. *Општинама, школама* и *црквама*, које су сада претплатници, слаће се лист и даље; па које од њих нежеле више бити претплатници, треба да известе Срп. пољоп. друштво најдаље до 1. Марта, иначе сматраће се као претплатници и даље и обавезне су платити претплату. Претплату су дужне положити најдаље до 1. Септемба, а после тога рока тражиће се од њих наплата.

3. Друштвени чланови *помагачи* и *чланови своју подружина* и ђаци у опште добијаће лист у *пола цене*, ако унапред плате претплату за целу годину. Подружине за своје чланове примаће претплату и предавати друштву.

4. *Претплатници из иностранства* у опште добијаће лист само кад *унапред* положе претплату. Садањим претплатницима, који су уредно плаћали, слаће се лист до 1. Фебруара, па ако дотле не обнове претплату, обуставиће им се.

Оваквим начином претплаћивања на „Тежак" биће олакшано и Срп. пољоприв. друштву, као издиваоцу, јер ће знати унапред колико ими извесних претплатника и колико претплате, а тако исто и претплатницима, јер се отклања та непријатност, да се повише година сматрају као дужници и потрзају да плаћају дужне претплате.

Све претплатнике „Тежака" и пријатаље наше привреде молимо, да похитају с претплатом, те да им се лист на време и уредно шаље.

Претплату ваља слати на адресу Срп. пољоприв. друштва у Београду; а најлакше и најсигурније је, *ако се претплаћује код поште,* где ове има.

УРЕДНИШТВО

КАКВА ЈЕ БИЛА 1892. ГОД. ЗА НАШЕ ПОЉОРАДНИКЕ.

Почетак вегетационе године, коју рачунамо од почетка месеца септембра 1891. није био угодан. У месецу септембру, када је требало одпочети главне радове и сејитбу за нову годину, још су се у више крајева осећале посљедице дуготрајне летње суше, те зато врло је се мало могло што урадити у течају прве трећине јесени. После тога наступиле су кише, и то више но што је нужно било да се земља развлажи и за рад олакша а у почетку друге половине месеца октобра падао је и снег и то доста велики не само у планинским местима но и по равницама. Усљед овако неугодног времена, пољорадници почели су јако да очајавају, и не имајући наде да ће се време разлепшати пре пролећа, орали су и сејали јесења бела жита и при неугодном времену управо на ризик па шта Бог да, само да им њиве не би остале не засејане. На ову журбу сејитбе белих жита надражани су били великим ценама жита, које су у то време биле. Срећом време се разлепша у последњој трећини јесени и пољорадници добију толико лепог времена да су јесењу сејитбу и многе друге радове могли лако посвршавати. И ако је сејитба доцкан и у невреме одпочета, опет је ове јесени засејано више него у предпрошлој, а ово је поглавито изазвала велика цена житу. Засејана жита тек су никла била, а нека су била и у почетку самог ницања, када је астрономска зима наступила и када су ладноће и циче требале да наступе. Но зима није била јака не само у свом почетку, када су жита још сасвим слаба била, но ни за све своје време 1891-2 год. У почетку зиме пало је нешто мало снега, и по нижим местима не више, но колико је нужно да се земља покрије. Одма затим наступили су мразеви, који су месец дана трајали но они нису били јаки и нису нашкодили усевима и ако су ови неразвијени били, јер су били снегом покривени. У средини зиме наступило је још блажије време, а било је чешће и кише, а при крају зиме погоршало је се време, јер су наступиле лапавице, доста јаки мразеви, а падао је и снег.

Пролеће није почело лепим данима и лепим временом. У њему је се продужило оно исто ружно време, које је било при крају зиме. Било је снега, врло честих лапавица а и доста јаких мразева. Тек у другој трећини наступило је блажије време да је воће могло да отпочне цветати, но и тада је било слане и ладних дана и у равним положајима. Пролеће ни у својој посљедњој трећини, није, као што обично код нас бива, прешло из зиме у лето, оно је и у мају месецу, више личило на благу јесен.

Лето је у првој и другој, а нарочито у првој трећини било доста кишно и сразмерно мало топло, а у последњој трећини сушно но и тада није било млого одвећ топлих дана као што неких година бива.

Према оваквим природним приликама развитак и берба појединих усева били су овакви:

Озима бела жита, која је блага зима одржала, изишла су добро, но у првој половини пролећа споро су напредовала, јер није било довољно топлоте. Доцније развијала се бујно у влат (сламу), усљед чега су

ПОДЛИСТАК.

ПРОСЛАВА ДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ

Ратарске школе и први збор свршених ђака исте школе у Краљеву.[1]

Догађаји 1-ог и 2-ог Октобра о. г. у Ратарској Школи у Краљеву заслужују да заузму важно место у аналима нашег пољопривредног развијања. —

Нешто је необично код нас да једна стручна пољопривредна школа доживи један деценијум. Све досадашње биле су на жалост, такве среће, да не могаху да саставе ни толики број година. Тако значајан моменат не само за школу но и за свеколику пољопривреду нашу није могао остати нечујан. За то је управа школска на дан 1 Октобра, када се навршује десет школских година а настаје једанајеста, приредила једну скромну свечаност, на коју су позвати били сви свршени питомци и сви бивши наставници те школе. — Да у кратко опишемо, како је текла ова значајна прослава.

Годишњи испити свршени су и у школи се опажала необична живахност. Питомци, који су ове године свршили, нису се разишли кућама, него су са својим млађим друговима, а под руковођењем вреднога баштована школског, спремали локале школске за овај свечани дан. Већ 30-ог Септембра била је школа споља и изнутра лепо декорисана зеленилом и народним тробојкама, и спремна да дочека своје драге госте из близине, као и и из даљина. Нарочито је својим укусним уређењем импоновала дворница одређена за ову свечаност.

Још на 2 дана пред прославу отпочели су се прикупљати свршени питомци ове школе, а у очи саме прославе било их је већ у приличном броју. Милина је било видети, с каквом скромношћу, с каквим страхопоштовањем ступаше ови пионери пољопривредног напретка у нас под кров оне куће, којој имају разлога да буду много захвални.

Први Октобар освануо је једним красним даном. Мали али виђени град, Краљево, био се заодео у лепо шаренило од српских тробојака. Необична живост прожмала је све грађанство; и сваки је овај дан сматрао као најрадоснији празник, јер он има да потврди: колико је добре воље и пожртвовања општина краљевска поднела за оживотворење овог тако значајног и корисног завода за сву земљу.

По распореду најпре је била свечана служба у цркви краљевској. По том су се претставници свих месних власти и корпорација, гости са стране и грађани сакупили у дворници школској, где је, после једне мале почивке, управитељ школе г. Паја Т. Тодоровић, прочитао свечан говор, у коме је у кратким, али исцрпним потезима, пропратио развијање, утицај и постигнуте резултате ове школе у току прошлих 10 година. Говор је подељен био на ове одељке: развијање теоријске наставе; развијање

[1] Због изобилног материјала овај је извештај изостао.

Уредништво.

у понеким местима полегла пре но што су прецветала. Цветање је ишло неједнако и трајало је дуже време а тако исто сазревање.

Јара бела жита нису могла бити рано с' пролећа засејана, али чим су засејана прихватило их је угодно време, те су брзо ницала и тако се напредно развијала да су достигла озима.

Жетва и једних и других белих жита трајала је дуго и била јако отежана због неугодног времена.

Бела жита, која су се изванредно добро ове године у влат (сламу) развила, развила су се врло добро и у род, што се тиче количне, но рад није испао подпуно једар (тежак) а у врло ниским положајима страдао је и од главнице.

У средњу руку узевши бела жита и то пшеница, крупник и овас дала су ове године по дванајест, а раж и јечам по једанајест и по товара (товар је 100 килограма) на ектар.

Рачуна се да је овима усевима засејано било 520 хиљада ектара и то пшеницом 250 000, ражи 80.000, јечмом 95.000, овсом 80.000, и крупником 15.000 ект.

Кукурузи, у равним и жупним положајима, могли су на време посејани бити а у вишим положајима и врло тешким (ладним) земљама то није било могуће због недовољне топлоте. Сви кукурузи, који су на време посејани ницали су брзо и подједнако, расли су добро а у млогим крајевима и сувише млого у шашу (тулузину). За време одсецања рода имали су довољно влаге, но за време цветања није им свуда било подпуно угодно време, те зато ни сав отсечени род (клипови) на струку, није могао како треба у зрно развити се.

Позни кукурузи развијали су се споро и нису се могли поправити и ако је права суша доста доцкан наступила. По наступању суше почели су одма сушити се и нису никако род ни понели.

Кукурузи, који су правилно развијали, се родили су врло добро и род им је врло добар и здрав. За време бербе, било је врло лепо време и кукурузна берба била је на време и свршена је по лепом времену.

У средњу руку узевши, кукуруз је дао шеснајест товара зрна на ектар, а шаше (тулузине) имало је ове године сразмерно више но обично.

Рачуна се да је ове године кукурузом засејано било само до 400.000 ектара. Позно пролеће учинило је то, да је ове године мање засејано било но 1891 г.

Баштенски усеви, који приспевају за време лета развијали су се добро, али су доста доцкан приспевали; они пак, који приспевају у јесен, застали су били одвећ јако у даљем развитку при крају лета и упочетку јесени, па зато на млогим местима и нису дали добар род, као што је с' почетка за то изгледа било. Од овога учинио је изузетак јесењи купус, који је пред саму дубоку јесен опоравио се, и добар плод дао.

Конопља и лан од самог ницања па до зрења развијали су се правилно и дали су врло добар принос и по количоћи и по каквоћи.

Дуван је добро ницао и врло је добро и бујно развијао се и дао је принос по количини врло добар, а по каквоћи добар.

школске привреде; спољни утицај школе и резултати образовања пољопривредника у овој школи.[1]) На крају је нарочито нагласио, да ће се школа, према самом свом задатку, старати да одјако своје ученике спрема више у мануелним радњама и да се на школском добру примењује све ово, што наука и рационална управа треба нашем пољопривреднику да понуди ради његовог бољитка. Да се то постигне, истакао је као главна начела: *сложан рад* и разумну употребу средстава, која се школи обилато на расположење стављају.

После говора управитељ је с особљем примао честитања од претставника власти, корпорација и појединаца, и по том су гости почашћени били пићем и разним јестивима по српскоме обичају. У подне је у школској трапезарији био ручак за званице и госте са стране, на коме су напијане здравице Његовом Величанству Краљу Александру I, домаћину и осталим важнијим особама и дружинама. После ручка биле су врло занимљиве, патриотске и шаљиве декламације, певање уз гусле и разне претставе, извађане све од питомаца. За тим је у дворишту школском играло коло у правом народном духу.

У вече је Краљево блистало у илуминацији; и народ, као и гости уживали су и у овом знаку одличне поште, која се прослави и дошавшим гостима од стране града указује.

Сутра дан, 2 Октобра одређен је за држање *збора свршених питомаца Ратарске школе*. У 9 часова пре подне, били су сви свршени ђаци ове школе, који на прославу дођоше, на окупу у дворници школској. Осим њих, било је и доста сељака и грађана из места и околине, наставничко особље Ратарске школе и сви ђаци, који су ове године свршили. Као председник сазивачког одбора и као домаћин, збор је поздравио г. Паја Т. Тодоровић кратким говором изложив у главноме побуде за сазив овога збора. При том је нарочито нагласно појаве, како се сви редови грађанства скупљају у удружења — поглавито с циљем да сложно штите интересе свога реда и да се узајамно потпомажу. У томе не треба да изостану ни свршени питолици ове школе, који имају на себи двоструку задаћу: да себи и *другима* помажу. Није ретко чути у приватном па и јавном животу, и чак у Народној Скупштини, прекоре противу свршених питомаца ове школе. Допуштамо, да многи потичу из необавештења, али морамо признати да их има и умесних. Ради тога свршени питомци доказаће, да потпуно сватају свој позив и своју обавезу, коју имају као државни васпитаници, ако у заједничком договору констатују праве узроке њиховог назатка и потраже начине за поправку и побољшање овог стања — колико у интересу њих лично, толико и у интересу свеколике пољопривреде наше. У то име позива збор на рад.

Акламацијом изабрат је г. Тодоровић за председника збору, а за секретаре изабрани су г. г. Милија Карић (Драгачево) и Вића Матић (Колубара).

Прва одлука збора била је, да се пошље телеграфски поздрав Његовом Величанству Краљу Александру I.

За тим је приступљено већању о појединим тачкама дневног реда, који је утврдио сазивачки одбор а збор га је примио. Са

[1]) Говор, честитке и имена свршн. питомаца, који су били на прослави, штампаће се у нарочитој књижици под насловом: „Спомениця десетогодишње прославе."

Ливаде су имале за време растења траве изванредно угодно време, и трава је била изванредно добра, но кад су стасале за кошење, време је било неугодно, те је зато и кошење протезало се врло дуго и доста је сена усљед рђавог времена у откосима пропало. Детелишта била су врло добра.

У средњу руку узевши, ливаде су дале по 40 товара на ектар.

Рачуна се да има под ливадама и детелиштима до 800.000 ектара.

Шљиве, а и млого друго воће, страдале су посљедњих година, а нарочито прошле од гусенице у свима главнијим воћарским крајевима, те зато и није се могао род очекивати. У оно доба, када је воће почело да цвета, време је било промењиво, те је зато цветање протезало се дуго али је се плод врло добро заметао. Где је воћа било, ту је од летњег воћа по највише било трешања и кајсија, а од јесењи шљива. Ораси и лешњици средње су родили. Где је било шљива, оне су биле изванредно добре по каквоћи, а и врло су обилно родиле, а било их је у већим количинама само у округу ужичком, у горњим крајевима округа ваљевског и подринског, у Колубари округа подунавског и у по неким крајевима округа крагујевачког.

Рачуна се да под шљивама и осталим воћем има до 75.000 ектара.

Виногради су напредовали врло добро до половине лета. Понели су род изванредно добро, добро су прецветали и заметути род изванредно добро је се развијао, но од половине лета почела је се појављивати пламењача (пероноспора) и мало и по мало ширила је се из једног краја у други, па је напоследку скоро све винограде упропастила, усљед чега је и принос од винограда скоро у свима кријевима уништен.

Рачуна се да сада има под виноградима само око 25.000 ектара.

Жира је било само местимично па и ту само буковог.

Паше за стоку било је преко лета довољно, али за време јесени, она је у томе оскудевала, те зато није ушла у зиму у добром стању, а при том још зима је наступила одвећ рано (месеца Новембра) и врло јака.

Стока је се сразмерно добро расплођавала, како је стање њеног здравља било у прошлој години, а и стање здравља било је доста добро.

Пчеле су напредовале средње. Ројење је наступило доцкан, па и то мало, јер је брзо обустављено. Према флори, како је бујна била и како је се обилато развијала изгледало је, да ће за пчеле бити врло добра година, но она се није могла томе користити, јер је за време цветања главног биља било кишно време. Скоро сав цвет липе а и највећи део од багрена пропао је за пчеле јер се нису могле њиме користити.

Свилене бубе, где су год гајене, биле су подпуно здраве и добро су се у меурке завиле.

Кад све напредизложено упоредимо, излази да је година 1892 год. била за пољорадника добра. Она се истина није одликовала родом и приносом свију производа, које је пољорадник неговао и на које је свој труд и капитал трошио, али је дала доста лебне ране и ране за стоку а и других понеких производа. Лебне ране (пшенице, кукуруза и ражи) може се рачунати да је добивено преко девет милиона товара.

Чед. А. Поповић

малим изменама и допунама усвојене су и све резолуције које је спремио исти одбор. Дебате су вођене врло живахно, а у овима су поглавито суделовали: г. г. Урошевић и Златић из из Груже; Добросав Јовановић из Ресаве, Вучковић из Љубичева, Радоња Недић из Кутлова, Матић из Колубаре, Карић из Драгачева, управитељ Тодоровић, наставници Мијоковић и Ђорђевић и т. д.

Последња тачка дневног реда „о удружењу" није се могла претрести. Донесена је у начелу одлука: да се оснује *Задруга за штедњу и међусобно помагање*, прочитана су и „Правила" ну већање о истима одложено је за други збор.

На крају решено је да *други* збор свршених питомаца Ратарске школе *буде на Петров дан идуће године* (1893) *у Крагујевцу*. Изабрат је и одбор, који ће спремити све што треба за долазак и дочек гостију.

Збор је свршио чвој рад у 6 часова после подне.

У вече је била заједничка вечера код „Студенице", где су изређане такође лепе и патриотске здравице. Весеље је трајало и после пола ноћи.

Сутра дан су се другови растали, пожеливши један другоме срећан пут и — до виђења до године у Крагујевцу!... Многи су заједно отишли у Крагујевац да прегледају изложбу коња и трку, коју је тамо приредило „Коло Јахача" (4 Октобра о. г.).

На значај и оцену рада овог првог збора свршених питомаца Ратарске школе ми ћемо се у скоро вратити у једном засебном чланку. А за сада завршујемо овај кратак реферат с усклином: нека Бог благослови почетак!...

— — Ђ.

ПРОСТИРИТЕ ПОД СТОКУ.

(НАШИМ ПОЉОПРИВРЕДНИЦИМА НАПОМЕНА У СВОЈЕ ВРЕМЕ.)

Зимње је време, снег и мразеви. Све живо тражи добру храну и склониште а ноћу топлу постељу.

Па и наша стока, поред добре хране, потребује на овим дугим студеним ноћима, суву и топлу стају. С тога сваки пољопривредник треба да је још с јесени спремио за своју стоку добре кошаре, па да почешће, бар у недељи дана једанпут простре под стоку, а сваки дан избацује балегу на ђубриште, те да му се стока (говеда и коњи) која по ваздан на пољу борави и рани се, барем ноћу одмори у топлој стаји и сувој простирци. (За овце није толико нужно, јер оне својом сувом балегом запраше подасе, а имају топло руно, које их од зиме чува.) За простирку најбоља је слама, но може се употребити и свака друга кровина, само кад је сува.

Од простирке стоци има више користи: стока кад лежи на топлој и сувој простирци здравија је и напреднија, троши мање ране и добива се много више и бољег ђубрета, јер простирка покупи мокраћу сточију у се, у којој је најјаче ђубре и избачена на ђубриште сатрули, те се и од ње начини ђубре.

Ко своју стоку оставља на пољу без кошаре, или је затвара да лежи у блату и на смрзлој земљи, где јој премрзњавају ребра и кукови од зиме, као што често бива код наших сељака, тај неће много користи од ње видити, нити ће му ваљати ни на лето

Зато, пољопривредници, пазите своју стоку јер без стоке нема леба, нема живота.

Милко Савић
земљорадник.

Против филоксере. — Обнављање наших винограда. — Америчке лозе и њихове главније особине.[1]

III.

Као што смо унапред напоменули, при опису појединих врста и варијетета винове лозе, задржаћемо се само на оним, које имају практичне вредности при подизању винограда пропалих од филоксере. Остале врсте, које немају никакве осим, можда, ботаничке важности изостављамо сасвим.

До данас познато је око 30 разних врста винове лозе са више стотина варијетета. Од ових 30 врста долази на Америку 18, на Азију 11, а на Европу само једна — Vitis Vinifera — од које су произашли многобројни варијетети што се данас гаје по разним виноделским крајевима Европе, но који, на жалост, сви изумиру од филоксере после дужег или краћег времена.

Од свију врста само оне из Америке имају довољно издржљивости противу заразе, која је, по свој вероватности, резултат природног одабирања у току непрекидне и дуго годишње борбе са паразитом, те према томе дају нам више јемства, да ће та издржљивост на тај начин стечена, остати стална и очувати се у будуће.

Од овик 18 врста амерички лоза, само је њих неколико које су виноделци усвојили и увели у праксу; остале или нису довољно издржљиве противу заразе, или, ако то јесу, немају други културни својстава потребних европском виноделцу. Но при свем том, поneке врсте и ако нису још нашле никакве практичне примене, опет су предмет особите пажње учених виноделаца, који се труде да помоћу укрштања — хибридације — произведу неку нову сорту, која ће имати жељена својства у том погледу.

Желети је да се у овом постигне успех, као што се многи виноделци и надају.

При опису појединих врста напоменућемо прво карактеристичне знаке по којима се једна врста може распознати од других, и који се, више или мање измењени, појављују код свију њени варијетета; затим услове од којих зависи њено успевање и прилагођење земљишту, издржљивост противу заразе и уопште све оно, што је нужно да зна један практичан виноградар кад се налази у положају да бира ову или ону сорту лозе за своју потребу.

Најважније врсте, које су привукле пажњу практични виноделаца јесу:

I. Врста *Естивалис* (Vitis Aestivalis)
II. „ *Рипарија* (Vitis Riparia)
III. „ *Рипестрис* (Vitis Rupestris)
IV. „ *Берландиери* (Vitis Berlandieri)

I. Врста Естивалис. (V. Aestivalis).

Опште карактерни знаци: — Чокот средње величине и пораста. — Лозе пузеће и дугачке. — Младо лишће обрасло густим мљавом с обадве стране; на горњој површини и нарочито ивица обода обојено јасном карминском бојом, која се примећује и код млади пупољака при развићу. Развијено, одрасло лишће на горњој површини скоро без икаквих мља, угасито зелене боје, доња је површина отворенијег зеленила са паучинастим мљавом скупљеним у пламенове, који се налазе растурени по целој доњој површини и лисним нервима. Лист је цео понеки пут, а најчешће делови су означени с већим или мањим урезима са стране. Урез код петељке је јако издубљен. — Грозд је средње величине са сферичним зрнима више ситним но крупним посути пепељком. — Течност — сок — је јако обојена без нарочитог укуса. — Корен је са тврдим и јаким жилама.

Естивалис налази се у дивљем стању у средњеним Државама, поименце у Вирџинији, Пенсилванији, Каролини а помало у Флориди и Мексици. И ако је биљка умерене климе, подноси доста јаку ладноћу, јер у пределима где је највише распространјен Естивалис, ладноћа долази често до — 25° С. из чега излази да су и сорте, које од њега произлазе способне да издрже доста јаку ладноћу (Какез, Хербмон...).

Дивље форме Естивалиса неволе сува земљишта исто тако као ни мочарна и баровита. Најчешће се виђају на прастарим земљиштима, Силурске, Камбријске и Девонске формације; међу овима она земљишта, која су шљунковита, обојена црвено са знатном примесом силицијума или хумуса, најбоље годе његовом успевању. *Напротив кречна земљишта не подноси никако и може се рећи да је у том погледу једна од најосетљивији врста.*

[1] Види број 51. и 52 од прош. год. Уредн.

У дивљем стању има више облика Естивалиса, но њихово познавање није ни од каквог интереса, пошто чисте представници ове врсте немају никаквог значаја за реконституцију винограда, међу тим може се приметити да су јако осетљиви наспрам Пероноспоре и Блак-Рота, и посађене резнице тешко се примају.

Варијетети (сорте), који су произишли од Естивалиса, јесу: *Жакез*, *Хербмон*, *Хербмон-Тузан*, *Блак-Жули* или *Леноар*, *Кунигам*, *Сентијанз* и др. мање важни. Испитивањем је доказано да су поменуте лозе хибриди (мелези) између Естивалиса, Винифера и Цинере и да код неких превладјује карактер једне, друге или треће врсте због чега долазе извесне културне разлике, које ћемо напоменути у колико је од важности да се зна. Сви се могу употребити као непосредно рађајуће лозе а и као подлоге за калемљење, но не са истим успехом.

Напоменућемо само важније од њих.

1. *Жакез* (Jaquez). — Међу првим лозама с којима су у Француској чињени опити при појави заразе, налазио се је Жакез. Његових калемова има из разног доба, а најстарији броје до 26 година, који ни учем нису попустили од своје пређање снаге и плодности. Према томе његова издржљивост не подлежи више сумњи а нарочито на земљишту, које је њему погодно. У почетку Жакез је сађен као непосредно рађајућа лоза т. ј. накалемљен, јер даје доста алкохлично и веома бојено вино, али које због извесног оштрог укуса и несталности своје боје, није могло стећи себи места на винарским пијацама. Међутим његово је вино врло погодно за мешање са другим мање алкохличним и мање обојеним винима.

Осим тога пребацује му се недовољна плодност у сравнењу са много плодњим европским сортама, и велика осетљивост наспрам Антракнозе и Пероноспоре, која код њега чини велику штету на лишћу, а нарочито на шепурини и петељкама усљед чега грожђе отпада пре зрења.

Због овога гајење Жакеза као непосредно рађајуће лозе напуштено је и све се више изоставља, бар у колико се тиче јужни предела Француске поред Средиземног мора, где лети владају велике суше. Но изгледа, да је његово успевање повољније у ладњим пределима где ни филоксера не узима толико маха као у топлим регијонима. Жакез може да поднесе велику ладноћу без штете. Тако, у Вирџинији и Мисури где ладноћа долази до — 25 и — 28° није никад измрзао. У Француској за време зиме 1890—91 термометар је показивао у Изеру — 30° ладноће и при свем том ни Жакез ни Хербмон није страдао од мраза.

На плодном, дубоком и скорашњем земљишту Жакез успева веома добро, било као непосредно рађајућа лоза, било као подлога; порастмује снажан а кад кад толико бујан да има за последицу пометање у ком случају притиче се у помоћ са високим резањем, чиме се изазива и већа плодност.

Жакез и Солонис још су једине лозе, које се најлакше прилагоде кречним земљиштима на којима Рипарија и Рипестрис изумиру. Мање је подложан клорози него остале америчке лозе, али на веома кречним земљиштима добија клорозу у толико пре ако је накалемљен.

По мишљењу Г. Виале,[1] Жакез имаће и даље знатну улогу као подлога за калемљење у земљиштима кречовитим где друге америчке лозе пропадају од клорозе (Рипарија, Рипестрис итд.) све дотле, док се не нађе друга која лоза више издржљива и мање осетљива према клорози, која би га могла заменити.

Резнице од Жакеза тешко се примају, но с извесном пажњом постиже се задовољавајући резултат. 80 до 85 од сто.

Може се калемити и калеми се примају до 7 године старости док ово није случај код Рипарије и Рипестриса. — Издржљивост је 13.

2. *Хербмон* (Herbemont). — Као и Жакез, ова је лоза употребљавана за директну производњу. Вино му је пријатније од Жакезовог, али много мање обојено и слабо тражено. Плодност је слабија него код Жакеза и доцкан стиже на род Посађене резнице теже се примају него оне од Жакеза, под повољним условима и са пажњом тек ако се може постићи 60 до 70 од сто примања. Добра му је страна, што мање страда од Антракнозе, а нарочито се показује издржљив противу Пероноспоре с чега је радо примљен у југо-западној Француској где ова болест јако напада винограде. Осим тога изгледа, да је ова лоза више ограничена на *пределе тоиле где има извесну улогу*, но много мању од Жакеза. Најбоље успева на шљунковитом силицијумовом земљишту, лаком, пропустљивом али које непсушује за време лета. Исто тако успева добро на шљунковитом земљишту обојеном на црвено од гвожђаног оксида.

3. *Хербмон—Тузан* (Herbemont Touzan). Сматра се као мелез Хербмона са Винифером. Одликује се снажним порастом и даје вино добре каквоће. Издржљивост против филоксере није довољно испитана, те с тога се не може ни препоручити његово гајење у велико, но само као покушај.

4. *Блак-Жули* (Blak-July, Derveux ou Lenoir). Ова је сорта врло мало распрострањена у француским виноградима, даје добро прво вино обичне потрошње, али њени мали гроздићи са ситним збијеним зрнима, узрок су незнатног приноса и мршаве бербе. Прима се олако из посађени резница, али доцније сазревање од Жакеза и Хербмона не препоручује је за наше прилике. — Издржљивост је 11.

5. *Кунигам*. (Cunningham). — Ова лоза препоручивана је због свог снажног пораста као подлога и

[1]) Les vignes américaines, Adaptation etc. стр. 198.

као непосредно рађајућа за земљишта више кречна, но резултати су веома несигурни и различни, те једно с тога, а друго због врло слабе плодности неупотребљава се више. За наше прилике ништа је непрепоручује а најмање позно сазревање и тешко примање посађени резница. — Издржљивост 12.

6. *Сентиана* (Cynthiana, Norton's Virginia). Пре 10 до 12 година ова је лоза гајена у Француској као непосредно рађајућа, производи лепо вино угасите боје, али мала површина земљишта на којима она успева, рђаво примање резница и други специјални климатски услови, учинили су те је њена култура сасвим напуштена, јер на местима где она напредује, употребљује се данас с већом коришћу Рипестрис.

Издржљивост је 14.

(наставиће се)

О СРПСКОЈ ЗЕМАЉСКОЈ ИЗЛОЖБИ

Изложбе су огледало привреде — рекао је још одавна један припознати писац.

Изложбе су постале прво у Енглеској. Више од столећа има, како је неко тамошње удружење расписало награде за изналаске у занатлијским струкама, а за тим је одмах 1761. год. приређена још једна таква утакмица. Како су резултати показали да изложбе имају повољан утицај на народну привреду, низале су се изложба за изложбом; од Енглеза су препочели и други народи, те су изложбе данас у највећем јеку.

Изложбе могу обухватати поједине делове и целу привреду, могу обухватати и укупан културан рад једнога народа, а могу бити и *светске*. У првима, које обухватају поједине делове или целу привреду једнога народа, такмиче се чланови тог народа; у другим пак могу учествовати сви народи, зато се и зову *светске*.

Свима је изложбама задатак: да покажу већи ступањ савршенства у изради производа, да изнесу свету на видику техничке проналаске, да једни привредници покажу другима за углед своје најбоље радове, како би и ови други тако производили или прерађивали; у опште, изложбе данас постоје, да се на њих изнесе и види оно што је најбоље: на земаљским оно што има у тој земљи, на светским што у целом свету.

Да би се привредници трудили и савршеније производили и прерађивали, па своје производе на изложбе износили, они се маме, колико из самољубља, више још наградама, које опет изазивају такмичење како које изложбе све од већег броја излагача; и у томе се постиже у неколико успех: да што више привредника савршеније ради.

Примеру осталах земаља, сљедује и Србија.

Али је Србија увек до сада у погледу изложаба била у колико немарљива, у толико и несмотрена. Немарљива у толико, што није чешће приређивала земаљске изложбе, већ је то оставила приватној иницијативи и оскудним срествима појединих удружења; несмотрена пак у томе: што је учествовала на светским изложбама пре, него што би се земаљском смотром уверила о својој привредној моћи и усавршености да би могла издржати такмичење са куд и камо спремнијим привредним народима. Ми, као земља у привредном погледу још, тако рећи, сасна примитивна, могли смо на светским изложбама показати само своје истина богате, али грубе, непрерађене сировине, а никако нисмо могли конкурисати мануфактурној и фабричкој производњи колосалног запада, нити смо се могли похвалити каквим техничким проналасцима, а још мања савршенством у раду.

Неки веле да је корисно на „светске тргове" (како се то модерним буржоаским језиком изговара) износити сировине, не би ли заинтересовали капиталисте, да их из Србије извлаче. То је погрешно мишљење тако јако овладало у јавности и међу људима, да ми, који немамо срећу тако исто мислити, једва се и одважимо говорити против, јер се бојимо да наша јерес не буде страшно осуђена. Али, ми ипак остајемо при томе: да за благостање једнога народа није никаква срећа ако се његове сировине извлаче из земље и враћају му се у прерађеном облику; јер на тај начин земља губи своју продуктивну моћ, а народ сиромаши, пошто му се грдно велика сума сировина извлачи на страну а враћа му се врло мали део прерађен, — а то је једна очигледна економска пљачка. Само је онај народ срећан, а земља ништа од своје продуктивне снаге не губи, где се сировине одмах и прерађују, те и земља добија своје — одпатке, и народ своје — *неокрњене* плодове свога рада. Да се то срећно стање изведе, разуме се, нужан је удружен рад и правична подела добара. — У таквим земљама извози се на страну само онолико, колико је нужно за размену других друштвених потреба, до којих се у тој земљи не може доћи.

У том ето правцу од прилике треба упутити нашу привреду; и тек кад постигнемо извесан успех, имамо и разлога и рачуна да изађемо на светски економски мегдан. Дотле пак нужно је чешће приређивати земаљске привредне смотре, да би знали у колико и у ком правцу идемо напред или — назад.

Полазећи с те тачке гледишта, ми сматрамо да је корисно држати земаљску изложбу 1894. године, и већ крајње је време и било, да искрсне та мисао.

С нестрпљењем очекујући ту привредну смотру, ја овом приликом намеравам само то напоменути, да, што се тиче земаљских изложаба, биле оне заступљене једном граном или целом привредом, имам некако друкчије мишљење, него што данас влада. На име, ја рачунам да изложби не треба да је задаћа да покаже само најбоље производе и прерађевине, већ и добре и лоше, јер би само на овај последњи начин одговорила свом имену и показала какво је у истини привредно стање наше земље и с коликом вештином и знањем располажемо у својим радовима; те том приликом да погрешке своје исправљамо а добро унапређујемо. Овако, пак, износећи само најбоље производе, ми сами себи недајемо прилике да видимо привредну Србију онаку, каква је она у истини, а то је грдна погрешка.

Још нешто имао бих приметити у интересу јаче прегледности изложбе. Незнам какав је ред на светским изложбама, јер нисам имао прилике да их посећујем (а ко зна хоће ли ми сиротиња и дати кад прилику?), тек на нашим изложбама приметио сам нешто, што много смета јасном прегледу изложбе.

Сваком је знано, да посетиоци изложбе немају ни времена ни срестава, да се на њој дуже баве и до ситница је промотре. Они једном, или два пут највише брзо обиђу целу изложбу; али и ако тако брзо и летимично пролазе, изложба треба да им да јасну и одређену своју слику; да они уоче најбоље предмете и особине које их чине најбољим. А то се не може постићи с онако неудесним распоредом, какав је био у Крушевцу и у Врањи[1]). Н. пр. у Крушевцу су у једној соби изложени и пшеница и кукурузи и јечмови и бундеве и т. д. Имао сам прилике

[1]) Оно, и у Крушевцу и у Врањи може се за олакшицу узети мало времена, неудесност зграда и слаба срества, али ипак што јес, јес — требало је боље уредити.

гледати, како сељак пролази поред дивне пшенице да види огромно велику бундеву, само за то, што је бундева гломазна и пада у очи, а пшеница у једној малој торбичици. Други опет у другој соби трчи да види у стаклету изложене велике јабуке, а пропушта да види дивно сортиране шљиве, што би свакоме више вредило, јер онако сортиране и спаковане шљиве из Босне се као *наруџбине* нарочито шаљу у Америку као куд и камо већи деликатес од обичних сувих шљива.

А што посетилац не прегледа ове важније ствари, није због тога што их он не цени, него што га разноврсност и неуређеност изложених предмета вуче час тамо, час амо. Сасвим би другче било, кад би се изложени предмети поделили по групама. Пасуљ на пример за себе, све један до другог; кукуруз опет засебно; пшеница и сви други предмети. Посетилац онда долази до једне групе, прегледа је целу, и сравњујући поједине излоге од исте групе, он налази који је бољи а који је лоши, па се о оном боље више и заинтересује, запиткује о начину производње, рада и т. д., и тек тада може пример да има извесног утицаја.

У Врањи тако исто у сред тканина и других израда фотографске слике. Остављајући већ на страну што се предмети нису уредили по својим групама, довољна би и ова сама погрешка била; јер, за што ће онде слике да одвлаче поглед посетилаца, где он треба да буде управљен на главне предмете који су ту изложени!..

Још једна мана. Посетиоци наших изложаба немогу да добију каталог изложених предмета, а он је тако нужан. И баш поради израде каталога, а да не спомињемо друге разлоге, нужно је да изложбени одбор рано отпочне свој рад, а да не трчи на врат на нос у очи самог отварања изложбе.

Ове неколике примедбе у искреној намери написах сад, пошто је већ изабран изложбени одбор за изложбу 1894. год. нек му се нађу при руци. У осталом, то су људи које ја ценим и чија је спрема за ове послове несумњава, те им није нужно о другоме ни писати, али би се грдно огрешили, кад би пропустили оно урадити, што је се пропуштало код свију наших изложаба.

Драг. И. Ланчевић

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ

КАЛЕНДАР ЗА 1893. ГОДИНУ.

готов је и може се добити код Српског Пољопривредног Друшта у Београду, пољопривредних подружина и код управа свију кола јахача „Кнез Мијаило"; а и код извесних књижара и друштвених повереника.

Календар је велики 11 табака а садржина му је обилата, како чланцима тако и белешкама и разним податцима из пољске привреде.

Цена му је само 50 пара.

Растурачима даје се 10 а књижарима 25% рабата за готове паре.

Календар је ове године штампан у мање примерака, те с тога ваља похитати с поруџбинама и куповином.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

НА КЊИГУ

ШКОЛСКА БАШТА

ЊЕЗИНА КОРИСТ И УРЕЂЕЊЕ

СА ЈЕДНИМ НАЦРТОМ

ПОСВЕЋЕНА

УЧИТЕЉИМА ОСНОВНИХ ШКОЛА И ОСТАЛИМ ПРИЈАТЕЉ. БАШТЕ.

ПРВИ ДЕО

I. Користи од школске баште. II. Први радови при оснивању школске баште. III. Први јесењи радови у школској башти. IV. Први пролетњи радови у школској башти. V. Најобичнији пријатељи и непријатељи у школској башти. VI. Најобичније биљне болести.

ДРУГИ ДЕО

ГАЈЕЊЕ ВАЖНИЈИХ БИЉАКА У ШКОЛСКОЈ БАШТИ.

I. Воће; II. Поврће; III. Жита; IV. Предивно биље; V. Тровачко-наркотинско биље; VI. Уљасто биље; VII. Бојаџиско биље; VIII. Сточно биље; IX. Ливадске траве; X. Избор цвећа; XI. Избор шумског украсног дрвећа; XII. Лековито биље; XIII. Отровно биље; XIV. Друга уређења у школској башти.

Књига ће изнети 5—6 штампаних табака, а цена је 80 пара динарских (40 новчића аустр. вр.)

Рок претплати траје до конца мес. Јануара идуће године.

Скупљачи на 10 комада добијају један комад у име награде, а књижари у обичајени рабат за готов новац.

Молим за прикупљање што више претплатника, нарочито од ученика и пријатеља, чија ћу имена штампати.

Новац ваља напред слати подписаном или Жики Радовановићу штампару у Нишу.

21. Децембра 1892 год.

Ниш.

Петар Стојадиновић

бол. ред. чиновник хонорар. настав. пољске привреде у нишној учит. школи

ИЗВЕШТАЈ

СА

БУГАРСКЕ ИЗЛОЖБЕ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ И ИНДУСТРИЈУ У ПЛОВДИВУ.

ОД

СВЕТ. Љ. ГАВРИЛОВИЋА

Прештампано из „Тежака" у засебне књижице. Може се добити код писца.

Садржина: Позив на претплату. — **Чланци:** Каква је била 1892 година за наше пољораднике. — Простирите под стоку. — Против филоксере. — Обнављање наших винограда. — Америчке лозе и њихове главније особине. — О Српској земаљској изложби. — **Подлистак:** Прослава Десетогодишњице Ратарске школе.— Књижевни огласи.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСИ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ:
Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАЋАЧИ, ЧЛАНОВИ СВОЈИХ ДРУШТВА ПОДРУЖНИЦА И ЧЛАНОВИ У ОПШТИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ ЗАКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТЕ УПЛАЋЕНА ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима наложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 2. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 10. ЈАНУАРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

Садржина: **Чланци:** Сеоско гајење варива и поврћа. — Против филоксере. — Обнављање наших винограда. — Америчке лозе и њихове главније особине (наставак). — Хемијско ђубрење. — **Гласник:** Избор секцијских секретара. — Набавка пастува. — Корисно решење. — Једна одлука ужичке окружне скупштине. — Крупањска окр. скупштина. — Шабачки окружни одбор. — XXIV. Главни годишњи збор Срп. пољ. друштва. — **Дописи:** Пожега. — **Друштвени и подружински послови:** Записе седница. — **Подлистак:** Природни дарови у окр. ужичком.

СЕОСКО ГАЈЕЊЕ ВАРИВА И ПОВРЋА.

Нико не може порећи да је вариво и поврће код свију културних народа, најглавнија храна свију редова друштвених без разлике.

Док богаташ ужива у карфиолу, фином келу, шпаргли, артичоки, дотле се сиромашнији залажу обичним варивом, које је много здравије и снажније. Због тога и има *градинарство* (баштованлук) врло важну улогу у употреби земљишта. Градинарством, т. ј. употребом земљишта за производњу варива и поврћа, постизава се највећи принос земљишта, принос, који је са обзиром на његову сигурност, далеко већи но онај од виноградарства. На сваки начин, и земљиште и клима морају за интензивно — спекулативно градинарство бити повољни, угодни. Али та повољност и угодност ни из далека није таква, каква се тражи за гајење лозе и финијег воћа. Јер лоза и фино воће, захтевају за своје напредовање *своју специјалну климу*, док се варива и поврће са мало више умешности и труда, могу скоро свуда гајити.

И код нашег народа *вариво* (боб сочиво, пасуљ) и неко *поврће* (купус), понекад кромпир, цвекла, скоро су искључна храна целе године. Али и ова храна, сама по своме хемијском саставу, једна од најснажнијих и најздравијих, на жалост није у сваком дому довољно заступљена. Имали смо доста прилика да видимо, да је пасуљ, један од најобичнијих усева, врло редак на соври нашег сељака; видели смо да се наши сељаци хране махом качамаком, сухом пројом и — киселицом, подметеном чорбом. У мало бољих и вреднијих домаћина, наћи ћемо и зими и лети пасуља, купуса, сочива, по негде и понекад *кромпира*, поред сира и сланине. Но то су реткости.

Али све је то недовољно за изхрану једног трудбеника, који сав свој живот проведе у тешким пољским пословима, изложен поред труда и разним временим непогодама, један трудбеник, као што је наш сељак, кога је природа обдарила са угодном климом и плодним земљиштем, не треба да осиромашена у својој храни. Ми се чудимо, кад видимо да су наши сељани махом људи неразвијени (телесно) и да су у своме телесном развићу далеко иза других народа изостали. Томе није крива рана употреба његова на пољске послове, већ једино *хрђава храна и хрђава нега*. Ја не претерујем, кад кажем да је наш народ са својим телесним развићем изостао иза других, ја говорим истину, коју могу најбоље потврдити — *регрутне комисије*.

Томе злу — хрђавој храни, може наш сељак врло лако доскочити. Од њега зависи хоће ли имати преко целе године довољно и добре хране. Мало више труда уложити треба у свој благословени рад, мало ређе посећавати механе, ова легла сваког зла, па ће бити у свему берићета и бољитка.

Гајење поврћа и варива у велико (градинарство) истина захтева више труда, знања и умешности, но гајење других усева. Али ми нећемо говорити о њему, но о гајењу за домаћу потребу. Ово гајење (сеоско) варива и поврћа не иште ни много знања а ни бог зна каквог труда. Оно захтева само мало више *воље и умешности*. Па баш зато, што је оно лако и што га сваки може извести, с болом у души сваке јесени гледам, како наши сељани купују од баштованџија паприку, лук, купус и носе својој кући. То су све усеви које они треба не само за своју потребу да произведу, но и да их на пијацу ради продаје донесу. То су такви усеви, који увек добру проходњу имају и за које се *врло лепа пара може добити*.

Наш пољопривредник најбоље се храни онда, када најмање посла има — т. ј. зими. Кад наступи пролеће (дакле и највећи и најглавнији рад) он живи скоро о самом хлебу и соли, ретко кад да ће имати варива.

А зашто, да се запитамо? Има више узрока. Најглавнији је тај, што он не производи ни варива ни поврћа колико потребује. Друго, и оно што произведу, они продају. Треће најглавније, преко зиме дао Бог доста крсних и свечаних дана, о којима се све поједе и попије. Свештеници, на вама је да ово зло отклоните. Одвраћајте сваког оног, који више од једног дана слави, који и поред славе још и преслављује! Стећи ће те поштовања и уважења пре, но ма чим другим.

На овај начин, наш би сељак сачувао себи добре хране за најрадније доба, а то је за пролеће и лето. Требало би једном да се да благослов и *за мрс* уз велики пост, а задржати среду и петак као посне дане. Нека се не мисли да би мрс и за време поста био штетан сељаку, напротив био би му од вајде. Зар није боље да он баш онда, кад највише ради, има и најбољу храну но кад о сувој проји и води данас по 12 до 16 сати ради. Погледајте оног Немца и Мађара у Срему, Банату, Бачкој и т. д. који за ручак увек има меса и вина или другог напоја, па зато му опет сва економија напредује. —

Од варива наш сељак зна најбоље *пасуљ и сочиво* (леħ, леħа), ређе *боб и грашак*.

Пасуља има као што нам је свима познато *вишње* или *трешње*, који је обично *приткаш* (тачкаш) и обичан *пасуљ* (пасуљица, пиља) који је обично *пешак* (чучавац).

По боји меунке вишње има беле, жуте, зелене и зелене са црвеним пегама; по зрну има га белог, црног, црвеног, жутог. А неки пут варирају ове боје и у друге нијансе. Црвена и бела вишња је по најобичнија а и меунке су им најмеснатије, међутим најслађа је шарена. Вишња — као пешак пасуљ, код нас није познат или бар врло ретко. Од свију ових пешак-вишњи најбољи је и најроднији „Monte d'or", једна страна сорта са жутим (као злато) дугачким меунама и црним зрном. Меунке су сасвим без лике и укусне. Роди врло много и цвета више пута. Зрно због боје није употребљиво за јело.

(наставиће се)

Против филоксере. — Обнављање наших винограда. — Америчке лозе и њихове главније особине.

(наставак)

II. Врста Рипарија (Vitis Riparia)

Рипарију карактеришу следећи знаци: чокот је снажан и бујног пораста, стабло у опште танко, лозе пузеће, дугачко вите а танке, чланци дугачки; код извесних сората лозе су глатке, а код других обрасле ситним чекињастим длачицама, боја је веома различна: од пурпурно-угасите до сиво-пепељаве. — Развијено лишће има срцасту форму више је дугачко но широко, у главном недељено, али се могу приметити делови — петодељен — по зубцима, који су јаче развијени; ивица листа ограничена је са два реда коси и оштри зубаца, горња површина је угасито зелена, доња отворенија,

ПОДЛИСТАК.

ПРИРОДНИ ДАРОВИ У ОКР. УЖИЧКОМ.

Благостање и напредак једнога народа не може се ни замислити без озбиљнога рада у свима правцима друштвених потреба, а поглавито у производњи. Због тога производња, или, како је ми називамо, пољопривреда, по важности својој долази на прво место од свију других радњи.

Али, и ако је пољопривреда од толике огромне важности, ипак без узајмичне везе с другим радњама, не би показивала бозна какве резултате. Кад н. пр. не би било рудара који ископа гвожђе, кад не би било ковача да скује плуг, кад не би било колара да направи колечке, шта би пољопривредник радио? Ноктима се, ма колики били, не може орати! Или узмимо овај случај: рудар је ископао челик, ковач је сковао сикиру, али се она иступила. Ако немаш бруса (тоцила) да је наоштриш, на што ти је она? Или рецимо ово: на што су пољопривреднику сва средства нужна за успешан рад, кад је он болестан и због болести немоћан да ради.

И, као год што ови примери јасно говоре да пољопривреда тесно у вези стоји с другим радњама, које јој омогућавају полет, тако исто природни дарови омогућавају пољопривреднике да унапреде поједине гране пољопривреде, или, да бар тим природним даровима накнаде оно, што не могу постићи чисто пољопривредним радњама.

Због тога ето, ја и узимам перо, да проговорим о природним даровима у округу ужичком; јер је познато, да је округ ужички одвећ кршевит а отуда и неподобан за развиће пољопривреде; али у толико опет има других богастава, која би, при правилном експлоатисању, могла користити сиромашним становницима ужичког округа.

О суватима и испашама ужичким ја сам већ раније говорио, и, препоручујући сточарске задруге, показао: како би се сточарство у овом крају могло повољно развити, а тим самим и подићи имовну снагу народну.

О шумама ужичким и њиховој експлоатацији, такође сам говорио, и изнео своје мишљење, како би се народ и отуда помогао а шуме ипак да се сачувају.

За ову прилику остало ми је да проговорим о другим природним даровима у округу ужичком којима би се народ користио, и отпочећу овим редом.

Рекао сам да је округ ужички одвећ кршевит, и, погрешио бих, кад не бих најпре о камену говорио. Камена има сваке врсте — све лепши од лепшега.[1]) Ко је пролазио ужичким окру-

[1]) Између осталих примера за потврду овога мога навода, ја ћу се позвати само на овај пример. М. Ђ. Милићевић помињући *Благају*, планину, на западу од Ариља, вели: „да је и име добила од ерло лепа камена за зидање. Кад су мајстори, тражећи камен за Ариље, (ариљску цркву), наишли на овај мајдан, онда су на питање краљу одговорили: Нисмо нашли камен него благо."

глатка или са малим маљама на лисним нервима. — Сасвим противно ономе код Естивалиса, младо лишће остаје дуже време повијено на форму кашике и тек доцније се раширн. — Грозд мали, зрна ситна, угасито љубичасте боје. — Корен са жилама, дугачким, танким, витим но чврстим.

Варијетети. Рипарија долази међу најважније америчке лозе, које су употребљаване и употребљују за подизање винограда. Њени су варијетети и хибриди многобројни у дивљем стању у Америци где заузима велики простор. Међу пренесеним сортама у Европу, приметило се је, да има и слабих, неразвијени са ситним и танким листом, које су мало по мало избачене из практике тако, да се данас употребљују само оне са великим лишћем, снажним и бујним порастом.

Рипарије се деле у две групе, према томе да ли је површина листа и лозе глатка или обрасла ситним маљама. Ове две групе подељене су у мање одељке према величини и другим мање важним знацима на листу. Но поред свих ових подела и постављени разлика, тешко се могу распознати између себе многе мање важне сорте којих има много са веома различним именима, а међу тим њихове одлике су несталне и лако променљиве у разним приликама.

При избору Рипарија а тако и Рипестриса важи као главно правило: *не узимати варијетете слабог пораста са ситним и танким листом, но једино оне са крупним дебелим листом, снажним и бујним порастом.*

Још од 1874 године почели су винодељци одабирати боље сорте и одбацивати оне што нису показале добре резултате, те тако данас се зна за неколико варијетета чија је вредност као подлоге за калемљење доказана и несумњива.

Међу ове долази на прво место:

1 *Рипарија Порталис* или *Глоар де Монтпелије* (Riparia Portalis ou Rip. Gloire de Montpellier, Rip. Michel, Rip. Saporta). Ова лоза од скора се јако тражи и најскупље плаћа од свију остали варијетета Рипарије. 1000 резница (прости одсечака) од 12 до 20 смет. плаћа се 60—65 динара, а ако је убокорена 150 до 165 дин. Веома је снажног пораста и добро одржава калемове. Успева на сваком земљишту осим кречовитих где, као и остале америчке лозе, добије клорозу, закржљави и угине.

2. *Глатка Рипарија са великим листом* (Riparia grand glabre). И ова сорта скоро ни у чем не изостаје што се тиче пораста и издржљивости. Неки винодељци тврде да подноси земљишта више кречна но пређања, али то још није сигурно. У обичним земљиштима врло је добра подлога за калемљење.

3. *Рипарија Рамон* (Riparia Ramond) Разликује се од пређање две сорте по ботаничким знацима, иначе може се употребити за подлогу са истом коришћу као и оне. —

4. *Солонис* (Solonis). — Солонис рачуна се као раса дивље Рипарије, који је одавно гајен по ботаничким баштама у Европи. Одликује се снажним порастом и достиже знатну величину у земљишту и приликама који му годе. Одржава врло добро калемове већине европски лоза, но једина му је мана што се

гом морао је помислити у себи: „Што ли ове стене вису где год близу Београда, Пожаревца или других места, која су оскудна с каменом за зидање?“ Камен за зидање тако је лен и постојан, какви се ретко налази, а одваљује се тако, да га готово без икаквог дотеривања можете турати у зид. Такође има лепог камена за друге каменарске израде; има и лепог зеленог мермера. Једну врсту камена опробао је у својој каменарској радионици наш индустријалац г. М. Чебинац из Краљева, и показала је се не може лепше бити. Сад је извоз камена из ужичког округа немогућ, јер је подвоз за таква предузећа и сувише скуп; али, како је скупштина решила да се гради жељезница-каменарска радња може народу округа ужичког дати лепог прихода, само ако му и то шпекуланти не преотму. У тој радњи могу наћи занимања и добру награду сви они сиромаси, који данас аргатују целе године по Шумадији само да набаве обућу и плате порез.

Сем тога, у овом округу има и изврсног камења за млинове, а нарочито у „Саставцима“ код Добрића. За сад, разуме се због рђавих саобраћајних услова, овај се камен никуд из округа не извози, већ само подмирује потребу у округу за наше речне и поточарске воденице. А кад би наступили повољнији саобраћајни услови, нема сумње, народ би и од овога камена имао добре користи.

Важно је и то, да у ужичком округу има у довољној количини брусева разне врсте и за разне употребе. Тако, у црногорском срезу, близу Косерића, има изврсних брусева за оштрење ножева и сикира, за тим брусева (или, као што веле, белегија) за косе, а у Латвици (срез пожешки) има белегија за финија оштрива, и, по својој прилици, могле би се употребити за оштрење бријачица. — Ми данас, по несрећи, косне брусеве и разне белегије добијамо са стране и добро плаћамо, а кад би се заузели, ту би потребу могли подмирити из ужичког округа.

Креду такође набиљамо са стране и плаћамо, а ње има у великој количини у Качеру, Кремнима, Бјелотићима и Добрићи, округу ужичком. У Качеру има је нарочито изврсне, а у овим другим местима, дубљим копањем такође би се добре нашло.

Каменог угљена такође има доста и то на све стране у Добрићи, Јежевици, Тубићима, Равнима и т. д. Ови рудници дали би огромне приходе кад би се отворили, а без сумње ће се отворити, кад жељезница и кроз ове крајеве пројури.

Не треба изгубити из вида ни гричарску земљу, која се врло слабо употребљује,[1] а које има изврсних својстава, те би се могла употребити на израду посуђа. Један гричар, сељак из пиротског округа, долазећи сваког лета овамо и упражњавајући гричарску радњу, опробао је једну врсту гричарске земље, правећи лонце и остало посуђе онаке исто као и оно што се довлачи из Пеште, а за које ми плаћамо доста новаца. Кад би се њом вештије радило и са уређеним срествима, несумњиво би се показала изврсном.

У Сађевцу, не далеко од Ивањице, пронађен је *Кобалт кис* (Arsenik Kobaltkies).

На многим местима имају неке „слане баре“, као н. пр. у Годљеву, Горобиљу и Расној, али још није доказато да има соли.

[1]) Употребљују је само сељаци из Злакусе, Потпећа и Рогу, који на веома примитиван начин израђују препуље и лонце и разносе по Србији (чак до Тополе).

резнице тешко примају и при свој пажњи једва ако се постигне 80 до 85% примања. Не гледећи на то он је између првих лоза, које винодељци употребљују за подлогу, јер је јако издржљив противу инсеката и *успева на кречном земљишту где Рипарија обично изумире*. Но и овде има извесне границе, јер на белом земљишту са знатнијом садржином креча у облику трошног кречног камена и креде, обично даје кржљаве калеме или угине. Не подлежи клорози у оној мери као остале сорте, с тога подноси влажнија земљишта ако нема изгледа да ће страдати од Антрокнозе.

Издржљивост је 15.

Од Рипарија заслужују да се напомену још: *Рипарија Жеант*, *Рипарија Скипернон* и *Рипарија Барон Перије*, које се такође могу употребити за подлогу, но немају никаквих особина због којих би се пре употребиле него *Рип. Порталис* и *Солонис*.

На месту је овде да напоменемо неколико хибрида (мелеза), који су произишли од *Рипарије* и *Лабруске*, а који имају неке вредности било као непосредно рађајућа лоза, било као подлога. То су: *Телор*, *Ноа*, *Елвира*, *Клентон*, *Виала*, *Франклин* и *Маријон*.

а, *Телор* је употребљаван међу првим лозама као подлога и за непосредну производњу; његових садова има старих од 14 и 16 година, али данас је његова култура напуштена, јер у земљиштима која њему најбоље годе, а то су обично дубока и плодна, успевају друге лозе боље, као Рипарија и Рипестрис; на против у слабим и сувим земљама не прилагођава се лако и страда од филоксере, с тога није од важности ни за препоруку.

б, *Ноа* (Noah). — Ова сорта јако је осетљива на кречним и кредовитим земљиштима. Употребљује се за непосредну производњу, али вина од њеног грожђа и ракија имају извесан укус на малине, ради чега је не радо примљена у трговини. Мање је употребљива као подлога од многих других лоза, а и као непосредно рађајућа нема никакве важности.

в, *Елвира*. — Елвира је плоднија од предходне сорте, али њено грожђе има у већој мери онај нарочити укус, осим тога издржљивост је мања и на кречном земљишту неуспева, па с тога је више нико неупотребљава ни зашта.

г, *Клентон*. У јужној Француској ова је лоза сасвим одбачена, јер на местима где је давао неке успехе далеко је практичније садити Рипарије, које су, у осталом, много издржљивије против заразе. Врло је осетљива на кречним и кредовитим земљиштима где брже угине непо Ноа и Виала. Нема никакве важности за реконституцију винограда.

д, *Виала* (Vialla). — Карактеристично је код ове лозе то, што боље успева у ладнијој и свежој клими него у топлој и сувој. У топлој и сувој клими Лангедока и Прованса њено је напредовање немогуће, јер је Филоксера сасвим ослаби, напротив у унутрашњости Француске, у Бургоњи, Божоле, Жиронди и Шаранту где је клима ладнија, она веома добро напредује и цени се као најбоља лоза за подлогу. Од свију амерички лоза она се најлакше прима кад се размножавање врши резницама; калеми се исто тако лако примају и добро одржавају. Зактева гранитска прастара земљишта, у којима има силикатног песка са примесом глине. Пораста је веома бујног и напредује добро и на осредњој земљи. — Издржљивост је 12.

е, *Франклин* наличи много на Виалу, и у погледу издржљивости и прилагођавања земљишту и клими има иста својства и мане као и она, само је мање снажног пораста него ова. — Мање више исти је случај и са лозом, званом *Маријон*.

ж, *Јорк-Мадера* (York-Madeira). — Као непосредни произвођач ова је лоза одбачена због слабе плодности, а као подлога за калемљење, замењује се радије и са већом коришћу са Рипестрисом.

Адаптација. — Све Рипарије врло су издржљиве против филоксере и у том погледу заузимају прво место; њихове сорте убокоравају се врло лако и примају се олако посађене резнице. Калеми добро напредују и већина француски варијетета калемљени на Рипаријама, примају се добро.

У Америци Рипарија расте на земљиштима примитивних формација или која су отуд произашла, исто тако и на скорашњим алувијалним наслагањима, а врло мало на секоидерним и терцијерним. Најрадије успева

Пре две године чуло је се да у Рогама има соли, али испитивањем нађено је: да није со већ парафин, али да може донети велике користи.

Ја немогу овде изређати све природне дарове у округу ужичком, јер он у том погледу *ни у колико* није испитиван, и ово што сам навео, то је по мом личном нестручном сазнању. Седамлесет и осам годира нашег државног живота нису биле довољне да се природни дарови Србијини испитају; али кад се то једном учини, округ ужички несумњиво ће показати још много више природних дарова, него што сам их ја овде навео.

На крају овога чланка треба додати, да у округу ужичком има кисела вода у Приликама и бања у Биосци; којима се болесници из целог округа сваке године користе. Веле, да има врућа вода и у Рогама, али се још незна може ли шта користити; а ни оне прве две нису стручно испитане.

*

Ја сам уверен да би пољопривредници округа ужичког, оскудни у повољним пољопривредним приликама, експлоатацијом наведених природних дарова могли накнадити колико толико ту оскудицу.

Поводом мога писања о томе у „Златибору" 1889 године стални окружни одбор ужички отпочео је прикупљати поједине руде, али ја мислим да ће се он, споразумно с државом, постарати, и да народ од њих буде имао користи.

Да ли ће се моје надање иступити — идемо да видимо. —

Драг. Н. Ланчевић.

на црвеној глинуши помешаној са силикатним песком, шљунком или без овога, на влажним а плодним пескушама, на наносним или алувијалним земљиштима поред река. У земљишту веома сувом и још ако је мршаво, Рипарија слабо напредује што се познаје по различној дебљини између подлоге и калема. И ако јој нимало не годе земљишта мочарна и баровита, она при свем том воли влажнија места око река на наносу пескушасте глине, као што је то случај око реке Мисисипе где Рипарија успева изванредно добро. Један пример од тих земљишта садржава следеће састојке, у физичком односу:

Глине	65.020
Песка	57,500
Креча	7,273

Исто тако Рипарија се налази на земљишту, које је постало од распаднутог тврдог девонског кречњака, које је врло плодно и ако мало кречовито; но ако су отпадци кречњака трошни, растворљиви и у већој количини, престаје више расти и само се може видети на таким местима по која закржљала лоза пожутела од клорозе. На истим земљимштима и у Француској није могла да се одржи; *понеки пут остају још зелене док се не накалеме а чим се ово учини, одмах пожуте, закржљају и угину за кратко време.* — И ако Рипарија није добра за више кречна земљишта, опет мање страда него Рипестрис и Естивалис. На обичном терену, које не садржи много креча, ни једна друга лоза не може се њој предпоставити као подлога за калемљење. Важна улога, коју она заузима при подизању винограда види се по сразмери подигнутог винограда, јер од 500.000 хек. накалемљеног винограда у Француској, 350.000 хект. подигнуто је на калемљеној Рипарији.

Што се тиче климе, Рипарија је у стању да поднесе велику ладноћу исто тако као и велику топлоту. У северном делу Америке издржава ладноћу од 30° С, а у јужном подноси јаку врућину. У Француској има исто тако њених садова под врло различним климатима, но није се приметило да јој штогод шкоде ови екстреми температуре.

(свршиће се)

ХЕМИЈСКО ЂУБРЕЊЕ

ВИНОВЕ ЛОЗЕ ВОЋА И КРОМПИРА

У неколико бројева овога листа, реферисао је наш познати привредник г. Св. Љ. Гавриловић о једној новој науци, која је позната под именом „*Наука о хемијском ђубрењу*“ (удобравању), и у томе реферату врло згодно наговестио значај њезин по нашу отаџбину, као искључно пољопривредну земљу. Том његовом реферату био је циљ у главноме, да упозна читаоце „*Тежака*“ што боље с' основима, на којима та наука почива, и да им да што јаснију слику невероватног успеха, који је та наука постигла у Француској за последњих година. Али покрај онога, о чему је говорио Гавриловић, о познатој књизи[1], има још доста корисних упута и напомена о удобравању винограда, воћа, цвећа, и других корисних биљака, ђубретом које је та наука за њих прописала. Резултати такога гнојења, толико су важни, да би доиста од велике штете било, ако и за њих не би дознали читаоци овога листа. Ово би за њих у толико било потребније, што сад — пошто су се са самом науком о хемиском ђубрењу упознали, могу лакше појмити и саму методу, по којој се врше прописи њезини, и, што се те напомене односе поглавито на култивирање (гајење) таквога биља, од чијега успеха зависи материјално благостање читавих крајева наше отаџбине.

Међу тако биље на прво место долази **винова лоза,** код које је наука о хемиском ђубрењу нашла највеће практичне примене.

Лоза је као и остало воће, биљка, којој је *калиум* доминант (најпотребнији елеменат); он је, тако рећи, главни састојак сока грожђанога. Вино пак није ништа друго, него да се послужимо техничким изразом — у великој мери сублимован калиум, зато лози није потребан азот.

И као год што већи део биљака, којима је калијум доминант, може успевати без азота, тако бива и с лозом, јер она помоћу разграпатог лишћа одваја у довољној мери азота, непосредно из ваздуха, те јој зато, ни у колико, није потребан тај елеменат у земљи, у којој се налази њено корење. Искуство је показало, да је за лозу најподесније непотпуно ђубрење у коме има довољно калиума, али нема азота.

Формула тога ђубрења изгледа овако:

— Калциум — супер — фосфата, са 15% растворљиве фосфорне киселине	400 кгр.
— Рафинованог — калиум — карбоната (поташе) са 90% истога	200 кгр.
— Калциум сулфата или гипса	400 кгр.
свега	1000 кгр.

Из ове се формуле види, да ту нема ни трага од азота; а што је чудновато, дејство самога ђубрета зависи поглавито од калиум карбоната.

Кад смо тако дознали који је елеменат најпотребнији једној биљци, онда нам остаје још да пронађемо и хемиски облик, у коме ће тај елеменат на њу најбоље дејствовати и у ком ће га она најлакше усисати (асимиловати). Није дакле довољно једној биљци давати само ону храну, која јој је најпотребнија, него је треба прво умети зготовити.

На тај начин професор је Виљ морао напустити ђубре које је раније препоручивао и у коме је калиум био у облику нитрата, саветовати виноделцима да употребљавају ђубре чију смо формулу горе навели — у коме се калиум налази у облику карбоната.

Тај поменути гној, али интензиван дејствовао је на винограде, у којима је употребљаван, да не може боље бити.

Њему једино мора захвалити и професор Виљ, што је у својим виноградима у Венсену — где је земља слабија него у другим местима, — могао добити 20.000 кгр. грожђа или 180 хектолитара вина, на један хектар. О том свом успеху известио је професор Виљ, уредништво листа „Figaro-a“ и први пут тада

---

[1] „Une revolution agricole.“ Paris 1891.

Хрвати су не само превели (Матија Дудан) ову књижицу раније у засебном издању, већ је г. Дудан у загребачкој ботаничној башти правио покушаје по Виљовој методи. О том раду донећемо, у скоро, један реферат.

Уредн.

саопштио драгоцену формулу тога ђубрета, направивши највећу сензацију у свима крајевима у којима становништво од виноградарства живи.

Интересантно је још и то, да је тада главни уредник „Figaro-a“ у интересу саме ствари, отворио формалну комисију, састављену од најкомпетентнијих судија, која још траје. Резултат те пороте испао је тако повољно, да се није могло боље ни очекивати.

Од стотине листова, који су стигли из свих крајева света, имају само два, који се туже на неуспех. Али *testis unus, testis nullus* каже стара пословица, а то ће рећи: „један једини сведок није никакакав сведок.“

У осталом код ових особених случајева неуспеха, може бити да је узрок неправилна употреба ђубрета или каква друга околност, а после и дејство хемиског ђубрета није баш увек једнако. Потребно је на прилику извесно време, докле ђубре продре до корена лозе, нарочито ако је земљиште суво, тврдо и непропустљиво. Догађа се кад кад, да се мора и више година чекати, док се плодоносни елементи растопе и док помоћу кише не прокрче себи пута кроз непропустљиве слојеве земљишта. У таком случају треба чекати, јер успеха мора бити.

Кад и како треба ђубрити лозу.

Пре свега ваља се побринути, те добро обрадити земљиште, које треба да је приступачно ваздуху, светлости и киши, и оплевити га од корова, јер би он одузео лози добар део ђубрета које смо јој наменули.

Важно је такође знати и начин, на који треба употребљавати ђубре, и време, које је најзгодније за ђубрење. Начин употребе није тежак.

Око сваког чокота треба ископати малу рупу ашовом и у њу насути ђубрета. Да би знали, колко ђубрета треба сваком чокоту, доста је поделити 1000 кгр, на број чокота засађених на једном хектару винограда; а да би ту количину могли измерити може нам послужити обична стаклена чаша, на којој треба обележити докле хвата потребна количина ђубрета. Пошто се ђубре изручи, онда рупу треба затрпати земљом коју смо ископали.

Што се тиче времена кад виноград треба ђубрити, практика је показала, да је то најбоље чинити *у јесен*, а још боље ће бити ако се — ради очвршћања чокота — један део ђубрета спреми и употреби још лети у очи бербе, док је лоза још грожђем оптерећена. Неко ће се, можда, побојати да земљи због обилна рода нестане плодности. Али та је бојазан неоснована. Неоснована је с тога, што се грожђе — па ма каква била берба — састоји из истих састојака, и то: из воде, грожђаног шећера и калијума (у облику битартрата).

Ако се род грожђа удвоји или утроји, онда ће се, наравно, и количина воде и грожђаног шећера и битартрата такође удвојити или утројити. Па дали ће се због тога ослабити земљиште? Неће. А неће с тога, што лоза недобија воду из земље; грожђани шећер такође (а он се састоји из кисеоника, водоника и угљеника), јер његове елементе лоза асимилује кроз лишће, и то под утицајем сунчане светлости, ваздуха и кише. Па ни винску киселину, која се састоји из истих елемената, из којих и грожђани шећер — лоза не добија из земље, него из ваздуха и воде. Једини је калиум, који лоза прима из земље; али ни он се не губи, јер ми јаким хемиским ђубрењем у напред осигуравамо земљи, покрај осталих елемената, и калијума у толикој мери, да га ни најбоља берба не може са свим потрошити. Према томе, земља не само да се не слаби хемиским ђубрењем, него јој ми њиме повраћамо све оно, што смо јој одузели.

Сад је врло важно знати још и то: како ћемо резати лозу, јер резање није ништа друго, него, тако рећи, физичка нега лозе. Док смо лозу ђубрили обичним ђубретом, дотле смо морали савлађивати њену бујност и подржавати равнотежу између ваздушне и подземне вегетације т. ј. између грана и корена; иначе лоза неби добро родила, јер је шталско ђубре, као што знамо слаба рана за њу. Због тога се резање мења према приликама разних крајева.

Најобичније је, да се лоза ореже кратко т. ј. одсече се прошлогодишње пруће и на сваком огранку оставе по два највише три окца. Ако број њихов пређе преко четири, онда се каже да је лоза резана високо. То резање до новијег времена није имало много следбеника, а и ко га је употребљавао, чинио је то само као покушај или из љубопитства. Сматрало се да се високим резањем сатире лоза.

Али то није истина; оно напротив подиже лозу, јер је прва последица таквога резања *умножавање лишћа*, а лишће је као што знамо врло важно, пошто лоза на њ испарава влагу, удише угљену киселину и издише сувишан кисеоник; што је најважније пак, у лишћу се ствара још и *калијум битартарат и грожђани шећер*, те се може рећи, да ће увек бити више грожђаног шећера у грожђу онога чокота, који је богатији лишћем. Закидати лишће из бојазни да лоза не пропадне, изгледало би исто тако неумесно, као кад би се човек почео бојати да му чврстина мишића и ширина груди не буде шкодљива!

Кратко резање баш с гледишта научног и практичног, чини те нам лоза *кржљави*.

Може ли се констатовати, да приход с једнога хектара овога или онога винограда стоји у правој сразмери према: ваљаности земљишта с једне и краткоћи резања с друге стране?

На то питање даће одговора следећи примери:

У Шкотској има Маркиз од Брид — Албане, на двору лозу стару *педесет* година, којој су главне гране дугачке преко 50 метара, а огранци захватају површину од преко 287 □ мет.

Све то не смета овој изванредној лози, да јој у пролеће младе гране израсту преко дана за 5—6 см. у дужину и да буду тако јаке, као код са свим младе лозе. Она доноси огромон род, који се сваке године повишава. Многи су гроздови тешки по 600—900 грама а неки достижу и тежину од $1^1/_4$ килограма са зрном од $3^1/_2$ см. у пречнику. Године 1889 сазрело је на тој лози 1180 гроздова а о лањској берби набрано је с ње 400 кгр. грожђа. Важно је поменути, да та лоза расте у стакленој башти.

Али има једна лоза која расте на отвореном пољу, на обичној земљи — која превазилази у сваком погледу поменуту лозу у Шкотској. То је лоза Алберта Мажеа из Монтецита (у Калифорнији). Тај чудновати чокот захватио је за *тридесет* година земљиште од 900 □ стопа, и дан данас доноси годишње по 5000 кгр. грожђа!

Зар то није идеал коме ваља тежити, и зар у томе примеру не налазимо јаких доказа, који иду у прилог науци професора Виља, по којој производна снага једне биљке стоји у правој сразмери према њеној разгранатости? — Према томе најбоље је оставити винодељцима да пробањем утврде меру, по којој ће изводити високо резање, и удесити га према захтевима данашњег времена, с обзиром на климу, врсту лозе, земљиште и његов састав и обраду, на поделу ветрова, светлости и воде; с обзиром на економске прилике и обичаје обрађивања и т. д.

Између свих винограда на свету, могу нам виногради у Кло-Балоу (Saint-Emilion) послужити, као најбољи пример да је високо резање лозе најкорисније. У тим виноградима употребила су браћа Малеи средње резање, и то са осам окаца на два крака и њиме постигли велике успехе. Иначе би се њихови виногради

претворили у замршену и густу шуму, те би се у њима пут могао прокрчити само ножем и сикиром. Па и резањем на осам окаца, израсла је млада лоза тако густо, да би се кроз њу и окретном човеку тешко било провући, а гроздови би у такој сенци били заклоњени и од ваздуха и од светлости. Ако на тај начин уведемо високо резање и ако будемо умели употребити кемиско ђубре како ваља, постићи ћемо за цело сјајне резултате. О том нас довољно уверавају успеси поменутих винограда у Кло-Балоу, — који се од свих винограда у околини одликују, не само својим масним и загаситим зеленилом, множином и обсежношћу грана, чврстином и једрином, него и големим лишћем 35 см. дугим а 30 см. широким, каква беше изложена у дописној дворани уредништва „Figaro-a.“

Али има људи који ће рећи да лишће није грозд, и да треба причекати бербу, па тек онда клицати од радости. С тога сматрамо за потребно навести неколко цифара, које ће убедити и највеће песимисте.

Од године 1867 па до 1876, годишњи род имања Кло-Бало износио је, просечно, до 142 хектолитара. Од године 1877 до 1886, род је *због филоксере* спао на 96 хектолит. Али, после године 1887, једновременом *употребом хемијског ђубрета и високог резања*, резултат беше овакав:

Године 1887	225	хектолитара
„ 1888	326	„
„ 1889	360	„
„ 1890	378	„

За све четири године, дакле, износио је род просечно 340 хектолитара годишње, два пут више, дакле, од најроднијих пр. година. А што род није био већи разлог је тај, што се код Сен-Емилиона израђују само врло фина вина и с тога гаји веома нежна лоза, која слабије роди.

Али, тиме није још казана последња реч! Можда ће берба са још дужим резањем и под другим околностима бити далеко боља. Могућно је, да ће резање лозе у будуће бити прилагођено околностима које се мењају, према обрађивању земљишта и иначе. А није немогуће, да нам будућност донесе гигантске лозе, као што је она у Монтециту и винограде као кавезе, који се, док се оком може догледати, нижу у неизмерно дугачке мостове од жице, који се руше под теретом тих гроздова нове Канонеје! Qui vivera verra!

(свршиће се)

ГЛАСНИК.

Избор секциских секретара. — На заједничком скупу чланова из свију секција срп. пољопривр. друштва државном 3. ов. мес. изабрани су за секретаре за 1893 и 1894. год. г. г. Чеда А. Поповић за сточарску, Свет. Милојевић за законодавство, Сима Лозанић за пољопривр. грађевинство и технологију, Алекса Стојковић за шумарску и Вучко Богдановић за ратарску секцију.

Желимо да секције под руководством новоизабраних секретара живље пораде на пословима, који су им намењени, а који су тако важни и журни по напредак наше привреде.

* * *

Набавка пастува. — За државну ергелу набавиће се два пастува енглеске расе и утрошити на то око 50000 дин. За набавку ових пастува одређени су г. г. Љуба Лејшанин коњички капетан и Др. Зарија Поповић марвени лекар, који су ради тога ових дана отпутовали у Беч.

* * *

Корисно решење. — Сталин окружни одбор окр. Ужичког решио је и наредио свима општинама у окр. ужичком, да се претплате на „Тежак“.

* * *

Сличним начином су и у прош. години извесни окружни одбори потпомогли ширење овога јединог пољопривредног листа. Захвални и ужичком и осталим одборима, који и оваквим својим одлукама доказују, да воде озбиљну бригу о нашој занемареној привреди. — надамо се, да ће и представници општина појмити, да је подржавање привредних списа и новина много корисније по сувишно политизирање, па да ће и са своје стране што више потпомоћи да се примањем и читањем „Тежака“ и других привредних списа донста и користе њихови мештани.

* * *

Једна одлука ужичке окружне скупштине. — По шумама округа ужичког има разне дивљине. Од птица на пр. има орлова, соколова, јастребова, кобаца и т. д. А од друге дивљине има: дивокоза, вукова, лисица, јазаваца, куница, веверица, творова зечева, срне, дивљих свиња и медведа (Милићевић у његовој „Кнежевини Србији“ помиње још и рисове, али сумњам да их има — бар мени није познато).

У колико има много дивљине, у толико је и лов развијен, пољопривредници докони зими иду у лов, задовољавајући се да своју надницу наплате кожом убијеног звериња. Коже продају махом у Ужицу.

Највеће штете народ у овом округу има од вукова (курјакова), који се по неки пут одвећ намноже и почине грдне штете, сатирући стоку, нарочито у златиборском и моравичком срезу.

Да би се том злу доскочило, поред општих хајки, ужичка окр. скупштина решила је: да се сваконе ономе, који убије вука (курјака) или његово младунче, као награда из окружне касе исплати 5 динара.

Ова ће одлука имати добро дејство; јер ће ловци бити ревноснији у убијању вукова, пошто ће поред користи од коже, добити и награду равну надници 5 најбољих ковача; а тим се постиже и циљ: да се тако опасан звер што више утамањује.

Одлука ова заслужује да се потира у „Тежаку“, не би ли и други окрузи, којима досађује звериње, следовали примеру ужичана.

Л—ћ.

* * *

Крушевачка окр. Скупштина одредила је *20.000 дин. на потпомагање привреде у своме округу*; а окружни одбор обратио се је Срп. пољоприв. друштву за мишљење: шта би се као најпрече и најкорисније могло урадити за напредак пољопривреде у том округу, коме су потребни расадници америчке лозе, боља приплодна стока, боље справе и т. п.

* * *

Шабачки окружни одбор одлучио је, да новчано потпомогне *производњу семена луцерке* и осталих пићних биљака у земљи, а уједно понудио Срп. пољоприв. друштву помоћ у 3.000 дин., ако оно предузме тај посао на своме добру код Шапца или његовој околини.

* * *

XXIV. Главни годишњи збор Срп. пољоприв. друштва биће 30. ов. мес. пре подне у друштвеној згради, са дневним редом, који је прописан друштвеним правилима.

ДОПИСИ.

Пожега, Божић, 1892. год.

Ја незнам ваља ли се шта радити или не; да л' данас треба најести се печенице, напити вина, избацити неколаке пушке и после лећи те спавати, или што год привредити на и — пером. Невешт у гатању, ја узимам перо баш о гатању да започнем мој Божићни допис „Тежаку.“

Народ верује, а сигурно је то уверење искуством стекао, да је година у толико за пољопривредника угоднија и боља, у колико је и зима права зима, т. ј. у колико је она обилнија снегом. Ако је то народно веровање правилно, онда се можемо надати, да ће нам идућа година бити добра, јер је зима рано отпочела снегом, и, ево већ два месеца, снег не спада, већ све више напада.

Тако исто народ гата: ако Бадњи дан буде облачан или магловит, онда се не треба суше плашити; онда ће година добро понети. А ако још и снег буде падао, онда ће бити родна како се већ пожелети може. Буде ли Бадњи дан другчи, онда година не ваља ничему.

Ако је томе веровати, онда ће идућа година по пољопривредника бити права благодет, јер јучерањи Бадњи дан испунио је све услове које народно веровање изискује за плодну и добру годину, т. ј. био је облачан и магловит и снег је падао целог дана.

Снег је толико нападао, да одавна већег снега није било. Висок је готово око пола метра.

Овака је зима била 1882-3 гоовне, и 1883 година обилно је родила у сваком погледу по овим крајевима. Отуда се народ нада, да ће и 1893. година добро родити. Истина, родила је била и ова — 1892 — али нас упропасти град и поплава, те би нам идућа година много поправила штету, кад би нас обдарила добрим родом.

Ове је јесени народ овога краја био намеран посијати доста озимице, више него и прошле године, али му не даде рђаво време у Октобру, а у Новембру ухвати зима. Прошле године било је за дивно чудо много стрипине, махом пшенице, засијато.

Сијање пшенице у већим размерима отпочело је у скорије време. Раније је народ поглавито сијао кукуруз (он је и данас у пожешком срезу главни усев); само су богатији сијали по нешто пшенице, па ипак је се подмиривала потреба; јер сељаци као сад тако ни пре нису се хранили пшеничним хлебом, а и варошко становништво отпоче трошити више пшеничног хлеба, а населише се и два батаљона стајаће војске (један у Ужицу а други у Пожези), те тим се створи већа потреба за пшеницом; покрај тога подиже се у Пожези парни млин посвећен непрестаном млевењу пшенице, и напослетку се, такође у Пожези, створи нарочита компанија за брашнарску трговину. И на тај начин земљорадници овога среза добивши сталну проходњу и цену пшеници, и бољи изглед за користовање од своје земље засијавајући је пшеницом, отпочели су сваке године све у већим размерима сијати пшеницу. Што је ове године мање него прошле засијато озимице узроком рђавог времена ми се уздамо да ће се накнадити јарицом.

Гусеница, која је била појурила на овамошње шуме и воћњаке, као што знате, уништена је хладним мајским кишама, и није оставила своја јаја. Буде ли што и где заостао, лако ће бити утаманити палењем сумпора под дрветом докле је гусеница још на дрвету, или кад се развије у лептира, оним срествoм кога сам изнео у „Тежаку."

Дрва су с прве зиме била скупа: 3—4 динара од кола, а сад су 1·50—2·00 дин. Закон о шумама чини велико добро, те се не сатиру општинске и општенародне шуме, а да још за две три године остаде шумска уредба, пожелели би видети шуму. — Још само требало би извести примену новог закона о шумама у колико се тиче његових одредаба о подизању шума по оголићеним местима, о подизању општинских шума где их општине немају, и т. д.

Драг. Н. Лапчевић

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва."

Записник XXII. седнице од 22. сент. 1892. г.

На овом састанку присуствовали су: Благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови г. г. Јаков Марковић, Светозар Гавриловић, Коста Главинић, Благоје Тодоровић, Аца Живановић и Никола Вељковић.

Преседавао благајник.

Бележио секретар Савко Кучпарић.

1, Прочита се извештај г. Светозара Гавриловића и г. Благоја Тодоровића који су проучили и прибрали нужне податке са предрачуном за оснивање ратарнице у крушевачком округу, а по молби сталног одбора за исти округ од 28 Августа тек год. Бр. 1116.

Одбор је извештај пажљиво саслушао и после извесних разлога и обавештавања, већином са општег-начелног гледишта — Извештај је у целости примљен и решено да се на време одбору пошаље и да се изјави готовост друштва, да скупштини стави на расположење и нарочито стручно лице, које би давало детаљнија обавештења одбору и окружној скупштини приликом решавања овог питања, ако би одбор то хтео и кад би од друштва захтео.

2, По молби г.г. Милана Т. Грковића и Владимира К. Кушаковића државних питомаца по струци пољопривредној у Хохенхајму, да им да друштво Тежак за ову као и пређашње године у пола цене а тако исто и сва остала друштвена издања — Решено је: да се молиоцима за ову као и идуће године да Тежак у пола цене.

3, По молби г. Љубе Јовановића војно марвеног лекара да му друштво откупи извесац број књига: „Поуке из коњарства" Европске расе коња које је он израдио, — Решено је: Да се дело пошље на преглед и оцену г. Алекси Поповићу управнику државне ергеле у Љубичеву на према његовој оцени да се донесе коначно решење по молби г. Љубе Јовановића.

4, Приступи се награђивању радова у Тежаку печатаних у 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 39 и 38-ом броју.

I. Чланци.

а, Са осамдесет динара.

1, И вршидба је хитан и важан посао.
2, Угарите њиве.
3, Јабуковача.
4, Благодети троичке изложбе у Шапцу.
5, Писмо из Monpeli a.
6, Један врло штетан инсект на бором и смрчевим шумама
7, Сушење дувана и најпрактичније сушнице.
8, Нашта треба пазити при поправци домаће стоке и који су сојеви према нашим приликама најподеснији. и
9, Ђубрите повртњаке.

б. Са седамдесет динара.

1, Преврат у пољској привреди.
2, О гајењу угарњаче — турнинса.
3, О напреднијој радњи
4, Којим овсем и како ваља хранити коње.
5, Пред бербу воћа.
6, Најважнија правила за одгајивање ждребади.
7, О сејању на врсте.
8, Преглед жетве и потрошње пшенице.
9, О поступању с биковима.
10, О прављењу пекмеза од јабука.

II. Белешке.

По шесет динара.

III. Гласник.

По педесет динара.

IV. Подлисци.

По шесет динара.

V. Дописи.

По педесет динара.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ

Упућују се:

„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"

У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:

НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.

ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА И БАНИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

За Иностранство:

НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 3. **У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 17. ЈАНУАРА 1893. ГОДИНЕ** ГОДИНА XXIV.

Садржина: Чланци: Забрањујте ливаде. — Сеоско гајење варива и поврћа. — Против филоксере. — Обнављање наших винограда. — Аме-ричке лозе и њихове главније особине (наставак). — Хемијско ђубрење. — **Гласник:** Семена лицерке и детелине и других зиљних биљака. — Анализа вина. — Из трговинског уговора Србије са Аустро-Угарском. **Волошко:** Како треба купус сејати. — Свиње у воћњаку. — **Дописи:** Медвеђи — Ресавска. — **Друштвени и подружински послови:** Говор којим списком Жички Преосвештени Господин Сава поздрави други Главни годишњи скуп „Српског Пољопривредног" Друштва Подружине Жичке.

ЗАБРАЊУЈТЕ ЛИВАДЕ.

Сено је још и данас главна сточна храна у Србији. Ретки су примери, и то махом почетци и огледи, да наш пољопривредник припрема за исхрану своје стоке другу пићу, као н. пр. сточну репу, мухар, граорицу и т. д. или да подиже детелишта. Све, ако се ко и прегне да спреми окром сена још какве друге пиће, то ће бити шаша (кукурузовина) и лисник, и то махом из нужде.

Због тога ливаде су у нашој пољопривреди и данас од великог значаја, јер од њих зависи напредовање или опадање сточарства, једне нераздвојне гране од земљорадње, без које би успех у земљорадњи, под условима у којима смо ми, био немогућ.

Пуног основа има она изрека, која вели: „Без сена нема хране, без хране нема стоке, без стоке нема ђубрета, без ђубрета нема жита, а без жита нема пара!"

Па ипак ми непоклањамо ливадарству *никакве* своје пажње. Нећу се овом приликом заустављати те показивати све наше мане и небрежење у том погледу; али ћу се зауставити на једном обичају који влада готово у целој Србији, а који је тако убитачан по ливадарство.

Стока се код нас с јесени а нарочито пролећа пушта у ливаде, ради паше. Јесења паша донекле је и корисна, али чим наступе мочари, онда је штетна, јер време туче стоку а стока гази ливаду и прави од ње блатиште. Пролећна паша никако не може бити корисна, већ од огромне штете; јер, с раног пролећа ливада не може дати добре паше, а што се дубље у лето стока пушта на ливаду, то јој се све већма принос одузима.

Но најглавнија се штета ливадама, односно нашим кесама, наноси отуда, *што се ливаде касно забрањују.*

Одмах, чим се снег отпочне топити, кад је земља најпунија воде, наши пољопривредници пуштају стоку на ливаде; стока гази и где год ногу спусти ту и упане, а траве или утерају дубоко у земљу да се тешко развију или избаце на поље да се осуше. То гажење чини да чим се прва суша појави, земља јако упане а изгажена ливада тако стврдне, да се у оживљавању трава закасни а у приносу одвећ много потури.

Ја нећу много говорити о штети коју чини касно забрањивање ливада, већ ћу само навести један пример који се непосредно и мене тиче.

У пољу горобиљском, где и ја имам ливаду, обичај је држати стоку по ливадама до цара Константина. То су добре и снажне ливаде, и кад би се рано забрањивале, могле би се с успехом три пут преко лета косити. А ево како сад бива:

Стока до цара Константина ливаде изгази и утре, тада се од врућине онако изгажене и утрвене спеку те споро стану напредовати и на послетку даду слаб принос.

Још и ово бива:

Воде се излију и поплаве ливаде. Какво је водоплавно сено, сами знате! Принос је и тим у половину смањен. Отава се коси доцне у јесен, и она пропане!

А кад се рецимо од 1 Марта неби смела стока пуштати на ливаде, онда би се оне три пут косиле, и давале добар принос и по каквоћи и по количини; а тим би много више успели.

Од садашњег пролећњег напасања ми имамо само штете; с тога надати је се да ће општине овога пролећа рано забранити ливаде.

Кметови и одборници, и ви остала браћо пољопривредници, забраните рано своје ливаде, па ћете видети како ћете имати веће вајде; јер у колико раније ливаде забраните, у толико ће вам оне више ро-

дити, и у толико ће вам оне дати више хране за стоку, да вам се идуће зиме и пролећа не скупа....

Сад је овоме време за то вам се и напомиње. Овај големи снег скоро ће да бљуне, ливаде ће се натопити и распиктијати, и пустите ли стоку да вам утире ливаде, онда не проширујте своје котаре, већ сеците лисник! А тешко оном пољопривреднику, који на лисник спане!..

Драг. Н. Лапчевић.

СЕОСКО ГАЈЕЊЕ ВАРИВА И ПОВРЋА.

(НАСТАВАК)

Наше вишње нису чисте од лике, нарочито док зрно почне једрати и меуна почне жутити, оне нису више за буранију. Пажљивим одбирањем семена и кидањем сувишне лозе неродне, можемо ликавост у велико отклонити. Поред тога не треба пасуљ сејати на земљиштима, која су скоро ђубрена, јер пре свега неће ни добре меунке дати а неће ни добро родити.

Вишње траже добро урађену и снажну земљу, само не подносе скорашње ђубрење. Најбоље је ђубре малтер и пепео. Ако хоћеш да ти вишње дуже трају, односно да ти дају буранију и у саму јесен, гледај да је посејеш поред воде, како ћеш је моћи или заливати или наводњавати. Заливана вишња даје меуне мање ликовите или кончасте, и много боље роди. У месецу Септембру буранија је тако исто скупа као и у Мају и Јуну, па зато где има могућности за продају, треба је што више сејати тим пре, што је граховина добра храна за говеда, овце и козе.

Вишње, као што рекосмо, сеју се из незнања њене вредности, доста мало. Обично се сеје сама за се на мањим површинама у оцаке или кућице, у које се баци по 5—6 зрна. Али сеје се и уз кукуруз. На сваки начин где има могућности да се залива или наводњује треба је на само посејати. Што се тиче неге, она се састоји једино у прашењу, које се према времену и земљи два и три пута вршити мора.

Пешака пасуља, ког обично због зрна сејемо дакле за употребу у зрелом стању, имамо крупног белог, ситног белог (пиље), жутог (жу̂ћа) и других. Но ове су одлике најбоље и најродније.

Сејемо га обично са кукурузом на сачму, или где се овај сеје у бразду или врсте, онда у кућице. Сам за се ретко се сеје, и ако, онда на мањим површинама. Али је боље увек са кукурузом га сејати, зато, што је *пасуљ пешак један од најсигурнијих плодова*. Па ако баш он и омане, није нам њива остала јалова. Но и овде морамо приметити, да га не сејемо у довољној количини. Ниједна кукурузна њива не треба да је без пасуља. Нека се не мисли, да би тако великим гајењем пасуља, ниступила сувишна *(хипер)* производња. Баш ова сувишна производња (ако би и наступила) дала би повода једној другој врсти радиности — *производњи* (фабричној) *разних конзерава*. На ово би требали и трговци и пољопривредници да обрате мало већу пажњу и да о оваким фабрикама прераде сировине и о њиховој важности за народно газдинство, добро и то озбиљно промисле. Но о овоме ћемо мало доцније говорити.

Пошто ми још махом — и то ће још дуго трајати — кукуруз обделавамо ручним а не машинским радом то је онда дата згодна прилика а наступа и потреба, да пасуљ што више гајимо. Ма га и по 5 пара дин. килограм продали, опет је вајда; ништа што може родити *узгредно* није за бацање, ако ништа друго платиће нам један извесни део труда од главног рада.

Пасуљ пешак најбоље успева на *новинама и крчевинама* а најбоље му је земљиште песковито, много боље но тешке земље.

Нега му је такође мала — једино прашење потребује, да само у траву не зарасте.

Кад се обере по кишном времену или у оскудици времена не може се одма крунити, онда га обично бацају на таван, или у неким нашим пределима, мећу га на *бркље* и ту се осуши. Тврди се, да је за домаћу потребу најбоље оставити пасуљ у љусци, па кад колико затреба, онда га и крунити. За трговину, кад га разуме се имамо доста, овај је начин непрактичан.

Граховина је — као што напоменусмо, врло добра храна за нашу стоку, зато је треба брижљиво чувати а не бацати.

Сочиво — тако исто снажно, здраво и пријатно вариво, мање је познато нашем сељаку од пасуља. Окрузи: крушевачки, црноречки, пиротски, врањски, топлички — где га по арнаутски зову: *леħ, леħа* — и пожаревачки, јесу предели где се сочиво гаји. На жалост морамо и овде приметити, да нити се довољно производи, нити се много гледа на крупноћу и чистоћу зрна. Најкрупније сочиво долази (али тако исто не у великим количинама) из Мајиловца, Затоње, Кисељева и других неких села у окр. Пожаревачком. Окрузи подрински, шабачки и ваљевски, скоро и не знају за сочиво.

Сочиво успева скоро на свима земљама, дакле није тако пробирачно, а што је најглавнија његова добра особина, много је сигурнији плод од пасуља. Но ипак земља мора бити довољно јака, али не скоро ђубрена, добро и дубоко узорана и иначе урађена ваљано. Боље прти на благим, лакшим земљама. Сеје се на сачму као жито, само много ређе, при већим газдалуцима сеје се још и сејалицом у врсте. Овај последњи начин треба првом претпоставити, јер и ако сочиво не захтева скоро никакву негу, опет је род много већи и зрно крупније, кад се оплеви и опраши. А ово је могуће само онда кад је у врсте посејано.

Где се у велико за трговину гаји, онда се обично само за себе сеје сејалицом, или помешано са овсем.

Кад овас узри, обично је и сочиво стасало. Кад се ова смеса покоси, онда се заједно оврши и зрно помоћу требила (тријера) подпуно одвоји и очисти. Овај начин се препоручује на љутим, тешким земљама и у крајевима сувише топлим и безкишним. Поред тога овај начин чува сочиво у неколико и од његовог непријатеља *сочивара* (грашкара).

На кишним годинама много тера у „бркове" и неће да замеће. Помоћи се можемо само са шкопљењем истих.

Пошто је сочиво врло добра и здрава храна, пошто успева на свима земљама, пошто је много сигурније у роду и много скупље од пасуља — ми најтоплије препоручујемо нашим земљорадницима, да његовом гајењу обрате заслужену пажњу. Треба само пазити на то, да се што крупније семе употреби, да се добро прорешетано и чисто зрно на продају донесе, па онда неће бити потребно нашим трговцима да по *врло скупе* паре доносе сочиво из Штокерау-а и да нам га продају по динар и скупље килограм. Земљоделци! треба да имате увек на уму, *да је добар земљоделац највећи родољуб* — па зато не допустите да и онако наше празне џепове, још више празнимо и туђинске пунимо. Нек тај новац остане код вас — а то ви можете!

Поред тога знајте, да је пасуљ и сочиво *сиротињско месо*. Благо оном дому, који га задовољно има! —

Гајење *боба* и *грашка* као варива зеленог, воћ је непознатије и ограниченије, а нарочито *боба*

Боб се сеје рано с пролећа у оџаке, и то што раније тим боље. Приспева у другој половини Априла а и раније, и његова меунка зелена добро се плаћа у варошима. Врло је јака и снажна храна, само је мирис врло јак, те га с тога многи не радо једу. Но и овај се може мало вештијом спремом, отклонити. Зрело зрно боба, мало је подесно за изхрану људи. У велико се сеје на њивама као сточна храна. Иначе за изхрану људи, сеје се у градинама.

Боб прти на свакој земљи. Сеје се у оџаке на 25—30 сантиметара. Нега му је прашење и мало подгрта

Граховина му се само за простирку стоке употребљује, јер је врло дебела.

Грашак се као вариво много више употребљује, зато што је пријатнији од боба. Но њега наш пољопривредник слабо зна, а гаје га само баштовани око вароши. Но и наш сељак требало би да га упозна и гаји, јер је то врло добра храна како за људе тако и за стоку. Пошто његово гајење не само што није трудно но и не захтева никаквог особитог знања, то би требало због тога, да га нађемо у градини сваког нашег сељака.

Грашка имамо *крунца* и *шећерца* (а од обе врсте чучавца и приткаша).

Крунац је она врста грашка, коме се само зелено зрно може употребити, а који је у колико га већ наш сељак гаји — најпознатији по нашим селима. Обично га зову *„дивљи"* из узрока, што му се зготовљена зелена меуна не може јести.

Против филоксере. — Обнављање наших винограда. — Америчке лозе и њихове главније особине.

(НАСТАВАК)

III. Врста Рипестрис (Vitis Ripestris).

Општи карактерни знаци. — Изглед џбунаст са многим изданцима (лозе) на гранама чокота. Пораста средњег. Стабло дебело и здепасто — Лишће је мање него у Рипарије, шире него дуже и увек две половине листа повијене на горњу страну. Младо лишће прозрачно и љаштеће, често угасито бакарне боје, глатко и без икаквих маља. Лишће је недељено са тупим и широким зупцима на ивици, горња површина угасито зелена, а доња отворенијег зеленила и без маља. — Грозд мали, зрна ситна, сферична угасито плава и јако обојена у унутрашњости, без икаквог нарочитог укуса. Коренове жиле дугачке, витке и чврсте.

Варијетети. Рипестрис броји много варијетета H. Jaeger, који је изучавао ову лозу у дивљем стању, нашао је више од сто разни облика. Међу овим многим облицима Рипестриса има и таквих, који због слабог пораста немају никакве практичне важности, те с тога су у току рада и опита одбачени и задржани само они са крупним лишћем и снажним порастом, који се једино данас и употребљују.

Рипестрис налази се у јужном крају сједињени држава амерички. *Што је значајно, не налази се нигде у заладцима прастарих шума, као многе америчке лозе, него увек на местима изложеним према сунцу где нема никаквог другог дрвећа, најчешће на јаругама и вододеринама изложеним непосредно сунчаној топлоти и на земљишту сувом, шљунковитом и мршвом.* Исто тако у Француској успева на најсувљем и мршавом земљишту боље него икоја лоза. Поред тога што подноси велику и непосредну топлоту, јако је издржљив против ладноће. У Америци издржава ладноћу од 28° с., а у долини Роне више Лиона за време зиме 1890—91 издржао је ладноћу од — 31°с. без да је претрпио оштету.

Ова издржљивост противу суше, топлоте и ладноће, што је потврђено са многим садовима чињеним у Француској, од велике је важности за нас, јер Рипестрис може се, према својим особинама, употребити на више места на гранитским пескушама, које су у опште мршаве а међутим изложене југу.

Из наведена два примера анализе,[1] види се какав је састав земљишта у Америци где се налази највише Рипестриса. Анализа се односи само на ситну земљу из које је издвојен силикатни шљунак са 70 и 80% у целокупној маси

	Бр. 1	Бр. 2.
Глина — — —	81,725	64,600
Песак — — —	16,325	32,850
Креч — — —	4,712	2,275

Рипестрис је једна између најосетљивији врста наспрам хлорозе, с тога његово место није на кречним земљиштима, јер ту пре пожути и пре угине него Рипарија; исто тако неподноси ни влажна земљишта ни тешку иловачу, али у лаким, песковотим и шљунковитим земљиштима има превагу над свима осталим американским лозама, само треба имати на уму, као и код Рипарије и употребити снажне сорте с крупним и дебљим листом.

Посађене резнице од Рипестриса примају се доста добро, успех до 80%. На њега се могу калемити све европске сорте готово с подједнаким успехом, *но примање је теже у колико је подлога старија*, с тога га треба калемити увек док је млад т. ј. у другој години.

Сви Рипестриси издржљиви су против филоксере; у том погледу нема основа никаквој сумњи само ако се посади на земљишту које му годи.

Др. Виала дели све Рипестрисе у две велике групе, а ове групе у пододељке. За основицу поделе служи му величина листа, слабији или снажнији пораст и други мање уочљиви и мање сигурни знаци да би се према опису могла распознати дотична сорта. Осим тога има много варијетета Рипестриса, што су обележени само с нумерама који ће у току опита или бити једно исто с другим којим варијететом, или ће се ако имадну какве недостатке одбацити, те с тога није ни нужно набрајати их овде, у толико мање, што људи који се баве произвођењем и продавањем резница и прпарака, гаје једино опробане и боље варијетете да би себи осигурали прођу. Напоменућемо узгред неколико варијетета, који имају сви подједнаку вредност и издржљивост против заразе, а то су:

				Пораст	Издржљивост:
1.	Рипестр.	Мисион	(Rupestris Mission)	20	19,59
2	«	ди Лот	« du Lot)	20	19,50
3.	«	Ганзен	« Ganzin)	19	19,50
4.	«	Мартен	« Martin)	19	19,50
5.	«	Школс.	« École)	20	18,50
6.	«	Монтикола	« Monticola		

и тд. који још није довољно оцењен, но у последње време продаје се много и скупо. Важи као подлога за кречна земљишта.

IV. Врста Берландиери (Vitis Berlandieri).

Општи каратери. — Чокот снажног пораста са лозама положеним или пузећим, које на својим најмлађим деловима имају праменове вунасти маља, боје сивкасте. По дужини лозе налазе се седам испупчени линија на форму ребара, што се јасно примећује и под руком опажа. — Лишће, младо: љаштеће, црвенкасто-зелене боје, одрасло: средње величине, цело или мало дељено, са дубоким изрезом код петељке, у главном облика петоугалног заокругљеног, на ободу мало зупчасто, по кадшто су крајеви листа повијени; горња површина угасито зелена и љаштећа, доња отворенијег зеленила са испупченим нервима на којима се налазе кратке длачице. — Грозд средњи, са зрном малим, чврстим и сферичним, боје црне и посуто пепељком. — Корен снажан и продужава се више у положеном — хоризонталном — правцу.

Варијетети. — Разне форме — сорте — ове врсте многобројније су него код Рипарије и Рипестриса. Између њих постоји велика разлика, нарочито у погледу развића и земљишта, од чега зависи њихова културна вредност, коју једино и треба имати на уму. Многе још нису добро познате и описане, али, као и код пређање две врсте, Рипарије и Рипестриса, и овде важи исто правило, да слабо развијене сорте треба просто одбацити, и неупотребљавати но само оне, што се одликују бујним и снажним порастом. У опште узев најбоље су оне сорте, које имају лишће сразмерно дебље, *љаштеће с обе стране* врло мало маљаво, младо лишће угасито жућкасте боје, јер оне се највише налазе у дивљем стању на кречним земљиштима.

(свршиће се)

[1]) По анализи В. Шози-а, коју је г. Виала навео у својој књизи Les Vignes Américaines, Adaptation etc, из које је узето највише по латака при писању овог чланка.

ХЕМИЈСКО ТУБРЕЊЕ

ВИНОВЕ ЛОЗЕ ПОЂА И КРОМПИРА

(свршетак)

Ка опазимо, да нам лоза због високог резања хоће да постане и сувише густа, онда томе не треба доскакати кратким резањем, него треба чокоту спремити два пут више простора. Ради тога треба дуж винограда спремити новог земљишта довољно очишћена, дубоко прекопана и по упуству нађубрена, па чим опазимо да су чокоти одвише густи и да се њихове гране усљед бујног лишћа преплећу, онда ваља од свака два чокота ископати један с великом грудом земље и пресадити га на спремљено земљиште. Пресађено чокоће већ ће прве године тако родити да ће се моћи исплатити трошкови око пресиђивања а тим ћемо пресађивањем и сам виноград увећати.

Ко зна, да оним што смо до сад говорили нисмо још нешто, више постигли? Ко зна, де ли нисмо можда на тај начин дефинитивно победили и страшну непобедну филоксеру?

Да се одупремо тој заразној животињици има три најподеснија начина.

1. Ту напаст треба отровати или бар, колико се више може отежати јој живот. У том послу најбоље је средство натапање и *сумпоругљеник*, који дејствује на корен лозе исто онако, као црна маст на човечију кожу, коју је сврабспопао. Тај би начин много вредно и био би нарочито од користи, кад би се употребљаво као *предохрано средство*.

Зашто би чекали, да се филоксера или други какав паразит већ појави на лози, па се тек онда од њега бранити? Зашто не би, док су још *виногради здрави* убризгавали, рецимо сумпоругљеник, па да још у напред спречимо филоксерну заразу?

II. Пало би још у напред пустити у лозу разблаженог отрова, као пресервативног средства, као што је Пастер радио против беснила! Ова мисао с теоријског гледишта изгледа доста примамљива. Или, зар живот нако биљни, тако и животињски, није само вечна борба ћелица организама против спољашњих непријатеља? И зар пуштање ублажена отрова не повећава снагу поменутих ћелица и зар их неуспособљава да се могу заразе одупрети? Зар се на тај исти начин, не чува човек од богиња и беснила?

III. Домаћу лозу треба тако неговати, да може одолети сваког напасти, исто онако, као што се сува и слаба деца и слаби људи јаком рапом могу одржавати у пркос туберкулозној бакцили.

Филоксера је морала од најпада постојати, али је наше старе лозе својом чврстином и једрином нису осећале. Оне су биле, као здрави и снажни људи, који гушчина сносе најопасније заразе, и рапиреним устима усисавају оне исте мијазме, које за тренут доносе смрт оним несретним створовима, ослабелим услед неуредног живота, оскудице или услед пређашњих болести..... Наше лозе окржљавиле, јер смо их наговили да одвише роде; у исто време нестајало је хранљивих сокова из земље а ми се не побринусмо да јој их пратимо. Тако је дошло време, да лоза слабо хранљена, бледа и још у плодној земљи, није имала снаге да одоли филоксери. За лозу важи исто, што и за животињу; да би могла добро успевати и с успехом савладавати своје многобројне непријатеље, треба да су јој јака пљућа и пун трбух, а ми знамо, до су лози пљућа: *лишће*, а трбух корење. Треба, дакле, да има доста лишћа, и да земља буде сочна, како би корен могао из ње црпсти храну за лозу.

Ето, дакле, како се питање о филоксери своди на науку о хемијском ђубрењу и високом резању. Обилата храна хемијског ђубрета спојена с високим резањем у стању је, да ојача чокот те да корен добије неку природну сировост помоћу које може одолети филоксери. Овоме иде у прилог тумачење, да отпор американске лозе против филоксере, долази од чешог ткања и непробојности њене коре. Високо резање пак снажи лозу исто онако, као гимнастика човека. Почнимо дакле с физичким препорођајем. То је наш најнекренији савет.

Као год за лозу тако је и за *воћке* калиум доминант најпотребнији; с тога на воћке заиудо повољно дејствује исто ђубре, које је за лозу одређено, чију смо формулу напред написали.

Ђубрење се врши овако:

Ископа се аншом око сваке воћке, мала округла рупа у пречнику од $1\frac{1}{2}$ метра. У ту рупу, коју треба да је дубока 20—30 с. м. после се у наокодо ђубре. Количина ђубрета одређује се, према величини и разграпатости стабла и то 300, 400 до 500 грама, на једно дрво; затим се руна загрне земљом, коју смо ископали и оно те руне а с унутрашње стране ударе у истом растојању 3—4 дрвена копца и 30—60 с. м. дубоко. Ово коље служи на то, да вода, која се ту накупи боље раствори ђубре, како би ово лакше могло продрети до корена.

Исто ђубре које смо применили на лозу и воћке најкорисније је и за *кромпир*.

А ево како га треба употребити.

За сваки квадратни метар земље, на којој мислимо сејати кромпир, пошто је будемо добро окопали и уредили, треба ће нам 25 грама поменутог хемијског ђубрета које смо претходно помешали са четри пута већом количином земље. На том простору ископаћемо четри опачка па ћемо у сваки од њих насути 1 четвртину смесе ђубрета и земље, затим посејати кромпир и загрнути земљом. Ако су опачи близе један другом, онда ћемо ту количину поделити на број опачка, у размеру од 1000 к. гр. ђубрета на хектар. Кромпир, који је тако сађен и хемијским ђубретом ђубрен, рашће бујно и родиће 250—300 к. гр. на сваки 100 □м. земље, док смо на истом простору, без тог ђубрета, добијали само 35—40 к. гр. кромпира!

Да не би оне разлике изгледале коме невероватне, навешћемо неколико упоредних покушаја.

Ако останимо, на прилику, на земљишту, где мислимо садити кромпир, неколико опачка неђубрених, неколико неђубрених обичним ђубретом, а остало земљиште ђубримо хемијским ђубретом, онда ћемо се при сабирању плода уверити, да принос од кромпира на неђубреној земљи према приходу истога на хемијским ђубретом, ђубреној земљи, — стоји као 2:11 у погледу количине. Осим тога уверићемо се о разлици, која постоји и у погледу квалоће: на пр. у оним опачима, који нису ђубрени, кромпир ће бити тек као орах, а у онима у којима је насута хемијско ђубре, биће много крупнији.

Једном речи, земља ђубрена хемијским ђубретом, родиће 3—4 пута више од земљишта, које је обичним ђубретом ђубрено, а што је најглавније, кромпир ће *бити и сочнији и једрији и крупнији*.

Овим се свршује наш реферат, остављајући још много других важних и потребних напомена, које се тичу науке о хемијском удобравању. За читаоце овога листа, најкорисније ће бити да — пошто буду добро проучали рапији резерат Г. Гавриловића, и прочитали ово неколико напомена — дознаду питање о размерама хемијског ђубрета за разне врсте корисноо биља, пшеницу, јечам, раж, воћ, просо, и кукуруз; — детелину, пасуљ, грашак, боб; — репу, мркву, мак, лан, конопљу и т. д.) и да буду обавештени, колико ће стати наведена количина овог или оног ђубрета, где се може набавити, како га ваља чувати и т. д. То је дужност наших стручних привредника и ми се надамо да ће нас један од њих у најскорији будућности задужити једним таквим радом.

ГЛАСНИК.

Семена лицерке детелине и других пићних биљака. Може се добити код пољопривредног друштва; само се ради тога ваља јавити у своје време — рапије. Обрћа се нарочита пажња окружним одборима и подружинама да јаве рапије друштву, колика ће им количина кога семена бити потребна, те да им сва оиале на време.

Цена семена лицерке 2 дин. килограм.

* * *

Анализа вина. Од колике је вредности како за произвођаче тако и за продавце и купце, кад се зна доброта и јачина вина по његовим састојцима, — то је свима познато. И с тога би требало свакн да се стара и тежи томе, да му се вино анализом испита и оцени. А да се то постиће врлика се ево свима нашим виноделцима и винарским трговцима прилика, и да их све то скоро нпита не стане.

Наш уважени држ. хемичар и редовни члан Срп. пољопр. друштва г. Др. Марко Леко не само да се радо одазива свакоме, који би то желео, већ је у интересу наше винарске привреде и трговине још и нолно да му се пре но срп. пољопрнв. друштва доиве вина са наше ниже крајеза ради анализе.

Друштво је ту његову молбу прихватило и обратило се извесним својим члановима и пријатељима, да пребаве пробе разних вина и пошљу друштву. И од неких је већ и пристало.

Овим се обраћа пажња свима да се овим користе; а тако умољавају се и онет они, којима се је друштво рапи тога обратило да пришљене пробе пошљу, чиа краљеви нпло користе.

Све помиже упућивати на срп. пољопр. друштво Београд, а поште их према и одправља бесплатно. Ближа упутства о пошиљању а по потреби и потребне флаше даваће друштво сваком, ко му се ради тога обрати.

* * *

Из трговинског уговора Србије са Аустро-Угарском. У „бечким пољопривредним новинама" налазимо једно саопштење о трговинском уговору нашем са Аустро-Угарском које у кратко овако гласи:

„Према *Србији* упоредна акција Аустро-Угарске и Немачке има да покаже добар успех. Трговинске погодбе закључене су обе државе са Србијом у Августу 1892. ну њиховом су ступањем у активирању, услед извеснаше промене владе у Србији, наступиле сметње.

Најважнија садржина овога уговора — који разуме се, има још да се усвоји у парламентима — овакав је:

Уговор има да важи до 1 Јануара 1904, а почиње од 1 Јануара 1893, до ког дана је пређашњи трговински уговор заједно са ветеринарном (царинско лекарском) конвенцијом продужен.[1]) Царинске погодбе нису се у ствари ништа измениле; само су досадашња царинска рачунања „по вредности" замењена царином „по тежини," а на неке за Аустро-Угарску важне позиције гаква је спуштена, као на машинској гвозденој роби и неким текстилним производима (тканинама). Концесије пак, које је Аустро-Угарска учинила јесу пољопривредне. Тако је царина на српско жито истина од 50 на 75 пр. по центи повећана, али испод аутономне тарифе стоји још за 50%. Аустро-Угарска царина на стоку остала је непромењена, али је ветеринарна конвенција, која је по мустри нове немачко аустро-угарске, за Србију врло повољна. Даље, по досадашњем аустро-угарско српском трговинском уговору, Србија је могла имати у државном монополу само дуван, со и барут; а сада моћи ће то право да распростре и на петролеј шпиритус жигице и папир за цигарете.

Уговор Србије с Немачком слаже се скоро са досадашњим; јер по оној тачки уговора, која говори о „Најпређем повлашћену" Србија даје и Немачкој све оне концесије које је дала Аустро-Угарској.

БЕЛЕШКЕ.

Како треба купус сејати.

Турање купуса у коју треба да буде о Лучин-дану. А да дотле успе и да буде добар, треба га у расадник посејати о Ђурђен дану.

Тај је се обичај утврдио у народ, и није ретност видети: како ваш пољопривредник прекопава и уређује расадник у очи Ђурђен-дана, и баш лицем на Ђурђев-дан сеје купусно семе.

И не греши. Купус сиђне баш онда кад му је време, т. ј. о Лучин-дану, једар и здрав; тамо подесан за кацу. *Л—h.*

Свиње у воћњаку.

Док су воћке млађе око њих морамо окопавати, поред осталог и с тога: да им траговина не смета. То у осталом треба чинити и око старијих воћака, али тим пре у старије воћњаке треба држати свиње, које рилењем уништавају коров и трављуњу, а и род који онада не труне улазу неће га свиње поједу.

Има једна лепа пословица, која вели: „Тешко воћњаку у ком пора не рикне!"

То би требало да уваже наши воћари. *Л—h.*

ДОПИСИ.

Медвеђа — Ресавска 31. Децембра 1893 год.

Ове је године пао снег тако много, да се не памти, да је у околини било скоро већег.

Снег је пао на сирамутну земљу, те ће се дуже одржати, јер нема влаге и мочари земљине, да га одозго поједа и у себе упија.

Овдашњи грађани веле: кад је снег падао на Св. муч. Игњата (20) Бадњи-дан (24. и Божић (25) биће берићетна 1893 година; идемо да видимо.

Хладни ветрови: севером и хомшком, сирвили су реке тако, да су све речне воденице стале. Дебљину леда нерно сам, која износи 10—15 сантиметара.

Овом околности принуђени су грађани да иду по неколико сати даљине у *шарне млинове*, којих има два; један у Ђурђеји а други у Свилајнцу те да гамо носу брашно и јарму за своју домаћу употребу и продају. Да није ових млинова, онда би било још и веће муке око млевења. —

Стоке у опоке крају има доста, а парочито свиња, које се много подижу и негују, највећа је пажња поклања приоју свиња. Домаћа раса свиња гаји се нешајом, само по планинским местима, где енглеска раса свиња неможе због суровог — хладног климе. По долинама, за кратко време, утрће се домаћа раса свиња. —

Подижању енглеске расе свиња, највише су помогли свињарски трговци, такође што су са стране куповали и доносили приплодна, како мушка тако и женска грла, па их раздавали појединцима, ради плодења и разиножавања: затим су куповали од истих мелезе и увек су их плаћали много скупље, но домаће свиње, које заиста и заслужују да се подижу и да се плаћају више. Пар вепрића од 10 месеца, домаће расе 40—48 дин. А енглеске исте старости сада плаћају: 54, 60—66 динара.

Желим да се пољопривредници из других крајева увере о користи подизања ове благородне расе свиња.

Свиње се почеле да прасе од 10 ов. м. Прасе обично 6—10 прасади, који су здрави и крепки. —

Овце су презимиле, и нисмо да ће кров који дан отворити да се јагње. —

Хране како људске тако и сточне има доста, цене су им ниске и мале, а слабо је ко и тражи.

За сада се у трговини највише траже крупне свиње за рању, и дебеле зване „печивари," (које се хране по неколико брава у кочинама). Дебеле свиње плаћају се 0·65 динара од килограма, пошто се предходно одбије 22 кгр. фире и 4% на живот од сваког грла — брава.

Стање здравља људи и домаће стоке, за сад добро је, заразних болести нема, нити их пре било.

Нав. М. Радосављевић
сеоски

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ГОВОР

Којим је епископ Жички Преосвештени Господин Сава поздравио други Главни годишњи скуп „Српског Пољопривредног" Друштва Подружине Жичке.

Драги зборе.

У дивном и вечном рукотвору Божијем, што се зове веселом свет, за дело је најдивнији и најсавршенији створ човек.

Велика светла небеска, с векова на векове иду непромењиво својим путем: годишња се времена мењају правилно, па и

[1]) По распису г. Мин. Нар. Привреде од 23 дек. пр. г. ПБр. 6245 стари уговор и ветеринарска конвенција продужени су још до 18 30 Јуна о. г. 1893.

[2]) Због тога што је случајно пропуштено, да се овај говор штампа у своје време, — штампа се сад. **Уред.**

нестају, како где светлост и топлота на њих више или мање утиче. Дакле природа је у непрестаном кретању и преображају, али она то не зна, не види и не чује. Само је обдарени разумни Божји створ — човек — цар природе — способан, да се по Божјем благоволењу развије и уздигне до познавања самог себе, до познавања природе, до правилног познавања свог творца Бога и његових премудрих и вечитих закона, па да се тако измири са животом и смрћу, да тако постане својим племенитим делима велики, слободан и славан, бесмртан и срећан.

Али повесница нам доста чудновате ствари открива, да у васиони и данас има са свим несрећних људи, који се тек нешто мало да разликују од несвесних животиња, јер живе у несрећним крајевима света, у пећинама или земуницама, а одевају се зверињским кожама, хране дивљачи или рибом и служе оруђем од камена и костију.

Ови несрећни народи ништа не знају о својој прошлости, о својој повесници, а не мисле ни о својој будућности. Векови им пролазе као код нас дани, и све у борби од данас за сутра, само за један голи живот. А кад у оваком животу сасвим изумру, или их снажнија рука претвори у своје вечне робове, те их нестане са лица земље, они после за собом не остављају никакова трага од свог негдашњег жалосног бића.

Оваке су злехуде среће народи: Лапонци, Чички, Ескими и многа приачка племена у афричким пустињама.

С друге пак стране имамо доста и таквих примера, како су неки народи некад налазили у повољним приликама и долазили до велике славе, па су после како хрђавим народним газдовањем, тако и у својим политичким погрешкама покварили услове за свој бољи живот, те су тако после с врха своје славе, силе и богатства сишли до највећег спромаштва, па и саме пропасти. Ови су за собом оставили сјајне трагове свога живота, коојима се и данас просвећени свет диви.

Овакви су се народи, који краће, који дуже време, борили на смрт и живот са незгодама, које су сами себи створили, па су се најзад прелили у друга јача племена. Овоме су пример стари Финичани, Мисирци, Римљани и стари Грци. За мало што та судба није у новим вековима постигла и наше племе. У општој повесници имамо оваква примера доста, па би ови примери требали да послуже нашем народу и нашој држави као наука. Кад се јасно види, како су читаве просвећене и моћне државе и народи, који су имали најлепше изгледе за будућност пропадали и подлегли међу собном раздору, само за то, што су се одавали немару и нераду, онда је и српском народу прека потреба, да увидя, да му је још једини спас у општој слози и великом пожртвовању, које мора уложити у тешким судбоносним приликама, које неминовно морају доћи у недалекој будућности.

Да, драги зборе, ми знајући за све поменуте незгоде и несреће, које постижу људе несложне и нерадне, и као свесни грађани свог високог позива и добри хришћани скупили смо се пре једне године овде на овом истом месту и у лепом договору установили смо ову „Пољопривредну Подружину.“ Па ево у славу тријединога Бога и сада ове године — као верна деца Божје цркве после богослужења и светих молитава, које вернима за успех доброчинства отварају по речима спаситеља: *„Богато сокровиште милости Божије“* (Јов. Гл. 16. стих. 23,и 24.), — скупили смо се опет из свију крајева овога ереза на главни годишњи скуп. И Ми као председник пододбора ове подружине поздрављамо овај други главни годишњи скуп са добро дошли и срећан вам долазак!

Дакле ревносни скупе, ми смо се данас овде сабрали на овај годишњи скуп, да поред прегледа годишњега рада ове ново-установљене пољопр. подружине и збора нове управе за текућу годину, још извршимо, један главни наш задатак, а тај је, да се договоримо и измењамо своје мисли о изображењу умном и телесном раду нашег подмлатка, о унапређењу боље економије, неговању стоке и о бољем усавршавању земљорадње за срећу и напредак наш и наших ближњих. А то је врхунац жеља и потреба човекових, овде на земљи; — то је велико и главни идеал човека овде у друштву: *на зато непрестано ради као трудољубива пчела а твој благословени рад и с трудом добивену тековину употреба за твоје телесно и душевно благог срећу и напредак Самога себе, своје породице, своје општине и своје околине и целога рода и племена свог.*

Справедљиво је речено: помози се па ће ти и Бог помоћи, јер је само у слози и племенитом раду човеку спас.

Старији су позвати, а и доликује им, да уче и саветују млађе јер од смишљеног доброг савета млађима судба зависи, па с тога и не треба у овоме раду и друштву да буду чланови учасници само пољопривредници, већ и сви остали спремни и свесни грађани ове околине, бавили се они привредом или припадали каквом другом сталежу. И сваки онај треба да сматра за част и понос, који је био у стању, да поучи невеште, слабе и нејаке и тим припоможе словом или делом овој општој корисној установи.

Ну сваки пољопривредник је дужан и своју децу давати на васпитање, како би доцније млађи нараштај знао боље и разумније руководити све своје годинске послове. У главном треба их васпитавати у витешком, радничком и српском духу; сваком приликом челичити их противу заклетих вековних наших непријатеља, а нарочито за борбу народно-економну, која ће решити судбу свега Српства. Треба им сваком приликом казивати да се само у Бога и своју мудрост и снагу могу уздати, да основ њиховој слави, сјају и великој будућности лежи у њиховом зрелом искусном и ревносном раду и да ће им тек онда права, постојана и корисна потпора од искрених њихових пријатеља доћи, када се пријатељи увере и виде кога и зашто помажу.

На послетку, стављамо на срце душу и савест свима спремним из свију редова првацима — старешинама а нарочито најближим и најпозванијим за то сеоским кметовима, просвећеним народним свештеницима и учитељима, да по свим својим могућим силама, колико им то околност и време дозвољава, неуморно упућују свој народ и обеваштавају га, да се може само са бољим новим справама са усталашним радом и бољом економијом доћи до неће користи, напретка славе и среће народа.

Дакле сви једнодушно утврдимо једном за навек и заверимо се у срцу и души својој, да ћемо за сво време нашега кратковременог живота у спасоносној корисној радњи проводити дане живота свог а не само онда, кад нас потреба стегне или кад зажелимо да доста блага нагомиламо с намером, да стечено после раскошно расипамо, већ непрестано радимо, да испунимо заповест Божју; радимо да с тим и грехе умалимо, јер по св. писму, сваки онај, који не ради, не заслужују ни да једе а нерадник и јако греши како противу самог себе, тако и према својим ближњим. Радимо по речима св. апостола, да помогнемо и себи и својим ближњим (Јев. 4,28)

Радимо непрестано у славу Божју, и бавимо се својски земљорадњом, вештинама, наукама, занатима и другим корисним радњама, које ће нам стећи богатог плодородија, повољног здравља, лепог имена и стања, части и славе. А у сваком ће нам поштеном предузетом раду десница Божја увек у помоћи бити. Нека вам је благословен и срећан почетак.

П О З И В

СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XXIV. ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

30. ов. мес. у 9 сах. пре подне у својој згради

Дневни је ред. према чл. 31 друшт. правила, овај:

1. Председник или његов заменик отвориће збор:

2. Поднеће се извештај о радњи управног одбора у 1892. год. у који улази и годишњи рачун о приходу и расходу заједно с извештајем контролора о рачуну за 1891. год.

3. Поднеће се на решење најпре писмени предлози одбора подружина и појединх чланова колико их буде било а затим предлози појединих чланова на самоме збору;

4. Бираће се чланови управе према чл. 18. и 19 друштвених правила.

5. Поднеће се на решење предрачуи прихода и расхода за ову 1893. годину.

6. Бираће се редовни и почасни чланови.

Позивају се друштвени чланови, пољопривредне подружине и њихови чланови и сви остали пријатељи друштва и пољопривредног напретка, који су вољни да дођу на овај збор.

Бр. 69. Из седнице управног одбора срп. пољопривредног друштва 3. Јануара 1892 г. у Београду.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

Ступајући у XXIV. годину „Тежак“ сматра за своју пријатну дужност, да се најпре захвали свима својим сарадницима и претплатницима, првима на њиховом труду и моралној а другима на материјалној потпори. Својим досадањим обилатим садржајем надамо се, да је „Тежак“ задовољио своје претплатнике и читаоце; и да је у праву да очекује, да га и у овој години још јаче потпомогну читаоци претплатом а сарадници радом.

„Тежак“ ће и у овој години излазити недељно, а цена биће му иста. Али односно претплате, по решењу управ. одбора Срп. пољ. друштва, учињене су ове измене:

1. *Приватним личностима* неће се више давати лист на вересију, и слаће се само онима који положе *претплату унапред* на целу или пола године. Садањим претплатницима слаће се до 1. Фебруара; па који дотле не положе претплату, обуставиће им се.

2. *Општинама, школама* и *црквама*, које су сада претплатници, слаће се лист и даље; па које од њих нежеле више бити претплатници, треба да известе Срп. пољоп. друштво најдаље до 1. Марта, иначе сматраће се као претплатници и даље и обавезне су платити претплату. Претплату су дужне положити најдаље до 1. Септемба, а после тога рока тражиће се од њих наплата.

3. Друштвени чланови *помагачи* и *чланови свију подружина* и ђаци у опште добијаће лист у *пола цене,* ако унапред плате претплату за целу годину. Подружине за своје чланове примаће претплату и предавати друштву.

4. *Претплатници из иностранства* у опште добијаће лист само кад *унапред* положе претплату. Садањим претплатницима, који су уредно плаћали, слаће се лист до 1. Фебруара, па ако дотле не обнове претплату, обуставиће им се.

Оваквим начином претплаћивања на „Тежак“ биће олакшано и Срп. пољоприв. друштву, као издаваоцу, јер ће знати унапред колико ими извесних претплатника и колико претплате, а тако исто и претплатницима, јер се отклања та непријатност, да се повише година сматрају као дужници и потрзају да плаћају дужне претплате.

Све претплатнике „Тежака“ и пријатаље наше привреде молимо, да похитају с претплатом, те да им се лист на време и уредно шаље.

Претплату ваља слати на адресу Срп. пољоприв. друштва у Београду; а најлакше и најсигурније је, *ако се претплаћује код поште,* где ове има.

УРЕДНИШТВО

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ Крал.-срп. државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВЋИ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА И БАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 4 и 5. У БЕОГРАДУ, ЧЕТВРТАК 28. ЈАНУАРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ СРП. ПОЉОПРИВ. ДРУШТВА У 1892. ГОДИНИ.

Пре него што би се изложио рад срп. пољоприв. друштва у 1892. години, има да се на првом месту упише и истакне, да је оно у тој год. одликовано особитом пажњом од стране највиших државних чинилаца. Оно је од свога постанка уживало државну помоћ, негда већу негда мању; а у овој години му је народна скупштина с пристанком владе, сама и својом побудом скоро удвојила дотадању државну помоћ, од 12 на 20.000 динара годишње.

Овај чин је изазван колико самом потребом за напреднијим радом, који се опажа код наших пољопривредника, толико и увиђавношћу народног представништва, које тежи да се одужи свом високом поверењу и радом у привредном погледу. Али он је у исто време несумњив доказ, да је срп. пољоприв. друштво својим толико годишњим радом на унапређењу пољопривреде, обратило на се особиту пажњу и да су и Народна Скупштина и влада уверени о корисности рада овога друштва и о његовом моћном утицању на напредак пољске привреде. На друштву је сад, да и даље одржи то добро мишљење о себи, и да својим радом стече и веће признање.

Стварањем све већих и сигурнијих материјалних срестава, друштво се ставља у толико сигурнији положај, да радом јаче утиче на унапређење пољопривреде. И баш зато оно је врло захвално и влади и Народној Скупштини на повећању државне помоћи.

И управни одбор друштва, високо ценећи толику пажњу и предусретљивост меродавних чинилаца наспрам срп. пољоприв. друштва, трудио се је, да рад друштвени буде од што већег утицаја на напредак наше пољопривреде. Он је у почетку године саставио извесан програм, по коме ће се радити за ове две године т. ј. 1892 и 1893.

По том програму рад управног одбора кретао се је у овој, а тако ће и идућој години, у овим правцима:

Утицањем на унапређење привреде:

1. *Практичним радом;*
2. *Посредним путем; и*
3. *Књижевним радом.*

Осем тога.

4. Припремањем за држање изложбе.
5. Подржавањем рада и везе с подружинама
6. Старањем о уређењу друштвене финанције.

1. *Практичан рад.* Не подлежи више сумњи ни каквом спору, да би што јачи рад на овом пољу стекао друштву највише признања. И с тога му предстоји, да се што више отима од других мање важних послова и што већма пригне практичном раду, помажући га свим својим материјалним срествима и умном снагом.

Кад се је пре деседину година друштво борило са свакојаким незгодама, да једно мало своје добарце код Шапца одржи и на њему чини покушаје у рационалној пољопривреди, — тада се је и најближа околина мало обазирала на тај друштвени рад; шта више исмевала га и сумњичила. Данас се друкчијим очима гледа на то добро и по њему друкчије цени и рад самог друштва. А кад би срећом имало више тако уређених практичних добара у разним крајевима наше домовине, млого би се лакше утицало на унапређење привреде, и био би у том правцу олакшан рад и држави и пољопривредним удружењима и окружним самоуправним одборима.

Добро срп. пољоприв. друштва код Шапца, на ком се до сада у главном огледао практичан рад друштвени, ма да је по простору малено и ма да је добро уређено, захтева још једнако и трошка и рада око његовог усавршавања. Због тога се и у овој години трошило на њ' колико су год дозвољавала друштвена срества, без обзира на то, да ли ће стварни приход добра покрити све његове издатке. Друштвена је крајња мета, да то добро својим уређењем, својим газдовањем и својим производима покаже нашим привредницима, како се боље газдује и какве се и које справе употребљују у раду. А као што је познато, на томе се добру главна пажња обраћа воћњем расаднику, на чије се усавршавање и одржавање још једнако мора млого трошити. С воћним садницама из тог расадника

досада је сваки потпуно задовољен; па и то само, било би довољно да правда свеколике издатке на то. А кад се из тог расадника могла буде подмиривати сва тражња воћних садница, онда ће извесно и приходи добра бити далеко виднији.

Као што ће се видети из нарочитог извештаја управника овога добра, ова година ма да је била бујна и плодна, дала је тек осредњи принос, те с тога је и приход са тог добра доста слаб. —

По примеру овога добра, а да се подмири осетна потреба у бољим и благородним воћкама, како у Нишу и околини тако и целом источном крају, управни је одбор чинио покушаје, да се у Нишу или његовој околини подигне о друштвеном трошку, *воћни расадник*. Ради тога обраћао се је нишкој општини и својој подружини у Нишу, да га известе: имали згодног места за то и ако ли га општина нишка уступити друштву. Подружина је ову друштвену намеру свесрдно прихватила и било би канда могућности да се она доиста и оствари, само ако општина нишка покаже са своје стране толико исто предусретљивости наспрам ове, по њу у првом реду тако корисне намере, и ако уступи потребно земљиште. Засада, по ономе што је друштво од подружине и од својих чланова извештено, застало је поглавито на томе: да ли ће се извесно земљиште моћи ради тога добити и под којим условима. Друштво је у праву да очекује, да му општина нишка уступи потрбно земљиште бесплатно; и у том случају могло би се одма приступити послу. Не добије ли се на тај начин земљиште у Нишу и од општ. нишке, онда ће се свакојако морати потражити где у ближој или даљој околини, при свем том што је Ниш по свему за то најзгоднији. — У току идуће године имаће се на сваки начин да приступи извршењу ове намере, претпостављајући, да ће се наћи згодно земљиште било у Нишу било у околини. —

Поред онога што је споменуто о друштвеном добру у Шапцу и поред онога што се досада на том добру радило и газдовало, управни је одбор одлучно радио на томе, да се колико ради практичне обуке толико и ради подмирења све веће потребе привредника у окр. подринском и целој земљи, — одпочне *производња семена од ниских биљака* поглавито *од луцерке*. На овај корак управни је одбор још већма подстакнут и од сталног одбора окр. подринског, који је на тај циљ понудио друштву и новчану позајмицу у 3000 динара. Како би ова производња била на већем простору, то је једина незгода била, што се није могло одмах наћи потребног земљишта, те се због тога није приступило том послу још ове године. Међутим друштво је сад у преговору са општином шабачком о закупу извесног њеног земљишта ради овога, и ако се то постигне, приступиће се и овоме послу у току идуће године. — И овај нови рад био би у вези са садањим добром у Шапцу, те би оно и тиме добило још већи углед а давало би и већи и сигуран приход.

Осем практичног рада, а да се и *поуком* на делу поуче наши привредници, — управни је одбор ове године приредно на своме добру у Шапцу *практично предавање из воћарства и пчеларства*. Ма да је ово прво предавање новина за наше привреднике, и ма да се десило баш у данима предавања врло кишно време, ипак је оно било добро посећено; а било је слушалаца из целог садањег подринског округа. Предавање из воћарства држао је управник добра г. Светолик Петковић, а из пчеларства г. Аца Живановић, члан управ. одбора. И један и други, уз усмене поуке и обавештења, упознали су слушаоце и како се све то врши. Успели су потпуно, да своје слушаоце са свим задовоље, и не само изазову и отворе у њима вољу за такав рад, већ и да их науче како ће то све сами радити. Друштво поред тога што је ово предавање само и о свом трошку приредило, поклонило је свима слушаоцима по коју воћарску справицу и књижицу, у вредности свега 318 динара. — Ово прво и почетно предавање доказало је, да су оваква предавања и корисна и нужна; те с тога друштво треба да их чешће, у разна времена и на разним местима приређује. — Том приликом је на добру заснован и уређен пчеланик

Незнатни практични радови и покушаји у друштвеном врту овде код зграде изостали су ове године скоро сасвим, једно због тога, што је земљиште нивелисано и дотеривано, а друго и због тога, што је ограђивање врта, због нове општинске нивелације, стало друштво сразмерно великих издатака, те се није могло трошити још и на оније. Због тога је врт сав засејаван ове године само кукурузом. — Но одржавање пчеланика и живинарника вршено је брижљиво, и њихово уређење и рад у њима могао је послужити и послужио је за углед и поуку свакоме, који је посетио друштво или се иначе за то интересовао. Приновака никаквих ни у њима није било у овој години.

Још је друштво у овој години, у интересу унапређења воћарства, помогло своју вредну подружину у Крушевцу са 120 дин. за плаћање нарочитих калемара, који су по извесним местима крушев. округа калемили воћке бесплатно.

2. *Посредним путем* друштво је и у овој години утицало понајпре и највише *набављањем и растурањем* савршенијих а потребних *сраза и семена*, нарочито од *луцерке*. Овај је посао већ толико увећан, да га друштво збиља својим садањим особљем једва савлађује. Оно је у томе стекло толико поверења, да му се из године у годину јављају све више и веће тражбе од наших привредника у целој земљи. У неколико можда и нижа цена справа и семена, што се од друштва набављају, али извесно главна је побуда, која руководи привреднике да се обраћају друштву, у томе, што

су уверени, да ће им оно пре и сигурније набавити потребне справе и семе, а да ће оно само и оценити, шта је коме и за какве прилике потребно. — Да се то поверење и лепи глас друштва очува, оно је дужно да се одазива свима тим тражбама, па ма га то стало извесних материјалних издатака и ма због тога увећало и своју радну снагу. Тим и таквим погледом руковођен управни одбор, он се је старао да се и у овој години задовоји свака привредник, који се је обраћао друштву за справе или семе. Преглед набављених и растурених справа и семена у овој години, као и њихова вредност, који се овди излажу, најбоље потврђују, колико је у том погледу урађено у овој години, а уједно и како је рад на томе у овој години превазишао све досадање.

Преглед набављеног и растуреног семена у 1892 год.

10000	кграма	семена	луцерке.
4300	„	„	мухара
1400	„	„	граорице
383	„	„	разних трава
173	„	„	сточне репе
115	„	„	разног кукуруза
50	„	„	јечма
50	„	„	овса
100	„	„	олајне репице
100	„	„	багрена и гледичја
21	„	„	лана
10	„	„	ељде

и од разног баштенског поврћа и варива.

Укупна вредност свега овог семена износи око 19.850 динара.

Преглед набављених и растурених справа 1892 год.

3 Вршалице, 26 Тријера, 1 Жетелица, 27 Крунача великих, 7 Ветрењача, 12 Прекрупача, 38 Плугова разних, 18 Сечака, 9 Дрљача, 10 Плугова окопача, 6 Муљача, 1 винска преса, 1½ подрумска пумпа, 1 ракиј. казан, 1 баштенски шврк, 138 вођар. маказа, 53 вођар. маказа, 18 вођар. тестера, 10 трокара, више ручних крунача, и других ситних виноделско-вођарских справица.

Вредност свију ових справа износи око 17000 дин.

Ма да би рад друштва на набавци и растурању семена, изгледао многоме, на први поглед, као мање важан и ма да се он сам по себи карактерише као трговинско-шпекулативни, — ипак не може се никада поречи друштву заслуга, што оно и тим путем крчи пута савршенијој култури код наших привредника; као год што му се мора уписати у заслугу, да је оно прво многе справе и семена унело међу наше привреднике и упознало их о њиховој користи, на ето с временом изазвало и ованке огромне тражбе, какве се сад јављају.

Друштво сад већ мање има ону прву дужност, да упознаје и заинтересује наше привреднике за боље справе, семе и т. п. Оно сад има више да брине о начину, како да се најбоље и најлакше подмире наши привредници с тим потребама. Друштвене подружине кад би биле активније, биле би први и згодни посредници друштву у томе послу. Али како су оне још доста слабе, да приме на се тај замашан посао, то је управни одбор учинио покушај у овој години, да приволе сталне окружне одборе, да они приме на се улогу посредника и растурача справа и семена међу привреднике својих округа. А са задовољством може се потврдити, да се скоро код свију сталних окружних одбора опажа савршено старање о месној привреди; па дакле и готовост, да по савету друштва примају справе и семе и све друго што би ишло у прилог унапређења привреде. Имаће још да се пословна веза између друштва и сталних окружних одбора учврсти, а извесно је да ће се тим путем доста постићи у унапређењу наше привреде, у толико сигурније, што сви ти одбори имају и могу имати и материјалних средстава за рад у том правцу.

Већ ове године су извесни окружни одбори, а нарочито ужички, крајински, тимочки и широтски, узимали учешћа у набавци семена и справа за привреднике својих округа. А извесно је, да ће учешће свију округ. одбора бивати у будуће све јаче не само у набављању справа и семена, већ и свега другог рада на унапређењу привреде, и у њима ће срп. пољоприв. друштво имати јаке и сигурне савезнике и помагаче.

Потреба дакле за бољим справама и извесном семењу толика је и таква, да се она мора подмиривати а сав је изглед да ће срп. пољоприв. друштво још за дуго имати у томе јако и првенствено учешће. А да се не би све те потребе подмиривале набавком тих предмета са стране, управни је одбор ове године размишљао и о томе, да се оне подмирују домаћим производима и израдама. Напред је поменуто шта је рађено у погледу производње семена пиљних биљака у нашој земљи, а овде има да се изнесе још да је друштво ове године приредило нарочиту *утакмицу с плуговима у орању*, те да се види и оцени, каквих имамо домаћих плугова и можемо ли њима подмиривати своју потребу. Утакмица је била на државном добру у Добричеву 14 и 15. Септембра. Како је то сасвим нова ствар за нас и како се у нашој свакодневној политичкој врева још мало пажње поклања овако корисним опитима, опет је утакмица испала врло добро, и што је главно постигло се је, што се желело. Могло је бити више такмичара и из осталих крајева Србије, али и оновако колико их је било, довољно је за овај почетак. Такмичење је извршено засебно с плуговима за тешке а засебно за лаке земље, а такмичило се је свега 16 плугова за теже а 9 за лаке. Рад и оцена комисије и оцењивачког суда објављен је у своје време у „Тежаку“ и зато се овде не износи; али се не може пропустити, а да се из закључака оцењивачког суда

не спомене и на овом месту ово: да у Србији има врло добрих израђивача плугова, да награђени плугови могу послужити као мустре другим израђивачима и *да Србији нису више потребни страни плугови.*

Друштво није жалило ни труда ни новчаних издатака око ове утакмице, јер је на награде и остале трошкове утрошило 1769·50 динара. Али је оно и постигло што је желело, а остаје да се у будуће и оно и сви други при набављању плугова служе само онима, који се у земљи израђују.

Осем овога довде изложеног рада посредним путем, друштво је и ове године радо и својски помагало у раду и наша вредна „Кола јахача кнез Михаило," како својим преставницима у сталном одбору свију кола јахача и нарочито изашиљањем по кога свог изасланика на утакмице појединих кола јахача, тако, према својим скромним средствима, и материјално. Оно је издало сваком колу по 100 дин. на награде изложени грла, а тимочком и шумадинском осем те и напредну награду по 100 динара, јер су у тим територијама највеће потребе за наградама изложених грла.

У овим привредно витешким установима и Срп. пољоприв. друштво гледа јаке чиниоце на унапређење нашега коњарства, а с тим уједно и своје добре сарадинке. И због тога узајамна веза са њима и помоћ колику је друштво у стању да чини, могу бити само од користи.

Исто тако друштво је издало две награде по 100 дин. занатској изложби у Врању и то за најбољу прераду конопље и најбољу прераду козине.

Издало је даље Јовану Тодоровићу из окр. ужич. сечку у вредности 88.95 дин. као награду за добро сграђену шталу за говеда; слушаоцима пчеларско-воћарске задруге маказе у вредности 68·60 дин., Милошу Јоксимовићу 60 дин. за откуп ветрењаче, коју је он сам израдио и Кости Милојковићу 16 дин. за маказе за калемљење лозе, као његову сопствену израду.

Даље друштво је свагдањом својом готовошћу прихватало и одазивало се сваком потраживању и захтевању г. Мин. Народне Привреде, појединих сталних окружних одбора, подружина и сваког приватног лица. Рад друштва у том правцу није тако видан, али је велики. Кад би се све то овде изнело и побројало, видело би се, да друштво кроз целу годину има да се бави и тим пословима. Многи од тих послова су сасвим обична питања и обавештавања, али је било и чисто стручних питања, у којима је тражено мишљење друштвено као компетентно. Међу таквима особито су вредна спомена ова тражења:

Г. Мин. Нар. Привреде, да друштво даде статистичке податке о средњем приносу усева у напој земљи; Сталног одбора округа крушевачког, да му друштво да мишљење о установи ратарнице и о употреби 20.000 дин. одређених на унапређење пољоприв. у окр. крушевачком;

Сталног одбора окр. ужичког о подизању винограда у извесним крајевима окр. ужичког.

Одлуке и мишљења управ. одбора по овим траженьима публикују се у седничким записницима, те с тога се овде не износе. —

Посредним путем ваљало је и у овој години поарадити на унапређењу привреде изазивањем извесних привредника на напредније родње. Тога ради су, према одлуци пр. годишњег збора, расписане нарочите награде за извесне напретке, међу којима има 4. којима је требало досудити награде ове године, а имено:

1. За правилну употребу прашача и огртача при гајењу кукуруза, у свези са дубљим орањем и правилним ђубрењем земље где је потребно.

2. За рационалну употребу млека и то: за стално производење доброг сира у већем размеру и за производњу доброг сира кашкаваља.

3. За правилно подигнут воћњак од једне или више врста воћака.

4. За виноград засађен америчком лозом и окалемљен домаћом од најбољих врста.

Али узалуд, кад се нико ни у овој години не пријави ма са каквим напретком у радњи, те да се награди. Према постојећем правилнику ваљало је предложити овоме збору још 5 нових награда. Но по одлуци секција од тога се засада одустало, док се већом наградом и згоднијим којим путем не изазову напретци по већ одређеним наградама. Испуњујући ту одлуку секција, управни ће одбор поднети збору уз измену и допуну друштвених правила, и потребне одредбе и измене у погледу ових награда.

3 *Књижевни рад.* Сталан књижевни рад друштва огледа се у његовом органу „Тежаку" и „Пољоприв. календару." Благодареци постојећем законском одобрењу, да се „Тежак" и календар бесплатно штампају у државној штампарији, друштво је постављено у могућност, да их редовно и уредно издаје и да се више брине о њиховој корисној садржини. У колико оно одговара томе очекивању, на читатељима је да изричу суд. Извесно је, да се од стране друштвене управе обраћа све јача пажња на уређивање ових његових органа; али канда наши привредници и цела интелигенција још довољно не увиђају или не оцењују користи, које ови привредни списи дају и треба да дају. Ма колико се говорило, како се штампом и писањем у опште не може утицати на напредак наше привреде инак ће се у своје време признати, да без рада и утицања тим путем неби било ни оволико напретка, колико се опажа. У напредном свету већ је пречишћено питање, а нема сумње да ће се пре или после и код нас признати, да пољска привреда није само чиста емпирија; већ да и она почива на извесним научним основама, које се само науком и поуком сазнају, а за то је потребно да се читају и књиге и новине.

Напомене ове беху потребне колико ради оправдања толико и да сузбијају погрешно мишљење и прекоре, као да српско пољопривредно друштво издавањем новина и књига не постиже свој циљ и да нема оправдања за издатке, које на то чини. С таквим погледом на важност и потребу поуке путем књига и новина, — управни је одбор и у овој години поклањао довољно пажње и издавању „Тежака“ и пољоприв. календара, и прибављању и ширењу и нарочитих стручних пољоприв. књига.

„Тежак“ је издаван недељно; али је имајући изобиља материјала, изнео кроз целу годину, далеко више (64) штампаних табака, него што је то било ранијих година, а имао је и око 180 разних илустрација. Штампан је у 1500 примерака, и то:

У претплати:

Општинама, школама, црквама и осталим јавним установама	593
Приватним личностима	366
Свега	959

Бесплатно:

Друштвеним члановима	119
Канцеларијама и у замену	145
Свега	264

Од претплатника, кад би сви уредно плаћали, наплатило би се око 7232 динара за друштвену благајну. Али у ствари у току године паплати се тек нешто јаче од $^1/_4$ ове суме, а остало води се даље као вересија и у најсрећнијем случају ако се наплати још половина целе једно годишње претплате, а остало пропада. Што то тако бива, вероватно да много стоји до познате равнодушности наших читалаца новина и праве немарности у плаћању претплате; али извесно да много утиче и досадањи начин тражења и наплаћивања претплате. С тога је управни одбор донео одлуку, да се у будуће не даје „Тежак“ приватним личностима на вересију, него ако плате унапред.

Пољопривредни календар за 1893 год. штампан је у досадањем облику а на 11 печатаних табака и у 5000 примерака. Због оскудице у артији коју је државна штампарија имала у време штампања календара, — штампан је само у 5000 примерака. А растурен је и распродат сав.

Од „практичних пољопривредних поука,“ није у овој години ни једна штампана. Две добивене расправе „о удружењима за производњу и набавку справа, стоке и других пољоприв. потреба“ нису могле бити примљене, према оцени оцењивача, за практичну поуку; а једна расправа „о прављењу вина“ враћена је писцу на поправку, према примедбама оцењивача. Расправа пак о „преради млека“ није још оцењена.

Међутим друштво је у недостатку тих поука, откупило извесне књиге по понуди писаца и то ове:

Гајење пернате живине од Др. Ђ. Радића.
Предавања о гајењу хмеља од Дим. М. Спасића.
Вински лекар од Петра Стојадиновића.
Упут за пресовање сена
Питање о поправци стоке.
Машине за кошење траве.
Сушење дувана. 1 најпрактич. сушнице.
} Свет. Гавриловића.

Осем страних стручник нована, које се обично примају, друштво није у овј години ничим више повећало своју књижницу. Она је сад уређена, а потребно је и да се допуни новијим стручним изданима, што ће се свакојако у идућим годинама поступно и учинити.

4. *О изложби.* Управни је одбор одлучно остао на гледишту, да треба приредити земаљску пољоприв. изложбу 1894 год о 25 годишњици друштва, и да треба на томе још сада радити, а дотле напустити и не потпомагати никакве посебне изложбе. Одређена је и изабрана нарочита комисија, којој је стављено у задатак, да проучи и изради детаљан план о приређењу те изложби и о потребним средствима за то. Комисија још није довршила поверени јој посао; али толико се још сад може као извесно тврдити, да ће само од тога зависити: да ли ће се моћи добити потребна новчана средства за ту изложбу, па да се одмах објави и одпочне припремати што је за њу нужно.

5. *Рад с подружинама.* Ма колико да се увиђа од колике су потребе и важности пољопривредне подружине и ма колико их друштво као такове изазивало и подржавало у раду, опет су с поетком неколико њих, резултати њиховога рада незнатни. А доиста је штета, што ове подружине не могу јаче да дејствују на околине, у којима су; јер би помоћу њих и друштво лакше продирало до наших привредника а и они сами би се више побуђивали на напреднији рад, па брже и добављали све што им треба за такав рад.

Ако би се потражили узроци слабом напретку подружина, наишло би се најпре на јаку оскудицу спремних и заузимљивих људи, који треба да руководе рад подружина. За тим одмах долази наш опште познати немар, па онда и врло слаба и скоро никаква материјална средства, којима подружине располажу.

Да се колико толико одржавају и подржавају у раду, друштво по могућству и материјално помаже подружине, па то је чињло и у овој години, одредивши свакој помоћи у справама, семењу и осталим потребама у вредности до 150 динара. Осем тога за извесна важнија привредна питања ангажовало је и поједине подружине, а преко њих је и протурало извесне справе и семење. Неке од подружина су у том погледу показале доста воље и заузимљивости; а изгледа је, да ће се у будуће и више постићи.

Управни је одбор ставио себи у задатак, да нарочито помаже оне подружине, које су вољне да се баве практичним радом и које имају своје земљиште

и стручне спремне људе. На тај ће се начин поставити стална основа за опстанак и рад подружина.

Радом практичним и иначе највише су се у овој години одликовале подружине: обреповачка, крушевачка, жичка, ваљевска, темнићска и нишка.

У овој су години образоване 4 нове подружине и то: у Лазаревцу, Лужници, Драгачеву и Смедереву. И тако сада има свега 13 подружина.

6. Друштвене финансије. Рад се у друштву толико развија, да су потребне све веће суме издатака, па

I. ПРЕГЛЕД ПРИХОДА

ПРИМЉЕНИХ У 1892 ГОД.

ТЕК. БРОЈ	ПРИХОДИ	СУМЕ БУЏЕТОМ ПРЕДВИЂЕНЕ		СУМЕ ПРИМЉЕНЕ		МАЊЕ ПРИМЉЕНО		ВИШЕ ПРИМЉЕНО	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
1	Готовина из 1891 године	5864	87	5864	87	—	—		—
2	Приход од претплате „Тежака" у 1892 г.	2000	—	1280	50	719	50		—
3	„ „ чланских улога „ „ „	1000	—	332	—	668	—		—
4	„ „ продатих календара и књига	2500	—	1844	25	655	75		—
5	„ „ друштвеног добра у Шапцу	5500	—	2693	33	2806	67		—
	„ „ наплаћеног дуга и то:								
	а., за „Тежак" и чланство 5000								
	б., „ справе, семе и остало 5500								
6	в., „ привремене издатке 500	11000	—	7864	25	3135	75		—
7	Приход од продаје семена	18000	—	17575	—	425	—		—
8	„ „ „ справа	15000	—	16466	40	—	—	1466	40
9	Државна помоћ	12000	—	20000	—	—	—	8000	—
10	Ванредни приход	200	—	137	80	62	20	—	—
	Свега	73064	87	74058	40	8472	87	9466	40

II. ПРЕГЛЕД РАСХОДА

У 1892 ГОДИНИ.

ТЕК. БРОЈ	РАСХОДИ	СУМЕ ПРЕДВИЂЕНЕ		СУМЕ ИЗДАТЕ		МАЊЕ ИЗДАТО		ВИШЕ ИЗДАТО	
		ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА	ДИНАРА	ПАРА
1	На печатање књига	1000	—	971	25	28	75	—	—
2	„ потпомагање пољске привреде	3000	—	4812	—		—	1812	—
3	„ друштвено добро у Шапцу	6300	—	6763	73	—	—	462	73
4	„ друштв. врт, пчеларник живинарник	1200	—	1922	95	—	—	722	95
5	„ набавку књига, повина и дворереза	1000	—	376	70	623	30	—	—
6	„ поштан. марке за експедиц. у иностр.	300	—	234	85	65	15	63	40
7	„ повез књига и календара	400	—	463	40	—	—	105	90
8	„ награде сарадн. „Тежака" календ. и др	3500	—	3605	90	—	—	—	—
9	„ плаћење дугова за семе, справе и ост	15000	—	14365	39	634	61	—	—
10	„ набавку семена	18000	—	15611	40	2388	60	—	—
11	„ „ справа	15000	—	12169	20	2830	80	—	—
12	„ оправку друштвених зграда	500	—	1010	30	—	—	510	30
13	„ плату друштв. секретара	2520	—	2500	—	20	—	—	—
14	„ „ „ благајника	1200	—	1180	—	20	—	—	—
15	„ „ „ писара	1200	—	1195	65	4	45	—	—
16	„ „ уредника „Тежака"	960	—	960	—	—	—	—	—
17	„ „ друштв. служитеља	960	—	960	—	—	—	—	—
18	„ канцеларијске потребе	800	—	800		—	—	—	—
19	„ непредвиђене потребе	224	85	311	35	—	—	86	50
	Свега	73064	85	70214	07	6615	66	3763	78

д се могу сви послови свршавати како ваља. Осем тога потребно је, да се такође троши све више на извођење практичних радова на друштвеним добрима, за остварење многих привредних задатака, који су друштвеним правилима предвиђени, па и за набавку и растурање справа, семена и осталих привредних потреба. А за подмирење свих тих издатака потребни су сигурни приходи. Међутим друштво их има врло мало сигурних. Сваке се године предвиђају извесне суме прихода, али ретко се у ствари добију. Таква је и ова година била. Приходи су јако подбацили буџетом предвиђене суме, а последица је тога била, да се натезало и са подмирењем извесних потреба. У недостатку редовних прихода, а да се изведе и постигне све оно што је напред у овом извештају изложено, морало се ипак прибећи трошењу прихода од продаје семена и справа, које је требало употребити само на исплату рачуна за те предмете. Последица је тога опет преостатак неисплаћених рачуна, који као друштвени дуг прелазе у идућу годину.

Износећи збору овако отворено стање друштвених финансија, управни одбор потврђује с једне стране несигурност извесних друштвених прихода а с друге слаб изглед на поправку тога стања. Све то пак чини у тој намери, да се и чланови друштва и сви пријатељи привреде јаче заинтересују и заузму за увећање и обезбеђење друштвених прихода.

Како стоје стварни приходи и расходи према буџетом предвиђеним, показују ови прегледи.

Као што се види из прегледа расхода, више је утрошено него што је буџетом предвиђено:

1.	На потпомагање пољске привреде 1812 —	дин.	
2.	„ друштвено добро у Шапцу	462·63	„
3.	„ друштвени врт и пчеларник овде	722·73	„
4.	„ оправку друштвене зграде	510·30	„
5.	„ повез књига	63·40	„
6	„ награде сарадницима	105·90	„
7.	„ непредвиђене потребе	86·50	„

За потрошке под бр. 1, 2, 3 и 4. управни је одбор имао одобрења по самом буџету за ову годину; а за оправдање свога поступка нужно је да напомене, како су овако велики издатци на овд. друштвени врт и зграду потекли отуда, што је поводом регулације ошт. вароши Београда настала потреба за поново ограђивање врта; утврђивање темеља зграде и калдрмисање пред њом.

Остале више издатака, у суми свега 255·80 динара, управни је одбор одобрио по праву, које му даје чл. 28. друштв. правила, а уверен је и нада се, да ће и збор одобрити.

Примања у овој години било свега 75 968·55 дин.
Издавања 73.091·22 „
Према томе укупни новчани обрт 149 059·77 „

На завршетку има да се збор извести, да је управни одбор и по изјављеној жељи на прошлом збору, а и по својој дужности и својом побудом, корпоративно честитао 50-годишњицу своме дугогодишњем председнику и редовном члану г. Др. Миловану Спасићу, и као трајни знак поштовања поклонио му од стране друштва његову уоквирену слику, окружену потписима редовних друштвених чланова.

Даље да је узео у оцену, према решењу прош. збора, предлог г. Велим. Витровића о изменама и допунама друшт. правила, и неке од њих усвојио; на поводом тога и сам управни одбор учинио извесне измене и допуне у правилима, унев у њих нов одељак о „привредном фонду“ а тако исто и постојећи засебни „правилник о расписивању награда за напредније радове“, и према томе израдио нарочити предлог за измене и допуне правила, које ће се сад изнети збору на решење.

На крају ове 1892 а у почетку 1893 г. извршени су и избори секцијских секретара за 1893 и 1894 годину и изабрани су ови:

За секцију за сточарство г Чед. А. Поповић
„ „ за законодавство г. Свет. Милојевић
„ „ пољопр. грађевинство и технологију г. Сима Лозанић,
За секцију за шумарство г. Алекса Стојковић,
„ „ за сточарство г. Вучко Богановић

По чл. 19 друштвених правила из одбора иступају ови:

г Живко Шокорац
г. Коста Главинић,
г. Свет. Љ. Гавриловић
г. Душ. М. Спасић и
г. Анта Голубовић

и на њихово место имаће збор да изабере нове одборнике. Исто тако имаће да изабере подпредседника на место г. Петра Тодоровића и два још одборника на место г. Илије Кремића и Благоја Тодоровића, јер су ови службом премештени из Београда.

На овом месту потребно је, да се напомене, како је у току ове године управни одбор доста ометан у раду и због тога, што председник више од пола године болује, а потпредседник и 3 одборника опет премештајем одавде такође су били спречени да врше дужност у друштву. Рад у друштву зависи међутим много од чланова његове управе; па у колико је управа непотпунија, било што нема довољно чланова у месту било са њиховог нередовног посећавања управних састанака, у толико је и рад назадњи. С тога би интереси друштва неодложно захтевали, да му је управа што потпунија и да изабрана лица, кад се већ приме избора, доиста и врше ту дужност, која им може бити теретна али је увек часна.

Друштво је у овој години изгубило свог редовног члама Ант. Крагујевића.

Бр. 184 Из седнице управног одбора срп. пољоприв. друштва 21 Јануара 1893 год. у Београду.

ИЗВЕШТАЈ

СА ДОБРА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА КОД ШАПЦА ЗА 1892-ГУ ГОД.

Година ова била је бурна, кише се находиле почешће, те је с тога и вегетација била веома бујна. Кишно време трајало је готово до друге половине месеца Јула, по том је настала жега која је у овом крају трајала до краја месеца Септембра. После оваке жеге, наступиле су опет честе и јаке кише. Овако кишно време у пролеће и лето учинеле су, те је стрмнина набујала па је после полегла. Пшеница на овом добру нарасла је с $1\frac{1}{2}$—2 метра и тек што је цветати почела, полегла је. Да овако полегне допринео је још и град који је био поређи а крупан, те је још више у земљу сабијена. Јечам је тако исто био бујан и полегао али опет је род био приличан по количини; по каквоћи већ није био тако добар. Но најгоре је било са овсем. Земљиште добро и кише честе учинили су, те је још и пре цветања полегао а он кад полегне остаје лаган и ситан. Због ових неприлика пшеница и овас дали су мање рода, но што је то случај код умеренијих година.

Оваквo стање усева, много је упливисано на количину радне снаге која се имала да употреби на сређивање истих. Свугде, где је се иначе употребљавао један радник, сада се морало да употреби два. Још да није било на добру машине косачице, употребило би се и више радне снаге за сређивање стрмних усева јер, и ако је полегла, опет се пажљиво покосила.

И у воћном семеништу и расаднику, требало је више радника због тога, што су трава и коров веома јако напредовали усљед честих киша.

Поред овога узрока, још је и радна снага веома скупа била тако, да је се у времену косидбе није могло ни наћи. — Обично за време жетве прелазе радници из Аустрије масама, што ове године није био случај; те тако је и ово упливисало на скупоћу радне снаге. И у јесен није боље стајало са радницима, јер су шљиве родиле и на цени биле, и сваки је раденак волио да ради у вароши по скупљу надницу но у пољу. Последица овога била је та: што се вршидба у Мачви и Поцерини отегла до Божићњег поста и ако у ова два среза има 28 парних вршалица од 4—8 коњ. снага.

Због овога и партија надничара на добру, прекорачена је. И друштву је врло добро познато, да на овом добру нема ни једне једине радне снаге која би за бадава радила, него све од најмањег до највећег рада мора се платити.

Овогодишња цена пољоделским производима, била је веома ниска, сем сувих шљива и говеди. Она је и на добро упливисала те је доходак у пола мањи. Овако ниска цена била је у целој земљи, те је отуда лако појмити, да и сељак наш не стоји баш тако добро са својим приходима.

Пошто су наведени главни узроци, који су упливисали на ток рада на друштв. добру, да се пређе на поједине гране пољопривредне.

1. Ратарство.

Земљиште под усевима и ливадама, подељено је на 7 парцела, а засејано је и добивено оволико:

I, парцела од 4 х. пшеницом озимицом, добивено	7200	кгр.
II, „ од 2 хек. грахорицом добивено сена	3000	„
семена	4000	„
III, парцела од 2 х. мухаром и ситном пројом са $\frac{1}{2}$	1000	„
мув. сена	10000	„
мув. семена	300	„
IV, парцела од 3 хек. кукурузом	6700	„
V, „ „ 2 „ овсом	2200	„
VI, „ „ 3 „ јечмом озимцем	6280	„
VII, „ „ 4 „ детелин. и травама (смеса) добивено	5000	„
луцерком „	12000	„
природна ливада „	3000	„

Према овоме добивено са свега земљишта према горњем распореду:

Семена од пићног биља	4.300	кгр.
Од стрмнина	16.680	„
Од окопавина	6.700	„
Свега	27.680	„
Сена	33.000	„

Стрмна храна, као и окопавине, продане су и уновчене, а остало је још за продају 4300 кила за 1893 год. семена од пић. биља и 1000 кгр. ситне проје.

Сено је употребљавано на хранење стоке и то почев од 1. Августа. Један хектар луцерке и нешто грахорице, употребљен је на хранење стоке зеленом пићом. Но поред свега тога, претећи ће сена и за продају које ће вредети око 600 дин. Продаја ће се извршити на измаку ове зиме.

Сламе је добивено:

пшеничне	12000	кгр.
Овсене	3500	„
Јечмене	9000	„
Ситне проје	800	„
Муварске	700	„
Грахорице	6000	„

Слама се сва употребљује за простирку сточну сем муварске и пројине. Слама од грахорице несме се употребити за храњење, јер због полеглости има у себи многе рђе, која рђаво упливише на здравље стоке. Са узрока тог и она се мора употребити као простирач и то за старију стоку.

На испражњеној парцели Бр. I воћ расад. посејана је сточна репа, од куда је добивено 7400 кгр. репе која се употребљује на хранење говеди.

Све стрмнине и окопавине сређиване су рационално. Тако, кукуруз је сејан машином и окопаван окопачима. — Стрмнине су опет кошене косачицом, и вршене на парној вршалици. Још би Друштво требало да набави једну машину сејачицу на редове, те да би и тим могло да предњачи околини.

2. Сточарство.

Краве нису биле потељене све до месеца Маја, те зато је намужено и продато само 670 лит. млека. Овако је мала количина млека помужена и зато, што су 3 грла стоке угинула од надуна у месецу Септембру, од којих је једна јунуца од 2 ипо год., 1 јуне од 1 год. и 1 матора крава. Овај се случај десио баш онда, кад је управник овога добра одређен био од друштва да буде на утакмици плугова у Добричеву као члан оцењивачког суда.

Ове године на добру није било ни бика за напуштање приватне краве, јер је стари у 1891 години продат, а нови бернске расе који је набављен у Мацарској, год. 1891 уништен је због туберкулозе у Марту 1892 год. Он је био стар 2 ипо год.

Да би друштво засновало нову расу коња, оно је решило да се једна кобила шаље у Београд ради опасивања са орловском расом, од које се пастуви налазе у штали Његовог Велич. Краља и обично се кобила слала на 15 дана пред ждребљење, те да би се пастув деветог дана по ждребљењу могао пуштати. Први пут одведена је 1891 год. и тамо је остала суждребна; год. 1892 опет је одведена у Београд ради опасивања и ждребљења и она је ождребила женско ждребе, баш онако, како је требало за доцније укрштање. Но доцније после месец дана, у Топчидеру где је кобила боравила угине ждребе од запаљења плућа. Штета је

отуд огромна, јер се је једна година изгубила око заснивања расе а да се не говори о трошковима, које је Друштво подпело и који падају на терет овога добра.

Приликом изложбе коња, коју је о Духовима приредило Дрино-савско коло јахача Кнез Михаило, управа је овога добра изложила два грла: 1 двогоче и 1 једногоче. Једногоче је добило I-ву награду, а двогоче VII-му. Обе су награде поклоњене колу Јахача.

Од приновљене стоке није ништа продато сем 1 краве, коју је требало шкартирати због слабе млечности. Вредност ове стоке износи 1300 дин.

3. Воћарство.

Воћних садница из расадника продато је 1742 ком. а остало је поруџбина још на 500 ком. које се нису могле експедовати у унутрашњост због мразева. И ако је спремљена по већа количина воћа и украсног дрвећа, то је опет зато мало продато, а нарочито у јесењој сезони. Вредност спремљеног материјала у калем воћу и украсном дрвећу изпела би око 3—4000 дин. без да се рачуна воћ. семениште и дивљаке спремљене у свима парцелама за калемлење. — Воћни расад. као сваке тако и ове године парцеларно се умножио.

И воћњак се сваке године намножава, те ће тако моћи да послужи као драгоцени материјал за добро и околину. Он ће се све више и више намножавати док не достигне на 3—4000 дрвета. У њему ће се налазити све оне врсте и сорте воћа у маси, које одговарају положају и земљи самога добра.

4. Распростирање справа, машина и семена.

Поред досад наведеног, ово добро служило је као посредник за распростирање справа и семења. Од справа и машина растурено је у народу: 1 косачица, 4 окопача, 2 тријера и друге справе. Окопача и плугова, могло се да распростре много више но по што је ова управа противна у начелу страним плуговима то је сваком препоручивала да набави исте из Шапца.

Од семена распродато је 1000 кила луцерке, 4—500 грахорице и многог другог семења. Овај округ троши луцеркиног семена које са добра које са стране на 5000 кила, количина велика, за коју се издаје грдан повац странцима. Ово је Друштво побудило, да на свом добру отпочне производњу семена, па како нема сада земље довољно, то ће се морати још да узме под закуп. И окружни подрински одбор, дошао је на ту исту мисао, да се производи напред именовано семе на друштвеном добру одредив Друштву у исто време 3000 дин. са повратком без интереса после 10 година на ту цељ.

У овој години одржато је и једно практично предавање на друштв. добру и то на дан 14 и 15 Јуна. Предмет предавања био је: из воћарства и пчеларства. Слушаоца било је преко 100 самих сељака из разних крајева подринског округа. Из воћарства држао предавање г. Светол. Петковић управник добра о очењу или калемљењу воћа пупољком, поред објашњавања текућих послова на добру; а о пчеларству г. Аца Живановић члан управ. одбора срп. пољопривред. Друштва из Београда. И један и други трудили су се, у колико им је знање допуштало, да поуче слушаоце и на самом практичном раду, а колико су имали успеха, то ће се видети из посећивања доцнијих предавања. овим предавањима ићи ће се постепено док народ не навикне на њих а доцније претвориће се у сталне повремене практичне курсеве.

УПРАВНИК ДОБРА.

Светол, А. Петковић

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ И СТАЊУ КРУШЕВАЧКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОДРУЖ. ЗА 1892 ГОДИТУ.

Крушевачка Пољопривредна Подружина, навршив са прошлом годином, деценијум свога упорног опстанка и опште корисног рада, за овај крај наше отаџбине, подноси друштву ово извешће сада у кратком бројном прегледу, из ког ће се најбоље видети: колики је био њед рад и утицај на бољитак пољопривреде народне у овој околини, како посебно у прошлој 1892 год. тако и укупно на крају прве десетогодишњице своје т. ј. од 1882 до 1893 године.

КРАТКИ ПРЕГЛЕД

РАДА И СТАЊА КРУШЕВАЧКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОДРУЖИНЕ КОНЦЕМ 1892 ГОД. (ОСНОВАНЕ НА ПЕТРОВ-ДАН 1882 ГОДИНЕ).

Број	НАЗИВ	у 1892 год.			од 1882—1893 г.		
		број	вредност		број	вредност	
			дин.	п.		дин.	п.
1	Чланова имала	33	130	—	308	1223	—
2	Беседа приредила	1	271	40	10	1972	75
3	Скупова држала	1	—	—	11	—	—
4	Поклона добила	1	120	—	5	500	—
5	Семења разног протурила	—	581	55	—	2177	55
6	Калемљеног воћа протурила	—	—	—	1773	1916	—
7	Калем-гранчица раздала	460	—	—	1426	—	—
8	Окаламила воћа сама	380	120	—	1865	638	—
9	Семена од свило-буба протурила	370	130	—	4095	1880	—
10	Савршенији алата и справа прот.	21	724	49	179	3517	74
11	Пољоприв. књига и листова прот.	170	65	—	555	440	95
12	На потпомагање пољоприв. издала	—	120	—	—	2080	05
13	Похвалница подружински издала	—	—	—	14	—	—
14	Извршила порука и набавака	38	1999	15	289	12639	79
15	Извршила експедиција	117	—	—	681	—	—
16	Акта и нумера имала	268	—	—	1568	—	—
17	Књига у књижници имала	—	—	—	52	—	—
18	Укупно примање новчано	—	4417	30	—	—	—
19	Укупно давање новчано	—	2140	75	—	—	—
20	Укупни обрт новчани	—	6558	05	—	38554	76
21	Капитал у готовом	—	248	35	—	2276	55
22	У збирци и намештају	—	—	—	53	382	90
23	Комисијон књига	50	30	—	348	235	90
24	Комисијон справа и алата	10	422	71	—	—	—

25 *Приредила је Пољопривредну и рукотворинску изложбу* за округ крушевачки, уз припомоћ српског пољопривред. друштва и земаљску изложбу воћа, од 14—18 септембра 1891 године у Крушевцу, на којој је било:

Излагача 1426; са 5720 изложених предмета, у вредности 81,833·05 динара; и на којој је издато награда:

Новчаних	70	у вредности	1700 динара
У справама	49	„ „	2699 „
У похвалницама	288		

Свега 407 награда у вред. 4399 динара.

Од којих је пало на сам округ крушевачки 350 награда у вредности 3996 динара.

Укупни обрт ове изложбе износи: 188.774·64 дин.

То би био кратки преглед стања и обрта подружинског концем десете године њеног живота. Но, да би се боље могло видети поступно развијање рада и обрта ове подружине за минулих 10 година; то подружина износи сала на крају десете године свога рада и живота, следећи:

КРАТКИ ПРЕГЛЕД СТАЊА И ОВРТА

КРУШЕВАЧКЕ ПОЉОПРИВРЕДНЕ ПОДРУЖИНЕ ЗА ПРВИХ 10 ГОД. ЊЕНОГ РАДА, ОД 1882—1893 ГОДИНЕ.

Број	Године	Број чланова	Примање		Давање		Укупни оврт		Остало капитала		Годишња надокнада подмлад. уз.	
			Динара у готовом									
I	1883	60	350	50	76	65	427	15	273	85		
II	1884	50	1643	70	1017	—	2660	70	626	70		
III	1885	25	2169	—	1212	62	3381	62	956	38		
IV	1886	14	2624	93	1347	93	3972	86	1277	—		
V	1887	12	2444	35	1109	80	3554	15	1334	55		
VI	1888	27	2070	70	543	25	2613	95	1527	45		
VII	1889	16	2580	60	859	60	3440	20	1721	—		
VIII	1890	33	3115	70	1113	18	4228	85	2002	55		
IX	1891	38	4963	44	2753	79	7717	23	2209	65		
X	1892	33	4417	30	2140	75	6558	05	2276	55		
	свега:	308	26380	22	12174	64	38554	76	2276	55		

То је у главноме кратки извештај о раду и стању ове подружине, који због слабости председника подружинског није могао бити за сада детаљнији и опширнији.

Кбр. 2. Од управе крушевачке пољопривредне подружине 4. Јануара 1893 год.

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ ЖИЧКЕ ПОДРУЖИНЕ СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА ЗА ГОД. 1892.

Навршила се и друга година од како је ова подружина развила свој рад на унапређење пољске привреде у овом крају. Може се слободно рећи, да је и ове године подружина потпуно испунила свој задатак, који јој прописује чл. 2. њених правила. Да је тако види се из следећих података, који казују како се кретао рад подружине и с којим успехом.

У првом реду да споменемо, шта је учинила управа подружинска на извршењу оних закључака, што их је прошлогодишња главни скуп донео? На прошлогодишњем главном скупу решено је:

а) да се ради поуке у калемљењу воћака шиљу у срез као калемари свршена питомца ратар. школе и да се за то нароčито награде и

б) да подружина набавља добру сорту лозе из крајева, који нису филоксером заражени, па да је даје онима, који су је поручили.

Што се тиче прве тачке, позвала је управа преко новина свршене питомце ратарске школе овога краја, који би се тога племенитог посла хтели примити а тако исто и све општине и пољопривреднике, који би желели да се поуче овом раду, да се на време пријаве управи подружинској. Да се цео што лакше постигне, учињене су најповољије погодбе. За калемара пријављено се г. Максим Богавац економ, који је своју најближу околину бесплатно поучавао калемљењу.

На подизању виограда радила је подружина такође и у ту цељ је штампала кратку поуку о подизању виограда у листу „Таковац“ са позивом, да се ради набавке ваљане сорте лозе обраћају пољопривредници управи ове подружине. У ту цељ је држан и скуп с практичним предавањем из виноделa у Врби.

Решењем управног одбора држала је подружина два скупа у Врби 12 Априла и у Самајлима на Крстов-дан 14 Септембра а приредила је и једну пољопривредно-витешку забаву у Жички 14 Јула о. г.

Оба скупа била су врло добро посећена а осим поздрава подпредседниковог, објашњавана важнијих тачака подружинских правила, разних предлога, разговора и уписа у чланство, држала су и предавања а у Самајлима и изложба стоке.

У *Врби* је практично предавао наставник ратарске школе, г. Владимир Ђорђевић о подизању виограда а економ, г. Максим Боговац о калемљењу воћака. Баштован рат. школе, г. Анта Мајеровић изводјао практично калемљење воћака.

У Самајлима предавао је стручни економ Министар. Народне Привреде, г. Драгољуб Шајковић о рационалном гајењу, избору, храњењу и неговању стоке, с нарочитим обзиром на значај изложбе стоке.

При свем том, што је изложба стоке новина за овај крај иман је изложено у Самајлима доста и добре стоке, те су на предлог оцењивачког одбора издате три награде у пољопривредним справама (хоенхајмска дрљача, осечки плуг и виноделс.-пољарско оруђе), једна у стоци (свилоруна овца из стада ратар. школе), две у новцу (1 дукат у злату и 1 новчаница од 10 динара) и четири у писменим похвалницама.

На скупу у Врби извршио се и избор подружинских повереника.

Пољопривредно-витешка забава у *Жички* била је такође врло добро посећена премда је због пашњатог времена један пут одгођена па и на сам дан забаве од више изненађења. Осим певања, које је извела Краљевска Св. Савска Певачка Дружина гуслама, декламација, разних витешких игара (при којима су подељене награђени Пољопривредним календирима), од важности је говор подпредседника г. Павла Т. Тодоровића о раду ове подружине и привредном значају коњичких трка.

Услед неповодног времена нису сви тркачи дошли на трку па зато се није ни могла по програму извести и земљорадничка и мешовита трка, већ је одбор на самој забави решио, да се држи само једна и то мешовита трка. Број награда такође је услед тога смањен, те је први победилац добио осечки плуг а други укорачен „Витез“, што га је у ту цељ поклонило уредништво „Витеза“.

Управа подружинска дакле завела је ове године, да се уз скупове приређују и изложбе стоке и трке. Овим је подружина хтела, па је и постигла, да се у народу не само пробуди веће интересовање за саму подружину и њен рад, већ да се наши пољопривредници постакну на боље гајење и неговање стоке.

На распростирању савршенијих справа, поврсног семења, приплодне стоке и пољопривредних књига такође је радила подружина.

Из својих средстава набавила је подружина:

а) Хоенхајмску дрљачу 1 ком.,

б) Свилоруног овна 1 ком.,

в) Семена од свилоубда и

г) Пољопривредних календара за 1892 год.

Српско Пољопривредно Друштво поклонило је подружини:

а) Осечких плугова 3 ком.,

б) Збирку виноделско-воћарског оруђа 1 кутију и

в) Пољопривредних Календара за 1892 год.

Уредништво „Витеза“ поклонило је подружини уворачен „Витез“, који садржи све бројеве од почетка излажења листа до закључно 1891 год.

Справе, свилоруног овна, Пољопривредне календаре и „Витеза“ раздала је подружина као награде при коњичкој трци у Жички и изложби стоке у Самајлима а семе свилобуба својим члановима, који су се на време пријавили.

Подружина је уз то још и посредовала у набавци Саковић плугова, Хоенхајских дрљача, маказа за орезивање винограда, пошница, семена од луцерке и разног поврћа, пољопривредних књига а скупљала је и претплатнике на лист „Тежак“. Давала је упутства својим члановима и свима, који се обратно подру-

жини са питањима, која, се односе на пољску привреду или пољопривредна удружења.

Својим радом на унапређењу пољске привреде стекла је ова подружина признање и поверење околног народа, па с тога је и број њених чланова у овој години порасао на 298. Од ових има:

а) утемељача 6

б) редовних 292.

За члана утемељача уписао се ове године уплативши улог од 50 дин. г. Јован *Сарић*, трговац из Краљева.

Услед премештаја било је и промена у управи ове подружине, те је 23 Септембра о. год. г. Витомир Јестровић поднео оставку на дужност благајника а за вршење његове дужности управа је замолила члана одбора г. Максима Богавца, економа. Из исток узрока иступили су из управе подпредседник г. Павле Т. Тодоровић и члан одбора г. Александар Мијоковић. Њихова места нису попуњена, јер у најкраћем времену предстоји нов избор управе.

Стање подружинске касе концем 1892 год. је овако:

Примање . . . . . 540·25 дин.

Издавање . . . . . 324·25 „

По томе располаже подружина сада готовином од 216 дин.

Напред изложени рад ове подружине улива нам наду, да ће број њених пријатеља из године у годину расти а плодови њеног рада, да ће се све јасније опажати у пољопривредном напретку овог краја. Дај Боже да с том надом у раду истрајемо

Председник:
епископ жички
Сава

Секретар:
Вл. Ђорђевић

ИЗВЕШТАЈ

подружине за обреновац и околину за 1892 год.

На основу чл. 52. тач. 8. подружин. правила, част је управном одбору, поднети томе друштву извештај о свом годишњем раду у 1892 години.

Рад подружински има се поделити на два дела.

На административни и практич рад.

I-во Административни рад.

Управни одбор ове подружине трудио се и ове године, да поклони више пажње на развићу своје подружине, усљед чега је приредио пољопривредни збор у селу Бањанима ср. тамнавском, на ком је збору држао предавање практично о воћарству и свилодељу као и о рационалном пчеларству.

На овом збору покренута је већа пажња код пољопривредника о рационалном газдинству, што је се видило из драговољног уписа чланова у подружину, и набавци семена луцерке за сејање, која се у овој години знатно у овом крају потраживала.

Из овога следује, да би овака предавања и пољопривредни зборови, могли знатно утицати на развиће разумне економије у нашем народу.

— Преко својих повереника у срезу и околини управни је одбор јављао у своје време пољопривредницима, кад су се имали вршити важнији радови у расаднику приликом облагорођавања воћа, пролетње и летње каламљење т. ј. у пролеће у процеп и под кору, а у лето „очење". Том приликом пољопривредници су имали прилике видити савршеније начине облагорођавања воћа а у кованлуку уверити се о савршенијем пчеларењу.

У овој години управни је одбор покушао да изврши бесплатно калемљење у срезу пољопривредницима, па је у тој цељи и расписао конкурс за два вешта калемара, па је остало неизвршено с тога, што се несрећом не хтеде ни један калемар за овај посао пријавити, но и ако овај покушај није подружини у овој години испао за руком, то је се надати, да ће се у идућој години моћи успети тим пре, што је управни одбор уверења да ће то друштво радо потпомоћи подружину у овом подузећу.

Са тим друштвом, подружина се односила и непрекидно стајала у вези приликом набавке семена и савршенијих пољопривредних справа и алата.

Тако подружина је у току ове године набавила од тога друштва и у народ распродала:

а. Пољопривредни алата.

1.	1 „Сахов" плуг у вредности		85	динара
2.	4 Тријера	„ „	525	„
3.	1 кутију воћ. алата	„	36	„
4,	2 Сечке за репу	„	64	„
5.	2 Истресаљке за мед	„	72	„
		Свега динара	782.	

б. Семења:

1.	300	кгр.	Луцерке у вредности	640	динара
2.	532	„	Мувари „	132	„
3.	20	„	Сточ. репе „	30	„
4.	20	„	Граорице „	5	„
5.	10	„	Гледичије „	20	„
6.	$2^3/_4$	„	Дудов семена „	11·40	„
7.	1	„	Багрем. сем. „	1	„
8.	Разног поврћа баштен.		„	38	„
			Свега динара	817·40	

в. Разног воћа благородног и украсног шибља узетог из топчидерске економије у вредности 180 динара.

Целокупног обрта за ову год. износи динара 1779·40

Сем овога растурено је око двеста пољопривр. календара и других пољоприв. списа.

Са „I повлашћеним друштвом за прераду свиле" у Београду, подружина се односила у набавци свилобубиног семена и раздала је које у вароши, које у срезу око 30 колекција од по 5 кг. и по свршеном раду на свиларењу овогодишњем, откупила је од (пољопривредника) и одгајивача до 52 кгр. свилених кокана и испослала истом друштву по 2 дин. килограм. Ово је прва година, јер је тек друга година како се почела хранити свилена буба у овим крајевима, па су их одгаивачи, много више задржали за своју домаћу потребу.

Ова је година била још доста и неугодна за свилодеље, јер је лето испочетка било доста хладно, а иначе је било влажно и кишовито, те је била јака сметња за хранење.

Управни је одбор са истим друштвом ступио у преговоре да помогне подружину са 1 стручњаком и потребним алатом, па да у свом летњиковцу отпочне очигледно рационално хранење свилених буба, и по свој прилици изгледа да ће друштво указати ту помоћ подружини, што би му служило на част и хвалу.

Подружина је и у овој години добила од министарства народне привреде помоћ у 1200 динара, а први пут од среза 600 а од општине обреновачке 300 динара на чему нека је свима хвала на овој поклоњеној пажњи.

Сем овога свега, подружина је успела те изаслала из овд. вароши једног свога занатлију са гвозденим плуговима на овогодишњој утакмицу у Ћуприји, па је утакмичар г. Никола Жежељковач као наш изасланик и награду добио.

Ово је укратко административни рад подружински, а сад је ред да се види какав је

II. Практични рад.

Овај се рад има састајати у

a) Расадњику воћном.

На расадњику подружина је ове године расадила 157 н. ораха 180 туја, 1000 крушака, 800 јабука, 224 трешње, 223 најсија 1325 шљива мађарки, 3000 дудова, 125 бресака и 825 бадема. Од ових садница из семена произведених накалемљено је више од половине је а пословина се и примило и лепе леторасте истерало али је доста штете град учинио.

Калемљење је вршено у пролеће на процеп а у лето на терајуће и спавајуће окце „очењем“.

Посејана репа сточна и ове године дала је обилна плода, јер је било око 2000 килограма, и за њу је узето око сто динара.

Овогодишњи памук, није најбоље успео, због кишне године, те није могао онако лепо дозрети, као што је то лањске

ПРЕГЛЕД

рада и стања подружине Срп. пољоприв. друштва за срез посавски и околину у Обреновцу.

Колико чланова броји подружина				Стање коваилука — Калемљеног воћа																				Шибља и пољоприв. справе								
				колико приповељени коњина																										
утемељача	Помоћући	Редовни	У пастри	Уложени коњина	Родена телетани	Родена приврели	Купљени	Свега	Старе	Свега	У подруж. коваилуку	У ср. посав. и околини	У вароши Обреновцу	Свега	Орија	Крушака	Јабука	Трешњи	Кајсија	Бресака	Бадема	Шљива мађарки	Свега	Дудова	Туја	Жутог багрема	Белог багрема	Гледичије	Свега	Истерсљена за вед и остале сираве возар. пчеларске	
43	2	125	15	9	10	15	5	39	33	72	72	20	50	142	157	1000	800	224	223	125	825	1325	4579	3000	180	2000	200	1600	6980	1 и 20	

ИМОВИНА — АКТИВА

У Готовом новцу	322	25	
„ Помоћи од Министра народ. привреде	600	—	
„ „ „ среза посавског	300	—	
„ 72 комшије с пчелама	1440	—	
„ 54 килограма меда	54	—	
„ Кирији од летњиковца (зграде)	150	—	
„ Намештају канцеларском	200	—	
„ Библиотеци у књигама	200	—	
„ Справама и алатима	200	40	
„ Сеиену и књигама пољ. привреде	166	—	3632 65
	Свега динара		3632 65

ДУГУЈЕ — ПАСИВА

Економији тончидерској	232	—	
Пољопривредном друштву	166	—	398 —
Чиста имовина на дан 31. децембра 1892 године			3234 65
	Свега динара		3632 65

БЛАГАЈНА

ПРИМАЊЕ

Готовина од 1891 године	479	70	
Помоћ од министра народне привреде од 1891 год. примљено као ресто	600	—	
Помоћ од министра народне привреде у овој години	600	—	
Помоћ од суда Општине обреновачке	300	—	
Помоћ од среза посавског	300	—	
Помоћ од пољопривредног друштва	150	—	
Улог од утемељача од 1891 године	80	—	
„ „ чланова редовних	110	50	
„ „ „ „ 1892 год.	267	50	
„ „ „ утемељача	25	—	
Од кирије за летњиковац	270	70	
„ Забава	264	—	
„ Продате детелине	252	15	
„ Справа—алата	51	20	
„ Сена детелине	98	75	
„ Меда од 1891 год.	8	75	
„ Усева	110	50	3968 75
	Свега динара		3968 75

ИЗДАВАЊЕ

Плату економу и пчелару	1474	20	
За купљене 4 комшије пчела	80	—	
„ справку комшина	51	70	
„ ограду око имања и коваилука	28	40	
„ За сене разно	135	65	
„ наднице	369	30	
„ канцелариски материјал и намештај	294	95	
„ справе и алате	96	10	
„ парк подружински	157	70	
„ воће младице	38	—	
„ поправку њужника	204	15	
„ справку летњиковца	24	—	
„ исплаћен дуг пољопривредном друштву за 1891 годину	335	70	
„ исплаћен дуг ратарској школи	45	20	
„ повеље друштвене	44	—	
Непредвиђених трошкова	273	45	
Готовина 31 децембра 1892 године	322	25	3968 75
	Свега динара		3968 75

године било, али ипак може се слободно надати, да би се ова културна биљка код нас са успехом могла гајити.

Једа је ове године била богата са своим цветом, те су вредне пчеле у опогодишњој оскудној пашни, могле доста слатког и мирисног сока накупати.

У саму јесен одбор је потрудио се и засејао расадник новим и много већим растењем, одакле ће се многе дивљачице за подлоге моћи вадити и у расадник пресадити. Посејано је 5 кгр. шљивиног семена $^1/_2$ кгр. јабука, $^1/_2$ кгр. крушака, 9 кгр. бадема, $^1/_2$ кгр. дуња, 5 кгр. трешања, у вредности до 130 динара.

Око казанлука и у њему посађено је око 150 липа и багремова, а са гледичијом и багремом ограђено је сво земљиште, које подружина данас обделава.

б. у Ковилуку.

Од тридесет и шест Ђерзонки у ковилуку као пресада добивено је толико исто ројева, те сада подружина има 72 Ђерзонке, но пако је ове год. оскудица била у пашњи због многе илава пиша и јаке ладњове у пролеће, меда је добивено само 51 кгр. и то самога липовца, који се распродаје по 1·60 д. д. кгр. Ројева је било природних и вештачких. Вештачка су ројева била много боља од природних, јер су брже могли да до силе дођу и мед за зимницу спреме, док природних ројева било је већином, који су се морали у јесен и спајати због слабе хране и задруге.

На подружинском целом имању постоји један баштован с платом од 1000 динара и пчелар од 600 динара, који уз прикомоћи надничара раде на подружинском имању а по упутству управ. одбора.

Да би се боље могло сазнати стање подружни. овогодишњег рада и имовно стање подружинско, прилажу се овде табеларни извештаји у ⅟₁ под приложена примерка, који се теме друштву шаљу на увиђај.

Ово је целокупан годишњи рад подружински за 1892 годину, који се шаље теме друштву учтиво, с молбом да друштво поклони и у будуће пажње овој подружини у оволико, у колико је то до сад са највећом пажњом благодарношћу показало, те да би подружина, могла лакше и брже доспети до своје цељи и извршити свој овако тешки а светао задатак на развићу пољске привреде у овој околини.

17. Јануара 1893 год.
Обреновац.

Председник управ. одбора
Милош П. Марковић.
звечански свешт.

Деловођа
М. Г. Ковинић.

Благајник
Љуба П. Томић.

ИЗВЕШТАЈ

О РАДУ ВАЉЕВСКЕ ПОДРУЖИНЕ СРП. ПОЉ. ДРУШТВА ЗА 1892 ГОДИНУ.

У овој години подружина је посветила сву бригу да задобије и уреди у овој околини једно ма и мало пољопривредно угледно добро. Ово је било нужно, да се што пре изврши и с тога, да би подружина тим обратила потребну пажњу грађанства на и побудила га, да уме што веће у чешће у корисном подухвату том и помогне цељеве и подружине и српског пољопривредног друштва.

Општина ваљевска одазвала се гласу овд. подружине и уступила подружини земљиште своје у Парку на „Пењиши“ у величини $1^1/_2$ хектар.

Српско пољопривредно друштво одредило је у овој години помоћ подружини на практичне радове у 150 динара. Од овог новца дато је 50 динара за набављено најблагородније воће које ће се засадити на земљишту овом. 35·60 динара утрошено је на јесења ђубрења и сађење воћа, са надом на нову помоћ срп. пољ. друштва, да се ово имање уреди може.

У овој години набављена је књига Макса Пола о практичној употреби меда и по њој је прављена проба медног вина обичног астаљског и вина звана „Малезра“. Ово је вино у 120 кила сво распродато по динар килограм, у вароши.

Ућаница: пон Животић, г. Мијаила Стуларевића учитеља ћелијског и г. Илије Михаиловића свешт. цветановачког, дали су у овој години преко 500 килогр. меда липовца који је овде продат од 1—1·20 дин. по килограму.

Подружина ће у овој години на своме имању да подиже ућаник свој.

Опширан извештај подружина неће слати, докле не сакупа све тешкоће са предузећем око уређења имања свог, на моли срп. пољ. друштво, да се задовољи и овим извештајем.

Бр. 57.
30. Децембра 1892 год.
у Ваљеву.

Председник подружине
П. Томић.
Потпретседник
Живота С. Миловановић.
свештеник.

ИЗВЕШТАЈ

ЛУЖНИЧКЕ ПОДРУЖИНЕ О РАДУ ЗА ПРОШЛУ 1892 ГОДИНУ.

I. Уписано је 50 чланова.		
II. Покупљена је претплате	34·50	пара дин.
III. Приход од продате детелине	15·20	„ „
IV. Од распродатог семена од детелине	13·30	„ „
V. Од распродатог семена од мушара	1·05	„ „
Свега	124·05	пара дин.
VI. Утрошено је на материјал	47·80	„ „
Находи се новац у каси у готовини	76·25	пара дин.

Председник
Пољопривредне Подружине
Видак Ставковић.

Против Филоксере. — Обнављање наших винограда. — Америчке лозе и њихове главније особине.

(свршетак)

Према томе да ли је лишће Берландиера обрасло више или мање мљама (ситним длачицама) Др. Виала дели их на две групе. У прву групу долазе Берлендиери којих је лишће обрасло густим мљама, за шта је ова група названа *Берландиери са мљама*. У другу

групу долазе оне сорте, којих је лишће са много рељим мањама и с тога су називе *глатки Берландијери или без мања*. Осим тога има неке разлике у величини и боји листа и лозе, но те су разлике такве природе да их је немогуће речима изразити, нити ми имамо зато подесних термина. Једино дужим проматрањем и честим прегледањем око се навикне да распозна те карактерне знаке и да их разликује, али није могуће речима изразити те одлике па да их други према томе распозна.

Прва група, *Берландијери са мањама*, расте обично на силикатном земљишту у коме нема много креча и налази се поред река; таква су земљишта обично плодна и влажна, према томе ни сорте лозе које ту расту немају важности нити могу подићи за кредовита земљишта. Напротив, друга група *глатки Берландијери* (Berlandieri glabres) налази се у Америци више у брдовитим пределима на косама и ограницима планинским који припадају разним наслагањима формације креде. У тим местима лозе су изложене изванредној суши и топлоти, која лети долази до + 42°C, а зими се спушта до — 28°C без рђавих посљедица, које могу доћи од овако великих промена у температури.

Од свију америчких врста лозе, Берландијери је највише издржљив противу клорозе (жутице), то је још једина лоза која најбоље успева на кречним и кредовитим земљиштима разне врсте. У Тексасу она расте бујно на терену формације креде, која садржава доста бикарбоната креча лако растворљивог усљед кише, кога бива у таком стању асимилира. Ова земљишта различне су плодности но увек мршава и мало плодна, па ипак Берландијери остаје увек зелен како за време велики суша тако и киши година у пролеће.

Исто тако у Француској на земљиштима сличним, као у доњем Шаранту, на опитном винограду у Шампањи у кредовитом земљишту код Коњака, Берландијери остао је увек зелен од пре четири године.

Неколико анализа земљишта из Тексаса на којима Берландијери расте природно, показују да је садржина креча у далеко већој мери него што су извесна места у Француској (Шарант, Коњак, Шампањ) из чега Др. Виала закључује, да се ова лоза може у тим местима корисно употребити као подлога за калемљење, јер је врло издржљива противу клорозе, која сатире све остале американске лозе кад се посаде, а још пре кад кад се накалеме, на земљиштима са већом садржином креча.

Има извесни амерички лоза, које посађене на кречовитим земљиштима остају зелене, но чим се накалеме пожуте и за кратко време угину, међутим, покушај који је чињен са Берландијери у Тексасу, доказује, да он остаје зелан и после калемљења на белом кредовитом земљишту. Посађене лозе 1884 накалемљене су 1886 и 1887, као што г. Виала наводи, биле су веома напредне и једногодишње лозе имале су 3 до 5 метара дужине. Неколико неуспеха, који су се десили са овом лозом у Француској, Др. Виала приписује узроку, што су употребљене лозе произведене из семена слаби варијетета Берландиера и остаје при томе, да је Берландијери једина врста амер. лоза, која је способна да успева на кречним и кредовитим земљиштима а да не страда од клорозе. За потврду навео је више стварни примера, као: сад код Пламшона од 1880 г., други код Бетмона где су на кречном земљишту прављени опити са 600 варијетета, па је само Берландијери издржао и на послетку опитни виноград у Коњаку где су на кредном земљишту боља варијетети после калемљења остали зелени а слабији почели жутети. Па с тога он препоручује, да се одабирањем одбаце сви слабији и неупотребливи варијетети, а употребљују само они, који су већ дали довољно јемства своје вредности или за које се докаже искуством њихова употребљивост.

Већина варијетета Берландијера има туману, што се резнице веома слабо примају. Има неколико варијетета чије се резнице лакше примају; али најбољи, и то баш они, што су употребљиви за кречна земљишта, размножавају се врло тешко на овај начин.

Изгледа да је ова мана Берландијера умањена на тај начин, што се осецање резница врши тек онда кад су ластари потерали и велики 3—4 с.метра, т.ј. при крају Априла или у почетку Маја, што зависи од раније или позније пролећа, а тако и места и положаја. Др. Виала, први је овај покушај учинио и по његовом саопштењу у „Progrès Agricole" бр 45 примило је се 75% од чисти облика, а мелези Берландиера до 89% што се може узети као резултат задовољавајући.

Од познатих варијетета Др. Виала препоручује као најбоље, ниже означене:

1. *Берландијери Вилларде.* Од 100 резница прима се до 70. Издржљивост је 18 (30 је највећа мера).

2. *Берландијери Планшон.* Примање резница незнатно и несигурно. Издржљивост 19.

3. *Берландијери Виала* — Издржљивост је 19.

4. *Берландијери Грасе* — Издржљивост је 19.

5. *Школски Берландијери.* — Произведен из семена у опитном винограду пољопривредне школе у Монтпељиу; карактерима много налични на врсту чији смо опис навели сем што је лишће јако повијено својим ободом, врло лаштеће и дебело. Ова је лоза снажног пораста и издржљива против заразе (19) Посађена на кредовитом земљишту у Коњаку мање је страдала од клорозе него Француска сорта звана Фол-Бланш, која је од вајкада гајена у том месту и од које је произвођена чувена ракија *коњак*.

Хибриди (мелези) Берландијера. — Од хибрида вредно је напоменути оне који су произведени у Француској између Берландиера и Винифере. Као што је познато, прва врста расте природно на кречним зем-

љиштима у Америци, где показује бујно и снажно развиће и у исто време издржљивост противу филоксере. С друге стране зна се, да извесне француске сорте, као: Фол-Бланш, Пино и Коломбо, од вајкада успевају на кречним и кредовитим земљиштима Коњака, Шаранта итд. али пошто страдају од заразе, предпостављало је се, да ће се укрштањем добити нова форма која ће бити довољно издржљива и прилагодна дотичном земљишту. Познато је и то, да се резнице Берландиера примају тешко, па је се хибридацијом ишло и на поправку ове мане.

По мишљењу г. Виале, изгледа, да је знатан успех постигнут у овом погледу, јер произведени хибриди лако се размножавају резницама, калеми се примају такође добро и што је главно добро напредују на поменутим врстама кречног земљишта. Само сви хибриди нису подједнако издржљиви, те с тога се узимају они којима је ово својство познато. Између тих хибрида одликује се својим добрим својствима *Тисеран* или *Каберне — Берландиери*, који је произведен у винограду пољопривредне школе, у Монтпељиу, и који није ни пожутио ни ослабио кад је посађен и накалемљен на кречном земљишту у околини Коњака.

Ови мелези употребљени за непосредну производњу дали су грожђе приличне величине са ситним зрнима, каштрог укуса; али сазревање је позно.

Ми смо се решили, да напоменемо само оне лозе, које се, мање више употребљавају свуда за подизање винограда. На неким местима употребљава се више једна него друга, што зависи од земљишта и месни прилика. И ако смо изоставили знатан број лоза, које су у почетку имале неку улогу, па доцније кад је се сазнало да има бољих, сасвим изостављене, опет број није мали, што најјасније доказује, да у овом злу нема општег лека, но да је виноделац принуђен да се управља *према приликама* т.ј. да сазна какво му је земљиште где мисли садити америчке лозе, па онда да чини избор у врстама или сортама.

Као што све културне биљке захтевају извесно земљиште за боље напредовање, такав је случај и са амер. лозама. Ми обраћамо пажњу виноделцима само на веома кречна и белушава земљишта, а што се осталих тиче, и ако има разлике да ли ће се употребити једна или друга сорта лозе, опет грешка овде неповлачи озбиљне посљедице.

Љуб. Којић

СЕОСКО ГАЈЕЊЕ ВАРИВА И ПОВРЋА.

(НАСТАВАК)

Крунац — чучавац сеје се обично на мањим површинама у градинама за рано вариво зато, што брже стасава — често већ о Ђурђеву дне има доброг зрна. Тачкаш сеје се већ за продају у велико, јер много боље роди, али позније стасава.

Шећерац грашак јесте онај, чија се меуна зелена као вариво употребљује и која је много слађа од крунца Као год и меунка његова, тако је и његово зрно, зелено и зрело употребљиво. Код нашег пољопривредника он је скоро непознат. Но као што смо раније казали, требало би и треба сваки наш домаћин да има у својој градини, бар неколико врсти, то је таква пролетна храна као што се само замислити може. Има их доста који га једу и пресна, не варена; истина не да се њиме нахране, колико ради његове сладости.

Њега има истина и чучавца, али се овај мање сеје због своје неродности. Тачкаш је врло родан и познат и распрострањен. Њега има више — небројних одлика, али су енглеске „Marow" одлике најбоље и по обилатости рода и по квалоћи. За домаћу потребу сеје се у градинама по две-три врсте, обично спрам јужне стране. У велико за продају сеје се сејалицом у врсте од 40—50 с. м. размака; често пута, нарочито пак при газдалицима, где се сеју жита ради зелене пшће за стоку, заједно са њима, те му жито (стабљика) служи као притка. При овом начину гајења најбоље је овас или раж употребити.

Грашак је од свију варива најпробирачнији у земљишту. Истина и он прти мање више на свима земљама, али тек опет, да би његово гајење било што корисније, треба да има и своје земљиште. Благе, јаке добро уређење и чисте од корова земље, за његово напредовање су најбоље. Тако звана *јечмена земљишта* за њега су. Сувише љута као и влажна земљишта нису за њега, тако исто и она која су окренута северу, или која су присенку заклоњена, или као што се обично каже у *„јаругама"*. Земља мора бити јака, али никако фришко ђубре не трпи. Он тражи стару снагу; ако је нема, наш пољопривредник може исту додати, ако земљиште нађубри са *пепелом* (кога увек може имати) и у крајњој нужди шалитром и кречом. Од пепела меуника је врло крта, слатка и без конца (лике), зрно се такође лако кува и много је укусније. Од креча и малтера већ тако није укусна и лако сварлива.

Сеје се само у врсте, у размаку (према одликама) 40—50 с. м. Не треба често у врстама зрно бацати. Мало ређе посејано, даје обилатији род, а и лакше га је неговати. Сеје се обично с пролећа, чим то време дозволи. Но сеје се често (код нас) и с јесени. С јесени посејани шећерац истина стасава раније, али су му меунке неупотребљиве и шећерац пређе тако у крунац грашак. То је онај грашак, кога смо споменули под крунцем, и који је познат под именом „дивљи".

Нега му је прашење, плевљење и кидање бркова.

У годинама кишним, на земљиштима бујним и јаћадним, грашак много истерује у *бркове*, који му одузимају снагу и неђаду му да меунке заметне. Мислим да сваки зна шта су то бркови, те с тога неће бити

од потребе дм их описујем. Што може сељак земљиштем и ђубрењем учинити — нек учини, а од сувишне кише помоћи се може *обијањем* тих бркова, помоћу витког прутића или бичем кратким.

Поменусмо мало пре, да се грашак сеје са разним врстама жита за зелену пиђу. Близу варошн, или места, где се меунка грашка може продати, овај начин је најбољи. Јер сејући га (обично са ражи и овсем) са житом, не требамо грања нити какве неге. Покошено зелено жито са грашком даје изванредну пиђу, али ми треба у згодним приликама меунке да одвојимо и продамо. Разуме се по себи, да за оваку двострану употребу, мора се узети грашак шећерац.

Грашак као и сочиво има једног великог непријатеља: *грашкара*. Он је свима добро познат, па зато нећемо ни говорити о њему. Да би га уништили најбољи је начин да семе бацимо у пећ (за хлеб) после вађења леба и ту га један сахат држимо. Топлота ова неће уништити клицивост, али ће умртвити грашкара. Поред тога, нетреба грашак и сочиво које смо одредили за сејање, оставити да презри, но мало зеленије да се покиље и одма га у пећ метнути. Међутим грашкар се много уништава и тиме, ако грашак сејемо у смеси са житом, јер ово у неколико брани лептиру грашкара, да носи своја јаја у цвет грашка и сочива.

Толико о вариву, за које мислимо, да би његовом гајењу за домаћу потребу и по могућству и за продају, требало већу пажњу поклонити. Што се тиче варива у народно-економном значају, прозборићемо на крају овог чланка.

Поврће. Од поврћа народ наш зна само *купус*, по негде *лободу*, репу и спанаћ. За кељ, карфиол, и друго поврће зна врло мало или готово никако. Међутим има и другог биља, које он може врло добро гајити и употребити као поврће. Не само да може, но и *треба*. Има и другог биља, које се истина више као зачин употребљује у болим кућама, али које није на одмет и на уштрб хранљивости сељачке хране као што је мрква, першун и пастрнак, а све то наш пољопривредник може имати и произвести на своме земљишту. И опет морамо да кажемо: на жалост, ретка је сеоска кућа, која има *кромпира овог сиротињског пшеничног хлеба*.

Од свега поврћа, *купус* је најглавнији. Њега имамо по боји *зеленог*, белог и *црвеног*. Код нас је зелени и црвени најомиљенији због своје тврдоће и издржљивости, нарочито покисељен у главицама, дуго се с пролећа одржи непокварен. Бели купус, који је много мекши и лакше трули, добар је само као сладак кување и за *рибанац — резанац*.

Купус захтева јаку, снажну, дубоко урађену земљу. Колико је земља јача и дубље узорана или прекопана, у толико му је и род бољи и већи. За своје успевање потребује поред тога, отворен и сунцу окренут положај. Ако је могуће, у суровијим пределима, нека је земљиште заклоњено од северних ветрова, било шумом или појединим дрвећем. Подноси врло добро скорашње ђубре, те с тога је врло добар предусев за пролетња жита.

За нашу домаћу потребу, сади се поред поточића или река, тако би се могао заливати или наводњавати. Али за веће потребе и за продају, сади се на њивама после жита. Ово гајење на њивама, јесте управо оно сеоско гајење. Кад пожњемо жито, треба стрњику да преоремо што дубље; разуме се, према времену, ово орање може и два пут бити т. ј. први пут плиће, како би стрњика и ђубре могло што пре иструлити, а други пут дубље. После орања не треба одма дрљати, но тек пред само расађивање. Разуме се по себи да земљу треба најпре нађубрити, јер без овога неће нам купус бити добар, пошто су наше њиве и иначе слабе због плитког орања.

Купусни расад треба о Петрову-дне да је већ толики, да се може расађивати. Чим прва киша падне треба приступити расађивању. Расађен купус мора се 2—3 пут залити док се не прими, доцније заливање није од потребе, пошто ноћи већ дужају и има често и росе. Имамо овде да приметимо нешто о заливању у опште, а нарочито купуса на њивама. Код нас се уопште, много греши са овим заливањем, и ова грешка често нам расад поништи а увек много времена и труда захтева. Ми обично заливамо, прскајући и влажећи земљу и расад с врха — површно. Ово овлашно заливање, није расаду ни од какве помоћи, пре му је од штете, јер при јаким јулским (илиским) врућинама млад расад спржи се од испарене воде. Заливати треба овако. Садиљком, коју смо при расађивању употребљавали, треба поред сваког корена — расада начинити рупу, па у ту рупу сипати полагано толико воде, колико земља може попити. Овако једно заливање довољно је за 4—5 дана. Као што рекосмо тршут овако залити, довољно даје сигурности да ће се расад не само примити но и даље напредовати и развијати се.[1]) Истина свако заливање мало више времена захтева, али не морамо сав расад једног дана залити, ако немамо довољно радне снаге или времена. Али ми мислимо, да ће зато сваки имати довољно времена[1]), јер ретко која кућа да ће потребовати више од сто педесет до двеста главица купуса, а за продају који буде гајио у већем размеру, разуме се, мораће према потреби узети и надничаре. Где има згоде и не би много трошка требало, може се купус и после заливати, али као што рекосмо није потребно, сем случаја изванредно јаке и дуготрајуће суше. Чим ноћи одужају и роса почне падати, престаје свака опасност да се купус неће развити и углавичити.

Купус треба чешће прашити, да му трава и коров не би у развоју сметали, а поред тога треба имати

[1]) Ова истина биће многим чудновата, али је она искуством потврђена. Овде нам није разложити је.

и то на уму, да издробљена земља више влаге упија а и дуже је задржава. Према томе чешће прашење, и ако нема траве, на свом је месту и врло корисно.

Купус позни — за каце, који је гајен на наведени начин у пољу после жита, или у пределима где се сеје црни лук у пољу, после њега, сазрева око половине месеца Октобра (Св. Луке). У брдским пределима у то доба има воћ снега и многи ће мислити да ће купус промрзнути. Та бојазан неоснована је. Купус иоле тврђи издржи врло добро зиму и снег, а нарочито онај наш зелени купус са малим врло тврдим главицама (тако звани „сељачки.*)

Као што је свима познато, сваки струк купусног расада не може да се заглавичи добро, но остане мек, шушуметан. Ове главице нису за подкишељавање у кацама, али се врло добро могу употребити за резанац купус. О резанцу имамо коју реч више да проговоримо. Све оне главице које су меке, или које су натруле, дакле које се не могу у кацу мећати, пошто се од лиски и трулежа очисте, исеку се или пожем обичним или нарочито за то направљеним *ножевима* (који се свуда у трговинама могу добити за малу домаћу потребу за 2 до 2½ дин.) на резанце. Разуме се да купус мора бити провенут. Ове резанце мећемо у качице или чаброве у повећим слојевима, посолимо ситном сољу, па онда једним тучком добро убијемо тако да слој у пола дебео остане. Овако радећи т. ј. мећући слој на слој, може у један чабар обичне величине да стане по 40 килогр. купуса, који се остави на топлијем месту и за 3—4 дана ускисне. Кад убијамо (у великим кацама *газимо*), купус, он пушта воду коју треба одливати. Ова вода је слана и може се употребити добро при исхрани стоке. Кад је купус добро убијен, држи се врло дуго чак у Мају месецу је врло добар — у доба кад обично никаквог поврћа нема. С тога обраћамо пажњу нашег сељака на овај начин кишељења и остављана купуса.

Гајење купуса *раног*, иште много више удобности а поглавито рано и топло пролеће добру земљу и могућност свако-дневног заливања. Где има те могућности, као и прилике да се прода (иначе је за нашег сељака скупа храна), треба га на сваки начин гајити, јер се добро плаћа (по 40—50 пара дин. килограм). —

О гајењу *кеља*, за потребу нашег сељака, мислимо да није нужно овде да говоримо, јер он пре свега врло велику негу, нарочито справљање (готовлење) захтева и уопште је мало спосcбан да задовољи потребу нашег сељака.

За *рано вариво* (рано с пролећа у Марту и Априлу) гаји се по нашим селима *лобода*, *купус* а по негде и *спанаћ*. Лобода и ако рано стасава, опет није тако добра и јака храна као купус и спанаћ. Поред тога, кад се посеје у градини, тешко ју је истребити. Купус и спанаћ су много подеснији.

У Августу месецу треба посејати на спремљену леју (расадницу?) купусно семе (и то нашег зеленог купуса), па кад расад буде велики, онда се у Септембру расади и неколико пута залије док се не прими. Тако примљени расад остави се преко зиме, и он с пролећа врло брзо почне напредовати тако, да концем Марта месеца имамо већ велико лишће за јело. Овај купус (лишће) добро се продаје и у варошима, па с тога би сељаци требали да обрате пажњу на ово гајење раног купуса, који се како код нас кажу, као *зеље* употребљује.

Спанаћ је врло мало познат по нашим селима, али би требало ово *право и прво зеље* да буде заступљено у свакој сеоској градини. Спанаћ захтева јаку, добро урађену, благу и трошну (баштенску) земљу. По могућству треба да је окренута југу и југо-истоку и да је од севера заклоњена или редом већих дрвета или повишим плотом. Разуме се ово је нужно само у суровијим пределима.

У Септембру месецу треба на леју, коју хоћемо спанаћем да засејемо, навући зрелог ђубрета, онда је прекопати, изситнити земљу и семе по ретко посејати па онда заграбуљати. При иоле угоднијем времену, спанаћ ће убрзо нићи и већ до зиме у велико развити. Ако је зима сувомразна а при том и ветровита, нужно је леју покрити са крупним (сламнатим) ђубретом или гранама лисњака (где га има). С пролећа чим се отопли, треба га опрашити, а при сушном времену један или двапут залити добро. На добрим благим земљама и раном пролећу стиже за јело већ у Фебруару али обично у Марту. Врло је здрава и добра храна, а готови се са сланином куван као чорба, и обично се закисели сирћетом. Добро се продаје и у варошима као прва зелен, па и с тога би третало да буде много разширенији.

(свршиће се)

ТКАЧКА ИНДУСТРИЈА И ЛАН

Наша трговина утукла је многу нашу привредну грану, довлачећи фабрикате са стране. Да то она постигне довољна је само та околност: да наше дојакашње (а у многом и садашње) привређивање и произвођење на примитиван начин много скупо кошта, а фабрикат много јевтиније; а што је јевтиније, то се радије и купује.

Наглом изменом економских прилика и односа, јако опада и кућевна индустрија. Док је н. пр. у народу била јача задружна снага и боље прилике, дотле је и кућевна индустрија била снажна; али како инокоштина завлада а и друге прилике наступише, сад се нема времена одржавати и развијати кућевна индустрија; сад и дете од 10—12 година иде с мотиком на њиву, а то ли неће жена. У данашњим приликама једва се доспе да изатке вез, сашије рубље и најнужније потребе, а много и много других потреба, које су се досле израђивале у кући, купују се у дућанима.

Па ипак није нам вајде у „патриотском жару“ узвикивати: да сачувамо и унапредимо кућевну индустрију! Јер она се ни сачувати ни унапредити не може просто због тога: што нема услова за то; што мануфактурна и фабричка индустрија тре, и што се инокосничком снагом ништа не одржа.

Ваљда руководећи се тим разлозима Министар Народне Привреде 1890. године установљава две ткачке школе: у Лесковцу и Ужицу, с намером: да оне лиферују добре, веште и способне снаге за развијање ткачке индустрије у Србији.

Ма да би имали ставити једну начелну примедбу министровом предузећу (н. пр. што се уз установу стручних школа није постарао за оснивање ткачких задруга, које би *једино* биле моћне да у корист ткача и народа развију ткачку индустрију), ипак као пољопривредници имамо разлога радовати се установи таквих *радничких* школа, које могу корисно утицати и на саму пољопривреду.

Ткачка индустрија најнепосредније је везана с пољопривредником, јер од њега требује све сировине: вуну, конопљу и лан; и с тога баш ми се нарочито морамо интересовати о њеном развитку.

Обе ове ткачке школе могу довољно да се подмире домаћом конопљом и вуном; ужичка ткачка школа и домаћом свилом (нешто је свиле узимала и из краљевачке ратарнице), али поглавито ужичка школа, трпи грдну оскудицу у лану.

Ужичка школа поглавито и израђује ланена ткива, због тога и изискује већу количину лана. Код нас у опште, а нарочито у ужичком округу, конопља преовлађује, а лан се ретко гаји и за кућну потребу а камо ли за продају, па и оно што се гаји, не сређује се добро, те је лоше. Због тога ето ткачка школа набавља лан чак из Чешке, те и сама установа школе губи за нас и нашу привреду половину од своје вредности.

Можда наши пољопривредници и не знају за то; те баш с тога ми и излазимо с овим чланком да им на то скренемо пажњу, и препоручимо им гајење лана.[1])

Рад ће им се лепо платити, јер ће лан моћи продавати ткачкој ужичкој школи по сасвим добру цену, само нек се обрате њојзи с понудом. Сем тога, од ње може добити доброг ланеног семена и поуку о сређивању лана; а произвођач је сигуран и за цену и за наплату, јер нема посла с каквим каишарима, већ с једном солидном државном установом.

Пољопривредници треба више лана да производе, јер ће му сваке године све већа тражња бити, пошто ће се ткачка индустрија све више развијати тиме: што ученици и ученице чим сврше школовање, добију бесплатно од државе разбој и отпочињу самосталан рад. А ми нећемо ваљда гледати, да се лан са стране набавља кад се и код нас може произвести.

Драг. Н. Ланчевић.

БЕЛЕШКЕ.

Шта треба коњима давати?

Да коњи буду чили, здрави, урањени и да им длака сија, треба им за храну давати сваког оброка по нешто ељде, која необично добро утиче на снагу, јачину, издржљивост и длаку коњску.

Ко не може коња зобити ељдом, може му уз оброк давати по шаку семена од коприве, која имају том погледу иста својства, разуме се, у мањој мери од ељде.

Нека пољопривредници не пропусте употребом уверити се да је ово потпуна истина.

Л—ћ.

Паприка за кокоши

За гајење кокошију не треба припремати нарочиту храну као за осталу стоку; практични пољопривредници сву вернату живину одхрањују кухињским и другим отпадцима, сувишним семењем од пшећа и семењем од коприве.

Али, да кокоши више носе ево шта разумне домаћице чине. Иситне љуте паприке и с кукурузним брашном кључалом водом замесе, па још док се тесто није изладило, дају кокошима по мало из јутра.

И, збиља, кокоши, којима се паприка на тај начин даје, носкије су; а није нужно дуго им давати: неколико јутара.

Л—ћ.

Још једно гнојно средство.

Напредница земљорадња не може се ни замислити без ђубрења, а без тога и успех није сигуран. Али како се свуда не може добити сточног ђубрета (шталског) — а не могу га добити нарочито они који немају стоке — а не може се ни компоста (мешанца) довољно спремити, то оскудни пољопривредници мршаве земље своје гноје кречом. Но ко ни овога не може имати у довољној мери и где му се такво ђубрење не може рентирати, ту се пољопривредници могу помоћи на други начин.

Лапор и креда[1]) добра су гнојна средства, и њима пољопривредник у оскудици може с успехом гојити своје мршаве земље. И лапор и креда нарочито су добра гнојна средства за земље на којима мислимо сијати пшеницу.

Пољопривредници који су у таким приликама да им је земља мршава а немају другог ђубрета, нека употреб лапор и креду. Та су гнојна средства и *науком* признатa а и у практици су се показала корисна.

Л—ћ.

Дрште добре нерастове.

Стари Немци су некад поштовали нераста као светињу, јер је он ријући земљу, научијо људе како се оре. А и у најстаријим хришћанским легендама прича се, како нерасти рију темеље црквама и манастирима, те су тако били први учитељи пенмарима.

Наилазећи на те радове у књигама, ми схваћамо сву основаност таквог поштовања нерастова; и, да да не би препоручивали да се нерастови и данас светкују, не пропуштамо поменути само толико: да нерастовима треба пољопривредник да поклони нарочиту пажњу, јер какви су они, онака ће бити сорта свиња онако ће му свињарство напредовати, онако ће се он користити.

Колико се данас добија новаца за свиње, најбоље показује статистика, н. пр. 1890. године, кад је оно дуго забрана извоза свиња за Аустро-угарску важила, ипак је само жељезницом извежено: 75.786 комада свиња (70.414 дебелих и 5.372. мршавих) а на другим скелама и да не спомињемо.

Зато свињарство морамо унаприђивати што ревносније; а да га можемо унапредити, треба да држимо добре, сојли нерастове, па и ако су нам крмаче лошије, укрштањем ћемо добити добре свиње.

Л—ћ.

Нађубрите купушњаке.

„Не може се Богу премолити, ни купусу прегнојити,“ вели једна наша народна пословица, С тога народ ђубри купушњаке, али је то ђубрење овлашно. За то, ко хоће да има добар купус, нека свој купушњак добро нађубри шталским ђубретом.

---

[1]) Како да раде нека прочитају лепу поуку: „Гајење и прерада лана“ од М. Тодоровића у „календару Српских Пољопривредника“ за 1885 год.

[1]) У ужичком округу на многим местима има креде. У Добрињи је помешана с другом земљом и тамо су од зајкала одличне пшенице.

Неће с горег бити да напоменем како западни земљоделци, нарочито виногарски, ђубре свој купују и своју градину у опште. Шталско ђубре и компост он чува за њиве, а за градину прибира друштво ђубре и често носи и просипа редом где треба, а тамо употребљује и кавезе људске разношење такође у људској кожари. Тако искуствена градина мора да роди, па још да роди добро.

Ми само напомињемо наши пољопривредницима: искуствите купусима: На који ће они то начин учинити — нека сами бирају.

Л—ћ.

ГЛАСНИК.

Стока босанко - херцеговачка. — Проф. Др. Л. Адамец држао је недавно предавање у пољопривредном клубу у Бечу о босанско-ерцеговачком сточарству. Пошто је показао неколике типне облике, изнео је сличност расених особитости појединих група говеда у окупираним покрајинама — стенској и илирској раси. Последња, далеко претежнија и аутохтона група, у погледу рода и млечности просечно заостаје иза поменутих погодаба; само у погледу меса даје повољније резултате. Мере, које би се имале употребити за поправљање гајења те стоке, искључују чисто-крвно гајење из разлога локалне природе. За укрштање препоручује се с планским говедима сродна горња питалска раса (обер-питалер), што је се потврдило и огледима, које је земаљска влада у Босни и Херцеговини предузимала. Мање повољан резултат дали су огледи с нижепиталерима, које такође влада предузимала, па и огледи укрштања с белланском (белтланском, пинцгауском) расом, које су приватни чинили, нису испали повољно.

* * *

Неколико свршених питомаца ратарске школе, последње две године, могли би добити места за праксу на утледним добрима у Славонији. Пријавите се вама средништву овог листа.

Ђ.

КЊИЖЕВНОСТ.

Бугарска изложба за пољску привреду и радиност у Пловдиву. Извештај Светозара Љ. Гавриловића. Препштампано из „Тежака." Београд. Штампано у срп. крал. државној штампарији 1892. Цена (?). стр. 78. с 1 прилогом.

Из пера г. Гавриловића ми имамо доста лепих пољопривредних радова, који заузимају угледно место у нашој скромашној пољопривредној књижевности. Остављајући за други пут да о њима прегоноримо, кад узмемо у оцену све што је до сад на овој грани књижевности рађено: ми се за сад устављамо да само с две три речи препоручимо ово ново дело г. Гавриловићево и скрећемо пажњу на њ. га.

Извештај овај, како га г. Гавриловић назива, штампан је у „Тежаку," но због дужих наставака можда га сваки није прочитао. А треба да га прочита. У њему је изнето привредно стање Бугарске онако, како га је писац на изложби прегледао, допуњавши то другим прибављеним статистичким подацима. Вредно је јести видети и упоређења: шта ми а шта Бугара имају (н. пр. привредне школе).

Привредно познавати своје суседе, треба да је дужност сваког пољопривредника; а у томе им може помоћи ова књижица, у којој, поред осталог, има и лепих података о земљорадничком кредиту у Бугарској.

Читаоцима препоручујемо да ону књигу набаве, или, ако су сачували све „Тежаке" од пр. год. тамо је прочитају.

Л—ћ.

Пољска привреда. Уџбеник за школу и народ. Израдио Паја Т. Тодоровић-Таковчић, управник ратарске школе у Крагујевцу. — Ратарство. Градинарство. Ливадарство. Воћарство. Виноградарство. Шумарство. — Издање књижарнице Стеве Х. Поповића. Крагујевац. Штампарија Андре Јовановића 1892. Цена 1·20 дин. стр. 125.

Читаоци знају за оне три свеске „Пољске Привреде," што их је г. Тодоровић написао и раније штампао. Тим се његовим делом може помоћи свака пољопривредник, оно се корисно може употребити као уџбеник у ратарској и другим средњим школама у којима се пољска привреда предаје.

А ово дело, коме наслов исписасмо, само је извод из онога г. Пајиног опширнијег дела, и израђено је за V разред основне школе (вишу осн. школу).

Дело је израђено брижљиво, начин излагања је јасан и на свом месту, о производима и радњама говори се одређено; у опште дело је израђено лепо и одговара намени да као уџбеник послужи у V раз. осн. школе, где се изнесни пољопривредни радови и на практици изучавају.

У осталом, нама се чини да министарство просвете не би пошта погрешило, кад би од овог дела откупило известан број књига и раздало их о годишњем испитима као награду ученицима IV разреда осн. школе (где нема V и VI разреда), или ако је прекинуло с тим наградама, онда бар да препоруча школским одборима и учитељима: да се ове и овакве књиге за награду узимају. Уз ову би се књигу могле такође као награде раздавати и „Употреба прашчва и огртача при гајењу кукуруза," „Гајење биља за исхрану стоке," „Читанка за пољопривреднике" и т. д. јер би такве књиге сеоској деци много користиле.

Препоручујући ово вредно дело г. Пајино, немамо а да не захвалимо и књижару издавачу г. Поповићу, који је, како нам се чини, у Србији први књижар издавач пољопривредне књиге. Нек му је хвала!... Камо лепа срећа да наши књижари место пасхопог трговинарства издају праве књиге, па међу њима и пољопривредне, лепше би ми песме певали!...

Л—ћ.

ПОЗИВ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ДРЖАЋЕ СВОЈ

XXIV. ГЛАВНИ ГОДИШЊИ ЗБОР

30. ов. мес. у 9 сах. пре подне у својој згради

Дневни је ред. према чл. 31 друшт. правила, овај:

1. Председник или његов заменик отвориће збор:

2. Поднеће се извештај о радњи управног одбора у 1892. год. у који улази и годишњи рачун о приходу и расходу заједно с извештајем контролора о рачуну за 1891. год.

3. Поднеће се на решење најпре писмени предлози одбора подружина и појединх чланова колико их буде било а затим предлози појединих чланова на самоме збору;

4. Бирање се чланови управе према чл. 18. и 19. друштвених правила.

5. Поднеће се на решење предрачун прихода и расхода за ову 1893. годину.

6. Бирање се редовни и почасни чланови.

Позивају се друштвени чланови, пољопривредне подружине и њихови чланови и сви остали пријатељи друштва и пољопривредног напретка, који су вољни да дођу на овај збор.

Бр. 69. Из седнице управног одбора срп. пољопривредног друштва 3. Јануара 1892 г. у Београду.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

Ступајући у XXIV. годину „Тежак“ сматра за своју пријатну дужност, да се најпре захвали свима својим сарадницима и претплатницима, првима на њиховом труду и моралној а другима на материјалној потпори. Својим досадањим обитатим садржајем надамо се, да је „Тежак“ задовољио своје претплатнике и читатеље; и да је у праву да очекује, да га и у овој години још јаче потпомогну читатељи претплатом а сарадници радом.

„Тежак“ ће и у овој години излазити недељно, а цена биће му иста. Али односно претплате, по решењу управ. одбора Срп. пољ. друштва, учињене су ове измене:

1. *Приватним личностима* неће се више давати лист на вересију, и слаће се само онима који положе *претплату унапред* на целу или пола године. Садањим претплатницима слаће се до 1. Фебруара; па који дотле не положе претплату, обуставиће им се.

2. *Општинама, школама* и *црквама*, које су сада претплатници, слаће се лист и даље: па које од њих нежеле више бити претплатници, треба да известе Срп. пољоп. друштво најдаље до 1. Марта, иначе сматраће се као претплатници и даље и обавезне су платити претплату. Претплату су дужне положити најдаље до 1. Септембра, а после тога рока тражиће се од њих наплата.

3. Друштвени чланови *помагачи* и *чланови свију подружина* и ђаци у општине добијаће лист у *пола цене*, ако унапред плате претплату за целу годину. Подружине за своје чланове примаће претплату и предавати друштву.

4. *Претплатници из иностранства* у општине добијаће лист само кад *унапред* положе претплату. Садањим претплатницима, који су уредно плаћали, слаће се лист до 1. Фебруара, па ако дотле не обнове претплату, обуставиће им се.

Оваквим начином претплаћивања на „Тежак“ биће олакшано и Срп. пољоприв. друштву, као издаваоцу, јер ће знати унапред колико ими извесних претплатника и колико претплате, а тако исто и претплатницима, јер се отклања та непријатност, да се повише година сматрају као дужници и потрзају да плаћају дужне претплате.

Све претплатнике „Тежака“ и пријатаље наше привреде молимо, да похитају с претплатом, те да им се лист на време и уредно шаље.

Претплату ваља слати на адресу Срп. пољоприв. друштва у Београду; а најлакше и најсигурније је, *ако се претплаћује код поште,* где ове има.

УРЕДНИШТВО

Садржина: **Извештаји:** О раду срп. пољоприв. друштва у 1892 год. — Са добра срп. пољоприв. друштва из Шапца за 1892 год. — О раду и стању крушевачке пољоприв. подружине за 1892 год. — О раду жичке пољоприв подружине за 1892 год. Подружине за Обреновац, и околину за 1892 год. — О раду ваљевске пољоприв подружине за 1892 год. — Аранђелске подружине о раду за 1892 годину. **Чланци:** — Против филоксере. — Обнављање наших винограда. — Америчке лозе и њихове главније особине (наставак). — Сеоско гајење паприка и поврћа. — Ткачка индустрија и лан. — **Ведешке:** Шта треба коњима давати. — Паприка за кожухе. — Још једно јефино средство. — Држте добре пчелараве. — Најубрите кукурузке. — **Гласник:** — Стока босанско-ерцеговачка Неколико српских питомаца. — Књижевност.

Цена маљим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВИНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЊИ, ЧЛАНОВИ СВЕЗЕ ДРУШТВ. ПОДРУЖНИЦА И ЗАНИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЉОПР. ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 6 и 7. **У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 14 ФЕБРУАРА 1893. ГОДИНЕ** ГОДИНА XXIV.

Ради чега се лоза калеми, и шта при том треба имати на уму?

Има више узрока, ради којих се лоза калеми. Тако, калемљење употребљава се у прилици:

а., кад се жели, да се рђаво и неродно чокоће претвори у добро и родно;

б., кад се намерава, да се свекомлко или појединo чокоће прекалеми којом сортом, која се с неких особина нарочито цени;

в., кад се жели, да се благородне сорте које споро расту, и које с тога дају слабе ластаре, потпомогну у порасту и издржљивости, калемећи их на сорте које бујно израсту и које су дурашне; и

г., кад се хоће, да се изврсне домаће (европске) сорте, које филоксера затире, и на даље очувају, калемљењем ових лоза на извесне америчке сорте, које се добро и успешно противе свима повредама опаке вашице — филоксере.

Каква је филоксера и колике и какве штете може да нанесе виноградима, односно виновој лози, о томе је више пута писано, да нам бар овом приликом то није нужно понављати. Главно је, да, где се она усели међу наше лозе, ту је на крају крајева, борба не успешна, и — лоза јој мора подлећи. Зао удес хтео је зар, да и својим очима видимо у свима крајевима наше домовине грдну и тешку затру наших по све дивних винограда, појавом овог немилог госта, и, да истински верујемо у његову јаку моћ рушења ове красне, управо божје биљке. Наши виногради, према осталим гранама пољске привреде, давали су нам сразмерно велике и стално приходе, а данас — у томе је равнотежа толико поремећена, да на какав доходак не смемо ни помишљати. Та јама, свакојако мора чиме да се зајази, мора да се нађе лек, како да се наше виноделье, и ако је сада у тако незгодним приликама, постави опет у такво стање да на његове приходе можемо рачунати.

И успех овога није сумњив. Он се с мало жртава може постићи до те мере: да наши виногради опет оживе, па да нам још и више користе.

Све то изискује мало жртава, а повише воље.

Калемљење лозе, предузима се као што рекосмо из више разлога, али, последњи разлог: да се наше (европске) лозе калеме на извесне америчке сорте, којима филоксера не може ништолико да нахуди, најважнији је, и калемљење ради тога, управо је једини излаз: да наше лозе — као што је поменуто — и на даље очувамо, а с тим, да се и даље њима користимо.

Тако важном раду, треба збиља сви привредници да поклоне истиниту пажњу, и да сваком приликом за њ' што више разбирају, те отуда и ми рачунамо да нам се с никоје стране неће замерити, ако се с нужним поукама о овоме будемо чешће јављали.

За овај мах, биће довољно ако у овом погледу скренемо пажњу наших читатеља на ове важне тачке:

1. За калемљење лозе, потребна је подлога од америчке лозе и калем лоза с најмање једним пупољком од наше лозе;

2. И код калемљења лозе, као и код калемљења воћа, ни уколико не губе се особине благородних сората, јер се не показује никаква разлика у квалоћи ни иначе, па шта више ни онда, кад се на подлогу, нпр с црним грожђем окалеми лоза с црвеним или белим грожђем, или кад се уради и обратно;

3. Калем лоза и подлога задржавају своје особине само до места спајања, калем лоза на више, а подлога на ниже, па зато се на подлози, код које је окалемљено више лоза разним сортама, и може добити различнога грожђа, као и код воћа, па и ако оно добија своју храну из жила једног и истог чокота;

4. Утицај подлога на окалемљену лозу, показује се само у једном правцу. Искуством је доказано, да бујне и издржљиве подлоге, ову особину задржавају шта више и онда, кад се окалеме и таквим сортама, које се не одликују овом особином, које споро расту;

5. И окалемљена лоза једне исте сорте, у подједнаким околностима, исто као и окалемљена воћка, *рађа више* у опште узевши, него неокалемљена лоза те исте сорте;

6. Калемљење је ручни посао који да би се како ваља вршио, захтева пажљиво поучавање и вежбање,

јер само приљежна вепба, може стпорити ваљана калемара. При том треба имати у виду и друге важне околности, од којих зависи извођење и успех калемљења, и

7. Срашћивање калема понајвише зависи од извесног избора подлоге и калем лозе, за тим, од тога у које се доба калеми и на који се начин врши калемљење.

То су главне тачке, на које при калемљењу ваља да обратимо нужну пажњу, а првом приликом, гледаћемо да последњу, као најважнију, и изближе проучимо.

— Д —

СЕОСКО ГАЈЕЊЕ ВАРИВА И ПОВРЋА.

(свршетак)

Кромпир (кртола). И ако кромпир не спада у поврће, ми га опет овде увршћујемо због његове врло велике важности у изхрани људи и употреби за разне друге цељи.

Кромпир, овај *„сиротињски пшенични хлеб,"* као што га мало пре називасмо, тако је мало и слабо одомаћен код нашег народа, да има доста домова који га као неку реткост и изванредно одлично јело преко године неколико пута само готове (обично пеку), а има их још више, који га и непознају. Међутим, то је биљка сасвим простог рода, биљка која прти на свима земљиштима и у свима климама. Поред тога, то је храна једна врло добра, здрава и може се сматрати као пшенични хлеб. Богаташ прави од њега најфинија теста, фабрикант шпиритус и лепило (штирак), разне предмете на форму слонове кости, ми економи, ранимо њиме стоку и себе. Чини ми се да нема економно употребљивије и користније биљке од кромпира. Па поред свега тога, као и поред његове велике родности, опет је врло редак на соври нашег сељака. Сматра се кућа за богату која има — кромпира. Шта је томе узрок?

Нека нам се не замери, ако коју реч више о овој простој биљци проговоримо.

Кромпир, пошто је употребљив за разне цељи, дао је повода економима, да се са његовим гајењем што боље упознају, и да га прилагоде за свако земљиште и да за сваку цељ одгаје одговарајућу одлику (варијетет). То им је испало за руком тако славно и сјајно, да, кад би то била творевина једнога, тај би више славе дочекао по сви Наполеони, Бизмарци и др. Но те су творевине дело више њих, слава је подељена. И ако ће, нама нетребају *„слављеници"* но *„трудбеници."* Њихова имена остаће и опет забележена у историји развијћа пољске привреде тако исто, као и ових у њиховој историји Њихова су имена многобројна — у толико је слава трудбеника већа од оних првих. Наполеон, Бизмарк и други створили су „нешто" тек онда, кад су порушили сто пута веће благо — наши трудбеници нису ништа порушили — а створили су велико добро човечанству. —

Кромпир успева на сваком земљишту и у свакој клими. Но најбоље у благим, трошним и дубоко узораним земљиштима. Земља мора бити довољно јака,

ПОДЛИСТАК.

НАПРЕДНИ И НАЗАДНИ ЕКОНОМ[1]).

Јустинијан Либиг, Алберт Тер, Штекхардт и многи други учевни људи, показали су пољопривредницима како треба да газдују па да постигну највећи чист доходак, да живе мирно и задовољно.

Исто тако посведневна хемијска откривања и многи проналасци у техничкој струци, а поглавито велики напредак у савршавању машинерија, покренули су пољопривредника на живља и много успешнији рад. Хиљадама хиљада економа, користили су се поукама тих великих људи и тим проналасцима, па је за то живот њихов много лакши. Рад великих људи користи очевидно свима који следују њиховим стопама и благодет отуда простире се понајлак али сигурно на околину, на цело људство.

Само код назадних економа не опажа се никакво благостање и задовољство, јер они сав тај напредак, који је ово наше ново време — нова ера — у пољопривреди собом донело, остављају да мимо њих некорисно пролази, шта више они се с великом упорношћу одупиру свима новим уређењима и новим начинима, незнајући, да тиме и нехотично подривају и себи земљиште на коме су. Као што Индијанци у Америци нестају, увођењем културе, тако се усвајањем што је боље, сваким даном проређује много и много затуцаних и назадних економа, јер у крајевима где се свет одао раду, где је култура стала на своју ногу, толико су ретки, да се и на прсте могу избројати.

Али тамо, где култура због много других незгода једва тек почиње, назадних економа има још тушта и тама, има их да још за који дан хвале и уздижу оно, што се пред културом крије у прашину.

Земљоделац који тежи за напредак и дотерује свој рад по најновијем знању, научио је: да само снажна земља без сувишне воде, особито без подземне сувишне влаге, даје доста хране и ваљану пићу, па за то се одмах и решава, да сваку таку земљу одмах и дренира, да сувишну воду подземним цевима, јарковима и т. д. уклони са свога имања.

Да би се и оним пољопривредницима који нису при новцу омогућило, да своју земљу која је подводна дренирају, постоје у страним земљама заводи из којих се може узети потребна сума новаца под повољним условима (мали интерес и мала отплата) и, тако сви, који о себи воде рачуна, који своје отплате на време дају, устању су, да за крактко време виде плод у том своме раду, да на и мочарним земљама задовољно посматрају дивне паше и ливаде и красан берићет.

Назадни економ, не обраћа на то пажњу, неверно врти главом и даље, да му ливаде дају кисело и рђаве сено, које и даље полаже својој иначе јадној кржљавој стоци и често се

[1]) Слободан превод из Економ-а Бр. 12 од пр. године.

али не скоро ђубрена. Има га врло много одлика по боји, по облику, по дубини окаца и по времену сазревања.

У градинама, за домаћу потребу, сеје се у оџаке 40—50 с. м. размака; у пољу у сваку трећу бразду иза плуга. За семе употребљују се осредње кртоле; сувише велике кртоле дају шупљикасте — прозукле — кртоле, а сувише ситне, опет ситан род. У величини као гушчије јаје, најбоље су за семе. У сваки оџак треба метути само по једну кртолу и одозго мотиком притиснути (да би влагу земљину у неколико задржали.

Кад кромпир никне и мало поодјача, треба га прашити; ако је у пољу сејање, онда чим никне дрљати, али не са оптерећеним дрљачама. Доцније га треба загратти, и то бар двапут, што дубље то боље. Нарочито ране одлике, које насађују род врло плитко морају се што боље загртати.

Ране одлике чим цветају имају и *кртола* за јело. Оне зру већ о Петрову-дну. Средње у Августу а позне или економне у Септембру месецу. Из земље се вади или мотиком или нарочитим справама.

Род му је врло велики. При употреби доброг и здравог семена, посејан на доброј и јакој земљи, при ваљаном обрађивању, може један хектар да до 600 метарценти кртола.

Но обично се узима, да сваки килограм семена даје 12—15 кил. рода. То је средња жетва.

О кромпиру, овој врло важној биљци, заслужно би било коју реч више рећи, али нам то овде није могуће, јер би прешли границе једног обичног чланка. Само ћемо најтоплије препоручити нашим пољопривредницима, да га се прихвате и гајење његово у велико одпочну. И *печен* и *куван* кромпир је врло здрава храна, те с тога треба да га има сваки дом!

Мрква, *першун*, *паштрнак*, и ако се више сматрају као зачини, опет се и као поврће за храну могу употребити, нарочито *мрква* (шаргарена). Ови су усеви скоро непознати нашем земљоделцу. Али требало би да их знају и гаје, јер они укувани са пасуљем, дају овоме много пријатнији укус, а мрква и сама за се добра је храна.

За ове усеве најбоље су благе трошне, и дубоке земље. Према клими мање су осетљиви, а тако исто издрже и сушу. У бољим кућама по селима, сеју се само у градини.

Фришко ђубре није најбоље за њих, али опет добро успевају, ако леје пођубримо са изгорелим или иструлелим ђубретом. Леје не треба да су шире од метра, јер се тешко плеве и у реду одржавају.

И мрква, першун и паштрнак сеју се рано с пролећа, обично у Фебруару или почетку Марта — чим време то буде дозволило. Сеју се на сачму, али је боље у врсте, које су размакнуте 10—12 с. м. Не треба сувише густо сејати, но мало поређе. Кад се семе посеје, треба леју лопатом или најбоље даском убити, како би семе боље и једновременије никло. Ако наступи суша и семе не може да никне, онда треба заливати. Тако исто и доцније, док не одјача усев, треба заливати у 2—3 дана једанпут. Ако је усев сувише густ, треба га разредити, вадећи слабије.

тужи да му летина не ваља због кише, суше и томе подобно. Стока му је неотимарена, штала неуређена, ђубриште никакво, све — у нереду.

Земљоделац напредни зна, да само добра нега и храњење његових крава, волова, коња и свиња даје и може дати користи, да сточарство у опште доноси добити, и за то прави за своју стоку топлу шталу, у којој је одмерена топлота (14—15° ц.) у којој има вентилатора, да одилази загушљиви ваздух а придолази свеж, јер зна да једно грло стоке преко ноћи издише хрђавог ваздуха на 60 хектолитара; и гради прозоре да стока није у мраку; он посипа два пут дневно ђубре у штали гипсом да амониак, који нам тако нос вређа и гребе, при уласку у шталу — особито, где се налазе коњи или овце — не би улазио у плућа марви; он чисти своју стоку и пере је, он је храни врло уредно, тачно, исправно и богато а из тога свега има он као на граду велику корист и задовољство.

Назадни економ јури као мува без главе, по штали сваки час, узнемирује своју стоку, грубо и нечовечно поступа с њом а о нези нема ни трага. Лети хоће стока да му угине у штали од врућине а зими да се смрзне од циче. Чистоту таки економ не може да трпи. Краве се по њином ђубрету ваљају, у штали је блато до гуше.

У добу зелене пиће има стока у изобиљу да је једе, а већ од Божића скапава од глади и толико ослаби да се једва креће.

Напредни економ уме све своје производе најбоље да употреби, он прави добар бели смок; његова је рана чиста од сваког кукоља и друге нечистоће па за то за њу увек и нађе доброг купца. Код назадног економа на против млеко је нечисто а бели смок је сређен тек којекако, те је за то у највише прилика — мало употребљив. Судови су му већином земљани и дрвени, а нечисти, док код овог другог судови су метални и тако чисти, да се човек у њима огледа. И жито му је обично ситно, нечисто, да га с тога с муком продаје, док напредни економ давно је већ за своју храну узео доста сува злата, које је већ дао и на — штедњу. Овај и жито за семе приљежно чисти, па и код чистог семена узима само најкрупија и најједрија зрна, док назадни економ о свему овоме не води никаква рачуна, па за то на њиви и има сијасет корова а у житу, које је иначе ситно и лако, ваздан које каквих уродица.

Напредни економ шаље свога синчића у школу, не оставља га преко зиме код куће да се скита, јер он зна да учење за кућу готов новац. Синчић назадног економа лута по кући, раскалашан је, није барабар с оцем и т. д.

Напредан економ чита пољопривредне новине и има и књига о земљорадњи, сточарству, баштованству и т. д. међутим назадни економ не чита ништа и ваздан прича „не вреди то из књиге учити", ја знам боље и без књиге и т. д.

Напредни економ има лепу кућу у којој је све у реду и двориште украшено зеленилом, цвећем, воћем, међу тим у кући назадног економа прави је вашар, двориште му је нечисто, у њему је блато до гуше због стоке, коју није од себе оделио, нема цвећа, нема зеленила и т. д.

— Многа је и велика разлика између напредних и назадних економа.

Плевлење је скоро једина нега. Ако су у врсте посе-ђани, могу се с коришћу и прашити.

Пошто су наше земље плитко оране, треба за семе узимати оне одлике, које свој корен не пуштају добоко у земљу. Од мркава, за ту цељ је најбоља одлика „Carentan" (инглеског једног баштована, производ).

Мрква је добра и за изхрану домаће стоке. За ову цељ имају нарочите одлике, које се се сеју са пролетњим житом, па кад се ово пажање, онда мрква тек почне растети. Но то овамо не спада.

Црни лук (арпаџик). И он је зачин, али је на жалост у већини наших домова поред проје главна храна уз посте. Црни лук је доста несигуран усев, и врло пробирачан у земљишту. Али све то не смета ни мало, да га свака кућа за своју потребу не може произвести. Захтева благу, трошну дубоку и јаку земљу. На лакшим — песковитим земљама[1]) најбоље успева. Сади се за мању — домаћу потребу у градинама на леје; за веће потребе (за продају) на њивама. Земља за лук мора се с јесени дубоко узорати и тако у рапавој бразди преко зиме остави. С пролећа — чим време допусти, предрља а и плугом леје одвоје. Леје не треба да су шире од 1—1½ метра, јер се иначе лук тешко плеви и праши. Код нас се много греши у сађењу. Главичице лучне махом се дубоко у земљу забадају и често пута у размаку само 5 сантиметара. Истина овако густо сађење правдају и тиме, што се млад лук троши за јело, па се тако они сувишни струкови поваде. Али то не бива правилно и редовно; махом се поједине леје троше, док остале остају како су засађене. При избору семена треба добро пазити, јер од њега скоро поглавито зависи и род. Средње, пљоште (тањирасте) главичице су најбоље за семе. С тога, што од семена увелико зависи род, ми препоручујемо свима оним, који се гајењем црног лука у велико баве, да за своју потребу сами производе семе. Сигурнији ће бити, но кад га од трговаца купују и то неки пут по 80—100 п. д. килограм.

Пошто се лук црни у велико троши и нема тако рећи дома, који га не потребује и пошто се добро плаћа у варошима (неки пут и по 20 п. д. килограм), то свима препоручујемо да га почну у пољима гајити тим пре, што кад повадимо лук, на његово место можемо с коришћу позни купус садити, те тако две жетве преко лета с једне њиве добити. На томе се баш и оснива велика корист сеоског градинарства.

Односно неге црног лука, имамо нешто да приметимо. На више места виделисмо да црни лук (арпаџик) заливају или наводњују како би им главице веће и крупније биле. Ово је по све штетно и треба одлучно од тога одустати, јер заливан арпаџик *врло брзо трули* и није за зимњу оставу.

О аршлами и празјем луку, нећемо овде говорити с тога, што је њихово гајење скопчано са заливањем или наводљавањем, а то већ спада у право градинарство.[1])

Тако исто гајење краставаца, паприка и црвених патлиџана, мора овде изостати, премда и црвене патлиџане као једну окрепљујућу храну за време јулских врућина, наш сељак у градини својој може гајити. Разуме се по себи, где има пернате живине, његово гајење је немогуће, јер га она поједе, као што уопште перната живина у градинама велике штете чини.[2])

Варива и поврћа као храна или средства за изхрану људства, играју врло важну улогу у народном газдинству. Узмемо ли просечно да свака душа дневно варива и поврћа потроши само за 10 п. дин., и узмемо ли у рачун да у Србији има два милиона душа, онда нам рачун показује, да утрошак варива и поврћа представља вредност за годину дана од 73 милиона динара. Но ова сума није ни приближно равна правом утрошку. Сам Београд, са својих 60.000 душа даје порезе Земунцима за њихову зелен и поврће преко 400.000 дин. годишње, не узимајући у рачун шта се око Београда произведе и из унутрашњости у њега довезе.

Но код нас је и вариво и поврће још доста скупо, и као што смо досад више пута казали, још се не производи у довољној мери. С тога смо скоро код свију важнијих варива и поврћа наглашавали, да гајењу и разширењу њиховом треба обратити што већу пажњу. Казаће нам се може бити, да би раширеним гајењем поврћа и варива наступила *хипер* (сувишна) *производња* и да би се тиме убио рентабилитет ратарства. Ова је зебња неоснована. Садања производња варива и поврћа, ни издалека, није довољна да покрије праву потребу. Да није, показује нам та околност, да већи део наших земљорадника нема их довољно за своју домаћу потребу.

Баш и кад би наступила сувишна производња, неби рентабилитет ратарства морао и *опасти*. Сувишна производња дала би нам једну нову (за нас) струку радиности; на име: *прерађивање сировог варива и поврћа у конзерве*. Пошто су разна варива и поврћа признати као врло добра и здрава храна, а подложни су квару, и не могу се преко целе године производити, то су друго народи предузели да их на разне начине тако справе (конзервирају) да дуго година остану без икаквог квара и употребљива. Нарочито при изхрани војске и матроза, ове конзерве играју велику

[1]) У Србији је чувен и најбољи лук из Затоње, Мајиловца и још неких села у окр. Пожаревачком. Тамошњи сељаци саде га у пољу и доносе — што је за похвалу — на продају у варош. Њихов је лук једрије и тврђе од баштованског.

[1]) На ипак има крајева у Србији — нарочито источни где скоро свака сељачка кућа сама гаји празији лук за своју потребу.

Уредник.

[2]) И ове зачине, нарочито паприку, наши сељаци у млогим крајевима редовно гаје за своју потребу. Урел.

улогу.[1]) Па и за остало житељство оне су од велике важности, јер има и таких предела, где се или због сувише сурове климе или због врло неподесног и хрђавог (стрменог и каменитог) земљишта, не могу или поједина или никаква варива и поврћа гајити. Ти су крајеви без конзерви осуђени на храну месну сир и млеко, дакле на храну која је 2—5 пута скупља од варива и поврћа. Није то никаква економија набавити себи хране данас за 40—60 пара. Двадесет пара дневно више, то чини годишње 73 динара. Узмите у једној задрузи само 5 душа, годишње износи овај виши утрошак 365 дин. А то је већ лепа сума новаца, која би могла постати темељ благостања једне породице. Не мислимо овде рећи то, да наш сељак не треба да има мрса — напротив њему је он најпотребнији. Само што његова храна (у наведеном случају) не мора искључно мрсна храна бити. Данас ће сваки на три оброка појести по $^1/_2$ килограма сира у вредности 40—50 п. д. пет душа потроше (сем леба) 2—$2^1/_2$ дин. а по 40 п. пасуља (4 кил. по 10 п.) довољно би за све било, па још је у питању да ли би га могли утрошити. Додајмо овој храни још $^1/_2$ килограма сланине,[2]) у вредности 1 дин. онда цела породица утроши (*без хлеба*) 1 дин. и 40 п. Уштеђено дакле дневно 1 дин. и 10 пара.

Најзад кад би и наступила сувишна производња, железница нам је пред кућом па са нашим варивом и поврћем на стране пијаце. Кад се из Италије доноси у Београд карфиол, можемо им дати у замену пасуљ, сочиво, грашак и т. д.

Приметиће нам који и то да би цене вариву и поврћу пале и да би и *морално и материјално* штетно утицала та околност на нашег сељака. На ово имамо само неколико речи да кажемо.

Не у високим ценама, **но у јевтинијој и великој производњи лежи рентабилитет пољоделства.** Па баш с тога, што наш пољопривредник има највише могућности да јевтино и у масама производи, ми, завршујући овај чланак поново: *најтоплије препоручујемо нашем пољопривреднику да прионе око производње ових усева, који су од битне важности по издржање и благостање целе државе.*

Рад. С. Бојић.

О ИЗБОРУ И СПРЕМАЊУ СЕМЕНА ЗА СЕЈАЊЕ.

Да би се осигурао успех сејидбе, потребно је да се обрати велика пажња на избор и спремање семене за сејање. За овај и тако важан посао, нек нам буде дозвољено, да и овом приликом изнесемо најнужније напомене:

1. За сејање треба изабрати најједрије и потпуно зрело семе, у коме нема коровског семена или какве друге уродице, јер само таким семеном, може се очувати ваљана сорта, па да се шта више и побољша. У овоме код нас многи греше. Многи мисле, да ће бити боље, ако се крупније семе прода, а ситније остави за сејање. Из ситног семена развиће се и ситне биљке, па је зато и жетва слаба, а што је главно, семе се изроди, изметне, и жетва је с године у годину све мања и лошија. У оваким приликама преко је потребно, да се такво семе са свим истисне из газдинства, и да се замени другим, бољим и кориснијим.

2. Много семе и иначе по својој природи, нпр. дуванско и ланено, затим раж, овас, грашак и. т. д. кад се не обнавља и кад се гаји у неповољним околностима, може лако да се изметне, изроди, те као такво не доноси оне користи, које би се имале кад би се гајила права сорта. Па зато, чим се примети, да се какво семе ма због чега изметнуло, треба га заменути семеном бољих сорти врста. При том ваља да се сетимо ових напомена:

а.) Мењањем семена не може свакад да се постигне тако стална сорта, као ваљаним одабирањем семена и гајењем биљака на засебним одељцима, с тога, што ће семе бити лошијих особина, ако дође у неповољније прилике;

б) Семе пренесено из хладније климе у топлију, даје више сламе него зрна — расте бујно;

в) Семе пренесено из сувље климе у влажнију даје више зрна него сламе, противи се лакше суши и у опште боље успева, него кад се пренесе из влажне у сувљу климу; и

г.) Семе пренесено из хладнијег места у топлије, даје напредније биљке, него кад се премести из топлијег места у хладније, у ком случају често и са свим пропадне — измрзне.

3. За успешно сејање није довољно да се само од пожњевеног семена избере најбоље и наједрије, већ на њиви, као што је наведено, ваља имати и нарочити простор, на коме ће се такво семе и нарочито производити. Ко би нпр. гајио стрмна жита на засебном парчету земље, но тако, да су ова поређе у врсте посејана, и да се биљке брижљиво плеве и праше, тај би одиста добио красно семе за сејање јер би било и најједрије и најтеже.

4. Семе на влату или стабљици не сме бити презрело, и до сејања треба га што боље чувати.

У природи засејавање врши се у добу кад семе сазри. Тада семе опадне на земљу, па се често још и шушњем покрије.

Семе, које по природи клија још оне јесени, кад с биљке опадне, ускоро набубри и клија одмах после прве кише, а оно семе, које по својој природи клија тек идућег пролећа, и ако је иначе у влажној земљи, код њега се тај процес и не примећава. До тога доба семе је као мртво, успавано, јер му се клица не буди.

Ми врло често превиђамо ове појаве што се врше у природи, па обично дуго чувамо семе на сувим местима, а тиме наравно приносимо, да семе многих

[1]) И код нас је, у колико се могу сетити, покушавано са неким конзервама од пасуља за време рата 1885 год. Али какви су резултати били, ми незнамо а и војна интендатура ћути. Не би требало да ћути, но да објави резултате па ако што није добро — села поправити.

[2]) Суво месо за изхрану нашег сељака а и уопште је најскупља храна, с тога би требало да се мање суши и троши.

биљака клија спорије и мучније. Зато семе треба за кратко време чувати у суводи, па га што пре сејати.

Искуства, која су се овде онде добила, као да је старије семе извесних биљака боље сејати, него млађе, у највише прилика основана су на обмани. Тако нпр. тврди се, да се дуван не ће изродити, кад се сеје десетогодишње семе, али такво семе споро ниче. Само једногодишње дуванско семе клијаће као што треба, а старије ниће ће увек лошије. Научним осматрањем није доказано ни оно мишљење, да се из старијег семена љубеница и краставаца добија већа жетва него ли из једногодишњег семена ових биљака.

Има и таквог семена које неће да клија, ако се чува у суводи. Тако пар. семе од јабука и трешања клијаће најбоље само тада, ако се посеје одмах чим сазри, иначе, ако неносејано презими, ниче за 20_{0}^{0} лошије, а ако се посеје тек друге године, онда је сејидба никаква, јер и оно мало биљака што се виде обично су по све јадне и кржљаве. Пошто према овоме такво воћно семе, које је окружено меснатим деловима, месом, ваља по опадању (сазревању) да се одржава у влажном стању, онда је и по себи јасно, да такво семе треба одмах посејати, или, ако се сејидба ма због чега не би могла да изврши, онда семе до сејања чувати у навлаженом песку.

5. Кад се стрмна жита нарочито производе за сејање, па се вршидба неби могла одма да предузме, онда жито у сноповима чувати на месту промајном.

6. Вршидбу овог жита треба извршити млатилом или стоком а не вршећом машином, с тога, што се тада може десити, да се крупна зрна нагњечене или да им се покожица повреди па као таква нису згодна да се потапају у раствор плаве галице ради уништења спора главница, које проузрокују гар, јер галица продре до клице, те јој убије моћ за клијање.

7. Овршено жито мора се затим овејати и од корова очистити, па затим чувати негде на сувом, али промајном месту, у танком слоју, који од времена на време и превртати.

8. Огледима је доказано, да двогодишње семе пшенице мање нати од гари (сиети) него пшеница из једногодишње пшенице, с тога, што споре главница ове болести изгубе своју моћ (клијавост) после једне године, а исто тако кад се гаји двогодишње семе грашка и сочива, не ће имати у себи жишка. И код лана претпоставља се старије семе млађем, што се из њега добије финије влакно. Ово се објашњава тиме, што се дужим чувањем семена ослаби моћ клијања, чиме се постиже да биљка расте подједнако, тј. не онако бујно, као из једногодишњег семена.

9. При избору семена ваља обратити пажњу и на клијавост семена, а ова је код различног семена различна. Неко семе мора се посејати одмах пошто сазри па да никне а неко напротив може се више година чувати па ће нпр. ниће. Семе неће ниће као што треба у случају:

а) Кад је усев сређен по влажном времену, или, кад је семе чувано на влажним и непромајним местима;

б) Кад је семе чувано на топлим местима, нпр. поред ватре или пећи; и

в) Кад је семе старо.

Има случајева, да је озима пшеница никла после 100 година, боб после 50, репа и репица после 20 година и т. д. ну то су само изузеци. Искуством је доказано, да са сејидбом не треба много отезати, јер клијавост код свију биљака, буде сразмерно за кратко време. Она је код ражи, проса, јечма и кукуруза 2 године; репице, сурепице (огрштице) пшенице и овса 3 године; конопље и лана 4 године; сочива 2 године, осталог варива као боба, граорице и грашка, 4-5 година (од њих најбоље двогодишње семе), код дувана 9-10 година, код краставаца и бундева до 20 година.

У опште може се узети, да семе уколико је млађе, у толико и брже клија. Од наших жита раж губи понајпре своју клијавост, а напротив, код овса, она траје понајвише. Отуда, у колико се које семе старије сеје, у толико ваља да је и већи проценат семена за сејање, тј. за сејање треба да је већа количина но обично.

10. Да би се уверили, да ли је семе старо или не, у случајима, кад је ово купљено, као и да ли је како треба очувано нужно је, да се изврши проба клијавости код семена за сејање. Сама проба може се извршити на више начина, ну најобичнији је следећи:

У какву крпу метне се извесан број зрна с реда узетих, од оне количине, која је одређена за сејање; крпа затим стави се у какав тањир, покваси водом и однесе на какво промајно место. За кратко време, добро семе проклијаће, и по броју клијалог семена, оцениће се вредност целе количине. За овај циљ употребљавају и за то удешене судове од порозне глине. Судови потопе се у воду а семе, чија се клијавост жели оценити, метне озго, на горњу површину ових судова. — Ако овом приликом клија мање од 25^{0}_{0}, онда семе није за сејање.

11. Да семе као што треба клија, ваља да се испуне ови услови; а). *да је семену олакшан приступ ваздуха односно кисеоника*; б), *да добије нужну количину влаге* и в), *да је код њега извесан степен топлоте.*

а) Без ваздуха, кисеоника, ни једно семе не може да клија. Овај се једини са угљеником из органских материја у семену, те тако постане угљеников двооксид који излази. Привођењем кисеоника семену, наступи знатна промена и код беланчевинских материја; не растварљиви лепак, у коме има доста азотних материја, претвори се у растворљиву дијастазу т. ј. материју, која има моћ да претвори скроб у декстрин а шећер, који једним делом служе као храна младој бильци. Отуда, умерено покривање семена земљом, да би се олакшао приступ ваздуха, од великог је значаја. Узрок, зашто семе по некад не клија, није дакле свакад

до семена; у највише прилика, оно не ниче само зато, што је рђава сејидба, што је семе посејано дубље него што је потребно.

Да семе које је дубоко посејано, неће ићи, можемо се најбоље уверити по клијању коровског семена. Често бива, да се такво семе због дубоког орања заоре до те дубине, да ваздух до њега не допре, па, кад се после извесног времена или и после много година изнесе понова на површину земље, оно се пробуди и клија.

Зато, као закон у том погледу треба да важи: да у колико је семе веће и теже, и у колико је земља лакша, у толико се и дубље може посејати, и обратно у колико је семе мање, лакше и шупљикавије и у колико је земља тежа, у толико га треба плиће сејати. Свеколико семе наших културних биљака, захтева по својој природи, да се земљом овлаш покрије, јер и у природи, кад с биљке опадне пошто сазри, оно се земљом само толико покрије, колико да се не види. Овде треба семе нешто дубље посејати с тога, што посејано семе у природи налази одмах на засену од других биљака, због чега је и земља колико треба влажна, међутим кад се посеје семе наших културних биљака, онда на тој земљи нема никаквог растиња које би земљу засењавало и одржавало у влажном стању. Семе највећег броја културних биљака сеје се дубоко за 2-4 см. Семе детелинско, различних трава и репице за 0.75—1 см, дуванско за 0.5, конопљано, ланено и маково за 1-2 см, стрнина и кукуруза за 3-5 см; а семе од мехунастих биљака до 8 см. дубоко

б.) За клијање семена потребна је извесна влага, т. ј. ове не сме бити много, јер би тада семе сатруло, нити опет мало, јер не би могло да набубри у довољној мери. Нужну влагу прима семе ендосмозом кроз своју покожицу (горњу семењицу) и, кад је у толикој мери прибере, усиње, да потпуно набубри, онда кисеоник отпочне свој рад, тј. једини се са угљеником из органских материја у семену и претвара лепак у дијастазу.

в.) Кад земља није као што је поменуто довољно топла, тада семе не може да клија, па и ако у земљи има и доста влаге и довољно кисеоника (ваздуха.) На топлоти мањој од 5° ц. семе не може да клија, па зато га и не треба сејати пре, док земља не достигне ову топлоту. Само неке биљке морамо сејати рано с пролећа чим достигне овај степен топлоте, пошто за своје развијање траже влажно, хладно време. Тако на пр. ако сејемо лан у топлим данима у другој половини априла, то ће за време лета цветати биљке пре него што израсту за 20-30 см те ће тако дати врло кратко влакно. По томе, дужина стабљике односно влакна ове биљке, у многоме зависи од првих пролетних дана. А највећи број јарих усева, сеје се у добу, кад се земља добро загрејала, т. ј. кад је земља прешла наведени степен топлоте.

12. Да се семе спреми за сејање, ваља предузети а *чишћење семена* б) *нагризање семена*, б) *спремање да брже клија* и г) *спремање, да се равномерније посеје.*

а) Семе је чисто само тада, ако је био чист и усев од кога је оно добивено, а ако није тај случај, онда га морамо чистити. За овај циљ, мања количина семена „чини се" решетом, а за чишћење веће количине семена служе *ветрењаче* и *требила* (тријери)

Ветрењаче чисте семе врло добро од прашине и плеве, а и сортирају га по једрини. Удешене су тако, да се њима може чистити семе разних врста, јер се према потреби могу уметнати сита с крупнијим или са ситнијим отворима. Сита праве се или од избушеног лима, или од исплетене жице, отвори велики су 1—2·6 см. Горње сито и жлебови у ветрењачи, обично су обележени бројем за разне врсте жита. Кад се умести треће сито, онда испод другог ваља наместити ону узану дашчицу, те да се њоме наморава зрневље, да пролази са другог сита на треће сито.

Кад се хоће да ветрења, онда ветрењачу ваља поставити на ратно место, на руковатку окретати подједнако брзо. Да ветрењача што боље ради, треба пазити, да се и ветар што боље удеси, а то се постиже брзим или спорим окретањем или удешавањем отвора на вентилатору, или подизањем и спуштањем даске којом се ветар регулише и преко које лакше зрна одлећу.

Врло добре ветрењаче израђује г. Аксентије Богдановић фабрикант пољопривредних справа из Краљева, комад по 180 динара, а обичне гувнаре по 70—80 динара.

Требила употребљавају се за потпуно чишћење семена од сваке уродице: коровског семена, кукоља, слачице, грашка, и т. д. а састоји се у главноме из неколико ваљкастих решета, која су положена косо да боље раде И ова решета као и код ветрењаче, праве се или од избушена лима, или од исплетених жица. Кроз шупљике разне ширине промичу крупнија и ситнија дугуљаста зрна, а округла и обично коровска зрна западају у издубљење спољног сита (решета) одакле одлазе у нарочити олук, којим се износе из требила. Могу се добити од „Српског пољопривредног Друштва" по цени од 136—300 динара.

За чишћење детелинског семе од вилине косе, удешено је нарочито требило, које кошта 95 динара.

б.) Ако је семе болесно, т. ј. ако је окужено спорама од каквих гљивица, које производе извесне болести код семена, онда се такво семе пре сејања нарочито припрема.

Да се стрмна жита сачувају од гари (сњети,) ваља то жито припремити овако: На 500 кор пшенице, треба узети 1 килограм праве галице (коњског или очиог камења) и растворити је у толико воде, колико ће бити довољно, да се њоме потопи све жито одређено за сејање. При том ваља пазити да јачина раствора буде

најмање од $^1/_2$ % т. ј. најмање треба да буде 500 грама галице на 100 литара воде, јер слабији раствор није у стању да уништи споре ових гљивица. Семе ово сипа се у какву кацу, техне (корито) и т.д. подобно, па се затим сипа у овај раствор, при чему се пази да семе буде под водом бар с једне судланице. Ту семе престоји 16—18 часова, после којег времена вала га ставити у слој који је дебео на 30 см. и, кад се просуши, онда га посејати.

Неки овај исти посао врше мало друкчије. Једно кило плаве галице растворе у 100 литара воде, па тим раствором кропе жито метлом или штрцаљком, и лопатом га дотле превртју, док не добије плавичасту боју па га затим као и у првом случају, распростру у слој наведене дебљине и кад се осуши, посеју.

За уништење сићетних спора на јечму и овсу, жито ово није добро потапати у раствор праве галице, пошто ова код обојих, и нарочито код јечма, убија моћ клијања, већ се потапа у благ раствор сумпорне киселине (у 100 литара воде сипа се 750 грама јаке сумпорне киселине.) У овом раствору постоји жито за 10—12 часова, па се затим ради као и с пшеницом.

Има још много средстава која служе за овај циљ, нпр. мешање семена с кречом (на 100 лит. воде, узме се 5 кр. негашена креча, па се жито потопи у овај раствор и после 5 минута извади,) мешање жита с врућим пепелом (пригарење) и. т. д. ну између њих најбољи су за пшеницу раствор плаве галице, а за овас и јечам, раствор сумпорне киселине. Код пшенице поред тога, што галица уништи потпуно све споре, још и извесна количина бакра из галице као што Бабо вели, уђе и у саму биљку, те тако спречава и образовање рђе и доприноси, да такве биљке не страдају од пужева, који овом житу у кишевитом добу, могу да причине осетне штете.

в). Већину нашег пољског семена сејемо, без да га нарочито приправљамо, да брже клија У том случају, кад је хладно време, посејано семе не може за дуго да се пробуди, те је зато и лако квару подложно.

По неко семење које иначе у земљи мора дуго да престоји па да клија, и које се раније не може да посеје, нпр. с тога, што земља није како треба обрађена, свакојако је потребно тако припремити, да брже клија. Такво је нпр. семе од репе, бостана, дувана и т. д. У баштованству, где се поникле биљке морају чувати од мравева покривањем, и од суше заливањем, спремање семена за брже клијање, често је таква радња, без које се не може бити. А између пољског усева, овај рад, предузима се најобичније код оног, од којег се најпре добија расад, па се овај затим расађује по њиви, нпр. дуван, репа и т.д

Да се убрза клијање семена, меша се семе с песком или дрвеним струготинама, па се затим узме у џак или врећу и покропи млаком водом, и пошто се пусти да одиђе сувишна вода, однесе се на какво топло место. Да би се код овог семена клица будила подједнако, треба га дневно једном промешати Буђење клице код разног семена различно је. код неког је оно раније, а код неког доцније. Кад семе набубри, или кад се на зрну покаже бела тачкица, треба га изручити и одмах сејати. Ако се семе задржи у џаку или врећи дотле, док проклија, онда сејидба у највише прилика неће бити повољна.

Кад се овако приреди семе од ораха, бадема и шљива, онда се несме чекати, да љуска отпадне, већ се сејање мора извршити заједно с њом, и то у добу, кад се примети да је језгра испунила цео простор семена.

Многи препоручују да се кукуруз и много друго семење пре сејидбе кваси водом, т. ј. да у овој стоји док не набубри, ну оваком раду може бити места само тада, ако ће се сејидба вршити у влажној земљи, иначе њиме може сејидби да се учини више штете но користи.

г). Ситно семе, као нпр. детелинско, маково, дуванско и много баштенско, не може при сејању оманике да се растури подједнако по земљи, већ се ради тога меша са земљом, песком, пепелом или струготинама дрвеним. При том ваља пазити, да се семе пре сејања измеша равномерно с оним чиме се жели мешати, па га затим сејати.

Раније се веровало, да ће пораст биљака бити далеко бољи и једначији, ако се семе увала у ђубре да би се за зрно нахватало ђубрета, и такву радњу назвали су „ђубрење семена,“ ну незнатна количина хранећих материја, која се задржала на таком зрневљу, биће само од значаја у првом добу развијања биљака, а доцније, пораст биљака зависиће од особине земље. Зато се овака радња више и не практикује, а кад се у томе погледу жели што год да постигне, онда се обично у добу сејања растури ђубре по земљи, и тај је рад свакојако од далеко веће користи.

То је, што смо у ово доба имали да кажемо о избору и спремању семена за сејање.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. Ђ. Гавриловића

ОПШТИ ДЕО

Доброта и богатство земље.

„Богатство“ земље и „богатирање“ — то су изрази у пољопривредној науци, који се употребљавају, да означе оцењивање земље по њеној „доброти,“ јер и ти стручни изрази означавају исти појам. Али из опште недолутије (науке о познавању и испитивању земље) знамо, да се са речју „богатство“ карактерише: готовина оног материјала, који служи за грађење биљне хране у земљи, као што се опет са речју — „доброта“ земље, означава снага или јачина земље у даноме моменту, дакле садржина њена на правој биљној храни, или другим речима садржина раствора земљених соли.

Према томе реч „бонитет“ имала је донде смисла, докле је се у *науци о земљи* (педологији), придавао већи значај једној ил другој групи услова *плодовитости* или *плодности* земље.

Услови плодности земље.

Међу тим сад знамо, да према садашњем ступњу педологије плодност једне земље не зависи само од бонитета (доброте) или квалитета (каквоће) њене, већ зависи од две главне групе читавог низа услова:

1) Од склопа и састава земље — и то од минералошког склопа и хемиског састава земље; за тим од сразмере појединих основних примеса у тој врсти земље (у којој сразмери стоје: глина спрам креча, спрам песка и спрам хумуса и т. д.) или од механичког састава земљиног; од размере тог механичког састава, спрам хемиског састава земље т. ј. од укупне размере главних, основних примеса спрам правог материјала што сачињава храну биљну, другим речима од физичких и хемиских особина земље, а нарочито од абсорбционе моћи земљине (способности да упија и задржава у своме склопу растворе биљне хране).

Сви ови услови из прве групе, леже, мање ил више, у руци човечијој: могу се измењивати, дотеривати, побољшавати, разуме се у границама могућности.

Хемиско удобравање земље (наука о ђубрењу) и физичко побољшавање земље (амелиорације и културна техника), као примењени делови педологије, уче нас томе.

2) У другу групу услова, од којих зависи плодност сваке земље спадају: — климатолошке и геофрафске прилике оне околине, у којој се дотична земља наоди.

Они су по плодности земље (независно од доброте ил каквоће њене у много прилика) далеко претежнији и меродавнији, јер у сили човечијој готово ни уколико не лежи, да се могу измењивати, дотеривати и поправљати.

Према томе и бонитирање је један примењени део опште педологије и њега би тачније требало звати: предметом о *оцењивању плодности земљине*.

Постанак система за оцењивање земаља.

Системе за бонитирање, оцењивање, изазвала је потреба пољопривредне практике.

Знању (јер правом се науком не може називати сам предмет) оценивања земље, с почетка беше врло узак делокруг. У прва времена бонитирање је употребљавано само у изузетним случајевима и готово искључиво за пољопривредне задатке и за приватне потребе.

Употребљавано је, при куповини и закупу имања, те да пољопривредник — не купује „мачку у џаку.“

И зато ово знање — знање о оцењивању земаља — води своје порекло од давних даљина, ваљада од првих усмених а по том и писаних предања пољопривредног искуства у опште, али, тежња за сигурнијим, тачнијим и научнијим методама, датира се тек од скоријег времена, тако рећи од јуче, појављује се с почетком овога века.

С прва краја, методе оцењивања земаља, ослањале су се на чисто емпиричко искуство појединаца и та емпиричка метода у пркос свему напредовању науке и дан-дањи се упражњава и примењује у већини случајева и ако се ослања на најпростија или донекле само модификована (дотерана) окуларна (чулна) опажања и посматрања. То долази отуда, што су и методе научног испитивања, нарочито на овом пољу, још једнако робови несавршених оруђа голе емпирије и староставне практике.

Но много доцније, знања и методе за оцењивање земаља, добијале су већи значај и шири делокруг тиме, што су те и ако непотпуне пољопривредне методе стали примењивати и за државне циљеве и потребе.

Непосредна пореза на земљу и њен постанак.

С престанком феудалних, спаиских господарлука, многе државе, почеле су уводити, место дотадањег *десетка* — или у опште порезе у натури — *непосредну порезу на земљу* и отада је наступала и потреба за тачнију и правичнију методу оцењивања земаља и имања.

Из светске историје знамо, да у прва времена, земља не беше ни у чијој засебној сопствености, својини, већ беше општа: као што је данас ваздух, вода, сунчана топлота и светлост.

Таква је „подела“ земаља остала сигурно све дотле, докле су народи живели још у стању номадском, пастирском; докле им прво лов, а после сточарење — држање стоке — беху главни извори за добијање животних намирница.

Но с наступањем потребе, да се тај чергарски живот замени са бољим и удобнијим, са наступањем потребе, да се свије своје гњездо, да се подигне кућа и кућиште и с наступањем потребе да се земља обрађује и засејава — добијено је више сталности, више сигурности по издржавање и човек је био више и јаче привезан и за „грудву земљину,“ коју је морао у зноју лица свога да обрађује.

Тиме је морало одмах наступити и друкчије груписање живља, друкчије уређење — и „економно“ и „политично,“ ако се те речи, за прве почетке културе и смеју још употребити.

Тада су се појмови о својини, морали изменити, уредити, или у право постати, и на делу применити; тада је зацело наступила и прва својина; тада је и земља први пут почела да се рачуна у својину, у имање.

Како појмови, тако и стварност, како уређење, тако и својина, сопственост — у току историских векова, претрпели су многе фазе и многе мене.

При говору о комасацији имања о томе ћемо опширније напомене учинити, овде тек само толико, колико је најпотребније за разумевање самог предмета и разних система и метода у оцењивању земаља.

Жупе и задруге код словенских народа.

Словенски народи — са стварањем породичке и општинске заједнице, имали су уређења — *жупе* и *задруге*.

Жупе изгледа да су биле, заједница више породица, које су имале заједничко општинско имање.

Задруге знамо, да су породичка заједница, која не само у заједници да живи и да ради, већ и да има задружно, заједничко имање.

Жупа — са општинском својином има још у Русији, гди су се одржале и гди сваке године према потреби породица (по броју душа) деле општинско заједничко имање и квалитативно и квантитативно на деонице за обраду и за испашу стоке.

Задруга има одржаних у српским крајевима и дан-дањи и што су ти крајеви првобитнији, што су мање приступни култури и цивилизацији, то не само да има све више задруга не само да су оне све веће и јаче већ су и све даље очувале свој прави првобитно тип.

Но говорећи у опште о задругама српским, оне су према некадашњем полету, сад у великом назатку, ако не већ и у потпуном расулу.

(наставиће се)

КОМПОСТ — МЕШАНАЦ.

Било да је народ изговорио или неки пољопривредни писац написао: „Ко негује своју земљу, тога и земља негује“ и „Ко исцрпи своју земљу, тај исцрпи своју несу“ — имао је право; јер докле год човек земљу правилно обрађује и повраћа јој про-

дуктивну снагу, дотле се од ње и може надати користи; стане ли само скидати с ње дохотке а не буде јој снагу обнављало — онда слободно може и кесу вапезати и амбаре и салаше выклопити — земла ће све мање прихода давати, а после извесног броја година постати неспособна за успешније културних биљака.

Примери су очигледни, да их не морамо с енђером тражити. Погледајте само у свом сопственом селу: ко ђубри своје земље — томе рађају не може боље бити; ко их не ђубри — сваке године бивају посније, мршавије, па и неплодније.

Мени није нужно излагати корист од ђубрења, јер је то „Тежак“ сваке године по неколико пута понављао; већ само ћу матрам за нужно изнети о томе две три речи из моје сопствене практике, како би се читаоци уверили: да је збиља корисно оно, што нам „Тежак“ препоручује у погледу пољопривредних радња.

Тиче се ђубрета, тако званог компоста или мешанца. О њему је било дивних оригиналних преведених чланака у „Тежаку.“ Упућујући читаоце на те радове, ја ћу овде рећи само толико, да се компост справља тријањем на једно место смеглиштва, трављење, напрадан, антовање, разних земљастих, биљних и животињских материја, неупотрбљивот креча, гипса, лапора, чађа) и т. д. Сви ти предмети кад би се онако бацали, не би користили човеку ништа, али над их пољопривредник скупља целе године на једно место, добије и доста и лепог ђубрета.

Одавна сам намеравао да скупљам компост, али ми је ту намеру увек отац кварио, говорећи: но ће преко целе године скупљати те разне помендије!.. Али напослетку пре годину и више дана подлеже мојим разлозима, те станемо прикупљати на једно место све отпатке. Почисте се пења и огњиште — пепео на гомилу; почисти се кућа — сметлиште на гомилу; почисти се двориште — брлог на гомилу; почисти се свињац — ђубре (које иначе само за себе није богза како добро) на гомилу; тако травњлиниу, тако ово, так оно, тек за годину дана направи се велика гомила. Те разне материје у тој гомили „згорезе“ су се, (што ми кажемо) и ја сам добио лепог ђубрета, којим сам јесенас њиву пољубрио.

То ме ђубре није ништа коштало, а користило ми је добро. Ово пак износим за то, не би ли сваки брат пољопривредник справљао компост (мешанац) јер је сваколике у могућности. Ко једне године опроба ово справљање, уверен сам, неће више напуштати тако корасну радњу.

Драг. Н. Лавченић.

БОЛЕСТИ ЖДРЕБАДИ

Ждребад, одојчад могу од разних болести да се разболу; и то тим пре, што је њен организам још слаб па и најмање спољашњи утицај већ здравље њино поремећити може. Има пак извесне болести, које су само одојчадима својствене, а ове су: затвор новорођених ждребада, пролив, урођена животна слабост пријемчиво запаљење зглобова и реуматизам зглобова.

1. *Затвор* ждребади карактеришу се тиме, да она смоласта балега новорођених ждребади никако или врло слабо из црева одилази, већ у цревном каналу остане и дражењем слузокоже болове и колике проузрокује. Узрок је затвору често тај, што многи имају обичај, да прво материно млеко измузу, а управ ово је млеко ждребету неопходно потребно, јер производи лаки пролаз, који црева од оне смоласте материје очисти. Зато је увек потребно, да ждребе прво материно млеко подоји, јер тиме се очува од затвора. Али, ако се затвор ипак појави, нарочито онда, кад ждребе само неће да дође или ако га кобила не пусти до сиса, онда можемо затвор уклонити клистиром од доброг скуваних пшеничних мекиња, којима се дода нешто чистог зејтина или сапуна. Ако ово средство не помаже, онда се може унутрање дати 1-2 кашике горке или глауберове соли, коју треба предходно растворити у води.

2. *Пролив* се врло често појављује код одојчади и то не ретко већ у првим данима њиног живота. Обично је проливу узрок хрђаво материно млеко и навеби. Хрђаво материно млеко штетно је нарочито због тога, што се из њега у желудцу и цревима образује млечна киселина, која слузокожу прева драži и пролив произведе.

Пошто пролив код одојчади обично нагло маха узима и опасно пролазити може, то треба настојати, да се још у почетку свом сузбије. У лакшим случајевима довољно је, да се дају средства која киселине хемијски везују, н. пр. једна кашика прашка од креча или угљено киселе магнезије за себе, или са једним од ових средстава можемо помешати $\frac{1}{2}$ кашике ситног прашка од раведа и нешто брашна, те начињити пилиев, који се онда ждребету три пута дневно пре дну језика намаже. Сем тога могу се поменута средства (прашак од креча и угљено—киселе магнезије) додати и $\frac{1}{4}$ литру кувалог ланеног семена и направити напитак, који се ждребету опрезно и без насила улије, да не би један део течности залутао у грлић и запаљење плућа произвео. Напослетку треба трбух ждребета покрити ћебетом.

3. *Урођена слабост.* Ова болест опажа се код оних ждребади, чијим се матерама за време суждрбености давала хрђава храна, искључимо слама или хрђаво сено, у којем има много шкодљивих трава, нарочито коњског репа

Оваква ждребад невесела су и слаба, не дође никако или само са невољом. Често угину већ за време ждребљења или одмах затим, обично пак у првим данима по ождребљеву. О лечењу ове болести не може бити ни говора, јер су ждребад за живот услед неправилности неспособна!

4. *Пријемчиво запаљење зглобова.* Ово запаљење зглобова тесно је везано са запаљењем пупка, управ оно има свој извор у њему. Још отворени пупак одојчади представља, тако рећи, отворена врата за улаз инфекционих материја. Кад се пупак слабо негује, нечисто држи и кад је шталски патос импрегниран, натопљен ништавином, онда има доста услова за развијање и множење микроорганизама и могућности, да се пупак њима окужи. За то налазимо ову болест најчешће у ергелама, где се кобиле рано зими ождребе и с тога ждребад у шталама дрхати мора. Херинг је нашао, да је у пиргембершкој земаљској ергели за 15 година од 187 угинулих ждребади 85 угинуло од пријемчиног запаљења зглобова. И у нашој ергели било је већ случајева ове болести као што сам могао закључити по секционом протоколу једног угинулог ждребета из ранијих година.

Нечистоћа и с њом инфекциозна материја, која у отворени пупак дође, проузрокује запаљење и гнојење пупка. Гној улази у крв и помоћу крвног тока у разне органе тела, где опет запаљење проузрокује и то нарочито у зглобовима ногу. Запаљени зглобови отекну и показују велике болове. Отоци зими тврди су и врући; с временом омекшају на једном месту, провале се и излију гној. Болесна ждребад рамљу или немогу никако на ногу да се одрже. У исто време је врвце и цела околина пупка отечена, а из пупка цури гној; или пупак је већ зарастао, тако да се никаква рана на њему не види, међутим осећамо при притиску на пупак у дубини један округао и тврди оток, који се од пупка у правцу према срцима шири.

У току болести ждребад ослабе и омршаве, добију пролив; а често се придруже и запаљења плућа и једни отоци на разним деловима тела. Ова болест врло нагло пролази и спаси скоро искључиво смрћу.

Ради предохране од пријемчиног запаљења зглобова потребно је, да још отворена пупак чувамо од свake нечистоће, због чега треба да је простирка увек чиста, да се ђубре из штала износи

да шталски патос нема рупа, где би се пиштевина нагомилати могла; а пупак да се чисти 5% раствором од карболне киселине Лечење саме болести, разуме се, увек је ствар марвеног лекара

5. Од *реуматизма зглобова* разболевају се ждребад лако, јер су према назебима врло осетљива. У том погледу ждребадима особито су шкодљиве влажне штале и штале са промајом. Дан данас узима се, да је реуматизам зглобова једна инфекцијона болест, а да назеби само организам слабе, тако да не може одолети улазку инфекцијоних материја у тело.

И код реуматизма отекну зглобови и то обично напрасно, за неколико сати. Отоци су топлији и са великим боловима скопчани и појављују се више зглобова једне ноге или на свима ногама најчешће пак на колену, на скочном и лакатном зглобу. У њима се налази једна сукрвичаста (серионна) течност, а ретко кад гној. Температура тела је увећана, било и дисање убрзано, слузокожа уста топлија, при томе ждребад немају никакав или врло слаб апетит, рамљу у великом степењу или леже непрестано и стењу услед великих болова. Често спласну отоци за кратко време и ждребад изгледају онда привидно здрава али после извесног времена појаве се опет. Ако болести дуже траје, онда образују се знатне промене у зглобовима. Зглобови задебљајуј ноге постану укочене и искривљене. Поред тога пате ждребад одјачих пролива, омршаве и угину услед малаксалости.

Ждребад, која болују од реуматизма зглобова треба држати у топлим шталама, у којима нема промаје, а ранити их треба умерено. Отечене зглобове ваља намазати машћу од камфора или карбола и топлим облогама увити. Једно изврсно, специфично средство против реуматизма је салицилно—кисели натријум, који се ждребадима даје у соли од 10—15 грама три пут дневно у форми пилула.

О. Ренић.

ГЛАСНИК

Са XXIV главног збора. Као што је раније објављено, главни збор срп. пољоприв. друштва држан је 30. пр. мес. На збору за све време његова трајања присуствовао је г. минист. народне привреде а посећен је многобројно како од редовних тако и осталих друштвених чланова а и приличног броја гостију.

Најпре је, поред онога што је у годишњем извештају поменуто, изјављена једнодушна жеља целог збора да се заблагодари Његовом Величанству Краљу и Краљевским Намесницима на повећаној државној помоћи друштву и да се том приликом, а у 24. години друштв. рада, умоли Његово Величанство Краљ да се прими највише заштите Срп. пољоприв. друштва. Ради тога изабрана је одмах нарочита депутција од г.г. Др. Милована Спасића, Чед. А. Поповића, Вучка Богдановић, Свет. Љ. Гавриловић и Аце Живановића редов. чланова.

А затим је према утврђеном дневном реду, изнесен извешта управног одбора о раду у прошлој години, који је примљен заједно с рачунским делом; а затим је свршено и све остало, што је у надлежности овога збора и што је било на дневном реду.

Од важности су нове измене и допуне правила које је управ. одбор (поводом предлога г. Вел. Виторовића преседника Крушевачке подружине) израдио а збор их у целости примио.

Изабрани су за *подпреседника* г. Лаза Јовановић за *одборнике*: г.г. Светоз. Љ. Гавриловић, Коста Главинић, Др. Марко Леко, Анта Голубовић, Паја Тодоровић, Мирко Миљковић и Тодор Николајевић.

За *редовне чланове* изабрани су: г. Милослав Куртовић уредник. Витеза, Милоје Петровић економ из Баточине, Павле Радосављевић економ из Медвеђа и Милан Ј. Петровић економ из Вражогрнаца. А за *почасне*; г. Светоз. Гвоздић Минис. Народне привреде, г. Илија Душманић држав. саветник као бив. Минис. нар. привреде, г.г. Милош Марковић свештеник и Велим. Лонгиновић руков. телеграф. као преседници подружина, и као ревносни радници у привредно витешким установама. Кола јахача, „Кнез Михајило" ова госп.: Илија Ћукић пуковник, Јован Прапорчетовић пуковник, подпуковници, Никодије Стевановић, Божа Јанковић и Тодор Грубановић и мајор: Алекс. Костандиновић, Светоз. Тутуновић трг. из Ниша, Андра Миладиновић и Ал. Николић трговци и Дим. Вучковић пенз. начелник из Зајечара, Рајко Стојићевић и Саша Илић трг. из Шанца.

Захвални г. Министру народ. привр. и свима члановима и гостима, који овај збор посетише желимо, да како ове зборске одлуке тако и даљи рад друштвене управе буду од користи и по напредак наше привреде и по друштво, које скоро навршује 25 година свога рада.

* * *

Изасланици срп. пољоприв. друштва код господе Краљевских Намесника. Краљевски Намесници примили су 5. ов. м у својој канцеларији, у нарочитој аудијенцији, изасланике срп. пољоприв. друштва, који су изјавили у име Срп. пољоприв. друштва благодарност на повећаној државној помоћи и саопштили једнодушну жељу прош. главног Збора, да се Његово Величанство Краљ Александар I. прими заштите и покровитељства. Уједно предали су Намесницима писмену молбу о овој зборској жељи и одлуци и умолили их, да ју благонаклоно приме и преставе Његовом Величанству Краљу.

Господа Намесници су се врло ласкаво одазвали овој друштвеној жељи и молби и изјавили: да они налаве, *да његово Величанство, ако икојем друштву, то у првом реду треба да буде заштитним пољопривредном друштву*; јер сматрају, да је пољска привреда најважнија привредна грана, нарочито за нашу земљу, где је индустрија још тако слаба и са мало основа за напредак. Према томе они примају у толико радије, да преставу Његовом Величанству жељу пољоприв. дрштва и умоле га да се прими покровитељства. Удаљем разговору, господа Намесници су изјавили своје задовољство, што се Срп. пољоприв. друштво у своме раду креће лојално и узвишено над партиским погледима.

* * *

Нов члан утемељач. Г. Др Иван Лазаревић лекар ср. јасеничког положио је Срп. пољоприв. друштву 100 дин. и постао му члан утемељач. Хвала му на пажњи, коју указује друштву, а желимо да се и други угледају на г. Лазаревића. По новим допунама друшт. правила, улози чланова утемељача иду у „пољоприв. фонд", те с тога очекујемо, да ће и одзиви у том погледу бити у будуће обилатији.

Комисија за куповину пастува вратила се, пошто је купила и собом допратила једног енглеског пунокрвног пастува „Да Винчи" за 10.000 форината.

* * *

Пожешка подружина. — У Пожези је међу првим образована подружина, али је из разних околности пропала има више од десет година. За последњих десет година чињени су разни покушаји да се обнови, али су остајали увек само покушаји. Напослетку, редовни члан друштвени Драгутин Лапчевић, економ из Пожеге, позове 17. пр. м. скуп пољопривредника у свом стану, а, пошто им изложи корист удруживања, скуп реши: да се подружина оснује. Лапчевић је по том прочитао правила која је већ раније спремно, и она су једногласно примљена. На послетку приступљено је избору управе у коју, сем осталих на предлог Лапчевићев ушао је за преседника стари друштвени члан Димитрије Јовићевић економ из Табановића, од кога с правом ишчекујемо да оправда поклоњено поверење.

За одборнике узети су: Драгутин Лапчевић економ из Пожеге, Љубомир Савић економ из Злакусе, Грујица Софронијевић економ из Добриња и Радомир Миловановић економ из Радобуђ-; за посло вођу Никола Јовановић учитељ из Пожеге и за благајника Никола Миловановић земљоделац из Бакионице.

Ова подружина стављена је себи за главну циљ пример и практичан рад, те се надамо да ће својој околини доста користити. Она ће служити за међусобно упознавање пожешког, а но могућству и моравичког, ужичког и крупањског среза.

БЕЛЕШКЕ.

Зашто је у Аустрији после 10 година, мањи број машина за предиво лана?

У Аустрији од 1885 до 1889. године, гајење лана узело је знатан полет, јер је производња од 447.000 нових товара, скочила у округлој цифри на 540.000 м. т. Тако се рачуна, да производња лана заузима сад 0·8% од површине земље која се обрађује.

Кад се овај процесат раздели на земље које су под Аустријом онда долази на Чешку 52%, Моравску 12% Галицију 19, а остали 17% на Шлајдарску, Горњу Аустрију, Шлезију и Тиролску.

У Аустрији, 1885 године, било је 375.352 преслица за лан а 1875. године, дакле пре 10 година, имало их је 416.000. Откуда је сад то, да се број преслица, код увећане производње не увећа, већ да се смањи за 40 648 комада, или за 9%?

Број становника 1885. износио је у Аустрији 38 милиона, а те године, произведено је лана 636.000 шокова, у вредности 18,091.300 форината. Од ове количине, извезено је у друге земље преко 50,% — пословито у Немачку и Италију.

Један шок вели, даје на 140 м. платна, отуда, 636.000 шокова на поменути број становника, кад би се цела количина трошила у земљи, дала би 90.000.000 метара платна, и у том случају дошло би на сваку главу по 2·3 м.

Кад би се овозиља количина лањеног платна трошила у земљи, а 2·3 метра од једне главе, одговарало би потрошња, онда би се за гајење лана ради извоза, морале узети још и друге површине земље, и у том случају и број преслица, морао би бити већи. А овако, кад се сав извоз из земље у непрерађеном облику, и број преслица који се има, није потребан.

Извоз лана у сировом стању, узрок је дакле, зашто је у добу од 1875 до 1885. године, смањен број машина за предиво лана од 416.000 на 375.352!

Аустријанци ево воде рачуна чак и о томе, колико и каквих машина има за који рад, а ми нисмо још ни то постигли, да видимо у којој мери производимо ову тако важну биљку? А кад то не знамо, онда не знамо ни у којој нам мери она користи.

— ж. —

Подмирује ли Аустрија домаћу потребу производњом лана?

По статистичким подацима од 1885 до 1889 године, налази да је производња лана у Аустрији скочила за неких 540.000 нових товара (метар центата,) ну и ако је та грана код њих пошла на боље, и то приметно боље, ипак се она није уздигла до те мере, да својом производњом може подмирити домаћу потребу, већ је при свем том приморана, да повећу количину лањеног предива, па и тко с године у год ну све мање и мање, набавља и са стране, а нарочи то из Белгије и Русије.

Тако, у Аустрију увежено је:

1885	· · 243.281	нов. тов.	у вредности	11,677.488 форината
1886	· · 255.672	„ „	„ „	13.039.272 „
1887	· · 238 640	„ „	„ „	9,889.856 „
1888	· 232.898	„ „	„ „	8,850.124 „
1889	· 206.909	„ „	„ „	7.241.815 „

Новији подаци, којих немамо при руци, за последње три године, сигурно су исто тако повољни, те је прилика, да ће у скоро не само изаћи на крај, већ нас још у већој мери окупирати и својим лањеним кримз? Предње цифре, то у пуној мери потврђују.

У којој се мери производи лан у Јевроии.

Производња лана у Јевроии, напред је корачала од дана, када су и за ручне радове почеле разне машине.

Увођењем машина, као што је познато, учињен је знатан прекрат у Јевроии, јер су се њима јако промењали дотадашњи односи. Ну, од свију машина, којима се ручни рад заменивао, ни једна није тако одмах одмаћена као машина за предиво лана — преслица. Таких машина поникло је с тога тушта и тма, и среће је велика, што су оне редуковане у извесним фабричким центрима, те је тако сад могуће, да се такс машине и с корњиву ногу одомаћеле, иначе непрактичност каквих машина, могла би поремстити индустрију лана и изјести је на њеног развоја.

Да су ове преслице у истини распространеве у многима у јевроиским државама, најбоље показује преглед, који је учињен у овом погледу 1885. године. По том прегледу било је оних машина у

Великој Британији	· · ·

наступиле мразеви, због чега се и путови обледиле, те се истима једва могло путовати. Но ово непраје дуго. У другој трећини месеца Децембра, ноће поново снег падати, и од тог времена па до данас сваки други или трећи дан пријашка по мало тако, да је достигло дебљину од једног метра. Нетамте ни стари људи да је икад овољки снег овде падао.

Мразева је било тако јаких, да су се Ибар и Морава замрзнули и заледили и свет безбрижно прелази преко леда са товарним колима — саоницама. — Због јаких мразева, како по осталим речицама тако и на поменутим рекама налазеће се воденице немогу да мељу због чега је и брашну кукурузном у последње време цена скочила са 8 на 12½ пара дин. н. гр. У варним клиноницима паплаћује се тјам 25¾. Мраз ноћу имеђу 8 и 9 овог месеца био је 27° Р. испод нуле.

Због ово великог снега скоро рећи, ни пољорадници немогу ништа да раде. У почетку док још бејаше мали снег ишо главни радови беху: извлачење ђубрета и привлачење дрва за огрев, од којих последње и сад се ради па и то с тешком муком, а где ни раније није имало пртине — возилка — ту је и вучење дрва немогуће сада.

Прошле године у овом крају нађено је доста хране за стоку (мање за људе) али ипак се свет због овог великог снега уплашио да му неће нестати хране за своју стоку.

У овој околини с малим изузетком ни један домаћин нема довољно сена — кошара — за своју стоку, па ни толико, да би се бар могла склонити, те да је снег или мраз непосредно не туку (а о довољној топлоти ни говора неноже бити) већ је остављена на отвореном пољу, на снегу, обично на својим торњама да ноћ проведе. Како ја сказах ово је зато: што обично сваки пољорадник гледа да има што више комада на броју, не обзирући се на особине сточиће, због чега му и стока из године у годину све крњавија и неразвијенија бива, па и мање користи од исте има, а наравно, услед овакног начина газдовања и немогуће му је добити толико прихода, те да може за сву стоку, бар какве му драго сталне направити, да је непосредно не туку атмосферски талози и невогоде, а да се ово прављена нетих не задржи зеленашима, а који ово не уради он је сигурно са својом инвалидом јер је тако рећи за батаљеју сву после неког времена морао уступити повериоцу—зеленашу— Доказивати му, и убеђивати га, да је боље и корисније држати мањи број стоке, боље расе, на ову добро неговати и хранити у добрим стајама, и да на овај начин газдовање са стоком може да да два пута па и више користи апсолутно је немогуће. Ја сам нешима потпуно доказивати горње, и од ових сам увек добило одговор: ниме му је говече и зове се брапом да нођена на снегу и мразу" Било је случајева, да говече прекрпне од снега. и најгора не може да устане без помоћи, па и над се дигне оно рањеле. и опет многи неће да верују да су ноге промрзле већ веле „угануло ногу". Овце су већином метиљаве и биће ретких случајева да коме претекне који брав жив. Досада нису показале се болесне оне овце које су прошлог лета гоњене у планину на пашу или које су из дивљачнијих места у ову околину.

Остала стока за сада је здрава и кова је нарочито говедима добра. Цене усевима су средње, кола дрва дају се на овд. пијаца по 1·60 — 2·50 дин.

Код људи непрестано још од јесенас влада грозница, било је и запаљење плућа и стомака. Смртних случајева било је.

Максим Т. Богавац
сеоски

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва."

Записник XXIII. седнице од 29. октобра 1892. г.

Били су присутни: Благајник г. Вучко Богдановић, чланови: г.г. Јаков Марковић, Светозар Гавриловић, Аца Живановић, Анта Голубовић и Никола Вељковић. Председавао благајник.

Од редовних чланова били су присутни г. Мика Спасојевић и Лаза Најдановић.

Бележио секретар С. Кучкарић.

На дневном су реду ови предмети:

1, Уредник „Тежака" г. Вучко Богдановић реферише одбору, да је застао рад на штампању друштвеног календара за 1893 годину из узрока тога: што државна штампарија нема артије; па како је при свим понуђивима од стране референта код управ. држав. штамп. да се рад на штампању календара продужи, остао безуспешан и изгледа је да се неће моћи скоро ни продужити; а како би свако даље одлагање и закашњење овог рада шило на штету друштва, па могло и осујетити издање календара —, то он предлаже одбору да донесе своје решење:

1, Да се за штампање календара набави артија о друштвеном трошку, па ако се никако не могне доћи до набављења предмет од управе државне штампарије, онда да тај издатак падне на терет друштвеног буџета.

2, Да се с погледом на ту евентуалност, да вредност артије падне на терет друштвене благајне, као и с погледом на оскудицу друштвене готовине, календар не штампа у 6000 него само у 4000 примерака. Решено је:

1, Да се календар за 1893 годину на сваки начин штампа.

2, Да се обзиром на кратко време, а да се неби и даље чекало на артију државне штампарије, — набави артија о друштвеном трошку, но тако: да се вредност њена тражи и наплати од управе државне штампарије која је дужна дати артију.

3, На случај да се немогадне накнадити од државне штампарије вредност набављене артије, — онда ће издатак на то пасти на партију „издатка на штампу," с тим да се тај поступак саопшти и збору на одобрење.

4, Да се с погледом на ову оскудицу у артији и што ће календар због наведених узрока, доста одоцнити, — не штампа према раније одлуци у 6000 већ у 5000 примерака.

2, Благајник друштва подноси реферат о учињеном издатку из друшт. благајне, приликом држања утакмице плугова 14 и 15 Сепг. тек. год. у Добричеву и то у суми од 1769·75 дин., на основу решења одборског од 20 Јуна ове године, па предлаже одбору, да изволи укупну суму овог издатка одобрити, и то као издатак учињен на потпомагање пољске привреде. Решено је да се сума издатка у 1769·75 динара која је утрошена на речену потребу, сматра као оправдана.

3, Благајник друштва реферише одбору, да је на основу одборске одлуке од 26 Марта ове године, погођен још један службеник за рад у башти, магацину као и помоћ у другим пословима, са платом од 720 динара годишње; па предлаже одбору да изволи одобрити издатак на то, у 540 дин. као издатак на „унапређење друштвених добара."

Одбор усвоји.

Записник XXIV седнице држан 10. дек. 1892. год.

Били су присутни: Благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови г.г. Јаков Марковић, Коста Главинић, Светозар Гавриловић, Алекса Живановић и Никола Вељковић.

Председавао благајник, бележио секрет. С. Кучинрић.

1. Према писму етнографског одсека политехничког музеја у Москви, којим моли друштво да шаље одсеку лист „Тежак“ бесплатно, решено је да се шаље.

2. На молбу Трифуна Марковића и Тодора Бојовића из Поповића, да врате друштву вршалицу коју им је добавило летос, решено је да друштво прими вршалицу натраг и врати новац поручиоцима, у колико су друштву положили и то, ако вршалица не буде ни у чему оштећена док је друштву предаду; одобравајући у исто време издатак који је председништво учинило из друштвене касе око поштавања лица које машину прегледало.

3. Према писму сталног одбора округа крушевачког којим тражи уступа од друштва: на која начин да се помогне пољска привреда у том округу а из кредита који је на то одредила окружна скупштина у суми од 20.000 динара за 1883. годину, решено је да се умоле г. г. Вучко Богдановић и Светозар Гавриловић, да ово питање проуче а у исто време да се о том уништају са мишљење крушевачка и моравска подружина, па онда изнесе исново одбору на решење.

4. Прочитан је предлог сталног одбора за округ подрински којим нуди друштву 3000 динара на зајам без интереса, ако заснује производњу семена на свом добру у Шапцу. С овим предлогом доведен је у свезу и управника друштвеног добра да се уз постојеће имање купи још 10—15 хектара земље а тако исто и питање о закупу имања од г-ђе Магазиновићке на је по свима решено:

1. Да се предлог сталног одбора у начелу прими;

2. Да се одма настане, те да се њиве и узме под закуп земљиште до 10 хектара, па да се одма приступи њужној припреми, те да се засеје луцерком и осталим њиним биљкама ради производње семена;

3. Да се уговор о закупу имања г-ђе Магазиновићке обнови још на 6 година по досадањим условима и да продужење уговора потпишу у име друштва благајник као заступник председника и одборници:

Г. Г. Јаков Марковић и Аца Живановић.

4. Да се предлог о куповини земљишта има у будуће у виду, а за сад да се ништа по томе не може учинити;

5. По питању о добавци семена за наступајућу 1893 годрешено је:

Да се учини споразум са фирмом „Маутнера“ која ако пристане на цену нижу по што је понудила и то да добави семе из Француске праве „прованске“ детелине са гаранцијом, да се погодба закључи; у противном случају овлашћује се председништво да погодбу закључи где нађе најповољије услове.

6. Пошто државна штампарија нема артије за штампање „Тежака“ то је према реферату уредника листа, решено, да се артија набави о друштвеном трошку а наплата тражи од државне штампарије; у случају немогућности наплате да се тај трошак расходује на партију за штампање и о том тражи одобрење збора.

7. Уредник „Тежака“ прочита реферат о будућем начину уређивања листа, и одбор се сагласи:

1. Да се „Тежак“ издаје недељно у облику као и до сад на 1 табаку а по могућству и више.

2. Да се у будуће појединцима ником не шаље лист на вересију већ оном ко се претплати на целу или пола године.

3. Да се ове одлуке у листу обзнане и позову претплатници да претплату обнове за идућу годину а лист да им се шаље до 1 фебруара 1893 год. па до тог времена ко не обнови претплату или не изјави да ће лист држати да му се исти обустави.

4. Исти позив односи се и на општине, цркве и друге установе и корпорације; но њима се лист неће обустављати ако и не изјаве до 1 фебруара да га неће држати; већ сматра ће се као претплатници и од њих претплата редовним путем тражити ако је у своје време не пошљу.

8. По шему редовног члана друштва г. Душана М. Спасића који се нуди друштву да преведе дело, Шлипову пољску привреду, решено је да се извести г. Душан да му се понуда не може примитити, пошто према правилима издавање дела овакве врсте не би се могло правдати и пошто би то издавање стало доста тропка.

9. По молби редовног члана г. Гавриловића да му откупи по извесан број књига и то:

а. Упут за пресовање сена,

б. Питање о поправци стоке,

в. Машина за кошење траве,

г. Сушење дувана и најпрактичније сушнице, решено је: Да се откупи попуњени број књига са рабатом 20%.

10. Благајник друштва поднеси извештај о стању благајне за месец Септембар по ком је било издавања свега 2689·95 а примања 3813·50 динара, прима се к знању.

11. Преко молбе Тодора Мартиновића, служитеља којом се обраћа за помоћ од друштва у изради ветрењача и осталих столарских предмета, решено је: Да се преће на дневни ред пошто се молиоц не бави тим радом.

12. На закључку седнице председавајући обрати пажњу одбору, да је време да се позове општа седница чланова секција за избор секретара секцијама и расматрање осталих предмета који се имају спремити за наступајући годишњи збор друштва, који ће се држати у Јануару идуће 1893 године. Решено је да се ради тога сазову чланови свију секција на заједнички састанак.

Прилози за решење питања: како да се унапређује пољска привреда код нас?

Међу многим питањима, која се покрећу и расправљају у седницама управе срп. пољоприв. друштва, изнесено је и једно од стране сталног округ. крушевачког одбора, које по своју важности треба да се прикаже привредницима и пријатељима привредног напретка. Питање је ово:

Како и ма који би се начин могла најбоље указати помоћ општој пољопривреди у окр. крушевачком, и према томе на што ће стални одбор, као најпре че, употребити 20.000 дин. колико је окр. скупштина ставила у буџет за 1893 год. ради унапређења пољопривреде у окр. крушевачком?

Поводом овога питања, а да би се оно правилније решило, пољоприв. друштво потражило је напре да чује о њему и мишљење својих подружина у окр. крушевач. (моравске и крушевачке), којима су месне прилике добро познате

Као мишљења — одговоре — ових подружина тако и одговор Срп. пољоприв. друштва по овоме питању, саопштаваћемо у целости читатељима „Тежака.“

I. Одговор моравске подружине.

По акту тога друштва од 11 тек. мца Бр. 2599 (који је тек данас примљен) односно питања ст. окр. одбора окр. крушевачког Бр. 1495. које је управио томе друштву: како да се укаже помоћ општој привреди у окр. крушевач. а из одређени 20.000 дин. на ту цел.?

Кад срп. пољоприв. друштво сматра за дужност, да чује о томе и мишљење ове подружине — то управа „моравске“ пољоприв. подружине, има част исказати га у следећем:

У целој Србији па и у окр. крушевачком пољопривреда је по свима гранама занемарена и врло слабо развијена. Тоне је узрок „материјално стање“ мештана у окр. крушевач. у које су, у већем делу, пали услед страдања у рату 1876 год. На другом месту крива је „сиромаштина,“ која је последица дебе

задруга. На послетку смета по највише „незнање“ које долази усled незнања пољоприв. школа за народ.

Свима овим узроцима у стању је и треба да помогне: најпре држава, затим округ, срез, општина, а по могућству и појединци.

Привреди би држава помогла: стварањем закона о заштити и одржању задруга; установом више привредних школа за народ из којих би излазили спремни привредници а не канцеларски господичићи, и помагањем привреде и пољопривредних установа.

Примеру окр. крушевач. треба да следују и стално помажу и остали окрузи, са срезовима и општинама.

Појединци пак: ако уз патриотизам, поради и умно и материјално на поправци пољопривреде.

Ових 20.000 дин. које је окр. крушевач. одредио на привреду, нису ни приближно довољни да ма и једну грану њену подигну, те да би се од ње имало истинске користи; па зато и није могуће: „подигнути два расадника америчке лозе; помоћи пољопривреди у осталим срезовима (а има их 6 у округу) и још обратити пажњу унапређењу сточарства у окр. и набавити савршеније алате за пољопривреду“ као што би ст. окр. одбор хтео.

Но нада је да ће скупштина окр. крушевач. ову позицију и у будуће одржати ако не и увећати у своме буџету.

Надајући се у то, подружина мисли да одобрени 20.000 д. треба употребити овако:

I Подигнути (уз приномоћ среза) једну осредњу расадницу америчке лозе у ср. жупском, јер је у њему најподеље најразвијеније. Срез би одредио и дао потребно земљиште. Округ да од горње суме да 5.000 дин. Срп. пољоприв. друштво и ст. окр. одбор да умоле Краљевску владу да и она из зато одређеног кредита бар толико (5000 д.) ово помогне.

Из тако подигнуте расаднице да се раздају саднице (калемљене) превентивно оним виноделцима из окр. крушевач. којима је већ филоксера утамањила винограде. Прворе давати онима где је почела филоксера упропашћавати.

Расадница ова да је под управом и надзором: Ср. изасланика и чланова — заступника, из окр. скупштине из ср. жупског, непосредно; а посредно под контролом ст. окр. одбора. Према овоме, ова расадница била би за цео окр. крушевачки.

II. У срезу алексиначком или моравском, да се подигне једна општна станица или *уледно добро* у снему као што је добро срп. пољоприв. друштва у Шапцу. Дотични срез одредио би и дао земљиште, округ да из одобрене суме помогне са 5000 дин. а са толико (5000 дин.) и држава — но ова сваке године.

Што се тиче среза — од два поменута — у ком би требало ово добро да буде — подружина мисли да је подеснији срез моравски, а из ових разлога:

а). Што је срез моравски у равници те је како за ратарство, тако и за остале гране пољопривред. угоднији и подеснији.

б). Што срез моравски има свога земљишта код ср. канцеларије у Прњаворици а близу алексиначке железн. станице; које би срез, по уверењу ове подружине, на ову цељ уступио, јер зато и није под аренду као досад издато.

в). Што би ова подружина (која има чланова из варошн Алексинца и ср. алексиначког), на ово добро жртвовала свој иметак, и заложила све своје силе за напредовање истог, што јој је по правилима и задаћа коју само помоћу округа може постигнути, и

г) Што би код овог добра променом могла и требала држава да отвори ратарску или сличну пољопривредну школу, јер до овог добра постоји пространа нова зграда у којој је прњалов. осн. школа, која је такође својина ср. моравског и ту зграду са земљиштем око три хектара, могао би округ или држава, откупити, и за пољоприв. школу употребити, а подигнуто угледно добро тој школи придодати. За крушевачки и топлички округ ова би школа била приступна и на средини

И ово угледно добро да буде под оваком управом, као што је речено за расадницу лозе у срезу жупском. Но ако она буде у ср. моравском, непосредно да буде под управом „моравске“ подружине срп. пољопривред. друштва; но и оно би било за цео округ крушевачки, док неби наступио случај под II т. ј. док се неби уступило пољопрнвр. школи, ако би се у Прњаловици отворила.

III. Осталих 10.000 дин. да остану на расположење ст. окр. одбору: на унапређење сточарства у окр. крушевач. и набавку савршенијих пољопривр. алата; као и на помоћ „крушевачкој“ пољопривред. подружини према њеним (варошким) потребама. О потрошку ових 10.000 дин. да срп. пољопривредно друштво изда упутства ст. окр. одбору.

На овај начин по мишљењу ове подружине, могао би окр. крушевач. да помогне пољопривреди, а ако би округ ову позицију и идућих година задржао, а по могућству и увећао, могле би се у свима срезовима окр. крушевачког према потребама и приликама сличне установе добити.

ИСПРАВКА

У прошлом броју у „извештају о раду Срп. пољоприв. друштва у 1892. год.“ а на ст 31. погрешно је штампано: да је Вучко Богдановић изабран за секретара секције за *сточарство*, већ треба за *ратарство*.

ЧИТАТЕЉИМА

Због оскудице у артији за штампање, ова два броја „Тежака“ нису могли изаћи на време и излазе сад уједно.

СЕМЕНА ЛУЦЕРКЕ

Праве француске може се добити код „Српског Пољопривредног Друштва,“ по 2 дин. килограм.

ИЗВЕШТАЈ

СА

БУГАРСКЕ ИЗЛОЖБЕ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ И ИНДУСТРИЈУ У ПЛОВДИВУ.

ОД

СВЕТ. Љ. ГАВРИЛОВИЋА

Прештампано из „Тежака“ у засебне књижице. Може се добити код писца.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

Ступајући у XXIV. годину „Тежак“ сматра за своју пријатну дужност, да се најпре захвали свима својим сарадницима и претплатницима, првима на њиховом труду и моралној а другима на материјалној потпори. Својим досадањим обитатим садржајем надамо се, да је „Тежак“ задовољио своје претплатнике и читатеље; и да је у праву да очекује, да га и у овој години још јаче потпомогну читатељи претплатом а сарадници радом.

„Тежак“ ће и у овој години излазити недељно, а цена биће му иста. Али односно претплате, по решењу управ. одбора Срп. пољ. друштва, учињене су ове измене:

1. *Приватним личностима* неће се више давати лист на вересију, и слаће се само онима који положе *претплату унапред* на целу или пола године. Садањим претплатницима слаће се до 1. Фебруара; па који дотле не положе претплату, обуставиће им се.

2. *Општинама, школама* и *црквама*, које су сада претплатници, слаће се лист и даље; па које од њих нежеле више бити претплатници, треба да известе Срп. пољоп. друштво најдаље до 1. Марта, иначе сматраће се као претплатници и даље и обавезне су платити претплату. Претплату су дужне положити најдаље до 1. Септемба, а после тога рока тражиће се од њих наплата.

3. Друштвени чланови *помагачи* и *чланови свију подружина* и ђаци у опште добијаће лист у *пола цене*, ако унапред плате претплату за целу годину. Подружине за своје чланове примаће претплату и предавати друштву.

4. *Претплатници из иностранства* у опште добијаће лист само кад *унапред* положе претплату. Садањим претплатницима, који су уредно плаћали, слаће се лист до 1. Фебруара, па ако дотле не обнове претплату, обуставиће им се.

Оваквим начином претплаћивања на „Тежак“ биће олакшано и Срп. пољоприв. друштву, као издиваоцу, јер ће знати унапред колико ими извесних претплатника и колико претплате, а тако исто и претплатницима, јер се отклања та непријатност, да се повише година сматрају као дужници и потрзају да плаћајудужне претплате.

Све претплатнике „Тежака“ и пријатаље наше привреде молимо, да похитају с претплатом, те да им се лист на време и уредно шаље.

Ово је последњи број, који се шаље свима претплатницима; а даље ће се обуставити „Тежак“ свима, који нису положили претплату.

Претплату ваља слати на адресу Срп. пољоприв. друштва у Београду; а најлакше и најсигурније је, *ако се претплаћује код поште*, где ове има.

УРЕДНИШТВО

Садржина: **Чланци:** — Ради чега се лоза калеми, и шта треба имати на уму. — Сеоско гајење варива и поврћа. — О избору и спремању семена за сејање, — Критика за оцењивање земаља — Компост Метанац. — Болести ждребади. — **Гласник:** Са Гл. Збора. — Нов члан утемељач. — Изасланици срп. пољоприв. друштва код Господе Краљевских Намесника — Пожешка подружина. — **Велешке:** Зашто је у Аустрији после 10 година, мањи број машина за предиво лана. — Подмирује ли Аустрија домаћу потребу производњом лана? — У којој се мери производи лан у Јевропи. — **Дописи.** — Друштвени и Подружински послови. — Исправка. — **Подлистак:**

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

На основу највишег решења од априла 1869 године № 202 привилеју друштвену посм поште ексмптво.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стоје за Србију:
на годину 8 дин. на пола године 4 дин. Дружинови чланови помагачи, чланови свију друштв. подружина и који у оште новине лист у пола цене ако положе претплату управи за целу годину.
За Иностранство:
на годину 10 фр. или 5 фор. а. вред.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 8. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 21 ФЕБРУАРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

Садржина: **Чланци:** — Сетите се ливада. — О подлупљивању коре од шљива. — Напомене при набавци сименталских и шиничовских приплодних грла. — Критика за оцењивање земала — Пољски дождји шинени и средства против њих. — **Белешке:** Губитак азота из ђубрета. — **Дописи.** Студеница. — Друштвени и Подружински послови. — Позив. — **Подлистак:**

СЕТИТЕ СЕ ЛИВАДА

Кад сам у З. Бр. „Тежака" од ове године писао о забрањивању ливада, напоменуо сам колико су оне важне за наше газдинство. Сад ми то није нужно понављати, али сматрам за уputно сад кад је време, напоменути браћи пољопривредницима да се сете својих ливада.

Ливаду треба неговати ако хоћемо да нам она доноси трајне користи, ако хоћемо да имамо сенокос добар и по количини и по лепоти сена.

Најглавнија нега коју ливадама дугујемо, пада с пролећа. Претпостављајући да смо их рано од стоке забранили, дужни смо одмах чим се пролетња време, концем Марта или најдаље до половине Априла, (увек је боље раније), изаћи и окрчити ако је се око ливаде или и у самој ливади појавило шибље и трње, уништити, у колико се може, рђаве и по стоку отровне биљке, заравнити кртичњаке и ровине, ако их случајно буде, очистити од каквог нанетог грања и т.д. а још најглавније је подрљати ливаду. За дрљање треба употребити, ако немамо савршенијих справа, нашу обичну дрљачу. Дрљањем ћемо још боље уравнати и очистити ливаду; а што је најглавније: траве се у корену помере те се дубље и шире бокоре, а тим боље и развијају.

Ко није у Фебруару нађубрио ливаду, може то учинити и тада кад је подрља; али, на сваки начин боље је ђубрити у Фебруару. Она се ђубри пепелом, кречом, чађом и т.д. а најчешће компостом (мешанцем)

Излазећи у своје време с овом напоменом, ми у првом реду очекујемо да ће школовани економи својим околинама примером предходити, јер им је то света дужност.[1])

Драг. Н. Лапчевић.

[1]) Чини ме се да ће у овом погледу пожешка подружина дркати практично предавање на ливадама у својој околини.

О подлупљивању коре код шљива.

Подлупљивање коре на деблу шљива, рачуна се као болест, а ово подлупљивање коре бива обично с јужне или источне стране шљиве; ово бива поводом јаке дневне сунчане топлоте и напрасне ноћне ладноће, а бива и код оних воћњака где је плитка ораница или је здравица каменита. Има предела у коме су воћњаци — шљиве —, према западној или северној страни, окренути на ово подлупљивање коре бива и са западне или северне стране; што је знак да овде већ подлупљивање коре не долази усled сунчане дневне топлоте и напрасне ноћне ладноће, као што је напред казато, већ усled јаких зимских мразева, па чим се јаве пролетњи топлији дани, онда се кора одлупљује, после чега се шљива суши и угињава. —

Шљиве се могу од ове болести очувати, тиме: да се још с јесени или рано с пролећа (пре него што се сокови у дрвету почну кретати) премажу са кречном кашом, или иловачом измешаном са говеђом балегом и длаком (која је са сваке кратка, као отпадци косе при шишању људи и томе подобно.). А ако ли се је кора на шљиви већ подлупила, онда треба подлупљену кору ножем скинути и оштећи све до самог дрвета, па онда ово рањаво место, кашом од иловаче, говеђе балеге и длаке премазати.

Ако је кора подлупљена са западне или северне стране, што је знак да је кора промрзла, онда треба ову кору на напред описаним начин ножем одљуснути, па то место — рану премазати са иловачом, говеђом балегом и длаком, усled чега ће рана на кори почети замлађивати и зарашћивати постепено, док се рана са свим не залечи.

Истина, да наши пољопривредници — сељаци, ово у велико не практикују, али оно мало што сам их видао да практикују, ипак нешају главни узрок зашто то мазање коре на шљивама у својим воћњацима врше. На моје питање зашто те шљиве премазују са кречном или иловачном кашом — код свију њих био је одговор овакав:

„Ми то радимо за то, да нам шљиве расту масније и глађе, т. ј. да на њима нема чворова, маовине итд.

Но кад би наши пољопривредници — сељаци —, знали главни узрок овога, зашто то раде, они би онда куд и камо прионули око овога посла; пошто знатне користи отуда имају, па би своје воћњаке често и сваке јесени или рано с пролећа премазивали, те да се воћњаци не суше, услед подлупљивања коре. — С тога ја подижем свој глас у прилог тога и велим „*Премазујмо своје шљиве у воћњацима* са креčном и иловачном кашом, ако не желимо искусити хрђаве последице својих воћњака.

Јеврем С. Мићић.

Напомене при набавци сименталских и пинцгавских приплодних грла.

Прошлога пролећа послао је чешки пољопривредни савет неколико својих чланова и стручњака — једне у мисбахску околину (у Баварској) ради куповине сименталских бикова, друге у Пинцгау (у Салцбургу) ради куповине пинцгавских бикова. Трећа комисија послата је у Кулентхен (у Моравску) ради набавке бикова кулендске расе. Комисије су ове у повратку поднеле извештаје, из којих и сами доносимо изводе, јер налазимо да ће њихова искуства бити од користи и за нас. Нарочито скрећамо пажњу на извештаје о сименталским и пинцгавским говедима, која се и код нас могу препоручити као врло употребљиве расе како у чистокрвном гајењу, тако и за укрштање. Сименталска је раса у Аустро-Угарској данас највише цењена, а у Немачкој она се одавно већ сматра као „нормална“ раса, за све прилике, и препоручљива нарочито за мале привредњаке, земљорадњике. — —

Који први пут оде у мисбахску околину ради набавке *сименталских* приплодних грла, требаће да потражи каквога калауза, који ће га провести по разпрснутим мајурама. Ну, ако купац има по више времена, да може сам тражити те мајуре, и ако је уз то тако искусан, да може бити и без једног таквог практичара, који познаје месне прилике, онда може бити и без ове помоћи.

Комисија је нашла, да, са изузетком неколико сељачких и властелских одгајивача, у многим стајама могу се наћи грла, која показују знаке устука (атавизма) и мешовите крви с тиролским или мрким говедима. Прави сименталски тип познаје се: по појединим мрко-смеђим длакама на врату и ушима, црним и плавим пегама на носу или на трепавицама, прикастим врховима рогова и прикастим пашцима. И отворено-плаве пеге на носу и на трепавицама налазе се на приплодним грлима, на чак и код најчистијих сименталаца, као и код оних који су одгајени у другој — месничкрешкој у Баденској околини. Чуњења одгајивачи тврде, да они, последња, знаци не могу да осуњиче чистокрвност. Што се по где — где налазе грла са длакама на врату и у ушима у којих су врхови беремид боје, и која произлазе од оригиналних сименталских бикова жуто-шарене боје, доводи се као последица утицаја бика отворене боје швицке расе. У опште може се узети, да има бикова како код најчистијих одгајивачи, тако и у стајама сељачким, њиховог сопственог приплода, који по каквоћи превазиле предност бикова из Симентала и Месничка. Комисија је особиту важност полагала, да поред истинитог екстеријера дозна и за каквоћу (квалитет) родитеља. У неколико случајева могла је и дођи до поуздања дата; али у опште то је још тешко сазнати, јер су у околини Мисбаха тек сад завели званичну сточну пореклопису књигу.

Као најзгоднији доба за куповину сименталских приплодних говеда у мисбахској околини комисија означује време, кад се

ПОДЛИСТАК.

ЂЕДО

И Господ благослови посљедак Јовов више него почетак, те имаше четрнајест хиљада оваца и шест хиљада јармова волова и хиљаду магараца.

Књига о Јову гл. 42.

Много сам пута пресао овуда, али ми ни један пут ово село није пало овако у очи. Примећно сам да је лепо, али нигда пре као сад не учини ово што га тако украшава.

Сунце које залази онамо за она брда, која својим врховима грабу небесне сводове, бацило је по овом селу своје пурпурне зраке, просуло је меку мелиму, која нарочито отима погледе човекове и одводи их то на овај то на онај предмет.

И све, вољада због тамних лепих зрака, изгледаше ми неможе бити лепше и уделешије .... По гудурама и крашевима уздигла се дима гора као четка, по присојима виногради и воћњаци упоређени као војска када дефилује, а из њих се извија дим врло димњасте од белих сеоских кућа. Под кућама се пружа искасали стрн, а поље као да је пресечено на две поле: на једној страни дивне ливаде, на другој кукуруза као леа.

Последње задоцнеле пчеле утрудене послем јуре своме стану, носећи на себи и последњи благотворни товар свој овога дана ..... Птице после одмарања дневнога, неплашећи се више жарких сунчевих полубаца, скакућу по лугу, цркућу, и, рекао бих, цвељају.....

Ништа не видох нелепсало, ништа хрђаво.

И мени се допада ово село, али и кад ми се неби допало, морао бих ту поћачити јер је ноћ већ ту, а варош далеко.

Писам овлевао..... *Прве* радње које сам зделао како допрнују отрт кукуруза и скупљају мотике да пођу, питао сам; е, да ли би имао где преноћити?, и *прве* које сам питао позвали су ме код себе.

Кућа им није била далеко с тога смо одмах тамо стигли.

Чим сам ушао у авлију истрча један шпицарчић, пољуби ме у руку, и ухвати коња за узду.

Дај ти мени чизо коња, а ти иди на доксат,....

Тако сам и учинио.

Шпицар је одвео коња. Гледао сам како га лепо распреми, истрља сеном, поврх га покровцем, уведе унутра и веза на прострије под —ак— га чисте кровине.

На прагу ме дочека домаћин и пита се самном, па ме изведе на доксат; ту ме посади за сто, а женскиње дођу те ми редом прије руци.

Одмах су ме почастили дивном вечером, а после вечере одвео ме је домаћин да с њим у једној соби преноћим.

Домаћину је име Спасоје.

То је добро развијен човек, зрелих година и прло симпатична личност. Допао ми је се на први поглед, с тога чим се распремисмо и заузесмо сваки свој кревет отпочесмо разговор;

— Е, брате, што ми се допада ово село..., рекох ја.

стока с Алпа догони, а то бива око Михољ-дана па до треће недеље у Октобру (по нов. кал.).

Обичне цене, по којима посредници већ од неколико година продају аустриском пољопривредном друштву из Мисбахске околине, јесу: за *бикове* од $^{3}/_{4}$—1 године 300—400 марака (360 до 480 дин. у злату), а преко 1 године 400—500 мар (480—600 дин. у злату); за *стеоне јунице* 380—500 мар. (456—600 дин. у злату); за *стеоне краве* или *краве с теладма* 500—550 мар. (600—661 дин. у злату); за *телад* (јунад) од 6—12 месеца 200 до 230 мар. (240—266 дин. у злату), од 4—6 недеља у тежини 70—100 килогр. 100 мар. (120 дин. у злату). Кад се пазари „на живо" (по живој тежини), онда се за мушка телад тражи 1·04 мар. (1·24 дин. у злату), а за женска 1·10 м. (1·32 дин. у злату).

За транспорте приплодних грла постоје тамо на железницама спуштене цене; за то је потребно прибавити објаву (цертификат), на којој треба да стоји „приплодно грло" („Zuchtvieh"), а та се добија од општинског суда (магистрата) у Мисбаху.

Комисија је прибележила и неке одношаје одгајања и храњења, који су од интереса за оне, који имају или желе имати сименталска говеда. Који год хоће да у млечности тера до највеће мере, тај се претходно мора придржавати тачно правила тамошњих сточара. Храна за краве саставља се дневно и по грлу: из 11 килогр. сена и отаве и око 16 лит. свеже пивске дрождине (требера). Телад се после телења па за 3 недеље пуштају дневно 3 пут матери; доцније добијају и то женска за 3 месеца још, а мушка за 4 месеца, чисто млеко са сеном. Кад се теле одбије, онда му се помужено млеко, просто сипа у валов. Осим тога, телад добијају прве године још јечмену прекрупу и суве пивске дрождине; друге године — само сена и отаве. — Храна се полаже и музе се 2 пут на дан и то, увек пре храњења. Годишње може се помусти просечно у најмању руку по 5·85 лит. дневно, рачунајући и оно млеко, што теле посиса; према томе, годишње просечно рачуна се на 2135 лит. Највише се може добити просечно по 7·24 лит. дневно, или годишње на 2542 лит. Да се избућка 1 кгр. слатког масла треба у повољнијем случају 27 лит. млека; кад је слабије млеко треба 29 до 30 лит.

На другом месту се телад овако одгајају: она се оставе 4—6 недеља код краве; после тога за 6 недеља даје им се само млеко а доцније се ово замењује ланеном чорбом, што траје све до навршетка прве године. После им се даје само сено и отаве.

На овакав начин одгајени и отхрањени волови мере сваки по 7—8 метри; и пар ових продаје се по 1100 марака (1320 дин. у злату), често и скупље.

У другој познатијој околини мескирхенској (у Горњој Баденској) гаје се сименталска говеда више за млечност, док у мисбахској околини више у телесној тежини. . . . .

За *пинцгавска* говеда нарочито је важно — доба, када их је најбоље набављати. Никако се не препоручује пролеће, јер се тада стока изгони горе, на Алпе, и онда је она најскупља, него у времену силажења доле, а то је при крају Августа па до половине Септембра (по нов. кал.). У ово доба су и велики сточни вашари у Пинцгави, и то: у Радштату (Radstad) 31 Августа (по н. к.) у Бишовсхофену (Bischofshofen) 2 Септембра (п. н. к.) у Леонарду (Leonard) 5 Септембра (п. н. к.) у Лоферу (Lofer) 10 Септембра (п. н. к.) у Салфелдену (Saalfelden) 14 Септембра (п. н. к.) у Св. Михелу (St. Michael) 15 Септембра (п. н. к.), у Раурису (Rauris) 18 и у Митерсилу (Mittersill) 19 Септембра (п. н. к.).

Бикови брук-фушерски, рауризерски и гастајнски величине су средње, док су у околини Цела на језеру и Митерсила лепи, тежег соја. У околини Перфене и Св. Јована предвлађују лепо изражени, мали су, названи „понгауерски".

И *Куландска* стока најзгодније се може набављати у времену од Октобра па до Марта...

— — Ђ

— Па да ви'ш никоме ружно неизгледа..... отоовари ми он.

— А јели одавно ово овако?

— Па — — — није....

— Како, зар си га ти другчијег запамтио?

— Јесам.....

— О збиља?... Па причај ми, добар човече; мене то особито интересује,.

— Е, дуга је то прича; ја бих ти причао али ти си уморан, па ме нећеш моћи слушати, заспаћеш...

— Не брини ти за мене, слободно причај....

Он се онда намести подиже мало главу и отпоче причати:

— Наше је село било једно од најгорих села на овоме крају.... Људи су ти били покварени, нерадни и одати свачему што не ваља.... Пропадали су редом и врло брзо. Населио се беше овде један кајишар, па тај каишарлуцима својим свођаше у раван једну по једну кућу у нашем селу. Срески писар само је продавао имања у нашем селу, а наши сељаци нису се умели одучити својих неваљалих навика.... Ред је дошао да се продаје имање *Павла Топаловића* и писар срески пред сударником је лицитирао, докле је Павле скамењен отишао у поток да не буде сведок — своје пропасти. Онај бездушник весело је гладио своје жућкасте бркове и лицитирао, пењући не више од једне паре.... У то му приђе један момак од својих 17—18 година, развијен и леп, у оскудном али прикладном и чистом оделу, скиде капу па му више плашљиво рече:

— Газда Саво, молим те не продаји ми имање, ја ћу теби све то поштено отплатити....

То је био Павлов син Јосип.

Газда Сава прелеће преко усана лак презрив осмејак...

— Чији си ти?..

— Павлов...

— Па што ме молиш?...

— Да не бих остао без игде ичега; а теби бих отплатио очеве дугове....

— Одлаз отлен!... Не тражим ја твоје исплате....

Јосипа дирну то натресање. Помрчи му се пред очима, али оћута. Опет га замоли:

— Ако за име божије знаш, газда Сава, смилуј се!..

— Ево да ти се смилујем...,

И газда Сава устаде, а шамари отпочеше пљескати по Јосиповим образима, а одмах за тим нешто тресну као по трулој клади.

Док се ми окретосмо да видимо, газда Сава паде пред столом за којим сеђаше и продају вршаше срески писар, а над њим стоји с прошцем у руци — Јосип. На шамаре је одговорио прошцем.

Срески писар извршио је продају Павловог имања, а Јосипа је са собом повео у — апс.

Село је благосиљало тога младића што га је курталисао једнога опасног кајишара, а државни суд осудио га је на две године лишења слободе, узимајући тој благој казни за основ „олакшаване околности," којих је пуно било.

(Наставиће се)

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. ЂБ. Гавриловић

(НАСТАВАК)

Услови успеха сваке радње.

Успех сваког рада мери се приходима његовим. Кад би се могла сазнати одмах и величина прихода за свако појединo имање, које непосредни порез плаћа, онда би се врло лако израчунавала и оцењивала и пореза на земљу, којом се оптерећују сопственици њихови — пољопривредници, економи и сељаци. Има система бонитирања, којима је основица оцењивање прихода имања и појединих земаља. Али унапред може се знати, да је то оцењивање сразмерно врло неправично: јер величина приноса не зависи само од каквоће земље, већ и од многих других услова, а понајвише од количине и каквоће употребљеног труда и капитала, од годишњег збира климатолошких прилика које су опет у великој зависности од географског положаја; а затим од народно-економских и трговачких услова: — од близине великих пијачних центара и пијачних цена и т. д.

Према томе и успех пољопривредног рада и величина приноса и тога рада, зависи у главноме од три групе услова, од:

а). Капитала;

б). Рада; и

в). Земље.

И тако правична оцена величине приноса, имала би да се појединако обзире на све три групе услова, ако желимо и да је тачна и оправдана. Свака метода, која би друкчије оцењивала величину приноса појединих имања, не би била ни потпуно правична ни потпуно тачна, била би непотпуна.

а) *Капитал* се по пољопривредној науци дели: *у основни и у обртни капитал.*

Основни је капитал — сва непокретност, све непокретне имање: земље (капитал уложен за набавку њихову) зграде за становање, за стоку, за алат и машине и т. д.

Обртни капитал је: сва покретност потребна за рад (алат, машине, разни прибори и т. д.) жив мал (стока потребна за рад и за домаћинство) и

Новац, који мора да се улаже у разна предузећа и у разне радове потребне за добијање приноса и набавку средстава, која што боли принос осигуравају (средства за удобравање, ђубрење и т. д.)

б) *Рад* — то је спрема и интелигенција, која руководи и управља целокупним обртом и радом на имању а за тим и рад свега, која имању стоји на расположењу.

Обртни капитал — нарочито новац — меродаван је фактор за повећање ове позиције.

в) *Земља* — каквоћа и плодност земље и све од чега плодност земље зависи, а на првом месту:

Подела и груписање земље.

Од поделе и груписања земље, која имања зависе обе претходне величине — и величина капитала и величина рада. Зависи колико ће бити потребно капитала и рада, те да се већи или мањи принос са исте земље добити може.

Као што је случај под свију мануфактурних и фабричких производња, тако и у пољској привреди усеих рада зависиће од величине капитала, зависиће од величине рада, од поделе рада, од савршенијих алатки и машина за рад. И овде ће само на велином имању моћи да се примењују и рентирају проналасци и задобитци технике и науке, који олакшавају човеку рад и помажу му у савлађивању и заузадавању сурових сила природе, помажу му да лакше и брже врши све послове и да га ти послови и јевтиније стану. Другим речима само на великом груписаном имању, могуће је добити што већи принос, уз размерно што мање расхода, утрошеног труда, времена и новца.

Но на величину приноса и ако не непосредно, а оно посредно, и у великој мери утиче и неке народно-економске прилике; тако у том погледу биће меродавне:

а) Пијачна цена производима; колебање те цене према годишњем времену и према годинама, што стоји опет у зависности од светске конкуренције;

б). Близина или удаљеност пијачних центара;

в). Саобраћајна средства, којим се производи транспортују: — железничке и речне мреже, друмови и путови.

Према свему томе мора бити велике разлике при оцењивању земље за често пољопривредне потребе и циљеве и за финансиске задатке, за потребе државне.

Разлика између пољопривредне и финансиске класификације.

Пољопривредна класификација обзире се само на природне услове плодности земљине (на плодност земље и сполље — климатолошко — географске услове, који на плодност утичу).

Финансиска пак класификација, за то, што се врши за рачун државе, мора почивати на већој сразмерљивости и што је могуће приближнијој тачности, јер ни пошто не сме допустити, да неправичном применом пореског оптерећивања, неправилним разрезом порезе на земљишта појединаца или неправичном оценом свију меродавних фактора, а најмање пак одвећ великом стопом пореском, преоптерећује, упропашћује и осиромашава своје грађане, своје држављане.

Финансиска класификација, с другим речима, мора почивати на оцењивању:

а). Природне плодности земље и свега онога што на њу утиче; и

б). Свију оних народно-економних услова, од којих величина приноса појединих имања стоји у зависности.

Метода оцењивања потпуно правична и тачна, не постоји.

Одмах, још унапред, морамо приметити, да, метода оцењивања (бонитирања), која би одговарала апсолутној правичности и која би потпуно и исцрпно одредила и оценила све меродавне факторе — не постоји.

Тачна је метода још идеална.

Место тога морамо се задовољити што приближнијим методама оцењивања земаља како за приватне — пољопривредне — тако и за државне — финансиске — циљеве; но само треба тежити, да оне почивају на оцени што већег броја фактора, који с једне стране утичу на природну плодност земаља а с друге стране посредно и непосредно на величину приноса тих земаља.

Задатак законодавства при опорезивању земље.

Према томе био би задатак законодавства, да при удараљу порезе на појединa сталежа и на појединe величине вредности, тежи што правичнијем распоређивању државних намета на појединe своје држављане, подједнако према имућству и заради сваког појединог од њих.

Из народне економије знамо, да је најсавршенији и најправичнија систем опорезивања *прогресиван*:

При удараљу порезе специјално на земљу, законодавство имало би да се обзире на све оне услове, које побројасмо горе а од

којих зависи успех пољопривредног рада; имало би да се обзире на величину и поделу: капитала, рада и земље код земљоделског сталежа у својој домовини и т. д.

(наставиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Губитак азота из ђубрета.

Ђубрета губе знатне количине азота, ако су наслагана у гомиле и изложена промени времена, па и онда када су јоште у шталама под ногама стоке. Губитци азота из наслаганог ђубришта оцењивани су (рачунати су) и зна се да могу већим делом отклонити квашењем (поливањем) чиме се регулише врење ђубрета. При томе ваља гомилу покрити слојем земље, која задржава амонијачне гасове. О губитцима азота из шталског ђубрета беху до сада само не поуздани податци. Г.Г. Muntz и Girard определише и то и саопштише у париској академији наука ресултате њихова искуства које су добили под обичним практичним условима.

Стока је метута на сламњу стељу обичног слоја а г.г. Muntz Girard нашли су тада да у штали где је било 16 коња, износи губитак до 28·7% утрошеног азота: у штали где је било 10 крава до 31·9%; и најзад у штали где је било 25 овнова до 50·2% утрошена азота.

Ови губитци знатнији су од оних што се дешавају код нагомиланог остављеног ђубрета.

Тако, по искуству г.г. Muntz и Girard-а коњско ђубре изгубило је у току 4 месеца само 20·9% потрошеног азота, кравље ђубре после тромесечнога лежања на гомили изгубило је 10·8% и најзад овчије ђубре на гомили изгубило је после 6 месеци 5% потрошеног азота. Губитак азота са гомиле био је у толико слабији у колико је у штали губитак био јачи.

Г.Г. Muntz и Girard приписују губитке у штали амонијачном врењу мокраће, која на земљишту поплављеном ферментима ослобођана за врло кратко време до 90%, свога азота у стању амонијачног карбоната, докле чврсти измети задржавају свој азот у органском стању.

Г.Г. М. и G. константовали су да су губитци већи у лето него у зиму, незнатнији са зеленом храном него ли сувом и да су у неколико смањени када се више стеље метне.

Остаје јоште да се сазна како би се ослабили ови губитци без увећавања трошкова земљоделских. Г.Г. М. и G. предузели су да и ову ствар испитају и саопштиће ресултат свога испитивања идућом приликом.

Journ. d' Agricult pratique.

ДОПИСИ.

Студеница, 8 јануара 1893 год.

Садање време и прилике дадоше ми повода да се опет јавим „Тежаку.“

Већини читаоца неће бити познат предео „Студеница,“ ал без сумње биће и оних који овај предео к познају; он се у главноме одликује тиме, што је врло брдовит, дакле стрм а као такав оскудан још и у шуми; усљед овога је овде и клима врло променљива и одвише сурова. Како је сад већ право зимско време, то је и зима у врхунцу своме, таква, каква се, по причању овд. становника, изодавна не памти. Укратко да се изразим: почев од половине прошлог месеца, па непрестано и сада, снег пада махом свакога дана да је већ толико нарасао, те се ни на најотворенијем пољу не може да прође, усљед чега је сваки скобраћај и рад на пољу онемогућен; у овоме и „кошава“ игра велику улогу јурећи преко оголићених стрмени и правећи огромне сметове — читаве амбисе, којима су многи путеви барикадирани.

Лако је појмити, према поменутоме, — у каквом се стању налази домаћа стока и с каквим се незгодама она бори незаклоњена од оних непогода, без довољно хране тумарајући по леду и снегу, еда би се откуд нахранила (!) Храпеље у шталама заиста било би од неизмерне користи, по овдашњег сељака тешко је приволети на ово, па и ако га овакво храпење стоке готово ни мало више не кошта од онога на отвореном пољу (под ведрим небом); реч о двогубим користима од оваког храпења стоке, за њ је баснословна.

Поред наведених незгода које нашем сељаку стоку уназађују постоји овамо данас још једна опаснија, која га што но реч „дупке укопава;“ још од летос појавила се на овцама опасна заразна болест, „*овчије богиње*“ (у овоме крају познате још и под именом „*красте*“); овај немио гост обуздао је велики број села у овоме (студеничком) срезу и ретко да је чију стоку (овце) пошгедно; па и сад, на овако великој ладноћи, зараза се неома шири и необично напредује. Већина домаћина, који су бројили и по преко 100 оваца, данас су остали без ни једног брава; случаји преболевања, дакле, врло су ретки. Рачунајући ваљда на исповољан исход болести и неуспех лечења, ни надлежне власти по овоме, на жалост, нису ништа предузимале. —

Здравље код народа, изузев обичан кашаљ који махом од навеба долази, повољно је. И стока остала такође у повољном здрављу, али је непогода и рђава храна, као што сам већ споменуо, из корена сатиру а тиме јој и здравље подгризају.

А. М. Степановић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Прилози за решење питања: како да се унапређује пољска привреда код нас?

II

Одговор крушевачке подружине.

На акт срп. пољопривредног друштва од 11. Децембра 1892 год. Бр. 2599, којим спроводи акт. Крушевачког сталног окр. одбора од 18. Октобра 1892 год. Бр. 1495, част је потписатоме, према овлашћењу подружинског управног одбора, од 21. Децембра ове год. Бр. 246., дати друштву следећи одговор:

На основу прибраног искуства и тврдог уверења, да се на унапређење пољопривреде народне најјаче и најбрже може дејствовати, непосредним примерним и практичним радовима, на угледним добрима (економијама), очигледном опште корисном пољопривредном производњом и привредом, која је код нас у опште доста занемарена, но која је наше опште народно занимање од преко 1,800.000 душа земљорадничких, и један од најглавнији извора нашег народног издржања и благостања, — потписати сматра за своју пријатну дужност, да се и овом приликом одазове племенитим и опште корисним намерама окружног одбора крушевачког и жељи пољопривредног друштва, па му је част овде изложити:

I. *Општи план за унапређавање пољопривреде народне у Србији*; и

II. *Посебни план за унапређавање народне пољопривреде за округ крушевачки.*

I.

Општи план за унапређавање пољопривреде народне у Србији.

А. Циљ.

1). *Управа добара*, при министарству народне привреде, као највиша управна, административна и надзорна власт државна над свима државним, окружним, среским, општинским и манастирским добрима, са задатком: да испитујући што стручније наше привредне односе и услове, прикупља привредна дата, и ради на што рационалнијој организацији и експлоатацији свих горе именованих добара, са тенденцијом такође поучном.

2). *Окружна угледна добра.* За што јаче утицање на бољитак и унапређавање целокупне привреде народне, што практичније живим примерима, неопходно је нужно, што скорије приступити организацији и подизању *окружних угледних добара* (или економија), у сваком округу, са практичним пољопривредним школама окружним, у којима би се редовно, из сваког среза учили и вежбали по неколико земљорадничких младића рационалнијој пољопривреди у опште, а специјално у овој грани пољопривреде, која је коме срезу најпотребнија и најкориснија.

На овим добрима, поред осталог, подизали би се, и *окружни расадници* (и калемишта) *Америчке лозе*, и прве *сточарске станице* приплодних грла, за облагорођавање домаће расе стоке.

Ово би се имало извести што пре, а најдаље у току идућих 10 година. И, кад би, у свих 15 округа имали по једно окружно угледно добро и пољопривредну школу — Ратарницу, онда би, без сумње, *15 пута јачи утицај био на унапређавање пољопривреде народне*, јер би на сваки 120 — 130.000 душа земљорадничка, било по једно угледно добро и ратарница, а не као сада, једна једина ратарница и добро на скоро 2,000.000 душа земљорадничка.

3). *Среска угледна добра.* Доцније, кад буду уређена, подигнута и осигурана окружна угледна добра и школе, и кад иста могу се и својом привредом прихваћати у издржавању, и, кад буде више спремних пољопривредника из њих изашло, имало би се у сваком срезу подићи *среско угледно добро* — или економија, са среским расадницама америчке лозе и среским станицама приплодне стоке, и претежношћу најпотребније гране пољске привреде, за своју околину. На овим среским добрима, редовно сваке године отварали би се *зимски курсеви* из оне гране пољске привреде, која је најважнија у срезу, и на које би свака општина редовно морала шиљати по неколико младића на обучавање, пољопривредну практику, вежбање и усавршавање.

Ово подизање среских угледних добара и ратарница, имало би се извести у *току других 10 година*, и тада би на сваких 20—30.000 душа земљорадничких било по једно угледно добро и школа, што би 60—70 пута појачало и убрзало утицај на унапређивање пољопривреде народне у Србији.

4). *Општинска угледна добра* (или вртови). За руковање и што корисније експлоатисање општинског добра и утрине, као и за углед и поуку мештанима, законом обвезати сваку општину да је дужна имати општинског економа (стручног), који би имао на општинском или школском земљишту подићи *општински угледни — школски врт или добро*, са општинским расадником америчке лозе и општинском станицом приплодне стоке. Где би, поред учитеља, и општински економ поучавао ђаке савршенијој пољопривреди и практичном раду и производњи; са зимским курсевима, из појединих грана пољопривреде, за добровољне слушаоце и земљораденике из своје околине.

Извођење овога могло би се оставити за трећи деценијум; но, где би се појавиле повољније прилике и услови, могло би се дозволити и раније извођење овога.

Све ово довде наведено био би један *општи план* за унапређавање целокупне пољопривреде народне у Србији, сретствима државним, окружних скупштина и одбора и општина. *Детаљне планове* културе, програме и распореде наставе и практичних курсева, имала би да изради и пропише једна *пољопривредна комисија* (или савет), коју би образовало министарство народне привреде из нарочитих пољопривредних стручњака и практичара, чланова срп. пољопривредног друштва и његових подружина, и за то нарочито изабраних економа и повереника окружних одбора.

Ово би била *крајња циљ*, којој треба тежити у унапређавању пољопривреде народне; и, кад у Србији не би било ни једне школе ни општине, у којој поред школе не би било и пољопривредног добра или врта, онда би тек Србија била на правом и сигурном путу свог **народног благостања.**

Б. Средства.

Да би се све ове напред речене цељи могле постићи, и постепено изводити и остваривати нужно је имати:

1.) *Државну вишу пољопривредну школу* (или академију), са државним угледним добром, за спремање стручних пољопривредника.

За што скорије отварање ове школе, испрва добавити са стране, што стручније наставнике, професоре и економе, а доцније од питомаца ове школе, на страни усавршених попуњавати потребу стручњака у овој школи, управи добара, министарству народне привреде, окружним и среским економима и пољопривредном друштву.

2). *Окружне економе.* У сваком округу по једног стручног пољопривредника — економа, као стручног референта, саветника и надзорника свију пољопривредних установа и предузећа у округу, на окружном угледном добру, и извршиоца свију одлука окружних скупштина и одбора, који се односе на пољопривреду, и чији би се делокруг детаљирао нарочитим правилима или уговором као за окружне инжењере и лекаре.

Пошто од заузимљивости и практичне спреме ових окружних економа зависи целокупан рад на бољитку пољопривредном у округу, то би стечајем требало исте изабрати од школованих пољопривредника оне, који поред школске спреме поднесу доказе о што већој практичној спреми и раду пољопривредном, па ако их не би било међу нашим школованим пољопривредницима, то добавити их за први пут, са стране — нарочито из Ческе.

3). *Среске (путујуће) економе*, за сваки срез по једног, као стручне пољопривреднике и референте, који би, по израђеном плану и по упутима и надзором окр. економа, путовали по срезу и народ поучавали, речју и практиком, у извођењу и усавршавању појединих радова и производа пољопривредних, прикупљајући привредна дата по свом срезу, руководећи стручне радове на среском угледном добру, и надзиравајући општинска угледна добра, школске вртове, расаднице и станице.

4). *Општинске економе*, за сваку политичку или школску општину по једног, који би руководио општинским угледним добром или школским вртом и осталом пољопривредом општинском, по израђеном плану и упутима среског и окружног економа, према потребама своје општине и околине. Ово би било општинско платежно лице, за рад око бољитка пољопривреде и економије своје општине.

5). *Угледна добра* (земљишта) *окружна, среска и општинска* на којима би се по утврђеном плану, плодореду и потребама околине, под надзором стручних економа практично и рационално радили сви пољопривредни радови и производили савремени производи, и која би служила за практику и поучавање среских

и општинских питомаца и ђака с' једне, и за углед и поуку пољопривредницима своје околине с' друге стране, и треће с којих би се ширили у народ бољи пољопривредни производи и радови.

Земљишта подесна за ова угледна добра узела би се: за округ у средини округа, за срез у средини среза, (а за општ. у средини општине или крај школе) или где год на подесном манастирском имању, старањем државе, округа, срезова и општина.

5). *Утврђење културне и школске планове* пољопривредне, за поједине округе, срезове и општине, које би, према општој угледној и поучној тенденцији, и према потребама појединих рејона и места, израдила нарочита стручна и практична комисија пољопривредна, под руквођењем највише привредно надзорне установе.

6.) *Пољопривредне школе* — окружне, среске и општинске имале би се подићи, према утврђеним плановима, појединих рејона, на угледним добрима округа, срезова и општина и обдржавати о трошку: државе, округа, срезова општина и своје привреде, за спремање ваљаних и савремених пољопривредника и економа за своје рејоне.

7). *Основни и обртни капитал*, (покретни и непокретни) за подизање, уређење, снабдевање, рад и обдржавање угледних добара и школа пољопривредних, за поједине округе, срезове, и општине, прибавила би држава, окрузи, срезови и општине из непокретности добара својих, и редовног пољопривредног прореза класне лутрије и привреде, образовавши *пољопривредни фонд* за државу, округе, срезове и општине којима би руковала управа добара, под надзором министарства народне привреде и државне контроле.

II.

Посебни план за унапређавање пољопривреде народне у округу Крушевачком.

И овде имао би се у главноме, извести правац обележен у I, општем плану за унапређавање пољопривреде народне у Србији, поступним начином, *почињући прво са подизањем окружног угледног добра и окружне пољопривредне школе*, па настављати са среским и угледним добрима и пољопривредним школама, сретствима, која су изложена у I делу по Б. овог нацрта.

Но, док се нарочитим законом не уреди општа организација за унапређавање пољопривреде народне у Србији, могао би стални окружни одбор окр. крушевачког (па и других округа), и срезова на основу постојећег закона о уређењу округа и срезова и пољопривредним станицама указивати знатну и најбржу помоћ, сретствима окружним, нарочито оним гранама пољске привреде, које су у опадању и којима грози пропаст и уништење, као што су у крушевачком округу сточарство и винодеље.

Узимајући у избор то, да су виногради у готово целом округу крушевачком, а нарочито у жупском и трстеничком срезу, на много места заражени филоксером, од 7—8 година, што је и званично констатовано, која већ грози да уништи жупске винодеље, од кога се већина привредника у овом крају обдржава; као узимајући у обзир и то, да је сточарство у округу крушевачком јако опало, и бројно и квалитетом а нарочито рогата стока; даље имајући у виду жељу окружног одбора, да је он рад још идућег лета, да видним знацима покаже у свима срезовима своју заузимљивост и рад око потпомагања ма које пољопривредне гране; а узимајући у обзир и месне прилике овог округа, као и сретства и снаге којима окружни одбор располаже, потписати, и ако би принципијелно био за то, да се овим сретствима отпочне одма радити, (у споразуму са крушевачком пољопривредном подружином), на подизању окружног угледног добра и пољопривредне школе (окружне ратарнице), ипак за сада одустаје, и могао би окружном одбору, на основу свега горе наведеног препоручити следећи план за *потпомагање и унапређавање пољопривреде у окр. крушевачком.*

I. Окружни расадник америчке лозе.

II. Среске сточарске станице приплодне стоке; и

III. Окружни пољопривредни магацин.

Но, да би окр. одбор могао овај а и друге пољопривредне планове и радове, рационално изводити неопходно је нужно да окружни одбор прибави себи стручно лице и радника за то, дакле,

1). *Окружног економа*, стручног пољопривредника, као референта, саветника и извршиоца свију одлука окр. скупштине и одбора, која се односе на бољитак пољопривреде — земљорадње и сточарства у округу. Њега би окр. одбор или скупштина, расписаним стечајем изабрала од наших школованих пољопривредника, који поднесе најбоље доказе како о својој теориској тако и што већој практичној спреми и добром владању; па ма се тражио и на страни — нарочито у Ческој.

Делокруг економа детаљирао би се нарочитим правилима или уговором као за окружног инжињера одборског. То би било стручно плаћено лице, које би мислило и радило на унапређењу целокупне пољопривреде у округу, и водило непосредни надзор над окружним добрима и свима пољопривредним установама и предузећима у округу.

Са платом 2000 динара, станом и додатком за путовање по округу могао би се ваљда наћи ваљан економ пољопривредник за округ. Рачунам све 3000 динара.

За окружни расадник америчке лозе, којом би се обнављали виногради које филоксера уништи треба:

2). *Земљиште*, које би било на средокраћи срезова жупског и трстеничког, крај воде, 7—10 хектара, које би срезови могли дати од своје утрине или заменити, ако не би било на згодном месту. Рачунам бесплатно, јер два расадника немогуће од један пут подизати, кад се хоће и друго што.

За уређење расадника, подизање нужних зграда за станове и рад зимски, за *стручне раднике*, приборе, алате и друго рачунам *12000 динара*, за један расадник.

3). За набавку *12 ваљаних бикова*, које би нарочита стручна комисија изабрала и купила, и у сваком срезу по две сточарске станице отворила за оплођавање и облагорођавање домаће расе говеди, која је најзапуштенија и у опадању, да се утроши *6000 динара*. Трошкове око обдржавања и неговања бикова дале би оне општине којима би се бик дао на чување и припуштање са строго прописаним правилима, за одговарајућу негу и правилно припуштање бикова. Доцније би се сваке године добављали још и више бикова и давали оним другим општинама које и немају. Надзор над општинама и биковима окружним водили би окружни економ и заступници.

4). За потпомагање и посредно унапређавање осталих грана пољске привреде, за посредовање, набављање и протурање у у народ и други савршенији и бољи предмета и производа, као боље врсте разног семена, савршенијих пољопривредних справа и и алата; боље сорте калемљеног воћа и расадница; бољу врсту стоке разне; пољопривредних поучних књига и листова, као и за давање стручних савета, препорука и поука пољопривредних, ваљало би окр. одбор да установи *окр. пољопривредни магацин**)

---

*) Ово је у главном мишљење вредног преседника крушев. подружине г. Велимира Виторовића, који га због слабости није могао довољно разрадити.

Уреди.

III

Мишљење Српског Пољопривредног Друштва

Пре него што би друштво одговорило на питање одбора, писмом од 18. Новем. пр. г. Бр. 1595. о употреби 20.000 динара, одобрених на унапређење пољопривреде у окр. крушевачком. — сматрало је за нужно и корисно, да чује о томе и мишљење својих подружина (моравске и крушевачке), којима су месне прилике тога округа добро познате и којима ће свакојако пасти у део, да и својим радом потпомогну одбор у извршењу овога посла. Због тога је и овај одговор одбору мало закаснио.

Поводом овога питања, обе поменуте подружине у своме одговору изложиле су доста исцрпно план целокупног рада на унапређењу пољопривреде у окр. крушевачком. Та њихова мишљења послужила су и управи пољоприв. друштва за одговор на постављено питање; а свакојако биће од користи и томе одбору у погледу његова рада на томе пољу, на предно ће бити да их чују и остали пријатељи привредног напретка. С тога ће друштву цео рад по овом питању, па дакле и ова мишљења, ускоро изаћи на јавност у свом органу „Тежаку."

Мишљење пак друштва о употреби ових 20.000 динара ово је:

1., На подизање једног расадника америч. лозе 5000 дин.
2., На набавку до 30 бикова страних раса. 11.000 „
3., Као помоћ подружинама моравској и крушевачкој, а ради набавке и растурања справа и семена, по 2000 . . . . . 4.000 „

Свега . 20.000 дин.

Расадник америчке лозе вала сматрати као врло потребан и рад на његовом подизању као журан и неодлагати га. За сада вала радити на подизању једног расадника; и то по мишљењу подружина и друштва, негде на средокрађи срезова жупског и трстеничког а на простору до 10 сектра. Претпостављајући, да ће срез за овај расадник дати потребно земљиште, одбор би имао још да нађе стручно лице за непосредне руковођење послова око заснивања и подизања расадника, па би се рад отпочео још у овој години. — Ако одбор то тако усвоји, потребно ће му бити да ступи још у споразум с г. Министром народне привреде, да и он потпомогне то подузеће по могућству и матери јално из свог кредита на то, а и набавком потребне америчке лозе.

Више одредбе о подизању расадника и нужном надзору и управљању њим, као и о раздавању лозе одатле, имале би се накнадно прописати.

Набавка бикова страних раса (говеда) за укрштање с домаћом имала би се што пре извршити и бикови распоредити на толико средокрађа по свима срезовима, те да још ове године сви виде користи од њих, па дакле и од пара одређених на то; а до године попуњавати ту набавку све новим и новим грлима и распоредом. — Ако одбор усвоји ово мишљење, друштво је готово да му даље одреди: од које расе бикове да набави, како да се распореде, употребљују, чувају и друго што треба.

Помоћ подружинама по 2000 дин. за растурање справа и семена, само је тек за почетак рада у том правцу, а и да се оне побуђују и подржавају у раду. Са толиком сумом, разуме се, мало се може што учинити, али ма колико пека је на је опет добит. Друштво би у том случају примилоо на се, да помоћне подружине у што бољем и правилнијем извођењу те намере.

Толико на питање одбора о употреби те суме новаца. Но друштво поред онога, што је напред скренуло одбору пажњу на предлоге подружине моравске и крушевачке о унапређењу пољопривреде у окр. крушевачком, — скреће и опет одбору пажњу нарочито на овај предлог морав. подружине о подизању опште станице — угледног добра. —

ПОЗИВ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВР. ДРУШТВА ПОДРУЖИНА ЖИЧКА

ДРЖАЋЕ СВОЈ

ТРЕКИ ГЛАВНИ ГОДИШЊИ СКУП

У НЕДЕЉУ 7. МАРТА О. Г. У 2 САХ ПОСЛЕ ПОДНЕ У ПРОСТОРИЈАМА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ

Дневни је ред овај:

1. Председников поздрав.
2. Читање годишњег извештаја.
3. Дебата о прошлом и будућем раду подружинском.
4. Предлози управини.
5. Предлози чланова збора.
6. Избор два контролора за преглед рачуна за 1892 године.
7. Избор нове управе.
8. Упис у чланство.

Позивају се сви чланови ове подружине и пријатељи пољопривредног напретка да у што већем броју дођу на овај скуп

Бр. 9. Из седнице управног одбора срп. пољоприв. друштва подружине жичке 9 Јануара 1893 г. у Краљеву.

СЕМЕНА ЛУЦЕРКЕ

Праве француске може се добити код „Српског Пољопривредног Друштва," по 2 дин. килограм.

ИЗВЕШТАЈ

СА

БУГАРСКЕ ИЗЛОЖБЕ ЗА ПОЉСКУ ПРИВРЕДУ И ИНДУСТРИЈУ У ПЛОВДИВУ.

ОД

СВЕТ. Љ. ГАВРИЛОВИЋА

Прештампано из „Тежака" у засебне књижице. Може се добити код писца.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" ПРАВ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВА, ПОДРУЖИНА И ЂАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 9. **У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 28 ФЕБРУАРА 1893. ГОДИНЕ** ГОДИНА XXIV.

Садржина: **Чланци:** Припрема семена. — Црквени расадници и воћњаци. — Критика за оцењивање земаља. **Гласник:** Највиши заштитник. — Нов члан утемељач. — Нова подружина. — **Белешке:** Домаћа Технологија — Бзгртње за телеграфске дирекe — Требали мењати семе. — **Дописи.** — Позив. — **Подлистак:**

ПРИПРЕМА СЕМЕНА*

„Какво семе такав род."

Између осталих послова, којима је време у ово доба године, спада, као најважнија и припрема и набавка семена за пролетњу сејидбу. Ма да је о овоме било више пута поуке у „Тежаку," налазимо за потребно, да опет у кратко потсетимо пољопривреднике на голему важност овога посла и на шта поглавито, треба при том пажњу да обрате.

У највише случајева корисније је, да сваки пољопривредник производи са̂м семе, које и колико му је за сејање потребно. Ако се при производњи семена поступа с оном пажњом и брижљивошћу, која је при том потребна, то може сваки да произведе исто тако добро, и за домаће прилике често и много употребљивије, семе но што се може са стране набавити. Ако се нарочито обрати пажња на: избор врсте земље, која дотичном усеву одговара, избор подесног места, начин сејања, неговања и жетве, може се рачунати, да ће се моћи добити свагда боље семе. Што нека места и крајеви дају неко чувеније семе, које се више тражи, поред повољнијих вегетационих прилика, треба поглавито тражити узрока у већој пажњи, која се обраћа на културу (гајење) биљака за семе и на семе само.

Ако имамо мању потребу у семену, треба за семе одабирати она места на њиви, на којима су се биљке најбоље и потпуно развиле; ако ли нам пак треба већа количина, онда треба нарочито за то њиве одабрати, па их марљиво обрадити и пођубрити. Код неких биљака, као: дувана, репе, кукуруза и др. од којих се и малом количином семена може засејати сразмерно велика површина, обраћа се пажња више на поједине струкове.

Ну, како сваки усев има своју земљу и поднебље под којим најбоље успева, то, ако ови за неки усев нису погодни, и под најбрижљивијим гајењем не може се добити добро семе. За таква места умесно је набавити семе са стране, или како се каже: *мењати семе*. Нешто већи трошкови око овога, увек се добро накнађују, јер од таквог семена се добија и већи принос. Ну, треба знати, да страно семе, ма да у почетку даје више рода но домаће временом изгуби од својих особина, — неко пре неко после, али обично за 3 до 4 године —, па се од домаћега скоро ни у колико не разликује. Исто тако, ако се семе у опште може јевтиније добавити са стране, него што би га пољопривредник са̂м могао произвести, претпоставља се куповно семе домаћему. Овакав је случај понајвише код: семена од детелина, трава, поврћа и тд. При набавци странога семена у опште треба се у главноме руководити овим обзирима и тражити сорте: 1, које раније сазревају; 2, које боље одољевају зими, мразу, суши, болестима и полегању; 3, које су бољега квалитета у опште, а и раније. Од свих усева, најпотребније је мењање семена код кукуруза, кромпира, лана, конопље, пшенице, ражи и јечма.

Прве погодбе за добро семе јесу: да је семе зрело, једро и тешко. Да семе буде потпуно зрело, треба усев, намењен за семе, мало доцније жњети, но што је правило за плод, који је одређен за продају. Једро и тешко семе познаје се већ, кад се на руку узме. Многи ради тога мере семе, и то најобичније чине то на запреминском апарату, који показује тежину семена од 1 ектолитра.

Старо семе такође није за сејање, јер од овакога много не клија, те нам усев остане наредичав. Како смо више пута принуђени да употребимо семе, које не одговара овим погодбама, то је врло потребно да

*) Ма да је у чланку „о избору и припремању семена" у бр. 6 и 7 од ове год. додирнути у главном и ово што се овим чланком расправља, ипак за читаоце ће бити корисно да чују и мишљење другог писца о овој ствари, тим више што је он непрпније изложио целу ствар.

Уредник.

се семе *испита*, — нарочито у поглелу на његову клицавост. Ради тога се семе може потопити (за 24 сата) у воду, у којој је сипано неколико капи соне киселине (а може и без ове) или место тога у кречну воду, па се онда извади и метне на тањир између две влажне крпе, покрије мушемом и примакне близу загрејане пећи, или држи у каквој одаји, где је топлота 18 до 20° С. За 2—3 дана семе може проклијати, и онда ће се видети, колико није проклијало. Згодније се ово може извршити на апаратима за клијање семена, од којих је најпростији, па готово и најупотребљивији, Нобеов апарат, којег због његове јевтиноће могао би сваки ијоле имућнији пољопривредник да има.[1]) Кад узмемо на ум, да нам у добром семену лежи, по готову, сва будућност летине наше, то је овај издатак незнатан, према користима, које су с њиме везане.

Ни један пољопривредник, који води рачуна о успеху свога рада, не треба да сеје семе пре но што би га, ма на који начин, ставио на пробу.

Поред клицавости, тражи се од семена и да је чисто. Ни чим се тако не уноси коров на њиве, као нечистим семеном, у коме има семена од разне уродице и трава. Осим тога, у семену има и разних примеса: ђубрета, земље, песка, каменчића и тд. које више пута несавесни продавци и додају семену, само да би га било више и да је теже. Пре сејања треба семе и од овога очистити; то се ради у маломе, и кад је семе скупоценије, требљењем руком, кад је количина семена већа — вејањем на ветрењачи (Бакеревој) и чишћењем на чистилици (тријеру). Последња уклања и све преломљено и штуро зрневље, које остане у семену после вејања. За то нико не треба да пропусти а да семе, пре сејања, не пропусти кроз чистилицу, јер овај мали труд награђује доцније знатно већим и чистијим радом.

У земљама, где воде већу бригу о томе, да се пољопривреднику не продаје буди какво семе, под овим — и којекакво ђубре, установљени су *заводи* — станице — за испитивање или контролисање семена, поглавито у погледу на чистоту и клицавост семена. Такав завод требало би да буде и код нас, пошто се већ почело и у нас уносити са стране такво семе, које је врло потребно подвргнути строжијој контроли.

У овој таблици показаћемо обични сразмер: броја зрна у 1 кгр. семена, просечне клицавости и нечистоте семена.

	у 1 кгр 1000 зрна	има клицавости од 100 зрна у %	странх примеса у %
Код хељде	42	80—95	0,5—2,5.
« грашка	4	95—100	0.
« еспарзете	49	70—80	0—0·5.
« јечма	22	95—100	0—0·5.
« овса	27	90—100	0—1.
« конопље	45	95—98	5.
« лана	6—7	95—100	0.5—1·5.
« луцерке	464	85—95	0·5—1·5.
« кукуруза	3	90—100	0—1.
« боба	—	90—100	0.
« пасуља	2	72—100	—

[1]) Моћи ће се набавити и преко нашега Друштва.

ПОДЛИСТАК.

ЂЕДО

(НАСТАВАК)

За две године ми смо Јосипа били већ заборавили; тим пре, што су му родитељи од жалости нешто за имањем а нешто за њим, одмах после његовог апшења у брзо једно за другим помрли. Нико се њега не би сетио, осем кад би се опет каква продаја одредила коме од наших сељана, а за рачун наследника онога кајишара. Тада би тек сваки уздахнуо, сећање на газду Саву свакоме би следило крв, и многа би уста прошапутала: „Срећа га и пратила и сретала!“ а тај благослов односио је се на Јосипа.

Њему је, сиромаху, посли оне продаје, остало нешто чалије, неког камењара у „Мартовини“ — горе, где си могао с пута видети ону кућу скоро окречену. То ни газда Сава није тражио да се узима у попис, јер није вредило ни ситне паре, пошто ни паше за овце није имало, а камо ли да се за друго што употреби. Тако је остало не продато.

И кад је ча — Павле умро а Јосип отишао „с оне стране,“ како се за апсенике и осуђенике обично каже, нико није ни ступио ногом на то парче земље, а камо ли да покуша користити се нешто њиме.

На то смо били навикли и „Мартовина“ за нас је била у неку руку пустиња. Али смо се необично зачудили, кад смо једног мартовског дана угледали тамо једну људску прилику да се грчи, и — по свој прилици нешто ради.... Мислили смо те ово те оно, али ништа нисмо посигурно знали.

Ја сам био радознао, те сутра дан пораним на „Мартовину.“ На моје велико чудо нађем тамо опет оног човека: крчи и вади камен из земље.

Познам га.

— Имена ти Божјег, јеси ли ти то, Јосипе?

— Ја... одговори он.

— Па како си ми...,

— Добро, како ти... и ми се загрлисмо и пољубисмо.

Ја сам волис Јосипа, а и он мене, ма да је читавих 10 година старији од мене

— А шта то радиш?

— Ето, крчим...

— Немож, море, ти ништа ту учинити; већ тражи себи каквог другог селамета...

— Е, мој, Стеване, — рече ми он — *док не прекопаш чалију, неможеш да имаш ракију, а још мање вино....* Ово је истина тешко, али да видиш како ће ми користити....

— Како?..

— Видећеш.... сад ме молим те, немој заговарати....

И ја га оставих а он продужи рад.

Кад сам после десет дана дошао озбиља имао сам шта видети. Јосип све прекопао и искрчио, камен изнео па га с доње стране подзидао а озго прекопао те у неколико уравнио ону

	у 1 кгр.	има клицавости од 100 зрна у %	страних примеса у %
„ репице	173	95—100	0—0·5.
„ ражи	32	85—100	0—1.
„ ц. детел.	553	85—95	0·5—1·5.
„ репе	35	150—260*	0·5—1·5.
„ пшенице	24	95—100	0—1.
„ кромпира	20	—	—.

Семеном се износе на њиве и разне болести, од којих усеви пате, па их више пута омету на јако. Од бољих болести најважнија је *главница* (снет). За уништење ове препоручује се за пшеницу квашење семена у раствору плавога камена, по прописи Кинеовом.[1]) Јечам и овас, квашен у овом раствору, може се такође спасти од главнице; само пошто семе одстоји 12 сати у раствору, ваља га прелити кречним млеком (на 100 кгр. семена 6 кгр. креча, угашеног у 100 л. воде), и држати га у овоме још 5 минута, па онда опрати чистом водом и осушити за сејање.

Од већих бољих паразита (готованака) најважнија је и најчешћа: *вилина коњица* (самовила), која се налази у детелинама, луцерки, лану итд. Како се њено семе тешко може опазити у семену од усева, то при набавци треба од продаваца тражити гаранцију да је добро очишћено од семена вилине косице, па ако се она јави у усеву — код детелине одмах прве године —, да се паре натраг добију.

Најзад не треба сејати семе: плесниво (буђаво), трухо и које је проклијало. Ни од таквога не може се очекивати добар и напредан усев. За то треба и на чување семена обратити велику пажњу, па га не држати никада у влажним амбарима и одајама, и не пропуштати често га превртати, лопатати, нарочито ако је у великим гомилама. Више пута лежи узрок овоме и у жетви, — ако се жање по кишном времену или је усев кисну дуго у кртинама.

Неукрарено семе има вазда своју јасну, чисту боју и без икаквог је страног мириса изузев случај, кад се семе квасн у каквом раствору ради уништења клица болести бољих и т.д.

— Ђ.

[1]) Управо од 1 грама семена добија се 50—60 биљака или 80 од сто.

[2]) О овоме читај у „Пољопривредном Календару" за 1893 год. на стр. 118. и у књизи „Подела Природа" 1 св. од Н. Т. Толстоја — Таковчића из стр. 43 и др.

Црквени расадници и воћњаци.

Колико нам воће користи не треба дуго говорити. Довољно је само цифре показати, и то цифре из *добрих* и *рђавих* година, т. ј. из година кад је била добра проходња воћним предметима, и из године кад је та проходња била сасвим опала. Ми узимамо 1881, 1882, 1883, 1884 и 1885 год. Тих година извезено је из Србије:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Шљива	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Јабука	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Крушака	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Трешања	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Вишања	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Кајсија	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Бресака	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Дуња	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Орахова	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Лешника	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Дудова	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Шљива	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Јабука	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Крушака	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Трешања	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Вишања	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Кајсија	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Бресака	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Дуња	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Орахова	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Лешника	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000
Дудова	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000	1,000.000

неправи која је раније била, па тим земљу уситнио а где ју је недовољно било — донео је с другог места, па онда засадио: пола шљивама а пола виновом лозом. Био је засадио на пачи, какви је дотле био непознат у нашем селу. Рупе је био направио велике, па усађену шљиву загрнуо најситнијом земљом, и ово сваке шљиве окопао, тако, да се киша може задржавати. То је, рекао ми је, нужно, јер задржата киша у тим окопима слива се доле те не само даје, но и за дуже времена задржава влагу вођи, којој је она тако нужна.

Виноград је такође засадио врло красно, да је то више личило на приређивање каквог свечаности.

Ја сам — вели он — отишао на осуду у Топчидер. Тамо има *земледелска школа*, у њој се многи младићи, који ће после свршене школе бити сељаци, попови и учитељи, школују свршеној земљорадња.... Мене је њихов рад као сељака занимао, а школа њихна као писмена човека привлачила ме је..... И ја сам успео да им се од стране осуђеничке управе додам ради помоћи..... За мене неће среће није могло тада бити! Имао сам с њима заједно рад, и слушао оно, што су они учили. И упамтио сам и научио од њих и њихових старешина многих ствари. Од њих сам научио да човек може имати користи и од чиљаје и потрешки су. Ето, ова моја „Мартовина," то је земља која нигда није обрађивата; извади камен, остаје само ђубре коме је подлога кречна стена — душу дало за виноград....

Он ми је потанко објасно и ја сам га разумео. Збиља, та је земља створена за виноград, таквих земаља сви ми сељаци имамо, али нећемо да се постарамо да је очистимо од камења, па би имали дивне винограде.

У таким мислима растали смо се — Јосин је радио неуморно. Узео је неколико њива на наполицу од неких нерадина у нашем селу, па их је сређено нешто позајмицом а нешто мобом — а њему је свани волио помоћи.

Наш пок. Марко као човек од заната помогао му је и лепу кућу начинити. Слабо га је што коштала више но што су коштали наши кућерди, али је бар кућа кућом. Видео си је — не би се с њом ни једна чаршија постидела. — Поштo је с кућом било готов грађано је према могућству стајаће.

Треће године роди му и шљива и винограда. У нашем крају грожђе је било скупо, јер нисмо имали винограда, већ су нам винарије доносили из Жупе. ... Јосин је, чим је сазрело, терао у варош грожђе, и прве године толико скупцао, да је одмах откупијо једну од продатих њива његовог оца.

Сви који су је радили, прозивали су на ту њиву. Говорили су да је тешко радиа, трновача и да по може да рађа. А он шта уради? Опо, чему су се сељаци и чудили, а у неку руку смејали; он је још те јесени надубље, што је се могло, њиву преорао, па је оставио да тако презими.

(наставиће се)

свежег воћа у вредности		161.239·00	динара.
осушеног воћа	„	35,586.370·00	„
ракије шљивове	„	1,126.956·00	„
Свега:		36,824.565·00	динара.[1]

Непуних 37 милијуна динара у времену пет година добити од воћа за нас је добра сума, тим пре, што воћњаци не ишту оноликн рад и негу као жита, не траже боз'на какву земљу итд.

С тога пољопривредник српски мора се старати да воћарство своје још боље у ред доведе, да га унапреди, и да га умножи, засађујући воћем она места, која по природи земље нису за успевање жита или културних биљака, као и оне испусте који служе за прогон стоке, сабориштa итд.

Расадници много утичу на развитак и самога воћарства; јер не само што из добрих пресада бивају и добре воћке, већ пољопривредници пре засађују воћњаке кад у близини имају да набаве пресаде; а кад пресада у близини нема, они се тако „забаце“ те не засаде ништа, макар да су и намерни били.

Колико још пре сваки хоће да засади воћку, кад му се она бесплатно да, кад га ништа не кошта!... И онај, који иначе не би засадио ни једне воћке, понудите му два три шљивића, једну јабуку, једну крушку, орах, итд. све ће примити, па ће одмах тражити места да засади. А тих места има пуно... пуно... Погледајте око куће на све стране... свуда празног места које би се могло попунити воћком, па да користи доноси.

Кад се те воћке приме, он ће вам друге године доћи па тражити много више пресада, и мало по мало постати одличан воћар... А с тим је већ постигнут добар успех.

Да се подижу такви расадници из којих би се сваки пољопривредник *бесплатно* услужио, неодложна је потреба; и цркве су најпозваније да их подижу. Оне су намењене да служе добрим циљевима: да теше и помажу...

Свака црква има око себе свога земљишта. За воћни расадник није много нужно — нека одвоји земљишта толико, на ком ће се подизати воћке за расађивање у оноликој мери, у коликој је нужно да подмири потребу пољопривредника из те црквене општине.

Црквењак би могао да уређује леје и да сеје семење; а семења је свуда доста. Расадник не би цркву ништа коштао.

А да би се и другима дао пример за подизање воћњака, ми смо мишљења да би свака црква требала своју порту и своје сабориште да засади воћкама, што би иначе лепо изгледало а и црквеној каси прихода доносило, без икаквог коштања. Нека црквењак, сваки црквени одборник и још који добар човек засади по неколико комада — ето ти воћњака!...

Кад би све цркве у Србији — а колико њих има! — урадиле овако, ми би могли с веселим лицем гледати у успех нашег воћарства. Корист би била многострушна — нема сумње.

Надати је се да ће црквени одбори ову мисао прихватити и у дело привести, а архијереји и духовни судови дати јој моралне снаге.[2]

Драг. Н. Ланчевић.

---

[1] Овде није рачунат неимез, ораси и т. д.

[2] Писац ових редака као црквени одборник предложио је ово што је у овоме члану изнето, и црквени одбор једногласно усвојио ставивши у дужност председнику црквеног одбора г. Игњату Поповићу, свештенику, и подпредседнику г. Николи Милошевићу, да по предлогу ураде. Ми се надамо да ће они то и урадити и оставити себи жив споменик.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. Ђ. Гавриловића

(НАСТАВАК)

Које моменте и факторе обично узима у обзир државна, финансиска класификација?

Тек, онда би одговарали приближној правичности и системи оцењивања за државне циљеве, који обично испитују и оцењују:

1). Из прве две групе природних услова: плодности (плодност земље и њен климатолошки и геолошки положај) што више фактора и момената;

2). Из осталих група народно-економских услова, који утичу на величину приноса непокретних имања, само: близину ил удаљеност од пијачних центара и бољу ил лошију саобраћајну мрежу.

Не треба сметати с ума, да оцењивање земље, према истакнутим начелима, има врло великих и несавладљивих тешкоћа, које леже како у великом броју разнородних елемената, који имају да се оцењују, тако и у томе, што су методе испитивања једнако још несавршене, непотпуне, врло опширне и тешке, па и врло скупе а и с њима свако не може и не уме руковати.

Претходни радови катастру и класификацији.

Те су тешкоће све веће и све несавладљивије у оним државама, у којима нема, тако рећи никаквих претходних испитивачких радова, на које би се како законодавство при усвајању система порезивања, тако и државни органи при оцењивању имања, могли поуздано ослањати.

Тим пословима морају претходити радови: *геолога* и *хемичара*, на основу којих би се састављале геолошке и педолошке карте, те да послуже као основица и при разрезивању порезе и при оцењивању имања.

Ти радови морају претходити и служити за основицу и у државама, у којима се заводи катастар, јер су геолошке и педолошке карте основица и катастру.

Мане свију метода испитивања, како за економске, тако и за финансиске циљеве и леже у томе: што не почивају ни на каквом тачно научном испитивању појединих предела; што нису свуда дакле на основу таквог испитивања састављене геолошке и педолошке карте.

Ово опет долази отуда, што ни сами педолози нису били на чисто са циљевима и задатцима своје науке, већ су их једнострано схватали и придавали јачу вредност једној ил другој групи услова природне плодности земљине.

„Ко' је наше научне зборнике и требнике педологије подвргавао пажљивом посматрању и имао прилике да прати ток предавања одличних наставника ове струке, једва ће се моћи отрести од уверења, да ни једна област знања није нејасније ограничена, да се ни једна наука не схвата разноличније, нити се многостручније учи и предаје, но педологија, наука о земљи, ил како се она иначе зове. Оскудица одређених циљева, у друштву са схватањем и расположењем појединих писаца, чини, да два дела под истим насловом, сасвим друге предмете претресају; у једноме се претресају практична искуства, у другом природно историске предпоставке (хипотезе), у једном се дају упуства о обрађивању и поправљању земаља, у другом се саопштавају покушаји за одређивање хемиског састава итд.“ — вели лепо др. Ф. В. Да Ферт („Ueber das Wesen der Bodenkunde. Eine

kritische Studie" — у „Landwirth. Jahrbücher, XV Band, Hefts 1886), који је и сам писац једне мале педологије.

Др. Ф. Волтман, доцент на универзитету у Хали, други стручњак овога предмета жали се опет (у чланку: „Die landwirth. Bodenlehre in ihrer Bedeutung für die Burtheilung des Akerlandes" — Fühling's landworth. Zeitung 10 и 11. Heft 1892) — како је у Немачкој за последњих десет година занемарено обрађивање педологије и како је научно испитивање далеко заостало иза практичних искустава. „Оно (научно испитивање), није никад, или тешко да је умело да руководи практичним искуствима а мање још и да их свакад довољно објасни и да не беше на једној страни бактериологије и метереологије, на другој страни опет радова француских и руских научника, испитивача (на области хемије земље), те да нам створе нове и интензивније потиске, то би ми, у Немачкој, стојали и данас још једнако на старом месту и становишту, на ком смо још 1882. год. били."

Руска педолошка школа спрам финансиске класификације.

Руска школа, којој је на челу један Докучајев, прва је, која је при испитивању земље применила потпуно научну методу и која се свестрано бави испитивањем земље, као природно-историског тела, испитивањем свију особина и својстава земље у њиховој узајамној вези и тек на основу таквог испитивања упоређују поједине земље у њиховој плодовитости и употребној вредности.

Руска школа, тек на таквој основици строго научног и свестраног педолошког испитивања, примењује исто и на практику, прави практичку употребу и изводи практичне закључке; тек на основу тако прикупљених података приступа и оцењивању земаља и контролише и пријављену величину приноса појединих врста земаља.

Докучајев, по струци геолог, одао је се искључиво испитивању земаља у Русији и посветио се педологији и са својим многобројним последницима, при испитивању земаља испитује их по следећим групама:

а). По геолошком пореклу њиховом и ширењу формација и појединих чланова њених;

б). По хемиском саставу земље;

в). По механичком саставу и физичким особинама земље;

г). По моћи апсорбције код главних карактерних типова земаља.

Његово испитивање земаља ниже — новгородске губерније које је запремило 14 великих топова, са педолошком картом и многим графичким иконама, може послужити као образац за научно испитивање земаља у свима државама.

Ја ћу у кратко навести резултат тог рада и методе научног испитивања, на крају овог предмета.

Подела капитала, рада и земље у Србији.

На реду је да расмотримо, како према свима овим основима и условима, ми, у Србији стојимо; како је пореза на земљу у Србији распоређена, према другим врстама порезе — на капитал, обрт и зараду — и колико се приближује идеалним захтевима правичности систем оцењивања земаља, који се предвиђа у законским прописима и у упуствима за то.

Један наш економ, у „Омладини" за 1887. год. истина доста песимистички, али са податцима, који прилично одговарају стварности, доказао је:

1). Да је произвођач — сељак — због порезе на земљу, нашом садањом пореском системом највише оптерећен од свију других сталежа у земљи;

2). Да се према томе произвођач не сме више оптерећивати, ако нисмо ради да стварамо бескућнике и пролетаријат; и

3). Да се земља II реда, просечно, у Србији оптерећује са 4% порезе по бруто приходу а по чистом приходу са 32% и да се према томе порезом на земљу оптерећују два чиниоца производње: *земља и рад*, а осталим порезама, или само рад или само капитал.

Он вели ово што иде:

Одељак, који се тиче нашег пољопривредног сталежа, одељак о „непосредној порези" на земљиште, то је најважнији одељак у закону. То већ и зато, што грдна већина нашег народа (90%) припада баш овом — пољопривредном сталежу; што од правичног распоређења порезе на већину зависи и напредак и опстанак целог народа, будућност целе државе.

„Порезивање земље, није ништа ново. Из историје знамо, да се тако порезивало још и у време феудално. Наши крајеви, који су били под Турцима, плаћали су ту врсту порезе у натури у виду десетка, т. ј. у виду 10-ог дела од приноса његове земље." То зна сваки од нас.

„Но овај одељак закона о непосредној порези има још и неког „преимућства" над осталим — и над порезом на капитал, на обрт и радње — пореза на земљу оптерећује нашег главног произвођача, оптерећује фактичку радњу, производну снагу у нашој земљи, што се не може рећи за остале врсте порезе.... С тога нема изгледа да се још и у далеко већој мери, при разрезивању порезе на земљиште, мора водити рачуна о правилности и о величини порезе. Не само за то што се њоме оптерећује већина, већ што се њоме фактички везују руке производној снази народној, што је ту и свако и најмање порезивање већ „оптерећивање," а што се на капитал не може применити. Тамо се порезују два чиниоца производње — земља и рад, — а овде само један — капитал!

„Има још нешто што треба имати у виду приликом оцењивања правичности при порезивању произвођача а то је: што је он, као год и капиталисте, оптерећен свима другим, како посредном порезом, тако и многим дажбинама и кулуцима: војском, школом, општином и т. д. — што све његову радну снагу развлачи, омета, смањује. А све то капиталиста, или иначе тако звани непроизводни радник, или подноси у мањој мери, или опет сваљује на масу произвођача (посредне порезе, царине итд.) или силом природних околности, може далеко пре и далеко повољније да сноси...

„Осим тога сваки други позив, свака друга врста рада, мање су изложене и опасностима, но што је то пољопривредни позив, произвођачки рад. Овај је изложен случајностима, остављен на милост и немилост елементима природе (воде, ватре града, кише итд.) дакле условима, који не зависе лично од њега; докле су они изложени случајевима т. зв. „ризика," што више од њих лично зависи. С друге опет стране произвођачки рад, као и сваки други рад, изложен је, поред тога и опасностима — од утакмица и недовољне проходње.

„Да би о свему томе могли боље размислити, да би све то могли лакше и правилније промерити и оценити, ми ћемо узети само један фрапантан пример.

„Земљиште је порезано — по мери површине и по каквоћи, по родној снази. Ми нећемо овде подсећати, колико је тачно и правилно површен овај посао, у своје време, у земљи и по једној и по другој страни њеној (по оцењивању површине и по оцењивању каквоће). Свакојако земљиште се не да тако скривати — као капитал и све друго, дакле ту се није могло каишарити у пријави.

„За наш пример узећемо — пшеничну земљу, земљу II. квалитета, II реда по закону 1 хектар таке земље средњих година и средњих прилика (ту разумемо све што уплиши наше

т. зв. летину, количину жетве] може да донесе највише 700 до 1000 килограма пшенице, рецимо дакле, округло 1000 килограма.

„По садашњој пијачној цени, то представља вредност од 100 динара [т.ј. 100 килогр. — 10 динара] по средњим ценама у земљи (јер има у унутрашњости и јефтинијих цена и кад су иначе најбоље цене житу) и по средњим годишњим ценама, од неколико година, те ће цене, изгледа остати приближно сталне и за у будуће.

„Да видимо сад шта је утрошио један пољопривредник за то, да са једног хектара добије 1000 кгр. пшенице или 100 динара прихода.

(наставиће се)

ГЛАСНИК.

Највиши заштитник Срп. пољопр. друштва. Господа Краљевски Намесници изволели су саопштити г. Министеру народне привреде, да је *Његовом Величанству Краљу Александру I.* било угодно примити под Своју високу заштиту Српско пољопривредно друштво, по једнодушној жељи главног друштвеног одбора и представи друштвених изасланика. — Саопштавајући ову радосну и значајну вест члановима и пријатељима пољопр. друштва и читатељима „Тежака," а благодарни Његовом Величанству и господи Намесницима на високој њихој врлој Срп. пољоприв. друштву, — кличемо: Живио највиши заштитник Срп. пољоприв. друштва!

* * *

Нов члан утемељач. Београдска задруга за међусобно потпомагање и штедњу положила је Срп. пољоприв. друштву 120 дин. и постала му члан утемељач. Она је прва од наших поучних завода, овим поступком дала доказа, колико цени ово друштво које ради на унапређењу наше пољопривреде. Хвала јој на тој пажњи! А ми се надамо, да ће примеру њеном следовати и остали поучни заводи.

* * *

Нова подружина за округ крајински образована је у Неготину и примљена у састав Срп. пољоприв. друштва. Желимо јој срећан рад и добар успех!

БЕЛЕШКЕ.

ДОМАЋА ТЕХНОЛОГИЈА

I. Прављење пекмеза „рецепт"

(Из околине Ниша)

Узме се шира одма чим се од грожђа оцеди док још није почела превирати, стави се у котао — казан — над ватру, и на тихој ватри куха и меша, док од целе количине не остане једна трећина. После се извади да се олади и сасипе у судове у којима ће се кувати.

Овако спремљен пекмез само од шире, а да се са њим не меша што друго, изврстан је у сваком погледу, и може се употребити на и надмашити чувени „чешки пекмез." — Али наше домаћице дотурају, док буде на пола куваша, у њега обично беле дулеке — бундеве — исечене на посебне комаџије, које најпре потопе и подреже неко пресе у кречној води а по том исперу; међу јом или суве крушке, дуње, суве шљиве и друго воће.

И ако ови додатци нису никако непријатно у домаћој потрошњи, а нарочито лепо осушене шљиве (које се одвоје од комаџија); опет рекли бисмо, да не би требало никад у рецепт додавати кад би био намењен за продају; а ако по својој вредности заслужује да се могућим начином одомаћи и по другим местима, и где има могућности и новца му се израда као трговачке робе, бар за наше потребе, а нарочито за веће куће у којима се доста троши одабранијег теста, — за коју потребу рецепт може боље послужити но ма који други пекмез.

У Каменици, Горњем Матејевцу и другим местима, у којима има доста грожђа у овом крају, не мостаје ни једна кућа а да не спреми довољну количину овог пекмеза за зиму.

На будућој пољопривредној изложби желетно је, да и ова врста пекмеза буде заступљена.

II. Прављење сувих колачића.

У Шумадији и другим местима, где у нас нису доста шљива праве суве колачиће овако.

Добро сазреле шљиве отребе од коштица и метну у котао на тиху ватру, и непрестано кувају док од целе количине не остане тек половина. За тим просеју кукурузног брашна, од прилике за трећину количине куваних шљива и помешају са њима па опет кувају, док се не начини доста густа каша и док се не укува дотле, да се при пробању на језику ни мало не осећа мирис од нетукнутог брашна.

После се скине котао те се прохлади, а затим наместе десе, клупице или даске, па се по њима метне лишће од дудова или кукуруза а на ове сипа по једна велика кашика укуване паше, која се разлије у виду колачића и тако 6 — 10 дана износе обдан на сунце те се суше.

Док се колачићи суше пази деца да пазе, да на њих не падају осице, стршљени, муве и друге бубе, које радо нападају са основе слатким колачима, па неке од њих, ако се не чувају колачића, нанесу у исте и оставе своја јаја, те деца у зиму кад се падају да најзимље о материцима, одвајима, бадњем — дану и другим правишима добију сувих колачића — прекаре се и виде да су им душпини колачиће појели.

Да неби то било а и иначе је добро прве две вечери, кад се кочну сушити колачићи, ставити лесе над ватру и то мало с обе стране (преврћући) колачиће надимити их.

Пошто се колачи добро осуше могу се безбрижно чувати, ако се метну у котариће или конопе и оставе на провајном месту.

Кад на дому понесете јабука, крушака, и другог воћа, што је за зиму спремљено, онда долазе на ред суви колачићи, који су пријатно и здраво јело.

У наставном програму за основне школе у II. разреду стајало је пре да се деца поуче о прављењу сувих колачића: а ја веснам да ли је ко што о том прибележио, па за то најзанме и продајох ову белешку преко Тежака.

Цв. Љубеновић.

Загрејање за телеграфске дирке.

Заслужење око путева, познато је већ да је корисна ствар а нарочито још заслужење вођама.

Не би дакле никаква погрешка била, ако би се уз наредбу за оправку путова постапно обавезан услов: да општине, срезови или округи поред друмова засаде воће. Али на сваки начин загрејање треба засадити и одмеотати по свима друмовима, којима раде телеграфске жице, те да би одмеили телеграфске дирке.

Телеграфски дирећи данас се скоро плаћају а нису ни трајални; бактеронои би дакали и хлад а и служили би у место дирека много дуже, без икаквог коштања.

Ово је сасим могуће остварити, и ми се надамо да ће се приступити остварењу, јер је корисно на државу а ипе и у прилог привреде.

Л—К.

Треба ли мењати семе?

О овом питању, које је много пута претресано, и сада постоји велика неједност. — Редовно мењати семе и то више као стоар „моде“ или „времена“ ради, хрђаво је, јер добри резултати новог семена, врло често су слегнута хрђаве производње нашег семена; т. ј. ново набављено семе зато показује новољне резултате, што наше семе није онако произведено како треба а не као да би оно било дегенерисало — изметнуло. Мењање семена само је онда потребно, *кад род несумњиво опада у прилог најбољем избору семена*, или пак, *кад је каквога рода* (жетве) *оштећена услед неугодних климатских односа* (мраз, пророст, градобитно и. т. д.). Имамо ли добру, родну сорту, то треба у опште годинама, кад је род по каквим одличан оставити семе и за идућу годину (изузимајући раж) т. ј. треба семе да останимо за две године — *Блоиајер* вели о мењању семена следеће: под неповољним животним условима, временска гајења губе се. Бива ли ово на врло приметан начин, у кратком времену и то под околностима које се за тај предео не могу сматрати као неповољне, онда је то знак, да тај пореклет није за то место подесан. Напротив, ако је изметање споро, лагано, *и ако много полажемо на особине сарилетета, онда је можемо задржати, а семе мењати*. О овом мењању семена до скоро је владало претерано велико мнење. Може бити да и данас има земљорадника, који мисле, да од времена на време мора друго семе набављати, и ако је његово сопствено тако добро, како се само пожелети може. Али ово мишљење нема никаквог основа, врло су јаки против места. Нашто семе мењати, кад је и оно добро које имамо? По сорти или врсти, *савршен род* (семе) уопште, баш ово још савршеноћу показује, да су услови живота у довољној мери угодни а да благородно угинућу на ту сорту. Зашто дакле семе мењати? — предностављају увек, да нема каквог другог узрока.

Просто мењање семена, само зато да се промени — јесте бунцалаштина. Без изметања не треба никако мењање. То је најосновнији поглед свију искусних земљорадника. Врло лако можемо увесто доброг семена хрђаво добити; ита више, може бити нељено на траженн варијетет добити. Па и без жртава у новцу не можемо проћи. Шта више можемо лако увести (унети) биљне и животињске паразите, од којих наши усеви нису досада трпели. Мајси се овог посљедњег често и претерано боје; но оволику бојазни да немогу подржавати. Но опет не треба према садашњим спасобљајним средствима ту опасност подцењивати. Нека је увек правило: најближиње набрати трговину од које ћемо семе узимати, а при томе стални надзор (контролу) над примљеним семеном водити. —

Но и у овом случају, где се ради само на простом мењању семена, ставља се у свима економним круговима питање, на које се и ми морамо обрнути: *треба ли са хрђавијег или бољег земљишта семе узимати* (мењати)? Ја би на овако питање увек овако одговорио: увек најбоље, или бар савршено семе узимати, па свеједно, на ком да је оно расло! При избору нове, одлике — варијетета треба да имамо сигурности, да је она прилагодна оним условима живота (окотаику,) које јој ми можемо дати; а ову сигурност добићемо, ако семе узимамо из неповољнијих места, или у којима та одлика сигурнот и оправдајућег успеха даје. Али ако ја у добром и повлатом ми варијетету, нећу семе да мењам (н. пр. ако је моје због године, хрђаво,) *онда ове сигурности ја више и не потребујем*. Ја ћу семе онда узети онде, где најбоље њиви и од овога најбољег семена очекивању с правом најбоља рода, како ме и искуство и наука уче и саветује. Не једанпут и не ретко, садашње воћа и кртола, које су најгоре заслужују првенство с тога, што су на лошијем земљишту расле: то увек — да се добро разумемо при одређеној одлици т. ј. кад је успевање исте под владајућим климатичним и земљишним условима осигурано. Теорија, по којој треба дрвеће, шибље, и воће узимати из расадника са хрђавим земљиштем, нема довољно оправдања.

Рад. С. Бојић

ДОПИСИ.

Крупањ. 25 јануара 1893 год.

Још од 1882—3 године није било овакна зима као сад.

Хладноћа је била тако велика, да је спадала испод — 20° с; ну опет је се мењала, па за то није дуго времена остајала на једном степену.

Овакна хладноћа причини, те нам се и шима брза — вишњата Дрена заједи — замрзе, о другим речицама и потоцима и на њима постојећим подешцама, које су трајно радиле да и не говоримо.

У нашем народ овладало је и тако рећи укорењено мишљење, коме у неколико треба и веровати, јер су га они на искуства морали стећи: „да ће година бити много бољ — плодија — родија ако је зима правилнија, т. ј. што је земља више снегом покривена.“

Овај је крај мање више шумски крај, ну на жалост данас има доста места, несма огољењених, што је све причинило неправилно сечење — сатирање шума. Тек данас се предвиђају штете, које су тим неправилним радом допринете; јер поред других осцилација и земља је изгубила у плодности.

Закон о шумама доста је строгно ово утамањивање; а у исто време имало би доста начина, на тек онда управљајући се по њему могло би се постићи „трајно шумско газдинство“ а онако не.

Како но земљу тако и по благостање народа врло је потребно, да се изведу привредни планови о подизању шума на свима оголићаних местима а нарочито о општинским и селским добрима.

Поред свега овога но може мишљењу, треба ставити у дужност свима среским шумарима, да поднесу извештај о стању шума у свом срезу? — У исто време да назначе све околности у којима се налазе и шта ће треба урадити? —

Вилда је већ скоро два месеца, како у овом крају влада опасна и убојна и заразна болест „Дипгерија — дипгерис — гушобоља и шарлах,“ како на жалост исто тако и на старијем сталежу; од којих је болести било доста и смртних случајева.

Љ. В. Ковачевић
шумар

Љутовница-таковска јануара 1893 год.

Велики је снег тако, да се никад овакво у овом крају није запазило. Стари људи причају: да знају некада да су били и већи снежни сметови, али сигурно по земљиној површини да је био оволики снег као сад — не памте.

Због тога што је снег прош. јесени рано пао, остало је прилично тежачких радова не посвршаваних. Има домаћина који нису ни оранице посејали. Јесенас је време било карактично тако, да је много ствари орање претрпавао без да је у њ жито нетуто. Склоништа за стоку (кочаре) такође јесенас нису се могла поправити, те стока прилично пати.

Поред свег тог, што је снег доста рано пао, ипак је доста озимице посејато. Има неколико година како људи овог краја сеју довољно жита. Тако исто сеју и доста кромпира и пасуља. Цене су за сада доста ниске и услед тога са исплатох државних дажија доста се закинсило.

Храме, како за људе тако и за стоку има довољно. Сена су прилично завезла услед летошњих киша. Ретко је пађи лепа сена, али и онако како је, има га доста и због тога нико га и не тражи.

Прошлог лета била је здраво велика трава. Народно веровање вели; „кад овако велики снег на земљи лежи, да ће на лето и трава тако исто велика бити.“ Идемо да видимо.

Гусеница, која нам је ово неколико година таманила воће, прошле године пропала је. Воћници нам нису прошле године родили, што их је од пре овај гад кварио, али ове прошле године знатно су се поправили, да ће ове године с божијом помоћу добро родити. Оно мало јаја од гусенице и што је заостало, лако ће се утаманити.

Ник. Јов. Самаченић.

Добриња 1. фебруара 1893 године.

Снег је пао на смрзнуту земљу, и за то је се оволико дуго време одржао, јер нема влаге из земље да га одоздо поједа. Народ каже; када је преко зиме снег велики и сметови доста, да ће година добро родити. Ове је зиме и снег велики и сметова доста: како ће лето родити, видећемо.

Како је снег одпочео рано с јесени падати, и пољопривредници нису могли посејати доста озимице, надаху се да посеју јарице, али су изгледи да ће и пролеће доцно одпочети.

Стоке у овом крају има доста, а нарочито оваца, које су се почеле јагњити.

Хране како људске тако и сточне има доста, цене су им мале, а мало их ко и тражи.

Здравље како код народа тако и код домаће стоке повољно је, заразних болести нити је било ове године, нити их сада има сем по негде чујем да је било ове зиме шарлаха.

Груј. Ј. Софронијевић.
економ.

ПОЗИВ

СРПСКОГ ПОЉОПРИВР. ДРУШТВА ПОДРУЖИНА ЖИЧКА

ДРЖАЋЕ СВОЈ

ТРЕЋИ ГЛАВНИ ГОДИШЊИ СКУП

У НЕДЕЉУ 7. МАРТА О. Г. У 2 САХ ПОСЛЕ ПОДНЕ У ПРОСТОРИЈАМА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ

Дневни је ред овај:

1. Председников поздрав.
2. Читање годишњег извештаја.
3. Дебата о прошлом и будућем раду подружинском.
4. Предлози управини.
5. Предлози чланова збора.
6. Избор два контролора за преглед рачуна за 1892 године.
7. Избор нове управе
8. Упис у чланство.

Позивају се сви чланови ове подружине и пријатељи пољопривредног напретка да у што већем броју дођу на овај скуп

Бр. 9. Из седнице управног одбора срп. пољоприв. друштва подружине жичке 9 Јануара 1893 г. у Краљеву.

ИСПРАВКА

У „садржини“ пр. броја погрешно је стављен и чланак „Пољски и домаћи мишеви и средства противу њих,“ који је био сложен, но по жељи писца обустављен.

Уредн.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Дао сам у штампу књигу:

ШКОЛСКА БАШТА

ЊЕЗИНА КОРИСТ И УРЕЂЕЊЕ

СА ЈЕДНИМ НАЦРТОМ

ПОСВЕЋЕНА

УЧИТЕЉИМА ОСНОВНИХ ШКОЛА И ОСТАЛИМ ПРИЈАТЕЉ. БАШТЕ.

Књига ће изнети 5—6 штампаних табака, а цена је 80 пара динарских (40 новчића аустр. вр.)

Молим пријатеље, а нарочито оне, којима је претплатни позив до руке дошао, да похитају са прикупљањем претплатника, чија ћу имена штампати, а књига ће бити готова до конца овог месеца.

Новац ваља напред слати подписаном или Жики Радовановићу штампару у Нишу.

12. Фебруара 1893 год.
Ниш.

Петар Стојадиновић
ХОНОРАР. ВАСТАВ. ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ
У НИШКОЈ УЧИТ. ШКОЛИ

СЕМЕНА ЛУЦЕРКЕ

Праве француске може се добити код „Српског Пољопривредног Друштва,“ по 2 дин. килограм.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издаваљац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРИПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКИ ПОЉОПРИВРЕДНИЧКИ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛИШИЋ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРВОМУ ДРУШТВИНУ ШАЉЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стоје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СОЦИЈ ДРУШТВ. ПОДРУЖНИЦА И ТАЊЕ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 10. **У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 7 МАРТА 1893. ГОДИНЕ** ГОДИНА XXIV.

Садржина: **Чланци:** Надун код говеда. — На шта треба пазити при избору подлоге и калем лозе, — и које је најзгодније доба за калемљење лозе? — Бритска система за оцењивање земља. (наставак) — **Белешке:** Једна напомена. — **Друштвени и подружински послови.** — **Дописи.** — **Подлистак:**

НАДУН КОД ГОВЕДА

Овој болести нарочито су склона говеда, чему је природан узрок већ сложен састав желудца ових животиња. Желудац говеда, као и свију преживара има четири одељења или преграде: бураг, капулињу, псалтир и сириште. Од свију ових пак игра код надуна особиту улогу прва преграда или бураг. Ако замислимо, да се у бурагу сва поједена храна толико задржава, док не отпочне право варење, онда не треба да се чудимо, ако се у њему из поједене хране лако гасови развију и нагомилавају, па ширењем бурага не само варење спречавају, већ могу и угушити. Ово се пак дешава у толико пре, ако стока поједе у великој количини такве хране која је већ почела да ври, или ако због слабости, — нерадње варећих органа, сувише дуго у бурагу остане и мање или више гасова развија. У том погледу разликујемо две врсте надуна и то: лаки или хронични надун и брзи или акутни, прави надун.

1. *Лаки* или *хроничан надун* карактерише се тиме, што се у левој слабини развија умерена надутост, која се у извесним роковима губи и опет повраћа, а наслеткју стална остане. Поред тога стока губи апетит, једе слабо, преживање престане или је врло ретко. Краве дају мање млека, балега је сува, набацује се у малим лоптама, које су слузом покривене. Губица је сува. По кадкад стока јечи и стење и јако ормшави, ако болест подуже траје.

Узрок овој врсти надуна налази се у непотпуном слабом варењу хране, због ослабелог желудца при дужем храњењу стоке са тешко сварљивим хранећим средствима. Обично је пак овај надун само један знак хроничног катара желудца и црева.

Лечење управља се према степену болести, и састоји се у лаким случајевима, у умањивању хране и давању малих количина воде. Унутарње препоручују се горка средства као пелен, липцура у виду теја са нешто глауберове соли.

2. *Прави* или *акутни надун*. Од највеће важности за земљоделца је прави надун, који се обично брзо развије, нагло, и у већини случајева врло опасно по живот говечета, пролази. У селима, удаљеним од варошн нема ни довољно времена, да се зове марвени лекар у помоћ; зато је потребно, да сваки земљоделац и сточар зна: шта ту треба радити, да се говече спасе. Многи сељаци у таковим случајевима стоје скрштених руку, незнајући болесном говечету помоћи, или употребљавају нека средства, као петролеум итд. која говечету пре шкоде но користе. Често огласе се случајеви чак и за неку заразну болест и то или из мржње према дотичном сељаку или из незнања, нарочито онда, кад је у кратком времену у једном селу више говеда угинуло. Онда се зове марвени лекар преко надлежне власти; и кад дође, може само да констатује, да је говече угинуло од надуна.

Најчешће се говеда разболевају од надуна с пролећа и у летње доба, кад поједу већу количину такове хране која нагло у време прелази, као што је увенула зелена трава, која је дуже времена на гомили лежала; затим сочна и бујна зелена храна, особито млада детелина и луперка или храна, која је јако росна или смрзнута. Односно детелине морамо приметити, да је потпуно развијена и дозрела детелина мање опасна но она, која још није цветала. Исто тако могу да произведу надун и разне киселе траве, које на мочарним ливадама расту; даље младе биљчице и лишће од разних усева или кад стока одвише много жита поједе и затим много воде попије, као што то чешће бива за време вршидбе.

Највише у очи пада знак, по коме можемо упознати, да се је стока надула, брзо надимање леве слабине и прекинуто преживање; овом знаку придруже се још и други. Говече постане немирно, плашљиво, удара задњим ногама у трбух, балега и мокри почешће

али у врло малој количини, дише потешко, видљиве слузокоже носа, уста и очију су црвеније, стоји раширеним ногама и накривеним леђама, дише у даљем току болести увек теже и теже, почне да дркти, риче, сручи се на земљу а дигне се опет убрзо и, ако није одмах помоћ при руци, угине, угуши се.

Против надуна имамо разна средства. Пре свега морамо стоку чувати од свачега, што би могло ову болест произвести. Нарочито треба бити опрезан при прелазу од суве на зелену храну, треба избегавати бујне попаше, а пре изласка стоке на пашу, треба јој дати нешто суве хране, да неби сувише жудно пасла. Увенулу траву треба помешати са исецканом сламом (сечком) и онда тек дозволити, да ју стока једе.

Кад се стока већ надме, онда се морамо одмах постарати, да се у бурагу нагомилани гасови што пре удале, а даље образовање истих да се спречи. Давањем самих лекова, ретко кад се то постићи може. Има додуше средстава, која имају то својство, да гасове усишу али они код надуна слабо помажу; јер су с једне стране размере у надутом, разширеном бурагу друге но у празном, тако да ова средства са гасовима не могу потпуно у додир доћи, с друге пак стране постоји опасност при уливању лекова, да не дођу у гркљан, што би произвело запалење плућа, па чак и напрасну смрт. Врло је пробитачно непрестано притискање леве слабине и то са песницом, што у лакшим случајевима увек помаже. Овим притиском ослобађамо један део разширеног бурага од притиска гасова. На тај начин добије овај део опет крви и може да одпочне своје перисталтично кретање, које се онда на цео дувар бурага разшири и тиме гасове истерује. Поред овог гњечења слабине, може се стока и ладном водом поливати, а унутарње могу се дати цеђ и јака сапуница, средства, која се лако могу набавити.

Али, кад је стока јако надута и кад прети опасност, онда можемо говече да спасемо само на тај начин, ако прободемо бураг са тако званим трокаром, да гасови из њега могу излазити и да тиме плућа од силног притиска од стране раширеног бурага ослободимо. Ова је операција у таковим случајевима једино спасавајуће средство, а сваки ју лако извршити може.

Трокар састоји се у главноме из једне више пљоснате цеви (каниле), у којој се налази стилет (нож) за просецање трбушног дувара и бурага. Убод се има извршити у левој слабини за једну шаку испод леђа, а за једну шаку пред куком у косом правцу на доле и напред управљеним инштрументом. Чим је бураг прободен, извуче се нож из каниле, кроз коју онда одмах гасови пројуре. Канила треба да остане на свом месту све док већина гасова из бурага не изађе. После ове операције треба дати стоци нешто ракије, разблажене водом, да би врење хранећих средстава у бурагу престало а тиме спречило, да се неби надун понављао.

О. Репић.

ПОДЛИСТАК.

ЂЕДО

(наставак)

Зиму је провео негујући стоку, правећи алате, прибирајући ђубре, а на пролеће ударио је у посао око одгртања и одрезивања винограда, чишћена воћки, и. т. д. а читава три дана посветио је калемљењу дивљака (крушака и јабука) на општинској утрини.

— Што у томе, очију ти дангубиш? упитам га ја.

— Није ово дангуба.... Кака дангуба!.... Ова дрвета нису никакве користи доносила, а овако ће доносити. По закону на овако окалемљена ја имам права, али ја се нећу тим користити, само ћу за овај труд обрати први род, а после нека село употребљује на општинске трошкове, да неби плаћали.

И јес тако!....

Али ово је било интересније да ти испричам.... Преко целе зиме по свима крајевима нашега села грчили су се наши сељаци по чалијама, износећи из њих камен. То је било дивно чудо! Дотле неуредни, људи који су и већи део лета проводили у лењовању а зими у бекријању и весељу, ни један пут сад неумију да оставе посао! Кога год упиташ за што толико ради и треби земљу од камена? сваки би ти показао: како је Јосип уредно још и гору чалију, па ене какав му је диван виноград и воћњак! Сваки је полетно радити, јер им је Јосип дао пример: како се може зарадити.....

Тога пролећа биле су наше чалије засађене виноградима. И ми смо га тада засадили.

Многи су још радили око винограда или по примеру Јосиповом, чистили воћњаке: док је Јосип ушао већ у своју њиву да оре. То је било 9. Априла

Његови јунчићи још нису били за ватање, за то ми дамо наше и наш ојес, јер он свога није имао; а покојни чико и мене да да с њим радим.

Отпочели смо орати рано, али преко јесење бразде. Јосип је подубљавао што се више може, па и опет орније је било, но по нашим бољим њивама кад плиће оремо.

На ручку поведем ја реч о томе: како су му се сељаци смијали што је јесенас на празно орао кад није ништа сијао, као год што им је смешно ово његово рано орање.

Јосип се слатко насмија, па ми рече:

— Ја сам знао да ће свет са мном испирати уста, али шта марим ја... Ради ћу како треба, ма колико ме ко исмејавао па ће они, који ме исмејавају, кад 'виде плодове мога рада, отпочети радити онако, као и ја... Ето, најбоље сам се уверио на чалијама... Што се тиче раног орања, то чиним с тога, што суво поље треба увек раније узорати, јер ће кукуруз бити бољи, а ако се остави доцније, може суша припећи па се не може ни узорати....

За тим поћута, па опет продужи:

На шта треба пазити при избору подлоге и калем лозе, — и које је најзгодније доба за калемљење лозе?

У чланку: *„Ради чега се лоза калеми, и шта при том треба имати на уму,"* који је штампан у 6 и 7. броју „Тежака" од ове године, ми смо поред осталих прилика, у којима се предузима калемљење лозе, нарочито ударали гласом, да је калемљење лозе једини излаз, да се успешно противимо филоксерном немилосрдном пустошењу винове лозе, и том приликом, напоменувши *„да срашћивање калема понајвише зависи од подесног избора подлоге и калем лозе и — доба, у које се лоза калеми,"* обећали смо, да ћемо се на ту тачку накнадно вратити, у намери, да је што боље проучимо.

И ево нас, да то обећање испунимо! А ово у толико пре, што је извесним начинима калемљења већ доба, да их се треба латити.

*

Код калемљења лозе, узима се као први нужни посао: *ваљан избор подлоге (дивљаке)*. А да би овај и тако важан посао могли без замерке извршити, нек нам послуже као упут сљедеће напомене.[1]

1. Подлога треба да је потпуно развијена; и не сме бити ни с једном маном, јер само на здравој подлози може расти и здрав калем.

2. Калемљење лозе може да се изврши:

а) на зељастим ластарима који избију из прпорака у лознику (растилу) или на леторастима старог чокоћа у винограду — „зелено калемљење;"

б) на једногодишњој лози, резници или положници;

в) на поданку једногодишње или двогодишње лозе;

г) на поданку старијег чокоћа;

д) на лози, која се развила из семена, по што достигне нужну дебљину — обично у трећој години.

3. Као подлоге при калемљењу лозе, могу послужити све врсте лоза, и њихови виријетети, ну при томе ваља да се сетимо, да: у колико подлога по старости, јачини и порасту ластара сличнија калем лози, у толико је лакше и срашћивање односно примање калема.

4. Калемљење оних лоза — подлога, које су споменуте у тач. 2. под а и г, треба извршити на „лицу места" т.ј. у лознику или у винограду, а прпорци једногодишње или двогодишње лозе или лозе из семена могу се окалемити и у слободи, нпр. у соби пошто се ископају; резнице калеме се такође у соби пошто се лоза ореже.

5. Код зељастих подлога, ластара, о којима је било говора у тач. 1. под а, калемљење мора се извршити изнад земље, и, кад се калем прими, и ластар здрвени, онда га треба у земљу положити. А код свију других случајева наведених у истој тачки, калемљење мора се извршити у земљи, да би се на тај начин калем лоза до срашћивања сачувала од суше — припеке.

[1]) Материјал је понајвише из чувеног дела: Die Rebenveredlung von Hermann Goethe.

А што се тиче јесењег орања, ево да ти и о том причам. У нашем народу познато је јесење орање под именом: *гарење*; али овај наш крај не гари своје њиве. А то је, видиш, нужно због тога: што кад се земља у јесен, па још дубоко преоре, она пропусти дубље влагу и ваздух, а мразеви зимски растроше земљу, те је за пролеће орање орнија, за обрађивање лакша а за усев боља и без нарочитог ђубрења гојазнија, јер због трошности земље и дубоког преоравања, усев може дубље и шире да пусти своје жиле а тим самим с више страна и из већег обима и простора сише храну себи...

И, Бога ми, паметно је рекао... Не само да је орање било лако, но и прашење и огрт, а кукуруз је био једар као лед и родио тако, да ни из далека приближно није родила ни једна њива у нашем селу, ма да је та Јосипова рачуната за најгору.

У јесен код нас су орали само за озимицу. Али ове јесени на све стране људи ору њиве у којима само кукуруз сију, ору, а ничим не засијавају. И кад их упитате: зашто то? Они вам покажу прстом на Јосипову њиву. „Ето, веле они, тај је најгору од свију њива у нашем пољу, преоро у јесен, и ове му је године најбоље родила." И сви дубоко ору.

Јосип је и овогодишње грожђе продао, те откупио још једну њиву онамо где су сад пшенице засијате; а шљиве употреби на пекмез.

На оној страни, где су сад пшенице, није ништа засијавато, већ су биле више испаше. Тако је било и то парче што га је Јосип купио, али га он још одмах у септембру узора а концем октомбра попова прера и косија пшеницом.

Опет је се пашло неверних Тома који нису веровали да ће шта Јосип успети, „јер, говорили су они, од куд ће родити пшеница; кад није могла бити ливада!"

Ја сам му баш приликом његове свадбе (те је се јесени женијо) то казао, а он ми је објаснио:

— Онде није могла бити добра ливада због тога што је земља кречуља и трошна, те је трава ређа а не гушћа; али баш то својство, што је кречуља, чини је изредном за пшеницу. Да видиш, нећу ја погрешити.....

И, није погрешио..... Пшеница му је родила како само родити може, а наши сељаци нису пропустили а да одмах непрепочну његов рад. Разорали су она бескорисна пландишта у ком је реду била Јосипова њива, и засејали пшеницом, а да су паметно учинили, уверио си се и ти својим очима, јер је, видио си, пшеница као што се пожелети може.....

Јосип је све више напредавао.... Нешто од прихода с винограда, нешто с воћњака а нешто од стоке, он је одкупљивао парче по парче продате земље свога оца, докле није све откупио.

У раду и начину рада, умерености, штедњи и владању угледали су се на њ га сви сељаци, те су и они у сваком погледу отпочели напредовати. Подигли људи винограде, воћњаке, дубље ору, гаре њиве, сеју пшенице онамо одакле се нису ништа користили — са сваке стране добро. Е, али Јосип још с нечим није био задовољан.... То своје незадовољство саопштијо је први пут на селском састанку.

(наставиће се)

6. Кад се калемљење лозе жели предузети у циљу, да се домаће (јевропске) лозе сачувају од повреда сушибубе (филоксере), онда се између начина калемљења, мора изабрати такав начин, којим се може не само са свим успротивити оштетама овог инсекта, него и којим се с обзиром на земљу и климу, утиче и на здраво и снажно порашћивање калема, и, који је такав, да се с лакошћу може вршити.

7. За овај циљ најподесније су подлоге од извесних америчких врста.

У чланку: „*Против филоксере. — Обнављање наших винограда. — Америчке лозе и њихове главне особине,*“ који је штампан у 51. и 52 броју «Тежака» од прошле и 1, 2, 3, 4 и 5 броју истог листа од ове године, наведено је, које се имено врсте у овом погледу највише уздижу, и том приликом изнесене су њихове особине до најмањих ситница; с тога ми упућујемо читаоце да се у избору подлоге од америчких лоза користе тим чланком.

8. При гајењу подлога за калемљење мора се пазити на то, да се учини подесан избор у сортама. Зато је најбоље, да се нужан број резница набави са сигурних извора, и ове треба свакад претпостављати подлогама, које су произведене из семења, *јер код биљака, које су из семена добивене, није свакад сигурно, да ће се оне у истој мери противити филоксери као чокот, с којег је то семе убрано, или резница са истог чокота.*

Сем тога, за произвођење подлога из семена, нужно је и више времена, а и у саобраћају таких лоза, пошто су са жилама, чине се увек веће сметње него резницама.

9. И ако се за калемљење лозе може употребити лоза сваке старости, ипак је за потпуније срашћивање и за бољу издржљивост калема, потребно: *да се за калемљење употребе млађе подлоге.* За овој циљ најбоље су *двогодишње* лозе, које се према приликама калеме или у соби или на месту и где су (у лознику или у винограду); и

10). *Срашћивање подлоге и калема, најпотпуније је у случају, кад су и подлога и калем исте дебљине и кад су подједнаког пораста.*

*

Као што су за калемљење важне подлоге, исто су тако важне и *калем лозе (вијоке).* А у калем лозе рачунају се они делови лозе, који се присађују, наврћу на подлогу. Калем лоза мора имати најмање једно око — пупољак.

За овај посао, ваља да се сетимо сљедећих напомена:

1 Калем лоза може бити двојака:

а) *зрела*, која се употребљава за пролетње калемљење, и

б). *незрела, зељаста, ластар*, кад се предузима летње „зелено“ калемљење.

2. Избор зреле калем лозе, мора се извршити врло пажљиво, јер рђаве калем лозе могу омести свеколики рад. Отуда, за калем лозу треба употребити само оне:

а) које су пореклом тачно од оних сората, којима се намерава калемити;

б) које су с чокоћа, што се одликује здрављем и родношћу;

в) које су се довољно развиле, потпуно сазреле, и које су биле на присоју;

г) које су средње дебљине (ни танке ни дебеле) и са што мање сржи, јер сржна лоза пати јако од суше, а и калем не прима се сигурно; и,

д) за калем не треба узети ни најдоњи ни вршни већ само средњи део лозе — резнице — јер је овај део најпотпуније развијен, а ту су у подесном одстојању и резервна окца — пупољци.

(свршиће се)

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

написао

Свет. Љ. Гавриловића

(наставак)

„Он је морао:

Посејати око 250 клр. семена (по 10 дин.)	25 динара
За $2^1/_2$ дана орања плаћа се по 10 дин. (2 запреге воловске и 2 човека) но ми ћемо преполовити	12·5 динара
За сејање, влачења опет (најмање) . . .	10 динара
За жетву, везивање, дењење у крстине (све ђутуре 15 пад. ница само по 2 динара)	30·— динара
За превлачење, вршидбу, ветрењање (рачунат само ујам 10 на сто, ал не и растур због преношења и нерацијоналног вршења.)	10·— динара
Свега	87·5 динара

Можемо слободно рећи, да смо у расходима хватали свуда најнижи број и најнижу цену надници; да семе, које се мора нарочито чистити, спремати, прждарити, или кречити (због главнице) нисмо ништа скупље рачунали од обичног жита, по обичној продајној цени; да смо орање, сејање, влачење, а нарочито жетву — ставили у пола ниже, но што ти послови фактички стају; да грдан растур и губитак, што га наш народ има за то, што не може или неће, пшеницу пре да жање, но кад узри — нисмо ни у што рачунали, ма да он износи зацело 15 до 20%; нисмо рачунали ризик, кад вршај насађен закисне и. т. д. нити смо узимали у „приходу,“ да је свака трећа година неродна и да је 1000 клр. пшенице на хектар, средња највиша мера рађања пшеничне земље....

И поред свега тога излази да један хектар доноси бруто прихода 100 динара, или кад се одбије расход у 87.5. дин. = 12.5 *динара чистог прихода.*

По закону плаћа произвођач на такву земљу годишње 4 динара.

То је на горњи бруто приход по хектару 4% а на чист приход 32%.

„Овде нећемо да узмемо у рачун што порез на земљу плаћа и земља зираћена и земља — незираћена, која не доноси пољопривреднику већином никакве хасне. И ово је један фаличан рачун, основан на погрешној бакви оваке „непосредне порезе“ — да ће порезивање — незираћене земље, натерати пољопривредника да више зирати, да увећа просторију своју за обрађивање.“

Према томе подела порезе на земљу и на сталеж који се искључиво земљорадњом бави, спрам поделе осталих врста порезе с поделом порезе на обрт, зараду и капитал — није сразмерна. Због тога и што је извршење законских прописа при оцењивању и порезивању земаља вршено овлашно, непотпуно и немарно, ако не и по све неправично, и почела је српска држава да уводи катастер: с једне стране да заведе и изврши, тачније пример свију земаља и имања, на основу научних принципа, а с друге стране и да правичнији систем класификације, оцењивања земаља усвоји и примени, као и да што тачнији систем таксације приноса са имања и вредности појединих имања добије и пронађе.

Поред осталих околности, за то нам говоре још и прилике и стање имућности код нашег земљоделског сталежа у опште: — распоред дакле капитала, рада и земље.

Наш законодавац мораће све те прилике да узме у претрес, при усвајању и одређивању како пореске стопе за порезивање имања, при извршивању катастра код нас, тако и при одређивању система класификације и таксације земаља.

Да видимо у кратко, како наш земљодел. сталеж стоји у погледу на сва три важна чинноца производње: у погледу на капитал, рад и на земљу. У расматрању онога што нам у том погледу недостаје, биће по меродавне државне факторе уједно и путоказ у чему и на који начин треба најпре помагати пољској привреди нашој а с тим и земљоделском сталежу код нас.

У погледу на капитал, како на основни, тако и на обртни капитал, ми знамо да наш земљоделски сталеж, не стоји баш најсјајније и ако немамо поузданих статистичких података, који би нам то и цифром потврдили.

И ако немамо непосредних статистичких података о фактичном имовном стању нашег земљеделског сталежа, опет из неких постојећих података можемо посредно правити закључке о томе.

Пољопривредни алати и справе, то су као што знамо један део обртног капитала, то су средства за производњу и ми имамо података званичне статистике о броју плугова и ралица у земљи. Попис је тај вршен 1866. год. и он је показао, да је те године било свега:

50.132 плуга,
35.635 ралица,
14.360 коњских кола,
112.791 воловска кола,

ими на сваких 1000 душа долазило је:

41 плуг,
30 ралица,
12 коњских кола и
93 воловских кола.

Године 1866. било је свега 115.928 варошана у Србији а сељака 1,099.648, дакле 90% становништва бави се земљорадњом а плуг је главно и прво оруђе у том послу и кад по овом рачуну излази, да је 1 плуг долазио на 21.8 сеоских душа, или да је *тек четврта сеоска породица имала плуг*, онда је јасан закључак и о осталом имовном стању код нашег сеоског или земљоделског сталежа. По том истом рачуну долази:

1 плуг или ралица на 11·07 сеоских душа,
1 ралица на 30·8 сеоских душа,
1 коњска кола на 76·5 сеоских душа,
1 воловска кола на 9·8 сеоских душа,

или тек 2·4 породице имају 1 плуг или ралицу а,

тек четврта породица има 1 плуг,
„ шеста „ „ 1 ралицу,
„ петнајеста „ „ 1 коњска кола,
„ друга „ „ 1 воловска кола,
„ једна „ „ 1·31 вола (т.ј. не пун $1\frac{1}{2}$ во не долази на једну сеоску породицу).

или:

Од 219.929 сеоских породица, рачунајући у средњу руку по 5 душа у породици, имало је:

91.737 породица по 1 плуг или ралицу а 128.292 породице није имала ни плуг ни ралицу; 54.982 породице по 1 плуг а 164.947 породица није имало;

36.655 породица по 1 ралицу а 183.274 пород. није имало

14.662 породице по 1 коњска кола, а 205.267 породица није имало,

120.000 породица по 1 воловска кола, а 99.929 породица није имало,

144.840 породица по 2 вола а 75,189 породица није имало.

То је стање, какво нам престављају статистички бројеви, само за један незнатни део обртног капитала, код нашег земљодељског сталежа. И ако немамо тачних података прибраних на основу таксације имућства, имамо података о приближној таксацији непокретног имања у Србрји и о пространој величини земаља да образу, дакле једног дела основног капитала, код нашег земљоделског сталежа; тако:

1867. год. било је свега: 270.000 пореских глава (округлој циври). Момачки данак плаћало је 1866. године 25.290 пореских глава т. ј. толики број није имао никаквог непокретног имања.

Године 1874. у 100 кућа живело је по 607 душа, дакле било је свега 222.633 куће.

Године 1863. процењено је све непокретно имање у Србији, припадало оно појединима, општинама, цркви или манастиру и. т. д. и по сигурно на основу врло приближне и овлашне таксације и по тој процени званичне статистике, целокупно непокретно имање у Србији вредило је: 234,188.988 динара.

Свакојако да попис није био у стању, да сазна праву истину без тачних основа такасације, јер су људи крили праву истину бојећи се намета али тешко је погрешку, која је тако кардинална, сада исправљати, но се може још горња сума (каква је таква је) за то што онда нису новооослобођени крајеви присједињени Србији, повисити са једном трећином и тако ће се имати сума од 312, 251.750 динара.

И то на варошане долази око 62,250.350 динари а на непокретно имање по селима 250,001.400 динара, или на 1 варошанина налази непокретно имање у вредности 536 дин. 95 пр. динарских а на 1 сељана или земљоделца 227.34 динара.

(наставиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Једна напомена.

У недостатку праве ракије или из шпекулације, продаваци су измислили средство, како да дођу до пара, а да под именом праве ракије протуре отровну мешавину, која огромно шкоди здрављу народном. Ово се највише чини по малим варошицама. Писао сам белешке зна више случајева, за то ће изнети један пример који је се на очи његове десно. Једне суботе дошли су сељаци у чаршију да за дају куће ракије, јер оне године у њином крају не беше добро родила шљива. Куд ће, шта ће, него право у дућан. Кћута им прода ракију. На очи виђеваше лепа — жути се као злато, а сељацима се сневши брк. Натоварише кућевну ракију на кола, и одоше кући, с лепом намером, да се на дан добро почасте. Јес, али над тамо, — прича ми један мој познаник: — сваки је се од прве чаше одмах онио и добије несвест; а они што су пили више лежали су по неделу дана у постељама. Један је од тога добио вечу болест, и после краткога времена умро.

Дакле као што видите, она је ракија била не само преправљена, већ и помешана са неким врло јаким есенцијама, само за то, да лепша изгледа, и да се скупље прода.

Да би се спречили овакви и још несретнији случајеви — пољопривредницима се обраћа пажња, да у интресу свога сопственог здравља, пазе шта купују, и чим приме овакна пића да јављају власти, која је дужна одмах извршај учинити и продавца казнити.

Мих. М. Чонић.

ДОПИСИ.

Љубовија 1. фебруара 1893 године.

Време у прошлом месецу било је тако неповољно за пољопривредника, да овај није могао ништа радити на њиви. Снег је у овом крају нападао толико да се у планинским местима једва може ићи. Зима је јака те услед јаких мразева и ледовита Дрина заледила се је, па преко леда људи су прелазили на Босне у Лу бовију и обратно више од 15 дана. Тек јуче почела је се показивати мало вода одго по леду и то средином Дрине. Најстарији људи памте да је само једном Дрина била овако залеђена. Највећа хладноћа у прошлом месецу била је 2-ог и 25-ог. Средња дневна топлота била је другог јануара — $10^1/_2{}^0$ а 25-ог јануара — 8.5^0 по реомиру.

Од јуче почео дувати југ и снег се почео нагло топити те ако тако потраје неколико дана, изгледи су да ће Дрина много водоћи, што сви пољопривредници и становници који станују поред Дрине треба храну и стоку да уклоне на сигурно место, где неће претити опасност од поплаве.

Пошто пољопривредници због великог снега нису могли поћубрити и оградити своје њиве у прошл. месецу, треба да ни је прва дужност — чим се мало више отопи, — да приступе овоме најнужнијем раду а нарочито ћубрењу њива и ливада, јер у овоме крају изгледа да пољопривредници слабу пажњу поклањају ћубрењу њива, док је међутим ћубрење најпречи услови да земља буде боља.

У овом крају шума се од неког времена нагло сатире а не подиже се друга. Ако овако и даље потраје кроз 2—3 десетине година нестаће шуме и онда грозн опасност пољопривредницима за даље опстанак. Наука је доказала да шума брани пољопривреднике од поплаве, суше, ветра и јаког града, доводећи облаке и задржавајући их те тако даје кишу и равницама и себи, а где нема шуме ту се дешавају често провале облака које граду штету почиње. Шума чини и људе благороднијим и сви наши велики људи поникли су из шуме јер су људи у шумским пределима много здравији и снажнији.

Зато треба пољопривредници да подижу и гаје бар онолико шуме колико ће њиховим нашим требати за домаћу потребу. По нашем скромном мишљењу шуме ће се нагло истрати сво дотле док год за округље и среске шумаре и подшумаре не дођу стручни — школовани људи, који ће умети објаснити сваком приликом нашем пољопривреднику користи од шума. Садања практика у тоне постаљању не доноси никакве користи него је и штетна.

Здравље људи и домаће стоке добро је.

Зима је почела понуштати ако доцније опет не пустану јаки мразеви.

Жив. О. Кретић
учитељ

Свештица 2 фебруара.

После необично јаких мразева и великог снега које до сад имадосмо, наступили су од половине јануара дужи дани и топлије време. Народ вели: што је јаке зиме и мраз до Савина-дне је, а после зима попушта. Снијег који је необично велики и сабијен, почиње се по мало топити, а од сад ће све више. Но од начина како се буде топио, може од њега бити штета или ваљде. Ако се буде топио полако и тихо, онда ће вода од њега натапати земљу, што ће бити корисно за летњу влагу за усеве и биље, за изворе: разни гасови као амонијак, угљену киселину, које је он падајући покупио и упио из ваздуха, отићи ће у земљу и користити биљу; неће сплашивати родну земљу ни ћубре с површине, по странама, пропастима и високим местима, ни засивати места у долама и пизинама, нити ће својим нагли ним приливом воде пунити корита потока и река које својим нагли ним причињавају поплаве нарочито по доњим местима, од чега бива грдне штете њивама, стоци и људима. Но ако дуне јак јужни ветар и снег се буде нагло топионо, онда користи од њега неће бити, но обратно, биће свију ових штета.

Али како је ове зиме нао необично велики снијег, нарочито у планине, то се треба бојати поплаве и ради сигурности постарати се за раније, да се колико је могуће отклоне несреће, које се при том могу десити. Нарочито обраћамо пажњу становницима који су у местима која су изложена поплавн, као што су око Мораче, Колубаре и т. д. које ова нежила појава, сваке године, све чешће и јаче сналази.

Главни узроц поплавама јесте: прокапљење наших шума и у след тога гола брда и стране, с којих вода од снега и кише плети и појури свом брзином и страхотом. С тога да нестане или бар да се умање поплаве, треба се старати да се шуме не проседе, да се сва гола брдашта и странокта, нарочито њива планинска места попуне густом шумом, за ће се и поплаве свести на незнатну меру, или са свим нестати.

Милко Савић
земљорадник

Брзан 5 фебруара 1893 године.

Сељаци се сада потпуно занимају, са оно мало стоке што је имају. А пошто је код нас сточарством сасвим у напоме обнику, то је и тај рад скоро пасстао. Овце су почеле да се јагње још од половине јануара о. г. а до сада су се скоро уполовиниле са ојагњеним и бременим.

По где који почео је да копа ћубре на њиви и то од скора а од пре није исти рад рађен, због великог снега који је снетао изношењу.

Стока је доста ослушела а потпуно рогата жарва. Свиње су такође скупе, нако жирнаве тако и дебеле; један пар жирнавих свиња

кваља се 6—7 дуната чес, а дебеле на меру по 65—70 п. д. килогр.
цена је кукурузу 6—6·50 дина.
цена је јечму 6— дин.
цена је овсу 7—7·50 дин.
Здравље је код стоке повољно а и код људи је тако исто

Мијанде В. Павловић

Мали Зворник 31 јануара 1893 год.

Из овог краја као из неког „Сибира“ немадосмо до данас ни једног писма за наш пољопривредни лист. Узрок је овоме неписменост, иштто су становници вековном Турци, који су после ослобођења српског заостали као српски грађани.

Ево већ неколико дана, како сам овде и у колико сам могао увидети и сазнати, овдашње становништво као и свуда земљом се: пољоделством, сточарством, пољарством и у самом овоме месту главно је занимање лађарство; извући своје просте лађе они иду до Бање Баште и обратно, па одавде чак и до Шапца носећи разне артикле, што је знатније поста но кад се на колима транспортира. Прошле године у месецу новембру био ми је отежан свобраћај, јер ми је било забрањено прилазити босанској обали, због „колеричне заразе,“ која је у то време по целој Европи беснила.

Сва околина су места веома брдовита, негде са шумом, негде са кавеном а по негде и са појацима и т. п. покривена. — Према томе нема могућности овд. становништву, да може земљу бар у неколико рационалније обрађивати. Даље уз а и низ Дрину има и добрих земља за све пољопривредне усеве, ну које се на стари простачки начин обрађују, и на истима кукуруз уза стопе по више година обрађују.

Воћарство на тој онда сточарство стоје на понајбољем степену. — Виноградарством се нико не занима, јер негде нема ни једног чокота и ако има једно брдашце зв. „виногради,“ где је посигурно у старо време гајена лоза. Из дуге мог обласљења а и самог овог писма „виногради“ у неколико је у изгледу да ће се доћи до успеха да се и овде она племенита биљка отпочне гајити.

Путовати покрај Дрине веома је занимљиво посматрати, како су брда и са српске и са босанске стране својим огранцима спуштена у саму Дрину стесњивши је на многим местима. Ови огранци су нахом сам каменом преко којих је пут просечен. Још је занимљивије посматрати на Малог Велики Зворник, који се с противне стране налази, а још већма „Зворачки град,“ који је но брду а и по свима гранама — косама распростр: на врху истога налази се равница, која је опкољена зв. „горњим градом.“ — Сећајући се да је ово старо и у своје време чувено историско место, а и оних историских догађаја, који су се овде дешавали са највећим задовољством посматрао сам.

Вала да скоро не памти, да је се кад год и брза Дрина, као што је сад случај могла заледити, да се преко леда може нокотно прелазити. Многи су курјани преко ове из крвавитих босанских планина прегурали у Србију.

Љуб. В. Ковачевић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИЦЕ СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва.“

Записник XXV. седнице од 2. јануара 1893. г.

Били су присутни: Благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови г.г. Коста Главинић, Јаков Марковић, Светозар Гавриловић Анта Голубовић и Аца Живановић.

Председавао благајник, бележио секретар С. Кучпарић.

Прочитани су записници XXIII и XXIV седнице и усвојени.

1. Пошто је управа пољопривредне подружине за Смедерево и околину поправила своја правила према примедбама друштва и таково послала друштву на одобрење, то је, усвојено да се „Пољопривредна подружина за Смедерево и околину прими у састав друштва.

2. Прочита се извештај комисије за преглед и сређивање друштвене имовине, — који је у начелу примљен и одлучено да исти послужи као основа за инвентарисање имовине који посао да се што пре изврши и убудуће стање имовине сваке године збору приказује а књиге материјалне вредности воде тако да могу служити као документи за главну контролу.

С обзиром на стање друштвене касе одређује се чланарина комисије 120 динара за рад поред захвалности на ревносном раду.

3. Прочита се молба секретара да се закључи уговор са друштвом. Решено је: да се уговор закључи на две године а то је од 1 Јула 1892 до 1 Јула 1894 године и поред осталих услова у уговору стави одмах службе на 3 месеца и с једне и с друге стране. Уговор ће потписати председник друштва — и 2 одборника и то г. Јаков Марковић и Аца Живановић.

4, Прочитане се реферати одређених рецензената за два понуђена по стечају рукописа „О удружењима за набавку стоке, алата и други пољопривредних потреба,“ — и одлучено је.

а. Да оба понуђена рукописа не одговарају постављеној намери која је стечајем истакнута и не могу се штампати као књиге практичне науке, популарно написане.

б. Да оба рукописа имају своје опште вредности и могу се оштампата у подлиску „Тежака,“ ако на то пристану писци.

Рецензентима, г. Милојевићу одређена је награда 20 а г. Богдановићу 30 динара.

5. Прочита се одговор моравске пољопривредне подружине односно питања о унапређењу пољске привреде у округу крушевачком а из кредита од 20.000 динара, коју је суму за ту потребу одредила окружна скупштина за 1893 годину. У мишљење подружине примљено је у главном као добро и решено, да се сачека и одговор од пољопривредне крушевачке подружине; па онда коначном решењу приступити по овом питању.

6. На закључку седнице одређено је да се главни годишњи збор за 1892 годину држи 30 Јануара ове године.

Записник XXVI седнице држане 9 Јан. 1893. год.

Били су присутни: Благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови г.г. Коста Главинић, Светозар Гавриловић, Јаков Марковић Аца Живановић и Никола Вељковић.

Председавао благајник, бележио секретар С. Кучпарић.

1. Размотрени су податци о приносу усева по хектару који су по ранијем решењу дати били г. Чеди А. Поповићу да их среди и по неким малим изменама примљени су онако како их г. Чеда средио и решено, да се пошаљу министарству народне привреде за статистичко одељење.

2, Приступи се претресу друштвених правила у свези са писменим предлогом члана друштва и пресед. круш. пољ. подруж. г. Витровића о измени истих; за шта је био одређен г. Јаков Марковић члан управног одбора да прочун и одбору реферише: шта би и у колико према садањим околностима требало у правилима мењати и допуњати, а нарочито с погледом на покренуту намеру о оснивању фонда друштвеног; што је г. Јаков и учинио. И одбор размотривши измене како г. Витровић предлаже а и мишљење референта, у главном усвојио је са малом изменом мишљење референта; умоли га да те измене према при-

медбама одборским формулише у један предлог од стране одбора који ће се поднети главном годишњем збору на одобрење. Закључне пак одлуке по овом предлогу довршиће се на идућој седници.

3. По предлогу управника добра у Шапцу односно закупа земље за детелиште усвојено је:

а, Да се место 10 узму под закуп 20 ектара земље и о том ступи у споразум и погодбу са шабачком општином за њено имање које је у свези са друштвеним добром.

б, Да се за ову годину спреми нужно земљиште и остало што је потребно за детелиште а да се сејање отпочне од идуће године.

в, Да се о овим одлукама извести и стални одбор округа подринског.

ИЗВЕШТАЈ

О раду подружине драгачевске Српског Пољопривредног Друштва за 1892 годину.[1]

Ни пет месеци нема од како је на позив неколико грађана образована ова наша Подружина, о чему је и Друштву познато. И овако још младој Подружини потребује много срестава, а треба јој још дуго и много времена, око прикупљања својих чланова, а и новчана помоћ, па да може на друштвеној и намењеној цељи радити онако, како се то жели и како би је требало напретку повести.

Да би подружина могла добити што више чланова и пријатеља; — то је — Подружина — на основу чл. 23 својих правила изабрала у свакој општини по 1 повереника, а од својих редовних чланова, који би из своје околине позивали чланове на подружинске скупове, да извештавају подружину по разним питањима, и чинили разне предлоге у погледу побошања пољске привреде свог краја.

Можда би Подружина за ово кратко време могла колико толико, коракнути напретку пољопривреде и својој цељи, али су јој се већини чланова првих дана своје установе десиле омање неприлике, због политичке промене, које се неће овде помињати.

Тако у ову Подружину уписато је 72 члана, од којих су 4 утемељачи: Ранко Тајсић нар. посланик, Милија Карић економ и Вића Крцић игуман манаст. Сретења; — од уплаћених улога има 144 динара, и на дугу 30 дин. према томе Подружина ова има готовине сада *144 динара*.

Подружина од своје готовине није ништа у овој години утрошила.

Подружина ова још у току ове године, расписала је својим повереницима те да они објасне члановима и позове их: да ако који жели набавку каквог благороднијег разног семења, калем гранчица, савршенијих пољопривредних справа, стоке итд. да се преко ове подружине обрате за набавку и упутство, но и сама ће се постарати, да у извесне крајеве овог среза а у идућој години набави и пошље нека семена према месту и приликама, па се нада да ће бити леп одзив у томе, јер народ увиђа, да се са препотопским справама даље не може радити и већ се прилагођава данашњим савршенијим које из околне вароши набављају (плуг, ветрењачу, крунач, маказе итд.), — а и да лепши и бољи — благородни — усеви, добијају бољу пијачну цену, и да су кориснији за њих и стоку им.

У идућој години Подружина се нада да ће поћи правилним током свог рада, и да ће моћи на унапређењу пољске привреде овог краја постићи знатне успехе, рачунајући ту и на подпору Српског Пољопривред. Друштва, а од стране своје и својих чланова даје јемства: да неће жалити труда и материјалних срестава око овога, те да се ова корисна установа у овом врлетном и сиромашном крају и у опште корисној цељи оживи и одржи.

Дај боже!...

Председник
Драгачевске подружине,
Ран. Б. Тајсић

Секретар,
Мил. В. Карић.

[1] Због тога што овај извештај није стигао на време није штампан с осталим извештајима о годиш. раду. Уредн.

Оглас. Одељку Управе државне ергеле потребан је *економ*. Плата му је 68 динара месечно а као додатак квартир, огрев и осветлење; плата му се може повисити и до 80 динара, ако се после извесног времена покаже ревносан и употребљив у раду.

Првенствено право имају ђаци, који су свршили *„Ратарску школу“ у Краљеву* са *одличним* или *врло добрим* успехом. Пријаве усмене или писмене прима одељак до закључно 15 марта.

Кбр. 236. Из канцеларије одељка Управе државне ергеле, 24. фебруара 1893 године у Добричеву.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Дао сам у штампу књигу:

ШКОЛСКА БАШТА

ЊЕЗИНА КОРИСТ И УРЕЂЕЊЕ

СА ЈЕДНИМ НАЦРТОМ

ПОСВЕЋЕНА

УЧИТЕЉИМА ОСНОВНИХ ШКОЛА И ОСТАЛИМ ПРИЈАТЕЉ. БАШТЕ.

Књига ће изнети 5—6 штампаних табака, а цена је 80 пара динарских (40 новчића аустр. вр.)

Молим пријатеље, а нарочито оне, којима је претплатни позив до руке дошао, да похитају са прикупљањем претплатника, чија ћу имена штампати, а књига ће бити готова до конца овог месеца.

Новац ваља напред слати подписаном или Жики Радовановићу штампару у Нишу.

12. Фебруара 1893 год.
Ниш.

Петар Стојадиновић
ХОНОРАР. НАСТАВ. ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ
У НИШКОЈ УЧИТ. ШКОЛИ

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ Краљ.-срп. државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

Станисаву Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНИКОМ" ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1889. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Страе за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СИНЏ ДРУШТВ. ПОДРУЖНИЦА И ЗАДИ У ОПШТЕ ДОБИВАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима наложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 11. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 14 МАРТА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

Садржина: **Чланци:** Сетва кукуруза — На шта треба пазити при избору подлоге и калем лозе. — и које је најзгодније доба за калемљење лозе? Упутство за пресађивање воћака — Нова наука о пољској привреди — Критика система за оцењивање земала. (наставак) — **Вешке:** Статистит. података о просеч. приносу усева у Србији — Ракија од антовине — **Домаћи. Подмистак:** свршетак.

СЕТВА КУКУРУЗА

(НАПОМЕНА У СВОЈЕ ВРЕМЕ).

У многим крајевима наше државе кукуруз је главна народна храна, с тога њему морамо поглавиту пажњу обратити; јер, позната је већ ствар, кад год кукуруз слабо роди, наступа гладна година.

Како се кукуруз негује, каква му треба земља, како ту земљу треба приготовити, ствар је опширнијег говора. Ми се нећемо тим бавити, јер томе није ни време, већ ћемо укратко учинити једну две напомене, чему је сад време.

Најпре о времену сетве.

„Нема хране без никољске њиве" — вели једна народна пословица, а то значи да кукуруз најбоље успева кад се о летњем Св. Николи (9. Маја) посеје.

То има пуно смисла за њиве водоплавне и близу река, јер оне се тек у то доба и исуше, да с успехом могу семе примити и истерати га у ницање.

Но за њиве, које нису близу воде, већ су подаље и ближе брду, у тако званим „сувопољима," то правило не може да важи, јер ако их раније не посејемо, доцније се упеку те се ни узорати лако не могу. Такве њиве најбоље је узорати и посејати најдаље до Ђурђев-дана. (Писац ових редака такву једну њиву прошле године узорао је и посејао 9. Априла, и кукуруз је био као лед, да га град не упропасти).

За њиве у брду лепо наш Ужичанин вели: *треба их орати чим бела врба почне листати.*

У брду сејати кукуруз нагони наше сиромашне ужичане и друге брдске пределе само крајња невоља; али кад баш тако морају, онда морају пазити да доста рано сетву изврше, јер што год доцније засеју, то ухвати летња пшеница и усев закржљали; а што је раније, то боље, јер кад се снагу, докле још довољно влаге у земљи има.

Не треба ни говорити о томе, да треба сејати здраво семе, за које смо сигурни да је добре клицавости и да ће једновремено ницн, како би једновремено и за обрађивање пристигло.

Но, поред толиких досадањих препорука, нека нам је и сад дозвољено препоручити свакоме пољопривреднику да сеје семе од раног кукуруза, званог „Краљ Филип."

Клип тога кукуруза много је већи од нашег, зрна су крупна, хранљива и што је најглавније сазрева рано, те га можемо на лепом времену исушити и без даље бриге унети у салаш; а добијемо времена да њиву рано угаримо.

Шаша је овог кукуруза много боља од наше шаше.

Овај кукуруз кад се посеје пре Ђурђев-дана, бере се о Илин-дану.

Семе се може добити преко Српског пољопривредног друштва и његових подружина, но може се добити и преко приватних лица.

Ко опроба једне године сетву овога кукуруза, уверени смо, да се не само неће кајати, но да га више неће напуштати.

Опробајте — сад је томе време!....

Драг. И. Лапчевић

На шта треба пазити при избору подлоге и калем лозе, — и које је најзгодније доба за калемљење лозе?

(СВРШЕТАК)

3. Лозу, која је је оштећена мразом или тучом (градом), не треба никако узети за калем лозу. А да ли је калем лоза здрава ил' градом оштећена, можемо се лако уверити на овај начин: Одсечене лозе за овај циљ, ваља да оставимо негде на топлом месту, пазећи при том, да им на крајевима буду свежи пресеци. После неколико дана, на добрим лозама потераће очца

а на засеченим површинама, појавиће се ваздушни мехурићи, што код оштећених, лоших лоза, није случај. Сем тога, за ово потребна лоза, може се оценити и по боји и развијености окаца, а нарочито ако се по које окце пререже и у пресеку посматра.

4. Најподесније је доба за сечу калем лозе месец Фебруар, ну ако се лоза не покрива, и ако је потребан мањи број калем лозе, онда је најбоље, да се оне одсеку још с јесени, или да се у земљу положе и чокот по том земљом покрије, па с пролећа, пошто се чокот открије, и калем лозе одсеку.

5. Потребне калем-лозе за калемљење ластарима („зелено калемљење") треба отсећи пред само калемљење, јер, ако би се то раније учинило, онда се не би могле употребити, по што би се сасушиле.

6. Све калем лозе, које ће се употребити за пролетње калемљење, треба повезати по 10 до 20 комада у снопић, по што се пре тога тачно означи име свакој сорти и по том их брижљиво чувати.

7. Преко зиме треба их чувати тако, да не пате од суше и да се чувају од влаге. Окца у овом добу не смеју показати кретање сокова — „сузење."

8. Ово се постиже најбоље, кад се калем лозе зарове у влажан песак, дрвене струготине или у маховину, и то у каквом сувом подруму или каквом локалу, у коме је топлота што нижа и сталнија, па ту чувају до употребе, или, ако би била оскудица у таким локалима, онда калем лозе заровити у песак или песковиту земљу, негде на равном положају са северне стране, и по том, да би их сачували од мразева, покрити слојем шушња или сламе, дебелом за $^1/_2$ до 1 метра

9. Калем лозе, које су биле тако покривене, морају као калем бити под земљом, морају се њоме покрити, јер су од суше јако осетљиве. А пре, него што ће се за калемљење употребити, треба их за дан — два држати у свежој или још боље у текућој води; и

10. Што се калем лоза чува за краће доба, т.ј. у колико протече мање времена од дана сечења ове лозе па до њене употребе, у толико је боља и сигурнија за калемљење. Калем-лозе, код којих су окца потерала, или која су оштећена сушом, влагом (труљењем) и гљивицама, нису за калемљење.

*

Да ли ће од калемљења бити успеха или не, у многоме зависи и од доба, кад се калемљење вршило. При том не треба као обично, да се везујемо за календарске дане, већ овај рад поглавито да заснивамо према стању подлоге и калем лозе, а нарочито према главним погодбама у дотичном месту, јер су ове чињенице од највећег утицаја на калемљење.

У овом погледу, наводимо сљедеће важне напомене:

1. Калемљење лозе може се поделити у главноме на три доба, на:

а) *зимско калемљење*, које се предузима у Фебруару до Младенаца;

б) *пролетње калемљење*, које се врши од Младенаца па до Јуна; и,

в) *летње калемљење*, које се предузима у Јуну.

ПОДЛИСТАК.

ЂЕДО

(свршитак)

там нађивао, Јосип замоли да се чује. —

— Браћо!... отпочео је он... Ви сте у свом раду пошли добро и то вам доноси користи... Је ли тако?...

Јесте?... заори се из свију грла.

— Е, али живот наш и наше деце мора нам бити пречи, него сав изглед на добити и приходе... Је ли тако?...

— Право говориш!... опет се одазваше сељаци.

— Е, кад је тако, да вам ја нешто кажем..... Ваши су станови врло рђави, тесни и мрачни. То је по здравље врло рђаво.... и ту им наказива све мане рђавог стана и препоручи грађење бољих кућа.

И да им то није препоручивао, они би се угледали на њега — Куће у нашем селу налик Јосиповој подизале су се једна за другом.

Напредовању нашег села завидели су околни крајеви, а сваки паметан човек примао је начин нашег рада. Јосип је постао уважен човек и толико пута почастован поверењем и нашег села и општине и среза. Бират је и за посланика, али баш га то спотаче, те због неког протестовања, буде осуђен на једну годину дана затвора и спроведен у Пожеревац.

Нама га је било жао; та ко још не би жалио нашег доброг Јосипа, нашег учитеља и нашег бранитеља?.... А Јосип је сад био већ у педесетим, па нам га је још више било жао што под старост иде у Пожаревац на осуду.

Имање му је жена чувала, бранила и с децом радила. Он је на робији издржао пун рок; ни дана му није опроштено. Кад смо чули де иде кући, а то је било под јесен, ми смо му сви, и старо и младо, изашли на границу села те га дочекали, а неки су му на коњима ишли конак ода у сретање. Био је извапредно радостан и задовољан нашим признањем, па нам је стао причати пуно нових ствари нужних нама земљорадницима.

— Где несреће ту и среће има, — рекао је он. — Тако, и ја, прве робије у Топчидеру имао сам шта научити, па имадох шта и ове друге. У Пожеревцу постоји *земљодељско — шумарска школа*, те сам, по дозволи управе казненог завода, готово једнако био тамо. Питомци те школе врло су добри и услужни младићи, и били су ми на руци, да с робије понесем што више знања, нужног једном земљораднику....

Па нам је *ђедо*, како смо Јосипа сви отпочели звати, стао сваке недеље и сваког празника причати разне поучне ствари, за које ми нисмо знали; а и сам је отпочео радити.

Како је наше село било оскудно шумом, те смо се и за јапију и за гориво паштили; а због голети киша нам је плакала земље и засипала поље, то је ђедо сматрао за најпречу потребу

Огледима је доказано, да се калемљење лозе може извршити и после овога доба, па се протезати и до саме јесени, али с тога, што ластари немају довољно времена за сазревање, здрвењавање, овако калемљење нема практичне вредности.

Гледаћемо, да згодном приликом, удешавајући према времену говоримо о свима начинима калемљења, па, кад будемо описивали *летње калемљење*, онда ћемо изнети и то: по чему се познаје, да је наступило време томе калемљењу, кад га дакле треба предузети, а кад не.

—Д.—

УПУСТВО ЗА ПРЕСАЂИВАЊЕ ВОЋА

Много башта и авлија, многе земље поред ограда и путова стоје незасађене, пусте и без икаквога приноса, а са мало труда могле би доносити лепе користи. Ми жељкамо и лети а камо ли зими за воћем а земља нам пуста стоји. Ми плаћамо једну јабуку или крушку зими 10 пара, баш као што плаћамо лимун или поморанџу, јужно воће, које нам се преко бела света доноси а земља у нашим баштама и авлијама остаје пуста и незасађена.

Време је да се отргнемо чамотиње, и да воћку сматрамо као потребнију за здравље и уживање него што смо то до сад чинили. Време је да обратимо више пажње на негу и засађивање њено, нарочито што је то врло лак и мали посао.

Ко' оће да послуша савет и да засади своју башту и авлију воћком, треба прво да се реши какву ће врсту воћке да избере и како оће да је одгаји.

Ко оће да на малом простору добије доста воћа и да засади повише воћака, треба да подиже воће на шпалире. Код нас се до сада само лоза тако гајила, па ће многима чудно бити како може воћка да се гаји на шпалирима. Али ето људи нађоше да може. Истина то воће је краћега века, траје само 10 до 20 година, али оно се може замењивати, за времена, другим. Па онда поред таквога воћа, може се рахат гајити и поврће и зелен за кујну и цвеће.

За шпалире се бира воће каламљено на слабим подлогама, које не тера јако у дрво и рађа одмах прве или и друге године после пресађивања. При пресађивању се измери два метра растојања од једне рупе до друге, ако се воћке полажу по шпалиру као једна за другом у једном или два и три ката; а на 3 — 5 мет. ако се оће од воћке јачега пораста да образује каква особита форма, као палмета и друге.

Пре пресађивања воћке треба направити од јаких дирека, који се у земљу закопају и летава, које се преко греда испрекивају, форме, какве се желе дати воћци. Потом се пресађују воћке. То се чини за то што би се жиле воћки оштетиле, кад би се рупе за дирeке копале поред пресађене и већ примљене воћке, а то би јој јако шкодило.

За младе воћке копа се рупа 30 сан. широка и 40 — 50 сант. дубока према жилама, које не треба ни мало подсецати. Боље је према воћкиним жилама проширити рупу, него осећи најмању жилицу због недовољно широке рупе. Само оштећене и нагњечене жиле треба глатко одсећи оштрим ножем тако, да засек дође при пресађивању полошке по земљи и доле окренут, јер би иначе почела жила трунути и могла би проузроковати да цела воћка угине.

Исто се тако пресађује воћка и за високо одгајивање, само што је онда размак између једне и друге воћке 5—6 мет. и што треба узимати воће калемљено на подлози, која јако тера у дрво, као што су н. пр. за благородне крушке и јабуке њихове дивљаке најбоља подлога.

И на земљу у коју се засађује воћка, треба пазити, јер свака врста воћа не воле једну исту земљу. Где је земља умерено влажна, може доћи јабука ал' не и крушка, којој треба дубока

и дужност своју собом засијати један голи део своје земље жиром. — Сви ми сељаци следовали смо његовом примеру истих дана, неиспитујући више: да ли то он паметно ради или не, јер смо се из досадањих радова његових уверили: да он паметно ради.

И, ето, нисмо погрешили. Видио си каква нам је дивна планина.

Али ђедо није остао само на томе. Свој корисан посао продужио је.

Како су нам земље за ливаде лоше а и траве дивљачне, то ђедо своје ливаде првог пролећа разоре и с овсем засије детелину. Овас покоси још зелен за стоку, а детелину пусти да расте. И прве идуће године, он је своју ливаду косио пет пута, и стоку лакше израни, и она му је гојазнија. Ни један од наших сељака није хтео од њега изостати.... Сваки је подигао детелишта; и, као што си могао видети наше ливаде, оне су у самој детелини.

Развили су се послови како се само може, а развијени послови изискују удруженију снагу; ми смо пак били оскудни с јачим задругама, а биле је много инокосника. Ђедо је се мучио како томе да доскочи мучио се и мислио, „све мислио на једно смислио;“ он успе створити задругу са својом фамилијом — Шопалевићима; који су дотле шест ватри имали. Удруженим, послови им пођу још боље а олакшица им буде велика....

Није требало много времена да прође, па да се на Шопаловиће угледамо и ми, и Јевримић, и Ошпидић, и остале фамилије у нашем селу. И, од како се почесмо слагати и скупљати у задруге и у браства, од тада нам свака срећа пође пет пута више него ли пре.

Ђеда опет закметисмо.... И он ти је и данас у очима сваког живог у нашем селу, па и очима његових рувета, наш општи отац и тешко ономе, који би нашег ђеда и погледао криво.

Он је уважен, а ми смо срећни с њим.... Он нас и данас кад већ не може да ради тежачке радове, лепо поучава, а ми га слушамо и докле га год слушамо, дотле ће нам добро бити.

* * *

Спасоје би још причао, али ја се превалих и предадох се у наручја — сну.

Сутре дан сам поранио и продужио пут, срдачно испраћен од ових добрих људи....

Драг. Н. Лапчевић

плодна земља. Шљиве успевају на влажнијој земљи, а за трешње и орахе треба сува земља и отворено слободно место. За кајсије и брескве добра је сува растресита земља и топли положај.

Рупе за пресађивање воћа треба ископати још с јесени а земљу из њих одвојити на две стране. На једну страну ону горњу бољу земљу а на другу ону рђавију, која се са дна рупе извади. Преко зиме ова земља измрзне, па у пролеће има више ранећих честица за пресађену воћку. Време за пресађивање воћа треба одређивати према земљи, коју имамо за воћку. С јесени треба садити воћку, ако је земља песковитија а положај топал. У тешку земљу и суровији положај, изложен ветровима, с пролећа — кад време постане блажије. Кад се воћка сади мора радити најмање два радника. Један, који ће жиле намештати и нагртати на њих земљу, а други који ће воћку држати право. Онај који нагрће земљу, треба најпре на саме жиле да нагрне ону бољу земљу, а да допуни оном лошијом. Онај што воћку држи, треба од времена на време да је протресе како би се ситна земља свуда око жилица разастрла и добро их покрила. Кад је воћка посађена, треба око ње нагрнути земљу тако, да изгледа као тањир, да воћка дође у удубљењу а около ње да је земља узвишена, како би се вода ту задржала и сливала на жиле. На сваку пресађену воћку треба сасути две канте воде, која ће сталожити око жилица размућену земљу, те ће ове имати одмах храну. На оно удубљење земље око воћке добро је метути говеђег ђубрета, које ће одржавати земљу, да се брзо не суши а при заливању топиће се и сливати на жиле од воћке и служиће ка ђубрење што је нарочито добро ако је земља посна.

Кад је овако воћка пресађена онда се везује овлаш за притку, која је у земљу метута још пре него што је воћка земљом покривена, јер не ваља притку после забадати пошто она може повредити жиле и проузроковати трулеж.

НОВА НАУКА О ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ:

Ђубрење земље са хемијским (фабричним) ђубретом

од Ж. Виља.

У 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, и 32 броју „Тежака“ од прошле године реферисао је наш пољопривредни књижевник Светозар Гавриловић о новој пољопривредној науци француског научара Жоржа Виља — ђубрењу земље са хемијским ђубретом.

У цељи да свратим јачу пажњу наших пољопривредника на ову веома важну појаву у пољопривреди и да их јаче заинтерсујем за њу, саопштавам овде по поменутом реферату суштину ове науке у најкраћем и најпростијем изводу:

Све биљке састоје се из ових 14 састојака:

	(састојци пшенице)
угљеника	47·69 од сто
водоника	5·54
кисеоника	40·32
катрана	0·09
магнезије	0·21
сумпора	0·31
хлора	0·04
оксида гвожђа	0·006
силиције	2·75
мангана	0·05
азота	1·60
фосфорне киселине	0·45
поташе	0·66
креча	0·29
Свега	100.

Различност биља бива што су ови састојци смешани у разном реду и количини у биљу.

Од ових, седам њих: натрон, мангнезија, хлор, силиција, гвожђе, манган и сумпор, који износе 3·90 од сто има увек довољно у сваној и најпоснијој земљи.

Угљеник, воденик и кисеоник, који износе 93 од сто узима биље из ваздуха.

Биљу се мора додавати: азот, који се налази поглавито у ваздуху а и у биљним и животињским остацима; *фосфорна киселина*, креч и *поташа*, који се справљају из ископина, биљних и животињских остатака.

Ова 4 састојка износе 4 од сто у биљу.

У којој земљи има у потребној количини ова 4 састојка; она је родна, а у којој нема, она је мршава, неплодна.

Неке врсте усева узимају за храну више једног а друге другог од ова 4 састојка:

Стрмна жита-азот (пшеница највише, сточна и олајна репа доста, раж мало); кукуруз, шећерна репа — фос. киселину.

Меунасто биље (варива и детелине) — поташу.

Фосфорну киселину, креч и поташу узима сво биље из земље; а азот:

Једна група: меунасто биље и воћњаци из ваздуха, а

Друга група: жита (стрмна и кукуруз) из земље.

Начело за хемиско ђубрење

За прву групу: додају се земљи: фосфорна киселина, креч и поташа, колико треба за који усев, (азот прима из ваздуха).

За другу групу: додају се земљи сва четири поменута састојка: креч, фосфор. киселина и поташа непосредно а азот посредством прве групе (која узима азот из ваздуха) кад се које биље из ње н. пр. детелина, посије, па пошто одрасте, зелена заоре,те тако да земљи азот.[1])

Садање шталско ђубре има само 1·62 од сто горња 4 састојка. С тога је сиромашно, неподесно за ђубрење разних усева, јер су му састојци смешани а и запремина и тежина велике су му: Оно је непотребно, но може се употребити ако му се дода хемиско ђубре.

1000 килогр. хемиског ђубрета вреди колико 40.000 кгр шталског.

На 1 ектар земље за усеве, потребно је: 6000 кгр. шталског а 150 кгр. хемиског ђубрета.[2])

На земљи нађубреној хемиским ђубретом роди 2—3 пута више, но кад се пођубри шталским ђубретом.

Хемиско ђубрење кошта за 1 ектар 110—120 динара (30 до 40 д. за сјеме детелине и 80 д. хем. ђубре.[3])

Ови наводи потврђени су у Француској са 1000 државних и 500 приватних проба.

---

[1]) Ово је сидерација и она се употребљује само што је јефтинија; иначе и азот може непосредно да се додаје за усеве, за које је он главни састојак.

[2]) Опет за сидерацију, иначе треба много више хемиског ђубрета и Виљ има „прописе“ своје са колико и ког вештачког ђубрета треба пођубрити сваки усев. За винограде је (и то старе, који роде, а за младе је друкчији „пропис“) у чланку о томе, у „Тежаку“ од ове године г. Н. саопштио Виљов пропис.

[3]) Ово је од прилике. Цене су разне за ђубрење 1 хектара: ниже и више. Детелина се узима она, чије је семе јефтиније, дакле од првене детелине, јер би од луперке (плаве детелине) стало много скупље.

Добити од хемиског ђубрења

Сва ратна земља може да се изђубрачи у родности и да роди 2—3 пут више но што сад највеће ђубрене земље рођијевају; да се одржи стално плодност земље; због тога ће се њим ђубрити све ратне земље — и страновитије. Беријет земље, може се многоструко увећати. Глад и сиротиња немогућа су. Благодарећи науци створиће се у будућности рај на земљи, кога данас људи жељно траже на небу.

Наших стручних и школованих пољопривредника дужност је да ову корисну науку проучавају, да је посилно разјашњују нашем народу а државе да припомогне, те да се и код нас у дело преводи.[4])

Милко Савић
земљорадник

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

написао

Свет. Ђ. Гавриловић

(наставак)

Од ове опште процене непокретног имања, грађевине износе 20% а сва друга непокретна добра 80%.

Колико је рђаво вршена тада она таксација целокупног непокретног имања, најбоље се може оценити по томе што:

а), вредност произвед. хране 1867 г. износи 40.437.575 дин.

б), вредност поседане стоке 1866 г. износи 85.798.838 „

Снега 126,336.413 дин.

дакле половину вредности целокупног непокретног имања!!

Према томе попис и таксација непокретног имања у Србији требало би тек да се изврши а ова од 1863, нема апсолутно никакве вредности, ни основаности.

1867. год. вршен је и попис обрађивања у Србији т. ј написано је колико има земаља под разним усевима, који се најобичније сеју. Штета, што немамо бар и тако оваквих података о пространству шума, већ се морају приближно оцењивати и узимати.

Из тог пописа видимо, да је 1867. год. било засејано или обрађено:

Под белим житима и кукурузом било је	340.606·40	хектара
„ ливадама	254.722·40	„
„ воћњацима	56.011·60	„
„ виноградима	32.855·28	„
„ конопљом	12.666·80	„
„ градином	7.465·20	„
„ купусом	6.236·00	„
„ кромпиром	5.135·20	„
„ дуваном	1.803·18	„
„ ланом	1.548·80	„
Снега обрађено	719,050·86	хектара

На једну породицу долазило је: обрађене земље снега 3·26 хектара и то:

Под белим житом и кукурузом	1·54	хектара
„ ливадом	1·15	„
„ воћњаком	0·25	„
„ виноградом	0·14	„
„ осталим усевима	0·18	„

или:

На *једну пореску главу* долазило је:

Обрађене земље снега	2·66	хектара
Под белим житом и кукурузом	1·02	„
„ ливадом	0·94	„
„ воћњаком	0·20	„
„ виноградом	0·12	„
„ осталим усевима	0·38	„

Добротом г. Богољуба Јовановића начелника статистичког одељења у министарству народне привреде, у стању сам, да на основу позајмљених ми картограма и диаграма, саопштим и новије, потпуније и тачније податке о обрађеном земљишту у Србији. Ти податци још нису на јавност изнети и ја сам по диаграмима извео рачун о пространству ратне земље и појединих усева. Истина, да тај рачун неће „бити у длаку“ веран правим статистичким подацима, али неће ни одступити далеко од правог стања стварн; можда 2—3% само. Али ја држим боље и овако податке унети још сад у предмет, но чекати док се резултати пописа, од 1889 године тек кроз коју годину саопште.

Диаграма и картограма г. В. Јовановића, рачуном, казују нам следеће:

1889. год било је у Србији:

Целокупно пространство у	4,858.940	хектара
Од тог пространства пада на непокретно (необрађено) земљиште	3,717.090	„
На ратно земљиште	1,141.850	„

Од 1,141.850 хектара ратне земље пада на:

Земљу под кукурузом	302.700	хектара
„ „ белим житом	319.820	„
„ „ варивом	22.837	„
„ „ тр. биљем (дуван, конп. и лан)	8.563	„
„ „ виноградима 43.304·72		
„ „ воћњацима 59.461·28	102.766	„
„ „ ливадама и пашњацима	385.164	„

Рачунао сам само хектаре, без ара и све само у округлој цифри.

За трговачко биље имам да приметим, да по монополским својим тачним статистичким подацима, знамо, да је те године било *под дуваном* 1804 хектра и да је дувана сађен само у поменим окрузима: где се дуван боље квалише и од пре производио.

Према томе за остале округе под „трговачким биљем“ треба рачунати само конопљу и лан.

Из следећих таблица видимо у процентима изражену:

I Поделу целог пространства у Србији, или размеру између ратног и непратног земљишта у Србији;

II. Поделу ратне земље, на поједине врсте усева, опет у процентима:

---

[4]) По обећању ја ћу саопштити „прошнје“ Вилоне и реферисати, о успешним Вилоне методе, у Хрватској и Русији. Ове године на мој предлог, „срп. пољопр. друштво,“ одредило је своју градњу у Београду за пробе са овим начином ђубрења и потребне количине ђубрета поручене су из једне бечке фабрике. Ако Бог да здравља, онда ћемо познати све заинтересоване, да се својим очима увере о благотворним Вилоне истраживања и научних проналазака. Иначе за потребна обавештења, стојим свакоме на услузи. *Свет. Ђ. Гавриловић.*

I. Размера између зиратне и незиратне земље у Србији:

ОКРУЗИ	ЗИРАТНЕ ЗЕМЉЕ	НЕЗИРАТНЕ ЗЕМЉЕ
	%	%
Алексиначки	28	72
Београдски	35·5	64·5
Ваљевски	25·5	74·5
Врањски	11·5	88·5
Јагодински	39	61·—
Књажевачки	26·5	73.5
Крагујевачки	33·—	67
Краински	14·—	86·—
Крушевачки	22·5	77·5
Нишки	21	79
Пиротски	13	87
Подрински	33	67
Пожаревачки	37	63
Рудничи	23	77
Смедеревски	56·5	43·5
Топлички	8	92
Ћуприски	29	71
Ужички	11	89
Црноречки	31	69
Чачански	12	88
Шабачки	34·5	65·5
Цела Србија	23·5	76·5

II. Подела зиратне земље на поједине врсте усева.

од зиратне земље било је % под

ОКРУЗИ	Кукуруз	Стрина бела жита	Вариво	Трговачке биље	Виногради и Воћњаци	Ливаде и Пашњаци
Алексиначки	22	30	1	3·50	6·50	37
Београдски	21·50	25	3	0·25	10·75	39·50
Ваљевски	19	25·50	1	0·50	12	47
Врањски	19·50	44·50	0·75	1	3	31·25
Јагодински	29·50	22·50	2	0·50	11	34·50
Књажевачки	21·—	41	2·50	0·50	6·25	28·75
Крагујевачки	23	27	1·75	0·25	14·50	33·50
Краински	31	24·50	3	0·25	10·50	30·75
Крушевачки	29·50	22	1·25	1·25	19·50	26·50
Нишки	22·—	41	2·25	2·25	10·50	22
Пиротски	19·50	40	1	0·50	7	32
Подрински	31	18·75	1·75	0·25	12·75	35·50
Пожаревачки	38·25	22·25	1·25	0·50	5	32·75
Рудничи	19	13·—	1·75	0·25	13·75	52·25
Смедеревски	32·50	33·50	1·50	0·25	7·10	25·15
Топлички	21	50	2	1·25	2·75	23
Ћуприски	35·50	19·25	1·50	0·25	8·50	35
Ужички	17·50	25·50	3	0·75	8	45·25
Црноречки	27·50	17·50	1	0·50	8·50	45
Чачански	20·50	20	2·50	1·—	10·50	45·50
Шабачки	21·50	41·50	1·50	0·25	8	27·25
Цела Србија	26.50	28	2	0·75	9	34·25

Број становништва износио је 1884. год. у Србији испод 2 милијуна; број домаћина (глава породица) 325.336.

На основу тога из следећих прегледа видећемо:

1). Колико хектара зиратне земље долази на 1000 становника; и

2). Колико у ком округу долази хектара на једног домаћина (број породица).

Подела зиратне земље на становнике

На 1000 становника долазило је хектара зиратне земље:

	Окрузи
преко 700 хектара	Јагодински Шабачки
од 601—700 хектара	Алексиначки Ваљевски Књажевачки Крагујевачки Пожаревачки Смедеревски Ћуприски Црноречки
од 501—600 хектара	Краински Крушевачки Подрински Рудничи
од 401—500 хектара	Београдски Пиротски Чачански
од 351—400 хектара	Нишки Топлички Ужички
до 350 хектара	Врањски

Подела зиратне земље на домаћине или породице

преко 6·50 хектара:	Шабачки округ
од 6·1—6·5 хектара	Београдски » Ваљевски »
од 5·1—6·0 хектара	Јагодински » Подрински » Смедеревски »
од 4·1—5·0 хектара	Алексиначки » Књажевачки » Крагујевачки » Пожаревачки » Црноречки » Ћуприски »
од 3·1—4·0 хктара	Краински » Крушавачки » Нишки » Пиротски » Рудничи » Чачански »
до 3·0 хектара	Врањски » Топлички » Ужички »

(наставиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Статистички податци о просечном приносу усева у Србији.

Да би се на основу извршеног пописа обрађеног засејаног земљишта у Србији, могао израчунати бар приближно принос појединих врста усева, — г. Министар народне привр. тражио је од срп. пољоприв. друштва, да му изјави своје мишљење о просечном приносу извесних усева.

Одазивајући се овоме захтеву г. Министра, друштво је покушало најпре, да прикупи податке из разних места и крајева Србије. Те прикупљене податке средило је и умолило свог редовног члана г. Чед. А. Поповића начелника мин. нар. прив. у пензији, као признатог познаваоца наших пољопривредних прилика, да и он са своје стране изјави мишљење о средњем приносу дотичних усева; па је затим управни одбор у својој седници ценио све те прикупљене податке и утврдио, које количине да се узму као просечне за поједине усеве и да се саопште г. Министру.

При одређивању количине просечног приноса појединих усева имале су се у виду наше пољопривредне прилике и то за целу земљу; те с тога се оне доста разликују од количина, какве науке постављају за равнопалану пољопривреду.

Како прикупљене податке, тако и минулог г. Чед. Поповића и управног одбора срп. пољопри. друштва износимо овде, да их наши пољопривредници виде и својим посматрањима употпуњују и исправљају, на резултате својих посматрања достављају срп. пољопривредном друштву

УСЕВИ	По подацима прикупљеним		По минулом г. Ч. А. Поповићу	По управ. одбору пољоп.	По минулом с. пољ. друштву
	са колико места	килограма	килограма		килограма
		Са једног хектара			
Пшеница озимице	5 места	1530—1650	1200—1500		1200—1500
„ јарица	4 „	1140—1320	1000—1200		1000—1200
Раж озимице	4 „	1350—1950	1200—1300		1000—1200
„ јарица	2 „	1470—1470	1100—1200		800—1000
Јечам озимац	5 „	1540—1770	1200—1300		1200—1300
„ јарица	5 „	1350—1370	1000—1200		1000—1200
Овас	5 „	1670—1850	1000—1400		1000—1400
Кукуруз	5 „	1025—1350	1200—1400		1200—1500
Кукуруз у зрну	5 „	2880—3130	1200—2000		2000—2000
Кало	1 „	5700	900—1200		900—1200
Сиво проје (просо)	2 „	1250—1350	1000—1200		1000—1200
Наслађ за св. посејано	3 „	1440—1700	1200—1500		1200—1300
„ уз кукур. посејан.	3 „	180—400	200—300		200—300
Сочиво	7 „	690—700	500—600		500—600
		комада	комада		комада
Бостани (дубов. и диња)	2 „	5500—6200	4000—5000		5000—5000
		главица	главица		главица
Купуса	4 „	16750—18500	15000—18000		15000—18000
Кромпира	5 „	11940—12400	4000—6000		4000—6000
Црна лука	4 „	3410—4310	1500—2000		1500—2000
Бела лука	5 „	3530—4460	800—1200		800—1200
			1000—1200		1000—1200
Пречиси патлиџани	—	—	6000—10000		6000—10000
			комада		комада
Паприке	—	—	40000—150000		80000—150000
Тиквице сточ. за сп. пос.	—	—	5000—8000		5000—8000
„ „ за пукур. „	—	—	2000—3000		2000—3000
Сточне цвекле (репе)	—	—	6000—9000		6000—9000
Сена	5 „	4210—4610	2500—3500		2500—4000
Слама од стрни. жита	4 „	1400—1460	1200—1500		1200—1500
Лаженог семена	1 „	1000—1400	300—500		500—800
„ хаша	1 „	130—250	200—300		200—300
Конопљаног семена	3 „	255—290			
„ паапка	1 „		300—400		300—400
Дуван у листу	1 „	450—480			
Шљива сирових са одр. квет.	4 „	800	400—600		400—600
Шљива сирових с једн. хектара	—	60—100	30—50		40—60
Грожђа с једног хект.	—	—	12000—20000		10000—15000
			4000—7000		5000—8000

Ракија од антовине

Антовина (бурјан) је досадан коров за радне земље, с тога се она не уништава само тамо, где не прави сметњу: но искустима уграј путева и т. п.

Од неког времена род од антовине почео је се употребљавати и на печење ракије. То бива овако: над сваки род, обере се и стрпа у једну качину, ту постоји док преври онда се комина трпа у казан и пече ракија, која по мирису много личи на комовицу, а од које се само на пићу разликује, јер је опора и отужна.

Неки антовину мешају с осталом отпадцима: шљивама и крушкама, па пеку ракију.

Ми по дужности износимо овај факт из народа, а на специјалистима је да кажу: да ли је ова ракија и у колико шкодљивија од осталих ракија.

Л—б.

ДОПИСИ.

Медвеђа 2 фебруара 1893 године.

Јануар месец ове године, био је много хладан, тако да се не памти да је хлађење било у овоме крају.

Мразеви били су највећи: 2 3, 8, 9, и 26. већином изјутра и то — 21 до — 22°C цел, а остали мразовитих дана. била је ладноћа од — 18 на до — 20°C целзијева.

Ови велики мразеви, који више су напходили: пернатој живини, којој су већинои поте промрзле и прста поодпадали, и младој стоци а нарочито малим трасцима, који су се прасили у овом месецу. Више од полутине угинули су од јаког мраза — смрзнули се.

Последњих дана Јануара, време је било нало блажије, т. ј. дању је грејало сунце а ноћу су били очајни мразеви.

Од 17 јануара, овце су почеле да се јагње, но не у велико, Јагњади су здрави и добри.

Код оваца се појавила „шуга,“ за предупређивање ове болести, предузете су све могуће мере, као и брижљиво лечење заражених грла.

Као средство за лечење, употребљује се поред осталих, као са највећом сигурношћу „чемерина“ која се претходно на ситно исецкане исецка и пусте у млаку воду да стоји 12 — 14 сати, који се суд кора одмах покрети коквом дебелом попавом, да вода не изветри По учињеном чемерика се попади и бани, а подом се појују сва шугава места и то само једанпут.

Овај је начин лечења од шуге, много бољи, но жидак катран, јер се од катрана нуна кварп и од овог ће. —

Цене појединим усевима и производима, како овде, тако и на оближњим пијацима од 100 кгр. била је ова.

Кукурузу окрњеном 6.00 — 6.40 дин.

„ у клипу	5.00 — 5.60	„ по одбитку 20% кукиио.
„ јарин	6.00 — 6.60	„
Белом пшен. брашну	18·00 —20·00	„
Црном „ „	12·00 —13·00	„
Пшеници	8·00 — 8·60	„ по одбитку 2% на крупину
Јечму	5·00 — 5·60	„
Овсу — зобн	5·00 — 6·00	„
Белом вину	40·00 —50·00	„ сне од хектолитра
Црном вину	36·00 —40·00	„
Шљивовој ракији	60·00 —70·00	„
Комовој ракији	50·00 —60·00	„
Сиру	0·60 — 0·80	„ сне од килограма
Гнељем жису	0·70 — 0·80	„
Свињском „	— 0·80	„
Краљем млеку	— 0·40	„ од литра
Пару вепрћа	60·00 —66·00	„
„ крмача	66·00 —72·00	„
„ волова за рад	480·00 —600·00	„
Једном јагњету	3·00 —4·20	„
Једној ћурки	3·00 —3·50	„
„ гуски	2·00 —2·50	„
Једном петлу	0·50 —0·70	„
Колима дрва 3, 4, 5 6, 8·00 —15·00		„

Пав. М. Радосављевић
економ

Са Добраве 20 фебруара 1893 г.

„Ко ће ко' Бог ?“

Пре неколико дана снег по више колена, а где сад сунце топло, ноћи ведре, тихе и топле, а јутро ка о Цветиња. Не иде то мраз кроз нос, него мислим ово пролећа са свом својом лепотом.

Данашња кишица пробуди траву па је чисто чујем да шапуће у свом порасту.

Воде долазе, а и како неће кад је све са оближњих планина стопљено. Но полојетине нема као другог пролећа. Ако буде киша дуже трајала, опет ће Мачва осетити потребу канализирања, но вар ће се овај пут приволети, да оно уради.

Овце се јагње врло лепо и сретно.

Цене свињама оће да буду „као оно сретни година.“ Годишњаци дају се по 36 динара а двогодци до 50 дин. комад. И крупна рогата стока добро иде. Цена храни још је мала.

Кишица поквари орање, а орало се здрано лепо.

Ако нам Март не оваври, зд сад је врло добро.

Урош Полеташевић
учитељ

СТЕЧАЈ

Подружина Српског Пољопривредног Друштва за срез посавски и околину (у Обреновцу), потребује *једно стручно лице* које има квалификацију за *рационалног воћара и пчелара.*

Плата је годишња 1200—1500 динара годишње са квартиром. Ко се осећа способан за овај посао има се са документима пријавити до 1. Априла тек. године.

У случају да се не би пријавило тако стручно лице за обе гране, Подружина ће примити и лице стручно и за самог воћара али са погодбом.

Атреса је Подружини Српског Пољопривредног Друштва Обреновац.

Бр. 4. Из седнице управног одбора 14 фебруара 1893 године.

Оглас. Одељку Управе државне ергеле потребан је *економ.* Плата му је 68 динара месечно а као додатак квартир, огрев и осветлење; плата му се може повисити и до 80 динара, ако се после извесног времена покаже ревносан и употребљив у раду.

Првенствено право имају ђаци, који су свршили *„Ратарску школу“ у Краљеву* са *одличним* или *врло добрим* успехом. Пријаве усмене или писмене прима одељак до закључно 15 марта.

Кбр. 236. Из канцеларије одељка Управе државне ергеле, 24. фебруара 1893 године у Добричеву.

КОШНИЦА ЂЕРЗОНКИ

АМЕРИЧКОГ СИСТЕМА

Има на продају *по 15 динара комад.*

То су положене сандучаре; оквири се ваде озго.

Поруџбине прима и извршује Српско Пољопривредно Друштво за готово.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Дао сам у штампу књигу:

ШКОЛСКА БАШТА

ЊЕЗИНА КОРИСТ И УРЕЂЕЊЕ

СА ЈЕДНИМ НАЦРТОМ

ПОСВЕЋЕНА

УЧИТЕЉИМА ОСНОВНИХ ШКОЛА И ОСТАЛИМ ПРИЈАТЕЉ. БАШТЕ.

Књига ће изнети 5—6 штампаних табака, а цена је 80 пара динарских (40 новчића аустр. вр.)

Молим пријатеље, а нарочито оне, којима је претплатни позив до руке дошао, да похитају са прикупљањем претплатника, чија ћу имена штампати, а књига ће бити готова до конца овог месеца.

Новац ваља напред слати подписаном или Жики Радовановићу штампару у Нишу.

12. Фебруара 1893 год.
Ниш.

Петар Стојадиновић
ХОНОРАТ. НАСТАВ. ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ
У НИШКОЈ УЧИТ. ШКОЛИ

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

ласник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА И ЋАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима наложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 12 и 13. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 21. и 28. МАРТА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

ПРОПИСИ ЗА ЂУБРЕЊЕ ПО НАЧИНУ ЖОРЖ ВИЉОВОМ.

реферат **Свет. Љ. Гавриловића.**

Још кад сам лањске године у „Тежаку" реферисао о најновијим успесима, што је у Француској постигло учење професора физиологије Жоржа Виља, обећао сам, да ћу се постарати, да подробније податке сазнам и изнесем и да реферишем и о начину ђубрења, који би и сваки практичар могао за пробу предузети и извести.

Очекивао сам, да ће, пошто сам ја у српској књижевности прокрчио пут познанству Жорж Виљовог учења, ко' год млађи и вреднији, моје обећање предузети и потребна саопштења, можда и са самог извора саопштити, јер ми је било познато, да и у Француској и у Немачкој, има ђачке привредне омладине, којој би требало, на тај начин, у „Тежаку," свој *деби* (прву појаву) да учини. Један од те младе господе, доиста се и одазвао моме очекивању и ове године у „Тежаку," имамо од њега, у изводу, саопштење о ђубрењу винограда по Жорж-Виљовој методи.

И тамо овамо — морам опет ја, да се одужим своме обећању, као год што сам и поред свега апела на позваније и меродавније, морао ове године предложити срп. пољопривр. друштву и примити се, да ја у градини његовој и покушаје са Жорж-Виљевим ђубрењем изведем, извршим и опробам.

Како је тиме и цело ово питање код нас ступило у сасвим нову фазу, која ће послужити као основица за позитивне закључке о корисности овог начина ђубрења и у Србији, то је време да свестраније упознам читаоце са практичном страном Жорж Виљовог учења, а на првом ћу месту саопштити мој предлог о извођењу проба у друштвеној градини, из ког ћемо се упознати са срествима за удобравање, начином набавке и тако даље.

I.

„Предлог управном одбору срп. пољопривр. друштва о извођењу покушаја са хемиским удобравањем земље, по Жорж Виљовој методи.

Лањске године, ја сам реферисао у „Тежаку" о Жорж-Виљовој методи хемиског удобравања земље, чији су практични резултати од врло замашне будућности и од огромног значаја по напредак пољске привреде.

Претпостављајући, да је све чланове одбора толико заинтересовала та ненадмашна пољопривредна новина, да су се са суштином њеном, ако не друкчије а оно из мог реферата: *„Преврат у пољској привреди"* упознали, ја ћу само поновити крајњи закључак многобројних покушаја извршених у Француској, на свима земљама, под свима климатолошко-географским приликама и теренским условима, а који закључак једногласно потврђује: да је метода Виљова сигурна, поуздана и доказана. Ја сам на крају оног свог реферата те податке саопштио, престављене у сувопарним цифрама, које најбоље доказују.

Додаћу још, да су ти покушаји извођени и да су потврдили истинитост методе Жорж Виљове и покушаји извршени у Русији, па и у Хрватској. Г. Мато Дудан енокемик у Загребу, саопштио је те своје покушаје, у том правцу, у књижици: *„Из праксе са кемискими гнојиви 1893."* Жорж Виљово учење, беше повод мом познанству с Дуданом и тај ми је господин своју књижицу послао на поклон. Њоме сам се врло корисно послужио и због тих покушаја и ја сам се осмелио, да предложим, да се и код нас пробе учине.

Сви ти дакле покушаји — и у Француској и у Русији и у Хрватској — говоре, најеклатантније, сами по себи, за овај мој садањи предлог.

Као што је већ познато, хемиским удобравањем земље по методи Виљовој, одговара се најбоље потреби и природи дотичних усева, дакле удобравање се само у погледу на поправљање физичких особина земље, уравља према врсти земље, а иначе се искључиво управља према потреби усева на појединим храњљивим састојцима; другим речима — ђубрењем у будуће треба тежити само физичком побољшавању земље, а за хемиско се побољшавање ђубрење не удешава према земљи, већ према усеву, који желимо да сејемо и њиме се надокнађавају, према природи усева, само они сас-

тојци у земљи, који у њој могу да понестану, или да се са свим исцрпе.

Даље, са *хемиским удобравањем по прописима Виљовим*, *постижу се* ***двогубе и трогубе жетве усева, на истом простору земље*** — према „години" и осталим климатолошко-теренским приликама и условима.

Због тога држим, да важност извођења ових покушаја и у нашој домовини, не ће нико више спорити, јер су и изгледи по нашу пољску привреду, недогледни и врло велики. Да је пољопривредно друштво, у првом реду позвато, да такве покушаје предузима и изводи: циљ и задатак друштва, предвиђени у правилама његовим, за то су нам гаранције.

Предлажем одбору:

1). Да ове године, у својој градини уз зграду друштвену, предузме покушаје по методи Виљовој, са свима нашим важнијим пољопривредним усевима и поврћем;

2). Да за винограде ангажује бар неколико виноградара, те да у разним крајевима нашим, по упуту друштвеном изврше покушаје у удобравању — ђубрењу — винограда, по Жорж-Виљовом начину;

3). Ја нудим своје услуге, да тим покушајима руководим, да упуства о томе пропишем и да покушаје, у градини друштвеној и извршим.

Имам још да саопштим потребне податке о срествима за хемиско удобравање, о цени истих, о начину набавке и да нарочито другу тачку овог предлога још јаче поткрепим и образложим.

Срества за удобравање

Што се срестава за удобравање тиче, то су обична давно позната хемиска ђубрад, или тако звано — вештачко ђубре. Виљ је само кроз тридесето-годишње испитивање утврдио: *која су од њих боља*, или другим речима, *која имају потребну сразмару хемиских хранљивих састојака и у којима се од те сразмере опет што већи проценат појединих састојака најбоље и најповољније раствара*; за тим, Виљово беше, *да за сваку појединy врсту усева, определи и утврди прописну количину тих срестава и мешавину њихову, како ће оне најповољније дејствовати на што већи принос усева.*

Видели смо, да Виљ од свију минералских и органских елемената, који су за исхрану свега биља, неопходно потребни, налази, да се само четири од њих могу исцрпети и да само њих четири и треба додавати земљи при ђубрењу.

То су: *азот, фосфорна киселина, поташа и креч.*

Видели смо, да је Виљ утврдио, да су, од ова четири плодотворна састојка, поједини од њих *доминанти* за извесну групу усева т. ј, у исцрпљеној земљи, за дотични усев, треба *далеко више* додати онога ђубрета, у коме има више растворљивог састојка што је главни плодотворни елеменат — доминант — за тај усев, но она остала три исцрпљива састојка.

Азот је доминант за: шећерну репу, олајну репицу, пшеницу, раж, јечам, овас и природне сенокоше (ливаде).

Хемиска ђубрад, која дају азота у довољној мери и у растворном виду јесу:

ПОДЛИСТАК.

СЛАВА ШКОЛЕ ЗА ВИНОДЕЉЕ И ВОЋАРСТВО У БУКОВУ КОД НЕГОТИНА.

У понедељак 1. Фебруара, на дан св. Трифуна, оживеле су просторије ове мирне насеобине доласком многих оближњих па и подаљих становника.

После службе божије у 9 часова отпочела је свечаност освећењем водице и резањем колача, под руковођењем окр. протопрезвитера, вероучитеља школе и једног ђакона.

Затим је наставник школе Тројановић орезао један чокот и заветно залио вином.

Питомци школе певали су тропар св. Трифуна; а вероучитељ школе јереј Милоје Стојадиновић беседио је о мученицима за веру хришћанску.

Потом држао је беседу управитељ школе о унапређењу пољске привреде у округу крајинском, коју доносимо у целини.

После ове беседе одпевали су питомци под руковођ. овд. учитеља П. Ђурића краљеву химну, која је саслушана стојећки.

Затим још и ове песме „Јарко сунце одскочило" и „Гусле", а између песама декламовали су „ратар", и „моје село", „очев аманет", у чему је питомце спремао настачник г. Тројановић.

После овога настала је проба пића школских и заједничка закуска, на којој је присуствовало око стотине душа.

За време закуске после здравице Њ. В. Краљу оцу отаџбине, и др. уобичајених, начелник окр. г. Сима Поповић позвав се на речи у беседи управитељевој о користи једног удружења пољскопривредног за унапређење п. привреде у округу крајинском и за тили часак скупљено је око 50 потписника са улозима од преко хиљаде динара, и жељом да управитељ у најкраћем року од 10 дана изради статуте и позове потписнике ради претреса тих правила, што је он учинио још 5. ов. м. и већ од неких угледнијих људи у месту добио пристанак и даље уписивање. Многе општине изјављују упис у чланове добротворе. А општина Неготинска уступиће неко парче земље за друштвену башту.

Са збора који ће се за цељ претреса правила држати 7. ов. м. у Неготину дознаће се даљи кораци овога предузећа, које је у најбољој намери и ваљда у најпотребније доба за народ покренуто.

Вредно је поменути декорисање локала, које је извршио воћар г. Целба, пчеларску збирку и збирку разних змија прикупљених са овога имања, које је спремио г. економ Ј. Марковић. Ту су били изложени и примерци воћака одгајених у расаднику школском и калема вин. лозе овде извршених. Но, без сумње, највећма је присутне интересовала збирка плетарских радова, које су присутни одмах већим делом и откупили. Овом приликом раздавале су се за спомен присутнима и неке поучне књиге пољопривредне садржине. *Беседа управитеља школе г. М. Савића гласи:*

Поштовани гости,

Давнашњи је обичај у Србији да се винодељци једнога места скупљају о Св. Трифуну код једнога домаћина, који те године

Амонијев сулфат (сумпоро-кисели амонијак);
Чилска салитра.

Фосфорна киселина је доминант за: кукуруз, просо, чичоку, ељду, хмељ.

Она се наоди заједно са кречом или поташом у више врсти вештачког ђубрета и то у:

томасовој згури,
кошчаном брашну;
сподијуму;
кошчаном пепелу; и у
суперфосфатима из гуана и т. д.

Поташа (кали) је доминант за: грашак, пасуљ, дуван, лан, конопљу, винограде и воћке, кромпир.

Находи се у:

калијевом карбонату (угљокисели кали),
калијевом хлориду,
калијевом сулфату,
кашниту (минерал) и
калијевом нитрату (обичној салитри).

Најбољи је по издашности и растворљивости: — калијев карбонат. Бољи и од калијевог нитрата. У осталом, како за ово, тако и за сва остала средства, поред растворљивости зависи и од цене, које ће се ђубре употребити — увек оно, које се најбоље рентира.

Креч је доминант за: легуминозе и осем, што се у згодно раствореном виду наоди у фосфатним средствима, наоди се још и у *сулфату креча* (гипсу), који је нарочито фабрички спремљен.

У Виљовом делу: „*La production végétale et les engrais chimiques*" наоде се опширни прописи ђубрења за све поједине врсте усева.[1]..... За то ћу прећи на цене и начин набавке потребних количина ђубрета.

I. Према просторијама друштвене градине, у којој би се чинили ови покушаји са свима нашим главнијим усевима, а која може износити око 60 ари, или округло 50 ари, кад се одбију стазе, путање и т. д. — требаће следеће количине ђубрета:

	количина	цена
Гуана суперфосфата I квал. (са 17—19% растворљиве фосфорне киселине)	200 кгр.	14 фор.
Поташе са 80% чистог карбоната	100 „	18 „
Амонијевог сулфата (са 25% амонијака)	150 „	21 „
Чилске салитре (са 15·5% азота)	100 „	13 „ 25
Гипса	200 „	2 „ 50
	Свега	68,75 фор.

II. За покушаје са виновом лозом, требало би набавити, по пропису Виљовом, за 10.000 чокоти или за 1 хектар просторије виноградске:

	количина	цена
Гуано суперфосфата I кв. .	400 кгр.	28 фор.
Поташе (као горе)	225 „	42 „ 75
Гипса	400 „	5 „
	Свега	75,75 фор.

Као што знамо из другог реферата, штампаног у „Тежаку" од ове године, са ђубрењем винограда по

[1]) О томе ћу говорити ниже.

држи колач, па весеље и договор; том приликом орежу неколико чокота и залију их вином, овако како то ми учинисмо.

За то је и овој школи виноградарској одређен св. Трифун за патрона. И ми ћемо, држећи се тога лепог виноградарскога обичаја, да прославимо славу школску, и како немамо других подесних прилика, да се са земљорадницима и пријатељима пољске-привреде поразговарамо о опоме, што би по напредак пољско привредни у овоме крају било корисно, то ћемо чинити барем о слави школској, којом ћемо приликом и о школи самој изнети по штогод, чиме би се њена улога око унапређења земљорадње у овоме округу објаснила и на праву меру свела очекивања, која се полажу у овај млади завод.

Заиста, ништа и није теже ни мучније а ни потребније, но створити мерило за правичну оцену рада нових установа у опште, нарочито оваквих школа па по се. Докле једни од њих траже и очекују много, те су нестрпљиви и жудни, дотле другима изгледа да оваке школе премашују овај делокруг, и да стају скупље, но кад би се сваке године известан број младића слао на страну и тамо на имањима напреднијих народа вепбали у бољим и кориснијим начинима рада.

Далеко од тога, да сматрам овај наш почетак, као узор савршенства, и далеко од тога, да поричем да се у другим напреднијим земљама, не би могло наћи за српског земљорадника много чега поучнога и корисног, опет сам одсудно сузбијао оне једностране погледе, којима се само тражи спрема ђака, а заборавља утицај који имају школска имања на околину.

А да *стране* школе са *својим* начинима привреде не могу бити у тој мери корисне за *наше* привреднике као *наше* школе, о томе не може озбиљан човек сумњати.

Школа ова, поред свога најважнијега задатка, да спрема наш подмладак за добре земљораденике, није ни једнога тренутка заборављала да ће се тек онда јатомице упућивати питомци под њен кров, кад она успе, да радом на школском имању покаже несумњиве резултате, изводљиве у свакоме месту у коме владају слични меродавни односи, који и на школском имању. Зато је и прегла ова школа свом својом снагом и свачим чиме може, да на школскоме имању што пре оно изведе у делу, што ће моћи најречитије да говори у корист њену, што ће јој најснажније мамити и старе и младе поборнике за остварење пољопривредног напретка нашег.

Зато се опет школа трудила најпре упознати са стањем земљорадње у округу и мерама за њено унапређење, па се користи овом приликом, да ово изнесе и пред вас, пријатеље пољске привреде, ради оцене и потпоре у даљем извођењу.

*

Прва непријатна појава која се у нас сусрета, та је, што се у Крајини мало цени значај напредне земљорадње, нарочито у упоређењу, како други напредни народи цене ову дојиљу народну.

Прохујала је хиљада година, а скоро ће и друга од онога времена, кад је неки мудар човек рекао да „ништа, није узвишеније ни слободног човека достојније од земљорадње".

Цар највећега и најстаријега царства у свету, — човек кога његов многобројни народ тамо на истоку зове сином неба

прописy Виљовом, постигнути су такође доста сјајни резултати, који су потврдили, да виноград ђубрен овим ђубретом не само много боље роди, већ се и *дуже времена одупире филоксерној навали*.

То је појмљиво. Као год што јако болесног човека, одржава јака а лако сварљива храна, те му на неко време помаже да се бори са својом тешком бољетицом и продужава му живот, који би се иначе много пре угасио, тако и биљке, овде винова лоза, потпуније и дуже противустају зарази, за то што је снажнија, што је боље нахрањена. Продужити живот садањим нашим виноградима, усред опасности од крвног непријатеља њиховог — филоксере — продужити га макар само за коју годину, значи добити времена, да се сигурнијим срествима — америчком лозом и калемима — продужи успешније борба са филоксером, да се добије поред времена, срестава и могућности, за подизање нових, далеко скупљих садова на америчкој дивљој подлози винове лозе.

Ову последњу околност, у корисном противдејствовању винограда са хемиским ђубретом прођубрених, потврђују и највећи противници свега што је француско, па и противници Виљови — Немци и у њиној стручној књижевности појављују се покушаји и докази, да винова лоза ђубрена вештачким ђубретом дуже противустаје филоксери, па чак да се и већ заражени виногради филоксером — опорављају и регенерирају!

Што се тиче начина извођења ових покушаја, имам да приметим, да њих за све врсте усева треба изводити *упоредо* на следећи начин:

1 леју дотичног усева, треба потпуно пођубрити по Виловој методи;

1 леју обичног усева, — без сваког ђубрења;

1 леју дотичног усева, треба пођубрити згорелим шталским ђубретом, коме је додато вештачко ђубре, у потребној количини да преставља доминант за тај усев.

Са горњом количином ђубрета за винограде, могли би постићи, да усталачнији људи, овде, у Београду а и по свима нашим важнијим виноградским местима, предузму и изврше опите, а та би количина била довољна, да се бар на 10 разних места могу опити извршити.

Поред тога држим, да би код наших виноградара, нашао одзива и један проглас и да би се међ' њима нашло људи, који би о своме трошку предузели опите, јер су ми се већ неколико њих обраћали са разним питањ'ма баш по овом делу питања.

За читаве вагоне стаје подвоз ђубрета из Беча 2,15 дин. у злату за 1000 кгр. а може се набавити из фабрике Јована Хајлингера и комп. чији сам ценовник и узео за прорачунавање цена."

* * *

Дебата у одбору, по овоме предлогу обогатила нас је искуством:

Да се и код нас, може набавити поташе са 85% чистог карбоната и да је већ набављају браћа Минх из Параћина за своју потребу; ову поташу је и ана-

---

и царем над царевима, — сваке године пред силним народом својим узоре својеручно плугом по једну бразду, да тиме ода видним знаком поштовање овоме најважнијему занимању људскоме. Ово се чини у земљи, која занатима и индустријама још за углед служи, коју Јевропа није ни достигла, а камоли престигла, и која би, по томе, лепо могла живети и од својих заната и индустрије; и опет она тако цени земљорадњу.

У Виртембершкој, земљи напредне земљорадње, на железници између путника ма којега стања и занимања најчешће чућете разговор о добрим шпарглама у Улму, о добрим воћкама у Штутгарту и Рајтлингену, о добром филдер-купусу око Хоенхајма, о лепим пастувима државних и краљевих ергела, и сваки сељак виртембершки у пуном народном поносу говори странцу: „Ми Швабе ми смо у свему добро", то му ваљда значи „wir, Schwaben, wir sind gut allewege".

Да приђемо ближе, нашим својтама, Чесима.

Земља, политички потиштена, дала је пре краткога времена на земаљској изложби, на којој су учествовали само чисти становници краљевине, несумњивога доказа својега великог привредног напретка, и овај напредак овде, као и свуда по напредним земљама, које сам упознао, пропраћан је пажњом, која се указује земљорадњи, јер нигде нисам нашао да је благостање дубљег корена ухватило, толико колико у земљама, где се земљорадња цени и уважава, Ческа, сва обрађена и дивно засађена воћкама, има свагда пуне кошеве хране, како за своје земљорадничко становништво тако и за оно, које се бави занатима и радом у фабрикама. Она живи у дивном благостању материјалном и вишком својих дапија обилато помаже царевину Аустриску. Прошле године задивио ме је силан свет на једној маленој станици у Ческој, где пуцњавом прангија дочекиваху, у скромном оделу једнога кумира, чувеног богаташа Кнеза Шварценберга, који је ту дошао на годишњи збор Ческих шумара, којима ово ваљда 20 година непрестано председава.

Знао сам да образовани људи цене ово занимање над свима осталима али нисам могао мислити, да има код овога поштованога старине, сем љубави према ствари, још и чега другога, чиме би се оволико према њему поштовање правдало, али дознао сам да он са дубоким познавањем ствари, са живим учешћем у стручним дебатима, не само руководи договором, него на својим пространим имањима остварује све оне проналаске и закључке до којих се долази на овим зборовима. Том истом приликом имао сам други диван пример поштовања земљорадње у нашем многогодишњем професору и индустријалцу г. Вшетечки, који сада живи у Прагу, и који је мени као и многима другима Србима био најљубазнији Чичероне кроз дивну изложбу Ческу, и свуда о индустрији пољопривреској као и о свима земљоделским предметима критичка осматрања чинио. Радовао сам се што се бављењем у нас није оклиматизовао, иначе би, презирући земљорадњу, окретао главу од ње и ја био лишен овако корисног Ментора.

(наставиће се)

изирао државни хемичар и члан одбора друштвеног г. Марко Леко;

Да свака солидна фабрика вештачких срестава за ђубрење, гарантује најмању (минималну) садржину растворљивих састојака;

Да и гипса има код нас на много места, но да се нигде још не копа и не употребљава.

Решено је — да се учине пробе, са овом методом ђубрења за све врсте усева и поврћа и у друштвеној градини и набави потребно ђубре.

За винограде да се пробе ограниче на околину Београда, гди би се под непосредном контролом друштвеном могли покушаји извршити.

II

Количина ђубрета за разне врсте усева.

Прописи професора Виља у том погледу, морају се мењати само у толико, у колико се поједина вештачка срества за ђубрење, могу замењивати јефтинијима, у некој земљи. На пр. за поташу он узима калијев нитрат, који је у Француској јефтинији, како се пак и код нас налази поташе као калијевог карбоната, то је корисније овај и употребити. Ово вреди и за све остале главне плодотворне састојке. Ево тих прописа:

1. *За пшеницу.*

Треба потпуног ђубрета бр. 1 свега 1360 килограма, у вредности око 280 динара за један хектар; и то:

	на хектар количина у кгр.	цена у фор.
Гуано суперфос. I (са 16—17% растворне фосфорне киселине)	400	28 фор.
Поташе (са 85% чистог калијевог карбоната)	190	36 „ 10
Амонијевог сулфата (са 25% амонијака)	250	37 „ 50
Чилске салитре (са 15·5% азота)	170	23 „ 80
Гипса	350	5 „ 25
Свега кгр.	1360	фор. 130·65

2. *За јечам, овас, раж и природне ливаде.*

Опет потпуне мешавине ђубрета, као и за пшеницу, само на хектар једну половину горњег прописа т. ј. 680 килограма, према томе стаје трошак на једном хектару око 140 динара.

3. *За коноплу и олајну репицу.*

Потпуне мешавине ђубрета, као и за пшеницу 1360 кгр. Али ако је пре тога на истој земљи била сејана пшеница, онда је и друкчији пропис, треба 1390 кгр. ђубрета на хектар и то:

Гуано суперфосфата	400 кгр.	28 фор.
Поташе	114 „	28 „ 66
Амони сулфата	400 „	60 „
Чилске салитре	90 „	12 „ 60
Гипса	386 „	5 „ 79
Свега кгр.	1380	фор. 128·05

4. *За шећерну репу, сточну репу, цвеклу, хмељ, поврће и цвеће, или биљке зељасте.*

Потпуне мешавине ђубрета бр. 2. 1370 кгр. на хектару а вредност њена износи око 305 динара. Пропис је следећи:

Гуано суперфосфата	400 кгр.	28 фор.
Поташе	200 „	38 „
Чилске салитре	470 „	65 „ 80
Гипса	300 „	4 „ 50
Свега кгр.	1370	фор. 136·30

Да се упливише на садржину шећера, те да се ова у шећерној репи повећа до грајњих краница, Виљ појачава ову мешавину на 1620 кгр. по хектару. Исто то вреди и за поврће: на сваких 100 кв. метара треба од тог ђубрета — 16,200 килограма овог појачаног ђубрета. Појачавају се: суперфосфат са 100 кгр. поташа са 50 и чилска салитра са 100 кгр.

5. *За кромпир, младе виноградске садове и младе воћке, за младе насаде шумског дрвећа и укусног рашћа (цвећа са стаблом дрвастим) — дакле за растила и расаднике.*

Потпуне мешавине ђубрета бр. 3. на хектар 1230 кгр. у вредности око 250 динара; и то:

Гуано суперфосфата	400 кгр.	28 фор.
Поташе	280 „	53 „ 20
Чилске салитре	250 „	35 „
Гипса	300 „	4 „ 50
Свега кгр.	1230	фор. 120·70

6. *За кукуруз, сирак, купус, карфиол, паштрњак.*

Потпуне мешавине ђубрета бр. 5 на хектар 1360 кгр. у вредности око 230—240 динара и то:

Гуано суперфосфата	600 кгр.	42 фор.
Поташе	190 „	36 „ 10
Чилске салитре	170 „	23 „ 80
Гипса	400 „	6 „
Свега кгр.	1360	фор. 107.90

7. *Дуван.*

За њега није специјално прописао Виљ никакав пропис, ал' на основу његовог учења, саставио је г. М. Дуадн овај пропис, који саопштавам: треба потпуног ђубрета 1230 кгр. на хектар а стаје око 280 дин.

Суперфосфата	200 кгр.	14 фор.
Поташе	280 „	53 „ 20
Амон. сулфата	300 „	45 „
Гипса	450 „	5 „ 75
Свега кгр.	1230	фор. 118·95

8. *За све легуминозе* (т. ј. боб, грашак, пасуљ, со-

чиво, детелине, граорицу) *за тим за воћке, винову лозу, за украсно грмље* (руже, малине, купине, огроз и т. д.)

Треба на један хектар непотпуне мешавине ђубрета (за то што ово биље прима азот из ваздуха) 1025 кгр. у вредности 160—180 динара и то:

Гуано суперфосфата . . .	400 кгр.	28	фор.
Поташе	225 „	52	„
Гипса	400 „	6	„

Свега кгр. 1025 фор. 76·75

III

Поступање са вештачким ђубретом и само ђубрење.

У реду је да на овом месту саопштимо како се поступа и како се ради са овим ђубретом, како се њиме земља и усеви ђубре; кад се тај посао врши за извесне усеве и т. д.

Одмах ми ваља приметити, да је овај цео посао врло прост и да не изискује никакве особите спреме или предострожности и упуства у том погледу могу се исказати у неколико врло простих правила.

а). Озимице — озиме стрнине — треба ђубрити, пре сејања, т. ј. земљу треба пођубрити са смесом ђубрета, на 8—10 дана пре сејања семена. Само се чилска салитра надвоји и остави за пролеће, а онда се и њоме после изникао усев, најдаље до половине месеца Априла.

б). За јарице вреди то исто т. ј. и код њих треба земљу пођубрити на 10 до 12 дана пре сејања. Половину чилске салитре можемо оставити за себе, па њом посути изникао усев најдаље до половине месеца Априла.

в). На ливаде посиња се половина ђубреће семе у јесен, а друга половина у пролеће.

г). И за остале усеве вреди као правило: да би могли половину ђубрета посипати пре сејања, а половину кад усев изникне.

д). Винограде треба ђубрити у јесен, после загртања винограда, или зими у Новембру и Децембру. Ако се не стигне може и у Јануару и у Фебруару. Ништа не смета ђубрити и с пролећа. Има само једна разлика у начину ђубрења: што се раније ђубри, све се плиће може ђубре закопавати, у јесен се може и по земљи посипати, па овлаш претрпати — онда има времена да у дубину до жила са кашњицом продре — иначе, треба, дошније кад се ђубри, испред и иза сваког чокота, у близини жила, ископати рупу, метути ђубре, па затрпати.

Количина потребна за један хектар, на ком обично стане 10.000 чокота, размери се каквом чашом, на толико делова, те да сваки чокот добије потребну количину ђубрета; на чокот се обично узима 120 до 150 грама мешавине ђубрета за винову лозу (која роди).

Упоредо са ђубрењем, Жорж Виљ препоручује *високо орезивање лозе — на кондире: лоза за род остави се орезана на 8 окаца, до године се она цела сасече, а лоза остављена на дрво орезе на род, опет на 8 окаца докле се треба лоза — годишња — орезе на једно око (за дрво)* и т. д.

ђ. Дрвеће — воће, шумско и украсно: ђубри се скоро на исти начин, на који и винова лоза, која већ роди; ђубрење се управља према начину орезивања и кресања, према начину одгајивања — порасту и висини дрвета. Обично колики обим, горе, запрема круна дрвета, у том растојању доле на земљи, направи се круг око воћке и т. д. и на 3—4 иљ' више места, са кочићем 50—60 сантиметара дугачким, изврте се у земља рупе, ђубре се размути у води и рупе се залију. За одрасло дрво рачуна се 300, 400, —500 грама ђубрета. Тако ће најпре допрети до сићушних жилица и најбрже дејствовати.

Што се времена ђубрења тиче, може се произвољно бирати: но што се раније с пролећа пођубри, биће увек, свакојако, боље.

е. Усеви, који се сеју на оцаке, као кукуруз, стр. репа, пасуљ, кромпир и т. д. у неколико се друкчије ђубре но остали т. ј. за њих треба ђубрити земљу само око оцака а не даље и према томе удесити, у размери спрам количине ђубрета одређене за хектар и броју оцака, који на хектару може да стане, потребну количину ђубрета за један оцак.

Што се времена ђубрења тиче, најзгодније ће бити ђубрити онда, кад се оваква биљка у оцак и сеје.

ж). Површе се такође може ђубрити произвољно. Но у погледу на време и начин ђубрења опет има неке разлике. Кад се ђубри пре сејања, онда се од прописане количине може место 13, 70 кгр. за сваки ар површине (100 квадратних метара) узети 7—8 килограма и то ће бити довољно. Ако га ђубримо пошто је површе већ у велико изникло, онда морамо за ар узети потпуну количину ђубрета и пазити још, да њиме никако не поспемо лишће на биљци.

з). За све усеве, и за све површе вреди као правило: не треба затрпавати ђубре дубље, но што жиле тог биља оду у дубину т. ј. обично 7 до 8 сантиметара дубоко.

Претрпавање најбоље је извршити браном, дрљачом иљ' грабуљама — кад се ђубри пре сејања. Иначе мотичицом се закопава. Кад се ђубри преко већ изниклих усева, што се у густо сеју (ливаде, стрнине), рецимо са чилском салитром, онда треба ђубре затрпавати лаком дрљачом. Разуме се, да се онда и то затрпавање управља по правилама дрљања усева уопште.

и). Цвеће у погледу на ђубрење има да се управља по истим правилама, по којима и остали усеви иљ' дрвеће према природи његовој.

За ђубрење цвећа у земљи, у градини, рачуна се такође за сваки ар, 12 килограма ђубрета. За цвеће

у сасцијама рачуна се, да на сваки килограм земље треба употребити 3 грама смесе за ђубрење.

ђ. Где није нарочито споменуто у овим правилима, с чиме треба смешано ђубре мешати пре употребе, важи као правило: да смешано ђубре треба помешати одмах са 3—4 пута толико земље, па га онда по њима посипати и затрпавати.

Поједине врсте ђубрета треба, пре употребе, једну с другом добро и што равномерније измешати.

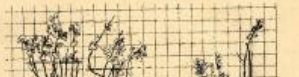

Сл. 2. Сл. 1.

Згодном приликом саопштићу упоредне резултате добијене у Русији и у Хрватској, у покушајима са ђубрењем по Жорж Вильовој методи.

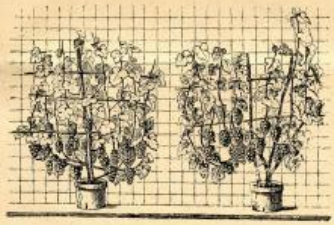

Сл. 3.

Овом приликом нак, очигледним примером — са 3 упоредне слике са природе — показаћу читаоцима разлику између ђубрене, неупутно ђубрене и никако не ђубрене земље. То су екземплари винове лозе, које је Жорж Виљ, изложио у редакцији светског листа „Figaro“ у Паризу, а које је добио у Венсенима на своме опитном пољу. Жорж Виљ је тамо — где земља иначе није особита! — постигао невероватне бербе од 20.000 кгр. грожђа по хектару, или 180 хектолитара вина!!

Сл. 1 представља чокот, који није ничим ђубрен.

Сл. 2 представља чокот, који је ђубрен свима средствима осталим али без поташа.

Сл. 3 представља чокот, који је ђубрен потпуно по прошису Жорж Вильовом.

Слике су представљене у подједнакој сразмери и оне најбоље и најречитије говоре.

КУКУРУЗНА СЊЕТ

(КИЛЕ НА КУКУРУЗУ)

Ову кукурузну болест проузрокује једна гљивица, коју научари зову: *Ustilago Maydis* — кукурузна сњет, или како наш народ зове „киле на кукурузу.“ Сњет ова напада нарочито мушке и женске цветове кукурузне — перјаницу и свилу — а ређе и стабљику саму, или доње делове лишћа кукурузног и на појединим органима биљним производи често велике хипертрофије — кесе и киле. —

Побољевање кукурузне биљке, или дотичног дела њеног, прати увек појава, ситнијих ил' крупнијих, по обиму често ка' детиња глава крупних кила — меканих кеса — које су сасвим неправилне форме, а површина им је беличасте, као свила сјајне боје. С почетка мекана маса, под површином меканом покожицом, у даљем напредовању болести, постаје све мрчије и мрчије боје и на послетку се распрсне и на све стране распростире милијуне сњених спора, у виду врло ситњушног, прилично прашка, који је врло лаган, да га и најмањи ветрић, на све стране, лако, разносити може.

Кукурузна сњет појављује се тек у току рашћења и напредовања кукурузне биљке, онда тек, кад кукуруз свила и почне градити клипове и пупељке и многи се може запитати, шта ли је „Тежаку“ те да још сада, када нико и не помишља, у овој години, кукуруз и да сеје — помиње ову кукурузну болест, која ће у тек у Јуну, Јулу или и доцније наступити?

Ти би заборавили колико је истинито искуство, освештано и преданьем и науком, изражено у златним правилима народне вековне мудрости, у „народној пословици, која вели: *„какво семе, такав род“!*

Те тако и болесно семе кукурузно, донеће — болесан род; спорама кукурузне сњети заражено кукурузно семе, ако се посеје у земљу, без икаквог даљег реда и рачуна, донеће и заражен кукурузни клип, заражен кукурузни род! А видели смо, да сињушни црнкасти прах, из кукурузних кила, има велику способност, да се далеко разноси и распростире, докле поједине споре његове поједина зрнца, што служе као семе толико су сињушне да се голим оком разликовати не могу, а толико се силно размножавају и тако се силно прилепљују за предмет, на који падну да се то никаквим рачуном не може преставити, ни ухватити.

За то сад, пре сејања кукуруза, пре припремања кукурузног семена за сетву и јесте право време, да се о кукурузној сњети говори и јесте право време, да се та зараза омета и спречава и јесте право време, да се противу те заразе потребне мере, још сада, у првом почетку, предузимају.

Истина, да је требало прве мере предострожности противу ове заразе да се предузму још прошле године

онда, када се она појављивала и бесниза, те да се по могућству спречи даље распростирање кукурузне сњети; истина је, да је лањске године, још одмах чим су се појавиле киле — или сњетне кесе — на кукурузу и пре но што су могле да се потпуно развију и своје семке да измећу — требало их отсецати и бацати — али како се то врло ретко врши и у напреднијим земљама а то ли код нас, где ретко ко и има правог појма о овој заразн — то је опет сада, кад има кукурузно семе да се тек спрема за овогодишње сејање, право време за спречавање ове заразе на кукурузишту, у садашњој години.

Не само да је право време сада, када се семе спрема за сејање, већ то је и главно доба и главни тренутак, када смо у стању да појаву ове заразе сасвим спречимо.

Најбоље је и најсигурније средство противу кукурузне сњети, оно исто, које и противу сњети на осталом житу, а то је: *потапање кукурузног зрна, одређеног за сетву, у раствору плавог камена.*

Но како свако семе, мање или више, пати и страда од овог раствора, губећи више нлн мање од своје клијавости, пошто је извесна количина плавог камена шкодљива за клијавост, то је потребно одредити колико плавог камена и у којој јачини раствора, имамо употребити зарад потапања кукурузног семена противу сњети.

Барон Никола Тимен, на основу покушаја научњака Драјпса и Кинса, чинио је у овом погледу практичне огледе и ми ћемо их овде саопштити.

Они је ове огледе извршио на следећи начин:

Сва кукурузна зрна најпре је потопио у раствор плавог камена од $^1/_2$ процента т. ј. у размери на 100 литара воде узео је $^1/_2$ кгр. плавог камена — подржао га 12 часова потопљеног у раствору и пошто је кукурузно семе просушио, онда је 200 зрна, 12 сати мочио у чистој буварској води, коју је шест пута мењао и од ових 200 зрна, 100-ну је посејао у чистом песку, а 100-ну у обичној, благој пловачној земљи и покрио их 1 см. са песком, односно са земљом.

200 зрна, држао је тачно 5 минутн у јаком кречном млеку и дотле је сва зрна непрестано мешао, те да се добро у креч увалају, креч није спират и онда су, као и горе,100 зрна у песак а 100 зрна у обичну земљу посејани.

Са 200 зрна, после мочења у раствору плавог камена, није ништа даље предузимао, него их је одмах посејао — 100 зрна у песак а 100 зрна у обичну земљу.

И на послетку,

200 зрна није никако ни мочио, него их је само 2 сахата потопио у чистој буварској води. Ових 200 зрна служили су као контрола за остале огледе, т.ј. да се може одредити ступањ клијавости кукурузних зрна, на разне начине припремљених. И од њих 100 зрна је посејано у песак, а 100 зрна у обичну земљу.

Четвртог дана, у свих 8 огледа земља је разуме се непрестано заливана како треба, почеле су се појављивати прве клице, крез песак и крез земљу и то појавиле се:

Од зрна потопљених 5 минути у кречном млеку — у песку 8, у земљи 7; од зрна мочених у раствору плавог камена, али даље немочених, но само 12 часова држатих у чистој води — у песку 13, у земљи никло је 14 зрна.

Петог дана никло је:

Од зрна потопљених 2 сата у води — у песку 69, у земљи 74; од зрна потопљених 5 минути у кречном млеку — у песку 70, у земљи 81; од зрна мочених у раствору плавог камена — у песку 60, у земљи 55; од зрна само у води мочених — у песку 85, у земљи 84.

Шестог и седмог дана клијало је:

	6. дана		7. дана	
	у песку,	у земљи	у песку,	земљи
Од зрна потопљених 2 сата у води	88	91	94	95
„ „ „ „ 5 минути у кред. млеку	84	85	94	96
„ „ мочених само у роств. плав. камена	79	74	87	94
„ „ „ „ у води	91	90	94	100

После седмог дана није више ни једно зрно никло.

Кад упоредимо ове разне бројеве једно с другом добијамо следећи резултат:

1). Мочење кукурузних зрна у $^1/_2$ $^0/_{00}$ раствору плавога камена, ни у колико не штети клијавост, шта више, у 2 пута је процент клијавости и већи, но код зрна, која су за контролу посејана а нису никако ни мочена.

2). С друге стране енергија клијања мочењем се ни у колико не умањава, јер је седмог дана исто оноликo изникло мочених зрна, колико и немочених.

3). Потапање мочених зрна у чистој води, није показало ни у колико већи проценат клијавости, спрам зрна, која су одмах пошто су извађена из раствора плавог камена, само промешана, па посејана.

4.) Исти је такав случај и при потапању мочених зрна у кречном млеку, те је према томе и свако друго мочење посве излишно.

Укупни резултат ових покушаја је следећи:

а.) Кукурузна зрна треба мочити у $^1/_2$ $^0/_{00}$ раствору плавог камена, те да се спречи појава кукурузне сњети.

б.) Не треба их после мочења у раствору плавог камена ни испирати у чистој води, нити их у кречном млеку држати, пошто то ништа не користи.

Тако је практика помогла науци, да питање о отклањању ове заразе што повољније реши и ми можемо нашим земљоделцима најтоплије препоручити овако мочење, тим пре, што тако потопљено семе и много пре и много брже ниче из земље.

О СЕЈАЊУ ПОВРЋА И ЦВЕЋА

Приближава се време сејања семена од поврћа и цвећа, па нам треба на првом месту проговорити коју реч о томе послу.

На првом месту треба изабрати семе, које треба да је једро, крупно и здраво а не учмало или од кржљаве биљке, која се није могла добро развити. Такво рђаво семе даће још кржљавију биљку, него што је она, од које смо семе добили, те ће нам, због тога, сав труд бити узалуд. Ко таквога семена нема, нека не жали новаца, нека га купи а оно ће се стоструко одплатити својим плодовима.

Леје за сејање треба добро припремити. Најбоље је земљу прекопати још с јесени, како би преко зиме измрзла. Тања земља је у пола мађубрена таме, што је онако испитљена, приступиња ледству ваздуха, топлоте и влаге. С јесени прекопана земље измеша се, у пролеће, са добро згорелим ђубретом, па опет прекопа и добро испитни. На такву се земљу може са успехом сејати свако семе.

Али при сејању не сме се са сваким семеном подједнако поступати. Има биљака, које воле топлоту, друге опет могу подносити и мраз а да не угину. Неке воле много влаге и заливања, неке угину у сувишној влази и воле суву земљу.

За то треба познавати сву биљку, од које се сеје семе, па је тако и неговати, како је њој угодно, како би од ње извукли највеће користи. Али ко то нам треба већи простор за писање. Обим листа не допушта да се од једном то све испрати, но ми ћемо то учинити мало по мало и кад је чему време.

За сад ћемо говорити само о сејању семена у опште, и о условима, који су подесни за свако семе без разлике.

Семе од поврћа може се сејати одмах на своје стално место, с пролећа, а може се сејати и у сред зиме у топле леје а после расађивати на стално место, на коме ће и дозрети за употребу. Но има поврћа, које се мора и ако је напољу посејано, расађивати, ако хоћемо да од њега зсне имамо. Такво семе су све врсте купуса, патлиџан паприка и т. д. као год што има опет и таквога, које се никако не може расађивати, ако оћемо да нам родно буде. Такве морамо са одмах посејати на стално место на коме ће и дозрети. Таква су семена: лукови, тикве, диње и лубенице.

Исто је тако и са цвећем. И од њега има врста, које се морају с пролећа, или и с јесени, посејати на своје стално место и онда ће тек дестиљи најлепше развиће своје и служиће нам на задовољство и уживање, што нам труд око њега није залудан. Резеда, мак, лан, драгољуб и т. д. много лепо и ретко цвеће, сеје се одмах на своје стално место.

Друго опет цвеће може се сејати напољу, али се мора расађивати, да би било лепо. Такво је цвеће готово све остало нама познато цвеће, као шебој, врбена, лепа катарина, каранфил, божић, бадњица, босиљак, чубар и т. д.

Ово цвеће може се и раније, још у зиму посејати, у сандучиће, или саксије и чувати у собн до времена за расађивање. Тада би у башти могли расадити на леје, у оно време, у које се оно обично сеје напољу те би нам башта раније била цвећем окићена, јер би се оно примило и развило још пре јаких врућина.

Но има цвећа финијега строја, које је вештачки произведено, човечијом негом разнежено и не може се сејати никако одмах напољу, него се мора сејати најпре у саксије и из њих расађивати, чим потера прва два листића и то тако да по три по четири струка раздалеко једно од другога, дођу у мале саксије, у које се мете најпре нешто ситног шљунка, па онда земље. До Ђурђева дана ово се цвеће неколико пута расађује из саксије у саксију и сваки пут се одваја једно од другога, тако, да се трећи пут четврти пут расади само један струк у саксију, из које се у Мају пренси у башту. Кад се овако поступа са цвећем које махом има ситније семе онда ће онда много цветати, да ће се онај који толико труда око њега улаже радовати, што се потрудио и неће жалити ono мало времена што ово тога потроши На тај начин се постиже да много цвеће ове врсте цвета још у првој години и иначе би цветало тек у другој.

У ову врсту цвећа долази сво оно цвеће не саксија, које иначе расплођавамо „пелцером" као: бегонија, дулаз петунија, (девичица), пеларгонија (белагона), георгина, која се из семена а не кромпира подиже, мимулушица, примула хинеска, цинерарија и т. д. И равни и особито лепи шебоји овако се подижу.

Семе разних биљака разнога је облика и величине. При сејању се мора пазити на његову крупноћу и према томе га и покривати земљом. Обично се сеје одвеј дубоко и оно угине због мале снаге да пробије на површину, или због ладноће, која је дубље у земљи непосесна за развиће клице.

Семе треба дакле толико земљом покрити, колико је оно дебело. Крупније семе неће се дубље у земљу, како би се имало где са клином увртити и истерати прво лишће. Семе средње крупноће, покрива се танким слојем земље а оно веома ситно не покрива се никако. Преко њега се неће, или стављена плочица, или маховина, струготине, исецкана хартија и тако штогод, што ће сачувати, да се влага нагло не испарава и што ће при заливању спречавати да вода не разнесе такво ситно семе са једнога места на друго. Сеје се оретко и равномерно, да се не би семе на једноме месту јако нагомилало а на другоме, да је одвеј раздалеко, те би и ницало нејединако и неравномерно.

Пре сејања за врло ситно семе, које се не покрива земљом, треба земљу испитити и просејати, па залити и тек онда семеном посути и покрити стаклетом, маховином и т. д. Овако семе не сме се другче заливати, већ или прскати из уста (разуме се ово се може чинити кад га нема врло много), или китом траве, па босиљка, па метвицом. Главно је мора се ситно прскати, да не би вода разнела семе.

Семе покривено земљом може се заливати са кантом, која има решетку. Само крупно и дубље забодено семе може се и онако, без решетке, залити и довољно заливати.

За свако сејање, земља мора бити пребопана и ситно грабуљама надробљена.

Ако се овако при сејању поступа може се очекивати успеха од свога труда и рада.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. Ђ. Гавриловића

(наставак)

Ораница земља по врстама усена а према становништву дели се на поједине округе, као што се види из ове таблице:

На 1000 становника долазило је хектара

	КУКУРУЗ	СТРМНА ЖИТА	КАРИВА	БАШТЕН. УСЕВИ	ДУВАН, ЛАН, КОНОПЉА	ВИНОГРАДИ	ЦОКЉАЦИ	ЛИВАДЕ И ПАШЊАЦИ
Алексиначки	101—150	151—200	2·0—2·5	5·0— 6·9	преко 10·0	10·0—19·9	20·0—29·9	221—260
Београдски	101—150	101—150	1·0—1·5	преко 10·0	до 1·5	10·0—19·9	30·0—40·0	181—220
Ваљевски	101—150	151—200	0·6—0·9	7·0— 8·0	3·0— 4·9	10·0—19·9	преко 40·0	преко 260
Врањски	до 65	101—150	до 0·5	до 2·9	3·0— 4·9	5·0— 9·9	до 4·9	до 100
Јагодински	преко 200	151—200	2·0—2·5	9·0—10·0	5·0— 7·9	30·0—40·0	преко 40·0	221—260
Књажевачки	101—150	201—250	2·6—3·0	5·0— 6·9	3·0— 4·9	30·0—40·0	5·0— 9·9	181—220
Крагујевачки	101—150	151—200	2·0—2·5	7·0— 8·0	1·6— 2·9	20·0—29·9	преко 40·0	181—220
Краински	151—200	101—150	1·0—1·5	преко 10·0	1·6— 2·9	преко 40·0	5·0— 9·9	141—180
Крушевачки	151—200	201—250	1·0—1·5	5·0— 6·9	8·0—10·0	30·0—40·0	преко 40·0	101—140
Нишки	81—100	151—200	0·6—0·9	7·0— 8·0	8·0—10·0	30·0—40·0	до 4·9	до 100
Пиротски	66— 80	151—200	1·0—1·5	3·0— 4·9	1·6— 2·9	20·0—29·9	до 4·9	101—140
Подрински	151—200	101—150	0·6—0·9	9·0—10·0	5·0— 7·9	до 4·9	преко 40·0	181—220
Пожаревачки	преко 200	151—200	1·6—1·9	5·0— 6·9	3·0— 4·9	20·0—29·9	10·0—19·9	181—220
Руднички	101—150	до 80	1·0—1·5	преко 10·0	1·6— 2·9	5·0— 9·9	преко 40·0	преко 260
Смедеревски	преко 200	201—250	2·0—1·5	9·0—10·0	1·6— 2·9	20·0—29·9	20·0—29·9	141—180
Топлички	66— 80	151—200	2·6—3·0	5·0— 6·9	5·0— 7·9	5·0— 9·9	до 4·9	до 100
Ћуприски	преко 200	101—150	1·6—1·9	7·0— 8·0	1·6— 2·9	30·0—40·0	20·0—29·9	181—220
Ужички	до 65	81—100	0·6—0·9	7·0— 8·0	3·0— 4·9	—	20·0—29·9	141—180
Црноречки	151—200	101—150	1·6—1·9	5·0— 6·9	3·0— 4·9	30·0—40·0	10·0—19·9	преко 260
Чачански	81—100	81—100	1·6—1·9	преко 10·0	3·0— 4·9	5·0— 9·9	30·0—40·0	181—220
Шабачки	151—200	преко 250	1·6—1·9	7·0— 8·0	1·6— 2·9	5·0— 9·9	преко 40·0	181—220

На реду је да видимо како стојимо ми у Србији, у погледу на стоку, опет једну врсту обртног капитала. Пописа свију врста стоке и кошница у Србији имамо из година 1859, 1866, и 1890. Овај последни попис је најтачнији, јер је извршен у целој земљи на дан 31. Децембра те године, на једанпут. Истина, да право стање стоке не ће бити ни у њему престављено, прво за то: што ови они који су пописивање вршили, нису знали да праве разлику између појединих назива за грла свију врста стоке, по њиховој одраслости и друго за то: што је наш свет усљед неправичног порезивања и оцењивања земље, заплашен и ни једном попису не верује, неповерењем сваки попис предусреће и са свима могућим ујдурмама избегава показивање правог стања, бојећи се, да се отуд не извржу још и већи намети.

Пописом стоке у 1890. год. нађено је следеће бројно стање стоке у целој земљи:

Коња 163.391
Говеда 827.745
Свиња 908.603
Оваца 2,968.904
Коза 500.780
Магараца 1.463
Мазги 125
Кошница 124.600

Интересантно је, да су пописивали и мазге у целој земљи а међутим за врло важну врсту стоке за теглење — за *биволе* којих нарочито у новим, јужним крајевима Србије, има у знатном броју, никоме није ни падало на ум да их уврсти у рубрике упуства за пописивање.

У овом делу, који *цифром* преставља целокупно стање пољске привреде у земљи, донећемо и једно упоређење, сва три вршена пописа над стоком, у погледу на вредност појединих врста и редова стоке. Морамо приметити, да ни овде нема никаквог поузданог мерила, којим би се таксација стоке вршила, онако, како би то што више одговарало ако не потпуној тачности а оно — приближној оцени и вероватноћи. За 1890. год. вредности су изналажене и срачунаване према рачунању вредности пописа стоке од 1866. год. као што иде:

Доња таблица показаће нам подробније бројно стање стоке, по појединим окрузима и по њиховој одраслости и може нам послужити за разнострука размишљања: о стању сточарства у у опште, о бројном стању и односу појединих врста стоке, о подели појединих врста по окрузима, о односу бројног стања стоке спрам броја душа и пореских глава, у целој земљи и у појединим окрузима и т. д. и т. д.

Вредност коња	*1859*	*1866*	*1890*
Вредност пастува	1,072.894	639.199	293.545
Кобила	4,379.217	3,639.192	5,177.354
Коња	5,706.700	5,392.658	6,825.205
Ждребади	1,016.346	958.128	1,515.504
Свега	12,175.157	10,629.177	13,811.608

2. Вредност говеда	*1859*	*1866*	*1890*
Вредност бикова	2,295.181	1,235.140	1,044.836
Волова	20,933.526	21,420.009	25,670.625
Крава музара	7,072.634	7,100.330	11,462.592
„ јалових	45,829.895	2,855.120	— — —
Јунади	2,854.372	2,606.118	2,880.696
Телади	2,172.456	2,206.215	2,116.499
Свега	81,158.064	37,422.932	43,173.248

3. Вредност свиња	*1859*	*1866*	*1890*
Вред. нераста	1,236.349	666.983	354.820
Крмача	7,612.842	5,575.268	3,886.605
Вепрова	6,894.079	4,789.764	2,194.360
Прасади	4,147.783	4,539.815	4,176.296 назим.
Свега	19,891.053	15,571.830	10,612.081

4. Вредност оваца	*1859*	*1866*	*1890*
Вредн. овнова	809.874	1,091.830	932.866
Оваца	10,730.478	15,812.692	16,605.952
Јагањаца	2,074.351	1,831.331	2,240.098
Свега	13,614.703	18,735.853	19,778.916

5. Вредност коза	*1859*	*1866*	*1890*
Вредн. јараца	177.531	170.595	128.662
Коза	1,765.376	2,120.062	2,259.384
Јарића	292.678	221.275	291.047
Свега	2,235.585	2,511.932	2,679.093

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ИЗВОЗ СРПСКИХ ПРОИЗВОДА

И ПРИРОДНО БОГАСТВО ЗЕМЉИШТА

пише

Јефр. П. Гудовић*.

У земљи примитивној, као што је Србија, извозни је обрт далеко од тога да одговори правим изворима земљишта, па то чак и онда кад и сами извори често превазилазе бројеве, које царинске управе показују. Но у нашем посматрању ми се морамо ипак ових бројева држати, не зато што би они имали неку апсолутну вредност, него с тога што са њима можемо упоредити прошлост са садашњошћу.

Званична статистика показује, да се је вредност извоза удвојила за последњих тридесет година, почињући од 1850 па до 1880 године; али исто тако она показује и обратно да је та вредност за последњих седам година, — од 1880 до 1887 године почела да опада. Да је то све тако показује нам следећи преглед:

Год.	1850.	извоз је изнео	23,290.131	дин.
»	1881.	» » »	44,102.911	»
»	1882.	» » »	41,284.984	»
»	1883.	» » »	44,353.490	»
»	1884.	» » »	39,968.706	»
»	1885.	» » »	37,615.299	»
»	1886.	» » »	40,718.667	»
»	1887.	» » »	34,130.038	»

Сад, ако наспрам ових бројева, који представљају вредност извежених производа, ставимо саме њихове количине (тежину и меру), видићемо да производња Србије није престала напредовати, а посебно она грана њена, која се поглавито односи на земљорадничке производе за храну, но чија је вредност међутим скоро у свима земљама у последње време доста опала.

Из горње таблице види се да постоји знатна разлика између 1886 и следујуће 1887 године; али ћемо одмах додати и то, да се ова разлика има приписати једино општој кризи, која од неколико година влада у пољопривреди целе Јевропе.

*) По Рене Миљеју.

У потврду тога што рекосмо навешћемо, као пример, да је извоз земљораденичких производа изнео у 1887 години 200,000 мет. товара (цената) више него у предходећој години; али да је у исто време и вредност ових производа изнела 300,000. динара мање. Мимогред нека будо напоменуто, да је ова појава сажалења достојна за српског произвођача и трговца, али с друге стране опет она може да охрабри страну трговину, која би хтела овде — у Србији — да потражи по ниску цену производе за потрошњу.

Србија је по превасходству права, пољопривредна (агрикултурна) земља, чија индустрија тек почиње да се развија; с тога и природни производи њеног земљишта износе скоро цео њен извоз. То нам тврди ова сљедујућа таблица.

Из самих ових бројева не би могао чевек себи створити право мишљење о производној снази Србије. На једном простору од 49,000 квадр. километара, а то је за две петине више од онога што Белгија запрема, Србија је бројала по почесном попису од 1883 године само 1,900.000* дакле просечно само 40 становника на један квадратни километар. И ако Србија има једно од најбогатијих земљишта у Јевропи, и ако ни у једној држави сразмера зиратне земље није већа него овде, опет горњи број становника стоји испод средине, коју и најспромашнији округ у Француској показује. Србија нема још кадастра о природи земљишта, али је влада прикупила у томе погледу неке податке за које се неможе рећи да су оптимистични, јер служе као основа за разрез пореза, а давале су их саме даначне главе, — па се из њих види да је земљиште Србије састављено из:

80,000 хектара винограда.
3,107,837 » оранице, обрађене или под угаром.
497,436 » земље неплодне или прљуше, изузете од порезе, и

582,453 хектара под шумом приватном, а вишак, који износи од прилике до 700,000 хект. и који је скоро сав под шумом, припада држави или општинама.

И ако населење Србије, према наведеном, није још толико многобројно да може једно такво велико имање обрадити са коришћу, опет с друге стране морамо признати, — и ако про-

* По попису од 1891. броји 2,200.000 становника.

КОЛИЧИНЕ								
ПОЈЕДИНОСТИ	ГОДИНЕ							ПРИМЕДБА
	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	
Земљорадн. производи	646.406	715.479	761.420	790 567	613.350	608.128	829 668	цен. мет.
Стока	491.729	407.641	457 222	321 925	369 821	484 820	368.630	грла
Коже	17.784	13 864	14.050	133 006	15.294	16 943	15.346	цен. мет.

ВРЕДНОСТ								
ПОЈЕДИНОСТИ	ГОДИНЕ							ПРИМЕДБА
	1881	1882	1883	1884	1885	1886	1887	
Земљорадн. производи	14,178.219	15,692.562	16,738.746	14,594.484	10,959.339	13,303 814	13,029 484	Динара
Стока	21,980.851	18,367.680	20,953.284	18,146.946	18,548.079	19,509.931	14,387.089	»
Коже	3,798.256	2,855.773	2,997 379	3,714.411	4,034.340	3,933.392	3,616.701	»

тив наше воље, — да је она земља још далеко од тога да и са овољним бројем радне снаге са којом данас располаже, — производи оволико, колико би по природи својој могла дати.

Ова неједнакост има више својих узрока. Први узрок, који је у исто време и најтеже укинути, то је нерационална подела земљишта, која је овако постала. По ослобођењу Србије сваки је сељак заузео, онако насумце, оне комаде земље, који су му се највише допадали; тамо је он гајио кукурузу, онамо садио виноград, даље опет сејао жито и т. д. и тако на овај начин су се састављала имања из мањих, једно од других удаљених поља.

Овако разпарцана поља није кадра била једна породица да на време обради, па ни онда кад нео њихов обим није превазилазио границу њене радне снаге. Србија нема аграрног закона, који би уредио поделу земљишта између појединих поседника и тиме олакшао обрађивање његово; али она има своје „задруге", т. ј. удружења више сродних једне исте породице, под једним општим старешином. Ова установа, која међутим данас већ опада, помаже да се обрађивање разпарцаних пољских имања у неколико савладати може, али она не може да замени моћну снагу личног интереса.

Поред свега, што реносмо моромо у неколико узети у рачун, као један од узрока, — што пека нам се незамери — природну немарност српског сељака, који, имајући мале потребе неграни од земље да га обогати но да му само толико да, колико му је нужно да може живити.

Начин обрађивања земље у највећем делу Србије још је сасвим примитиван; земља се врло мало или скоро никако не ђубри; шта више овај начин побољшавања земљишта у неким крајевима је готово и непознат. Систем трогодишњег плодореда, који је у Јевропи свуда познат, није довде још допро; обично се оде остави земља после треће године обрађивања да се две године одмори, па зато би било чудо над би она све три године у застопце могла да даје једнаке жетве.

Даље у Србији нема великих имања, која би давала пример за бољи метод обрађивања и за поправку сточних раса; а она угледна добра, која је држава подигла у Топчидеру и Пожаревцу нису још имала никаквог видљивог утицаја на сеоску културу.

Српски ће сељак осетити нужност да из своје баштине извуче што већу корист тек доцније и у мери, у којој се његове потребе развијале буду, а отварање нових железничких путова, који ће олакшати приступ производима ових примитивних предела јевропској цивилизацији, — даће српској земљорадњи у недалекој будућности моћан полет.

Напад, при закључку овог чланка имамо да наведемо и ону од врло велике важности околност. Унутрашњост земљишта Србије још је богатија него и сама његова површина, а међутим је много више запуштена и занемарена; па кад земљорадња тражи на свој успех већу радну снагу, енергију и техничко знање и кад садашња производња непредставља ни двадесети део будуће производње, — онда колико ли се више може то казати за рудничка блага, која леже још неразрађена и где је трговина са металима скоро сасвим непозната.

Неће ли економно стање земље бити сасвим измењено овог дана, кад вичне руке но ново отворе старе рудничке потконе и онда, које је турско завојевање затворило? Неће ли се тада видети цветајуће насеобине око рудничких средишта — центара — као што је то у старо време било? Не ће ли овај индустријски полет, као обнављач капитала, пружити благотворни утицај на благостање становника, па следствено и на саму земљорадњу? Не ће ли идуће столеће видити како се на балканском полуострву врши превратсличан у неколико овоме, коме је поворница била Калифорнија, где су се истражиоци злата претворили у врчионе земље и где је откриће драгоцених метала оживило земљорадњу? Овде би се могла у практици применити она досетљива прича о ратареви синовима, како преврку утробу земље да у њој нађу сакривените, непомишљајући да ју таквим својим корисним радом само плодном чине; — јер, докле је за њих сакривено благо било сама једно уображење, које је дражило њихову ревност, дотле се под зеленим огртачем српских планина крију у истини рудне жице, па би исто толико користи било да се оно земљиште у дубини својој открије колико и само обрађивање његове површине.

ГЛАСНИК.

Изјаву најдубље благодарности Највишем Заштитнику српског пољопривредног друштва, Његовом Величанству Краљу Србије Александру I. — Биле су срећни да изразе у аудијенцији 17. Марта ове године, од проклогодишњег збора одређени изасланици друштвени на томе, што се Његово Величанство благоволело примити заштите над српским пољопривредним друштвом, по изјављеној једнодушној жељи збора друштвеног од 30. Јануара ове године.

Његово Величанство поздравио је најстарији члан одређене депутације, многогодишњи председник и један од оснивача друштвених г. Милован Спасић редовни члан и у име депутације, друштво и своју подружина најдубљу благодарност Његов. Величанству, са свечано заложеним обећањем, да ће се српско пољопривредно друштво, колико је до сада радило на своме отрошком и по благостање народно корисном задатку, сада кад стоји под Највишом Заштитом Краља Србије, трудити и много јаче и много усрдније, да то Високо Владалачко Поверење, оправда и многобројнијим и све корисницим и корисницим радовима на унапређењу пољске привреде у Србији, на славу и част Његовог Величанства и омиљене народне династије Обреновића. Депутација је поздравила Његово Величанство са једним срдачним и искреним усклицима: Живео Највиши Заштитник српског пољопривредног друштва!

Његово Величанство примило је да се радује, што је постало Заштитник једном тако корисном друштву и што Му се дати прилика да га у раду и напретку његовом потпомаже и ободрава.

За тим је се Његово Величанство благоволело благонаклоно обратити сваком поједином члану депутације са разним питањима: о њиховом стању друштвеном, о бројном стању појединих врста чланова друштвених, о ширењу пропаганде и примању поука у наше народ, до напредњим радовима на својој појединих пољопривредних грана, о стању и напредовању појединих пољопривредних грана, о примању и ширењу популарних пољопривредних знања у пољопривредној нази и. т. д.

Изасланице у очекивању да њова правила друштвена буду готова, нису се могли ни жељи својој, раније обратити за аудијенцију, чим је друштво било извештено, да је Његовом Величанству било угодно примити се Заштите Српском пољопривредном друштву а 17. ов. месеца, дала им се ретка и свечана прилика, да из реци Његовог Величанства, чују бригу и жњу за пољопривредна напредак и благитак српског народа, те да на њих поприе за себе и за српско пољопривредно друштво, још веће одушевљење и прегнуће, са тврдим убеђењем, да пољска привреда и њено унапређење у Србији није и не ће бити у будућности занемарено и остављено настрање, већ онај нелики и главни фактор државних брига и старања, од кога зависи и спас и будућност Србије и српског народа.

Сви пријатели напретка и благита пољске привреде у Србији — њеног главног извора благостања — богатства — могу се искрено с нама радовати и уверени сво, да ће се и овом прилином од снега

срца и с најдубљим поштовањем и благодарношћу, придружити нашем усхићеном усклику:

Живео Његовиство Заштитник Привреде и Витешта: Краљ Србије, Александар I!

* * *

Практична жетелица за наше прилике. Г. Коста Јуришић економ из Црнобаре окр. подринског, обратио се српском полопривредном друштву за савет: — *коју врсту жетелица требало би набављати за наше прилике, пошто жетелица Хофкера и Шранца* (врсту је тиху жетелицу набавио за Јагодину, за своју радњу Светозар Л. Гавриловић 1887. год.) *која је тамо рамена набављана и сад, ове године, добиће више поруџбина и ако наредно рад и највећи полог лепо жање, изгледа непрактична, што је за нашу стоку одвећ тешка?* Равлог за набавку бољих справа и онде је исти, који постоји и сунда у Србији: оскудица у радној снази; радње су долазили наши Срби из Аустро-Угарске, у пограничне крајеве северне Србије, срећавали летину за десету ил' дванаесту крстину, те се бар наше Посавље и Подунавље у срећавању летине како тако помагало. Сад пак престали су и ти радници долазити (они сигурно долазе, кад их поклона напора да надиђе); сваки полопривредни напредњи рад упућен је на употребу машинске снаге.

Госп. Јуришић био је пажљив да том приликом достави друштву један извештај из „Пештаи. Лојда“ од 12 јуна пр. год. бр. 166. о једној врло практичној жетелици а тај извештај гласи:

„На утакмици жетелица из целог света држаној у Nieszyhasa пова жетелица „континенетал“ фабрике Поистова Харверстра и комп. у Батавији (коју заступа фирма Шликова у Б. Пешти) 1. добила је том приликом *двоструку награду: добила је златну медаљу и поред тога при женевској изложби рад и новчану награду у 1000 форината*

Жетелица је она само 330 кгр. тешка, сатрађена из новијег америког гвожђа и челика и била је најлакша међу свима жетелицама, које су се такмичиле

За поједине делове — челични оквир, спојнице, преврстнице, челичне точкове — добила је иста фирма и другу, државну награду..

Управни одбор срп. полопр. друштва, поимајући пажњост набавке што практичнијих машина за наше потребе и за наше прилике, у седници својој од 5 Марта 93. год. решио је: — да се о друштвеном трошку набави једна жетелица „континенетал“ и да се ове жетве још упоредо огледа са већ набављеним жетелицама. у подринском округу, како би се и друштво у будуће знало управљати, при давању савета у поруџбинама оних машина.

* * *

Колико се и како обрађује земља у Енглеској. — Од целе површине Велике Британије обрађује се: у правој Енглеској и Ирској $^3/_4$ у Волсу $^2/_3$ у брдовитој Шкотској. $^1/_4$. Од овога у 1889 години било је 56 % пашњака, 13 % детелишта и посејане траве, 8·6 % овса, 5·3 % пшенице 4·8 јечма, 4·7 сточе репе, 2·1 пропирра, а остатак жита на пиварке, гранак, боб раж, хмељ и. т. д. Пада у очи, како је велика површина у пашњацима и ливадама; она је за последњих 20 година повећана на више од 2 милиона хектара а то у почетку поглавито на штету пшенице и јечма, а од 1884 више на штету других њивских усева. У Ирској стални пашњаци заузимају простора скоро $^3/_4$ укупног земљишта, у Енглеској половину, а у Шкотској $^1/_4$.

* * *

Српским питомцима ратарске школе, који су се за потпку у „Тежаку“ (бр. 4 и 5 ове.) пријавили, да желе или на праксу на *имањима у Славонији*, јавља се:

1. да двојица могу ступити одмах на властеоском имању код Вуковара (на мајору „Јапобехоф“[?])

2. да ће се још за четворицу говори, а најдаље до 1 Априла отворити места на једном ближем њима у Срему;

3. да ће сваки на имању имати бесплатан стан и огрев, а за остало имаће се сами бринути. Ну тромесна за храну и послугу ако буду давине до 50 динара месечно.

Који год пристаје на ове погодбе нека о томе *одмах* извести писмом уредништво „Тежака.“ — Одатле ће сваки добити писмену преporуку и упутиће се одмах на место, које му се буде одредило.

Уредништво се нада, да ће наши младе ратари, кад оду на место, својом предношом и добрим владањем оправдати ову доброту, коју им на њиву молбу, указује један изврсан економ и одличан Србин на наше Славоније.

— Т.

* * *

Нов министар народне привреде — На место почасног члана српског полопривредног друштва, досадашњег министра народне привреде г. Светозара Гвоздића, који је поднео оставку, постављен је за министра народне привреде г. Велизар Крндовић народни посланик из Ловнице.

БЕЛЕШКЕ.

Коњске расе у погледу на финоћу длаке

В. Хлудзински (1887 год.) чинио је испитивања у том погледу и дошао је до следећих резултата:

1. Длака у репу, код свију је коњских раса за $^1/_3$—$^1/_4$ дебља од длаке у гриви, а ова је често и три пут, а обично нешто више но два пут дебља, од обичне длаке по телу.

2. Та је разлика код неких раса далеко већа, но код других. Највећа је разлика у финоћи длаке у репу и длаке на телу, код оријенталских коњских раса (арапске и карабахинске), за тим код средњих раса, код енглеске расе тркачке и код першеронске расе. Најмања је пак она разлика код потпуно необлагорођених пољских сељачких коња.

3. Што је раса ситнија, то је и длака финија, што је раса крупнија, то је и длака грубља и то независно од ступња „благородства“ дотичне расе.

4. Постоји тесна узајмица међу финоћом коњске длаке и климом и прилнмама местним. Расе, које се налазе у топлијим климатима имају сину, пежну длаку по телу, докле оне у хладнијим климатима, имају и грубљу и дужу длаку.

5. Исто тако постоји узајмица међу финоћом длаке и културним стањем коњске расе, ма да она зависи од климе а финоћа длаке од крупноће коња.

6. Према томе при одређивању расе, може нам микроскоп донекле корисно послужити. За ово испитивање главни је услов: испитивати поједине длаке на једанпут и од сваку раса узимати длаке за испитивање са једног истог места на телу.

Колики је терет упоште, у отању, коњ да повуче?

Цири и Милер, у својој књизи „*Мане и куди коњске*“, дају на ово питање врло леп одговор.

Ако ставите питање: колики терет може коњ да повуче? добићете од кочара и возара, сасвим неупутне и разноразне одговоре. У литератури ако потражите савет, наћићете или на „празнословље“, или на сасвим противуположне одговоре.

Да би ово послеље и доказали, довољно је да наведемо оно што иде: *Вајс* у својој *зиологији* домаће стоке вели: „Возари обично рачунају 25 до 30 центата терета на једног коња и то искл. тежине колеске“. Но исти аутор, у исто доба наводи

и покушаје, које су чинили Ёкардштајн и Вализен, те да определе приближну моћ теглења једнога коња а за краће време трајања рада.

Тим покушајем нађено је, да је врло снажан коњ:

на добром путу могао . . . 96 центата — 54 нова товара
„ врло добром насипу . . . 216 „ — 120 нових „
„ гвозденим шинама . . . 2640 „ —1478 „ „

да потегли (заједно с теретом колским).

Да ни такви покушаји не могу да одговоре на питање: „колико коњ може да повуче?“ јасно је. Добар практични одговор не могу нам дати покушаји, који одређују за краће време издржљивост коњску у раду, већ само покушаји, који би били предузимати, да определе издржљивост коња у раду за време једног дана (10 радних часова) и то не са једном једином пробом, но у повторним и многобројнијим пробама и на чврстом и на меканом земљишту, на добрим и на рђавим путевима и т. д.

Милер у својој физиологији домаће стоке тврди: да један коњ осредње јачине може да тегли на равном земљишту 20 центата (12 н. тов.) а енглески коњ тешки и до 60 центата (36 нов. тов.) на таквом путу.

Герлах (судска медецина стоке) вели: да 10—12 центата, 6—7 нов. товара, на чврстом путу, нису никакав превелики терет за осредњег коња.

Рајтлехнер у уџбенику о полопривредним машинама наводи, да је моћ теглења за једног коња на:

0,6	метара брзине	у једној	секунди	=	160	коња.
0,9	„	„	„	„	=	120	„
1,2	„	„	„	„	=	90	„
1,5	„	„	„	„	=	62	„
1,8	„	„	„	„	=	40	„
2,1	„	„	„	„	=	26	„

Закон краљевине Савсонске од 16. Априла 1840. год. прописује, да теретна кола, која воде по државним насипима, морају имати точкове са наплатцима најмање 95 м. м. широким. За тим, да два коња могу на колима са наплатцима широким 120 м. м. теглити на државним друмовима терет од 60—80 центата, — терет колски (од 40 центата, 21 нов. тов.) не урачунава се у ту тежину. Возари смеју на државним друмовима, на таквим колима са два коња, товарити 80 до 100 + 45 центата (колски терет) = 125 до 145 центата; код су наплатци 150 м. м. широки онда смеју поред колског терета од 50 центата, товарити 100—120 центата, дакле 150 до 170 центата (90—102 нов. тов.) укупног терета. (За време од 15. Новембра до 14. Априла сваке године смеју се мањи, а од 15. Априла до 14. Новембра и већи терети возити).

Али из дневног искуства знамо да су случаји такви, да пар коња мора теглити на 45 до 50 центата колске тежине још 100—120 центата терета, изузетни случаји и да се морају сматрати не само као нетачни и несигурни, већ и као право мучење стоке, поред тога што би се онда много упропашћавале кладрма и насипи.

Зависи понајпре од величине, тежине, снаге и здравља стоке, колико ће терета моћи један коњ да тегли. Обично се много више полаже на величину и тежину теретних коња, но што би требало и мисли се, да што је коњ тежи и крупнији, да он и све више теглити мора, ма да посведневно видимо, да запрета тешких и крупних коња, не може ни мањи у тешким колима и са мањим теретом, докле пар ситнијих и лакших коња, играјући се иста кола и терет тегли.

Нико не ће порицати, да крупни и тешки коњи, за то што са више тежине належу на амове, морају уопште узевши, лакше теглити велике терете, него ли осредњи или и омањи коњи са мањом телесном тежином. Али снага остаје свагда главна ствар, а она (снага) зависи од добрих костију и од мишића добро развијених и жилавих, а не уљених и дебелих.

Дакле и моћ теглења је код сваког коња, ствар „личне праграде“ и сасвим друкчија. Ко' жели да зна, коликом снагом тегљења један коњ располаже, мора га у том погледу опробати; ко' ће да своје коње како треба чува и храни и да зна колико им натоварити сме, мора гледати да испита њихову снагу и издржљивост у разним приликама.

Често се чује говор о коњским снагама, ма да многи не знају, шта се под тим подразумева.

Механика са изразом „коњска снага“ изражава ону снагу, која је у стању у једном секунду, да подигне терет од 75 кгр. један метар високо. Теглећа је снага једног коња, на спани начин далеко мања; осредњи коњ може (за време од 10 часова рада) у једном секунду најмање 60 кгр. терета по 1 метар дугачком путу да тегли.

ДОПИСИ.

Грдица. 8 марта 1893 год.

Пролеће нам се из дана у дан све јасније јавља, време се изленшава, но неки дивови иеди леви за почињање пролетних радова. Услед великог зимњег снега, а у месецу фебруару нарочито другој половини, због нагло окопњеног снега придошло много воде, оплавиле и разлиле се по њима, а многе и на куће својих истера, те се морадоше селити са својом стоком и челадма по оседним имањима и њима, која нису оплављена водом, па зато се за сво време и никакви радови нису могли радити, до пре неки дан, због чега се је у опште и с радом закаснило, и сада како који деп дан се упаче, све живо похита на рад. Од радова сада се искључиво ваше: копање и почињење сидека — јаркова, — орављање и загрћавање ограда и томе подобно.

Орање изузимајући оседнија места, неће се моћи одпочети а нарочито у ади — пољу — под потесом — до конца овог месеца а зашто: што река Морава како се је излила из својих корита, нескоро још у првој половини месеца фебруара, скоро непрестапце, па и сада заплавила је све њиве, и тек ако у првој половини овог месеца опадне у своје корито, који ће се утврдом отворити концем овог или у почетку месеца Априла, због тега ће се морати и са сетвом сејањем задоцнити, и то предзимљи, ако од данас наступи лепо време, у противном може нас и Ђурђен-дан затећи без утара. у ком случају ћемо бити приморани сејати само са једним орањем.

Ова околина у којој ја живим, налази се у низини с десне стране реке Мораве (више Краљева.) Земљишта су подељена на: ади у којој су искључиво њиве, и село или „њад потесом“ где се налазе окућнице са ливадама, пашњацима и забранима због тога што Морава скоро сваке године, а некада и два и три пута у години плави, и мењање усева — изодореч — је немогуће, те зато се и непрестано на једној истој њиви и сеје само кукуруз, као опробан, да му вода најмање може шкодити, изузимајући велике поводње. Бивало је случајева, да неки посеју стрмини, и ретко који да је отуда што могао имати прихода, јер је вода оплавила и упропастила, те зато и који се усуди једне године исту сејати, ретко кад да поваља. Стрмине су сејане само јаре а озиме до данас се није нико усуђио сејати (по ади.)

У протлој години, Морава је плавила концем месеца маја, кад све њиве беху засејане кукурузом, а на њекима и орањем, па

поито је сегнула у своје корито, кукуруз после неколико дана операно се је, изузимајући на брежљинама — матицама — где та је вода одвела, и кукуруза је јесенас ако не баш доста, а оно лепог нађено.

Из свега довде наведеног јасно је, да је и угарење њива с јесени и многих година и с пролећа немогуће, те зато и примена рационалнијег обрађивања је по све немогућа. По моме мишљењу, једино би се земљиште у „ади“ могло корисно употребити на испашу стоке, али поито је во „ади“ махом земља добра, т. ј. како умерена у обрађивању, тако и по својој хранљивости, па и ако се врло ретко или скоро реће никако не ђубри, и поито су земљишта у селу — над потесом — рамна и водоравна, и за обрађивање тешка то и пољопривредницима ове околине не остаје ништа друго, већ сејати и даље у ади кукуруз, а за ситурност од поплаве гледати те набавити и то неколико и ван потеса њива за обрађивање, било куповином или разоравањем ливада или пашњака, које Морава неможе да плави. Ово је за сада једини начин да се сам земљодељац може постарати и себи нужну храну осигурати, јер ако буде год умерена, нађи ће доста жита и у ади и у селу, ако опет буде година сушна нађи ће доста у ади, а ако година буде кишовита у селу жита.

Цена стоци је мања него јесенас, и како који дан све више опада.

Здравље како код људи, тако и код домаће стоке повољно је; заразних болести за сад нема.

Максим Т. Богавац
економ.

Драгачево. 5 марта 1893. год.

У половини прошлог месеца, почеле су код нас дувати велики ветрови, а наочито југ. Југ је потискао онако до сад непамћени велики лед и снег, јер је снег био на неким местима изузимајући пакет сирх појаса човеку; и речна корита напуни водом, која је на многим местима родне њиве са ћиршом пресула, а на неким и пов пролаз отворила.

Као што смо по стрмењитим местима куће и остале станове за себе и стоку направили — јер је такав положај код нас, исту су нам таку важност поред река и речица и потоци чотишан!

Од овако великог ветра снег се у мах поче топити, те се разне долинице — где се вода као у језера слива напуните, те се ниже лежећа земља уруч (провали) и сва оде без трага, поиаће куће, зграде и тд. и на ниже се места по сред куће и зграде нашли провалиле, тако је покварила ливаде њиве, да нико преко њих неби могао пређи никаквим начином од блата и провала — и о-неспособила за рађање.

Воћњаци су се на многим местима такође сурвали, и сад су људи наумили да пресађују шљиве, калеме и т. д. докле могу зађи да их почувају и да се неби углибили, и ако би дрво могли наћи да их исечена није у жилама покварила при урвању; ово се чини за жалбе потребе а за неке нема помена него оде што но кажу у Содом (провалу).

Овци су на многим местима покварени државни и други путови, те се почео слободан саобраћај сарећавати!

Оваца — што је остало живо од метила, почеле су се од кола Јануара т. г. већином јагњити, али их је прено половине од метила посакало, у јагњадма слаб се резултат показује, јер их овце много сипну јагње но обично досадањих година и ако су имале добру исту и храну, велико да је узрок ономе ала зима.

Сад се народ занима калемљењем и сађењем трешања, јер се то жера на зарок поито пото почети на Обретање 24. Фебруара сваке год.

Пословица вели: „Обретна се — прими трешњо, као глава ух тело Јована Крститеља!“ — добро је само нек се ради! и ове ни се привају и зашта има се доста напаљаљених трешања у сваког из ранијих година; ово чине на трешњама, које по планини и шумама, као дивље расту, а сад још више савршеније предузето.

Овај рад о трешњама што рекох траје до 7—8 ов. мц. па се на Младенце 9. Марта почињу калемити крушке, јабуке и т. д. то исто раде док год неби дрво пилестало.

Шљиве садимо од 9. Марта па док и ове не би цветале. Сами их на пањеве и жила шљивих пилимо и садимо, савршење поучемо.

Дали је калемљење и сађење њива у ово време угодно молимо предлагатеа да нам даде упутства?*

Јеврем Обренић.
земљод. из Пашина
члан подружине ср. Драгачев.

Бечеј (срез љубић.) 6 марта 1893. год.

Јесенашње татање народно о времену по поповном цветању воћа, да ће зима бити јака, обистинила се; и зима заиста била је јака; и да ли ће сад родна она година бити идемо да видимо.

Јон 14. Новембра пр. год. освану снегом земља покривена, и то је трајало тако све до 17. пр. мес.; снег је био врло велики, како се одавна не памти, и што је најглавније никако јутуло није до на Св. Сави.

Озима пшеница је сад цењен добра, — јара се и несеје; озима рак врло добра, али ретко ко сеје; озимаи јечам несеје се.

Сад је журба за рад одпочела и чека се само на лепо време.

Стока је добро изишла без комара, а најзиме је припомогла довољна количина хране сточне, која је у неколико надокнађавала пенсану ноћ њиазем. Цена говедини зимус је била добра а и сада. За ситу стоку редак је купац сем за обичну потрошњу.

Коњарство је још у напатку и мало му се нађе покласа.

Свињодеље је укратко узет пикавно, јер доста их има који нису ни видли свиње-бубе.

Са пчеларењем је обично, али је принитиво, прежда доста људи показују јаку вољу: да се у пчеларењу што боље науче: али средства недовољавању појединим да сами иду рационалним пчеларима, да их практично поуче, а у месту нема ко. Само срећа да у нашој средини имамо људи добрих и способних, који би нас практично учили овој и другим пољопривредним рационалним радњама, и као што живу у суседном нам срезу жичком, а који није богатији од нашег среза; али на жалост им до данас се не нађе уставова људи. да осниву у овом богатом срезу пољопривредну подружину, — све се одало на политику!

Зимус је доста горе посечено нешто за грађу а већином за огрев. Ништа се не предузима у циљу извршења закона о шумама те да се оголићена места шумом засаде.

Цене су производима ниске.

Здравље стоке повољно је сем оваца, које лингају од метила, богиња и неканих ситних кашуљу.

Здравље људи није најбоље, ту ти је сад запаљење плућа, реуматизам, сифилис. и по неко и умре.

Ван. М. Анђелић
техак

Сињевац. 10 марта 1893.

У броју 10 листа Тежака од т. г. прочитах чланак „људи код говеди,“ па да би се знало како код нас спасавају сељани своје волове и остала говеда у случају описаном у поменутом чланку код говеда добију надуи, описах овде. Ево како:

*) Ако пресађене стабла и сок на пресе могу се шљиве још садити в калемити и до краја Априла. Уредн.

Засуче човек руку омаже руку, мању или зјетином и тако и задње пређо с поља, па онда завуче руку у гузо пређо доста дубоко па и до лакта ако је потреба, и ону балегу, која је већ стврдла се од заваљења пређа повади — а код неког говечета она балега буде тврда за чудо необична и покрпела, и када се она тврда балега повади, онда кроз њега од прта или лактета, а неки и без овога (само се нађи да се пређо овим не повреди), сипа се млакуша вода, која када пређа напуни праћа се натрат са житком распалканом балегом, и ако брзо непочне опадати оток ово се и понавља и вода се сипа у великој количини, потом надуто говече уводи се у вир дубок, који бар до половину мора ухватити надуто говече и потом један се говече да ода брзо и овим се брзо спасе од надутости, и још ником у овој спитини од надутости није угинуло говече усљед предухитрења лечења на напред означени начин; говече спасено на овај начин други дан одма отпочеће јести и трећи дан ако је во одма се пређе у рад без икакве бојазни да ће волу рад шкодити.

Светозар Ђорђевић.
пијар оп. сабаначке

СТЕЧАЈ

Подружина Српског Пољопривредног Друштва за срез посавски и околину (у Обреновцу), потребује *једно стручно лице* које има квалификацију за *рационалног воћара и пчелара*.

Плата је годишња 1200—1500 динара годишње са квартиром. Ко се осећа способан за овај посао има се са документима пријавити до 1. Априла тек. год.

У случају да се не би пријавило тако стручно лице за обе гране, Подружина ће примити и лице стручно и за самог воћара али са погодбом.

Атреса је Подружини Српског Пољопривредног Друштва Обреновац.

Бр. 4. Из седнице управног одбора 14 фебруара 1893 године.

КОШНИЦА ЂЕРЗОНКИ

АМЕРИЧКОГ СИСТЕМА

Има на продају *по 15 динара комад*.

То су положене сандучаре; оквири се ваде озго.

Поруџбине прима и извршује Српско Пољопривредно Друштво за готово.

Оглас. Одељку Управе државне ергеле потребан је *економ*. Плата му је 68 динара месечно а као додатак квартир, огрев и осветљење; плата му се може повисити и до 80 динара, ако се после извесног времена покаже ревносан и употребљив у раду.

Првенствено право имају ђаци, који су свршили *„Ратарску школу" у Краљеву* са *одличним* или *врло добрим* успехом. Пријаве усмене или писмене прима одељак до закључно 15 марта.

Кбр. 236. Из канцеларије одељка Управе државне ергеле, 24. фебруара 1893 године у Добричеву.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Дао сам у штампу књигу:

ШКОЛСКА БАШТА

ЊЕЗИНА КОРИСТ И УРЕЂЕЊЕ

СА ЈЕДНИМ НАЦРТОМ

ПОСВЕЋЕНА

УЧИТЕЉИМА ОСНОВНИХ ШКОЛА И ОСТАЛИМ ПРИЈАТЕЉ. БАШТЕ.

Књига ће изнети 5—6 штампаних табака, а цена је 80 пара динарских (40 новчића аустр. вр.)

Молим пријатеље, а нарочито оне, којима је претплатни позив до руке дошао, да похитају са прикупљањем претплатника, чија ћу имена штампати, а књига ће бити готова до конца овог месеца.

Новац ваља напред слати подписаном или Жики Радовановићу штампару у Нишу.

12. Фебруара 1893 год
Ниш.

Петар Стојадиновић.
ХОНОРАР. НАСТАВ. ПОЉСКИ ПРИПРАВАК У НИШКОЈ УЧИТ. ШКОЛИ

Садржина: Чланци: Прошаси за ђубрење по начину Жорж Виловом од Свет. Гавриловића — Кукурузна сњет (кеке на кукурузу) — О сејању воћрка и цвећа — Критика система за одељивање земља. — Извоз српских производа од Јефр. П. Гудовића. — **Гласник:** Изјава благодарности најзајем заштитнику Српског Пољопривредног Друштва, Његовом Величанству Краљу — Практична жетелица за наше прилике — Колико се и како обрађује земље у Енглеској — Свршени житомки ратарске школе — Нов министар народне привреде — **Вешке:** Коњске раса у погледу на фином длаке — Колики је терет у опште, у стању коњ да поднуе **Дописи. Подистак.**

Цена маљим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" ПРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА **Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ**

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ. ПОДРУЖИЦА И ЧАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 14 и 15. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 11. АПРИЛА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

У ИМЕ ПОЗДРАВА КРАЉУ
ПРИЛИКОМ ПРИМАЊА ВЛАДЕ

Важним историским догађајем, који је свршен 1 Априла ове године, заснован је нов правац рада на свим па и на привредном пољу.

Остављајући другима да оцењују овај догађај са његове политичке стране, ми хитамо да на овом месту изјавимо нашу највећу радост и дубоку благодарност и оданост великом извршиоцу догађаја, нашем највишем заштитнику премилостивом *Краљу Александру I.*

Уверени, да ће одсада пажња свакога правога Србина бити мање обузета савакодневним, бескорисним, политичким и партијским трвењима, — ми смело истичемо девизу: рада, а у првом реду *привредног рада;* јер ћемо се тим најлепше одужити и својој патријотској дужности, и дужности према нашем узвишеном владару. Млого се је доста истицала важност рада на унапређењу наше привреде; време је да се збиљски и поради на том пољу.

Рад на унапређењу домаће привреде толико је важан и хитан у данашње доба, да треба сви да га прихватимо и потпомогнемо колико ко може и уме. И ако влада и сви ми доиста поклонимо онолико пажње томе раду, колико он у истини заслужује и неодложно захтева, — онда ћемо тиме највише помоћи и узвишеном нам, младом владару у остварењу оних светих задаћа, што су му пале у део, примајући владавину у своје руке.

У место китњастих поздрава, ми овај велики догађај и свечани чин, поздрављамо истицањем *потребе рада, а у првом реду привредног рада; јер тврдо верујемо да у привредном напретку лежи најјача основица народног и државног благостања.*

А ступање на владу, Његовог Величанства Краља Александра поздрављамо скромном а срдачном жељом: *да под његовом владом Србија буде привредно и културно унапређена и просторно увеличана.*

Живео Његово Величанство Краљ Александар I.

Обделавање лоза, које су од зимских мразова оштећене.

У нашој суворземској клими, особито на северњим границама виноделских предела, бивају виногради тако рећи из године у годину од мразова и ледноће оштећавани, у већем или мањем степену. Час бивају од зимских мразова пупољци (окца), час једногодишња лоза и старије гране, час и само старо чокоње, па и саме жиле и корење од лоза оштећени и промрзли; час опет од позних мразова пролетних, који су и код нас доста чести, бивају уништени већ отворени млади пупољци, ластари и цветови од наших лоза. У свима овим случајевима берићет је за идућу годину од части, или свсим уништен; и, ако се од винограда одговарајућа помоћ лози не укаже, онда може штета и на више година да се распростре.

Обделавање мразом оштећених лоза управља се према величини штете, коју су мразови на лозама оставили преко зиме, а код пролећних мразова према томе, да ли су исти раније, или позније наступили. Али овде ће се главна пажња виноградара обраћати сада само на промрзнутости, које од зимских мразова долазе. Но, пре него што пређемо на обделавање (болесних) промрзлих лоза, ми ћемо описати прво знаке промрзлости код појединих делова лозе, по којима ће се познати, да је неки део лозе промрзао и начин, којим се промрзлост код лозе (на и код другог биља) испитује и дознаје.

Код промрзлости лоза од зимских мразова могу бити у главноме три случаја могућа, и то:

1) Кад су само *пупољци* на лози *промрзли*, последица чега је, да се промрзли пупољци неће развити, нити ластаре избити. На промрзнутим пупољцима лозе, спољ ништа се особито оказити не може, по чему би се промрзлост познала, али, ако ми са оштрим ножем пресечемо промрзли пупољак, тада ћемо видети, да је пупољак на пресеку мрке боје, (место зелене). Но, није доста само један пресек на пупољку извршити; на против, треба више пресека на пупољку један за другим извршити, док не дођемо до подножја пупољка. Сад, ако су сви пресеци на пупољку зелени, онда је пупољак здрав и није промрзао, па ће и потерати; но ако су пресеци пупољка сви мрке боје, онда је он несигурно промрзао и неће се развити никако; али, ако је средина пупољка у пресеку ближе основи (подножја) пупољка још зелене боје, тада се може још са приличном сигурношћу рачунати, да ће се главни или споредни пупољци моћи развити, и мењање обичног начина резања у овом случају није нужно. На лози находећи се пупољци изложени су промрзнућу у различној мери, а нарочито у првом реду они горњи пупољци и (најразвијенији) најједрији, па тек после ниже лежећи пупољци. Само при врло јаким мразовима догађа се, да промрзну и најнижи пупољци, који се налазе у пазуху (рачви) једногодишњег и двогодњег дрвета (лозе).

2) Може *поред пупољака и сама лоза* да *промрзне*. И, да би се промрзлост и овде испитала употребљава се такође нож, са којим кору на лози до саме лике (мезгре) олуштимо на разним местима. Слој лике (или мезгре) код промрзлих прутова лозе мрке је, па често и црне боје. И сад још виноградар треба да испита је ли промрзнуће настало на целом обиму прута, или само са једне стране? У последњем случају прутови се још могу повратити и развити, те се због тог (полупромрзнућа) не морају одстранити и сећи, ако су потребни.

3) При сасвим великој зими и цичи, испод — 20°, догађа се такође, *да и само старо дрво* (чокот) сасвим *промрзне* и пропадне. И у овом случају промрзлост се дознаје помоћу ножа, а јака промрзлост познаје се и спољ на пукотинама од мраза, које се уздуж грана и стабла могу видети.

Као предохрана против свију ових оштећавања од зимских мразова јесте завођење (у великом) „нискот реза“ лозе, што се већ код већине винограда уводи, нарочито у мразовитим пределима; а код нас је готово искључиви начин одгајања. Ур.)

Дакле главна одбрана против зимьег промрзнавања лозе лежи: *у низком гајењу лозе* на главу, са резањем у главу, или на (кратке) резнике, коме не сме изостати, *и редовно загртање виногрда* пред зиму, које се састоји у томе, да се чокоње, пре наступања зиме, са (сувом) земљом добро загрне — покрије, и то тако, да се не само старо дрво — чокот, већ и једногодњи ластари — летораети добро земљом покрију — или што но кажу „загрну.“ Нарочито се пажња обраћа, да се ово загртање винограда изврши по сувљем времену и *и са што сувљом земљом*, јер са мокром земљом загрнута окца на лози, место да се сачувају и заштите, она почињу трулити, те због тога може у винограду настати велика штета, као и од зимских мразова. У пролеће пак први је посао у винограду одгртање и испитивање лоза од промрзлости, на тек после долази резидба, копња, и други радови.

Али, ако је већ једном штета од мраза настала, онда се разумним поступањем и радом око оштећених лоза иде на то, да се штета колико је могуће умањи.

Ако су само главни (родни) пупољи на летоластима прошлогодњим промрзли, а споредни пупољи избију ластаре, тада ће бар неки део рода још за ову годину заостати, и тада је добро све оне из старог чокота избијајуће ластаре оплешти (очешти — „лачити“ вели се, ур.); јер ће се они на рачун слабљења горњих ластара развијати а тиме ћемо појачати развијање горњих родних летораста и лозе. У случају да су оштећени пупољи слабе избојне снаге, и тада је боље њих задржати, да би се идућег лета и омања берба добила, него ли из пања нове јаловаке подизати. Ови слаби летораети бивају у пролеће орезани на (краћи) резник, као код обичног резања лозе.

Ако су пак сви летораети и окца на њима промрзли, онда је такође и оногодишњи род код лозе уништен. И виноградару сад не остаје ништа друго, већ да одговарајући број нових изданака из пања подигне, који ће наступајућег лета сваколико из пања избити и подесном негом у развијању их потпомагати. Промрзли летораети орежу се до главе, а нови изданци бивају идуће године орезани на резнике, и из њихових окаца развиће се тек родни ластари и летораети.

Најнеповољнији случај промрзнућа јесте, кад су промрзли не само летораети са пупољцима, већ и сам чокот (или старо дрво — пањ). Овде се помаже само *подмлађивањем из корена*. За ову цељ виноградар открије сваки промрзли чокот у корену за 15 сантиметара

дубоко, и у тој висини стари чокот пресече. Приступом ваздуха и нагомиланих сокова из корена, пробудиће се заостали спавајући пупољци (окца) кореновог стабла (подземног) *развића*, развиће се и образовати нови изданци, који се у јесен загрну добро земљом, а идућег пролећа орежу на 2—3 окца, или према потреби, ниже или више.

Код високог гајења лозе — „чардаклија," промрзну доста често поједине или такођер све старије гране чокота. И у овом је случају виноградар приморан, да нове гране изведе, и то: или помоћу побочних нових ластара из заоставшег дела појединих грана, или извођењем нових изданака и корена старог чокота, подешавајући одговарајући начин резања на резнике, или кондире или положнице.

Како је минула зима код нас била врло хладна и дуга, усљед чега је млого воћака, па и *лоза* промрзло, то ми ову поуку износимо штованим читаоцима „Тежака," по дру. О. Милеру, желећи, да се наши виноградари користе њоме у датом случају промрзнућа.

В. Виторовић.

УСЛОВИ ДОБРЕ ЖЕТВЕ

„Истина је, да оно што је за један народ добро, није добро за све земље и народе; али једна истина, спажна и непобедна излази нам пред очи из познавања хинеске земљорадње, а та је: да су њиве хинеског земљорадника сачувале своју плодност, неослабљену и у трајној младости од времена Аврамова и од времена, кад је прва пирамида у Египту (у којима се налазе хинески порцелански судови те исте форме и стила као што су и данашњи) саграђена, и то једино и цигло враћањем услова плодности, коју смо у жетви њивама одузели, или, што је једно и исто, помоћу једне врсте ђубрета, које је за јевропско ратарство већином изгубљено (човечији избаци)."

Либиг

Производња жита је још од оно доба, кад је човек постао земљорадник, најважнија грана свеколиког земљоделства. Најмање 85% зиратне земље засеје се сваке године житом. Ова огромна производња показује само важност жита, које оно има у израни људи и животиња домаћих.

Због тога се не треба ни чудити, што се сви економи баве испитивањем услова и изналажењем средстава што боље (по каквоћи и количини) жетве. Но и поред многих тако рећи небројених опита, чињених у свима земљама, још се незна *највећа* жетва пшенице, т. ј. колико један хектар пшеничног земљишта може највише рода (зрна) бацити? Интересно би јако било, кад би се могло и из наше отаџбине, бар из главнијих житних предела, сазнати колико највише баца један хектар. Ови би подаци, ма и не били потпуно тачни, били неоцењиви за даљи развој житарства тих предела.

За нас је житарство и житарска трговина тако рећи извор живота Ми, сами по себи нејаки, на ниском културном ступњу и развоју, упућени смо на земљорадњу и сточарство. Ово мало индустрије, што је имамо, тек су само почеци, истина добри а по неки и доста сјајни. Још ће дуго времена проћи, још ће требати доста и труда и капитала па да се наша индустрија далеко развије, да би она идући руку под руку са нашом земљорадњом и трговином могла нашој отаџбини створити *еманципован положај* спрам других држава. Прегаоштвом нашим, могли би то време знатно скратити.

Па поред свега тога, што нам је житарство најјачи извор благостања, опет не само да се не можемо похвалити са њим, но напротив морамо признати да се ми у *производњи жита ни мало не разумемо*. Који год каже да наш сељак — земљоделац добро гаји жито и да се у томе добро разуме, тај говори или да му ласка, или што не познаје стање ствари. Нећу ни да ласкам ни да говорим што не знам, зато било коме право или не, отворено кажем: *да је наше жито производ богате земље и угодне климе наше, и да наш земљоделац, ама ни грама удела у његовој доброти нема.*

То значи, да наш земљоделац ничим није потпомогао природу, још мање да је изучио њене законе те да их је на своју корист умео употребити. Боље се разуме у гајењу кукуруза — који се узгред буди речено или врло мало, или и никако извози — но у гајењу жита. Па зар ово није за сваку осуду? Нека одговоре сами земљоделци. —

Да би могли у пуној светлости приказати услове добре жетве требало би да опишемо овде најпре *анатомски склоп и физијолошки живот* наших жита. Али ни простор ових новина ни цељ овога чланка то не дозвољавају. Ми би се изгубили у појединостима тако, да наш земљорадник отуда не би имао никакве вајде. С тога ћемо се опет бацити на поље практике, показујући у приликама оно шта треба урадити, па да нам жетва буде добра, управо теорију практиком да заменимо.

У слави добре жетве, уколико они од знања и рада земљоделчева (о природним условима, који су ван моћи његове нећемо ни говорити) зависе, јесу:

а) добро обрађивање и спрема земље,
б) ђубрење,
в) плодоред,
г) семе,
д) сејање,
ђ) нега и
е) жетва.

О последња четири услова нећемо овде говорити с тога, што смо о њима у ранијим нашим чланцима говорили опширније, но ћемо говорити о прва три, која су не само најважнија, но и на која наш земљорадник скоро и необраћа своју пажњу, нарочито на *плодоред и ђубрење.*

I

Обрађивање и спремање земље.

Кад је човек први пут дошао на мисао да земљу обрађује и засејава — он је дрвеном куком парао земљу и у ове браздице бацао семе својих жита. Данас у место дрвене руке ради *парни плуг* и *риљ* (ашов). Но оставимо на страну ове данас најсавршеније справе; узмимо само оне у обзир, без којих рацијонални економ не може опстати — саков дволемешни једнобраздни плуг у обзир, и сравнимо његов рад са радом наших плугова, које употребљује наш земљорадник. Као год што првобитно парање земље изгледа играчка према данашњем обрађивању земље у нашој земљи, тако исто орање са нашим плуговима изгледа према орању са Саковим плугом.

Ми кажемо да смо узорали њиву, кад је са нашим мизерним плуговима на 15 с. м. дубоко исшарамо оставивши за собом саме оплазе и непревршуту бразду. На кад на овако исшарану земљу бацимо семе и трновом та браном завлачимо — е то смо богме силан рад уложили и жито добро посејали!

Грдна је то пропаст обрађивање, које ми дајемо напој земљи. Бацимо се с мислима у недавну нашу прошлост пре до 40—50 година па и мање. Какву ћемо слику обрађивања земље тада наћи? Наћи ћемо, на нашу велику срамоту, слику, која нам показује да су наши очеви и дедови боље обрађивали земљу, но ми данас. Како то? зашшшће нас многи. Лепо. Наши су стари земљиште за жито *узрали* (могло им се тако) дакле *морали су два пут* орати, па и ако је то било древњаком; ми данас за жита оремо само *једанпут*.

За жита, треба најмање двапут орати, једанпут пред само сејање, екстирпирати онда добрим, тешким гвозденим дрљачама дрљати.

Прво орање обично се врши плитко на 15 с. м. Њему је главна циљ да заосшало шиње, корење и жиле од предусева као и већ ишчилу траву или и *зелено ђубре* заоре, како би могло иструлити као храна доцнијем житу. Да би ово трулење што брже шило, оре се плиће, како би приступ ваздуха као најбољег и рушиоца и творноца, лакше до тих остатака допрти могао. У колико је његов приступ јачи и слободнији у толико брже и трулење наступа и свршава се. Обично ако је само и влаге у земљи било, или је накишавало, после шест недеља већи део ових биљних остатака иструлио је и онда можемо приступити другом — *дубоком* орању, које не сме бити плиће од 25 с. м. За ову су циљ најбољи Сакови плугови. Треба по могућству гледати, да се ово орање изврши онда, кад је стање влаге земљине умерено, како би се избегле велике грудве и громбе, које су код тешких смоница скоро неизбежне. Од овог другог орања па до сејања треба да прође бар месец дана. У колико више тим боље. Пред само сејање, треба, а нарочито ако има много великих грудава, земљиште са тешким зупчастим или јежаком ваљком, превалати, потом га тешком гвозденом дрљачом дрљати, после са екстирпатором прерити га и онда сејању приступити. Ова се радња мора повављати у случајима, ако се грудве ма из којих узрока не би могле довољно измрвити.

Пшеница захтева крушно издробљену земљу, али ипак грудвице не смеју бити мање од ораха — али не воли и не годи јој сасвим издробљена и у прах исситњена земља. Не воли такође ни да је земља мокра — каљава. Лечам и раж захтевају напротив што ситнију и суву земљу, овас може без икакве штете доћи и у каљаву земљу. За њега постоји пословица: баци ме у блато — биће ти злато.[1] За јара жита јечам, овас, раж; с јесени дубоко узорана земља остави се преко зиме у рапавој бразди; с пролећа чим се просуши, сејати треба преко бразде и дрљачом семе задрљати. Боље је дрљачом но браном влачити. Разуме се, овако се ради онде, где се не употребљују *сејалице* (машине) *врстаче*. Где се ове употребљују, мора се предходно земља добро предрљати и исситнити, уравнати; иначе би сејање врло неправилно и неједнако било; час дубље час плиће, а то би јако општетило подједнако ницање семена и даље развијање усева.

И ако наша жита не пуштају своје жиле тако дубоко у земљу, као други дубоко кореньави усеви, опет је нужно да се и за њих земља што дубље узоре. Дубоко узорана земља више је отворена и приступачнија улазу ваздуха, влаге и осталих атмосферилија. Јачим улазом ових, земља се више растара, удобрава више се и брже у њој спрема биљна храна, те је тако и усев много развијенији и родији. Поред тога треба да имамо и ону добру особину дубоко узоране земље, умек на уму: *да дубоко узорана* разуме се с јесени *земља, много више упија и задржава влагу*. Она представља један велики подени резервоар, који је од непроцитиме вредности по наша жита у најкритичнијим данима развоја њихова, у данима кад она *једрају* (наливају зрна). Од свекољких неродица жита, може се слободно узети да је $^1/_4$ следство нашег плитког и то пролетњег орања земље. Скоро сви уплиши (на силу зредост) јесу производ немања влаге у земљи у данима јуњском кад жита једрају, или другчије да кажемо, *уплиши су производ плитког орања*.

(наставиће се)

ПРЕДЕО КОПАОНИКА, ЖУПЕ И ЈЕДНОГ ДЕЛА ПОМОРАВЉА

Економске студије.

ДРАГ. К. ЈОВАНОВИЋА.

У Србији нема дивније панораме у природи, и лепшег и величанственијег предела, него ли што је Копаоник с многим, разграната висовима његовим, косама и повијарцима, као што су: Жељин, Плоча, Гоч, Нерађа и друге планине. Са Сухог Рудишта, те највише тачке на Копаонику, што се је поносно изгледа небу у облике, више се у мањатури и Комови и Дурмитор и Шара, с којима би се Копаоник, као што изгледа, рад био да надмене својом висином и својом горостасношћу.

Ми смо не давно имали прилике да са невених тачака од Балкана посматрамо Мокру планину у пиротском округу, која је, по најновијим мереньима, отела првенство Копаонику; па за тим смо били у близности Св. Николе и Суве Планине; пењали се на Иванову Лавалу, Бабин Нос, и још многе друге неке висове у Србији — али нам се чини, да, по лепоти и величанствености прегледа, ниједна од планина у Србији не може се такмичити с Копаоником. На највишој његовој тачци планимо раван и бујну вегетацију. Кад смо се горе испели, гробна тишина и тајанственост, која владаше на оној ветрометини, подсети нас на темељо тог познатог Џона Бруна....

Ко само воле природу, тај ће заиста наћи у њој на Копаонику много што шта, чега нема по другим висовима. Наћиће у њему и уживања и задовољства.

Пок. Панчић, тај најбољи познавалац наших крајева, који се је пењао и на Рило и Витош у Бугарској, имао је право што се је заустављао на Копаонику, и што је, очаран његовом лепотом и интересантношћу, жалео, да се на њему сахрани. Хоће ли његова жеља бити испуњена да се његове кости на Копаонику пренесу — то ћемо видети.

[1] Ова пословица нолико се односи на стање влаге земљине, толико и на време сејања. Овас захтева да се раније посеје, па да ће бољега рода, дакле не треба чекати са сејањем да се преме пловина и земља изсуши, но чим је могуће са њиме радити, треба га сејати.

Кад смо се од подножја Копаоника, преко села Брезна прешли Бељировац, испели на Сухо Рудиште у првој половини месеца Јула, барометар је варирао између 742—745 м. м. У том времену с малим променама владало је кишовито стање. Копаоник је био најпре покривен густом непробојном маглом, као и сва околна висина, и само за кратко време, бише се у неколико с њега скинула магла, те смо само један део хоризонта могли видети и посматрати, жалили смо, што нам се, после оволиких напора и тешкоћа што их поднесмо, не даде прилика да прегледамо и онај други део хоризонта, који је за нас од већег интереса био.

Док смо се испели на највишу тачку Копаоника, имали смо прилике да уз пут посматрамо очуваније прелазе вегетације. Као и свуколику разноликост — поцеп из долине Расине од Бруса, па до на врх Копаоника. Доле су у Расини, као и у Поморављу, кукурузи давно били одсекли род, и као гора зеленили се, дотле на оној страни Расине иду ћи Копаонику, уз копаоничку реку, кукурузи су се тек на по неким местима једва могли из земље видети, а на простору од 2 сата пред Сухим Рудиштем, сем ражи, јечма, овса и елде коју смо на једном месту видели, нигде га није било, нити пак може таме да успева због велике хладноће. Доле су у Поморављу и Расини авладе већ биле покошене, а жетва се примицала крају, дотле на овој страни, тек су по где који били отпочели косидбу — а о жетви ни помена није било. Траве су на подножју Копаоника ретке, а на вису густе и добро хранљиве за стоку. Ту су и познати државни сувати од којих је најпоћи — Бељровац, где непрегледна стада Куцовлашких номада пасу од раног пролећа до мрле јесени.

Што смо се год више од Бруса приближавали Копаонику, опазили смо, да је нера, граница дужника и другог дрвећа све мање бивало, а у место тога буква је све више превлађивала. Кад смо већ дошли до под сами вис, јестаде и буке, и у место тога спазисмо читаше шуме јелове, борове и смрчеве. Напрат беше на висини као гора најпоћи и сиуда нас је пратио на путу куд смо пролаз. У Копаонику, као и у Гочу, има неколико стружница с по 2, 3 тестере, које беспрекидно раде. Ту се на приметивали начин струже даске чамове, а и букове, као и остала друга грађа. Оне су стружнице остављене недовољном надзору државних власти, те за то се због њих и гора јако сатире и упропашћује. Такво смо уверење ми добили.

У интересу би било наше домаће индустрије и радиности, да држава што пре поклони озбиљну пажњу овом предузећу. Као и у другом свету, тако и код нас — по што смо за сада већим делом још принуђени да увозимо дрвену грађу са стране, вадало би држава, да ове стружнице помогне, да се на описан начин подигну, како би и брже и боље и јаките израда дрвеначе ишла. Сем тога требала би држава и путове за извоз грађе свуда да просече и онда би, за неколико година, престала потреба да из Славоније доносимо грађу, и за њу силан новац издајемо. Међу тим и шуме би под јачим надзором државним биле боље очуване, но овако што се сада сади сада. За онака предузећа не треба много капитала. Само вала више умешности и онаку примену воде унета, као што и други, заметнији од нас, народи чине. Онда се не ће више поновити случај, да један наш предузимач, као што је то било прошле године, за оправку ислуталог моста на Морави у Сталачу, код толиких наших шума и толике грађе у овом крају, добавља сву потребну му грађу из Славоније, зато, што је тамо нашао бољег рачуна да купи но у Србији.

Може се без претеривања рећи, да су шуме и у овом крају, а особито државне, од српско-турског рата, не само у Копаонику, Гочу и Јастрепцу, но и у другим планинама јако прорећене, а на неким местима и сасвим сатрвене и земљишта заузета, да ће проћи доста времена да се оне према новом закону опет подигну а комисија за ограничавање шума имаће несавладљивих невгода око ограничавања и поделе њихове да свакада. Што има још очуваних шума — то је око манастира. Мозговачка и ражањска планина држе се још доста добро, а Лесковик, велика планина изнад манастира св. Отеавца, сва је скоро на овој страни посечена, као што су без мало сатрвене и све шуме у моравском срезу. На подизање шума нико и не помишља бар у овом крају.

На највишим висовима Копаоника и Гоча, превлађује: јела, бор и смрча, а по осталим планинама: буква, брест, граб, јавор, јасен, јаша и т. д.

Предео Копаоника, као што се из свега овог види, упућен је у главноме на сточарство и рударство, које последње као што се види по остацима, некада је јако у њему цветало. Зоће ли сада вакупци рудника, странци, који су нешто отпочели били радити у Копаонику до пре 2, 3 године и даље наставити рад — ми не знамо. За сада они не раде ништа, а и у почетку рада њиву дали никаква резултата.

За напредак рударства у овом крају неминовно је потребно, да се просеку путови кроз Копаоник, и да се доведу у везу с Брусом, варошицом, која је удаљена од Копаоника за 5 сати. Без тога наша изгледа, да нико неће бити вољан да улаже капитал и труд неприводно у једну радњу, од које, према садашњем стању, не може имати користи — по пре штете. Стари путови, који су некада служили за потребу рударства на овом крају, давно су засута, и једва их се где где трог може познати. У Брезну познају се и данас остаци од кадрме и трагова од некакве варошице у којој су топионице биле.

Поменула смо на једном месту, да у Копаонику има неколико полоница Куцовлаха номада, који ту борave са стоком од раног пролећа до мрле јесени. Они живе и данас истим животом, као што су им и преци живели, и као што се и у Душановом законику помиљу. Њих сиуда у Србији зову Приовућима за то, што најрадије воле прве овце. И заиста, кад смо на Бељировац дошли, још из далека су се могле видети њихове овце, које су се пришле и прекриле читаве стране. Било их је на 4000 комада. Врло смо мало видели белих овака намењених с приноса. Посматрали смо овом приликом летимично и њихове провизорне колибе, њихове породице, типове и начин њиховог живота у опште. Као што је познато, читатељима овог листа, они у Копаонику на по све примитивни начин израђују кашкавељ сир и масло, и обадва артикла извозе највише на Турску. Колико смо могли њихову зараду, по њиховим казивању, проценити само они, што живе у Бељировцу, заслужују на 30.000 динара бруто прихода годишње. А кад се узме у рачун, да су њихова издања мала: да они не троше ни за шта, сем брашна и соли, јер одело и све друге потребе сами себи израђују, а њиву на иначе расположени за издатке — онда израду леиу зараду. Колика је њихова привреда од вуне, јагањаца и сира обичног што га израђују — то нисмо узимали у рачун.

Шта они Куповласи раде с новцем што га у Србији заслужују — то не знамо. По свему сио склони пре да верујемо, да они шиљу свој новац у Атинску, или какву отоманску банку, јер га не улажу у Србија у куповину непокретних добара, нити пак интересирају. А да они не диишу пријатељским духом према Србији, ми држимо, да је сваки, који их познаје, о томе уверен.

Ми мислимо, да би нашој хигијенско-санитетској полицији свакако у дужност, да подврпе контроли рад ових људи, који су до крајности прљави и нечисти, онако исто, као што пази на чистоту по механама и кавапама, дебарџицама и касапницама. Јер и она производе потребне артикле за јело, која се, према овакој производњи, не би могли потрошачима препоручати. Док нисмо видели на какав начин они израђују свој сир, ми смо га

по кад кад и куповали у вароши, од како смо пак били код њих и видели својим очима ону нечистоту у њиховим колебама где се израђује сир не беше нам више ни на ум пало, да њихов сир окушамо. Куцовласи у Бећировцу имају једног Србина, сељака из Топлице, који им израђује и сир и масло. Он је тај посао научио од једног Јеврејина, као што нам је причао, који је у Топлици с Црновунцима радио.

(наставиће се)

НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О ЕЛДИ

Ове године, уведена је у јевропску семенарску трговину једна врло важна новина, за пределе са суровијом климом, у којима су кратка лета и мало дана, нарочито рђавијих година, остаје за пораст осталих жита и хране за људе и за стоку; то је — *јапанска ељда*, од које доносимо слику — бокора, цвасти са семењацима и семена.

Тим поводом, држали смо за потребно узгред учинити и ових неколико напомена о ељди и њеном гајењу, пошто и код нас многи крајеви морају због сурове климе, дугих зима а рђавих јесени, да сеју само ељду и просо, место белих жита.

Најпре да саопштимо шта веле о овој јапанској ељди стручне стране новине. „Аустр. пољопривредни недељни лист“ пише о овој ељди следеће: „једна врло важна новина, која ће свуда, гди се ељда сеје, у брзо стећи „право грађанства“ и потиснути старе варијетете, то је јапанска ељда, коју семенарнице нуде ове године по 2·90 динара 1 килограм. Ките семењака у ове ељде, достижу по готову двогубу крупноћу обичне ељде, влаће је много јаче, више се рачва и грана, те се мора због тога и доста ореће сејати. Поред тога ова ељда сазрева за читавих десетак дана раније, но обична ељда.“ (Види сл. на стр. 113).

Из пописа сбрађевина за 1847. и 1867. год, имамо следеће податке о р спрострањењу гајења ељде, по окрузима и размерно према броју становника у истим окрузима:

Редни број	ОКРУЗИ	број житеља		Ељде хектара	
		1846	1866	1847	1867
1	Ужички	74.379	104.377	340	512
2	Чачански	48.448	58.037	30	156
3	Крушевачки	54.914	80.201	—	95
4	Рудничкн	39.593	47.565	134	22
5	Крагујевачки	70.971	98.141	10	9
6	Ћуприски	43.532	55.888	—	3
7	Ваљевски	70.729	83.483	—	4
8	Београдски	50.146	63.380	0·40	2
9	Смедеревски	42.915	59.980	—	1·60
10	Пожаревачки	100.791	140.791	—	1·60
11	Јагодински	49.721	62.179	—	0·80
12	Подрински	40.162	48.827	4	0·70
13	Алесиначки	22.877	35.511	—	0·10
14	Шабачки	64.803	73.622	—	0·40
15	Књажевачки	35.094	55.079	—	0·20
16	Краински	52.847	70.324	—	—
17	Црноречки	38.772	53.284	—	—
18	Београд	14.386	25.178	—	—
	Србија свега	915.080	1,216.346	518·40	808·40

Према теме 1867. год. долазило је на сваких 1000 станов. у целој Србији око 0·70 хектара ељде;

на округ ужички „ 5 „ „
„ „ чачанском „ 2·70 „ „
„ „ крушевачком „ 1·20 „ „
„ „ рудничком „ 0·50 „ „ и т. д.

Има још података о посејаној и пожњевеној количини ељде за целу Србију и то:

Године	Ељде је:		
	Посејано	Пожњевено	На чисто остало
	килограма		
1847	24.640	246.336	221.696
1867	38.263	382.634	344.371

Или на 1 хектару је:

	Посејано	Пожњевено
	килограма	
1867. год.	47·3	474 ⁝

Немамо податке о попису обрађевина из 1887. године, јер још нису предати јавности, а они би нам показали колико је напредовала култура ељде спрам 1867. године и дали би нам цифре и о просторној површини, која се засејава ељдом и у новим ослобођним крајевима.

Сигурно би се цифра од 808 хектара заокруглила на 1300 а можда и 1500 хектара, те би се култура ељде, по томе, могла такмичити са културом појединог трговачког биља, које се у Србији гаји. Ељде се сеје три пута више но проса и због тога, што је она у суровијим климатима нашим, врло важна биљка у плодореду — нарочито за већи део моравичког среза у окр. ужичком, држим да неће бити на одмет ово неколико редака о њеном гајењу, с погледом на то још, што би културу ељде, која поред тога што служи за храну људима, може корисно послужити и за исхрану стоке а и врло је добра медоносна биљка за пчеле — ваљало код нас проширити на много већа пространства. Ово нарочито у неповољним, рђавим и градобитним годинама, пошто се ељда може и позније сејати а да има довољно времена до јесени да стаса.

Можда би се гајење ељде могло завести ранијих година, да после раних озимица, нарочито јечмова, послужи као други род у истој години. И у овом правцу ваљало би свакојако ељду опробати.

Ове године — ако Бог да здравља — српско пољопривредно друштво, предузеће покушаје са новом јапанском ељдом.

ПОЉОПРИВРЕДНО ОСИГУРАЊЕ.

Реч у своје време.

О овој ствари било је говора у „Тежаку“, а поднешен је и неки предлог скупштини од стране народних посланика.

И само је на томе остало.

Можда је још чињен какав покушај с нацртом каквог закона у том погледу, а можда и да није, јер о томе ступци овога листа, као најпозванијег, ништа не проговорише.

Сматрајући да је предмет од огромне важности, ми о њему опет отпочињемо разговор, не с тога, да би нешто ново о томе изнели, већ да само, ако можемо, заинтересујемо факторе, који су *надлежни*.

Кад би уређење друштвено било постављено на другим, правичнијим и правилнијим основама, не би ни било потребе тра-

жити: да се пољопривредник ебезбеди од града, п оплаве, суше и др. елементарних несрећа. А овако, сиромах пољопривредник, пригњављен с једне стране неправичним економским поретком, с друге — с тешком поресном системом, мора тражити заклона од неба, не због тога што му оно доноси највише несрећа, него с тога што оно не лежи као имела или маховина на леђима пољопривредниковим, као што је случај с раним сталежима противним напретку пољопривредниковом.

Истина, палијативна мера, али нека и ње а тражимо боље и радимо да буде боље!...

Но наш пољопривредник није навикао летину своју осигуравати код осигуравајућих друштава. Он друштвима не верује, јер сумња у њихову солидност; а и нови закон о њима неће га њима примамити, јер некако нико не даје паре за осигурање ако није сигуран да ће отуда имати вајде; те и наш пољопривредник платио би осигурање само онда, кад би био извесан да ће тегодине бити оштећен, па да се од друштва наплати.

Ово је један факт, који се не да одрицати; и баш због тога чинио би нам се смешан сваки онај предлог, који би упућивао пољопривредника осигуравајућим друштвима; или би препоручивао да на основу, на ком постоје друштва осигуравајућа, установи неко пољопривредно осигурање.

За наше прилике јесте најприродније, најбоље и најостварљивије да држава уреди осигурање пољопривредникове летине; али то може бити само једним фондом, који би се пунио сталним прирезом по сразмери непосредне порезе.

Прирез би се, као што рекосмо, стално купио по сразмери непосредног пореза, дакле без прекида; а из њега би се исплаћивала пољопривредницима свака штета учињена од града, поплаве, суше, ветра и др. елементарних несрећа.

Колики би био прирез и колико би се штете исплаћивало (да ли цела или неки део) ствар је законодавчева; али да је у Србији овако осигурање једино могуће, изван сваког је спора.

И, ми се надамо, да ће се сви надлежни фактори (Министарство народне привреде, привредни савет и народна скупштина) заузети да се час пре пољопривредниково осигурање у дело приведе.[1])

Драг. Н. Ланчевић.

„СИРОТИЊСКА КРАВА“.

Коза, кад је добро млечна, с правом може носити име „сиротињске краве“, јер је она с малим задовољна и исплаћује храну боље но и једна друга врста стоке. Коза даје размерно према својој живој тежини, према утрошеној храни и пези на њу, два пут више млека, но и најбоља крава музара.

Има и код нас крајева и сојева коза, код којих поједине јединке (козе) могу бити и врло крупне и врло млечне. Ја знам појединих приоречких сојева коза, које дају дневно по 1·5—2 литра млека; реткост је, а има коза, које дају и више млека на дан, поједине чак и до 5 литара дневно. Такве су козе крупне, као добро теле и све се одликују тиме, што имају по дв сисице (брадавице) под подбрадком.

Али код нас нема и читавих сојева коза које су тако добро млечне, нити се могу наћи такве, које би се лако припитомити могле, које би и на мањем простору могле да се чувају и држе, које би се навикле и на непрекидно држање у кошари.

Само такав сој коза, заслуживао би потпуно име „сиротињске краве“ онда би их свави сиромашак, који није у стању да набави и да држи краву музару, био у стању држати, те да има мрса и смока за своју чељад. Само би тада и код нас било могуће држати козу и у варошима и у варошицама, где и највише има сиротиње, која сем маленог простора земље обично окућнице и своје кућице нема ничега више под небом.

На такву потребу сиротињску чешће сам помишљао а има већ готово читава година дана, како у стручним немачким новинама, расправљају питање о „сиротињској крави“, о поправци домаћих сојева коза, укрштањем са јако млечним швајцарским козама; има година дана, како све из реда новина пишу о овој корисној животиња и како све до једних хвале и доносе слике једног особито млечног швајцарског соја — *тогенбуршке козе* (сл. 1.) — који је јако прилагодљив како на тућу климу, тако и на непрекидно држање у кошари. Па су већ у Немачкој врло

[1]) Осигурање свакојако треба да буде извршено државним средствима, или на послетку и стварањем какаог позлашћеног друштва, које би под контролом и гаранцијом државном вршило осигурање и прикупљало потребне капитале. У „Тежаку“ ранијих година о овоме је писато.

Окружна самоуправа, по нашем мишљењу, могла би и сада још у том погледу много добри да учини за свој округ; могла би да узме у своје руке и стварање фонда за осигурање и разрезивање потребног, прирезa.

Нема бојазни да ће страна друштва за осигуравање појагмити се, да осигуравају у Србији летину земљоделчеву, јер она немају рачуна то да чине; ту баш и лежи тешкоћа осигуравања летине, што се појединци не могу њиме служити, пошто свако друштво за осигурање тражи гаранције противу губитака — у заједничком осигуравању читавих општина и срезова. Тек онда рачун вероватноће, може да их извуче из платке!

Осигуравање летине морало би се код нас ујемчити законом обвезом: да свака општина буде дужна осигуравати целу своју летину. Онда би тек и фонд, као и установа осигурања у нашој земљи, могли да добије чврст темељ за напредак и развијање.

Уред.

особљни и уважени људи засновали једно „друштво за козарство“, са двојаким задатком: да помажу укрштање домаћих коза са швајцарским сојевима и да хумано потпомажу оскуднију сељачку и варошку класу у набавци млечних коза, те тако и у издржавању њихових породица.

То беше повод, који ме нагони да о томе ево и ја нашем пољопривредном свету коју реч напишем, јер и код нас нарочито по варошима и паланкама, биће доста сиротиње, која би се врло радо одала држању бар по једне млечне козе, колико за најпречу кућевну потребу, само кад би козе биле мирне, кад би се прилагодиле на држање у кошари, и кад неби биле онако „ђаволске“ и „обешењачке“ какве су козе по природи својој. И ето и то питање је срећно решено, са набавком швајцарских сојева, а нарочито тогенбуршке козе.

И доиста је коза врло корисна и задовољна животиња, а код нас је тако запостављена, услед сатирања шума и понестајања брста за њих; оно мало лисника, што се у планинским пределима нашим, још може посећи за зиму — полаже се другој, пречој, „благороднијој“ стоци: овцама и говедима, а ко' ће још и о козама да води бригу! Међутим држе да за „козу није сено“ или друга каква храна, до ли само брст и тамо гди воде рачуна о чувању и подизању шума, коза је оглашена као највећи непријатељ шума.

Коза је с врло малим задовољна. Врло мален простор земље, с којом и најсиромашнији код нас располаже, могао би, паметно употребљен с по муке, врло корисно послужити за производњу хране, која би била довољна да се држе бар 2 добре млечне козе. Тако би се скоро без икаквих расхода и без каквог особитог труда и тај мален простор земље много боље исплаћивао, но и онда, кад би се употребио за градинарство, које се иначе близу потрошача и пијаца за то, понајбоље исплаћује, али и много више капитала, труда и рада изискује.

Међутим млечна коза исплаћује храну два пут боље но и најмлечнија крава. За то нам је доказ један прост рачун:

Коза од 50 кгр. живе тежине, кад се коле држи и храни како треба, да годишње око 600 литара млека, докле музара крава од 500 кгр, живе тежине (холандска ил' швајцарска), само 3000 литара млека, дакле једва пет пута даје више млека и ако је десет пута тежа од козе.

А кад се још узме рачун шта стаје једна тако добра крава; колико стаје њено држање и хранење; колико је велики ризик, у случају заразних болести и липсавања?!

За тим и млеко је козје далеко здравије и даје врло добар, масан и укусан сир, јер козе још нису услед вештачког држања — храњења толико разнежене, као краве музаре, нарочито страних раса, да добијају опасну болест туберкулозу (јектику). Доказано је, да се јектика преноси и на људе, у некуваном млеку и за то је увек добро млеко варити, да и клице од туберкулоче затру.

Даље по саставу хемиском, млеко је козје далеко сличније млеку женином но млеко икоје друге животиње и за то је за храну мале деце, много боље, лагодније и здравије.

Познато је даље, да се како млеко козје, тако нарочито још и сурутка, употребљује и као лек у многим болестима људским, нарочито га сви лекари препоручују за јектичаве.

Једно је нетачно уображење код многих личности, да козје млеко има одвратан мирис. Донекле то може бити и истина, ал' томе је узрок нечисто држање коза, јер се о њиној нези нико и не брине.

При држању коза у кошари, најбитнији је услов чист и свеж ваздух и потпуно суво лежиште. С тога им треба простирати и често простирку мењати; најбоља је ситна тресет за то, јер јако упија мокроту и везује сваки несносан и одвратан задах у кошари.

А кад још напоменем, да и козе треба чисто држати: чистити и тимарити — чини ми се како чујем и подсмехе и нецкаве поскочице и на мој рачун а и на рачун сироте козе — „сиротињске краве“.

Па ипак чистота је после добре хране, нарочито за млечну стоку, први и најважнији услов, па тако и за козу. Јест ја повторавам, да и козу треба надгледати и чистити, а тим пре још кад је једнако у кошари држимо!

Ужасно је, брука је и срамота, колико се све греши противуобадва ова правила: противу чистоте кошаре и тимара стоке!

По читаве месеце оставља се у тору, обору, под наслоном ил' у кошари, ђубре да лежи и то је сва „простирка“, што се стоци даје, да човеку пиштевина — мокраћа у опанак навире, кад у тор ил' кошару наиђе!

Томе су само немар и крајња неуредност узрок и такав је поступак за осуду. Има и ту изузетака, јер би се могло као пословица примити: по чистоти авлије и кошаре, познаћеш домаћина, ред и уљудност чељади.

Стока нарочито зими пати са те неуредности и нечистоте, добије обично уши, шугу и свако чудо. Кад огране пролеће, није онда чудо, што се стока једва на ногама држи, јер и са храном обично зими „потанко“ иде, ретко се довољно зимнице спреми — те у пролеће изгледа јадна стока, не као да је „презимила“, но као да се топра од какве претешке болештине придигла.

Па то све вреди и за козе, ако их држимо рад млека и ако смо ради, да нам остану млечне.

Козе не трпе у кошари велику топлоту и посведневно их треба испуштати на поље, да се проходају на чистом ваздуху.

Не треба их одвећ сниско привезивати и јариће пре кошто одрасту — за првих 6 месеци, не треба никако.

За козе је сувља храна, по брст и лисник нису искључива храна за њих. Суво, добро очувано сено, слама, кукурузна шаша — добра су храна за њих; јарма такође — ил' место ње може се давати сечене сточне репе и мекиња, зими посведневно и наизменце. Уз то до по 12 грама соли као крма.

И код остале стоке код нас се не пази довољно на одбирање приплодних грла; тек у позније време почиње се код коња и говеди — обраћати већа пажња и на то основно правило у сточарству. Али ту се ударило у „укрштање“ — са мушким

приплодним грлима бољих страних раса и сојева, без икаквог реда и рачуна. За сваки посао изискује се „знање и умење“ а за укрштање са страном, на наше прилике неприлагођеном стоком — и више пажње и умења, но што се и мислити може.

Ал' ко'ће још код коза мислити на одбирање грла, што се остављају за запат, на избор јарца и козе, које се спарују! Да би пак таквим избором могло козарство да се у великој мери унапреди, уз боље храњење и чување — о томе нема сумње.

Кад и тако напредна земља пољопривредна, као што је Немачка, која је нарочито у погледу на унапређење коњарства, говедарства, овчарства и свињарства — велике напретке учинила; у којој су чињена укрштања са свима бољим расама светским; у којој су и толике нове врло добре културне расе створене — кад дакле и у Немачкој, читаву годину дана, већ пишу говоре и раде на унапређењу козарства, путем укрштања са бољом швајцарском сојевином коза — биће корисно и код нас, који тек, тако рећи отпочињемо радити на унапређењу сточарства, бар сконцентрити оно неколико редака о „сиротињској нрави“. Можда ће се наћи ко, који ће бити вољан, да и на овом пољу поће корак два напред и да бар, поводом овога чланка поразмисли о корисности овога посла, ако не шта више.

Као што напред поменух, о тоженбуршкој кози писане већ сне могуће стручне немачке новине читаву годину дана и на послетку ме примораше, да узмем перо у руке, те да напишем садашњи чланак. Чисто осећам, да сам неки терет скинуо себи с врата, као човек, који се умири у уверењу, да је својој дужности потпуно и свестрано одговорио.

Тоженбуршка су коза је врло млечан, на један други сој више од њега млечнији. Средња млечност тоженбуршког соја равна се са просечном млечношћу наших крава музара; једна коза даје дневно 4 литра млека! Поред тога оне су повећикрупније; високе су, од гребена до земље 74—80 см., од крста опет 72 до 80 см. Жива тежина варира између 45 до 60 килограма!

Што тоженбуршку козу особито препоручује, то је њена подобност, да се у равницама, долинама лако прилагођава на држање у кошари. Но она се и као планинска коза одликује, јер и на високим висинама врло добро успева, пошто има врло добре ноге и органе за дисање.

Тоженбуршке су козе с роговима а и шуте. Боје српске, беле или црнкасте и махом прошарана на бело. Главе дуге, са пријатним изразом; уши доста велике, прат дугачак, леђа права и спална, крсти нешто оборене ал' широке, трудни кош добро сведене.

Виме, обично, прилично месната, ма да су козе напредног добре музаре. Спрам њене велике употребне вредности, она је врло задовољна у погледу на храну и негу и за то врло корисна стока, права сиротињска крава.

И у погледу на плодност врло је добра — обично код од 1 до 3 јарета, дакле чешће близни.

Код нас, хвала Богу, сад много боље стоји, но пре десетак година, с писањем пољопривредних ствари; сад има далеко више оних, који написано читају, на често и пробају, те тако и ја се надам, да и ово моје писање, не ће пасти са свим као семе на неплодну земљу, но да ће се наћи људи, који ће са мном заједно, бити вољни, да опробамо извршити набавку и ове корисне швајцарске козе.

Све је тежа живот, он све више записи од паметног рада и дељења, а ко' год се отрезо од старинских предрасуда и увиђео, да се више не може онако, како му је „бабо радио“, тај све више верује и туђем искуству, све га више придобија вероваше у науку и знање — на све радије присваја за себе корисне новине, које ће му моћи да олакшају, у данашње доба, мучну борбу за опстанак.

У том уверењу и написах, поред толиких других „дневних и горућих“, „суврених и важних“ питања пољопривредних и ово неколико редака — о „сиротињској нрави“.

Св. Љ. Гавр.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. Ђ. Гавриловић

(наставак)

Кад сравнимо бројно стање свију врста стоке из пописа свију година и упоредимо вредност поједине стоке за исте године, уверићемо се да се у години 1890, спрам 1866. године, *показује прираст, негде већи, негде мањи, изузев само свиње где је број опао за читавих 382-561 брава вредност за скоро пуних 5 милијуна динара.*

Међу тим тај пораст не може никако бити фактички, но само привидан, јер су се од 1866. год. на овамо умалили природни услови држања стоке (шуме више сатрвено, испусти и утрине погоршали у општ на рачун културе усева, умалиле се побочине за производњу хране за стоку!) Већ је 1890. год. по начину пописа пописа (извршен у свима местима у једном дану — 31. Децембра) било могуће тачније податке покупити, но раније година. Но и овај попис варираће сигурно, доста знатно, спрам фактичког стања, јер ни при њему не беше могуће избећи — прикривање и подбацивање од правих сума.

О томе, како је подељена радна снага у Србији, имамо такође неколике податке:

Пописом 1891 год. констатовано је у Србији становништво од 2.085.040 душа и то: мушких 1,064.875 и женских 1,021.165.

Задруга је било.

Са 1 чланом	. . . . .	8963
„ 2—3 члана	. . . . .	51.745
„ 4—5 чланова	. . . . .	91.480
„ 6—10 „	. . . . .	147.461
„ 11—15 „	. . . . .	24.852
„ 16—20 „	. . . . .	5.394
„ 21—25 „	. . . . .	1.432
„ 26—30 „	. . . . .	353
„ преко 30 чланова	. . . . .	176
	Свега .	331.858

Као што видимо, сада већина задруга у Србији, представља праву најближу породицу, у којој се поред родитеља, налазе деца и рође брат са својом женом и децом.

Од 331.858. задруга у Србији, пада 299.609 на задруге у којима број чланова износи 1, 2—3, 4—5 и 6—10 чланова, дакле најближу породицу, а 32.209 задруга само имају већи број чланова од 11 до преко 30 чланова. Па и од тог броја, највећи број, а то је 24.852 задруге имају од 11 до 15 чланова; према томе само 7.397 задруга имају и преко тога већи број чланова.

У упоређењу са задругама српским у почетку садашњег и пре крају прошлог века, ми сад већ после непуних 100 година видимо један огроман назадак, који се представља у потпуном расулу задруга. Видимо' да задруге из дана у дан устушају место иноконштини. Видимо да задруге, ти стожери за одржавање српских обичаја, вере и језика српског, у петвековном ропству Србинном — налазе се на смртничком роштљу. Видимо да задруге ти стожери слободе и благостања народног, устушају место: иноконштини, сиромаштини. Видимо да су између: пријање Србије, по ослобођењу српском, упосећа европеку, „западњачку културу и цивилизацију“ у наше примитивне прилике и обичаје својим модерним кућним духом, утушиле снагу и величину пољопривредничке Србије, сатрле вековног заштитника и уточишта слободе и благостања.

БРОЈНО СТАЊЕ КРУПНЕ И СИТНЕ СТОКЕ СВИЈУ ВРСТА

ПРОШЛИМ	ИМЕНА МЕСТА И ОКРУГА	К О Њ А: ЖДРЕБАДИ ПРЕКО 1 ГОД.	ОКОЛО ОД 1—4 ГОД.	од 4—12 година: КОЊА	од 4—12 година: ПАСТУВА	од 4—12 година: КОБИЛА	преко 12 година: КОЊА	преко 12 година: ПАСТУВА	преко 12 година: КОБИЛА	СВЕГА КОЊА	ВОЛОВИ	БИКОВИ	ГОВЕДА: ТЕЛАДИ ИСПОД 1 ГОДИНЕ	ГОВЕДА: ЈУНАДИ ОД 1—2 ГОДИНЕ	ГОВЕДА преко 2 године: ВОЛОВА	ГОВЕДА преко 2 године: БИКОВА	ГОВЕДА преко 2 године: КРАВА	СВЕГА ГОВЕДИ
ПОДАЦИМА	Ваљевски	18	38	352	29	91	359	1	12	669	—	—	102	138	220	7	313	861
	Врањски	25	33	393	11	111	249	4	56	682	92	7	210	209	437	10	538	1.606
	Крагујевачки	29	71	382	9	139	251	1	20	982	8	2	343	275	707	35	699	1.995
	Крајински	50	43	135	6	103	295	—	13	707	—	—	166	307	853	36	739	2.191
	Крушевачки	27	55	311	8	179	311	—	61	958	40	1	113	82	513	11	205	924
	Моравски	72	126	302	77	315	692	27	115	1.726	7	—	488	385	2058	32	821	3.600
	Пиротски	28	49	170	10	96	173	6	28	560	22	1	75	126	968	9	106	1.353
	Подунавски	53	104	279	22	197	317	5	64	1.038	—	—	336	375	852	53	773	2.178
	Пожаревачки	53	65	357	15	199	330	3	57	977	1	—	231	182	977	11	1130	1.607
	Подрињски	69	123	441	27	371	330	4	153	1.619	3	1	665	620	1622	65	1907	4.898
	Пожаревачки	18	34	281	8	144	303	3	61	1.003	1	—	121	122	251	49	231	814
	Руднички	15	26	123	3	58	117	1	18	393	25	5	41	71	425	12	121	673
	Тимочки	16	15	75	3	30	75	1	8	223	160	1	30	45	282	7	75	417
	Топлички	10	15	88	4	49	149	3	13	328	1	—	137	166	536	33	385	1.054
	Ужички	28	45	145	30	127	116	15	45	561	3	—	92	90	514	9	184	889
	Црноречки	58	97	1083	54	382	699	38	95	2.496	9	3	97	96	540	88	265	1.512
	Београд	45	33	767	19	135	348	13	28	857	31	3	37	22	475	3	103	640
	Ниш																	
	Свега	549	1010	4925	334	2646	5267	119	928	15778	405	24	3362	3215	11698	384	8557	27216
ПОДАЦИМА	Ваљевски	1013	1584	1830	142	2349	4819	28	925	9780	3	—	9729	11165	22495	2073	16484	61871
	Врањски	1056	1478	1232	114	2109	4616	40	2053	9709	215	25	8343	8177	21377	979	19765	59041
	Крагујевачки	540	887	802	111	1626	4272	12	910	6260	15	7	7744	7423	19655	834	13429	49255
	Крајински	522	930	1238	89	1428	4685	25	900	6689	16	2	8579	8152	19556	438	8754	54797
	Крушевачки	415	958	619	82	1526	4113	21	613	5940	54	3	8171	6795	25544	636	16035	57880
	Моравски	483	740	532	70	1323	748	5	994	4787	178	5	8613	6316	22962	532	14158	50779
	Пиротски	870	1074	1597	135	1957	2405	35	1108	8979	79	6	4151	4755	20877	562	10283	40427
	Подунавски	1280	2250	4365	202	4273	6044	78	2592	21875	—	3	10363	12068	30153	1589	21593	76770
	Подрињски	1022	1841	2709	237	4103	3723	34	2850	16045	9	2	8296	9114	23761	1851	13423	72251
	Пожаревачки	755	1209	3548	375	2921	4349	27	1809	16865	10	15	5477	6743	20443	1615	17535	51813
	Руднички	649	1147	1605	111	1661	3105	16	1104	8489	1	—	11903	15727	23503	1931	25265	81333
	Тимочки	934	1401	1304	123	1886	1255	26	1393	7982	236	17	5118	5335	23503	674	11982	46672
	Ужички	941	1618	1720	119	1771	3435	32	1113	10150	—	3	9201	12337	18865	1204	17300	58907
	Црноречки	647	658	496	53	1140	600	6	1167	5117	79	3	3795	3293	19005	272	11719	29256
	Свега	11704	18310	25587	2281	33227	55950	451	20093	147613	1058	101	108559	116814	330577	14332	230247	800529

СВИЈУ ВРСТА НА ДАН 31 ДЕЦЕМБРА 1890 ГОДИНЕ

Свиње: ПРАСАДИ	НАПИТАНИ	ВИЈЕПРОВА	ПРАШАТА	КРМАЧА	СВЕГА	Овце: ЈАГЊАДИ ДО 1 ГОД.	ОВНОВА	ОВЦАМА	СВЕГА	Козе: ЈАРЕЋА ДО 1 ГОД.	ЈАРАЦА	КОЗА	СВЕГА	Кошнице
11.633	31.988	5.299	2.014	21.633	72.567	32.057	6.057	90.469	128.583	1.461	266	4.053	5.780	12.070
9.694	5.571	1.332	261	7.249	24.107	44.969	6.849	116.953	168.571	14.578	1.679	47.698	68.955	2.032
14.033	22.945	9.872	1.553	16.627	65.030	39.181	6.248	150.143	195.572	1.838	344	6.054	8.236	9.705
6.931	8.884	3.418	477	11.738	31.448	35.768	6.027	119.045	160.840	8.685	1.771	27.286	37.742	4.686
15.032	19.943	9.890	1.184	21.686	67.735	48.678	6.668	160.734	216.080	9.195	1.155	29.453	39.803	6.246
18.972	28.328	15.856	1.903	23.895	88.954	43.400	8.273	193.293	244.966	4.987	847	19.484	25.318	7.580
4.648	2.534	657	148	4.607	12.594	52.616	8.507	141.693	202.816	21.477	2.905	64.487	88.869	4.475
25.335	59.535	6.649	2.972	38.793	133.284	32.223	8.212	113.811	154.246	1.834	415	5.516	7.765	15.309
29.198	41.971	17.495	2.764	31.949	123.377	33.643	9.343	197.286	240.272	1.145	361	7.268	8.774	14.877
29.398	37.319	26.053	2.572	35.750	131.090	54.608	11.616	236.444	302.668	6.446	1.202	22.466	29.814	16.427
10.618	21.155	3.024	923	12.846	48.566	49.704	6.344	158.482	214.530	5.447	717	17.184	28.648	8.402
8.505	9.472	2.123	185	8.534	28.819	62.368	9.363	175.171	247.442	13.773	1.605	38.721	54.099	8.239
4.224	4.258	773	207	5.639	15.101	33.711	5.365	131.103	178.071	6.935	943	21.324	29.202	6.868
6.537	13.718	1.420	282	7.934	29.891	41.603	5.490	119.649	160.524	7.306	1.134	23.133	31.573	4.481
7.224	11.455	3.795	282	9.913	32.668	35.385	5.490	119.649	160.524	7.306	1.134	23.133	31.573	4.481
312	487	1.998	11	260	3.077	53	120	1.059	1.232	3	4	112	119	603
157	26	64	3	25	295	61	32	1.801	1.894	3	1	11	15	276
202.448	319.589	109.718	17.741	259.107	908.603	640.028	109.749	2,214.127	2,968.904	116.419	16.755	376.564	509.780	124.690

НА ДАН 31 ДЕЦЕМБРА 1890. ГОДИНЕ У СРБИЈИ

СВИЊА						ОВАЦА				КОЗА				КОЊИЦА
ПРЕКО 2 ГОДИНЕ	ЗАПЛОДЕНЕ	ЈЕЗИКОВА	НЕРАСТОВА	ЈЕРМАДА	СВЕГА СВИЊА	ЗАРАЂЕНЕ ДО 1 ГОД.	ОВНОВА	ОВАЦА	СВЕГА ОВАЦА	ЗАРАЂЕ ДО 1 ГОД.	ЈАРАЋА	КОЗА	СВЕГА КОЗА	ЖА. ЗРЕЛ
228	171	525	7	101	1032	106	26	799	931	13	2	67	82	358
309	95	198	11	172	625	159	163	1263	1585	60	3	399	462	67
945	1011	1653	102	909	4590	396	250	5581	6227	15	3	68	86	611
766	530	419	44	592	2351	834	204	2446	3484	681	125	2647	3451	220
897	1193	2568	93	983	5724	237	34	1715	1886	19	11	349	379	170
2857	3555	6552	264	2415	12653	1835	395	10321	12550	94	28	483	605	563
105	21	41	4	60	261	194	33	1578	1805	47	11	151	209	91
2063	2287	7434	48	415	3162	248	63	1600	1911	21	7	117	145	544
352	200	195	200	2233	14417	4501	76	2474	2788	25	14	237	274	525
293	203	571	35	129	901	594	73	1574	2241	916	177	3478	3971	1208
95	94	41	12	320	1607	116	37	1237	1390	10	3	50	63	133
265	229	123	11	67	809	139	22	847	1008	30	5	21	83	367
539	993	1105	33	131	860	141	33	604	771	33	7	30	100	60
312	487	1994	11	269	3464	1008	156	4248	5402	39	3	117	150	147
157	26	84	3	45	3077	53	120	1659	1232	3	4	112	119	267
					295	61	58	1801	1894	3	1	11	15	692
11475	12167	25989	922	10169	60722	10465	2519	55022	68006	1982	407	8222	10611	6034
11405	31817	5774	2007	21531	71534	31951	6031	89670	127652	1448	361	3886	5698	11715
9405	5846	1705	250	7037	23962	53810	6586	115690	166986	14518	1676	17399	63493	1985
13084	21035	8249	1351	13718	60440	30785	6008	144552	189345	1823	341	5986	8150	9094
6165	8354	2999	133	11146	29097	35435	5923	118209	157567	8004	1453	21639	34201	4566
14135	18750	7322	1101	20703	62011	48541	6634	159010	214184	9176	1154	29106	39424	4044
16115	24773	9314	1619	21149	73301	41566	7478	182972	232416	4096	519	19866	24748	7017
4533	2833	616	144	4537	12333	52423	8674	148715	209811	21230	2891	61356	88660	4377
24748	58837	5672	2943	33380	130799	31979	8819	112211	153285	3813	498	3309	7620	14523
27383	35032	13960	3716	31534	120215	33105	9269	194472	237184	1122	347	7031	8500	13452
10266	20955	2889	398	19717	116772	50195	10764	239720	288687	5530	1025	19288	25843	15289
8212	9264	1562	170	8014	47065	49210	6371	156901	212483	5437	714	17434	23585	8249
4120	4164	733	195	5573	27312	82352	9326	374474	466052	12366	1609	29450	43016	7372
6372	13480	1197	271	7803	29032	33879	5313	105404	144489	11576	1501	21932	34809	3234
6684	19102	1690	349	9119	29204	41439	5342	130109	177300	6915	936	21254	29102	6094
						34377	5344	115491	155122	7276	1131	23016	31423	4214
190975	307422	83729	16819	248928	847881	629563	107230	2159015	2895898	114439	16348	368342	498127	118566

РЕДНИ БРОЈ	ИМЕНА МЕСТА И ОКРУГА	БРОЈНО СТАЊЕ КРУПНЕ И СИТНЕ СТОКЕ															
		КОЊА								ГОВЕДИ							
		ЗАПЛОЂЕНЕ ЖЕНКЕ И ЖРЕБИЦЕ	СИЉЕЗИ ОД 1—4 ГОДИНЕ	ОД 4—12 ГОДИНА		ПРЕКО 12 ГОДИНА		СВЕГА	МАГАРАЦИ	МАЗГЕ	ТЕЛАД ЖЕНСКА 1 ГОДИНЕ	ТЕЛАД МУШКА ОД 1—2 ГОДИНЕ	ПРЕКО 2 ГОДИНЕ			СВЕГА
				КОЊА	КАСТРИСА	КОЊКА	КАСТРИСА						ВОЛОВА	ЈЕНСКА	КРАВА	
1	Ваљевски . . .	1031	1592	2092	210	2860	2094	30	934	10449	3	—	9131	11294	22459	2079	16809	62732
2	Врањски . . .	1091	1504	1455	127	2220	1645	1	2095	10391	308	31	8953	8579	27014	998	10303	60047
3	Крагујевачки . .	579	959	1254	120	1795	1524	13	969	7242	23	9	8107	7409	20258	989	14318	51350
4	Крушевачки . . .	552	673	1527	95	1599	2132	25	1043	7396	16	2	3155	3449	20119	402	9113	36988
5	Моравички . . .	645	1003	963	90	2015	1427	21	734	6898	95	4	8241	6877	23857	647	16239	55861
6	Пароћски . . .	555	886	835	147	1610	1510	32	909	6513	105	5	7021	6691	25020	569	18577	54838
7	Подрински . . .	884	1123	1767	143	2053	2278	41	1236	9529	102	7	8295	8881	31693	571	10178	59618
8	Подунавски . . .	1338	2354	3138	415	4470	6361	91	2656	22013	—	3	10699	12042	31801	1622	12378	78043
9	Пожаревачки . .	1065	1926	2968	251	4691	4065	37	2107	17022	10	7	8530	9305	34538	1602	14932	72858
10	Рудничк	825	1513	3839	502	5092	4770	91	2112	18485	13	16	9142	7433	22065	683	19432	58765
11	Смедеревски . .	647	1220	1965	119	1805	2521	18	1177	9492	2	—	15028	13840	23754	1980	25536	82147
12	Тимочки	900	1467	1405	90	2539	1639	16	1153	9329	188	11	2884	3586	19117	351	6748	32886
13	Топлички	1091	1916	1379	136	1916	1330	27	1311	8205	396	61	5448	5585	23316	681	12056	47089
14	Ужички	521	1032	1004	123	1821	3984	33	1156	10478	1	3	3238	12583	19106	1239	17665	60001
15	Чачански . . .	675	743	840	83	1587	716	24	1313	5678	82	3	4296	3395	10519	272	11953	30435
16	Београд	48	97	1088	54	2183	809	36	95	2496	9	3	93	96	540	18	765	1512
17	Ниш	15	33	267	19	135	348	19	28	857	31	3	37	92	475	5	103	640
		12253	19320	30522	2615	35873	41217	570	21021	163391	1463	125	111921	120029	342275	14716	288804	827745

ГЛАСНИК.

Честитка Његовом Величанству Краљу. Поводом тих што је Његово Величанство Краљ Александар примио владу у своје руке, управа Срп. пољоприв. друштва сматрала је за своју прву и пријатну дужност, да му честита тај велики и историски чин. У парочитој седници 4. ов. м. управа је закључила, да корпоративно представе Његовом Величанству, а 7. ов. м. ју је Он благонаклоно примити у аудијенцију.

Другтвени председник г. Коста Таушановић поздравио је Његово Величанство Краља овим речима:

Ваше Величанство!

Управни одбор Српског пољопривредног друштва срећан је што може данас подвести срдачна честитања своме узвишеном заштитнику, Вашем Величанству, на примању Краљевске власти у своје руке.

Ваше Величанство,

Дубоко проникнути уверењем, да је економно благостање најпостојанији темељ за развијање и остварење свих народних идеала, ми се радујемо, што ћемо од сада под непосредном заштитом Вашег Величанства продужити рад на економном напретку нашег народа.

У тој радости молимо Ваше Величанство да нам дозволи да можемо узвикнути:

Живио узвишени заштитник пољопривредног друштва, живело Његово Величанство Краљ Александар!

На овај поздрав и честитку Краљ се је љубазно захвалио управи и целом пољоприв. друштву, изјавивши да он сматра ово друштво као врло потребно и корисно и да рад његов на унапређењу пољске привреде и сам високо цени. И као Краљ и као заштитник друштва пратиће и даље друштвени рад и свагда му бити благонаклон, желећи му у раду успеха и напретка.

Затим се је поздравио са свима члановима управе и они с. Њим — растали уз узвик: Живео Краљ!

* * *

Нов министар народне привреде. У првој влади, коју је Његово Величанство Краљ Александер I. примивши владу у своје руке, именовао, — за Министра Народне привреде постављен је г. *Раша Милошевић*, пријатељ нашег народног економ. Честитамо и стрицу, што је добила за Министра човека, који се је сарежом и досадањим радом показао заслужан за њу, и лично г. Рашу, што му се даје прилика, као Министру, да и делом покаже колико му лежи на срцу привредни напредак наше земље.

Све гране привреде, у првом реду пољска привреда много очекују од новога Министра; и ми се надамо да ће се њихове жеље и очекивања доиста и задовољити.

И у име срп. пољопривредног друштва у коме је г. Раша редовни члан, поздрављамо новога Министра и желимо му срећан и пуно успешан рад.

* * *

Пчеларско-воћарска задруга држала је 7-ог. Фебруара ове године, свој трећи редовни годишњи скуп, на коме је читан извештај управног и надзорног одбора о раду за 1892. годину и рачун о почетном и имовном стању задруге.

Овај ће се извештај штампати у свој целини у листу „Тежак" и овде се само у изводу саопштава.

Задруга има сада на своме Пчелињику у Топчидеру кошница: пуних 176, празних 199, снега дакле 375 комада и то система Левицког, Американка и неколико квадратура које су све израђене у радионици задруге. Меда је било на 2960 килограма, од које је количине један део извађен за продају а један део остављен за исхрану пчела преко зиме.

У расаднику воћарском има спремљених за палашење: крушака 125 ком, јабука 138 ком. и шља 85 ком. и на земљишту сејано је нешто разна, сунцокрета, еспе и лана.

Управа је и у 1892 год. отворила практични курс за изучавање пчеларства и воћарства; за тај курс пријавило се 15 кандидата, али је само њих 7 могло бити примљено и они су тај курс са добрим успехом свршили.

Имовно стање задруге било је у 1892 години 11.196·60 динара у зградама, кошницама, алатима и материјалу; и као пасива узимају се само удесиоце којих има 1000 комада, свакн комад по 10 динара.

Напомиње се три године како је основана Пчеларско воћарска задруга у патриотској цели да практичним путем шири у народу пчеларско-воћарско знање те да тако допринесе да се ове две важне гране народне привреде унапреде и привредницима обилате материјалне користи донесу. У овоме је погледу задруга доста допринела те се у народу пробудила јача жеља за пчеларење које је последњих десетина година било јако занемарено; јер док је 1859. године било у Србији 166.000. кошница, дотле је 1866. год. било само 146, 000 а крајем 1890. године свега је тај број на 122.000 кошница, рачунећи ту и кошнице у новоослобођеним крајевима. Но с друге стране може се опет констатовати да се у последње време пчеларење доста брзо подиже, а нарочито се почиње радионално радити са кошницама новог-берлиновог-система на више жеста у Србији.

На овоме скупу изабрата је нова управа из ових задругара.

I Управни одбор: г.г. Јефрем П. Гудовић, Коста Главинић, Милан Антић, Мита Петровић, Никола Вујитић, Горчакон Милова новић, Малован Марковић, Алекса Живановић, и Стеван Вељановић. За председника тога одбора изабран је г. Гудовић за благајника г. Мита Петровић, а за секретара г. Алекса Живановић.

II Надзорни одбор: г.г. Ђура Хранговић, Алекса Ђурић, Ђура Милојковић, Драгомир Здравковић, и Милутин Марковић, а за председника тога одбора изабран је г. Хранговић.

ВЕЛЕШКЕ.

Да ли јевропско домаће свињче, води своје порекло од дивљег свињчета?

Наука потврђује чињено посматране и искуством потврђено правило: да је могуће спаривање дивљег и питомог свињчета и ако само посредним путем т. ј. грађењем закључака и предпостављања.

Многи професори и доктори, — научари, тврде, да се све дивље свиње прасе са питомом — једном другом дуж целог тела, која поступно бледи или и нестаје, са једном сталношћу т. ј. чим дође у доба назимади и одрасле свиње.

И због тога, што се много пута и врло често и питома прасад прасе са таквим пругама, које бледе и нагон 4—5 недеља нагон нестајавају, доводе то у везу са атавизмом (устуком) у прародитељске облике свињчета, пре но што је оно припитомљено — дакле на по рекло од дивљих свиња.

Докле су код нас богате жировање у још богатијим шумама и планинама, давале могућности, за врло корисан домаћлук са свињама, — за јевтино и природно тајење свиња, забележено је на њима много места а остало је и предањима сачувано искуство, да је дивљи вепар врло често јурио и бускрио питоме крмаче.

Тако је „обнављања крв" наше уштомљене и облагорођене мангулице а тако сво и ни у прилици, да непосредницим путем правимо основаније закључке — да је наше питомо свињче порекло од дивљег свињчета, да је с њим, ни ма која и једна зоолошка врста.

Не би ли било корисно проучтудрати питање: поштo је дивља свиња издржљивија и жртвија, бити било корисно по занат свиња свиња издржљивија и жртвија, бити било корисно по занат свиња

и у садање време, то обилнање и укрштање са дивљим непрошима опробате, те да се крупна „мантулица," које је готово нестало — поново створи и произведе.

Линьање длаке код стоке.

Мењање или линьање длаке бива у одређена годишња времена с пролећа и с јесени. Код коња и говеди главно линьање длаке б на у пролеће; с јесени је далеко незнатније.

За време линьања длаке у пролеће, показује стока велику заморености и врло је осетљива спрам свакојаких *невремена* и *других накодљивих утицаја*.

Због тога је нужно за време линьања длаке обратити нажњу на нарочиту негу стоке, јер сав прохлађ стоји у тесној вези са телесним склоном и састаном стоке и навесним непаћа у органима исте, дакле прилика је, да наступи повремено разнежење и раслабљење.

Ова нажња и нега у толико је потребнија код младе стоке која тек расте и није стала на снагу, јер код ње је и линьање длаке обилније и жешће, дакле и могућност за раслабљење и назебе далеко већа.

При вези стоке у време линьања треба обратити нажњу на следеће тачке.

1) Треба давати лако сварљиву, а јаку храну — беланчевинасту јер длака, као творевина беланчевинаста за своје стварање потребује и троши много беланчевине;

2) Треба стоку брижљиво тимарити и чистати, те да се линьање потпомогне и ускори;

3) Не треба одраслу стоку гонити на тежак рад. Лак рад и кретање — помаже здрављу у опште, у ово време.

4) Треба стоку особито чувати од назеба и од наглих промена у храни (на пр. са шталског или зимског храњења, прећи на напашачко ил' зелено храњење.)

Ако линьање длаке и поред таквог нажња и неге, не ће да иде како треба, не тече правилно нормално, онда имамо се бојати да није наступила каква кметна органима, на које се може извргнути каква болештина; обично тада леже узрок кметни у неправилној радљивости коже, коју условљавају зачетци какве унутрашње болештине, што онета варење и тварење крви у телу.

Поред добре дијете, у том случају биће добро давати стоци по мало соли, сумпора. За тим давати јарме јечмене или друге какве јаке, лако сварљиве, прекрављене хране.

Ко стоку држи у топлим коларама или кровима (од 11—12° ц) и храни је јаком, беланчевинастом храном са доста масти — нетреба ће стока отпочети рањење да се линя и моћније пре да се време из на хитне пролећне радозе употребљавају, јер ће линьање бити свршено, докле код рђаво држане и храњене стоке није ни почело.

Не вели бадања пословица: — „отимарено, пола нахрањено!"

ДОПИСИ.

Загорица 11 марта, 1893. године.

Пролеће дође, наше се наде саме иђе и показују, каква ће нам идућа година у берићету бити.

Зима, вејавица, лававица, сушнежица, киша пижаглица и водушја од бив. снега још тера с шпицама свој инат, и чудо дивно — побеђује.

Још нема орања, још није од зобона пролетњих житта посејато. Још ни љубова скоро ни које врсте посејато није.

Још лежи огромна вода, по њивама, ливадама и пашњацима.

Још пупољи на разним биљкама невоказују никаки једар назнак пролетње лепоте. Још све у устаљеном стању лежи. — Нема лепих пролетњих и никаквих за сада знакова и радова, са чиме бих се из овога краја бар за сада похвалити могао.

Са стрпљи житима прилично стојимо. Нека повеља част тек се зелени, а нека час у поди још лежи: Опеките се, Јуцки и приближно за сада неможе!

За овсове и бобове поорато није!

Виногради нам буба скоро преполовила! А сврх овога: Иван једну жалосну новину одкрити, а то је: да су нам се вотњаци од зимујућег претераног мраза на стотине хиљада дрвета посушили. Туга многим тежаку на срцу лежи, јер вотњаци беху му прва радост и ноћчана ноћ.

Сточне хране има доста и није скупа.

Исто тако има довољно: кукуруза, пшенице, јечма, овса, вина и ракије.

Цене су:

	динара
100 кила кукуруза	7·—
„ „ пшенице	9·50
„ „ јечма	7·50
„ „ овса	7·—
100 литара вина	40.45·—
„ „ ракије	55,60·—

Здравље је у народу врло добро.

Милоје Бабић
учитељ.

Цветојевац 21 марта 1893 г.

Данас су Цвети, с којим се давни наш народ и сваком цвету нада: али, пошто је пролеће мало доцња, и томе ће време доћи.

Али на жалост кад морам рећи да ове године ни цвета нечеко нмати, јер су се готово сви воћњаци у корен осушили; ево како, прошлог лета а у топлим данима удари нека пламенача, и сав лист са воћњака опаде, и тако је јесенас морала воћка поново да листа, на је и цветала тако да су плодне биле као насуд, но зимушња јака зима и мразови стегоше те су сад плодари просто суви и непервуџен да ће од сто десет остати сировић. и то од старијих воћњака, а млађе су све суви, а особито расади и младе садинце. Овакових случајева има у вишe села ове околине. Зато овај дође нашем вољном вредном другштву ради знања, те да би у првом броју „Тежака" нанели, шта треба радити са оваквим сувим воћњацима.

Овимих усева мало је посејано у овој околини а и сад је време неподесно тако да се ни пролетња усевна некоју посејати.

Здравље код људи није најбоље, на често се и умире.

Љубомир Вучетић.
земљодељац

1 Не треба премрзле воћњаке никако дирати, кресати ни сређивати, докле сами не *пробуде* а шта треба радити даље назначемо у идућем броју „Тежака."

Урел.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва."

Записник XXVIII седнице држане 28 Јан. 1893. год.

Присутни: Благајник Вучко С. Богдановић, чланови г.г. Коста Главинић Јаков Марковић, Светозар Гавриловић, Аца Живановић и Анта Голубовић.

Председавао благајник, бележио секретар С. Кучпарић.

1, Прочитате су оцене одређених оцењивача на понуђени рукопис „О берби грожђа, прављењу вина и руковању са нужним справама за то."

Решено је: да се рукопис врати писцу да га према примедбама оцењивача поправи, па онда друштву пошаље на коначно решење; ако на то пристаје.

2, Приступи се претресу буџета за 1892 годину; за шта су били одређени г.г. Вучко С. Богдановић, Аца Живановић и Јаков Марковић да склопе и одбору на преглед поднесу. Пројекат буџета је усвојен како су га одређени чланови склопили и решено да се поднесе збору на одобрење; са том напоменом, да ако буде већег прихода, да се може употребити на унапређење друштвеног добра у Шапцу, на оправку зграде и потпомагање пољске привреде.

3, У смислу чл. 8. друштвених правила расмотрен је предлог, који је поднешен одбору од стране седнице свију чланова секциских за избор редовних чланова друштва, који се има изнети на идући главни годишњи збор: Решено је, да се предлог поднесе збору без измене, онако, како је поднешен од стране секција.

Предложена су лица ова:

1, Милосав Куртовић за секцију сточарства и законодавства са установама.

2, Милоје Петровић економ из Баточине.

3. Милан Ј. Петровић економ из Вражогрнаца.

4, Павле Радосављевић економ из Медвеђе. — Сви тројица за секцију ратарства.

4, У смислу чл. 10 друштвених правила; за почасне чланове дурштва.

Решено је да се предложе ова лица:

1, *Светозар Гвоздић* министар народне привреде.

2, *Илија Душмановић* члан државног савета, бив. минист. народне привреде.

3, *Велимир Лонгиновић* руковођа телеграфа у Нишу и председник пољопривредне подружине.

4. *Милош П. Марковић* свештеник и преседник обреновачке пољопривредне подружине.

5, *Илија Ђукнић* пуковник и председник одбора свију кола јахача.

6, *Јован Прапорчетовић* пуковник и бивши председник моравског кола јахача.

7, *Никодије Стевановић* потпуковник члан главног одбора свију кола јахача.

8, *Тодор Грубановић* потпуковник председник шумадиског кола јахача.

9, *Божа Јанковић* потпуковник члан одбора свију кола јахача.

10, *Александер Константиновић* мајор председник дунавског кола јахача.

11, *Светозар Тутуновић* председник моравског кола јахача.

12, *Андра Миладиновић* трговац из Зајечара председник тимочког кола јахача.

13, *Рајко Стојићевић* трговац из Шапца подпредседник дриносавског кола јахача.

14, *Димитрије Вучковић* пензијонер из Зајечара члан управе тимоч. кола јахача.

15, *Алекса Николић* из Зајечара секретар управе тимочке кола јахача.

16, *Сава Илић* трговац из Шапца и члан управе Дриносавског кола јахача.

5. Према одлуци донетој од 3 Јануара 1893 године на општем састанку свију чланова по секцијама, стављено је у дужност управном одбору друштва, да проучи питање односно расписивања награда за напредније радове и да нужне мере за изазивање утакмице предложи главном годишњем збору; за шта су од стране одбора били изабрати г.г. чланови Јаков Марковић и Вучко Богдановић да то питање проуче и одбору своје мишлење поднесу; што су они и учинили. И одбор расмотривши поднешени предлог чланова усвојио га је без измене и решио да се поднесе главном збору на одобрење.

6, На закључку састанка одређени су г.г. Коста Главинић, Вучко Богдановић и Јаков Марковић, да оду и умоле г. министра народне привреде да изволи присуствовати збору.

Записник I седнице од 6 фебруара 1893. г.

Били су присутни:

Подпредседник Лазар Р. Јовановић благајник Вучко С. Богдановић чланови г.г. Коста Главинић, Др. Марко Т. Леко Јаков Марковић, Светозар Гавриловић, Паја Тодоровић, Аца Живановић и Анта Голубовић.

Преседавао подпредседник бележио секретар С. Кучпарић.

1, Пре но што је се прешло на дневни ред узео је реч г. благајник Вучко С. Богдановић и саопштио одбору, да су одређена лица од стране збора Српског пољопривредног друштва ишла код г.г. намесника краљевског достојанства и изјавили им захвалност на пажњи која је од стране владе и осталих меродавних чиниоца друштву указана тиме, што је друштву од стране државе повећана помоћ од 12.000 на 20,000 динара годишње; и у исто време умолили г.г. намеснике да представе Његовом Величанству Краљу Александру једнодушну жељу збора Српског Пољопривредног друштва и умоле га да се за заштитника српског пољопривредног друштва прими. — Да су г.г. Намесници депутацију добро примили, и да су и сами изјавили, да им је мило што је било могућности и да се друштву одреди већа помоћ, — и да ће од своје стране благонаклоно преставити жељу збора *Његовом Величанству Краљу*; пошто и саме мисли да ако икоје друштво заслужује заштиту *Његовог Величанства Краља* то српско пољопривредно друштво; па према томе да се друштво може и надати и остварењу своје жеље.

2, Прочита се записник прошлог састанка и са неким изменама примљен је а у будуће решено је да се записници уписују у нарочиту књигу и чувају пошто се прочитају на идућем састанку и потпишу.

3, По реферату секретара друштвеног који тражи да се за смештај друштвених клишеја направи један раф или орман, одобрено је да се набави из кредита на канцеларијски трошак.

4, По предлогу редовних чланова Светолика Петковића и Мике Спасојевића односно тога:

а, Да друштво наплаћује за своју касу по 5% од продатог семена и алата и

6, Да је сваки редован члан друштва дужан по један чланак написати за „Тежак“. Решено је да се предлагачи известе, да је предлог који је за збор послат био, доцкан стиго и да га могу поднети идућем збору ако се надају да ће бити примљен.

5, Односно набавке семена за потребу друштва у овој години, а у колико то до сад није извршено решено је да се овласти преседништво да набавке врши према потреби и порукама.

6, По реферату благајника друштвен г односно тога ко ће да потпише рачун — буџет за ову 1893 годину као наредболавац пошто је преседник због болести још на страни, решено је да се још почека са овим предметом до доласка председниковог.

7, На молбу г- К. Црногорца проф. у миру да му друштво откупи 200 комада књига „Дуван,“ решено је да се понуђени број књига откупи без нарочите оцене пошто је материјал те књиге штампан у друштвеном листу „Тежаку.“ Рабат да се рачуна 20%.

Са књигама да се учини оваки распоред:

а, Да се према нахођењу председништва пошље по извесан број комада подружини моравској и другим гди се дуван гаји.

б) Да се 25 комада задржи за потребу друштва; и

в, Да се остали део попола пошље ратарској и винодељско воћарској школи за поклањање ученицима на свршетку — изласку из школе. А предходно да се поручи 1 печат са натписом „Поклон Српског пољопривредног друштва“ и штемпирају књиге ове као и све остале које се у будуће давале буду од стране друштва.

Исти такав распоред учиниће се и са књигом „О сушењу дувана“ коју је друштво откупило од г. Свет, Гавриловића.

Вредност пак целокупног издатка и трошка по овом да се стави на терет одређеног дела за потпомагање пољске привреде.

8, По молби Ђорђа П. Јелисавчића баштована из Пожеге да му се добави и безплатно пошаље семе од баштенских усева као пострадалцу од града ради чега је поднео и уверење општинског суда, решено је: Да се пита и сазна мишљење пољопривредне подружине у Пожези па онда да се коначно решење по овој молби донесе.

9, По молби ђачке дружине „Помагач“ — ђака учитељске школе у Нишу да им друштво за читаоницу шаље лист „Тежак“ безплатно....

Решено је да им се шаље

10, Благајник друштва саопштава стање благајне друштвене за месец јануар; по ком је;

а, Остатак од прошле године и месеца био	3844·35	дин.
б, Примљено у Јануару	856·85	„
Свега	4701·20	„
г, Издато у Јануару	1712·45	„
д, Остаје за мес. фебруар	2688·75	„

Одбор овај реферат прими к знању.

11, На закључку састанка одбор се сагласи да се у будуће седнице сазивају сваког петка.

ПОД НАЈВИШОМ ЗАШТИТОМ

ЊЕГОВОГ ВЕЛИЧАНСТВА КРАЉА

АЛЕКСАНДРА I.

ДРИНОСАВСКО КОЛО ЈАХАЧА „КН. МИХАЈЛО“

приређује

споразумно са сталним одбором земаљског Већа свију Кола Јахача, другога дана св. Тројица, 17. Маја 1893. године у Шапцу

ИЗЛОЖБУ

кобила и ждребади, која су у притежању становника Дриносавске области бар од 1. Јануара 1893. године.

Изложба се дели на шест оделења и то:

I Оделење: *Кобиле са овогодишњим ждребадима.* Новчаних награда у овом оделењу има десет и похвалница пет и то: I 100 дин. II 90 дин. III 80 дин. IV 70 дин. V 60 дин. VI 50 дин. VII 40 дин. VIII 30 дин. IX и X по 20 дин., XI, XII, XIII, XIV и XV похвалнице.

Кобиле овога оделења које су већ и у овој години вођене под државне или под прегледане приватне пастуве, имаће првенство на награде, ако иначе оне и њихова ждребад одговоре условима оцењивачког суда.

Оне кобиле које су затворених боја (алатасте, вране или дорасте), и које достижу у висину бар 160 сантиметара а нису старије од 6 година, ако имају овогодишње ждребе, могу бити такође изложене у ово оделење па и ако су купљене на страни.

II Оделење: *Једногода, мушка и женска ждребад.* Награда новчаних има десет а похвалица пет и то: I 60 дин. II 50 дин. III 40 дн. IV 30 дин. V, VI, VII. и VIII по 20 дин. IX и X по 10 дин. а XI, XII, XIII, XIV и XV похвалнице.

III Оделење: *Двогода мушка и женска ждребад.* Награда новчаних има десет и похвалница пет, и то: I 100 дин. II 90 дин. III 80 дин. IV 70 дин. V 60 дин. VI 50 дин. VII 40 дин. VIII 30 дин.. IX и X по 20 д. а XI, XII, XIII, XIV и XV похвалнице.

IV Оделење: *Трогода мушка и женска непочишћена ждребад.* Награда новчаних има десет, похвалница пет, и то: I 120 дин. II 100 дин. III 90 дин. IV 80 дин. V 70 дин. VI 50 дин. VII 40 дин. VIII 30 дин. IX и X по 20 дин., а XI, XII, XIII, XIV и XV похвалнице.

Трогода мушка ждребад која су употребљавана за опасивање кобила а тако и женска трогода грла која су опасена не примају се.

V Оделење: *Четворогоде кобиле.* Награда новчаних има пет а толико и похвалница и то: I 120 дин. II 100 дин. III 80 дин. IV 50 д. V 40 дин., а VI, VII, VIII, IX и X похвалница.

Првенство на награде имају у овоме оделењу оне кобиле које до дана изложбе, буду у овој години већ вођене било под кога државног било под кога прегледаног приватног пастува.

VI Оделење: *Грла разне старости* која се не такмиче за новчану награду и која ће се награђивати само похвалницама. Грла која су старија од четири године, могу доћи у ово оделење само у томе случају, ако се за приплод употребљавају.

Напомена: Изложба се отвара тачно у 8 пре подне и траје до 5 часова по подне. Сва пријављена грла за изложбу треба довести на „Михаиловац“ код Шапца, истога дана најдоцније до 6 часова у јутру, како би се могла по раније учињеним пријавама упоредити и по оделењима распоредити.

За сва грла која буду новчано награђена даваће се њиховим имаоцима и писмена уверења о томе.

Свима излагачима како награђенима тако исто и онима који не добију никакву награду, даће се на поклон повезане збирке „Витеза“, пољопривредни календар од ове године и разне друге поучне и корисне књиге.

Пријављивање и упис почиње од данас и траје до 8 маја ове године. Доцније се неће моћи да приме ничије пријаве ни под каквим изговором, јер ће се већ 8 маја штампати списак пријављених.

За свако грло плаћа се при упису један динар. Кобила са овогошњим ждребетом узима се при наплати уписнине у једно грло.

Пријаве примају и уписивање врше чланови управе дриносавског Кола Јахача господа: Ђорђе Стејин коњички капетан I кл. Ђорђе П. Куртовић и Милош Радојковић трговци и г. Јован Алексић сточни лекар.

Пријаве се могу до одређеног рока чинити лично, писмом или телеграфом али у сваком случају мора се именовати оделење за које се грло пријављује и мора бити изложен тачан опис грла које се пријављује (како: име; где је кад и код кога ождребљено, каке длаке; има ли на себи каквих особених знакова, то јест је ли цветасто, лисасто, путасто, чарапасто, има ли где и какав жиг, има ли коју копиту сасвим или мало белу; колико је високо; је ли по оцу државног пастува и од кога по именце, је ли на којој изложби и то кад где и колико награде добило. При пријави кобила са овогодишњим ждребадима треба посебично казати име и опис кобиле као и име и опис ждребета са назначењем од кога је пастува кобила а од кога ждребе). Није ли пријава потпуна, или не буде ли такса положена, таква пријава сматраће се као и да не постоји па и ако је учињена у одређеноме року.

Од кога су награде дароване обзнаниће се у ономе распореду, у коме ће се штампати списак свију пријавијоца и њихових пријављених грла.

Уједно се и овом приликом учтиво напомиње свима одгајивачима и притежаоцима коња а исто тако и свима осталим пријатењима српског привредновитешкога напретка и свима радницима на послу Кола Јахача у дриносавској области, (подринском, ваљевском и ужичком округу) да ће се идуће 1894 године приликом великих дриносавских привредновитешких свечаности састати у Шапцу *Земаљско Веће* свих Кола Јахача Кнез Михаило, са задаћом да на основу стечених искустава, на основу подобијаних мишљења и предлога од народа, и на основу указаних потреба, већа о свима мерама које би, било непосредно било посредно, повољно утицале на унапређење коњарства. Сваки родољуб који би, дакле, на основу свога искуства и знања какав предлог по овоме имао, умољава се да га до краја ове 1893 године пошље управи дриносавскога Кола Јахача, како би управа са њиме до састанка земаљскога Већа надлежно поступати могла.

22. фебруара 1893. године,
у граду Шапцу.

Дриносавског Кола Јахача „Кн. Михаило“

председник
Панто Пет. Куртовић.

потпредседник
Рајко Л. Стојићевић.

секретар
Никола М. Гачић.

главни благајник
Михаило П. Матић.

чланови управе:

Саво Ј. Илић, Др. Мих. Спиридоновић, Ђорђе Куртовић стегонош, **Милош Радојковић, Ђорђе Стејин, Иван П. Даниловић, К. П. Куртовић, Светозар Самуровић, Ј. Алексић.**

КОШНИЦА ЂЕРЗОНКИ

АМЕРИЧКОГ СИСТЕМА

Има на продају *по 15 динара комад.*

То су положене сандучаре; оквири се ваде озго.

Поруџбине прима и извршује Српско Пољопривредно Друштво за готово.

Садржина: Поздрав Краљу. — **Чланци:** Обделавање лоза, које су од зимских мразова оштећене. — Услови добре жетве. — Предео Копаоника, Жуве и једног дела поморавља, економска студија (наставак). — Неколико напомена о елди. — Сиротинска крава. — Критика система за оцењивање земаља (наставак). — **Гласник:** Честитка Његовом Величанству Краљу. — Нов министар народне привреде. — Пчеларско коњарска задруга. — **Белешке:** Да ли Јевропско домаће свињче води своје порекло од дивљег свињчета. — Ливање длаке код стоке. — **Дописи.** — **Друштвени и Подружински послови:** — Записници. — И Коло Јахача „Кнез Михаило“.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА И ЂАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 16. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 18. АПРИЛА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

УСЛОВИ ДОБРЕ ЖЕТВЕ

(НАСТАВАЊ)

Влага је најбитнији услов добре жетве, зато гледајмо да је што више преко зиме резервишемо (дубоким орањем) за жарке јунске дане. Ми не знамо хоћемо ли у томе месецу имати довољно атмосферске влаге — кише, па зато обезбедимо се зимњом. Не знамо да ли ће у јуну у опште и падати киша, а она нам је по бериħетан род наших жита „насушни хлеб." Зато често видимо да су и блажије земље услед јаких жега испуцале — а то показује да је плитко орано и да у доњим слојевима нема ни мало влаге. С тога је дубоко орање и за жита као и за све остале усеве, прека потреба.

Но ово дубоко орање за озим, као што смо већ казали, треба да буде много раније но што ћемо сејати. Ово је поред осталог нужно и због тога да се земља улегне, јер сувишна растреситост земље шкоди развићу жита, а нарочито подпомаже *измрзавање* усева. С тога, ако нисмо ма из којих узрока раније т.ј. благовремено узорати могли; боље је опет са сејањем очекати, па ма то семе бацили и *позније* у земљу. Не мари ништа ако нам озимица тек у јануару почне пицати. Сигурнији смо да нам неће измрзнути, а она ће се међутим чим наступи повољнија (топлија) клима убрзо опоравити и нагло напредовати. Пшеница треба пре зиме односно пре мразева, већ да је покрила земљу или тек у јануару да ниче — онда смо сигурни да нам неће промрзнути.

На хрђавијим пшеничним земљиштима, дакле на земљиштима, која су блажија, лакша, употреба екстирпатора за озиму пшеницу престаје. Са њиме би покварили само склоп — *структуру* земље, а који је тако потребан за добро успевање жита, нарочито пшенице, да га ми морамо не само одржавати но и *стварати*. Ми ћемо о структури земље — једном физичком својству земље — која је код нас сасвим непозната, у другом одељку овог чланка говорити, јер у главном она се само подесним плодоредом да створити.

Оримо дакле за наша жита озима бар на три месеца пред сејање а за пролетња у ма које доба с јесени или зими — и то оримо дубоко, оримо правилно не кривимо бразде, но нека нам је бразда права, јер само тако ћемо оставити њиву чисту без *оплаза*, које нам не само срамоту но и велику штету наноси. На ћошковима њиве, где плуг и дрљача не могу да раде, земљу прекопај ашовом, изситни је и посеј, да ти не буду ћеле срама, на коме само коров и које каква травуљина пир пирује, већ да ти њива изгледа права економна њива с којом ћеш се поносити, а на ћошковима може бити пожњети 15—20 снопова. Плуг удеси тако, да ти незахваћа сувише широку бразду, јер ове се тешко преврћу па се често и поврате на своје старо место. На таквим местима не роди ништа, и ми имамо само ћелаву њиву. Нека ти је дакле бразда ужа а дубља.

Из свега наведеног види се ово двоје:

а) да је досадање наше обрађивање не само хрђаво но и никакво, и да за добру правилну обраду и спрему земљишта, наш земљоделац *нема алата*. Имати ма какав плушчић и трнову брану није још ни издалека имати доброг и потребног алата, с тога

б) да наш сељак, ако хоће своје житарство, на онај високи ступањ приноса, какав је могућан према великом богаству (плодности) наших земаља и угодно, клими, да попне, мора ове своје садање препотопске старудије избацити и набавити плугове, дрљаче, којима ће свој посао љуцки моћи да посвршава. „Добар алат је у пола занат." Само са добрим алатима можемо обрађивање земље рационално провести; само дубоким, тешким плуговима, добрим гвозденим дрљачама ваљцима лакшим и тежим, глатким и јежацима, екстирпаторима да се земља онако обрадити, како је то потребно за снажно развиће наших жита. Добро обрађивање је основа целокупног рентабилитета земљорадње, па зато на њ обратимо највећу пажњу и љуцки га извршимо а не играјмо се нашим плушчићима и бранама — јер у борби за опстанак нема шале, но *мушког, зрелог и смишљеног рада треба.*

II

Плодоред

Хм, рећи ће многи, каква ли је ово направа? Сад ћемо им одговорити, али мало по издаље, пошто је нужно да се расветле неке ствари које су нашем земљораднику мање више непознате, или их он ни у шта не зарезује.

Сво биље, па и ови наши усеви које ми гајимо ради разних наших потреба, храни се храном из ваздуха и из земље (махом орнице а по неки и здравице). О оном делу хране из ваздуха, нећемо овде говорити с тога, што се за њу довољно природа сама постарала. Говорићемо о оној, коју биље из земље узима.

Извадимо један бокор пшенице или ког другог усева, из земље заједно са свима оним и најтањим жилицама. Шта ћемо опазити? Опазићемо да у корену овог бокора има ових жилица дебљих, тањих и као влас танких. Кад би ове власасте жилице метнули под увеличавајуће стакло, видили би на њима неке шупљике — отворе. Те су шупљике уста нашим усевима; њима они сишу своју храну из земље у стабљику, лист и клас (плод). Разуме се да биљна храна земљина (минерална) мора бити у раствореном стању, иначе је ове власасте цеви не би могле усисати. Поред тога ова биљна храна мора се налазити у близини ових власастих жилица, јер оне немају моћи да се у велико шире и тако себи храну траже, већ су упућене на један мали простор орнице, или здравице. Ову храну морамо ми спремити, *обрађивањем* земљишта, *ђубрењем* и *плодоредом*.

Сваки усев наш има свој нарочити систем корена, жила и власастих жилица. Различност ових система условљава могућност да се поједини усеви могу на једној и истој земљи више година узастопце сејати; али уједно она код појединих усева казни неродицом узастопично сејање једног истог усева. Није овде у питању само богатство земље у биљној минералној храни, него је овде у питању и *физички склоп* земље (структура). Сваки усев захтева нарочиту структуру земље, али су махом сви задовољни са једном и истом структуром, само *жита* захтевају нарочиту структуру, а између жита *пшеница* искључно мора имати своју структуру земље.

Структура (физички склоп појединих делића земље) мења се обрађивањем, ђубрењем и усевима. Детелине, легуминозе, траве, дају сасвим другчију структуру но жита, и окопаване. Различност структуре најбоље се види у просецима земљишта засејаним са детелином и са житом. Њена важност и значај по берићет највидљивије се показује на пшеници, кад се ова упоредо посеје на земљишту после детелине и после кукуруза.

Дакле при гајењу жита, а нарочито пшенице морамо се постарати да у земљи подпомогнемо справљање довољне хране, и да јој дамо подесну структуру.

Због тога је нужно житима дати место у усевном реду онакво какво то она захтевају. Пшеница најбоље успева после детелине, после зеленог ђубрења пи̂ћног биља на тек окопавина. Од окопавина најбоље земљиште оставља *репа*. Раж такође најбоље успева после детелина, али пошто је она плод другог степена, то се обично сеје после обичног пи̂ћног биља и зеленог ђубрета. Јечам и овас добро успевају после окопавина, поглавито с тога, што ово биље оставља чисту земљу и што се има довољно времена за рационалну обраду и спрему земље.

Код нас уопште нема никаквог плодореда (усевног реда). Понегде се појављује трећачење, у коме пшеница долази после кукуруза. Немање никаквог плодореда — главна је препрека развићу не само житарства но целе наше економије. Али плодореда не можемо ни имати, кад ми само два усева гајимо: жита и кукуруз. О пи̂ћним биљкама и њиховом гајењу ни помена нема, о кромпиру такође, о трговачком биљу врло мало. Страшно смо сироти у свему, па и овде. Ливаде смо неке разорали, неке су пропале услед непрактичне употребе а неке већ спешале услед природних узрока. Јесмо ли се постарали да за нашу стоку на други начин спремимо довољно пиће; покушасмо ли да изнова засејемо и обновимо наше ливаде? Мени није познато. Његушев стих: „у вас стење зло под горим“ — може се на наше економно стање подпуно применити.

Док остали економни народи, да би се могли одржати, траже начина и средстава да своју производњу *увеличају* и *ојевтињају*, док се они лаћају гајења и онаквог биља, које се код нас за спрдњу сматра, док они гледају да две жетве добију, док они сеју скупоцене биљке на их заору као зелено ђубре за пшеницу и то све у далеко неповољнијим климатским односима — дотле наш сељак мирно се одмара на своја цигла три усева: пшеници, јечму овсу (по негде и ражи) и кукурузу. Једностраност је свуда штетна, али у економији најштетнија, јер малени број усева предпоставља *велике цене* истих, па да се земљоделац може одржати. Лане је пшеница била 20 дин. м. цента, данас је 9 до 10 д. Јесмо ли једрином зрна и обилатном жетвом накнадили овај мањак? Ни најмање. Задужење сељаково је на прагу.

Као што смо већ навели, ми ћемо као народ још дуго година бити упућени на извоз жита и стоке. Гледајмо барем да нашем житарству и сточарству дамо полета. Не одвајајмо једно од другог. Високи ступањ житарства, условљен је јаким и рационалним сточарством. Побринимо се да наше сточарство подигнемо обилатном и подесном храном, производња жита ће и по количини и каквоћи сама по себи скочити.

Гајимо сточну храну (пи̂ћно биље) на њивама, па ће нам и жито бити боље. Добро познати и знаменити немачки економ, *Шверц* вели: „Што је пшеница између жи̂та, то је па још и више *детелина* између пи̂ћног биља. Благодетна за свога живота, дејствује она и после своје смрти благотворно на будуће усеве у другој па чак и у трећој години. И заиста, онај није земљорадник, који на њу са осећањем не мисли, који о њој с поштовањем не говори или који преко ње без икакве радости прелази.“

Гајимо сточну храну јер нам је она не само *угар* без *одмора*, но и средство да двогубе жетве достигнемо. Гајимо је за љубав нашег главног производа пшенице, јер ће нам ова после сточног биља бити роднија и једрија. Гајимо је и због тога, да сваки наш усев дође на своје место; гајимо је и због тога да се измакнемо ризику неродице и елементарних несрећа.

Напоменусмо двогубе жетве. О њима се дао Бог због наше немарности, непредузимљивости и немишљења скоро и незна. Ево нашем земљораднику да покажемо неколико примера, како ће две жетве моћи добити.

Нађубри своју њиву с јесени, и обради је онако како треба. С пролећа екстирпатором је прериј, посеј овас или јечам и једносечну еспарзету, задрљај добрим гвозденим дрљачама ово семе; на ово све посеј црвену детелину коју можеш (али и не мораш) и влачити трновом браздом. У првој години сетве, покосићеш (пожњети) овас — једна жетва; те исте године после овса порасти ће еспарзета, коју ћеш покосити у Августу и употребити као зелену пи̂ћу или је осушити као сено — друга жетва. У позну јесен концем Септембра и Октобра црвена детелина ће се већ у

велико развити. Идуће године, даће ти она најмање један а у повољнијим околностима и два одкоса. Јула месеца преори је (угари); концем Августа узори по други пут (дубље) па после посеј пшеницу. Дакле за две године имаш три рода и што је најглавније спремио си за твоју пшеницу добро земљиште са старом и њој угодном снагом доста добром структуром земље. На овај начин, произвели смо и пиће за стоку и осигурали себи добру жетву пшенице.

Други пример. Пожњели смо јечам или коју другу стрмину. Пођубримо њиву, заоримо ђубре, посејмо *елду* (ову занемарену и код нас неважећу биљку). Концем Августа покосимо је. Она ће нам оставити изврсно земљиште за пшеницу и раж. Оваких примера могли би доста навести, али цељ овога чланка није да о томе говори.

Сад запитајмо се: зашто се ограничавамо на неколико само усева, зашто не размишљамо мало даље и не почнемо онако радити, као и други напреднији народи, тим пре што нам и земља и клима много повољнија но у Немачкој, Аустрији и другим земљама? Докле ћемо плести котац као и отац?

(спршиће се)

На шта треба подружине да обрате пажњу при растурању разног семења?

Српско пољопривредно друштво сваке године раздаје разно семење појединим поручиоцима. Ово раздвање бива или посредством појединих пољопривредних подружина или непосредно раздаје појединим поручиоцима.

Пошто се пољопривредницима раздају често и она семена која дотле нису никад сејали (као на пр. детелину и др.) нужно је обратити пажњу на ово:

1. Увек гледати да таква семена поручују најпре они пољопривредници, који су у сејању и обрађивању вични, те да околина очигледно види: на ком се земљишту које семе сеје, како се сеје и време кад се сеје.

2. Ако у некој околини баш нема пољопривредника који би били вични сејању које врсте семења, а из те околине јављају се поручиоци, онда пољопривредне подружине никако не треба да тако невичним пољопривредницима раздаду кака семена, па да их оставе да сами раде како знају. За то, ако их усмено није могуће обавестити о свему оном што је нужно, па да труд око сејања не буде узалудан, треба да одреде ког члана, који се у томе разуме на да иде и поручиоцу изабере земљиште и покаже како се сеје.

Да појединим пољопривредним подружинама свратим пажњу на ово, побудило ме је ово:

У почетку овог пролећа препоручивао сам појединим пољопривредницима да поруче семе од детелине. На ово су ми неки одговорили:

— Каке детелине?! Лањске сам године поручио и посејао па баш ништа.

Одмах сам помислио да је узрок овоме незнање. Да бих се још боље уверио упитам једног:

— На какој си земљи посејао?

— На какој? Не може бити боља. Увек је влажна, и кад је сушно лето.

Другог опет упитам:

— Како си ти посејао:

— Имао сам у једном ћошету њиве стрњак, била је посејата пшеница, па сам прошлог пролећи две киле детелине посејао, па баш ништа.

— Јеси ли био узорао?

— Нисам, него онако! Па зар је и за ђетелину требало орати.

Као што се види, због незнања наши пољопривредници могу добити појам да су разна добра и корисна семења само једна мамипара, па после, не само да неће така семена поручивати него ће и друге одвраћати.

Да овога неби било, као што сам напоменуо, пољопривредне подружине, а и сви вичнији пољопривредници треба да обрате пажњу.[1])

Никола А. Јовановић.
учитељ.

ПРОТИВУ ПОЗНИ МРАЗЕВА ПРОЛЕТЊИХ

У нашој сувоземној клими дешава се доста често, да воће које је од зимских мразова поштеђено било, најјаче страда од позних пролећних мразова у почетку свога развијања. И, ови пролетњи мразови у толико су опаснији у колико позније у пролеће дођу. Често пута ове штете од пролећних мразова веће су, негли оне од зимских мразова и циче. Најсубоноснији су они пролећни мразови, који позно у пролеће месеца Априла, па често и Маја, настану иза каке хладне кише и ведре ноћи, тако да све младе пупољке, ластаре и плодне цветове и никле нежне усеве опрље и упропасте, тако, да је често пута изгубљен не само дотле уложени труд, капитал и род за ту годину, него и за још једну и више година, нарочито код воћа. С тога су се људи и од науке и од практике непрестано трудили да пропађу неки начин и сретства, како би се ове штете од пролећних мразова, по могућству предупредиле и ублажиле.

Противу позних пролећних мразова смишљена су и препоручивана врло различита сретства за одбрану. Тако једни воћари препоручују: да се воће сламом, или чаршавима, или мушемом или увоштањеном масном хартијом покривају; други рано и често димлење воћњака и винограда иза сваке ведре и ладне ноћи с пролећа, чим се топлота ваздуха почне спуштати испод — 4°.C°. Но, ни једно од ових сретстава није тако просто као ово од једног холандског воћара препоручено: „*Одбрана помоћу воде.*“ Путовањем и испитивањем дознало се, да је крај обала река, језера и мора много мање позних пролећних мразова, негли дубље на сувој земљи, која је даља од водених обала. Ово има свога научног основа у особини воде, која пре нег што ће се смрзнути, знатну мложину у њој везане топлоте одаје спољњем ваздуху, и тиме хладноћу ваздуха и климе ублажава, и смрзњавање нежних делова биља предупређава. Овај благодетни утицај воде, први је почео корисно експлоатисати, за одбрану свога воћа од пролећних (позних) мразова, чувени холандски воћар: J. T. Riviére Vernios' у Суденбош-у, већ више

[1]) Пољопривредно друштво сваком ко' затражи шаље и упут о сејању дотичног непознатог семена. Хвала вам на овом саопштењу, јер су ова саопштења корисна, те да се могу за времена улешавати и исправљати учињене погрешке. Обраћамо пажњу подружинама на ово и молимо сваког пријатеља пољске привреде, да овакве случајеве доставља и да са своје стране припомаже, да се не дешавају.

Уредн.

од 10—15 година, и то са врло повољним резултатима, нарочито код ниског шпалирног воћа у баштама, тако, да му је свака на овај његов начин чувана воћка, сваке године богато рађала, док све оближње овако нечуване нису ни једног плода понеле.

Ево у чему се састоји тај Ривијеров начин бранења шпалирног (ниског) воћа од позних мразова пролећних помоћу воде. *Уздуж грана шпалирног воћа подставе се текнета (корита) и напуне водом*, то је све! и заштита је осигурана. Вода из текнета блажи и умерава хладноћу околног ваздуха у близини грана пупољака и цветова и ластара шпалирног (ниског) воћа, те додајући од своје топлоте, не да оближњем ваздуху да се толико разхлади да њежне и сочне пупољке и цветове воћа смрзне и уништи. За ову цељ праве се текнета (валови) од простих дасака дугачка, узана и плитка, која су како споља тако изнутра добро осмољављена и осушена, (са свим слично валовима за хранење и појење свиња). Ова текнета имају, у напуштеном дну (даски) нарочито избушене рупе, у које се могу према потреби и ногаре углавити, и текне више од земље издићи, и ближе грању воћа наместити може. За мање потребе и пробе, могу нам доста згодно послужити и обичне ведрице, шафољи, карлице и други судови, али су текнета, корита и валови у толико бољи, што се дају боље подставити уздуж шпалира и воћа, те тако већу површину и дужину од мраза чувају.

Подстављање валова с водом испод воћа, почиње чим пупољци воћа почну кретати и развијати се; дакле, за раније воће пре, за позније доцније. Код нас, дакле ваља валове намештати већ у друго половини Марта. Уклањање валова и текнета онда настаје, кад престане и најмања бојазан од пролећних мразова и хладне росе, а то је код нас у другој половини Маја па до почетка Јуна. Стајањем, вода у валовима и текнетима испарава и нестаје, зато је треба приљежно доливати свакога дана, да судови буду потпуно пуни до ивица. Ако би се при врло хладним ноћима површина воде заледила, то треба лед избацити, и свеже воде долити. Још се овде при крају приметити може, да у врло сушним годинама испарења оближњих вода врло повољно утичу и потпомажу образовање и развијање плода на воћу; те с тога је у сушним годинама такође, врло препоручљиво текнета с водом у јесен испод воћака подставити; да би се тиме, не само крупнији, него и лепши и увуснији плод добио. Употреба овде наведеног сретства против пролећних мразова, скопчана је и са неким коштањем, где се жели у већој мери употребити, ради прављена валова али повољни резултати у плодовима воћа, и употреба истог прибора кроз више година и за друге цељи, олакшаће нам знатно трошкове.

Доносећи ову поуку по „Фрауендорфском Листу,“ ми скрећемо пажњу пријатеља и љубитеља нашег воћарства, на ово заиста просто сретство противу пролећних мразова, желећи: да се и сами њиме користе, у свакој даној прилици, нарочито сада при наступању пролећних ладноћа и опробају, чему је сад време.

В. Виторовић.

ПРИТКЕ ЗА ВИНОГРАДЕ

Поред осталих издатака око подизања и гајења винове лозе доста знатан издатак одлази и на притике (тачке за винограде), па и то да је просто, кад би их само било да се сваки пут могу набавити у потребној количини и по повољној цени. На први поглед мислио би човек: „та ко још и на таквим ситницама оскудева, код толике горе код нас“? Али баш и са набавком притака доста јако кубуримо, о чему најбоље знају наши винодељци, који сада изнова подижу винограде с америчком лозом, и који су у оскудици принуђени куповати притке и са стране по скупе новце. Па и за саму Смедеревску расадницу набављане су притке чак из Славоније. Како је то доиста жива мука с набавком ових притака, познато је добро и управи Винодељско-воћарске школе у Букову, и ако је на против Мироч планина само за 10. километара удаљена, из које се околине, а особито из Уровице, стотинама кола дрва, маом растовине сваке суботе довуче на неготинску пијацу.

Из наведеног, јасно је, да треба и зато неки занат, т. ј. да је неко посвећен и за израду ових притака, као што је на пр. посвећен и за израду: дасака, дуга наплата, спица и. т. д.

Што код нас ником до данас није пало на ум, да предузме израђивање притака у велико, томе је по својој прилици тај узрок, што су се до данас ретко где и употребљавале притке у виноградима, изузевши Смедерева за лозу „Смедеревску,“ или их је где где у врло незнатној количини требало, па их је за толико сваки набављао како је знао и могао. Али, данас, кад се после филоксерне пустоши, приступа понова подизању упропашћених винограда, новом америчком лозом, и кад у томе подизању предњачи и сама држава са својим расадницима: у Букову, Смедереву Топчидеру и др. то се морамо постарати и за набавку притака, које су свакојако потребне и за америчку лозу, и којих ће потреба у будуће бити све већа и већа. Тако поред појединих приватних винограда, само за државне расаднице треба ће за сада притака и то:

1. За расадницу у Букову до 100 000 комада.
2. „ „ „ Смедереву до 30.000 „
3. „ „ „ Топчидеру до 10.000 „

А разуме се да ће се наведене количине поступно и увеличавати.

С тога је настала потреба да неко предузме нарочити посо израђивања притака у већој количини, а зато би најподеснији били наши стругари, који би на својим стружницама поред дасака и друге јапије могли израђивати и ове притке за винограде а за тај посао нарочито је подесна новоподигнута стружница најновијег система, сопственика Неквасила и Комп. на „Чукарици“ крај Саве, која је баш и подигнута за израду разноврсне дрвенарије а по нарочитом одобрењу министарства Народне Привреде.

Притке за виноград у опште, треба да су од растовог и багреновог дрвета. Цепане су боље, трајашније, но стругане је лакше израђивати, јер се из једнаке дебљине дрвета сразмерно више притака могу израдити стругањем по цепањем. Ако су с једне стране подоштрене свакојако је боље, јер ће тиме слакшати посао при употреби, али ово најзад може и изостати, но главне је да су у потребној дебљини и дужини. Дебљина је обична 5—6 см. а кад се већ израђују стругане најбоље је да имају 5 см. ширине и 3 см. висине (или као што се обично означава дебљине $^3/_5$ см.) Што се пак тиче дужине притака ова може бити разна но најподесније ће бити ако се израђују од $1^1/_2$ 2 и $2^1/_2$ метра.

Израда притака код нас у великој количини била би од двојаке користи, једно, што би сваки лакше и јевтиније дошао до потребних му притака, а друго, што би се тиме спречио излишан издатак на притке у иностранство и тако новац остао у земљи, јер нам статистика царинарнице Београдске вели, да је у прошлој 1892 години, увезено са стране и то:

1. Дрва за гориво у вредности 129.082 дин.
2. Грађе у опште где спадају и притке за Виноград у вредности 313.341. динара

поред остале разне прерађене и непрерађене дрвенарије; док међутим, из наше земље од овога ништа, ама баш ништа није

извезено преко ове царинарнице.[1] Па кад је тако са увозом и извозом овога артикала на Београдској царинарници, извесно, да много боље не стоји ни на осталим царинарницама.

Притке набављане до сада у Славонији стругане и 2. метра дугачке, плаћане су и до 25 пара дин. комад перед узгредних такса за царину, обртну порезу и др. а то је богме и сувише скупо за наше прилике.

Према размери пак, у којој се код нас виногради почињу обнављати америчком лозом, треба ће нам годишње на 200.000 притака а то би, другим речма осгало у земљи новаца у најмању руку око 50.000 динара годишње, само на овим притками кад би се код нас израђивале.

С тога не би погрешио, ако би се који од наши стругара примио и овога посла израде притака, у ком их циљу овим и подсећамо, да ову важну околност имају у виду при својој радњи.

Јов. М. Јекић

ШТА ДА СЕ РАДИ С ПРОМРЗЛИМ ВОЋЊАЦИМА?

По обећању, које смо дали у прошломе броју „Тежака" доносимо овде чланчић, који ће дати поуке шта треба чинити са воћкама, које су зимус од јакога мраза страдале.

Да проговоримо најпре о воћу уопште на ћемо онда прећи и посебице на сваку врста воћа.

Најбоље и најпаметније је оставити воћку до Марта и Априла на боме и до Маја недирнуту. Нетреба је кресати и сећи док се тим дугим чекањем не уверимо, да ли је још жива или сасвим промрзла и угинула.

Надамо се да су сви који имају воћњаке и којима су воћке од мраза страдале тако и чинили, јер врло добро познајемо оклевање, у раду које је у овој прилици на своме месту.

Ма да у прво време изгледа да је воћка сасвим пропала опет се нетреба затрчати па је из корена извадити, јер ако би баш и цело стабло промрзло остаје корен са јаким и утврђеним жилама из кога ће избити јаки изданци, који ће дати много брже снажну воћку, него млада наново усађена воћка, која треба тек да се прими и укорени. Разуме се да ово вреди за воће, које је у корен калемљено и које ће из корена избити благородну воћку. Али баш и ако неби било благородно воће, него би из жила избила дивљака, може се корисно употребити ако се на њој накалеми благородна воћка, која ће снагом укорењених жила бити много јача него кад би се изнова садила.

Ова зима и ако је била јака ипак није могла на старијем воћу уништити ни јаче гране а камо ли дебло, па зато треба са вађењем воћа почекати, јер је лакше трпети у воћњаку суву воћку него се излагати трошку око вађења старе воћке и подизања нове.

Много пута изгледа нека воћка сасвим промрзла и пропала. Док се друго воће окитило лишћем и цвећем, она стоји гола и сува да је жалосно погледати. Али у другој половини Априла и почетком Маја покажу се на њој зелена наједрала места на кори и она истерује мале кржљаве изданчиће, који ће друге године бујно порастити и донети плода.

Ја сам био очевидац како су промрзли ораси у Јагодини 1888 год. полако се повраћали и показали живота, после јаке зиме. Да су људи тада били нестрпељиви и посекли или извадили их рано у пролеће, морали би годинама чекати на род њихових изданака или на ново посађеног ораха.

Највећма страдају од мраза брескве и кајсије, потом ораси, шљиве, крушке а најмање јабуке.

Коштичаво воће се теже од мраза опорављa па ипак и њега не треба одбацити ако ма најмање живота покаже, јер ће оно до године зацело родити а може још и ове године донети који плод. Све гране на брескви или кајсији треба оставити ако су ма најмање зелене, и сећи само оно што је сасвим суво.

То исто вреди и за шљиве, трешње, вишње ако су и оне од мраза страдале.

Крушке и јабуке, нетреба сматрати за пропале ако им је само остао недирнут унутрашњи део коре — лика — на гранама Такве гране ће се подмладити и родиће. Чак неродне воћке почну услед промрзнутости рађати.

У опште све смрзнуто воће треба кресати тек у Марту или у Априлу. Управо онда кад почне кретати сок на се покаже које су гране и делови воћа промрзли а који показују још живота, што се познаје по зеленој кори и наједравању пупака.

Кресати треба до здравога дрвета.

Ако је промрзла грана танка и покаже пупке, онда треба орезати до снажнога добро развијеног окна. Ако ли је грана дебља онда до зелене здраве коре на дрвету.

Кресати треба веома оштрим ножем или оштром тестерицом, ако је грана дебља, да се не може једним потезом ножа одсећи. Рана мора бити глатко одсечена нарочито кора, с тога се мора тестером одсечена грана оштрим ножем угладити.

Плодна окца су јача на зими и мање промрзавају, али баш и кад би промрзла нетреба их сећи ни дирати јер ће она сама од себе одпасти а оставиће за собом у порама заметак плоднога окца за до године, што се сечењем уништи.

Ако би се морала сећи дебела грана или само стабло, што врло лако може бити код младога воћа, онда треба тако сећи, да се из новога изданка образује лепо стабло и да изданак на староме стаблу не стоји ружно. С тога треба колико је могуће боље пазити на снажно окце на младој воћци. Маторе гране би се морале у том случају одсећи према томе како је дрво промрзло. Рана ножем начињена мора бити на здравом дрвету и као што рекох глатко одсечена па замазана мазом — мелемом. —

Код нас је најобичнији мелем начињен од говеђе свеже балеге, измешане са иловачом земљом. Тај мелем има само једну добру страну што одржава свеже оно место око кога је обвијена, али је она у исто време легло разним инсектима који штете воћку. Сем тога однада на киши те није никаква заштита за рану. Тај мелем може се још којекако препоручити за обмазивање калема' али никако није добар за ране начињене ножем и тестерицом при кресању.

Трајан мелем, који ће већу рану на воћки чувати од влаге и трулежа, најбољи је по овом рецепту:

800 грама црне обичне смоле растопити на ватри и насути на то 100 грама добра шпиритуса једнако мешајући смесу, потом скинути с ватре и онако млако сасути у флашу, коју треба добро запушити. Да би четкица са којом се ране премазују била увек мекана, треба је утврдити кроз запушач и држати је увек у смеси у стаклету. Ако би се мелем дужим стајањем стврднуо, треба стакло само спустити у топлу воду да се мелем одпусти.

Овим мелемом намазана рана подпуно је сачувана од влаге јер он не пропушта воду, као балега нити се топи на сунцу, као што је то случај са течним мелемом.

1) Види бр. 47. зван. нов. од ов год.

Ни у ком случају и ніпошто се не сме рана која је већа од једног сантм. оставити не замазана јер влага, која би продрла кроз рану у дрво, проузрокује трулење дрвета које је исто тако опасно по опстанак и живот воћке као и мраз.

ГЛАСНИК.

Са главног годишњег збора подружине жичке. Седмог марта о. г. „Српског Пољопривредног Друштва Подружина жичка," свршила је годишњи главни скуп на коме је:

1. Саслушан пажљиво говор председника подружинског, архиереја жичког господина Саве.

2. Састављена је и испослана депеша Краљевским намесницима, којим се моле: да Господару наше драге земље, изјаве радост збора, што је изволео узети у заштиту „Српско Пољопривредно Друштво" а с тим и све друштвене Подружине;

3. Саслушан је и усвојен извештај подружински о њеном раду за прошлу годину. Извештај је овај већ штампан у „Тежаку."

4. Одобрен је издатак у 20.75 динара са колико је прекорачен буџет: на канцеларске потребе;

5. Усвојен је буџет по коме је предвиђен приход:

а) Готовина од пр. године . . . . . 216 динара
б) Улог редовних чланова за 1893 г. . . . . 300 „
в) На дугу од прошле године . . . . . 175 „

А расход.

а) На канцел. потребе . . . . . 50 „
б) На помагање пољске привреде у овом срезу . . 641 „
Свега . . 691 „

6. Члан 19 Подружинских правила, који гласи: „Подружина држи један пут годишњи скуп и то свагда у првој половини месеца новембра и. т. д." замењен је овако: „Подружина држи један пут годишњи скуп, и то свагда у месецу јануару и. т. д."

7. Није могао да усвоји предлог да чланови подружински плаћају од сада годишње у име улога по 2 динара;

8. Препоручен је топло „Тежак" свим члановима подружинским, и објашњено им је, да чланови подружински овај лист добијају у пола цене, т. ј. за 4. динара;

9. Распитано је за лица, која се желе ове године занимати гајењем свилених буба:

10. Опуномоћен је одбор, да по својој увиђавности, може давати разна пољопривредна оруђа и на отплату:

11. Изабрани су:

а.) *За председника*: Његово Преосвештенство, епископ жички господин Сава.

б.) *За подпредседника*: Г. Др. Ђ. Радић, управитељ ратарске школе;

в.) *За благајника*: г. Благоје Д. Тодоровић, наставник ратарске школе;

г.) *За секретара*: г. Божа Новаковић економ из Краљева;

д.) *За одборнике*: г.г. Исидор Радовановић, Пера Спасојевић и Стева Луковић трговци и Аксентије Богдановић, фабрикант пољопривредних справа сви из Краљева; затим: Мата Гвоздановић из Крушевице и Радомир Радомировић из Врдила; Сем ових на место двојице одборника, који прошле године нису могли долазити у седници изабрати су: Милун Антонијевић из Врбе и Тијосав Димитријевић из Мрсаћа.

ђ.) *За контролоре прошлогодишњих рачуна*: г.г. Драгољуба Шајковића, економа и Благоја Тодоровића наставника ратарске школе.

е.) За *повереника*.

у *Сирчи*:

На место Арсенија Пајевића, — *Милан Миловановић*.

у Врби:

На место Милуна Антонијевића, — г. *Живко Путниковић* свештеник.

у Каменици:

На место Милорада Кремановића — Јеротије Милетић.

у Милочају:

Радован Сретовић.

12. Усвојено је, да подружина и ове године ради на извршењу ових закључака прошлогодишњег главног скупа, у колико су они остали не свршени:

13. Давана су објашњења по разним питањима; и,

14. Саслушана је и са захвалношћу примљена честитка бив. подпредседника подружинског г. П. Т. Тодоровића сада чиновника управе фондова.

— *А* —

* * *

Винодељски конгрес у Монтпелеју. Под заштитом француског Министра Пољопривреде, држаће се 1, 2 и 3 ћег Јуна тек. год. (13, 14 и 15 ог по новом календару) винодељски конгрес, кога приређује овдашња пољопривредна школа у друштву са централним пољопривредним друштвом за департман Ерò (Hérault).

Цељ овог конгреса биће изучавање и расправљање разних питања која се односе на винодељство у опште. Исто тако изнеће се на видик успеси и напретци учињени, за неколико последњи година, на пољу *реконституције* (подмлађивања и виновог подизања винограда,) *обделавања винове лозе и начина справљања вина* (подрумарство.)

Питања ће се расправљати по утврђеном програму и за свако одређен је по један известноц, којих има на броју 20. Међу њима налазе се 5 професора са Агроноског Института, у Паризу, 5 професора пољопривредне школе у Монпелију, а остали 10 известијоца већином су практичари и најчувенији винодељци из разних крајева Француске.

Известијоци поднеће извештаје сваки по својој струци у коме ће изложити данашње стање винодеља по дотичном питању, напретке учињене за последњи неколико година и начине како да се отклоне разне сметње на које наилазе поједини послови око подизања винограда на америчкој лози.

Са овог гледишта биће веома интересно питање о *адаптацији или прилагођавању лозе* на кречним земљиштима, јер ово веома важно питање остало је до данас нерешено од стране „Американиста" или присталица система подизања винограда на подлози америчке лозе. Но сва је прилика, да ће „Американисти" да однесу победу и у овом питању на које се једино и ослања једна много мања група, која је против уношења америчке лозе и према томе за убијање инсекта разним средствима.

По свршетку конгреса т.ј. 4 и 5 ог Јуна предузеће се екскурзија у винограде у околини Монтпелија којој могу присуствовати сви чланови конгреса, који изјаве жељу и положе 30. дин.

За време трајања конгреса биће изложба свију машина и алата, који се у винодељству употребљују.

Више златних и сребрни медаља одређено је за награду изналазача и конструктера.

Изглед је, да ће конгрес бити посећен у великом броју од винодељаца свију европско земаља.

Љ. К.

Пожешка подружина. Она је подружина имала свој збор 30 Марта ов. г. у Пожеги, ради уписа чланова и избора нове управе. Збор је био добро посећен, уписало је се доста нових чланова а управа је остала стара по одлуци збора.

Оваплло је се живо интересовање о свима стварима пољопривредним и свима напредним.

БЕЛЕШКЕ.

Нагађање пола код бремене стоке.

По све праве сточарства, било би без сумње од највеће важности и од неоцењеног значаја, кад би било могуће пронаћи какво сигурно средство за распознавање пола, или још боље, кад би се открила тајна природе, какви су услови потребни за стварање једног па другог пола: мушког пл женског потомства; другим речима, кад би сточар био у стању да произвољно, према својој потреби пл' својој вољи, производи један пл' други пол.

Истина, да је о овоме питању врло много писано, али теорија о заштити стоке, није никако још досегла ни конпрете или ни кулиса творилачких тајна стварања, јер и научни начини испитивања још су једнако, поред свију баснословних успеха науке, далеко од идеалних задатака моћи и произвољне човекиње, још једнако су увућени на детињски дубак, још једнако су нипотавни, да докуче поле важнију тајну стварања.

Тако и у овом питању још једнако се лута по магли непвнесности, по праху предпоставака и што рекли наши стари „упошкалучења,“ махом мање ни пипше заснованих на бујној машти и убрзаној а реће на утврђеном искуству а то ли још и на тачним научним основицама.

Има много таких предпоставака, које су врло интересантне. Једна од таких, у новије доба распростртих, то је предпоставка једног америчког сточара из Хустона у Тексасу, који се зове Фике Он из искуства тврди, да је кроз дуги низ посматрања дошао до закључка, да препашање полова, при њиној расплоди (спаривања) бива увакрсно и да на стварање полова утиче јача страна прилодних грла т. ј. јаче прилодно грло утиче, да се стварање потомства противположно том јачем грлу. На пр ако је мушко прилодно грло у моменту спаривања и јаче јаче и производ потомство биће женског пола и обратно.

Фике је своје добијене закључке на посматрања примењивао при заплату говеда и тврди да је у 32 прилике, пропшљено упливисао на стварање кола, који је желио произвести.

Херф је предузео огледе, да се увери, колико има у том тврђењу поуздановсти и извршио је 2 жала низа огледа са по 2 козе и 1 јарцем. Козе и јарца у првом огледу одредио је, да му створе мушко потомство, а у другом огледу — или у другој групи расплода — женско потомство. Даље избор грла прилодних у обадве групе, извршио је у смислу фикеовог тврђења, на већу моћ пл јачину женских односно мушких грла т. ј. у првом огледу козе су биле јаче и у другом био је јарац јачи.

Резултат ових огледа врло је интересантан, јер је — изузев једног једпног случаја — потврдно тврђење фикеово, као правилно.

Према томе изгледа, да би такве огледе требало наставити, са свима осталим врстама стоке и протегнути на већи број година.

Таквим начином утврђена искуства онда би било могуће подвргнути и тачнијој научној оцени и критици, јер искуствено правило одавна гласи: да мати више утиче на задње облике тела и јаче преноси особине на мушке а отац обратно на женско потомство.

Тако би се у сточарству пошло једаи корак ближе у откривању до сад непознатих тајна природних.

Кожа и месо липсале пл побијене стоке.

За распознавање кожа и меса од липсале, или побијене стоке може нам послужити месо, пл парчета истог заостала на огуљеној кожи, само онда, ако је при последњем издисају, у липсавању, усled смањеног притиска на главног крпног мишића (срца) било немогуће да сва крв истече. Крв је дакле заостала, усирила се и месо изгледа, влажно, врло обојено и крваво.

По кожи се далеко боље може распознати дал нпкако посла са телом заклате животиње, пл са стоком побијеном или липсалом. Кожа и подкожно ткиво, код здраве су стоке — заклате — бледи, сува и нема крвавих мрља, пи усирених грузуљина.

Код добро уређене стоке права кожа изгледа чврста, грубa и пластична, подкожно ткиво, суво и масне сјајности, длака глатка и светла. Мрљава стока има кожу сувр, тврду и кругу, и подкожно ткиво неразвијено и крвавo, длака је крута и без сјајности.

Вене (плаве жиле) на кожи побијене, липсале стоке јако су напуњене крвљу, која мало по мало, усled распадања крвних телашца и трулења крвног бојила и течности, окружава и рашлива се по суседним ткивима, те тако и целу кожу врлако обоји. Уз то се кожа осећа влажна, буава и умрзана.

Како несавесни људи, без довољне контроле и нижве власти, врло често на позајмљење границвости и користолубља, често потурају становништву и овакву кужну, нездраву храну, чега и од липсале, пли од варше угинуле на претходно пређене стоке — добро је бити обазрив.

Окужене коже, као предмет трговине, носиоц су заразних и опасних болештина, нарочито колере и онда биће корисно послужити се знацима, по којима смо у стању разликовати здраву стоку од болесне, окужене и заклату марву од пређате или липсале!

ДОПИСИ.

Црљенац ср. влашки 10 марта 1893 год.

Зима је рано почела и са великим снегом и мразом, снега је било ове зиме што га није скоро било. Целе ово зиме били опсађени снегом, тако да су свакојаки са њиме били сасвим онемогућени да нпкако могли себи ни дрва донети нпти смогли себи ограду са чапра и јалија. Овај је снег почео опадати друге половине Јануара и кошње истога месеца скоро та је сасвим нестало, изузимајући снегове које је кошава — источни ветар, преко зиме начинио. Кад је снег спао и зима је се проредила те омогућила земљу за рад, сејали смо пролетње усеве: јечам овас и кукурузик, по том од поврћа: бели лук и арнајак сађени су. Ово је рађено друге половине месеца фебруара. Скоро нпсо је фебруар био пријатног времена па и Март до 9, од сад је мењовит, час лепо време, час снег час пгиачинџа а ноћу је доста хладно што Фебруара није било.

Воће нма изгледа да ће много цветати али ће и гусенице много бити, ове нису у великим гнездима већ завијене скоро у сваком листу по непознато живих гусеница. Ми их чистимо али је слабе ваљде јер их је сијасет.

Стока добро стоји. Овде се изгањило. Хране за стоку има доста јер у колико је сено било танко прошле године у толико је зима била снежна и сувомразна, те је сва стока тулумину — нашу добро јела.

Здравље је код стоке нпколико изузимајући што на свињама влада нека болест жени до сада непозната само по томе што над оболе код једног домаћина једна свиња, болују и остале, реко би да је болест заразна. Од ње оне и липсују јер их је доста и

полиписало, која се свиња затрави жилом кукурека — спрежа, она вреболе.

Цене су стоци добре, а храна слабе. Многим се сељацима инвентар уништавила и они неће да од сада инвентар пре јесе потпуне зрелости неће жњети. По моме мишљењу ово је било с тога што је инвентар у непотпуно зрелом стању жњевена по јутру трговца а време је било кишовито за време прибирбе те је врло доста плаге усе уништило. Они су требали инвентар такву да ломатају — претачу. Али они ово нису радили. Они научили на старо, пожалу га преурелог и нету безбрижно у амбаре.

У народу је здравље повољно за сада а прошлог лета владала је Дизентерија са Шарлахом, а санитетско полицијске мере и лекарске помоћи нама сељацима нигде ни од корова. Ово је се знало на надлежном месту. Дал зато што смо ми сељаци?

Куприја 31 марта 1893 год.

У првој половини овога месеца, време за пољске радове било је неома неугодно. Кише саме или помешане са снегом било је скоро сваког дана, изузетно што је: 1, 2 и 3 истог месеца било лепо са јаким северним ветром.

У другој пак половини помељутога месеца, време се јако променило, и у место кише и снега, грејало је сунце, но опет са јаким и ледним ветровима, који су земљу брзо исушили, на већ и стврдли, тако да се земља при оранју одваљује у повелане грудве. — Ако скорије не падне киша, праве ће да отежа.

Са усевима ево како стојимо:

Озима пшеница добро је изнишала по на појединим местима доста се проредила, од урасеца и ледних ветрова, и то највише на њивама које се налазе већином на странама и косинама.

Озими јечам, у колико га има посејаног добар је, но и он је много утрпио, на њивама пшени и кочарини од велике влаге.

Јара стрина жита, — посејана чим је време попустило — нила су као „Четка," затим има их која сада ничу, једна нису још а нека се као сада још сеју.

Пролеће овогодишње опомиње нас, да увек, ако само околности дозвољавале буду, сејемо што више озимних стрмих жита, како нам се небн нагомилали радови у пролеће, и да небн закаснили са сејдбом пролећних усева као ове године.

Детелина је изванредно лепа и већ је нарасла 15—20 сантим.

Винограда која су пошивени од филоксере, сада се одгрћу и режу, орезивање лозе врши се обичним коспром и са мање пажње на плодне купољке, о усавршењима справама, као показа, које су за овај посао много удесније нема још ни помена.

Стока је сва здрава, заразних болести није било.

Овце се већином најгањиле до 10 ов. м. јагњади нису најбољи због влажног и хладног времена, пар истих продаје се 8—14 а на меру од килограма чистог меса 0·50—0·60 дин.

Свиње се такође испрасиле, прасци су добри, пар се продаје 8—10 дин. који могу да мере од 9 до 10 килограма чисто —

Кокиле и оне се пиждребиле, људи неуретано доводе кобиле код државних заступа на оплођење. Ждребад су здрава и лепа.

Људи се до сада бавили: орањем леђина, стрњика и орбом за пролетње усеве, храњењем и чистом стоке, кречењем неће по крајевима кућа и плинада, а од јесара отпочето је по где где и сеђење кукуруза.

Храна како људске тако и сточе има доста, промет је у опште слаб.

П. М. Радосављевић.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Готова је

ПОЉСКА ПРИВРЕДА

УЏБЕНИК ЗА ШКОЛУ И НАРОД

ИЗРАДИО

Паја Т. Тодоровић — Баковчић

управник ратарске школе у Крагујевцу

Ратарство; Градинарство; Ливадарство; Воћарство; Виноградарство; Шумарство.

ИЗДАЊЕ КЊИЖАРНИЦЕ *Стеве Х. Поповића*

Цена је 1·20 дин.

Књига је ова израђена за *ученике V. разреда* наших основних школа и потпуно *по програму*, који је министарство просвете прописало за предавање пољске привреде у V. разреду основне школе.

С тога се топло препоручује учитељима V. разреда основ. школе. — Не мање она је за употребу и за сваког практичног пољопривредника, јер у популарном излагању обухвата најважније науке из споменутих привредних грана.

Препродавцима 10%, а књижарима у обичајени рабат.

Књижарница **Стеве Х. Поповића** у Крагујевцу.

Садржина: **Чланци:** — Услови добре жетве. — Наша треба подружине да обрате пажњу при растурању разног семена. — Противу појави краљева пролећних. — Прилике за винограде. — Шта ће се ради с прамулним пољацима. — **Гласник:** — Са главног годишњег збора подружине жичке. — Виноделски конгрес, у Монпељију. — Пожешка подружина. — **Белешке:** — Набављање пола код брежене стоке. — Кожа и месо заплесе на побијене стоке. — **Дописи.** — Огласи.

Цена малим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА **Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ**

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА И ЂАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 17. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 25. АПРИЛА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

УСЛОВИ ДОБРЕ ЖЕТВЕ

(СВРШЕТАК)

Освестимо се и пођимо путем сувремене науке и потреба. И најстарији човек, има ли воље, може се прилагодити свима новинама — нарочито онаквим које су му од користи. —

На крају да наведемо неколико врсти плодореда, који би за наше прилике били добри.

I

1. Кукуруз.†† [1]
2. Јечам или овас са детелином.
3. Детелина † (други откос заоран).
4. Пшеница.

II

1. Пшеница.
2. Кукуруз † † (уопште окопавине) са пасуљом.
3. Јечам са еспарзетом и детелином.
4. Детелина.
5. Детелина (други одкос заоран) †

III

1. Смеса † † (раж, овас, грашак, вика) заорана и одма пасуљ или сочиво.
2. Пшеница.
3. Окопавине † †
4. Јечам са детелином.
5. Детелина (други одкос заоран) †
6. Раж.

IV

1. Јечам озими па кукуруз на сачму или смеса заорана †
2. Пшеница.
3. Овас са детелином.
4. Детелина † (други одкос заоран)
5. Раж.
6. Окопавине † †.

V

1. Јечам са детелином.
2. Детелина †.
3. Детелина (други одкос заоран)
4. Пшеница.
5. Овас са грашком или сочивом † и детелином.
6. Детелина.
7. Окопавине † †.

[1] †† Значи јако ђубрење; † значи половно.

Ово су само примери. Разуме се да при постављању једног плодореда треба имати на уму климатске и земљиштне односе и трговачке захтеве, односно тражбину. Сваки земљорадник треба да има свој плодоред, који не мора бити шаблонски, но дело својих економских прилика и сопственог знања и увиђавности.

III Ђубрење.

Кад узмемо у рачун да наша земљишта поред овако хрђавог обрађивања, без икаквог плодореда просечно дају 15 м. центи на хектар — онда нам је резултат тога рачуна тај, да наше њиве не треба за жита ђубрити. И иначе, жита не подносе фришко шталско ђубрење, једино овас и озими јечам га подносе. Но и тада морамо сејање врло обазриво извршити.

Минерална — вештачка ђубрива су још врло скупа а незнање употребе истога учинило би га илузорним. Новац дат за ова ђубрива, био би бачен у мутну Дрину. Па поред свега тога, ми опет морамо, повишујући наше жетве гледати уједно, да и плодност наших њиви одржимо. Па како и на који начин?

Узимајући у обзир:

а) да наша жита нарочито пшеница, раж и јарик јечам не подносе шталско ђубре,

б) да нам је цељ производњу наших жита да увећамо и плодност њива да одржимо, и

в) напуштајући и сваку помисао а камо ли употребу вештачких ђубрива, —

остају нам само три начина, којима ћемо моћи и плодност њива одржати и жетву повисити. Та су средства:

а) ђубрење предусева,

б) зелено ђубрење пред само сејање жита[1]) и

г) гајењем детелина као пићног биља на њивама. Ђубрење предусева — који су обично окопавине код нас кукуруз) врши се са свима врстама ђубрета. Код нас се још некако непрестано одржава у снази мисао, да је само шталско-стајко ђубре—право ђубре. Све што носи име ђубре, све што се ни којим начином не може на шта друго употребити; све то спада на *ђубриште*.

[1]) Упућујемо радосно читаоце на чланак „Преврат у пољској привреди" од г. Гавриловића. У овоме врло заљавом чланку, у коме се истина један стари принцип, на основу сувремене науке обнавља са свом својом значајношћу и безприговорном практиком, наћи ће читаоц о „зеленом ђубрењу" много више. Ми би само молили г. писца, да ову теорију по њеној заслузи и важности подпуније обради и изведе је до њене крајње конзеквентности.

Тамо му је место а извежено на њиву, даје нам златни клас. И човечији избаци, смећишта из авлија и улица, сви могући одпадци занаџијски, пепео, наноси (муљеви) разни, малтер и блато од старих кућа, креч, једном речи све неупотребљиво — неисказано је благо за наше њиве, један богати извор хране за наше усеве. Прикупљајмо то и одржавајмо га онако како нам о томе наука о ђубрету каже. Чувајмо плодност наших њива, јер ће она требати нашим потомцима више, но нама сада.

Како треба чувати ђубре на ђубришту, како га приправљати ваља, кад и како га заоравати поучава нас наука о ђубрету; с тога о томе нећемо више говорити, али зато више имамо да говоримо о

Зеленом ђубрењу. Употреба зеленог ђубрета у другим државама, одавно је позната, само што се значај његов тек пре неколико година приписивао и од тог доба разширила употреба. Код нас је оно сасвим непознато.

Оно се састоји у томе: с јесени или с пролећа (према потреби и приликама) земља се добро и дубоко узоре, обично и нађубри, па се посеју смесе од овса, раži, вике, грашка, лупине. Кад ова смеса већ почне класати, покоси се и одкоси зазору. Овакво ђубрење је врло добро и недостижно за *жита нарочито*. Она, прикупљајући храну (азот) из ваздуха, обогаћавају и удобравају земљу у толикој мери, да и лоша земљишта богате жетве дају. Преимућство им је што се врло брзо распадају, труле, што својим трулењем сама по себи дају довољно хране за идући усев, што подиномажу знатно и растварање земљиних честица и справљање биљне минералне хране. Поред тога, она јако утичу на образовање и одржање подесне структуре земљине, која је тако нужна нашим житима, нарочито пшеници. Земљишта, ђубрена зеленим ђубретом, задржавају влагу много више и јаче но обично ђубре, тако да следећи усеви увек су свежи и издрже и најдуже суше (жеге).

Кад само припремамо земљиште за жито и ђубримо га зеленим ђубретом, можемо без икаквог квара и штете по заораном ђубрету посејати пасуљ или сочиво. Ово ће нам накнадити трошкове зеленог ђубрења.

Но обично, зелено ђубрење употребљујемо онда, кад хоћемо после стрмине, опет стрмину да сејемо. У томе се скоро и састоји његова најглавнија важност и практичност, што нас еманципује (ослобођава) од униформисаног плодореда и оставља нам сасвим слободне руке у нашој радњи. И ако је земљорадња једно врло конзервативно занимање, ипак и она тежи ка слободнијем покрету. Правило је да стрм на стрм не сме доћи. Али употребом зеленог ђубрета, ми дајемо стрмини један предусев, који му оставља земљу по све угодну за његово развиће. Још к томе кад узмемо и ту могућност, да можемо земљу ђубрити (пре сејања смесе за зелено ђубрење) без икакве штете по стрмину, јер смеса савлада и сварн то ђубре, онда је зелено ђубре једино најболе и за сваки усев најподеснije ђубре. Чак и за шећерну цвеклу је врло добро.[1])

Поред наведеног биља, употребљује се за зелено ђубрење и слачица, детелине и сво оно биље, које има бујан порast, које даје велике масе и које се махом храни азотом из ваздуха. По при избору треба гледати и на то: које биљке брже и лакше труле, па те и сејати. Између свију најспорије трули слачица, док легуминозе, детелине, грашак, вика, лупина много брже и савршеније труле.

Нашем земљораднику препоручујемо најозбиљније да се прихвати зеленог ђубрења. Но како је то новина, а новина код нас слабо налази одзива, ми му саветујемо да покуша и увери се о ваљаности зеленог ђубрења на малом парчету земљишта — на неколико ари. И ако буде штете — што је сасвим не могуће, неће бити велика. „Пробај све, па најбоље задржи," каже наша пословица.

У доба екстензивног газдовања угар је играо знатну улогу у житној производњи. Он је био одмор за земљу, припрема њена за обилату жетву пшенице и раži. Но то је доба, благодарећи напредним наукама, прошло и угар је сав свој значај изгубио. Данас имамо других средстава и начина да земљу још и боље спремимо за жита, и да нам не лежи целу једну годину безплодно.

Између свију тих средстава гајење *детелина* је на првом месту. Детелине, нарочито *плава луцерка* живи само прве две године из орнице, а осталих година црпи своју храну из дубоке здравице, у коју човек својим златима не може да продре. Пуштајући своје жиле дубоко у здравицу, често на 10—12 метара, она рије исту и отвара је приступу влаге и ваздуха. Учинком ових атмосферилија, она се здравица удобрава и оспособљава за један неисцрпими резервоар влаге, која је за наше свеколике усеве од битне важности.

Ђубрењем детелине са гипсом, кречом, пепелом, мешањем или изгорелим шталским ђубретом, ми само повраћамо снагу — плодност орници, коју смо јој раније одузели, али тим ђубрењем не подпомажемо развиће саме детелине, јер као што смо казали, она се у трећој и доцнијим годинама храни из здравице камо наше ђубре не допире. С тога је гајење детелине *угар без одмора* т. ј. она за собом оставља најболе земљиште и по плодности и по структури, за производњу жита далеко боље земљиште но што га даје чист угар. Оно њено благотворно дејство, простире се не само на једну но на више година. —

На оно неколико примера плодореда, које смо навели, може сваки увидети на које место долази детелина и зелено ђубрење. Само што у плодореду мора се употребити црвена детелина, која се брже развија а краће је века.

Казали смо у кратко све што треба, навели смо све чиниоце добре жетве стрмина и ми немамо шта више нашем земљоделцу на крају да кажемо, до жељу да проучи овај чланак и да у њему изказано примени на свом имању.

Рад. С. Војић.

[1]) Fühling's landw. Zeitung 1890 bp. 2.

У ПРИЛОГ ЈЕДНОГ ДНЕВНОГ ПИТАЊА

На питање крушевачког окружног одбора о употреби 20.000 динара, одређених на унапређење пољопривреде у томе округу, саопштени су прево „Тежака" (бр. 6, 7 и 8) одговори моравске и крушевачке подружине, и најзад сврх тога мишљење српског пољопривредног друштва.

Прва два одговора изнесе нарочито на видик рђаво стање две пољопривредне гране, и то: виноградарство и сточарство, указујући уједно начине како да се поправе и унапреде. Има-

јући у виду да су обе подружине састављене од мештана, не може се друкчије ни предпоставити, но да су оне најбоље обавештене која им је пољопривредна грана у назатку, и којој, према томе, ваља пружити најбрже помоћ; о томе не може бити ни сумње у толико пре, што ове две привредне гране не стоје боље ни у осталим крајевима Србије.

Виноградарство нам пропада због филоксере што је свакоме познато, но ради утехе можемо рећи, да та беда није само код нас, но код свију винодељски држава у Европи, изузимајући засада, још Грчку, па како се буду они помагали, чини ћемо и ми што нам се свиди да је најбоље. У том погледу предложене мере од стране подружине и пољопривредног друштва сасвим су умесне и сувремене. Оснивање једне расаднице америчке лозе показује се као врло сувремено и нужно, јер после сваковрсни — често и смешних — предлога и опита, то је још једини начин, да се винова лоза отме и гаји у пркос филоксеричне заразе. Тај начин примењен је у велико у многим државима и показао је задовољавајуће резултате. Дакле, не остаје ни нама што друго но да чинимо то исто.

Али при овоме ваља имати на уму једну околност, која је у нашим повчаним приликама од немалог значаја. Неизлагати се већем трошку око оснивања расаднице, но само онолико колико је права потреба тог округа. Зна се да постоје државне расаднице, и да је, по свој прилици, намерна да их увелича у знатном размеру, те према томе расаднице поједини округа треба удесити с погделом на локалну и на општу потребу у резницама, управо за толико у колико држава из њени расадница не би могла подмирити тражњу, или би то због даљине или других незгода било неудесно. Државне расаднице и оне појединих округа или друштава треба да стоје у односу према општој потреби како не би дара претегла меру. Јер, лако је предчидети да посао око препорођаја наших винограда не може се извршити за једну или две године, но се мора, као и на другим местима продужити на десетине година, управо у сразмери у колико филоксера буде затирала старе винограде, у колико материјално стање наших винодељаца буде дозвољавало, и, у колико обавештење и сазнавање у том послу буде напредовало код појединаца, и у опште. Дакле, при оснивању расаднице, нужно је саставити приближан прорачун колико она може дати резница за 8—10 година, па имајући у виду целокупну покрпину под виноградом, неће се учинити знатна омашка.

Ако су статистички податци од 1891 год. тачни, у шта морамо бар пррближно веровати, јер 200—300 хектара не чине у овом знатну разлику, онда округ крушевачки има 3.551 хек. 58 ара под виноградом. То је од прилике толико, колико једна повећа општина у Лангедоку (у Јуж. Франц.) где сами виноградари имају омање расададнике и излазе на крај.

Још једна важна напомена. Пре оснивања расаднице, апсолутно је нужно проучити какве је природе земљиште на коме се налазе жупски и остали виногради крушевачког округа, па према томе изабрати и употребити ону сорту америчке лозе за коју смо према стеченом искуству сигурни да ће се на таком земљишту најлакше прилагодити и дати најбоље резултате. Ствар је опште позната, да има много врста америчке лозе, да једне зактевају овако, друге онако земљиште, и да напослетку већина тих врста не успева но још угине на сасини *кречном* и *кредовитом* земљишту. Из овога се одмах види важност горње напомене.

Неразмишљена хитња у овом погледу могла би да има врло рђаве посљедице. Кад нисмо могли да сузбијемо филоксеру у зачетку њене појаве, па да се користимо пијацама оних земаља где је усљед њеног пустошења вино постало скупо и уживало све могуће олакшице при увозу, онда данас кад су се те земље опоравиле у велико од кризе и кадре не само да подмире своју потребу, но и да другима понуде, нама је двојином нужна смотреност, те да после једне штете, коју нам је зараза већ причинила, не учинимо сами себи другу већу несмишљеним радом.

Што се тиче сточарства предложеним мерама иде се у главном на то, да се поправка изврши *приплодним избором* ради чега препоручује се набавка добрих бикова. Пољопривредно је друштво за набавку 30 бикова *страних раса*, у цељи да се *укрштањем* поправи домаћа раса говеди.

Овим одговором, изгледа као да је дефинитивно решено питање о поправци домаће расе говеди,[1] које је више пута, и у разно време, претресано у „Тежаку", у намери, да се осветли са сваке стране и изнађе користан и практичан начин, који би послужио као путовођа свима привредницима у тежњи и раду на унапређењу сточарства.

Куповином бикова *страних раса* иде се на то, да се помоћу истих *пренесу* извесне особине стране расе, које по мишљењу многих, оскудевају код наше стоке. Но да ли ће се овим начином постићи жељена цељ, то је у питању; но ми ћемо понушати, да у току ове расправе, изложимо колико има вероватности и могућности за успех.

У питању о унапређењу сточарства нарочито рогате стоке, остављена су обично *три* начина за решење, и то:

1, Постепено увођење стране расе, која нашим приликама и потребама најбоље одговара;

2, Поправка домаће расе укрштањем са страним расама, које се за то изаберу као најбоље, и

3, Поправка у крви домаће расе помоћу приплодног избора и бољег неговања.

Који је од ова три начина најбољи и најкориснији, не може се унапред са сигурношћу казати. Покушаји и опити, нарочито у већем размеру, оскудевају нам потпуно, а то би тек могло имати одсудног значаја у овом погледу. Но при свем том, ослањајући се на општа правила науке о сточарству, на познавање услова у којима се наша стока гаји и како се с њом поступа, можемо приближно судити о користи примене три напоменута начина.

Улазећи у расправу овог питања, нећемо се много ни заустављати на првом начину т. ј. на доказивању, да је увођење какве стране расе једна бесмислица, јер тешко и да има који озбиљни привредник, који би то препоручивао. То би било толико исто паметно као кад би световали нашим сељацима, да почупају шљиве и јабуке па да посаде маслине и поморанџе зато што поморанџа кошта грош и 60 пр. а литар зејтина 2—3 динара.

Остаје нам да испитамо који је бољи између другог и трећег начина т. ј. између *укрштања* и *поправке у сопственој раси*, јер се и с једне и с друге стране може навести доста јаких разлога за и *против*, а изгледа, да ни сви школовани пољопривредници нису у томе сложни.

[1]) Погрешно је писац схватио овај одговор пољоприв. друштва. Предлогом о набавци бикова страних раса нити је решено питање о поправци домаће расе говеда у опште, нити је друштво предложило укрштање као најбољи и најсигурнији начин поправке. Набавку бикова страних раса, сматра и пољоприв. друштво као меру, којом се може послужити по нужди у побољшању говеда, за наше пак прилике у овом времену и као оправдану меру у толико, у колико се наших домаћих сојева говеда врло незнатан број бикова може наћи.

И прилином покренутог питања о набавци приплодних бикова за окр. приоречки, 1891 г. држава је и нарочита конференција пољопривредника, на позив друштвене управе и по жељи изасланика одбора окр. приоречког, — па се је и она једногласно изјаснила у начелу за поправку домаће расе говеда у сопственој крви; али је ипак по нужди и привремено препоручена и набавка бикова страних раса.

Уредн.

(наставиће се)

ВИНОДЕЉЕ У ОКР. УЖИЧКОМ

Још пре две године ја сам објавио: како се и у овом делу Србије отпочиње поклањати и пажње и труда и трошкова и овој грани привреде.

По Ужицу и око Ужица, подигнуто је већ неколико винограда. А у општини каранској (срез ужички) претходи примером честити поп Стево Поповић засађујући винову лозу, по Ариљу и око Ариља такође се опажа старање у том правцу. Прошле године један трговац из Ариља поручивао је преко Српског Пољопривредног Друштва 30.000 америчких лоза, али није добио због извесних сметњи.

У пожешком срезу најпре је и отпочето подизање винограда. Тако, сад их већ неколико има у Тучкову, Гугљу, Пријановићима и Дружетићу. Из она прва три села грожђе се тера у Ужице и Пожегу на продају, и од њега дотични сопственици узму лепих пара.

Вино из ових винограда бистро је као оно *јеличко*; а и опако, и још мало више, цеварикасто.

У осталом оно и не може имати какве битне разлике од вина јеличког, јер садница се узимају од јеличке лозе.

Ове је године још више винограда засађено, па опет јеличком лозом; а како је пошло у овом правцу, унапред можемо тврдити: да ће се у округу ужичком кроз неколико година винодеље развити у велико и виногради засадити у великим просторима.

Знајући пак и то: како је ова наша обична лоза подложна филоксери; како је филоксерна зараза већ многе винограде упропастила, и како је у ширењу свом допрла и у саму Жупу, — тог смо мишљења: да се треба постарати, да Ужичани место наше обичне лозе, добивају садница лозе америчке.

Да се то постигне потребно је старање ових фактора: министарства привреде, филоксерне комисије, пољопривредног друштва и његових подружина, и окружног одбора ужичког.

Филоксерна комисија треба да препоручи сађење америчке лозе и да код министарства привреде подејствује: да се забрани сађење других лоза.

Министарство привреде сем те забране, треба да пошље нарочитог стручњака, који би пољопривреднике окр. ужичког поучио о самом подизању винограда, а и стручно испитао: где с успехом може винова лоза да буде. Окром тога, оно би могло дати и помоћ за подизање расадника америчке лозе на неколико места у округу, и за калемљење.

Српско пољопривредно друштво и његове подружине у округу,[1] саветом и личним радом њихових чланова могу у овом погледу много учинити. Подружине још могу руководити каламљењем и подизати и неговати расаднике.

Стални одбор за округ ужички само треба да да материјалних срестава за извршење овога. Но, како је овај округ сасма сиротан, те би овај терет тешко пао на леђа народна, то би се од округа могли искати само најнужнији трошкови, али главни трошак да учини само министарство народне привреде, из кредита буџетског.

Ми рекосмо што нам на срцу лежи, а и постараћемо се да у свом домашају код дотичних фактора порадимо за ову ствар. Ако још министарство привреде испуни своју дужност, онда ће винодеље у округу ужичком бити не само развијено, већ и осигурано...

Дако се у уздању своме не преваримо!..

Драг. Н. Ланчевић

[1] Сад постоји подружина у пожешком срезу, но скорим ће се основати и у срезу ужичком.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. Ђ. Гавриловића

(НАСТАВАК)

Задруге су кроз цело време робовања а нарочито у ратовима за ослобођење Србије, биле она установа, која је и материјално и морално помогла и извршила дело ослобођења. Без задруга, Србија би данас робовала. Задруге су освештале научно начело: да са економним благостањем народа, расте и напредује политички значај. Само помоћу задруга — беше могуће кремењачи и трешњевим топовима јунака и војника српских, у почетку овога столећа, да без заире и џебане, без одеће и обуће, без новаца и силних пријатеља, без писмених и учених синова народних, без коморе и без плате, — подигну заставу ослобођење Србије и да Србију ослободе ропства!

Задруга беше колевка, беше дојиља привреде и витештва српског!

Задруга беше материјална и морална снага и моћ српског препорођаја!...

Она је данас, погрешним схватањем учених синова народних — упропашћена, сатрвена сарањена!

Србија вапије за радном снагом! Србија, богата и плодна земља, вапије, за паметним економним установама, које ће је окрепити, оснажити, подићи. Србија плаче — за установама, које ће јој накнадити изгубљену основицу и равнотежу благостања материјалног, које ће јој накнадити задругу! „Обетована" земља србиљска, по срећним климатодошким и географским приликама, по плодности и богаству земљишта, српске дубраве, брежуљци и долине, наричу за напреднијим и разумнијим радовима око унапређивања пољске привреде и подизања благостања народњег!

Србија, земља чисто пољопривредна, земља, којој је сточарство још једнако главни извор богаства — потребује паметнијег и кориснијег рада и опет рада! Доста јој беше говора, беседа, речи, политике и трзавица... Пијемонт српски само ће онда моћи извршити велику улогу намењену јој Богом, природом и Српством, ако буде снажна и богата!

Само рад, само напредније груписање економне радне снаге и појачање те радне снаге, у вези са разумнијим начинима и системима газдовања — накнадиће јој ненадмашни губитак у задругама, сачуваће је од економне и политичке пропасти, међу грабљивим суседима и напреднијим конкурентима њезиним.

Од празних речи, крајње је време да се пређе на стварна дела. Напредак и бољитак, спас и будућност пољопривредне Србије лежи у подизању и унапређивању њене пољске привреде!

Само онда, кад то буде постало једном први задатак државе — место што је сада последњи, биће српска држава јака и моћна, само од онда, моћи ће да расту наде на стварање велике Србије и на остваривање њених државних задатака и идеала! Само после јачања порезне снаге народне и привредних извора његових — вредиће и напредовање војне снаге и напредовање просвете и свију осталих грана државног напретка!

Доста је садање поколење живело у погрешним илузијама, доста је се кљукало погрешним васпитањем и погрешним појмовима и заблудама.

Спас и политички и економни српске државе лежи — у напреднијем и усрднијем раду, у напреднијем и разумнијем пољопривредном напретку....

*

Из саопштених статистичких података, које имаћасмо на расположењу, виделисмо, да и у погледу на капитал и у по-

гледу на земљу, а нарочито у погледу на радну снагу, њихово груписање и поделу — Србија врло рђаво стоји. Видели смо, да се материјално и економно благостање Србије, јако приближује сиромаштини и беспомоћности. Видели смо да сва три главна услова, за успех радње, која је главно занимање целокупној маси српског народа — стоје на врло рђавој позицији.

Но жалосно стање главне масе народне, моћићемо да још боље расветлимо и без статистичких бројева, овлашним описом неких других тешких и непријатних чињеница, које ће још боље потврдити непријатне закључке о економном застоју и назатку српског сељачког, пољопривредног живља.

Да пођемо оним истим редом, којим смо и досадања расматрања чинили.

Видели смо да капитал српске задруге, српског пољопривредника, није бозна колики. И без тачне таксације имовног стања — јасно је, да је и *основни и обртни капитал* српског пољопривредника, врло незнатан.

325.336 породица у Србији располажу са следећим основним и обртним капиталом:

Свака породица има обрађене земље 3·26 *хектара*, на сваку породицу долази од главне стоке:

На једну породицу:	0·5	од коња
„ „ „	2·02	„ говеди
„ „ „	2·07	„ свиња
„ „ „	9·01	„ оваца
„ „ „	1·05	„ коза

Кад би се то свело на новчану јединицу вредности, по просечној таксацији за целу земљу — не би престављало зацело никакву ружичасту цифру. И дуплирање те вредности, с погледом на остале врсте основног и обртног капитала — не би много допринело, да добијемо светлију слику материјалног богаства српског пољопривредника.

Тим рачуном се нећемо дакле ни забављати, но ћемо место тога посредним начином проценити: *како стоји са груписањем имања и како стоји, у погледу на овај део обртног капитала, који је нашем пољопривреднику потребан у новцу?*

Приближном оценом у стању смо да и на памет потврдимо овај факт, у погледу на груписање имања, да оних 3·26 хектара земље, што долазе на сваку породицу — нису у једном комаду већ су свакад подељени у неколико *деомица*, у неколико мањих комада. Јасно је да је и то једна грдна сметња раду и напредовању, која је дошла као природна последица необуздане деобе задруга и задружног имања.

„Закон о комасацији (арондирању, груписању) имања“ — био би у том погледу насушна потреба. Он би имао да регулише величину имања према суврeменим захтевима технике, науке и практике с обзиром на системе газдовања код нас.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

БЕЛЕШКЕ.

Обрезивање рогова.

Да ли су рогови у наше домаће рогате стоке нужни, и да ли би било корисније, са разне тачке гледишта, још за рана обрезати их? — О овоме „La Nature“ вели:

„Извесно је, да рогови код наших говеда, сами по себи, нису ни од какве велике користи, и ма да су, у опште, волови и краве врло тихе нарави, онет су слуге и чувари, који их чувају, врло често изложени опасним случајевима усљед овог оружја, чиме је та стока снабдевена. Има више од 30 година, како је Charlies препоручио обрезивање рогова у младих животиња. Али ову операцију треба вршити још и са друге тачке гледишта, која је много важнија, јер је доказано, да краве, у којих су рогови вештачки ишчупани, дају много више млека. Тако на пр. има холандиских крава без рогова, које могу дати 18—19 литара млека дневно, на да су храњене тако рећи рђавом храном, док краве те исте расе, којима су рогови били остављени и које су биле храњене много бољом храном, даваху највише 12—15. Литара млека дневно.

„Амерички одгајивачи чинили су опите са овом методом и константовали су шта више, да се стока, лишена својих рогова, гојила много брже и много сигурније.

„Како треба радити? Лели Адамс препоручује ово:

„Чим се рожасти чворићи појаве на глави младог живинчета, треба одма вршити операцију, а не чекати и дати им времена да очврсну. За ово се претходно ошиша сва длака која се налази око чворића и затим се влажним прстом овлажи рожић. За тим се узме једно парче поташе, (које се тако завије, да не буде у додир са руком онога који ради) и њим се, као каквим плајвазом, протрља цела површина рога. Да би поташа имала дејства, треба да је рог увек влажан. Са трљањем мора се престати, чим кожа почне да омекша и љушти, чим постане црвена, као да ће крв потећи.

„Да успех, у опште, буде извесан, није нужно поновити ову операцију.“

Овако вели „La Nature“ (Природа,) један од најозбиљнијих научних француских листова, и ми немамо никаквог разлога да у то сумњамо!

Једна исправка о винодељу у Србији.

У свесци „Царинника“ за март — април мај ове године, на стр. 193, прибележена је количина производње вина разних европских држава, па и Србије. Ту се подкрала погрешка или ако грешке нема, показује нам се, како несавршено гајимо винограде, те нам и мањи урођај дају.

Док н. пр. у Аустро-Угарској са 645.580 ара винограда, добијају 9.840.800 хектолитара вина; Грчка само са 228.600 ара добија годишње 2,584.500 хектолитара вина и Бугарска са 91,547 ара невероватну количину од 2,288.589 хектолитара вина, — дотле Србија са својих 450.000 ара добија једва 800.000 хектолитара вина; међутим требало би Србија да добија просечно сваке године, у сразмери према Аустро-Угарској производњи 6,800.000 до 7 милијуна хектолитара у сразмери према Грчкој 5 милијуна а према Бугарској, ако њеним баснословним бројевима смемо веровати, 13 милијуна хектолитара вина годишње.

Зато и држимо, да су податци о Бугарској сувише претерани, док су они Аустро-Угарске и Грчке приближно истини.

Ето и ова нам пољопривредна грана показује, да би могли са истог простора шестоструку количину вина производити, само кад би правилно радили.

Додајемо ради бољег прегледа по „Царинику“ још и ове бројеве.

Француска	1,837.087	ара	27,043.000	хектолитра
Италија	3,430.362	„	30 650.128	„
Шпанија	1,605.492	„	28,759.571	„
Русија	184.000	„	3,356,670	„
Турска	100.000	„	1,268,000	„
Румунија	150.000	„	2,400.000	„
и Босна Херцегов.	5,230	„	50.000	„

А. А.

ДОПИСИ.

Из ср. Параћинског 9 Марта 1893 г.[1])

Један између богатих и плодних срезова наше лепе домовине биће без сумње и срез Параћински у округу Моравском. Највећим делом своје простране, он захвата плодну долину реке Мораве, по којој се ниже, све једно до другога, многа богата села и две напредне вароши Ћуприја и Параћин. У том делу среза Параћинског, сви су услови на руци, па да се развије ратарство у овој мери, у којој би било код напредњих и заузимљивијих људи. Но док је западна половина тако срећно постављена, да се у њој ратарство развије, дотле је источна полутина овога среза више брдовита и удесна за воћарство, сточарство, рударство и јачему индустрији. Природни су дакле услови сви ту, па да од овога краја буде најблагословенији живот.

Али, на жалост и овде је привреда народна у многоме заостала, без да је то требало и морало да буде. Огромне простране необрађене земљишта; утрине општинске и друге неуређене простране, казују очито сваком пролазнику да овде вредна рука ратарева није учинила што би могла и требала да учини.

Нарочито падају у очи огромни простори — општинске утрине — око села: Дреновица, Сикирице, Ратара, Стриже, Параћина па и све оне дивље необрађене пољане од Параћина до Ћуприје и дотле низ Мораву, све то стоји оптерећено силном порезом, а не доноси оволико користи колико се на исту земљу плати. Сточарство — које би у овакним приликама требало да цвета — у опадању је. С даја у дан стоке је све мање, а по каквоћи је све лошија, така, да се човек с тугом запитати мора, и за што је то тако, код оволике утрине? За што да општине које силном утрином располажу — нису у стању да плате утрински порезу, већ дугују по 5, 6 и 10 хиљада динара на исто?! Зашта је жалосно то. Ту треба брзог и кореинтог лека, јер ако се и даље у немару овако потраје, може се доченати и то, да сва утрина буде продата за државну порезу.

Међу тим то никако не треба допустити, у интересу саме општине, западна полутина среза Параћинског, чешће страда од поплава, — после којих усеви падају; те ако домаћина у тим окућницама не предрми стока, онда се нема откуда помоћи.

Паметно управљање сеоском утрином, може не само да користи селу у лакшем одгајивању стоке, него још и повећану корист да донесе. Тога данас ретко где има. Утрине сеоске, по хиљаду и више хектара, данас већини делом тако рђаво стоје, да нису у стању ни утрински порезу да плате. Отуда утрини сеоској, сељани готово сваки рђаво симпатишу и једва чекају да разграде и поседе. На многим је местима општинска утрина већ и разграбљена. У срезу параћинском сад се баш спремају села дуж Мораве да то учине.

Ја држим да је у интересу како сељана, тако и државе, да на десбу и грабљење сеоске утрине боље припази и да нигде то не дозвољава. Досадања практика државне власти, да отмичаре сеоске утрине кажи са по неколико дана затвора, показала се неитовна. Сељак завати 5—10 хектара општинске земље; одлежи за то сваке године по десет дана затвора, а међу тим земљу не напушта. Тако то траје годину, две па се после батали и захваћена утрина остане својина отмичарева. А кад овакни отмичара у једној општини буде годишње десет до петнејест; онда можете имагинти што остаје од утрине. Општинске власти, на овакне истуже наваљене олако гледе, јер врло често у завађању сеоске утрине предњаче кметови и одборници из општине.

Кад се таква радња продужи кроз пет до шест година, онда се утрина преполови и падне у руке завагинара, који не само што туђу земљу џабе ради него чак на њу општине и не плаћају порезу. На крају крајева, нађе то: Да село на збору донесе одлуку: Да се утрина сеоска подели, и тада завагинари задрже своје земље и постају сопственици. Утрине нестане, а са њом узастопце следи: Мучно држање стоке, портиче, тужбе и друге невоље. Све ово увиђају сви, али нисле да се другчије не може, већ да се мора утрина делити. Ми пак мислимо да утрине никако не треба уништити, и да би државне власти у том погледу требале најенергичније да казне и суђивају прохтеже, око поделе и захваћања сеоске утрине.

Оволико о утринама, а сад да пређемо на друге приличе економске у овом срезу.

Зима је — као и свуда — и у овом крају била прилично јака. Све су реке и баре биле замрзнуте, а по планинама било је снегова од два до шест метара висине. Услед тако јаке зиме, страдало је поће и где где и виногради. Но зимни усеви одржали су се добро, јер снег није покрио хрину земљу, те је усев лепо заклоњен био. Од поћа нао да ће најгоре да страдају јетораста код нашиа мандарка. Но ветрозитна жестина нанрала су и стабла, те је се мучно надати било каквим роду у овој години.

Топљење снега наступило је нагло. Због тога је бујно топљење снело са узвишених места сав талог у долине. Све реке и речице, нарочито су из својих корита. Морава је читавих четрнајест дана била претпела силне простране и насула их муљем. Највише је поплаве било у хатарина села: Обреновца, Сикирице, Видова горњег и доњег; Стриже, Ћуприје, Параћина; Обрежа и. т. д. У селу Катуну, Обрежу и Д. Видову поплава је била тако велика, да је срушила неколико кућа. Вода се лагано снижава, јер су снегови на планинама још јаки. Народ ће од ове поплаве имати доста штете, а нарочито онда, ако се поплаве још који пут у пролеће понове.

Због честих поплава, и големог снега, земља је убијена и тешка за рад. Народ сеје јара жита, да би накнадио оно што је пропуство да посеје прошле јесени. Особито се много сеје јечма и овса.

Стока је у опште здрава, али јој ово ружно време јако уд. Народ у овом крају није навикао, да за стоку гради удобне стаје, већ храну баца по улици, а стока је више таки него ли што је поједе. И ни оно што поједе, блатаво је и јадно. Зашта чудновато, да такви немар према стоци влада. Крајње је време брало, да се и за стоку нашу побринете, ако хоће да вам служи и да нас богати.

Мих. Ст. Ранић.
дописни члан друштва.

Свештица, 25 марта.

У свом крају општину мало сиђу због осицдање посесне земље и других препреда, али ове је зиме због јаких и дуготрајних хладева и јако укорењог дебелог снега кров који вадуха неможе да продире а и лађоња је због тога под кором већа но обично и због многе воде од снијега, она пропала, те се мора преорати.

Снег је се доста полако топио, те је се земља напијала влаге, што ће добро бити за траву и усјене, особито ако лето буде сушно.

Радови зимски код нас на селу јесу поглавито: храњење стоке, сечење и довожење дрва за огреч и плетење жита, а осим тога још печење ракије и други ситнији домаћи послови.

[1]) Право је рекао пок. чича Срета: — да би вас у интересу пољске привреде требало што чешће премештати с једног краја на други, те да нам сви крајеве опишете, ал се и они који доносиду „Тежаку" могу угледати на ваше дописе. Уредник.

Слушао сам а више пута и читао, да сељаци сими ништа или слабо шта раде и. т. д. То говоре махом варошани и господа, који незнаду сеоски живот. Истина је да главни сељачки радови, привређивање, бивају лети а сав зимњи рад селски састоји се у трошењу онога што је преко лета зарађено и пребрано, али погрешно је мислити да се сељаци зим само одмарају и рахатлишу. Целе зиме по мразу и снегу, ваља се бавити по пољу: полагати стоци 2 — 3 пута дневно и чувати је по ваздан на снегу, сећи и довлачити или доносити кући дрва за огрев којих се због зиме рђавих станова врло млого троши сарепати и млети жито у воденици и. т. д. дан кратак, зимње студено време недаду млого урадити. Ноћном раду сметају опет неудесни и рђави станови, дневна уморба од терета и зиме а често и немање осветлења. Ретко има изузетака Наши су сељаци живи мученици и лети и зими. Од свију сталежа они и занатлије раде најмучније и најкорисније радове за опет им је награда најмања.

Здравље у народу било је доста добро, у стоци: на неким местима овце су волипсале од метиља.

Од сад настају пољски радови, о којима ћу вас чешће у своје време извештавати.

Миљко Савић
земљорадник

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва."

Записник II седнице држане 12 Фебруара 1893. год.

Били су присутни: Потпредседник г. Лаза Р. Јовановић, благајник г. Вучко С. Богдановић; чланови: Др. Марко Леко, Светозар Љ. Гавриловић, Јаков Марковић, Анта Голубовић Паја Тодоровић и Аца Живановић.

12.

Председавао потпредседник, бележио секретар С. Кучпарић.

Председник реферише одбору да је настала немогућност штампања „Тежака" услед тога што државна штампарија нема хартије у свом магацину за штампање: Према оваком стању ствари председништво са уредником Тежака чинило је нужне мере да се штампање омогући и настави; но као што је управник штампарије својим писмом а и усмено одговорио, рад се за сад не може наставити а није изгледа да ће се у скоро и у будуће моћи наставити. Према овоме одбор је донео одлуку:

1. Да се штампање „Тежака" на сваки начин настави и за то да друштво о свом трошку набави артију па накнаду трошка тражи од државне штампарије било у новцу или на рачун рада — штампања, — ако државна штампарија не хтедне пристати да тај трошак друштву накнади, тражити исти преко више власти — Министра просвете.

2. Писати управи државне штампарије да о оваким случајевима на време и израније јави друштву, како би оно предузело шта је нужно те да се штампање „Тежака" не прекида и не обуставља ма и привремено.

13.

По молби удружени ђака у Петрограду да им друштво да безплатно друштвена издања и „Тежак" за раније године као и у будуће да им исте шаље, решено је да им се шаље „Тежак" као и издања у будуће.

14.

По молби ђачке дружине „Поуке" ђака шабачке гимназије да им друштво безплатно шаље лист „Тежак" за дружинску читаоницу, решено је да им се шаље.

15

Предлог члана управног одбора г. Светозара Гавриловића да се у друштвеној башти опроба вештачки начин ђубрења над разним усевима; а за пробу над виновом лозом да се поради те да се више винодељаца у разним местима заинтересују да пробу учине. За руковање рада око тог предузећа у башти прима се сам предлагач као и посредништва за добавку ђубрета О чему и предрачун подноси.

Предлог је усвојен да се изврши на овај начин

1. Да се у друштвеној башти опроба вештачки начин ђубрења и овај посао да руководи г. Светоз. Гавриловић.

2. Да се вештачки начин ђубрења над виновом лозом проба у виноградима околине Београда

3. Да се умоли члан одбора г. Др. Марко Леко да пре пробе испита јачину вештачког ђубрета као и сразмеру појединих делова у истоме.

4. Овај трошак да падне на терет оног дела што је буџетом одређен на потпомагање пољске привреде.

16.

По молби Рајка Стојићевића економа из Шапца до поручи једну парну вршалицу и још неке справе и машине на адресу друштва а за своју потребу,

Решено је да му се ове справе набаве под овим условима

1. Да се справе експедују на адресу за Београд.

2. Да друштво не прима на се никакву обавезу што се тиче исплате већ да молиоц непосредно са фабриком регулише.

3. Друштво ће о трошку молиоца експедовати справе из Београда куда он жели.

4. Фабрикант ће увек унапред пре пошиљке известити друштво за кога шаље и какве справе.

Записник III седнице од 19 фебруара 1893. г.

Били су присутни: Подпредседник г. Лаза Р. Јовановић, благајник г. Вучко С. Богдановић чланови: г.г. Јаков Марковић Аца Живановић, Никола Вељковић, Тодор Николајевић, Др. Марко Т. Леко Светозар Љ. Гавриловић и Паја Тодоровић.

Председавао подпредседник бележио секретар С. Кучпарић

17.

Предсеник износи на дневни ред питање о преплати за стране новине и часописе за текућу 1893 годину.

Решено је да се претплатама обнови за све новине и часописе који су и до сада за друштвену читаоницу примали а да се принови још и винодељски лист „Wienlaube".

18

Расмотрена су правила пољопривредне подружине за округ крајински која су послата друштву на преглед и одобрење, и

Донета је одлука да се пољопривредна подружина за округ крајински прими у састав друштва под тим условом да се члан 27 подружинских правила доведе у склад са 46 чланом друштвених правила.

19

На акт управника друштвеног добра у Шапцу којим јавља да је зимушњи мраз учинио штету у расаднику воћа па тражи да се одреди комисија да оцени штету.

Решено је: да се стави управнику у дужност да он прибере податке о учињеној штети па са једним чланом управе, који ће се ради споразума и за друге послове тамо послати, оцене а нарочита комисија зато да се не шаље.

20

Предлог редовних чланова г.г. Др. Марка Т. Лека и Паје Тодоровића о установљењу опитне станице за испитивање семена примљен је и решено:

а. Да се рад на овом послу одпочне у II одељењу државне лабораторије, зато што тамо има прибора за рад. — Осим тога г.г. предлагачи умољени су да руководе посао и врше испитивање; и они су се примили да безплатно раде.

б, На речену потребу да друштво изда 300 дин. из оног дела одређеног буџетом на помагање пољске привреде.

в, Да се умоли г. министар унутрашњих послова д одобри рад у државној лабораторији а по могућству одреди и помоћ за ово предузеће која је нужна нарочито за добавку радника који ће семе требити, — а г. министра народне привреде да умоли друштво да изволи дозволити г. Павлу Тодоровићу чиновнику управе фондова да може остајати и редовно после подне од своје дужности и радити на реченоме послу.

г, Да се у почетку ограничи рад поглавито на испитивању семена које се са стране увози; а у истом правцу навикавати и продавце домаћег семена да шаљу семе ради испитивања; докле се потпуно се узакони обавеза контролисања семена за све продавце као и предмета за јело и пиће, — на чему радити да се нужан закон што пре пропише.

21

Прочита се молба друштвеног послужитеља Радована да му се повиси плата.

Решено је; Да му се повиси плата од 60 на 70 дин. месечно и то од 1 Марта ове године.

22.

По молби Венијамина Ђ. Лазаревића из Смедерева да поруче садница од воћа на адресу друштва.

Решено је, ди му се одобри с тим, да се аманет из места пошље друштву у Београд и оно даље испошље куд треба. Остале обавезе као исплату трошкова, посредништво у добавци и осталом друштво не узима на себе. (Види решење одборско на II седници од 12 фебруара ове год. тач. 19).

СТЕЧАЈ

Српском пољопривредном друштву потребан је економ.

Дужности су његове правилима друштвеним одређене (чл. 22 и 25 друштвених правила).

Услови за пријем су ови:

1. Да је свршио најмање средњу пољопривредну школу са добрим успехом.

2. Да је довољно у практичном раду извежбан, и ко у овоме са више знања буде располагао имаће првенство.

3. Плата му је до 2000 дин., а кад путује по дужности имаће и дневницу од 6—10 дин. и подвоз по рачуну.

4. Пријем у служби утврђује се уговором од 1 до 3 године.

Ко би желео примити се у службу нека се изволи са молбом обратити Српском пољопривредном друштву, најдаље до 20 Маја о. г.

Бр. 1115. Од управе Срп. пољопривредног друштва 12. Априла 1893 год.— у Београду.

ОГЛАСИ

КОШНИЦА ЂЕРЗОНКИ

АМЕРИЧКОГ СИСТЕМА

Има на продају *по 15 динара комад.*

То су положене сандучаре; оквири се ваде озго.

Поруџбине прима и извршује Српско Пољопривредно Друштво за готово.

Садржина: **Чланци:** — Услови добре жетве. — У прилог једног дневног питања. — Винодеље у окр. ужичком. — Критика система за оцењивање земаља (наставак). — **Велешке:** — Обрезивање рогова — Једна исправка о винодељу у Србији. — **Дописи.** — **Друштвени и Подружински послови:** — Записник седница. — Огласи.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ Крал.-срп. државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

ЗА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА И ЂАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 18. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 2. МАЈА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

О могућности гајења олајне репице у Србији и о потребним претходним условима за то.

Реферат **Свет. Гавриловића**

Наш свет преко године пости око 20 недеља, 140—150 дана, а то је по готову читава половина године. Постна храна ограничава се готово искључиво на варива, неко поврће, ређе на пирниач и на рибе. Запржена постна јела још су ређа.

То долази отуда, што је олај (зејтин) прилично скуп — килограм од 1·60—2·40 динара; па и тај је зејтин простији, непречишћен и поле бољи укус, не радо га пресрета. Тај је олај од маслинке, а у новије доба поред њега увлаче се и олаји од репице, али цеђени из њене дрождине.

Поред тога олај пречишћен троши се на подмазивање справа и машина. За тај циљ понајбољи је олај репичин. За тим камено уље, камени олај (петролеум или код нас прозвани „гас"), у осветљењу, готово је сасвим истиснуо употребу свећа лојаних и осталих. И он се продаје по 0·60 динара килограм.

И за ову врло важну и велику потребу, могле би се простије сорте олаја употребити

Код нас осем неколико ретких опита, опита појединачких, усамљених и по крајевима и по усталачнијим људима — није никако могло да се уведе гајење какве биљке, која би служила за цеђење олаја и за подмиривање те тако велике потребе народне.

Раније је постојало цеђење уља од ораха, негде можда и од сунцокрета, за турско време и сузама али то све беху биљке, које се могу у мањим размерама гајити и од којих се врло мало олаја добити може.

Једино репица и сурепица — такве су биљке, које се и на већим пространствима могу гајити, које су биле у стању, да у др. свету и цеђење олаја испењу на висину засебне индустриске гране.

И код нас се, доиста осећа све већа потреба, за производњом олаја, с погледом на осигурану потрошњу истог у маси.

Но не само са овог ширег народно-економног гледишта, да велику важност добија, у садањим приликама, увођење гајења трговачког биља, у већим размерама но до сада, већ и са чисто пољопривредног гледишта — оно налази све већег и већег оправдања.

Судећи по вредности извоза, Србија је још једнако, поред свију неповољних прилика у запату и држању стоке — првенствено земља сточарска. Извоз земљоделских производа, стоји на далеко потчињенијем месту. Само извоз сувих шљива за последње две три деценије престављао је цифру, која је за решпектовање. Извоз свију усева колеба се између неколико милијуна динара.

Главни усеви: бела жита и кукуруз, још једнако у главном служе за домаћу потрошњу, за подмиривање домаћих потреба, за изхрану становништва и марве.

Али у плодореду усева: стрмнине и кукуруз, заузимају искључиви, господарећи положај. У томе се с њима, у ратарству такмиче само просторије за производњу хране за стоку.

Од 1,141.850 хектара зиратне земље у Србији пада:

на земљу под	белим житом	319·820	хектара
„ „ „	кукурузом	302·820	„
„ „ „	ливадама пашњ.	385.164	„
„ „ „	виноград.-воћњ.	102.766	„

Под варивом има свега 22.837 хектара а све трговачко биље (дуван, конопља и лан) запрема једва 8.563 хектара и још је ограничено на поједине покрајине, иначе се ван њих сеје само толишно, да не вреди ни спомињати. Па и што се сеје варива и трговачког биља, то служи искључиво за домаћу, земаљску потрошњу — за извоз готово не престављају никакву цифру.

Према томе у Србији још једнако влада екстезивно газдовање, са пашњачким плодоредом (пашњачким тречаћењем), који једва сме носити назвање неког напретка, преко дивљачког газдовања и економисања преко газдовања свирепог, у ком се земља једнако само ицрпљује и осиромашава и без помишљања на повраћање земљине снаге.

Због свега тога ваљало би помишљати, на измену досадањег плодореда, по коме се бела жита узастопце сеју из године у годину, једно за другим, или их смењује само кукуруз. Требало би порадити, да се производња варива и трговачког биља прошири, на рачун главних усева. Крајње је пак време радити и на увођењу осталих корисних биљака у плодоред наших досадањих усева.

А на *првом месту*, чини ми се, да би *требало потпомагати увођење олајне репице.*

У томе би свакојако и Србија имала да се угледа на Бугарску, у којој је већ отпочето увођење олајне репице и 1891 год. већ је произведено на 2,147.380 кгр.

На изложби бугарској у Пловдиву, престављено је увођење и поступно напредовање културе олајне репице, у виду златних обојених коцака. То нагло

ширење производње репице од 1889 до 1892. год. сведено је на вредност и тежину злата.

Производња репице у Бугарској

						злата	
у 1889 год.	представља	вред.	4719	дин.	1,515	крг.
„ 1890	„	„	„	124.050	„	40	„
„ 1891	„	„	„	644.214	„	208	„
„ 1892	„	„	„	1,104.240	„	356	„

И у Србији би било могуће гајење олајне репице, јер и климатолошке прилике а и природна плодност земљишта, далеко су повољнији за њено гајење у нашој земљи, но у Угарској, гди је култура ове важне биљке, већ стекла „право грађанства“ у плодореду других усева и осигурала себи сталан положај. Требало би по мом мишљењу обратити пажњу на неке врло важне претходне услове, те да се с једне стране осигура будућност увођењу ове корисне биљке а с драге стране, да се у првом почетку, због сметњи, које леже у природи саме ствари, не би претрпело потпуно фијаско. Ти су услови следећи:

1). Наша држава требало би да бесплатним раздавањем семена олајне репице, произвођачима нашим, омили гајење ове биљке.

2). Да куповину готовог производа од народа, првих година, узме у своје руке; да производ откупљује и препродаје, руководећи се по ценама светских пијаца.

3). Кад се производња репице групише и прошири држава би требала да потпомаже подизање, како мањих цедница за домаћу потребу, тако и читавих радионица за цеђење уља.

На тај би се начин увођење ове биљке распрострло и осигурало. И за то нек нам је пример Бугарска, која сваке год. из кредита на потпомагање пољске привреде, троши замашне суме, на увођење бољег и кориснијег семења, које се народу бесплатно раздаје. Установа путних учитеља — економа, у овом, као и у свима осталим радовима око унапређења појединих пољопривредних грана — у велико потпомаже остваривање новина корисних по пољоприаредни напредак у земљи.

4). Производњу репице, у прво време, требало би груписати око појединих центара, још и за то, што репица, при образовању меуна, пре но што семе потпуно дозри у цвасти, јако пати од града и што би било неопходно нужно редовно овај усев осигуравати од града, а осигурање је могуће извршити, кад је производња груписана на читаве општине и крајеве.

5). Требало би се упоредо са првим увођењем ове корисне биљке постарати за потребну реорганизацију плодореда, и пошто олајна репица јако земљу исцрпљује, и за надокнађивање поцрпаних материја згодним ђубрењем.

На тај би се начин поставио сигуран темељ будућности ове корисне биљке при њеном увођењу у Србији и онда би и ово врло важно питање, било решено у корист потпуне могућности гајења олајне репице у Србији.

У ПРИЛОГ ЈЕДНОГ ДНЕВНОГ ПИТАЊА

(наставак)

Сва је прилика, да поборници укрштања имају највише присталица и према томе највише успеха, просто зато, што је по све природно и сваком познато, да ће бикови боље расе дати и бољи подмладак. То је доиста, једна необорива истина доказана и теоријски и практички; али то је у исто време варљива страна овог питања. Предпоставља се да ће бикови боље

ПОДЛИСТАК.

СЛАВА ШКОЛЕ ЗА ВИНОДЕЉЕ И ВОЋАРСТВО У БУКОВУ КОД НЕГОТИНА.

(наставак из бр. 13)

Мени се чини, да сви ви, поштовани гости, који не припадате занимању земљорадничкоме, а ипак остависте ваше редовне послове, па дођосте на ову прославу земљорадничку на славу ове школе, учинисте то само с тога, што земљорадњу, цените и што је уважавате. Према томе изгледало би излишно говорити о важности земљорадње; али школа ипак није могла ову прилику пропустити, а да вам, уз искрену благодарност на пажњи и труду око ваше посјете, не помене како др. народи цене земљорадњу и како она мисли зашто треба земљорадњи у Србији, особиту пажњу указивати.

Истина је земљорадња мучно и тешко занимање, али како је нама радећи земљу, није много лакше ни др. народима, за које видесмо да земљорадњи ипак највећу пажњу поклањају. Сем тога, ваља знати, да и нема никаквог посла на свету, који је лак и око кога не треба устати и потрчати; — што земљорадњи у Србији особиту вредност приписујемо то је на првом месту с тога, што се у нас њоме више но у др. свету забављају, на име 90 од сваке стотине душа. А ово опет бива зато, што свакој души треба оно што се земљорадњом добија. Свакоме треба жито и вино, свакоме вуна, месо, млеко, сира. И ових девет десетина у нас, ако се земљорадњом не баве, неби могли зашто набавити себи хлеб ни месо, вуну ни млеко ни сир и т. д. које нам производе даје земљорадња. Она даје, како се вели, насушни хлеб, зато је најпреча, јер га сваки мора јести.

Без осталих заната може бар до некле да се прође. Оскудица њихова осећа се, али се не умире од глади без добро израђених столова, собних украса и т. д. при свем том, што добро уређеном друштву добре занатлије голему услугу чине.

Земљорадња је Србији потребна и зато, што она нема обрађених других извора за своје одржање. Својом пшеницом, својим сувим шљивама и вином мора она да откупљује со, гас, зејтин и др. намирнице којих нема. Својим кукурузом мора да храни стоку, а продатом стоком да исплаћује своје железнице, пушке и сабље; за чување ослобођеног и ослобођавање још заробљеног Српства, њој треба неговати земљорадњу, да производима ове подиже млинове, купује плугове и друге олакшице произвођења.

За то је и речено, ако земљорадник има, имаће и дућанџија и трговац, и занатлија и школа и црква и држава; а ако он нема, онда — немају ни ови ништа и ни откуд.

Ми, Срби, заиста не само да не можемо без земљорадње да исхранимо себе ни да издржимо, но неби могли са својих појата сићи у градове ни се пошетати у други свет. Но ми који смо непосредно од правих и најпримитивнијих пастира и

расе пренети на подмладак оне особине које не достају нашој домаћој раси; узмимо да ће тако и бити, као што је посве вероватно, но питање је да ли ће се те добре особине *одржати* на даљем потомству?

Ми мислимо да неће, но напротив да ће после краћег или дужег времена ићи све по старом, ако још не буде горе.

Да би о овом могли правилно и беспристрасно судити, нужно је да почнемо мало поиздаље и да аналитички испитамо:

1. *Које су то мане код наше домаће расе говеди, па ако их има одкуд су дошле;*

2. *Јесу ли то мане расе или је то последица другог чега?*

Мане које се придају нашој домаћој раси говеда, своде се у главном, на троје:

а, *Споро развиће;*

б, *Мала телесна тежина, и*

в, *Слаба млечност.*

Откуд су ове мане и да ли је кадгод наша рогата марва била боља? Пре неколико десетина година, могло је се видети бољих грла како у брдским тако и у равним местима; то ће вам сваки потврдити, који је на то обраћао пажњу. Напослетку и тај факт што се са свију страна тврди, да сточарство *опада*, доказује да је некад било боље. Што је некад било боље и што постепено опада, то је сасвим природно и у складу са током времена и — *напретком*. Јест, са напретком, јер и нама се мора признати извесан напредак, како у чему, тек у намножавању становништва, за исто време, нисмо изостали иза осталих народа. За мало више од четвртине столећа, становништво је се од прилике удвојило. Посљедице су овога оне исте, које се примећују, мање више, у целом свету, т.ј. захватање, обрађивање и засејавање и оних земаља, које су дотле служиле за изхрану и пландиште стоци као природни пашњаци. Ово захватање ишло је постепено, у почетку, на боља и плоднија земљишта, затим на лошија и мање плодна, па најзад мало по мало, ударило се у крчење и сатирање шума да би се имало што више зиратне земље, било за усеве или за попашу. Лако је увидети да ово није могло ићи у безконачност, за кратко време дотерало је се сасвим близу краја; пошто су искрчена приступачнија места у шумама, а извесно да не била поштеђена ни она, која нису ни зашта друго до за шуму, закон о шумама постао је строжији, сопственост приватна, опште народна и државна јаче је обележена и службеност, право попаше и т.д. ограничено је, па усљед тога и услови за израну стоке постали тежи. Нема више таквих просторија у које се може најурити „*јаловиње*" преко лета да само себи тражи храну, а њихов сопственик тек ако се сети да их обиђе недељом и „*осоли*," и то више да види јесу ли на броју него да им укаже какву стварну негу. Данас, и ако још постоје где такви испусти то је под условом плаћања чобаније, кирије и т. д. тек нема оне комоције као некад. Номадско сточарење које се је кретало за пашом, престало је или је близу да престане због измењених услова, те с тога у садање доба ко хоће да има добру стоку, мора се постарати за њену храну као и за своју, и то, и лети и зими. Чини ли се то? Не, или што се чини то је недовољно.

У великом делу Србије где су до скора постојале заграде где су се усеви чували од стоке, а не стока од усева, по обичају, навици или што су то некад прилике дозвољавале, стока је више упућена на природу, да сама себи тражи израну, него што јој њен газда пружао. Једино теглећим воловима и кравама музарама обраћана је боља пажња односно хране и неге како лети тако и зими, а остала грла тако звано „*јаловиње*," остављена су сама себи нарочито лети да траже израну између градина и по местима још незаграђеним, где обично никад не могу наћи више него тек да носе живот. Зими пролазе још горе, овсена слама то је још посластица, обично је за њих одређена пшенична или јечмена слама, а што се тиче заклона од мраза, о томе нетреба ни говорити. Једва ако се нађе за краве и теглеће волове, па и они су често без тога.

Ко је год имао прилике да прође разне крајеве Србије, да се бави дуже времена у селима, да види како и с чиме се стока храни лети и зими, и како се с њом поступа, тај ће признати да ово излагање није претерано, но на против, да је тек бледа слика оног јадног стања у коме се налази рогата марва од дана кад се појави на свет, па док се не закоље или не прода.

земљорадника поникли нисмо томе златноме занимању колико треба предани; ми га клеветамо и избегавамо, ми га исмевамо. Настаје питање: Јели то добро и куда то води?

Према ономе што смо видели до сад, то није и не може бити добро; јер колико год више њих одбегне од земљорадње, толико ће се мање и лошијих производа за храну и одело добијати, толико ћемо бити гладнији и голији.

То одбегавање не може бити добро ни с тога, што то корисно и преко потребно занимање нисмо заменили никаквим другим које би било земљи корисније а народу потребније; најпосле, ни с тога, што се све наше навике и наши погледи наслеђивањем у наших потомака умножавају, те од зла може постати само још горе. Од оца који не воле земљорадњу долазе синови који је још већма мрзе!

А шта чека земљу која окреће главу од земљорадње — пропаст и расељавање, као што то видимо у Грчкој и Шпанији. Ове иначе чувене земље са своје негдашње образованости, данас су запарложене и без угледа у друштву, и нико их више не пита за негдашњу ратну славу и надмоћије на мору.

Да нам не оскудева у времену ми би могли рачуном да изнесемо пред ваше очи колики су у *новцу* изражени губици за нашег пољопривредника, што занемарава своју земљорадњу.

Но мислимо, да ће и неке само напомене у томе правцу бити довољне, да вам, поред већ казанога, потврде важност разумне пољске привреде и корист од унапређења њеног у Крајини.

Ваља знати да за келчанске овце, које је желела набавити школа, тражаше продавац 50-60 динара од комада; а у нас је била 10 динара и јевтиније; ваља знати, да ваља платити за краву музару по 400-500 динара, а у нас се продаје по 100 динара, за вино добро плаћа се по неколико динара за 1 литар, а у нас пошто је било до скора, то је и вама свима познато.

Према овим ценама онај земљорадник, који о једној храни произведе 3—4 пута скупљу стоку, разуме се да и заради 3 и 4 пута већу суму. Сем тога, ваља знати, да се и од оне хране коју расипамо, неимајући је употребити, може много више стоке и много боље да исхрани, та кад ономе увећању цене додамо и бројно увећање стоке, онда се и зарада још више умногостручава. Но тиме користи још нису исцрпљене. Ваља нам додати и то, да од бољег држања стоке и од већег броја стоке, земљорадник добија више ђубрета, за своје њиве, а од овога и већу плодност и ојачавање и снажење наше привредне главнице.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

И ми још нисмо задовољни, налазимо много неки уображени мана, као: да је ситна жгебања, мало млечна итд. Или ако то није случај, онда се обично каже, да се ничим као раса неодликује, да нема никакве добре особине итд. У овоме се сви грдно варамо. Наша раса говеда има једну особину, коју немо ни једна досад позната раса на свету. *Та је особина издржљивост и экилавост, стечена борбом за живот која се јавља као производ прилика у којима се налази*; она издржава невољу, хрљаво хранење и заоставу у толикој мери, да би грла на које друге расе поцркала под истим условима и приликама.

Може ли се тражити каква добра особина код грла, која су по ваљушетку пре године остављена сама себи, да преко лета траже израну диљајући око потеса, градина и котарева где не налазећи ништа да утоли глад, научи се проваљивати и чинити потре усевима, што неминовно повлачи јурење, злостављање у општинском обор одакле ако изнесе читаву кожу, то је сав хвр?

Може ли се пахтевати брзо развиће и телесна тежина од стоке, која немиљући шта да једе ни лети, мора да проведе зиму на пшеничној и ражанској слами на задњоћи од — 8 до— 20°?.

Можемо ли се надати да ћемо имати тешке и спасне волове кад почнемо вежати у јарам јунце од 2 године, који су осуђени да издрже најтеже послове за време орбе, па још да се ране као што треба ни пола јада, него после свако-дневног пржљања са ралицом прево стрми нагиба, увече, у место да им се положи и од неједоге заклоне, остане се на кишној ноћи напољу са неполико напресаних грања да брсте и тиме поврате истрошену снагу?

Не, доиста, не.

Све мане, које ми налазимо код наше расе говеди, *долазе усљед хрљаве хране, него и злостављања.* **То није мана расе,** но недостатак најбитнијих услова за живот усљед чега долази крвљавост са спорим развићем и слабом млечношћу. Организам тражи пре свега да се одржи на тек да дође продукте, које ми радо тјерамо до крајњи граница.

Ми имамо једну расу говеди ни бољу ни гору, но онаку какву смо заслужили да имамо; она је, тако рећи, еквивалентна вредност хране, него и пазње које јој ми дајемо. У овом погледу немамо права да се тужимо ни на кога, а најмање да по узрок до стоке и њене расе.

(наставиће се)

ПРЕДЕО КОПАОНИКА, ЖУПЕ И ЈЕДНОГ ДЕЛА ПОМОРАВЉА

Економска студија.

ДРАГ. К. ЈОВАНОВИЋА.

(наставак из бр. 14)

Црновунци новоничи пренли су у Србију после српско-турског рата, и од то доба једнако у Копаонику живе. Само преко зиме одазе и изхране стоку у Топлици, или у Поморављу, па се по том с пролећа враћају у Копаоник. Они су још на прва поглед, виђа се антипатични људи. Не могу се никако опријатељити с културом и цивилизацијом. И што има писмености самоучке код њих — она им служи за најобичнију потребу у њиховом послу. Ништа их не одушевљава, сем грубог материјализма, нити имају каквих идеја. Презиру сваког оног, који није њихове народности. Здрава су и снажни, јер вечито живе на чистом ваздуху, а и не напрежу се много а при том немају порока, нити пак великих жеља. Женскиње им није развајено. То смо опазили и код оних Црновунаца што живе у пиротском округу. То долази ваљда отуда, што су сувише оптерећене радом; што раде све послове и што никад немају слободног времена за одмор.

Црновунци су у опште суровог и плаховитог темперамента. Њихова подмукла и непоседна нарав чини их, те се ипакно не живе у љубави с околним селима. Они се жале на сељане да их штете са стоком, а ови опет на њих. Та њихова несугласица између њих са сељанима учинила је, те су им ове зиме неки устанци Топличани попалили колебе из освете — не знајући да је у том времену и закон о накнади штете паљевином произведене ступио био у живот. Првостепени суд осудио је спроменуто село Брезје у овом округу, у чијем атару они живе, да им плати накнаду по процени у 1200 динара за 12 изгорених колеба. Како они живе на граници крушевачког и топличког округа, и међу тим су имали пајвише расире с Топличанима, то смо сигурно пре да верујемо да су их устанци Топличани попалили, хтевши се опаких суседа куртализати. Спроменути Брезбљани сад су у неприлици они нису у стању да плате на своју порезу, а камо ли да плаћају накнаду штете. Па како су они сада у расри са Брезбљанима због исте накнаде, то се најлакше може наћи когод, који не размишља о последицама, да их запали и да им се на тај начин свети. И онда Брезбљанима ништа друго не остаје, него да се раселе, јер на сигурно не би били више у стању да плате накнаду на коју би морали бити осуђени према закону.

Како су Копаоничани, као што смо већ напред казали, упућени у главноме на сточарство, то би се за њих ваљало побринути и осигурати им опстанак. Требало би по нашем мишљењу, да, или држава, или округ, предузму што год на том крају, да се тај свет научи рационалној производњи сира, кајсе и скорупа. Копаонички сир и скорупа, по квалитету не могу се мерити на са чачанским и ужичким сиром и скорупом. У интересу производње, да боме требало би установити сточарске задруге у Копаонику за што имају сада повољних услова, јер код њих постоји већ бачијање. На за тим подићи у Бељановцу, или на другом ком месту потребне зграде и справе набавити, а из Швајцарске добавити опет веште раденике, који би тај свет за 2—3 године обучили потребним знањима — онако исто као што су и Црногорци, пре неколико година радили. Црногорци су, на практични и јевтин начин, подигли једну врсту производње у земљи тако, да се њихов сир и скорупа извозе данас на страну. И они леп новац отуда заслужују. Држава би према овоме на првом месту требала да уступи округу безплатно сувате за неколико година, а округ би опет могао да поднесе остале трошкове

Ову врсту производње швајцерај требало би свуда подизати у планинским крајевима, који се најпише сточарству занимају. На овај начин за кратко време можда би се нашао и какво друштво, које би производило сир ементалер, за шта је потребно и већег капитала имати и веће вештине. Кад се Црногорцима из бела света рентира на овакав привативан начин производња сира и масла, ми држимо, да ће се и нашим људима још боље рентирати кад узмемо само у рачун пошто се на нашим пијацама: у Београду Нишу, Шапцу и по другим варошима плаћа сир и то рђав — а да не узимамо за сада у рачун, да би се наш сир могао извозити за Румунију, Турску и Бугарску.

Само на овај начин радећи, дали би могућности нашим сиромашним планинцима да остану на свом огњишту, да се не расељавају, и да имају праве користи од своје стоке, коју они с тешком муком подижу и гаје.

Као што је познато, после српско-турског рата многи су се Копаоничани с тугом растали од свога завичаја и одселили у Топлицу и Косаницу. Само из једног маленог села Брезја скоро $^2/_3$ их је отишла, пошто су најпре буд за што испродавали своје пљуште, које их нису могле више хранити. Тако је стање

и у осталим другим селима у Копаонику. Како су се задруге у планинским крајевима после српског-турског рата нагло почеле делити, а оно мало радне земље што је имају поред речица и у заклоништим долама, услед неразложите сатрања горе буџица најбоља и све више засипа камењем, — то су доведени сада у такав положај, да ће се, после неколико година, морати да расељавају, и да напуштају своје прљуше и голети од којих вас страва обузима и над их само погледате. После оваког бездушног поступања са шумама, а са оваким опет примитивним газдовањем, планинци неће бити у стању да плаћају порезу на утрину, од које слабе користи за стоку и иначе имају, и даље издржавају борбу са природом.

Једино, дакле ако се пошуме што пре отворена места, и ако се нешто уради на пољу економском за све бедне људе, онда они могу имати и опстанка на свом огњишту. На тај се начин може спречити и њихово расељавање, које је узело велике размере. Ово вреди без мало за све наше планинске крајеве, које ми познајемо, и који се у бедном стању налазе боравећи се с природом, коју нису у стању савладати.

По што су о Копаонику и његовом подгорју више њих писали, то се ми уздржавамо од даљег излагања, и прелазимо сада и на друге крајеве крушев. округа да и о њима што год кажемо.

У Поморављу на овом крају слабо држе овце за то што им се вуна, метаљају. У место тога они имају приличну расу говеда и свиња. Тако је и у Расини. У најновије време, види се, да се наш свет заузима око облагорођавања домаће расе говеда, коња и свиња. Округина је скупштина ове године вотирала 20.000 динара само на економске потребе овог округа. И као што смо изнештена, један део од ове суме употребиће се на подизање расадника америчких лоза, а други на набавку добрих бикова, пастува и нерастова, што ће се још у идућој години разаслати по неким општинама где се за сада најнеба потреба указује.

По што су неки округа почели већ набављати приплодна грла са стране, то држимо, да не би згорег било, да се најпре реши питање: који нам је раса бикова и пастува потребна, да ли се може у земљи набавити, или се то мора чинити са стране и да нема бојазни, да ће се овим преналашем и укрштањем и извесне болести до сад у нас непознате на нашу стоку пренети.

(свршиће се)

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

написао

Свет. Ђ. Гавриловић

(наставак)

Новац је код нас врло тешко набавити и на њега се плаћа врло велики интерес. Земљоделац је код нас у још тежим околностима при набавци новца, једно што га нема откуд набавити а друго што је и законом ограничен у задуживању, у циљу послуге са новцем, јер му се 3 хектара и т. д. несме продавати за дуг.

„Законска“[6] је интерес код нас 12% годишње, али то је на артији: и ми варошани у повчаним заводима кад срачунамо интерес, велике таксе и остале накнете од стране завода, плаћамо више од те стопе.

Земљоделац је остављен потпуно на милост и немилост — зеленашима и капиарима. И у случају најбоље неволе — остављен је самом себи и опет — зеленашима и капиарима.

„Земљорадинчки кредит“ је такође једна насушна потреба без које се не може поћи на корак напред. Уређење и постанак тог кредита и установу „земаљских благајна“ у Бугарској, описао сам у својој брошури: *Бугарска штедионица у Пловдиву 1892 год.*

Радна снага такође је одвећ мала а са досадањим оскудним средствима и инокоштином не беше могуће помагати се — машинама, које је техника пронашла и усавршила као замену људској радној снази.

Породицама и са већим бројем чланова 6,10 и више — кад се одбију неспособни чланови за рад: ситна деца и старци, који су само на броју ту, не стоји на расположењу обично никаква радна снага. Просечно ваља у већини случајева 2, 3, 4, способна радника, то су стална радна снага на једном јако раштрканом имању.

Кад се узме у обзир и умна страна те радне снаге, спрема њена за руковођење послова и ту се добијају врло неутешне резултати. Све што је интелигенције, што се школом упутило већој спреми и уметности — прогутале су друге струке и позиви, — сачињава сеоску емиграцију а насеље варошн. Изузетци су тако ретки, да се на прсте избројати могу.

Прилике за учење и усавршење на напредији начин рада и газдовања — сведене су у Србији на нулу..., Србија има свега две више стручне пољопривредне школе а ни једног потпуног уређеног угледног имања.

И овај правац рада и утицаја, очекује у пољопривредној Србији — „своје време и своје право.“[8] Докле мишљу о неопходности школовања и васпитавања народа у пољопривредном духу, не дође прожман сваки родољуб српски, не може се ни замислити какав пољопривредни напредак и бољитак. Све дотле ће се држава вграда Србије зидати на трошном темељу, подизати на ровитом земљишту.

* * *

Но ове мрачне и језиве слике нашег економног напатка, само су узгредне сплутетне појаве у нашем расматрању, у предмету о правичнијем и тачнијем оцењивању земље. Оне су овде употребљене само као оплашни потези начиње у довршивању целокупне слике, у престављању главног предмета — порезне снаге и порезне стопе земљоделског живља и порезе на земљу у Србији.

Да би појмили, колико би било оправдано што пре завести катастар и потпунији систем класификације земљишта, позабављењемо се око постанка порезе на земљу у Србији и око пописа којим је она 1884 год. уведена и скинотворена.

Критику самог система оставићемо за доцније пошто се уповнамо са осталим системама оцењивања земље, које је искуство напредијих народа освештало а наука идентирала увела под своје, усвојила).

Берлински уговор, који нам је донео правно признање Јевроне, за проширење граница Србије и за доботке ратова 1876. и 1877—8 године — донео је нашој држави и нове, тешке обавезе и дужности. Железничка конвенција са Аустријом, био је један корак да се и пре времена и економног ојачала Србије, морадне приступити — грађењу железничке мреже.

Но упоредо са примањем тих тешких дужности, наша држава није помишљала и на јачање привредних и порезних извора.

Берлински уговор, донео је и услове за задуживање Србије те да одговори обавезама својим, у погледу на железницу и на аграрне исплате имања у отетим крајевима. С политичким проширењем расле су даиле и државне потребе. Клиза дефицита у буџету државном — добила је услове за раслињање.

Но и остале потребе државне, без тих тешких обавеза, које нам је Јевропа натоварила — налагале су повишавање по-

зиција у буџету државном, па с тим и повишавање „памета на вилајет.“

Недаће са зајмовима и грађењем жељезнице под тешким и доста нерационалним условима — прве клице државног дефицита, благотворно су заливале, у земљи државних погрешака и политичких омашака.

И пре но што се положио темељ паметном економном напредовању народа и јачању његове снаге пореске, видимо, да се дављенички морало приступити: — новом порезивању, новом оптерећивању пореском.

(наставиће се)

ГЛАСНИК.

Нова правила срп. пољоприв. друштва. На основу измена и допуна, усвојених на прошлом главном годишњем збору срп. пољоприв. друштва, израђена су и штампана нова правила овога друштва.

Поред других, најважније су нове одредбе у овим правилима: *о пољопривредним фонду* и *о члановима добротворима и утемељачима*. Пољопривредни фонд установљана се ради потпомагања и остваривања практичнијег и савршенијег начина газдовања у Краљевини Србији, нарочито ради оснивања угледних економија. Имаовина му се састоји: из улога чланова добротвора и утемељача, из завештања — легата, било у новцу било у покретном и непокретном имању, из 10% годишњег чистог прихода срп. пољопр. друштва и из добровољних прихода. Сав добивени новац спаја се у фондовни капитал и не сме се умањити, него само његов интерес трошиће се.

Чланови добротвори су они (било приватна лица или правне личности, окрузи, срезови, општине цркве, друштва, предузећа), који даду на име улога најмање 500 дин. од једном или почасно кроз 4 године; а тако исто и они који учине друштву поклон у непокретном или покретном имању у толикој или већој суми; а чланови утемељачи, који положе најмање 100 дин. од једном или кроз две године. И једни и други добијају од друштва повељу, бесплатно друштвена издања — књиге — и лист и имају право гласања.

Као што се из тога види, улози чланова добротвора и утемељача не ће се, као досада, трошити на обичне друштвене потребе; већ ће ићи у пољоприв. фонд и само њихов принос трошити. Тако исто завештања и добровољни прилози. Том и таквом одредбом даје се довољно гаранције и ствара права побуда свима патриотама и пријатељима привреде, којима је Бог дао и у стању су, да улозима члана добротвора или члана утемељача потпомогу срп. пољоприв. друштво у остварењу његове задаће, а тиме уједно да помогну и напредак привреде. И ми с правом се надамо и очекујемо доста и повољна одзива у том смислу према срп. пољоприв. друштву, које неуморно и беспрекидно ради на унапређењу пољске привреде већ 24 године.

Пријатељи и патриоте а тако исто окрузи, срезови, општине, цркве, друштва и предузећа, на нама је сада, да покажете колико цените привредни напредак драге нам домовине!

Правила се могу добити повезана од срп. пољоприв. друштва бесплатно и без плаћања поштарине.

* * *

Први члан добротвор срп. пољоприв. друштва. Госп. Милутин Марковић члан касационог суда положио је срп. пољоприв. друштву 500 дин. и постао му *члан добротвор*. Он је досада био члан утемељач тога друштва; а сада је овим новим улогом, у смислу најновијих измена и допуна друштвених правила, убележено његово име на приоме месту као члана добротвора.

Оваква пажња и материјална помоћ, коју г. Марковић чини пољоприв. друштву, показује колико он високо цени задатак тога друштва, а посебице рад на унапређењу пољске привреде. Па с тога су му не само срп. пољопривредно друштво, већ и сви привредници и пријатељи привредног напретка врло захвални.

Хвала му и да бог да се хиљадили такви добротвори, патриоте и пријатељи привредног напретка?!

* * *

Нови члан утемељач. Госп. Атанасије Георгијевић пензион секретар конзисторије из Београда, дугогодишњи помажући члан срп. пољоприв. друштва, положио је истом друштву 100 динара и постао му сад *члан утемељач*. Хвала му у име срп. пољоприв. друштва и свију привредника и пријатеља привреде!

* * *

Постављења. За начелника трговинског оделења мин. нар. привреде постављен је г. Љуба Новаковић економ из Краљева, редовни члан овога друштва; за начелника шумарског оделења г. Коста Ђорђевић бив. пензионирани секретар тог оделења. За вршиоца дужности управника држ. Ергеле г. Алекса Љ. Поповић као секретар III. класе мин. нар. привреде, који је и пређе био на том месту а г. Милош Х. Поповић за секретара мин. нар. привреде.

БЕЛЕШКЕ.

Да се масло сачува.

Треба га добро опрати и затим обрисати једном крпом. За овим треба га метути у земљано посуђе тако, да не остане ни мало празна простора. Кад се то урадило, то посуђе треба умочити у један бакрач до пола напуњен водом и укувати док вода не почне да кључа. Кад се и ово урадило, не треба вадити посуђе из воде све док се она сасвим не разлади.

После 6 месеца то масло је тако исто свеже као и кад се из стапа извади. Његов је укус чак и свежији од укуса оног масла који тек што се направио.

То масло је чисто и може се употребити за све обичне потребе, јер топећи се сав казени је пао на дно посуђа те се због тога и може тако дуго да сачува.

Да се млеко сачува.

Да се млеко сачува неко извесно време а да не изгуби своју арому препоручује се следеће:

Треба метути млеко у један суд од жутог или црвеног стакла. Поклопац његов мора бити од исте грађе. За тим тај суд треба метути у један земљани лонац напуњен претходно пришком водом, и поклопити једном крпом тако, да њени крајеви умачу у воду. Испаравање воде одржава свежост која је повољна за сачување млека, а боја стакла штити га од рђавог уплива хемијског дела сунчаних зракова.

—О.—

Средње бројно стање стоке у Европи.

Увек је од великог интереса расматрати бројеве. Кад се они пажљиво проучавају и кад се упореде са цифрама које су објављене пре неког времена односно истог предмета, онда се могу увидети напредци које чини, у овом случају, пољопривреда у свакој земљи.

Овом приликом посматрајмо бројно стање стоке у Европи и упоредимо га са 1882 годином.

Данас у целој Европи, сем Турске, у округлој цифри има:

40	милиона	коња,
100	„	говеда,
175	„	оваца,
50	„	свиња.

У погледу коња прво место заузима Русија са 20 мил. за њом долази Немачка са 3500000, па онда Аустро-Угарска са 3300000, Француска са 2900000, и најзад Енглеска са 2 милиона.

Испод једног милиона имају:

Италија 720000, Шведска 50000, Данска 375000, Холандска и Белгија свега по 275000 коња.

Говеда у округлој суми има 100 милиона. Упоредивши их са стањем у 1882 год. према статистичким подацима, видимо да данас има од прилике 4 милиона више.

И овде Русија заузима прво место са 25 милиона грла. Немачка има 16 милиона, Француска 13 мил. и 700000, Ауттро-Угарска 13500000, Енглеска 11350000. За њима се ређају: Шпанија и Шветска са по $2^1/_2$ милиона од прилике, Румунија са 2 мил., Холандска, Белгија и Данска са по $1^1/_2$ милион. и најзад Швајцарска и Србија са по 1. милион.

Из следећих бројева видеће се, колико која, од великих европских држава, гајк говеда на 100 становника.

Француска	35,6	на 100 становника,
Немачка	34,6	„ „ „
Аустро-Угарска	34,0	„ „ „
Русија	31,1	„ „ „
Енглеска	28,0	„ „ „
Италија	16,6	„ „ „

Одакле излази, да је средњи број за целу Европу $29^1/_2$ грла за 100 станов.

У 1882 години, према статистици француског министарства Народне привреде, било је у Европи 180 милиона грла оваца. У 1892 год. тај број опао је на 175 мил. т. ј. мањак од 5 мил., који је довољно надокнађен прираштајем говеда.

И што се овога тиче, Русија опет заузима први ранг са 45 милиона грла: Енглеска има $33^1/_2$ мил., Француска 22 мил., Немачка 19, Шпанија 16, и Аусгро угарска 13 милиона. Италија има свега 7 милиона грла оваца.

Број свиња од 1882 до данас није се знатно увећао. Њих има у Русији и Немачкој од прилике по 9200000, у Аустро-Угарској 8300000, у Француској 7 милиона, у Енглеској 4300000, у Шпанији 2400000, и у Италији 1800000, у Србији, Румунији и Босни заједно има око 3000000 свиња.

Израчунати вредност све ове домаће стоке врло је тешко. Међу тим за говеду, коње и овце у Европи може се рећи да вреде:

Коњи	17	милијарда динара,
Волови	$22^1/_2$	„ „
Овце	4	„ „
Свиње	$3^1/_2$	„ „

Што чини укупно 47 милијарда динара.

Ако се овом броју дода и приближна вредност магараца, коза, мазга и домаће пилежи, може се без икаквог претеривања рећи, да њихова укупна вредност износи више од педесет милијарда динара.

А.

ДОПИСИ.

Доњи душник 15 Марта 1893. г.

Још од како је почео да излази „Тежак“ у Сибији, није нико писао какав допис из овога среза, да се зна каквог су стања усеви, како је са сточарством, виноделем др.

Не говорим овде о сељацима, него се чудим свештеницима и учитељима. Зашто бар они не учине то што њима и доликује?

У овом срезу неможе се видети, да има где год потпуно доброг усева него је махом све штураво, а нема да је једро и добро него све тако једно од другог све горе и горе. А порезу плаћају као и цела Србија, сва је земља уведена у II III и IV класу, а ретко ћеш видети у V ту класу, и како коју годину све више и више народ опада, као шљива с дрвета.

Предпрошле 1890 год. у општини Драговској, убио је град те су људи морали да купују храну преко целе год; сад опет прошле 1892 год. винограде је убио град па и болест *Переноскора* која је била по целом срезу и због тога и оно што беше остало од града, није могло да сазри.

Ове године пак ретко ћеш видети да су изникнули усеви од велике ладноће. Те због тога многи су принуђени да преоравају.

Здравље је у народу повољно такођер и код стоке.

Цене су производима ове.

Кукурузу од 100 кила	6—7	дин.
Пшеници „ „ „	9—10	„
Јечму „ „ „	6—7	„
Пасуљу „ „ „	9—10	„
Вину од 100 литара	20—30	„
Ракији „ „ „	50—60	динара

осталим производима цена је умерена, нарочито стоци.

Атанасије С. Шарковић.
економ.

Студеница, 1 априла 1893.

Са озимим усевима не могу се похвалити, јер је велики део истих „издао,“ чему је — по моме мишлењу — узрок јесењи претходни јак мраз па онда велики снег који је мразу одма следовао, сем овога, копњење снега било је врло споро те је и озимица била много у влази и ладноћи, па док је сунчана топлота притекла у помоћ, дотле је знатан број биљака изумро, тако, да се неке њине морају са свим преоравати и понова засејавати; пшеница је у овоме погледу у издржљивости била куражнија од ражи и она већ од сада лепо напредује. Засејани јари усеви такође добро напредују по усљед великог снега, сејидба је доста закашњена.

Од поврћа посађен је бели лук, посејан купус („расад“) и паприка.

Ливаде су махом истребљене и на њима се траза дивно угледала, само је штета што се стока из ливада не истерије раније већ младу траву загриза.

У винограду — орезиване лозе врши се у највећој мери сада а неки су орезивали и концем фебруара, но од таквог рада увидеше још сада штетне посљедице. Лоза је због прошлогодишње пламењаче, доста слаба и на многоме чокоћу готово са свим сува; свакојако и вимушњи мраз имао је јака утицаја на ово сушење лозе, нарочито у виноградима који су били незагрнути. Према овоме нема изгледа за повољну јесењу бербу.

Стока, која је преко зиме добро храњена, врло је окретна живахна и здрава, па је и „младеж“ (теоци, јаганци и. т. д.) напредна; код рђаво храњене стоке, већ са свим је другачије. Хране је нестало и врло се скупо плаћа — где се нађе. „Овчије богиње,“ за које сам у поменутом допису јавио, изгледа да су ишчезле, ако се — по несрећи — и опет не поврате.

Хране људске ове године има доста и врло ретко да је који купује, но обично продаје.

Здравље код народа и домаће стоке, веома је повољно.

Атан. И. Степановић.
економ.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва.“

Записник IV седнице држане 5 Марта 1893. год.

Били су присутни: Потпредседник г. Лаза Р. Јовановић, благајник г. Вучко С. Богдановић; чланови: Светозар Љ. Гавриловић, Јаков Марковић, Аца Живановић, Мирко Миљковић, Анта Голубовић и Тодор Николајевић.

23.

Председавао потпредседник, бележио секретар С. Кучпарић.

Преседник прочита писмо гос. Министра народне привреде којим се јавља друштву, да је Његовом Величанству Краљу Србије Александру I било угодно примити под Високу Заштиту „Српско пољопривредно друштво“ по једнодушној жељи збора друштвеног и преставци друштвених изасланика код г.г. Намесника Краљевског достојанства од 3 Фебруара ове године. Одбор са најдубљим поштовањем прими к знању овај важан акт и реши: Да од збора одређени изасланици умоле за аудијенцију код *Његовог Величанства Краља* и изјаве му највећу благодарност од стране друштва на Високој Заштити и пажњи према Српском пољопривредном друштву.

24.

На питање Косте А. Јуришића економа из Црне Баре који тражи да га друштво обавести о најпрактичнијој врсти косачица за наше приливе; обраћајући у исто време пажњу друштва на један извештај о косачици — жетелици „Континентал“ из фабрике Хервестра и компаније из Батавије за коју је одликован и награђен на утакмици у Нерећихазу, решено је: да друштво ради упоређења са другим жетелицама набави из створишта Шликова у Буда-Пешти једну жетелицу „Континентал“ и опроба је на свом добру у Шапцу, па ако се покаже боља од осталих онда да их препоручују за наше пољопривреднике, пошто је по опису много лакша и практичнија од осталих.

25.

Прочита се акт суда општине Шабачке који одговара друштву да рок закупа оне земље, за коју је друштво питало у намери да узме под закуп од општине ради заснивања детелишта, истиче тек 1 Јануара 1894 године и да ће суд општински у Септембру месецу ове године издавати земљу под закуп за више година: решено: Овлашћује се преседништво да се стара о томе те да друштво ту земљу узме под закуп за више година.

26.

Преседник саопшти да је г. Министар народне привреде одобрио и потврдио измене и допуне правила Српског пољопривредног друштва како су усвојене на друштвеном збору од 30 Јануара ове 1893 године, решено је: Да се правила са новим изменама и допунама и пословником уједно штампају у 500 примерака.

27.

По молби Аксентија Богдановића фабриканта пољопривредних справа из Краљева да му друштво откупи 10 комада истресалица — центрифуга за мед, решено је: Да се умоле г.г. Милан Антић, Аца Живановић и Димитрије Буринчић да комисиски прегледају и оцене каквоћу справе, о том реверишу друштву које ће после донети коначну одлуку по том предмету.

28.

На основу извештаја пољопр. подружине Пожешке а по молби Ђорђа П. Јелисавчића баштована, да му друштво набави семе баштенско безплатно или на почек као пострадалцу од града (види одлуку одбора на седници бр.,) решено је: Да му се набави и пошље семена у вредности до 50 динара и то на почек до 21 Новембра ове године.

29.

По молби редовног члана друштвеног г. Милосава Куртовића да се лист „Тежак“ шаље бесплатно за читаоницу подофицира VI батаљиона у Ваљеву и по могућству и „Пољопривредни календар“ за 1893 год., решено је: Да се шаље лист безплатно и 1 примерак пољопривредног календара за 1893 годину.

30.

Чита се молба пољопривредне Крушевачке подружине да јој друштво одреди у овој години помоћ за одашиљање калемара, који ће по околним срезовима народу безплатно калемити воће и тражене калем-гранчице да се набаве са друштвеног добра и из Топчидерске економије. Решено је да се Крушевачкој подружини да помоћ у 120 динара у новцу за ову годину. А тим поводом одбор се нашао побуђен да одреди помоћ свима осталим подружинама за ову годину, које су поднеле извештај о свом прошлогодишњем раду, и то у потребном им семену, свакој у вредности од по 120 динара.

Садржина: Чланци: — О могућности гајења олајне репице у Србији и о потребним претходним условима за то од Свет. Гавриловића. —У прилог једног дневног питања. (наставак) — Предео Копаоника, Жупе и једног дела поморавља, економска студија (наставак). — Критика система за оцењивање земаља (наставак) — **Гласник:** Нова правила срп. пољоприв. друштва — Први члан добротвор срп. пољоприв. друштва — Нови члан утемељач — Постављења. — **Велешке:** — Да се масло сачува — Да се млеко сачува — Средње бројно стање стоке у Европи. — **Дописи.** — **Друштвени и Подружински послови:** — Записник седница.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

Г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ЦЕНА ЛИСТУ

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 19. и 20 | У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 16. МАЈА 1893. ГОДИНЕ | ГОДИНА XXIV.

КАКО ЋЕМО ПОДИЋИ НАШЕ СВИЊАРСТВО?

Без сумње, свиње је наш најглавнији извозни артикал, па с тога оно и игра велику улогу у нашем привредном животу и народном газдинству. Но његово гајење ни из далека није на оној висини, на којој би *могло* и *требало* да буде.

Оскудевајући у условима интензивне земљорадње и сточарства, поглавито пак у интелигенцији (стручној спремности) наших пољопривредника, ми ћемо бити принуђени да још више децењија проводимо екстензивно земљорадњу и сточарство, нарочито ово последње. Већањем насељености и слабљењем средстава, ови ће услови по мало изчезавати и уступати места оним интензивне и рационалне радње. Но и ако ће се ови односи сами по себи мењати, ми не треба скрштених руку да чекамо на „време“ и прилике, но морамо се потрудити да и то време и прилике сами створимо. На сваки начин, умети се наћи у датој прилици и из ње сву могућу корист извући, није ни мало омаловажавајуће знање и практичност живота, али је далеко више за похвалу онај, који уме и да ствара себи прилике, из којих ће што више материјалне користи вући. Једну од таквих прилика ми смо створили, грађењем железнице; само што још не умемо из ње и посредством ње да изучемо ону корист, коју би могли при рационалнијем и интензивнијем газдовању. Бар у сточарству не видимо никаквог већег полета и покрета.

Свиње је — као што знамо — између све друге домаће животиње, од природе способљено на изупотребу свакврсних хранећих материја; оно је свантождер. Та његова способност, као и врло велика моћ варења хране, чине његово гајење могућно у сасвим малим, затворима просторима — у варошима као и селима. Поред тога велика потрошња његовог меса и масти, чини његово гајење врло лукративно и врло раширено.

Наше свиње, које је некад било на гласу и подпуно одговарало потребама и захтевима трговачким (пијачним) — данас већ не одговара истим, па зато нам и мање користи доноси. Ми нисмо у гајењу свиња ишли упоредо са захтевима пијачним; шта више ми нисмо одржали наше свиње ни у његовој првобитној вредности — но смо је знатно окрњили неумесним пареньем и храњењем. *Наше је свиње закржљавило; у порасту споро и слабо, у гојењу и споро и тешко.* Немамо потребе да изближе описујемо наше свиње — сви добро познајемо она мршава, гурава и крљава назимад па и годишњад, која дају материјал за нашу свињарску трговину. Сви смо, а нарочито трговци убеђени, да наше свиње потребује знатне поправке, па да може издржати утакмицу и тако бити нам од што веће користи.

Подићи наше свињарство и по броју и по каквоћи, поправити наше свиње и учинити његово гајење лукративним, можемо само тако, ако се будемо придржавали:

1.) разумног и доследног парења (по потреби и укрштања са страним расама;)

2.) разумног одгајивања у вези са

3.) довољним и целисходним храњењем.

За оснивање домаћулка, треба изабрати најбоља грла — мушка и женска. Она треба да се одликују мирноћом, снажним (брзим) порастом; ширином у плећима и доњима, дубином груди, већом дужином, крађом сурлом, дебљим (крађим) вратом, не одвећ грубим костима ножним, крађим ногама, клемпавошћу и по могућству једнобојне длаке и папоњака. Длака нека је мало кудрава и не одвећ груба и оштра. То су знаци, који карактеришу ваљаност нашег свињчета.

При пареньу треба гледати да нерast спрам крмаче не стоји по својим особинама (нарочито по величини) у знатној разлици. Поред тога, треба пазити, да се све крмаче једновремено букаре, како би се једновремено и прасиле. Ово је од врло велике уштеде и у времену и раду а што је најглавније, имамо по порасту једнак приплод који се увек боље и скупље продати може.

Један нерast обично долази на 30 крмача. Но увек је боље на толико крмача пустити два.

За време спрасности, које просечно траје 4 месеца — треба с крмачама благо поступати, добро хранити, но не тако да се угоје, јер угојене крмаче прасе ситну прасад, а често и мртву. Поред тога треба избегавати онаку храну, која би пролив или затвор могла проузроковати. Пролив обично долази од покварене, киселе и сувише водене хране а затвор од суве, једре и при оскудици чистог напоја (воде.) Нарочито зими треба гледати на спрасне крмаче да не добију затвор, јер по посматрањима многих сточара, затвор је код већине спрасних крмача узрок, те оне своје прасе поједу. Спрасне крмаче, нарочито у четвртом месецу, кад добију затвор, обично су узнемирене, очи им поцрвене и љуте су. Наступили међутим и порођај, онда оне добију неку врсту лудила и нападају на свашта и на сваког па и на своје прасце. Да би избегли ово, треба крмачама давати коренастог и кртоластог биља за храну, као н. пр. мрквe, кром-

шира а најбоље *сточне репе*. Овом храном заменићемо траву и избећи ћемо затвор и његове хрђаве последице.

Преко лета паша је за њих и из других здравствених узрока, врло корисна. Зими их треба обдан пуштати у двориште. Но и у једном и другом случају, треба их издвојити од других свиња нарочито нерастова.

Крмаче, које су у велико спрасне, треба издвојити од осталих свиња и у засебним одељењима држати их и хранити. Најбоље је, ако се може свакој појединој особ дати одељење.

Свињац нека је довољно топал, нека се доста сламе простире, њубре редовно износи и свињац чисти. Такође и судови, у којима се храна даје, треба да су чисти. Уопште чистоћи свињца, хране, напоја и судова треба обратити нарочиту пажњу. Ако су судови (валови) дрвени, треба их добро испирати и недељно једанпут кречом намазати. У случају потребе и са разблаженом (10%) карболном киселином испрати (дезинфицирати.)

Ако се више крмаче у једно врема опрасе (што треба и желети,) па нека од њих има много а друга мало прасаца, онда треба од прве одузети па под другу подпустити. Но ово треба учинити пре, но што крмача оњуши и олиже прасе, јер доцније туђе не прима.

Прасци се обично остављају под матером 4 а највише 6 недеља да сишу. При доброј нези и правилном храњењу довољно је 4 недеље да сишу. После овог времена треба их одбити. Но да неби ово одбијање, или боље да кажемо прелаз од млечне на биљној храни, био штетан по порast и развијање прасади, треба их за време сисања привикавати на биљну храну. Сурутка, измућкано млеко као напој и по мало крупне јарме јечмене или још боље грашкове, треба прасцима за време сисања давати. Они ће се на ову храну по мало привићи и кад се одбију моћи ће без икаквог застоја или опадања напредовати.

Чим се време олеђица и прасци по одрасту, треба их на пашу истеривати. Паша је за наше свињче још од врло велике, еминентне важности. Она је тако рећи неизбежна. Потребна је колико из хигијенских обзира толико и због хране. Наше је свињче позне расе и за своју подцуну развијеност и употребљивост, треба му више времена. Да би се могло добро развити, ојачкрушати и спрам климе и непогоде очврснути, потребно му је поред довољне хране и довољно кретања. За те сврхе, паша је најбоља. Треба избегавати мочварне и подводне пашњаке, јер су ови легла многих болештина и животињских паразита. Тако исто и за време киших дана треба с пашом престати, јер би свиње више штете учиниле, но што би ваљде имали.

Но поред паше, треба давати по мало и једре хране, нарочито крупне јарме од грашка, боба и леће; мекиње и ситно самлевена јарма не утичу најбоље на моћ варења; свиње од њих мекиња и не може да свари и изупотреби храну као што треба. Нарочито није користно мекиње и јарму у води кувати и тако у житком стању давати. Овако храњење је за младу стоку од штете.

За напој, нека свиње на паши имају увек добре и чисте воде, а код куће по могућству измућкана млека и сурутке. Поред тога врло је добро преко лета купати их у чистој текућој води а не бари или блату. До крајности је погрешно мишљење, које код нас влада, и по коме је свињче образац нечистоће и по коме му само нечистоћа и блато годи. Оно, кад нема чисте воде, мора се и у бари и блату кађушати. Тиме оно показује потребу чистоће а не нечистоће зато му треба дати купалиа са чистом водом. На паши треба имати и наслона, где би се свиње за време непогоде или велике подневне врућине склонити могле. Ради исте цељи, а и ради користи непосредне, добро је ове пашњаке обретко засадити воћкама.

ПОДЛИСТАК.

СЛАВА ШКОЛЕ ЗА ВИНОДЕЉЕ И ВОЋАРСТВО У БУКОВУ КОД НЕГОТИНА.

(наставак)

Многи богатци науке пољопривредне могли би се у овоме округу остварити без великог труда и без особених издатака, но ми као да нисмо наклоњени да томе неку важност приписујемо, као да нам све изгледа пре но то од чега живи народ у овој земљи.

По неки чак и то тврде, да у нас и не може бити доброг воћа или доброг усева као на другом месту. Међутим не треба ићи далеко, па да се о противном уверите. Пођите до Ртопше и Вражогрнаца, у тај дивни крај Тимочке Крајине. Погледајте шта један или них неколико могу да учине са воћарством и бољом земљорадњом у опште.

Њих поређи па овде појединим усталачким домаћинима пажњу и добру вољу; па кад за школске вежбе и 2 овца доносиоце окални сељаци, па долазе и из удаљенијих села да их гледају и доводе опамо своју стоку, или долазе да гледају радњу с бољим плугом и т. д. онда нема сумње, временом биће то још и боље, нарочито кад и школа могне још и више чега показати.

Али то су само усамљени примери, а пријатељ ове земље и привреде жели да види да се што већи број увиђавних људи на то реши. За то је потребно да се у овоме корачању напред дође до неког јединства и плана, до неке опште увиђавности, јер је за народ много већа корист кад маса поће напредњим путем но кад се она пречи повлачењу појединих напредњих људи.

Одакле нама почети, уништаваће, па да се сви ти вишци у привреди постигну? Одговор врло прост, нама спремети више хране за стоку. Како да спремимо више хране; ево како: Пре свега да се боље употреби овај материјал који имамо, и то на првоме месту тулушина у којој нам пропадају, може се рећи милиони, а како се то ради, то сваки наш питомац свакодневно ради, и врло добро зна, израђујући ју на сечки. Затим, да се прибави и нова храна која је особито издашна, а то је *сточна репа*, од које семе бесплатно издаје ова школа и *детелина* која је преобразила пољску привреду у своју средњој Јевроци, па и нама може големе користи донети. Свака се уверно ко је прошле године школи долазио, да смо наше детелиште 5 пута косили, и она има још доста година да даје обилате откосе, при свем том што је земља школска доста посна пешчана земља, а народ у околини има много боље и подесније.

Сејањем детелине добија се доста сточне шиће за храну преко лета, а сувишак може се употребити за исхрану преко зиме. Од сваку детелина може се узети да је луцерка најиздашнија њена биљка за ове наше топле крајеве.

За време паше и ладних ноћи, треба у свињцу обилно простирати, да неби свиње назебле и пролив добиле. Многи ће ову поуку као чудну узети, али ја велим, да ваљано однеговано и одрањено свињче, једино може дати ону корист, коју треба да имамо. Добро гајено је мирније, у порасту напредније, брже доспева до зрелости и употребљивости, и кад се почне гојити, знатно одмиче од онога, које је хрђаво неговано и храњено. Сви наши трговци добро знају, и да свињче из доброг домазлука (добро однеговано) много мање хране утроши и много брже се угоји по свињче, које је усљед хрђаве неге и хране закржавило и кржаво остало, које на себи сем костију, коже и нешто мускула ништа нема и коме се правом даје име „палоција."

Прасце и мушке и женске, које нећемо за приплод (домазлук) да оставимо, треба већ у 4 или 5. месецу уштројити. Што се раније ово изврши, лакше и брже преболу.

Преко лета су нам свиње и којекако добро, јер паше још има а време је топло те могу обноћ и под каквим наслоном лежати. Али преко зиме, сва наша стока па и свињче, цркава на пољу под каквом кошаром, изложена свима зимњим непогодама. По себи је појмљиво, да и најбоља крв и храна мора овим неповољним утицајем времена подлећи, и да од најбоље стоке мора остати само кржава створења. Одвело би нас и сувише далеко, кад би овде хтели објашњавати оне грдне штете — из неимања добрих и топлих свињаца (штала). И најсиромашнији, који поле љубави својој стоци има, којима колико хоће своје интересе да очува, може за дан два рада направити *свињац* удобан и топал. Не мора подизати грађевину од цигаља и камења — доста је ако начини кошару од прућа и то са дуплим плетом, у размаку 25—30 с. м. па овај међупростор набије плевом или ситном сламом. Нека остави два три прозора ради светлости, и једна повиша врата; нека таванише и кровином покрије — па је доста за први мах учинио добра и себи и својој стоци.

Свињац, ма какав био, треба да има два главна одељења: једно у ком ће свиње лежати, а друго у ком ће се давати храна и напој. Врло је хрђаво кад се свиње хране у оном истом месту где и леже, јер се у овом случају нужна чистоћа и сувота не може одржати и свиње лако могу да навуку разне болести на себе, нарочито „рому" или шап.

Добром негом а нарочито држањем у топлим свињцима преко зиме, у пола смо нашу стоку поправили, нарочито пак што топлим држањем подпомажемо брже развијање, дакле ранију зрелост и употребљивост. Поред тога се и на храни много уштеди.

Само тако, ако поред добре хране будемо наше свиње чували и држали преко зиме у топлим и сувим свињцима, ако пазимо на избор приплодних грла, тек онда можемо од наше стоке за 4—5 година створити сој, који ће како уложени труд тако и храну два и више пута боље од досадањих награђивати. За 4—5 година, имаћемо крупнију, ранију и у опште економнију расу свиња.

Но кад смо већ поправили и на виши степен савршенства довели наше свињче, не треба престати и даље на томе радити. Нужно је да и даље при избору приплодних грла будемо пажљиви, и да за ту цељ најбоља грла употребљујемо. И најмањи застој, донео би нам велике и недогледне штете.

Не треба се заплашити и од започете поправке одустајати, ако у првој и другој години не буде видног успеха. Треба да имамо на уму, да смо наше свињче упропашћавали неразумним гајењем више десетина го-

---

Осим тешке глине и мршавог песка све су врсте земље добре за луцерку само ако су у дубини пропустљиве а не мокре. Највећи приход даје и најдуже траје луцерка на песковитој, кречној и благој иловачи.

У по неким местима овога округа где не може луцерка успевати као нпр. на земљишту које има у здравицу шљунак може се препоручити жута Шведска детелина. Поред луцерке и Шведске детелине може се са успехом гајити и еспарзета. Она захтева земље богате на кречу а успева доста добро и на каменитом земљишту. Ово је важна биљка за наше прилике.

За исхрану оваца преко зиме треба увести сејање лупине коју наш народ дивљом кафом зове. Захтева песковито земљиште, шта више и на сасвим лошем песку успева врло добро само ако има мало влаге.

Ђубре не тражи, а успева за сваким усевом па и сама за собом. Од разних врста лупина најбоља је жута и плава лупина. Жута лупина гаји се за зелену пићу, јер нема у себи у великој мери оних карактеристичних горких алкалоида као плава. Нарочито за наш живи песак крај Дунава била би ова биљка од користи.

У свези са зимским хранењем стоке мора се довести и летње хранење у шталама, пошто је законом о чувању пољскога имања (чл. 28) забрањено пуштати стоку на туђе земљиште. За летње шталско хранење могу се препоручити ове пићне биљке: сено од мувара у смеси са зеленим јечмом, грахорица у смеси са овсем, сено од разних врста детелина, јечам после цвета покошен у зелено, грашак са ражи, ситна проја. А за свиње: репа, чичока и зелена детелина.

Школа је ова чинила предлог г. Министру Народне Привреде, а и непосредно утицала на управу државне ергеле, те је још прошле године послато више пастува. Ове године опет ће се повећати тај број, а извесно биће и грла боља но досад, пошто је до сад Неготин важно као последња пастувска станица. Учињен је корак те може добити и школа једнога пастува који ће преко целе године овде остати; а набавиће и доброг бика, али би било потребно да свака општина у округу добије барем по једнога, па би се на сточарству без сумње брзо опазио напредак.

Ово што школа има свиња и свилоруних овнова, и ако је од скора, већ је у сваком погледу добро утицало на пољопривредника до којих је глас о њима доспео.

Сад да пређемо на трговинско биље које би могао наш земљорадник са коришћу за извоз обделавати. Тако: репица, у долини Тимока, Руски сунчоглед по градинама и окућницама по којима сада ђубре лежи и коров расте. Мак за производњу уља и афиона, лан и конопља за предиво. Броћ за бојаџије, хмељ за пиваре, дуван на лакој земљи среза поречког. Све су ове биљке опробане и могу се овде гајити; а има и других које се још могу опробати, као шафран и т. д.

У нашој земљи има врло добрих врста стрмнина само их треба прикупљати из разних крајева и овуда ширити. Тако треба набавити пшеницу из околине Азање и Паланке смедеревачке, затим зборовску раж, Талијанско просо, бољи наћи јечам, овас, па све те боље сорте ширити у народу овога округа.

Од разних врста лана које се гаје у разним земљама, а које би у оваком брдском делу овог округа могле добро да

дина, па с тога није ни могуће одма имати великог успеха.

Казали смо, да нашем свињчету оскудева дужина, рана зрелост и употребљивост, и као што наведосмо све ово можемо му дати разумним изборним парењем, добром негом и храном. Али овај начин је доста спор, и за неке прилике неподесан или бар недовољан. Нарочито ако гајимо свиње за местну (локалну) потребу, морамо приступити укрштању са другим културним расама, од којих су најупотребљивије *инглеске*. Код нас су већ одавна — пре 30 година — познате инглеске и то бела велика *јоркширска* и црна *беркширска* раса (имена ова добиле су по имену грофовија у којима се гаје).

Да би вредност ових раса у поправци наших свиња како треба оценили, ми ћемо у кратко о њима проговорити.

Бела велика јоркшир раса има ове знаке: Боја сасвим бела, и ако кожа местимично има плаве мрље, длака остаје бела, кожа је мека, изгледа мало црвенкаста. Глава средње величине; чело спрам сурле у тупом углу; сурла средње дужине. Чело широко, очи велике. Уши су прилично велике и напред повијене. Врат је пун. Прси широке и дубоке; плећке криве и добро с ребрима спојене; леђа широка и права. Ребра дуга и добро испуњена. Бутови су пуни, широки и дубоки. Ноге су кратке, фине али у доброј размери спрам тежине. Тело у опште велико и дугачко. Плодност велика, врло рана и гојазна раса. Назимад од 8—12 месеци угоје се до 200 кил. Но ова гојазност не састоји се искључиво (т. ј. већим делом) у *нагомилавању сала и сланине*, као код нашег свињчета, но више у *гојазности* (дебљини) *меса*. Правог сала и сланине ове свиње не дају ни половину своје животне тежине. Већи део је само *добро, укусно и дебело месо*.

Код наших свиња према ступњу зрелости (угојености) и старости, одбија се на живот 18—20 кил. тако да бравче од 120 кил. има чистог меса и сланине 100—102 кил. Од овога, пада код млађих свиња на месо 25—30 а код старијих 30—40 кил. а остало је сланина. У процентима наше свињче даје масти 60 до 70% а јоркширско 40—50%. Месо од наших свиња је мршавије, с тога при сушењу не губи толико на тежини као јоркшир-свиње. Али зато, месо од јоркшир-свиње је много употребљивије и укусније (јер је сочније) за брзу потрошњу у свежем стању и због овог својства свиње јоркширске и јесу у великој вредности и где је потрошња сировог меса велика, раса врло јако тражена и плаћена.

Ни сланина ни месо јоркшир и свију готово инглеских свиња није за извозну трговину и солење (сушење). Маст је мека (уљаста) и не може се счврснути.

Црна беркширска раса. „Беркширско свињче је поправљено у много раније доба *неаполитанским* свињчетом. Као што се зна, ово је свињче сасвим црно, скоро сасвим голо, са кратком главом, малим правим ушима, кратким ногама; дугом, доста широком главом и врло лако се гоји.

Беркширско свињче било је у раније доба много веће и грубље, па је поправљено укрштањем са неаполитанским. Без сумње је ова поправка извршена у трећој десетини овог века. Оно је, кад сва његова својства скупимо, изванредно користно и испуњује сва потраживања модерне земљодрање. Хоћемо ли да имамо животињу која рано сазрева, која је још при томе и одпорна (тврда), задовољна и користна — онда ће нам све ове захтеве испунити беркширско свињче. Садање беркширско свињче угојено, 8 месеци старо, достиже тежину од 150 а старија 250 кил.

успевају, школа препоручује да се за производњу семена и цеђење уља набави Американски и Ришки лан, јер имају најкрупније семе, а за производњу влакна треба набавити домаћи и чувени Руски лан. Лан треба ширити у брдским крајевима обилатим на роси и магли, он тражи земљу лаку, а на песковитој земљи даје најбољи квалитет. Што се гушће сеје влакно му је финије, јер се тада стабло не грана. Ако се још при том пре сазревања семена почупа, онда се постизава најфиније влакно. У цељи подизања пољске привреде у овом округу школа мисли да треба још и ово радити:

1. Да се обрати пажња ширењу воћарства у овом округу, нарочито подизању трешања, затим бадема о којима се овде незна и крупних ораха, с којима је некада Тимочка крајна велику извозну трговину водила, а од ових неколико година немогу се ни најпотребније количине за домаћу потребу добити, без големе цене по 60 пр. дин. за 1 кграм.

2. Да се добре врсте плетарске врбе, које школа има, шири у народ а с њоме и плетарство, да би земљорадници могли и у зимске дане штогод привређивати.

Како би само ова индустрија помогла благостање овд. становништва то би се лако могло појмити кад се пореде цене израђених предмета са незнатном ценом сировина од којих се граде, и којих има доста свуда, а може бити још и више на расположењу.

3. Да се на песковитим земљиштима засађује багрен бели и црни бор, дуд, а са размножавањем дуда, да се шири и свиларство; и да се нарочито на овакком лаком земљишту обрати пажња на одличне врсте кромпира.

Ако је *завођење* нових привредних добитака корисно и похвално, бесумње *одржавање* оне гране привредне, која је већ позната, одомаћена и као добра признато, то је нама неоспорна дужност.

Винодеље у Крајини давало је до сад не само најбоље и најчувеније вино у Србији, но се оно и ван Србије јако ценило. Приходи од овог привредног извора осећали су се не само овде но и у свој Србији. Но, као што вам је познато филоксерна зараза уништила је лозу у најчувенијим положајима винарским; и тек што се отпочело обнављање винограда калемљењем домаће лозе на Америчкој подлози, излазе нам на сусрет, поред старих тегоба, као што су потрице, од којих много патимо, две нове које изгледају сувише големе и несавладљиве за појединца; једно је оскудица Америчке лозе, а друго пламењача, која и Америчкој лози големе штете чини.

Из молбеница овдашњег становништва које су предате овој школи непосредно, а и преко Министарства Народне привреде трошено је ове године:

679.000 калемљене лозе, 175.100 прпорава од рипарије 179.700 резница од рипарије, 202.800 Жакеца 26200 Хербемона.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

Главна му је особина рана зрелост усљед чега су животиње већ у 9 месецу подпуно израсле и у овом времену подпуно угојене долазе. Зато им је тежина знатна и пење се код појединих грла на 86 до 90% живе тежине. Оно даје мршавије место но многе друге расе, зато више сланине и сама плодност му је задовољавајућа а способност да одхрани прасад изванредна. Број прасади је код првезкиња 7—8 а код старијих крмача 10—12.

(наставиће се)

У ПРИЛОГ ЈЕДНОГ ДНЕВНОГ ПИТАЊА

(свршетак)

Према наведеном, ми би ради били да сазнамо која је то страна раса бикова, која ће пренети и утврдити неку поправку код наше стоке *под истим условима хранења и неговања?* Ми искрено признајемо, да нам је таква раса непозната, или, ако је има, требало би да је она одгајена у лошијим приликама него наша стока, па да би укрштање могло показати повољног дјејства. Но то не стоји, што је добро познато свима школованим пољопривредницима, који су видели и изучавали стране расе. Напротив све те боље расе већином су производ добре неге и хране осим специјални климатски и земљишни прилика. Изменом тих услова, нарочито хране и неге, те се особине губе, што је највише случај код тако звани *културни раса.*

У место што би ми дали 11.000 динара странцима за њихове бикове и изложили се једном тако скупом експериментисању, не би ли боље и корисније било да употребимо један други начин, који има све изгледе за успех и још добру страну, да новац, кога је народ преко својих изабраника понудио на ову племениту цељ, остане у рукама истог народа?

Ми мислимо да је полазна тачка у поправци домаће расе *гајење сточне пиће и приплодни избор у крви постојеће расе.* Са гајењем сточне пиће има ли би за стоку више и боље хране, која је најважнији услов за телесно развиће, с којим постепено долазе и остале особине, као снага, млечност и т.д. Приплодни избор учинио би да се то брже постигне и одржи. Имати добру стоку није никаква тајна ни монопол у нечијим рукама: *храна, нега и приплодни избор,* то су основни принципи. То, у осталом, доказује опште позната изрека; „*какав домаћин таква му и стока*" што значи, ако који своју стоку добро храни, негује и пази какве ће бикове употребити за приплод, тај има и боља грла. И ако наше сточарство опада у опште узев, срећом опет се може наћи код појединаца лепи грла, па зар не би било боље купити од њих бикове и употребити их уместо страних, и то у почетку неколико комада, колико се нађе и оцени да за ту цељ ваљају, а доцније прикупљивати све више, одређујући поред куповне цене и награду онима који однегују најбоље бикове. Међу тим, у исто време, дјејствовати свима могућим путевима да се код народа одомаћи гајење сточне пиће (детелине, репе, муари, граорице, шта где буде угодније), да се упозна са правилима рацијоналног хранења и гајења стоке. За сваки напредак у ма ком погледу одредити новчане награде, из суме одређене окр. одбором. Те награде и похвале раздавати једног одређеног дана у години где би сви учесници долазили као на какву малу месну изложбу, која би мало по мало прешла у обичај и одржала се као народна установа.

Цео овај посао може руководити сам окр. одбор преко лица, које он зато у сваком срезу или у једном пределу изабере. Тај посао може се исто тако поверити и подружинама, све зависи од одбора, који новац одређује и према томе може одредити правила и начин његовог утрошка.

У овом погледу ствар је ближих одредаба, које није тешко удесити имајући једном пред очима одређену цељ. Ми се ограничавамо само на то, да обележимо *начелну разлику* између ова два начина рада, и тврдо смо убеђени, да је бољи онај пут који има намеру, *да код народа пробуди љубав и интересовање за свој напредак;* да оживи дух предузимљивости, рада и личне иницијативе, јер треба бити на чисто с тиме, да ни држава ни општина ни друштва са свима својим органима, ма како они свесни и предузимљиви били, не могу заменити ни за десети део онај рад, који долази и потиче из убеђења и предузимљивости свакога појединца, да оно што ради, ради за своје добро, за своју корист.

Ако народ остане равнодушан према ономе што окружни одбор и пољопривредно друштво предузима у његову корист, онда од предузети мера неће бити ништа осим чисте штете. Међутим са овом равнодушношћу треба рачунати, јер није никаква тајна, да све што се предузима „одозго" па било то бог зна како корисно и дивно смишљено — све то пролази као *морање* или као нека врста званичног кулука. Осим овога са набавком бикова страних раса, многи ће се заваравати помишљу, да подмладак *мора* бити бољи зато што је таква раса, сој итд. па ће остати при истом начину гајења, поступања и неговања, једном речи неће ни уколико поправити услове, усљед којих је и наша раса стоке као много жалавија и издржљивија, опала и закржљавила.

Према томе, један једини разлог за куповину бикова страних раса, који смо у почетку навели, пада пред неодољивим приликама и условима у којима се налази наше сточарство.

Оставимо на страну то, да је мало похвално, што ми, као сточарска земља од постанка, у место да другима продајемо нашу стоку, принуђени смо да купујемо оно, што, или нисмо умели да очувамо, или да створимо. За ово нам странци неће замерити; за наше лепе паре даће нам и добре стоке, па чак ће нас и похвалити да смо ми најпаметнији људи, да је то једини најцелисходнији начин за готов новац, показује више наивности него увиђавности и оцене стварни интереса.

Што је главна ствар, ми треба једном да се одучимо од те опште мане, те да тражимо у иностранству лека за сваку нашу незгоду. Крајње је време да се ослонимо на своју памет на наш рад и предузимљивост; недајмо паре за оно што можемо постићи својим сопственим трудом, јер и они народи, који имају боље расе стоке, постигли су то дугогодишњим радом, трудом и пажљивошћу. Ако не можемо наћи американску лозу на Јастрепцу и Копаонику, но је морамо добављати са стране, заиста можемо нашој стоци понудити бољу храну и негу и бољитак ће се одмах осетити. У место да дамо новац на страну, одакле га не можемо лако повратити, награђујмо оне људе који поважу највише установства и највише разумевања око гајења и неговања стоке на ћемо им тиме дати још више воље и поуздања у свој сопствени рад у чему се и састоји главна корист.

Односно овог питања ми рекосмо што мислимо да је требало рећи. Било да се наши разлози приме или не, дужност нам да одамо достојну пошту и јавно похвалимо рад крушевачког стал. окр. одбора на заузимању и старању око унапређења привреде у своме округу.

Љ. К.

ПРЕДЕО КОПАОНИКА, ЖУПЕ И ЈЕДНОГ ДЕЛА ПОМОРАВЉА.

Економска студија.

ДРАГ. К. ЈОВАНОВИЋА.

(свршетак)

Коњарство је у овом крају занемарено, и тек у последње време спорадично могу се видети добри коњи од државне расе произведени у селима: В. Шиљеговцу, Тешици као и у још неким селима овог округа.

Свиња има, може се рећи добрих. И поштo је храна у овом крају свагда јевтинија но по другим местима то многи и са стране долазе у Крушевац свиње, и ту их хране, па их одавде после преко Сталаћа извозе за Штајнбрух. Радња с дебелим свињама је у општине у овом крају развијена од давнашњих времена, као и трговина у општине са земаљским производима. Без мало сва Топлица и Косаница долазе у Крушевац на пијацу, ту продају своје производе, а одавде носе вино и разну мешавину. Већи део овог округа, па за тим Темнић, и у неколико и Студеница долазе такође у Крушевац на пијацу, и ту купују по најпре со и још неке друге потребе. У последње време, Трстеник јако напредује и тежи да постане центар трговински за свој крај. На и Алексинац, о коме се говори да је изгубио од своје трговинске важности, важи као трговински центар за један део бањског среза. Поморавља и алексиначког среза. Сви ти крајеви долазе у Алексинац, ту продају своје производе и купују што им треба. Пијаца је свагда добра.

Мала варошица Ражањ, која и пре железнице није била варошица од угледа, важи као неки мали трговински центар за куповину и продају ситне стоке: оваца и коза. У том крају гаје најзимље овце и козе, јер имају довољно испуста. Значајно је, да у том крају има и свилоруних оваца, које су појединци запатили. Држава је пре 2—3 године била послала у овај крај неколико свилоруних оваца, и од њих су по неки запатили до сад те могу продавати и другима. У пределу ово манастира се. Стевана они су овцама утицали само услед небрежења оних којима је држава на прилог послала. У по где којих домаћина у овом крају виђају се и добри биковн и краве швајцарске расе.

У Жупи баве се пољском привредом али иак виноделе више превлађује. Винограде у Жупи имају не само Жупљани, но и други са стране.

Ове године биће је повољна цена жупском вину и тражња му је све већа и то највише за Београд. Жбун доброг жупског вина плаћали су трговци у месту од 12—14 динара. Што год вина плаћали су трговци у месту од 12—14 динара. Што год вина извезено. У је било боље вина, то је ове године продато и је Жупи ретко когод да има старог вина на продају. Обично се продају тиме, да се жупска вина због јачине не могу да одрже. Ми држимо опет да не пре бити други узрок, што Жупљани пр. не знају како да манипулирају с вином што га не прочишћавају; и што не знају у општине да негују вина као рецимо, Крајинци, Смедеревци и Пожаревљани...

По што је виноделе, може се рећи, главни доходак Жупљанима, то су се они у потоње време јако појачили од како се у неким најзгоднијим виноградима појави филоксера, коју је и парочита комисија из Београда констатовала. Шиљани су ове године парочиту депутацију у Београд, и молили г. министра нар. привреде, да што пре подигне у Жупи расадницу америчке лозе. — Г. министар им је, како чујемо, био обећао, да ће их у томе потпомоћи. Како од обећања г. министровог не би ништа они су се обратили неки дан и окружној скупштини и она је решила: да се за Жупу учини парочити издатак за подизање једне расадинце која би у исто време послужила и за цео округ.

Сем чисто планинског краја, где клима не допушта да се винова лоза може гајити, овај округ је сав засађен виноградима и може се рећи, да даје у опште изврсна вина. После жупског вина заузима прво место Богдањско вино код Трстеника, па за тим алексиначко, бовањско, сталаћко и т. д. Сва су ова вина јака — или су шиха, лепе боје и пријатног укуса.

У Бовањском брду имају и многи Ваљчани из удаљених села своје винограде. Како је цена вину у опште за ове 3 до 4 године била повољна, то су многи Ваљчани у својим местима садили винограде, за које се дотле држало да не могу успевати у њиховом крају због оштре климе и луте росе. И резултат је до сада био повољан. Тако су исто радили и Сврљишани у тимочком округу, и уверили се да њихови стари пису имали. прово што су држали да у Сврљигу не могу успевати виногради. Кад би се код нас водила статистика, видело би се, да се из године у годину све већа пажња поклања виноградима у Србији у истој прогресији, у колико на другом месту нестају због филоксере.

Пале су нам у очи две ствари у овом крају, које чине изузетак од других крајева. Тако нпр. Крушевљани, варошани слабо се, или ретко баве о виноделу као друге варошн па то, што, вели, да им се овај посао не рентира. И ако по неки имају винограде, ти су преко Мораве у Јасици, Маскару и другим селима. Околина Крушевца с незнатним изузетком нема винограда И што има нешто у Багдали — то је запуштено.

То је једно. Друго што нам је пало у очи, то је, да се сељани у овоме округу врло мало баве градинарством. Обично купују за своју кућу поврће и варошн. Крушевачка пијаца с поврћем парочито је богата, јер је околина сва претворена у градине. Сваког петка и суботе, под јесен, долазе: Жупљани, Расинци и Темнићани и у времена носе паприку, лук и сву зелен која им треба. Чак и Студеничани изузимају неке артикле с јесени на овдашњој пијаци. Сви вели, да им се градинарство не рентира кад је у Крушевцу паприка 0·10 д. и 0·50 100 комада лук 0·5 дин. кило итд.

Обично се вели, да су сва наша села око варошн сиромашна и да су сељаци свуда око варошн лењи и непредузимљиви. У том погледу суседна села око Крушевца - Бивоље, Дедина, Мавреџани и др. чине изузетак. То су вредни људи, добри земљорадници и баштовани и по имућности заузимају прво место. Поред градинарства и земљорадње у опште, они у велико производе куделу, која не по каквом једва уступити место куделн лесковачкој и врањској — на и дуван у велико сеже али изостаје по каквоћи од алексиначког. Они су запатили у последње време и добру расу говеда и свиња, те у сваком погледу као привредници заслужују похвалу

Воћарство је занемарено свуда. Како је овај округ не далеко од железничке пруге, то би лепе користи имао иод би више воће гајио. Сталаћ (ражањски) познат је у овом крају опште са свога воћа сеизонског.

Сточарство је почело опет да напредује — парочито у Расини. Како је цена меурицима — свиленим чаурицима — ове године била висока — то су многи израђивали свилу за своју потребу и нешто тек и за продају.

Дан нисмо могли нигде видети да сеју. То је вилда за то, што се најзгодније израђује и продаје памучно платно, које се шиле одавде и на страну.

Земљорадња је и у овом крају на високом ступњу Сем гвоздених плугова и но где где ветренача, знаиаву другу машину у златима, или у опште на пољу пољопривредном нисмо могли опазити у чему би се овај крај од других могао разликовати. Детелину сеју на више места. Имају у трстеничком срезу неку врсту јечма, који је крупнији од сваштара, што су га

пренели неки Темнићани из топличког округа за време српско-турског рата, и сеју га с јесени. Обично тај јечам никад не издаје, тежи је и боља од овдашњег.

Ова година је обилато свуда родила. Да није било града, који се је неколико пута наврћао на овај крај, била би и боља година. Нарочито је страдала од града по највише тешичка општина у моравском срезу. У три маха град је тукао ову општину и јако је оштетио. И Ђунишка општина страдала је али опет није у тој мери.

Кад поменусмо тешичку општину, вредно је да изнесемо то, да близу села Тешице има једно повеће поље што се зове оризиште. Причају мештани, да је под Турцима на том месту сејан пиринач и да је с успехом рађао.

Цена је земаљским производима у опште била ове године ниска. Сем живог мала, вина и ракије остало се друго продаје на пијаци по врло јевтину цену. Тражња је храни, може се рећи никаква. Обично је купују имућнији трговци, који раде с храном с намером да је чувају у својим магазинима и да чекају боља времена. Купују храну тако рећи пошто хоћеју.

Виногради су и у овом крају страдали у првој половини месеца Августа од жеге и некаке росе. Лишће је услед тога нагло почело било опадати, а грожђе је било ометено у добу зрења.

Од гусеница је особито воће у неким крајевима страдало на и шума.

Овај округ трпи оскудицу у путовима. Ако се идуће године израде пројектовани путови од Трстеника, преко Златара што за сада нема изгледа — којим се везује Поморавље са Жупом и горњим крајем Расине, и ако се и остали пројектовани путови узму у израду и доврше, и то један од Рибара преко Грепца за Прокупље, а други преко Гредетина, од Трњана за В. Шиљеговац и доврши започети пут од Трстеника преко М. Сугубине за Левач — онда ће и ови путови ићи у прилог благостању народном. Неки су у исто време и за војну потребу пројектовани и за то има изгледа и да се пре израде.

На напредном сазиву окружне скупштине у Мају месецу ове године, поред осталих корисних ствари, решено је и то: да се из окружног прирезa направе 2 полустална моста на Морави: један код Јасике, а други код Ђуниса. С овим ће се такође олакшати нашем привредном свету, а Крушевац, као важна трговинска тачка, добиће с тиме још већег значаја.*

Д. К. Јовановић.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

написао

Свет. Ђ. Гавриловића

(наставак)

„Пореза на земљу“ без претходних штудија — заведена је патерсумце и није ни у колико помогла учвршћивању већ поколебаног темеља за економно снажење и напредовање главне масе народне.

Такав рад, оцењивање земље без премера и тачнијих метода испитивања земље — зло су још погоршали. Пореза на земљу уведена је у живот на погрешном рачунском базису, донела је разочарање и претворила се у фактички „намет“ и „оптерећивање.“

*) Овај је чланак писан у прошлој години, али није стигао пре на ред да се штампа.

Уреди.

Методе сазнавања величине порезаних површина и оцењивања каквоће земље — претвориле су се у прост попис без икаквих тачних и правичних мерила. Попис је остављен на милост и немилост: исказима заинтересованих страна и увиђавности пописних комисија.

Ево какве је погрешне резултате и неисправиме погрешке унео у државничке рачуне и у народно газдовање:

Попис 1884. год. нашао је да у Србији има свега земљишта: 3,928.488 хектара и то у рукама приватне привреде без земљишта, које је својина државе.

Од тог земљишта пада:

1). На земље зиратне	2,528.855	хектара.
2). „ „ под шумом	639.159	„
3). „ „ јавним испустима и утринама	760.474	„

Свега пак има пописаног земљишта 4,225.796 хектара; но од тога пада:

4). На окућнице	37,459.14	хектара.
5). „ ослобођено од порезе земљиште разне врсте	497.935.64	„

Укупна просторија, које под шумом, које под земљиштем, на коме само шума успевати може, рачуна се да захвата 35 до 40% од укупне површине наше земље.

Тако вршен попис земљишта и без критике на „систем оцењивања каквоће“ (који је лишен био сваке научне и практичне основице, јер је класификација вршена за зеленим столом), показао је и погрешан рачун, да у Србији има да плаћа порезу на земљу:

1). Земља зиратна у пространству од	2,450.371.97	хектара
2). „ под шумом у „ „	582.453.38	„
3). „ „ утрином у „ „	361.050.88	„
4). „ јавним испустима и општенародним шумама	296.435.42	„
Свега хоктра	3,690.311.65	хектара

Држави тиме није било много поможено због „мале пореске стопе;“ приступило се непрекидном низу „измена и допуна“ у закону пореском, које нису могле да утуку у главу разјапљену авет у буџету државном — *дефицит!* Народу је учињена неправда, јер се почео жалити и показивати незадовољан! Закључци економних, наших и страних писаца (види нпр. Рене Миљеа!), наведени на „танак лед“ баснословних цифара, које су таквим начином добијене: почели су лутати по необузданим регионима уображења, лишени сваке научне основице. Посведневно посматрање и искуство њихово — утеривало је у лаж закључке добијене рачунима са овако погрешним и непоузданим цифрама. И отуд су и државници и економни мислиоци, обарали кривицу на онога, ко томе није ни најмање крив: народ српски изађе и нерадан и лењ.

Заборављало се, да се ни на прсте не би могле избројити све оне потпуно корисне и оправдане мере, што су овда онда, од постанка српске државе, поједини увиђавнији државници српски, предузели у интересу унапређења народне привреде, те главне моћи државног живота, развијања и опстанка!

И доиста горње цифре, на основу којих се неправедно разрезује пореза на сопственике земље у Србији — утеране су одмах у лаж првим овлашним накнадним пописом, који је већ 1889. год. донео следеће цифре:

Целокупно пространство Србије износи	4,858.940	хектара.
Од тог простора пада на незиратно (необрађено) земљиште	3,717,090	„
На **зиратно** „	**1,141.850**	„

Из горњих таблица о томе, видели смо да у Србији има:

Зиратне земље 23·5%
Незиратне земље 76·5%

и из упоређења пописа од 1884 и 1889 видимо опет, да земљоделски сталеж плаћа порезу поред зиратне земље и на два пут већу просторију од 2,548'461 хектар, који му ништа, или готово ништа не привређују. Значи да такво порезивање подсеца корен будућности народне привреде. Значи — да је дефицит израз распикућства и да буџет државни троши више, но што се привређује.

Значи да је једно огромно зло ту, које потребује преког и брзог лека у свима правцима, јер бездна провалија наше економне пропасти, зија и на политичку самосталност наше државе.

Лек би био најбољи — да се макар и путем зајма, створе средства за свестрано економно напредовање Србије.

То би био једном зајам, кога и наше насушне потребе неминовно изискују; то би био једном зајам, који би у будућности — исправио све досадање грубе погрешке и који би донео огромне и стварне користи. Тај зајам не би затирао и сатирао, већ би крепио и подизао!

*

Још ћемо направити, на завршетку овог одељка једно упоређење о порезивању земљишта, рада, капитала у Србији, те ће нас и то упоређење као и ова досадања најбоље поучити: „да цифре не управљају светом, но само показују како се светом управљало!"

Подела порезе свију прирезa 1887. год. у Србији.

1. Пореза од земље изнела је . . . . . 8,182.352 дин.
2. Пореза од зграда:
   механе и кафане 5% . . . 161.610·80
   дућани и магазе 4% . . . 212.744·74
   станови 3% . . . . . 229.630·74
   603.986·28 дин.
3. Пореза од капитала:
   капитал под интересом 6‰ — 312·095·14
   „ неиздат 3‰ . . . — 3.345·28
   „ уложен у радњу 3‰ — 513.105·32
   „ код новч. завод. 3‰ — 8.903·80
   837.449·54 дин.
4). Порез на рад:
   стални годишњи 2% — 407.604·60
   дневница (надница) . . — 156.400.61 564.005·21 дин.
   2,005.441·02 дин.
5). Порезу на личност (подељена у класе) плаћају: кућне старешине 299.858
   задругари 106.184
   Свега . 406.042 у 3.325.859 дин.
6). Државни прирези (за одужење 12%, трошкови државних власти 2%; прирез од 34%) . . . . . у 6,263.152·53 дин.
7). Допуњујући прирези (на индустр. радње 4%, на механе и кафане 12%, на обрт сировина 1%, на обрт прерађевина 5%, на сеоске дућане) у 2,155.907·41 дин.
8). Остали прирези (окружни, срески, ванредни, општински, свештенички бир) . . . . . у 3,106,673·31 дин.

Свега пореза и прирезa — динара 25,039.385·31

Даље треба да знамо, да је у Србији свака глава оптерећена:

Порезом на земљиште са 4·2 динара.
„ „ личност „ 1·7 „
Свега 5·9 динара

Изнећемо још без икаквог даљег коментара и једно упоређење за Србију и за неке јевропске државе, колико плаћају с главе на главу, ових главних врста порезе:

Пореза на зграде и земљиште (за Србију на личност и земљиште) износила је с главе на главу:

у Шпанској	11·12	динара
„ Угарској	5·94	„
„ Србији	5·90	„
„ Аустрији	5·46	„
„ Италији	5·32	„
„ Француској	3·74	„
„ Белгији	3·36	„
„ Грчкој	3·28	„
„ Русији	2·92	„
„ Пруској	2·56	„
„ Шведској	1·62	„
„ Вел. Британији	1·56	„

Србија има да плаћа још и посредних пореза, које овде нису узимате у обзир, јер не спадају ни у колико у круг наших расматрања.

Циљ и задатак катастра.

Видели смо дакле, да је систем оцењивања земље, који би одговарао апсолутној правичности — још идеал. Дакле да још нема такве методе, која би потпуно тачно и потпуно правично на основу чисто научног испитивања, била *општа* метода, која би за финансиске циљеве, при оспивању водила обзира о свима условима:

а). *Плодности земље* (плодност земље у зависности од њене каквоће, од богаства материјала за грађење биљне хране, од опсорбционе моћи и од свију физичких и хемијских особина земље, климатолошке проливе и географски положај); и

б). *Вредности приноса земље* (народно-економни услови: подела капитала, рада и земље; пијачне цене: саобраћајна мрежа близина ил' удаљеност пијачних центара; за тим — сам принос, приход са земље).

Системи бонитирања деле се негде и према употребној вредности и начину употребе земаља: за њиве, винограде, друкчији су а за остале земље сасвим друкчији.

Плодност и услови плодности, испитују се и оцењују само за зиратне земље потпуније и у системе бонитирања за те земље уноси се што више чинилоца, у испитивање. Од незиратних земаља, негде придружују тој групи још сенокоше и пасишта (ливаде и пашњаке).

За остале незиратне земље, системи су бонитирања далеко непотпунији, једностранији. Оделито се и нарочитим методама оцењују и таксирају шуме.

Негде као засебну групу оцењују од незиратних земаља још и испусте, утрине, лугове и трњаке (као у нашем закону — први за себе, а други уз шумска или чак и зиратна земљишта).

Остале незиратне земље и земље, које сасвим друкчије употребљавају а често и не за какве пољопривредне циљеве, и не оцењују нарочито, већ их само оптерећавају најнижом мером из порезне стопе, дакле просто их убројавају у последње класе дотичних група пореских.

Негде мајдане и руднике: камена, шљунка, песка, лончарске земље и т. д. и неубројавају никако у овај порески систем (порезе на земљу), нити их оцењују по методама за оцењивање — бонитирање — земаља, већ их као индустриска и трговачка

предузећа, порезују према обрту и заради појединих њихових сопственика, са том врстом непосредне порезе.

Пореска стопа, врло је различита, у разним државама и њено одређивање ствар је законодавчева. Начела, којима законодавац треба да се руководи при одређивању пореске стопе горе су већ истакнута и она почивају на народно-економним основима у државним обзирима и потребама.

Оцењивање за финансиске циљеве и системи за то оцењивање, то су поред премера земљишта основица катастру и убаштињавању, у свакој земљи, која катастар заводи.

Циљ је и задатак катастру:

1). Да премери целу земљу и да тако одреди не само просторну величину појединих имања, са њиховим обликом т. ј. са њиховим нагибом, са конфигурацијом земљишта, са орографијом и хидрографијом, већ и границе, међе, како природне, тако и назначење суседа за свако поједино имање и за свако поједино парче — парцелу — сваког таквог имања.

Према томе земљомерски — геодетски — радови, претходе, или су основица бонитарским радовима;

2). Да згодном бонитарском системом одреди и вредност сваког премереног и омеђеног земљишта.

Тако одређена вредност земљишта мерило је онда и при куповини, грамни (и за циљеве комасације), продаји имања и кад је за то оцењивање употребљена и што тачнија метода, онда и при порезивању земља за рачун државе.

(наставиће се)

ЗЕМЉОРАДНИЧКИ НОВЧАНИ ЗАВОДИ.

од

Драг. Н. Ланчевић.

Данас, кад су наступиле врло тешке прилике по српског пољопривредника, кад се његово стање све више погоршава — он пада под теретима које сноси, његовом се муком сладе многи који га презадуже, па му баштину врло јевтино узму.

Ред је тражити начина да се то зло колико толико сузбије данас, кад због разних околности не може да се из корена ишчупа; нужно је против непријатеља стања нашег пољопривредника иставити јаку обрану, која ће заустављати многе тешке ударе, управљене у прса пољопривредникова.

Да се пољопривредник колико толико обезбеди од кајишарске и зеленашке најезде, да има увек помагача који ће му се у невољи наћи, нужно је по свима крајевима установљавати земљорадничке заводе, који ће пољопривреднику бити у стању подићи цену производима, те да их не дају у бесцење, а тим самим много допринети осигурању нашег пољопривредника.

Познато је да трговачки сталеж у својим заводима групише капитале, те се ставља у већу могућност да увек има новаца и купује од произвођача његове производе пошто хоће, произвођач пак нема ни једног средства којим би се осигурао од поплаве капитала. С тога сматрамо да би најпаметније било: да пољопривредници оснивају земљорадничке заводе, који ће:

1.) Давати новац земљорадницима на залоге земљорадничких производа, које ће, по договору са сопственицима, продавати у њихову сопствену корист, те да зеленаши, кајшари и шпекуланти не би јевтино узимали кад је оскудица у народу;

2.) куповати савршеније справе и алате и држати их у својим магацинима, па земљорадницима продавати на отплату или иначе, те да се у земљораднички свет унесе што више тих алата, како би се сам начин рада усавршио, а тим и земљорадња унапредила;

3.) набављати приплодних грла стоке од најбољих раса и сојева, па давати на отплату или иначе, или пуштати бикове на земљорадничке краве, овнове на овце и. т. д. да би се у народу сточарство унапредило а тим самим и користи од њега увеличале;

4.) узимати разног бољег семена и продавати га земљорадницима, како би они имали бољу врсту жита, поврћа и. т. д. а тим и већу корист од свога рада;

5.) куповати и груписати имања и на њима стварати задруге инокосника.

Тим путем ти земљорадничкн новчани заводи учинили би велики напредак у земљорадњи.

Ми нећемо овде набрајати сву корист коју би отуда имали, нити мислимо опширно о самој установи говорити, већ место свега тога износимо на углед нацрт једних правила сводних таквим заводима, који смо (нацрт) ми израдили, и који би гласно од прилике овако:

ПРАВИЛА.

II — ке земљорадничке штедионице.

Чл. 1. Установљава се земљорадничка штедионаца на удеонице са главним седиштем у....

Чл. 2. Основни капитал ове штедионице одређује се у 50,000 динара, који се дели на 2000 удеоница. Свака удеоница имаће вредност од 25 динара, а уплатиће се за две године, и то овако: При упису у списак удеоничарски сваки уписник дужан је положити три динара од удеонице, и то један динар на трошкове око оснивања и два у отплату удеонице, а по том сваког месеца по један динар на удеонцију докле је не уплати потпуно. Уплата ће се вршити на књижице, које ће удеоничари добити; а кад се уплата потпуно изврши, онда ће се удеоничарима издати удеонице које ће дотле управа по одређеној форми спремити.

Чл. 3. Који удеоничар не уплати сваког месеца прног дана одређену уплату на узете удеонице, дужан је платити сваког дана на динар по две паре динарске штедионичкој каси накнаде. Ако за два месеца не положи уплату, онда ће се избрисати из списка удеоничарског а дати улог задржава се у корист касе штедионичке.

Чл. 4. Сваки удеоничар има права да прима добит од интереса и других штедионичких операција која ће се на свршетку сваке године или дана кад удеоничарска скупштина реши — издавати.

Чл. 5. Скупштина удеоничара састаје се редовно, сваке године, а ванредно кад управа нађе да је нужно, или кад то 20 удеоничара написмено захтевају и означе потребу. Сви удеоничари имају једнако право гласа.

Чл. 6. Редовна удеоничарска скупштина врши ове послове:

1. Бира управу штедијоничку, а тај избор важи за годину дана;

2. Одређује максималну и минималну величину интереса који ће се наплаћивати на друштвени капитал;

3. Решава хоће ли се и шта у течају те године набављати од пољопривредних справа, стоке за приплод и разног семења за земљорадњу, и то у том случају кад штедионица установи своје угледно добро; и

4. Решава о предлозима појединих чланова.

Гласање бива увек устајањем и седењем. Но ако би тим начином резултат сумњив био, гласаће се именично.

Чла. 7. Скупштинске су седнице пуноважне кад на њима има више од половине удеоничара, а решења скупштинска важна су на шта пристане половина и један више од приступних.

Чл. 8. За правилно и тачно руковање са штедијоничким капиталом постоји штедијоничка управа од једног управника,

једног благајника и три члана. Они скупа представљају управни одбор штедионички.

Чл. 9. Управни одбор ни у ком случају не може оступити од одредаба штедионичких правила. Али ако би наступила потреба да је у интересу штедионице да се неке измене учине, управа је овлашћена да у том случају позове напредну скупштину удеоничарску.

Чл. 10. Управник и благајник рукују са штедионичном касом и чувају штедионичку имовину. Они су у овом погледу за сваку неправилност одговорни.

Чл. 11. Чланови управног одбора месечно дежурају по један, и дежурни члан с управником и благајником решавају: Коме ће се издати зајам, пазећи и у том случају на прописе оних правила. Решавање је по већини гласова.

Чл. 12. За две године од дана уписа удеоничарског рачунајући, цела управа штедионичка вршиће бесплатно поверену јој дужност.

Чл. 13. За књиговодство узеће се једно способно и поверљиво лице, коме ће се одредити пристојна награда, ако се од способних не би нико с почетка бесплатно примио.

Чл. 14. Ради контролисања да ли се са штедионицом и штедионичким капиталом правилно рукује, установљава се контролни одбор од пет чланова.

Чл. 15. Чланове контролног одбора бира редовна удеоничарска скупштина на годину дана.

Чл. 16. За чланове контролног одбора могу бити изабрани само писмени удеоничари.

(свршиће се)

Како да познаш и лечиш трулење жабица код коња?

Кад опазиш да ти коњу жабице изгледају као да су их мишеви изгрицли, а из средње бразде жабичне, по некад и из углова њених, цури пенушава гнојава маса или гнојштина, ако ти уз то коњ још и несигурно стоје, онда знај, да ти коњ пати од трулења жабице. — Узрок овом трулењу жабице је просто нечисто дрњање копита и рђав потков, и најчешће се појављује зими, у влажним и мочарним данима.

Приметиш ли овако што код коња, онда вала одма да свиниеш потковицу па да целу копиту добро опереш млаком водом и сапуном, и да онда копиту, нарочито бразде жабичне, што боље избришеш. По том узми нож за сечење копите, или обичан оштар нож, па сасеци њиме све оне труле делове са жабице до саме здраве месне жабице. Пошто са и то учиниш вала сад да жабицу дезинфикујеш, да би се у траг оне гаднице, које трулење жабице потпомажу. За ово дезинфиковање можеш употребити слабу пречну воду, или раствор од карболне киселине, и то, на сто делова воде, треба да успеш 3 грама чисте карболне киселине. Пошто си жабицу дезинфиковао пеглуи јој бразде чистом сувом кудељом, додај ире то још мало куделе, на онда покри парчетом тврде коже цео табан и увежи копиту са јаком лапеном врпом. Пошто си копиту увезао, потражи у коњушници какво суво место на коме треба да има довољно меке простирке, на коју ће коња и даљу и ноћу моћи стајати. Прање и завијање жабице треба да понављаш бар једанпут дневно све дотле док ти коњ не прездрави.

У тежим случајима, кад се на жабици образују чиреви или шта више кад трулење жабице пређе у рак жабични, вала да поступиш исто онако као што смо напред напоменули, но само за посипање жабице можеш у овом случају употребити каква јача средства и, пр. прашак од плавог или зеленог камена, пржене стипсе, пањеног камена или сумпорасту киселину. У будуће вала парочито да обратиш сву твоју пажњу на добру негу копита и на добар потков код коња.

Љуб. Јовановић.

За што је се зимус много воће посушило?

Кад сам пролетос био у Мачви видео сам врло много шљивама осушених, а и сељани са којима сам се састајао жалили су ми се да су им се скоро све шљиве у башчи осушиле. Ко је имао стару башчу толико се и не јада, али они који су имали средовечан или млад шљивак огромне су штете претрпели. Јер ретко се где која шљива одржала жива и то у деблу или само по где којом граном, али та је била или у средини шљивака или где год у заветрини. Башче су тако проређене да и не личе на праве шљивак. По неки је имао растила па и ту су се сви шљиваци осушили. Те ће тако људи у тамошњем крају остати без шљива за неколико година. — Том приликом сам дознао и то: да су се најпре и најпаче сушила она дебла, чије су гране јесенас биле улистале или и цуреле. И сељаци не жале толико за овима што су цветала, колико за оним дрветима која нису била јесенас уцвала. Поједини на разговора питаху ме: који је узрок те се толике шљиве осушише?

А у 14 и 15 броју „Тежака“ од ове године саопштава г. В. Витровић, члан, чији је натпис: „обделавање лоза, које су од зимских мразева оштећене“. У том чланку распитава то како ћемо и даље одржати лозе, које су само врхом или бар до пекле од мраза прозебле а чији је корен, подземно и основа надземног стабла још здрава. Он констатује појаву и њене последице, али нигде не спомиње прави узрок због чега су се чокоти посушили.

Свак познаје росу. Али многи не знају од куда она на биљци и како ту постаје. С тога ћу ја рећи коју о томе. А претходно ћу поменути да све оно што је живо, да би могло живити, мора да се храни. То видимо на себи а и на животињама. Па тако је исто и на биљкама. Јер и оне се морају хранити те да би могле растити, цветати и плода донети. Ту своју храну оне узимају из земље и ваздуха. Она храна коју биљке узимају из земље кореном обично је у течном стању. А понајвише има воде, коју биљке све ту употребе на своју исхрану. Дакле у биљци се налази воде у сувишку. Тај сувишак воде биљка испушта и то у облику водене паре. и тада кажемо да биљка испарава. Подена пара згушњавањем претвара се у водене капљице, које су нам познате под именом росе. Према општој теорији роса постаје услед згушњавања те водене паре која се налази око биљке у ваздуху.

Док је сунце над хоризонтом, оно својим зрацима загрева не само земљу већ и сва тела на њој. Али кад сунце у вече зађе, одмах по његовом заласку се мења и температура. А услед тога и тела се на површини земље расхладе и температура спушта за то време за више степена испод температуре ваздуха. Ваздушни слојеви, кад дођу у додир са телима, онда добијају исту температуру коју и она имају и овима дају један део водене паре што је у њима. Леп пример може да се опазна на боци паре што је у њима. Леп пример може да се опазна на боци паре што је у њима. Леп пример може да се опазна на боци

непрестано прима од корена а преко стабла нову течност, која све јаче притискује, те с тога она, обично по лишћу излази у капљицама на површину а обично кроз нарочите шупљине (водене стоме), а неки пут се начини просто пупотина кроз коју она излази као у жита, јечма, кукуруза и др. Та испарена течност обично је вода, која садржи у раствору мале количине разних супстанца. Количина те испарене течности зависи од тога како и коликом снагом корен усисава воду. Позната је да лети корен најпше воде усисава, пако за преме дана тако и ноћу. Јер, температура земље ноћу се само лагано спушта, али усисавање кореном продужава се врло живо. И, та вода излазе се кроз стабло у лишће, и ту она оставља биљку у облику воздене паре или се сталожи у капљице, и то онда кад је произведено знатно расхлађење на површини овога лишћа. Дејство те росе на биљке врло је корисно, нарочито кад је лето сушно и т. д.

То и тако бива лети. А зими, пошто се земља расхлади, апсорпција воде кореном је врло мала па скоро и никаква. А биље и тада својом површином испушта воду, која нам се јавља прво у облику слане а по том ина. На пошто биљке у то време, испуштају много више воде него што кореном усишу, онда ће морати да се поремети равнотежа, која постоји у биљци а између испаравања лишћем и усисавања кореном. Као последица те поремећености мораће паступити сушење биљке а услед немања воде. И услед тога исушења, биљке могу пре угинути него ли мржњењем. Дакле, ја мислим да је се много боље исушило зимус пре услед тога, што није имало довољно воде у својој упутрашњости ју своме телу, него ли услед јачине самих мразева. Истина, кад је била велика оскудица у влази а при том паступили и јаки мразеви, онда је очевидно да су се и стабла морала пре исушити. Мразеви су потпомогли и убрзали исушивање, које би делимице и без њих паступило.

Јасно је да ће се пре осушити оно биље, које је нежнијег састава, слабије грађе, па биле те биљке цвеће или воће.

Ж. Ј. Јуришић

ГЛАСНИК.

Воћни расадник Пожешке подружине. Управа Пожешке пољопривредне подружине поднела је молбу начелнику среза Пожешког да јој се одобра повећан део среског плаца да на њему подиже расадник воћака. Начелник је ту молбу поднео среској скупштини, која је се састала 25 пр. месеца, и среска је скупштина — устутила пољопривредној подружини тражени део плаца да на њему подиже расадник те тако ће она подружина ове године већ почети радити на подизању расадника, и над воће буде дорасле и оказмиљене, раздаваће се пољопривредницима ни ове околине бесплатно. О користи овога предузећа не треба да говоримо, а за ове овако најпше да благодаримо начелнику овога среза г. Срети Раковићу, који је се својски за ово заузео код среске скупштине.

Н. А. Ј.

* * *

Курс за калемљење лозе. Код виноделске школе у Клостернајбургу код Беча држаће се практичне једнодневне обуке у калемљењу лозе на зелено, и то од 15. Маја па до 24. Јуна (по нов. календ.) Сазивоци ће се пријављивати писмено директору школе до конца Маја, од којих ће се одређених дана позвати ко 20 на предавање.

Надамо се, да ће и наша виноделско воћарска школа моћи да држи слична предавања и обуке нашим виноделима, а сад је тоне баш време.

Набавка ждребади за државну ергелу. Г. Министар народне привреде решио је, да се у интересу унапређења домаћег коњарства и увећања броја државних пастува набаве у овој години до 20 ждребаца од 3 до 5 година, било у земљи или на страни, од оних грла, која своје порекло воде од државних, Краљевих или страних благородних пастува; и ову набавку поверио г. Алекси Л. Поповићу вршиоцу дужности управитеља државне ергеле и г. Милосаву Куртовићу члану сталног одбора „Кола Јахача,“ с тим да је ширење пречишћавању у земљи пропалом овогодишњих утакмица кола јахача „Кнез Михаило,“ а у колико то не би могло бити, онда у Аустро-Угарској.

Ово се јакле одгајивачима коња и напослије, да ће одређени повереници куповати грла одмах пеплатно.

Ми радосно поздрављамо ову одлуку г. Министра народне привреде и само још желимо, да се она доиста баш и изврши: а од наших одгајивача очекујемо, да понуђена своја ждребади доведу, да и у Србији има добрих ждребади и да не дозволе, да наш новац оде на страну за набавку тих ждребади.

БЕЛЕШКЕ.

Кад је најбоље време за јаловљење (кастрирање) пастува?

Мишљења су о томе различна. Један држе да је најзгодније кастрирати ждребад, кад им је два месеца. Тада је најбезопасније, јер ждребе спознаје брзо изгуби оно грозничаво стање, које га спаже при јаловљењу. А добро је и с тога, што се после рахат хоту пуштати кушка и женска ждребад заједно. Али понајпше кастрирање бива у другој години, нарочито код телких раса и код коња, који су за тешке радове. На и тада нема опасности, ако се нађе да се само здрава ждребад кастрирају. Најбоље је то вршити с пролећа, чим буде довољно зелене хране. Ждребад треба пре тога хранити неко време крепком храном и уредно кретати их, а у очи кастрирања давати само нешто мало овса, никако сена и слане ништа воде.

Кад је најбоље време за телење.

Одговор на ово питање стоји поглавито у вези са — добијањем млека или одгајивањем телади. Где се краве дуже ради млека, ту може бити потреба или да се преко целе године млеко подједнако добија, или понајпше у пролеће, место и остала годишња времена. Ако се привреда оснива на одгајивању телади онда за телење треба бирати време, када се телад најделотворније могу откравњивати. Понајчешће се краве телe у пролеће. Одгајивачи највећу вредност полажу на рано пролетње телење. У Енглеској где се тачно воде порекло — писане књиге, доста се телад отеле већ у Децембру-Тамо сезона телења почиње од Јануара и најдаље се продужује до Априла и тада поступно престаје: познаја телад њиову за приплод. — Они пољопривредници, који се занимају продајом млека, желе да их се краве теле преко целе године, како би могли своје муштерије у свако доба године да задовоље. Они пак пољопривредници, који имају потребу, да у пролеће произведе слатка меса и сира, удешавају телења у Децембру и Јануару, а они којима је већа тражња ових производа у лето, удешавају телење у Априлу и Мају. Може је потребно више млека у зиму, томе краве треба да се теле у јесен. Који рачуна на то, да што јефтиније телад одгаји, а да уједно има користи од млека, најбоље је да му се краве теле у почетку године, у Јануару. Фебруару или Марту, краве тада могу већ и да пасу, или да добију зелену њиву (детелину, зелени гранак са ражи и. т. д.) те онда почну млеко и јако лучити. На и за телад, одређена за приплод, телење је корисније у почетку

године, јер се до ваше ране млеком, а чим настане паша, почну се и она рањити на паши. И рана су телад дакле за пређлод најбоља, јер се она боље развијају, те но поме боље се и продају но позна.

Како храни сурутка.

Врло интересантни огледи чињени су ове зиме, да се одреди колику храњавну предност има сурутка кад се даје свињама. Још пре једне недеље раније су свиње исто тако, као и за време ових огледа, а то с тога, да би се свиње још раније навикле на нову храну, те да се набегне случај, који може наступити кад се храна нагло промени. Огледи су подељена били на четири различне групе свиња. Једне су добијале на равне делове мекиње и брашно, а друге на два дела мекиња један део брашна. На један део ове мешавине дати су два дела воде, те се направила каша, а на остало давала је сурутка у различним количинама. Сурутка је била слатка. Огледи су дали ове резултате: Први оглед, — свиње раљене самом сурутком, нешто је безусловно, други оглед — свиње, које су добијале брашно и мекиње, помешане с водом, потрошиле су 552 фунта (276 кгр.) брашна и мекиња, отежале су за 100 фуната (50 кгр.) трећи оглед, — свиње које су место воде са мекињама и брашном добијале сурутку, тиме што су потрошиле 760 фуната (380 кгр.) сурутке употребиле су 100 фуната (50 кгр.) мекиња и брашна. Исти резултати постигнути су и зими. Од киселе или мање промењене сурутке не могу се постићи овакви резултати.

Узроци што је слатко масло меко.

Често се чује говор, да сад. од како се масло пути у центрифугама, не може да буде онако чврсто и доброг укуса као од пре, кад се на тоњаче израђивало. И збиља има нешто у ствари. Узроке овога треба тражити или у млеку, ако је много топло; или је павлака остала на великој температури, а није у брзо охлађена на ниском ступњу. Павлака треба да се одваја на температури 28 до 30 степ. С. и чим се обере треба је расхладити једон на 4 до 5 ст. С. Најбоље се може расхладити, кад се ну ти на хладноћику да полагано тече у танком млазу. На овај начин добиће се снагда чврсто и једро масло лепога укуса. Разуме се, да уз овакав поступак иде и умерена топлота бућкања, или да се масло не пребућка или да се сувише меси (гњечи); јер кад још при самом раду исправне неко, онда оно остаје и даље тако и никаквим се средством не може поправити.

Из ризнице искуства.

Потпуно здравље не може се замислити без доста и добре воде.

Рад који се у прво време не извршн, он је двогуби рад.

Дренирање мокрог земљишта исто је тако, као да се земљиште окреше на јужну страну.

Кад су вам пчуни у ред, и тромеђни су огрлавци мањи.

Трговци, који продаје најбољу робу, најбоље му се плаћа.

Дрвени и камени угао пенео најбољу предност има као ђубре за воће.

Нека вам деца раде у башти. Ништа тако не крепи тело и дух, као гајење биља.

Садите и подижите овакве воћке и поврће, које у вашој околини најбоље успевају. Ако и не роде тако као друге, бар су најевкусније на воћњаке и земљу, а то ни даје превагу над другима.

Није добро, да су коњи у једној стаји с другом стоком.

Кад на коњици видиш оборену кресту, ако то није одлика расе, онда је знак да није здрава.

Шта треба радити са поплављеним ливадама и поплављеним сеном на ливадама?

Оне ливаде, које су поред вода и које вода плави, дају обилату траву. Трава је на њима најбоља и најбујнија, али истина вода по неки пут и опустн. Оних година, када вода с јесени и пролећа ливаде поплави нанесе велики талог, који остане као ђубре на ливадама и који допринесе обилату трави; али неких година поплави вода ливаде баш онда када је трава за косење те тиме траву поквари и пољопривредничке опустн. По неки пут удари вода и онда, када је трава покошена у откосима, те тада покошену траву сносе у врбљаке, или што је најчешће, остави је по ливадама наслагану у појединим гомилицама. Од таке траве пољопривредник нема готово никакве користи, јер сено, онако водоплавно, прашљиво, није за стоку, осим једино што се може употребити за кровину.

Као што се види, вода својим плављењем неких година допринесе велику корист, а неких година опет и штету. Али ипак, поред штете, отуда пољопривредник с оваких ливада опет има више користи но штете, ако се са таквим ливадама разумно поступа.

Много пољопривредници често ону траву, коју је као покошену, у откосима, вода поплавила и у гомилице на ливаде наслагала, не уклањају никако с ливаде. Ово раде или из незнања или из немарности, но пре се може рећи из немарности, јер свако може увидети да нова трава никако не може бити на оним местима, која је водоплавно сено покрило, као на оним, која су чиста. На таким местима, која су подоплавним сеном покривена, трава за неколико година не може да буде као што пре била. Прве године готово траве и нема, а других година сам је коров; те тако поред штете, што по неки пут вода својим плављењем у непрене учини, већа је штета од овако наслагених гомилица покошене водоплавне траве, како се са ливада не уклони. Онда не само што је штета, што је вода покошену траву покварила, но је и од неуклоњене ове водоплавне покошене траве штета, јер смета новој трави да набује, прави ливаду нечистом, стварa у ливади, место добре траве, коров. За то свани пољопривредник, који има оваких ливада, треба одмах поплављену покошену траву са ливаде да уклони и ливаду добро очисти. Ако такву траву не може ни ништа употребити, нека је сноси на како згодно место и у гомилу стрпа, где ће се згорети и у ђубре претворити, па може послужити за ђубрење.

На први мах, оно што изнех, изгеда да је ситница и да о овом свани пољопривредник зна. И ја сам тако мислио, али кад сам видео у којој околини ливаде, које Скрапеж плави претрпане наносима од покошене траве сматрао сам за нужно да ово изнесем и пољопривредницима скренем пажњу на ову ствар.

Никола А. Јовановић.
учитељ.

НЕКРОЛОГ

† **Анта Ђурић**, редовни члан Српског пољопривредног друштва, бивши порезник среза кључког окр. Крајинског, умро је 9 Априла 1893 год. у селу Соколови окр. Подунавског.

Покојник је рођен 1853 год. у селу Шаторњи окр. Крагујевачког. Био је син сиротних родитеља и зато је се сам о себи морао бринути. Основне школе и пет разреда гимназије учио је у Београду и земљоделско шумарску школу свршио је у Пожаревцу с добрим успехом. По свршетку школе постављен је за државног шумара, коју је службу с поломи и с пуно идеала својски одрављао. Но како му неуређености шумарске службе, у којој је провео више од 10 година, не дајаше гаранције за будућност као остале државне службе, морао је ову напустити, али га поверење народно, које је уживао у својој околини изабра за председника варошице Брзе Паланке а потом и за члана окружне скупштине у Неготини. Мало затим, примио је се опет државне службе као укинн порезник среза Кључког. Али због извесних иних политично — партијског разлога оста без службе. 9 ог Априла ове године бијаше пошао у Брзу паланку својој породици и дечици, која га жељно исчекиваше, али неумитна смрт напрасно

од велике радости што се враћаше својој деци, одузе му живот у селу Соколови под лесковог брата.

Покојни Анта био је искрен и добар друг. Оставио је за собом жену и троје деце без икаде икога.

Лака му црна земља!

† **Алекса Николић**, трговац из Зајечара почасни члан Срп. пољопри. друштва умро је пр. мес. Покојник је био врло предан и енергичан члан тимочког пола јачака „Кнез Михаило,“ где је више времена био и секретар управе. Тимочко Коло губи у њему једног врлог члана Алексе.

ДОПИСИ.

Женева (Швајцарска) 1 Маја 1893.

Дуга, двомесечна скоро, суша већ је сушу компромитовала цео пољски усев у овдашњој околини. И док је цео усев страдао због оскудице у води, док су сва стрнина и сви домаћи усеви били у опасности да са сим пропадну, дотле је лепи изглед винове лозе уливао по мало наде сељаку рошанске Швајцарске. И једно једино јадно јутро било је довољно, да и ту једину скромну наду пољопривредникову уништи? Заиста, ужасан је данас положај ових околина, које је крај досадашњи. То је почетак једне бедне године. И кад то вазимо ми ни мало не увеличавано стање, јер су штете у извесним околинама заиста огромне. А то ће не само што ће се осетити на овогодишњим усевима, но још и за неколико година.

Да, мраз, који је као Домокласов мач висио над нашим овдашњих пољопривредника, учинио је своје.

Прошла недеља била је убистивени дан за овдашњег сељака. Тог јутра термометар је спао на 3° испод нуле. Највише је страдала винова лоза, која је ове године много обећавала и чији су многобројни и дивни грозди предсказивали већ сјајну бербу.

Највише је страдала десна страна језера, баш где су били најлепши виногради. А по вестима које су одма стигле и на осталих крајева Швајцарске види се, да и они нису остали поштеђени. На извесним местима страдало је $^3/_4$ усева; на другим половина или само $^1/_4$. Тек сада, међу пољопривредницима, влада потпун порав. Сељак Швајцарски данас са сузним очима гледа како му је за једно јутро, изникла из руку једина нада, једини усев, који му је обећавао толико — толико добити ове године.

А. Р. М.

Зграђа (окр. руд.) 8 Маја 1893 год.

28. Априла кренуо сам се из Мозгова, а 1 Маја ове године стигао сам на Рудник. Путујући, од Алексинца до Горњег Милановца, железницом до Крагујевца а одатле сувим обрађао сам важну за усејани бераћет и родност горе, па према томе видео сам да је пшеница свуда у опште врло рђава. Поша из Мозгова воће је тек било у најнижем цвету, путујући железницом и лево и десно виђао сам воће скоро пређевало а орање врло неудесно.

Најудесније орање опазио сам од Кутлова и Врањевишице (у Гор. Грузи). Воће је свуд подједнако. Пламине има изгледа да ће ове године родити жиром. Свуда крај железница виђаће се јако шума на воћу равијена, а и трава као и пролећна стрнина доста добра. Кукурузи су готово до Крагујевца од Алексинца подједнаки.

Од Врањевишице до Мајдана подједнака су сва усеви, али на Руднику и у Заграђској околини у опште је слабије. Траве су доста рђаве, а шума се ово два три дана равеленн. Орање је на многим местима врло тешко и опомогућено. Већи део винограда није се могао окопати већ само што је орезан. Овде има винограда али сиака кућа засебно по на ком брегу. Филоксеру писам могао опазити, а мислим по казивању да је неће ни бити. Један ме је сељак молио да му прегледам виноград али за сад нисам могао. Учинићу то врло прилично.

Данас на воће и по другу пут по воће пала је пријатна киша, с доста јаким ветром без икакве плаховитости, те се можемо надати да ће орање, и копање винограда лакше бити, а да ће од исте и трава боље ноћи. Има изгледа да ће доцније кукуруз бољи бити, јер нису заведени. *Шљиве обећавају богат род.*

Радивоје М. Радосављевић
учитељ

Добричево 9 Маја 1893 г.

Са стањем и напредовањем пољских усева, и осталим ево како стојимо:

I. Стрмна жита

1, Озима пшеница, нарасла је добро, кроз који дан почеће претећи. —

2, Јара пшеница, лепо напредује, нарасла је 30—35 сантм.

3, Озими јечам достигао је висину око једног метра, почео је да клата — класа, — обећава добру жетву. —

4, Јари јечам никао је добро и расте као из воде. —

5, Овас (зоб) такође је никао добро, као „четка“ и нарастао 20—30 сантиметра. —

6, Раж је лепа и добро напредује. —

7, Крупник и он је леп само у калове се сеје. —

8, Просо — ситна проја добра је, у колико је има посејане

II. Окопавине.

1, Кукуруз рани никао врло добро, сада у 3 и 4 перу и висок је 25—30 сантмет. почиње да се прави. Средњи нићу, а позни још нису, с тога, што је орба и сејидба истих, довршена пре неколико дана. —

2, Кромпир је врло добар а нарочито рани. —

3, Цвекла и Репа, никле су лепо и брзо расту. —

III. Варива

1, Пасуљ, како рани тако и позни никао је лепо и расте као из воде —

2, Грашак је нарастао доста, и ускоро ће да цвета. —

3, Боб је висок 40—50 сантмет. и он ће брзо да цвета. —

4, Сочиво — Лећа — добро напредује, само што се у калове сеје, давало би добре дохотке. —

IV. Поврће зелени и зачинци.

У пролеће, зелени и зачинске сиаде: купус, кел, келараби, карфиол, салата, спанаћ, целер, першун, пашкринат, рен, прин, бели празан лук, планац, мирођија, паприка и т. д. у опште све је лепо никло и добро напредује. —

V. Трговачко биље.

1, Лан је леп, но доста је изостао у нарасту због ладњоће.

2, Конопља, је никла, да неможе красније бити, расте обично брзо. — и

3, Број је добар у колико га има, —

Остале трговачке биљке, као: дуван, репица, мељ и т. д. слабо се гаје овамо.

VI. Пићна биља.

1, Траве на природним ливадама и пашњацима, на местима су, добре сочне и честе а на местима рђаве — слабе и ретке. —

2, Детелина Луперка, изванредно је добра при отпос отпочет је одавно, скорим ће почети и други. —

Остале пићне биљке не гаје се. —

VII. Воће.

1. Јабука има у осредњу руку. —
2. Крушака има доста, а нарочито позних. —
3. Кајсија има здраво мало, страдале од ладноће. —
4. Трешања и Вишања има доста, и брзо се развијају. —
5. Шљива такође има доста, а нарочито ранака. —
6. Орах тек сада почиње да листа, а реса има доста. —
7. Дуд је родио сувише много. —
8. Винова лоза, коју филоксера није сатрла, понела је богате заметке грожђа, — обећава обилату бербу. —

У опште ако не буде елеметарних невогода, можемо се надати да ће ова година у свему бити родна. —

Стање здравља људи, и домаће стоке добро је, заразних болести није било, нити их сада има.

Голубачка мушица појавила се, која много досађује стоци, нецкајући и узнемиравајући је. —

Пчеле прилично напредују премда им је у почетку много сметала ладноћа. —

Свилене бубе нико не гаји. —

Хране како људске тако и сточне има доста. —

И. М. Радосављевић.

Вражогрнац. 23 Априла 1893 год.

Време је у овој околини променљиво. Дани су више ладнији но топлији, због чега се земља још није загрејала.

Због јаке и дуготрајне зиме пролеће је доста закаснило, шта више и данашњи Ђурђев-дан више наличи на јесењи но на летњи дан. По томе за сада нема места она изрека: „нема лета без Ђурђева-дана;“ јер о Ђурђеву-дану других година вегетација биља куд и камо је боља но сада. Трава на ливадама није нарасла ни колико стока да се једном напасе

Радови у виноградима (прва ковња и орезивање) свршавају се, орање за кукуруз у највећем је јеку, и кроз 10—15 дана биће и оно свршено. Земља се добро оре.

Због раног почетка зиме, због закашњеног пролећа као и због мале цене, — пшеница је мало засејана. (Цена јој је 8 дин. од 100 кгр.)

Воћке су — нарочито прошлогодишњи калеми и младе воћке — много страдале (измрале) преко зиме. Од воћака, највише су пострадале шљиве, тако, да су ретко где цветале.

Стока је добро презимила; но „Голубачка мушица,“ коју ветар „горњак“ овамо донесе пре неколико дана, — много досађују стоци, а богме било је и неколико смртних случајева код стоке. Сељаци противу ње употребљивају обични катран, којим мажу стоку (говеду,) и праве близу стоке тзв. „Кадиш“ (ватра на коју се ради више дима међу влажни предмети.)

Здравље је и код људи и код стоке повољно.

Цене су пољопривредним производима (сем стоке) — врло мале.

Мил. Ј. Петровић.
економ.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва.“

Записник V седнице држане 12 Марта 1893. год.

Били су присутни: Потпредседник г. Лаза Р. Јовановић, чланови: г. г. Марко Т. Леко, Светозар Љ. Гавриловић, Аца Живановић, Мирко Миљковић, и Анта Голубовић.

31.

Председчвао потпредседник, бележио секретар С. Кучпарић.

Прочита се писмо благајника друштвеног г. Вучка С. Богдановића којим јавља да му није могуће од сад долазити у седницу због тога што послови захтевају да чиновници министарства раде и после подне. Одбор прими к знању и реши: Да се од стране друштва умоли г. Министар финанције да благајнику по могућству дозволи да после подне ради у друштву; а тако исто да се умоли г. Министар да дозволи г. Јакову Марковићу чиновнику истог министарства да може сваког петка после подне долазити у одборске седнице.

32.

Прочита се писмо г. министра народне привреде којим упућује „Правила сипићске задруге за потпомагање и штедњу“ да их друштво проучи и о том поднесе своје мишлење; решено је да се умоле г.г. Јаков Марковић и Сима Кандић да правила проуче и о том друштву реверишу.

33.

За уредника Пољопривредног календара за 1894 годину, једногласно изабрат је г. Светозар Гавриловић члан одбора.

34.

Чита се писмо Глише Дукића економа и Бање, којим тражи од друштва савет, да ли би му се боље рентирало да на свом имању заведе сејање олајне репице и цеђење уља него што сеје жита; решено је да се умоли г. Светозар Гавриловић да проучи ово питање и о том реверише управном одбору на после да се одговори молиоцу.

35.

Прочита се молба управе „Српско православно црквено певачке дружине у Фочи, да им друштво шаље „Тежак“ безплатно, решено је да им шаље.

36.

По молби ученика земљомерске школе да им друштво да „Тежак“ безплатно; решено је, да се сиромашним ученицима шаље безплатно, а који могу платити њима у пола цене, и о томе писати управи школској да одреди који су од молиоца сиромашни на према томе и поступити.

ГОВОР

којим је Његово Преосвештенство Епископ Жички Г. Сава као председник пољопривредне подружине Жичке отворио главни годишњи скуп 7 Марта 1893 г. у Краљеву.

Јасно говоре поуку свештени мудраци још од пре 3000 година: Ако не будеш човече лењив потећи ће ти као извор жетва твоја и одгнаће оскудицу. (Прич. 6, 4—11.) — Благо ономе човеку који се боји свога Господа и слуша његове заповеди, његово ће семе на земљи бити силно, род праведних биће благословен. У његовом ће препуном дому свагда бити обилије и богаство, правда ће у њему до века трајати, праведан и радан и у најмрачнијем кутићу сјаји. (Псал. 111, 1—4).

Драги зборе. У прошлој години са овог места а у и истој овакој цељи и прилици наговестили смо: да је доиста у дивном и вечном рукотвору Божијем, што се зове васељени свет, најдивнији и најсавршенији његов створ, човек. — И да је само тај обдарени разумни Божији створ — човек — цар природе — једини способан да се по Божијем благовољењу развија и уз-

дике до познавања самог себе, до познавања природе, до правилног познавања свог Творца Бога и његових премудрих и вечитих закона, те да се тако измири са животом и смрћу, да тако постане својим племенитим делима у васељени над природом велики, слободан и славан, бесмртан и срећан.

По том поменули смо како су целе државе и читаги не увиђавни, несложни и нерадни народи пропадали, и са светске позорнице, као државе и народа, сасвим их је нестајало.

Па када смо се данас овде, ради ове овакве важне опште користи, као свесни пријатељи напретка сабрали на овај братски збор — договор и споразум о бољем, смишљенијем лакшем а бржем и кориснијем економно-вештачком пољопривредном ралу, од чега ће свагда највише и зависити спасоносни правилан раззвој нашег општег судбоносног политичког живота, — држимо да неће бити излишно да у продужењу прошлогодишњег говора данас овом згодном приликом пред овим хуманим раденичким— пољопривредним скупом напоменемо, даље проговоримо и потражимо до изближег познавања, каква је и колика је моћ, дар и способност човекова, од ког се тај толики огромни труд, искуствена усавршавајућа вештина и рад очекује као од разумног Божијег створа, и господара природе, те тако да још и поред тога мало изближе дознамо и познамо се с његовом тешком и опасном борбом за његов опстанак усавршавање и успех у сваком његовом предузећу, његову хитрину и бистрину, мудрост и изображење његово, до ког се степена као високопарни орао може далеко уздигнути и који само може да стече такво изображење и савршенство у јединим непрекидним својим физичким и умним покретом, упражњавањем својим материјалним жртвама и својим овим оваквим чистим родољубивим скуповима и договорима, одважним, неуморним смишљеним и сложним општим радом.

А у нади смо да ћемо се овом оваквом општом корисном напоменом што више и боље упознати са својом великом човечанском дужношћу и обавезом, шта нам у овом оваквом материјалистичком времену треба спремати и радити за будућност од самог почетка нашег постанка на до краја свог века.

Да тако браћо, човек је у овом Божијем пространом, китњастом свету најскупоценији капитал, који се може употребити на свако добро, а и на зло; од њега може постати непорочни Божији анђео мира и творац великих и чудних дела на земљи, а може бити и сатана, рушиоц свега што је најсветије и најсавршеније на свету, он лако може бити усрећитељ, а и упропаститељ самог себе и своје породице, он може бити вођа, чувар, просветитељ и спасиоц, а и издајник своје прадедовске вере и домовине своје.

Али не заборавимо и на ону природну противно тешку страну, велику препону човекову, — на ону опасну борбу његову у мору светских таласа, која га чека и прати на прво време без његовог знања, од колевке на до последњег његовог часа на овом свету.

А сваки је непосредно одрасли члан људског друштва на себи испитао да се живот људски доиста у свему равња, са бурним морем, по коме човек од свог самог рођења непрестано плови да и тек последњег дана свог живота стигне у тихо пристаниште. На овом пространом, дубоком и вечно бурном човековом океану силни су ветрови, који често у разним и сасвим упакреним правцима љуто гоне, а на томе бурном мору људског живота, страшни су и немилосрдни су таласи, који са сваке стране лупају, и час у висину а час у дубину бацају тај страдајући, но безгранично упорни, брод човеков. И ни један се смртни неослобођава овог оваког стрмног и сувише уског — тесног пута јер сваки члан човечанства чим се по вечитом Божијем закону појави на овај свет, мора се без своје воље и навести на то море и поћи даље на тај тешки пут, и хтео не хтео он мора да се бори и противу разни ветрова и противу вечитих таласа док већ један пут, као што рекосмо, не пристане на тврду и непобедиму сталну обалу његову.

Па према наведеном, тешко сваком ономе, који се неспреман од своје околине навезе на ово овако, пространо узбуркано море, као и без правилног спасавајућег компаса — главног непобедимог оружја, бодрог и снажног духа, смелог ока, крепке деснице и челичног карактера — моралне духовне силе.

Да тако у том вечитом духу у васељени, чије су силе по Божијем благовољењу тајне и не постижиме, по којем се закону с векова на векове не промењиво својим путем сва природа, без свог сазнања једнако креће. У сред те тајанствености бачен је — посађен је десницом Божијом — и обдарени разумни Божији створ — човек — цар природе, коме је промисао Божији и дао као свом најмилијем створењу дар способности разликовања и познавања зла од добра, да се развије и уздигне над природом у васељени до правилног познавања свог творца и његових вечитих премудрух закона, до познавања самог себе, до најтањег познавања ширине, висине и дубине над собом, под собом и пред собом — природе. Дао му је да може за себе изумевати све начине за свој живот и опстанак, и изналазити сигурна средства, оружати се противу не извесности и не сигурности, несретних и непријатних случајева, да може својим разумом бити творац своје среће и саградити себи сигуран и без опасан за свој век брод и компас, по ком ће у овом Божијем великом свету свој брод лакше и безопасније управљати у оном правцу у ком он хоће и жели, и са којим он може стићи до оне мете, коју му је Бог определио и на којој он сам чезне.

Но поред овог Божијег дара, природне силе и способности за срећу и спас рода људског, сваки је човек свагда и у свако доба свог трудног живота јако подвргнут и подчињен утицају своје околине, која му нарочито у времену његовог малољества и неразвијености, као Ангељ хранитељ и путеводитељ благотворно облагорођава срце и душу. Па према томе, позвата за то, та његова оближња околина, само ако буде с планом непрекидно редовно радила и утицала, она може свагда учинити да човек буде оно што она жели; јер увиђавна, мудра, свесна и савесна околина свагда даје човеку благотворно васпитање, које ствара и челичи човеку карактер. Увиђавна околина кад хоће да има човека који воли поверени му рад, који никад за општу ствар не штеди свој труд, који љуби правду, који љуби своје ближње који љуби своју прадедовску веру и отаџбину, који је готов и да се жртвује за њу, — она се свагда благовремено стара да из најранијих година његовог детињства, на њега стално и паметно у том правцу благотворно утиче.

Истина да свест и просвета нагло продире у људско друштво; али ипак треба знати и то, да, као год што ни светлост не може подједнако продирати у сваки кутић, нити може у једној мери обасјати све тачке на земљи, исто тако ни просвета још нигде није могла учинити да сви људи, да целокупно друштво буде таква околина, која би била толико умна, кадра, срећна и спремна, да вазда тако, како би требало свесно утиче како на појединце тако и у опште на свој млађи нараштај. Но људи су ипак створили и ево једнако, као што видимо, посведневно стварају такву околину, којој је све дато оно што јој је најпотребније, како би она постепено и стално све даље могла једнако систематички продирати у томе просветном правцу, и утицати на ту омладину, која се шаље у ту такву спремну околину.

Услед овога, на овом оваком разноликом, дугачком и широком свету, ни у каквом другом послу не треба толико друштву озбиљне мудрости, опрезности, вештине, дугог труда са осо-

битим непрекидним смишљеним планом и одмереним тактом свог рада, колико то што му треба напредно иртповати се за човека показати му тихи и безопасни брод, спремити га и исправити га на прави пут да он поља и правилно врши своје човечанске дужности у овом кратко-временом веку.

Овај обдарени, способни мудри и моћни владар — човек — насељење, развијајући и усавршавајући тај Божији дар у себи, служећи се с њим с користи на пољеву у продужењу с векова на векове, — да је већ са многим установама створио и то у само дело привео до доста јасне извесности и сигурности за бољи и срећнији живот људски на земљи. Али је за то прва и главни избор тих свију творевина и установа избор свега вековима течног, данашњег просветног блага, којим данас располажу народи, појединци људи, друштва и државе, извори свега досадањег напретка и усавршавања људске цивилизације јест просвета — школа, која је сијајући, гајећи и напредни у друштву људском истинито знање, не пробојни оплот противу не образовање, грубе силе људске и не одработане природе.

С тога се данас благостање појединих народа и држава, снага, сигурност, слава и добар глас мери само са количином и квалитетом просветних завода, разних мудри просветних установа — оваких и овима подобним хуманих друштава. А поодавно су у просвећеном друштву прошла она оскудна времена у не повратак, када су се друштва, државе и појединци људи у друштву ценили само по њиховим хиљадама златица, спахиленом и кадилеком одељу. — Јер данас свако воле мило боље спремно друштво сматра за најпрвајатнији свету дужност да само велика удаже плете вешце, слави и скупо цени људе по образованости и човечности њиховој, по способности њиховој, а нарочито оне, који својим разумом проналазе корисне начине и чине богате користи не само себи, својој самилији и суседима својим, но старају се да својим знањем и радом што више стеку и чине трајне услуге својој отаџбини и за потоње своје потомство.

Да просветни зборе, као што се види како је природа и наука предувидљивом, вредном, увиђавном и сложном друштву, дала способност и моћ да чак лако измери небесну висину, морску ширину и дубину, да за завири у утробу земљину, као у пакну богату разницу каквог милионара, — да из п.с, сем што добија храну за своје биће и свој опстанак, но још отуда са својом мудрошћу из срца земље вади: жељезо и угаљ, сребро и злато.

(наставиће се)

С Т Е Ч А Ј

Српском пољопривредном друштву потребан је економ.

Дужности су његове правилима друштвеним одређене (чл. 22 и 25 друштвених правила).

Услови за пријем су ови:

1. Да је свршио најмање средњу пољопривредну школу са добрим успехом.

2. Да је довољно у практичном раду извежбан, и ко у овоме са више звања буде располагао имаће првенство.

3. Плата му је до 2000 дин., а кад путује по дужности имаће и дневницу од 6—10 дин. и подвоз по рачуну.

4. Пријем у служби утврђује се уговором од 1 до 3 године.

Ко би желео примити се у службу нека се изволи са молбом обратити Српском пољопривредном друштву, најдаље до 20 Маја о. г.

Бр. 1115. Од управе Срп. пољопривредног друштва 12. Априла 1893 год.— у Београду.

ОГЛАСИ

КОШНИЦА ЂЕРЗОНКИ
АМЕРИЧКОГ СИСТЕМА

Има на продају *по 15 динара* комад.

То су положене сандучаре; оквири се ваде озго.

Поруџбине прима и извршује Српско Пољопривредно Друштво за готово.

Садржина: Чланци: — Како нам воћни пчелињаштво? — У прилог једног дневног питања. (свршетак) — Предео Коњавпика, Жупе и једног дела поморавља, економска студија (наставак). — Критика система за оцењивање земаља (наставак) Земљораднички и повртарски заводи од Драг. Лапчевића. — Како да познаш и лечиш трулеже жиб на коњ коња? — Зашто је се живе много боље посушило? — **Гласник:** Воћни расадник ложењке подружине — Курс за калемљење лозе — Набавка жаребади за државну ергелу — **Белешке:** Шта треба радити са појављеним лиладама и појављеним сенки на лиладама. — Кад је најбоље време за јаловљење (кастрирање) пастува? — Кад је најбоље време за телење — Како храни стручка — Узроци што је слатко масло меко. — Из ризнице искуства. — **Некролог.** — **Дописи.** — **Друштвени и Подружински послови:** — Записник седнице.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5. фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ Краљ.-срп. државна штампарија **Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ**

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСИ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАРЧИЋ, ЧЛАНОВИ СКОЛУ ДРУШТВ, ПОДРУЖНИЦА И ЗАДИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЛУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОВИНЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 3 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима наложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 21 и 22. **У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 30. МАЈА 1893. ГОДИНЕ** ГОДИНА XXIV.

НАГРАДЕ ЗА УВОЂЕЊЕ НАПРЕДНИЈИХ НАЧИНА РАДЊЕ

Српско Пољопривредно Друштво обнавља и расписује награде за ове практичне радове:

1. „*За правилну употребу прашача и сртача при гајењу кукуруза, у вези са дубоким орањем и правилним убрзањем земље где је то потребно.*“ — За ову награду могу се такмичити земљорадници у срезовима: јасеничком (окр. подунавског), параћинском и белицком (окр. моравског и моравском (окр. крушевачког). Рок за пријаву до 15 јула 1894 године. Ко од такмичара покаже најбољи успех у овоме, награђене се са 150 динара, а цениће се извршен рад. Оцена ће се вршити у другој половини месеца јула.

2. За рационалну употребу и прераду млека и то:

а) За стално производење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији, но што је садањи тврди сир, и који ће поред тога да буде трајнији и подеснији за пренос. — За ову награду могу се такмичити окрузи: крушевачки, руднички и ужички. Рок за пријаву до 1 октобра 1894 године. Најбољи ће се наградити са 300 динара.

б). За производњу доброг сира качкавља,“ — награда за најбољи 100 динара, могу се такмичити окрузи пиротски и врањски. Рок за пријаву до 1 октобра 1894. год.

8. „*За правилно подигнут воћњак од једне или више врсти воћака, с обзиром на избор врсти и сората воћака и преседница; даље на правилност растојања воћака, начин расађивања и негу, а на простору најмање од ½ хектара.*“ Награда за најбољи 350 дин. Могу се такмичити окрузи подрински и ваљевски. Воћњак мора бити подигнут до 1894 г. а цениће се 1895 год. Рок пријаве до 1 септембра 1895 г.

4. „*За виноград засађен америчком лозом и окалемљен домаћом од најбољих врста* на површини од најмање 10 ара и с тим, да свака врста лозе буде издвојена.“ — Награда 300 динара. Могу се такмичити виноделци у срезу крајинском. Виноград мора бити засађен до 1895 г. а цениће се 1896 г. Рок за пријаву до 1. септембра 1896 године.

5. „*За правилно засејано и одговарајуће детелиште (где се разуме и луцерка) на површини најмање од 1 хектара.*“ — Награда 150 динара. Могу се такмичити окр. црноречки и тимочки. Рок за пријаву до 1. августа 1893. године.

6. „*За изграђену комасацију — уједињење — имања у величини најмање 10 хектара, на коме је уведен систематски усевски ред од најмање 4 усева без угара са сејањем које шиљне биљке, или с правилном употребом ђубрета.*“ — Награда 300 динара. Могу се такмичити привредници у *Стигу*. Рок за пријаву до 1. јула 1893 г.

7. „*Ко изведе у расаднику 500 двогодишњих борића црних или белих на шесковитом земљишту у срезу рамском или голубачком окр. пожаревачког, за засађивање шескова.*“ — Награда 300 динара. Расадник мора бити засејан до 1893. године а цениће се 1895. год. Рок за пријаву до 1. јула 1895. године.

8. „*Ко на ма којој брдској страни, на усамљеној чистини удаљеној свуда у наоколо од ма какве шуме на 2500 метара, у срезу и округу нишком, подигне 1 хектар велики сад из семена вештачким сејањем — и то мешан највише биљком, на ђубрету, јавором и јасеном.*“ — Награда 400 динара. Сад мора бити засејан најдаље до 1893. године а цениће се 1895 год Рок за пријаву до 1. јула 1895 године.

9. „*За стално употребу врстачне сејалице за стрмине, на површини од најмање 4 хектара, која може бити и у више комада.* — Награда 300 динара. Могу се такмичити привредници у округу подринском. Цениће се изникли усев. Рок за пријаву 1. априла 1894. године.

10. „*За рационално уређен воћњак од најмање 20 кошница са покретним саћем.*“ — Награда 250. динара. Могу се такмичети окрузи ваљевски и подунавски (изузев Београд). Рок за пријаву до 1. априла 1894. године.

11. „*За правилно подигнут воћњак од једне или више врсти воћака, с обзиром на избор врсти и сората воћака и преседница; даље на правилност растојања воћака, начин расађивања и негу а на површини најмање од ½ хектара.* Награда 350 динара. Могу се такмичити срезови добрички и јабланички. Воћњак мора бити подигнут 1892 или 1893. године. Рок за пријаву до 1. септембра 1894. године.

12. „*За правилно сејање и одговарајуће детелиште (где се разуме и луцерка) на површини од најмање пола хектара.*“ — Награда 100 динара. Могу се такмичити срезови жички и студенички. Рок за пријаву до 1. августа 1893. године.

13. *„За правилно засејано и однеговано детелиште (где се разуме и луцерка) на површини од најмање 1 хектара.“* — Награда 150 динада. Могу се такмичити срезови крагујевачки и гружански. Рок за пријаву до 1. августа 1893. године.

За ове награде могу се такмичити: земљорадници и пољопривредници којима је пољска привреда или која њена грана једино или главно занимање од кога живе; сви они који се баве једном или више грана пољске привреде али у ширем обиму; пољопривредне подружине, манастири, општине и свака пољопривредна задруга основана у циљу рационалног обрађивања земље.

Сем награда у новцу, даваће се и *похвалнице*.

Ко би од оних којима се награде буду досудиле желио, да му се у место новца набаве за исту вредност справе, приплодна грла и т. п. то ће му се учинити без рачунања подвозних трошкова.

Имена награђених објавиће се у друштвеном органу и другим српским листовима.

Сви који хоће да се такмиче за ма коју од ових награда, треба да се пријаве усмено или писмено непосредно Српском Пољопривредном Друштву у Београду. У пријави треба тачно да означе за коју награду желе да се такмиче и тачну адресу места, општине и среза у коме живе.*)

*) Моле се Уредништва свих листова у Србији да обзнану ову прештампају у целини или бар ове тачке које се тичу краја у коме излазе. Уред.

КАКО ЋЕМО ПОДИЋИ НАШЕ СВИЊАРСТВО?

(свршетак)

Жилавост и отврдлост беркшир-расе спрам времена и непогоде треба нарочито споменути, и зато је она за пределе и односе, у којима је наша свиња не само нужна но и неизбежна, од врло велике вредности.

Главни знаци: боја коже на сваки начин затворена или сасвим црна; густа дугачка длака треба да је мека, за главом тек мало кудрава. Боја длаке уопште црна; мале беле флеке на глави, беле ноге и бео врх репа дозвољавају се. Тело је дугачко и дубоко, пуно и добро заокругљено. Глава прилично кратка. Чело широко са умерено увијеном чеоном линијом; сурла права на крају широка. Уши кратке и напред повијене. Потиљак и врат пуни и снажни. Плећке и леђа врло широки, последња прилично права и ребра добро пупчаста. Бутови пуни, ноге кратке и снажне, крста мало кратка и стрма.[1])

Сваки мислиоц — читаоц увидиће, која од ових двеју раса има највише способности да наше свињче *поправи*, и мислимо да беркширско свињчке у свима правцима и захтевима најбоље може послужити за поправку нашег свињчета — да ће дакле и они бити с нама једног мишлења: да треба *беркширску* расу за поправку наших свиња узети.

[1]) Ми смо из више разлога навели ову оцену економног саветника *Штајнера*; поглавито пак с тога, што смо и пр. год. у „Тежану“ препоручивали беркширску расу као најподеснију расу за поправку наше домаће. Мнење овог економа и његов суд о великој практичној употребљивости ове расе, само потврђују наше искуство које смо са овим свињама стекли.

ПОДЛИСТАК.

СЛАВА ШКОЛЕ ЗА ВИНОДЕЉЕ И ВОЋАРСТВО У БУКОВУ КОД НЕГОТИНА.

(свршетак)

Према садашњем стању расадника овдашњег ове се количине не могу ни приближно подмирити. Школа ова, и ако је земљом снабдевена колико је за поуку њених питомаца потребно, ипак нема толико земље, колико би било потребно, да се произведе ополико лозе, колико народу треба за обнављање крајинских винограда. Но она се није оглушила ни о ову потребу, него, знајући, да је та потреба хитна и неодложна, чинила је предлоге господину Министру Народне привреде, како за прибављање осталог земљишта Манастира под закуп, тако и за купсвину неких у околини лежећих винограда. Шта више школа је чинила предлог да би господин Министар набавио са стране повећу количину лозе која би се могла још ове године народу раздати. И школа сматра као особиту добит што је господин Министар Народне привреде дао могућности да се нешто земље докупи у цељи проширења расадника, кад се већ о закупу остале земље с Манастиром не може постићи никакав споразум. Ово и ако не може бити довољно, ипак доказује двогуби успех, да се убедно господин Министар о потреби овој и да се при свим тегобама, које су стављене тој големој жртви од стране државе, ипак нешто успело. Колико ће се са даљим предлозима у овом правцу учињеним, успети, — видећемо.

Што се тиче *пламењаче* то је на сваки начин голема недаћа, као што сте се уверили и сами из овогодишње бербе.

Пламењача, потпомогнута великом топлотом и честим кишама иштетила је и лист и грозд, и сасвим овогодишњу бербу омела.

Но „дух у беди расте“ казао је Мушицки, и школа чинећи опите са прскањем раствора плавог камена, и ако са напредних околности није потпуно одбранила своје винограде, ипак је болест сузбила и добила уверења, да ће јој посао успешан бити ако само рано с пролећа отпочне предохрањиво прскање са означеним леком. Најозбиљнија брига биће јој да то не само уради, но и да на време о своме раду извести заинтересоване винодељце како би и сами могли истим путем поћи.

Живот је борба; привредников живот нарочита и веома упорна борба човечија са чињеницама снажним и многобројним. Ако се правилним и приљежним радом не отме од корова њива, не добисмо доброг и чистог жита; ако наводњавањем ливада и другог усева не отмемо своје ливаде и повртњаке, нећемо имати хране ни за стоку ни за себе. Ако се начином који нам наука саветује небранимо од пероноспоре пропашће нам све што зарадимо.

За ову борбу треба истаћи бојни поредак.

Године 1890. држан је међународни конгрес у Риму с

Наш сточар, као што наведосмо, дуго ће још бити принуђен да одгајива свиње за извоз и према томе мора и сој његових свиња бити надржљив како у погледу на климу тако и на дуги транспорт. На о тога укрштање са беркширском расом не треба далеко терати, да неби произвели сувише мек сој. До ког степена треба терати ово укрштање, не да се једним правилом за све крајеве определити. То се мора оставити увиђавности дотичног сточара, који ће узети у рачун доброту својих свиња, животне услове под којима ће нови мелез — сој имати да живи, трговачке и транспортне односе.

У околини већих потрошачких места, ово укрштање може ићи врло високо, чак би било корисно гајење чисторасних јоркшир и беркшир свиња. *Углавном цео маса наших свиња мора бити одгајена за трговину сиромо — извоз и према томе сви наши сточари морају своје домаћице гајити и сармати.* То је главна циљ нашег свињарства. —

Поред доброг и подесног соја и добре неге, *храна* и *храњење* свиња је такође од битне важности по валаност и рентабилитет свињарства.

Храну и храњење треба удешавати према старости свиња, и с тога ово почиње одма по прасењу крмаче. Чим се је крмача опрасила, одабери за прилод најбоље прасе и подај им средње сисе да сишу. Иначе, ако хоћеш све за продају, онда слабијим и ситнијим прасцима подај средње сисе зато, што су оне најмлечније а међутим прасе коју сису први пут узме, више ће оставља. На овај начин сва прасци биће подједнаки, што знатно вредност и цену њиховој подиже.

У чистим валовима нека има увек воде за напој. После 3—4 дана сурутке а после недељу дана треба давати помало прекрупе од гранка, боба, елде или јечма, да се почну привикивати на тврђу храну. Разуме се, да ће прасци ову храну више из играња узимати, и да од ње неће имати бог зна какве ваљде, тек добит је да се почну навикавати на њу. У трећој и четвртој недељи, они ће већ узимати и сваривати моћи. Од овог времена треба им давати измућкана млека и слатке сурутке за напој и храну. Поред тога продужити са прекрупом од гранка и јечма, и 5—6 грама дневно кошњу ситно истуцаних и просејаних. Ове служе за образовање кошњу а и знатно подмазују и увећавају моћ варења. Треба избегавати водену храну, као што се код нас обично дају у води заметене трице мекиње. Водена, житка храна ослабљава моћ варења на услед тога много хране се истури у балеги. Сува храна, са добрим и чистим напојем, нарочито сурутком све до трећег месеца старости, успособљава свињче, да доцније дату му грубљу храну свари до највећег процента и да тиме не само нагло и брзо се гоји, но и ово гојење јевтинијим чини. Сува једра храна, нужна је и с тога, да прасе тури на себе што више меса.

При крају трећег месеца треба почети прасце навикавати на траву (зими на репу, мркву и т. д.) тако, да се у четвртом месецу могу на пашу истеривати. Пашњаци треба да су ливаде или поља детелином и другим травама засејана, а не *суве и голе утрине.* Детелине су најбоље за пашу свиња, јер су сочније и слађе од трава. Не треба пуштати свиње никад да преко целог пашњака шврљају и траву газе, но га треба поделити на оделења, па кад се једно попасе онда на друго пустити. Тако ћемо увек имати довољно паше. По поред паше, треба свињама давати и једре хране и то суве у зрну или прекрупљену. Јечам, прекрупа од гранка, елде и т. д. најбоља је храна у ово време. Ову храну треба давати пре паше и у вече кад се куће дотерају. Поред добре хране, треба се поста-

---

пролећа, а у Бечу с јесени, на којима је већано о мерама против Перонеспоре, и тада донесене одлуке најчеродовијих људи гласе, да се може као поуздано средство против ње пресоручити плава галица са кречним млеком, и да се у нема брига и успешнијег сузбијања састављају удружења за заједничку набавку плавог камена и прибора за прскање лозе; а немаљска управа да пототиче оснивање тих удружења и да их потпомаже, особито пак да шири правилну поуку речма и књигом.

Да ће и у нас држава чинити све оно, што и друге земље чине у то не сумњам, но и то стоји, да је крајње време да и наши виноделци прену и да се искрено посла прихвате. Не само за сузбијање пламењаче, него и за обнављање винограда у Крајини треба виноделца да се почну удруживати и заједничком снагом и договорно да покрећу тај посао, да откупљивањем виноградишта од оних, који не могу да их обнове или размењивањем да изврше груписање и олакшавају заједничко обрађивање.

Ради што живљег промицања поуке у народ о овим важним пољопривредним пословима, као што су обнављање винограда, потребно је да основна школа прими учешћа, а ово би могло најлакше и најизвесније да се постигне оснивањем школских башта по угледу, који смо извели овде на земљу и о коме је школа ова јавила што треба и Министарству привреде које је с највећом предусретљивошћу изашло на сусрет предлозима ове управе и просветном пеље се и у овом питању с пуно резерве одазвале.

Па и општине би могле и саме својим средствима да створе почетно, чиме би се овај посао обнављања убрзао, нарочито оне, које су искључиво живиле од винодела и добро знају шта су изгубиле, а шта би могле себи очувати када би на општинском земљишту, о заједничком трошку основали расадиште Америчке лозе одакле би је на потребу свога становништва узимале. Најгеги родови могли би се „селекси" уредити, а за такав један новећи расадник лако би могли наћи доброг калемара, затим лако би могли лозу очувати од потрице, а не мање и то чини много, што би имали банку и при руци своју лозу и што би им она већ бала на томе месту опробана и прилагођена.

Нарочито би био лак и благодаран посао општинама у којима има пешчаног земљишта, као овуда поред Дунава, а нарочито у Кључу где год се констатује да је земљиште обезбеђено од филоксере, да покрену засађивање домаће винове лозе на живоме песку. Ако то не учинимо на ове године као што смо то досад пропустили, онда ћемо доцније узалуд помишљати нашу данашу четворицу, багрену и др. њих неће више бити, па се не може ни обнављање на Америкаиској лози због оскудице калемова извршити.

Сваки корак у оснивању школских башта, општинских расадника и ако подизања винограда на живоме песку, поздравила би ова школа радосно, и сваку могућу помоћ понудила би драговољно.

У својој беседи коју сам читао пр полагању темеља ове школе, изложивши разне природне потребе којима се намењује ова школа поменуо сам и то, да је потребан утицај многих чиниоца, да школа у истини може послужити подмирењу тих потреба. Том приликом, сваког од ових чиниоца нала је

рати и за чисту воду за купање свиња. Купање је врло добро по здравље дакле и напредовање свиња. Тако исто и довољно чисте воде треба имати за пиће.

У јесен и преко зиме треба назимади давати бундева, репе, мрквe у место траве. Оној назимади, која нису за пиће, треба давати *кромпира*. Кромпире треба опрати од земље, укувати и изгњечити, па тако давати. Разуме се, да кромпири треба да су здрави и увек тазе кувани. Но свакој храни, која је водена треба додавати једре, како смо већ навели. Треба увек да имамо на уму, да нам свиње буду добре у месу и да нису, као досада, изгладнеле, мршаве и крцате. Боља се стока боље и плаћа — а ми као ратари имамо доста начина да пиће — хране — довољно и јевтино произведемо. У нашем чланку „о двогубим жетвама" штампаном у 51—52 броју „Тежака" од пр. г. ми смо нашим земљоделцима доста јасно показали начин, како ће довољно и јевтино сточне хране произвести. Тако исто имамо овде да проговоримо неколико речи и о кромпиру. Кромпира има разних сорти, али прави економни кромпир, који је добар и за храну стоке и људи, јесте бијела од неоцењене вредности. По хектару роди 280—320 м. ц. То је род, који сваког мора задивити и задобити за гајење кромпира у велико. Кромпир у опште као сточна храна, код свију других народа игра велику улогу. Ми га на жалост немамо довољно ни за рану људи, па и то је сувише скупо. Зато је крајња потреба, да одпочнемо кромпир у велико гајити.

Код нас се свиње још преко зиме *жиже* т. ј. хране у жироодним горама. Обично се свиње жиром и *гоје* и такве свиње зовемо *жировњаци*. Тежину обично добију од 50—60 кил. Свиње храњене жиром, доцније врло тешко узимају коју другу храну н. пр. кукуруз и при прелазу од прве на другу храну, изгубе много на тежини. С тога их ако хоћемо и даље да гојимо, треба привикавати на кукуруз поред жира. Но у опште жирење свиња по шумама, ми не можемо као практично и користно препоручити. Три јака разлога говоре противу жирења и то; а) што су свиње изложене мразу, ладноћи и у опште зимњој непогоди и с тога од самог жирења нема бог зна какве ваљде; б) што свиње начине у шуми велике штете ријући и тако уништавају подмладак и в) што маст жировних свиња није најбоље квалоће и што уопште жирењем неможе се велика тежина добити.

Због тога је много користније жир купити и у тањим слојевима на тавану или под шупама чувати, па тако га као и другу храну свињама у свињцима давати. Треба се при томе постарати за довољно и чисте пијаће воде, више но при другој храни.

Да ли је боље суи жир или натопљен и већ проклијан, свињама давати, није још познато. С тога би они, који жире свиње могли ове опште учинити. Трговци наши обично тврде, да се свиње најбоље гоје с пролећа, кад жир почне клијати. Ја мислим, да, ако ово постоји, треба више приписати топлијем времену с пролећа; јер свиње преко зиме мраз пецеди и омршави, а с пролећа при наступању топлијег времена и дејство хране мора очитије бити. На сваки начин, упоредни огледи, били би од велике користи, јер жир код нас игра још доста велику улогу при одхрањивању свиња.

Као што се из досадањег види, ми смо овде говорили само о производњи свиња за гојење способних сматрајући је као главну циљ нашег свињарства. Из наведеног, види се даље, да за поправку наших свиња која је потреба већ у велико пресшна постала, не захтева се скоро никаквих изванредних средстава и издатака. Све што се тражи састоји се у већој пажњи при одгајивању приплодних грла и уредњем храњењу

извесна дужност у део; тако наговештено је шта има да чини народно представништво, шта Министарство Народне привреде, шта школа, а шта приватни земљорадници.

Док сам ја Министарства Народне привреде помогао око руковођења радовима за унапређење винодела и за уређење расадника за Америчку лозу, неодступно сам настојавао да се оваква стожер пододе, да се ова школа оснује. И то је учињено, онако како се могло. Случајним стицајем околности позват на управу ове школе, писам пропустио да на имању, у расадницима и школи све оно наведем што је тада школи у дужност стављено. О томе сте се могли уверати сви који сте походили наше расаднике и испите питомаца. Из малопређних напомена увидели сте да се није пропуштало ни на томе радити, што би Министарство могло у тој цељи да уради. Да још има много да се ради и од стране округа и појединих општина и школа, то сам такође напоменуо. Остаје ми на срцу да поменем једну чињеницу коју би тек требало оживети, па да и она почне утицати и на округ и на општине и која би радила у истом правцу са школом а била независна и од школе и од државних и окружних органа које се често с неповерењем погледа, а који се још чешће премештањем и др. незгодама пре удаљују но што успу да известан програм остваре, а то је оснивање пољопривредног удружења. У овим удруженима радили би сами пољопривредници и пријатеља пољске привреде, једног места и околине, који се познају боље, но што познају са стране достављене чиновнике, и који своја средства и своје потребе боље знају но ови. Ово би био други стожер, потребан овоме крају, који би непрекидно будио пажњу пољопривредника у округу и соколио их на истрајност. Сматрам да није потребно даље говорити о њиховој користи; јер у њихову корист довољно говори то, што им је досад државна управа особито пажњу обраћала, а законодавство особите повластице давало. А да од њих никакве штете не може бити, — то је јасно као дан.

На нама је, поштовани пријатељи пољске привреде, да оцените треба ли ова добровољна установа за потпомагање наших земљорадника и покретање пољопривредног напретка; и ако, то кад ће те је и на који начин организовати.

На мени је било да овом згодном приликом и то поменем, што верујем у мудрост народну „помози се сам, па ће ти и Бог помоћи." Јер може школа и најлепше примере износити пред очи, па опет ће мимопролазећи говорити „државa је то може јој се," а кад пољопривредници и сами мету руку на посао, и покрену се најпре они напредњи, онда ће им следовати и они који се теже решавају.

Нека да Бог и свети Тривун, слава школска, да се све ово што пре уради и од тога раја обилата корист види!

— а све ово захтева само више *труда и времена*. А тога ће наш сточар увек довољно имати, ако се својој радњи подпуно посвети а одбаци од себе све дангубице политичке, које му већи део времена одузимају!

Рад. С. Бојић.

ЗЕМЉОРАДНИЧКИ НОВЧАНИ ЗАВОДИ.

од

Драг. Н. Лапчевић.

(свршетак)

Чл. 17. Контролни одбор дужан је сваког месеца првог дана прегледати књиге и стање касе за прошли месец и оверити ако је исправно и уредно рађено с назначењем да је тачно, а ставити примедбу ако је што неуредно нађено.

Чл. 18. Ако би се при прегледу нашла неуредност таког значаја, да не би могла одлагања трпити, контролни одбор дужан је позвати ванредну скупштину, којој ће изнети на писмено нађену неуредност и захтевати поправке у оном што он нађе да је по интересе овог завода по досадањем штетно. Решавање је по вишини гласова.

Чл. 19. Циљ оснивања земљорадничке штедионице јединствено је у том: Да се помогне земљорадничка класа. С тога и друштвени капитал у ову штедионицу унесени, има поглавито том циљу служити.

Чл. 20. Новац из касе штедионичке даваће се под интерес, кога прва удеоничарска скупштина одреди. Рокови су три месеца — Првенствено право на узимање новаца из штедијоничке касе имају задруге и удеоничари који се земљорадњом баве, а којима је потребан новац за набавку земљорадничких справа, нужног семења за сејање или куповину стоке за употребу у пољопривредним пословима; но ове набавке може им и сама штедионица по њиховом пристанку вршити.—

Чл. 21. Ко би год од земљорадника желео да му штедионица набави ма шта од земљорадничких потреба, он ће престати управи штедионичкој, казаће шта му треба и положиће једну четвртину од вредности тражене потребе у готовом новцу а на, три четвртине издаће обавезу по пропису каси штедионичкој. Све набавке управа ће вршити преко Српског пољопривредног друштва, с ким ће ова штедионица стајати у непосредној преписци.

Чл. 22. Штедионички капитал било у стварима — земљоделским алатима, семењу, стоци, и. т. д. — било у готовом новцу издаваће се само на законом прописане обавезе.

Чл. 23. Они који траже зајмове поднеће прописане молбе у којима ће назначити: Колико траже новаца (односно зем. потреба,) за које време, на коју потребу и на чије јемство.

Чл. 24. Зајмови ће се издавати само једном, изузимајући случаја чл. 20. Ред ће означавати како је који у протокол записан.

Чл. 25. Ко не положи уредно прву рату у отплату дугујуће суме, томе је тог дана зајам отказан. По томе ће се одмах тражити обезбеђење и наплата за целу суму.

Чл. 26. Зајам се може дати највише за годину дана и то са тромесечном отплатом и припадајућим интересом.

Чл. 27. Поред законских обавеза, штедионица ће још у првом реду давати новац на камату појединим земљорадницима и земљорадничким задругама и на залоге. Залоге могу бити сви земљорадничи производи, који нису квару изложени.

Заложене ствари находе се у рукама управе и управа има право по истеку одређеног рока без суда исте продати и од њих добивеним новцем подмирити суму коју је заложник на залогу узео. — Но штедионица по договору, споразуму и одобрењу сопственикoвом може заложене ствари и пре продати; (а може вршити и чисто агентирну радњу, примајући земљорадничке производе на продају.)

За опредељај вредности залажућој се ствари позову се два вешта грађанина који су одговорни за вредност ону коју су определили.

Код штедионице заложене ствари не могу се узаптити за туђ рачун сем оно што претекне преко подмирења штедионичког.

Чл. 28. Овој је штедионици један међу првим задацима куповати и груписати имања и на њима стварати задруге инокосника. Првих 10 година на ову цељ употребиће се сви годишњи интереси на капитал друштвени поред сума које ће сваке године скупштина удеоничарска у буџет штедионичка уносити. Који ће се инокосници у ове задруге примити, решава управни одбор а правила и услове прописује удеоничарска скупштина. — Штедионица може имати своје грађевине и своја угледна добра.

Чл. 29. Оно што је друштвена имаовина зове се актива, а оно што друштво дугује, то је пасива. У књигама ће се тачно водити актива и пасива, и у онолико, колико актива у већој суми износи од пасиве, та је сума чист капитал друштвени.

Чл. 30. Управа земљорадничке штедионице примаће новац од појединих лица на штедњу и чување.

Чл. 31. Свако лице има право да даде у касу штедионичку на штедњу или под интерес свој новац. Под интерес штедионица ће примити од свакога суму која није мања од 20 динара, новац на штедњу примиће се од сваког у суми најмањој од једног динара.

Чл. 32. На новац дати штедионици на камату, тећи ће камата.... % Овај ће интерес почети тећи после 15 дана рачунајући од дана уложеног новца. Камата на новац дати на штедњу тећи ће... % чим се наврши 10 динара уложеног новца.

Чл. 33. На новац примљени на камату издаће се обавеза од стране управе за чију вредност јемчи штедионичка каса. Ова обавеза треба да је оверена са потписом управника, благајника и дежурног члана. — Новац примљени на штедњу примаће се на књижице, које ће улагачи примати и платити њихову вредност штедионици. Оверење на овој књижици довољно је благајников потпис да је новац примио.

Чл. 34. При давању новаца под интерес у штедионичку касу, означићесе време у обвези кад ће их зајмодавац примити. Рок не може краћи бити од шест месеци. Зајмодавац може свој новац и даље задржати но у том случају опет рок не може бити мањи од шест месеци. Они који улажу новац на штедњу, дужни су на 10 дана пре него што ће свој новац из касе штедионичке да дигну, пријавити се управи.

Чл. 35. Чим се правила ова утврде, привремена ће управа извршити упис удеоница и сазвати ванредну скупштину те да се изврши оно што је речено у чл. 6 ових правила.

Чл. 36. Скупштина удеоничара са две трећине од целокупног броја удеоничара може решити да штедионица престане; и том приликом решава о имаовини њезиној.

Чл. 37. Кад се донесе решење да штедионица престаје, онда ће скупштина изабрати један нарочити (ликвидациони) одбор, који ће рачуне прегледати и ликвидацију извршити. У овај одбор могу бити изабрани и чланови управног и контролног одбора.

Да ове редове пишемо и баш неки нацрт правила излажемо руковођали су нас ови разлози:

а,) Народна Банка кредитира големе богаташе, и махом оне, који у ону земљу уводе сиромаштва а из не извозе богатство његово. Земљорадник од ње нема ваље.

б,) Управом фондова користе се махом варошани; за земљорадника као и да не постоје.

в,) Окружне су се штедионице умртвиле и не користе ништа.

г,) Грађанске штедионице и други новчани заводи групишу само капиталне и помажу оне који у земљу улазе крпе и дрангулије, и иду на руку економском расељавању наше земље.

д,) Земљорадник је остављен капиларима и зеленашима, који га свестрано пропасте, и саму баштину одузимајући му

ђ,) Ништа даље друго не остаје но овим новчаним заводима потпомагати задруге и земљорадинке, избављати их од капитара и зеленаша, и имала земљорадничка, која се продају, куповати и на њима стварати задруге иноносника.

Нацрт ових правила има својих формалних мана, можда је и сама стилизација незгодна, али ипак, у колико се саме суштине тиче, може послужити за образац овим пријатељима својих околина, пријатељима народним, истинитим заступницима напретка земљорадниковог, који би се подухватили да изнове земљораднички завод.

Пишући баш ове редове ми не губимо из вида ни ту околност, да је скупштина округа ужичког решила: Да се сличан новчани завод тамо установи. Уверени да ће овај нацрт корисно послужити за израду правила тога ужичког завода, ми немамо основног разлога сумњати у готовост окружног секретара, г Милана Ф. Станића, да ће се он заузети за што брже остварење ове мисли.

У осталом, ми се надамо да ће се у овом погледу постарати људи у свима крајевима, негде стални окружни одбори, а негде и полуопћинске подружине.

Не треба заборавити на то: да, тешко ономе радничком народу, у коме се радна средства отргну од радничке моћи!..

ЗНАЧАЈ ИНСЕКАТА У ШУМАРСТВУ

ПРЕДАВАЊЕ

Др. Н. А. Холодковског

ПРОФЕСОРА ШУМАРСКОГ ИНСТИТУТА У ПЕТРОГРАДУ

У шумарству инсекти имају велики значај: они причињавају шуми или користи или штету. Штетни су инсекти многобројнији и за изучавање далеко важнији, него ли корисни.

Штета од инсеката представља у шумарству само један део оне огромне штете, коју они наносе биљу у опште. Они причињавају штету и некултурном биљу као и културном, ну, како је човек културно биље оставио у особите услове, оно и страда много више некултурног. Гонећи се за својим економским интересима, човек, врло често, руши ону хармонију и равнотежу, која већ постоји у природи. Услед овога и биљи се могућност размножењу неких штетних инсеката до таких размера, до каквих она никад неби могла доћи у некултивираној — дивљој природи. И тако, ма да, у многим случајевима, и направљено некултурне примитивне шуме могу само пострадати од инсеката ипак је врло оправдано мишљење: да већи део штете, коју инсекти приносе шумама, мора бити приписати условима и начином самога гајдовања.

Правац супременог гајдовања у шуми увек зависи од суврмених економских потреба. Према овоме ваља водити рачуна о датим условима газдинства и наше економске интересе довести по могућности, у склад са условима које изискују правилно развиће и напредак шуме. Зато је неопходно нужно предузети и читав ред мера противу штетних инсеката. А да би се. опет ове мере примениле успешно, ваља се предходно упознати са животом инсеката дотичног места и околине.

Узмимо да у једном месту економски интереси захтевају једнодне четинасте шуме, која има највољу продајну цену, с друге стране ту четинари највише страдају од инсеката. У таком случају из те две супротности ваља наћи какав било средњи пилаз. Тај пилаз састоји се: у брижљивом његовању и чувању шуме, да би се по могућности умањиле ненормалности изазване културом, и у благовремено предузетим мерама против размножења штетних инсеката.*)

Сад да видимо какве штете и повреде инсекти могу наносити шумама.

С гледишта биљне патологије, штета или повреда коју инсекти причињавају шуми може се поделити у три категорије.

1. Повреде и рушење биљног ткања.
2. Сисање биљног сока.
3. Повреда која изазива сувишан прилив сока, разне индустоте или у опште измену нормалног облика извесног дела дрвета.

Уочавање су повреде прве категорије. Њих причињавају свршени инсекти или њихове ларве, снабдевене усним челустима уделним за грижење. Они једу и разрушавају све органе и сва ткања растења. Разни инсекти нагризају младице и пупове коренчице или их сасвим прегризају.

Ларва мајске бубе (Melolontha vulgaris и hyppocastani) нагриза коренчице младих борића и другог дрвећа и тиме сатире шумска подмлађа. Ларве, опет, других инсеката (Elateridae) једу семе разних врста шумског дрвећа у земљи и т. д.

Кору преврљују такође веома многи инсекти. Услед тога на повређеним местима јавља се обилно истицање сока. У томе погледу веома је важан у шумарству борови сликач (Hylobius abietis), који страховито сатире четинасту шуму, нагризајући њежну кору младих борића. Друга инсекти уносе своја јаја под кору. Из тих јаја, у току извесног времена, излегу се ларве (црвића) које гризу кору и граде, по њој, разне бушотине, у разним правцима. На овај исти начин штетан је нпр. и Pissodes notatus, један од најопаснијих непријатеља бора.

Ну, кору најопше упреварајућу инсекти — короједи (Scolytidae и Bostrychidae) оштећују се, по већој части. врло правилним бушотинама. Ови праве бушотине у самој кори (прави короједи) или у дубу (дубоједи) или у самим дрвеним деловима биљки (бељикари).

Било је много спорова о томе, да ли короједи нападају на здрава дрвета или само на болесна. Они спорови најзешће су

*) Пођам о инсектима високата штето је реалитван. Управо реће у природи и напоготово на пољским ни шумским инсектата. Ако је једна врста шумског дрвећа иначе подложна једном или другом паразитима, или уопште каквим биле штеточинима, то ова шумске и наименује се другом, боље изражавши у општинама.

Човек подржава и гаји извесну врсту шум. дрвећа, која је подложна и нарочито на њ. Он не води рачуна о томе, да ли има и других подложнијих врста па их оно и не бива тако важно и нарочито. На тај начин ове јачине од економских услова: ово што је при једним условима штетно при другим је корисно. Тако нпр. инсекти листоједи (defoliatores) рачунају се штетним јер се хране лишћем: тополе, ове јасике и др. лишћара, ну, ако се ту, на пример гаје четинари и листопе се млађице пазаре у разлоду разрасле јасике и топле, у таком случају шумар се може радовати појаву јасикових листоједа (Gina tremulae).

вођени 50-те и 60-те године ов. столећа. Специјалисти били су подељени у две партије. Једна се јавила као „заштитница болести“ а друга „заштитница здравља.“ На челу прве партије стајао је Рапебург, отац шумарске ентимологије а представник друге партије, или другог мнења био је знаменити француски научар Пери. Прво мишљење владало је доста дуго, ну, доцније учинило је знатне уступке другом (противном мишљењу). И у садање време спорно питање научари су решили тако: Короједи у највише случајева, нападају само на извољена, болесна или престарела дрвета, ну, при недостатку таковых, они могу прећи и на здрава и бити им врло опасни.

Справедљивост оваког мишљења потврђена је, досада, многим фактима с којима ћемо се и упознати ниже.

Повреда коју инсекти наносе кори веома се штетно одзива и на развиће и живот дрвета, јер се повредом коре нарушава нормално кружење и расподељење биљног сока.

Има врло много инсеката, такође важних у шумарству, који повређују дрвене делове — срчевину и белику. Тако нпр. гусеница врбарца (Cossus ligniperda) опасно повређује дрво разних лишћара. Обично њих много живе на једном деблу па отварају широке бушотине и тиме проузрокују обилно истицање сока а често упропашћују дрва сасвим.

У дрвету (и лишћара и четињара) живе ларве инсеката бркача (Cerambycidae). Њихове бушотине, на попречном пресеку имају елиптични вид. Широке и на попречном пресеку округле бушотине, граде, у четинарима, ларве инсеката — Sirex. Најзад има и међу короједима инсеката, који дубоко нагризају дрво и по њему својим бушотинама граде разне шаре куда се односе радови: Xyleborus и Trypodendron.

На срчевину нпр. напада коројед Myclophilus piniperda. Он прогриза кору младе гране или младара (обично у врху бора); увлачи се мало по мало све дубље, и кад дође до срчевине он је изједе сву докле доспе. Због тога се младар осуши и повеси као да је подсечен.

Лишће и четине поглавито страдају од гусенице лептира, а такође и ларве инсекта Tenthredinidae. И гусеница и ларва обично брсте лист или четину извесним редом, као по неком напред утврђеном плану. Оне увек начињају лист с краја брстећи га или искружујући комадић за комадићем све до главног (средњег) лисног нерва. Тада се помакну мало и опет га почну искружавати у истом правцу сл. 1. Четину брсте и с једне и друге стране, тако да у средини остаје само главни нерв.

Сл. 1. Ларве Cinchex variabilis. Једна из њих брсти лист полукругом с краја.

Овакав начин бршћења најекономичнији је. Гусеница обршћава највећу површину листа и лист јој се никад неодваљује од петељке, нити опада пре времена. У овоме огледа се важан инстикт гусенице, који се јавља резултатом њеног прилагођивање у борби за опстанак.

Врло је мало гусеница које немају тога инстикта и брсте лист без икаква реда те га, често, одгризају од петељке и обаљују пре времена, као што чини Ocneria monaha.

Сем овог начина обједања листа постоји и други начин, кога можемо назвати скелетовање т. ј. нагризање мекоте листа с горње стране, између мреже лисних нерава. Нагризање бива често, скроз лисне плоче. Тада се на листу појављују рупе (прорези) кад мање кад веће, а кад када, од листа остаје само гола мрежа лисних нерава или само скелет листа сл. 2.

Сл. 2. Lina tremulae — јасиков листојед. а) буба, б) ларва, с,d) лутка, е) гранчица, ларве скелетовале лишће.

Тако једу лишће нпр. ларве и савршени инсекти (imago) већине листоједа — Chrysomelidae. У осталом на тај начин обједају лист и многе друге гусенице, док су још младе и мале.

Сл. 3. Брезов лист минирани ларвом инсекта а) минија ход.

Трећи начин обједања (бршћења) листа или четине, може се назвати минирање, т. ј. изједање мекоте (изнутрице) листа или четине, између горње и доње покожице. Минирајући ларви долазе од многих инсеката али обично од ситних као што је ларва бубице Orchester fagi, која се виђа на букви, или од лептира — Nepticula. По некада мине, у листу изгледају врло лепе. Сл. 3.

(наставиће се)

ИЗВОДИ ЛИ СЕ НОВИ ЗАКОН О ШУМАМА У ДЕЛО

Приликом обнародовања и ступања новог закона о шумама у живот, у неколико пута писато је у ступцима „Тежака,“ а и иначе мислило се је, да ће се ступањем истог закона у живот збиља и стати једном на пут, даљем несавесном упропашћивању и утамањивању наших шума, нашег највећег богаства, које из раније нисмо хтели чувати и корисније са истим газдовати.

Нашу отаџбину природа је била обдарила лепим и дивним шумама, али због нехатости, ми нехтедосмо то природно благо, тај украс, то богаство да чувамо, због чега се из дана у дан све више умањаваше и утамањиваше, и што као главни узрок и подстаче наше представнике, те пре две године донесоше онако оштар закон о шумама.

Да се упитамо, да ли се је ступањем новог закона о шумама у живот, стало на пут даљем несавесном упропашћавању шума, и ако није то зашто?

Закон о шумама ступио је у живот пре две године дана, и до данас није ни најмање у дело примењен; јер да се је само бар у пола држало законских наређења ипак могло би се казати ако не више, а оно бар да се је стало на пут даљем несавесном утамањивању наших шума. Али, с болом у души мора сваки признати, да закон о шумама није ни најмање у дело примењен, већ је само што но веле остао мртво слово на хартији.

Прошле године образовате су у понеким окрузима шумске комисије за поделу и ограничавање шума, и како се сећам, после два или три месеца читам, да се исте комисије распуштају зато, што нема новаца да се плаћају. Бојати је се, да се на наше шуме, усљед оваковог рада непримени она народна пословица, „тврд више плаћа, љењ даље каса,“ што се можемо и надати, ако се само и даље буде као и досада примењивао закон о шумама у дело.

Законом о шумама од стране законодавне власти тежило се је, да се обележе права и дужности појединаца спрам шума: општинских, опште народних и државних. Дакле сама циљ закона је добра и корисна, али само треба закон како у целини, тако и у појединостима у дело примењивати.

Законом о шумама установљене су и шумске власти, т.ј. поред Министарства Народне привреде и шумарског одељења, и окружне шумске управе, које састављају: Окружни шумари са потребним бројем подшумара и шумских чувара. Према овоме све донде, докле комисије не сврше поделу и ограничавање шума и поставе се окружне шумске управе, ни сам закон се не може како у целини тако и у појединостима његовим подпуно примењивати у дело; јер по истом закону дужности су окружних шумара, да се старају о тачном вршењу одредаба закона о шумама, да непосредно руководе и надгледају подизање, гајење, сечу и употребу шума и других шумских производа, као и да чине предлоге највишој шумској управи, о бољем и разумнијем газдовању са подручним им шумама и томе подобно. Поред овога истим законом установљени су и државни испити за шушаре и подшумаре, ради боље гаранције да на та места неби долазили неспремни људи.

Па кад су овако јасно законом самим обележене дужности појединих шумских власти и органа, и кад закон није примењен у дело, у оним појединостима, без којих се и сам закон вршити и у дело у целини примењивати не може, да боме не само што се неможемо користити од истог надати, већ имамо очекивати и с времена грдне штете, које ће нас постићи раније или доцније, усљед небрижње надлежних, да закон о шумама примене у дело, и стану на пут даљем утамањивању шума.

За ове две године од како је закон о шумама ступио у живот, како се сећам до данас у целој Србији нема више но један државни шумар постављен по новом закону, чије је постављење и „Тежак“ у једном свом броју дао јавности, а остало са врло малим изузетком, што се налази међу шумарима по неки свршени ђак земљодедско шумарске школе из Пожеревца, или Ратарске школе из Краљева, остало ти је узето све тако рећи са сокака од бив. општинских писара, банкротирани трговаца и ислужени нижи чинова сталног кадра, без икакове спреме

Као год што ни једно обично газдинство не може да напредује, ако нема доброг, савесног и зналца старешине, окретног у сваким приликама, — тако исто и управљање и газдовање нашим шумама не може напредовати, ако нема способног управља — шумара —; јер где овога нема ту је и газдинство склоно паду, а после неког времена видимо и да се са свим изгубило. Напротив имали смо прилике да у своме животу видимо где од пуких сиромаха, који воде о својој имовини строга рачуна, постају газде.

Из године у годину све нам се веће неприлике причињавају од стране елементарних непогода. Нема оних родних година које су пре бивале, а за овима поступно наступа сиромаштво. Како која година све болешљивија и свет све више од разних болести болује. Ми се питамо: зашто је ово овако, докле ће ово бити и да ли ће нам икад доћи оне родне године, што су некада бивале?

Ми пољопривредници већином не осећамо, одкуда нам ове предње несреће долазе, т. ј. има их и који знају, али већина никако неће да верује да све ово у велико бива и због утамањивања шума.

Као доказ како се данас управља са нашим шумама навешћу само један пример:

Зимус неким мојим послом био сам у једној суседној ми општини која има своју — општинску — гору на повећем простору. По старом закону о шумама — шумској уредби — истом шумом су управљали и располагали кметови, па наравно и сечу одобравали ономе коме су они хтели. Новим законом о шумама општинске шуме стављене су под назор државних шумара; сад кметови немајући право да сами одобравају горосечу, по навали сељана позвали су „назови шумара сресног“ а овај немајући никаквог појма о важности шума, дозволио је без икаквог плана да сваки може осећи по четири дрвета која он хоће, па вели да ће он доцније доћи и маркирати. Сад настаде права борба између сељана, који ће веће и боље дрво одсећи, гди су разуме се богатији, задружнији и јачи предњачили, због чега се између двојице породи свађа, и један буде секиром по руци рањен. По закону првенствено право имају сиромаси и то безплатно, па затим газде, пошто предходно плате прописну таксу; а преставник државног шумара без обзира на њихово имовно стање, и без обзира на закон о шумама, који наређује да ће се са општинским и сеоскам шумама и шумским земљиштима поступати у границама трајног газдинства, одобрава сечу шуме на начин као што је сеча вршена и по шумској уредби, само с том разликом, што је шумар морао доћи и узети диурну за свој долазак, а ништа не радити.

За све несреће које се и после ступања новог закона о шумама у живот причињавају нашим шумама, треба да одговарају они, који су самим законом били позвани да га изврше и у дело приведу.

Максим Т. Богавац
економ.

Нова справа за одмеравање сточних оброка у зоби

Г. Е. Ј. Ретлисбергер у Бремену, постројио је и патентирао нову справу за одмеравање сточних оброка у зоби, која због своје практичности заслужује, да се прикаже и нашим сточарима, а нарочито одгајивачима коња.

Ова нова справа у главноме је једна пространа *славина*, која се постави на доњем делу амбара, из ког се зоб стоци точи. Ова је справа израђена од гвожђа и лима, и састоји се из једног обода, (као код сита) или муфа. У овај обод улази са прве стране једна доводна цев, која из амбара с храном долази; а оздо излази једна одводна цев, кроз коју истиче одмерена порција зоби (хране) из справе. У овај спољни обод (славине), увучен је један добош, који потпуно испуњава изнутра спољни обод. Добош има са обе стране дна, и на овом добошу с лица утврђена је попреко једна полуга, (са продужењем) помоћу које се добош у ободу може окретати као славина.

Овај (унутарњи) добош има на горњој страни свога обода отвор, који је толики као горњи отвор доводне цеви од хране у спољњем ободу справе. Кроз ове отворе пуни се добош са дотичућом храном, и у том случају спољна полуга за окретање добоша стоји ближе горњој доводној цеви обода. Кад је добош пун, (што се зна по томе што престане шуштање дотичуће хране), тад се он помоћу речене полуге окреће ка доњој одводној цеви, чиме се горњи отвор доводне цеви од хране затвори ободом добоша, а даљим окретањем добоша (полугом) отвори се на доњој страни добоша други отвор, који наиђе на отвор доње одводне цеви, те се храна (зоб) из добоша изручи на доле у подстављени суд или зобницу, и тиме је одмерена одређена порција (оброк) зоби. Поновним окретањем полуге и добоша на горе напуни се и одмери зоб у добошу, а окретањем на доле изручи, и то иде тако брзо, лако и сигурно, да се за минут може врло много оброка одмерити, који су сви једнаке запремине и тежине.

Да би се могле и мање порције (оброци) зоби одмеравати са овом справом, нег што је запремина целог добоша, намештена су у средишту добоша два покретна крила, која се према потреби даду поставити ближе или даље једна од другог, те тиме умањава или повећава пунећи се део добоша и одмеравани оброк зоби, а тиме се постизава да коњи (и друга стока) добијају увек једну исту одређену порцију (количину) зоби.

За све веће коњушнице, особито за касарне коњичке и артиљеријске, као и за ергелске, ова је справа од врло велике вредности и практичности, тим више, што је на полуги за точење зоби удешена нарочита брава, те се справа и зоб могу под затвором држати.

В. В.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

написао

Свет. Ђ. Гавриловића

(наставак)

Сам посао оцењивања према задатку и природи, дели се у самој ствари, у два главна посла:

Први посао одређује само врсту земље и класу, или ступањ коме она одговара и то је — *бонитирање* или *класификација*.

Другим послом одређује се однос или размера вредности, у којој једна земља стоји спрам других земаља, спрам вредности обичних производа и спрам вредности свију других еспапа. Овај посао зове се *таксацијом*.

Бонитирање почива на окуларном посматрању, или на поучним методама испитивања плодности земље; таксација на историским податцима и на срачуњавању, рачуну.

Бонитирањем у практици служимо се увек кад имамо да оценимо плодност и каквоћу земље; таксацијом пак у свима случајевима, где нам је потребно изналажење новчане вредности имања (при експропријацији, при размени и продаји, ради контролисања података за наплату државне таксе, при пописима статистичким и т. д.)

Класификација, или бонитирање, спада у предмет садашњег нашег посматрања; о таксацији — у колико она не би била проучена у предмету о статистици — биће речи, при говору о вомасацији земаља.

Услови од којих употребна вредност добра зависи.

Употребна вредност појединих добара — земаља — за пољопривредна подузећа без обзира на народно-економне услове зависи, од

1). Њихове величине (пространства);

2). Њихове каквоће (плодности и услова плодности); и

3). Положаја газдинства.

Што се *величине добра* тиче, ту је главно извршити тачан премер истога, па онда долази у обзир права просторна величина (површина) истог и подела његова, на поједине комаде или парцеле.

Од величине добра зависи могућност и начин употребе радне снаге: људске, сточне и машинске и рентирање исте.

Од поделе појединих добара на више ил' мање комада, зависи — примена радне снаге а за тим и цео обрт и сва предузећа на том добру: зависи интензивност обрта.

Најзгоднији су облици имања: праве линије у ограничењу истог, једноставност или целина (цело имање у једном комаду) и по том према обиму, величини, да има облик што приближнији четвртастом, да дужина од ширине не буде много већа. Од тога ће зависити, да сви радови могу бити што лакше, што брже и и право време површени.

Ово су и споредни — чисто пољопривредни — услови, од којих ће зависити посредно и величини приноса са тог имања.

Каквоћа земље или *плодовитост* њена стоји у најужој вези са њеном употребном вредношћу, њеном производном снагом, снагом рађања те земље; затим са тешкоћама њеног употребљавања.

С педолошког пак гледишта, видели смо да плодност земље, поред каквоће земље, зависи и од климе и од природног положаја њеног.

За *каквоћу*, *доброту* или *бонитет* земље, меродавни су: њено геогношко порекло, начин наслагања њеног, врста и особине њених састојака — механички и хемиски састав — и културно стање земље (каква је земља у погледу на обраду).

Од геолошког порекла зависи како врста, тако и размера појединих примеса у смеси; размера међу механичким саставом између себе и међу механичким и хемиским саставом земље т. ј. размера основних нерастворљивих делова земље, спрам растворљивих делова, правог материјала за стварање биљне хране.

Од начина наслагања зависе: облик површине, моћност у стварање слојева, дубина слојева, дубина повлате спрам тла или подлоге.

Од физичких и хемиских особина земље, зависи моћ апсорбције, зависи физичка каквоћа земље.

Од културног стања опет зависи: дубина орнице, готовина материја за исхрану биљака (ђубревитост) и појављивање корова у већој ил' мањој множини.

С обзиром на *природни положај добара* — земаља — треба оцењивати не само *општи положај* (који зависи од географских и климатолошких прилика) читаве државе већ и чисто теренски, местни положај.

Од општег положаја зависе околности меродавне по вегетацију и трајање годишњих пољопривредних периода.

Од *местног положаја*, како у погледу на облик терена, тако и у погледу на страну света, на коју је једно добро — или земља — окренута, зависи начин и врста културе, врста усева и т. д.

Као што се види и *посредно* и *непосредно*, од свију ових услова зависи такође — *величина приноса* појединог добра.

Од природног положаја једног добра стоји у највећој зависности начин газдовања на њему и културно стање добра и

због тога што се природни положај не може мењати ни поправљати, **свако мерило (метода) за оцењивање плодности (управо каквоће) земље може имати важности само за извесан покожај и за извесну климу.**

Преми томе, у пољопривредном смислу, од земље, климе и положаја зависи плодност земље и величина приноса са исте.

Прилике одређују систем оцењивања.

Систем бонитирања, или метода оцењивања, може се употребити дакле увек само за одређену местност и за одређени род обрађевине (културе и усева) и може важити само за одређено време.

Од прилика местни зависиће дакле и избор система бонитирања; с другим речима — од местних прилика зависиће сви они општи народно-економни и пољопривредни услови, од којих, у укупности, у највећој зависности стоје — с једне стране плодност земље, с друге стране величина приноса са исте.

Што *више народно-економних услова уђе у обзир при одређивању пореске стопе — биће систем порезивања земље све правичнији;* или другим речима **што законодавац буде више постигао правичности у распореду порезе на капитал, зараду и обрт и на земљу, при разрезивању пореза на поједине сталеже, то ће све потпунији и савршенији систем порезе, за ту земљу, а према њеним приликама, бити постигнут.**

Што више пољопривредних услова, од којих зависи плодност земље и величина приноса са исте — буде заступљено у методи оцењивања, то ће систем бонитирања, за местне прилике у земљи (држави) бити све потпунији и све меродавнији.

Од свију оних услова, од којих зависи природна плодност земље и величина приноса са исте, зависи и њена права вредност, сведена на јединичну вредност новчану.

Норма и нормална (типичка) земља.

При сваком новијем систему бонитирања било за оцењивање њене употребне (бонитирање), или за оцењивање њене новчане вредности (таксација) поступа се на један од ова два главна начина:

1). Или се за извесан предео или местност, пронађе и одреди једна нормална — обично најбоља — земља, па она служи као мерило за оцењивање и за одређивање свију осталих земаља у том пределу; таква је земља типичка и у погледу на природне услове плодности и на употребну, па и на новчану вредност земље;

2). Или се за тај предео или местност, на основу научног испитивања и прибављених података, или искустава, одреди једна норма, у којој су сви услови плодности употребне вредности земље и т. д. према важности свакога од њих, престављени бројевима и обично у збиру престављају општу вредност од 100, за најбољу земљу. При испитивању свију осталих земаља у томе пределу, њина пронађена релативна вредност, своди се на ту норму а изражава се у проценталном збиру и према већем ил' мањем проценталном одступању од норме, одређује се и таксира и класа њихова.

Подела система оцењивања земаља.

Према начину испитивања, према методи оцењивања земље, сви познати системи оцењивања земаља, по њиховој струци, или природи, могу се издвојити у следеће опште групе:

ПРВИ ДЕО: ЗА ЗИРАТНЕ ЗЕМЉЕ

А. СИСТЕМИ ПО КАКВОЋИ ЗЕМЉЕ

Класификација бонитета земље:

I. Физичка-класификација:

1). Минералошко-геогношка метода (Фалу, Жирард, Орт, Берендт);

2). Физичко-хемиска (Фрас, Кнон);

3). Механичка (Тер, Шмалц, Шиблер, Тромер, Шпренгел, Новани, (Катастар за Бреславу).

Засебна: ботаничка класификација по порасту дрвета и дивљих биљака (Кроме, Тромер).

Б. СИСТЕМИ ПО ПРИНОСУ ЗЕМАЉА

Класификација величине приноса:

II. Економска класификација:

1). По укупном приносу:

а) Стрмнина — белих жита (Тер, Пабст, Хеке);

б) Вештачких ливада — пићних биљака — (Шенлајтнер, Фајт, Клајле);

в) Поређено с вредношћу ражи (Блок).

2). По чистом приносу:

а) Поређено с вредношћу ражи (Блок, Копе);

б) Престављено у новчаној вредности.

В. СИСТЕМИ ФИНАНСИСКИ

Класификација плодности и величине приноса

III. Катастарска класификација

1. Комбинирани систем (у Саксонској, за Франкфурт).
2. Синтетични систем (Крафт, Бирибаум).

ДРУГИ ДЕО: ЗА НЕЗИРАТНЕ ЗЕМЉЕ

1. Систем за сенокоше и пасишта;
2. Систем за класификацију шумског земљишта;
3. Систем таксације шума.

На крају покушаћемо да одредимо:

Зоналну класификацију, на основу једног синтетичког система, који би био за прилике у Србији по најзгоднији и да поред тога истакнемо јаче оне системе класификације, који би у опште, осветљени нашим приликами, могли заслуживати нашу пажњу у циљу оцењивања земаља, нарочито за финансиске циљеве наше државе.

На основу статистичких и финансиских података говорићемо, у вези с њиме и о пореској стопи за Србију и о нужним „изменама и допунама" у садашњем пореском закону нашем.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ГЛАСНИК.

Подружина пољоприв. друштва у Г. Милановцу је образована и примљена у састав Срб. пољопр. друштва. Желимо јој срећан рад и напредак у свему!

Са изложбе ждребади, пастува и кобила у Шапцу 17. Маја ов г. Дрино - савско коло јахача „Краљ Михаило" приредило је ове године само изложбу ждребади, кобила и пастува, а изостављо трке. За 8 година, одкако је прва писао о оснивању удружења кола јахача нашла своја корисног одзива најпре у Шапцу, и одкако је основано најпре код имена Шабачко а затим дрино-савско коло, — ово је коло поред осталог неуморног рада, припремило сваке године утакмице у изложби грла и трками.

Тим утакмицама оно је побуђивало код наших одгајивача упоредо вољу за производњу и неку ваљану ждребади и кова и за витезтво. И ово је постигло сјајне успехе како у кругу, докле се његов рад простире, тако и за целу Србију; јер је показало образовање таких удружења и у осталим крајевима наше домовине, те на тај начин данас 5 Кола Јахача шире ту приредно — ветежку мисао по целој Србији.

Кола Јахача обухватају двоје: приреду и витештво. Рад ни је и у једном и другом правцу сасвим подједнак, нити она претпостављају приреду витештву, нити обратно. И то је сасвим оправдано. Због тога су и приређивала и утакмице у оба правца. Истина да трке сваћа изазивају неке интересовање и привлаче више посетилаца; али су изложбе опет по себи у толико важније, што се њима утиче непосредно на производњу коња, а као што се зна, без добрих кова нема добрих трка. И с тога изложбе не треба никако запостављати, већ их напротив све већма неговати, а без сумње прекопом ће и оне сваке године више посетилаца.

Дрино-савско Коло је оне године приредило само изложбу, као што рекосмо, хтевши тиме да се прикупи, те за идуће године наведе у толико боље и изложбу и трке. Ми одобравамо овакав поступак овога Кола, јер нам се чини, да би трке могле бити и ређе. Због тога што не беше трке, сведочност само беше мања и тиња: и нама сумње да је и само Коло Јахача имало више прихода од посетилаца. Али је постигнут добар успех са изложбом.

Кад се сравни ово годишња изложба са ранијим и по количини и каквоћи изложених грла, онда се потпуно оправдана наше тврђење, да је ово Коло постигло досадањим радом сјајне успехе. На изложби је било преко 200 грла, почињући од кобила с једногодим ждребадма па до четворогодишњака. И све што је изложено, доиста је вредно било видети, јер ни 5 од сто од њих не беше, за које би се рекло, да нису за изложбу. Нарочито се одликовају двогодишњаци и трогодишњаци и по броју и по валаности, да и сам оцењивачки суд не знађаше, које ће пре од њих наградити. За похвалу је такође, што на изложених грлима превлађују затворене нарочито — дорастаста — боје и што има доста и добро очуваних женских ждребади. Приношења се надутни, да се доста ждребади држе у шталама и да се мало пуштају на слободно кретање.

Од изложених грла награђено је: 10 кобила са ово-годим ждребадма, 10 ждребади једногодих, 10 двогодих, 10 трогодих и 5 четворогодих, свега 45 грла повчано, а надато је снега на то 2410 динара у новцу. Осем тога награђено је 30 грла похвалницом, а раздато је сеници налагачима по која књига („Ветеринарски календар, основи коњарства и др.) Шteта што не беше повчане могућности да се више повчано награде, јер само због тога осташе без награде толика грла, која су у свему достојна награде. Чини нам се, да би у овакним приликама, требало наше Министарство Народне привреде, да притече у помоћ и known сумом напредне покоћи, поред оне што редовно унапред одређује свима Колима Јахача.

Међу награђеним грлима повчано, и два су ждребета са добра Срп. коњорпив. друштва у Шапцу, и то двогодо женско првом наградом 100 дин. а трогодо мушко трећом 90 дин. али су обе награде поклоњене и уступљене за награду других грла.

Међ изложеним ждребадма било је доста грла за куповину. Истина мало их је, који су баш вољни били да продају, али кад би им се добро платило, вероватно, да би их продали. Да ли је које ждребе куђено за нашу државну ергелу, преза раније решењу г. Мин. Нар. привреде, није нам познато. Али ако није, то је штета а и за осуду је, јер ако се тамо није купило, — онда чини нам се мало ће се где моћи купити у земљи, него са стране, а тиме се не постиже ово, што се је у ствари желело т. ј. да се том куповином наши одгајивачи помогну и иззову на боље и јаче одгајивање ждребади и да новац остане у земљи.

* * *

Утакмица дунавског Кола Јахача. Поред већ приређене утакмице у изложби и трками у Пожаревцу 6. ов. м. које су у свему испале сјајно и потпуно задовољавајуће, — ово Коло приређује 6. Јавуа. ов. г. опде у Београду још једну утакмицу но само у трками, без изложбе. — Желимо му, да постигне и тада добре успехе.

БЕЛЕШКЕ.

Професор Меркер о чувању жита у житници.

Поито се жито опреје, и среди и у житници сасне, оно се поново почне знојити, онако као код је било у клеваница: тада се развија неки особити мирис, који као да произлази од ветрених уља. Што се жито тре је, последица је латентог загоревања чврстих делова зрна. и тада се развија гељени дивоксид. Вероватно је, да при тој појави постаје загорена спробаш. мање већ белањевина, а највише претилине (маст и уље.)

Главна је задаћа код чувања жита у житници: да се жито никако не загрејава, а да се убраа испарљиве воде. Ово се најбоље може постићи кад се жито у житници на танко сасне и кад се често превр ће, пресипље. По огледима, које је чинио А. Мунц, много се зрне губи на житу, кад оно лежи на отвореном месту, него на затвореном, где ваздух нема приступа; тако кукуруз усахнуо је за 16 месеци, лежећи на ваздуху 19 процената више, но онај у затвореним житницама. На тога се лепо види, како је корисније жито чувати на месту сувом, и хладном и затвореном, где се ваздух не мењује. Ну. у пракси то је тешко извршити. Све наше грађевине, као високи амбари, подземне јаме, силос, који се горе пуне а доле праше, нису добре а и врло су скупе. С тога је опет потребно, вратити се на старе наше амбаре, но старати се, разуме се да се познате потребне погодбе не изгубе из вида. Главно је памети, да се жито превр ће кад је суо и недар дан, да би суо ваздух у жито ушао; превртање по влажном времену више штети но користи, јер врна усисају влагу из ваздуха и то у толико више, у колико су она сува. Доцније може се нормално, суво, жито превртати сваке две, три. а од децембра месеца и четири недеље. Ако после јаке зиме наступи дуговлага, превртање треба одложити, да се водена пара не би на зрнеллу хватала; тада треба и све прозоре и отворе затворити.

Важно жито може се осушити помоћу креча. Како се у једном огледу са нешалом ражи показало, доволно је било на 80 тона ражи узети $1^1/_2$ тону жеженога креча, на га у потарицама истопити у топле ражи и за 3 недеље већ раж је добила опет лепи сјај, немењен се задај изгубио.

У житници жито ништене прве године на 100 хектолитара три, а старије само један и по.

Коње како треба хранити.

Један искусни пољопривредник прописао је за храњење коња ова правила:

1. Храни обилно у првој години, јер ждребад у том добу толико отежају и порасту, колико у свима осталим годинама укупно не постигну, па ако им се у том добу у храни не дају потребне им матерје за развијање онда то уди њиховом развијању. Што се тада пропусти, доцније се не накнади.

2. Храни чешће и правилно, да не би поремети варење. Желудац је коњски сразмерно мали; јахачи коњ средње величине, не може да прими више хране но један повећи пас. Нарочито ждребад треба чешће хранити.

3. Није довољно хранити јаком храном за време теже употребе, него и дуже време пре ове.

4. Немој много хранити непосредно пред јачим и брзим радом. Коњ ради с храном прошлога дана, а не онога, којега ради. Каже се: „јутрења је рана у балези а вечерње у мишићима“; за то јаку храну треба до $^2/_3$ давати у вече, после рада, на се воћу за време одмора свари. А кад се стока после јаке ране одмах тера на тежак и брзи рад, варење је непотпуно.

5. Што је рад бржи, то и храна треба да је концентрисана (јака.)

6. За благородне јахаће и колске коње најглавнија је рана овас.

7. Коњима, који се терају на ход, може се давати кабастија храна, коренасти плодови и повеки фабрични отпаци.

8. Врло су добра храна за све врсте употребе коња: боб, јечмене клице (из пивара и шпиритана) и осушене пинске дрождине („требер.“) Кукуруз може бити користан само кад је јентин.

9. Зелену ниђу (детелину) треба полагати пре јаке хране (зрневла,) а тако исто и појити треба пре јаке хране. Кад се стока после овса много воде напије, онда се овас спере у танко прево.

10. За коње са нормалним добрим устима, а с предпоставком: да је храна здрава, не само да није потребно какво приуготовљавање хране, него више пута шкодљиво. Нарочито треба избегавати овлажавање, кисељење, па шта више и парење и кување хране, као и јармљење (прекрупивање) овса.

Противу роваца у топлим лејама.

Један баштован саопштава, да је противу роваца (ропаца, коњоштина,) који праве штете у топлим лејама, употребно ово просто средство: на угаженом коњском ђубрету, он је за неколико сантиметара озго метнуо слој *овчијег* ђубрета, па је, вели тиме сасвим одбио те животињице. Вредно је покушати.

— Ђ.

НЕКРОЛОГ

† **Др. Аћим Медовић** проф. вел. школе у пенз. један од првих редовних чланова овога друштва умро је 13 ов. мес. Лака му земља!

ДОПИСИ.

Манастир Враћевшница 4 Маја 1893 год.

Прошле зиме снег је и овде био као и сруда доста велики, заједно са необично јаким мразевима, па и ако је земља била доста водом натопљена, опет се данас осећа застој у орању, јер се земљорадници жале да је орање неудесно.

Виногради су прошлог лета много страдали од пламењаче и усљед тога многи се жале, да је многи чокот — крља сува, и да слабо залива. Сумња се на добар успех.

Вотњаци су се у овој околини многи посушили од мразева, а нарочито они који су у низинама. Они пак, који нису посушени, добро су уцветали и обећавају обилан род. Јабуке и крушке ванредно су добро уцветале, тако, да за 20 година не памтим да су и једне године овакве биле.

Прошле године млоги су усијали детелину у овој околини, и већ је одрасла за кошење. Ова ће благодетна биљка приполети људе из ове околине да пристане на све што му буде предлагача подружина Гор.-Милановачка.

Зима се још није растала са летом, јер и после Ђурђевадне било је доста хладних дана; с тога усеви и поврће слабо напредује.

Стока је у опште здрава.

Цена је производима мала сирам лањске цене, изузев ракије, која се може дати, од 12 гради, 50. дин. по ектолитру.

Архимандрит М. Враћевшнице.

Гаврило.

Из ср. Параћинског, 4 Маја 1893 год.

У допису мом од месеца марта, јавио сам друштву како је овај срез претурио зиму преко главе, и скренуо пажњу на једну немилу појаву — грабљење сеоске утрине. На реду је да вам јавим како је са усевима у овом крају.

Пре снега могу рећи, и ако је година доцна, да је за сад у срезу Параћинском са усевима врло добро. Има ли смо у Априлу а почетком Маја тако обилато кише, да се више пожелити не може. Орање је већ сасвим свршено и кроз кој дан почеће се и прашење кукуруза.

Пшенице озиме, мало је посејано због ране зиме, али су се одржале врло добро од мраза и сад их је дивота погледати. Зелене се као море и већ су порасе до колена. Јаре пшенице посејано је више, да би се накнадно губитак код озимице. И оне су лепо никле и напредују, да се боље желити не може.

Исто тако добре су и остале стрмнине, јечам и овас.

Раж у овој околини слабо се сеје, што не би требало да буде, јер у брдским пределима овога краја, раж би могла дивно да успева и велику корист да донесе. Сем тога раж је на доброј цени и увек се тражи, па кад се све то узме у рачун, онда је очевидна штета што се ова корисна стрмнина у срезу Параћинском слабо сеје.

Кукурузи су већим делом посејани. Ницање је ишло брзо, нити је било штете од инсеката и мишева, као других година. Нарочитао у моравском крају овога среза кукуруза су лепо никли и обећавају добар род.

Ливаде су такође добре и бујне, при свем том што су тек у Априлу забрањене. Народ у овом срезу никако неће да се одучи штетног пуштања стоке по ливадама све до Ђурђева-дана. Отуда коси ливаде само један пут; а да пажљивије ливаде од стоке чува, мого би их при угодној години и три пута да коси.

Детелину у овом крају готово нигде писам ни видео. Људи богати земљом нашњацима, ливадама и утрином још не осећају потребу да гаје ову благословену биљку. Но како су нагли да утрине разграбе, као да ће скоро и они потражити је.

За воће је се мислило да је пропало сво, Нарочито шљиве, држали су да је са њима сасвим свршено. Али ко је био паметан да причека и да послуша савет (млоги су посекли шљиваре и усадили нове) могу се од воћа још и користи надати. Крушке, Јабуке, Дуње, Дудови, Трешње, Вишње, Мушмуле, сасвим су одржале се од зиме и родиле обилато. Цветање је било у најлепше време и род је већ одсеко. Исто тако одржале су зиму ранке белошљиве, тургуње, крношљиве; а најпише су страдале: Мацарке, кајсије,

брескве и ораси. Но и мајмуне нису свуда прошле. Где год су биле у осојаку и заклоњене од северног ветра, ту су се одржале и цветале не може боле бити. Али на отвореним долинама, на местима где брину ветрови и где зимус није било снега, ту су сасвим пропале. Код ораха промрзо је само род, те сад истерује лист без рода; али је сигурно да ће рода бити до године. За то нико нека не сече дрва, јер ће и она сасвим пропала.

Виногради су одржали се лепо од зиме. Откривени су на време и већ потерали ластар. Али несрећна Филоксера, дошла је и у винограде овога среза, и прети да их уништи. Нарочито има млого филоксере у: Поранићанским, Видовачком, Стрижким, Ратарским, сикиришким и крежбинским виноградима. За овај богати и челични срез, не би било ништа штетно, кад би се из раније постарали за једну средњу расадницу америчке лозе; те да на време подигну своје пропале винограде. За ту циљ, довољно би било да се одвоји подесно парче земље од телеких утрина и да свака пореска глава жртвује по 5 н. д. годишње, па би за три године имали таку расадницу америчке лозе, као што има држава у Смедереву.

Здравље код људи и стоке повољно је. Надница варира од 1 дин. до 1·50 н.д. са рањом.

Цене кукурузу, пшеници и говедима приметно скачу. Нарочито се траже и добро плаћају добре свиње за храну и коњи средње величине.

Власт је сасвим спречила грабљење туђине, те је се надити да ће бар ово што је остало, задржати се још коју годину, док се и закон о чувању општински и сеоски добара не донесе.

Мих. Ст. Ринић.

Горњи Милановац. 1 Маја 1893 год.

Ово Младовање било је у овом крају снега, и то са јаком вејавицом, који се је око 11 и 12 Марта ноћео топити, и и у скоро је сав отао, и већ су одцветали предходни пролетњи радови. Одцветала су сејати се пролетња стрмна жита. Ну сејидба истих, а нарочито зобова (овса) (који се код нас од пролетње стрмнине најчешће и сеје) протезала је се тако да су сејати и у целој половини Априла. Сметња за сејидбу састојала је се у томе, што је и време било неугодно. Један дан леп је, а преко ноћ се натмури и температура другог дана пакпо сваднс, те се не може повољно у њиу да ради; а као главни је узрок тај, што је наш крај сиромашан, а вођаци нису ово годину рађали, те је тако многи сељак остао без стоке, као битног услова за поло-радњу. Краве и јуиад код нас сачињавају теглеч снагу за оранје, и с тога се није чудити, над се са орањем зодоцни. И услед овако тешких прилика поло-радникови, и државне власти у ово време напређују оправку путева!

Поврћа, а нарочито кромпира, посејито је, може се рећи доста и на врехе. Нарочито кромпири сеју се доста у целом крају. Свака сељачка кућа има их како за кућевну намирницу, тако и за продају.

Кукуруз је ове године доста рано почет сејати, али због горњих узрока сејидба је се протезала, кроз цео месец Април, а многи је остао и у Мају да сеје!

Има једна лепа особина код нашег пољопривредника, а то је: што је заузимљив, да што више пољопривредног знања прибави. У тој циљ набављају савремене поло-делске справе и алате, као: плугове, трпјере, ирцалице и т. д. Тако исто они се старају, да што рационалније обрађују земљу; али их спречава један неотклоним противник скротиње.

Руководећи овим приликама народа старог рудничког округа, ја сам у своразуку са неколико лица, покренуо писао, која је дошније и у дело приведена, тес ко основали „Пољопривредну подружину у Гор. Милановцу,“ за срезове: таковски, љубићски, и качерски. Лепо је било видети питу српских домаћина, који је роди основања подружине састао Судећи према личној посети пољопривредника, а и што је правилима, подружини председњен капитал у 10,000 дин. у акцијама од по 10 дин. (које се сигурно могу распродати) подружина ће моћи опстати, а и сјајно извршити свој узвишени задатак!.. Било би врло пожелитно, кад би наши пољопривредници набавили бар по коју акцију, те тиме помогли, да се она установка што боље развије, а убудно постала редовни чланови њени!..

Траве нам напредују не може боље бити, и сви су изгледи, да ће и ове године сеновоз добар бити. Ливаде су забрањене рано, јер је стока разређена. Највећу услугу ливадарству чини киша, која кваси земљу готово сваког дана од Априла мес.

Вођаци су почели ове године, што не може боље бити. У мене има вођака, које су одавна престале рађати, а ове су године почеле!.. Ако одржи овај род, подмирићеје у неколико прошле 4 године, што нам вођке нису рађале. Има по неких вођака које су се почеле сушити. Узрок је сушења, што су прошле јесени биле подмезгране, па се зимус у њима сок замрзао.

Стока је за сада здрава.

Заразних болести нако на људма тако и на стоци нема.

Рано посејати кукурузи почели су ницати, и кроз који дан почеће копања.

Храме нако за људе тако и стоку има; промет је слаб.

Због слабог и крвавитог земљишта, становници овог краја већином иду те наиоличе по околинама жнораске долине, и с тога голим окон оцењена сразмера усејатих жита, стајала би овако:

Кукуруза	8%
Пшенице	7%
Овса	5%
Осталих стрмнина	3%

Свега усејато 23% инијућег имања

И ако има грешке у овим цифрама, иак није много велика, јер је овај крај према климатолошко-терепским приликама, куд и камо подеснији за *сточарство* и *воћарство* но за ратарство.

Ник. Јов. Самачевић.
економ.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ГОВОР

којим је Његово Преосвештенство Епископ Жички Г. Сава као председник пољопривредне подружине Жичке отворио главни годишњи скуп 7 Марта 1893 г. у Краљеву.

(свршетак)

На га је дотле спремала и приготовила да пачини брод, на ком као на крилима лети над површином воде, обилазећи око света и проносећи тамо и у најмрачније кутове богато, спасоносно знање, корисне проналаске и разне вештине; — да пачини бројан, да се са својим пријатељем о просвети и трговини може с једног краја света на други, кроз неколико минута разговарати, што је то од пре тако обавештење и разговор једва могао бити тек после дугог путовања кроз неколико месеци; — да пачини жељезницу, да човек као виловит муњевитом брзином пролеће на овој скоро проналеној метално-парној ждаји преко огромне просторије за неколико часова, што се то толико од пре са особитим трудом могло пређи тек изеле за

неколико недеља. И, пронесе за по два три дана свога путовања на својим огнено-димљушчим парним крилима толики број људи и другог тешког трговачког материјала, колико је од пре не давног времена носило неколико хиљада коња или волова а са путовањем по неколико месеци.

А што се још тиче разних других нових проналазака, као: фабрика, вештина, пољопривредни справа, занати, гајења стоке и других ново-проналађених корисних радова и вештина, — не знамо о чему би пре и спомињали над све то из дана у дан као из воде извире и тече, а све новије и новије и до сада дошло је се до тог степена савршенства да ово што је од пре у не давној прошлости радило по неколико стотина радника да ти толико сада ради, са удешеним справама за то, само по два три радника.

Велимо, јављају се посведневно хемијска откривања и огромни проналасци у техничкој струци, поглавито ти велики проналасци у усавршавању машинерија и повређају су пољопривредника за корисније, лакше, живље, много боље пут и успешније рад.

На се тако хиљадама хиљада свесни свакоме посведневно и користе овом оваком, срећном науком ових великих духовних људских проналазака, од чијег се труда користе не само једини сувишна, обилна околица већ и сво људство.

Даље, хумани зборе, као што видимо да напредством образованог и предузимљивог друштва, наука данас тако рећи ствара чудеса у свету. Да у нетданашњој таинственој незнаности наука је данас стварала и откривала за човека јасну извесност да је сада и пред нас о ано пове и нејаке доцпла у доста велико и јасно мерп и само ће сва стварп зависити од нас самих хоћемо ли ми бити свесни, марни, умљавни, способни и достојни примити и прихватити онако као што треба тог драгог кад нас посет гости, који нагло друштво препорађа и облагорођава људску природу.

Али драга браћо после овог сваког говора о нашим прошлости и напомене о судби патња, труду и вештачком роду човековом, — дужност нас поново и овом приликом напомену да треба нам знати и несумњиво веровати као људима и хришћанима да све што је постало у свету на богатство милости и љубави Бога према своме разумном створу човеку то постало, — јер сваки здраво-мислећи зна да без Бога, који нам говори гласом наше савести, гласом природног закона, нема света, без ког не може човек бити, немоће бити среће нити каше научне вештине.

На треба знати и овом приликом напомену да су далеко пре свију појава на земном шару, свију изобретења, вештина и проналазака и то још одмах онда први дана од како је био познат посвесним овај предивни Божији свет и на њему се појавили вође Богом изабрати веро-учитеља, проповедници једног вечног не промењивог светог здравственог закона, — сварда су велимо ова прва васељенски учитељи посредница између осталих људи и милостивог Бога, с вером у Бога увођали људске осећаје на ваше светом и временом изводећи постепено човечанство из пра-пра старих страшних, мрачних и стрмих стаза и ходника ово земног живота; — да досета и нико од смртних није у стању сморити да ваше та животворна вера у Бога довела сада бомоћном човеку овај, који поменусмо срећни и богати плод, а који нагло напредује на светом сунцу човечијег срца и који гигантским кораком успева и сазрева.

Да нпак кажемо сва ово светска, просвећеног човека, знања, науке сва култура и цивилизација код најобразованијих и најразвијенијих држава и народа у просвети, индустрији, трговини и овим сродним струкама, која су данас на највећем степену ума и физичке моћи, једном речју, све ово сучим се данашња просветна век поноси, као што рекосмо несесторно је под свију знапаза на и код најзатуцанијих нтетста, да све то нема свог моћног и дубоког корена у тој Божественој науци, васељеног просветитеља, утјешитеља и Спаситеља рода људског.

Ленност је и нерад мати свим неваљаствима (Сир. 33, 28). Али код грађански законодавања нигде у довољној мери не најбоље противу овог недоличног зла сходну и строгу наредбу док, као што ћемо и поменути како су то свештена учитељи сваком правном пропели вејаки дух и идеју човечанства сварда особито устајали противу сваког порока и тог сваког рода демопалпзације нитпу ни су усљед тог и најстрожије изрицали осуде над онима који су били на зло употребили и запемарали усавршавати и гајити дарозати им дар Божији.

Сам је Бог човеку наредио да се од свог рада и труда храни, надржава и усавршава (Бит. 3, 19). Благовестник — Спаситељ — позива род људски да ради докле га није обузела тама. На пита нерадпике, што бесповпче, јер ће свако и за сами свој пустолопи бесповлени говор одговарати на ће и сваки нерадник бити осуђен као бесплодна смоква и с сажењен као нередна винова лоза. И да ће сваком наралиш, ленивцу и нередпику бити одређено место у паклепој тами. (Јов. 12, 35. Мат. гл. 20, 6. гл. 12, 35—6. гл. 21, 19. гл. 25, 24—30.). А богодухновени апостол јасно је пресуду изрекао над нерадником: да но *не ради не треба ни да једе*, — *јер који се не стара за себе и своје ближње он је се одрекао од вере и гори је од неверног.* (II. Сол. 3, 8—12. II. Тим. 5, 8). Стари мудрац говори: да ће нередник служити мудроме, — да лежачу и не радпому доласа сиротиња у кућу као оно зао гост. (Прич. гл. 6, 8—11 гл. 11, 29).

Пошаљух дни дрекнја побчнсе не всѣх дѣлѣх тесноѣ и творцнпхъ рѣкѣ твоею побчнсе.

Справедливо је назато да је повесница општа учитељица рода људског у васељени, — јер како у свему тако и у овоме нам верно из најдаље прошлости о чему данас говорпмо, она нам верно из најдаље прошлости о чему данас говоримо, она нам верно из најдаље прошлости о чему данас говоримо, она нам верно из најдаље прошлости о чему данас говорим

данас овде и сакупили на овај главни годишњи пољопривредни скуп Жичке подружине, те да по свом позиву прегледамо и дознамо колико смо у овој прошлој години успели у свом повереном велеважном раду, и да ли смо колико пошли у напред бар у неопходнијем и најнужнијем нашем пољопривредном корисном ново-вештачком раду и изображењу нашем у томе, т.ј. да ли се сваки по својој дужности и позиву своме у опште брине, како о овом и другим општим радовима и целокупности наше домовине тако и по наособ о самима себе; тражимо ли, као свесни људи, неизоставно упоредно са осталим просвећеним светом, по могућности наши сталан и безопасан брод да пребродимо што лакше и без какве опасне катастрофе овај, који мало пре поменусмо, дуги, трудни и суване уски и стрмени надземни пут; — вршимо ли као Срби и као хришћани свесно и савесно сваки своје поверено му свето дело — са верном оданошћу и хришћанском надом за у напредак својих послова, — или тек само са својим урођеним нередом и међусобним несвесним паносним раздором леньствујемо и јадикујемо; *као они, који немају наде*, (I. Сол. 4, 11—13.) са другим правим које каквим говором: како је то тешко живети, а како други људи нас са успехом свог рада претекоше, а за тим само се окрећемо и очекујемо шта ће с нама бити

На смо у несумњиво нади да о свему, што довде говорисмо о новим системам успешна и напоменусмо о старој прошлости, да ће то нама за у будуће благотворно и корисно послужити: *поменух старе дане и поучих се* (Псал. 142, 5.) о тога с надом и очекујемо да ћемо за даље са новом енергијом из старе праксе далеко одрешије и увиђавније с болом волом и сложнијим братским договорима свој посао предузимати и да ће се наш рад велимо доиста сјајно блистати и на самом делу бити чувен, часни, плодан и по општу ствар користан.

Драга браћо, поседе према довде казаној примедби о корисним радовима и разним огромним пропаљсима и о општој напомени судбини човека, ми као председник ове подружине пздрављамо овај главни редовни годишњи скуп са: добро дошли!

А за тим пошто према правилима друштвеним изберете нову управу за текућу годину, прегледате прошло-годишњи рад, изменете своје спремљене предлоге и разгранате своје мисли о будућем раду, — позивамо вас, ако желите себи светле будућности, да се и у будуће о успеху свог корисног друштва заузмете, што боље, сложније, браће и мудрије, јер довде данас као и у прошлим двема годинама, оваком приликом не малопут поменусмо, како је на самој практици искуство показало, да је свако не увиђавно, не родољубиво и нередно друштво од просвећеног, вредног, смишљеног и увиђавног друштва народа и држава свагда било потиштено побеђено и поништено или са лица његовог огњишта збрисато и у роба претворено.

Дакле, ово и овоме ранија друштва нису појединца својина, већ је ово опште добро свију нас, па с тога се и позивају на озбиљан рад и истрајност из свију редова грађани за свето опште дело, ма она ког реда, звања, положаја и стања били, — па то и био какви властиж, моћни старешина и сељак, господар, служинче св. олтара или простак — слуга, индустријалац, трговац или земљорадник, велимо да свака онај који је спреман, свесан и увиђаван по својим могућим силама, колико то ком допушта стање, звање, положај, време и околност, све што се трудом и стањем за ово жртвовати може, — да не штеди, већ не умрло поред свог рада упућује и живо обавештава своје мајке, и своју околину, и увери их да се само са општим сноразумом, болим ново-проналеним, усавршеним справама, болом него стоке по могућству, а и како умном снагом тако и устаљаштвом извежбаном раду, болом и смишљанијом уредном економијом, може доћи до веће и богатије користи, општег напредка, велике народне среће, славе и сјајне будућности наше — по природи богате и простране — благословене домовине.

Признајмо драги слушаоци, да ми тек и после Св. Саве, у толиком протеклом времену од седам векова, једва ли смо ма колико пошли напред у пољопривреди, већ се готово све то на старом успом стаљом у овоме иђло с ова на сина до самих наших дана. На ово поље жељене среће и напретка своје будућности ма несмемо и даље овако у непомичној застарелости остати, јер због туђих увиђавности, бистрине, мобн, предузимљивости, вештине и дукавства, с којим смо окољени, а нашег слабог рада и велике немарности за мало што нисмо потпљени и поплављени са свима опасним талисима.

Па за то, и по други пут позивамо вас драга браћо, на овај труд и рад на који и сам Бог упућује човека, да се усавршава до последњег свог часа: — а и велики светитељи и свештени учитеља неуморно тај рад радиле и строге осуде изрицале над нерадним и не марљивим, — од ког ће пак труда и успешног рада ако што ракосно сва судба и среће зависити како целокупног нашег племена тако и појединих наших грађана.

Благословени, часни, неуморни човеков труд, смишљен, добронамерни рад, непрекидно мудро и издржљиво корисно вештачко (човеково) знање, јест највећа врлина и достојанство човеково и то је главни извор сваке судбине и телесне среће и напредка. Јер труд и умерен рад упослава снагу, чува човеку здравље и продужава живот. Рад удаљава од безакоња и пустолошки потрешака. Као што и пре напоменусмо да рад доводи у домовину и по наособ у фамилије срећно стање, — пуни домове и државу са свима задовољством. У куће, где се заложи поштен и сложан рад, тамо је све задовољно и имају свега доста, па с тога је тамо постојана срећа а и свагда је општа домаћа радост и весеље тамо. На за то, поразноносни богодухновени псалмопојевац сретно домаће стање, трудољубивог домаћег поглавара и описује: Благо оном који се држи правог пута, он ће срећно уживати труд својих руку, благо њему и добро ће му бити, јер ће му жена бити као плодна лоза у сред дома његовог, а синови ће његова бити као младе маслинове гране око његове трпезе. (Псал. 127, 2—5).

Завршујући овај наш, према самој ствари, за коју смо се сакупили, срдачни говор сад вас драга браћо поздрављамо, који сте се овде из овог среза сакупили на овај скуп. Нека би дао Господ Бог да овај започети рад у скоро и са оном браћом, која до сада нису срећна да уживају нашу слободу, више година у братској заједници продужимо: на славу имена Божијег, на утеху ближњих својих, на радост свете цркве, на корист и уједињење отаџбине своје, а на срећу и час свију трудбеника на овом племенитом и увиђавном послу.

А радећи и трудећи се свагда просите на ваше радове, послове и плодородије ваше, благослов Бога творца свију блага, ће и свагда бити: *светлост Господа Бога нашег на нас, и Господ ће дело руку наших исправити* (Псал. 89. 17).

Сада с миром и Божијим благословом продужите рад.

ПОЗИВ

НА ПОЉОПРИВРЕДНО ЈАВНО ПРЕДАВАЊЕ

Пожешка пољопривредна подружина држаће на Ивањ-дан 24 јуна ов. год. у Добрињи, код школске зграде ово подне, јавно предавање о *жетви и косидби*, а поред тога даваће се обавештења о сваковрсним пољопривредним радњама, ма о чему но запитао.

Пољопривредници из околине а из осталих места, позивају се, да посете ово предавање.

СТЕЧАЈИ

У Српском пољопривредном друштву упражњено је место секретара.

Овим се отвара стечај за то место и позивају се господа пољопривредници, да се изволе пријавити.

Првенствено право на ово место имају редовни чланови друштвени, који докажу да поред стручне спреме познају и наше пољопривредне прилике.

Дужности су секретара: да води записник у седницама одбора и зборова (осим повремених); да води друштвену коресподенцију, да рукује пољопривредним справама које друштво набавља, да се стара о издавању и распростирању дела која друштво прима и награди, да потписује према председнику сва друштвена акта осим новчаних, да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу друштвену, да израђује извештаје о друштвеној радњи, па да их пре 20 дана предаје управном одбору, те да их он преко друштвеног органа, а по могућству и других новина даје јавности, — и за све то одговара морално и материјално.

Плата је секретара према квалификацијама и способности од 2550 динара годишње.

Рок за пријаву до 20 јуна ове године.

Пријаве ваља слати управи српског пољопривредног друштва у Београду.

Бр. 1455. Од управе српског пољопривредног друштва, 20 маја 1893 год. у Београду.

За пољопривредни календар за 1894. годину, потребни су ови радови — чланци.

1, Које су најважније поправке нужне у запату наше стоке?

2, Важност и потреба ђубрења, како се ђубре прибира и на ђубришту чува и како се ђубрењак подиже. —

3, Гајење живине за подмирење домаће потребе и за извоз.

4, Прерађивање, чување и спремање воћа за извоз. —

5, Како се стока из даљине најудобније преноси железницом?

6, Угледно сеоско двориште, са станом и пољопривредним зградама.

7, Састављање и закључивање годишњих рачуна за мање угледно добро у Србији. —

8, Из ситнијих пољопривредних и сродних грана: споредна зарада за земљоделски сталеж. —

9, Домаћа опробана средства за лечење најчешћих болести народних.

10, Заразне болести код марве, предохрана и законске мере противу истих.

11, Чување пчела преко зиме, и први радови око њих у почетку прелећа.

12, Приповетка с пољопривредном тенденцијом.

Чланци треба да су популарно написани и по могућству краћи. Који буду примљени и у календару печатани наградиће се са 80—100 динара печатани табак; који не буду печатани у календару а оцене се као добри, печатаће се у „Тежаку" и наградити онако, како се награђују и остали радови.

Позивају се и умољавају стручни писци, који су вољни да пишу за календар коју од означених тема, да их поднесу друштву најдаље до краја месеца Јуна ове године.

Бр. 1226. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 26 маја 1893 год. у Београду.

ОГЛАСИ

КОШНИЦА ЂЕРЗОНКИ

АМЕРИЧКОГ СИСТЕМА

Има на продају *по 15 динара комад.*

То су положене сандучаре; оквири се ваде озго.

Поруџбине прима и извршује Српско Пољопривредно Друштво за готово.

Садржима: Чланци: — Награде за увођење напреднијих начина радње. — Како ћемо подићи наше сњиљарство? — Земљорадничка и новчани заводи од Драг. Ланчевића. (свршетак) — Значај инсеката у шумарству предавање од Др. Н. А. Холодковског — Изводи ли се нови закони о шумама у дело — Нова справа за одмеравање сточних оброка у зоби. — Критика система за оцењивање земаља (наставак) — **Гласник:** Подружина пољоприв. друштва у Г. Милановцу — Са изложбе ждребади пастува и кобила у Шапцу 17 Маја о. г. — Утакмица дунавског Кола Јахача. — **Велешке:** Професор Меркер о чувању жита у житници — Коње како треба хранити — Противу ровака у топлим лејама — **Некролог.** — **Дописи.** — **Друштвени и Подружински послови:**

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" Краљ.-срп. Државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију ... секрет. конзистор. у пенсији Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ
Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА И БАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОШЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 23. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 6. ЈУНА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

Зашто је ове године кукурузно семе издало?

Ова је година некако сасвим неудесна у опште за клицавост семења, јер април и мај прођоше у непрестаним хладноћама, ветровима и суши — кише би врло мало. Земља нема довољно влаге, и онда семе не може брзо да клија.

Али, ипак то нису такви узроци да семе сасвим изда; јер истина, у таквим приликама семе теже клија по иначе, али не губи сасвим своју клицавост.

У другоме лежи узрок те је ове године кукурузно семе на многим местима издало. А ево у чему је:

Јесењи мразеви, онако јаки као што су били, затекли су кукуруз у салашевима још у веома сировом стању, па га измрзли; те је од тешког мраза кукуруз већим делом изгубио своју клицавост. — Ко је год такав кукуруз узео за семе, сваког је издало. Разуме се, да је споменутој мани припомогло и овако рђаво време, као што је у априлу и мају било, те су пољопривредници морали преоравати њиве, само да не остану без хлеба.

А да је баш овако као што велимо, и као што у опште влада мишљење међу пољопривредницима, утврђује нас и тај факт: што семена од кукуруза који није био изложен мразу, већ у топлини и осушен на тавану, не издају, већ у пркос неподесности времена на време и лепо ничу.

Овогодишњи случај доста лепо поучава пољопривреднике, да још са њиве, кад беру кукуруз, одабирају и одвајају семењаке, па да их одмах суше и остављају на место где неће бити изложени ни мразу ни влази, ни ватри; па да увек имају добро и сигурно семе, и да се не излажу трошковима и дангубама преоравајући њиве по два пута, као ово ове године.

У ПРИЛОГ ОЦЕЊИВАЊА КОЊА

Ништа није лакше но одредити тако званог „нормалног“ коња; а ништа опет није теже, но одгајити таковог. За то, они коњи, који у целини немају све потребне поене, не морају бити сасвим без вредности. Идеалних коња нема; па и онакви, који су овима приближни, врло су ретки.

Ну, ипак неће бити без интереса за „одгајиваче коња,“ да им на неколико важнијих тачака из спољашњости (екстеријера) коња пажњу сврнемо. —

Код благородних коња, глава је дугачка за $^1/_2$ а код простих за $^2/_3$ висине гребена. Црта, замишљена од лобање до задњег дела гребена треба да буде дужа него од те тачке гребена па до корена репа. Црта од врха груди па до задње ивице бута да буде најмање равна висини коња, кад се мери на гребену, а може бити и мало дужа. Од горњег угла плећке повучена усправна треба да пролази преко задњег угла лакта. Ширина је прсију код благородних коња за $^1/_4$ висине гребена, а код простих мање; а обим целог грудног коша, мерен на задњем крају гребена, треба да буде за 15 сантиметара већи но висина. Ширина сапа (од једног кука до другог), да је мало већа од ширине груди, а дужина крстина које не треба натраг да се завршују шиљасто, т.ј. да су по средини високо издигнуте —, треба да буде што приближнија ширини. Гребен да је виши од крстине. Кад се коњ нормално постави, онда горњи бут задњих удова треба са лопатицом, и доњи бут са лакатњачом да прави паралелне црте. Ребра иза плећака треба да су обла као дуге у бурета, како би било доста места за срце и плућа. Слабине (бокови) треба да буду уске и пуне, и то је један знак да се коњ лако нарани; упале слабине јесу мана код коња.

Покушај, да се спољашњи изглед коња сведе у једну геометриску фигуру, у опште не може се узети као срећан и готово је без вредности, јер су за сваку врсту меродавне друге тачке, а то се не да у шаблон ставити. О Ритеревој фигури, која нам показује кад су плећке одвише косе, или кад је гребен много низак, леђа кратка и крстине дугачке, рећи ћемо коју.

Ова фигура је један правоугли четвороугаоник (паралелограм) чије су хоризонталне стране $^1/_6$ дуже од усправних. Једна хоризонтална линија дели ову фигуру на две равне половине. У горњој половини опишу се 3 једнака круга једно до друго, којима су стране преполовљеног четвороугла дирке (тангенте); средњи круг пак додирује средину горњег четвороугла. — Од средине те горње дирке средњег круга спусти се једна отвесна (перпедикуларна) за $^1/_4$ дуж. целе усправне стр. четвороугла и крајња тачка исте перпедикуларне састави се са доњим угловима целог четвороугаоника. Ова фигура показаће нам приближно горе споменуте пропорције (размере) тела коњског.

ЗНАЧАЈ ИНСЕКАТА У ШУМАРСТВУ

предавање

Др. Н. А. Холодковског

ПРОФЕСОРА ШУМАРСКОГ ИНСТИТУТА У ПЕТРОГРАДУ

(наставак)

Многи инсекти завијају лист у облику трубе, где њихове ларве жиле, хранећи се ткањем листа, нпр. лисни завирачи Totrüicidae и некоје буба Rhynchifidae.

Повреде листа, у већим размерама, а особито четине, веома је штетно по дрвеће. Губитком листа отежава се дисање и хранење дрвета, усљед чега оно слаби и оболева.

Цветови и плодови такође страдају од инсеката. Разни „слонићи" улажу своја јаја у плодник јабуковог цвета Anthonomus pomorum, или, у плод пасуља — Bruchus pisi жижак, или у јабуку — Carcocaspa pomonana и т. д. Повреде овакога рада знатно спречавају размножењу биља уопште.

Повреде друге категорије, т. ј. сисање и одузимање биљног сока, производе инсекти, који су снабдевени усним деловима за сисање и убадање као разне ваши — Aphidae. Такве су повреде најопасније за младо дрвеће, које се још није развило и очврсло, пу штете од њих бивају далеко веће у воћарству него у шумарству.

Кад ваши неколико година, једно за другим, непрестано живе на једном дрвету, оне га сисањем сока, најзад, знатно ослабе и тиме, управо, подготове и за оне инсекте који избегавају сочна и смоласта дрвета. Тако нпр. кад коројед нападне на савршено здраво дрво, нанесена раница живо се залива соком или смолом у којој врло често, и сам инсект и угине. Ну, кад је дрво оскудно у соку, тада коројед прогриза његову кору без икакве сметње и улаже своја јаја. Отуда се повреде ове, друге категорије, и сматрају за подготовлавајуће будућим много опасним повредама.

Повреде треће категорије врло су различне. Оне се јављају у виду образовања болесних отока, или у измени нормалног облика извесног дела дрвета. Ове болести назване су гали, ма да овај назив није најудачнији.

Управо назив гала или бобице носе само они отоци или израштаји на биљу, који су сасвим одељени од дела биљке на коме се налазе. Облик им је махом, округласт сл. 4. Кад и када гали су снабдевени, с поља, бодљикама. Такве гале производе инсекти — cynidae.

Cynipidae улажу своја јаја у ма који део биљке или растења. Доцније из тих јаја развију се ларве, које (било својим развићем или којим другим начином) раздражују биљно ткање око себе. Услед овога ткање отпочиње да се разраста око ларве докле је не закрије.

Сл. 4. лист раста на галама (Dryphanta similis longiventris)

Дувари гала имају, обично, три слоја: унутрашњи, средњи и спољашњи. Унутрашњи слој образован је из ситних сочних ћелија са танким преградама. Ћелије средњег или тврдог слоја врло су збијене и имају дебеле преграде а ћелије пак спољашњег слоја њежне су и меке.

Гали су врло различни и по грађи и по боји. Ако се у галу налази само једна ларва, гал се зове — једнодељни, а ако их има више — многодељни. Сл. 5.

Гали се виђају на свима деловима дрвета: корену, деблу, гранама, лишћу, пупољку и цвету. И од свију инсеката Cynipidae производе најразличније и најтипичније гале.

Ну, сем ових гала, има и других њима сличних што их граде и многи други инсекти. Нпр. сићушни инсект Nematus

ПОДЛИСТАК.

ПРВИ ЗБОР СВРШЕНИХ ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ*)

I. ПРЕДХОДНИ СКУП

(6. августа 1892 год. у Краљеву).

1.

Ради остварења замисли за сазив збора свих свршених питомаца Ратарске Школе, коју је покренуо наставнички колегијум Ратарске школе у Краљеву, у споразуму са свршеним ђацима Ратарске Школе, одређеног дана дошли су на привремени скуп: управник Ратарске Школе г. Паја Тодоровић, г. Александар Михоковић, Наст., Економи: Радоња Недић, Милан Урошевић, Милоје Петровић, Милисав Ђорђевић, Огњан Луковић, Митар Рајковић, и једногласно:

Решили су: Да збор свршених ђака ове школе буде другога октобра ове год. у Краљеву у 8 сати пре подне.

На дневноме реду биће:

1. Отварање збора.
2. Ибор председника и пословође збора.
3. Већање о садашњем положају свршених ђака Ратарске Школе и предлози како да им се помогне.
4. Већање о стању садашње пољске привреде и о могућим начинима за њено унапређење.
5. Образовање сталног удружења.
6. Разни предлози.

2.

Износи се предлог да се избере нарочити одбор који има спремити потребне резолуције и правила о оснивању горњег удружења и који ће у име данашњег састанка сазвати одређеног дана збор, и већином гласова изабрана су у одбор ова г. г.: Паја Тодоровић управник школе, Александар Миоковић наставник Милија Карић економ Јован Терзић економ, Митар Рајковић, Милан Урошевић, Милоје Петровић. Овом одбору стапља се у дужност да поради да се за оне који имају путовати железницом и паробрдом а желе доћи на овај збор, добију карте спуштеном ценом.

Записник скупа закључен је данас у 6 сати после подне.

Председник скупа

П. Т. Тодоровић.

Чланови:

А. Мијоковић, Митар А. Рајковић, Милан Р. Урошевић, М. М. Ђорђевић, Радоња Недић, Милоје Петровић, Јован П. Влајић, Љуб. Р. Цветковић, Огњан П. Луковић, Милија Карић.

*) На молбу посетилаца овога збора, дајемо места овоме извештају у „Тежаку", у толико пре, што је ово први скуп школованих пољопривредника и што се сад баш питање о удружењу пољопривредника и у другим државама живо потеже и претреса и што се оно доиста већ сматра и као саврмено и оправдано.

Уред.

сарсеае, производе прсне гласе на иновом листу и гали нису одвојени већ заузимају сву дебљину листа. По свој прилици, образоване гала, овде изазива инсект раздражујућом течношћу коју при улагању јаја, излива из полног канала у рањену листа.

Сл. 1. 1. Гали Biorhiza terminalis (aptera) на корену ратва. 2) разрез гала Biorhizatrichosa lr. 3) тај исти гал на врху младарда. 4) Пробушени гал из кога је излетео инсект, налазећи у њему. 5). Гали Psyllopsis на површини листа јасе. 6) Јелова грана са чешастим младарима. 7) Врх јелиног дебла кога је обрсла гусеница лептира Oporeia piniaseta, пре ду се ове врсте пупе потрошиле што указује на прво мало голишав прираст, а у врху дебла прираст је нормалан. Китасте младар бора.

На деблу, граната и корену производе разне отоке, доста налик на гале и ларве разних инсеката или биљне ваши, својим сисањем. Тако, ларва сићушне мушице Cecidomyia salicis, живи у танким иновим младарима и производи на њима отоке налик на гале. Бескрилна генерација филоксере, сисајући корен винове лозе, такође, производи на њему отоке. Бескрилне ваши — Chermes abietis, својим сисањем, производе оток и скраћивање четине при дну младара. Такве четине, измењене и по облику и по боји, збијене једна уз другу, представљају облик младе јелове шишарке. Исто тако и гусенице лептира Grahpolitha zebeana, padolana и др. прогризајући кору четинара, својим бушотинама производе оток у облику гала. Сви ови отоци и називају се, обично гласи

Галима неки уврштују и болест названу рак,*) коју проузрокују биљне ваши својим сисањем, ма да се ова болест још више разликује од правих гала. Тако, крвава ваш (Schizoneura lanigera) сисајући сок на јабучастој кори, проузрокује силно отицање на њима и пуцање болесне коре. Напослетку амо се убрајују и разна запаљења и у опште повреде на листу на петељци, али међу свима, на праве гале најбише личе отоци (у облику мале бобице) на листу бреста, који производи ваш Tertranneura ulmi.

Производњом гала инсекти нису тако опасни по здравље и опстанак растиња, сем филоксере, која сише сок винове лозе. Образовање гала може утицати штетно на дрво тек онда, кад се гали јављају у грдној множини и то неколико година једно за другим.

Да бих завршили наш поглед о штетним инсектима у шумарству, с тачке гледишта биљне патологије, да поменемо и неколе опште последице које постижу повређено дрво, ма да се оно и опоравило. Овде на прво месту вала узети у обзир сиоли-

*) Такав рак нала назвати лажним раком, јер на биљу праву болест „рак“ производе нарочите гљиве.

II. ЗАПИСНИК

ЗБОРА СВРШЕНИХ ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ

ДРЖАНОГ 3 ОКТОБРА 1892 Г. У КРАЉЕВУ.

Збор је одпочет у 9 сах. пре подне. На збору су били присутни: г. г. Управитељ и Наставници Ратарске Школе, преко осамдесет другова — економа — из свијех крајева отаџбине.

Од гостију били су: г. Др. Ј. Кужељ из Чачка и 10—15 грађана и селака.

Г. Паја Тодоровић управитељ Р. Школе отворио је збор у име сазивача а и као домаћин, и поздравио га је добродошлицом са жељом: да се цељ ради кога се овај збор састао постигне, и рад данашњег збора уроди леним плодом, — наглашујући да се и остали редови грађанства удружују за заштиту својих интереса и материјални напредак па у томе не би требало да изостану ни свршени питомци ове школе, у тодико пре, што они, као државни васпитаници, покрај свог личног напретка, позвати су, у првом реду, да потпомажу напредак свеколике домаће пољске привреде и пољопривредног реда. Познато је, вели, да су пали прекори на економе, што нарочито неки нису могли да покажу успеха у практичном реду и да избегавају онај рад, за који их је држава спремила. Према томе не треба да седимо свршених руку, већ на посао: потражимо узрока ненапредовању па их изнесимо „свету на видику“ а потражимо и помоћи, јер и пословица вели „помозимо сами себе, па ће нам и Бог помоћи“.

За председника овог скупа на предлог Карића једногласно је *изабран г. Паја Тодоровић* управитељ, који се захвали збору на поверењу, а за *секретаре: г. г. Вића Матић и Милија Ковић.*

Милан Урошевић предлаже да пре но што пређемо на дневни ред пошљемо честитку Његовом Величанству *Краљу Алек сандру I.*

Збор прима и овлашћује председништво да састави честитку, подпише и одправи.

Председник даје ½ часа одмара док се састави честитка. Честитка гласи:

„Г. Г. *Намеснишима Његовог Величанства Краља Србије Александра I.*

„Први збор свршених ђака Ратар. Школе, сакупљен данас ради вођења о болитку српске пољопривреде, једнодушно поздравља *Његово Величанство Краља Александра I.*, са жељом: да под Његовом владавином наша пољска привреда процвета и постигне онај ступањ, који је потребан за правилно разнајање економних прилика наше миле отаџбине, а то је једина и главна основ целога народног благостања.

Живео Краљ Александар I.!!..

Живео Народ“!!..

На ову честитку Намеснишшво је отпоздравило збор у име Њ. В. Краља преко г. Министра Народне Привреде са овим речима:

„Председнику овог Збора свршених ђака Ратар. Школе —

Краљевско Намеснишшво подпело је Његовом Величанству Краљу Александру уверење одданости, којима је дао израза збор свршених ђака Ратар. Школе.

изглед повређеног и оболелог дрвета. Прве године, после најезде штетних инсеката, његова је крупа слабије покривена листом или четином. Сем тога, после претурене болести, и лишће и четина нису нормално развијени већ увек бивају мањи. Као најбољи пример у овоме служе нам тако звани четкасти младари (сл. 5), који су покривени врло кратком и крутом четином. Ови младари појављују се после најезде лептира ocneria monacha. На бору, опот после најезде овог штеточиње појављују се врло кратки младари (сл. 5) на врху којих се налази кита широких и кратких четина, по чему их и можемо назвати китастим.

Кад се са ма каквог надземног дела дрвета уклоне многи пупољци или младари онда доњи део његов остаје обилатији соком и тера младара много више но обично.

Његово лишће или четине развијеније су такође ненормарлно. Исто тако и кад са бора опадне многа четина, тада се из побочних његових пупољака, који се налазе међу четинама, развијају младари, што у нормалном стању никада не бива. У шумарству пак, умањење годишњег прираста јавља се као општа последица повреде инсеката. И кад је дрво било подвргнуто јачим повредама оно и доцније не може дуго да се опорави, већ неколико година једно за другим, доноси ненормални прираст како у дебљину тако и у висину. Нормални свој прираст повраћа оно тек после неколико година (сл. 5). После знатније и дуже повреде и годишњи претенови дрвета бивају тањи но обично за неколико година, а тиме уједно мањи је и годишњи принос сл. 6.

Сад, пак, да разгледамо повреде ил боље штету инсеката, са чисто шумар. тачке гледишта. При овоме ваља узети у обзир.

1.) величину штете и услове који ту штету могу да увећају или умање.

2.) штете, с погледом на трајашност и употребу шумског материјала и

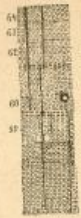

Сл. 6. Део попречног боровог дебла. Бор је 1858 године био сав обршћен од гусеница. Годишњи претенови од 1859 до 64 г. много ужи но обично.

3) штетност инсеката у опште, како на целокупни план шум. газдинства тако и на разне одељке његове.

Величина штете коју инсекти наносе шумама врло је различна, јер сви инсекти не могу бити подједнако штетни. Према овоме, научари су поделили све инсекте у три групе: мало, знатно штетне и веома штетне инсекте.

Мало штетни називају се инсекти, који прачињавају врло незнатне повреде, куда спадају ларве што граде мине у листу или производе гале — бобице и на другим деловима дрвета. Овде долазе и они инсекти који због редке појаве ил слабог размножавања мало повређује дрвеће и то махом неке екземпларе.

(наставиће се)

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

написао

Свет. Љ. Гавриловића

(наставак)

I. Физичка класификација

1. Минералошко-геогношка метода.

Одређивање *геолошког порекла и геогношког склопа* земље, ма да нам даје врло драгоцених података, који нису за прези-

---

Краљевско намесништво у име Његовог Величанства овлашћује ме, да изјавим збору високу Краљевску захвалност на осећањима, која га одушевљавају према престолу, као и на жељама које га занимају за напредак и процветање наше пољске привреде„.

Председник напомиње, како је претходни скуп свршен. питомаца, који је био на Преображење о. г. утврдио *дневни ред* на пита, пристаје ли збор да га прочита.

Збор одобрава да се прочита.

Председник прочита „*дневни ред*", који гласи овако:

1, Отварање збора;

2, Избор председника и пословође збора,

3, Већање о садашњем положају свршених ђака Ратарске Школе и предлози, како да им се помогне;

4, Већање о стању данашње пољске привреде и о могућим начинима за њено унапређење;

5, Образовање сталног удружења;

6, Разни предлози".

Председник пита: усваја ли збор овакав дневни ред.

Збор усваја.

Председник, по што смо по 1. и 2. тачци овог Дневног реда већ учинили шта треба, да пређемо сад на 3. тачку, која гласи:

„*Већање о садашњем положају свршених ђака Ратар. Школе, и предлози како да им се помогне*".

Пре но што пређемо на дебату по 3. тач. днев. реда, прочитаће вам се израђена резолуција — одлука, — на ову тачку, што је ужи одбор раније израдио и спремио за овај збор, те да би се рад брже свршио, и време превратило.

Изволте чути. — Чита:

„*Узроци* ненапредова ових ђака у практици и избегавања од рада (— појединих —) могу бити ови:

1. Што немају довољно земљишта и осталих срестава за примену и развијање своје школске спреме.

2. Што код куће не налазе од својих старијих у кући одобравање и подпомагање за извршење разних поправака на имању.

3. Што земљишта нису груписана, пити има законских могућности да се групишу.

4. Што у опште рад наших пољопривредника није обезбеђен од елементарних и друштвених неприлика.

5. Што држава сходним законодавственим и мерама није радила на подпомагању и ободравању ових свршених ђака у практици".

Председник. Прима ли збор у начелу прочитане тачке резолуције? —

Збор — Прима.

Педседник. Сад да пређемо на претрес појединих тачака. Чита 1. тачку (види напред), пита: има ли ко да говори?

Добросав Јовановић. Износи у свом говору како и зашто нису економи могли практички рад да примене, набрајајући теш-

рање, опет за то, као што према до сад реченом лако појмити можемо, само за себе није довољно за оцењивање земље

Метода оцењивања, која се оснива на одређивању геолошког порекла и геогношког склопа земље, чиста, сама за себе, могла би имати вредности и значења само за онакве местности у којима је само неколико формација этступљено. А по највише за то, што ми знамо, да и од једне једине стенске врсте могу и по механичком и по хемиском саставу посве разнолике земље постати и што се и при геолошком испитивању за педолошке циљеве главна пажња мора обратити на производе дробљења и претварања стења процесом истрошавања (распадања и дробљења стена).

Методе минералошко-геолошког оцењивања земље, у садање време могу имати смисла и практичне примене само, као руководно начело, при изспитивању земаља, од стручних геолога, за педолошке потребе, те да у геолошко испитивање периода, појединих формација а геолошких врста њиховог (петрографског карактера) унесу што више подробности при проматрању и штудирању терена. Такве геолошке карте са што више педолошких подробности, биће све сигурнија основица како за састављање педолошких и бонитерских карата, тако и за даља научна испитивања и оцењивање земљишта, по осталим меродавним особинама плодовитости земаља.

Овде ћемо изнети суштину две такве методе: Фалуову и Жирардову.

Фалуова геогношка метода.

Фалу у својој педологији, по најпре удара гласом на то, да су појмоли о: глинуши, пескуша и хумусној земљи врло неодређени.

Иловача, по њему, није никако смеса од глине и ситног песка, већ једна наносна, наплавна глинуша. Докле је глинуша још на стенском тлу, гди је и постала а промешана са ћошкастим одломцима стене од које је постала, дотле је иловача водом сплакана и на ма којој другој сасвим туђој стенској подлози наслагана, при чему се оштра и ћошкаста стенска рушевина, заокруглила и углачала у облутке — камење — и у пржину (скотрљке, дрозге).

Исто тако Фалу доказује, да се реч — песак не односи на састав земље, већ само на њен механички склоп. Појмови: живи (летећи) песак, речни песак, шљунак и т. д. означавају попоглавито ситнину зрна. Но главна разлика пескова у минералошком погледу, у томе је да л' се песак састоји поглавито из чистих кварцових зрна (силицитни песак), или из иситњених трошица силикатног стења (силикатни песак).

Фалу чини такоће замерку и називу: *хумусна земља*, с тога што се под њом свашта разуме; ту броје и такву земљу, која се тако рећи искључиво из органских остатава саградила (тресетне и блатишне, ритске, земље), као и оне земље, које се већим делом састоје из минералошког састава и своју црну боју махом имају да заблагодаре само неколиким процентима хумуса.

Фалу сад дели све врсте земаља у две главне гомиле: у *примитивне* (првобитне, исконске) и у *алувијалне* (наносне), према томе да л' су остале као повлата на стенској подлози од које су постале, или су водом сплакане и нанете.

I. Класа

Земље стенских рушевина (примитивне).

1. Род.

Земље кварцовог стења (формација примитивне кварцове земље).

1. Земље кварцове стене

а). Кварцитна земља,

б). Земља кварцовог шкриљца.

2. Земље кварцовог конгломерата.

а). Земља црвеног кварцовог конгломерата,

б). „ сивог „ „

3). Земље кварцовог пешчара

а). Земља квадерног пешчара

Варијатети: квадерног пешчара јуре и лијоса

коће и неприлике на које су наилазили. Вели даље, да њихови старији нису дозвољавали да они као млађи у кући заповедају и управљају кућом и раде, те су за то морали много да претрпе. И у задрузи је такав случај, а и гори. Неки нису могли да примене и због новчане оскудице, па тако наилазећи на те препоне и неприлике, шта су друго могли радити, до — што су морали, — напустити кућу и отићи у разне службе.

Даље, напомиње како ни сам закон о нижим школама за пољску привреду није примењен како треба, нарочито што нису узимати ђаци из имућних кућа и вели да би у будуће требало и на ово већу пажњу обратити. Не треба да се примају они који немају овога услова. Многи нису могли ни да сврше пишта друго, но су дошли овамо у Ратар. Школу, и тако су је по свршетку изиграли. У школи треба сваки да добије што више и теоричног и практичног знања и да учи оно што му је најпотребније у животу; и зато је да се на то у будуће пази, јер осећа да на неким местима има празнине.

Живојин Златић. Допуњава говор Добросављев, — вели да ће сваки од нас другова бити радостан да ова питања претресемо и од њих користи видимо; мисли да треба умолити Г. Министра Народне Привреде да нареди надлежним да на ово примање ђака обрате већу пажњу и узимају се они, којима не ће бити циљ по изласку из Школе, да буду практиканти, писари општински, у монополима, и др.

Милоје Вучковић. И он је за то да се примају имућни ученици у ову Школу. Не мисли да има грешке што се неки ђаци примају држ. службе по струци привредној, — разуме се код којих је наступио случај немања земље, сиромаштина и друге побројане неприлике.

Председник. Пошто се нико више не јавља за реч, то: примали збор 1. тач. резолуције?

Збор. Прима.

Код тач. 2, 3, 4 и 5, није било дебате и на питање преседниково, — збор их је примио све по предлогу како су прочитане (види напред).

Председник имали још ко шта да каже о овом?

Збор. Немамо.

Председник оглашујем да је збор примио једногласно прочитане тачке. Изволте чути, шта треба сад урадити по овим тачкама:

„Према овоме нужно је да се ово уради:

(наставиће се)

б). Земља грауваниног пешчара

в). Земља кајнеровог пешчара

Варијетет — шареног пешчара.

г). Земља црвеног пешчара.

2. Род

Земље глинског стења (формација примитивних силицијумно-глинских земаља),

а). Земља глинца или порворне туфе,

4. Земља глинског шкриљца (армлошости)

в). Земља грауваниног шкриљца

г). Земља глинско-лапорног шкриљца

Варијетет: земља уминог шкриљца, или *ума*.

3. Род

Земље лискуновог стења (формација земаља глинасто-кречно-силицијумних)

а). Земља лискуновог шкриљца (микашисти)

б). Земља гнајсова,

в). Земља кречног лискуновог шкриљца

г). Земља хлоритног шкриљца.

4. Род

Земље фелдшпатног стења (формација примитивних земаља глинасто- кречно силицијумних)

а). Гранитска

б). Гранулитска

г). Порфирска

д). Трахитска

Варијетет: фелзит-гнајсови 10). фонолитска

в). Сијенитска земља.

5. Род

Земље кречњака и доломита (формација примитивних земаља кречних-кречно-талкових)

а). Земља јуре и шкољкастог кречњака.

Варијетет: кречног конгломерата и креде

б). Земља јуриног доламита.

Варијетет: цехштајновог доламита.

6. Род

Земље аугитног и хорблендиног стења (формација примитивних земаља кречно † талково † глинасто † гвожђано † силицијумних)

а). Базалтска земља.

Варијетет: базалтовог конгломерата, базалтне лаве и земља долеритова,

б). Диабазова (зеленчева) земља,

в). Серпентинска земља.

II. Класа

Земље наносне (алувијалне)

1. Род

Врсте кварцових земаља (формација алувијалних кварцових пескуша)

1. Земља силицитна или чисто кварцова,

2. Земља силицатна или обично кварцова.

а) Од рушевине обичног кварцовог песка.

Варијетет: зрнастог, шкољкастог кварцовог песка и кварцовог шљунка

б). Везан обичан кварцови песак.

Варијетет: везан зрнаст песак и везан шљунак.

2. Род

Врсте лапорних земаља (формација алувијалних кречно-глиновитих земаља)

а). Кречна лапорњача

б), Глиновита лапорњача

в), Песковита лапорњача.

Варијетет: зрнаста лапорњача

г). Талкова или лесова лапорњача.

3 Род

Врсте иловача (формација алувијалних силицијумно-глинасто-гвожђаних земаља)

а). Обична иловача.

Варијетет: глинаста иловача.

Лискунова иловача.

б). Ума.

4. Род

Врсте хумусних земаља (формација алувијалних земаља хумина † глине † креча † кварца)

а). Глиновита црна земља

б). Кречна црна земља

Варијетет: лесова.

г). Песковита црна земља

Особени одељак.

1). Вулканска наслагања згуре и пепела.

2). Распадуте гомиле и громаде

3). Речни муљ и њина наслагања

4). Тресети са њиним наслагањима.

Жирардова геогношка метода,

И у њој се задржава подела земаља на првобитне — по стењу из кога су постале — и на наплавне ал' које по главним састојцима дели на:

I. Првобитне земље,

1. Кварцове земље — са 6 подврста.

2. Фелдшпатне — (гранитске, порфирске, трахитске)

3. Лискунове — (гнајсове, микашистове, хлоритошистове).

4. Аугитне и хорблендине земље (Диабазове, мелафирске и базалтске),

5. Глинске земље (глинског шкриљца, грауваниног шкриљца, лапорног шкриљца)

6. Кречне и доламитске земље (креде, кредине и доламитске).

II. Наплавне земље,

1. Кварцове земље (кварцове — силицијине = невезане и везане пескуше).

2. Иловаче (обичне, глиновите, кречне),

3. Лапорњаче (кречне, глиновите, песковите),

4. Црнице (глиновите, песковите и тресетне),

5. Камените земље (Пржине и рушевине, кречне рушевине и туфове земље).

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ГЛАСНИК.

Суве шљиве из Славоније и Босне. Задруга трговаца бакалског, материјалског и мешовитог еснаца у Бечу, како Бечке нољопр. новине пишу, обратила је бечком трговачком и занатлиском одбору (Конорн.) пажњу на то, како од неколико година суве шљиве из Славоније и Босне долазе сасвим влажне, тако да услед врења, које наступи, буду ускоро неупотребљиве. Превродавци у томе, разуме се, добијају, јер су такве шљиве на кантару теже али детаљисте, код којих се и врши процес врења, трпе велику штету. Узрок овоме треба тражити у томе, што се шљиве довољно не осуше. Министарство трговине обратило је одмах на то пажњу Министарству пољске привреде, а уједно и заједничком Министарству за управу Босне и Ерцеговине и ова позвало, да за то потребне мере нађу. — Како се ово слаже са похвалом босанских

сушних шљива, који је пре неки дан шеф управе за Босну и Ерцеговину, г. В. Калај у бечким делегацијама изговорио? На тај начин шаље у неколико места и прикеди „Дневног листа“ (бр. 113 о. г.) о „новим сушницама“ (Kaserniolom?,) којима хоће Калај да замени домаће, босанске; — а добар део у ономе шаље извесно и на претерану шпекулативност, коју терају несавесни препродавци са Босанским (па и Славонским) шљивама. Пошто је се оно ало код нас, више но што треба, одомаћило, треба му сналожајко, у интересу произвођача, полопривредника, тражити отсудног лека.

* * *

„Пољоделска школа у Гружу“ (Далмација.) У истом листу налазимо, да је овај завод прошле године прешао у државне руке, основало га је полопривредно друштво дубровачко, а највећу заслугу за то имао је Л. Гундулић, грчки начелник у Дубровнику. Сељачки синови, који знају читати и писати, примају се у ту школу уче 2 године пољску привреду у опште, а нарочито виноделе и гајење млекива. Наставници (Директор Драгут. Хрелановић и практичан учитељ Ст. Булић) постављени су за стално чиновнике.

Полопривредно — хемиска општа станица у Далмацији основаће се идуће 1894 године.

Ђ.

* * *

Тимочко Коло Јахача Кнез Михаило *приређује ове године привредно — витешке свечаности 24. Јуна* у Зајечару. Тога дана биће пре подне изложба а после подне трке. И за трке, а нарочито за изложбу, одређено је повеће и у доста знатним сумама новчаних награда; а извесно је, да ће бити обилато заступљене и изложба и трке. Ми обраћамо пажњу свима а нарочито привредницима на ове утакмице, јер смо уверени, да ће изложба и трке потпуно задовољити сваког посетиоца, а Колу Јахача желимо добар успех у свему.

* * *

Стање усева. Поводом јаке зиме и великих и дуготрајних снегова, наши привредници почекивали су, да ће ова година бити родна; али шло да се њихове наде и вероваља не ће потпуно обистинити. После дуге зиме наста изненада за неко време топло, па ладно, али непрестано сушно време, те усеви скоро свуда застадоше у порасту, а пролетње сејање одоши се и јако оште. Тек концем Априла јавља се овде — онде киша, а око половине Маја, познате тројичке кише и ове године просуше се свуда, доста па и одвише. Усеви су се у њеким опорављали и да им дуготрајне кише не сметају, би се приличио накнадило оно, што је у почетку заостало.

Како сада стоје усеви, изгледа да ће ове године бити код нас у опште усеван, тек средњи принос. По најновијем нам званичном извештају од 31 пр. мес. стање усева је овакво:

Озима и пролећна жита, која су због дуготрајне суше у своме развитку била много заостала, отпочела су сад после неколико добрих киша врло нагло да се развијају, и ако им после цветања задње само једна добра киша, онда се може очекивати добра жетва.

Кукуруза што су раније посејани сад се праше и окопавају, но томе сметају чешће кише; доцније посејани сад ничу, но врло неједнако те се на више места морају пресејавати.

Ливаде и пашњаци услед великих и честих киша знатно су се оправили, и изгледа је да ће дати добар принос.

Виногради су почели добро и обећавају добру бербу, ако им цветање врло добро.

Воће и нарочито шљиве добро су родиле, особито на брдским косинама. Гусеница има мало и то само у неким местима.

Бахчанским усевима добри су.

Време је било пашњиште; било је јаких ветрова а на неколико места и града, те су многи усеви оштећени, гдегде сатрешени а гдегде вода их је и са сим однела. Од 9. ов. мес. киша је врло често падала а не ретко и с градом. У томе размаку времена били су нарочито кишни и градобитни дани: 9. 13 и 29; штете су велике у многим општинам. После киша и провала облака наступиле су поплаве од потока и река, које су местимично сатрле све усеве.

У Поморављу је било на више места и чешћих земљотреса, али без штетних последица.

* * *

Калемарски курс од 5 до 10. Јуна 1893. године*

Као сваке године тако и ове, држаће се поред поуке која је дата о калемљењу дозреле лозе, и поука о калемљењу помоћу зелених ластара.

Калемљењем помоћу зелених ластара, може се познајаре обновити виноград само је потребно добрим вештањем калемити све што условљава потпун спех.

Ради тога вештања сазива се овај курс у највећесније доба године.

Позивају се овим стари и млади, мушки и женски радници из близа и из далека, да се извежбају како би могли одмах продужити да раде себи или у државним расадницима где ће им се плаћати већа надница но другим радницима.

Треба попети општар нож и нешто зелених ластара у мокру крпу увијених.

Бр. 334
27 Маја 1893. год.
(Буково) Неготин.

Управа школе
За вином. и воћарство

ИЗВЕШТАЈ

УПРАВНОГ ОДБОРА ПЧЕЛ. ВОЋАРСКЕ ЗАДРУГЕ

поднесен

III. ГЛАВНОМ СКУПУ

ЗАДРУГАРА, О РАДУ СВОМЕ ЗА 1892. ГОДИНУ.

Поштовани зборе,

Ово је III-ћи главни годишњи скуп задругара пчел. воћ. задруге.

Поздрављајући овај збор управа задруге, која је поверењем прошлогодишњег збора изабрана, има част да поднесе извештај о раду своме за годину 1892-гу.

I О Пчеларнику

Управа је цео свој рад усредсредила на подизању рационалног пчеларника у Топчидеру, па иманју које је од државе добила, као основицу задругиног циља.

Познато је задругарима, да је задруга почела рад на пчеларнику 1890. год. у разновр сним кошницама. Да ван пчеларник постане рационалан треба да су кошнице једноврсне; с тога је управа ове године и радила на томе, и постигла је, да су и последње вршкаре преведене у рационалне кошнице, те сада задруга има:

* Ову објаву напињемо у „Српском такмику“ од 29. пр. м. па је овде споштавамо. Жао нам је, што нам управа школе није послала, па да је раније и у своје време споштимо читаоцима „Земљка.“

Уред.

116. ројева у великим кошницама, — системе левицког.
47. „ „ малим „ „ „
3. Роја у американкама и
10. Ројева у квадратурама, — свега
176. Ројева у 3 системе.

Осим тога има приправљених за ројеве, празних кошница:

великих	179.	комада
малих	13	„
двојних за по 2 роја	5	„
за резервне матице са 19 оделеља	2	„
Свега	199	комада

Осим малих поправака које има још да се изврше на овим кошницама може се рећи, да је управа дошла до потпуно уређеног рационалног пчеланика у овој години у погледу на кошнице. Ну не може се ипак рећи да је потпуно изведено, јер потпуно рационално уређење, кад се узме у обзир да приход на пчеланику зависи:

1 од јачине ројева, и

2 од доба старости матица, то ће тек онда пчеланик бити потпуно рационално уређен кад буду:

1-во. Сви ројеви подједнако јаки, те да се може од њих и у хрђавим годинама очекивати приход, — и

2-го. Сви ројеви да имају младе матице; јер само оваке матице кадре су да дају јаке ројеве.

Пчелар задругин старао је се, да и у овом правцу постигне успех, и у колико је постигао, нека покажу ови бројеви:

На зимовање за идућу годину остали су ројеви по јачини:

I. класе	71
II. „	78
III. „	15
VI. „	12
Свега	176

Сви ројеви који су се ове године ројили, остали су са младим матицама; а идућег пролећа, има и у осталим кошницама да се измене старе матице.

Као што се из овога види, задруга долази поступно до свога потпуно рационалног пчеланика, и ако је била жеља управе да то одмах постигне, опет се није могло то постићи с тога, што је предпрошла (1891.) година била врло рђава, за пчеларство, а ова (1892) опет за време самог ројења у Мају и Јуну, — кишна.

Осим тога на пчеланику су вршени и ови послови:

1. Преведене су с пролећа и последњих 52 вршкара у нове кошнице, као и 13 американака.

2. Испрашена је сва трава у пчеланику и у том се стању држава.

3. Фарбане су, обвијене и оправљене поједине кошнице.

4. Посута је главна стаза и ладњак у пчеланику туцаним каменом и шљунком.

5. Израђено је 13 великих кошница.

6. Израђено је преко 1000 рамова.

7. Израђене су потребне ситнице као: решетке за лета, полице пред кошницама и т. д.

8. Вршени су око пчела разни периодични радови, као: пролећно чишћење, прихрањивање, подсиљавање, ројење, регулисање гњезда за зиму, вађење меда, паковање кошница за зиму и т. д.

9. Ројило се свега око 30. кошница које су од прошле године заостале као најјаче, и од ових је добивено преко 40 ројева, но ројеви су због слабости своје сједињавани, тако да је остало свега 25. Ну, како је од старих кошница, нешто с пролећа, нешто преко лета и за време војног логоровања пчелара на толико угинуло, то је приплодом ово годишњим тај губитак попуњен.

10. Мед је вађен из 44 великих и 33 малих, свега 77 кошница, и то по један и више рамова, како је која дала, и добивено је свега:

великих рамова	112
малих „	113
разних „	63
Свега	288 рамова.

Од ових рамова:

Дато је новим ројевима	26
Слабим кошницама раздато	24
Свега	50

Исцеђено је:

великих рамова	47
малих „	69
разних „	63
Свега	179 рамова.

Оаствљено је са по мало меда за зимњу исхрану пчела:

великих	19 рамова
малих	12 „

Остављено за продају у саћу и продано:

великих	20 рамова
малих	8 „
Свега	288 рамова.

Свега добивено меда:

исцеђена липовца	125. к. гр.
„ разног	189 „
у саћу	95 „
Свега	408. к. гр.

Од овог меда једна је количина продата, друга остала на продају код задругиних повереника г.г. Трифуна Ђорђевића и фирме Миловановића и Стојковића као што то биланс показује, а остављено је нешто и за израну с пролећа.

11. Воска је добивено 28·300 к. гр., и он је сав продат, а остало је још воштине да се истопи.

12. Ради поправке слабих ројева и просада ишо је пчелар у оближња села и од тамошњих (пчелара) сељака, који су имали пчеле да убијају, узете су живе пчеле са матицама, пошто им је чист мед извађен, те са тим пчелама не само да су поправљене слабе кошнице VI класе и доведене на I и II класу, него су 6 врло слабих ројева, тако рећи, из основа направљени ројеви I-ве класе, пошто им је додат потребан мед.

13. Као што је поменуто, остављено је на презимљавање 176 ројева, и њима је дат потребан за исхрану мед у 1169 рамова, а у тежини од прилике 2253. к. гр. меда.

Све су ове кошнице добро упаковане за зиму.

II. О воћњаку.

По воћарству, управа је ове године такође радила, ну тај рад није у оним сразмерама, у којима би требао да буде, кад би задруга са већим средствима, располагала. Решена да, ипак, потпуно подигне и замени стари воћњак са новим, она је засадила:

крушака дивљака	195.	комада
јабука „	95	„
дуња	85	„
бадем (трогодињи)	1	„

Од ових се примило:

Крушака 85; јабука 95; дуња 85. Узроци, што се крушке

шису све примиле, бали су ти, што су имале врло хрђаве жиле и што није било довољно воде за појивање.

Снега у рас данику има двадесет до сада засађених и примљених крушака 125; јабука 138; дуња 85; које ће се идућег лета калемити.

Осим тога, управа подиже и своје воћарско семениште, у којој је цела превртула и порилодолала једаи део земљишта потребног за то, те ће идућег пролећа засејати на њему разно воћно семење за произвођење дивљака.

III. О општим пословима.

1. Због тога што је земљиште задругино врло слабо услед непрестаног сејања а недубрења, већи део овога оставлено је ове године да почива.

Мали делови који су посејани били: ражју, сунцокретом и лапом, обрађивани су и добивена је извесна количина ражи, сунцокрета и лана, — која је остављена за саме. Елда, пак, сејана на једном делу земљишта, позно, колико ради цвета, није ни сређивана него је остављена као ђубриште.

2. Жива ограда, која је још, поред пута, од Управе Топчидерске економије засејана, обрађивана је и шанцем од штете сачувана, тако, да сада потпуно напредује.

3. Трава је у воћњаку покошена и добивено је 2 стога сена.

4. Пут који поред „пчелице" води за Топчидер, а који је био врло покварен, поправљен је, и са обе стране ископани су шанчеви за подотак.

5. Пред пчелињаком начињени круг побушен је, и на њему су засађене дивље руже од којих су 6 калемљене са успехом. Калеми су за зиму утопљени.

6. Управа је и ове године отворила курс за ученике практичног пчеларства и воћарства. На курсу се пријавило 15 ученика; али је управа примила 7, и то 4 редовна и 3 ванредна, а остале је одбила због оскудице у квартирима.

Ученицима је предавано по програму кога је управа прописала. Практично воћарство предавао је ученицима г. В. Бурјан воћар Топчидерске економије, по одобрењу г. Министра Народ. привреде, на чему им управа изјављује благодарност.

Успех ученика пенила је испитна комисија, и нашла је, да је врло добар како у практичном пчеларству и воћарству, тако и у теорији и грађењу кошница. — О чему је и свој извештај поднела.

Српско — пољопривредно друштво било је тако добро, те је поклонило ученицима по 1 воћарске макаре, које су им уручене после положеног испита. Управа моли збор да заједно с њом каже пољоприв. друштву — хвала.

Осим тога и управа је поклонила ученицима оне кошнице које су они израдили и неколико књижица „Пауке о пчеларству."

7. Са многима из унутрашности воћења је преписка, и давата су упутства из пчеларства онима који су ова тражили Управа може са задовољством констатовати, да се утицај задруге, на унапређење пчеларства у народу знатно опаша, јер са многих страна има разних поручбина, што показује живо интересовање код народа за ову корисну грану пољске привреде.

8. Пчелиње задругини посећују многи пријатељи пчеларства. С тога су, ратује управе да би се знао број ових посетилаца, који свакојако долази у број заинтересованих лица пчеларством — завела књигу „посетилац," у којој се сваки посетилац уписује. Ове године посетило је пчелиште:

Мушких	. . . .	74 лица
Женских	. . .	14 „
Снега	. .	88 „

и три корпорације и то: друштво „Обилић," учитељска школа из Ниша и ратарска школа из Краљева. Овим корпорацијама држава су практична предавања из пчеларства.

9. По одобрењу г. министра правде, управа казненог завода била је тако добра, те је дозвољавала осуђеницима из Топчидера да раде на задружним пословима, уз малу напојницу. Услед тога управа није имала потребе да држи наручног момка. Зашта је захвална и г. министру и г. управнику. Ови пак осуђеници, који су радили такође су се поучавали у пчеларству.

10. Деловодство задружно управа је уредила сада онако као што треба, и деловодна књига броји 218 бројева а пчелиника 70. Инвентар је такође сада са свим уређен.

11. Што се имовног и новчаног стања задругиног тиче видиће се из биланса ¹/₁, које је задруга прва пут ове године уредно саставила и из прегледа благајне под ⁷/₈ који ће благајник прочитати, а подноси се под ⁷/₈ и извод о продатим и уплаћеним као и о непродатим удеоницама.

У исто време, подноси и онај буџет за идућу годину (чита се буџет).

12. Према решењу прошлогодишњег збора подноси се под ¹/₄ измене правила задругиних, које је управа споразумно са министарством народ. привреде саставила и моли збор, да по истим своје решење донесе.

На завршетку управа налази за сходно, да баци поглед на општи рад задругин, те да задругари уче:

1. Шта је досадашњим радом задруга постигла, према своме постављеном циљу? и

2. Чему се задруга у будуће има надати од свога рада?

Као што се из извештаја види, задруга је досадашњим радом постигла:

1. Створила је једну установу и једно имање, које ће за 30 година узнавања имати да увеличава са двема привредним гранама као што су пчеларство и воћарство. Добила је, дакле, основ на коме се може поступним и разумним радом подићи велика задруга од које ће и отаџбина и задруга имати користи.

2. Задруга је, уз приномоћ државе, створила темеље, за *практичну пчеларско-воћарску школу* у којој ће омладина добијати практичног знања за рационално вођење пчеларства и пештачко облагорођавање воћа. Осим тога, из ове ће средине подстицати жар пољопривредника, за већу енергију и заузимање за ове две пољопривредне гране; јер не треба губити из вида огромно опадање пчеларства у земљи, у последњим деценијама као што нам статистика каже. Док је Србија у старим својим границама пре 25 година имала преко 160.000 кошница, дотле сада са приповедених 5 округа нема више од 120.000 кошница. А ово је опадање без сумње са немара и незнања иших пољопривредника.

Колики је утицај задруге за ово кратко време, осим поменутих практичних курсева, земља користиће, може се видети из овога:

У Обреновцу има преко 120 рационалних кошница.
У селу Остружници „ 30 „ „
У „ Наталинцима „ 20 „ „

Затим у Пироту, Алексинцу, Крушевцу, Лесковцу, Књажевцу, Крагујевцу, Београду и многим другим местима, задруга је шиљала своје кошнице и са поручионима је водила преписку и давала упутства ко их је затражио.

Ово је без сумње доказ, да је задруга побудила у народу велико интересовање са пчеларством, што ће у будуће још већма бити, кад задруга нарочито ступи у везу са окружним одборима, са којо везу је већ и предузела корак.

3. Створен је један центар, у коме ће произвођачи стајати у непосредној вези са потрошачем, те тиме бити правично награђен за своје трудове.

Ну, кад је задруга све ово постигла и кад све ово буде још боље усавршила, онда чему се имају задругари у будућности надати?

Свакојако на ово се питање не може у напред одређен одговор дати.

Међу тим нада се узме:

1. Да задруга има већ створено једно имање, које ће дати ренту за 30 година, колико траје државна повластица дата на њему.

2. Да једна добра година (као што је била 1890 која је од 65 кошница дала задруги близу 200), — може дуплирати задругин капитал — пчеле.

3. Кад се последње две године, које су биле врло хрђаве, увидило да капитал, и ако је као што се вени „жива стока," ипак може одржати на једној мери, — и

4. Кад се узме у обзир да ће задруга бити центар и посредник између произвођача и потрошача са извесним комисионом, кад се, велимо, све то узме у обзир, — онда сваки задругар може сам себи представити, чему се има у будућности надати од своје мале сумице коју је у ову задругу уложио?

Ну, Управа мисли да за остварење задругиних замисли, треба и времена а и стрпљења задругара, треба сложног устаоштва, рада и поверења; па ће онда, нема сумње, задруга постићи свој циљ, који је на широком пољу заснован.

Председник, управног одбора
Јефр. П. Гудовић

Секретар
Мића М. Петровић

Чланови управног одбора:
Коста Д. Главинић, Трифун Ђорђевић, Сергије Станковић, Никола Вујичић, Горчанов Миловановић, Петар Ненадовић.

ГЛАВНИ ЗАКЉУЧАК (БИЛАНС)

Пчеларско-Воћарске Задруге за годину 1892-у.

1892 Децембар	31	Имаовина „Актива"	Сума дин.	Сума п.	Скупа дин.	Скупа п.
Група	I	Имаовина у зградама	2008	80		
„	II	Бунар с прибором	82	40		
„	III	Стаје (шупе у пет одељења)	608	—		
„	IV	1 воћњак	108	20		
„	V	У 176 кошн. пуне и празне	4840	85		
„	VI	Прибор пис. с намештајем и посуђем у пчел.	98	70		
„	VII	Разни алати у пчеластву	127	35		
„	VIII	Материјал за прављење кош.	282	50		
„	IX	Разне сирове и машинерије	51	20		
„	X	Прибор коњски	45	15		
„	XI	У оружју	9	60		
„	XII	У књиг. и поучним предмет.	5	20		
„	XIII	У вересији 1 приход	710	80		
„	XIV	У канцеларијском прибору	47	34		
„	XV	На дуг акц. за II-у гол. $^{134}/_{5}$	670			
„	XVI	У непрод. акц. 144 ком. по 10	1440			
„	XVII	У таксама на 278 ком. акција по 0·20	55	60		
		Свега дин.			11 191	69

1892 Децембар	31	Дуг „Пасива"	Сума дин.	Сума п.	Скупа дин.	Скупа п.
		За 1000 акцијских удела по 10 динара	10 000			
		Дуг г. Трифу Ђорђ. поскару	389	56		
		Дуг Мин. унутрашњих дела	400			
		Дуг г. Јакову Ајдарићу	50		10 839	56
		За израчнање	дин.		352	13
		Свега дин.			11 191	69

ПРЕГЛЕД О ДОБИТКУ И ТРОШКОВА

1892 Децембар	31		дин.	п.	дин.	п.
		Имаовина у опште			11 191	69
		Трошкови по изводу благајника	3037	69		
		Одписано за аморт. на зграде и остало за 1891/2	571	91	3609	51
		Свега дин.			14 801	20

1892 Децембар	31		дин.	п.	дин.	п.
		Дуг према изводу			10839	56
		Трошкови по изводу благ.	3037	60		
		Одписано за аморт. на зграде и остало за 1891/2	571	91		
		Чиста добит за капитализ. по чл. 10-ом	352	13	3961	64
		Свега дин.			14 801	20

У Београду, 31. Децембра 1892 године

Секретар
Мића М. Петровић

Благајник
Трифун Ђорђевић

Председник упр. одбора
Јефрем П. Гудовић.

Чланови управног одбора:
Никола Вујичић
Горчанов Миловановић
Сергије Станковић
Петар Ненадовић
Коста Д. Главинић.

Чланови надзор. одбора:
Драгомир Здравковић
А. Ђурић
Милутин Марковић
М. Антић
Ђ. Милијашевић.

Председник надзорног одбора
Ђ. Хорватовић.

ИЗВОД

Из рачуна благајне пчеларско-воћарске задруге са год. 1892.

I. ПРИМАЊЕ

1. Пренета готовина из године 1891	323·44	дин.
2. Од продатог воска	32·20	„
„ „ меда	119·60	„
4. „ продатих кошница празних	101·50	„
5. Државна помоћ за 3 мца. пр. год.	300·—	„
6. „ „ „ целу ову годину	1200·—	„
7. Од 54 удела II-ге уплате а 5 д.	270·—	„
8. Од 43 удела I-ве и II-ге уплате а 10 д.	430·—	„
0. Од 100 удела удеоничне таксе а 0·20	22·—	„
Свега примање	2798·74	дин.

31. Децембра 1892. год.
Београд.

II. ДАВАЊЕ

1. Плата Пчелару	1200·—	дин.
2. „ писару за 8½ мца.	180·—	„
3. „ служитељу канцеларијском	120·—	„
4. „ чувару Пчеланика	72·—	„
5. „ слободњаку и осуђеницима напојница	61·30	„
6. на штампање огласа у новинама	14·70	„
7. за један орман канцеларијски	42·—	„
8. на прибор и материјал канцел.	36·65	„
9. за израду рамова	29·50	„
19. дивљаке и друго новоћарству	15·70	„
11. Разни издаци	60·50	„
12. Позајмица Пчелару	— 140·70	„
13. Исплаћен дуг из прошле године	1215·25	„
Свега давање =	3188·30	дин.
Одобравам суму примања =	2798·74	„
више издато =	389·56	дин.

Оверава Председник надзор. одбора
Ђ. Хорватовић

Благајник
Трифун Ђорђевић

Чланови:
Ђ. Милијашевић, А. Д. Ђурић, Драгомир Здраковић, Милутин Ј. Марковић.

Примедба: Како Задруга има своја примања од продатог меда, воска, празних кошница и т. д. у дин. 680, то, чим се буде наплатила поменута вересија, исплатиће се у извештају означени дуг.

РАЧУН

О продатим и уплаћеним удеоницама Пчелар. воћарске задруге од почетка до 31. Децембра, 1892. г.

Продато свега	1890 године	630 удела
	1891 „	183 „
	1892 „	43 „
	Свега	856 удела

I. Уплате	II Уплате	обе уплате	Таксе
1890 год. 630 ком.	92 ком.	—	—
1891 „ — „	350 „	183 ком.	528
1892 „ — „	54 „	43 „	100
Свега 630 ком.	Свега 496 ком.	226 ком.	630

Свега	Наплаћене обе уплате од 722 удела
	Да се наплати II уплата од 134 удела
	Остало не продато 144 „
	Свега 1000 удела

31. Децембра 1892 год.
Београд.

Благајник
Трифун Ђорђевић.

ПОЗИВ

НА ПОЉОПРИВРЕДНО ЈАВНО ПРЕДАВАЊЕ

Пожешка пољопривредна подружина држаће на Ивањ-дан 24 јуна ов. год. у Добрињи, код школске зграде око подне, јавно предавање *о жетви и косидби*, а поред тога даваће се обавештења о сваковрсним пољопривредним радњама, ма о чему ко запитао.

Пољопривредници из околине а из осталих места позивају се, да посете ово предавање.

СТЕЧАЈИ

У Српском пољопривредном друштву упражњено је место секретара.

Овим се отвара стечај за то место и позивају се господа пољопривредници, да се изволе пријавити.

Првенствено право на ово место имају редовни чланови друштвени, који докажу да поред стручне спреме познају и наше пољопривредне прилике.

Дужности су секретара: да води записник у седницама одбора и зборова (осим повремених); да води друштвену коресподенцију, да рукује пољопривредним справама које друштво набавља, да се стара о издавању и распростирању дела која друштво прима и награди, да потписује према председнику сва друштвена акта осим новчаних, да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу друштвену, да израђује извештаје о друштвеној радњи, па да их пре 20 дана предаје управном одбору, те да их он преко друштвеног органа, а по могућству и других новина даје јавности, — и за све то одговара морално и материјално.

Плата је секретара према квалификацијама и способности од 2550 динара годишње.

Рок за пријаву до 20 јуна ове године.

Пријаве ваља слати управи српског пољопривредног друштва у Београду.

Бр. 1455. Од управе српског пољопривредног друштва, 20 маја 1893 год. у Београду.

За пољопривредни календар за 1894. годину, потребни су ови радови — чланци.

1, Које су најважније поправке нужне у запату наше стоке?

2, Важност и потреба ђубрења, како се ђубре прибира и на ђубришту чува и како се ђубрењак подиже. —

3, Гајење живине за подмирење домаће потребе и за извоз.

4, Прерађивање, чување и спремање воћа за извоз. —

5, Како се стока из даљине најудобније пренос железницом?

6, Угледно сеоско двориште, са станом и пољопривредним зградама.

7, Састављање и закључивање годишњих рачуна за мање угледно добро у Србији. —

8, Из ситнијих пољопривредних и сродних грана: споредна зарада за земљоделски сталеж. —

9, Домаћа опробана средства за лечење најчешћих болести народних.

10, Заразне болести код марве, предохрана и законске мере противу истих.

11, Чување пчела преко зиме, и први радови око њих у почетку прелећа.

12, Приповетка с пољопривредном тенденцијом.

Чланци треба да су популарно написани и по могућству краћи. Који буду примљени и у календару печатани наградиће се са 80—100 динара печатани табак; који не буду печатани у календару а оцене се као добри, печатаће се у „Тежаку“ и наградити онако, како се награђују и остали радови.

Позивају се и умољавају стручни писци, који су вољни да пишу за календар коју од означених тема, да их поднесу друштву најдаље до краја месеца Јуна ове године.

Бр. 1226. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 26 маја 1893 год. у Београду.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Врло подесна и за поклањање ђацима основних школа, нарочито *сеоских*, о испитима, књижица:

ПОЉСКА ПРИВРЕДА

коју је израдио

Паја Т. Тодоровић — Ђаковчић

и у којој су у кратко објашњене најглавније поуке из

Ратарства; Градинарства; Ливадарства; Воћарства; Виноградарства; и Шумарства.

издање књижарнице *Стева Х. Поповића*

У Крагујевцу; а може се добити и у свима књижарницама.

Цена је 1·20 дин.

Штампана је:

СПОМЕНИЦА

Десетогодишње прославе Раатарске Школе у Краљеву

(1 Октобра 1892 год.)

И може се добити у књижарници Велимира Валожића у Београду.

по 0·30 дин. комад

Садржина; свечани говор; поздрави; посетиоци; особље.

ОГЛАСИ

КОШНИЦА ЂЕРЗОНКИ

АМЕРИЧКОГ СИСТЕМА

Има на продају *по 15 динара комад.*

То су положене сандучаре; оквири се ваде озго.

Поруџбине прима и извршује Српско Пољопривредно Друштво за готово.

Садржина: **Чланци:** — Зашто је ове године кукурузно семе издало? — У прилог оцењивања коња — Значај инсеката у шумарству предавање од Др. Н. А. Холодковског — Критика система за оцењивање земаља (наставак) — **Гласник:** Тимочко Коло Јахача Кнез Михаило — Пољоделска школа у Гружи. — Стање усеваКалемарски курс — Извештај управног одбора пчел. воћарске задруге — Позив на пољопривр. јавно предавање. — Стечаји.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ Краљ.-Срп. Државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА И ВАЦИ У ВИШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНИ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 24. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 13. ЈУНА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

РАД НА САТАР

(ЖЕТВА И ВРШИДБА)

„Једним једитим законом може се сељак од плуга отргнути и од њега солдат начинити, али никаква сила ни закон не може од врошанина и војника начинити сељака или рабанију, јер је његов рад најтежи од свију."

Да би човек могао живити мора радити; да би могао напредовати мора рад борбом подкрепити. Од свију радњи (занимања) најтежа је земљоделство. Борба са природом у овој радњи тако је страшна и беспрекидна, тако сатирућа да посматраоц са стране мора земљоделцу изванредну снагу физичку и умну признати — снагу каквој на земљиној кугли нема равне. Борба ова почиње од оног часа кад плуг убразди и траје до смрти земљоделчеве, понављајући се редовно али са врло великим и непознатим променама, јер нико незна шта ће сутра радити, пошто то зависи од природних закона и појава. Земљоделац никад не може казати са сигурношћу, шта ће ког дана радити. Његов рад није машински, но једна упорна борба са силном и променљивом природом.

Али од свију земљоделски радња, две су најтеже и од њих зависи опстанак земљоделчев. Те су радње *жетва* и *вршидба*. Због њихове тешкоће и судбоносног значаја по опстанак земљоделчев, назвали смо их *рад на сатар*. О њима имамо овде коју да проговоримо, и да покажемо начине, како ћемо ове две радње са мање труднога рада у своје време извршити.

I.

Жетва.

Доба жетве — доба је судбоносног царства *туче* (грáда). Већ сама реч „туча" улива страх сваком земљоделцу. Али поред тога, оно је и доба, кад се решава *већи или мањи доходак*. С тога жетву морамо тако рећи на врат на нос да свршимо.

Но код нас се врло много греши са временом кад почињемо жетву. Не само величина земљишта ког смо са житом посејали, но и бојазан од туче а највише трговачки захтеви стављени на каквоћу жита, налажу нам најозбиљније, да се оставимо досадањег оклевања са жетвом, и да одпочнемо исту много раније, но што смо то досада чинили. Раније одпочетом и свршеном жетвом добијамо прво на *каквоћи* зрна, друго на *количини* а треће на *цени*.

Код нас је укорењен обичај, да се жито на њиви остави да презри, па се тек онда жање. Овај поступак је по све штетан и што је најцрње излажемо се без икакве потребе, опасности да нам туча побије жито. Презрело жито не само да много при самом жњевењу испада често 40%, но је и много лошијег квалитета, и тај му убија цену. Жито које је презрело, дође ситно и жуто-беле боје, док оно, које је у своје време пожњевено, има боју црвену, коју трговац најрадије види и много је једрије, дакле и теже. Јечам и раж, којих зрно најлакше испада, захтевају шта више да се само ноћу жању, јер дању жњевени много класа нарочито у јечма одпада. Пшеница је већ мало тврђа, али кад презри а зрно је једро, испада такође врло много.

Жњети треба јечам и раж, кад се у пола *прошара* т.ј. док није још сасвим ужутило, но има још и полу зелене сламе. Пшеницу, кад је зрно прешло из „млека" у „тесто" и кад је слама већ жутнула али не и пожутила. Презрело жито познаје се врло добро и по слами. Слама је у оваког жита бело-црне боје т. ј. управо прљаве.

Поред тота, што раном жетвом добијамо и на каквоћи и на количини жита, добијамо и на времену, и не морамо тако рећи на сатар радити. Велика је то разлика кад смо јечам већ оврли па онда тек наступа жетва пшенице; и кад оставимо јечам да презри на њиви и сустигне жито. Кад се сустигну жетве, шта ће и куд ће човек пре, нарочито који нема јаке задруге. Онда мора на сатар и дању и ноћу радити, па бар да му је рад уместан и пунобериħетан, ни по муке.

С тога почињимо са жетвом раније и благовремено, па ћемо имати више и бољег жита, па ће нам и рад бити мање трудан и одморан.

Као што знамо, жита жањемо или *српом*, или косимо *косом*, или машином *жетелицом*.

Српом жњевено жито даје најчистије зрно, и ми овај начин једино можемо препоручити само онда, кад жито хоћемо за *семе* да оставимо. Иначе српом жњети врло је дангубно и скупо кошта. Српом се још само у врлетним местима и мања парчад земљишта жању.

Много брже жетва се врши, кад жита косимо косом са *наслоном*, који врло лепо жито полаже у одкосе, клас уз клас тако, да се снопови тако исто

уредно као и српом жњевени, дају направити. Косом се код нас још врло мало сређује жито; видићемо само да овас и јечам косе, али обичном косом без наслона, и тако покошене здену у пластове. За жито кажу да се много „стрви“ т. ј. пропада. На сваки начин да се много стрви, кад се коси са косом без наслона, и кад косач не пази да клас дође уз клас т. ј. да жито лепо полаже. Но ја мислим, да су друга два узрока крива што се коса не употребљује при жетви жита. Први је стара навика, од које се није тако лако одвићи, а то је да се мало пропева и пошали уз срп, жањући жито. Али то идилско доба, давно је изчезло. Данас је време новац, па као год што жељезница јури муњевитом брзином, тако и ми морамо са нашим радом, а нарочито жетвом и вршидбом да похитамо, да железница не оде а ми да останемо са нашим презрелим житом дома седећи и гледајући за њом.

Доба употребе српа давно је прошло, он нам је сада само од штете, он нам само нашу радњу одуговлачи. Зато на поље са њим, а прихватимо косу.

Други је узрок, што наш сељак или заиста не уме косом жито да сређује, или, немогући се отрести српа, неће да се прилагоди њој. Да не уме, у то јако сумњам, јер сам гледао да наши планници нарочито умеју косом тако добро владати, да је за причу. Па зашто онда не би могли владати косом и у житу? Могу врло добро, само што се при кошењу жита мора обазривије радити, и пазити да се одкоси лепо полажу како би се и снопови лепо везати могли.

Но узмимо баш и да не уме. Па шта онда да ради? неће ваљда скрштених руку гледати, како му жито пропада? Није довољно казати не умем, већ се потрудити *да уме*, а научиће се умети док покоси један ланац жита. Казати не умем, није никакав изговор, сељак сваку своју радњу *мора умети* и извршити. Зато оставимо се стари навика и српа, јер онде где ти потребује 8—10 жетеоца, не треба ти више од 2 косца. Ту је добијено и на издатку а што је најглавније на *златном времену*, које нам је за време жетве и сувише скупоцено.

Презрео јечам и раж, непрактично је косом косити; за таква жита мора се срп употребити. Зато не остављајмо ни једно жито, а најмање јечам и раж да презри.

У новије доба, где год то земљиште по својој конфигурацији и културном стању, дозвољава, у велико се употребљују *жетелице* (машине). То су нарочите справе двојаког система: први ситтем (простији) жање жито по нашој вољи ниже или више (т. ј. стрњика је нижа или виша) и прави снопове — које уједно врло лепо сложи и на земљи остави — али их *не везује*. По другом систему жетелице и *везују снопове*.

Жетелице првог система су много простије лакше и употребљивије за *наше свеколике прилике* од жетелица другог система, које су много теже, сложеније и за манипулацију (руковање са истом) заметније.

Жетелице вуку или коњи или волови. С коњима се много више уради, али пошто су они плашљиви а и због велике жеге, која је за време жетве, неједнако ходе и трзајући машину, кваре је, радије се употребљују волови. Но на сваки начин, где има утрвених (мирних) коња, треба их предпоставити воловима. Са коњима се може данас 7 хектари жита оборити и у снопове одвојити. Са воловима једва око 5 хектара Разуме се да морају бити по 2 пара или коња или волова, јер док један пар ради, други се одмара, један пар не може цео дан издржати, пошто је радња доста тешка.

ПОДЛИСТАК.

ПРВИ ЗБОР СВРШЕНИХ ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ)

(наставак)

I. Онима који немају довољно свога имања, или који код својих кућа не могу да раде — наилазећи на неодобравање од својих старијих, — треба држава да уступи државна имања на отплату и снабде их средствима, да могу у колективном — задружном — стању радити.

II. Да држава овакве младиће првенствено прима и поставља за чиновнике на својим имањима, и да порали, да се они употребе за економе на манастирским имањима.

III. Да се путем обавештавања, по средством путних економа и моралног потпомагања ових ђака у задругама, од стране државе и самоуправних тела створи могућност, да ови могу боље утицати на руковођење рада на имању.

IV. Да се што пре изради закон о груписању имања, и приступи извршењу овога.

V. Да се изда закон о удружењима за обезбеђење од елементарних случајева (града, пожара, поплаве, заразних болести код стоке и живота људи) и да се у општинама утиче на уклањање неприлика, које се трпе од рђавих људи

VI. Да држава од сада обрати што већу пажњу на ђаке ове школе, како би их, кад их је већ снабдела стручним теориским и практичним знањем, снабдела и потребним справама, стоком, повчаним позајмицама, премирањем и т. д., те да то своје знање и у практици на корист своју и своје околине применити могу.“

Председник: хоће ли који да говори о овим тачкама?

Збор. — Не ћемо, прима се I тач.

Председник оглашавам да је I тач. одлуке како је прочитана примљена.

Председник: стављам на претрес II тач. (чита види напред).

Добросав Јовановић. Да се не би помела ова ствар о школи и тиме оставили врата да ђаци из ове бегају у службу, не би био ни за то да се употребе ни на манастирским имањима у служби, и изгледа ми да овде хоћемо сами себи да створимо положаје.

Милан Урошевић. Побија разлоге Јовановића и вели, да ово треба да буде због неимућних ђака или који наилазе у кући на неодобравање од старијих. Нема бојазни, да ће се око тога отимати.

Милоје Вучковић. Мисли да је ова одлука у опреци, јер мало час било је говора да се ђаци примају од имућних родитеља, па ваљда неће ни ови, а ни родитељи им дозвољавати да напуштају кућу и имање, па да се примају државне службе.

Алекс. Мијоковић. Побија разлоге Вучковића и вели, да је ово предвиђено само за досадање свршене ђаке сиромашне, а

За руковање са жетелицом потребан је само један човек, који на њој седи и управља коњима и машином. За њу мора земља што равнија бити, али се ипак не тражи апсолутна равнина. Она добро ради и на равним косама а и плитка, уједно широка удоља не сметају њеном раду. Једно исклучно тражи: да је земљиште чисто од камења, пањева, трња и шибља. Нарочито на њиви не сме бити сувог грања јер ово одма искрха ножеве. Руковање са њом је врло просто и захтева само да се свуда око њиве један одкос косом одбаци, како би стока која жетелицу вуче ишла стрњиком а не преко жита.

За машином иду везачи и везују снопове. Никакав други рад није потребан.

По себи се разуме да жетелицу, чим у вече кући дођемо, треба добро од земље, прашине и траве очистити и подмазати она места, где су разне осовине и које су снабдевене са чашицама и фитиљима за олај и подмазивање.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ЗНАЧАЈ ИНСЕКАТА У ШУМАРСТВУ

ПРЕДАВАЊЕ

Др. Н. А. Холодковског

ПРОФЕСОРА ШУМАРСКОГ ИНСТИТУТА У ПЕТРОГРАДУ

(СВРШЕТАК)

Знатно штетним називају се инсекти који истина нарушавају здравље и правилно развиће дрвета али не опустошавају велике површине шуме, нити дрвећу могу наносити смртне повреде. Као представници овога рода инсеката служе: гусеница Dasychira pudibunda, (обједа разне врсте лишћара), или Retimnia bouliana, (онакажава младаре борове).

Најзад, веома штетним називају се инсекти, који су увек опасни како по здравље тако и по сам опстанак дрвета. Овде долазе већина короједа Scolytydae и Bostrychidae, калуђерак, борови свилац и други.

Штета свију ових група инсеката има релативан значај, јер она зависи од разних околности и услова. Тако, например, један исти инсект, при једним околностима, може бити више штетан а при другим мање.

Величина штете зависи још и од брзине размножавања инсекта, његове величине јешности, издржљивости против разних болести и т. д. Сем тога, веома је важно и то, у којој се стадији развића појављује инсект као штеточиња. Да ли у стадији ларве или у стадији imago — савршеном облику. У последњем случају инсект је мање штетни, јер он у стадији ларве троши највећу количину хране. Најзад, величина штете, зависи још и од тога које делова дрвета инсект повређује највише. Најштетнији и најопаснији су они инсекти, који се хране искључиво кореном или лубом дрвета.

Разне врсте шумског дрвећа не страдају од инсеката подједнако. Лишћари, нпр. као што смо и раније казали, много су издржљивији него четинари, јер имају више снаге за обнављање. Лишћару може опасти све лишће, и он се, у току истог лета, може опет заодепути новим листом. И у овом случају штета од инсеката завршује се обично тиме што лишћар донесе мање рода или га и не роди никако. Четинар, напротив, кад једном изгуби сву своју четину, он се или сасвим осуши или, у најсрећнијем излазу, веома оболи.

Од инсеката међу *четинарима најиздржљивија је аришевина* а најнежнија и најосетљивија је јела. За јелу, например, ocneria monacha веома је опасан штеточина а за друге четинаре мало опасни.

и за оне који наплазе у кући на неодобравање старијих задругара. За у будуће, какви ће се примати у школу, о томе ће се ваљда надлежни побринути боље, јер имају искуства пред собом.

Милан Урошевић. Потврђује објашњење г. Мијоковића.

Добросав Јовановић вели, да нам се овим не пребаци, само да ми тражимо да будемо чиновници зато сам противан овој тачци.

М. Вучковић, предлаже да се могу за економне чиновнике употребити ђаци Рат. Школе, који уверењем, полицијском влашћу потврђеним, докажу, да поред непридика, које у кући имају од старијих и других препона, немају 10 хек. виратног земљишта. А који имају толико земље и не стоје им на путу њихове неприлике за рад, тима да се не даје никаква служба.

Мил. Урошевић мисли, да је одборска одлука умесна, а то је и умесно; јер досадањи сиромашни економи не треба да буду забачени и остављени на милост и немилост појединима, ил' ваљда хоћете да под старост иду на занат? — У крајњем случају нека такови нађу себи посла и у државној служби, а за што и не би, кад и дан данас има и то на доста важним местима у државној служби, такових, који једва ако су учили часловац и псалтир, а можда ни то. Ја знам од наших другова, да су и под пређашњом владом а и од садашње, нуђени да им се изради и даде те још каква служба, па то су људи одбили; — бојите се да не нагрнемо сви тамо, па ћете остати без исета.

Председник објашњава ову одлуку, која има везу са I тачком.

Добр. Јовановић није, напослетку, противан за оне, који имају препоне код куће; али да поднесу о томе као и о немаштини, уверење од општинске власти, па тек онда да се приме у службу. Ну ипак сумња да власти не чине у томе злоупотребу, да уверења издају партизанима а другима не, па ма шта било.

Секретар Карић. Одбија предлог Добросављев и сумњичење у општинске власти. Не зна вели, зашто та толика вика на њих од свијех већих власти, кад се без њих не може, јер они врше сва наређења, почев са највишег места па до најнижег, и то по свима струкама, али они су им ипак кост у грлу. Ово су људи који су дошли на та места поверењем села или целе општине, а не као пређе, по милости капетана.

Што се тиче ових резолуција и одлука, донешених раније у одбору, — он је са осталим члановима то размишљао и израдили су како су знали и умели; не држи да је то баш нешто најбоље и да не треба поправити. На вама је ево сад, па учините што налазите да треба изменити или допунити, јер „што више очију, то боље виде“ а „што више руку, то више ураде.“

Председник. Да би се о овом прекратио даљи говор предложио је: да та уверења издана од општ. власти овери и стални окружени одбор.

Збор прима.

Ж. Златић пита: да ли та уверења могу стал. окружни одбори да оверавају; је ли то меродавно и може ли по закону бити?

Секретар Карић. Зна се која и каква уверења и које власти потврђују; не чини ништа што ће ово уверење стални

Величина штете или повреде инсеката зависи и од узраста и старости дрвета. Стара и млада дрвета више страдају од инсеката него дрвета средње старости и узраста.

Младо дрво најосетљивије је кад му гусеница обрсти све лишће или четину али најпре пропадне и осуши се кад му повреди корен — нпр. ларва мајске бубе. Разуме се, у колико је дрво бујније и здравије у толико се оно и већма снагом одупире свима штетним утицајима па и инсектима. Младе пресадница н.пр. веома су нежне и најпре подложне нападајима инсеката, повредама и разним болестима. Исто тако и земљиште на коме је подигнута шума или расадник, има великог утицаја на развиће и напредак подмлатка.

Даље, од важног је значаја и доба у које се инсекти јављају као штеточине. Инсекти који повређују четинаре у пролеће много су опаснији од оних, који се јављају лети, јер с пролећа дрво треба да је најздравије и најсилније, како бих, после дугог зимњег сна, обновило своје развиће и погнало нове младаре. Према овоме Trachea piniperda много штетнија од Fidonie piniarie јер гусенице првог лептира нападају на борове младаре с пролећа, а гусенице другог, јављају се тек у средини лета, кад су младари већ очврсли.

За лишћаре сасвим је обратно. Кад лишћари одма с пролећа изгубе лишће, они га обнове много брже него кад га изгубе доцније. Тако, нпр. ако лишћар рано с пролећа оголи, он се опет заодене новим листом најдаље до половине лета, ну, ако, изгуби лишће у лето при крају јуна ил у јулу (од Dasi dira pidibunda), тада га није виша у стању обновити преко целог лета. У осталом, и овај последњи случај не повлачи за собом пропаст дрвета, пошто је лишће одслужило своју главну улогу још у пролеће и до прве половине лета.

Поред свега изложеног, величина штете од инсеката зависи још и од температуре или од стања самог времена. Жарко и суво лето потпомаже развиће и размножење инсеката и увеличава број њихових генерација.

Короједи, нпр. за време жарког лета пређу три генерације а за време хладног и влажноа једва — две.

Сувише рано пролеће, после кога често настају такозв. позни мразеви веома шкодљиво утичу на многе инсекте нарочито на оне чије се ларве изводе рано као Trachea piniperda.

Кишно и мочарно лето умањују како размножење инсеката тако и штете од њих.

У погледу употребе и трајашности шумског материјала, штета од инсеката може бити раздељена на штету у физиолошком и техничком смислу.

Са физиолошке стране штетни су они инсекти који грозе здрављу па и опстанку дрвета. Међу њима, на првом месту, долазе короједи и неки слонићи (Hylobius Pissodes), мајска буба (особито његова ларва) борови свилац и други.

Са стране техничке штетни су они инсекти који нападају на обаљена — осечена дрвета, јапију и т. д. Бушећи дрво у разним правцима, они умањују његову вредност за грађевинске потребе а тиме и његову цену. Амо припада штеточина Lymexylon navale — узана и дугачка бубица, која прави уске цилиндричке бушотине у растовом дрвету. Ну још опасни у бркачи (Cerambycidae) из родова Hylotrupes, Callidium чије ларве живе искључиво у дрвету. Напослетку и ларве Sirex-а такође живе у дрвету и у њему, на исти начин граде бушотине у свима правцима.

Има много инсеката који су штетни дрвету и с физиолошке и с техничке стране. Тако, ларве неких бркача, по некад, паразитирају у сасвим здравом дрвету, нпр. у јели Tetropium luridum а у тополи — Saperda carcharis. И гусенице разних лептира из групе xylotropha (Trochilium apiforme) веома су опасни непријатељи тополе а врбарац готово свима лишћарима јер прави у њима врло широке бушотине.

У односу ка општем плану и разним одељцима шум. газдинства, штетни инсекти могу бити раздељени на: штеточине шумских расадница и штеточине шумског подмладка. Ну у погледу штете, неможе се поставити тачна граница између шум.

окружни одбори оверити — ништа се то са законом неће косити. Ја налазим да је то баш добро, јер у стал. окр. одбору људи су из народа, и без сумње они ће познавати стање код молиоца, па тако ће и тврдити нити ће се поводити за љубав овога или онога, о томе нема бојазни. За то је да се ово прими, како је председник предложио.

Вл. Ђорђевић вели треба да се у уверењу каже још „*неодобравање у стручном раду.*"

Збор. Прима ову допуну.

Радоња Недић. Говори о томе да би требало да за овака добра шиљати ђаке да практикују на страни и боље се спреме. Нема бојазни, да ће их држава тако лако примити у службу; водиће ваљда о томе какова рачуна, а не као до сада.

Председник стилизовао је II тачку са допунама и чита збору: „*Да држава оваке младиће* — који докажу општинским уверењем, потврђеним сталним окружним одбором да немају довољно имања за рад, или да наилазе на неодобравање у стручном раду од својих старијих, преенствено прима и поставља за чиновнике на својим имањима и да поради, да се они употребе за економе на манастирским имањима.

Председник ставља III тач. одлуке на решење.

Збор према III тач. без измене једногласно.

Председник чита IV тач. одлуке (види напред.) и ставља на претрес.

Збор прима једногласно. IV тачку.

Председник чита V тач. одлуке (види напред:) и ставља је на претрес.

Збор прима и V тачку.

Председник чита VI тач. одлуке (види напред) и ставља је на претрес.

Збор прима и VI тач. одлуке.

Председ. исцрпљене су све тачке.

Добр. Јовановић пита: да ли се помиње где закон о чувању пољског имања? —

Председник објашњава да је он обухваћен у V тач. ове одлуке.

Добр. Јовановић наводи да се на многим местима врло слабо примењује закон о чувању пољских имања, а на неким ни најмање.

Председник. На дневном је реду тачка 4. дневног реда и чита: *Већање о стању садашње пољске привреде, и о могућим начинима за њено унапређење.*

— Одбор за израду резолуција — донео је оваку одлуку:

Ма да се у нашој пољској привреди опажају знаци напретка пољопривредног, ипак је пољска привреда код нас у застоју, а узроци овоме лаже поглавито: У оскудици стручног пољопривредног образовања и угледа код наших сељака, у оскудици новчаној; у поцепаности сеоских задруга и што се с надлежне стране у потребној мери није објаћала пажња на побољшање пољске привреде.

(наставиће се)

расадника и подмладка пошто се штеточинама расадника често називају инсекти, који отежавају подизање нове шуме — подмладка, а штеточинама подмладка инсекти, који нападају на одрасла дрвета и на читаву површину шуме.

Као пример штеточина шумских расадника можемо поменути Hylabius-а abietis-а, ларву мајске бубе (melolontha) и гусеницу Agrostis vestigialis. Hulobius нагриза кору боровим младицама; Melolontha корен младица разног шумског дрвећа и најзад Agrostis оштећава корен и борових младица и другог шум. дрвећа.

Има, даље, много инсеката, који се, или у једно исто доба иди у разним стадијама свога развића јављају као штеточине и расадника и подмладка. Нпр. гусеница маленог лептира Retinia bouliana повређује борове младаре како на младицама и лејама расадницама тако и у одраслом подмладку.

Мајска буба у стадији ларве поглавито штети расадницама пошто одраслом подмладку она није у стању да нашкоди. Међутим у стадији imago (као савршен инсект) бршћењем лишћа она оштећава и расаднике и подмладак.

Коројед Myclophilus piniperda леже се и изводи под кором старих изумирућих борова а у стадији imago изједа срчевину вршњих младара и у расадницама и у подмладку.

При силном размножењу инсеката општи развитак и напредак шум. газдинства може бити подвргнут разним изменама. Мере које је неопходно предузети у случају појаве штетних инсеката често, врло скупо стају те њихова примена веома умањује ренту и доходак шуме. Понекад, опет, због силног опустошења короједа и многих опасних штеточина мора се сећи велика површина шуме, што повлачи за собом знатно понижене цене дрвета. Најзад, често се дешавају и такви случајеви кад се због напада инсеката морају посећи оне шумске партије, које по плану газдинства не подлеже сечи у тој години, а, напротив, да се задрже непосечене оне, које би према плану, ваљало посећи баш у тој години

Игњат Мирковић

РЕГУЛИСАЊЕ РЕКА И ИСЦЕЂИВАЊЕ БАРА

Код нас у Србији баш готово ништа није рађено о регулисању река и исушивању бара. Само је г. Анта Алексић, инжињер, о томе писао у „Народњем Здрављу," и то опет само у колико се тиче Мачве. — То је његово дело лепо примљено и награђено, али да ое оно и у дело приведе — није ни покушавато!.. Да ли то није учињено због разних „неприлика" и „тешкоћа," или су то само „српска посла" (која су већ и у пословицу ушла, због тога, што се нешто покрене па не остварује) ми незнамо; али што знамо то је: да трпимо на многим местима и штете и несреће због нерегулисања река и неисцеђивања бара.

Ови су послови неопходно нужни и са здравственог и са економског гледишта. Јер, видите ли, по свима водоплавним и подбарним местима непрестано влада епидемија, нарочито на деци бесни дифтеритична вратобоља. За тим, пропадају земље и усеви, и кваре се путеви.

С године у годину гробља се пуне а кошеви остају све празнији. Сатирањем шума и реке постају приликом најмање кише све бесније и бесније; не прође година, а да реке не огладне читаве пределе. Тим крајевима ништа не могу помоћи прилози које скупљају милостиве госпе у Београду. Не; њима само може помоћи регулисање оних река, које нагло јуре у поље и наносе штете, као што су све реке плитког корита, при том добивају воду с оголићених брда.

Узмимо за премер Скрапеж, реку која је писцу ових редака најближа.

Њега н. пр. кроз пожешко поље не треба регулисавати, јер је пао у раван, па се брзо и не излива, а и кад се излије не причињава штете, већ наносом ђубри пожешко поље.

А већ код Косерића ту би реку требало на сваки начин најбрже регулисати, јер ту чинь огромне штете; ту однесе где шта од усева буде а нанесе сам камен. Да такав штеточиња Скрапеж буде, помаже му притока Кладоруба, која јури као бесна.

Цео тај крај око Косерића *врло често* остаје без хране само због Скрапежа и Кладорубе, а кад би се те две реке регулисале, много би се тамошњим пољопривредницима помогло.

Таквих случајева има много у Србији.

Но сем њих има и других, нпр. баруштине притисле огромне просторе земљишта, те остају необрађена; а кад би се оне исцедиле, народ би добио дивне земље, земље плодородне за чудо.

Сви ови послови могли би се предузети и без великих тешкоћа и без великог трошка, само се треба решити; јер се не би *целе* реке регулисавале, већ само у *онолико* и *онде* где штету наносе

Дужност је наших инжињера да у својим окрузима пораде на овоме, а окружне скупштине и окружни одбори, уверени смо да ће се тога посла одмах и са свом решеношћу прихватити.

Драг. Н. Лапчевић

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. Ђ. Гавриловића

(НАСТАВАК)

Критика минералошко-геогношких метода.

Фалу и Жирард покушали су, да земље класифицирају по њином постанку из стенских врста, дакле да заведу геогношку класификацију. Ту се појављује први пут суштаствена разлика између првобитних и наносних земаља.

Видели смо, да ове методе имају више значаја за даља геолошко-педолошка испитивања; као основица за одређивање порекла појединих земаља ил читавих земљишта и предела. Но оваква подела има донекле и економског значаја, јер све наносне земље обично садрже више ситне (фине) земље и с тога што су разнолико измешане више и плодније земље, него једноставније сложене, првобитне земље.

Из опште педологије већ знамо, да се првобитне земље могу лако разликовати од наносних јер прве леже једнако још на стенском тлу од кога су постале, дакле осем мање ил више хумуса, не могу имати у себи никаквих других састојака, осем оне врсте стенске, из које су постале. Поред земље у њима има и ћошкастих одломака и већих отпадака стенских.

Наносна земља има сасвим другу поделу, од сасвим друге стенске врсте, но што је њен механички и хемиски састав и ако није са свим без основних нерастворних делова а оно је промешана са округлим одломцима и зрнима (са пржином).

Но првобитне земље у сравнењу са наносним, наоде се врло ретко, само по планинским местима, или у опште свуда тамо, гди су исконске формације остале оголићене, а пису претрпане са иситњеном земљом. Оне се дакле наоде на великим висинама, над морским огледалом.

Далеко више има, како Фалу тврди, земаља прелазних, колувијалних, помешаних од примитивних и од наносних земаља.

Ове методе имају и недоследности у томе, што примитивне земље деле по њиховој стенској врсти, докле наносне по њиним главним састојцима. За тим, шта се све не може разумевати под једном гранитском земљом, како по њеном механичком склону тако и по хемиском саставу и какве све разне врсте земаља од гранита не могу постати!

Према крупноћи гранитских отпадака имаћемо земље врло разноликог склопа а према хемиском и минералошком саставу првобитног гранита, који јако варира по количини, финоћи састојака и по различној способности распадања и истрошавања, можемо имати земље више кварцовите, више глиновите, или лискунске. Састав такве земље зависиће и од нагиба теренског, услед чега глина истрошеног фелдшпата, из једне гранитске земље може бити више ил мање исплакана, а и да не говоримо о правом саставу биљне хране о садржини земљиних соли!

Према томе само одређивање порекла земље по стени, из које је постала, нема велике вредности за бонитарске системе, јер даје врло једноставну слику о каквоћи, о плодности земље.

Али одређивање формације за једно земљиште, одређивање пространства, ширења и моћности појединих стенских врста из те формације — може нам послужити врло много као основица за оцењивање плодности тог терена, као баква с које ћемо полазити, при даљем нашем испитивању.

Геолошке карте, према томе, нарочито кад би биле подешене по методама Фалуовим, Жирардовим и т. д. послужиле би нам врло много за заснивање и избор система за оцењивање земаља.

2. Физичко-хемиска метода.

Систем оцењивања земаља по физичко-хемиским методама, спада такође више у научне, испитивачке методе, које имају да послуже као основица у даљим радовима. Њих, за то, што су опширне и скупоцене, могу предузимати само стручњаци, хемичари. Из опште педологије видели смо већ, да су и те методе још недовољно усавршене, јер хемиска анализа може да нам да података само о готовини, о укупном материјалу богаства земљиног, о материјалу из кога се биљна храна гради, али не и о моменталном саставу земље, о готовим растворима земљиних соли за асимилацију од стране биљака, или усева.

Од тих метода описаћемо и прокритиковати Кнотову, пошто њему и припада заслуга, што је први учинио покушај да земљу класифицира по њеним хемиским особинама.

(наставиће се)

ГЛАСНИК.

Утакмице тимочког Кола Јахача биће у Зајечару *20 ов. м.* а не 24. као што је у прош. броју јављено.

* * *

Од управе фондова. — У бр. 118 „Српских Новина" о. г. Управа фондова издала је једну важну објаву, из које вадимо ове тачке:

„Обраћа се пажња свему грађанству, а нарочито *занатлијама* и *тежацима* на распис г. Министра Народне привреде од 12 ов. м. ПБр. 1690.

По објашњењима овога расписа, која се наслањају на закон и издавању новаца из касе Управе фондова и нове измене и допуне, *тежаци и занатлије имају знатне концесије за подмиривање потреба кредита у колико би желели да те потребе задовоље зајмовима из касе Управе фондова.*

Према овим концесијама, молбе тежака и занатлија за зајмове сматрају се у начелу као хитне и првенствене према молбама свију осталих грађана; и то: до суме, која не би била већа од 2400 динара, безусловно, а за зајмове преко 2400 дин. такође, али са испуњењем услова, које горњи распис на законској основи предвиђа. Ови услови своде се у главноме: *На прибављање уверења од општинске и полициске власти, да је тражена сума зајма потребна и због чега?*"

Овим управа Фондова, као што се види, иде поглавито на то, да пољопривредницима и занатлијама олакша добијање зајмова из њене касе, а у циљу да се њеним кредитом производња и радиност у првом реду потпомогне, што је управо и била главна намера оснивању овога завода, па се временом, на жалост то изопачило, тако да је капитал Управе фондова најмање био приступачан пољопривредној и занатлиској производњи.

Ми поздрављамо овај обрт и код Управе фондова и желили би смо да се потребити пољопривредници, ради *усавршавања свога рада и привреде,* овим концесијама што обилатије користе.

* * *

Тогенбуршке козе. (одговор на питање г. Уроша Полеташевића.) Могу се набавити по 40 динара једно грло и то кад се цео вагон поручи — 50 до 60 грла — предаја је на граници Швајцарске у Бухсу. Иначе поједина грла теже је набавити, морају се експедирати у сандуцима, као брзовозна роба и подвоз одвећ скупо стаје а незгодно је и због храњења и појења.

Поруџбину извршује г. Вендолин Кун (Wendoli Kuhn in Wildhaus, Toggenburg, Ktn. St. Gagen) у Вилкају, Тогенбург, Кантон Сент — Гален.

Овим се отвара упис, код Српског пољопривредног друштва за све оне, који желе да увозе овај одлични сој коза. За поруџбине треба слати новац напред. Сваки поред тога имаће да плати сразмеран део трошкова за подвоз од Швајцарске границе до Србије. Упис се отвора до 15. Јула ове године а тада ће се објавити резултат.

Свет. Гавриловић.

БЕЛЕШКЕ.

Народни лек за вашљиву телад.

Код нас по селима много пате телад од вашију; па често и пропадну, кад их људи напусте.

За утамањивање тих вашију народ употребљује ова средства:

1. Једни узму рибњу траву (балук,) истуцају ситно и туре у пола литра љуте ракије, измућкају, држе тако мало док се раствори, и онда мажу вашљиво теле.

2. Други узму живе и свињске масти, добро измешају, док се жива разбије у маст, па онда тим мажу.

И једно и друго средство показало је успеха. *Л—К.*

ДОПИСИ.

Женева (Швајцарска,) 20 Маја 1893.

Од како је V Швајцарска *пољопривредна* изложба била приређена у Нефшателу 1887 год. до данас још није било друге такве изложбе. С тога према решењу више пољопривредних друштава ребала је VI изложба да буде ове године у Берну, савезној

престовици, и да траје од 22. Септембра до 1. Октомбра по новом календару.

Поред ње, држале би се изложбе за *шумарство* и *писцикултуру* (гајење риба) такође у Берну, које би трајале од 10. Септ. до 1. Октобра.

Организација свих ових трију изложаба била је поверена нарочитим одборима. Сама држава дала је била на ту цељ за пољопривредну изложбу субвенцију од 132,500 динара. Од те суме одређено је било 117,500 д. на саме новчане награде, а остало је било намењено на куповање медаља, диплома, споменица и. т. д. — Што се тиче свих осталих материјалних трошкова око спреме целе изложбе, они би се имали покрити: Субвенцијама појединих кантона (округа,) општина и друштава, прилозима појединаца, приходима од улазница и другим приходима од изложбе.

Простор листа ми не допушта да опширно изнесем програм ових изложаба, али ћу у неколико речи упознати читаоце са циљем и распоредом њиним.

Циљ је пољопривредне изложбе, као и осталих двеју у осталом, да изнесе у колико је могуће потпунију слику данашње производње у појединим деловима Швајцарске, да покаже напретке који су учињени у овим последњим годинама те тиме да помогне овд. пољопривреднику да се усаврши чинећи упоређење. Излишно је рећи, да је циљ у исто време да створи и нове излазе за Швајцарску производњу.

На тај начин та би изложба узела чисто националан карактер и само би становници Швајцарске могли узети удела у њој. — Изузетак би се учинио само што се тиче машина и алата за млекарску индустрију, као и у опште свих пољопривредних машина и алата, које би могли и странци изложити, али само ако би изложбени одбор решио и то у засебном оделењу и не би могли добити никакву награду.

Она би се делила у 11. одсека:

1. Научан (радови власти, друштава, синдиката и појединаца; пољопривредна предузећа; земљорадничка настава и пољопр. литература.) Овде могу бити изложени само они радови, извршени од V изложбе (1887,) па до данас. — 2.) за коњску расу. — 3.) за говеда. — 4.) за свиње, овце и козе, — 5.) за домаћу пилеж и дивљач. — 6.) за питоме и дивље зечеве. — 7.) за пчеларство. — 8.) за млекарску индустрију. — 9.) за пољопривредне продукте (агрикултура ортикултура, воћарство и виноградско) 10.) за материје корисне за пољопривреду и 11.) за све машине и алате који се употребљују у пољопривреди или у другим индустријама које имају везе с њом (машине за агрикултуру, ортикултуру, воћарство и виноградарство; алати за домаћу употребу, за разне акриголне индустрије; машине и алати за марвено лекарство и најзад машине и алати за све него и заштиту животиња и биљака.)

Изложба за шумарство и писцикултуру носиле би чисто националан карактер — међу тим и овде би могли конкурисати и странци, али само што се тиче машина и алата и без икакве награде.

И оне се деле на групе. Прва на 11. а друга на 8. Држава је субвенционисала и ове две изложбе.

Све је било лепо уређено и већ се било почело у велико да спрема, али дође мајски мраз и спречи све. После толиких штета које је он починио, зар је стало било Швајцарском пољопривреднику до изложбе? Зацело не. — И ово су разумели не само приређивачки одбор већ и сами иницијатор изложбе, те су пре неколико дана решили, не да са свим одустану, но само да је одложе до идуће године са истим програмом и у истим месту.

За сада сва је пажња обраћена на данашњи положај. Истина, после дуге суше и мраза наступила је киша која је сваком улила мало наде. — И ако сада она не може све поправити ипак је добро дошла за извесна пиља (сточну храну,) а тако исто и за кромпир.

Мраз, о коме сам вам већ писао, нанео је огромне штете не само виновој лози већ и осталој вегетацији, и то не само у овим крајевима, већ и у осталој Швајцарској (а по вестима и у неким деловима Француске.) Да се штета ублажи и ситуација побољша требало је притећи пољопривреднику у помоћ. За ово је била потребна не само лична иницијатива, већ и целих друштава па и саме државе. — Иницијатива сваког Швајцарца, па био сиромах или богат, за све што је корисно, племенито, хуманитарно, патриотско је врло добро позната. — И лично је урађено све што се могло: власти су такође учиниле своје, било саветима, било помоћу. — У појединим кантонима скупштине су одобриле мање или веће кредите владама, да притеку у помоћ пострадалима. — И овдашња кантонска скупштина је имала о томе да решава у прошлу суботу, 15 о. м. по извештају нарочите комисије, коју је влада била одредила да то питање проуча. — Без икакве дебате и једногласно је потиран кредит од *500,000* динара влади, као пољопривредни кредит, и ствар је изгласана као хитна.

Како ће се та сума распоредити и употребити, о томе још ништа није решена.

Напоменути само још и то, да је том приликом у скупштини било и мишлења, да се влади потира *неограничан* пољопривредни кредит.

Да завршим.

Одмах после Швајцарске народне изложбе која је држана 1883 год. у Цириху, појавила се са свих страна и у више прилика мисао, да се приреди још једна таква изложба пре свршетка овога века. — Мисао је била радо прихваћена и већ се мислило да се она приреди још 1888 год. било у Базелу, Луцерну, Лозани или другој којој вароши. — Али се она није могла остварити и одложена је била из два разлога: Што је пређашња изложба била само пет година раније, па се није имало довољно времена да се она спреми, и што је 1889 год. требала бити у Паризу светска изложба.

— Прошле године ствар је понова покренута и би решено да се она приреди 1896 год. овде. — Већ се у велико ради и спрема за престојећу изложбу, која ће, нема сумње, у свачему превазићи ону од 1883 год.

А. Р. М.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва."

Записник VI седнице држане 19 Марта 1893. год.

Били су присутни: Преседник г. Коста С. Таушановић, Благајник г. Вучко С. Богдановић чланови: г.г. Светозар Љ. Гавриловић, Аца Живановић Анта Голубовић, Мирко Миљковић, Преседавао преседник; бележио секретар С. Кучпарић.

37.

Пре но што ће се прећи на дневни ред узео је реч благајник друштва г. Вучко С. Богдановић и саопштити одбору: Да су у смислу решења одборског на IV седници према тачци 23-ој од 5 Марта ове године, одређена лица од стране друштвеног збора умолили Његово Величанство Краља Србије Александра I те их је примио у аудијенцију: којом су приликом заблагодарили Његовом Величанству на пажњи указатој друш-

тву што је се Његово Величанство изволело примити за заштитника друштва — Да их је Његово Величанство Краљ благонаклоно примило и обећао друштву своју наклоност. Одбор са највећом благодарношћу према Његовом Величанству Краљу прими к знању ово саопштење.

38.

Прочита се писмо управника друштвеног добра у Шапцу којим тражи да се пошљу 5-6 ком. Ђерзонски кошница и једна цедница за мед за потребу тамошњег кованлука; као и да послуже, као образац за израду кошница за потребе тамошњих привредника; решено је да се овај предмет преда г. Аци Живановићу да поред тражених предмета и све остало што је за пчеланик потребно изложи па да се набави и од једном пошље.

39.

Прочита се молба колубарске пољопривредне подружине која моли да јој друштво изда 150 дирара на име помоћи коју јој је друштво било одредило за прошлу годину а није изузела: наводећи, да са овим новцем жели купити једног приплодног бика алгајске расе за потребу тамошње околине. С обзиром на то што подружина тражи помоћ да купи приплодног бика, одбор је решио да јој се за ту намеру да помоћ; но да се у исто време посаветује, да не купује бика од алгајске расе.

40.

Прочита се писмо управника трговачке агенције у Солуну којим позива друштво у припомоћ и заједнички рад на потпомагању извоза српских производа ван границе, решено је: да се одговори да ће се друштво увек радо одазвати сваком позиву за шта јој се агенција буде обратила у цељи покренуте намере.

41.

Прочита се молба књижаре А. Пајевића из Новог сада која тражи да јој друштво пошаље своја издања у комисион, решено је: Да јој се књиге даду у комисион под овим условима.

1, Да се обрачун врши концем сваке године и новац положи друштву од књига у колико их буде продао.

2, Рабат да му се рачуна 20% по продајној цени.

3, Ако по истеку године за 5 дана не поднесе рачун о књигама сматраће се да је све распродао и наплата тражити.

4, Ако на све услове пристане исти се имају утврдити писменим уговором с обе стране.

42.

На закључку састанка одређено је да се за илућу седницу стави на ред:

а, Да се расмотри шта се има још радити по прописаном програму за 1892 и 1893 годину.

б, Услови, стечаја за економа.

в, Стечај за „Пољопривредни Календар за 1894 годину."

г, Реферат по питању о могућности увођења гајења олајне репице у нас. (види решење под 34 бр. V саст. од 12 ов. мес.)

КЊИЖЕВНОСТ

„Мали Воћар." За народ и школу, с погледом на програм за вишу основну школу. По разним изворима и из искуства, написао *Ст. М. Димитријевић* ђакон, писар духов. суда, редовни члан срп. пољопривредног друштва. Друго допуњено издање, са 54 слике у тексту. — Ниш, штампарија Ж. Радовановића. 1893 Цена 1·50 дин.

После не пуне 2 године, вредни писац „Малог Воћара" у стању је био да приреди *друго* и допуњено издање свога лепог делца, у коме су сада и укусно распоређење слике у самоме тексту. „Тежак" је „Малог Воћара" и у првом издању, достојно оценио, и од своје стране учинио једну дужност, те га је свесрдно препоручио пољопривредницима и свима пријатељима ове како корисне тако и пријатне пољопривредне гране за појединце као и за свеколико добро народно. Оно што је тада казато о „Малом Воћару" сад може двогубо да се потврди. Поука је у њему брижљиво одабрана и може се рећи — по свима тачкама прецизно изведена. Добро познавање стања у коме се налази воћарство код нас, обилато сопствено искуство у овој грани и уверење, каква добра може она учинити привреди и благостању народном, потпомогло је, те је ово делце драгоцена добит за пољопривредну књижевност нашу у опште а за пољопривредну практику још више. Уз то га нарочито препоручује популаран јасан стил и изрази, прпљени из чистог народног говора, што се ретко у којој књизи, намењеној народној и школској поуци, може наћи.

Упоредно с научном вредношћу, може се с похвалом споменути и техничка израда ове књиге.

Као и прво издање, ми дакле, свесрдно препоручујемо и ово *друго, допуњено* издање „Малог Воћара" у првом реду пољопривредницима, па и свима љубитељима воћарства, а оваких може и треба да буде у свима редовима грађанства. У погледу на позив свештеника и учитеља за ширење савременог воћарског знања у народу, ми се потпуно придружујемо патриотским погледима пишчевим, које јасно исказује у овим речима (у Предговору):

„Учитељ ће у појединим радњама из воћарства наћи очигледног примера за рад, питомост, умереност и остале врлине, а свештеник ће најлакше моћи у овој грани да своји еванђелску науку са еванђељем природе и да отуда прпе примере за своје пастирске поуке."

Дај боже, да овако благородне мисли нађу само што више присталица. Народу је овом заиста потребно много прота Вића, архимандрита Кирила и Стеве Димитријевића! — Ђ. —

Садржина: **Чланци**: Рад на сатар (жетва и вршидба) — Значај писеката у шумарству предавање од Др. Н. А. Холодковског (свршетак) — Регулисање река и исцеђивање бара — Критика система за оцењивање земаља (наставак) — **Гласник**: Утакмице тимочка Кола Јахача 20. ов. м. Од управе фондова. — Тогенбуршке козе — **Велешке**: Народни лек за вашљиву телад. — **Дописи. — Друштвени и подружински послови**: Записник

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" краљ.-срп. државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевић
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА И ВАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 25. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 20. ЈУНА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

КАЛЕМЉЕЊЕ ЛАСТАРИМА

„ЗЕЛЕНО" ИЛИ ЛЕТЊЕ КАЛЕМЉЕЊЕ ЛОЗЕ

по

Х. Гете-у

Још пре педесет и неколико година, у Печују и неким другим местима у Угарској, било је познато калемљење ластарима. Тамо је оно названо „зелено" калемљење, с тога, што се како за подлогу тако и за калем лозу, употребљавају зељасти, т.ј. још зелени делови лозе — ластари.

Калемљење ово употребљава се не само у циљу да се њиме замени појединo, већ и све колико лоше чокоће у винограду добрим и подесним сортама. По томе, овај начин калемљења, може бити сада још и од већег значаја, ако наше домаће лозе окалемимо на оне америчке сорте, којима филоксера не може да нашкоди.

Искуством је доказано, да ће код калемљења све коликог растиња, рад у толико боље испасти за руком, у колико су млађи делови који се спајају, те по томе излази, да ће и овде успех бити по све повољан, ако се припази на то, да се ластари до извесног степена развију и очврсну. Што на овај начин по који калем пропадне, узрок је или у томе, што се овај рад не врши у згодно доба, или што се не калеми као што треба.

По томе, повољан успех од овог калемљења, зависи поглавито од доба кад се овај рад врши. У оним местима, где позни (пролећни) мразеви причињавају обично штете виноградима, и иначе се забрањује ово калемљење дотле, док не мину мразеви, те отуда излази, да је за калемљење ластарима најзгодније доба јуни месец. При свем том за ово калемљење биће најбоље, ако се доба избере према самом стању лозе, јер је искуством доказано, да такав рад води понајбољем успеху.

И калем лоза и подлога ваља да су за овај циљ еластични, т. ј. да се могу превијати на сваку страну, не смеју се дакле лако крхати, не ваља да су дрвенасти а нису подесни ни кад су сувише зељасти. То је доба онда, кад ластари у унутрашњости на оним местима, где се жели калемити, још нису добили беличасту срж.[1] Калем лоза — по себи се разуме — треба да је таква, да из њених окаца може ластар потерати. Оваки су знаци при врху ластара, у близини вршног лишћа што се потпуно развило, из чега излази, да за ово калемљење нису згодни сви делови ластара, као и да се код свију ластара овај рад не може извести у једно и исто доба. Најбољи су они ластари, који су најбујнији, а подлога ваља да је што сочнија, јер је тада и калем бујан.

Искуством је доказано, да ово калемљење боље испада за руком, т.ј. калем се и боље прима и боље тера, кад греје сунце и кад је топао дан, него кад је облачно и хладно време; само за време најтоплијих часова, кад се и иначе не ради, треба овај рад одложити. Исто тако примећено је, да за овај рад нису повољне ни дуготрајне суше.

Сл. 1. усећана

Само пак калемљење врши се врле просто. Калем лоза и подлога узимају се с бујног чокоћа, при чему се пази, да је лоза здрава, и да је сорта коју желимо. Калем лоза заклиси се са две стране код зглавка у виду клина (сл. 1. а) тако, да врх клина буде од тврдог ткања зглавковог, а изнад горњег чланка калем лозе, из којег ће потерати пупољак (сл. 1 б) на неколико сантиметара, ластар пресећи — равно. Тако припремљена калем лоза, може се одмах употребити, што је у осталом и најбоље, или се до употребе може чувати у чаши с водом, но тада је треба чешће и озго навлажавати. Лишће с калем лозе, треба одмах уклонити.

Ластари, који су изабрани за подлогу, ваља да су у погледу на њихово стање истоветни с лозом, а по јачини, могу бити од ње и нешто дебљи Подлогу треба пресећи равно одма испод чланка и

[1] Вероватно је, да се због ово годишње јако хладноће, овај рад може успешно вршити и у првој половини јула.

уклонити лишће и заперке с чланка, што је под засеком, па је по том расцепити по средини тако, да расцеп буде према оку, као што се то види из сл. 1. код с.

Кад се калем лоза заклиси и подлога расцепи, онда утурити калем лозу у расцеп подлоге, пазећи при том, да се при утурању подлога нешто мало разјапи, како би калем лоза боље насела и да се ни мало не оштете засечене површине и код калем лозе и подлоге. Кад се то уради, онда памучним концем (фулом) калем што чвршће омотати и увезати (сл. 2.б) — Завој око калема ваља да је што чешћи и да се што пажљивије омота у доњем делу калема, т. ј. на месту, где калем лоза наседа у подлогу — даље према пупољку. Са омотавањем почиње се обично с врха калема: једном руком омотава се калем, а другом притегне се калем лоза, да не изиђе на више, и потом завеже. Сл. 1. показује увећане ластаре, а сл. 2. ластаре у природној величини.

Сл. 2. Природна величина

Већ после 6 — 8 дана, може се знати, да ли се је калем примио или не. Код калема који се је примио, окце је напупило, а калем лоза је у свежем стању, међутим, код калема који је издао, калем лоза је сува па с њом и пупољак. Као сигуран знак, да се калем примио, сматрају се и петељке лишћа: оне у том случају, кад се и само мало повуку, лако опадну. Чим се калем отпочне развијати и окалемљено место дебљати тако, да конци у њ' урашњују, онда везу одрешити — уклонити.

Ако је на овај начин окалемљен старији чокот, онда у случају, ако чокот има један лук ваља оставити само оне ластаре, који ће се окалемити, и ако има више лукова, онда на сваком луку задржати по један најзгоднији ластар и овај окалемити. Од примљених калема задржати затим оне, који се буду најбоље развили, и који су на месту, да се доцније до земље ради покривања, могу лако савити. Наравно, да у добу поражњивања калема ваља ове за прутку увезати, да их ветар не би поломио а с јесени, пошто се здрвене, да им мраз не би шкодио, ваља их — као што је наведено — савити до земље и земљом покрити. Тако калеми ваља да буду у земљи, као и остала покривена лоза до пролећа. Сл. 3. (види сл. на стр. 201) показује изведено калемљење ластарима код старог чокоћа, и покривање калема земљом.

Од највеће је вредности зелено калемљење у лозњику (расадњику лозе) код двогодишњих пупољака. На америчке сорте, које се противе филоксери, треба окалемити домаће сорте, па их с јесени, пошто се ластар здрвени, савити и земљом покрити. Ово је лако извести, јер су лозе у редовима. Кад се на тај начин пупољци другог лета окалеме, онда ће се већ у трећој години добити потпуно развијени калеми, који су таман згодни, да се од њих треће године подигне нови сад, т. ј. да се посаде у винограду. Наравно, да се при сађењу пупољака мора обратити пажња на то, да окалемљено место буде изнад површине земље за неколико сантиметара, јер би у противном случају потерале жиле и из калема, које би таман добро дошле филоксери, па не би било никакве ваљде, јер би се калем — осушио.

Било да ће се калемити ластарима старо чокоће или пупољци у лозњику, преко је потребно, да се по што се калем прими, што пажљивије уклоне сви ластари који су избили из подлоге или из жила, да би тако благородни ластар могао употребити све количку храну. Идућег пролећа, пошто се извриши откривање, треба калем лозу орезати на 2—3 ока (сл. 4. а, и б,). Тог лета потераће из калема бујан ластар, у дужини до 2 м. а идуће године, донеће и доста рода.

Као нарочити начин овог калемљења, сматра се: *аблактирање (сиђање) зеленим ластарима.*

Овај начин предузима се у *јуну* и *јулу*, ако су случајно подлоге и благородне лозе ублизу, да се њихови ластари могу по потреби савити и спојити — аблактирати. При томе је главно, да ластар калем лозе буде исте дебљине које и ластар подлоге, ако је могуће и да су подједнаке старости. Најзгодније је место за калемљење онде, где се ластари природно савијају, и тамо, где се у њиховој унутрашњости бела сржи није још показала.

Само аблактирање врши се као и код воћа. Ластар подлоге заделе се клинасто (сл. 5 а) на месту између чланака, а за тим такође на месту изнад чланака усече се оближњи ластар калем лозе (сл. 5 б) па се затим пажљиво умести ластар подлоге у калем лозу, при чему се пази, да се засечене површине не повреде и да се покожицом (корицом ластара) што боље покрије окалемљено место, и кад то буде, онда се омота и увеже памучним концем, тако, да се оба дела чврсто споје, и да остану у том положају (сл. 5. с), а потом калем лоза скрати по средини чланка више оних двеју пупољака што су изнад окалемљених места — првог чланка.

После 7—8 дана може се знати, да ли се калем примио или не, према томе, да ли је ластар из окаца на калему почео терати или не, и, ако се калем прими онда после неколико недеља ваља одвојити калем лозу од мајке, т. ј. пресећи је испод калема (сл. 5 код d) и везу одрешити. До зиме здвениће се благородни ластар као и остале лозе, а да од мразева не би страдао, ваља га с јесени савити и земљом покрити.

Слика 3.

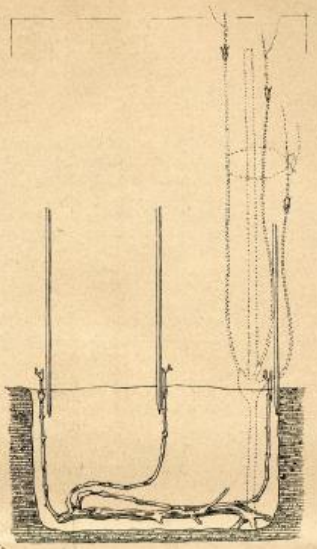

Сл. 3.

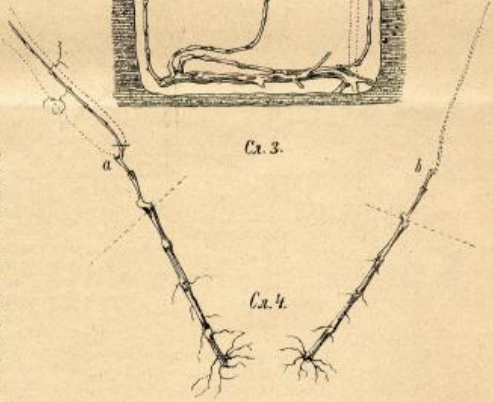

Сл. 4.

Ово калемљење употребљава се обично у винограду, кад се лоше чокоње жели да замени бољим сортама, онима, што су у њиховој близини, али се оно може с великом корисћу предузети и код америчких сората, које се противе филоксери. Ну у таком случају, поред америчких лоза ваља да су и наше сорте. Рад овај врши се брзо и води најбољем успеху, кад се предузме у лозњику, т. ј. кад се овај тако засади, да су поред редова изабраних америчких двогодишњих или трогодишњих прпољака и редови прпољака исте старости наше — домаће — лозе. С јесени положе се калеми у земљу, а с пролећа ископају из земље; благородни летораст скрати на 2—3 ока и усади. При сађењу пази се на то: да калем дође у што трошнију земљу и да окалемљено место буде изнад површине земље за неколико сантиметара.

Сад је време и једном и другом калемљењу, па зато опробајмо их!

Благ. Т. Тодоровић.

РАД НА САТАР

(ЖЕТВА И ВРШИДБА)

(НАСТАВАК)

Наше житнице, наше равнице, Стиг, Поморавље, Млава, Колубара, Мачва, Тимочка долина итд. *плачу за жетелицом.* А зашто? По моме мишљењу три узрока имају, који спречавају употребу жетелице. Од сва три само један заслужује мало да се о њему проговори, а друга два су тако ништавна, да о њима скоро не треба ни говорити. Али ми ћемо се и на њих мало обрнути.

Главни је узрок тај, што жетелица кошта мало више (око 850 дин.) те је не може сваки да купи а и нема сваки толико жита, да би му уложени капитал бацао и интерес. Заиста, на први поглед, ово би била озбиљна сметња — кад се она не би лако могла одклонити. Како казаћемо под одељком вршидба.

Друга два узрока јесу: у опште наша позната неповерљивост у машине и наша немоћ, да се отргнемо старих навика. Но нека сваки наш земљоделац *добро*

утуви: да је прошло оно „добро“ старо време, и да је наступило још „боље,“ само што треба разумети ово садање време и пригрлити и усвојити његове добре стране и проналаске; а то ћемо учинити, ако одбацимо старе навике, ако се отресемо заблуда из старог „доброг“ времена и ако признамо, да је садање време најбоље и да наши стари нису тако добро и угодно живили као ми.

Тешко ономе, који за временом буде изостао и вајкајући се, буде очекивао старо „добро“ време. Тај неће никад запевати. Зато свуда и увек „*напред.*“

Имајући непрестано на уму хрђаву и шгетну практику нашег земљоделца у погледу времена жетве, ми му најозбиљније препоручујемо, да жетву својих жита благовремено одпочне и сврши, било то *косом или жетелицом* — само срп из жита напоље —, па ће одма видити да му је бериħет са 15 па и 20% већи и бољи. Нека усвоји косу и жетелицу, па му жетва неће ни пола бриге дојакошње задавати, са пола труда ће је извршити, и неће му бити рад на сатар, но на задовољство и ужитак.

II

Вршидба

Ушло је већ у пословицу: прво жито донешено на пијац — најскупље је. Па скоро тако и јесте, и ако не увек. Са тога, а и из многих других узрока ми морамо тако исто брзо и вршидбу извршити као што смо и жетву.

У своје време покошено жито, које је дакле још пуно једрине, мора остати у крстинама (трећина, трећак) да дозри по неколико дана. Ово дозревање у крстинама, не треба друкчије разумети но као сушење сламе и зрна, којим се клас оспособљава за вршидбу. Презрела жита могу се одма са њиве на *гувно* сносити и врћи.

Код нас се жито врши махом *коњима*, по негде и то у крајњој нужди *воловима*. Машине вршалице врло су мало у употреби; у многим крајевима су и непознате. Вршидба са коњима је једна врло трудна и сатирућа радња како за људе тако и за стоку. По цео дан на јулским врућинама издржати изложен сунцу није ни мало пријатна радња, шта више то је таква радња, да је се многи и клоне. Али је ипак морамо за лепог времена у Јулу или Августу свршити. Код нас још нико није ни помислио на то, да жито склони у зграде (плевне?) па да преко зиме врши а лети да угари и уопште припрема земљу за сејање, или други који посао да ради. За мање газде, који преко зиме своју стоку хране сламом, заиста ове плевне су од врло велике користи. У њима се слама добро очува и тиме способнија остане за изхрану стоке, но кад је у камари на пољу изложена снегу и киши. За веће количине разуме се плевне нису практичне с тога, што њихово подизање кошта врло много новаца.

При вршидби са коњима, треба најглавније пазити на то, да се жито добро изврши и да га што мање у класу остане. Зна се позитивно да при овој вршидби остане зрна у слами и класу 12—15 од сто, а ако се још добро не пази онда и више. Треба такође добро и дуже грувати плеву — кад се слама дигне — у којој је жито. Много зрна, а нарочито при хрђавим годинама, кад има доста упланка, неда се лако одвојити, од своје кошуљице, но остане у њој. Кад се превеје, жито изгледа као помешано са овсем, и већ нема оне цене, какву би иначе имало. Ова се кошуљица може дакле најбоље издвојити, кад плеву више пута преврнемо и дуже времена је грувамо.

Но ма како добро вршили, опет вршидба с ко-

ПОДЛИСТАК.

ПРВИ ЗБОР СВРШЕНИХ ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ

(наставак)

Према томе начини за унапређење пољске привреде били би:

1. Да се путем школа, путних учитеља и угледних имања унесе у народ што више стручног теориског и практичног знања.

2. Да се од стране државе подпомажу заводи за кредит земљорадничи, установљењем једног великог повчаног пољопривредног завода и окружних пољопривредних банака.

3. Да се законом спречи распадање данас постојећих задруга, и да се подпомогне образовање привредних задруга новијег доба.

4. Осем тога, треба што већу пажњу обратити пољопривредном законодавству, те да се одношаји пољопривредни што боље прецизирају и заштите, како у земљи, тако и у иностранству.

5. У погледу унапређења ратарства, треба што пре порадити на томе, да се израда најпотребнијих ратарских справа потпомогне, тако како би бар у свакој окружној вароши било добрих мајстора за оправку пољопривредних справа, те да се пољопривредници брзо и по могућству што јевтиније снабдевају справама; и да се установе магацини — стоваришта — справа бар у сваком округу по један.

6. Исто тако треба подпомоћи и набавку благороднијег семења од препоручљивијих усева.

7. У погледу унапређења сточарства, као друге главне и основне гране пољске привреде, да се поред „сточарског завода,“ који се има установити, ради побољшања домаћег сточарства, у што већем броју оснују сточарске станице, преенствено у сточарским крајевима, и да се у том циљу *утиче на образовање* сточарских задруга под руковођењем школованих лица.“

Председник. Ја ћу ставити збору на претрес тачку по тачку па ћемо тако и одлуке доносити. За тим прочита 1. тач., и пита збор: има ли који шта о њој да говори?

Вл. Ђорђевић. Предлаже, да се или првој тачци дода, или нова тачка образује, која ће гласити: „Да је и сваки свршени питамоц дужан држати практична предавања у својој околини, на зборовима и др. и народ поучавати.“

Мил. Урошевић. Потпомаже предлог г. Вл. Ђорђевића, и сам је за то

Председник. Хоће ли збор да ово уђе као засебна тачка, јер је то и боље, но додавати 1. тач., а има збиља и места да се предлог г. Ђорђевића прими.

Збор. Да се прими.

Секретар Карић. Нема шта противу ове нове тачке, али је то незгодно, да ови ђаци сазивају зборове па да држе своја предавања, имаће неприлика са влашћу, јер по закону о зборовима, треба се пријавити полициској власти за држање збора на отвореном пољу. Ма да ти зборови нису политични, ипак им се може подметнути и доћи до одговарања. Могло би само бити без пријаве и присуства власти, ако се они, који хтедну држати

њима не може бити тако подпуна и чиста као са машином (вршалицом).

О начину вршидбе са коњима, не морамо овде говорити, јер је то свакоме познато. Само имамо да кажемо неку реч о прављењу гумна и о чистоћи коју би требало набљудавати, а која је нашем земљораднику мал не девета рупе на свирали. А чистоћа на гумну први је услов чистоће зрна. Колико пак чистоћа зрна упливише на цену жита сваки је искусио.

Код нас не праве *стална гумна*, но привремена и то сваке године на другом месту. Често ћемо видити код једног газде, да је направио и два гумна, бајаги да му је лакше оврћи и да много времена не изгуби. Овака радња показује само неумешност у своме послу, оскудицу сваког распореда у раду, најзад и леност. Гумна, па ма она и привремена била, *нека су код куће*. Јер пре свега, и ако је лакше са њива вући сламу но жито, твоје ти је жито увек пред очима, чељад су ти сва на окупу, сламу и плеву можеш одма сденути (за време вршаја) и у случају кише, можеш овршено жито, одма склонити и од квара тако сачувати. Најпосле, пошто много стрва при нашим вршидбама има, то ће га твоја живина моћи врло добро употребити — док би оно у пољу пропало, односно отишло на храну разних, често и штетних птица.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

Трулење кромпира и сретство против тога

(Реч у своје време)

Трулење кромпира проузрокује болест Peronospora infestans која је у роду са пероноспором (пламењачом) болести винове лозе. Ова болест појављује се обично у влажним годинама. Болест се покаже најприје на лишћу, проузрокује на истом из почетка прикасте, а кашње црне мрље, док најпосле васколико лишће непропане. Трулењем њезини органи размножавања, падају тада на земљу и услед кишовитог времена, дакле кише, продиру у унутрашњост њезину, све дотле док не наиђу на сам кромпир у коме се угнезде, — По све добро сретство против ове болести састоји се у шприцању или прскању кромпирове биљке са модром галицом и гашеним кречом; исто ово сретство употребљава се и против пламењаче, болести винове лозе. Ово сретство опробавали су немачки стручњаци на ратарској школи у св. Михелу у Тиролској, те га особито својим ратарима препоручују.*)

За таке опите, они су један део поља добро стајским ђубретом нађубрили, поорали и кромпир посејали, затим кад је биљка већ прилично ојачала, прскали јој лишће; биљке пак, на другом делу поља нису прскали него их оставили њиховој судбини па су ове резултате постигли:

	Кромпира по хектару			
	здравог кромпира у м. цен.	болесног трулог кромпира у м. центи.	здравог и болесног скупа у м. центи.	у процентима болесног кромпира
2 пута шприцато са растопином модре галице и креча	204·8	7·7	212·5	3·7
Не шприцано -	43·3	63·5	106·8	59·5

Прскати треба два пута и то: прва пут половином месеца јуна, а други пут 2—3 недеље после првог прскања.

Растопина од модре галице, креча и воде приређује се у овом размеру: На 100 литара воде узме се 1 килограм модре

*) Први чески пољоделски лист „Hospodar českoslov." препоручује прскање кромпирове биљке растопином креча и модре галице. — Писац.

предавања, буду обраћали окр. одборима, те да ови нареде општ. судовима, да поред других послова својих на збору, имају и ова предавања, управо да се тако тај рад озваничи.

Доброс. Јовановић. Мисли, да се поради на надлежном месту, те да се полиција не меша и с њом нема никаква посла око ових ствари. Ако већ не може бити другојаче, а оно да стални окружни одбори нареде општинским судовима, те да, ако се који пријави за предавања, стављају на дневни ред, поред других послова, и то.

Председник. Ова би тачка, као нова, била прва и гласила би овако:

„1. *Да се свршеним питомцима Ратарске Школе, и школованим пољопривредницима стави у дужност: да у свакој прилици на зборовима, заветинама и т. д. поучавају пољопривреднике о напредним пољопривредним радовима, и тиме подпомажу ширење стручног знања у народу.*

А да би они могли у томе успешније да раде, да стални окружни одбори, на захтев свакога, који хоће да држи предавања, службено препоруче општинским властима, те да оне, поред својих општинских послова, и то збору објаве и сматрају такође као општински посао.

Председник. Прима ли збор ову овако прочитану тачку 1.

Збор. Прима.

Председник. Изволте чути сад тач. 2 (чита напред тачку 1.) Хоће ли који да говори?

Збор прима тач. 2, као што је прочитана.

Председник прочита тач. 3 (пређашња тач. 2) и пита хоће ли који о овој тачци да говори.

Секретар Вића Матић. Говори о установљењу повчаних завода за пољопривреднике и вели, да је по његовом мишљењу ово најважнија тачка рада зборског. Наводи с каквим се повчаним неприликама бори наш сељак и какве зле последице од тога произлазе, не само за ред земљораднички, него и за свеколику привреду нашу. Напредну пољску привреду не може да замисли без добро уређеног кредита земљорадничког. Специјално о предложеном пољопривредном кредитном заводу наводи, да би он требао да буде центар заводима, који би се имали по свима окрузима по једним правилима установити, те да би тако ти заводи стајали на правилној основи. Мисли да би овим заводима по окрузима требало да рукују стал. окруж. одбори, и да они изнађу најсходнији начин за остварење њихово. Мило му је што је већ подунавски окружни одбор узео у руке оснивање окружне задруге и од срца жели, да се и остале окружне скупштине угледају на њега.

Добр. Јовановић. Слаже се са Матићем и сам тврди изнешене мисли о овим заводима. Поред овога још је и за то, да би требало повчане заводе и по срезовима засновати.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

галице, коју пре тога треба у млакој води истопити, затим $1\frac{1}{4}$ до $1\frac{1}{2}$ килограма гашеног креча, и то баш онаког, каки се у нашим кречанама налази. Галица се и креч добро измешају и на сито процеде, те саспу у 100 литара воде, добро све у бурету измеша и после мало по мало лева у прскаљку од пламењаче. На један хектар кромпировог поља довољно је 10 хектолитара ове растопине.

Неки препоручују два, а неки три пута прскати кромпирову биљку, но ми ћемо се повести за искуствима стручњака Маха, који препоручује гиролским ратарима да само по два пута кромпирову биљку и то по горњем рецепту прскају.

Ево рачуна при издавању за ово прскање: за прво прскање узме се 10 хектолитара а за друго исто толико, т.ј. у свему 20 килограма модре галице и 30 килограма гашеног креча, 1 килограм модре галице кошта 70 пара, а 1 килограм гашеног креча 5 пара, то ће издатци за прскање износити:

30 килограма гашеног креча 5 пара — 1·50 динара
20 „ модре галице 70 „ — 14 „
Укупно 15·50 динара

Сравнимо ли ову суму са штетом, коју наноси трулеж на кромпиру, то можемос пуним правом рећи, да је ово сретство по све јевтино и лако га је извести. Није ми познато, да ли у Србији имаде ове болести на кромпиру, али у већем делу Босне, особито тако у Посавини реткост је видети на чаршији здрав кромпир, све је то мање више заражено. Наша пословица вели: „игра медо око куће, доћи ћо и пред наша врата,“ а дај боже да не дође.

Љубомир Стјепановић

ГЛАСНИК.

Удружење за набавку пољоприв. справа и семена и за поправку домаће стоке. Земљорадници села Суботице у срезу поцерском окр. подринском образовали су овакво удружење и већ ове године набављају преко Срп. пољопр. друштва машину жетелицу. Удружење је прописало и правила, по којима се оснива и ради и поднело их је и Срп. пољоприв. друштву на преглед и оцену. Друштво је драговољно прихватило и са своје стране намеру овога удружења, те му поручило одмах тражену машину а прегледаће и оценити и поднесена правила.

Ово је први случај, где се привредници целог села удружују, да заједнички набављају потребне им справе, семење и приплодну стоку, што сваки посебице не би били у стању да учине. А ово је, према нашим материјалним приликама и најбољи пут, да се ускори и потпомогне напредак у пољској привреди у појединим селима крајевима па и у целој земљи. Желимо му успеха, а уверенисмо, да ће примеру овога села следовати и млога друга.

* * *

Јавно предавање с практичним радом на добру Срп. пољоприв. друштва у Шапцу. Срп. пољоприв. друштво приређује на своме добру у Шапцу 28. и 29 ов. мес. јавно предавање *о жетви и о користи жњевења машином жетелицом.* С предавањем уједно радиће се — жњети — машином *жетелицом*, те да присутни поред поуке и обавештења виде и науче у практици како се ради том машином и увере се о њеном корисном раду. Том ће се приликом радити са двема жетелицама разног система и први пут опробати најновији систем, звани „Континентал.“ Предавање и рад вршиће управник друштвеног добра у Шапцу и нарочити изасланици друштвене управе.

Важност и корисност овога предавања и рада за све наше привреднике тако су големе и јасне, да не треба нико, ко је у стању, да пропусти ову прилику, а да не посети предавање и види у практици жњевење машином жетелицом. Нарочито је ова прилика згодна за пољопривреднике из округа Подринског. И ми се с пуним правом надамо, да ће они млогобројном посетом показати и овом приликом како радо теже и желе да виде и науче се у напреднијем и савршенијем раду, па да то и затим на свом имању примене.

Не пропустите докле, сви ми пољопривредници, ову згодну прилику, већ похитајте и посетите ово предавање!

БЕЛЕШКЕ.

Уништавање гусеница мрава и лисних ваши

Поред свих несрећа које је проузроковала овогодишња јака суша има још једна, која се састоји у томе, што је та суша била врло повољна за навалу гусеница, мрава и лисних вашију. Сав зелен и све плодно дрвеће постало је плен тих инсеката.

Начин како да се они униште Блин је резимирао у следећем, и ми хитамо да то саопштимо нашим читаоцима.

Гусенице. Употребити следећу смешу:

вода	100 литара
црни сапун	450 грама
гас	20 литара

Треба прво скувати сапун у води, и ту врелу воду усути у гас, и десет до петнест минута треба ту смешу јако и брзо мешати.

У тренутку кад треба ову смешу употребити, ваља јој дати 10% воде.

Чим гусенице нападну пупољке, одма треба ову смесу употребити помоћу једне штрцаљке. На тај исти начин треба попрскати и сва околна дрва.

За велике гусенице које прождиру лишће треба употребити ову смешу:

вода	25 литара
сулфур калиума	100 грама
црни сапун	250 „

Треба одвојено растворити сулфур калиума и црни сапун у довољно воде, па за тим, у тренутку да се употребе, помешати и у исто време додати још довољну количину воде, да се направе 25 литара смеше.

Мрави. — Онде треба разликовати мраве који спонадну поља од оних који живе нарочито на плодном дрвећу.

Да се они први униште, треба изабрати моменат, кад су они у мравињаку заједно са јајима; онда се узме један велики дрвени чекић са дугачком држаљом (1,30 до 1,40 мет.) и њиме се удара по мравињаку све док се он са свим не изравни.

Може се такође употребити угљен — сулфид (сумпор — угљеник.) За то треба предходно каквим концем избушити руне у земљи и онда у сваку руну усути од прилике 25 до 30 грама сумпор — угљеника.

Неки опет препоручују да треба ашовом скупити мраве и бацити их у један котао воде на којој плива један слој, од 1—2 сантиметара дебели, од зејитина. За тим се једним штапом помеша та вода, да се сви мрави подаве.

Скапали лимун и вода у којој су кувани раци удаљавају мраве.

Што се тиче мрава који живе по дрвећу могу се добити повољни резултати, ако се по земљи око стабла метну левендле (lavandula.)

Да се они удале врло корисно може послужити и конопљан зејтин измешан са чађу, или струготине од дрвета.

Лисне ваши — следеће може се тако исто повољно употребити и против мрава:

црни сапун	2 кгр.
натриум карбонат (сода)	2 „
Гас (петролеум)	1 литар
Вода	100 литара.

Треба прво растворити соду и црни сапун у млакој води, на пошто се она расхлади додати гас и помешати.

У опште је много боље уштрцавати у вече, како би се тиме могло избећи сувише велико испаравање; а ако је икако могуће треба и штрцање почети одоздо па на више, како би се на тај начин могла оквасити доња страна лишћа.

Ружина лисна ваш уништава се помоћу *карболне киселине*. — Треба растворити.[1]) једну малу чашицу карболне киселине у један котао воде, и том водом поквасити руже (лишће.)

Лисна ваш *крсташица* (купуса и т. д.) најбоље се уништава следећом смешом:

гас	62,2
обичан сапун	1,6
вода	36,2
	100

Прво се греју заједно вода и сапун и тако врела, та смеша се помеша са гасом; при том треба од прилике мешати за 10 минута једном метлом од бресовине. — Расхлађујући се та смеша постане густа као кајмак. При употреби, 20 делова те смеше помешају се са 80 делова воде, и онда се та вода употребљава помоћу штрцаљке.

Ово треба радити сваки други или трећи дан.

Врло повољно се може употребити и сок од дувана.

Треба га помешати са 15 до 20 пута толико воде, и онда се том водом маже доња страна лишћа, или млади изданци.

Кад се употребљава црни сапун, врло је корисно сутра дан опрати лишће поливањем простом водом. За тим се лишће може посути пепелом.

Лисна ваш на *шљиви* може се уништити следећом течношћу: Растворити 35 грама црна сапуна у један литар пруће воде, оставити да се разлади, и за тим додати 60 грама алкохола мешајући непрестано. Једном тврдом четком треба том водом намазати сва она места где има тих вашију, а у пукотине треба њу уштрцати.

Ово су у неколико речи најобичнија средства противу гусеница, мрава и лисних вашију; али ће бити, од користи да се поред њих употребе још и друга средства, која ће једно друго допуњавати.

Тако:

У зиму треба остругати све старе коре, како оне неби могле послужити као легло ларвама тих инсеката;

За време орезивања а и доцније треба пажљиво прегледати грање, и скинути сва гњезда и јаја гусеница а тако исто и све плодове који су начети;

Дрвеће са дугачким стаблом треба пошкропити хлорном водом, сапуњавом водом, кречном водом или слапом уваром од пелена соком од дувана, од ораха, од quassia amara или најзад и гасом раствореним у води и т. д. и т. д.

Што се тиче шпалирног воћа, кађење са дуваном даје врло добре резултате. Ево како се ради: над дрветом се разапне једно платно, које се горе и са стране утврди за зид, а доле остање слободно. Кад се ово уради, онда се под тим платном наложи ватра од парчета дувана.

[1]) В.Тежак" од 1892. бр. 36, стр. 357.

Најзад, као опште правило, сваке треће или четврте године треба мазати стабло и веће гране смешом од кречног млека и чађи. Ово може ди сачува дрво од напада разних инсеката па чак и од разних гљива.

А.

Колико може бресква да траје

Врло је ретко видети бресквy, па ма била каламљена на бадему или шљиви, да траје и добро успева више од тридесет година. Истина има бресква које трају и седамдесет година, а причају да је била једна бресква која је у својој стотој години давала добар плод, али то су изузеци. — Овај релативно кратак век долази услед исцрпљења земљишта где бресква расте. Обрађујући како ваља то земљиште, може се у неколико продужити век бресквe.

Да се шљиве сачувају

Шљиве се могу добро сачувати један до два месеца. — За то је нужно обрати их мало пре но што потпуно сазру, изложити их на ваздух како би се добро исушиле, за тим их треба завити у меку артију и оставити их на какво заклоњено место: орман, фијока и др. где би биле заклоњене од влаге

Могу се тако исто шљиве прострти али само на здравом и мрачном месту, по сувој слами и покрити каквим платном или још боље вуненом поњавом. И на овој се начин могу добро сачувати.

—О.

ДОПИСИ.

Пожега, 18. Мај 1893 год.

Одавна се нисам јавио „Тежаку" с извештајем о кретању пољопривреде у овом крају. Узрок је у томе: Што сам очекивао неће ли се подесити време да јавим добре гдасе; па све некако неиспада лепо.

Март смо имали снежав, променљив и хладан, а о Јануару и Фебруару да и неговорим. Замислите, да је Март и сишао, а још ни врба, за дивно чудо, није отпочела листати.

Април је такође био хладан и ветровит без кише; те су нешто ветрови а нешто сунце земљу исушили. Због тога је велика тешкоћа за орање била, све до пре неки дан, докле није пала киша; а та хладноћа и безкишност биће узрок, те ће и кукурузи ове године бити слаби.

И траве су због тога рђаве, нарочито брдске.

На више места воћњаци су се осушили; а они, којима није то зло нахудило, добро су понели, и у изгледу је: *Да ће добро родити.*

Пшенице су махом слабе.

Здравље у стоци савршено влада. Стока је у опште на цени.

Ове године, заузимањем опдашње подружине, отпочета је сетва детелине у овој околини. Посејана детелина поникла је и познаје се да је напредна.

Драг. Н. Ланчевић.

Адрони на Св. Тројице. 1893 год

Због јаких зимушњих мразева, многи су се вотњаци посушили. Понајвише страдали су млађи вотњаци и садови, и то они, који су засађени на јачим — плодијим — земљиштима, и који су прошле године услед „медњике" остали рано без листа, те су у новну јесен понова потерали лист и леторасте, а неки и цвет. Шљиве које нису промрзле и осушиле се, цветале су и за сада добро понеле.

Остало воће је такође добро понело, изузимајући кајсије и брасе, који су већином прокрпли и осушили се.

Стрижење у овоме крају мало се сиђу, а што је посијано, за сада су добре као овиме тако и јаре.

Због многих вода, угарење за кукуруз није се могло отпочети у пољу до почетка месеца Априла. Како је месец Април скоро цео био сув и нестворит, то и угарење је ишло врло споро и било хрђаво, због чега ће ове године много њива остати необрађених. Сејање кукуруза одпочето је у другој половини месеца Априла, но како је многе сеже превариво — надало — нарочито, које је прошло-годишње и од белог кукуруза, то су многи били принуђени поново преорати и засејавати своје њиве.

О воћу свет има двојако мишљење.

Једни тврде, да је семе од белог кукуруза слабо и лако подлеже хладноћи, те због тога, да је усled јаких зимушних мразева промрзло, или пошто је скоро непрестано све досада пролеће било хладно, надало је у клијавости и није могло да никне, у шта ја верујем; а опет други тврде да није могло ничег зато, што су прошло-годишњи усеви скоро тако рећи сви тополобитни и штурави, те и као такови ни клијавости немају. Оваково мишљење је оправдано, и има места, јер је прошло годишње лето било цело неподесно за успеваше и рашење, због чега су и летине махом биле тополобитне и остале штуре и неразвијене, а као такве инклинацности неиогу имати.

Прашење раније посијаног кукуруза где семе није надало, одпочеће кроз који дан.

Траве су добре и изгледи су да ће отков добар бити. Паше за стоку такође доста има.

Пчеле су добре, и почеле су се ројити пре неки дан.

Стока је за сада привлачна, и скоро никаквих заразних болести није било.

Цена је стоци добра.

Максим Т. Боговаџ.
ековом.

СТЕЧАЈИ

За пољопривредни календар за 1894. годину, потребни су ови радови — чланци.

1, Које су најважније поправке пужне у запату наше стоке?

2, Важност и потреба ђубрења, како се ђубре прибира и на ђубришту чува и како се ђубрењак подиже. —

3, Гајење живине за подмирење домаће потребе и за извоз.

4, Прерађивање, чување и спремање воћа за извоз. —

5, Како се стока из даљине најудобније преноси железницом?

6, Угледно сеоско двориште, са станом и пољопривредним зградама.

7, Састављање и закључивање годишњих рачуна за мање угледно добро у Србији. —

8, Из ситнијих пољопривредних и сродних грана: споредна зарада за земљоделски сталеж. —

9, Домаћа опробана средства за лечење најчешћих болести народних.

10, Заразне болести код марве, предохрана и законске мере против истих.

11, Чување пчела преко зиме, и први радови око њих у почетку пролећа.

12, Приповетка с пољопривредном тенденцијом.

Чланци треба да су популарно написани и по могућству кратки. Који буду примљени и у календару печатани наградиће се са 80—100 динара печатани табак; који не буду печатани у календару а оцене се као добри, печатаће се у „Тежаку" и наградити онако, како се награђују и остали радови.

Позивају се и умољавају стручни писци, који су вољни да пишу за календар коју од означених тема, да их поднесу друштву најдаље до краја месеца Јуна ове године.

Бр. 1226. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва 26 маја 1893 год. у Београду.

КОШНИЦА ЂЕРЗОНКИ

АМЕРИЧКОГ СИСТЕМА

Има на продају *по 15 динара комад.*

То су положене сандучаре; оквири се ваде озго

Поруџбине прима и извршује Српско Пољопривредно Друштво за готово.

Садржина: **Чланци**: Калемљење ластарима „зелено" или летње калемљење лозе. — Рад на сатар (жетва и вршидба) — Трулење кромпира и средства против тога. (Реч у своје време). **Гласник**: — Удружење за набавку пољоприв. справа и сеоска и за поправку домаће стоке. — Јавно предавање с практичким радом на добру срп. пољоприв. друштва у Шапцу — **Белешке**: — Уништавање гусеница мрави и лисних ваши. — Колико може бресква да траје. — Да се њиве сачувају. — **Дописи**. — Стеча).

Цена малим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА **Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ**

чт. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА И БАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД НА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД
Цена огласима наложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 26. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 27. ЈУНА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

О употреби „нових боја“ за бојадисање пиротских вунених тканина.

„Нове боје“ зову се још и *анилинске боје*. Тај назив долази од речи *анил*, како Португалци зову чивит, одакле је први пут и добивен анилин, а из анилина је опет направљена прва „нова боја.“ Из чивита добивен је анилин 1826. године а доцније нађен је и у катрану каменог угља. Али, анилин налази се само у малим количинама у поменутом катрану а још од много је мањега значаја за прављење анилинских боја, добијање анилина из чивита. Анилин, та чувена уљаста, безбојна течност, која се и особеним мирисом одликује, фабрички се производи из једне друге течности, која се такође само у већим количинама по анилин, у катрану каменога угља налази, и која се зове *бензол* (главни саставни део бензина, познате течности за вађење масних мрља).

Још 1835. године опазила се особина анилина, да под извесним хемијским променама, прелази у лепе боје. Године 1853. произведена је тек из анилина једна плаветна боја и требало је још три године да прође, па да се нађе, да се том бојом могу тканине да бојадишу и то је дало повода развитку индустрије „нових боја,“ која је данас једна од најснажнијих грана велике хемијске индустрије.

И код нас, прилично се троше „нове боје.“ Прошле 1892. године увезено је за Србију 428 метер. цената „нових боја“ у вредности на 300.000 динара.

Већ од поодавна, а као што сам сазнао нарочито од 1886. године чују се жалбе, како се „непостојаним новим бојама“ бојадишу и пиротске вунене тканине. Међу тим бојаџије у Пироту одричу и бране се, да они нити су узимали, нити сад узимају „нове боје“ и шта више сами траже да се строго забрани употреба тих „нових отровних боја“ као и у опште продавање тих боја приватнима, јер веле да су само бојаџије у стању, боје да разликују а и с тога, што данас „чак и сељаци и сељанке широм купују нову боју“ под изговором, да њоме боје пређу за плетиво чарапа а у ствари да тим бојама боје и пређу за ћилимове. Тако се правдају бојаџије, али опет с друге стране њих највише и криве, доказујући, како су они баш први и отпочели „нове боје“ да примењују, па им сад није право, што су се и жене извежбале у употреби „нових боја“. По себи се разуме, да је то противно интересима наших бојаџија и држи се, да је то главни узрок, што и они траже да се употреба „нових боја“ забрани. Према знатним количинама „нових боја,“ које се у Србију увозе, нема сумње да се наше бојаџије, поред све њихове одбране, у велико тим бојама служе.

Познато је, да се „нове боје,“ поред своје ванредне лепоте одликују још и тиме, што могу лако да се употребе и с тога је примена „нових боја“ ванредно распрострањена. Међутим зна се какав глас оне код нас имају. Велика је повика да су нове боје непостојане па чак и отровне. Такво мишљење о „новим бојама“ јако је распрострањено и нека ми се допусти да кажем, у колико је оправдано.

Мишљење, да су „нове боје“ и отровне, долази отуда, што се у почетку фабриковања тих боја узимало једно арсеново једињење, којим се из анилина правила позната боја *фуксион*. Из фуксима, који је заиста имао отрова, прављене су многе друге „нове боје“, у којима такође беше отрова. Али, сад је фабриковање фуксима и других „нових боја“ толико усавршено, да у њима нема ни трага отрова, као што је н. пр. арсен. Испитујући разне „нове боје,“ које се код нас продају, имао сам довољно прилике да се уверим, да се и код нас не налазе више те пређашње отровне „нове боје.“ У једном јединoм случају и то по несрећи баш код једнога овдашњега ликерџије наишао сам пре неколко година на једну кутију старога отровнога фуксима, којим се исти ликерџија, за фарбање црвенога ликера служио!

За то, што се нове боје не само у текстилној индустрији, већ и за бојење пића и јестива употребљавају, испитане су како оне у опште на организам дејствују. Ова токсиколошка испитивања вршена су нарочито у хигијенским заводима универзитета берлинског и лионског и резултат је тих испитивања, да се многе од „нових боја“ могу без икаквих штетних последица по здравље да употребе чак и за фарбање јестива и пића. Већ од подужега времена истиснуте су из трговине оне отровне „нове боје,“ и ове које се данас фабрички производе, с малим изузетком могу се без икакве опасности по здравље људско, у *текстилној индустрији* употребити.

Услед тога, што се код нас још и сад нове боје сматрају да су отровне, и да би се из тог узрока, као што се мислило, употреба нових боја могла забранити, послате су ми једном из Пирота разне проба „нових боја,“ па и том приликом такође писам наишао ни

на једну боју, која би по здравље људско била шкодљива, и уверио сам се, да су то оне исте боје, које и у другим страним индустријским земљама налазе општу промену у текстилној индустрији, а и да напослетку исте нигде не сматрају, да су отровне. Шта више, у неким страним земљама (у Француској Немачкој и др.) допуштено је, да се неке од тих боја, као што су малахит зелено, хофманово љубичасто флоксин, алкана плаво, боје, које су се међ онима налазиле, које су ми из Пирота послате, да се те боје без зазора могу употребити и за бојење животних срестава.

Из хигијенских обзира, као што се види, не би се дакле могла у текстилној индустрији забранити употреба „нових боја."

Да су којом срећом нове *непостојане* боје и шкодљиве по здравље људско, лако би било решити питање о употреби „нових боја." Али, како то није случај онда се мора потражити други начин, како да се из употребе код нас истисну извесне „нове" а *не постојане* боје и како би се у опште могао код нас промет „нових боја," регулисати.

Пре свега морам да констатујем, да се за „нове боје" не може рећи, ни да су све непостојане. Има их које су мање а које су више постојане, неке од њих пак постојаније су и лепше и од „старих боја."

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

РАД НА САТАР

(ЖЕТВА И ВРШИДБА)

(НАСТАВАК)

Рекосмо да гумна треба правити код куће, али и кад га код куће правимо, правимо га *стално*. Место за гумно одређено, треба с једног ашова дубоко прекопати и ту земљу извући и употребити је у башти или за мешанац ђубре (компост). На њено место треба навући чисте (а не ђубревите) *жуте иловаче* земље, али тако да дође у 3—4 ката (слоја). Између сваког ката треба де дође један танак слој плеве, и онда редом кат по кат добро маљевима убити. Ако би иловача била и сувише сува, треба је мало водом полити, ово је потребно и због тога, да се плева што боље са земљом измеша. Плева спаја земљу и неда јој да пуца и прска. Горњи слој (површину) гумна кад се добро убије треба полити водом, па онда мало дебљим слојем сламе покрити и оставити га тако да се осуши. Сунце не сме допрети до гумна пре но што се осуши — дакле оно се сало у ладовини и помоћу ветра сме сушити. Од сувише јаког ветра при коме би земља испуцала, брани слама. Кад је се тако гумно осушило, онда треба дићи сламу и оставити га упливу сунчане топлоте. Површина ће на сваки начин по негде испуцати, но ако пукотине нису велике, не мари ништа; ако су пак велике, треба их попунити иловачом и та места понова убити маљем.

Поред доброг убијања треба у главном пазити на то да гумно буде *потпуно равно*, а не грбасто и са удолицама. На равном гумну много се боље врши, но на неравном и мање је квару изложено.

Овако направљена гумна трају тако рећи вечито и на њима нестрви се жито тако много, као на обичним, а што је најглавније, будући није изложено таквом квару као обична гумна, *жито нам је много чистије, нарочито нема земље у њему*. Овака стална гумна *треба покрити*. Знам да ће се многи не само зачудити, но и насмејати, кад чује да гумно треба и покрити. Али не треба ни да се чуди ни да се смеје. Има то својих врло добрих и користних страна. Прва и нај-

ПОДЛИСТАК.

ПРВИ ЗБОР СВРШЕНИХ ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ)

(наставак)

Секретар Матић. Није противан, да и срезови створе такве заводе ако т. ј. могу, али мисли да они немају толико финансиских извора, да те заводе могу основати и одржати. Наглашује даље, како се данас продаје кукуруз 5—6 динара, а пшеница 8 дин. од 100 кила, а пошто зеленаши узимљу док је још на класу, о томе не треба ни говорити. Тога не би било да ових завода има, на које би се пољопривредници могли ослонити. Опет тврди, да је ово врло важно питање по нас економе и привреднике за то је, да се ови новчани заводи оснују, па ма на који било начин и ма где.

Ал. Мијоковић. Не мисли опет да се са установлењем ових завода, како предговорници наводе, може постићи жељена цељ и од овог може имати — надати се што скоријој помоћи, јер држава не ће моћи поверити неку хиљаду новаца појединим. Треба сами да гледамо да се помогнемо и да овај завод заснујемо, ако хоћемо брзе помоћи, иначе још ће се дуго чекати, ако то оставимо да нам други уреди и заснује овакав завод.

Секретар Матић. Моли г. Мијоковића да му не замери што се с њим не може сложити и што се његовом предлогу не може одазвати. Наводи, да смо ми врло немоћни да сами сваки у својој околини овакав завод створи, и да би нам ипак поједини прекупци производе по јефтину цену куповали и тиме економни развој слабили. Ми сами себе можемо заштитити само заводима у оваком, ширем, смислу.

Ж. Златић. Слаже се са Вићом и објашњава тешкоће при узимању новаца од Управе Фондова, где су земљорадници могли само узимати новац, а како се овај дуг данас наплаћује, то имамо прилике често да видимо, да се само продајом долази до повраћаја.

Ал. Мијоковић. Жали што се у овом питању удаљујемо. Изгледа да хоћемо да говоримо о спасу државе; оставимо ми то другима, има их за то меродавних, који су позвани, па нека се и старају. Ми треба сами да у овоме питању створимо што је потребно — нужно, па ма и у мањем, а не упуштати се нешто на велико.

Секретар Матић. Не мисли он да се овде говори о спасу државе, него о томе: на који ће се начин унапредити наше економно стање, и мисли да ми овде само то покрећемо, а разуме се, да ће то меродавни кругови и људи, који желе напретка пољопривреди, то прихвати и привести у дело.

Мил. Урошевић. Говори за предлог г. Мијоковића и брани његове разлоге; жали што нема при руци правила подунавске задруге, па да ове убеди о овим задругама, да се може све учинити само треба воље и пожртвовања па све може бити. Ето и та подунавска задруга није тражила помоћи од државе, па изгледа му да ће остати жива.

главнија је та, што не можемо бити оштећени наглом променом времена. Знамо сви добро каква је то невоља и велика штета, кад у по вршаја, или тек што хоћемо прву сламу да вадимо, појаве се облаци и осне се плаха киша, која нам вршај не само онемогући но и упропасти. Кров над гумном, сачувао би нас од те штете, и ми рахат можемо и даље вршидбу продужити. Друга добра страна покривеног гумна, та је, што нам оно може да замени врло добро плевне за оставу сламе и плеве преко зиме, и тиме нам уштеди један приличан издатак. Трећа му је врлина, употребљивост његова за смештај разног оруђа, алата и кола, која не треба да су изложена сунцу, киши, снегу уопште квару.

За покривање гумна најбољи материјал дају оне лепе асуре *од ражне сламе*, какве се још виђају у новим нашим пределима. Истина тамо их врло користно употребљују само као простирач у собама за спавање, али су тако исто практичне и за кров. Лаке, јевтине, а међутим сваки их може лако направити — оне су саме по себи препоручене.[1]

Покрите ваша гумна, нећете се кајати!

Ми смо нарочитим нагласком ударили на реч „*чистоћа*" на гумну и при вршидби.

По себи се разуме, да је сваки увидео, да није ни мало *лепо*, ни *чисто* ни *користно*, кад се у вршај пусти и гуска и пиле и свињче да својом безазленом сурлицом мало прорије кроз жито. Па кад је све то сваки увидео, мислим да неће то више ни допуштати. Дакле о томе нећемо више ништа ни говорити.

Али има нешто друго, што наши земљоделци не виде да им фали при вршају, и тај недостатак — који он може без пребијене паре попунити — много нечистоће и ђубрета у жито уноси, нарочито где се још лопатом жито веје. Тај недостатак јесте немање *добрих и меких метала* за счишћавање гумна. Нигде скоро код нашег сељака нисам видио метлу од метлице на гумну. Понајбољу видио сам од тање брезовине, па и ова често је већ отрцана. Махом су метле од грања разних дрвета а често и трња. Оваке метле много гребу гумно, и земљу са житом измешају, а нашим обичним гумнима мало и треба па да изгубе значај гумна. Ова земља се не да лако издвојити обичним решетима (ветрењачама) од пшенице, а лопатом никако.

Кад би какав странац наишао на наш вршај и видео какве су метле, рекао би: *крајне убожество* и окренуо би од жалости главу. Али док би изашао на њиву и видио кукуруз у највећој бујности, окренуо би се опет, па би казао: *крајње незнање и немарност*. Где год кукуруз успева, ту тако исто добро успева и *метлица*. Опервази сву твоју њиву кукуруза метлицом, па зими кад немаш никаква посла, седи па направи од ње метле и за своју потребу и за продају у вароши. Лепа се пара за метле може узети — али што је најглавније, твоје жито до године неће имати по 5—8% грумења земље, но једва 1% и то прашине. Чујте па и послушајте. —

Жита се најбрже и најбоље вршу машинама — вршалицама. Ових има три врсте: *ручне, на витао и парне вршалице*. Ручне се сада врло мало употребљују, па и то тамо, где се жита само за домаћу потребу сеју, дакле у планинским пределима који су више на сточарство упућени.

На витао вршалице разних су величина; обично су удешене за *два* или *четири* коња или вола. Оне, што су удешене за 4 коња, могу дневно јечма и ражи

[1] У новије доба изнишљене су нарочите машине за прављење ових асура (Strohmatte). Где оне имају и друге и веће употребе, машине су на своме месту.

Добросав Јовановић. Слаже се са Матићем; износи тешкоће, да сами земљорадници предузимају заснивања овога завода; али не мисли да треба држава да стоји на врхунцу, већ само стални окружни одбори и срезови. Треба се учити да сами што радимо самоуправно, а не да ко меша прет и одозго.

Председник. Објашњава, какав задатак имао би тај велики — централни — новчани завод и његов однос према мањим пољопривредним новчаним заводима. Упоређује овај завод с Народн. Банком и утицај њен на варошке штедионице и задруге. Пре оснивања Народне Банке овакви заводи нису могли просперирати, а сад они снажно потпомажу кредитом трговце и занатлије, а то све чини кредит, којим Народна Банка потпомаже те мање заводе. Пољопривредници одиста немају за сада могућности, да такав завод оснују, јер за то треба велике новчане готовине, које у њих нема, но је у рукама — поглавито трговаца. За то налази, да држава треба да узме иницијативу за оснивање таког завода и да га својим средствима потпомогне. Није противан да оснивање окружних, среских па и општинских новчаних завода, узму у руке стални окружни одбори.

Ал. Мијоновић. Објашњава своје гледиште о овим заводима и износи рад данашњих грађанских штедионица, побија бојазан о каквим великим трошковима за оснивање ових завода.

Секретар Матић. Објашњава збору свој први говор. Вели даље, да се у томе не ситничари са стварањем ових завода по срезовима и општинама, бар за сада за ово време док се одпочне и увиди може ли се што са овом урадити, па доцне може колико хоће; јер ако тако остане, онда се тим не може постићи оно чему се тежи.

Председник. Говори противу бојазни говорника односно великих трошкова око одржавања овог завода.

Помиње даље, да је било и у скупштини Народне Банке говора о установљењу једног одељења за хипотекарне зајмове. Има уверења да ће се и Управа Фондова претворити у „хипотекарну Банку." Најзад моли збор да усвоји, те да држава остане као главни фактор, на онда окрузи и срезови.

Да би се даље прекратио говор, прочита стилизовану *3-ћу тачку*, која би гласила са допуном:

„*Да се од стране државе потпомажу заводи за кредит земљораднички установљењем једног великог пољопривредног завода. Окружне скупштине, срезови, па и пољопривредници једне општине треба да покрећу оснивање окружних и среских пољопривредних банака и општинских пољопривредних задруга за узајамни кредит и штедњу.*"

Председник. Прима ли збор ову и оваку 3-ћу тачку.

Збор. Прима.

Председник. Ставља на претрес 4 тач. (види напред т. 3).

Збор. Прима без измене.

Председник ставља на претрес 5 тач. (види напред т. 4).

Добр. Јовановић. Моли да се ова тачка ближе објасни.

Председник. Објашњава и напомиње да се овде разуму: одношаји службености, употребе општин. утрина и шума, пољска полиција, истицање интереса домаће пољске привреде при прављењу трговинских уговора и т. д.

(наставиће се)

до 4.000 кил. оврћи, пшенице до три хиљаде килогр. Ове што су за 4 коња, обично и *вeју жито* одма при самом вршењу.

Парне вршалице овршу и овеју дневно до 8.000 кил. јечма и ражи и 6—7000 кил. пшенице.

(наставиће се)

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

написао

Свет. Ђ. Гавриловића

(наставак)

Кнопова метода. Смеса свију земаља може се поделити у 12 ближих састојака, који се хемиским манипулацијама могу издвојити у следеће групе:

А. Губитак у жарењу

1. Хидроскопска вода 2. Везана вода (у саставу) 3. Хумус.

Б. Врсте земаља

1. Хлориди: куњска со.
2. Кречни сулфати:
   а). Анхидрит,
   б). Гипс.
3. Корбонати:
   а). Карбонат талкове земље,
   б). „ кречне „
4. Силициумна киселина и силикати:
   а) Слободна силиц. киселина (кварцов песак),
   б) Силикати:
      аа) Моноксиди
      бб) Сесквирни оксиди:*
         1). Гвожђани оксид,
         2). Глиновита земља.

В. Растворене силикатне базе.

Кноп при свом систему оценивања даје врло велики значај апсорбционој моћи земље, као особини постојаној и пропорционалној плодовитости (рађању усева, приносу земље.)

Он одређује једну *норму, земљу прве класе* по свима важнијим физичко — хемиском особинама и на основу ње чини упоређења при одређивању свију других земаља.

Земља кнопова прве класе треба да има:

Сесквирних оксида . . . . . 16—20%

Моноксида . . . . . 2—3%

Угљокиселог креча

(Израчунатог по 10% раствору са хлороводоничном киселином . . . . . 3—5%

Угљокиселе магнезије . . . . . 0·5—1·5%

Растворних јединења (калија, натрона, оксида креча и магнезије, гвожђаног растворних у 10% НСЛ 8 - 20%

Хумуса . . . . . 3—5%

Апсорбциона моћ . . . . 50—100%

Један ил други од ових чиниоца могу се свести, код једне земље и на 0.

У опште могу се чинити следећи закључци:

1. С порастом губитка при жарењу расте и доброта орнице, јер сва три чиниоца (или члана) који излазе при жарењу последице су процеса истрошавања, тако да висок губитак у жарењу показује увек да је истрошавање у велико напредовало.

2. Сољне земље изузетно могу заслуживати пашу пажњу. 0·5% садржине куњске соли могу бити довољни у земљи, да она у слободној природи обрасте сољном флором и да сеноњој може распознавати.

3. Између свију чланова, кварц и силикати, сачињавају по најчешће тело велике већине орница.

Ако се под „губитком жарења“ побројани чланови искључе, јер су тек последица истрошавања и со куњска не буде узимала у обзир за то што је у води растворљива и с тога непостојана, онда се добија природна и константна, за сва времана употребљива подела земаља за обраду, као што следује:

I. Силикатне земље.

1. Глинске силик. земље.
2. Силик. земље оксида гвожђа.
3. Моноксидне силик. земље.
4. Песковите земље или кварцове.

II. Карбонатске земље.

5. Кречне 6. Доломитске или кречно — талкове карбонатске земље.

III. Сулфатне земље

7. Гипсове 8. Анхидритове земље

а према квантитативним односима састојака оне се могу делити у подврсте.

За плодност земље пак од особите је важности апсорбциона моћ исте за амонијак, кали и фосфорну киселину. Узајмица међу апсорбцијом и састојцима земље, може се на следећи начин изразити:

Апсорбција се неће са висином растворених силикатних база па и са величином губитка у жарењу, за тим са преовлађивањем сесквирних оксида у силикату, ако се у исто доба са последњима лиже и количина растворених силикатних база у више процентаљне размере; дакле апсорбција је у главном последица истрошавања сесквиро-оксидних силиката. У појединостима пак има одступања од овог правила, која још нису довољно разјашњена.

Критика физичко — хемиских метода

Кнопова подела земаља у земље: сулфатне, карбонатске и силикатне са њиним подврстама, то је чисто хемиска подела. Разуме се, да су сулфатне па и карбонатске земље доста ретке; већина се земаља мора означити као земље силикатне.

Силикатне земље састоје се или искључиво из чистог кварцовог песка (силицитне земље фалуове), или из сесквирооксидних силиката, или и из моноксидних силиката.

Свима овим врстама својствене су мање ил више повољне физичке и хемиске особине, од којих и њихова плодност зависи. Најзнатнија је од њих моћ апсорбције за биљне материје, а посебно за драгоценије, које се у мањим количинама наоде, и то: за кали, амонијак и фосфорну киселину.

Моћ апсорбције је у главном хемиске природе, и она зависи од силиката с водом, зеолитских састојака ситне земље, нарочито од глине и због тога је и врло важна особина орнице, јер само помоћу ње могуће је да остану и да се задрже врло незнатне количине калија амонијака и фосфорне киселине у земљи те да послуже за исхрану биљну.

Кноп се нарочито занимао испитивањем моћи апсорбционе за амонијак код испитњених земаља.

Из многобројних анализа излази, да је у опште једна земља у толико плоднија, у колико је већа њена апсорбциона моћ, специјално за амонијак. Али на жалост ово само у опште има важности, јер и сам Кноп наводи, како једна неплодна серпентинска земља у Саксонској, поред врло плодне црне земље из Тексаса, показује највећу апсорбциону моћ!

(наставиће се)

*) То су оксиди више — атомни, докле су моноокcиди и оксиди једно-атомни.

НЕШТО О НАШИМ ШУМАМА.

Србија нија била без својих људских становника ни у само предисториско време, па чак ни у време у које се за метале није знало, у тако звано: Камено доба. У испитивању овога доба и прибирању грађе за познавање човека, који је тада у Србији живео, учињени су до сад веома скромни почеци. У том испитивању трагова људскога живота из каменог доба, дошло се н. пр. до непобитних резултата, да је човек у оно време становао већином по пећинама у српским шумама.

У геолошкоме кабинету наше Велике школе има мадена али ипак веома поучна збирка оруђа, начињенога човеком каменог доба за разне циљеве. Од тог оруђа мало се сачувало дрвенине и то дрвених окамина; али кад је народ у пећинама односно у шумама живео, може се из тога слободно закључити, да је дрво као средство за све могуће употребљавано. Међу тим предметима има их највише, који су служили за напад и одбрану. У оно каменито доба најглавније је оружје било бат, који је био од дрвета и од камена.

У прва времена српске државе из и у почетку Неманићске владе, може се казати, да су биле у Србији трговина и индустрија веома неразвијене, народ је тада дакле све своје потребе намиривао сопственом, кућевном индустријом, у којој најглавније место заузима опет израда дрва.

У варошима по Србији, које се у оно време почеше јављати, становаху поглавито Саси, па Дубровчани па остали Приморци. Срби приморци увлачише се тамо веома лагано. Те су вароши биле засноване тек са заснивањем рударства и рударске индустрије, када и трговина доби веома јак полет. Те прве српске вароши састављене су биле од кућа, које су махом биле дрвене, као што је и данас већина кућа по нашим селима. Ту беху од тврде грађе само карван — серајн и џамије, остало све од дрвета, чатме или плетара, исто као и данас у Турској.

Источна полутина Србије јесте област планинска, која обухвата: Шумадију, Подриње, Стари Влах и Подгорину Копаоника а по где што и Топлицу.

Свуда овуда, као и у југоисточној планинској Србији, живи народ и данас од сточарства, нарочито од оваца и коза, постоји обичај бачијања. Стока се на име сеоска с пролећа истерује у планину, где преко целога лета остаје и где се заједнички чува, напаса и музе. Дакле поред сточарења у планинама, имао је највише прилике да се бави — ако у оно време и примитивном — израдом дрва. Али ћемо после видети, како сточарство и у самој Шумадији опада, и прилази се земљорадњи, а томе ће свакако бити последица оголићавање српских планина и нестајање наших шума.

У почетку овога века Србија је била чисто сточарска земља, ратарство је у њој тада подмиривало једва домаћу потребу. Пошто се Србија ослободила од Турака и њихове аге и бегови истерани, и земља у њој припала своме староседеоцу и коначноме победитељу, кад се становништво у њој поче намножавати, стаде се ратарство полако ширити. Али у колико се ратарство јаче ширило, у толико је оно све више отимало поље сточарству. Та парница између ове две привредне гране нашег пољопривредног газдинства, води се живо и данас, али све на штету сточарства; и може се рећи, да је ово већ данас делимично сузбијено. Наши планински крајева, у којима би главна и најкориснија производња ваљало да је стока, сточне сировине и млечна индустија, недају вам јасну слику планинскога газдовања, јер се ратарство мучи да продре и тамо, где му се и најмања згода укаже.

Из овога се опет даде увидети, како су шуме тамањене и сатиране, а дрво буд за што употребљавано, да би тако што више добили зиратне земље, која је као што знамо, као свежа шумска крчевина тако звана живица, могла давати богати род кроз читави низ година узастопце, јер се тада на ђубрење није нигде ни мислило. Ту видимо, како се ратарство развијало не само на штету сточарства, *већ и на штету шумарства*.

Док шуме покриваху највећи део површине наше земље, крчење њихово бидо је стварање поља за земљорадњу, али је већ поодавна ова радња прешла у опустошавање, тако, да данас има крајева планинских, који су, обездрвљени, постали камените пустиње, са којих потоци после јаких киша сносе камен и засипају родна поља и равнице. Велике шумске просторије, које су се виђале по Србији, данас су, на свима приступачнијим местима ишчезле. Таквих просторија има још у југозападној Србији: у водопађи Дринској, за тим у изворноме пределу Колубаре, Љига, Груже и Чемернице, па у водопађи Моравице (Голиске,) Ибра, Расине, Топлице, и напослетку, у простору између Мироча и Хомоља. Укупна просторија које под шумом, које под земљиштем, на коме само шума успевати може, рачуна се да захвата 35 до 40% од укупне површине Србије.

Флора шумска у Србији веома је богата; она има све преставнике средњоевропске шумске флоре, и у колико је испитана, на 220 фела шумскога дрвећа и шибља. Од свега пак дрвећа најпрострањенија је буква: она управо чини основу шумску у Србији, по којој су шуме другога дрвећа у већем или мањем пространству размештене; сама пак чини шуме великога пространства на Мирочу, Хомољу, Медведнику, Јабланику, Гучеву, Јелици, Јавору, Копаонику и Старој Планини, и по свим планинама југоисточне Србије.

У пределима, у којима се четинари људском руком сатиру, њихово место заузима буква, самоникло: она се дакле све јаче распростире. За буквом по распрострањењу долази *дуб* (храст;) он расте обилато по свим равнијим местима и вишим брдима и планинама, а најглавније су му три фела: *сладун или грѐница, цер* и *лужник*. Граница и цер састављају наше најлепше шуме. Граница расте по присојима; њено дрво употребљава се најрадије за грађевине, јер је веома трајашно. Лужник успева најбоље у пљоштама, а лужниковина дура најбоље у води и на влази. Церовина се боље цепа и од граничевине, али није тако дурашна. Као гориво најбоља је церовина а лужниковина најгора. Жир је најбољи од границе, добра му је и та страна, што најраније зри; најлошији је пак од церовине, јер га свиње могу истом онда јести, пошто га мраз опари. Храстова кора употребљује се по каткад и за чињене кожа. Лишће ових фела дуба, добар је и здрав брст за стоку, а сасеца се и у лиснике, где је лизада омало. Шишарка је још и данас важан извозни предмет у Шумадији и Посавини.

Четинари (јела, смрча, бор) чине простране шуме само на југозападу Србије и то у Горњем Подрињу, у водопађи Голиске Моравице и Ибра, на Копаонику и суседним му планинама. Бор чини веће шуме само по Златибору, Тари и око Студенице. Омањи јелаци и омари находе се још на Високу, под Старом Планином, и у Бељаници (Јеловику) између округа Моравског и Црноречког, за тим на Ртњу и Сухој Планини; али су то веома незнатни остаци некадањих пространих јелових и смрчевих шума.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ГЛАСНИК.

Набавка пастува из мађарских завода. — Поводом реорганизације коњарства, купила је Бугарска из незехеђешког државног завода једног, и из баболиског — седам *младих арапских*

пастуха, и то по цену од 2000 фор. Како напосљетку, идуће године Бугарска ће купити, опет у Мађарској, не само пастухе, него и кобиле, ну тада од приватних одгајивача.

* * *

Италијанско вино. Како јављају из Трста, од 27 Августа 1892 до 30 Априла 1893, дакле за 8 месеца увезено је преко Трста италијанског вина не мање од 43 милиона килограма. Шта учини филоксера.

* * *

Виша пољопривредна школа у Бечу. Прошлог зимског семестра бројала је ова школа 224 ђака. Према зимском семестру 1891-2 ове године је виших за 26. По осецима они су овако подељени: У пољопривредиом 92, шумарском 110, културно-техничком 24.

Ђ.

* * *

Други збор свршених ђака ратарске школе. Као што су читаоци из огласа могли сазнати, други збор ових младих економа биће 29 ов. м. у Крагујевцу. На овом збору расправљаће се у главноме питање о установљењу удружења. Још на првом збору, који је био лањске године 2 Октобра у Краљеву, решено је у начелу, да то удружење буде на основи њиховог међусобног помагања за даља унапређења њиховог практичног рада и за штедњу. За то би се и назвало именом: економна задруга за потпомагање и штедњу и, која би врлина исту задаћу, т. ј. потпомагала би кредитом своје задругаре, као што што чине данас многе новчане задруге по варошима. Ну, поред новчане позајмице, економна задруга посредовала би и у набавци справа и свеколиког пољопривредног алата, стоке и т. д. и давала би их задругарима место новчане позајмице, или на отплату. Осим тога, задруга је себи узела за циљ, и да посредује и у бољој продаји производа задругарских, те да и тиме још што потпуније одговори постављеној мети потпомагање задругара. Чланом задруге, осим свршених ђака ратарске школе може бити сваки школовани пољопривредник, и ужикати све повластице, које задруга по својим правилима својим задругарима гарантује. Осим уписнине члански је удео 50 дин. који се има исплатити у року од годину дана. А примаће се и капитал на штедњу, како од чланова тако и од нечланова. Биће можда доста тешкоћа, што су они свр. ђаци ратарске школе расути по целој нашој домовини, те ће манипулација задруге бити доста спора. Али задругари, свесни тога да се само на овај начин могу помоћи да уклоне једну од најважнијих сметња за побољшање свога рада — немање довољно капитала за набавку модерних средстава, настоће без сваке сумње, да отклоне у раду задруге, која би могла од њих потицати, не буду. Важно је питање и где да буде место тога завода. Но и ту ће се нашла извесно најм на овом збору. — Ми од своје стране срдачно честитамо овај корак, и збору и договору ових младих људи желимо сваки успех. Наше су симпатије свагда на страни оних, који озбиљно раде на унапређењу наше пољске привреде што је такође и задатак нам на ако се нађе да је потребна и помоћ наша, ми је не ћемо отказати. За то — другом збору свршених ђака ратарске школе кличемо: Срећан рад!

ДОПИСИ.

Добричево 21 Маја 1893 год.

У Буприји о Духовима 16, 17 и 18 ов. м. тек. год. био је тродневни панађур — вашар. На истом продато је и то:

1. Волова	600	грла — комада
2. Крава	168	„ „
3. Телади	10	„ „
4. Коња	200	„ „
5. Кобила	87	„ „
6. Оваца	70	„ „
7. Јагањаца	200	„ „
8. Коза	30	„ „
9. Јариња	100	„ „

Волови су плаћани: 72—360, праве 50—210, телад 16—30, коњи 60—360, кобиле 40—220, овце 6—8, јагањци 4—6, козе 7—9 и јариња 3—4 динара.

Број продатих грла и цене истих, навадио сам из протокола вашарског, али цене су овде стављене много мање, а нарочито код волова, јер сам видио пар волова, који је плаћен хиљаду (1000) динара, а подобни овоме било је више њих. У опште волови су већином плаћани од 300 па до 600, а мање од 600—1000 динара.

У протокола вашарски, мање су цене стављене сваколико с тога, што су трговци обично одводили потребан им број грла, па су тек онда укупно пријавили комесару, колико су узели и давали просечну цену. — но опет много мању него што је у самој ствари.

Од осталих домаћих производа продато је:

Вина	5,000	литара
Ракије	2,600	„
Коже	650	комада

Вино је плаћено 40—60, ракија 50—80 динара 100 литара, а коже 1.20—2.20 динара комад.

Вредност говеда и телади од прилике био је 149,000 дин.

„	коња „ кобила	„	„ „	32,000 „
„	оваца „ стоке	„	„ „	2,000 „
„	разних даући производа	„	„	30,000 „

Укупно је од прилике 213,000 динара.

Пан. М. Радосављевић

У Страгарима 6 Јуна 1893 г.

а.) Пшенице и ако су до половине Маја биле са свим слабе поправиле се од кише која је почела падати од 4. т. м. и већ су све класане и обећавају добар род до доста им је нали клас.

б.) Овсови су се прилично побољшали по на лењу имаде неке бубице које личе на мушице голаће, и оне поспијају сок на лишћа и онда лишће на овсовима изгледа бело тако да можете приметите на овсовима да ина *бубе* на далеког места. Кад бубицу дирнете на чиме, са ће се скида нека мута мрка оиша, а од себе лучи неку течност црну. Ове се бубице јављају и прошле године, и где год их на овсовима нвало, био је врло хрђав.

в.) Јечмови су добри и класали.

г.) Кукурузе раше овоселм су а сад копају позније. Но позније кукурузи достигли су старије.

д.) Траве су добре и обећавају доколно сена само ако у време не пошељ небуде кишовито време.

ђ.) Шљиве су родиле добро, но на оним воћњацима који су прошле године родили, ове године мало су родили.

е.) Виногради су родили добро. Буба — филоксера ниже се нигде непоказује, само има у два винограда. Већ се и они праше.

ж.) Здравље домаће стоке поколико је, никакве болести у стоци нема.

з.) Пчеле се тек од 4—5 почеле да роје.

и.) Воћтенске воћње напредује добро.

ј.) Жира нема јер је услед велике хладноће пропао.

к.) Ораха нема, и ово су ресали опет су пропали од велике хладноће.

л.) Свиленим бубама нико се не занима, јер до оних година по неке девојке за своју потребу раде но нешто, а ове године ни сам ни где видео по кућама, падала нешју семена, јер до сад је

сеже раздвајано по општинама а ове године није. Људи слабо нерђју и дудове.

и.) Елементарни случај био је 4 т. м. у $3^1/_2$ часа по подне, на једном делу села било је провалла облака, киша врло јака падала је до 7. часова у вече. Вода је појурила са оних страна те је учинила доста штете ливадама, њивама јер је по неким њивама сву здравицу однела а на неким њивама је каменье и крш тако да му није од ње никакве ваље. Све баште које су поред воде и и оне које су по странама, однета је ограда и усеви многи су остали и бен ограда које су биле поред. Вода кад је јурила са брда неком жестином кује однесе мотике, будаке, сикире, а некима је однела и алтуне и кола. Био је и један смртни случај.

Сада је се време прилично проленшало.

Гаврило Лазаревић.
учитељ.

Охрид 4. Јуна 1893 год.

Били смо се веома забринули. За дуго не беше кише. Земља после онако дугог и грдног снега, беше сабијена, — нигде плугом затеће. Шеница, траве беху засгале. орба овсу и кукурузу прекинута. Прошла четворо — петоро дневна киша, повратк све. Шеница порасте, траве крстоше, плугови прорадише. Надамо се свему доброме али и позноме.

Шљиве су добро родиле. Многи су људи општења тамо, што су ни се воћке, а нарочито најјаче — и то младење — посушиле. Цена је сувим шљивама веома мала, 20 динара метар.

Цена храни сваког дана све мања.

Виногради обећавају средњу бербу.

Пчеле су рођењем задовољиле. Први рој био је у мају месецу око 24 маја. Изгледа је да ће наша за њих бити дуготрајна и добра.

У овој околини деца болују од малих богиња.

Стока је здрава. Свиње добро и траже и плаћају.

Урош Полетанчевић.
учитељ.

Куманово 15 Јуна 1893 год.

Народ се занима копањем и огртањем кукуруза.

Стање летине овако је:

Кукуруза су добри где их град није тукао.

Пшенице су у опште добре.

Раж је добра — али је врло мало сеју.

Јечам је врло добар.

Овас — зоб је доста сваколаки а ретко га ко и сеје овде.

Виногради су добро попели и може се очекивати богата берба — ако небуде елементарних неногода. — Град, који је пао 10 ов. м. није ни много штете нанео, зато што није било цвета, већ сада почиње цветање.

Филоксере и овамо ниа, приметили су је прошле године у неколико винограда, а сада причају, да је има много више.

Воћњаци су се восгановили — мисли се од зимушњег мраза. ретко по које дрво, да је остало и то старо, јер су нам млађа воћњаци страдали.

Траве су добре, само их још нешгогу да косе због ове честе кише јер сумњају дањогу лепа сена да узмете.

Баштенски су усеви врло добри.

Пчела има мало, а ретко сам од ког и чуо да му се је по која родила. — овоме за узрок приписују честу кишу.

Свилени буба ретко ниа, а ко их има добре су.

Цене су производима у опште добре.

Перната живина јако лепеље.

Здравље је како код стоке, тако и код народа у повољном стању.

Милисав М. Ђорђевић.
економ

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва.“

Записник VII седнице држане 9 Априла 1893. год.

Били су присутни: Председник г. Коста С. Таушановић, Благајник г. Вучко С. Богдановић чланови: г.г. Др. Марко Лено, Коста Главинић, Светозар Љ. Гавриловић, Јаков Марковић Аца Живановић, Мирко Миљковић, Паја Тодоровић Председник председник бележно секретар С. Кучпарић.

43.

Писац рада „о борби грожђа“ у смислу одборског решења на XXVIII састанку од 28 Јануара ове године јавља, да је усвојио примедбе оцењивача и по истима поправио свој рукопис, па моли друштво да га прими и штампа као практичну науку; решено је да се рад пошље г. Др. Кости Јовановићу да га прегледа јели поправљен према његовим примедбама а потом донесе коначно решење по овом предмету.

44.

Благајник друштва саопштава добру стање друштвене благајне за месец Фебруар и Март ове године по коме је било:

1, Готовине на почу Јануара.	2989·44 дин.
2, Примљено у Фебруару и Марту.	11708·95 „
3, Издато.	8703·45

4. Кад се одузме издатак од целокупне суме остаје у каси на почу Марта 5994·95 дин. Одбор прими к знању

45.

Приступи се оцени радова штампаних у Тежаку од 1 до закључно 13 броја ове године и то:

I Чланци.

а. Са *осамдесет динара*:

Каква је била 1892 год. за пољопривреднике од Чед. А. Поповића.

2. Забрањујте ливаде од Драг. Лапчевића.

б, Са *седамдесет динара*:

1, Проширите под стоку од Миљ. Савића:

2, „Виногради Америчке лозе и њихове особине“ од Љуб. Којића:

3, „О српској земаљској изложби“ од Драг. Лапчевића:

4, „Сеоско гајење варива“ од Рад. С. Којића.

5, „Тежачка индустрија и лан“ од Драг. Лапчевића.

6, „Рада чега се лоза калами и шта треба имати на уму“ од Благ. Д. Тоторовића.

7, „О избору и спремању семена за сејање“ од Благ. Д. Тодоровића.

8, „Компост—мешанац“ од Драг. Лапчевића.

9, „Болест ждребади“ од Осв. Ресића.

10, „Сетите се ливада“ од Драг. Лапчевића.

11, „О подмлађивању коре код шљива“ од Јеср. Мићића

12, „Припрема семена“ од Паје Тодоровића.

13, „Пркљени расадница и воћњака“ — од Драг. Лапчевића.

14, „Надури кол говеди“ од Осв. Ресића.

15, На шта треба пазити при избору калем лозе“ од Благоја Тодоровића.

16, „Сетва кукуруза“ од Драг. Лапчевића.

17, „Упутство за пресађивање воћа“ од Драг. Лапчевића.

18, „Кукурузна сиет“ од Св. Гавриловића.

19, „О сејању поврћа и цвећа“ од Свет. Љ. Гавриловића.

20, „Извоз српских производа и богатства земљишта“ од Јевр. Гудовића.

в, Са *шездесет динара*:

1, „Хемијско ђубрење пашње ливе поврћа и воћа“ од Грг. Јакшића.

2, „Напомене при набавци сименталских и шпицгазурских прибодних грла“ од Паје Тодоровића.

3, „Нова наука о пољској привреди (хемис. ђубрење)“ од Милка Савића.

г, Са *шездесет и пет динара*:

1. „Прописи за ђубрење по Жоржу Бињу“ од Свет. Љ. Гавриловића.

II Белешке.

а, Са *седамдесет динара*:

1, „Прављење пекмеза рецепта и сувих колачића“ од Цветка Љубеновића.

б, Са *шездесет динара*: све остале белешке.

III Гласник.

Све по *шездесет динара*:

IV Подлистак.

а, Са *шездесет динара*; 1. „Прослава десето-годишњице ратарске школе“ од Паје Тодоровића.

2, „Природни дарови у округу ужичком“ од Драг. Јанчевића.

3, „Ђедо“ од Драг. Јанчевића.

б. Са *педесет динара*; 4 „Предњи и задњи економ“ од Вас. Д. Тодоровића.

V Дописи.

Сви по *четрдесет и осам динара*.

VI Књижевност.

Са *шесет динара*.

41.

Према напомени члана управног одбора г. Аце Живановића да је потребно да се одреди правац и место куда ће се вода спровести за башту и дом, умољен је члан управног одбора г. Коста Главинић да у споразуму са добром за старање о друштвеном имању пареде како ће се овај посао извршити.

42.

Приступи се одредби под којим условима да се расписе стечај за друштвеног економа и решено је да се стечај расписе под овим условима.

1, Да је кандидат пољопривр. свршио најмање средњу школу са добрим успехом.

2, Да је довољно у практичном раду извежбан и ко у овоме са више знања распознаго буде има ће првенство.

3, Плата му је до 2000 динара, а над путује по дужности имаће и дневницу од 6—10 динара и подиоз по рачуну.

4, Пријем у службу утврђује се уговором од 1 до 3 године. Последња рок за пријаву до 20 Маја ове године.

5, Стечај да се публикује у свима Српским листовима и у немачким Wiener landwirthsechafliche — Zeitung и у Wekaübe-у.

46.

Прочита се писмо г. Министра Народне привреде којим упућује друштву, правила пољопривредне подружине у Гор. Милановцу да их друштво прочи и своје мишљење изложи о томе: може ли се речена подружина примити у састав „Српског пољопривредног друштва;“ решено да се умоли г. Јакоб Марковић да прочи правила и о потребном одбору достави.

48.

Прочита се молба Јовића Новаковића млинара из Житног Потока који моли друштво да му на отплату набави једну од најпрактичнијих жетелица пошто га најпре извести о цени истих; решено је да му се препоручи оне врсте жетелица које су код нас опробане; а осим тога и најновији систем „континентал“, и о свима да се изложи цена, па пошто учини избор да му је друштво набави на отплату под условима како је молијоц понудио; но осим тога за одговарајућу суму да пошље и обезбеђу.

48

Прочита се стечај радова за пољопривредни календар за 1894 годину и примљено са малом изменом.

49.

Г. Светозар Љ. Гавриловић прочита у смислу одборске одлуке на V састанку Бр. 34 реферат односно питања о могућству употребљења — ја ректарања у обрађивање оближе ренице у нас а према питању Гаише Дунића економа из Бање; решено је да се реферат као и писмо поднатају у друштвеном органу; г. Дунићу да се на то обрати пажња као на одговор на његово питање; а на остала питања по овом предмету да се одговори административним путем у колико буде потребно.

50.

Због краткоће времена на закључку састанка, решено је: Да се за расматрање програма држи нарочити састанак.

Садржина: **Чланци:** О употреби „нових боја“ за бојадисање памучних тканина. — Рад на сатар (жетва и вршидба) (наставак) Критика система за оцењивање земља (наставак) — Нешто о шумама — **Гласник:** Набавке наставна из мађарских завода — Италијанско вино — Виша пољоприв. школа у Бечу. — Други збор срп. њива ратарске школе. — **Дописи.** — **Друштвени и подружински послови:**

Цена малим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ Штам.-срп. државног штампарија. Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ.

Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 262 ПРЕКОМОРСКИ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стоје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАРАЧИ, ЧЛАНОВИ СВОЈУ ДРУШТ. ПОДРУЖНИЦА И ЋАЦИ У ОПШТИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД
Цена огласима наложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 27. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 4. ЈУЛА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

ИЗВОЗ СЕНА ИЗ НАШЕ ЗЕМЉЕ

Долазе нам гласови с поуздане стране, да је у Француској и Енглеској у изгледу велика оскудица сена. У Енглеској нарочито, услед дуготрајне суше, која влада још од Марта месеца, не надају се тако рећи ни сламке, и претстоји велика опасност за енглеску стоку. Познато је, да се пољска привреда у Енглеској у новије доба поглавито баца на сточарство, пошто увоз жита са стране побија скупљу производњу жита у земљи. Услед тога негдашња житна поља прављају се у њихово прашње доба, напуштају се у пашњаке и ливаде, које се културом дотерују на што већи ступањ производње. Али, ма да је и влажни климат енглески угодан за производњу траве, ако је одиста као што се јавља, да од Марта месеца нема кише, а то је за пуни 4 месеца, онда у таком случају и такав климат не може много да помогне. Да се ливадско биље може да развија потребно је доста влаге у земљи, која се осим кише може заменити вештачким наводњавањем. Али колико је таквих прилика да се може извршити наводњавање? Према површини земље, која је сада под травом у Енглеској, — земљишта, која су у таквим приликама да се могу наводњавати, сигурно ишчезавају пред површином земљишта, која се не може наводњавати. И онда је са свим појамна брига економа енглеских за одржањем своје стоке, која је поглавито упућена на храну, произведену на пашњацима и ливадама.

Пред оваком околношћу енглески, па, како споменусмо, и француски привредници, упућени су да траже ову врсту хране ван своје земље. Извештаји гласе, да се из тих земаља живо распитују о количини сена и сламе у страним државама, па је то распитивање допрло и до нас. Јављa се, да посредници купују грдну количину сена, где год већ могу добити па чак и закупљују траву на зелено, да је о свом трошку покосе и среде.

По економним извештајима о стању усева и осталог биља у нашој земљи, траве и стрмна жита стајали су у почетку пролећа, услед суше, доста рђаво; али данас, после оно неколико добрих киша све се поправило, па и трава и стрмнине. Данас је у изгледу већ да ће бити код нас доброг и доста сена, а тако исто и сламе. Трава је честа, мало краћа, али ће откос бити пун. Слама пак биће здрава, здравија но лане, јер на усевима нема болести, нарочито рђе, од које су прошле године стрмнине много патиле, па на многим местима и сасвим омахнуле у роду.

Овоме имамо да додамо још једну околност. Прошла година дала нам је у изобиљу и врло доброга сена. На многим местима, нарочито у крајевима, где преовлађује сточарство, те су земљишта више под травом, преостало је прилично непотрошеног сена. Са овогодишњом косидбом извесно ће бити један знатан вишак, који се може одредити за продају.

Кад сведемо ово што до сада рекосмо, можемо извести ове закључке:

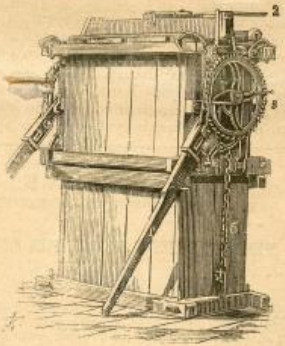

Претстоји ове године велика тражња сена; а код нас, узев у рачун прошлогодишње преостатке, а и добар изглед овогодишње косидбе, биће у сену вишка, који се може одвојити за продају за извоз. Прилика је, дакле, изврсна да наши пољопривредници могу ове године, зарадити добру пару за сено, која зарада може сразмерно боља бити по од жита. Може чак наступити случај, да и код нас дођу странци да закупљују ливаде.

Шта нам сад ваља радити у оваким приликама? Ми сматрамо за дужност да пољопривредницима скратимо пажњу на ове моменте. —

1, Пре свега саветујемо свакоме да узме писаљку у руку, па да тачно прачуна *потребу сена и сламе*, за своју стоку за годину дана, узев, разуме се у рачун количину и вредност остале врсте хране, које производи, и које могу, нарочито зими, да замене сено

и сламу. То су: кукурузовина (таловина), сено од детелине, плева, слама од махунастих усева, сточна репа и т. д. Само онај вишак, који се на овај начин покаже, кад се одбије потребна количина за израну стоке од добивене количине, нека се одреди за продају. Овим хоћемо да кажемо то, да и у овакој прилици треба да будемо присебни, па да се не пожурримо да само што више продамо ове хране за добре паре, које нам се понуде, па макар нашу стоку и зими осудили на гладовање, или шта више, да будемо принуђени куповати. Овакав рачун није паметан, и с гледишта привредног никако се не може одобрити.

2, Ваља обратити пажњу на добијања сена. У овом листу, као и на другом месту, говорено је, кад треба косити траву за сено. Није све једно косити је раније или доцније. Од раније покошене траве добија се питомије и хранљивије сено; а од доцније покошене траве свима је познато тако звано: „старокосно сено," које неће ни наша војска за израну коња. Страници ће да праве такође разлику између младокосног и старокосног сена, па ће прво и пре и скупље да приме, но друго. Оно до душе, у невољи не чини се баш толики замет; али за што опет да не би наше сено, поради своје добре квалоће добило лепога гласа, те да се и *други* пут потражи? Ми не живимо само за данас. Светска утакмица је тако јака, да на овој само добро и поштено побеђује; а на лоше нико ни главу не окреће.

Косимо, дакле, траву у право време, и онда, када ћемо добити најбоље сено. Постарајмо се и да сено брижљиво средимо, јер и сам тај рад утиче на доброту сена.

3, Сено за извоз не може се преносити у оном онаком кабастом стању његовом. Транспорт би био грдно скуп. За то се, ради тога, сено збија (копримира) на мањи обим (волумен); а то се врши у тако званим *сеновим пресама* (тисковима). Овим справама могли би се корисно послужити наши удаљенији крајеви од железничких линија и у обично време, а сада за даљи транспорт неопходно су потребне. И о овим пресама било је више пута поуке у овом листу, и ми се за сада у описивање њино не ћемо упуштати. Напоменућемо само да их има од три врсте: ручних, с витлом (сточне) и парних; а употребљавају се, једне или друге, у приликама како се кад има, више или мање сена да сабија. Ручна преса сабија 1 м³ сена на 0·35 м;³ а веће машине, с витлом и парне (с локомобилом) могу обим сена још на мању меру да смање, — од 1 м³ на 0·18 м.³ У ручним пресама сабија се сено у четвртасте бале (дењкове), а у парним у ваљкасте, и везују се јаким канапом или жицом. Таква једна бала у парној преси готова је за 5 минута; а у ручној иде већ спорије, — на сат се избаце 3—6 бала. Где овај посао не треба брзо радити, ту је довољна ручна преса, као што је на ст 1, и она стаје код Клејтона и Шутлеворта у Пешти око 700 до 1400 динара. Парне су пресе за брзи рад; неколико ових има и код нас по гарнизонима.*

Пресовано (компримирано) сено је врло згодно за транспорт, и у том стању оно ни у колико не губи од своје вредности и употребљивости. На веће тргове у страним земљама доноси се већ у велико овако сено и слама. Нема сумње, да ће се и странци који буду код нас, куповали сено и сламу за извоз, користити овим справама; а то ће уједно бити добра прилика, да се и наши људи увере, колику услугу могу да учине ове справе за овај циљ.

Саопштавајући ову вест, која нам ставља у изглед један нов извор добити, у замену за неке изворе,

* Опширније о томе види у Тежаку 1886 год. стр. 141. Уред.

ПОДЛИСТАК.

ПРВИ ЗБОР СВРШЕНИХ ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ.

(наставак)

Збор. Прима, без измене, и тачку 5.

Председ. Ставља 6 тач. на претрес (види напред тач. 5).

Ж. Златић. Не сме да спори важност пољопривр. справа, али мисли да је врло потребно побринути се за оправку справа, јер пољопривредније много одбија од куповине модерних справа и машина то, што нема који после те справе да оправи, кад се што на њима поквари.

Председник. Објашњава, да је и то обухваћено.

Добросав Јовановић. Ако може, вели, да буде и у сваној окружној варошии добрих мајстора за оправку и израду, онда то је добро и има смисла.

Председник. Објашњава да је то кажато.

Збор. Прима 6 тачку.

Председник. Ставља 7 тач. (види напред тач. 6).

Збор. Прима и 7 тачку.

Председник пита, хоће ли још који да говори. Пошто се не јавља нико за реч, то је изцрпљена и 4 тач. дневног реда.

После овога седница је закључена у 12 сах. пре подне и заказана друга у *два (2)* сах. по подне.

На дневном реду биће 5 тачка дневног реда: „Образовање сталног удружења."

II. Седница по подне.

Рад одпочет у 3 сахата.

Председавао *председник Паја Тодоровић;* бележили секретари: Милија Карић и Вића Матић.

Председник: отвара *II* седницу. На дневном је реду 5 тач. дневног реда: *„Већање о образовању сталног удружења."*

Одбор за израду резолуција, донео је решење по овој тачци овако:

„Да се установи Задруга за помагање и штедњу, с тим *да се из резервног фонда ове задруге временом установи и фонд за помагање изнемоглих и онеспособљених чланова и њихових породица."*

Правила, која су спремљена за оснивање овог удружења носиће име *„Правила Економске Задруге за помагање и штедњу"*, и ја ћу их сад прочитати. Изволте чути:

НАЦРТ

ПРАВИЛА ЕКОНОМСКЕ ЗАДРУГЕ ЗА ПОМАГАЊЕ И ШТЕДЊУ

Чл. 1.

Име и место Задруге.

Ради међусобног помагања, свршени питомци Ратарске Школе у Краљеву, на дан десетогодишње прославе ове школе, установљавају Удружење, које ће се звати „Економска Задруга

који нам се усљед овогодишњих непогода умалише, сматрасмо за дужност да учинимо и ове напомене. На сваки начин биће упитано и Друштво о томе у ком се крају и околини наше земље могу добити веће количине сена и сламе; за то ће извештаји о томе од наших дописника бити радо примљени. —Ђ.

О употреби „нових боја" за бојадисање пиротских вунених тканина.

(наставак)

Упознајући се с бојама, које се у Пироту примењују, видео сам, да се на избор „нових боја", не обраћа довољно пажње. Од „нових боја" не узимају оне, које су релативно постојаније, већ напротив мање постојане боје. Тако н. пр. за жуту боју, место да употребе татрацин или хинолин жуто, они узимају марцијусово жуто или анилин жуто, боје, које су од татрацин и хинолин — жутога знатно непостојаније. Исто тако место постојаније боје родамина, примењују флоксин, место палатин шарлаха узимају понсо и т. д.

И ако међу анилинским бојама има дакле постојанијих од оних, које се сад у Пироту примењују, ипак не би био мишљења, да се и те постојаније анилинске боје узимају за бојење наших вунених тканина, као што су ћилимови, завесе и т. д. већ једино можда за плетиво чарапа, одело и израду таквих предмета, од којих се не тражи тако дуготрајна употреба, као што се н. пр. тражи од једнога ћилима, простирача, завеса и т. д. За бојење таквих тканина, могао би од „нових боја" да препоручим само тако зване *алицаринске боје*, које, у колико ми је познато, пиротске бојаџије још не примењују.

Под *алицарином* разуме се боја, која се у броћу (крапу) налази. Хемијским изучавањем оне лепе и постојане црвене боје у броћу, успело се, да се вештачким путем, такође из једнога продукта, који се налази у катрану каменога угља (антрацена) награди једна боја, која је у свему једнака с чистом бојом из броћа. Шта више та вештачка „нова боја" надмашује боју броћа, јер се у чистом стању примењује а боја броћа измешана је и с другим материјама, те с тога вештачким алицарином обојени предмети, поред тога што су исто тако постојани као броћом обојени, још су знатно чистији и лепши.

Броћ је једна од старих најпостојанијих боја, позната под именом турска црвена боја, док, алицарин је нова боја и та „нова боја" готово је сасвим истисла из употребе стару боју броћа. Још пре десет година производило се годишње око 10.500 тона алицарина.

Поред боје алицарина, познат нам је данас повећи број и других боја сличних по саставу и примени алицарину и које како по лепоти, тако и по постојаности, старе црвене боје надмашују. Те „нове боје", које су по саставу и примени сличне алицарину, зову се *алицаринске боје*.

У хемијским фабрикама боја, производе се данас алицаринске боје у најразличнијим бојама и нијансама. Има лепих црвених, неранџастих, зелених, плаветних (модрих), љубичастих, мрких а и црних. —

Као што је познато, од плаветних (модрих) боја, чивит се у опште сматра као најпостојанија боја. Алицаринско плаветнило, та „нова боја" толико у својим лепим особинама надмашује чивит, да се данас у велико место чивита узима и вероватно, да ће чивит, ту најпостојанију плаветну боју, из употребе да истисне.

Алицаринска плаветна боја надмашује чивит не само по лепоти већ и што је постојанија од чивита.

за помагање и штедњу." Под овим именом она ће се протоколисати код надлежног суда и тај ће назив имати на своме печату.

Седиште је Задруге у . . . . . и трајање њено је неопредељено.

Чл. 2.

Циљ.

Циљ је Задруге:

1. штедња њених задругара, као и то да се задругарима којима је потребна новчана помоћ, уступи извесна сума новаца на позајмицу, — а на отплату у роковима;

2. да набавља пољопривредне справе и алате које ће задругарима продавати, или на отплату уступати, — или ће их задругарима са извесним процентом позајмљивати.

3. да набавља и остале за пољску и домаћу привреду потребне предмете, као и стоку, што ће све уступати задругарима за готов новац или на отплату;

4. примаће пољопривредне производе својих задруга, — да их помоћу својих комисионара, а уз извесан провизион, по најповољнијој цени на признатим ближим пијацама прода.

Чл. 3.

Основни и обртни капитал.

Капитал задругин састоји се од:

1. удела задругара;
2. уписнине задругара;
3. зајмова од новчаних завода;
4. своје зараде и прихода;
5. једног дела добити који се улаже у резервни фонд.

Осим тога задруга ће примати и од нечланова на штедњу капитале.

Чл. 4.

Сваки задругар обвезује се, да у задружну благајницу уложи најмање један удео од 50 динара. Осим тога могу задругари улагати и ван својих удела своје штедње, но ове не могу бити мање од 5 динара.

Чл. 5.

При упису у Задругу мора сваки уплатити једну петину (10 динара) за сваки удео, а остатак у тромесечним ратама, тако, да се на измаку године од установљења исплате сви удели. Ако би који нови задругар ступио у току неког тромесечја, онда ће дужан бити платити све, што су други уплатили и на уплаћене суме удела по 5% годишње интереса.

Чл. 6.

Осим тога, при упису сваки члан плаћа 50 п. дин., у име уписниве за сваки удео. Што од уписнине претекне, кад се подмире сви трошкови око оснивања задруге, уноси се у резервни фонд.

Чл. 7.

Зајмови од новчаних завода могу се учинити тек по предходном одобрењу главног збора, а по решењу надзорног одбора.

Тканине обојене чивитом дужом употребом излижу се и побеле, док тканине обојене алицаринском плаветном бојом не ће да се излижу и остану плаветне, док тканина траје. Поред тога алицаринском плаветном бојом много се лакше бојадише но чивитом.

Да би се видело како се алицаринским бојама у опште врши бојадисање, навешћу за пример, бојадисање алицаринском плаветном бојом и у исто доба из овога примера, претпостављајући, да је бојење с чивитом познато, види ће се и то, да се алицаринском плавет-ном бојом заиста лакше бојадише но чивитом. Не ћу мислим погрешити ако овај начин бојадисања изложим мало опширније, не би ли тако дао повода нашим бо-јаџијама, да сами опробају, следећу методу бојадисања, која је у државној хемијској лабораторији опробана и може се као врло поуздана препоручити.

Вуна, која има да се бојадише плаветном или другом којом бојом алицарина, мора се пре свега добро испрати те да је врло чиста.

Пре но што би се оприна вуна бојадисала, нужно је да се *„стипсоше.“*

„Стипсовање“ врши се на овај начин:

Вуна, добро оприна кува се у лонцу један и по до два часа у смеси, у којој на сваких 100 грама вуне има 3 литра воде, 4 грама калибихромата и 3 грама стрежа. После тога кувања вуна се извади из лонца, остави се да се оцеди и затим се пере преливањем чистом водом дотле, док одилазећа вода не постане са-свим безбојна.

На тај начин предуготовљеном вуном, која је још свуда подједнако овлажена, предузима се *бојадисање*. Али, пре свега за тај циљ спреми се извесна коли-чина закисељене воде и то мешањем на 100 ли-тара воде, два децилитра сирћетне киселине. (Сир-ћетна киселина додаје се води због креча, кога редовно у води има и у колико извесна вода има више креча у толико треба додавати више сирћетне киселине. Без киселине а због креча, боја испада врло нечиста. По-требно би било, да се анализу и пиротске воде, ко-јима се тамошњи бојаџије служе, те да знају, како им се вала управљати, јер састав воде од врло је ве-ликога утицаја код бојадисања).

Бојадисање врши се овако:

Измери се *4 грама алицаринске плаветне боје и добро се размути у један деци оне закисељене воде.* Од те смесе успе се прво само *половина* у „њун“, у коме има отприлике 25 литара*) *вруће* закисељене воде, добро се измеша и затим се мете *100 грама вуне*, која је пре стипсовања измерена, и сад се добро меша једно пет минута, па се онда успе и *она друга половина у води размућене, боје.* Пошто је све тако измешано при-ступа се кувању, при том треба пазити, *да кључање не буде сувише бурно.* Ако се при том течност јаче укуша, може се наливати оном закисељеном водом. После *два до два и по часа кувања*, вуна је обојади-сана и сад се остави „њун“ да се охлади, вуна се затим вади напоље и чистом водом добро опере и на-послетку суши.

На тај начин добија се проба која је доста зат-пореног плаветно обојадисана. Ако се хоће да добије отворенија боја, онда се додаје сразмерно мања коли-чина боје. —

(свршиће се)

*) Узима се толико воде, да вуна буде свима у води.

Чл. 8.

Члан задруге може бити привремено свршени питомац Ратарске школе, па онда сваки школовани пољопривредник, који ужива грађанско право, а који нема тргов. право, и кога управни одбор за задругара прими.

При улазу, члан задруге даје своју писмену изјаву да одо-брава задругин рад, као и то да ће испуњавати све обавезе чланова.

Чл. 9.

Испис Задругара.

Задругар престаје бити чланом задруге.

а) Смрћу, ну до краја задругарске године стоје у обавези његови наследници;

б) Искључењем, по одлуци главног збора;

в) Слободним иступањем, но то може бити само на крају године и кад се на месец дана пре краја године писмено управи изјава.

Преносе чланства може бити само на новог задругара, и то по предходном одобрењу управног одбора.

Чл. 10.

Права и дужности чланова (задругара).

1. Задругари имају права: а) да учествују на збороима и гласањем да решавају о задругиним пословима, који се имају извршити на основу правила; б) да бирају и да буду изабрани за чланове управе и друга часнитства; в) право потраживања да се изврши за њихов рачун све оно, што по овим правилима могу да уживају; г) да од чисте добити, по одбитку за резервни фонд, примају дивиденду.

2. Задругара је дужност:

а) да се по овим статутима управљају, одлуке главног збора признају и да интересе задругине потпомажу;

б) да солидарно (подједнако) одговарају за све обавезе за-другине, које би ова имала у новцу да подмири, у колико имо-вина задругина не би достизала.

Чл. 11.

Књиговодство, деоба добити и резервни фонд.

Рачунска година задругина почиње 1 Јануара, а свршава се 31 Децембра. Одмах по свршетку године морају се и књиге закључити и најдаље до 1 Марта предати надзорном одбору на преглед.

Књиговодство има се водити по начелима двогубог рачуно-водства.

Чл. 12.

Од чисте добити има се сваке године одбијати 10% на име резервног фонда, и то докле овај не изнесе десети део обртне главнице (капитала), а после тога се резервни фонд употребљава за оснивање фонда за потпомагање изнемоглих и онеспособље-них чланова и њихових породица.

Остатак дели се међу задругаре по броју њихових удела.

РАД НА САТАР

(ЖЕТВА И ВРШИДБА)

(свршетак)

Вршалице на витао за 4 коња коштају 1200—1400 дин. заједно са свима потребним резервним деловима и алаткама, које су за опраке мање потребне. За покретање ових вршалица, најрадије се волови употребљују, с тога, што они мирно и при највећој жези ходе, што су у ходу равномерни те тиме је и сама машина мање квару изложена. Док напротив коњи се од звртања кајиша и саме машине плаше, трзају и тиме често машину квари — поломе. Да би се стока колико толико од јаке жеге сачувала, треба оно гумно по ком она ходи — покрити грањем свежим.

Вршимо ли жита или коњима или мањим вршалицама (које уједно и не вију) онда се морамо постарати за добра решета, којима ћемо жито превејати. Решета има и разних величина а и система. Од свију најбоља су Бакерова решета. Но и *најгоре* решето је боље но *лопата најбоља*! Лопату при вејању, као и сри при жетви треба избацити. Ја верујем да сваком нарочито омањим домаћинима, није могуће набавити решета, али има начина и помоћи и томе.

Казали смо у првом чланку под „жетва," да наше равнице — житнице плачу за жетелицом (машином); но то још није ништа, оне не плачу већ запомажу за *нарним вршалицама!*

У Стигу, једном најжитнијем крају наше отаџбине још нема ни једне заузимајући државне у Љубичеву) жетелице и парне вршеће машине. Мачва их броји већ неколико. Земљиштних и културних препрека далеко је више у Мачви (јер су земљишта посејана тако рећи пањевима) но у Стигу. Заиста, чудновата појава! Наше Поморавље све до Сарајорача, мучно да је видело жетелицу и парну вршећу машину. Сумњам и Тимок и Колубара да знају што о њима. Одкуд такав застој? Одкуд та немарност за бољим, практичнијим и користнијим? Узрока томе не могу довољно да нађем, сем ако није онај од Турака још наслеђени разоравајући сваку економију, обичај *„јавам, јавам"* — *тромост и немар у раду.*

Замерање ми се може бити, што мало опширје истичем моје мисли и погледе, и што се тако много заузимам за машинску радњу у економији. У две три речи покушаћу да се одбраним — а и то опет у прилог бољитка и напретка у земљоделству.

Што јасније моје мисли и погледе исказујем, узрок је тај, што сам стеко искуства да нашем сељаку — земљоделцу треба истину остро казати. Он је тек онда тргви и о њој почне мислити. Је ли она исказана са мање живости и енергије, он је сматра за — причу. Који је био у народу тај ће најбоље то потврдити моји.

Што се заузимам тако јако за машинску радњу при жетви и вршидби — разуме се онде где таквој радњи има места, узроци су ови:

1) ранијим извршењем ових радњи, нпш земљорадник добија довољно времена за угарење или преоравање стрњике. Преоравање стрњике је пола ђубрење.

2) употребом жетелица и вршалица, може раније на њиву да изнесе своје жито.

3) што се употребом вршалице више зрна из класа избије и мање стрва има.

4) што жито вршалицом вршено, нема ђубрета и уродице, него је *чиста трговачка роба.*

Има ли ко шта противу овога да каже? По свој прилици не. Али нису наведене користи свеколике; има их још, а то је она што је „рад на сатар" скраћен на нечувено кратко време; јер док један са 2 до

Чл. 13.

Резервни фонд служиће да се њиме покрају губитци, и то по одлуци главног збора.

Осим сума по чл. 12, у резервни фонд улазиће:

а) Сви улози, који припадну задруги, кад који задругар престане бити чланом задруге;

б) Суме које претекну од уписнине (чл. 6).

Чл. 14.

Управа.

Управа Задруге састоји се из:

1. Главног збора;
2. Управног одбора;
3. Надзорног одбора.

Чл. 15.

Главни Збор.

На главном збору имају се извршити ови послови:

1. Бира се управни одбор, који опет између себе бира председника а посебице рачуновођу;
2. Избор надзорног одбора;
3. Тужбе и жалбе против чланштва;
4. Упис чланова;
5. Одређивање плате чланштву;
6. О зајмовима;
7. Одређивање предмета члановима и одређивање услова, под којима се уступају члановима предмети, стока и т. д., којима задруга располаже;
8. Издавање разрешителнице рачуновођи (благовођи);
9. Отпуштање из чланства;
10. Објашњавање штатута;
11. О престанку друштва.

Чл. 16.

Главни збор сазива председник у име управе; а ако овај не би хтео, сазваће га управа.

Чл. 17.

Редовни главни збор сазива се месеца Јуна сваке године, на коме ће се поднети рачуни, — извештаји управног одбора и извештаји контролног одбора.

Чл. 18.

Ванредни главни збор.

Ванредни главни збор сазива се, ако се за то укаже потреба — и ако то тражи бар $^1/_{10}$ чланова.

Чл. 19.

На главном збору председава председник, или један од чланова кога збор изабере.

(наставиће се)

3 коња терајући их од јутра до мрака једва 1000 к. пшенице оврши — парна вршалица то ће му јевтиније боље а и чистије урадити за 2 сата! *У времену, у чистоћи зрна и — празно (осталој) слами лежи такође једна велика корист машина.* Ова је корист често пута таква *да неродицу подпуно заглади!*

Знамо добро стање материјално, културно и интелектуално нашег земљоделског сталежа, нарочито пак оних средњих и мањих домаћина, који сачињавају $^2/_3$ наше земљорадничке популације, и за који у опште и поглавито овај чланак и написасмо. Знамо добро и интелектуалну а и материјалну моћ оних наших газда, који броје по неколико стотина хектара земље. И за њих није на одмет да овај чланак мало проштудирају.

Знајући то, а нарочито материјалне односе наших домаћина, а препоручујући употребу машина при жетви и вршидби, намеће нам се силом питање кад поједини мањи и средњи домаћини нису у стању да набаве те машине, на што их препоручивати онда?

Заиста, питање сасвим на свом месту и оправдано. Али у место сваког одговарања на то питање, ми ћемо само ово одговорити: *где снага једног не достиже, достиже снага њих десет, петнаест, достиже снага удружена.*

Дакле — *сдружимо се.*

Наш земљорадник, наш трудбеник, коме ми почесто и горку истину и заслужени прекор у очи кажемо — треба да се тргне из досадањег усамљеног живота, па да почне други живот, живот удружен. Моба је давно престала живити у нашој лепој отачбини. Задруга на самртној постељи — на издисају. Куд ће инокосан, куд ће пре један на све стране? Никуд није пристао, а опет мора напред. Ја добро знам, да је удружење у радњи код нас једна новина, мало пријемљива за нас. Некако све нам изгледа, е смо бољи, ако сами радимо; све се бојимо да славу за какав успех неоднесе ко други, или је бар са нама не подели. То је она наша тесногрудост, она ничим неоправдана себичност, која нам је толике штете нанела и наноси. Освестимо се једном. Отресимо се тих хрђавих и злокобних навика, па братски и с поверењем приступимо један другом, здружимо се у свима нашим радњама, где то потреба захтева, или где је снага појединаца сувише слаба, за извршење неког задатка.

Нашем земљоделцу појавила је се потреба и то крајња, да се удружи у цељи набавке бољих и већих алата и машина, које поједини не може или бар нема рачуна (?) да набави. Такве машине су сејалице, жетелице и вршалице. Ове су машине неизбежне за поле рационалнијег земљорадника, али оне чине један капитал од близу 14.000 дин. Толиким капиталом не располажу ни 15—20 наших земљорадника. Једино што би трговци могли ове машине набавити и давати их под кирију. Али одвраћамо нашег земљорадника од таквих спекуланата, па и спекулације такве.

У колико је мени познат живот по нашим сеоским општинама, најзгодније би било да ове машине набави *сама општина*, па да их она даје под кирију. Пре свега општини је се лакше и задужити, ако не би имала готових пара, но једном удружењу; друго, општини не би од кирије ништа пропало, јер је извршна власт у њеним рукама и треће, што би оне надзор боље могле водити.

Давањем ових машина под кирију на рад, и то по умерену цену, не само што би се земљорадницима једна велика олакшива учинила, но би се и приход ове партаје и земљоделца и општине знатно увећао. Општина би свој новац за 3 године повратила, а остале би јој машине још 3—4 год. у употреби. То би јој био ћар. А како и на који би се начин приход земљоделчев увећао — казали смо напред у овом чланку.

Разуме се да једна жетелица не би била довољна за целу (нарочито већу) општину. Требало би набављати 3—4. Али и једна парна вршалица од 8—10 коњ. снага била би много за једну омању општину. У том случају требало би је позајмити другој општини разуме се уз наплату кирије. На сваки начин, за парне вршалице морало би се начинити једно *опште гумно*, на које би сваки који хоће њоме да врши, своје жито довуко. Иначе ако би се машина вукла од куће до куће сваки час, отишло би пола радног времена на ову безплодну и бездаљну радљу. Разуме се, код појединих имућнијих газда, где би машина имала рада за 2—3 дана, могла би се тамо и одвући. Али за мање количине нема ни смисла ни разума, тако радити. —

Земљоделци! Ето вам пута и начина ето вам средстава, којима ћете вршидбу и жетву — ове две најтеже и најсудбоносније радње са пола труда а доходка извршити. На вама је, сада, да их употребите у своју корист!

Рад. С. Бојић

НЕШТО О НАШИМ ШУМАМА.

(свршетак)

Мечије леске има по шумама округа Пожаревачког, Моравског, Топличког и Крајинског, а остало је дрвеће разређено прилично једнако по свима шумама раније поменутога дрвећа, не чинећи нигде засебне шуме.

У окрузима: Ужичком, Рудничком и Тимочком има доста рујевине: шибља, које је у пређашњим годинама био доста знатан предмет за извоз.

Највећи део шумскога дрвећа потроши се на гориво; далеко мањи део иде на грађу, на брст и лиснике, луч и ватрап и друге индустријске потребе. Грађа колико толико савршенијега облика израђује се већином од смрче и јеле, и то по неким стружницама у Тари планини и у Копаонику и његовим гранама. Из Таре се сноси у сплавовима, Дрином Савом и Дунавом чак до Градишта, а из Копаоникове подгорине, Моравом и Расинском долином, по свима варошима поред Голиске и Биначке Мораве.

У недостатку добра и нашим приликама прилагођена „*закона о шумама**)“, као и у *недостатку надзора над шумама* и других установа, шуме су немилице сечене, и нико се на то није освртао шта ће најпосле од њих бити. Горосеча је у Србији истоветна са грабежи и опустошавањем, које је добило израза и у наопачкоме начелу: „*крчевина тековина.*“

Шта више, шума се код нас не упропашћује само крчењем, требљењем, сечењем лисника и, т. д. него и *паљевином*, да би се тако закос на лак начин проширио, или добила земља за орање. Оваким дивљачким радом — кому нема равна ни у јед-

*) О недостатку нашег новог „*закона о шумама*“ говорићемо искрено и опширно. Писац.

ној и мало цивилизованој држави на свету — пропадају у нашим шумама сваке године на хиљаде к хиљаде лепо развијених, снажних дрвета. Тако исто, у пределима планинским, у којима је преко лета, бачијање у обичају, опет хиљаде најлепших дрвета упропашћује се, сваке године, скидањем луба за покривање бачија.

На послетку и онде, где природа сама тежи да оголеле пределе пошуми, то јој се спречава напуштањем стоке, која сав подмладак огризе и погази или га још мала из земље исчупа и тако неда, да се шума бар природним начином подмлађује. Разуме се, да тамо где се тако ради, не може бити ни помена о његовању, подизању и гајењу шума, на начин, какав заслужује овај тако важни део народнога добра.

Затрвене шуме у Србији се људском руком не подижу; као што рекосмо, и онде, где и сама природа сопственом снагом обнављање покушава, народ јој по незнању и управо по суровости смета.

У наше шумарско газдовање још изодавна се увукло једно врло погрешно начело. Место да се тај огромни капитал наше земље разумно експлоатисао, место тога, да му се отворила највећа могућна потрошња — разуме се уз истодобно рационално шумско газдовање — тим начином посечених шума; на место дакле, да се тај огромни капитал обртао у што краћем, науком о шумском газдовању прописаноме времену, код нас овладало начело штедње: „*нека се што је могућно мање сече*", то је била девиза срп. шумара. На име тога начела и сам је извоз дрвета из Србије, отежан разним формалностима, па чак и извозном царином. Међу тим штедње у самој ствари као што горе наведосмо није било; јер је народ, коме су, по извештају тих шумара, саме власти на руку ишле, најлепше и најприступачније шуме сатро, тако, да се човеку, коме на срцу лежи добро и напредак свога народа, кад Србијом уздуж и попреко прође, срце у грудима следити мора, гледајући, како је земља Србинова лишена свога природног чувара; како је огољена; како је сатрвено и упропашћено тако огромно српске земље и народа благо.

Ко је тај што је српске шуме упропастио, а нигде не подигао?! Одговор је већ у горе реченоме

Неумитним експлоатисањем шума, ми смо данас дочекали, да се у нашу, са својих шума далеко чувену земљу, дрвена грађа већ доноси не само Савом и Дунавом из Крањске и Штајерске, него чак из Немачке Дунавом и из горње Мађарске Тисом. *Увози се чак и само дрво за гориво из Славоније.* Тако видимо, да је Србији пропао један неизмерно велики капитал, а од њега није нико користи видео!

Завршујемо ово неколико искрених речи, са истином, коју је наш неумрли Панчић више пута поновио: „*Наш је народ радио као права распишућа, која из пуне кесе непрестанце вади а никад ништа у њу не домеће.*"

Милан Обрадовић — Личанин.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. Ђ. Гавриловића

(НАСТАВАК)

Према томе закон апсорбције и уплив њен на плодност, мора се топрв боље испитати, пре но што се на основу њега може засновати метода бониторања, која би се могла за све земље и за све прилике, употребити.

Даље не може се спорити, да је и метода сама опширна, тешка, да захтева доста труда и времена, и да је само стручњаци — хемичари — извршити могу и по томе, ма да је за научна испитивања сасвим на свом месту, за практику је неостварљива а за то и неупотребљива.

Она би се у практици, као меродавни момент оцењивања, могла употребити само на великим пространствима подједнаког наносног земљишта, за које би се могло испитивање само један пут предузети. За пределе с разноликим земљиштем, где би било наздан по каквоћи разностручних земаља и где би било потребно неколико испитивања, била би одвећ скупоцена.

Према томе она би вредила онда, кад би била предузета и извршена, као претходни рад у катастру, те да се на основу ње, са већом сигурношћу и тачношћу, изврши бонитирање по другом којем практичнијем и употребљивијем систему.

3. Механичке методе.

Основица им је испитивање механичког састава земље, испитивање размере и састава основних нерастворљивих делова, или примена земље, једне према другима; процентно одређивање глине, песка, креча и хумуса у земљи.

Испитивање предузима се или помоћу механичке анализе, или је још више упрошћено — емпиричким путем: окуларним посматрањем.

Према томе и методе су такве врло практичне, ма да су једностране и према томе непоуздане и природно је, да могу бити доста пута и по све неправичне.

Али где су претходни радови довршени, где је одређена главна мрежа плодности у једној земљи, претходним испитивањем геолога и хемичара, ту, нарочито за пољопривредне циљеве, механичке методе могу бити посве употребљиве а у мешовитим, комбинованим системима оцењивања могу послужити као основица и за финансиске циљеве.

Терова метода.

Све врсте земаља, Тер дели према тешкоћи ил' лакоћи обрађивања:

1). У тешке, или глинуше,
2). У средње или иловаче, и
3). У лаке или пескуше.

или по главним усевима, који су на њима рађали, у:

1). Пшеничне земље,
2). Јечмене земље,
3.) Овсене земље,
4). Ржана земље,

Тер вели, најважнији је задатак пољопривредне науке, одредити доброту земље по њеним хемиским и физичким особинама. При куповини имања, кад нема могућности за тачније испитивање, треба се послужити ма и с површним знацима, али који падају у очи и који су за оцењивање меродавни.

Већ пораст дрвета и шибља, врста њихова, јачина — дебљина — здраво стање, разграњавање и чистоћа коре показују доброту земље. За тим на плодност земље може се закључивати по појави и ширењу дивљих биљака. Но онда треба само на оне мотрити, које се наоде у великој количини и у бујној снази.

Тако Serratula arvensis знак је плодне, снажне иловаче, Tussilago petasites, велики подбел — глинасте; Tussilago parfara, обични подбел, купина, Medicago lupulina црна вија — лапорасте иловаче; Alsine media (Hühnerdarm) . . . . . Sonchus oleroceus (Gänsedistel) чистац, Sinapis arvensis (glattschotige Hederich) горушица — трошне, јаке земље; на против Raphanus Raphanistrum (knotige gliederschotige Hederich) дивља слачица — расте и на рђавој мршавој земљи.

Пораст траве, у опште је врло непоуздан знак, јер он зависи од погодбе, скоришњег ђубрења и орећег размештаја биљака на земљи. И изглед младих усева није увек меродаван, јер он често у јесен и у пролеће на површан поглед на рђавијој земљи, само ако је раније и по гушће посејан, превазилази усеве посејане на бољој земљи. Сигурније нам у том циљу може послужити класало жита, или стрњика; али онда се мора посматрати цео терен, јер може се десити, да је један део, на рачун другога, као ђубревитији, бољи.

Приказто — мрка боја земље, кад је скоро узорана, то је главни знак њене плодности; на било да та боја долази од земље пепелних мулака, или од хумуса. Исто је тако знак богатства земљиног и црнасто — мрка боја воде, која стоји и која се скупља у бразда ма по њима!

Збијеност земље са мало пешто опитности распознаје се простим притиском ноге или ударом штапа кроз бразду; тако се већ може разликовати, да ли преовлађује чврста глина, блага иловача, или чист песак. Ова се распознаје даље и по каквоћи грудава после скоришњег орања и по лакшем ил' тежем распадању, раздробљавању њиховом. Међ' претима осетићемо грубљи песак и приближно сразмеру његову спрам остале ситне земље.

Дубину орнице лако ћемо одредити, ако какав шиљати штап забијемо у земљу, по пресецима у јендецима, јаругама и отеченцима. На пресецима можемо разликовати и из какве је земље орница састављена, а по ритчињацима, можемо то исто и за здравицу одредити.

Подела земаља на добре, средње и рђаве — у општој је употреби, али таква је подела само од релативне вредности. Под рђавом земљом у једном крају подразумева се само сув песак, докле у другом одмах тешка глина, смоница. Изразима тешка, средња и лака земља означава се само њена збијеност и њен отпор при употреби плуга и дрљаче.

Гдешто деле земљу по реду сејача појединих усева на њој, а тај ред т. зв. плодоред је у разним пределима по све различити, према начину гајдовања у том крају и онда веле за земљу да је у трећем, петом, шестом и. т. д. плодореду (да озимо жито добро успева на њој свако треће, пете шесте године итд.)

Но једна од најобичнијих класификација, то је подела и најименоване свију земаља према роду усева, који посејан на њој, по општом искуству, највише користи доноси и онда се све земље деле на:

1. Пшеничне земље, која је после угара много боља за пшеницу но за раж; ту деле:

а). На јаку пшеничну земљу, и

б). обичну која само пођубрена пшеницом рода и на којој после другог неђубреног угара само рож може одбацити добар принос.

2. Јечмена земља, на којој озимица већ не може тако добро да роди, но на којој јара пшеница може тек да се сеје; и ту се разликују Два реда земаља:

а). Јака јечмена земља, која уз шестогодишње ђубрење само два пут после озимице, може јечмом да роди;

б). Слаба јечмена земља, која по ђубрењу само друге године може јечмом да роди, а на даље само још овце може добар род да одбаци.

3). Овсена земља, која после озимице само овсом добро родити може и ту делимо на три дела:

а). На јаку

б) средњу

в). слабу овсену земљу.

У ову класу долазе све одмах тешке и одмах лаке врсте земаља.

4). Ражна земља:

а). трогодишња,

б). шестогодишња,

в). деветогодишња ражна земља, која само у системи трећачења може раж да носи, иначе се одмах, као пшеница и јачма је по свом склону.

Ма да је и ова класификација врло непоуздана и несигурна, то опет међу свима обичнијим методама она је познатичија и има од свију познавније оправдања.

(наставиће се)

ДОПИСИ.

Заграђе, 12 јуна 1893. г.

Виногради не обећавају велику добит али ипак има изгледа да ће бити приличног рода. Они још нису прашени. Чини ми се овој грани привреде мање пажње се поклања, и гледа с радом да поднири после других радова. Лоза је напредна.

Воћњаци обећавају изванредну плодност. Шљиве су тако родиле да још сад су гране клониле од терета. Више су родиле маџарке но ранке. Јабука и крушака има доста а тако и осталог воћа.

Кромпири добро напредују а тако и сва баштенски усеви само што су у опште сви усеви задоцњени од промењиве климе пролетње.

Кукуруз слабо напредује јер је од многе воде на више места зажутнуо, а на многим местима не може ни да се окопа.

Пшеница и у опште стрмна жита не обећавају богату жетву. Пшеница је почела класати 1. Јуна дотле се иначе клас виђао.

Јечам и раж мало су с класањем утрапили и то ранији. Изгледа да ће и жира бити. Липиде обећавају дебеле одвсое али је промењиво време за кошењу опасно, и само ће моћи лепи дани да потпомогну, јер ће бити отвоси велики. Коснида још нигде није почела а липиде изгледају прво зелене као ране пролећи. Сад тек почињу цветати. Коснида изгледа да неће почети најдаље до 20 Јуна. Са ценама свију производа са сад је доста престало, јер је народ задоцњен са радом и кад који лен дан утрапи употреби се на рад.

Радивоје М. Радосављевић
учитељ.

Пожаревац, 12. Јуна 1893. год.

Крените ли се по околини Пожаревца или зађете у питоми „Стиг" или „Мајау" не ћете видети, да је село неке обрађено и васејано тако да лети видите пред собом читаво море од жита или кукуруза, јер Стижани сеју у једном пољу једне године сви жито друге кукуруза наизменице. Услед тога је ливада и пошаше врло мало а због тога они и немају готово ситне стоке.

Стижанин нам је предан као крчмар, ради од јутра до мрака и над се ради ни ноће га лети видети у кафани само празником. Та се прекомерна вредноћа види у овоме што има Стижана који иду у друго, село далеко по 4 и 5 сати путујући колима на обрађују земљу на поле. Има их који ненајрђе довољно земље у своме атару напуштају прадедовско огњиште и иду у друга села која имају већи атар а сразмерно мање становника, тамо нуде земљу тамо се населе и постају својом вредноћом за кратко време богати људи а служе за углед у сваком погледу у тој општини. Овакими радницима треба се поносити и помагати их у сваком погледу.

Сав рад колски Стижани су олакшали што су увели готово све справе за колске радове.

Како и свуда тако и овде пала је оних дана грађа кишa која ће доста накодити усевима јер је вода читава поља прекрилила.

Овом приликом да бацим поглед на један недостатак у овом округу.

Весма ми је жала у очи једна овдашња оскудица, а та је што нема воћа готово ни мало. Иако сам приликом пролажења кроз села по околини а и по Стигу и Мланч. да чујем како жене нарочиту мужевима или синовима да им купе јабуке или другог воћа из „варошн тек веле нек се паље у кућ" добра рада. Ако и где има воћа то су по неки стари воћа иструнула дрва, која нису више за пушта, и обично су по неке непупотребиве врсте које се случајно затекле на њиви или у градини. И оно што роди, тај се род не сачува него кад има онда се деца поразбољевају једући, па чак се баш свршава што протекне или се на чување воћа за зиму и не помишља. Изгледа да смо ми данашњи нараштај изгубили сваки укус о неговању и чувању воћа, јер нећемо и не умемо. Жалосно је, да је у земљорадничкој Србији у сред Посаренија воће на пијаци врло скупо или га и нема. Тако јабуке морате платити 80 и 90 пр. дин килограм. По Немачкој и Француској пази ћете и око друкова засађено воће на државна и од тога има прихода, а ми немамо воћа ни у њиви ни у виногради на ни у градини, него треба да дође странац да га посади пред нашим очима па од њега да га купимо. Мислим да ћемо се сви сложити, да овоме треба лека и то што пре, и може се доскочити и овоме и то врло лако.

Сетимо се само овог старог народног али врло корисног обичаја, да отац или деда за свако дете или унуче кад му се роди, посади по једно дрво-воћку на често иду чак у друго село тде су чули за добру врсту воћа и отуд донесе и калеме свој рукосад. Јер вест о доброј врсти воћа допире далеко идући од ушију до ушију, као год и вести о доброј пасмини стоке и о лекарницама по селима. На вар не иодимо и овде ову утакмицу, оно углављање које све подстиче напретку. Онај је обичај народни скоро изумро као и многи други, с тога се треба постарати да од тога не буде никакве штете.

Да се овоме доскочи држим да би најзгодније било, да полопривредно друштво узме иницијативу као и у свим осталим привредним пословима, па како ће у сваком а ово у по неколико села одабере по неколико младих а честитих домаћина, па им просто поклони воћке готове и калемљене на на време пошље, али да их обавеже да сваком ко од њих потражи дозволе калемљење од тих воћака. Жртва за друштво била би осетна али према циљу врло оправдана. После неколико година видео би се резултат на месним наложбама што би друштву на корист служило.

Колико пак вреда то изазвати љубопитство у селака; јер кад он види лепо воће у комшије не може се уздржати да и сам не посади, а тим ко добија него држава а онда и сви ми.

Могу слободно рећи, да се скоро забадава објављује неповолни расадника Топчидерског, над га онај по треба, а то је селак не чита а ретко се њиме послуже и свршени ученици ратарске школе.

Другом приликом поменућу и друге недостатке и потребе ове врсте.

Л. Јевремовић.

Сеоштица 15 Јуна

У след времена сви пролетни пољски радови задовољни су. Стрнна жита почета су сијати од почетка Априла кад је време допуштало, па до краја месеца, кукуруз од 15 Априла до 15 Маја. Земља је због многе воде и снега убишена и стоком угажена, те је било тешка орати.[1]) Оре се већином дрвеним ралицама, само по равницн око Моравице има плугова дрвењака, гвоздених плугова нема ни у кога. Оре се у осште врло плитко: 3—4 с. м. дубине.)[2]

Што је земљорадња у овом крају на овако ниском ступњу, што нема бољих алата и што је обрађивање лоше, поглавито је узрок што је овај брдни крај мало подесан за земљорадњу, због плитке, неродне и стрмовите земље, с тога је народ сиромашан и већином се бави сточарством која се по пространом слабо насељеном планинском земљишту на прилично начин држи; али у колико се народ више намножава и живи из године у годину, немајући другога занимања ни боље земље привређен је да земљу исправује и гору сатире, те се и њима за стоку умањава. Како овај крај има још доста шуме од које народ нема никакве повчане користи, то би народ њихо велику корист кад би се у овом крају развила дрвенарска индустрија за равне потребе и продају, али да то раде радничке задруге, које би сву корист од рада имале, а не да буде својина појединаца богаташа који би се тиме богатили на штету радника.

Сви усеви и траве задовољили су. Липање су забрањене тек од 1. Маја, но како је четне било кише то су за сад добро појмиле и траве за стоку има. Посијана жита због ладноће споро су расла. Пшеница (права кошља) кукуруза отпочето је од 25 Маја, али како је целе друге половине Маја било кише сваки дан сне до 5 Јуна. слетала је много раду, копање је имало споро и још није свршено.

Шљива нема, осим по мало онде ће нису лани родиле; другога воћа такође оретко има. Шљиве су се на више места посушиле, свет мисли да је то од јесенашње топе. Жира херова за сад има, букова нема.

23 Маја била је јака олуја са грмљавином, кишом и ситним градом, те је нежни сеилна у горњем крају овога среза учинила штете конопљама и стр. житу.

Један велики терет и смета раду у овом крају јесу ограде, на које се сплва гора и рад пропасти, и које су од велике штете, јер се народ ослања на ограде а стоку напушта без чувања, која пропада и чини штете усевима, ливадама, воћњацима и гори, од куда се опет морају потрошне, сваће, парнице и т. д. Ма да је законом наређено да се стока чува а ограде ускиду, опет свет пакидиут из равнје на ограде, немоће и неуме да се одвоје од њих, та ће стоку чува. Доста томе смеће инокоштина и разитрапост села и што се држи више стоке но што се може добро развити на се остаиља више природи, да се о њој брине. Требало би настојавати законом, поуком и примером, да се стока боље чува а ограде укидају, јер кад овај свет уђе гору, као што су градиши Моравци и Шумадинци, на стане надити жиле и пашеве да се грије, онда ће моћи без ограде ући ће бити довољан; но они тако бареи имају равне и плодне земље, а ми пошто стремо гору и ово што има земље по странама сплакаће буће, и биће сиромашни, врлнна, те ћемо остати и без земље и без горе на онда куда ћемо?

Чељарство је у овом крају на равнје боље стајало, али је у последње време, нарочито после ратова, са сеиом пропало. Ретко у кога има, чељари се по старинском начину. Услови су доста повољни али данашњи нараштај нема ни најмањега знања о чељарству ни оволико колико су стари имали. Терети ратни, политички и државне и др. дажије инокоштина и т. д. смеле су људе, те су напустили и забатални ову корисну привредну грану.

Усеви и траве сада су прилично напредни.

Од мотила и др. болести опше су на више места млого поплисале, јагњад су због ладног времена и оскудне хране патила од пролива и др. слабости, липсивала, и на млого места су рђава.

Милко Савић,
земљорадник

[1] За сам прошле јесени угарио и од стоке ослобађивао, па сам много лакше орао.

[2] За орем дубље, колико се може дрвеном ралицом и према својству земље — 10—15 с. м.

Загорица, 4 Јуна 1893 (Крагујевачка)

4. Јуна 1893 год. Пала је у нашој околини ванредно велика киша: бујна, густа, клака, без ветра и града. Ово се напомада догодило око 3 сати пополне!

Она превелика киша и вода, страшну је штету починила, и одвела је: Оранье, виноградску површину земљу, преплавила и засула оранье — земљом, песком и шљунк све баште и ливадске траве и баште, тако да се за сада неда лако оценити! Кукурузе поблизе река и потока, као и у равницама све је листом уништила, и затрпала, и ако је већи део кукуруза окопан био! Стрнил жита поваљала и раздрла! Ограде: око њива, ливада, башта и ливада све је одвело и уједнако, како на равни, тако и у долу.

Нема се које већу штету у које чему претрпео, или онај, што је са кућом и имањем на брду, или онај што је у долу. Јер, ономе са брда однета је сва површина и родна земља. А ономе у долу засута је сва њива, башта и ливада, јер вода широк преко поља и тола, мђаше као, да ће потоп бити. Носаше: прошће, ораниче, трње, и дриње (нешто чудесно). А сем ове штете, има доста штете у стоци и пилеву, јер изненада затече око 5 сати пополне, те народ у часу немоћеде склонити. Киша је падала без имало прекидања. — Но опет по врх велике штете, има опет среће, — што она провала облака од кише, није ухватила велики простор, већ само неколико села. — То је тако нешто изванредно исшало, да просто нико не памти овако само самцити поду без других елементарних непогода! Дал' ће се поправити њиве, ливаде, виногради и баште? — видићемо!? И јанићу у своје време. Али, ограду — стварн и живину што бујица дохвати у своје мекс канце — нешће ако више.

Милоје Вабић
учитељ

Врћеновица 10 јуна 1893 год.

Стрнна жита су у опште добра. Кукурузи се у велико окопавају, и они су врло добри. Дуван се сад у велико расађује, и он је засад напредан.

Виногради су повели род добро и нико одржи биће берба повољна.

Ливаде су врло добре, и на неким местима почели су их косити; траве за стоку има доста.

Чеде су се већ у велико почеле рођити, и има изгледа, да ће рођење ове године бити добро. Само је то незгода, што се чеде држе још у крстарим кошницама. Али у последње доба почело је се и овамо мало рационалније ово чела радити, а т последње доба већ се виђа и по која Церзонка. Једно је што морам сажалевати, а то је — врло мали број људи који држе чеде. Узрок је томе дуван, јер овамо сваки кућа производи дуван а он им много времена одузима, па зато слабо ко и држи чеде.

Од воћа прилично чу родиле јабуке и бресне, а остало воће је рђаво пошло; шљива имаће пак поноја. за јело.

Кише је било доста. Елементарних незгода није било.

Стање варошла како жељу људима, тако и у стоци повољно је.

Цене су свима производима добре.

Сватаље М. Грбић
учитељ

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИЦИ СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва."

Записник VIII седнице држане 15 Априла 1893. год.

Биле су присутни: Председник г. Коста С. Таушановић, Благајник г. Вучко С. Богдановић чланови: г.г. Др. Марко Лено, Светозар Љ. Гавриловић, Јаков Марковић, Аца Живановић, Мирко Миљковић, Паја Тодоровић. Председавао председник бележио секретар С. Кучинарић.

51.

Прочита се писмо књижара А. Пајовића из Новог-Сада у коме излаже свој пристанак на услове какве му је одбор понудио према решењу свом из VI састанку Бр. 41 од 19-III ове године, односно примања друштвених издања — књига — у комисион. Одбор прима к знању с тим, да се даље шта треба по овом предмету учини.

52.

Прочита се акт управника београдске главне поште којим моли друштво да наплаћено пошиљке 5 кгр. семена од детелине да се попуни један цак који је при превозу оштећено и просуо. Одобрено је да се изда 5 кгр. семена а вредност тога у 9 динара да се расходује на непредвиђене трошкове.

53.

Друштвени секретар доставља одбору да дрвена грађа на плуговима који су набављени за потребу драгачевске подружине, а из радње Велимира Човића из Жаркова сирова на моли одбор да одобри да се пошљу плугови подружини или да се врате сопственику. Решено је: Да се умоле г. г. Вучко С. Богдановић, Никола Вељковић Паја Тодоровић и Мирко Миљковић да комисиски прегледају речене плугове, оцене исте и своје мишљење доставе одбору могу ли се откупити; а тако исто стручно оцене у опште вредност плугова из ове радње, треба ли да их друштво препоручује за потребу наших привредника па према потреби и откупљује.

54.

По прочитању оставке друштвеног секретара одбор доне се овакву одлуку: Пошто је узрок за оставку деликатне — личне природе, то се умољава председник друштва, пре него што се донесе одлука одбора о оставци, да нешто подробно целу ствар на тек онда да се о оставци решава.

55.

Прочита се писмо сталног одбора земаљског већа свиљу Кола Јахача Књаза Михаила којим доставља распоред витешких свечаности до сад одређених за ову годину и моли друштво за учешће на свечаностима и благонаклоност његову према овој привредној витешкој установи; решено је:

1. Да се из друштвене благајне да свима Колима Јахача по 100 динара на име помоћи за ову 1893 годину а из кредита одређеног буџетом на потпомагање пољопривреде.

Ако пак које Коло Јахача покаже особени успех а нарочито у полагању грлима коња, придином свечаности друштво ће по могућству тима и нарочите награде одређивати.

2. Друштво ће и у будуће одржавати везу са Колима Јахача изашљањем својих преставника на свечаности и зборове и осталим могућим начином.

Записник XI седнице од 20 Маја 1893. г.

Биле су присутни: Председник г.г. Коста С. Таушановић, благајник г. Вучко С. Богдановић; чланови одбора г.г. Јаков А. Марковић, Светозар Љ. Гавриловић, Тодор Николајевић, Аца М. Живановић, Мирко Миљковић, Анта Голубовић, Коста Главинић и Никола Вељковић. Председавао Председник г. Коста С. Таушановић, бележио врш. дуж. секретара писар Јеврем С. Мићић.

72.

Прочита се резултат анализе, вештачког ђубрета које је анализирао г. Др. Марко М. Леко државни хемичар у следећем и то:

1, Гуаносуперфосват.

Фосфорне киселине свега	15.17%
„ раствор уводи	14.55%
Азота „	0.437%
2. Поташа.	
Калиуомоксида K_2. O.	48.75%
3, Чилска шалитра	
Азота „	14.74%
4. Амонијам сулфат	
Азота „	20.03%
5. Гипс	
Гипса „	98.13%
Песка и нерастворљ.	1.36%

Одбор прима к знању, с тим, да се фабриканту од кога је вештачко ђубре набављено јави да ђубре одступа од вредности коју је он — фабрикант, друштву доставио и да друштво мали што се овакав непотпун резултат при анализирању овог вештачког ђубрета показао.

73.

Прочита се извештај г.г. Јакова Марковића и Симе Кандића, које је одбор умолио да прегледају правила „Сипћске задруге за штедњу сељака“ који у својим извештајима јављају: да поменута правила не одговарају своме задатку, и да се таква задруга на основу поменутих правила не може установити. Одбор по саслушању предњих извештаја одлучи: Да се одговори Господину Министру Народне Привреде и то:

1. Да су правила „Сипћске задруге“ у свему непотпуно написана, и да се на основу ових правила не би постигла жељена цељ, а према овоме нема места ни да се одобре ова правла.

Одобрење оваке задруге косило би се са одлуком, коју је пољопривредно дрриштво донело на зактев службеног писма Господина Министра Народне Привреде од 16 Маја 1890 г. (која је одлука штампана у „Тежаку,“ Бр. 35 и 36 за 1890 годину); којом је приликом потанко изложена мисао о установљењу „сеоског кредита.“

Но ако би Господин Министар Народне Привреде био мишлења, да се на овом питању и даље ради, пољопривредно друштво вољно је у свему да Господину Министру буде на услузи.

74.

Председник, саопштава писмо Г. Министра народне привреде, којим спроводи друштву на стручно мишлење молбу сталног окр. одбора за окр. крајински, којом пита:

1, Где би могао најбрже и најлакше набавити 8 бикова алгајске расе; 20 нерастова Буђеновачке, и 10 нерастова расе енглеских бољих свиња.

2. Да ли треба те расе, за које је он решио набавити ради поправке домаће стоке крајинског округа, или би биле подесније друге и које? —

Поводом ове молбе окр. одбора, а с обзиром на то, што се питања овога рода чешће потржу, било од стране окружних одбора, било од стране појединаца, — Управни је одбор по дужем саветовању одлучио следеће:

1, Да се поправка наше домаће рогате стоке може најпоузданије и с успехом вршити само у сопственој — домаћој — крви, и да је таква поправка и науком призната и најновијим искуствима довољно оправдана. Али како се извесно зна, да у сојевима наших говеда за сада има врло мали избор мушких приплодних грла, то је потребно, да се што пре одночне нарочито одгајивање приплодне стоке, у првом реду бикова, из домаћих сојева, а пошто то држава треба да чини то јој је врло потребно, да привреде у дело установу *сточарског завода*.

По нужди само и док не буде приплодних бикова из домаћих сојева, могу се набављати и бикови страних раса и сојева

2, Набавку бикова алгајске расе треба одбацити; јер се доказало, досадањим покушајима у нашој земљи, да су они како својом гломазношћу и неподобношћу при парењу тако и слабим резултатима из њихова парења, — неподобни за поправку наших домаћих говеда.

Место те расе могли би се са већом коришћу употребити сојеви: пинцгауерски, кулендерски, Маријахофер и источно фриландски.

3, За потребу крајинског округа препоручити пинцгауер и кулендер.

4, Исто тако за потребу крајинског округа а за поправку свиња, препоручити нашу домаћу — шумадијску — и енглеску јоркшаир или беркшаир. Буђеновачка свиња као још довољно не испитана и неопробана, није за нарочиту препоруку.

5, Набавка како бикова тако и нерастова — енглеских — могла би се извршити у најближем суседству Србије — у Аустро-Унгарској.

Где баш и како, остаје одбору самом да одлучи

75.

Прочиташе се 37 молби које су поднете од стране кандидата за друштеног економа из међу којих Одбор по прегледу свију поднетих молаба за економа изабра, за друштвеног економа г. Радомира С. Бојића економа из Пожаревца као кандидата, који је најбоље одговорио, прописаним условима у стечају са платом 2000 динара годишње. Председник г. Таушановић уздржао се је од гласања при избору г. Бојића за друштвеног економа.

Са г. Бојићем има се направити уговор најмање на једну годину дана, с тим да одказ службе и с једне и с друге стране буде у напред на 3 месеца.

Плата да му се рачуна од дана доласка на дужност.

76.

Прочита се извештај пољопривредне подружине у Горњем Милановцу, која враћа допуњена своја правила и моли да је друштво прими у састав.

Одбор прима к знању с тим да је вољно примити је у састав, но предходно друштво мора сачекати на решење г. министра народне привреде, да ли ће и он и њена правила одобрити, и потврдити.

ТЕЛЕГРАМ

Крагујевац. 29 јуна

Збор економа лепо посећен. Око 100 чланова и гостију. Поздрави послати Краљу, Скупштини и министру народне привреде. Рад сложан.

ИСПРАВКА

У чланку „Калемљење ластарима,“ који је штампан у 25 броју „Тежака,“ на 200 страни десног ступца читати:

У 5 реду озго место пупољака: прпољака
„ 10 „ „ „ пупољци: прпољци
„ 14 „ „ „ пупољака: прпорака
„ 21 „ „ „ пупољци: прпољци.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ДОМАЋИ ЛИСТ.

Год. IV; бројеви 1—12. Цена за Србију на целу годину 5 динара. Уредник, власник и издавалац Стеван Коњевић учитељ. Излази у Сомбору сваког 1. и 16. дана у месецу, на табаку велике осмине, са сликама.

Четврта је година како овај ваљани пољопривредни лист, борећи се са неприликама разне руке, одржао, благодарећи љубави на послу и пожртвовању г.г. уредника и сарадника његових. Четврта је година, како овај лист, уз једини дотле српски пољопривредни лист „Тежак“ — из љубави ка своме народу постоји, живи, напредује и расте, ма да му пут не беше цвећем посут, ма и да уз превећ јевтину цену не може се похвалити онаквим одзивом преплатника, какав он својом ваљаном садржином заиста заслужује.

Пољопривредничка Србија, у којој је 95% земљорадник, даје ове године помоћи том ваљаном стручном листу — у цигло 5 преплатника (и словом пет преплатника) или у 25 динара!

То и беше узрок, што сам се у договору са уредником „Тежака“ Вучком Богдановићем, решио — да колико можемо с наше стране допринесемо да „*Домаћи лист*“, у нашој домовини препоручимо и ако је могуће одомаћимо, да му створимо: бољи одзив читалачке публике у Србији.

Држим да ће наша заједничка препорука бити довољно јемство: — о ваљаности самога листа, који већ четири године излази у Сомбору а код нас је ето тако мало познат и раширен!

Држим да ће бити довољна препорука и то, што смо нас двојца умолили српско пољопривредно друштво“, да оно из Србије прима претплату на „Домаћи лист“.

Нисам за сад науман да пишем опширнији приказ, ил' рецензију о овоме листу, довољно је да кажем, да је при читању његовом: — *учинио на мене утисак, добро уређеног и ваљаног стручног листа* и да ми пољопривредници можемо само радовати, што је „Тежак“ у „Домаћем листу“ добио себи достојног друга и помогача у сиротној пољопривредној књижевности српској! Дај Боже дочекао „Тежакову“ старост!

У „Домаћем листу“ заступљене су све горње пољске привреде — у чланцима и у белешкама. Али у њему преовлађују чланци из пчеларства, воћарства и виноградарства — дакле баш из оних грана, о којима се у „Тежаку“ толико много не пише.

За тим „Домаћи гост“ износи слике и животописе знатнијих наших старих и садањих пољопривредних писаца. У овој години наших књижевника и пчелара: Аврама Максимовића и Јована Живановића професора и пчелара из Карловаца; дра Ђорђа Натошевић, као економног писца; Павла Бабића — писца Чувеног дела: „Баштован и воћарство“, које и сада има своје вредности и у своје време чинило је част пољупривредној књижевности српској:

За тим има лепих чланака из кућинства — о кући и за кућу — доноси опширне књижевне рецензије и приказе; доноси поуздане чланке из пумоћних и основних наука пољској привреди — из природних наука.

Ове године доноси леп чланак од Фр. Х. Сремца: „*Све о пшеници* из ког се види, да писац стоји на висини сувремене науке и да ће то бити дело од научне вредности. Од Јована Живановића српског пчелара и професора, његови; „*Писма из апистике.*“

За тим „листак“: „Ружа у народним устима“; онда молбу учитељима, свештеницима и стручњацима — за прикупљање података о називима пођака, код нашег народа, са описом њиховим. „Народна медецина“ — гди се описује у кратко све лековито биље и од чега лечи.

У овој години заступљено је и „повртарство“ а и „подрумарство“, са лепим чланцима.

Једном речју, ми препоручујемо овај лист најтоплије и молимо све наше политичке листове, да овај приказ, у интересу ширење пољопривредног знања, донесу ма у изводу.

Ко дакле жели претплатити се на и „Домаћи лист“ (има још свију бројева од почетка ове године!) нека шаље преплату „српском пољопривредном друштву — Београд.“ Под том адресом, све поште у Србији носе писма и аманете бесплатно.

20 Јуна 1893 год.
Београд

Свет. Гавриловић.

Садржина: Чланци: Извоз сена из наше земље. — О употреби „нових боја“ за бојадисање пиротских вунених тканина. (наставак) — Рад на сатар (жетва и вршидба) (свршетак) — Нешто о шумама — (свршетак) — Критика система за оцењивање земаља (наставак) — **Дописи.** — **Друштвени и подружински послови:** — Телеграм — Исправка — и Подлистак.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ Краљ.-срп. државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЛОЖЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СИЉУ ДРУШТВ. ПОДРУЖНИЦА И ЂАЦИ У ОПШТИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 28. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 11. ЈУЛА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

ПРОГЛАС

Од колике је важности употреба справа и машина у пољској привреди није потребно ни доказивати, јер и стара српска пословица вели: „без алата нема заната"; да је услед недовољне употребе бољих справа и машина, код нас врло велика оскудица у радној снази и да она, са увећаним потребама и захтевима из дана у дан расте — и то је сваком познато.

„Српско пољопривредно друштво" према најозбиљнијем задатку своме, узимало је свестрано у претрес и питања по овој неминовној и великој нужди и невољи наше пољске привреде и решило је и пречистило питања:

1). Да се путем удружења шире и распростиру боље справе и машине по свима струкама ради бољег пољопривредничког рада;

2). Да се израда свију ваљаних машина, алатки и справа, по могућству одомаћује и потпомаже првенствено у нашој земљи.

Да би том свом задатку, што пре, са што више знања и пожртвовања, са што више воље и труда, приступило и тако помогло подизање производње и производне моћи српских пољопривредника, Српско пољопривредно друштво решило је, да ове године, у септембру месецу, у српској првој занатлијској варошн од најкада, у Јагодини, приреди

Смотру свију алатки, справа и машина, по свима струкама и гранама пољопривредним а које се у земљи израђују.

Смотра ће ова бити извршена над свима справама и машинама пољопривредним, израђеним у земљи, које се пријаве а раде са ручном — људском, сточном или моторском снагом: — од садиљке, српа и косира, до гвоздених плугова, ветрењача, крупаљица и најсавршенијих справа и машина! Све што вредна рука српског занатлије спрема за олакшицу и веће савршенство, у многоструким пољопривредним радњама, српском пољопривреднику — нека буде приказано на тој првој смотри пољопривредних алатки и справа! Да једном знамо, чега све у земљи имамо, шта смо све у стању привредити и израдити.

На смотру ће се дакле примати све алатке и справе израђене у земљи, које служе за олакшицу радова, по свима гранама пољске привреде: — у ратарству и сточарству, у шумарству и ливадарству; у виноградарству, подрумарству, воћарству и градинарству, пчеларству и по свима ситнијим пољопр. гранама.

Г. Министар народне привреде, на овај циљ и извесне друге радове, одредно је Српском пољопривредном друштву 5000 динара државне помоћи, за спреме око ове смотре и за награде најбољих пољопривредних алатки и справа, у међусобној утакмици.

На награде биће подељено до 3000 динара; према величини и важности алатке и справе, биће поједине награде велике од 10 до 200 динара. Поред тога даваће се и похвалнице.

Награде ће се издавати на основу оцене нарочитог стручњачког суда и за које према природи посла и према времену смотре, буде могуће, оне ће имати и утакмицу у раду да издрже, да се опробају у раду и да се најбоље од њих награде.

При оцени и награђивању биће меродавна следећа правила:

а) Израда справе и квалоћа материјала;

б) Употребна вредност справе (лако руковање, квалоћа и количина рада);

в) Вредност справе (продајна цена).

Сваки такмичар има да поднесе уверење од свог „одбора занатлиског удружења" или од „сталног окружног одбора" — да је он сам дотичну справу у својој радионици израдио, за тим, колико година израђује справу и колико је од прилике до данас таквих справа израдио и продао.

Рок пријаве одређен је до 15. Августа ове године. Дан држања смотре објавиће се доцније.

* * *

Поред тога, „Српско пољопривредно друштво“ приликом ове смотре, приредиће за углед и за поуку: *демонстративну изложду бољих страних пољопривредних справа и машина* и то нарочито оних, које су нам преко потребне и које би се и у нашој земљи могле израђивати.

Позивају се српске занатлије и сви они, који се баве израдом ма које пољопривредне алатке и справе — да се пријаве на овој првој смотри са својим израдама и да се такмиче за награде.

Умољавају се подружине Српског пољопривредног друштва, занатлиско удружење са својим пододборима и стални окружни одбори — да Српско пољопривредно друштво, у интересу општем, у интересу ширења бољих пољопривредних справа и њине израде у нашој земљи, потпомогну, да што више пољопривредних алатки и справа израђених у нашој земљи, буде заступљено на овој првој смотри пољопривредних алата и справа, у Јагодини.

Из управе Српског пољопривредног друштва 8. Јула 1893 г. Бр. 1753 у Београду.

СЕРАДЕЛА КАО ПИЋНА БИЉКА.

У оскудици довољних ливада и добрих пашњака, а у цељи да за нашу стоку спремимо и произведемо довољно и добре пиће, принуђени смо да и на њивама исту производимо. То чинимо сејањем разног биља било то у плодореду, или засебно. При производњи пићног биља прво место заузимају детелине, разне траве и друго биље, које у њих по својој фамилији не спадају. Свака од ових захтева и своје земљиште и климу, па зато редко која од њих да може пртити и на онаквим земљиштима, на којима прти са врло добрим успехом и коришћу *серадела*. То је изредна пићна биљка, која је за понеке крајеве наше отаџбине од пресудне вредности, но која је уједно код нас сасвим *нова и непозната*.

Познавајући те наше крајеве, у којима серадела може успешно гајена бити, а уједно да нашим земљорадницима биљку једну покажемо, која ће његовој стоци (свеколикој) изредну храну дати, ми смо нашли за нужно, да о њој овде у кратко проговоримо и покажемо, како се она гаји и на којим земљиштима она најбоље успева.

Серадела, с правом „*детелина пескуља*“ названа, најбоље прти на влажним, лаким песковитим земљиштима, но која нису сасвим испошћена и сувише плитка. Обрађивање земљишта самог, а посебно за сераделу није никакво необично. Оно се састоји у главном у овоме: *у дубоком јесењем орању*. Само онда, ако је зубачом прорасло, потребно је да се екстирпаторима иста искида и добрим дрљачама прикупи и избаци (спали). Серадела је врло нежна биљка и не може да се одбрани од других травуљина нарочито зубаче, него јој подлегне и угине. С тога треба да је земљиште сасвим чисто од зубаче. То је дакле најглавнија и једина припрема земљишта за сераделу.

Сејање бива или засебно, или са стрминама. Обично се сеје са стрмином, а пошто ово бива на песковитом земљишту, то са озимом ражи. Но она се сејати може и са овсем с пролећа, који је усев у неким нашим песковитим и поплави изложеним пределима (дринске земље) једини од стрмина, који се може сејати. При сејању не треба мешати семена, но треба свако за се сејати. Ово је нарочито зато потребно, да би се семе подједнако и равномерно засејало, што не би могли извести, кад би семена најпре смешали.

Од подједнаког и равномерног сејања, зависи не само што већи принос, но често и успех гајења. Подједнако и довољно густо сејање даће нам подпуно обраслу (затворену) њиву, која неће бити местимична (ћелава). Серадела, као и свака друга пићна биљка даје само онда добар принос, кад је густо и подједнако израсла. Је ли местимична, онда коров а нарочито зубача на ћелама никне и пошто је она врло снажна и издржљива, брзо се распрострањује и угуши нежни усев. С тога треба, чим се ове ћеле примете, одма их прекопати и понова засејати. Разуме се по себи, да ово прекопавање и поновно досевање само онда има свога разлога, ако је серадела сама за се сејана.

Сетву треба извршити на сачму, јер овај начин даје бољег јемства за подпуно обрасло стање сараделе. Уједно препоручујемо нашим земљорадницима, да је не сеју саму за се но са стрмином којом. Само онда, ако би је гајили ради *производње семена* треба је саму сејати.

Сејање нека се изврши, као и стрмине, преко рапаве бразде, онако како је се затекла после јесењег орања. По сејању, семе задрљати и глатким ваљком преваљати. Ово ваљање знатно ускорава ницање, а и семе једначије ниче. Сетву треба по могућству што раније с пролећа предузети, како би семе што пре изникло; јер семе сераделе је доста тврде љуске и потребно му је више влаге па да може нићи. С тога јој је зимња и пролетња влага од врло благодетног уплива и користи. Ако је сејемо у озиму раж, то опет треба рано с пролећа чинити и *семе задрљати*. Незадрљано не сме остати, јер неће моћи нићи. Нека се нико не боји тога дрљања и нека не мисли, да ће њиме главни род — раж поништити. На против; ово дрљање биће од врло велике вајде по пораст и принос саме ражи, па све једно, била раж густо или редко изникла. Ово је дрљање уједно прашење ражи, које ће моћно подстаћи пораст њен. Но само ово не сме се вршити при кишном времену и каљавој земљи, и искључиво се мора са гвозденим дрљачама (на члановима) извршити. Дрвене и тешке једноставне дрљаче нису за овај посао. Оне би више штете учиниле. По дрљању, чим се земља просуши, треба ваљати глатким ваљком, јер стрмина у то доба није тако велика нити је у стабљику потерала, па да би јој ваљање могло штете нанети.

Неге за време раста не захтева никакве сем случаја ћелавих места, о којима смо мало пре говорили и која никако не треба трпити, јер ће коров узети маха.

Сјева (семена) потребно је кад се сама за се сеје 25—35 кил. а кад се сеје са стрмином 25—30 кил. по хектару. Кад се сама за се сеје, потребно је семена више с тога, што многа семенка, немајући никаквог заклона и не никне, и ако никне оно угине услед неповољних животних услова.

Кад смо стрмину пожњели и са земљишта уклонили (што треба *одмах* учинити), приметићемо да је серадела већ знатно порасла тако, да се често и у пожњевеној стрмини њених стабљика и лишћа налази. Чим је се ослободила од стрмине и добила више маха и животних услова, почне се нагло развијати и за кратко време имаћемо бујну ливаду, нарочито ако и киша буде падала и земљу навлажила. У другој половини августа месеца, можемо је косити и сушити, т.ј. ако је нећемо попасати. Ако будемо је стоком попасали, треба као и при свакој другој паши пазити, да стока не гази и не врља по целој њиви, но по појединим оделењима. На тај начин ћемо подпуно изупотребити траву, а и добићемо више траве и дуже времена моћи ћемо стоку напасати.

Као и свака друга пићна биљка, коју на њивама гајимо, тешко се суши, пошто јој је и стабљика и лист одвећ сочан и дебео. С тога се серадела само при дужем топлом времену суши у сено, али најпрактичније је да се у зелено потроши.

Серадела подноси шталско ђубрење.

Количина траве износи у средњу руку 200 м. ц. по хектару, што представља 50—60 м. ц. сена.

Серадела није од оних биљака које земљу испошћују, но од оних које је удобравају и обогаћују. Иза ње може се с успехом стрмина сејати. Ово долази отуда, што она као легуминозна биљка скупља и прибира азот из ваздуха, преправљајући од њега разна азотна јединења, која су кадра послужити стрмини као хранеће средство. Изузимајући детелине, серадела као биљка за зелено ђубрење јесте најбоља, а то с тога, што јој је стабљика и лист врло нежан и сочан те лако подлеже процесу трулења. С тога на свима добрима, где је *жито главни усев*, она игра велику улогу. Она, употребљена за зелено ђубрење, омогућава сејање стрма иза стрма. Како и на који начин ово можемо с успехом и много већом рентом извршити, објаснили смо подробније у нашем чланку „двогубе жетве“ који је штампан у „Тежаку“ у 51 и 52 бр. од пр. год.

Но нама није била цељ да овде говоримо о серадели као биљци за зелено ђубрење, но као биљци за зелену пићу.

Серадела је за сву нашу домаћу стоку врло добра, изредна пића, па била она давата у зелено или као сено. Нарочито пак морамо овде истаћи, да је за *музаре краве* најбоља паша, и да краве од ње не само много но и врло доброг (дебелог, масног) млека дају. Задржава своју укусност и хранећу вредност чак и после цветања, што јој њену вредност и важност само увећава.

Узимајући све ове њене добре особине у призрење а нарочито с погледом на то, што је она једина пићна биљка која и на песковитим земљиштима даје знатан а можда од свију других и највећи принос, ми је најтоплије препоручујемо оним пољопривредницима, који су поседници песковитих земаља као што су Подринци и Печани, који при зираћењу свога земљишта у њој добијају и имају моћно средство, да ренту своје земље удвогубе.

Пробајте — па ћете се и уверити!

Рад. С. Бојић.

ПОДЛИСТАК.

ПРВИ ЗБОР СВРШЕНИХ ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ

(наставак)

Чл. 20.

Закључци се зборски одређују простом већином оних чланова, који су на збору. Избор часништва врши се тајним гласањем, а остала гласања врше се устајањем или седењем, — но главни збор може одредити и други који начин.

Чл. 21.

Расправе и догађаји морају се бележити у записник, — који ће водити деловођа, изабран од управног одбора.

Чл. 22.

Управни одбор.

Управни одбор састоји се из:

1. Председника;
2. Рачуновође;
3. Три одборника.

Управни одбор бира се на 3 године, но ако би у току овог времена, који од часника хтео да иступи из управе, то мора одказати управи на 3 месеца раније, исто тако ако би главни збор хтео кога од часника да одпусти, отказаће му опет на 3 месеца раније.

Чл. 23.

Дужности управног одбора.

1. Управни одбор рукује са пословима и иметком дружинским, а на основу правила, — или по инструкцијама или закључцима главнога збора, и одговоран је Задрузи својом имовином за тачно вођење свију дружинских послова.

2. Управни одбор заступа Задругу пред законом и иначе, и потписује се у име њено. — Потпис је пуноважан када се подпише председник или његов заступник у име Задруге.

3. Управни одбор дужан је, да до половине Фебруара најдаље поднесе годишњи рачун, стање касе и извештај текућих послова на преглед контролном одбору.

Чл. 24.

Дужности председника.

1. Да води друштвену кореспонденцију и чува друшт. акта;
2. Да председава управном одбору;
3. Да одржава ред у друштву и води рачуна о члановима;
4. Да чини потребне набавке и да их прима;
5. Касу и рачуноводство да контролише;
6. Пошиљке члановима да извршује;
7. Пошту да прима.

О употреби „нових боја“ за бојадисање пиротских вуненим тканина.

(свршетак)

Приликом решавања о употреби неке „нове боје“, од значаја је и цена боје, као и материјала, који је за бојадисање потребан. За то ћу овде да изложим и цене алицаринске плаветне боје и другога потребног материјала.

Један килограм алицаринске плаветне боје стаје 25 дин. и 75 пр. д. у злату. С једним килограмом те алицаринске плаветне боје може да се обојадиши 25 килограма вуне плаветно у јачини као што је проба, која би се добила бојадисањем на горе описани начин.

Цене пак сретствима за „Стипсовање“, ове су:

1. килограм калибихромата стаје	1·60	пр. дин.
1. килограм стрежа	„ 5·20	пр. дин.
1. килогр. сирћетне кисел.	„ —·65	пр. дин.

Цена је сирћетне киселине на 100 килограма а за она друга два продукта узете су цене, како се исти на килограм продају. —

Алицаринске боје саме по себи истина нису онако брильантне као поједине анилинске боје, али су ипак чистије и лепше а у исто доба и постојаније од старих боја. Алицаринске боје имају још и ту добру страну, што се могу мешати и са старим бојама, којима се наше бојаџије служе а и са сваком анилинском бојом, те тако да се могу произвести све могуће нијансе и врло живе и брильантне боје.

Не треба се дакле плашити алицаринских боја и ако су то „нове боје“, већ напротив, као постојане и лепе боје, треба их у опште препоручивати.

Као што се обично на све што је ново у практичном животу с неповерењем гледа, тако је и с новим бојама, противу којих се војује не само за то што нису довољно постојане, већ са као што смо видели сматрају да су отровне и да би с тога требало забранити њихову примену.

Пре сто година тако се говорило и о чивиту, који се данас сматра као најпостојанија плаветна боја. Кад се тропска биљка чивит први пут у трговини појавила, произвођачи биљке сача падали су толику вику противу чивита, доказујући како је то шкодљива „ђаволска боја“, која нагриза и изгоре прељу и тканину, да је усљед тога употреба чивита била најстрожије забрањена. У Енглеској н. пр. где год је у трговинама најћи чивит, уништаван је и препоручивана је место чивита употреба сача. Међу тим као што је познато, чивит и није ништа друго већ она иста боја, која се и у сачу (Waid, Isatis tinctoria) налази и од које боје тропска биљка чивит, има је само у много концентрисанијем облику.

Данас опет чивит ужива тако леп глас и тако се одомаћио, да га је врло тешко истиснути и ако баш међу „новим“ тим извиканим бојама имамо плаветну боју, која је као што смо раније казали, боља, лепша а и постојанија од чивита.

Као год што је погрешно и штетно без довољне претходне стручне оцене анатомисати све што је ново, разуме се исто тако не треба у практичним питањима бити и лаковеран, и узимати све што је ново за готово.

Све вештачке боје називамо обично „новим бојама“ и ако међу њима има и таквих, које се још од 1859 год. фабрички производе. И алицаринске боје, које се фабрикују још од 1870. године нису више баш тако „нове боје.“ О примени алицаринских боја за тих двадесет и неколико година имамо дакле већ довољно искустава а и ово што сам овде изнео мислим биће довољно, те да и наше бојаџије поклоне озбиљнију пажњу алицаринским бојама. —

Чл. 25.

Дужност рачуновође.

1. Тачно вођење рачунских књига;

2. Писање рачунских исправа, на којима се према председнику потписује.

Чл. 26.

Дужност одборника.

Дужност је одборника, да на изменичко, како се за сходно нађе, дежурају, и у друштву са председником са касом да рукују.

Чл. 27.

Контролни одбор.

1. Контролни одбор састоји се из 6 чланова, које бира главна збор на 3 године.

2. Сваке године иступају по двојица од најстарајих. — на њихова се места бирају други, али и ова двојица могу се поново изабрати.

Прве две године одређује се кошком, која ће два члана одступити.

Чл. 28.

Дужност контролног одбора.

1. Контролисање целокупног рада управног одбора и рачуновође;

2. Саветовање о раду дружинском у погледу руковања с новцем;

3. Саветовање о рачуноводству и позајмицама, које треба Задруга да учини;

4. Прегледање рачуна и састављање извештаја целокупног рада који има да се изнесе главном збору;

Ради прве цели може контролни одбор, потражити стручна лица, ако их међу њима не би било.

Чл. 29.

Права контролног одбора.

И контролни одбор има право да сазове главни збор.

Чл. 30.

Закључак.

Сва огласи важније природе, објављују се преко званичних новина.

Чл. 31.

Почетак и престанак Задруге.

Задруга почиње рад, кад правила надлежна власт одобри, а престаје кад то одлучи ванредни збор, на коме треба да буде заступљено најмање $^3/_4$ уплаћених удела.

Тада се сва имовина Задругина претвара у новац, који се најпре измирују дугови и обавезе Задругине; онда се исплаћују удели задругара а остатак подели се задругарима по сразмери њихових удела.

(наставиће се)

Међу нашим бојаџијама немамо на жалост још људи, који су *творијски* и *практички* толико образовани, да су у стању своме позиву потпуно одговорити, и за то је потребно, да се бар привремено, колико се може, тој оскудици помогне.

За сада, могло би се нашим бојаџијама помоћи у набављању „нових боја" т. ј. створити им прилике, да могу лако и поуздано од нових боја да набаве само оне, које су као постојане опробане и које иначе намењеном циљу најбоље одговарају. Затим корисно би било, да се нашим бојаџијама дају и потребна упуства о употреби тих „нових боја."

Према нашим приликама, овај важан посао, могло би узети у своје руке ћилимарско друштво у Пироту, које ће без сумње међу својим члановима имати кога и од спремнијих бојаџија и Српско пољопривредно друштво, које опет међу својим члановима има хемичаре технологе као најпозваније теоријски, образоване, стручњаке у овом послу.

Даље морамо признати и то, да већина наших бојаџија нису у стању, да се нађу у хаосу „нових боја" а и код наших продавача боја, исти је случај, којима поред тога иде још у рачун, да што јевтиније боје набављају, без обзира какве су и да ли у свему одговарају намењеном циљу.

Како је у интересу наших бојаџија а и осталих потрошача „нових боја" да примењују по могућству релативно постојаније боје, то се по свој прилици већим делом из незнања, поред релативно постојаних боја, узимају оне непостојане, и према томе поглавито обавештавањем могло би се питање о употреби „нових боја" код нас регулисати.

На завршетку, да споменем још једну околност, која знатно утиче на избор и употребу „нових боја."

Из царине београдске имао сам неколико пута прилике да хемијски прегледам разне „нове боје", које се код нас увозе и међ којима имао сам и такових, које нису имале ни 5% чисте боје а онај остатак беше шећер, декстрин, со или каква друга материја од далеко мање вредности но што је боја.

Тешко, да се у ма којој индустрији тера у већој мери недопуштена спекулација као у продавању анилинских боја. Анилинске боје одликују се тако јаком снагом бојења, да могу у знатној мери поднети мешање с разним материјама без вредности а да то сваки и не спази. Тако се доносе у трговину привидно врло јевтине боје, које су у ствари ипак врло скупе, скупље од чистих боја.

Да би се дакле наши потрошачи боја сачували од таквих превара, требало би само из поузданих извора, непосредно из самих фабрика, набављати боје. Али како поједине наше бојаџије и други потрошачи боја, не би могли мале количине боја, колико им треба, непосредно из фабрика набављати, то би и из тога узрока Српско пољопривредно друштву у Београду или ћилимарско друштво у Пироту било у најзгоднијем положају, да промет боја у нас регулише.

На тај начин у први мах бар то би се постигло што би се указала нашим бојаџијама најбоља прилика, да могу лако доћи до поузданих чистих и солидних боја.

По себи се разуме, да би се ово могло извести само онда, ако би сви наши бојаџије или знатна већина потрошача боја увидела корист своју из овога предлога и кад би се обвезала, да боје набављају једино преко поменутих друштава.

Да завршимо. Из свега овога, што је овде о употреби „нових боја" казано, види се:

1. да се употреба „нових боја" не може из хигијенских разлога забранити.

2. Да се нашим бојаџијама обрати пажња на оне анилинске боје, које су сразмерно постојаније од оних које сад примењују, али, да им се у исто доба препоручи, да аналинске боје узимају само за бојење таквих тканина, од којих се не тражи дуготрајнија употреба.

3. Да се од „нових боја", за бојење ћилимова и других сличних вунених тканина, препоручи употреба само алицаринских боја.

4. Да се све „нове боје" набављају непосредно, из добро познатих, хемијских фабрика боја.

5. Да се, по добивеном пристанку од свију или бар знатне већине наших потрошача боја, за набавку „нових боја" старају Српско пољопривредно друштво у Београду и ћилимарско друштво у Пироту.

6. Да надлежни на томе пораде, да што скорије добијемо бојаџије, који ће теоријски и практички бити толико образовани, да могу боље но садањи, одговорити своме позиву.

Др. Марко Т. Леко.

ОДГАИВАЊЕ ПРИПЛОДНИХ БИКОВА У ШВАЈЦАРСКОЈ.

Има земаља и покрајина у Европи као што су северо-западни део Немачке, предео Алгау, Холандска и Енглеска у којима се говедарство у опште увев, од самога почетка на рацијоналној основи почело развијати; али нигде до данас нису тако сјајни резултати постигнути у одгаивању приплодних говеда а нарочито бикова, као у по неким кантонима Швајцарске.

Мало је земаља на свету са толико природних красота као Швајцарска. Чаробност густих шума и зелених пропланака обраслих бујном миришљавом травом и дивљим цвећем, као да их је вештак на слици поређао поред плавих језера и горостасних снежних планинских врхова — све се то спаја у дивну хармонију пружајући сликарима неисцрпни извор за рад.[1])

У погледу пак привредном, нарочито земљорадње, природа је била права маћеха према земљораднику, — и, што је год који предео украшенији природним лепотама, тим је све мање у њему плодне земље. Са изузетком оних непрегледних пашњака са најмиришљавијим травама на чији пораст и бујност више утиче сунце и добела роса него ли плодност саме земље, Швајцарска нема шта друго да нам из пољске привреде покаже.

Равно земљиште, положај и клима, створили су у Швајцарској и разне системе газдовања. Тако, у појединим кантонима и при свој неугодности земљишта, видимо простране и добро обделаване њиве и ливаде, боља пољопривредна оруђа, сасвим удесан поредак у сејању, док у брдским кантонима, земљорарња је још у повоју, али је за то уведен други систем газдовања сасвим складан месним приликама.

Но у колико су незгодне околности приморале Швајцарце да се ограниче на незнатан део земљорадње, у толико су се они већма користили тим незгодним околностима, па су предузали гајење стоке, јер Швајцарци су благовремено увидели, да им је и код онако јако развијене индустрије — сточарство најмоћнији извор народноме богатству, те су му давно и обратили

[1]) Die Alpenwirthschaft der Schweiz. V. Dr. Martin Wilckens Wien 1874.

ону пажњу коју оно с правом и заслужује. — И коме није позната чувена швајцарска марва и на далеко распрострањени швајцарски сир? Гајењу, а нарочито приплодних говеди, обраћају Швајцарци врло велику пажњу и у томе су ненадмашни вештаци.

* * *

У најновије време сви уважени сточари у Швајцарској, баве се озбиљно питањем: *о одгаивању добрих бикова за приплод*. Овоме питању, из дана у дан поклања се све већа пажња за то, што су у њему угледали брз, лак и изводљив начин за поправљање необлагорођених и запуштених сојева говеди.

Изгледа на први поглед, да нема никаквих тешкоћа у одгаивању приплодних бикова, јер њихово држање није скопчано са оним великим трошковима као држање приплодних пастува. Но у ствари стоји другчије.... Та је тешкоћа поглавито у томе, што врло рано онеспособе за приплод. Та пак неспособност, понајчешће долази од погрешне хране и неге.

Добра храна и нега бикова утиче много на постојаност њихових добрих својстава. Добром храном и негом бикова, не учиршћују се добре особине само код једне јединке (бика или краве) већ се ове преносе на целу фамилију — поревло — сој или расу. — Добра храна и нега указивана приплодним биковима стогубо награђује труде одгаивачеве.

То искуство поцрпели су дуговременом праксом најпре Швајцарци. Ретко се где са оноликом пажњом и умешношћу негују телад као у Швајцарској. Још од ране младости, понајчешће држе телад са кравама до саме дубоке јесени на пространим алписким пашама. Телад се скоро редовно одрањују млеком а никако не остављају да сисају. Она се шта више и не задајају, већ се измуженим материнским млеком запоје, јер се на тај начин доцније навикну да пију што већу количину млека, нарочито ако су телад угледна и намењена за приплод. Чим пак толико ојачају да почну да једу и чврсту храну, одмах се пуштају са кравама на пашу.

Швајцарци поје телад млеком обично 22—30 недеља, и скоро за све то време даје им се дневно просечно по 8 килограма млека. — Ако сада узмемо да је цена млеку у најмању руку 10—15 пара и да се телад просечно хране млеком за 25 недеља, то сами трошкови око изхране за непуних 6 месеци износе 280—370 дин.

Од дана одбијања од млека, па до навршетка једне године старости (за последњих 27. недеља) теладма се даје извесна количина чврсте хране, а ова ће зависити као и код маторих говеди од њихове телесне тежине.

Било лети кад су на паши, било да су на шталском хранењу, теладма се даје у изобиљу лепог ливадског сена и овсене јарме, и онда није никакво чудо што једногодац бик не може да се куци испод 350—400 динара, а трогодац, нарочито од сименталске расе, продаје се странцима од 1500—2200 динара, што је највећи доказ, да су приплодна говеда у Швајцарској предмет светске трговине.

У новије време запажена је код швајцарских одгаивача мана при одгаивању младих бикова која може да убије углед швајцарском сточарству.

Знамо да су у Швајцарској поглавито „културне“ (облагорођене) расе говеди, код којих се раније јавља полни нагон (сигурно због раног телесног развијћа), но код осталих некултурних раса, због чега младе бикове врло рано почну за приплод употребљавати. Чим бик наврши једну годину старости, одмах подводе краву под њега у цељи оплођења. Ово је једна велика злоупотреба која је по швајцарским законима казнима, јер употреба бикова у њиховој раној младости јесте битни узрок, што пре времена онеспособе за приплод. — Разуман и практичан сточар никад неће дозволити да се бик — јунац — пре $1^1/_2$—2 год. почиње пуштати на краве, јер се томе противе и наука и искуство. Ко дакле хоће да очува свога бика здрава и способна за више година, тај не сме пре навршетка $1^1/_2$—2 године старости почети под њега да подводи краве, па и тада врло штедљиво и тек сваки други дан један пут дневно.

Што пак Швајцарци пуштају своје бикове на краве чим наврше 9 месеци старости, јесте једна врста непоштене шпекулације.

Знамо да Швајцарска од свију држава европских, највише извози за иностранство приплодне бикове и краве и то тек пошто грла наврше 3-ћу годину старости[1]) па да тамошњи сточари не би изгубили запат дотичнога соја или расе, они се журе да у што већој мери изупотребе своје бикове, и онда кад падну на снагу, продају их странцима. — Оваковом злоупотребом са биковима они штете и себе и стране купце. Себе штете у толико, што од младих бикова добију неразвијен приплод, а странци доцније купују бикове који су већ онеспособљени за приплод.

Ова шпекулација и превара довеле су у питање добар глас швајцарских говеда у очима страних сточара, и, само је то учинило, те данас неке северо-западне провинције Немачке, предео Алгај и Холандска, јако конкуришу Швајцарској са извозом приплодне стоке.

Зато саветујемо свакоме ко год жели купити бика или краву на страни да много пази на старост грла и по могућству да није старије од 1—$1^1/_2$ године.

(свршиће се)

О УСЛОВИМА ЖИВОТА ШУМСКИХ ИНСЕКАТА.

из предавања

Др. Н. А. Холодковског

професора шумарског института у Петрограду

У шумарском газдинству тежило се, некада, произвођењу чистих шума, т. ј. одгаивао се подмладак из једне врсте шумског дрвећа. Мислило се да на извесном земљишту најбоље може успевати и извесна врста шум. дрвећа и да смеша утиче врло штетно на развиће главније врсте, која преовлађује у подмладку или шуми.

На многим местима, у Немачкој, четинаре су, увек, предпостављали лишћарима. Шта више и међу четинарима чинили су избор. Тако, на пример, међу свима врстама четинара, највише су размножавали јелу, како због лакоће самог произвођења, тако и из чисто финансијских обзира. Шумари су се трудили да и природне — мешовите — шуме претворе, поступно, у чисте, па, ако је могуће, на прву месту, у четинасте. На свима пешчаним земљиштима, на којима, као што знамо, најбоље успева бор, подизан је чист подмладак.

Ну, временом, и ово мишљење о превази чистих шума над мешовитим, губило је, мало по мало, своју важност из многих економских разлога, где прво место заузимају: повреда и штета шума од инсеката.

Ми смо, у прошлим чланцима,[2]) поменули: да четинари много више страдају од инсеката, него лишћари. И ако се цела шума или шум. подмладак састоје сасма из једне, које му било врсте четинара, на пример из јеле, бора или смрче, онда је лако појмити, за што се ту и инсекти размножавају веома силно.

Још, ако се, случајно, у такој чистој шуми појаве штетни инсекти ма и у малој размери, па нанесу јаја, онда ће њихово потомство, у својој околини, насигурно наћи обилне хране. Нова генерација инсеката развиће се и размножити врло брзо.

[1]) Зашто је узет тај број година за норму старости, видећемо при приређивању изложаба приплодних говеда.

[2]) Види бр: 21 до 24.

Уредн.

Међутим, кад се у мешовитој шуми појаве бубе или гусенице, каког му драго опасног лептира, и рецимо са једне врсте шум. цвећа униште све лишће, онда врло често, наилазе на друге врсте, које им нису подесне за храну, те се морају пресељавата за храном даље. При прелазу с једног дрвета на друго, или, од једног места другоме, многе гусенице пропадну од птица или од других инсеката, — паразита, или, најзад, угину без хране.

У чистим пак шумама инсекти много лакше и много брже налазе храну. На онда ваља узети у обзир још и то, што најопаснији шумски инсекти припадају махом обичним, скоро свуда распрострањеним видовима и што се они размножавају врло брзо. Примера ради да узмемо размножавање лептира „калуђерак“ и већег јеловог короједа — Tomicus typographus.

Калуђерак снесе по 150 јаја. Велики јелови короједноси по 90 јаја и има по три генерације. Сад, ако узмемо, да се из ових 90 јаја излегу само $^1/_3$ здравих женки, онда ће у другој генерацији бити снесено $\frac{90}{3} \cdot 90 = 30.90 = 2700$ јаја, а у трећој $\frac{2700}{3} \cdot 90 = 900 \cdot 90 = 81.000$ јаја. Идућег пак пролећа у првој генерацији (априла—маја) 2700 женске снеће, (свака по 90) свега 2,430.000 јаја.

При овако силном размножавању и осигураној храни, не треба се, ни најмање, чудити оном страховито брзом распростирању типографа у јеловим шумама.

Да баш чисте шуме, по највише, потпомажу размножавање шумских инсеката, показује нам, између осталог, и тај факт, што и у природним, некултурним шумама, кад се случајно састоје само из једне врсте шум. дрвећа, инсекти наносе тако страховиту пустош, као и у вештачким.

И, тако, од части сама природа, а од части култура, подизањем недогледних чистих шума, потпомажу размножавању инсеката. Овоме кад додамо још и то да такве — чисте — шуме имају све услове за успешно развиће штетних инсеката, онда би пре требали да се чудимо: како су опустошења тако ретка, него што, по некад, бивају тако огромна.

За наше, пак, шуме, ма да су оне природне и већином мешовите, можемо рећи, да имају све услове за развиће и размножавање штетних шум. инсеката. Начин газдовања ствара у њима те услове и упоредо истребљује шуме.

Нашим шумама данас су највећи непријатељи: сикира и тестера. По брдима и равницама свакога часа разлежу се безбројни одјеци од пада оборених дебала. Па да л' ће бити тако све док шуме траје?!... О том питању треба да водимо бригу сви подједнако.

„Тежак“ је до сада безброј пута подизао свој глас у одбрану и заштиту шума. Надамо се да ће његов глас, а пре а после допринети да се стане на пут лакомисленој сечи и осигура лепша будућност наших, већ изнакажених, шума. У тој нади ми остављамо на страну крупне непријатеље наших шума и враћамо се, опет, неким ситним непријатељима.

Питање је: зашто се појава опасних шум. инсеката у маси, не понавља сваке године, већ периодично, с времена на време? Кад шумски штетни инсекти принадлеже у опште броју обичних родова, који се силно размножавају, то откуда њихово размножење достиже огромне размере само извесне године?

Прва мисао, која нам се јавља у одговор на ово питање, јесте та, што необично брза и велика појава инсеката бива, често, од најезде њихове са стране, т. ј. од прелета инсеката из ближе или даље околине, у којој су, пређе, постојали сви услови за успешно развиће њихово. И заиста, огромни прелети лептира калуђерка и др., толико су пута били узроком неочекиваног и страховитог опустошења многих воћњака и шума.

Шта више, држи се, да је било случајева, кад су и короједи масама прелетали из једног места у друго, ма да они, у опште, немају бог зна какве снаге за летење, а неки међу њима, никако и не лете. У таквим случајевима штета је неизбежна и ту се ваља трудити да се само предупреде, по могуству, даље штете. У тако повређеној шуми на трулим, осушеним и рањавим дрветима отпочињу се масама изводити и такви инсекти, који, истина, нису у стању наудити здравом дрвећу, али нападају на слабије и кржљавије.

Општи вид и величина штете при таком најезду инсеката са стране, бива поражавајући. Читаве шуме лишћара, у сред лета оголићене су, као мртве јесени, а четинчри кад изгубе све лишће врло се често и осуше. И такву штету, ако се смемо послужити патолошким изразом, можемо назвати остром штетом.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. Ђ. Гавриловића

(НАСТАВАК)

Тёр је на основу свог искуства и ослањајући се на искуство других људи, саставио таблицу плодности и доброте земљине. При том се претпоставља подједнако добар и по природи својој у свему умерен, средњи положај.

Терова механична класификација земљишта.

По вредности ове земљине смесе стоји у следећој поступици једна спрам друге: (види 1-ву таблицу).

При том је рачунао 18 см. средњу дубину, коју земља мора имати, ако ћемо да је без мане и да је од вредности спрам састојака њених не побијамо. Са свака 3 см. дубине, по Теру, повишава се вредност, за 8% до дубине од 35 см., тако да земља 35 см. за половину више вреди од земље 18 см. дубоке. При још већој дубини, до које се са плугом не допире вредност се истина не пење више у истој прогресији, али ипак увек још за 5%. Но, обратно, вредност земље исто тако опада са смањивањем њене дубине испод 18 см. у исто таквој размери. Тако дакле једна земља, која је с дубином од 18. см. вредила 50. вредиће, ако је:

21 см.	54
24 „	58
27 „	62
30 „	66
33 „	70
36 „	74

исто тако:

са	15 см.	дубине	вредиће	46
„	12 „	„	„	42
„	9 „	„	„	38

Остали моменти, који повишавају или смањују плодност земљину не даду се у бројевима изразити.

Шмалцова метода

Почива на Теровој методи, али је у толико измењена и допуњена, или поправљена, што се у њој излажу и знаци за распознавање појединих класифицираних врсти земаља. (види 2-у таблицу).

редни број	Наименовање	Обично наименовање бонитарно	процентна садржина				Однос вредности
			Глине	Песка	Креча	Хумуса	
1	Хумусна глинуша	Јака пшенична земља	74	10	4·5	11·5	100
2	Хумусна тешка земља	„ „	81	6	4	8·4	98
3	Хумусна тешка земља	„ „	79	10	4	6·5	96
4	Богата лапорњача	„ „	40	22	36	4	90
5	Хумусна, растресита земља	Ливадска, кључ	14	49	10	27	7
6	Хумусна песковита	Јака јечмена земља	20	67	3	10	78
7	Богата глинуша	Јака пшенична земља	58	36	2	4	77
8	Лапорњача	Пшенична земља	56	30	12	2	75
9	Глинуша	„ „	60	38	нешто	2	70
10	Иловача	„ „	48	50	нешто	2	65
11	Иловача	„ „	68	30	0	2	60
12	Иловача	Јечмена земља I врсте	38	60	0	2	60
13	Иловача	„ „ II „	33	65	0	2	50
14	Песковита иловача	„ „ „ „	28	70	0	2	40
15	Песковита иловача	Овсена земља	23·5	75	0	1·5	30
16	Иловачаста песковита	„ „	18·5	80	0	1·5	20
17	Иловачаста песковита	Ражна земља	14	85	0	1	15
18	Песковита	„ „	9	90	0	1	10
19	Песковита	Шестогодишња земља	4	95	0	0·50	5
20	Песковита	Деветогодишња земља	2	97·5	0	0·75	2

Садржи више него креча, али је хумуса мање, па да би дао исто, као и предходна, захтева у тој врсти земље.

ШМАЉОВА КЛАСИФИКАЦИЈА ЗЕМАЉА.

класе и врсте	Наименовање земље	процентна садржина				Спољни знаци за разликовање	Усеви
		Глине	Песка	Креча	Хумуса		
Класа I	Добра, богата пшенична земља Хумусна глинуша Чист принос ражи 5,18 хектолитара	преко 60%	—	ђешто по нешто	5—15%	Орница најмање 30 см. дубока. У влажном стању црна или затворено пепељасто-мрка; сува: затворено пепељасто-мрка; сува: затворено пепељасто-сива или жућкасто сива. Врло во сива или жућкасто сива. Врло збијена, ал' со за језик не лепи и под притиска оселна се масна. У води мало по мало распада се у дробан прашак и то у толико брже, у колико више хумуса или креча садржи у себи. Лакмусов папир сме само мало да обоји црвено.	Пшеница успева још и у четвртој години, поштo се земља добро ђубри. Поред тога: овимаи јечам, јечам јарок за њим, па сунцокрет, раж, грашак, вас, купус, црвена и бела детелина
Класа II	Јака, богата јечмена земља или земља јаре пшенице: Хумусна иловача Чист принос ражи: 4,55 хектолитара	од прилике подједнако % %		чешће креча	најмање 4%	Влажна: затворено црно мрка или затворено сива-мрка а може да буде и затворено прно-сива; сува: отворено мркасто сива или прно-сива. Истина још доста збијена, ал' се лако може раздробити. Мел' пристима познаје се да има доста песка, а и мањност, својствена садржини хумуса у земљи. Кад укнемо на њу: не осећа се мирис на глину, не лепи се за језик ни мало. Воду брзо усисне па се и брзо распада у трошан прах, а све пре и више, што више креча садржи. Лакмусов папир не показује никако или врло мало киселине.	Јарик и овимаи јечам, белија пшеница, раж, грашак, детелина, репа и т. д. Сваке девете године нужно једном само угарити.
Класа III	Обична пшенична земља, добра овсена земља, тешка, обична глинуша Чист принос ражи: 2·76 хектолитара	преко 65%	—	ретко нешто креча	испод 4%	Влажна: мрка; сува: црвенкасто-жућа, белкасто жуто сива. Врло збијена. Осушене грудве, једва се могу руком раздробити. Глиновити мирис; за језик се јако лепи. У води се тешко размешава. При суном времену испуца јако.	Пшеница риже само одмах по ђубрењу, гра, овас, пика, детелина само докле је земља добро ђубрењем; онда и јако наклоњена расту траве, нарочито добро успева с белом детелином.

Класе и врсте	Наименовање земље	Процентна садржина				Спољни знаци за разликовање	Усеви
		Глине	Песка	Креча	Хумуса		
Класа IV а	Слаба јечмена земља, земља јаричева; добра ражна земља Песковита иловача	—	преко 65%	ретко нешто	преко 4%	Влажна: затворено мрко-сива; сува: сиво-мрка, отворено мрвасто-сива. Слабо збијена, лако се дроби, не лепи се за језик, не мирише на глину. Под притиском чврста и песка. У води брзо се распада у трошан прах.	Раж најсигурнији усев; при доброј обради и јарик јечам. Исто тако мањасто биље, летња ренина и црвена детелина. Кромпир најзналнији и репа успева добро.
б)	Добра хумусна црница иловачно-хумусни муљ Чист принос ражи: 1·88 хектолитара	—	преко 40%	нешто мало	до 30%	Влажна: црна; сува: црно-мрка или затворено пепелаво сива. Трошан, у грудвице дробан прах, врло слабе спојности, но појединa парчад у сувом стању често су врло тврда. Кад има мало глине у себи, онда је често толико лака да по води плива.	Раж а и јарик јечам, кад није земља одвећ дробна. Мањасто биље, сенф, кромпир, репа, купус. Више за ливаде и то врло добре сеновоке.
Класа V	Средња ражна земља иловаста песку-ша, где спада и сива крупније зрнаста пескуша Чист принос ражи 1·06 хектолитара	—	преко 70% већина крупнији-јег	ређе креча који јој шкоди	испод 3	Влажна: мрко-сива, мрко-жућкаста: сува: нешто отворенија. Нема спојности (везбојена), прашина, која се због крупнијег песка и памењчића доста разноси под притиском осећа.	Уз добро ђубрење даје још добру раж а и јарик јечам, али у сушним годинама он трпи од суше.
Класа VI а)	Лађна овсана земља мршава пшеничка земља, оскудна, кисела, лађна земља Посна, мршава глинуша	преко 70	—	0	испод 2	Влажна: беличасто сива, где-што плавичасто, ређе жућкасто-сива; супа са свим отворене боје, скоро сасвим бела. У високом стубљу збијена, лепава. Мирише на глину, јако се за језик лепи. У води се тешко размекшана, не распада се, по размути се у кашу. На сувом времену јако испуца.	Пшеница само одмах по јаком ђубрењу и уз добру обраду, с неколико орања. Раж ретко врло добро. Овас понајбоље, па и јечмиште.
б)	Сува, сушна овсана земља, мршава	—	преко 85	нешто креча и то од уштрба	1 до 2	Беличасто-сива, или жута; влажна: нешто тавнија, скоро сасвим неабијена. Сува распада се дроби се сама по себи.	Раж или овас по дужем одмарању, ал' усеви трпе од суше. У влажној години: кромпир и сена једна. Као пасиште за свиње даје понајбоља прикос.
в)	Тресетаста земља Чист принос ражи 0·5 хектолитара	скоро 0	—	—	до 70 и то кисе-лог	Влажна: црна; сува: црно-мрка. Врло трошан прах, који већом части плива по води.	Раж и јечам никако, једва понајбоље купус у пивњама, кромпир, једва овас ретко.

Као што се види ова је метода бонитирања за доње пределе Немачке, сигурно за Саксонску, и да се у класификацији води обзира само о неким главним типовима земаља, о глинушама, иловачама, пескушама и хумусним земљама. Лапорне и кречне земље не узиме никако у класификацију, сигурно што их у том пределу никако и нема. Према томе ова је класификација у том погледу непотпуна и готово локална.

Шиблерова метода

Шиблер, прва агрицултурни физичар свога времена, поставио је такође једну класификацију, али она више служи као метода земља по њином механичком саставу, него ли као метода бонитирања или класификација. Подела његова могла би да послужи тек као основица за класификацију.

Гидо Краут професор, то је и урадио, те је на основу Терове и Шиблерове поделе земаља по механичном саставу, поделио следећи систем бонитирања: (Таблица у нд. бр. „Тежака“)

Као што се види и овде је употребљена за класификацију употребна предност земље, врста усева, који се са успехом на једној земљи сејати може и то опет непотпуно, само за пескуше, иловаче, глинуше и неке лапорњаче; за остале лапорњаче, за кречуље и за хумусне земље, ни по класификацији није потпуно применљена.

Новакијева метода

Као што је Новакијева подела земаља према врстама најзнатнијим и прегледна и на природном, механичном саставу земље заснована те врло практична, тако је и његова механичка метода, коју сам ја покушао да склопим, доста тачна, нарочито и за наше придике врло згодна.

Он дели све земље у седам главних група, а свака таква група има по шест редова разних врсти земаља. Само за хумус, према нашим приликама, морало се отступити — направити мање редова.

Подела његова је проста и прегледна и као што знамо, може се изразити овако у таблици: (Табл. у идућ. бр. „Тежака“)

Ради објашњења следеће таблице, у којој је изложена Новакијева метода класификације, имамо само да приметимо, да је у рубрици: „у орници? и у здравици?“ са „1“ обележено за сваку појединy земљу, која се налази у орници појединачно, онда је и у једној и у другој рубрици забележено: „1“.

(наставиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Рђаве навике код коња.

У „Основима коњарства“ од г. Л. Јовановића писам нашао све рђаве навике што их коњи имају, а при том те навике треба да су познате одгајивачима и свакоме ономе, који се коњима служа, како би се или чувао коња с рђавим навикама, или их одвикавао од њих.

Уверен да се бојем, мученјем и насилним мерама коњи не одвикавају својих навика, намеран сам да о том одвикавању, на начин лепши и лакши, проговорим оно што ми је познато.

1. За коње, који се под јахачем прошњу и назад назад, треба направити билан и везати га по-кратко од колана под браду. Ако то не помогне, онда билан скинути, па над јахачем коња узјахе, узети пуну тикву (врх) воде и држати у десној руци, те чим се прође, из све снаге ударити га том тиквом међу уши. Од јаког удара тиква ће да пресе, вода ће коња облити, и он ће се од тога уплашити, те, сећајући се тога, неће смети нигда више понављати прошњање. — Ако од прве ово средство не помогне, треба га поновити, и оно ће бити тада потпуно сигурно.

2. Коњима, који се прежу у кола, често је неопходан наладум од ама, а наладум је врло нужан у бреговатијим пределима. Таквим коњима треба наладум подићи мало више и не спадати га с њих за 10—15 дана, пека га држе и у штали једнако, па ће на то огуглати (навикнути) и потпуно се умирати.

3. Многа теглећа коња не трпе чамкару. У осталом, чамкару, треба и избегавати, пошто је најудеснија узда с трензлом.

4. Коња који бацају чанте у колима одучавају се од тога овим начином: узме се тврд конопац па се добро веже коњу за реп, други крај конопца веже се за јармаз у кола тако кратко, како ће коњ моћи да пуче кола и да не затегне конопац; па над покупца да баци задње ноге у вис, неће моћи од колонца. Тако треба упражњавати неколико пута, па ће се коњ одучити од тога. Али, да му се не би повратила стара навика, треба му дуго времена вежати реп канапом за наладум, те ће га то памтити и подсећати на оно везивање с конопцем за јармаз. На тај начин та се навика за навек отклања.

5. Коње, који се приспављају уз руду, уз другог коња, треба превратити; т. ј. десног пресати на лева а левог на десна. Но ако то не помогне, онда треба узети једну дашчицу велику колико четку од обуће, па у њу утврдити 10—15 клинаца, и везати ономе коњу које је према оном коњу што има рђаву навику. Пешати треба на боку, а клинци треба оштрицом својом да буду окренути коњу с рђавом навиком, те чим се он приспави уз ову дашчицу, клинци га почну бости и он одмах беже од њих. — Но ако су оба коња ариш, т. ј. обојица се приспављају један на другог, онда овакве дашчице треба удесити и на једном и на другом, само једну од друге у малом размаку, да се не додирују, како би могле право у кожу коњску бости*)

A.

*) Овде сам задржао, ради јасноће, оне изразе и имена, којима се сиђу по Србији служе они, који раде с колима и коњима; сматрајући да не бих ни посегао никакав успех овом белешком, кад би, у тежњи да пречишћавам полупримерозну терминологију, узео назине и имена која нису одомаћена.

ДОПИСИ.

С. Бања 11. Јуна 1893 год.

После великих киша а на неким местима и с градом и великом поводњом разгрну се време и одлепша само ако подржи мало више биће добро и уредиће се на време, особито окопавање кукуруза и прављење винограда који су тако отрашени да се од траве нити у њима нити пак у винограду ући не може. Људи најпре оплеве пак после окопавају а то одузиме много посла али ипак ако подржи лепо време, средиће се.

У опште се говори да ће ова година да опази у свему али ипак није тако рђаво јесења жита прилично се опорављају и добро су накласала, пролетна такође су добра само што су одоцњена јер је сада ове године све одоцњено но прошле године. Виногради такође неће имати добру бербу но фала богу немамо још злосрећну филоксеру. Воће готово немамо никакво. Ливаде су изванредно озбиљно по планинама, но коначне још није одлучено, услед јаких киша бактеписки усеви нису најбољи и тек се сада расађују; конопље но је посејао врло су добре изузимајући оне поред река и потока јер то све вода однела и нешто и заронила.

Цена храни прилична је а и домаћа стока у опште свака врста на доброј је цени. Здравље у народу и стоци врло је повољно.

Алекса Марковић.

Панађур у Пожеги.

Панађур, држат 30 Јуна и 1 Јула ове године у Пожеги, био је много сиромашнији са стоком од осталих панађура, — види се: да са нагли извозом на страну нашег домаћег богатства, сваке године бива огроман број стоке мање, а цена јој опада. Опадање оне не може се узети као право опадање цене, него само опадање према цени пређашње стоке, пошто је ове године заостала стока била махом крнџава и кржљава, а тргована мало, те је се продаја и куповина најзвање вршила између самих сељака. Да би ово јасније видело, ми ћемо овде навести број пропале стоке на лањском и овогодишњем панађуру, и њену највећу и најнижу цену.

На петровском прошлогодишњем панађуру продато је:

говеди	380	комада	за	37.053 дин.
телади и јунади	48	„	„	2.033 „
коња	141	„	„	6.906 „
ждребаца	11	„	„	437 „

Цене су биле:

говедина	највећа	210	најмања	12	дин.
телади и јунади	„	210	„	14	„
коњина	„	264	„	15	„
ждребчина	„	74	„	20	„

А на оногодишњем панађуру продато је:

говеди	189	комада	за	14.895·70 дин.
коња	139	„	„	6.898·70 „
ждребаца	5	„	„	307·00 „

Цене су биле:

говедина	највећа	130	најмања	20	дин.
коњина	„	136	„	20	„
ждребчина	„	120	„	33	„

Узрок опадању наше стоке и њене цене поред великог извоза на страну, јесте и то: што се код нас врло мало ради на подизању сточарства, и што се не увиди боља сој стоке, већ је обично сва опамошена стока, мала и кржљава.

Добро би било да се на овој великој грани наше природе живље ради, те да унапредимо наше сточарство, а не да останемо последњи у томе. У прилог тога надлежни би требали да обрате пажњу на чланак Драгутина Лапчевића „Сточарска задруга“, који је штампан у „Тежаку“ од 1892. године, а у коме је, по моме мишљењу, изнето: шта би требало у напред предузети, за унапређење сточарства у овом крају Србије!...

Сем тога може се казати: да је овај панађур био још сиромашнији у погледу осталих ово-земаљских производа, према крзнима и другим драгуљцима чивутским!

Мих. М. Чолић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА
управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва.“

Записник IX седнице држане 4 Маја 1893. године*)

Били су присутни: Председник г. Коста С. Таушановић, благајник г. Вучко С. Богдановић чланови: г.г. Др. Марко Леко, Коста Главинић, Светозар Љ. Гавриловић, Никола Вељковић, Паја Тодоровић, Анта Голубовић и Марко Миљковић.

Председавао председник К. С. Таушановић; бележио писар Јеврем С. Мићић.

56.

Прочитана је молба П. М. Матића из Шапца који моли да му се од стране друштва препоручи 1 шприц за прскање лозе од болести перонеспоре.

Решено, да се справа — шприц — који друштво има опроба, па ако се као добра покаже препоручити је молиоцу, а преко „Тежака“ и осталим привредницима.

Пред тога да се умоли управа виноделске воћарске школе за извештај о резултату, који је она постигла прошле године у сузбијању ове болести шприцањем; као и о томе, које је апарате и смесе ова употребљавала и где их и поштo набавила, па и то саопштити привредницима преко „Тежака“.

Ако резултати буду у опште повољни, да би требало у већем размеру предузети набавку и употребу апарата и смесе за шприцање, — онда да се умоли Г. Министар народне привреде, да и он ту ствар помогне.

57.

Прочита се извештај г. Вучка С. Богдановића, који је прегледао правила Горње Милановачке подружине, који је у свему усвојен.

И решено да се подружина прими у састав друштва, ако пристане на измене и допуне својих правила, према примедбама г. референта и ако та правила предходно одобри Г. Министар народне привреде.

58.

Благајник друштвени г. Вучко С. Богдановић саопштава стање касе за месец Април 1893. године, — из кога се види: да је било остатка готовине из Марта 6.904·95 дин. Примљено је у Априлу 5.208·30 дин. Свега 11.113·25 дин. Да је издато 6.226·80 дин. да према томе остаје готовина за Мај у 4.886·45 динара.

Одбор прима к' знању.

59.

Прочита се оставка друштвеног секретара г. Савка Кучинића. Председник саопштава у чему се састоји ствар суобе, између друштвеног секретара и једног члана управног одбора.

Пошто је одбор саслушао г. Председника одлучи: да се преко тога питања пређе на дневни ред, сажалевајући што се дошло до хрђавих односа између речених чесника друштвених, услед чега г. секретар и подноси оставку.

Оставка г. секретара Кучинића усваја се, с тим, да му се исда плата за цео Мај, а дужност секретара да врши до избора новог секретара друштвени писар г. Јеврем С. Мићић. За тај труд да му се да из плате секретара (100; сто динара месечно, за време док буде вршио дужност секретара.

У исто време одбор решава да се расписне стечај за новог секретара са платом досадањег секретара и условима правилима прописаним.

Рок пријаве да буде 20 Јуни ове године.

60.

Прочитане су молбе г. г. Др. М. Поваковића и Тодора Кнежовића трговца из Шапца, да им се без наплате царине пропусте на шабачкој царини парне вршалице, које ће сами поручиоци са стране набавити.

Одбор реши: да им се по молби учини, према ранијем решењу по овоме, с' тим да им се пошаљу уверења снабдевена са потписом и потврдом друштвеном, да на царини шабачкој вршалице праве сами поручиоци истих вршалица.

61.

Прочитана је молба г. Љубомира Којића питомца на страни, којом моли да заступа Српско Пољопривредно Друштво на ванредном конгресу у Монпељију.

Одбор реши: да се г. Којићу даде 60 динара као накнада трошкова да може на конгресу присуствовати и о свему поднети друштву извештај. А пошто друштво не може да изабере наročитог свог изасланика, то не налази да буде заступљено на конгресу својим представником.

62.

Одбор реши:

Да друштво на утакмицама које приређује дунавско коло јахача у Пожаревцу 6. ов. мес. буде његов представник потпредседник друштвени г. Лаза Р. Јовановић.

Исто тако решио је, да на утакмицама дринског кола јахача 17. ов. мес. у Шапцу, буду друштвени преставници г.г. Вучко С. Богдановић благајник и Паја Тодоровић члан управног одбора, с' тим да они једновремено изврше преглед друштвеног имања у Шапцу како у погледу рада, стања усева и целокупне имовине, тако и штете коју је мраз прошле зиме причинио воћним садницама.

Осем тога да оцене, да ли и шта треба још радити и набављати за добро и да ли је и у колико постигнута могућност, за заснивање детелишта ради производње семена.

63.

Ради оцене предности друштвене имовине, по инвентару.

Одбор умоли: г. г. Лазу Р. Јовановића потпредседника, Вучка С. Богдановића и Косту Главинића да споразумно овај посао изврше, и предност друштвене имовине по инвентару ставе.

64.

Прочита се молба пчеларско-воћарске задруге да им се оштампа у „Тежаку“ извештај рада за 1892 год. бесплатно.

Одбор реши: да се извештај оштампа у друштвеном органу „Тежаку“ бесплатно и то по могућству у нарочитом додатку.

Записник X седнице од 14 Маја 1893. г.

Били су присутни: Председник г.г. Коста С. Таушановић, благајник г. Вучко С. Богдановић; чланова одбора г.г. Паја Тодоровић, Др. Марко Леко, Тодор Николајевић, Ана М. Живановић, Анта Голубовић, Светозар Љ. Гавриловић,

Председавао Председник г. Коста С. Таушановић, бележио врш. дуж. секретара писар Јеврем С. Мићић.

55.

Прочита се молба г. Паје Тодоровића чарна управног одбора, који моли да се од њега одкупе његова кашиџе, који се код друштва из раније находе.

Решено, да г. Тодоровић направи списак кашиџа, које тражи да му се откупе, и управи друштвеној подноше, са назначењем вредности појединих кашиџа, па ће се онда коначно решење одбора по овоме донети.

*) У прошлом броју погрешно је оштампан XI записник пре IX и X. Уредн.

66.

Прочита се извештај пољопривредне подружине у Пожеги, којим извештава, да ће држати предавање на свом збору на дан 24. Јуна ов. г. у Добрињу и то: о жетви и косидби.

Одбор прима к' знању, с' тим да ако друштво пре тога буде изабрало свога економа, да га на тај збор пошље и присуством својим предавање помогне.

67.

Прочита се молба пољопривредно подружине у Пожеги, којом моли да јој се даде помоћ у новцу од 200 динара, за подизање свога воћног расадника.

Одбор реши, да јој се даде новчана помоћ од 200 динара рачунећи у ову суму и раније одобрених 120 динара, у исто време скренути пажњу подружини на тешкоће, да се такав расадник, нарочито у већем обиму, подигне и одржава како ваља, како са материјалне стране, тако и са знаничке — стручне — стране, Исто тако известити је да је друштво вољно послати јој и свога управника добра код Шапца г. Светолика А. Петковића као стручно лице, да прегледа одређено место за воћни расадник и даде упутства по овоме подружини, ако она налази да јој је то потребно.

68.

Прочита се извештај г. Др. К. Јовановића овд. који јавља да је г. Благ. Д. Тодоровић као писац списа „О прављењу вина“ према раније учињеним примедбама његовим, учинио исправке, где је било потребно.

Одбор, у смисао свога раније решења одлучи да се овај спис као (3) треће поучно практично дело, оштампа у 1000 примерака.

69.

Прочита се акт Господина министра народне привреде, којим доставља молбу сталног окр. одбора, за округ тимочки о набавци 145 комада благородније расе нерастова за приплод.

Одбор реши, да се Друштво обрати непосредно свима познатим одгајивачима свиња у Србији, и заинтољу колико имају нерастова, које расе, поштo комад, и колико су година стари? Кад се одговор од одгајивача добије, онда да се одговори на акт Господину Министру народне привреде.

70.

Председник износи на претрес програм рада друштвене управе, који је састављен пр. год., а према коме се има радити и у овој години,

С' обзиром на досадашњи рад по томе програму и узев у обзир новчану могућност друштва за рад, одбор одлучи:

1. Да се у погледу „практичног рада“ продужи и даље рад:

1, На усавршавању друштвеног добра у Шапцу, и врта и пчеларника овде, ради чега је већ раније стављено у дужност друштвеним изасланицима на утакмице дрвосадског кола јахача у Шапцу, да прегледају друштвено добро у Шапцу, и оцене да ли треба и шта још ради и набављати за добро.

2, Да се и у овој години приређују практична предавања с' демонстрирањем као и утакмица плугова и ради лакшег извођења тих предавања бира се ужи одбор из г.г. чланова управе Вучка С. Богдановића, Светозара Љ. Гавриловића, Паје Тодоровића и Аце М. Живановића, који ће овлашћују да одређују места где, и време кад да се држе предавања и за који начин пребијки се у погледу материјалних издатака у границама друштвеног буџета.

3, Да се са преговором за подизање воћног расадника у Нишу заста не, до коначне одлуке Министра народне привреде о подизању државног расадника америчке лозе, и у том случају да друштво потпомогне своју подружину у Прњаворима у подизању воћног расадника за ограничену — месну — потребу и

4. Да се поред већ одређене опште помоћи подружинама, нарочито имају у виду и потпомажу оне, који се баве практичним радом.

О осталим тачкама програма продужење се дебата у идућим састанцима.

71.

Г. Паја Тодоровић члан управног одбора усмено изјави да неможе ићи као изасланик на утакмице дрвосадског „кола јахача кнез Михаила“, које ће утакмице бити на дан 17. ов. м. у Шапцу, с' тога што је одређен за председника бирачког одбора за избор народних посланика на дан 18. ов. мес. и услед тога моли, да управни одбор набере друго лице за друштвеног изасланика на утакмице у Шапцу.

По саслушању усмене преставе г. Тодоровића одбор једногласно изабра г. Светозара Љ. Гавриловића члана управног одбора, који ће присуствовати на свечаностима у Шапцу 17. ов. мес. на место г. Паје Тодоровића.

СТЕЧАЈ

На упражњено место секретара, у Српском Пољопривредном Друштву, отвара се поново стечај и позивају се господа пољопривредници, да се изволе пријавити.

Првенствено право на ово место имају редовни чланови друштвени, који докажу да поред стручне спреме познају и наше пољопривредне прилике.

Дужности су секретара: да води записник у седницама одбора и зборова (осим повремених); да води друштвену кореспонденцију; да рукује пољопривредним справама које Друштво набавља; да се стара о издавању и распростирању дела, које Друштво прими и награди; да потписује према председнику сва друштвена акта осим новчаних; да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу друштвену; да израђује извештаје о друштвеној радњи па да их пре зборa на 20 дана предаје управном одбору, те да их он преко друштвеног органа, а по могућству и других новина, предаје јавности; — и за све то одговара морално и материјално. —

Плата је секретара према квалификацијама и способности до 2550 динара годишње.

Рок је за пријаву до 1. Августа ове године.

Пријаве ваља слати Управи Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

Бр. 1455. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва, 26. Јуна 1893. године у Београду.

Садржина: Прогласе. — **Чланци:** Сеарадња као нужна биљка. — О употреби „нових боја“ за бојадисање памучних вунених тканина, (свршетак) — Одгајивање врвидолних биковa у Шајкашком. — О условима живота пчелиних инсеката. — Критика система за оцењивање земаља (наставак) — **Белешке.** — **Дописи.** — **Друштвени и подружински послови:** — Стечај. — и Подаштак.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ Штампарија Српска Државна Штампарија **Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ**

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА

написао
Свет. Ђ. Гавриловића

(наставак из броја 28)

Таблица 1.

Шиблерова метода (види стр. 235. бр. 28)

Наименовање врета земаља				Основни непромењљиви делови (механ. састав)			
	Класа	Врета	Бонитирање	Глина оно што се % исплаче	Креч %	Хумус %	Песак %
IV	Пескуша	Живи песак	Земља за раж	0	—1%		
IV		Неабијев песак		— 10	оскудна кречом		
II		Иловачаст песак		— 20	—2·5%		
II	Иловача	Песковита,	Земља за јечам	— 30	кречна	—3%	
II		Блага-обична		— 46	—5%	оскудна хумусом	
I		Тешка-глинаста		— 55	богата кречом	3—5%	
I	Глинуша	Блага-иловачаста	Земља за пшеницу	— 65	—10% лапорна	обична	
I		Обична		— 80		5—10 хумусна	
III		Тешка	Земља за овас	преко 80		10—15	
II	Лапорњача	Глинаста,	Земља за пшеницу	50—75	15—50	богата хумусом	
II		Иловачаста	Земља за јечам	20—50	15—25	преко 15%	
—		Кречна	—	20—50	50—75	муљ хумусни	
—		Песковита	—	—20	—20		
—	Кречуља	—	—	—	преко 75		
—	Хумусна земља	—	—	—	—	преко 20%	

Новакијева метода (види стр. 235. бр. 28).

Таблица 2-а.

Назвање земаља	Механички састав (карактеристични састојци)				
	камен	песак	глина	креч	хумус
	% најмање око	% најмање око	% најмање око	% најмање око	% најмање око
I Камените земље	80	—	—	—	—
II Пескуше	—	80	—	—	—
III Иловаче	—	50	20	—	—
IV Глинуше	—	—	50	—	—
V Лапорњаче	—	—	20	5	—
VI Кречуље	—	—	—	50	—
VII Хумусне земље	—	—	—	—	20

(Види таблице број 3).

Преглед класификације земаља, по Новакијевој методи.

Таблица 4-а

Класа	Врета земље	Ред земље, или њен назив	Редни број
I	Лапорњача	Хумусно глинаста	1).
	„	Обична глинаста	2).
	„	Хумусно иловачна	3).
	„	Лесово иловачна	4).
	Глинуша	Богата хумусна	5).
	„	Кречна	6).
	Хум. земља	Баштенски хумус	7).
II	Лапорњача	Лесово иловачна	4а).
	Глинуша	Кречна	6а).
	Иловача	Блага хумусна	8).
	„	Тешка	9).
III	Лапорњача	Обична иловачна	10).
	Иловача	Тешка	9а).
	„	Лесова	11).
	Кречуља	Иловачна	12).
IV	Глинуша	Обична	13).
	Хум. земља	Ливадски хумус	14).
	Иловача	Обична	15).
	Кречуља	Глинаста	16).
	Пескуша	Блага хумусна	17).
V	Глинуша	Тешка (смолница)	18).
	Иловача	Ладна и мочарна	19).
	Пескуша	Блага хумусна	17а).
	„	Лапораста	20).
VI	Глинуша	Тешка	18а).
	„	Мочарна и ладна	21).
	Иловача	Ладна и мочарна	19а).
	Пескуша	Иловачна	22).
	Кам. земља (Пржине)	Иловачна или лапораста	23).
VII	Лапорњача	Песков., крупно-зрнаста или камен.	24).
	Пескуша	Обична	25).
	„	Мокра и ладна	26).
	Кам. земља	Иловачна ил' лапораста (пржина)	23а).
	„	Иловачаста ил' лапораста (планин.)	27).
VIII	Хум. земља	Шумски хумус	28).
	„	Тресет	29).
	„	Маовински хумус	30).
	„	Суватски хумус	31).
	Иловача	Песковита, зрнаста, каменита	32).
	Кречуља	Хумусна	33).
	Пескуша	Мокра и ладна	26а).
	Кам. земља	Иловач. ил' лапораста (планинска)	27а).
	„	Хумусна (планинска)	34).
IX	Хум. земља	Тресет	29а).
	„	Маовински хумус	30а).
	„	Суватски хумус	31а).
	Кречуља	Песковита ил' крупно зрнаста	35).
	Кам. земља	Чиста пржина	36).
	„	Зрнаста пескуша	37).
X	Хум. земља	Тресет	29аа).
	„	Маовински хумус	30аа).
	„	Суватски хумус	31аа).
	Глинуша	Чиста или лончарска	38).
	Кречуља	Каменита	39).
	„	Чиста (или кредна)	40).
	Пескуша	Живи песак	41).
	Кам. земља	Зрнаста пескуша	42).

Таблица 3

Врста земље и општа карактеристика	Ред земље	садржина у постотцима: Камен и крупније зрно	Песак	Глина	Креч	Хумус	Положај где се обично налази	У ораници	У ливадама
I Камените земље		% преко 80							
а) Планинске (рушевна стена)	1). Хумусна	—	—	—	—	нешто	Планинске косине	1	—
	2). Иловачаста или лапораста	—	5 до 20%			—	Планинска удолина и подножја	1	—
	3). Чиста	—	—	испод 5%		—	Стрмени и одсеци	1	—
б) Пранчић (шљунак, по окопу и обали)	4). Иловачаста или лапораста	—	до 20 %			—	Кaучеви речни	ретко	1
	5). Чиста	—	—	испод 5%		—	Кaучеви речни а страно и шашке	1	чешће
	6). Зрнаста песковита.	више крупног зрна од 1—2 мм.	око 20 %				Нижије и равни	1	—
II Песковите		крупније зрно и преко 80%	испод 20 или испод 10%						
Махом изврсно песковите. Око река — наноси; у брегозима — здравије; ако земље за обраду и орање у Србији рађе, изузев бољих и плоднијих врста.	1). Блага хумусна	—	—	—	—	3—10%	Кaучеви и шашке. Поплави изложено, али није мочварно, махом пак влажно.	1	—
	2). Лапораста	—	—		2—5%		Равни и пашто	1	—
Више крупнијег зрна	3). Иловача	—	—	5—10%	нешто		Равни и брежуљци	1	—
	4). обична	—	—	испод 5%	—		Равни, брежуљци и косине	1	1
	5). Мокра и лапа	—	—	—	—	рђасто нешто	Нижије и шашке, поплави јако изложени	1	—
	6) Жиги песак	до 100%		—	—		Нижије и брежуљци	1	1
III Иловаче		Обично	50—70	20—50	нешто	нешто			
Смеша песка и глине, у којима се садржина песка налази између 50 и 50%, садржина глине између 20 до 50 од сто. Креча мало, а то највише пролазно по песуше или одвећ слабо. Збијене. Кaлупити и месити се могу. Равнак или поља особа се под пречима. Обично с камењем промешани.	1). Блага, хумусна	—	—	—	—	5—10%	Шљунак су наноси ближе и с тога више по равнинама, шашкама и кaучевима, ако по брежуљцима и брегозима. Иначе се и у оранице (више по равницама) и у ливадама (више по брежуљцима и брегозима).	1	—
	2). Лесива	—	—70	—30	нешто	нешто		1	1
	3). Обична	1—6	50—55	40	—1	—3		1	1

Опис по карактерним знацима за распознавање	Употребна вредност или на што слични? Који усеви најбоље успевају	Које карактеристичне биљке биле расте?	Класа
а) Неправилно, коситасто, дуњасто, плочасто, шкољкасто камење у рушевини. Прах прожет истрошавима, махом примитивне земље. Плодност познатна, условљена количином ситне земље. 1). Рушевина и нешто хумуса за биљке балаша. 2). Влажна грудва увета у шаку не може да се у куглу свбаје. 3). Сатне земље врло мало. Плодност познања. б) Заоварљасте и углаате облн камена и прах појединих. Напосне земље, из којих на њиве положајима скоро нема испадина, и брегова и брежуљака. Често су жалани шљунка, дакле, здравија. 4). Неповатна плодност. 5). Шљунак за насипање, мање земља за обраду. 6). Плодност познатна, завнси велико поред прашине има сатне глине и хумуса.	1). У влажним положајима, средње родна шумска земља и пасшите. 2). У повољном положају нешто плодна, за њивање — шумске земљиште и пасшите, ретко као виноград, на запорастим може дуварка и сепарете. 3). Често са сним голет и пропони. За пасшњаке дружина. 4). У сувом положају још као пасшите и шумске (бор), за оскорушу, из реда — виноград у влажном може где што као липада. 5). Сушна положај — као шума, у клучевима комплекса ока: њиви. Није за пасшње. 6). Сушна положај — шумско; у влажни — воћарско и иромир.	За 4). Флора обичне пешкуше, нвче карактеристично је биље — бор и крмљаво шумско дрвеће, у шпицама — врбе. Липаци, мухоиња, папрати и т. д.	1) VIII класа 2) VII или VIII класа 3) X класа 4) VI или VII 5) IX класа 6) IX или X класа.
1). Због велике скупоће хумуса у влажном стању нагледа прна, али хрско-мрка, у сувом сива. Боље загледна, када се на је глинен састав кварцов песак белих зрна. Често и другите шкољака и пушиба. 2). С кпсслнном јасно зрн, ал не јако. Нешто збијена, но лака за рад. Здрава, радлива. Прилично плодна. Умерено, ал уз стално ђубрење — испављује се и корисно. 3). Нешто мало креча, за то с киселином не зри. Мало збијена, не ли се од ње пуних сиканрата, јер мале глине има. Пнак неки родови ово земље, које много ситног песка садрже у себи, могу толико дасе на сувој суши стврдну, да је орање помогуће. 4). Само у влажном стању нешто спојивости. Крупније зрно и чист кварцов песак преовлађује. 5). Често одвећ много шнока, ал у здравији среди громаде и громуљае руде. У орнвим садрши често сутељенпзовне рудове хумуса. 6). Песак из мало нема спојивпте. Често округао нешчано зрно кварцовог, које је неспојно нпк растрешто онако, најмањим остарелим делпном се и мпчи (летећи песак, жнви песак) Крупније, сипнпје прнпет и немогућ с појачаним брушном и прашином.	1). Добра ливадска земља. Неупшена и ђубрена, роли — рнк, овсе, просо и кукуруз сигурније но усеви. Кромпир. Родпла јара гвездпца. Добро ђубрена конопља и лан. 2). Гајени усеви: рнк и кромпир. За шпнпнску одвећ јака. Плаженп по ливадн, или врлнннн збијенпј успева јечам и овас. Поред тога трв, рнк, шећерна репа, дуван — али ђубрати треба. Трпво сејане не доноси много, ал су добре по ланкови: смуркпца мешавина, по чнсто. Кошарпта и ајдучпца могу и чнсте. 3). Нпсто усеве, које и 2). само због мале сиаранпе крвчи неспгурнпје су — потпрасте боље. 5). Од стрпнпка само уснна рнк. Кромпир мало родп, ал квалнтне здравије. Од окопавнна још прнна и коловпна репа. За сејање ситнпе крвно: луцнна, серадела, сала. Јесен за пспнчење — боровп, бпгрен, бресе, јасине, прнс: воћпе и лабланпка, за добијање дрва за грејање. 4). За усеве неспгурне. Неупшеп и ђубрен напрасно — не рентирају се отворене одмпшне фенднје) због рдаве земље. Најспгурније овде и ђубрењем рад и ако и не нсне трпве за жетрану стоне, но по питатепнпсти слабе. 6). Пољорадпла се не рентира и за сад.ење борова и остале парочнти снстемп пгњпка. Кад се умори оно-лнка, с ђубрењем и мпнок не нешто роди. Сушни положај — гради пустпњу, где што нао материјала за трајне стаљеге. Врло добар материјал за малтер (лнм) и и за цемент.	1) Најчешће пшеница Triticum repens. 2) Карактеристичне — црна вејк. Medicago lupulina, петрушн Rohus cacsius 3). Разлнчак — Centaurea cyanus, чукља, — Agrostemma githago, чланковито — жутуа слачица — Raphanus Raphanistrum. Често још и Sclerantlius annuus, Vctonica verna и дпк. дан и пеп — Viola tricolo. 4). Карактеристично биље, за ку и за ова пешкуше мање: зпнце Врвенак — Calluna vulgaris Мала дивизма — Verbascum thapsiformo Мачија детелина — Trifolium arvense Пешчана пирпнеја — Arnetia vulgaris Пепелна бокоња — Plantago arenaria Пепелно плетно колено — Phleum arenarium Трнавчаста зоб — Avena corygophylloa, Пешчана сметрица — Carex arenaria Пирнан — Bolcus edulis. 5). У природном стању обрасла — јоланма; при обрађивању често је претрпан: — пшпцнна — Stellaria media.	1) IV или V кл. 2) V класа 3) VI класа 4) VII класа 5) VII ил VIII к. 6) X класа
1. Због доста хумуса (3—10%) трошна и дробна. Често жаложена појавнпна. Плодна и сигурна. 2). Одликује се великом задржавном снагом поспа с подједнаким зрном. Често јака и врста. Нема камења. Исто тако плодна и сигурна. 3). Више или мање камена. Глине преко 10 од сто. Сигурна и плодна.	1). Особито успеваду: јечам и шећерцпсак па репица, конопаи; рнк, кромпир и трв бело 2. годнне но у ђубреву. У сувом положајима — као нпно и средње. Детелине добре као у парлнцн пна врста и с трпвама помешана. 2). Исти усеви као и 1). 3). Уз уредно ђубрење исте усеве као 1) и 2). Шумско земљиште. Успеваду добро: ракптови, брнје, јаспри, брестови, јасени и четинари: смрча, јела, аришпнпна, боровн. Чнста ал пронесшнно (врсма полопаја и клнмн) четинари и дпшнари. Појава белог бора (Pinus sylvestris) карактеришо јалове земље, прелазе у пескуше — ракуше се тли он преовлађује	1). Лпвадска, росопаст, Fumaria officinalis пронпкаа Mercurialis annua, жабља трава — sonchia vulgaris. 2). За сва наводе карактеристично: шпнорљак — Delphinium consolida, буква (турцпнаа) Papaver Rhoeas, ливадски дутпћ Ranunculus arvensis јасрпа Ranunculus bulbosus пзлазпда — cirsium arvense зелопнја [acnetpra] cichorium] sntibus, тарчужак (русомача, обд пеке) Cnpsella bursa pastoris тптрпва Matricaria chamomilla — жпке на ливадама: маслачак Taraxacum offic. бело волоп, ово и жуто — Chrysanthemum Zeucanthemum и — sagenm, дутпћ пупнп Ranunculus repens — и жпјел. аест, по-краткп Tanacetum vulgare, ливада мрква и пнм, кадно Anthriscus silvestris.	1) II класе 2) III класе 3) IV класе

Врста земље и општа карактеристика	Ред земље	садржина у постотцима					Положај где се обично налази	За оранице	За ливаде
		Камен и крупније зрно	ситно земље						
			Песак	Глина	Креч	Хумус			
Навоси. Добра за њиве, ливаде, пашњаке, воћу и лозу, али по плодности ранијих ступњева.	5). Тешка	—	—	преко 50%	—	—	Највише су наносне земље и с тога више по равницама, низијама и клисурицама, но по брежуљцима и брегови). Налазе се и у оризалка (више по равницама и у заравницама (више по брежуљцима и бреговима).	1	1
	5). Лака или мочарна	—	—	—	—	—		1	—
	6). Песковита или крупнога или намокнута	60 до 80		10—30	—	—		1	1
IV Глиновито	1). Богата хумус.			50 преко 50%		5—10%	1). У низијама и долинама и клисурама.	1	—
Са много глине у њиховом стању лепи се, меси и растеглива (жилава), у сувом врсти, тврда и грута, често испуца и са доста пукотина. С киселином пренења пиниво, или врло слабо зри. Биље лошије, врсти а никад није без креча.	2). Кречно				3—15%		Остало, као по долинама и низијама, тако и по косоравнима, позорјарима и брежуљ.	1	1
	3). Обична			35—75%				1	1
Прилобитна реље, никог чешће.	4). Тешка или смоласта			75—90%			5) и 6) Махом у заравнима, и по низијама.	1	1
У низијама и равнима и на брежуљцима и бреговима, али реље заравнима, него чешће оранице.	5). Мочарна и лапна	—	—	—	—	—		1	1
	а) Ума		50%	50%				—	—
	6). Чиста или мочарсна			90%				—	1
V Лапоранчно		—	—	10%	5%	—			
Глина и креч главни састојци; креча но суваше (5 до највише 10%). Камен песак и хумус, случајни, споредни састојци. Земље креча и и глине тако су скроз промешани, да се механичким путем (испловавањем) не могу раздвојити и поделити.	1). Хумусно глинаста	—	—	—	—	преко 5%	1). Низије и равни	1	—
	2). Обична глинас.	—	—	преко 20%	—	—	2). Равне и брежуљке	1	1
	3). Хумусно-глинаста	—	—	—	—	—		1	—
Плодност у општи износа, од части због природног богатства на материјама за исхрану биља; од части због особина многих важних особина, што је оражава сиву основних састојака пословања. Детелине особито добро успевају. Креч, што обично доспорна квасница прата — чини да сви усеви, а кукуруз врло добро успевају.	2). Обична глинаста	—	—	—	—	—	3) и 4) Низије и равнице	1	1
	6). Песковита крупно-зрнаста или намокнута	—	—	—	—	—	5) и 6) Равнице, брежуљци, брегови стрмо и долинска пашњака.	1	1
VI Крчуља					50%				
Дуго и врло јако кише пропушта киселином. Пирода и камен кречни чести имућни. Ако се пруди земље већим делом у њима, пропадају солном киселином, растворе, нишкине — крчуља, ништо лапоранча.	1). Хумусна	—	—	—	—	—	1). У шумама кречних планина	1	—
	2). Глинаста	—	—	30—50%	—	—	2). Низије,	1	1

Опис по карактерним знацима за распознавање	Употребна вредност или на што служи? Који усеви најбоље успевају	Које карактеристичне биље биле расте?	Класа
4). Пребацује се ко свеж тампунама. Често је потребно вештачење (дренажа), ако је карактер непропустљиво глиновито тле или глина. 5). У пашњама са непропустљивом карактером. Често много гвожђулисе оксида. 6). Далеко кршевита и рђаваја од обичне влаковите, јер уз 20—30% глине, остало је песак, крупније зрно, шљунак, пречица, рушевина или камен, па се појављују као само делови од њих или њихе њих заједно. По особинама приближује се влаковитим посушним или зрнивима.	1). Пшеница, крупније, овас сигурнија но јечам и раж. Трење за искрчену стоку — добро; али позолаја није одвећ плаћени и детелине. 5). Појединчија њиве. Озими и крупније сигурније од пшенице и раж. 6). Раж најбоља озимица. Пшеница и пругаси несигурна. Јечам и овас сигурнији; добро у сушним годинама врло слабе. Кромпир кореница. Шећ. рена једва. За сено трговина може се одржати. Пасиште добро.	4). Најлепших година: влаковача, Весново весељиче и метлушина. Роа tricialis шеварица, маслина. 5). Мразовац Colchicum autonia.	4) II класе на III класе 5) V или VI к. 6) VIII класе
1). Прва земља, нешитом дубока. Гвозђе влаковита појања. Врло плодна. Буђрење честе непогодно бар за извесно ино година. Поглађењем може да се згодно поправља 2). Касапином пресушена јасно, али не јако и трајно врх. Крсн повољна да је радљања и жиле њихе, чврста и зборјена. 3). Теже се ради. Зимске оранје да истроше грудве боље. При раду се ваших и одсеци у равноставној брази. 4). Још тврђа, знајања и теже за рад. Више зато од влаге и мокрене. Често много оскуда гвожђа. Кварила се при оранју и због зељења за плуњо оруђе, сирову покрижу покидају канце. Нужно за бољу културу ђубрење, 1—2 орања пред зиму и 2—3 орања у пролеће. 5). Здравица непропустљива. И орница и здравица са много гвожђ. оксида. Час мокра глиновита, час посна глиновита као уља, онда има само 30% врло ситног песка. Мало родна. Дренирање.	1). Пшеница, раница. Пшенична земља 1. класе. Даје добре приносе: јечам, овас, кукуруз, конопља, лан, купус итд. Детелина и луцерка, ако има врло танке пределе глиновита земља. 2) Брижљиван обрађивања и ђубрење ако неће усеве и приносе да носи више и 1). 3). Пшеница и пругаси сигурнија но раж. Овас сигурније но јечам. Окопавине и кукуруз теже, но добри осем кромпира. 4.) Трење за искрчену стоку, овас најсигурнија. Пшеница и пругаси јој може код год., ај каквијех година загуши но пороји и киселе траве. С тога за пашаје боља но за обрадну. 5). Може исте усеве да носи као и 4). али дајеко несигурније. Боља као пашаја. 6). Кореново за пашају. Добар материјал за пашаје, зрно, слама и гањење за порцулан.	1). Као и код њихове влаковаче. 2). Подбоја, Tussilago farfara. 3). Неје биље, које их обичним и тешким влаковачама. — На глиновима по земаљским ливадама: утрпиш; Lolium perenne куница, Alopecurus pratensis, водено просо, Phleum pratense, дуги овас, Arrhenatherum elatior. — Крстуаши (бела), Bellis perennis, стрвчак Carduus acanthoides и — intans, кинца Ajuga chamaepitys — pyramidalis, Senecio arvensis, Cotula aetotica.	1). I класа 2). II и (или III) 3). IV класа 4). V, или VI 5). VI класа 6). X класа
1). Слична хумусној глинушк, али над је него тако дубока непозната по порет биљна од глинушк. Образа истим је потешна, али као и сва запорначе, распада се потпуно и врло, изложена зимском мразу. 2). Нема нешку напрежну хумусу, али над се добро обрађује и ђубре врло плодна земља. По особинама приближује се врсној глинушк, али због механичке сразмере и пропустости, једни ступањ више стоје од ње. 3) 4) 5). При упоређењу са родовима изложа, оцена ових запорњача може се извести из изнина њихових. Изложене запорњаче складају у најбоље земље. Сигурност летви у ваљаним, као и у сушним годинама и највећа количина производа, — те су најбоље страно ових земаља. 6). Дуготрајна суша много шкодљивија, но дуготрајно мочарно прело.	1). Пшеница, раница; за тим јечам, овас, лан, конопља, кукуруз. Но каквога производа боља него на хумусној глинушк. Детелине, парочита луцерка много сигурније. 2) Одлична земља за детелине, луцерку, пшеницу и репицу. 3) 4 и 5). Пшеница, раж, јечам и т. д. нису њиву пошљавају и пазву и тешко рђо. Лан и конопља зађу најрђу њиву. Због падрви много зарушања. Шећерна репа доста шећера. Детелина, луцерка и траве напредне и кржљаве. Исто тако је затегнена и слама од стрвишта и вадљивог бива. Да ове земље још више зависи од умерености кише и згодног положаја, производе и добро вино, воће и чврсто здраво дрво — за су за винограде, воћњаке и шуме врло добре по себи је јасно. Најбоље кукурузне земље. Штета да се употребљују за ливаде и за пашњаке. Место одмарања и великог утрка, боље је родно ђубрење и подород. 6) За рђу и врсна половицу и плаше за виноградс, те кривично роде Пшеница и крушке; најсигурнији и јечам и осе сушних година — осредње производе. Половиња је од сличних песковита и вловача.	Карактеристичко биље врсчула и поље се појављује. Поред тога још су јако распострањени: трн — Prunus spinosa, дивља крушка, Pyrus communis, белодуј, Anthyllis vulneraria, горушица Sinapis arvensis и Falcaris Rivini Host. Дивље детелине, луцерката и шаумасте биљ. најкарактеристичније.	1). I класа 2). I „ 3). I „ 4). I или (или II класа 5) III класа 6). VII „
1). Отклало шумско лишће мешка се са рушевином кречњаковом и гради орашцу, пријатно платну. 2). Због доста глине мање се троши (истрава) и убласкава се сушина пролећа јесна.	1). Прикладно за шуме и за пашњаке. Као шумски земљиште врло плодно, изврсно зато буква и јасен. Исправно за више доносе о повећи богатог потврђује, дуперне, пређе детелине, кане, гра, пастрва, шиповник, трупови и т. д. али подносе тешко опаја с шумовањем хумуса и потребује доста ђубрења. 2). Доста и добре детелине и траве производи, према томе ливадска	Карактеристичко биље врсчула: Coronilla coronata дивља Pimpinella magna, v. rosea, пимпинела, Carlina acaulis, краљица, Cypripedium calceolus, кресељча, госпина пантуница, gentiana cruciata, скрипгара, Reseda lutea, полска резеда (катања) Adonis vernalis, — Вишњева, Rosa rubiginosa, винска ружа —	1). VII класа 2). IV класа

Врста земље и општа карактеристика	Род земље	Камен и крупније грање	Песак	Глина	Креч	Хумус	Положај где се обично налазе	У орању	У здравици
		садржаја у постотцима ситна земља							
Ако садржина креча износи 15—70% онда у влажном положају могу по успеле бити повољно као и запрљане; преко 70% креча оне, ја се земља одмах брзо изветрава, јако је врело и све биље пропада.	3) Иловача		20—30	25—30			3) и 4), поваране, у нижима речним.	1	1
	4) Песковита или крупно-зрнаста							1	1
	5) Каменита		15—20 или 15—25		око 80%		5) и 6). Планинске стрмине, у доли-нисине.	—	1
	6) Често креча или гредна				80—100%		Често у зомљама	—	1
VII Хумусно земље						од 70% на више			
Земље преко 20% хумуса, до тешкиш (преко 50% од запремине — плавећу даље запремину те земље). Песак, глина или креч, ређе крупнији и ситнији одломци камена и шкриља. Највише земље и мочваре. Највеће вредности земље, зависи да ли је добар као рђав хумус; да ли је подбарно ли хумус оне које у зрелост врелине.	1) Балтичке хумусне						Дефорта хумусна земља од положаја, што је у планинама — на планинама речним и запрљаним оне је боље, нарочито за обрађивање, као и за пашњаке и ливаде, а у планинама врлине, ређе и мање, рђав хумус.	1	1
	2) Липадски							1	1
	3) Шумске							1	1
	4) Трести							1	1
	5) Мочварске							1	1
	6) Сувотоки хумусне.							1	1

— Рђа и оила је зубаса каоруша и нанос предубоки: нарочито трофуроша.

Комитарски уџут за Бреславски округ.

Засниа се такође на механичком систему а поједине класе оцењују се према главном усеву, који на њивама понајбоље роди. Даље метода оцењивања удешена је према употребној вредности земље а на основу ње све се земље деле на 10 физично-економних класа, као што се види из следећег прегледа:

Класа	Најмеродавније	Врста земље
I	Пшеничка земља I класе	Глинуша. 60% глине може се неплакати и песка до 30%, 4 до 10% креча или 2—10% хумуса.
II	Јечмена земља I класе	Иловача. 30—40% глине, 60 до 70% песка. 5—6% хумуса, креча ретко преко $\frac{1}{2}$%. Лапораста иловача. Хумусна иловача са 5—10% хумуса. Хумусна лапорњача са 10—20 од ето креча. 30—50% глине, 30—50% песка, около 5% хумуса Блага хумусна земља.
III	Пшеничка земља II класе	Тешка глинуша. Глинаста иловача с но мало креча и хумуса.
IV	Јечмена земља II класе	Песковита иловача. Иловача суши изложена и на ветрени. Иловача, која је са оскудице на хумусу са врло мало хумуса.

Класа	Најмеродавније	Врста земље
IV	Јечмена земља II класе	Плодна иловача, лапораста и хумусна песковита.
V	Пшеничка земља III класе	Песковита глинуша, која даје мањи чисти принос или због недаће отпорне снаге или због одвећ влажног оранља, или због мокре умесите здравице, стрмог положаја на северној страни. Песковита глинуша са 30—50% песка или Глинуша с оскудом гвожђа са 6—10% гвожђа.
VI	Овсена земља I класе	Оскудна, мршава, песковита глинуша. Јако гвожђевита глинуша, Гвожђевита мокра иловача. Иловача песковита на влажном положају Хумусна песковита са влажном мајом. Осредња блатно-хумусна, хумусно-муљевита и тресетна земља.
VII	Овсена земља II класе	Сасвим лака иловача Сува за јарчи још употребљива, иловача песковита Згодна песковита или с мочварном здравицом. Слаба блатиште-хумусна хумусно-муљевита и тресетна земља. Сасвим тешка, мршава и сува глинуша.

Опис по карактерним знацима за распознавање	Употреба вредност или на што служи? Који услови највише успевају	Које карактеристичне биљке воле расте?	Класа
3). Због садржине глиноваге пред креча, гипса, трошна и умерено-влажна. Прилаз гроја у каловиту лапоришту. 4). Врлак и оскудна. Садржи 15 – $20\%_0$ хигроскопне воде крупнијег и ситнијег песка. 5). Око $80\%_0$ крупнијег и ситнијег песка садржи у себи. 6). На средњим и средњим стенама. Примитивна планинска земља. У долинама морских залива и морског дна остављене као талог. У том случају састоји се из земаљаста средње масе са многим љушкама изумрлих (одатле речних конхилија).	земља, као и глинасти лапоришта проналазе дугогодишњу, сезонску, плодну, ровиту, пшеницу крупнозрну. Згодни положаји и клима — услови су да се корисно може за хмељарад употребити. 2). Исте услове, које и претходна лапоришта, само мање плодна и мање приносна дотиче. 4). Које иако за детелине, више за шикоште и то овчије. За тим за дрва — за подизање шума. 5). Неподесна за усеве — лошија но и 4.). 6). Подесност никакна. Згодна за поправку земаља оскудних средњом.	сопиновита мајска биљка руска, Пистациа оспиатица, лепша любока, Ladbyrus sylvestris крп. граор Stachys germanica — чистац — serbica Saxifraga cotsia, шаренолика оплавица, Silpa pennata, ковиље; дивље детелине, буква глог	3). III класа 4). IX „ 5). X „ 6). X „
1). Што више хумуса до $30\%_0$, а ситније земље остале састава; полозај увлаженији сне боље. Гране дубоку орницу. 2). Исто тако. Само се више налази у низијама и подолини више поводу, јер он доноси ситније делове осталих примеса — за њим и десна плодан; иначе једна и на лицу. Пати од мокрце. 3). За шуме добро нешто хумуса као понајвише. Обично на увишењима планина, у низијама дубока орница. 4) и 5). Мањом ритком. 6). Врло плитка орница, плитак за појединих простора буљаста гунта; оскудном хумус плитак, једва 10 – 20 см. над оним под 1) и 5).	1). За више употребљив. Рађа добро пшеницу, јечам, помоћал, ако и сви остали усеви. Гаиња и Јавор по ладу да се жоџрнују, ал' чеша да се обрађу. 2). За детелине и траве. Што више ситног муља од песка и осталих примеса сне боље. Прелази и у ритове и мочваре, да се само за требовања може орати и рађати добре траве. Исто преди у мањој мери на сувљатом хумус, који је више песковита. 3). За шуме. У низини мочвр — дрвеће краљевско, пламенишних преуспљења, бољетица (рак. трулеж) подложни. 4) и 5). Ритова оторине корисни — трска шаш-рогоз. Пирање корових и горино — ако је трсет згодна. Мора се пирочито обликовати на ледине и пешчана. 6). Пасишта. Реће за орање за рађе или овце.	Хумусна флора: Добре (сочне траве): Glyceria spectabilis — сирошинска трава; Alopecurus pratensis и geniculatus — куница обична и крива Festuca pratinsis — ливадска пасуља. Poa pratinsis и trivialis — пачија трава. Holcus lanatus — медна трава, као добро ливадске траве; Знатне количине хумуса граде биљни родови: Erica (вријуш), Calluna (врсак), Myrica (мирт), Vaccinium (кадуљица), Erysophorum (пепрогуз). Рђаве и киселе траве — граде трсети и ритове: — Phragmites сопиновица — трска, Erica tetralix, црнуша, Vaccinium uliginosum, борушница (весолика), Vaccinium oxycoccos, клуква, Menyanthes trifoliata, трчица, Zedom palustre, дивља румарика, Carex, врете, бро или сшитник, Scirpus (lacustris), кожлаше, Spiraea Ulmaria и filipendula — пупчина, Lythrum Salicaria — поточака (врбовица), Orchis — кукуник, Ranunculus — љутић, кијела, Pedicularis palustris — крвавчина. Маховине врете Sphagnum.	1). I класа 2). IV „ 3). VIII кл. 4) 5) 6). VIII. или IX или X класа

Класа	Наименоване	Врета земље	У којих округа највише заступљене
VIII	Двогодишња ражна земља	Спашна песчуша	Од 1 до $4\%_0$ површине земље
IX	Трогодишња ражна земља	Оскудна песчуша са мало хумуса, орницом до 15 см. љубком и песковитом здравицом.	
X		Вечнаком песи невесиња, слободан или жиг	

Као што се види и овде кречуље и лапоришће нису колико треба заступљене.

Критика механичких метода.

Потреба, да се каквоћа земље оцењује у погледу на њену обраду, без сваке сумње, била је у јеку много пре, но што се и могло помишљати на испитивање земље по њеном саставу. Најпростија пут беше, узети у обзир најглавније усеве и за основицу тог оцењивања, узети принос — жетве — главних стрнина — пшенице, јечма, овса и раља, пошто се и најчешће цене њихове најмање колебају и пошто оне, у свима примитивним, често пољопривредним земљама, понајбоље труд и рад плаћају а сеју се на главним просторијама.

Тер је први, који је у том начину оцењивања, учео најбитније измене и допуне, и поставио као главни услов, оцењивање *плодности* земљине. Мора се признати, да је он према онадашњем ступњу природних наука, учинио изванредне услуге пољопривредној практици, заснивајући системе оцењивања земље, које су послужили — и дан дањи још служе, — као сигуран темељ, при задању свију како строго научних, тако и практичних система за оцењивање земаља.

Кад разматрамо основне мисли његових система класификације земаља, морамо се донекле дивити његовом оштром практичном погледу, његовој увиђавности и доследном извршењу основне замисли! Многа податци његови, не само да су у његово доба били меродавни, већ и дан дањи, имају потпуне предности. О тога и јесте толико мољан успех Терових система класификације на радове његових последника, за то и јесу његови системи основица, за усвојење системе у катастарским пословима многих, нарочито германских држава.

Мане Терових система, леже више у погрешном схватању и учењу његовог доба и у непотпуности научних метода испитивања. За тим оне су засноване на посматрању и познавању ближе околине, важе потпуно за провинцију Бранденбург. О тога кречуље и лапоришће и не улазе у систем, с тога су само стрмине и приноси њихови у бонитарским методама, а кукуруз, окопавине у опште и индустријска биље и не улазе у системе класификације.

Највећа је мана Терових механичког система (а и економског), у погрешном учењу његовог времена, да је хумус права биљна храна и главни састојак за исхрану биљака, који и ако није онај састојак земље, који је неизбучиви плодоносна њен, а опо је такав састојак, од кога у главном зависи величина приноса сваке земље.

С те погрешне бакве, видимо да и Терово учење о хумусу, које је унето и у класификације земаља, натеже са очигледним противним чињеницама и отуд, код његових земаља размерно врло висока процентна садржина на хумусу. Истина да је и Тер увиђао и признавао, да је „рђав или кисео хумус“, из мочарних ритова и муљака, нарочито поморских и тресетних земаља, шкодљив по усеве, али њему је ипак „црна“ боја земље, кад је скоро поорано главни знак за распознавање њене плодности.

Тек агрикултурна хемија и физиологија биљна, новијега доба, доказали су да хумус, као такав није никако средство за исхрану биља; да хумус истина даје влажној земљи њену мркоцрну боју, али да он није никакав једини и искључиви знак плодности земљине, већ да су то органски остатци, који се у трулењу и распадању наоде и који су згорели и истрошили се, у ситну земљу, у буав црнкаст растресит пра.

Да хумус не служи за исхрану биљну, доказ је, што усеви успевају и добро рађају, под иначе повољним условима и тамо где хумуса никако и нема и што хумус није у води растворљив, те га и танке жилице биљне не могу да примају и као храну узимају. Шта више, његови растворни прелазни видови, управо су по биљне жиле шкодљиви и оне у њима гору и спрже се.

Хумус може само посредно да послужи биљу за храну и то на крају крајева, кад се потпуно распадне и у угљену киселину претвори, која или у земљи минералне тварке претвара и раствара, или из земље са другим растворним јединењима, у биљни организам прелази.

Из опште педологије знамо, да је прави значај хумуса по земљу у којој се наоди, баш обратно, у томе, што је он физички поправља, одвећ збијену глину, гради растреситијом, грошнијом, невезан песак чини спојнијом, збијенијом; што има врло велику моћ упијања и задржавања воде и што врло добро чува и одржава азот у везаном стању. За тим хумус је важан, што постиче делатност у земљи, изазива хемиске процесе и промене својим трулењем и распадањем и у те промене увлачи и минерални састав земље. И на послетку, што је врло добар подмет, за гњеждење, појављивање и делатност микроорганизама у земљи а видели смо да је њихова улога у подизању плодности сваке земље, врло важна.

Преувеличавање важности хумуса сигурно је и завело Тера, да узима, како хумусна глинуша има 10—20% хумуса, а чак и најрђавија пескуша, да мора имати бар $^1/_2$% хумуса!

Међу тим по Пфанштилу најплоднија дилувијална иловача у околини Деблина има само $^1/_2$%, а по Кнопу, изванредно плодан илов муљак има једва 1.17% хумуса; чувени руски „чернозем“ садржи само 6,8% хумуса.

Шмалцов систем класификације, почива на Теровој методи. И он задржава високе проценте хумуса, и његовом је систему мана, што у класификацију не улазе кречне и лапорне земље.

Али његова је метода простијем човеку више приступачна, дакле је практичнија с тога, што је Шмалц у њу унео тачне податке спољних знакова распознавања, за сваку земљу и тиме олакшао практичарима употребу своје методе, да према спољним знацима могу лако знати коју ће земљу, у коју класу моћи да уброје, а да се у томе ни мало не буне.

Ти се знаци врло лако могу испитивати, јер они се односе на изглед земље у влажном и у сувом стању и како се она понаша спрам воде. За распознавање и карактеристику појединих земаља и класа, унео је и главне усеве, који успевају и и то олакшава класификацију. На послетку он уноси у своју класификацију и просечну величину приноса главних усева, за сваку земљу. За његово доба, метода му је била и врло прегледна и врло практична.

Шиблерова метода, ма да много тачније одређује сразмеру основних састојака механичког састава земље и да задржава поделу по врстама земаља и врстама главних усева, који на њима роде — опет је далеко непотпунија. Она почива на механичкој анализи.

Бонитарски уаут за бреславски округ — то је проста копија Терове методе, само што су у њу унете и неколике лапорасте врсте земаља. Размера добрих земаља, спрам рђавих у тој класификацији је још несавршенија и неправичнија, него и код Терове методе. Види се, да се и ту тежило, да се што више земаља у боље класе упише, јер у рђаве земље — последњих 5 класа ушле су и такве, које нису по готово ни за какву пољопривредну употребу, што у класификацији са свега 10 класа не би смело никако да буде.

Новакијева метода како сам је ја, по његовој педологији извео, спаја у себи све добре стране: Шмалцове механичке и Тромерове ботаничке методе. У његов систем класификације улазе и кречуље и лапорњаче и поред тога, што је и његова подела земаља према врстама посве практична и на природним особинама њиховим заснована, она тежи што већој правичности тиме што свака врста, свака група земаља, има шест разних редова. То чини да је класификација лакша и практичнија.

На послетку у његовој класификацији потанко је изложена и главна употребна вредност сваке поједине земље, што чини, да се његов систем може применити и на све зиратне и на све незиратне земље, подједнако и у исто доба. Докле је у томе баш главна мана свију система, што су они прорачуњени и удешени само за зиратне земље.

Према томе међу свима механичким методама Новакијева је најправичнија, најсувременија и најбоља.

За то смо њу узели као основицу за систем зоналне класификације, како мислимо, да треба наш катастар, у Србији, да је заведе и примени.

Новакијева подела земаља, згодна је за наше прилике баш због тога, што код нас има свију земаља из његових 7 главних група, изузев све редове хумусних земаља, које се код нас могу свести на далеко мањи број.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА И БАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 29. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 18. ЈУЛА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

РАНО ТЕЛЕСНО РАЗВИЈАЊЕ (ЗРЕЛОСТ) КОД ГОВЕДИ.

Наша се земља сматра као: „неисцрпна у стоци." И доиста, само је можда Русија у Европи, која може имати *сразмерно* већи извоз стоке; осим ње ни једна се земља не може у томе поредити са Србијом. То нам јасно сведоче — тргови, на које извозимо нашу стоку, који и данас, кад је производња стоке, услед све већег нестајања земљишта за природну израну стоке, осетно мања, још су увек обилни дотеривањем наше стоке. Отуда је и постала изрека: „Србија је неисцрпна у стоци." С погледом на вредност извозне стоке, према осталим извозним предметима, Србија је, према томе, поглавито још увек преимућствено сточарска земља.

Од вајкада, па и дан данас је у нас производња говеда на првоме месту; јер су говеда, већ и као скоро искључива радна стока, нераздвојна са ратарством. Обилне, јаке и простране паше, са екстенсивним начинима радње и далеким трговима, нису ни могле производњу скренути на друге привредне смерове, до на гајење говеда. Овде имамо поглавито у виду удаљеније крајеве од, до скоро једине, наше саобраћајне жиле: Саве и Дунава. На тај начин се створила могућност, да се одговори једној главној потреби привреде, — да се земљорадња снабде радном стоком, а и да се произведе један трговински артикал, који подноси најдаљи пут до трга, до потрошачког места, изван земље.

Ну, са развијањем економних прилика, што је последица бржега, — железничког —, саобраћа, увећања градова (вароши) и развијања фабричке индустрије, настаће потреба и у нашој привреди, да се у гајењу говеда усвоје и други смерови. Настаће већа тражња млека и млечних производа: пресног масла, финијег сира, за тим угојених телади и т. д., те се у гајење и производњу говеда мора унети више знања и више умења, како би се и та тражња могла задовољити, а при том да се и већа привредна добит осигура.

Ма да се још увек много држи на то, да тако зване „привредне подобности" (способности) стоке иду с расом, да је, на име: млечност краве, брзо телесно развијање (зрелост) и т. д. особина појединих раса, опет степен јављања ових много зависи од тога, како се са стоком у младости поступа. Другим речим, начину одгајивања и храњења телади поставља се тем... појединим привредно-сточарским циљевима; и ако се тада погрешке учине, ни чим се оне доцније не могу поправити. Тако познате су неке расе говеда, које се одликују раним телесним развијањем и подобношћу да храну, која им се даје, врло добро уновчују, — преобраћају у новац. Међу осталима, у томе је најчувенија и скоро недостижна *шорторнска* (енглеска) раса, од које млада стока треба за развијање само половину времена колико је то потребно н. пр. нашем говечету. Ну, и то је доказано, да расе у овим особинама често попуштају, па их могу и са свим изгубити, ако се телад хране слабом и рђавом раном; као год што поједине расе, које тих особина немају, могу их добити, ако се обрати довољна пажња на обилато храњење и добру негу телади.

При одгајивању телади имају се поглавито у виду две сврхе: или се телад одгајивају за попуњење и повећање запата, стада; или се одгајивају за продају. У приликама пак, где млеко и млечни производи (масло и сир) могу по добру цену да се продају, одгајивање је телади некорисна радња; за то се ту телад одмах по тељењу, или после кратког времена дојења, одбијају. Ну, ма каква сврха да се има у виду при одгајивању телади, једна је главна и општа задаћа: *да се младо грло у што краћем времену телесно развије*, да буде зрело, те да се на привредне циљеве, на које је од почетка намењено, може употребити. Није све једно, хоће ли се младо грло потпуно телесно развити за једну целу, или само за пола године. Не само да се, у овом другом случају, уштеди онај вишак тако зване „животне хране", који се у дужем развијању потроши, но се и главница (капитал), уложен у одгајивање телади, брже обрће.

Значај ове чињенице врло лепо објашњава чувени сточарски физиолог Јулије Кин. Он вели на једном месту овако: „Још је једна важна привредна околност код рано развијених телади. Многи је већ из искуства опазио, да се једно грло лакше и брже нахрани но друго, и да неко грло од једне исте количине хране на пр. даје више млека, боље се угоји, но друго. Тако је то чести и општи случај, па се њему ипак не придаје довољна важност; а кад се узме писаљка у руку, па се прорачуна пијачна вредност пиће, видиће се колико [illegible] привреду корисније прво грло но друго. А од [illegible]ог је то тек значаја за свеколико богаство једнога народа?! Већином рано телесно развијена телад имају ту подобност да храну најкорисније изупотребе и да је преобрате у највећу вредност. У њих је у опште живот бујнији, поједини им органи енергично раде, варење им је јаче, те, по томе, из једне количине хране

не само да сличе (асимилују) све, што се може сличити, него имају моћи и да од сличеног што више, преобрате у млеко, маст, лој и т. д. А да се њима тако корисно употреби и да јој се даде тако велика вредност у сточним производима, и јесте она права мета рационалнога сточарства" . . . . .

Најзад је речено, да неке расе носе на себи особину раног телесног развијања; ако се грла запусте о рђавој храни и нези, она могу са свим да изгубе ту особину, као год што је грла друге расе, која те особине нема, могу добити, кад се хране обилато и добром храном. С тога се та особина — рано телесно развијање у сточарству често и не узимље у сталне особине, него као „наклоност", природни дар који се под извесним погодбама јавља; не прибави ли се, ова се наклоност у животињи изгуби.

Један пример, који наводи проф. *М. Вилкенс* у својим *„писмима о сточарству"* потврђује то. Некакав је економ у Ердељу из милоште обилато рано два женска телета, још од како су се отелила, тако да су већ као јунице од 1½ године водиле. Обе ове добро храњене јунице давале су, као краве, много више млека, него ли остале, што су се развиле под слабом храном и негом. Из тога се може лепо видети, како се млечност подолске расе (која је по себи мала) може знатно да побољша јаким храњењем младе стоке и раним спаривањем."

Добро храњена, дакле, млада стока јаком, беланчевинастом храном бива и раније зрела и рано се развије код ње нагон за парење. Па кад се тако ради кроз више покољења, нарочито ако се још и стеоне краве јаче обилато, може се од сваке расе, па ма она и не спадала међу тако зване „благородне", добити један запат, који ће се одликовати раним телесним развијањем. Под утицајем јаке, беланчевинасте хране и добре неге, стока измени сав облик и грађу тела.

Ну, рано телесно развијање има највећу важност за стоку за гојење, товљење и за млечну стоку. Организам оваких је грла у опште наклоњен на развијање поглавито унутрушњих, тако званих — вегетабилних, органа и на слагање меса и лоја; а ако се потпомогне раним парењем, развију се необично и млечне жлезде, виме. Ну, у колико неки органи, својом живљом радњом раније изазивљу продуктивност, у толико други, — а то је физиолошка истина — у разлико други, — а то је физиолошка истина — у разлико други, — а то је физиолошка истина — у разл

тога ће се осетити последице тек у идућој години. Али оскудица у сточној храни осетила се је још поодавно. Мањи притежаоци, услед оскудице у храни, почели су своју стоку нагло да продају; а где се тако нагло пење понуда, ту разуме се одмах падају цене; и тако су баш они притежаоци, којима је стока од преке потребе, били принуђени да исту продају испод сваке цене, скоро да поклањају. У јужној Немачкој на пр. спала је цена стоке за 30%, а по кад кад и у пола цене; према томе је и цена месу до половине пређашње цене спала. Ово би можда овако ишло и у бескрајност, када би се нашло довољно купаца, но то се у самим тим земљама, сразмерно понуди, не налази, а да се стока извози на страну има још мање рачуна, јер би онда продавали стоку чисто пољопривредним и сточарским земљама; а да би ту мали ћар био, разуме се по себи. Због тога се гледало, да се зло на други начин отклони, а то је у увећању сточне хране.

За увећање сточне хране радило се поглавито у два правца, и то: 1.) да се у самој земљи произведе још за време овог лета што више хране, за што су препоручене многе биљке, које и од сада могу дати добру косидбу; или да се количина хране увећа куповањем концетрисане сточне хране, која би се мешала са сламом, па чак и са тресетом, јер је познато: да животињама није довољно дати само толику и толику количину хранећих материја, па ма у којој се форми храна налазила, већ је нужно да поред тога стомак буде пуп, јер иначе се храна не би могла сварити; и 2.) Олакшао се увоз сточне хране из страних земаља, за што је увозна тарифа или спуштена или са свим уништена; с друге стране пак извоз сточне хране са свим је отежат.

Сем тога многе су од ових држава, у којима влада оскудица у сточној храни, одредиле и у готовом новцу извесну суму којом треба притећи пољопривредницима у помоћ. То је учињено у Француској и многим државама Немачке.

Међу тим изгледа с друге стране да државе, код којих не постоји оскудица, нису баш са свим вољне да одобре онакав извоз хране, какав би се заиста десио без утицаја државног. Изгледа да ће то на првом месту учинити Аустро-Унгарска, — ма да се интереси Угарске с тим не слажу, јер она производи такву храну, коју не може сву у самој Аустро-Угарској да прода и због тога мора тражити пијацу на другој страни.

Еле како било да било, оскудуца у сточној храни неће престати и њене ће се последице осећати бар до идуће године, за које ће време цена сточној храни бити увек сразмерно висока, а на против цена стоци биће ниска. Могућно да ће ова доставка бити од користи и нашим пољопривредницима, јер би сада по јевтину цену могли да набаве бољу расу стоке из ових поменутих земаља, а сем тога може им служити као мерило за продају своје хране.

М. Т. Г.

ОДГАИВАЊЕ ПРИПЛОДНИХ БИКОВА У ШВАЈЦАРСКОЈ.

(СВРШЕТАК)

Утицај државе на унапређење говедарства у Швајцарској.

Ми ћемо у главноме навести неке мере које сама држава односно савезна влада предузима зарад унапређења говедарства. Те ће мере у толико уочљивије за нас бити, што све до данашњег дана, ни од појединаца, ни од друштава ни од државе није скоро ништа предузимато за унапређе нашег занемареног говедарства.

За све кантоне у Швајцарској постоји општа обавеза: *држање и одгаивање приплодне марве.* Но како се у свима кантонима не одгајају једне исте расе, то за сваку расу говеди постоје нарочите законске одредбе у погледу производње и неге говеди дотичне расе. — Али за одгаивање сваке чисте расе, постоје за сваки кантон ове опште законске одредбе:

1, Да се приплодни бикови држе, хране и негују онако, како то од разумног сточара модерна наука о држању стоке изискује.

2, Да се сви приплодни бикови по навршетку $1^1/_2$ године такмиче на изложбама, и најбољи награђују или одликују сопственици истих разним одличијама.

пољопривреду у опште, и она су потекла поглавито из узрока данашње слабе новчане готовине код наших земљорадника — сељака.

Р. Недић. Нема шта против правила, она су красно написана, и колико он разуме добра су, која треба и примити. Нада се, да ће и влада и скупштина помоћи остварењу њиховом, па за то не плашимо се, већ примимо.

Добр. Јовановић, предлаже: да се за сада одложи претресање ових правила за други збор, а дотле да се одштампају у „Тежаку“ или ком другом листу. Тако ћемо имати времена да боље размислимо о њима, а и да се чује мишлење и осталих недошавших другова.

Ж. Златић. Нема речи, којима би исказао радост за мисао о овом удружењу. Тврди, да се правила ове задруге не косе са донешеним одлукама у прошлој седници. Даље, вели, да није најбоље разумео, где се говори о производима, које ће задруга откупљивати.

Председник. Чита понова тач. 4 чл. 2, која говори о томе и објашњава смисао исте.

Милан Урошевић. Пребацује неким говорницима што се удаљавају од предмета изнетог на решење. Треба, вели, говорити о предмету изнетом на дневни ред. Овде је питање, како разуме: прима ли збор правила, и хоће ли економи да се удруже на начин, како је то њима прочитано, или не. Ако пак неће, — то како и на који начин нека ко каже. Моли збор да се реши.

Влад. Ђорђевић. Објашњава се са Златићем; вели, да га овај није добро разумео. Не спори, да је потребно удружење сврш. ратараца, но са овим прочитаним правилима, прави се разлика од јутрошњих одлука.

Ж. Златић. Понова се објашњава са г. Ђорђевићем о установи ове задруге, и остаје при првим својим назорима. Потврђује, да ће се установом ове задруге пре постићи наш жељени циљ; бог зна, вели, може ли се и хоће ли се кад и извршити оно што смо пре подне закључили. Даље говори, да има неких чланова у овим правилима, који му се не допадају, но кад дође ред при претресу на њих, онда ће рећи своје мишлење о њима.

Влад. Ђорђевић. Брани свој говор разлозима, па на послетку држи да има право, јер тако разуме.

Добр. Јовановић. Опет вели да нема шта противу правила, но држи, да је овај збор заступљен малим бројем свршених ратараца, па незна како ће ову ствар примити они, који нису овде, јер се ово и на њих односи. Мишлења је поново као и напред што је казао, да се правила одштампају и сви се размислимо и договоримо. — Рачуна, да ће на другом скупу бити више нас, па ћемо их примити, изменити, или одбацити.

Милан Урошевић. Објашњава се са Јовановићем, за што да ово растежемо и продужујемо, јер што наши веле: „што ће бити јесенас, нек' буде вечерас.“ Не држи да ће међу друговима, који нису дошли, бити који противан овоме, како ми нађемо за најбоље и овде се договоримо.

Милан Петровић. Тражи да се ова ствар стави збору на гласање да л' га прима, или не прима, па даље да радимо.

Председник. Је ли вољан збор, да се ова тач. 5. дневног реда реши.

Збор. Јесте.

3, Да се најбоља бикови (награђени на изложбама) шаљу у поједина места (станице) у циљ облагорођавања домаће стоке.

4, Колики ће се број и каквих држати у једноме кантону, одређује Дирекција за сточарство дотичнога кантона. Општина пак, односно скуп свију оних који имају добре бикове за приплод, одлучује од које ће се расе узети приплодни бикова за дотичну општину.

5. Колики ће се број приплодних бикова држати у појединим општинама одређује Дирекција дотичног кантона према статистичним подацима, колико приплодних крава у општ има.

6, На основу ових података, распоређују се приплодни бикови по општинама, тако, да на сваких 60—100 крава потпуно способних за приплод, дође по један бик, а од 101—200 крава два бика, и тако се продужује да на сваку стотину крава долази још по један бик.

7, Сваки бик мора бити од чисте расе са карактерним одликама које су тој раси урођене, — да је подпуно здрав и за приплод способан; да није старији од 4 године, и да је од стручне комисије најдуже у року од 3 месеца прегледан и за доброг приплодног бика оглашен.

То су опште законске одредбе за држање приплодних бикова. Но за сваку расу има и посебних законских наређења, о производњи, нези и држању приплодних говеди.

Тако за производњу и одгајање приплодних грла бернске расе, више ове одредбе које су обавезне за све сточаре кантона у којима се бернска раса говеди гаји:

1, За производњу стабла бернске расе говеди, паре се само чистокрвна грла од исте расе. Укрштања и мешавине при парењу не сме бити.

2, При избору приплодних грла бернске расе, понајвише се гледа на јачину и правилност свију делова тела, на сигуран и елегантан ход, на млечност и издрживост у телењу.

3, Нарочито се захтева од приплодних бикова ове расе да је реп усађен тако, да корен репа стоји у истој равнини са леђима.

4, Да су приплодна грла искључиво даље црвено-беле (шарена) или црвено-жућкасто-беле, јер се грла мрко-бела неради код ово расе трпе.

Председник. Стављам на гласање ову тач. 5. днев. реда „о образовању сталног удружења“ и донешену одлуку на ово од стране одбора. Који је за то: да се ова одлука заједно с прочитаним нацртом правила „Економне Задруге за помагање и штедњу“ у начелу прими, тај нек седи, а који је противан, тај нек устане.

Сви седе.

Председник. Одазивујем, да је и 5-та тачка дневног реда примљена. Сад стављам питање: *Који је за то, да се правила „Економне Задруге за помагање и штедњу,“ сад претресају и усвоје тај нека седи*; а који је за то: *да се она предходно одштампају у „Тежаку“ или ком другом листу, па остане за решавање на идућем збору, — тај нека устане.*

Већина устала.

Председник. Дакле већина је устала; према томе решено је: *да се правила одштампају и остане за идући скуп.*

На дневном је реду сад:

6. Разни предлози. — Молим, има ли који од чланова овога збора да поднесе какав предлог.

(свршиће се)

Мере, којима се утиче на одгајање и привољавају да граде бернску расу говеди јесу:

а) Повремене изложбе (утакмице) најбољих приплодних крава и бикова бернске расе.

б) Награђивање најбољих приплодних бикова и крава и давањем повластица приватним одгајивачима, да могу своје бикове пуштати на приватне краве и од сопственика истих наплаћивати прописну таксу; и

в) Разашиљањем приплодних бикова на поједине станице поради осигуравања крава бернске расе.

При самој изложби и раздавању награда поступа се овако:

Приплодна грла која немају зубе умњаке, немају право на такмичење. — Исто тако немају право ни онда кад имају већ 8 зуба умњака. Само краве, и то оне, које су већ једаред добиле награду, имају право на такмичење и то само једаред. — па и ако имају 8 умњака.

Ни један приплодан бик не сме се на приватне краве пуштати ако се предходно није такмично на помесним кантоналним изложбама и од стручне комисије прегледан и за доброг приплодног бика оглашен.

Исто тако ни држава не откупљује од појединаца бикове за приплод, који немају уверу од стручне комисије да су добри и за приплод способни. У тој увера назначено је још и то: на којој су се помесној изложби такмичили и колику су и какву награду добили.

Што се тиче пак самих награда (премија) оне су распоређене овако:

За доброг приплодног бика најмања је награда 80, а највећа 500 франака.

За краве и јунице једногоде до 160 франака.

Награђена грла не смеду се отуђати, а нарочито строго је забрањено продавати их ван граница Швајцарске и то:

Краве приплодне док не протече година од дана када су награђене, — а приплодне бикове и јунице једногодишњаке тек почетком Септембра наступајуће године.

Ако ли међу биковима има и таквих који су добили прву награду (500 франака), онда се за њих не даје дозвола да се могу отуђити све дотле, докле их комисија на првој прегледној изложби у току наступајуће године, још једаред не прегледа и не оцени.

Не смеду се ни они награђени бикови отуђати пре 20. Маја наступајуће године, који су у прошлој години имали 2 зуба умњака кад су на изложби прегледани.

Сви награђени и за приплод назначени бикови морају се привести комисији поради прегледа у свако доба кад год то она захте, — но могу се и не доводити пред комисију ако општина из које су бикови, поднесе комисији уверење, да бикови нису отуђени и да се за приплод употребљују.

За само пак уређење и држање изложаба приплодних говеди постоје ове одредбе:

Сваки кантон, подељен је у неколико срезова. Сваки од ових срезова, приређује помесну изложбу стоке, а само сточари истог среза могу такмичити своју стоку на овим помесним изложбама.

После свршеног прегледа и оцене стоке, стручна комисија приступа прегледу пореклошких књига (Stamregister) и уверава се о тачности вођења истих.

Ову комисију саставља председник са још четири члана које увек указом Савезна влада именује. Њихов мандат траје четири године. На случај да је који од чланова спречен те не може да учествује у вршењу ове часне дужности, дужан је да о томе благовремено извести председника комисије, који има право да одмах именује заменика који ће отсутног члана привремено заменивати.

Ако је члан комисије сродник лицу, чијем приплодном грлу има награда да се досуди, нема право решавања [чл. 13. Швај. Устава]. — Исто тако нема права решавања у досуђивању награда ни онај члан, ако је родом из оног места или општине у коме је изложба приређена.

Дужности комисије при прегледу и оцени стоке поглавите су:

1. Да изради програм држања изложбе и подесним путем обзнани у дотичноме срезу, да ће се држати помесна изложба приплодне стоке, означив у истој обзнани: место, дан и врсту стоке која ће се на изложби такмичити.

2, Она наименује за сваки срез по једнога повереника [иншпектора] који се стара о даљем уређењу изложбе, о изложбеноме особљу, о упису стоке која се за изложбу пријављује и то непосредно или посретством општинских власти или овлашћених повереника.

3, Она прегледа и најпажљивије осмотри свако изложено приплодно грло: да ли је способно за приплод, и, према њеној квалификацији досуђује му и награду, објављујући јавно згодним начином: каквом је и коликом наградом дотично лице односно грло награђено.

4, Она води контролу о свима оним приплодним грлима која су на ранијим изложбама награђена и за приплод назначена, и напослетку

5, Она подноси извештај Дирекцији за сточарство са својим критичким погледима о мерама, које би ваљало предузети зарад унапређења сточарства у дотичноме кантону.

У погледу оцењивања и награђивања изложених грла постоје ове одредбе:

У Швајцарској су званично признате две расе и то: шарена говеда [Fleckviehrasse] и мрко-сива [Braunviehrasse].

Цељ је гајења и једне и друге расе: *млечност, тојазност* и *издржљивост у теглењу*, и према овоме само се они бикови награђују и за приплод остављају који се поменутим особинама одликују. — Нарочито се при оцењивању и награђивању бикова ових раса пази још и то: да су потпуно здрави, да имају леп облик тела, но при том да су јаке кошчате грађе; да немају никаквих насљедних мана, да нису злоћуди; и, напослетку да су оне боје длаке која је дотичној раси урођена.

Као главне мане код бикова јесу: преседласта леђа, високо усађен реп, пљосната ребра, узана прса, неразвијен задњи труп, сабљасте ноге, велики и дебели рогови, дебела и сасвим затегнута кожа, дугачка глава, неправилан ход и злоћуда нарав.

Уверени потпуно, да је наступила неминовна потреба да се и код нас приступи организовању изложаба приплодних говеди, све ове наше напомене доносимо и у тој цељи, да нам при организацији истих као згодан материјал послуже.

М.

О УСЛОВИМА ЖИВОТА ШУМСКИХ ИНСЕКАТА.

ИЗ ПРЕДАВАЊА

Др. Н. А. Холодковског

ПРОФЕСОРА ШУМАРСКОГ ИНСТИТУТА У ПЕТРОГРАДУ

(НАСТАВАК)

Остра болест назива се у патологији болест, која се од изненадног узрока развија врло брзо и за кратко време узме озбиљни и опасни карактер. Такве болести, истина, силно потресају организам и могу бити врло опасне, нарочито за организам слаб и осетљив, ну, кад их он једном сретно претури, поправља се врло брзо и постаје потпуно здрав.

Тако исто кад на пример гусеница лептира Ocneria dispar са свим обрсти лишћаре, они ма колико да пострадају опет се у току истог лета, заодену новим и свежим листом и опораве. За четинаре, пак, сличне су повреде много опасније. Али ако је на пример борова шума нападнута од гусенице лептира калуђерак-Ocneria monache, неки веле и да није нужно предузимати никакве мере против њих, јер су све мере махом скупе, а међутим калуђерак није боровој шуми веома опасан. Сасвим је друга ствар за јелу; она је врло осетљива и после губитка већег дела четина готово увек се осуши. У јеловој шуми нужно је дакле предузети све могуће мере.

У сваком случају изненадна појава и огромна маса инсеката у шуми, ређе бива од њихове најезде или прелета са стране. Много чешће размножење њихово врши се неприметно, и поступно на самом месту — у шуми. Ово размножавање врши се скоро без прекида, нарочито у чистим шумама, пошто оне имају и више услова за живот и развиће инсеката. Што се, пак, размножавање инсеката и ту врши лагано и поступно, највећи узрок лежи у томе што и у самој природи има безброј фактора, који ограничавају њихово нагло размножавање. И кад случајно не би било тога, тада би се једном већ појављени инсекти у маси, размножили тако брзо, да би могли за кратко време савршено уништити шуме.

Некоји из природних услова, који ограничавају размножавање инсеката у шуми, поменути су мимогред у ранијем чланку. Међу њима на прву месту долази температура и у опште метеоролошки услови. Топло и суво лето потпомаже размножавање инсеката, а хладно и мочарно напротив — спречава. Особито убитачно утичу на њих брзе промене топлог и хладног времена, на пример с јесени и с пролећа. Од таквих промена гину многе гусенице, нарочито непокривене длакама [Trahea piniperda]

Сем природних узрока да поменемо и болести на инсектима, које се јављају као зараза међу њима појавом развића гљива или спорâ у њиховом телу. За овим да поменемо птице, те вредне утамањиваче инсеката, и најзад инсектне паразите из фамилије: ихнеумонида и тахина.

Гљиве, производећи честе заразе разних болести на инсектима, знатно смањују њихов број и сузбијају нагло размножавање. Колико су оне штетне по размножавање инсеката видећемо из једне главне болести њихове: мускардине, која се јавља на свиленим бубама — [Bombyx mori]

На гусеници убивеној гљивом Botrytis Bassiana [из групе Pyrenomycetes] израшћују разгранати и безбојни конци носећи на врховима округласте споре. Кад ове споре ма којим начином попану на здраву гусеницу, отпочну се развијати на њој у танки кончић, а кончић се пробија кроз кожу и под њоме разрасте и разграњава и даље по свему телу гусеничном. На крајевима ових кончића образују се сада цилиндричке споре; оне се одељују од кончића и слободно пливају по крви гусеничној. Ту ове споре развијају на себи друго покољење спора такође цилиндричких. Из цилиндричких спора образује се даље кончаста гљива, од које гусеница постаје мека и угине.

Болест ова познаје се с поља по угасито жутим пегама на кожи гусенице. Пеге се јављају осмог или деветог дана после заразе. Тада гусеница обично ништа не једе, не креће се и најзад угињава на 2 недеље од дана заразе.

Мртва гусеница ма да је постала мека, врло брзо отпочиње да затврдњава, услед даљег развића гљиве у њој. Цело њено тело, сем органа варења, испуни се гљивом. И кад се таква гусеница налази на влажном месту, кроз њу прорасти гљива и даље, носећи на себи округласте споре, од којих смо и почели описивати болест.

Мускардина не напада само на свилобубу — она убија и разне друге гусенице, у броју којих долази и гусеница боровог свилца — gastropacha pini, тако опасна четинастим шумама.

Ова је болест свирепствовала на свилобуби, нарочито у Француској, прве половине овога столећа. Сад, пак, готово и не напада свилобубе а њу је заменила друга болест звана „пебрин“.

Веома је опасна по инсекте и гљива из групе Entomophthorea-е. Ако споре ове гљиве попану на кожу гусенице, оне такође брзо урашћују и брзо се разграњавају по њеном телу. За време боловања гусеница изгледа здрава само је трома и непокретна. А када гусеница угине, гљива прорашћује кроз њену кожу, образује споре и покрије пљесну. Бива по некад да гљива и не прорасте из гусенице, већ у њеном мртвом трупу образује тако зване „дуговечне“ споре.

Из ове групе Entomophthoreae значајна је гљива: Entomophthora aulice, јер она између осталих, заражава и гусеницу Trahea priniperda.

Гљиве уносе међу инсекте читаву епидемију, а ова и по лакоћи заразе и брзини распростирања, веома силно сузбија њихово размножавање.

Брзо размножавање инсеката спречавају и неке животиње. Међу њима понајважнији су исвесни сисари, тице и зглавкари. И амфибије, змије и гуштери такође тамане неке инсекте, само у много мањој мери. — Међу сисарима у првом реду долази кртица (Talpa Europea) и prak (sorex vulgaris). Обе ове корисне животињице ријући земљу наилазе и утамањују многе ларве штетних инсеката. Па и летећи миши врло су важни утамањивачи ноћних лептирова на пр.: свилца, калуђерка, буљинара и др. Овде је по најважнији вид Xesperugo noctula, јер живи у шуми.

Од осталих сисара можемо поменути и свиње (sus scrofa), питоме, тако и дивље свиње утамањују многе инсекте и њихове ларве, находећи их у земљи ријањем.

Птице су још важнији истребљачи штетних инсеката него сисари. Међу њима најкориснија је, у томе погледу кукавица (Cuculus canorus). Кукавица се храни искључиво инсектима, врло је прождрљива па једе и најчупавије гусенице, од којих се клоне све друге птице.

Велику корист приносе и детлићи а нарочито мали детлић (Picus minor). Он се храни ситним инсектима најопаснијим по шуму, као на пример ларвана короједа, вадећи их вешто испод коре дрвета.

Вуга (Criolus galbula) такође једе гусенице као и кукавица.

Сенице (Piridae) скакућући читаву годину по дрвету брижљиво опипају на њима све пукотине и утамане масу јаја и инсеката, у разним стадијама њихова развића.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Народне пословице и изреке мудрих људи

за пољопривреднике прикупио Л—К.

Признато је, да је наш народ у нашим народним пословицама показао особиту мудрост; да је у њих сабио колико своје народне философске погледе, толико и сваковрсне поуке. Између осталога, народ је у својим пословицама изнео и многе поуке из радње по свима гранама пољопривреде и лепе савете за кућење.

Али, те се пословице све више губе из народа и једва која досегне да се запише, а и оно што се запише, не допре до земљорадника. С тога сам се подухватио, да неке и неке пословице корисне по пољопривреднике прикупим, и овако искупљене предам у руке читаоцима, е да би се њиховом поучљивошћу користили.

Народним пословицама додао сам и изреке мудрих људи, у колико те изреке могу читаоца као пољопривредника користити; и мислим нисам погрешио.

Често човеку користи више једна паметна изрека, но гомила безначајних речи.

---

1. Док се не прекопа чалија,
   Не може да се има ракија.

—

2. Коров је донов.

—

3. Чист рачун — братска љубав.

—

4. Како која година,
   Све ужа подина.

—

5. Паметна глава и снажна рука ствара берићет.

—

6. У радњи је горко корење, али слатки плодови.

—

7. Каква паша, таква каша.

—

8. Ко свој дуг плати, поправља своје добро.

—

9. Ко негује своју земљу, тога и земља негује.

—

10. Ко исцрпи своју земљу, тај исцрпи своју кесу.

—

11. Добро је после штете опаметити се, ал' пре штете још боље

—

12. Матор се коњ не учи ковати.

—

13. Што боље стоку узнегујеш и храниш, више ћеш помусти

—

14. Што боље земљу узнегујеш и урадиш, више ћеш пожњети.

—

15. Поштујте земљорадњу, јер плуг крчи пут образованости

—

16. Цивилизација се не може ни замислити без плодности земљишта.

—

17. Нема проје без никољске њиве.

—

18. Какво дрво такав клин,
    Какав отац такав син,
    Какво звоно такав глас,
    Какво зрно — такав клас.

—

19. Ко рано рани, две среће граби.

—

20. Ко је дугих руку, кратко ће дохваћати.

—

21. Гледај коњу каквога је врата, а девојци каква јој је мајка.

—

22. Пролетња млада и јесење ждребе — не вреде.

—

23. Најгоре су празне јасле.

—

24. У којој кући петао не пева, жалосна је то кућа.

—

25. Коме село коња купује, биће без њега.

—

26. Важат сламу продаје.

—

27. Снага мед доноси (т. ј. снажна кошница).

—

28. Не може се Богу премолити, ни купусу прегнојити.

—

29. Који земљорадник хоће да се од плуга обогати — мора плужити сам.

(наставиће се)

ГЛАСНИК.

Са друштвених практичних предавања. Ове је године друштво, као што је у своје време на овом месту јављено, одпочело своја практична предавања, на своме добру у Шапцу 28. и 29. пр. мес. и том је приликом рађено са две жетелице, једном система „Фаворита“ којом се и досада тамо радило, а другом званом „Континентал“, која је као нова сада први пут донесена у Србију и опробана. На раду се је показало, да је ова последња много боља и погоднија за рад, а у неколико је и лакша за пренос. — Предавање и рад вршили су: управник друштвеног добра г. Петковић, г. Никола Вељковић члан управе и г. Рад. Бојић економ друштвени.

Предавање само, ма да је раније објављено у свима месним и другим новинама, није било посећено онолико, колико се с правом очекивало, како по важности предмета о коме се говорило, тако и ради угледа и поуке, како се ради машином жетелицом, која је тако потребна нашим привредницима, нарочито имућнијима, као што су у подринском округу. Позната немарност наша показала се је на жалост и овом приликом и доказала, да поред тога, што треба све спремити и донети тако рећи пред кућу нашим привредницима, треба их још свакога посебице нарочито позвати и довести, да чују и виде оно, што се само ради њиховог бољитка чини.

Но при овем том, друштво је продужило практичан рад жетелицом — и то новом — заједно с предавањем. Г. Паја Тодоровић члан управе и економ Бојић, као друштвени изасланици, држали су таква предавања с практичним радом заједно, у *долини моравској окр. крушевачког*, од 5. до 10. ов. мес. и то у овим местима: *Прћиловици, Тешици, Мрсољу и грејачком пољу*. А одатле су отишли у *Лесковац*, где ће на неколико места радити то исто.

На предавањима и раду у моравској долини било је свагда велики број посетилаца, онамошњих земљоделаца и привредника, који су великом пажњом саслушали поуке и особитим задовољством пратили рад жетелицом. Мило нам је што такав и толики њихов одзив потврђује, да су вољни да виде и поуче се у свачему, што би им било од користи и олакшице у њиховом тешком раду. Нека је хвала и њима и свима онима, који су настајавали, да ова предавања и поуке испадну како ваља.

О предавањима и раду у Лесковцу јавићемо у идућем броју, а уверени смо, да ће и она испасти добро, јер смо извештени да је и сама вест о томе изазвала код онамошњих привредника живо интересовање.

Осем предавања и рада овом машином, друштво је намеравало, да у моравској долини ради и *парном вршилицом*, али је од тога одустало само због тога, што му није било могуће, да набави на време ту машину. И с тога је то одложило за до године. А ове године ће још приредити практична предавања с радом о берби грожђа у Нишу и околини и Књажевцу и околини.

* * *

Поводом оскудице у сточној храни. Чланком у 27. бр. „Извоз сена из наше земље“, а и у овом броју у чланку „Оскудица у сточној храни“ наглашено је, како се ове године опажа јака оскудица у сточној храни у извесним државама, нарочито у Енглеској, Француској, Швајцарској и Немачкој. Па ни у Аустро-Угарској нема изобиља те хране, тако да су њихове владе баш ових дана забраниле извоз сена, сламе и све врсте сточне хране, било зелене било суве.

Та оскудица изазива тражњу сточне хране свуда онамо, где је има, и одакле би се могла увозити тамо, где је нема. Већ се и код нас распитује па и почиње куповати сено за извоз. И наше мин. народне привреде званичном објавом од 8. ов. м. ЗВр. 1619. известило је о томе наше привреднике овом обзнаном:

„Објављује се нашим пољопривредницима, да је овогодишња жетва хране, нарочито оне што служи за исхрану стоке, у многим страним државама знатно оманула, да ће, услед тога тражња хране и сена из наше земље бити велика, и да ће према томе вероватно и цене ових производа бити сразмерно веће.

У исто време напомиње се нашим пољопривредницима, да су страни купци сточне хране већ почели долазити у нашу земљу и да су је отпочели куповати у великим размерама.

Напоследку обраћа се пажња нашим пољопривредницима на то, да најпре себе и своју стоку осигурају довољним количинама хране, па тек онда само сувишак да продају.“

Прилика је сасвим повољна по наше пољопривреднике, да сувишак своје сточне хране продаду по добру цену. Само и овет обраћамо пажњу нашим земљоделцима, да не преухитре с продајом и да због тога продавања не остану и сами без довољне количине хране за изхрану своје стоке.

Колико се до сада зна, код нас ће ове године бити доста и сена и остале сточне хране, те ће се моћи поред потребне количине за домаћу потребу, одвојити доста и за продају. Из Краљева нам је ових дана јављено, да би се у самој *жичкој околини* могло купити око *два милиона килограма сена*, само би нужно било, да се оно тамо одмах и пресује и тиме олакша му пренос до жељезнице и даље.

Сматрамо за пријатну дужност да нашим привредницима као понуђачима, и свакоме ономе који би хтео да купује сточну храну, дајемо нужна обавештења, у колико су им потребна, и у колико је нама познато. Те с тога, уз ово кратко обавештење у опште о оскудици у сточној храни, саопштавамо одмах и извештај, који нам је дат из Краљева о количини сена, која би се тамо могла набавити, како би се њиме могли користити наши и страни купци.

* * *

Привредно-витешке свечаности. Моравско коло јахача приређује ове године у Нишу 28. Августа изложбу а 29. трке. Дунавско коло јахача приредиће ове године и трећу изложбу и трке у Смедереву 8 Септембра. А Шумадиско коло приредиће своје прив.-витешке свечаности у другој половини Септембра.

Свима желимо срећан успех, јер смо уверени, да су те њихове свечаности увек од користи и по напредак коњарства и по развитак витештва у нас.

ДОПИСИ.

Извештај са пољопривредног збора, држатог 24. Јуна ов. године у Добрињи.

После многих покушаја, пожешка пољопривредна подружина образовата је тек 7. Јануара ове год. са седиштем у Пожези, и својим радом за врло кратко време, показала је врло велике успехе, на пољу наше привредне радње. Тако за непуних 6 месеци, ми видимо у пожешком срезу велики део земље засејане детелином, сточном репом и другим усевима, а на међама почела је се подизати гледичија (жива ограда). Од среске власти узет је један плац, на коме ће подружина расађивати и бесплатно раздавати племените воћке и друго поврће и усјеве; а то је међу привредницима изазвало велико интересовање и разбирање о привредним стварима, о којима одмах, и на време, од подружине добијају потребна обавештења.

У циљу, да се народу из ближе покаже начин напредњег рада, о жетви, вршидби и косидби у опште, — подружина је нашла за умесно и на дан 24. Јуна ов. год. одредила збор у Добрињи, као најподеснијем месту, на коме ће се предавања из ближе показати народу, како треба и кад, да се ирше ови послови. Ово је јављено српском пољопривредном друштву, и друштво жељећи, да овај рад, уроди добрим плодом, послало нам је свога економа и уваженог стручњака г. Радомира Бојића да држи предавања.

Г. Радомир није пожалио труда, да тачно и на време одре ђеног дана, дође у Добриње.

Збор, посећен преко 100 земљоделаса из околине, одржат је, због хрђавог времена, у школској згради.

Збор је отворио Драгутин Лазаревић економ из Пожеге, овим речима: Браћо! Овај збор није партиски збор; ово је збор српских привредника, који су се скупили да чују предавања стручних људи о бољем и савршенијем раду на жетви, вршидби и косидби у опште; а то је ствар изван партиских страсти, јер се тиче наших интереса и народног благостања. За то вас молим, да пажљиво саслушате рад данашњег збора, желећи: да он донесе користи сваком брату привреднику. Истина, да овакови зборови, требају да буду многобројно посећени, али узимајући да је ово почетак — и сваки је почетак тежак — ипак налазим, да нас, посета овога збора, може задовољити. — Ја се надам, да ће се идући зборови, зато се увиди корист њихова, боље посећивати и народ ни поклањати оној пажњи, којему они заслужују.

За тим је казао, да српско пољопривредно друштво — које држава потпомаже, — неома полаже на ове зборове, и да је послало свога сарадника за пуна предавања, само да што више користи свога народу.

Престао је збору г. Бојића као бив. професора земљорадње, економа, пасаличка и стручна човека, који ниje пожалио труда доћи овамо, да својим стручним предавањима поучи пољопривредне радиоцаљиве раду, — и предложио г. Бојића за председника збора.

Збор је једногласно усвојио овај предлог.

Председник г. Бојић заузевши своје место, захвалодарио је збору на повереву, и у кратко изложио циљ његовог доласка. За тим је повпао г. Грујицу Софронијевића економа и српског ђака ратарске школе, да прена раније надатом распореду држи спремљено предавање о жетви пшенице, које ће он после довршити, и боље објаснити.

Г. Грујица Софронијевић извинио је се пред зборои, да он као млад човек нема довољно искуства и знања, али да ће нам у оволико, у колико га је школа научила, изнети оно, што у погледу жетве пшенице, знаде.

Предавање своје почео је и држао од прилике овако: Још за време када је наша драга отаџбина била под Турцима, Добриња је давала изванредно добру пшеницу — још у оно време Турци су тражили пшеницу из Добриње, и због ње добросте прозвали су је мајданом пшенице.

На када је све то тако, кад су нам прадедови давали најбољи квалитет пшенице, за што се ми не би потрудили да произведемо још бољу пшеницу? За што ми дозволавамо, да нашој пшеници, побија цену банатска пшеница, кад ми имамо добро и лепо место, и најбоље услове за пшеницу?

Највећа погрешка, која се чини, јесте за време жетве.

Дакле није довољно само пожети врело жито, већ сазнати: кад ово треба да се жање. То нас је побудило да овом приликом, на овом месту, учинимо нанесене напомене у погледу жетве.

Зрелост пшенице врло је тешко определити, јер она и пожњевена дозрева. Али баш за то и треба да будемо што обазривији, јер кад смо у стању посејати и одњеговати жито, треба да будемо у стању и на време пожети како ћемо добити и боље и више и према напремени теже жито.

Дакле, пољопривредници, ви треба да жањете жито када му слама и врло пожути, а врло притиском ноктa може да се пресече и кад у њему нема млека, већ је она беличаста као тесто, а то значи: да је се већ образовало брашно у зрну, и да више хране из земље не прима, већ да само но себи дозрева.

Оваква пожњевена пшеница тежа је, тргопци је радије купују и изгледа крвенкаста (а не пепељаве боје као белинца), само је треба оставити да у руковедима пола или цео дан престоји и за тим у снопу навесно време, јер тада жито дозри и осуши се. Али многе ће мислити: на такова пожњевена пшеница, биће штура и неће се дати опрашти. Такова пшеница је једрија и са свим се лакше врше и неће да опада при жетви и вездби; а иначе, ако ви чекате да жито потпуно сазри и да слама почне прилети од класа на доле, а врло стегнуто у зубима да се реже — онда и при жетви, и при вездби, просне се оволико, колико би доста било посејати.

Таковим чекањем може да се изчека кишовито време или град, и да жито пропадне а иначе, као што вре напомених, жито неће да опада при жетви, а при косидби са косом мало опада.

Дакле, пољопривредници, не чекајте да вам пшеница презри, већ је жањете на пет дана пре него сте до сада жели, па ће те имати бољу и више пшенице него до сада.

Али ја унапред знам да ће то мало но пернати, а још мање прихвати такав рад. За то ви оследајте са малим парчетом земље оне, па за цело друге године, не само да ће те један, него и сви остали, почети своја стрпња жита, раније жети. За производњу семена треба оставити једно парче земље које ће дозрети добро, јер овакова пшеница боље клија, али је треба са срном жети изјутра или пред вече.

Казао сам време када треба пшеницу жети, а сад да вам коју напоменем како се то извршава. Вама је добро познато жњевење жита срном, и за цело, овај је начин најбољи, — истина да стоје скупо. Јевтиније коита кошење пшенице косом, јер један косач покоси колико четири жетеоца, и онда је добит у времену те се жито на време може да пожње.

Најсавршенија и најбоља справа за кошење жита, јесте — машина жетелица. За то би најбоље било да се пољопривредници здруже и ову машину набаве; а иначе прилике да рад с њоме виде ове или друге године.

Сад је на реду да прогоноримо коју о вршидби жита.

Вршидба са коњима добро вам је позната, за то вам нећу ни говорити о том раду, само да вам напоменем: да при извршивању истог рада требају предни радници, да жито боље претресају, како би се једначије вршило.

Много се брже, а и боље се извршује вршидба, са вршећим машинама.

(наставиће се)

Садржина: **Чланци:** Рано телесно развијање (зрелост) код говеди. — Осикулца у сточној храни. — Одгајивање прилодних биљова у Швајцарској. (свршетак) — О условима живота мужких инсеката. (наставак) — **Белешке.** — **Гласник.** — **Дописи.** — и **Подлистак.**

Уредник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА И ЂАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 30. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 25. ЈУЛА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

УСЛОВИ ОД КОЈИХ ЗАВИСИ ПРИМАЊЕ ОКАЛЕМЉЕНЕ ЛОЗЕ.

Многи пољопривредник може охладнети према калемљењу лозе, према тако важном раду за обнављање наших винограда, само зато, што му се може десити, да и поред највеће воље за тај рад и поред најбрижљивијег калемљења, на крају крајева увиди — неповољан успех.

У такој прилици, као што се види, није узрок у самом раду, калемљењу, већ је овај у нечем другом.

Зато је нужно, да у случају кад желимо приступити калемљењу лозе, проучимо поред начина калемљења још и све оне услове од којих зависи примање (срашћивање) калема, те да би се у приликама и њима могли користити, да рад удесимо тако, како ће нам и те околности ићи на руку.

Чувени професор *Херман Гете*, који се каламљењем лозе занима већ од толико година, изнео је на јавност важније услове, од којих зависи примање окаламљене лозе, па зато је са свим на своме месту, да с њима упознамо и наше пољопривреднике.

*

Познато је, да је *топлота* потребна биљкама за њихов пораст и развијање. По томе, она је врло нужна и за срашћивање окалемљене лозе. Да је то у ствари тако, најбољи је доказ тај, што се у случајима, кад је хладно време у добу калемљења, калеми обично слабо примају. Па и код зимског калемљења, које се врши у соби, право примање (срашћивање) калема, бива тек у добу кретања сокова, дакле кад је топло, а пре тога, док су калеми у трапу, кад је ниска топлота, врши се само од чести срашћивање калем лозе за подлогу, зато, што је у то доба незнатно и лучење сокова (камбијума).

Искуством је доказано, да код калема, срашћивање на месту где је калемљење извршено, почиње озго, те зато у горњем делу калем лозе, ваља да има довољно оних материја, од којих се ствара ткање. Кад је калем лоза зрела, т. ј. добро развијена и здрвењена, онда је нада, да она тих материја има свакад у изобиљу.

Ове материје, које су у науци познате под именом „реесрвне материје", нагомилане су највише у пупољцима (окцима) и зглавцима лозе, па зато се при калемљењу лозе мора обратити велика пажња на то: да површине засечених места допиру до зглавка. Наравно, да зглавак лозе који се додирује са засеченом површином, неваља ако је сржав, јер би у том случају примање било несигурно, с тога, што се калем неби соковима довољно освежавао, заливао, те би се због тога осушио.

За калемљење поред ваздушне топлоте, нужно је, да је и земља што топлија. Кад је земља хладна, онда се резервне материје више мање згусну, па као такве не могу да круже, ни да се по својој природи нагомилавају на доњем делу калем лозе, тамо, где је ово кружење и најпотребније. Од заливања калема овим материјама, зависи и примање калема. Професор *Милардет* вели, да калеми најбоље срашћују, кад је површина земље, у средњу руку узето, топла око 20° ц, и у таком случају, калем лоза срасте потпуно за подлогу већ после 4—5 недеља.

Резервне материје круже понајвише између коре и најмлађег дела дрвета, и тада на засеку образују тако зване *кржице* или *калус*. О овоме, можемо се најбоље уверити код резница које се трапе ради произвођења прпорака. Код резница из тих кржица стварају се жиле а код калема оне утичу на срашћивање.

Кад сочне резервне материје из доњег дела калем лозе допру у засечене ћелијце и судове подлоге, и ту се измешају с њиховим течностима, што наравно бива у случајима, кад је сок поређи и истоврсан са соком из подлоге, онда наступа стварање новог ћелијчног ткања а с тим и спајање калем лозе, и кад отпочну сокови из подлоге прелазити у калем лозу, онда је и срашћивање потпуно, т. ј. калем се тада примио.

Први слаби ластари, који се појаве из калема (исто као и слаби ластари из резница), стварају се из резервних материја које су се прошле године нагомилале у пупољцима калем лозе (или резнице), па зато они и не могу бити сигуран знак, да се калем примио. Да је калем лоза срасла потпуно за подлогу, (или да се резница примила), најбољи је знак, ако се испод најмањих листића на истералом ластару појави крупније лишће.

Из овога што је досад наведено, јасно је, да ће од калемљења бити далеко већег успеха, ако засечене површине буду што равније (углачаније) и ако се рад што пре изврши, него у случају, ако је засек нераван, што бива кад се калеми тупим ножем, и ако се сам рад врши аљкаво. Исто тако срашћивање калем лозе и подлоге, биће много сигурније, ако се оба дела слажу не само у особинама материја од којих зависи стварање ткања, већ и у стању њиховог кружења, које ваља да је подједнако, или бар приближно подједнако. На послетку из наведеног јасно је и то, да

ће калемљење у толико боље испасти за руком, у колико је топлије и у колико је топлота трајнија — постојанија.

Многи верују, да срашћивању у пролеће знатно смета јако сувење лозе, ако се лоза у то доба калеми те отуда и свој не успех у калемљењу подводе под тај узрок. Ну сувење не ће бити у тој мери штетно, ако се калемљење не предузима у јеку сувења, већ после тога. Неки за овај циљ премазују калем дрвомазом, да се спречи сувење, ну такав рад може бити штетан, с тога, што тада може калем да пређе у трулење, па зато и да се не прими. У северњим (хладнијим) крајевима, лоза, као што је познато, мирује (не креће) за много дуже доба, него лоза у јужним (топлијим) местима, те се отуда код њих и сувење врши у знатно већој мери, него код оних, на зато у северним крајевима калемљење пропорава из руке, код којих је и сувење незнатније, често много боље за руком испада, него у случају, кад се окалеме на стално место (у лозњику или винограду). При томе, мора се свакојако узети у обзир и околност, да су погоде у појединим годинама врло различне, и да се по томе и калемљење мора према њима удешавати, ако се од калемљења жели имати што бољи успех.

Не подлежи никаквој сумњи, да се код лозе у позно лето налази толико материја, од којих се ствара ткање, да се и у то доба може са успехом калемити, али овако калемљење у практици нема никакве вредности, с тога, што је дневна топлота с дана у дан све мања и мања, а наступањем зиме не само да је срашћивање недовољно, већ се и ластари не могу да здрвене потпуно, те тако рђаво зиме.

За калемљење лозе најудесније је доба од марта до половине јуна, и то је време таман довољно, па да калем лоза ваљано сраста за подлогу и да се ластар како ваља здрвени. По томе, у оним местима, где за срашћивање калема и за здрвењавање ластара има више времена, и рад је успешнији, па зато при калемљењу лозе, ваља обратити пажњу и на ову околност, т. ј. према овом времену изабрати и саме начине калемљења.

Успех калемљења као што се види, зависи од времена пре калемљења, и од времена после калемљења. У напој је моћи да изберемо подесно време само за калемљење, а зато што нисмо у стању да предвидимо, какво ће време наступити и после калемљења, може често да се деси, да и у случају, кад је калемљење извршено по свима прописима, калеми ипак пропадну, само зато, што је после калемљења наступило неподесно време. Таком неуспеху узрок је дчиле „година", па зато не би било ничим оправдано, ако би ово био и какав разлог, да се калемљење не цени, или да се чак и напусти.

Благ. Д. Тодоровић.

РИБАРСТВО У СРБИЈИ.

Биће интересантно да о томе саопштимо један подлистак д-ра О. Чеха, у бр. 28. „Wiener landvith. Zeitung", пре но што почнемо о томе износити своје назоре и мисли, те да се уједно види, како нас у том погледу страница оцењују:

„Срби као и Руси припадају грчко-источној цркви (православној вери), која као што је познато, врло много поштова товари својим правоверним на душу, тако да већина становништва у Србији пости око 150 дана у години па и више. Као најодабраније посно јело, од најлакше се сматраше рибе; и у прошастим временима богом благословена Србија, била је богата свима врстама риба из слатких вода. У земљи самој нема никаквих уређених и циљу сходних рибњака, и још мање правилног и паметног рибарства, докле се у суседној Хрватској, због њених велепоседа и у неколико просвећеног жања (!) у погледу на рибарство, могу већ и неколико напретпа покалати. Српски па-

ПОДЛИСТАК.

ПРВИ ЗБОР СВРШЕНИХ ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ

(наставак)

Радовић Недић. И јутрос у прошлој седници предлагао сам, па како рекосте ниje му било онде место, то сад предлажем: *да се у овој школи — ратарској — заведу војнеи вежбања, кроз све 3 године, докле траје школовање; да ће ђаци по изласку из школе не служе у војсци, сталном кадру.* Чл. 13 о нижим школама за пољску привреду слабо се примењивао над овим ђацима, и наје му се дала она важност, коју је законодавац замишљао. Шта ће им — ђацима — калити, да ово вежбање, поред других предмета изађе, кад се је и он „лекцирао" са *гарабљем* Вучићевцем од по 10—15 ока, а сада је ово оружје и лакше, и модерније.

Председник. Напомиње, да је већ и управа Ратарске школе водила рачуна о потреби војног вежбања, па је јавље годишње предложила Министру Народне Привреде, те је и плата учитеља војног вежбања ушла у буџет школски, само се није поставио учитељ; но нада се, да ће се ово идуће године извршити.

Добр. Јовановић. Мило му је, што ће се ова вежбања у школи завести, па нека и ови ђаци, као и у средњим школама полажу неке испите, а да се не гоне у службу сталног кадра, јер зна за многе да су до сада силом терани и да је члан 13 закона о нижим школама за пољску привреду изгубио важност за неке војене команде, док се друге управљају по истоме, ма да је закон за све једнак. — Тражи да се поради на надлежном месту, те да се чл. 13-ти овог закона одржи у важности, а вежбања у школи одмах заседу.

Председник. Ставља на решење овај предлог: „*Да се у Ратарској школи заведу војена вежбања и да ђаци по свршетку школовања у овој полажу испит за чин, за који Министар војни нареди, па да, с погледом на чл. 13 закона о нижим школама за пољску привреду, не служе у сталном кадру*".

Збор. Усваја овај предлог једногласно.

Добросав Јовановић. Имам да предложим, да се у будуће ђаци у ратарску школу примају с јачом спремом и старије, како би се у овој школи обратила што већа пажња на стручну и практичну спрему.

После мањег објашњења,

Председник износи на дебату предлог: „Да се чл. 10 закона о нижим школама за пољску привреду измени и допуни тако, како би се у ратарску школу примали ђаци од 16 — 20 год.; *да су свршили виши основну школу, или ако не то, — онда да полажу пријемни испит из предмета, за које нареди Министар Народ. Привреде.*" Остали услови остају — као и пређе.

Пошто се није нико јавио на реч, то изјави, да се придружује овом предлогу и рече: ова се школа рачуна у средње школе (више гимназије и реалне), па зашто при ступању у исту не би се неки испит полагао као и код осталих средњих школа, у то-

реви и краљеви, као и сви некадањи великаши српски и читава војска калуђера по манастирима, бејаху велики обожаваоци рибље чорбе и печене рибе. Зар и сама стара народна песма српска, међ' осталим посластицама и ђаконијима, на великим годетима и свечаним ручковима, не спомиње:

„..... с мора смокве,
из Мостара грожђе,
рибе беле из Орида града.“

На свима свечаницима и годетима, на славама, на имендане и рођен-дане, средом и петком, на дан св. Саве и Илије, у опште преко целе године Србин је љубитељ рибе на трпези својој.

Потрошња рибе у Србији не може се статистички довољно определити, али пошто се преко милијун килограма рибе у Србију увози, у вредности приближној од преко милијун динара, а сигурно исто толико и рибе у земљи риболовом добије и потроши, то зацело не ћемо погрешити, ако годишњу потрошњу рибе у Србији будемо рачунали на два милијуна, до два ипо милијуна динара. Г. Милан Обрдовић (у „Wiestnik-u“ 1892) рачуна, да је Србија 1874. год. увезла 668.127 ока (око 8560 м. ц.) ајвара, харинге, сардине и т. д. у вредности 1,268.000 динара. Србија и извози рибу, али према званичним статистичким податцима, осамдесетих година износио је извоз рибе годишње 36 832 оке (472 м. ц.) у вредности само од 23 хиљаде динара, а од то доба је још и опао.

Ово опадање рибњег богатства у Србији, може се многим околностима објаснити. Сатирање горе и планине, допринело је потпуном пресушивању многих планинских извора и потока, који су некад киптили пастрмкама. Риболовцима, који риболов узимају под закуп од државе или од општина, у оскудици законских прописа по рибарству, остављен је на милост и немилост риболов по речним водама, што је, по себи се разуме, на послетку са таквим дивљачким и необузданим риболовом, довело до потпуног сатирања и нестајања риба по водама. Срби су ултра-демократски народ, коме је тешко улити у главу појам, да они треба и за будућа поколења да одрже и сачувају рибље благо по рекама, речицама, потоцима и језерима. Србин вели: „ми Срби, заливали смо српску земљу са потоцима крви наше, те да је ослободимо од варварства турског и сад да нас закони ограниче и спрече, да не смемо по својој вољи располагати са рибом у рекама и потоцима српским за наше уживање и уживљење? Јок! Нико нас не може убедити, да ко'год има удицу, чернац, мрежу, не сме слободно по свима рекама и потоцима српским, рибу ловити — да оно што улови, нема права и да присвоји и за своју душу употреби!“ Уз ову философију, коју је сваки Србин с млеком мајчиним посисао, иде упоредо још и веће зло, што динамит по рекама и потоцима српским опустоши и затре. Динамит и „рибља трава“ потпуно опустошавају и расељавају воде српске, јер да се један шаранчић од по килограма тежине динамитом упљени и ухвати, сатре се и упропасти хиљадама рибље млади и ситних рибица, које Србин као деликатесу сматра и сваком пасуљу претпоставља. Данас се још у рекама српским, нарочито у Морави, наоде оне врсте рибе, које живе у Сави и Дунаву, као: шарани, сомови, смуђеви, мрене, лињаци, деверике, караши, гргечи, пешеви, штуке, као и обична рибља фауна планинских потока са пастрмком.

Да се стане на пут досадањем неупутном риболову у Србији, неопходно је потребно, да се законом уреди риболов и рибарство потпомогне. Србија са својим рекама граничи се са Мађарском, Хрватском и Босном. И она суделује и участвује у рибљем благу ових земаља, па кад се у овим земљама рибе чувају и пате, докле се у Србији нерационално затиру, то ове суседне земље имају права, да Србију приволе, да и она исте онакве рибарске законе и прописе о томе заведе, какви и у суседним земљама постоје. Кад се у мађарским водама вештачки пате и гаје: младице, јегуље, шарани, смуђеви, то један део овог рибњег блага са пограничним рекама и Србији припада и притиче. Дакле је и Србија обвезана, и дужна, да вештачким гајењем и пађењем рибе у својима водама, потпомогне рибље насеље у пограничним рекама нашим. Народ се безусловно мора умудрити и опаметити, да не сматра више рибе по рекама, као добро без госе (без сајбије). Мора се упућивати и поучавати о времену кад коју врсту рибе не треба ловити, но чувати због запата њеног, и о дозвољеним срествима за лов риба; мора му се

лико пре, што у њу долазе ђаци на 2—3—5 год., после изласка из основне школе за које време готово све заборавe. Ми наставници знамо, каквим мукама смо изложени, док такву децу повратимо само да мисле, а то ли да што науче. Из тог се узрока мора време практичног рада скраћивати, па часови ових додавати теорији; из тог узрока се и неки предмети, на штету стручних, морају трпети. Ђаци из више осн. школе, или који би били обавезни да полажу испит, долазили би далеко спремнији, имали би ширег знања из предмета опште образованости, рачуна и познавања природе, те би се могли одмах посветити изучавању стручних предмета. Тако би се могло помишљати и да се укине један (данашњи I) разред, те да се учење школе скрати на 2 године. Даље вели, шиљу се мали и недорасли — младићи, који за воле теже тежачке послове нису употребљиви готово кроза све 3 године, а учити на памет и гледати како се ради напрема се, то не води никаквом рационалном циљу.

Збор. Прима овај предлог једногласно.

Милан Урошевић. У подужем говору објашњава како се безразложно, у српској штампи, народном представништу и т. д. нападају свршн. ђаци ове школе: како не раде, и како немају ни воље за рад, не обзирући се на тешкоће, — сметње, и узроке; па да би се тај прекор у неколико одбио, предлаже: „*Да се у основним школама предаје пољска привреда са практичним радом, и да се сви свр. ђаци Ратар. школе ставе на расположење г. Министру Просвете за предавање, рад и поуку ових ђака, а без икакве награде.*“

Председник, напомиње, да је законом о основним школама и учитељи су дужни предавати. Ну дојако је то чињено већином између четири зида теориски, а у пољу не. — Да ли ово потиче отуда, што се наставници не поуздавају, да тај предмет предају како треба, или се од њих друкчије и не тражи, свакојако ми смо у праву да тражимо и да настанемо, да предавање пољске привреде у основ. школи буде у вези с практичним радом. А да се то може постићи, требало би наредити од надлежне просветне власти, да уза сваку школу мора бити *школска башта*, која је и за предмет познавања природе потребна. Кад тога има онда и помоћ свршн. ђака Рат. школе може бити успешнија и по ђаке основ. школе и по зреле људе, — пољопривреднике. Истина, да се неки наставници труде и раде практично, али то је тако мали број, да се сасвим губи. Налази, да је патриотично и да смо од струке своје позвати, да вредне учитеље у овоме потпомажемо и да поралимо код општине и где год то треба, да се поред основ. школа заснивају школске баште.

Добр. Јовановић. Нема шта противу предлога Урошевића, али држи да баш не треба себе обвезивати да предавања држимо, јер смо претрпани својим радом и другим пословима домаћим и грађанским, па се не ће постићи. Али ако коме и колико дозвољавају послови, од тога не ћемо избегавати, већ ћемо драге воље учинити, колико до нас буде стајало.

(свршиће се).

најстрожије забранити, под тешким казнама, сатирање рибе у маси помоћу злосрећног динамита и трована, одвођење река и потока у мртве „рукавце“ и јазеве за намештање кошева и осталих направа за необуздано хватање рибе, као и топлење лана и конопље по рекама и потоцима, јер су та мочила највећи отров за рибе. Воде са рибом треба предати на основу уређених законских прописа на уживлење народу и општинама, а ако се образују и рибарским друштвима за риболов и експлоатацију река — али треба влада свакога, ко се раболовом користи да обвеже, да је дужан вештачким запатом рибе, под уређеном контролом, бринути се о попуњавању река и потока, са рибњом млади и рибњим припатком, за онлико, за колико се риболовом рибе одузме. Само ће се на тај начин Србија — која је спадала у земље с рибљим благом најбогатије — за неколико десетина година да опорави у рибарству и да се нада, да ће јој се рибарство подићи и процветати.“

Ове назоре др-а Чеха, које смо у слободном преводу и поједине мисли или и речи јаче наглашујући саопштили — пуштамо без икаквог коментара, де послуже као увод нашим чланцима из рибарства, које смо намерни, повремено, кроз „Тежак“ саопштавати у интересу унапређења ове посве запуштене и врло важне гране народњег течења и кућења.

О УСЛОВИМА ЖИВОТА ШУМСКИХ ИНСЕКАТА.

ИЗ ПРЕДАВАЊА

Др. Н. А. Холодковског

ПРОФЕСОРА ШУМАРСКОГ ИНСТИТУТА У ПЕТРОГРАДУ

(СВРШЕТАК)

Најзад, у истребљаче инсеката долазе: чворци (Sturnus), царићи (Regulus), плиске (Motacila), дрозгови (Turdus) и многе друге птице.

Међу зглавкарима, ако оставимо на страну двоноге и многоноге (Chilopoda) из којих су неке (Lithobius) врло корисни у шумарству, ваља нам споменути пауке (Arachnoidea) и неке од прождрљивих инсеката.

Пауци лове и тамане различне штетне инсекте а нарочито разне биљне ваши крилате генерације (Aphis, Chermes).

Из прождрљавих инсеката корисне су многе бубе. Тако, на пример, из фамилије зујалица (Calosoma, sycophanta, inquisitor и др.) једу многе штетне гусенице. Такође и сићане бубе из фамилије Staphylinidae (Homalota Homalium, Placusa etc.) Colydiidae, Nitidulidae etc.), живећи под кором дрвета, истребљују короједе. Ларва лепог, шареног Clerus-a-formicarius-a, која живи такође под кором, тамани многе штетне инсекте. Бубе маре (Coccinellidae) истребљују биљне ваши и т. д.

Инсекти из других одела од мањег су значаја у овом погледу.

Из правокрилаца можемо указати на воденог коњића (Libellulidae); он лови различне инсекте у лету. Најзад, ронац (Grylotalpa vulgaris), ријући земљу, налази у њој, много инсеката и њихових ларви, од којих неке и једе, али он у опште не доприноси тиме бог-зна какве користи, пошто ријењем повређује корење културних биљака за то се и рачуна као штетни инсект.

Из мрежокрилаца Rhaphidia истребљује короједе. Њена ларва живи под кором. А Chrysopa (златоока) тамани ваши.

Међу танкокрилцима: мрави и неке осице истребљују ларве и одрасле инсекте. Међу двокрилцима ларва Syrphus, позната је као утамањивач вашију. Неке опет прождрљиве мухе из фамилије Asilidae, једу, такорећи све могуће инсекте. Има и стеница које нападају на инсекте и сисају им крв, на пр. Harpactor, Reduvius.

Ну, од свију побројаних прождрљивих истребитеља инсеката, несравњено већи значај имају неке врсте инсектни паразита а имено: ихнеумони и тахини.

Ихнеумони су танкокрилци и деле се у пет фамилија (Jchneumonidae s. str., Braconidae, Proctotrypidae и Chalcididae), у којима има преко 7000 видова. Сва ова огромна маса окретних нападача, паразитира на другим инсектима — зглавкарама.

Ихнеумони обично улажу своја јаја у ларве или коконе разних врсти инсеката, или их прилепљују на њихову кожу, или најзад (ако се ларве налазе у листу, бобици), тада полажу јаја у њиховој близини. Неки сићушни ихнеумони улажу своја јаја у јаја других инсеката и тиме их убијају још у зачетку. Редко бива да ихнеумони паразитирају само на одраслим инсектима.

Због своје многобројности и окретности, ихнеимони су врло корисни истребљачи штетних инсеката. Мишљење Рацебурга, као да они нападају само на оболеле, заражене инсекте, нема апсолутно никаква оправдања. Баш напротив, сва новија испитивања доказују противно, да ихнеумони нападају на савршено здраве гусенице.

Исто су тако важне и паразитне мушице из групе Tachinari-a. Оне улажу своја јаја у тело (или их прилепљују на кожу) инсеката по најчешће на ларве, гусенице и лептире. И о њима Гацебург говори да нападају само болесне инсекте што није ничим потврђено.

Сви до сада описани узроци, међу које заслужују особите пажње паразитне гљиве, паразити ихнеумони и тахини, веома сузбијају нагло размножавање штетних инсеката и у шуми и ван ње.

Сад нам је јасно: зашто је немогуће штетним инсектима да се нагло размноже и изненадно појаве у шуми. Ту, као што видимо, њихово размножавање иде споро негледајући на повољне услове, јер огромна множина њих пропадне, од разних штетних утицаја и болести, много пре, ну што достигне своје потпуно развиће.

Шта више и кад се случајно деси да се инсекти изненадно и нагло размноже у шуми, број се њихов за кратко време отпочне мало по мало, умањавати, паразитне гљиве и сићушни паразитни инсекти налазе у њима обилне хране за своје успешно развиће и размножавање.

Одавна је опажено да веома силно намножење штетних инсеката може трајати само неко кратко време. Обично, баш у томе добу, јављају се заразе паразитних гљива, инсектни паразити и други њихови непријатељи. С тога одма после огромне масе штетних инсеката, врло брзо настаје и њихово опадање, па често, и сасвим исчезну и могу у дотичном месту, бити реткост на дуже време.

Тако на пример, за калуђерка зна се да он достиже врхунац свога размножавања у току од три године, за које време страховито опустоши шуме. Ну већ друге, а особито треће године од његове појаве, многе се гусенице отпочињу разболевати и многе угињавају од разних паразита те их идућег лета остаје много мање.

Ми смо раније поменули да изненадна и брза појава штетних инсеката, често бива, због њихове најезде или прелета лептирова са стране, а у идућем чланку видећемо: како се поступно подготовљава огромна појава инсеката на самом месту у — шуми.

Иг. Марковић.

БЕЛЕШКЕ.

Народне пословице и изреке мудрих људи

за пољопривредничке прикупио А—б.

(НАСТАВАК)

30. Ко рано сеје, има време пред собом; ко позно сеје, има време за собом.

31. Тешко пољашку у ком пора (свиња) не рипка.

32. Рано семе ретко ошаша, а позно често.

33. Не ослањај се на другога, старај се и ради сам за се, и, ако оћеш да нађеш себи највреднијег слугу — служи се сам.

34. Ко сеје у зиму ретко, а у лето густо, тај не треба да проклиње своје житарице.

35. Лењост много више шкоди но незнање.

36. Кад жито о Вратоломији сазрева, не треба хитати са озимицом.

37. Једна мала немарљивост може донети велико зло.

38. Сеј грашак кад цветају шипурци, опас над букве цветају, а јечам кад раст листа.

39. Пијанце и кафане доводе до просјачког штапа.

40. Ко сеје јечам и раж у пролећу, опас у блато, а пшеницу у бусење: тај ће имати свега доста.

41. Човек не може с четири коња донети кући толико, колико жена из ње кецељом може пренети.

42. Боље је неколико дана пре, него неколеко дана позније жњети.

43. Кад брза ореса, време је да се јечам сеје.

44. Кадифа и свила утасе у кући нашу.

45. У јесен орано — пола ђубрено.

46. Вода храни траву.

47. Чистоћа стоке — пола хране

48. Нема радњице створена од човека, који би хтео да учини свашта, а овамо није у стању да учини ништа.

49. Рука пуна слаже, даје две руке ђубрета, а ово даје пуну руку зрна.

50. Масни друмови (жути балеге) — пршаће њиве и ливаде.

51. Постојаност је највећа врлина пољопривредника. У пољопривреди се врло ретко постиже тако брзо велики успеси, као се добијају постојаношћу и издржљивошћу.

52. Ако лето не даде, јесен нема чега.

53. Без нужде немој ићи на пијаку, и без тебе има тако доста дељатина.

54. Сирићу најпре најнужније, па најкорисније а најпосле оно што служи за угодност и пријатност.

55. Време се познаје по ветру, отац по детету, а газда по слузи.

66. Газдина нога ђубри њиву.

57. Пескаруша прождире ђубре а каменита жетву.

58. Рано сејање тешко ће оштетити, али позно често.

59. О Ђурђев-дану треба да се гавриш може сакрити у ражи.

60. Рано посејан овас бива тежак овас.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

Треба ли стоку хранити пре или после појења?

Животињу не храни оно — што поједе већ оно — што се свари у стомаку и цревима. За то је потребно да храна што дуже пробави у њима органима, како би се што боље могла сварити. Неколико учињених опита на коњима показали су: да је појење, одма по храњењу, не само безкорисно већ и да несма штетно утиче на варење органе, а тиме и на здравље животиња. Примера ради навешћемо ово: „један је коњ добро 4 килограма овса наје за тим напојен и одма по том убијен. При секцији истога коња, нађено је у стомаку 1 кил. овса, који је плиткo по води, а остала 3 килогр сирова је вода у црева у несварени, цели зрнима. Други је опет коњ прво напојен, па је онда добро 4 килогр. овса и за тим је убијен. При секцији овога коња нађено је у стомаку сва 4 килограма овса, који се тек почео сваривати. Према овоме налази, да животиње треба свакад прво појити па онда хранити. Исто тако не ваља животиње одма хранити и онда — кад се уводе у коњарник или стају, већ им увек пре храњења и појења дати времена, да се добро одморе и издишају. По овоме положити им сено на тек онда зоб или нешто. Ђ.

Лек противу вашију код жребади.

У ово доба године, обично појављење пате жребад од вашију, која их веома узнемиравају те отуд због нејела врло брзо слабе и мршаву. — Као најбоље, опробано средство за утамањивање вашију, показала се: „кора од кнасије“, која се ево онако употребљава: узме се 2 килограма коре и остави да се у води добро раскисели, па се онда воде два пута жребе добро опере од главе до репа. Ово средство не само што брзо утамањује оне паразите, које животиња веома досађују, већ врло добро утиче и на крв, те отуд жребад јачају и постају живахнија и веселија. Ђ.

Лек противу пролива

Противу пролива код коња препоручују неки ово: „узме се варче каменога уља који се стуче у ситан прашак и то се даде коњу да поједе у хлебу или чеку другоме. Овај је лек са свим безопасан, за то га треба опробати.

ГЛАСНИК.

У одборској седници жичке пољопривредне подружине, од 10 ов. мес. донесене су следеће одлуке:

1. Да подружина надлежним путем, умоли Господина Министра Народне Привреде, те да спреми што пре пројекат закона за сађење воћа поред путева;

2. Да умоли среску скупштину, те да оза унесе у буџет за идућу годину, извесну суму, за куповину једног хектара земље, на коме ће подружина да заснује расадник америчке лозе семеном;

3. Да се за сада набаве о трошку подружинском: једна ветрењача и један плуг, који да се дају на услугу члановима подружинским, с произвоном, и то рачунајући дневно за ветрењачу 2 динара а за плуг 1 динар;

4. Да се у Октобру ове године приреди изложба воћа и поврћа из овога среза, којом приликом да се новчано и похвалницама награде најбољи произвођачи. Тог дана држати и предавање о воћу и поврћу, а у вече приредити и забаву. Председништво да изради програм за ово;

5. Да се ради калемљења воћа по околним селима, умоли управа ратарске школе, те да у пролеће идуће године, стави на расположење подружини извесан број ђака калемара, а кад се од управе добије одобрење, онда о томе известити околне општине и подружинске повереннике у тим местима; и,

6. Да се преко општина објави пољопривредницима из целога среза, да се сви они, који би хтели, да им подружина набави на каквог семења, обрате подружини најдаље до 1. децембра о. г.

Благ.

* * *

Вршидба парном вршалицом у Топчидеру. Да би се дала прилика привредницима у околини Београда, да се увере о практичној и корисној употреби пољопривредних машина, министарство народне привреде набавило је ове године две парне вршеће машине из фабрике Клајтона и Шутлеворта из Линколна у Енглеској од најновије конструкције, а једну је дало управи топчидерске економије, да је на своме имању опроба.

У раду од неколико дана машина изврсно ради, даје чисто зрно, тријерира и по крупноћи сортира.

При непрекидном раду од 6 сахати у јутру па до 7 у вече са одмором у подне и свлађивању свију послова око машине може дневно да оврше 6—7000 килограма чистог зрна.

Ко од заинтересовани привредника жели, да се о раду ове машине увери и поучи, може доћи у Топчидер на лице места где машина ради и које постоји на брду више старог копака а у близини економских штала, па ће тачно објашњење о примени ове корисне машине добити.

Машина ради само радним даном и кад је лепо време.

ДОПИСИ.

Извештај са пољопривредног збора, држатог 24. Јуна ов. године у Добрињи.

(НАСТАВАК)

Унапред знам, да ће сваки сељак казати: машина је за нас скупа, не умемо са њом да вршемо, наши су стари овако радили па су се опет хлебом ранили и боље уживали него ми и т. д.

Наши стари зацело јесу примитивно радили, јесу за мање рада и труда добивали више прихода, али онда беше мање народа, земље су биле боље каквоће, није требало орати сваку — што но кажу — прљушу, већ је орао само боље земље, па и оне остављао чешће да прележе — на угару, а наше, сада, прилике, не одобравају да ми тако радимо, већ морамо земље орати и што већи приход са њих скидати.

Машина није скупа кад она може до 50 товара пшенице дневно да оврше, и кошта само 450—600 динара. Тај издатак могу 7—8, па и 15 пољопривредника у договору да учине, и машину набаве. Са овом машином могу рахат да овршу своје жито, а и другоме по погодби. Тако, за неколико година, машина би се исплатила и после доносила чисту добит.

Вршидба са машином има врло добру страну и ту, што смо свакада од кише сигурни, јер извесна количина жита може да се оврше, развеје и у житнице смести, а не бојимо се да нам у пола овршено на гувну закисне.

Овршено жито, било стоком било машином, изузев комбиноване машине, мора се овејати.

Вејање на ветру, исчекује ветар, а само при јачем ветру, добијамо зрно одвојено од плеве, а помешано са земљом и балегом, за то је овај начин са свим непрактичан. Јевтиније и брже се веје са ветрењачама, јер добијамо чисто зрно. Вама је добро познат рад са ветрењачама, за то вам овде нећу много ни говорити о томе, само помислите: колика је тешкоћа кад се са лопатом веје, а време се наоблачи, — онда пољопривредник мора жито поново брисати и покривати, а после кише не може да веје док се не осуши гувно, и тако најлепше дане проводи у очајању, како ће жито развејати. У овој околини има неколико људи, који су набавили ветрењаче, и с њима своје жито овеју, па их после дају под кирију. Ветрењаче могу да се набаве на онај исти начин као и машине, само у већем броју, пошто су ове много јевтиније и лакше справе.

Машине се могу добити код српског пољопривредног друштва, а преко подружине, и ко машину поручи, у исто време добија од друштва и упуство, како се с њоме ради. Поред тога, сваки ће од подружине добијати потребна обавештења и на самом раду, ако му што год буде не јасно.

Подружина ће се постарати, и ми ћемо кроз кратко време имати прилике да видимо какве су, и како раде машине: жетелица и вршалица.

Г. Бојић је за тим узео реч: Да допуним и објасним говор г. Софронијевића. Греше наши пољопривредници што допусте да им зрно зри на класу, једно што оно опада, а друго што нема великог промета, извоза на страну и више хранљивих честица. Презрело жито никад није добро, нема црвену боју, него црвенкасту, и онда губи своју вредност и код трговца и код воденичара. Пшеницу треба жети онда, кад је зрно на класу још сочно, и унутра као тесто, — само за пшенично семе треба пустити да зрно на класу сазри, јер онда има бољу клицавост.

Пшеница се код нас у опште често сеје, а правило је, да се према плодности и врсти земље, њива засејава.

Погрешка је, што сваки при вршидби има своје гувно, и то гувно премешта на више места. Практичније је и много боље, да се начини једно опште, селско гувно, и добро маљевима утуче, како се не би пшеница растурала и просипала. Велики број гувана, и премештање њихово, чини, те се огромна количина пшенице сваке године ни у шта просне.

Код нас се жање пшеница српом, а то је велика погрешка. Косама је и практичније и јевтиније косити пшеницу, јер се косом мање потреса стабљика, не испада зрно и брже се и јевтиније сврши посао. Дакле, за пољопривредника је куд и камо већа добит, кад коси пшеницу косом, него кад је жање српом.

(СВРШИЋЕ СЕ)

Жагубица 10 Јула 1893 год.

Ова година у свему обећава богату бербу. Кукурузи су тако добри да се могу равнати и са стишким.

Стрина жита ређе се сеју, али у колико су посејана добра су.

Прошле године ливаде су дале доста и добра сена, а ове године косидба ће бити још богатија и сена ће бити у изобиљу.

Шљиве прошле две године нису рађале али ове године то је надокнађено.

Стока је на цени а нарочито овце.

Здравље је код људи и стоке повољно и никакве заразе нема.

Никола Д. Огњановић.

Љутовница 13. Јула 1893. год.

Род, који је већ понео, напредује не може боље бити, и за то хитам, да се јавим са пољопривредним извешћем из овог краја.

Пшенице су доста добре. По неке су доста ретке, али иначе наш крај, мање више кршевит, по свом географско-климатском односу, обећава добре жетве.

Кукурузи напредују врло добре. И они, који су доцније посејани, добри су. Мало где, али већином су сви окрашени и огрнути. Већ су почели сви свилати.

Ливаде су, као што сам и раније јавио, здраво добре. Почето је већ косати, а има их доста, које су са сена сређене.

Воћњаци су са родом добри али цене за сује нијске, као што се може по трговинским вашарским извештајима судити — мисле су. Ја држим, да се неби имуколико погрешило, кад би им повише раније пекли, кад јој је увек цена добра.

Стоке, и поред свих природних услова, који овом крају на расположењу стоје — *нема онолико, колико би требало да има.* Мало ко да има више од „два вочића“ и „праштић“, а многи нема ни „овчице“, но томе је по нем већинску узрок тај, што кородовни фактори не воде озбиљну бригу, те да се наш сељак бар економски обезбеди или извуче из његове примитивности.

Кредита за сељака нема, а година не роди и овај иде те зајми по 100% интереса од појединих зеленаша, те своје, и иначе велике дажде исплаћује. Кад дође време да се исплаћује дуг, овај нема куд ће пре, већ ће пре платити порез или дуг зеленашу, и он продаје и последњу краву или овчицу те дугове исплати. На кад тако стојимо с' једне стране, а друго и то, кад су и основне школе тако ретке, да је и дан данас апсолутна већина у народу неписмена, и да се сва брига око обучавања у савременим захтевима остала увиђавности појединих друштава и подружина, онда је са свим природно: *сиротиња пољо-привредне масе.*

Да би се сточарство могло подићи у духу рационалном, ја мислим да би на првом месту требале и том да се побрину окр. скупштине и одбори, а за тим и сама држава.

Ови први могли би створити пољопривредне станице за прилод добре пасне стоке и расадинке добрих варијетета биљака, а у исто време и *српске практичне пољо-привредне курсеве* за пољопривредно усавршавање. — Држава пак да од ових разних фондова и окр. штедионица сліје једну новчану банку, из које би сељак, на залогу својих производа могао узимати новаца на кредит, те тиме своје горуће потребе подмиривати, а тако исто произвођач извор, за добар и жив промет производа сира и скорупа.

Кад би тако било уређено, онда би сигурно боље заинтересовали појединце, и брзо би се створило *угледне сточарске задруге.*

Здравље је за сада повољно. — Заразних болести нема.

Надница варира од 1·40—2 дин.

Ник. Јов. Сарачевић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА
управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва.“

Записник XII седнице држане 28 Маја 1893. године

Били су присутни: Председник г. Коста С. Таушановић, Благајник г. Вучко С. Богдановић чланови: г.г. Коста Главинић, Др. Марко Т. Леко, Паја Тодоровић, Светозар Љ. Гавриловић, Мирко Миљковић, Анта Голубовић, Аца М. Живановић и Тодор Николајевић.

Преседавао председник К. С. Таушановић; бележио врш. дуж. секретара писар Јеврем С. Мићић.

77.

Прочита се писмо главног одбора свих „кола Јахача Краљ Михаила“ којим јавља да ће се држати пригодновитешње свечаности „Тимочког Кола Јахача“ на дан 24. Јуна ове године у Зајечару.

Одбор прима к знању, а за друштвеног изасланика на те свечаности једногласно изабара г. Аџу М Живановића члана управног одбора Срп. Пољопривредног Друштва и члана „Кола Јахача Краљ Михаило.“

78.

Прочита се писмо сталног окр. одбора, за окр. пожаревачки који доставља молбу г. Алексе Протића економа из Пожаревца, са једном врстом пасуља пешака, који рано доспева с' препоруком: да би га требало сејати у местима пострадалим од града у овој години, као у Грејачу и Суповцу, где је поплава и град усеве у овој години упропастио. —

Одбор прима к' знању, но пошто се има личног уверења да су пострадала места од поплаве и града у Грејачу и Суповцу сама себе већ помогла, с' тога овај пасуљ нема места ни препоручивати, а о своме известити стални окр. одбор у Пожаревцу и умолити га да ову одлуку одбора саопшти молиоцу г. Протићу.

79.

Прочита се молба г. Евжена Хофмана економа и закупца Мајдан—кучајни држав. добра, који моли да га друштво ослободи од плаћања царине при увозу са стране и то:

1,	9.	комада	кобила за прилод.
2,	1,	„	пастува „ „
3,	4.	„	крава „ „
4.	1.	„	бика „ „
5,	30.	„	свиња „ „
6,	3.	„	вепрова „ „
7.	300.	килограма	семена црвене детелине
8,	100.	„	„ луцерке.
9,	500.	„	зимске пшенице
10,	500,	„	Раже
11,	500	„	Јечма
12,	500.	„	Овса.
13,	8,	комада	прибора за коње
14,	4,	„	плугова
15,	2.	„	колских грабуља
17,	1.	„	машина за чишћење семена
18,	1.	„	„ „ „ „ детелине
39,	10.	„	коњских кола
20,	10.	„	вила
20,	10.	„	ашова
21,	10.	„	секира и
22,	1.	„	машини за вршење.

Одбор реши: према повластици коју друштво има, да му се увоз одобри и уверења од стране Друштва издају, но предходно, за то да јамчи да ће он све побројане артикле у његовој молби, употребити само за своју економију, а никако за нити друго. А. г. Евжена известити да друштву одмах чим ма шта на царинарници стигло буде од предњих артикала, — депешом јави за ово и то:

1, Шта је стигло на царинарницу?
2, Колико колета (по фрахту)
3, Колика је тежина и
4, Вредност у динарима пристоле робе. Ово је потребно с тога, да би се уверење за царинарницу могло потпуно написано одавде послати. —

80.

Прочита се писмо Г. Министра финанције којим овр. води молбу г. Пере Дамљановића економа из Смедерева и предлог Г. Министра Народне привреде о набавци 50.000 пртљака — тачки за виноград, које жели г. Дамљановић да са стране из-

бави пошто се код нас у земљи те притке не израђују, а притом да се та роба од царинског плаћања при увозу ослободи.

Одбор реши: према повластици коју друштво има, да му се увоз на царинарници одобри и уверење изда, пошто то г. Дамњановић као економ мисли употребити искључиво за свој виноград, а никако за шта друго, — а међутим ове притке у земљи немогу се добити нарочито у већој количини.

81.

Прочита се писмо — одговор управе виноделско воћарске школе на питање овог Друштва, са којим је смесама вршила прскање винограда противу пероноспоре у прошлој години.

Одбор реши: пошто се зна да Министарство народне привреде спрема једну брошуру којом се даје упуство винодељцима за сузбијање пероноспоре, то друштво има бити само као посредовач у набавци справа — шприцаљки, и смесе са којом се шприцање врши.

Справа — шприцаљка за прскање винограда, која је друштву послата из једне фабрике из Париза, да се оцени са оном која је поручена за г. Перу Дамњановића економа из Смедерева. Резултат оцене да се саопшти винодељцима преко „Тежака."

Одбор умоли г.г. Косту Главинића, Мирка Миљковића и Ацу М. Живановића чланове управног одбора да ове справе — шприцаљке — споразумно прегледају, кад и она за г. Дамњановића буде стигла, а о том и своје мишлење даду. —

82.

Прочита се молба г. Ранка Гођевца фабриканта овд. који моли да се једна сорта крунача израђених у његовој фабрици, стручњачки испита и ако се као добра нађе препоручи пољопривредницима, којима је цена од једног комада 80 динара. —

Одбор реши: да се ова справа пошље одбору, који ће држати смотру над свима израђеним пољопривредним справама у земљи, ове године у месецу Септембру у Јагодини, која ће смотра при оцени справи и награде давати.

Записник XIII. седнице држане 4. Јуна 1893. год.

Били су присутни: Председник г. К. С. Таушановић, благајник г. В. Богдановић, и чланови: г. г. Др. Марко Т. Лско, П. Тодоровић, Т. Николајевић, Јаков А. Марковић, Аца М. Живановић, Свет. Љ. Гавриловић, Анта Голубовић и Никола Вељковић.

Председавао председник г. Таушановић, бележио вршиоц дуж. секретара писар Јеврем С. Мићић.

83.

Прочита се писмо трговачке агенције у Содуну, која моли да јој се шаље орган Српског Пољопривредног Друштва „Тежак" бесплатно, с тим да ће се агенција за ово бесплатно шиљање „Тежака" одуживати шиљањем својих извештаја о стању тамошњих усева уредништву „Тежака".

Одбор реши: да се сви бројеви „Тежака" од почетка ове године пошаљу, а у будуће како који број из штампе изађе редовно шаље с тим да агенција уредништву „Тежака" шаље своје извештаје о стању тамошњих усева, са краћим извештајима о ценама земаљских и индустријских проузвода. „Тежак" да се шаље агенцији бесплатно.

84.

Изнесе се и прочита извештај одбора, који је у прошлој години изабран да изврши предходне студије и састави предрачун за изложбу, која би се имала приредити о друштвеној 25-годишњици.

Одбор прима к знању овај извештај, благодарећи члановима одбора на труду и одлучи:

1, Да се у смислу извештаја престави г. Министру народне привреде потреба држања земаљске пољопривредне изложбе и умоли, де споразумно с целом владом одобри потребан за то кредит до 300.000 динара.

2, Да се по предлогу, у извешта у изложбеном, одмах приступи раду и припремању свега што је потребно за прославу 25-годишњице, а како да се то изврши, умоли чланове г. г. Светозара Љ. Гавриловића, Јакова А. Марковића и Вучка С. Богдановићи да промисле и на идућем састанку реферишу.

3, Да се коначно решење о времену држања прославе 25-годишњице одложи, док се не добије одговор од г. Министра народне привреде по 1 тачци ове одлуке.

4, Да се извештај одбора за изложбу штампа у „Тежаку" у целини.

СТЕЧАЈ

На упражњено место секретара, у Српском Пољопривредном Друштву, отвара се поново стечај и позивају се господа пољопривредници, да се изволе пријавити.

Првенствено право на ово место имају редовни чланови друштрени, који докажу да поред стручне спреме познају и наше пољопривредне прилике.

Дужности су секретара: да води записник у седницама одбора и зборова (осим повремених); да води друштвену коресподенцију; да рукује пољопривредним справама које Друштво набавља; да се стара о издавању и распростирању дела, које Друштво прими и награди; да потписује према председнику сва друштвена акта осим новчаних; да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу друштвену; да израђује извештаје о друштвеној радњи па да их пре збора на 20 дана предаје управном одбору, те да их он преко друштвеног органа, а по могућству и других новина, предаје јавности; — и за све то одговара морално и материјално. —

Плата је секретара према квалификацијама и способности до 2550 динара годишње.

Рок је за пријаву до 1. Августа ове године.

Пријаве ваља слати Управи Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

Бр. 1455. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва, 26. Јуна 1893. године у Београду.

Садржина: **Чланци:** Услови од којих зависи примање окалемљене дозе. — Рибарство у Србији. — О условима живота шумских инсеката. (свршетак) — **Велешке.** — **Гласник.** — **Дописи** — Друштвени и подружнски послови. — Стечај. — и Подлистак.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" краљ.-срп. државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атан... секрет. конзистор. ... Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА И ЂАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 31. **У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 1. АВГУСТА 1893. ГОДИНЕ** ГОДИНА XXIV.

О ТЕЖАЧКОМ КРЕДИТУ

од

Николе Марковића.

И важно и прешно питање, и често расправљано, па опет се мало миче напред, а решење његово не да се ни догледати. Па баш то, што је питање о тежачком кредиту у нас више расправљано, што се сваки расправљач о његовој огромној важности по тежака изјаснио, те тиме некако констатована принципијелна једнодушност за његово решење, — многима изгледа, да је ствар већ „сазрела", и само треба решење тога проблема у правила свести, па да се вредне руке даду на посао остварења те тако важне народне потребе: *тежачког кредита.*

Тим редом мисли држим да је до таког закључка дошао и вредни Драг. Н. Лапчевић, изнесавши од бр. 19.—22. „Тежака" о. г. угледна *правила за земљорадничке новчане заводе.* Он је до душе нарочито навео своје разлоге, али држим да су му те мисли дале непосредан повод да та правила састави. Намера и дело сваке хвале вредно, али не бих рекао да оно представља неки напредак у правцу и решењу овога тако важнога питања.

Након 4 године, како је П. Т. Тодоровић у „Тежаку"[1]) онако лепо изнео потребу, један начин *уређења пољопривредног кредита*; након 2 године, како је професор и посланик народни Ђока Анђелковић објавио свој *пројекат закона о тежачком кредиту и банкама за пропзводњу,*[2]) као логичну последицу и саставни део система привредног уређења краљевине Србије, и пошто је пољопривредно друштво, имајући подједнако на уму и теорију и праксу, и одмеривши све то према могућности у данашњим нашим приликама,донело, на министров подстак, и о *своском кредиту своју одлуку*[3]) — после свега тога видети, да се сав тај покрет сведе на поменута правила, то би заиста био један напредак или управо назадак.

Намера ми није била да критикујем изнета правила, па нећу тога ни чинити, пошто ће и моје краће напомене и примедбе довољно осветлити мане или управо недовољност таког уређења тежачког кредита, већ хоћу овом приликом да изнесем своје погледе на регулисање овога питања с обзиром на оно, што је до сада већ урађено, односно предлагано, пошто све прилике говоре, да ће то питање опет живље да се покрене. Иза петровског збора бивших ђака пољопривредне школе поуздано ће и министарство народне привреде, као најпозватији орган, од своје стране учинити припреме за подношење предлога о том питању редовном (јесенском) сазиву народне скупштине.

У поменутим чланцима својим г. П. Т. Тодоровић заступа начело узајамне самопомоћи, ма да у некој мери захтева и државно утицање; г. Ђ. Анђелковић заступа потпуно уређење тежачког кредита у оквиру државном. То су два начелна гледишта, која се истичу и сусрећу у целој Европи, од Неке па до Кадалквивира, где се питање о аграрним реформама у опште а о кредиту посебице и нарочито јако вентилира, не донесавши ипак за то до сада никаква значајна и утврђена резултата, који би се негледајући могао усвојити ради примене на наше прилике.

Г. Лапчевић својим правилима придружио се гледишту Тодоровићеву т. ј. начелу самопомоћи, само с том разликом, што г. Тодоровић препоручује Рајфазенове задруге, које су са својих бољих страна заиста погодније него Шулце-Деличеве, које код нас већ постоје, те их је и г. Лапчевић могао копирати.

Задруге код нас скоро су са свим испале из система Шулце-Деличевог, пошто најпосле прекидају уплате својих честичара и ове пребијају у акције од сталне вредности, те и тиме се изједначавају са банкама, а већ послови су им и онако банкарски као и у осталим банкама. Рајфајзенове задруге теже што погоднијем давању зајма и с погледом на интерес и отплату капитала, а привикавају своје чланове сталној штедњи, и опет не даду, да те уштеде нарасту до те висине, да (капиталистички) притешњавају материјално слабије чланове. Зато су те задруге ограничене на мањи круг (нурију или општину); задругари не смеју бити чланови још које задруге и не могу више од једног удела (честице) имати; сем рачунцијама (књиговођама), другим посленицима не даје се никаква награда; проценат на зајмове мален је и дивиденда на уделе не сме прећи проценат зајмова, а чист приход не дели се међу чланове, већ образује задружну имаовину и т. д.

Но и са гледишта самога Шулце-Делича морала би се правила Лапчевићева као непотпуна огласити. Али, не гледећи на то, она не одговарају ни главној погодби, под којом је *тежачки кредит једино кори-*

[1]) „Тежак" за 1889. год. бр. 35, 36 и 37.

[2]) „Мисли о извршењу привредног програма радикалне странке" написао Ђока Анђелковић, професор и народни посланик. Београд, парна штампарија народ. радикалне странке 1891. (стр. 98).

[3]) „Тежак" за 1890. год. бр. 35. и 36.

стан; а то је, што са оним капиталом, који је правилима реченим утврђен, предвиђен и могућ, не би кредит могао бити *јефтин*, и по одредбама истих правила, не би се могао дати на *дуже рокове*. Разумљиво је, кад се каже: да је по тежака већи интерес (већ 6%) теретан, на што је указао у својим саставцима и г. Паја; но није одвећ тешко разумети и други захтев, што се за тежачке зајмове тражи *дужи рок*. Ваља само имати пред очима природу тежаковог рада и живота му: он у главном има годишње само једно примање — жетву, када долази до могућности да плати што је дужан, а то је у јесен; али омане ли година, он не може ни на крају године да се одужи, мањ ако би се послужио зајмом на другом месту — кајишарством, а то се хтело овом кредитном установом избећи, и онда, разуме се, ваља чекати још једну годину, ваља зајам продужити. С тога је одредба, да се зајам може дати *највише за годину дана* (члан 26.), управо противна цели саме установе; а рокови од *три месеца* (чл. 20.) и *тромесечне отплате* права су залудничења за сељака. — Оно није џабе, већ плод искуства, не само у нас Срба, што на пр. управа фондова и окружне штедионице тражаху пре о Ђурђеву, а сада о Петрову-дне погодишњи интерес на дате зајмове, што одговара првом сељаковом примању у години, а по том о Митрову-дне (сада о новој години) интерес за II. полгође и отплату главнице (годишњину), што пада у доба, кад је сељак сву летину увезао, сав берићет годишњи претворио у новац.

(наставиће се)

ГОДИШЊЕ ИЗЛОЖБЕ ПРИ СРП. ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ.

Читајући новинарске извештаје по неким руским листовима о изложбама које приређује „Императорско Вольно Економическо Общество", сматрали смо за нужно написати овај чланак, те да се о питању, које смо у наслову чланка истакли, поведе реч, и, ако је могуће, што пре реши у корист нашег пољопри-привредног напретка.

Пре него што би прешли на доказивање потребе и користи годишњих изложаба при српском пољопривредном друштву, да напоменемо, према новинарским руским извештајима које смо имали при руци, да се у згради „Императорскаго Вольно-Економическаго Общества" приређују врло често, и, чини нам се, сваке године омање изложбице, које не стају никаквог труда и никаквог трошка. Неки пут Общество приреди изложбицу сушеног воћа, и за ту прилику пољопривредници пошљу своје производе, као што ми на пр. шаљемо једно стакло ракије или вина за пробу, или по кила пшенице за углед. Све што се добије дотичних производа из целе земље, „Общество" изложи у својој згради; ко се интересује пољопривредним напретком, тај долази и прегледа, и напослетку, оцењивачки одбор оцењује послате излоге и одређује награде. Тако се ради и кад се приређује изложбица жита и других пољопривредних производа.

И нигда, кад се те изложбице приређују, не подиже се онолика галама, као што то код нас бива, нити се прави онолики трошак, као на пр. код нас. — Ко хоће да чује стручни суд о своме производу и о своме успеху, тај сам шаље „Обществу" свој производ. „Общество" не плаћа изасланике да прикупљају производе за изложбу; оно, истина, жели да излагача буде више, али оно не трчи да из очију човеку излоге вади, већ се задовољава са оним што му се пошље; јер прво, зна да му је то с вољом послато; и, друго, не кошта га ништа.

Па ипак, и ако нису големе изложбе, успех се постиже велики. Извештај „Варшавског Дневника" увек је се о тим изложбама похвално изражавао, а похвалне извештаје своје увек цифрама и чињеницама подупирао. Лепо осушеног воћа, добрих жита, изврсних варива и т. д. могло је се завек у великом избору на тим изложбама видети, и, у колико је то доказ рада и успеха руских пољопривредника к њиховог „Общества", у толико је и угледан пример за друге. И не само то, него чланови и управа „Императорскаго Вольно-Економическаго Общества" приликом тих изложбица имају могућности да испитују: докле

ПОДЛИСТАК.

ПРВИ ЗБОР СВРШЕНИХ ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ

(свршетак)

Милоје Вучковић. Нема потребе за ово доносити никаквог решења, већ ако који има воље за ово предавање, тај нека се и сам стави на службу. Сумња да ће се наћи учитеља, који нас неће примити; — али зна неке другове, да ни код своје куће не раде, а још мање да ће овде радити, па ма како да га обвезујете. Противан је оваковом предлогу Ђ ошевића.

Ж. Златић. Замера и чуди се Урошевићу, да је овакав предлог могао изнети; — не зна, шта га је руководило. Изгледа му више да се са оваковим предлогом хоће да се намеће неком, те да ради оно, за шта га нико не тражи. Школа у његовој околини и нема никаковог земљишта.

Ако је који толико безпослен, нека се јави школи па га заисто неће одбити. Противан је оваком предлогу; но ако би се на други начин стилизирао, имало би смисла, а овако не.

Мил. Урошевић. Одбија прекор Златића, нарочито удара гласом на то, да је неопходно потребно, да при школама има баште за поменути циљ, као што је госп. председник објаснио. Чуди се што га Златић није разумео, или није хтео разумети, јер он то предлаже из чистог уверења, да би се економи — спр. ђаци — бар овим путем одужили држави и народу.

Председник. Да би се даља дебата око овог предлога прекинула, предлаже збору да усвоји овакав предлог: „*да се учини претставка г. Министру Просвете, да у интересу унапређења пољске привреде нареди школским одборима, да се код сваке основне школе установе школске баште у извесном простору за обуку — практичан рад — ђака.*"

Збор. Прима овај предлог.

Председ. Пошто се нико више не јавља са предлозима, (чује се: има, али су од мање вредности и није нужно сада, имаће времена, — дај Боже да се данашњи рад оствари, па ћемо други пут о том) то нека збор реши, где ће се идући збор држати и кад?

Збор. После малог саветовања решио је: *да се идуће године држи II збор у Крагујевцу, на Петровдан (29 Јуна 1893 године).*

У одбор за спрему, дочек и позив свих другова на овај збор, збор одређује: г. г. Пају Тодоровића управ. Рат. школе, Александра Мијоковића и Владимира Ђорђевића наставнике ратарске школе, Божу Новаковића економа из Краљева и Милана Урошевића економа из Брестовца среза гружанског.

За овим су прочитане честитке скупу од: Ранка Тајсића послан. и Васе Гавровића тргов. из Чачка, уредништва „Витеза." С. Крчевинца, Драгољуба Пантића економа, Радомира Миловановића економа, Јев. Мићића писара Пољоприв. Друштва, Милисава Ђорђевића економа и других; — збор се одазва са: Живели!!

је у ком крају велике Русије која радња напредовала, и шта би у ком крају требало радити, па у том правцу и деловати.

Врло је, дакле, јасно, шта би према овоме требало и могло српско пољопривредно друштво да уради, а то је: да установи годишње изложбе сваковрсних пољопривредних производа у своме дому.

Велике изложбе стоје и огромног труда а и великих трошкова, и изискују много времена. Оне нам годишње изложбице не би поштале ништа, не би изискивале ни велики труд ни много времена. Редовни чланови друштвени, подружине и поједини пољопривредници слали би у одређено време на пр. до Митровдана пољопривредне производе у малим количинама, и то не би ни њих ни друштво ништа коштало, јер би се пренос вршио поштом, а пошиљке упућене друштву не подлеже плаћању поштанске таксе.

Друштво би у своме дому лепо средило и изложило те пошиљке, и пошто буду неколико дана изложене свачијем прегледу, настала би стручна оцена, и према њој раздаше би се награде, које би се састојале у семењу, алатима, књигама, медаљама и похвалницама.

Ако не би тражио да му се изложени предмет врати, пошто би то све било у малим количинама. И кад је то, тако, онда би друштво могло после изложбе, прегледа и оцене, распродати изложене предмете, па отуд добивени новац унети у фонд за награде оних изложбица, који би требало установити у будућу српског пољопривредног друштва.

Ове годишње изложбе, сем тога што би будиле српског пољопривредника на усталашњи рад, не само што би посетиоцима служиле за углед, него би много ваљдисале и самом друштву, јер би из њих друштво имало сваке године преглед напретка или назатка појединих пољопривредних грана у појединим крајевима, те би према томе и делатност своју управљало онако и онамо, куда и где потреба изискује.

Што рекосмо, рекосмо у доброј намери, желећи да о овом питању размисле и проговоре и други пољопривредници, подружине и српско пољопривредно друштво, од кога очекујемо да приступи извршењу овога што предлажемо.

Д.

За оверење записника рада овог збора, збор овлашћује Председништво (председника и секретаре), Добросава Јовановића и Милана Урошевића.

Седница је закључена у 5 сах. по подне и збор се разишао

2. Октобра 1892 год.
у Крагујевцу.

Председник збора,
П. Т. Тодоровић.

Секретари:
Мил. В. Карић,
Вића П. Матић.

Оверавају:
Милан Р. Урошевић, Добросав М. Јовановић.

О примени термометра и његовој важности код наших пушница

Ма да су суве шљиве једне од главних продуката наше извозне трговине, који се код нас већ од толико година производи, ипак није се до сада никакве нужне са техничке стране показало да се овај начин рада што боље код нас усаврши са изгледом на што бољу и сигурнију добит произвођача.

У колико су ми познате неприлике и незгоде са којима се наши произвођач има да бори при сушењу, изузимајући оне око спремања шљива за сушење, увидео сам да је једна од најтежих та: Што никада није у стању да зна унутрашње стање топлоте у пушници, као једног од најважнијих фактора за сушење, него је приморан честим отварањем и затварањем да хлади и мења топлоту у пушници, што доста хрђаво утиче на сушење а и сам рад отежава; с једне стране то, а с друге, што сушење шљива изискива постепену топлоту, с којом јачу и јачу до коначног њиховог сушења.

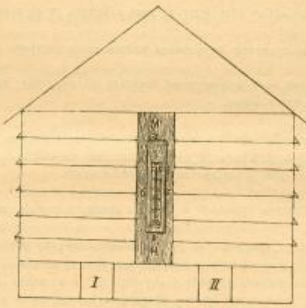

Многи од наши произвођача претрпе грдне штете у томе што ватру у почетку пренагле и невиђу де умере, него од суше јаке топлине шљиве се пану — растегну — и унутарња маса, услед јаке топлоте буде прокувана и у течном стању при пуцању кожице на шљиви изџури на поље у виду неке изгорене смоле, што се у грдним масама виђа по сеоачким пушницама.

Овако шљиве не само што изгубе од своје тежине, но што више својим изгледом убијају цену осталим, међу којима се налазе, и што је главно њису ни за какву употребу, јер су прено мере суве и меса немају но само коштица и коза.

Поред свега тога што се ова грана народног газдинства код нас већ од толико година упражњава, ипак до данас нема никаквих правила нити писмених, нити усмених за уводити ових година искуством стечених.

Да је наш произвођач имао меру са којом би при сушењу могао поузданије подешавати ватру како му над треба, имао би данас много боље искуство; а овако је ничио на галију без компаса и једрила на морској пучини, или на човека који јаше незауздана коња коме нема краја.

Данас над имамо готово ниједан који каквих топломера у служби, ипак се ипако не може да ову корисну справицу од неоцењене вредности примени и код наших пушница са сушење шљива, која би нашим произвођачима била од врло велике услуге, јер се

може врло јевтино набавити а без икакве муке на њиве садање пчелиње применити, као што се види из слике.

С тога ћу бити слободан замолити друштво да донесе свој суд по овој ствари*.)

„Архимед".

БЕЛЕШКЕ.

Народне пословице и изреке мудрих људи

за пољопривредне прикупио А—К.

(наставак)

61. Ко сеје конопљу не треба да штеди плуг, и код лана хрању.

62. Кудељу, репицу и кукуруз требало би сејати на ђубришту.

63. Остани у своме новцу, у своме занимању.

64. Води рачун. Све рачунај — уредним вођењем бележке.

66. Ако ненаи склоните за сено, избушите ти се кеса.

65. Рђа и трулеж више шкоде алатима него употреба.

67. Нема боље добити твоме капиталу од оне коју добијеш са тврдих њива и земље.

68. Зимској недрвици и летњој облачини није веровати.

69. Кад рак у мају ретко стоји, биће скупа.

70. Штетним трошењем и корисни предмета постају штетни.

71. Рад и удружење, то су две основне потребе људске. Без њих људи не могу опстати ни напредовати. Што су потпуније остварене ове две основне потребе у друштву, то је и живот људски потпунији и бољи, а што су оне рђавије остварене, то је и живот људи рђавији и горе.

72. Без удружења нема морала, а без морала нема удружења.

73. Онај који не ради, лопов је: јер ко не живи о своме раду, живи о туђој муци и заради.

74. Онај који не ради никта, него проводи време у лењивости, треба да се изведе пред суд као злочинац.

75. Нерадници у колико су нерадници, у толико су и будале.

76. Посадај чешће колико изан хране за стоку.

77. Наведите мало воде на ваше ливаде, растурите на њих коју каријку пепела, истоварите која кола ђубрета, предрљајте их једном, па ће те видети, како ће вам се свака така ливада на мах одјенути у цветну халину најлепших и најдрагоценијих трава.

78. Без сена нема хране, без хране нема стоке, без стоке нема ђубрета, без ђубрета нема жита, а без жита нема пара!

79. Теško сану и на ваљану.

80. Рана жетва прва цена; доцна жетва — друга цена.

81. Само се с јаким и силним ројевима може добро, лако и с великом корнћу пчеларити.

82. Не дају млека благује него млогује.

83. Код ноћа су лепе речи добра нега, а грдња је неразложна и непаметна сечи „у гливу".

84. Не храни стоку буђавом храном.

85. Не сеците лисинке нек сеје детелину и другу нивљ!

86. Корисније је два пута орати, него ли два пута окопавати, кукуруз.

87. Ко не може да зоби коње овсом, тај нека гаји само волове.

88. Ко своју стоку остаља зими на полу без кошаре или је затвара да леже у блату и на сиролој земљи, где јој промрзавају ребра и кукови од зиме, као што често бива код наших сељака, тај неће много користи од ње видети, нити ће му вредити ни на лето.

89. Пазите стоку, јер без стоке нема хлеба, нема живота.

90. Навикавајте се да никада не потрошите једно десет пара, док друго не зарадите.

(наставиће се)

Лек противу изнурености.

Немачки природњак „Мартин" препоручује противу изнурености животиња: „кафу", која, вели, овома добро утиче на организам животиња. За тај циљ даје стоци тој од скуване кафе или се талог од укуване кафе помеша с медом и то се даје животиња да једе. Овако треба радити сваког дана за 30—40 дана, и коњ ће се у току тога времена поправити, ма како да је био крпаш и изнурен. Љ.

Лепак за пукотине на копити.

Све пукотине на копити треба поцрњавати са овим лепком: Узме се два дела гутаперке, па се раствори у млакој води и одели у мале лончице, орахове величине; за тим се оне лончице изнесу са аниониј ачком смолом, па се онда у каквом гвозденом суду мешa цела та маса све дотле, док не добије боју чоколаде. Пре употребе ова се смеса загреје још једанпут, па се онда помоћу загрејаног гвожђа попуњују њоме пукотине на копити исто онако, као што то чине стаклари својим лепком. Ова је смеса толико тврда, да се у њој могу и клинци укивати. Љ.

Против убода пчелина.

Препоручује се, као и против убода змија и шкорпија, да се одмах на убођено место прикује једно парче црног лука. — Вели се, да су резултати изврсни. — о.

Против запаљења језика у говеда.

Измешати 200 грама ракије од трешања, једну велику чашу меда и 250 грама шећера, и том смесом мазати заражена места.

*) Писцу је канда мало познато шта је све до сада рађено и писати односно пчелиница и у „Земљаку" ранијих година печатано. Али ми радо дајемо места и овим његовим мислима, оцењујући да ће по од наших стручњака и опет ову ствар прихватити и у „Земљаку" изнети о њој своје стручније назоре. Уредн.

Ово средство за неколико дана може да излечи болест и да спрети заразу међу стоком. — о.

Уверити се о каквоћи млека.

Треба узети мало гипса у врашку и измешати га са мало млека, док се та смеса не претвори у тесто. Ако млеко није фалзификовано, треба ће 10 сати док се то тесто не стврдне. Ако има само 25% воде у млеку, то ће се тесто стврднути за 2 сата, а ако има 75%, за четрдесет минута. — о.

Имела.

Познато је свима да је имела паразитна биљка која живи на крушци, јабуци, јели, јавору, јаблану, и често на расту, где се својим жилама утврди у кору и одатле сише биљни сок, с тога је треба таманити. Али, поред штете, она нам је и корисна, нарочито у време где је сено врло ретко. У извесним пределима њом хране овце, а г. Шатен вели, да је и краве много воле, и да имела повраћа каквоћу крављег млека.

На извесним врстама јабуке може бити 4—5 имела, на како оне могу бити често више килограма тешке, то се може увидети двојака корист од њиховог скупљања. Прво се отараси ових паразита, а сама биљка је изврсна сточна храна. — о.

Ергеле у Француској.

Почетком ове године у Француској је било 2415 пастува расподељених у 654 ергеле. У току ове године број ергела ће се још повећати, тако да број пастува буде до 3000.

Пастува чисте енглеске крви има		180
„ „ арапске „ „		104
„ „ англо-арапске „		107
„ мелеза „		1638
Колских		326

— о.

Коњска тежина.

Различна је према раси и према њиховој употреби: За јахање и за трку не тежи више од 390—400 кгр. Један коњ за ратну кавалерију или за теглење тежи 450—500 кгр. Тежина коња за омнибусе или велика кола је од 500—700 кгр., а оних који се употребљују за теглење великих товара (пренос великих камена) може имати чак и 900 кгр. — о.

ГЛАСНИК.

Награда за рад плугом прашачем и огртачем. На расписану награду од стране срп. пољопривредног друштва за правилну употребу плуга прашача и огртача при гајењу кукуруза, која се понавља већ 3—4 године, — пријавио се је ове године Вића Радовановић економ из Водица. Друштво је одредило и изаслало комисију — оцењивачки суд, која је прегледала извршени рад на имању пријављеног такмичара Виће и уверила се: да је кукуруз доиста обрађиван — прашен и огртан — овим плугом и да је, поред правилног рада, постигнут врло задовољавајући напредак у развићу кукуруза. С тога му је комисија досудила расписану награду у 150 дин.

Али како је Вића изјавио, да он и није *полагао толико на награду*, колико да да уверења да се у његовом селу почело радити плугом прашачем; и како поред њега, у том селу раде тим плугом и земљоделци: Ђурђе Митровић и Петар Мировић, — а он не само да пристаје већ и жели, да се и они сматрају као утакмичари за награду и да се он ради њих *сам одриче награде*, — то је комисија примила и ова лица као такмичаре. Прегледан и њихове њиве кукуруза, комисија је нашла и уверила се: да су и они доиста обрађивали своје кукурузе правилно плугом прашачем, први на простоку око 5 а други око 3 хектара, и да су како по чистоћи рада тако и лепом напретку кукуруза постигли, *први потпуно задовољавајући а други нешто слабији успех.*

Према томе комисија је одлучила:

1., Да се Вићи Радовановићу, признајући му највећу заслугу за постигнуте успехе у раду плугом прашачем и огрчачем, *изда похвалница.*

2., Да се *расписана награда у 150 динара изда другој двојици такмичара*, и то: Ђурђу Митровићу 100 а Петру Мировићу 50 динара, но не у новцу већ у справама по њиховој жељи.

Саопштавамо ову пријатну вест по напредак наше пољопривреде, жељом, да се на ове заузимљиве земљорадике угледају и други; и уверив се о великој користи ове справе и олакшици у прашењу и окопавању кукуруза, да и они одпочну рад њоме. А ова је година баш могла свакога побудити на то, јер се уверио, колико мука и незгода задаје одоцњено прашење и огртање кукуруза.

* * *

Подунавска окружна задруга. Ова задруга, основана као прва *окружна* задруга код нас, одпочела је ових дана упис акционара и пријем уплата, а 1. Августа одпочеће рад. Ово је у исто време за сада прва и једина задруга, која ће у првом реду *пружати и нудити кредита привредницима*, међу којима опет најпре *пољопривредницима*. Осем давања новца на име појединих лица, даваће зајмове и на земаљске производе хране и т. п.

Према оваквом задатку, ова је задруга врло важна за привреднике; с тога јој желимо срећан рад, а понајпре да нађе довољно одзива како при упису акционара, тако и доцније при издавању новца на позајмицу.

Пољопривредници треба да похитају, уписом у ову задругу и на тај начин омогуће јој рад.

ДОПИСИ.

Извештај са пољопривредног збора, држатог 24. Јуна ов. године у Добрињи.

(свршетак)

Бивало је случајева да се пожњевена пшеница стрпа у крстине, на тако стоји извесно време, и не врше се све дотле, док ју или време или тица не упропасти.

С тога опет напомињем, да је са свим боље, да село начини једно гувно, и да ту пољопривредници, одмах по жетви, доносе своју пшеницу, слажу је и на време површе. Разуме се, да у селу не мора бити само једно гувно — може их бити више, али која ће, извесан део села, одржавати, и на њима вршити своју пшеницу.

Жетву, дакле, у овом кроју, треба вршити косама, али и то је тешко. Има једно средство лакше, брже и боље — то је машина жетелица. С овом машином не само да се може врло брзо жети, него са њом може да се жање свукуд, па и по странама, само ако нема рупача и великог камења — Ову машину, као и машину вршалицу, пољопривредници треба ревенски да набаве, и њима се служе, а за углед послаће српско пољопр. друштво исте машине преко овд. подружине.

Драгутин Лапчевић мисли: да би најбоље било, да ове машине набаве општине, па да их после ладу на отплату пољопривредницима.

Даље, г. Бојић препоручује и машину тријер, која може да буде доволна за више села.

О сетви и обрађивању кукуруза напоменуо је неке рђаве стране, како би то требало боље радити, и препоручио: да се сеје доста пасуља по кукурузу, а не засебно.

За овим је прешао на косидбу.

У овом крају прилично сам да се ливаде хрваво косе, и да се косидбом на ливадама оставља велика количина траве. Сем тога, што је најглавније, ливаде се не косе на време, већ се косе, не трава у цвету, већ сено пресушено и презрело. А то је погрешно. У колико се раније покоси трава, кад је она у цвету, у толико ће боље бити сено, и већа ће отава на време да нарасте. С тога нека се пољопривредници придржавају овога, па ће и сами увидети већу корист, ма да је мало потеже сушати спорије сено.

Јеврем Чакарески учитељ вели: да је у народу обичај, да се обично сено у овоме крају коси код „звонак“ прошети. И он, вели, да је онда косио ливаде, па се никад није преварио.

Г. Бојић вели: да је то погрешно и да на то не треба полагати никакву пажњу, већ траву косити онда, кад је она у пуном цвету.

О слагању сена говорио је, да сено треба слагати у што мање пластове и камаре, које ће бити добро сложене, и стрмо окренуте, тако, да вода, у случају кише, одмах лети доле, и да се не заустављ на сену. Препоручио је ножеве за сено и навиредао добре косе, које ће српско пољопривредно друштво послати преко подружине на углед, пробу и продају.

После овога и других разноврсних поука, г. Бојић је завршио своје предавање.

Г. Никола Јовановић учитељ саопшти збору: да је српско пољопривредно друштво одредило утакмице у изради сира, чему је рок до 1. Октобра ов. год. и да сваки пољопривредник, може послати друштву, преко овд. подруж. е, израђени сир, до горњег рока. Онај, који изради, и пошаље најбоји сир, добија 300 динара награде.

Г. Бојић објашњава, какав треба да буде сир, па да однесе ову награду, и да наши сељаци, не сиоме стању могу и треба, на овој утакмици, да се опробају.

Драгутин Лапчевић, моли све пољопривреднике, да овај данашњи рад и поуке, разнесу међу своје ближње, и да их кажу да онде није ништа говорено о политици, него само о поукама на пољским радовима, обрађивању летине и у опште, како да се унапреди слаба земљорадња. На томе данас ради српско пољопривредно друштво и наша подружина, и то је био једини цељ данашњег збора.

За овим је, у највећој тишини, закључен збор.

Сваки пољопривредник, заинтересован је овим стварима; сваки је обећао поредити на томе: да се све оне поуке распростру што даље, и да се према истим — поукама — опроба жетва пшенице, јои ове године. Парочито је било интересовања о савршенијим справама, као: машини за жетву и вршидбу, тријерима, косама итд.

Г. изасланик српског пољопривредног друштва и остали гости, вратили су се са збора радосни, јер су видели, да је овај збор био од утицаја на пољопривреднике, и тиме постао и чврста основа, за даљи рад, и боли развитак привреде у овом крају.

Пожега, 25. јуна 1893. год.

Мих. М. Чолић.

Женева (Швајцарска) 1. Јула 1893.

Напоменуо сам већ, да се почело у велико радити за престојећу народну изложбу. Централна комитет изложбе већ је о томе доцно рашне наредбе. Предвиђени трошкови за сада износе на 2,235000 динара од којих долази на саме грађевине 1,200000 динара, трошкови се имају покрити разним субвенцијама и приходима од улазница.

Ова изложба треба да престави све производе целе Швајцарске како из индустрије, тако и из заната, вештина и пољопривреде. Што се тиче питања да се тои приликом изложба електрицитета претвори у међународну, она још није за сада решено, но је остављено на решавање централној комисији, која ће се ту скоро састати у Берну.

Простор целе изложбе износиће 150—200000 квадр. метара, и раздаће се појединим излагачима бесплатно. Изложени предмети морају бити чисто швајцарски производи, и они ће претходно морати подлећи прегледу нарочите комисије. Вештаци Швајцарци, настањени у иностранству, моћи ће такође узети удела у изложби.

Хоће ли се или не организовати изложбена луткиња, као што је то било приликом светске изложбе у Паризу? за сада није ништа решено; то ће питање доћи тек доцније на дневни ред.

Изложба ће трајати од маја до 15. октобра 1896. год. — тако је, бар за сада решено.

Цела изложба дели се на 47 група од којих 27 су намењене *индустрији*. За *лепе вештине* одређене су 3 групе, за *машинерије* 11, и за *електрицитет* једна. Појединости за електричну групу ће се тек доцније одредити, пошто се реши, да ли ће овај одељак бити чисто народни или интернационалан.

Пољопривреда обухватиће девет последњих група и то: 1 за агрикултуру, 2. хортикултуру, 3. шумарство, 4. храну и пиће, 5. алписки клуб, 6. средбе против пожара и за спасавање, 7. лов и риболов, 8. акваријум и 9. планодбу.

Општа организација изложбе разуме народну комисију, састављену из представника кантона, друштава или корпорација, изложбеног гаранционог друштва (акционарско друштво нарочито за то састављено са капиталом од 567.800 динара) и женевског централног комитета, који ће се старати о извршењу свих решења велике народне комисије, која ће радити под председништвом саезног министра индустрије и пољопривреде.

Народна комисија се дели на пет сталних комисија: 1. на организацију која ће се старати о целој администрацији, 2. за грађевине, 3. за финансије, која ће се старати о буџету, о односима са банкама, о конаној ликвидацији и о билансу, 4. за јавност, која ће се старати о циркуларима, званичном листу, каталозима и њиама за изложбу, и најзад 5. комисија за осигурању и пренос, на односаје са транспортним друштвима за подвоз и стаионаже.

Сву преписку за изложбу поштa ће носити бесплатно, само на куверти треба да је означено, да се ствар „тиче изложбе“ и да се номинални потпише.

Нема сумње, да ће овај распоред, на колико да је он изврсан и потпун, морати до изложбе да претрпи извесне измене и допуне према признацима које се појаве, али главно је ту и Швајцарски свет већ у напред верује у потпун успех ове изложбе.

Кад ће мо ми бити те среће, да у нашу културну историју забележимо нашу прву народну изложбу?

А. Р. М.

Александровац 14. Јула 1893. год.

Пратећи развијање економног стања наше земље, а и навешћа на појединих крајева о успеху летине, — неће бити на одмет да се пољопривредници и са ових доста забатљеним, али по све владним крајеви — Жупе умоваиу.

Даклем најглавнији производ овога краја је виноградство, јер до пре десет година није било велике у обрта, али од када је филоксера опустошила северо-источне крајеве наше земље, од тада и виноделе постало је понајглавнији посао свију жителана. У подизању нових винограда настала је била утакмица као и у Шубревцу и раду. Сада пак заплазала је грозна пошаст јер је и наше нежно гост — филоксера посетила. Дивљење њено осетили су већ многи виноградн и за неколико година имаћемо од онако дивно окићених брежуљака грозну пустош.

На последњој српској скупштини нашето је било питање за откуп земљишта, где би се раздавши имерачке доке водили могло,

по злоба и пакост, себичност и угурсалуја одржавају више превагу, но ово спасоносно предузеће.

Мисли да ће надлежни ради општег благостања сузбити оне личне интересе и чињити све оно, од чега у овом погледу зависи свиј нас опстанак. Још би од велике добити било и то: да се по овакв установе немилице одузме експропријацијом. На случај да се ово у ма ком погледу не би дало привести у дело, наши посло привредници доносиће дан када ће корају ићи у петалбу у друге крајеве; јер и сточарство неће је данас у нас одомаћено расе је слична чланџаке и шпунтеке.

Претпути се и то живо мора, јер имамо пред очима успех „кола јахача“ како напао напредује; зар то и во остали грапама пољопривреде не може бити?

Овогодишње обрађивање винограда извршено је; но услед јаких мразева већина резника неуспело је, и нови резници потерали су нахом из краје, те према томе и род је незнатан, једино то, а друго услед ладне кише која је била у цвету — плодност није могла правилно бити те тако и гроздови су доста резви а на многе места и ен сами осуши и петељки смежурава. Хладне ноћи са јаком ројевском обданице учиниле су грдне штете виноградима и воћњацима. Лозе је тако пожутело и спржено да кроз неки дан неће са бити на шибу. Према томе изгледа је борбе врло рђав.

Воћњаци плоги су посушени. На узвишеним местима напротив добро су се одржали и прилично рода имају.

Услед чешће кише остали усеви обећавају добру борбу.

Рујење пчела било је добро.

Гајењем свилених буба нико се не занима. Живина доста страда од болести пегавице, јер је она снегурена и доста жуљкаста, а остали делови стоје у нормалном стању.

поп Герасим.

Милутовац (ср. темишварски) 14. Јула 1893.

Од овог усева кукурузи су понајбољи, јер је сама земља а и подношење у овом пролећу за њих било врло погодно. Исти су окопани и по други пут, и обећавају забилну сетву. Пшенице су остало добре, услед оних јаких земљаних мразева, али је ипак у њиу добра. Јечмови су врло добри и сада се у велико жању. Овас и раж такође су добри. Стрнина жита (изузимајући овас) ретко се где коси, већ се искључиво жању српом.

Траве су давно покошене и донеле су средње откосе. Но сена би било и више да овамо не влада она шваначка селачка правда, да се стока не уклања са ливаде пре Ђурђева-дана. Осем тога овамо се већ у велико распространила и детелина. Нема сељака, и да није истом засејао макар један дан ораће земље. Детелина је добра и сада се по трећи пут коси. Поред детелине у овом крају сеје се још у велико и „сачак“ (кукуруз густо посејан). Њом обично хране рогату марву, и сеју је већином во шљивацима. Противу сејања „сачак“ ја не бих имао ништа да приметим, јер и она је извесна, већа за стоку, али ми се чини, да исту не би требало сејати баш по шљивацима, јер је доказана истина, да шљивацима икоди свака траварина, па и „сачак“.

Воћке су у опште добро понеле. Ну у овоме чине изузетак шљиве, нарочито шљиве шпанке, које су услед оних зимушњих јаких мразева промрзле, и већином су се услед тога посушиле. По најпише су страдали они шљивади који су во плодним равницама; они су се готово све посушили и људи их сада у велико расчупују у намери да до године засаде исте новим младицама. Оно што се није осушило понело је но мало роди, али и то ретко где. Ну шљиве ранке (где долазе: видовске, бело-шљиве, шаро-шљиве, ситнице и турчице) нису страдале од мраза и добар су род понеле.

Село Пољну, које је недавно од овога села, спашла је пак поред оне беде још и друга. Таковше шљиваре, који су остали од лутога замрзњега мраза, нашле су биле неке гусенице у тако огромном броју, да их је просто било немогуће истребити. Те су гусенице за кратко време обрстле све шљиве са шљива, тако, да су шљиве у Априлу месецу изгледале као и у Децембру (без лишћа). Ну пошто су се исте учаурнле, шљиве су почеле поново да истерују ластаре, и да листају као год да је сада почетак пролећа. Када се дошиње из оних учаурених гусеница налегли лептири, то је тек било чудо над чудима. Цело село бележо је као год да је ваинским шљем или пролетњим пљеском покривено. Просто није могао човек поћи границу ма хоја дрвета, и да на исто није било по стотинама лептирова[*]). Та је најезда трајала тако готово целог Маја, па ју је сада нестало; али шпак јаја су у изобилу остављена, те ако се благовремено не предузму каке мере за утамањивање истих, онда нека се пасигурно Пољани и до године надају том истом госту. Запамћено је, како она напаст није спашла ни једно друго околно село осим Пољне.

Виногради су слабо понели, чему су узроци јаки замрзњи мразева, а и појава филоксерина која није могла, а да и овај крај не посети. До сада су људи држали да је у овом крају нема, те су због тога са највећом волом и пажњом обрађивали своје виноградс. Ну пре кратког времена нашао сам се случајно са мојим ћаћима и једном оближњем винограду, а после овога нашли смо је во свима околним виноградским брдима, што значи да је већ у велико узела маха, и да ће их у скоро свесим сакладати. Тако се сада пасигурно може држати, да је код Темишв. заражен филоксером. Дознавши за ову неминулу појаву, људи овога краја у велико су се решили, да више не подижу нове винограде од каше домаће лозе, већ да траже начина на који би могли што пре да дођу до готове пакалемљене (америкапско-српске) лозе, па да ће ноне засађују нове винограде. За овакву лозу — вели — да би волели да плате и већу цену, него ли да узимају сами америкапку, па да је после сами калеме, јер су исти у калакљему још неуки и неинћни. За сам о том начину, на који би се могло најбрже и најлакше доћи до таке — калемљене — лозе, говорио у једном лапском дошпсу из Крајине, па опет се тога мишљења придржавам, с тим само додатком, да би требало Стални Окружни Одбори са Пољопривредним Друштвом да подигну што пре среске, или бар окружне, расадинке за винову лозу, помоћу којих бих се на брзе пемепути начни могло брзо доћи до горе поменуте лозе.

Шума овамо нема тако много, а и оно што има нису жиродне.

Поврћа и варива су у опште добра и обећавају изобилан плод. Овоме су најзаше допринеле честе и потребне кише, којима се ово пролеће одликује.

Лан и конопље овамо се сеју само за домаћу употребу; исте су добре и напредне, и бољорке се у великом броју.

Пчеле су добре и сада се у велико роје. Овамо се исте доста гаје, али све по старом начину.

До сада није било никаквих елементарних непогода у целој овој околини.

Здравље је како код људи, тако и код стоке у опште повољно.

Цена је стоци задовољавајућа, али храна је врло јевтина.

Ст. М. Мијатовић
учитељ.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА
управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва.“

Записник XIV седнице држане 18 Јуна 1893. године

Били су присутни: Председник г. Коста С. Таушановић, Благајник г. Вучко С. Богдановић чланови: г.г. Свет. Љ. Гај-

[*]) Они су лептири обични лисци, а научно се зову piéris crataegi.

риловић, Анта Голубовић, Никола Вељковић, Паја Тодоровић, Др. Марко Т. Леко, и Тодор Николајевић.

Председавао председник К. С. Таушановић; бележио врш. дуж. секретара писар Јеврем С. Мићић.

85.

Прочита се молба Пољопривредне подружине у Вел. Крсни, која моли да јој се даде повчана помоћ у 150 динара за прошлу — 1892. — годину.

Одбор реши да јој се даде повчана помоћ у 150 динара за прошлу годину, с' тим да јој се ова сума у семену, а не у готову новцу изда.

86.

Прочита се писмо Г. Министра унутрашњих дела, којим одобрава да се испитивање семена набављеног са стране врши у државној лабараторији под руководством државног хемичара г. Д ра Марка Т. Лека, но с' тим да друштво набави све потребне справе за ово, о свом трошку.

Одбор према к' знању са захвалношћу и упућује одбору који је одређен за испитивање семена узетога са стране, с тим да одбор изволи поднети нацрт трошкова и свега даљега рада по овоме.

87.

Прочита се молба „удружена земљорадника у селу Суботици" срезу поцерском окр. подринском, које моли да му се набави једна жетелица „Континентал" са почеком за извај до 8. Септембра ов. г. а у отплату именоване жетелице полаже 180 динара; заједно с' тим подноси и правила удружења на преглед и оцену.

По прочитању молбе одбор реши: да се „удружењу земљорадника у Суботици" набави жетелица „Континентал" и даде на почек до 8 Септембра о'е године, — с' тим да се од „удружења земљорадника" узме обвеза — признаница — са потписом целе њене управе.

Пошто су правила овог „удружења" подлежна већим студијама, — то да се умоли секција за законодавство и установе да ова правила изволи прегледати и оценити а по том и своје мишљење друштву поднети, које мишљење да се и удружењу достави.

88.

Председник стављ на дневни ред продужење дебате о програму рада за ову годину.

По довољном саветовању одбор одлучи:

1, Да се поново распис из пр. год. свима сталним окружним одборима и пољопривредним подружинама, у коме распису обратити им пажњу нарочито на распростирање савршенијих пољопривредних справа, алата и семена. С' овим расписом треба ускорити нарочито с' тога што ће сталним окружним одбори сазивати у јесен своје окр. скупштине, на би се том приликом привредницима могле препоручити справе, алати и семена, која су им неопходно потребна.

2, У погледу практичних издања да се умоле секције да дају своје мишљење о томе: за које би гране пољске привреде требало још издати практичне науке. Нарочиту пажњу обратити да ова издања буду што је могуће крака и јаснија, а што је још најглавније да буду више практички написана, тако да би се овим издањима као практичним ма и најмање писмен наш привредник користити могао.

СТЕЧАЈ

На упражњено место секретара, у Српском Пољопривредном Друштву, отвара се поново стечај и позивају се господа пољопривредници, да се изволе пријавити.

Првенствено право на ово место имају редовни чланови друштвени, који докажу да поред стручне спреме познају и наше пољопривредне прилике.

Дужности су секретара: да води записнике у седницама одбора и зборова (осим повремених); да води друштвену кореспонденцију; да рукује пољопривредним справама које Друштво набавља; да се стара о издавању и распростирању дела, које Друштво прими и награди; да потписује према председнику сва друштвена акта осим повчаних; да чува и одржава у реду пољопривредну збирку и књижницу друштвену; да израђује извештаје о друштвеној радњи па да их пре због на 20 дана предаје управном одбору, те да их он преко друштвеног органа, а по могућству и других новина, предаје јавности; — и за све то одговара морално и материјално. —

Плата је секретара према квалификацијама и способности до 2550 динара годишње.

Рок је за пријаву до 1. Августа ове године.

Пријаве ваља слати Управи Српског Пољопривредног Друштва у Београду.

Бр. 1455. Од Управе Српског Пољопривредног Друштва, 26. Јуна 1893. године у Београду.

Цена малим огласима: Од петит врсте од једног стуца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и стуца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: **Чланци**: О тежачком кредиту. — Годишње изложе при срп. пољопривредном друштву. — О примени термометра и његовој важности код наших пушница. — **Вештине**. — **Гласник**. — **Дописи**. — Друштвени и подружински послови. — Стечај. — и Подлистак.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевић
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСНУ ДРУШТВЕНУ МОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА И ЋАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 32 и 33. **У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 15. АВГУСТА 1893. ГОДИНЕ** ГОДИНА XXIV.

ПОДМЛАЂУЈТЕ ВОЋЕ.

Природно је, да између воћа најрадије гајимо оно, које је понајбоље и које при том добро рађа. Зато се воћар и нехотично радује, кад спази, да му и млада воћка донесе по који род, а код родних сората, родност је баш често у најмлађим годинама; то је даље повод те леторасти буду из године у годину све краћи и слабији а доцније и са свим изостану у порасту: род остане ситан па и не дозри. Место да се леторасти развијају, избијају водопије (млазеви) које нису у стању да исхране воћку. Кад код воћке наступи такво стање, онда се за њу вели да је изнурена, и, ако јој се не притече у помоћ, може и са свим да пропадне. Овако стање виђа се највише код оног воћа, које је на лакој, трошној и песковитој земљи.

Воћар у овакој прилици, ваља све или поједине гране воћа да скрати до на половину или трећину њихове дужине, па ће на тај начин вратити поново воћку у првашњу снагу, *подмладиће је.*

По томе, подмлађивање је воћа врло важан рад у воћарству, па зато га у оваким приликама не треба предвидети. А код извесног воћа нпр. код шљива, вишања и неких сората јабука и крушака, подмлађивање мора се понављати сваке 10—15. године, ако се хоће, да се оно одржи у снази и здрављу.

Сем случаја кад воће пати од изнурености, подмлађивање треба предузети и у прилици: кад је воћка страдала од мразева, олује и туче (града), затим кад је круна неправилна, кад је неки део круне пропао усљед каквих болести и т. д. да би се на тај начин изазвало избијање летораста из старог дрвета и тако попунила празнина у круни.

Пре него што се приступи подмлађивању какве воћке, нужно је да се зна ово што иде:

1. Подмлађивање може се вршити са успехом фебруара и марта, а с најбољим успехом у септембру;

2. Подмлађивање треба отпочети с врха круне, имајући при том слику круне у смањеној мери, да не би било забуне приликом скраћивања двогодишњег до четворогодишњег дрвета (старије гране не треба скраћивати);

3. Рана на грани не треба да има више у пречнику од 8 см;

4. Грану треба прекратити на глатком месту и у близини какве споредне гране; засек, а нарочито окрајке, што боље углачати и рану чиме омазати;

5. Ако је круна велика, а дрво у старијим годинама, онда према томе, да ли је круна мања или већа, или дрво млађе или старије, треба оставити 1 до 3 гране, којима ће се регулисати колоток сокова, да се воћка због навале сокова не би осушила, па их друге године скратити, или ако нису потребне, и са свим уклонити;

6. На скраћеном делу гране у круни, не треба скраћивати нити уклањати споредне гранчице; и

7. Леторасте, који (после јачег скраћивања избијају у великом броју) сметају образовању круне, треба поступно проређивати.

Посао је овај по све лак а при том врло корисан, па зато и довикујемо: *подмлађујте воће.*

О ТЕЖАЧКОМ КРЕДИТУ [1])

од

Николе Марковића.

(НАСТАВАК)

Из расправа свију ауторитета и зборова аграрних, који се на западу више пута преко године држе, може се извести један општи закључак, уз који скоро једнодушна већина пристаје, да *уређење тежачког кредита ваља да се оснива и на државном утицању и помоћи и на приватној иницијативи и самопомоћи,* ако хоће да одговори потпуно својој цели. У том погледу најпромишљенији и за свачије прилике најприлагоднији је пројекат познатога економисте и финансијера, некадашњег аустриског министра, Шефле-а, који је он изнео 1881. у облику аграрно-политичког програма, а 1883 год. у свом опширнијем делу: „*Инкорпорација хипотекарног кредита.*" [2])

Шефле захтева тамо, да се законом уједине у корпорације (удружења) мање и осредње газде, које се донста баве земљорадњом, а ради уређења и обезбеђења хипотекарног кредита. Та је инкорпорација

[1]) У прошлом броју овога чланка на првој страни у 5. реду озло погрешно је штампано: „један напредак" а треба „*јадан напредак*", што се овим исправља. Уредн.

[2]) Die Jnkorporation des Hypothekarkredits von Dr Albert C. Fr. Schäffle k. k. österr. Minister a. D. Tübingen, 1883. Verlag der H. Laupp'schen Buchhandlung.

обавезна за све тежаке и грана се на среске, окружне и земаљске корпорације (удружења), којима су на челу одбори. Оваке корпорације имају права на кредит из новаца, који се добија из „централе", која издаје и продаје своје задужнице на савезну имаовину (баштину). Ове задужнице морају се најдуже за 15 или 25 година амортизирати; а задругари добијају зајам на неодређено време у вредности од половине своје баштине. Пошто сви задругари јамче својом земљом, то ће савесно пазити, да се кредит заиста на оно употреби, на што је изузет и да се врати онда, када више није потребан. Законом би се одредили дозвољени кредити. Шеме убраја у таке: кредит за мелиорације, за опорављање од напредних непогода, за исплате обезбеђења (сигурације) и за извесне породичне цели (женидбу, сахрану). Кредит за непроизводно трошење никако не би ваљало досуђивати, а за отплату или обезбеду куповно-продајне цене за непокретности и за исплату одељених (породичних) задругара — деобаша, не би ваљало давати кредита или бар ограничити га.

Кредит за радњу, обделавање (Betriebskredit) земље давале би *задруге на личан кредит*, које би, по прописима основане, имале права да код инкорпорације забележе, обезбеде своје зајмове. Нико други не би имао права да интабулише или прибележи на сељакове баштине своја потраживања, па и држави би корпорација плаћала дужне дажбине, а сама би се од свог члана наплатила или обезбедила.

Хипотекарна задруга (корпорација) узимала би преузадужена имања својих чланова, да их прода другима, који ће сами да обрађују земљу, или, у оскудици добрих купаца, да је издаје под најам, и најамници, наполичари имали би извесна права у хипотекарном телу (задрузи). Тиме би у једно било доскочено простим шпекулантима са куповином и продајом земље, који земљорадника под нож мећу.

Оваком организацијом једино изашла би једном на видело она тајанствена задужења сељакова, и стало би се радикално на пут каишшарлуку и зеленаштву, које и сам дужник (тежак) под данашњим кредитним односима намерно прикрива, да би се одржао као достојан кредита и код других поверилаца и за будуће, када би га устребао.

У даљем развоју ове организације може се установити и одсек за обезбеђење од непогода; а кад се инкорпорација тако својски и из близу занима тежаковом употребом кредита, односно прати га на раду, јако је у перспективи догледати, како така организација може да послужи као пољопривредна чиниоица за што рационалније газдовање и даље, као аграрни орган за државне и социјално-политичке мере, а у смислу упрапређења наше главне народно-привредне струке.

У Србији нема великих газдинстава, фидеји-комиса и т. д., које чине сметње на западу, да се ова организација узакони, и код нас је сељак већница у законодавном телу. Али ипак захтева и ова, као и свака друга ствар, потребне припреме и извесне предуслове, о којима, као и о самој ствари, можда ћу скорим добити прилике да опширније проговорим; а сад да пређем на само питање, како оно данас код нас постоји.

Нема сумње, да збор чланова једног удружења, као што је српско пољопривредно друштво, може најбоље да процени прилике у погледу овога питања и да према томе предложи потребне мере, којима би се помогло тежаку да дође до кредита, и то што јефтинијег кредита и са што подеснијим роковима. И с тога можемо потпуно веровати, да је близу истине и фактичном стању оно мишљење секција тога друштва, дато на иницијаторско писмо тадашњег министра народне привреде, а које се мишљење своди на то: „Имајући у виду како општу повчану оскудицу, тако и остале за сада још неотклоњиве препреке, налази да се организација кредита на тој основи и принципу узајамног помагања *не би могла изаћи сада* а још ни за дуже времена"..., „а имајући у виду *да држава* према садашњем свом финанцијском стању *не би могла* понудити од садашњих својих прихода потребне суме за организацију тога кредита...."

Дакле од тих двеју могућих помоћи, *међусобне самопомоћи* и *државне помоћи*, не може за сада бити помоћи сељаку.

Овоме у прилог само нешто да наведемо, што се на први поглед даје уочити. Прво о међусобној помоћи. Кредит, тим путем постигнут, и сувише је скуп за тежака, јер код нас варира проценат између 8 и 12%; а када би се у интересу тежака смањио проценат, то би одбило приватне капитале (улоге), који поглавито и праве велику дивиденду. Тако би исто приватни капитали избегавали тежачке банке или задруге због продужавања и неодржавања рокова, пошто сељак — био он српски или стран — тешко може да свикне на испуњавање меничних строгих обавеза и тачности. То би убијало драж и већим банкама, да есконтом или јефтинијим зајмовима у другом облику испомажу ове тежачке установе.

Сем тога приватни капитали, који се „спасавају" каишпарлука и зеленаштва, па се улажу у „цигурно па мање", већ су прилично исцрпљени данашњим заводима, којима сачињавају или акцијски капитал или улоге за штедњу. Нешто велико тим се путем већ више не да створити, мањ ако ли се из ових завода што постоје изузимало, да би се тиме нови основали. 1891. било је, ван народне банке, некаквих 45 приватних завода (5 банака, 25 штедионица, 13 задруга и 2 банке за производе) са 9,169.360·67 дин. свога капитала и 4,514.219 дин. приватна капитала (улога), дакле 13,683.579·67 дин. прометна капитала, а додамо ли амо и 2,499.500 дин. капитала народне банке, то добијамо укупан фонд приватног капитала у нешто више од 16 милијуна. Шта би се сем овога дало још много више добити?

И заиста, ма да и године нису обмањивале и ма да је у држави настала ера, пуна обзира и вољности за привредно унапређење, ипак оснивање повчаних завода не напредује више тако нагло. 1892. беше основана 1 штедионица и 2 задруге, а ове године такође 1 штедионица и 2 задруге, а 2 задруге су у свом постању, и то од овогодишњих института 3 долазе на Београд и једно је окружна задруга подунавска. То је већ знак, да и са тим оснивањем не ваља више наглити и напрезати нејаку снагу наших капитала; јер зна се данас врло добро, да после усиљене, „више фруктификације капитала" долазе привредне кризе и крахови, који би били гроб нашој и тако слабој и загроженој народној привреди.

Да се од државне помоћи још мање може очекивати да она створи кредит тежаку, то је још ближе памети, кад се зна, да држава једнако натеже са де-

фицитима, а без буџетске равнотеже не може се на ништа крупније помишљати; а што се тиче предлаганих приреза у корист тога кредита, они (прирези) се и тако за друге сврхе нижу сваке године, те су постали теретни и омрзнути привреднику као и чиновнику, да се на нове намете, па и у облику приреза[1]) и за тако популарне цели, као што је тежачки кредит, не може одважити ни најлакомисленија влада, а данас и с тога не може бити о томе речи, што су још једнако на реду потребе, чије подмирење императивно налаже достојанство и будућност српске државе и државне мисли.

Дакле ни од куда помоћи тежаку, нити се може што за њега учинити у погледу потребног му кредита!

Тако изгледа, али у ствари није тако Као у природи, у оном крају где нека напаст постоји, што се у том истом крају нађе тој напасти лека, утук; као што у кући, у највећој невољи и беди, опет се нађе неке помоћи, изласка — тако и у сваком друштву, кад се појаве нове потребе и задаће, оне донесу саме собом и погодбе за своје подмирење и решење[2]), па тако и у нашој држави и нашем друштву могу да се нађу средства за помоћ тежаковој данашњој потреби, само кад се она озбиљно потраже и кад им се ставе у службу потребне друштвене снаге.

Ну пре него што наведемо то средство ка истакнутој цели, које на уму имамо, потребно нам је да се обазремо мало на наше развиће у погледу јавног рада и на његов ток, и како све то утиче на правац нашег мишљења и схватања, а од чега зависи наш даљи рад.

Познато је да, кад се код нас први пут подигао поклич за привредним препорођајем, није се хтело знати за политичка питања — народно-привредна питања била су тада алфа и омега свију захтева поборника за бољи народни живот. То је била реакција на дотадашњу акцију, која се сводила на „пусту политику", који је назив она потпуно заслужила, пошто се озбиљно није ни мислило да се што од ње оствари, као што, сем речи и обећавања, дела никаквих није ни било. Али у даљем току ова нова акција, ставивши се једном у службу датим народним потребама, морала је попримати у свој делокруг и неке политичке задаће, без чијег се решења рад на привредном пољу даље није маћи могао, и сам привредни део свога рада, прилагођавајући се према привредним приликама, увела је у размере, погодније за успешно извођење жељеног привредног унапређења. Укратко, од интернационализма и социјализма прешло се на србизам и радикализам, *од револуције на еволуцију.*

Тако исто данас скоро сви наши јавни радници, без обзира на страначко гледиште, признају да, као што пређашњи назадни устав *није сметао људима, када добро хоће, да и под њима добра стварају.* — тако исто и нови слободоумни устав *не пречи људима са рђавим жељама и намерама да и под њиме зло раде и зла стварају.* Као што је са основним законом земаљским, који регулише обим и правац општим одношајима и функцијама државе и свију њених фактора и функционара, тако је и са осталим државним и друштвеним установама: људи треба да су добри, да су вољни добро да чине, и ако они нису то и таки — сва правила и уређења неће помоћи, да дотичне установе одговоре својим целима и да их постизавају. Прописи и уређења, правила и устави, справедљиви и одређени, јесу погодбе за живот појединих тела и установа, али поред тих погодаба, оне требају и људе, и оне захтевају људе — људе, који хоће да се саобразе њиховим целима; јер *без људи, и то таких људи, нема ни тима установама живота.*

Имајући на уму та два, тако да речем, *аксиома*, стечена дваестогодишњим искуством државног и реформаторског живота и рада, и не губећи из вида наше државне и друштвене моћи, ма колико у нечелу симпатисао пројекту Анђелковићеву, ја не могу заступати ни гледиште, да се *на мах и радикално створе* тежачке кредитне банке. Нисам за *револуцију*, *већ за еволуцију*; за то сам: *да се сталним и доследним развићем из установа, које већ постоје, створи оно што и како у том погледу замишљамо да нам треба.*

А имамо ли ми таке установе? У место одговора на то питање, ја указујем на наше тако и толико пута багателно осуђене и презрене *окружне штедионице.*

Свакоме је познато са колико је тешкоћа скопчано подизати и у живот уводити нешто ново, а те се тешкоће избегавају, кад се старо, оно што постоји, дозида и дозиђује једнако, док не одговори датим потребама. Ми држимо да су наше окружне штедионице таке установе, које се могу смишљеним и истрајним радом а за кратко време развити у кредитне установе, какве наш тежак треба.

Вели се за окружне штедионице: „Промашиле су своју цел", „преживеле се", „умртвиле се и не користе ништа"!

Није тога доста рећи за неку установу, да она не ваља, а не испитати зашто је то, и да ли би се томе дало доскочити. Зар ми тако обилујемо у свему, да можемо за једну установу, која је толико жртава стала, док се у живот увела и данас државу још доста стаје, тако равнодушно рећи, одмахнувши руком: не вреди — преживела се — не треба нам!

Отац српског радикализма, покојни Светозар Марковић, који има непоречне заслуге за то, што је и присталицу и противника својих начела умео подстаћи на живље одавање народно-привредним проблемима, — поздрављајући окружне штедионице при самом постанку њиховом и пре обнародовања самога закона, те и не познавајући њихову организацију, он им је прорицао велику мисију у привредном животу српском; он рече, да „окружне штедионице износе нам не само начело но и готов орган, како да се створе народна средишта по целој Србији, која би кретала целу српску производњу а која би дала нашој производњи прави народни правац." Изјавивши, да не зна одређени делокруг тим штедионицама и организацију им, те да би знао, „да ли ће оне бити способне да врше онај задатак, који им он намењује", он додаје: „нека им је за први мах радња и много ограничена, нема сумње, *да ће се она раширити, чим се само увиде све користи*, што их оне могу донети народу."

Кад је такав зналац економских начела и наших прилика могао да се загреје за мисао о окружним штедионицама, и да препоручи њихово проширење према

[1]) У својој брошири г. Анђелковић је показао, како би и ти прирези донели незнатан капитал, који не би стајао ни у каквој сразмери према огромној потреби тежачког кредита целе земље.

[2]) „Старо друштво у својој утроби већ носи ново друштво" рече Маркс.

приликама и задацима нашег народно-привредног живота, — то је заиста вредно да се тој сада већ старој установи поклони већа пажња, па да се она овако или онако стави потпуно у службу задатку, који јој је законодавац наменио, а економиста га препоручио.

Наше окружне штедионице представљају и хипотекарну банку и банку за личан кредит, дакле дају могућности да врше функције, које би по Шеферовом пројекту две врсте корпорација морале да врше. Само што је личан кредит овде фиксиран на 600 динара (50 дук.) највише, а на непокретности 100 дуката или 1200 дин., што нема смисла, пошто је у мањини случајева тај кредит довољан.

Ну да наведем одмах основне мане окружних штедионица, у колико сам их ја могао запазити, те да бисмо лакше могли пронаћи начина да им доскочимо.

У самој организацији окружних штедионица има погрешака, али да су они људи, из којих су оне састављане, били добри, а то ће рећи: да су били прожмани идејом тих установа и вољни да је изводе, — окружне штедионице би бар биле благодетне по своје зајмотражиоце у оном размеру, у колико им је то закон одредио. А оне нису ни толико користиле, већ су тако рећи исцрпљене и закопале своје таленте, да их данас, као што видесмо, скоро и не броје у живе установе.

Тако је, с једне стране, *бирократизам* и овде не саображавајући се потребама производјача и контрибуената, пустио у свом рахатлуку да се сав рад ове установе заплете и запарложи; а, с друге стране, *индиферентно грађанство*, које је долазило у одборе, није хајало за тај нехат плаћених органа штедионичких, када се није могла више пријатељу љубав чинити одобравањем зајма, а непријатељу пакостити неодобравањем или одуговлачењем.

Посао је то заметан и везан за рокове, периоде, које ако се пропусте, прелази се одмах у застајање, претрпавање и замрцај послова. Ваља стотинама дужника на њиховим партијама прорачунати интересе и интересе на интересе, па их по том исписивати на признаницама за наплату. Наплаћене суме ваља уводити и по партијама разводити. Ваљало би о рђавим платишама водити преглед, па их опомињати и најпосле тужити (ово се најмање чинило, и то је највише и довело до укочености у обрту капитала). Треба интерес капиталима надлештава и приватних повериоца, датих на штедњу, зарачунавати. Треба погодишње закључке и годишње рачуне правити, изводе и пренску отправљати. Све то — обичне канцеларијске радове да не помињем — захтева незадрживога рада, који се у своје време мора свршити, а бирократска удобност рђав је услужник тим строгим захтевима.

Томе се придружило неко мешовито књиговођење (партијалници поверилаца удешени су нешто налик на двојно књиговодство), и неко неједнако, неутврђено рачунање интереса, ма да постоје упутства, да надлежне власти, контрола и статистика годинама не могу да добију извештаја о штедионичком раду, и да се интереси од истих партија и сума, рачунати по једном чиновнику, нису слагали са збиром интереса другога чиновника, а све због разног рачунања и „заокругљивања" интереса и због свођења на незабежне марјаше.

Злоупотребе се чине и у другим надлештима, па није чудо што су се и овде, од контроле заклоњење, развиле још бујније. Тако су зајмови одобрени и у књиге заведени у златној монети, исплаћивани у сребру па и у самом бакру или никлу, а врло често и то тек по одбитку извесног „шконта." Побегао тежак од каишарског ножа, да га прекоље нож вајног државног „представника"! — Нису ретки примери сарафлука руковалаца штедионичких, измењујући дукате за сребро и слажући ажију отуда на остале своје „приштеђевине" — у чему им је ишао на руку „Дневник Благајне", који нема одељте колумне за злато као нпр. „Дневник" окружних благајана, које мање са златом ради, — већ монета се обележава у тексту „дневника" под рубриком „предмета" или „наименовања", па је тешко контролисати је, пошто би контролор морао ради монете да саставља засебан рачун, да је износи из дневника.

Све су то плодови бирократизма, и наша борба против бирократије неће бити све дотле довршена, а још мање се може рећи да смо је победили, догод нисмо сваком чиновнику определили место према способности и догод нисмо поставили погодбе, да он мора вршити све оне послове, који су везани за постизавање цели дотичне установе а преко ове и цели државне и народне. — Каква би та наша хваљена победа над бирократијом била, кад бисмо напустили једну таку установу, као окружне штедионице што су, што је бирократски неуг укочио њезин рад! Из истих разлога могли бисмо напустити свако државно надлештво, јер, дао бог, свуда је у нас бирократизам разбокорио се тако, да је скоро прикрио све друге цели а себе и своје интересе истакао као једину цел свима надлештвима. Није боље ни у пошти и телеграфу, па ни новијој установи, на железници и њезиној дирекцији итд.

Кад се буде имала на уму важна мисија окружних штедионица, неће се моћи дешавати да неспособни чиновници других струка, као код управе фондова, тако и овде зауму места и са њих нанесу толике штете и државним финанцијама и народној привреди. Тако исто кад се та мисија не губи из вида, неће се пропуштати, да се послу не даде пословача, колико то он неминовно захтева, ако се хоће да се он унапред крене, те да позиву свом одговори.

Грађански елеменат у штедионицама ваља заменити пољопривредничким, који ће са јачим интересом давати правац и водити рачуна о раду те установе, која је његовом интересу и намењена.

Толико о двама факторима окружне штедионице — чиновништву и одбору — при данашњем њезином уређењу; а о манама њезине организације да говоримо, одужило би овај наш рад преко мере и потребе, пошто је она и тако данас од свију напуштена, — те је боље и корисније размислити о томе, како би се према истакнутој потреби окружне штедионице могле преустројити.

Хипотекарне банке претпостављају извесну спрему тежака а корпорације Шеферове још и већу, и задрле би својим постањем у одредбе многих закона, који би се морали подврћи већем претресу и измени. Наше окружне штедионице могле би да послуже као школе за ту припрему тежака с једне стране, а с друге стране и за саме оне делаоце у штедионицама, те да се припреме за више задаће установа савршенијег облика, дакле оне би се унапред обележиле као предазне установе.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ЕПИЛЕПСИЈА (ПАДАВИЦА) КОД ПРАСАДИ.

У прошлом броју једнога немачког стручног листа (Monatschrift für Thierheilkunde) изашао је чланак под насловом: Епилепсија код прасади.* Пошто је овај чланак од важности, јер се односи на расу свиња, која је код нас одомаћена, то смо се нашли побуђени, да га изнесемо у целини у „Тежаку", како би се њиме могли користити и наши пољопривредници.

„У почетку Марта тек. године тако пише немачки сточни лекар г. Емило Плохман позове ме један свињарски трговац, да му прегледам свиње, (прасад), које су, по његовом казивању, патиле од падавице. Дошав на лицу места, на коме је лежало повише стотина прасади, онда сам констатовао, да су прасад: *српског порекла* (мангулица раса). Већина је од њих била добро ухрањена, весела на изгледу, и живахна. Неки су од њих лежали на земљу, неки су трчкарали и ја у прво време нисам могао на њима приметити ни трага од епилепсије. Али доцније, кад им је сопственик био положио кукуруз да једу, приметим да је једно по једно постајало невесело, почело куњати, дрхтати, претурати се, па за тим и падати на земљу, како које: са јачим или слабијим грчевима, према маху, која је болест узимала. Знаци су болести били исти онаки, као и код епилепсије, т. ј. грчење мишића на глави, врату; општа дрхтавица, цвокотање зуба, укрућеност, пенушање и т. д. Из свега овог што сам напред навео, извео сам закључак, да прасад пате од епилепсије и за то препишем следећи рецепт:

Rp.

Kalii bromati	5·0 gr.
Aquae Destillatae	100·0 gr.

M. F. Solutio. Дневно три пута по једну кашику. Али, овај рецепт, који сам свагда код епилепсије са коришћу употребљавао, у овом је случају остао без успеха. У први мах стојао сам нерешан, незнајући ни сам како да се овде помогнем, али како сам доцније приметио, да су се епилептични напади код прасади понајаче појављивали онда, кад су прасад отпочела да једу кукуруз, то сам одма посумњао у храну, те зато одма наредим сопственику да ову замени са јармом, што он на мах и учини. И гле! ово је помогло. Прасад су на мах постала веселија, знаци болести све слабији и неприметнији, док најзад нису са свим престали. Прасад су оздравила.

На неколико дана доцније, десило се то исто са прасадима некога другога трговца у другоме селу. Ја сам и овде констатовао исту болест, и овде сам наредио промену хране и чудновато — болест је и овде на мах престала и никад се више није појављивала."

Скрећемо нарочиту пажњу наших пољопривредника на овај чланак, који им у подобним случајима може бити веома од користи.

Љуб.

ПОЗАЈМИЦА У РАДУ

Позајмица у раду мож' да је најближи изданак на умору наших породичних задруга....

Најосетнија тешкоћа за наше земљораднике због распадања задруга без сумње је инокоштиња у раду; да би се ипак у томе помогли они се удружују-позајмиче.

— Једном је домаћину стигао какав прешан рад, копање, жетва, кошење или ма који, и пропаднуће ако се на време не среди. — Његов комшија може и одложити свој рад за неки дан — паметно је помоћи свом комшији, па тако се и чини....

Или, сустигли су се код обојице радови у исто време; — опет је корисније да раде позајмицом него посебице, јер више руку више ураде, посао плане и одмакне; а кад је човек сам само се окреће и дангуби.

Позајмиче се обично по две породице које имају подједнак број раденика, које су ближе са домовима и имањем. Но опет у томе једна другу не смета но свака може кад год хоће и има потребу ступити у позајмицу са једним и више позајмичара, па тако се често и ради. Н. пр. једном позајмичару дозвољава рад да једног, два или више раденика одвоји данас и пошље другом, и он ће најпре послати свом првом позајмичару, но ако он нема велику потребу и не тражи, онда другом који је у раденицима оскудан. Тај пак враћа онолико раденика ономе, који му их је позајмио и задужује га од своје стране са по неколико раденика, ако може и ако овај у истима има потребу. Или, са својим раденицима одужује свог зајмодавца код неког трећег, код кога је исти толико раденика дуговао.

Распоред раденика врши се договорно код оба позајмичара, према врсти рада и способности раденика. Нпр. способни људи за кошење сви косе код једног позајмичара а остали раденици који су за лакше радове код другог пласте, жању или раде други који посао. Па тако на изменце.

Надница се рачунају према снази, одраслог надница за надницу одраслог, слабијег, женског за женску и т д. Но опет често замењује надница слабијег за надницу одраслог и обратно, — и не гледа се у томе да се изведе некаква до крајности тачност.

Код кога раденици раде онај им домаћин и храну издаје, то је правило без изузетка. Пробирања као да се богат само са богатим, а сиромах само са сиромахом позајмичи нема, већ главно је на шта се гледа, да су добра и вредна чељад за рад а друго су све споредне ствари.

Пошто се и јаке задруге (у колико их још има) редовно позајмиче, то ако се узме да је инокоштина у раду једини узрок што изазива позајмичење, — на сваки начин била би једностраност. — Мора бити, да има и других узрока и потреба што изазивају позајмичење. И ако су ови други узроци и потребе (поред оне олакшице што се позајмицом постиже у раду) још и моралног значаја, да земљорадник један другог помогне, онда овај начин удружења као једна народна установа ни мало не губи од свог значаја, но заслужује пажњу од сваког образованог пољопривредника, јер у овом удружењу ништа се друго не огледа но солидарност и добри односаји међу члановима у сваком погледу.

Позајмичење није подједнако распрострањено у свима крајевима нашег народа. У западном крају више га има но у источном, у местима где је земља боља више него у местима сиромашнијим, из којих народ иде у зараду.

Школовани пољопривредници и други образовани људи који су у ближем домашају са сеоским светом и баве се пољском привредом, треба речју и делом да шире и снаже у народу позајмичење у раду и у оним местима у којима није довољно раширено.

С. Кч.

Како се у једној шуми из постепеног размножавања инсеката јавља изненадна појава њихова у маси?

из предавања

Др. Н. А. Холодковског

професора шумарског института у петрограду

Многи шумски инсекти, који живе постојано у једној шуми, а не јављају се у великој маси, због разних ограничавајућих услова, напоменутих у ранијим чланцима, могу се при повољ-

ним условима, размножити у огромној маси и напети шуми страховиту пустош. Амо долазе, у првом реду, короједи или корари.

У врло многим случајевима корари су сасвим неспособни, да, здравим дрветима, нанесу опасне повреде, или уопште, велику штету. Кад корар отпочне нагризати тако здрава дрвета, њега сок, или смола из дрвета, обилато залива, и он у њој најзад и угине. С тога корари траже дрвета повређена, махом од других инсеката, или насечена, изваљена олујом и т. п. — једном речи која имају мало сока, па и то што је, врло слабо кружи по дрвету, или и не кружи сасвим. Таквих изнурених, слабих и кржљавих дрвета има свакад у свакој шуми, па ако се не уклањају благовремено, онда се корари размножавају много брже јер налазе за се врло удобну храну.

Изнуреност и слабост дрвета могу изазвати разни слонићи (Curculionidae), биљне (лисне) ваши (Chermes, Lachnus etc.); различне гусенице (Fidonia, piniaria, Macaria liturata, Dasychira pudibunda, Pygaera bucephala), лажне гусенице т. ј. ларве (Lopirus Lyda) и др. у опште разни инсекти, који по већој части, принадлеже категорији мало или врло мало штетних. Ови инсекти наносе махом омање повреде, које неповлаче за собом опасно забољевање дрвета, ну кад се таква повреда продужава неколико година узастопце, тада дрво отпочиње мало по мало да чамуња, вене и постаје све приступније корарима. — Такве повреде могу се назвати хроничним.

Хроничним болестима називају се у патологији болести које организам не подвргавају смрти непосредно већ трају дуже времена, и мало по мало, све више му подгризају здравље. Те болести нису тако јаке и силне, као што су остре и брзе али се лече много теже, нарочито кад се запусте, а запустити их је врло лако, пошто је прва појава болести махом врло слаба и незнатна. Услед овога хронична забољевања у опште бивају опаснија од острих, те некоји инсекти, причињавајући шуми хрочичне повреде, као што су корари, (Pisodes и др.) врло су опасни по шуме.

Кад хронична болест достигне известан степен развића она се пооштрава т. ј. узима на се карактер озбиљни и веома опасни по живот. Исто тако и корари који се постепено развијају у шуми, ако се из ње благовремено не уклоне болесна и изваљена дрвета, могу се, најзад, појавити у такој грдној множини, да за њих не буде више довољно болесних и слабих дрвета и тада по нужди нападају и на здрава. Маса ових малих инсеката угриза се у кору, где у њој улеже јаја. При овоме истина дрво залива инсекте својим соком или смолом, чиме многе и убија, ну јављају се и наваљују све новије, млађе генерације корара и дрво, израњављено на много места, изгуби много сока, ослаби и постаје приступачно инсектима. За доказ тога могли би овде навести безброј примера испитаних и пропраћених на делу.

Из предњега јасно је да многи инсекти могу бити штетни тек онда, пошто је извесно дрво било подвргнуто нападу других инсеката. Ту штету или повреду, као другостепену ваља разликовати од прве, коју извесни инсекти наносе непосредно. Најбољи пример прве повреде јесте онај што га причињавају гусенице лептира „калуђерак" бршћењем лишћа или четина, а најјаснији је пример друге повреде, повреде од корара. И тако, ако одма после нападаја на јелову шуму гусенице калуђерка, случајно одма нападне повређене јеле и већи јелови корар (Tomicus typographus) он их савршено сатире.

Дакле, појава штетних инсеката у маси може се припремати постепено и неосетно у току много година а уз припомоћ других инсеката, или гљива (спора), само ако се над шумом не води надзор и ако се повређена и болесна дрвета не уклањају из шуме на време. Према томе главни је узрок огромном размножавању инсеката у шуми, обично хрђаво газдовање, коме је прва дужност да се стара о предупређењу сваке штете у шуми.

Сада да разгледамо какве мере могу бити предузете у рационалном шумском газдинству, којима би се сузбијала изненадна и нагла појава инсеката у маси и ту ћемо увидити од колико је огромног значаја тачно познавање начина живота шумских инсеката у извесном месту и околини.

Из оног што је казато у ранијем чланку о чистим шумама, види се да је нужно по могућству подизати мешовите шуме т. ј. поред главне врсте, коју гајимо, подизати с њоме у смеси и друге споредније. У мешовитим шумама многи инсекти, који се хране једном врстом шумских дрвета не могу бити тако опасни нити штете од њих може бити тако огромне. А међу штетним шумским инсектима веома је много таквих, који се хране једном врстом шумског дрвећа. Далеко мањи број храни се неколиким врстама, а врло их је мало који се у томе погледу могу назвати многоједи.

Гусенице лептира Trachea piniperda и Fidonia piniaria хране се искључиво боровом четином, а гусенице — gastropacha pini врло нерадо нападају и на друга дрвета на пр. на јелу. Корар типограф (Tomicus typographus) напада само на јелу, корар стенограф — на разне врсте бора — Pinus sylvestris, Pinus cembra etc.).

Као пример многоједих помињемо гусенице из фамилије Liparidae: ocneria monacha а нарочито beneria dispas. Оне се хране лишћем и четином разних врсти шумских дрвећа једу шта више и зељасто биље и траве.

Разуме се да у погледу многоједих инсеката мешовите шуме ниуколико не могу ометати размножавање њихово, али не треба заборавити да је велика већина штетних шумских инсеката једноједа или се у крајњем случају храни неколиким врстама дрвећа. Поводом указане разлике између разних врста шумских дрвећа при нападу инсеката, па баш и при нападу многоједих инсеката, морамо такође приметити, да док неке врсте дрвећа савршено пропадну дотле друге преболе, почну се отрзати, развијати заклањајући и даље земљиште, а одржавајући га у пошумљеном стању. Тако је у 1853. год. у неким рејонима у Германији калуђерица са свим истребила јелову шуму. Ну у тим рејонима, под јелом неприметно се подизао и раст, који је био загушен а на ког шумари нису обраћали никакву пажњу, те кад је јелова шума била сатрвена он се силно отргао, разрастао да је закрилио све земљиште и постао главна врста шумског дрвећа те су дотични јељаци (Tschulkinnen) добили назив — Eichwalde — храстове шуме ма да у пређашњем плану шуме није ни било помена о храсту.

Једнаки узраст дрвећа такође иде на руку размножавању штетних инсеката. Примећено је да инсекти особито много наносе штету шуми у којој су сва дрвета једног узраста или висине. Дакле, ради предупређења шума нужно је старати се да увек млађа дрвета буду у смеши са старијим.

Пошто веома много врсти штетних инсеката радије напада или управо једино и напада на осушена, натрула или болесна дрвета, то је лако представити како је важно свима средствима старати се о одржању шуме у подпуном здрављу да би се тиме предупредила нагла појава штетних инсеката. Разуме се да је ради овога нужно бирати за расадник здраво семење, здраве и снажне пресаднице, бринути се о поправци и ђубрењу земље, заштићавати старо дрвеће а болесна и изваљена уклањати благовремено. Тако исто не треба дозволити да на дуже време лежи у шуми јапија, дрва и т. п. и у опште осечени дрвени материјал јер он иде на руку размножавању инсеката и појави њиховој у маси.

Сем ових општих мера, има и још много других који се примењују различно, гледајући на то која се врста штетних инсеката појавила и на коју врсту шум. дрвећа.

У ред најважнијих предупређујућих мера на прво место долази посматрање и изучавање живота инсеката у шуми. То

изучавање стоји у тесној вези са негом шуме. У осталом постоји још цео ред знакова по којима образовани шумар врло лако може предвидети наступање или изненадну појаву страшне епидемије и предупредити је.

Слаба или ретка круна (лишће или четина), смола која у капљама истиче из коре и затврдњава на њој у облику жутих а доцније белих пега; смолоточина, одгрижено комађе лишћа или четина опалих на земљу а под неким дрветима и читаве гомилице гусеничких избацина — све су то јасни знаци по којима човек, иоле познат са животом шумских инсеката, може без погрешке определити место штета и врсту штетних инсеката.

Ако се на кори дрвећа налазе многе малене и правилно округласте рупице (у пречнику 0·5 до 4 м. м.) те кора изгледа као да је пробијена драмлијама, то је сигуран знак да су на дрво напали корари или слонићи из рода Pissodes. По величини ових рупица и по врсти дрвета може се обично са довољном тачношћу определити облик и величина самога инсекта — корара. Ну то се још тачније може определити, ако се од дрвета одвоји комад коре и на њој (с доње стране) разгледају путање корара. Облик ових путања и шара на кори веома је карактеристичан за сваког корара понаособ.

Ако су рупице на кори правилно округласте (шире у пречнику од 3 линије) њих су избушили рогорепи — Sirex-и. Ако пак ове рупице (по некада и врло широке) имају облик округласто овални — дрво је повређено бркачима — Cerambycidae. Дугуљасто-округласте или пљоско округласте рупице граде инсекти златице — Bupristidae.

Све ове рупице (отвори) на кори нису ништа друго до излетне рупе инсеката. Те рупе су они прогризли, пошто су се излегли у дрвету, развили из кокона а у цељи да отворе себи пута на свет божији. Ну и још раније, кад се дрво почне заражавати инсектима, врло се често може у самоме почетку приметити најезда инсеката и злу стати на пут још у самом зачетку. У овом случају најсигурнији је предвесник прљоједина т. ј. иситнено дрво које испада из бушотина у виду струготина. Ако се бушотина налази у кори, прљоједина обично бива жућкастомрка, а ако је у дрвету — беличаста.

Из свију ових примера види се јасно од колике је важности по шумара да се упозна са практичном емтомогогијом.

Да би сачували шуму морамо водити тачна рачуна о њој, о њеном здрављу и напретку, а водити рачуна о томе апсолутно је немогуће без довољног познавања месне емтомолошке фауне и начина живота шумских инсеката.

У ред мера којима се спречава сувишно размножавање штетних инсеката долази такође и заштита корисних животиња и паразита који утамањују инсекте. Ну овом заштитом често није могуће постићи жељени резултат. Тако нпр. некоји корисни сисари, као што су летећи мишеви, могу се заштићавати само једино поштедом од утамањивања. Што се тиче корисних птица ту се може учинити далеко више.

Тако на пример да би примамили сенице, ваља у шуми оставити што више шупљих дрвета или вешати на дрвима сандучиће са отвором — у виду сеничарке. Сем тога у Германији шумари хране птице нарочито зими просипајући по шуми семење. А ради чувања и подизања корисних инсеката не могу се предузети никакве мере исто тако, као што је немогуће потпомоћи и њихово размножавање. Покушаји које су у овоме погледу чинили немачки шумари, нису привели никаквом успешном резултату.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

О ПРАВЉЕЊУ КОЊАКА*

Све до седамдесете године овога века, између свију држава, у којима се производи вино, винарска радња заузимаше прво место у Француској. Зато се из ове земље, па и ако у њој вино беше у правом смислу речи народно пиће, и могаше сваке године извозити знатна количина вина, а не извежена количина, која такође не беше мало, трошаше се или као вино, или се од овога прављаше коњак — т. ј. пиће с доста алкохола.

У другим земљама на против алкохол се производио понајвише из скропца (штирка) и то већином из кромпира и стрмних жита.

Познато је, да од материјала од којих се алкохол добија, у многоме зависи и каквоћа алкохола. Особине су ове тако различне, да и мање вешти трговци, могу баш и добро пречишћен алкохол од других материјала већ на први поглед разликовати од винског алкохола, а многи још и показати и из којих је материјала тај алкохол. Сваки алкохол одликује се нарочитим мирисом, па зато је и могуће, да се вински алкохол лако разликује од других алкохола.

Добро препечен (ректификован) алкохол (шпиритус) из вина, винске комине или стеље, има између свију алкохола најфинији мирис, па за то је и лако објаснити, зашто се из Француске поред вина извозила поред коњака и знатна количина алкохола за прављење ликера и других миришљавих и слатких пића.

У извесним департманима (окрузима) Француске, а поглавито у Charente inférieure et supérieure, баш се нарочито производило вино ради коњака, т. ј. тамо се од младог вина пекла ракија. Ово беше у толико лакше, што су се у тим местима гајиле извесне сорте које се одликоваху количином, јер се са хектара могло збирати у средњу руку на 90 хектолитра[1]. Печење ракије предузимљу или сами виноградари, па је продаваху трговцима, или ови куповаху од виноградара вино, па га на свој начин дестиловаху. У току времена, рад је овај изашао толико на глас, да се истицао као и сваки занат, а центар (средиште) трговине беше у вароши Cognac-у. По овој вароши и сам овај производ доби име: Eau de vie de Cognac или краће: Cognac — коњак. Име ово усвојено је по готову свуда, т. ј. постало је — опште. Варош Cognac, са силне производње коњака, за кратко време постала је сразмерно својој величини, једна од најбогатијих француских вароши.

Сама производња коњака вршила се доста просто: Најпре се испече (дестилише) вино, од којег се добије послабија ракија, а за тим се ракија препече (ректифицира) у простим дестилаторима тако, да у њој буде 50—55% алкохола. Добивену ракију (коњак), смештају за тим у растову бурад.

Ово је изазвало, те се знатна количина растова пре извозила у Француску из Хрватске и Славоније. У почетку беху ови судови доста незгодни за чување коњака, јер је коњак растварао многе екстрактивне материје, које из дугâ односно из нових буради нису умели да уклоне, али, кад запаравањем буради уклонише ову незгоду, запазише, да им је коњак „све то бољи у колико више стоји“ у овим бурадма, па зато се у свакој трговини и могадијаше наћи на „лагеру“ тако зване „резерве“, т. ј. коњака сд више година[2].

---

* 6. Бр. 501. и 502. „Allgemine Wein-Zeitung“. — У исто време одговор г. Љуби Станаричићу економу из Чочешине окр. подринског.

[1] Од наших сората по статистичким подацима од 1889 год. (в. „Државопис Србије“ св XIX. стр. XIII.) 1 хектар винограда донео је 28·39 хектолитра вина.

[2] У великим радњама могло се — зело — наћи коњака коме је било више од 100 година!

Млад, свеж коњак, нема никакве боје, мирише на вино, укуса је слабуњавог и између алкохолских пића, наравно — најјаче. Сем воде и алкохола у њему има још и оних мирисавих материја које се рачунају у „цвет вина“, јер и оне дестиловањем прелазе у коњак, а у њему су још и незнатне количине глицерина и сирћетне киселине.

Чувањем „лежањем“ коњака за више година у растовим бурадма, коњак добије жућкасту боју, а после још дужег времена буде и са свим — жут као ћилибар. Бојило је ово од екстрактивних материја, које заостају у дугама, ма се ове и најбоље испариле, те по томе у старом коњаку, поред наведених материја, има још и танина, минералних соли, па можда и кверцина („растовог шећера“). Од наведених материја у старом коњаку има у знатно већој количини глицерина и мирисавих уља, што је у осталом и лако објаснити. Дугим „лежањем“ коњака, испарава из буради кроз њихове шупљине вода и алкохол, па глицерин и наведена уља као тежа — заостају. Сем тога, ове материје уносе се још и доливањем отпражњених буради, другим коњаком, те се и на тај начин умножавају.

Кад се извесна количина старог коњака испари, на пр. у каквој порцеланској шољи, онда тамо као талог заостану неке мрке материје непријатног мириса, и њих, као што рачун тврди, има у коњаку 1%.

Пошто се стари коњак одликује жутом бојом, то нарочито ни овде није изостајала вештина, да се и млађи коњак час пре дотера да има такву боју. За то се негде коњак бојадисао кармелом (печеним шећером) а негде — сличним материјама. А да би млад коњак био јачи, није изостајало ни додавање извесне количине шпиритуса. Наравно, да је овде било доста тешко оценити је ли коњаку додаван шпиритус или не, с тога, што је и тај шпиритус вински производ, и њега су дакле добивали дестиловањем вина, комине или стеме.

Тако производња коњака у извесним окрузима Француске, корачаше гиганским корацима, али — кад се усели злосрећна ваш филоксера и у ове округе, где управо за њу и беше најбољих услова, ствар се јако изменула.

Ранијих година, трговци сваке године рачунаху на сталну бербу из тамошњих винограда, а с тим и на сталну количину коњака, па зато им и свеколика брига беше та, да одреде цену коњака, који је за продају, а сад, кад им филоксера затираше винограде, берба беше све мања и мања, те се зато и коњак с „лагера“ коме беше у толико већа цена, мораде пустити, у саобраћај. А толики обрт, наравно, да је изазвао и вештачко прављење коњака — мешањем воде са шпиритусом, енапетером и другим материјама!

(свршиће се).

БЕЛЕШКЕ.

Народне пословице и изреке мудрих људи

за пољопривреднике прикупио Л—К.

(свршетак)

91. Дуг је зао друг.

—

92. Онај ко пође да се задужи иде на сусрет мучењу.

—

93. Није довољно само набавити добру расу стоке, већ је добро и неговати.

—

94. Немој само извозити ђубре на њиву, него се постарај да оно буде добро развучено и добро заорано.

—

95. Да није дрвета, не би биле подмирене многе наше потребе, од којих нам живот зависи.

—

96. Зоб гради коња.

—

97. По успевање и напредовање ливада најкориснији је посао, у ливадарству, дрљање ливада.

—

98. Какво семе сејеш, онако ћеш и жњети.

—

99. Виноград хоће многи рад; а сваки му рад — подесно време и пажљиво извршење.

—

100 Ако до Благовести ниси орезао виноград, а ти гуњ на главу, па макар по киши орезуј, да пре довршиш.

—

101. Цугљан може произвести, родити, само цугљана, а никако не ваљаног вола, бика или добру краву.

—

102. Приплодну стоку хранимо што бољом и што здравијом храном.

—

103. Младе вочиће у трећој години поучавати а у четвртој презати.

—

104. Коње пре пете године, нипошто на сталан рад не употребљавати!

—

105. Без алата нема запата.

—

106. Шта вреди набавити најбољи плуг, ако нема стоке која ће тај плуг вући?

—

107. Стока не уме да говори, али она осећа као и човек.

—

108. Жир је врло добра храна за живину.

—

109. Не поори љуцки па сеј шта хоћеш и како хоћеш — неће ти ништа вајдити.

—

110. Од каквоће орања највише ће зависити напредовање усева, а од тога количина и каквоћа жетве.

—

111. Пчела је рајско створење, које не само треба гајити и помагати, него и поштовати.

—

112. Пчеларство је у стању да код младежи облагорођава срце и душу. Оно је у стању да код њих пробуди мишљење о братској слози и о задружном живљењу, о правди, једнакости... Оно ће их прикоревати ако би им кадгод пало на ум лењствовање.

—

113. Морамо се постарати не само да земљу како за коју врсту жита ваља, припремимо, већ и да само семе тако спремимо, како ће нам жетва доиста што боља испасти.

—

114. Честим подкресивањем дрво се излаже свакојаким болестима.

—

115. Добар род могу донети само снажне, здраве и добро развијене воћке.

—

116. Без изобилне воде нема чистоће, нема здравља.

—

117. Орите дубље и орите с јесени!

—

118. За сушење треба одабрати шљиве потпуно развијене, крупне, здраве и сасвим зреле.

119. Доста пиће, доста стоке, доста млека, доста ђубрета, доста жита — много новаца.

—

120. По њиви се познаје домаћин.

—

121. Употреби све мере смотрености, да се коров не појави, или чим се појави тамани га.

—

122. Отимарено пола урањено.

—

123. Држи онолико стоке, колико можеш добро да исхраниш.

—

124. Рачун је сигуран воћа али и строг судија у сваком подузећу и раду.

—

125. Какав је човек, онаква му је и кућа.

—

126. Слога је сила — водиља благостању и срећи.

—

127. Коњи добију од коприве светлију длаку.

—

128. Онај који учини, да онде два класа порасту, где је до сада један, тај приноси отаџбини већу стварну корист, него ли да је двадесет победа у рату задобио.

—

129. Основа је пољопривреде: замена свију оних састојака земљиних, који су јој жетвом одузети.

—

130. Стоку ваља пазити као и себе самога, ако смо ради да нас добро послужи, а не да је тирански тучемо.

—

131. С бербом ваља почињати онда, кад је грожђе постигло највећу једрину и зрелост.

—

132. Виноград ваља брати само при сувом и топлом времену.

—

133. Преоравајте своја поља чим наступи јесен; копајте, прекопавајте, не оставите ни једно место где рука не би доспела један пут и више пута.

—

134. Од доброга ара и чешћег тимара, није стоци боља никакова храна.

—

135. Што раније овас посејеш, богатија ће ти жетва бити.

—

136. Дај ма твој плуг, па ћу ти казати какав си земљоделац.

—

137. Зло годиште рода иште, а невоља пријатеља.

—

138. Док се човек дима не надими, не може се ватре нагрејати.

—

139. Људи се вежу за језик а коњи за улар.

—

140. Од простирке стоци, има више користи: стока кад лежи на топлој и сувој простирци здравија је и напреднија, троши мање хране и добива се много више и бољег ђубрета, јер простирка покупи мокраћу сточију у се, у којој је најјаче ђубре.

—

141. Овца има златне ноге, и где она ступи, претвара земљу у злато.

—

143. Као год што је било витештво бранити нејач од тиранске најезде, тако је исто најпреча дужност и највећа врлина бринути се о привреди и унапређењу народног благостања.

—

144. Радови, који служе за намиравање потребе раскоши, упек су штетни за материјално благостање народа.

—

145. Мало више труда уложити треба у свој благословени рад, мало ређе посећавати механе, ова легла сваког зла, па ће бити у свему берићета и бољитка.

—

146. Што оно кола шкрипе? — Или је Михољска пшеница или Трипунски овас. (Значи да је најбоља и најтежа пшеница која се сије о Михољ-дану, а овас који се сије о Трипун-дану).

—

147. Боље је ситу у раду, него гладну у ладу.

—

148. Беле руке туђ пос'о милују.

—

149. Нема хране без дубоке бразде.

—

150. Жена и кокош у скитању се кваре.

Најбржи начин сушења воћа.

Кад се воће потопи у врелу воду те се згруша а не даде му се да на обичној топлоти гњили и превире, — најлакше и најбрже може да се осуши. На овако сушено воће не нападају мухе, осице и други инсекти као на воће које се сирово на сунцу суши.

И призелено (рујно) воће које се иначе не би могло осушити и употребити, на овај се начин може корисно спремити и и у зиму потрошити.

Могу се сушити: шљиве, дуње, крушке, јабуке, бреске и друго. Осим шљива сво остало воће треба исећи на кришчице па онда изложити сушењу.

Овај начин сушења воћа највише је одомаћен у нас у новоослобођеном пределу, и као да је примљен од Турака(?!)

Воће се не сме дуго држати у води те да се кува, већ само потопити па одма извадити. За овај посао најбоље је имати какву подесну котарицу да може олако стати у котао, — па кад вода у котлу буде у најјачем кључу онда сасути воће у котарицу, — гурнути у котао и подржати за 10 секунда (док не избројиш од 1—20) па онда извадити, изнети на сунце и прострети на лесу, астал или друго што-год.

За 2—3 дана треба га дању износити на сунце а ноћу (због росе) уносити у сувоту — и толико времена биће доста да се воће осуши. После га треба збрати и сасути у кошеве или џакове и оставити на промајном месту и сигурном од мишева до употребе

С. Кч.

Које се биљке могу на угару (поораној стрњици) сејати.

Ако се услед оскудице ливадског сена или друге врсте пиће не буде имало довољно хране за стоку, онда је врло корисно сејати на угару извесне биљке, које као зелена, а и сува, пића могу бити веома од помоћи. Ради тога треба стрњику плитко подорати одмах после жетве, три па и четири пута добро подрљати одмах по орању. После тога треба одмах сејати и семе завлачити. Ако је време суво треба и ваљати, нарочито ситније семе.

Као угарна биљка за пићу највише се сеје репа — угарњача. Многи и код нас у целој алексиначкој Морави сеју за исти циљ кукуруз омашно. Корисно је сејати и мухар, који летњу сушу боље издржава; а осим ових сеје се још и: сла-

чица, пролетња раж, коленац (шпергуља), хељда, а особито је за препоруку биљка лањик, кад се покоси пре образовања семена. За влажне пескуше добар је мухар и коленац; слачица и пролетња раж може се сејати на свакој земљи, само не на лакој и врло тешкој. Хељда се такође може сејати на свакој земљи осим на врло тешкој и влажној. Лањик успева готово на свакој земљи, брзо расте, одољева суши и што је особито важно не уде му скоро ништа зарезници.

Како стрмнине исцрпљују земљу, било би врло саветно пред ове биљке ђубрити, као: сточним ђубретом, осоком и др. Принос би био знатно већи, а и земља би се поправила за усеве који ће се сејати после ових пићних биљака. Ђ.

Време жетве у разним земљама

У Јануару жетва се свршава у већем делу Аустралије, а почиње у Новом Селанду, Чили и извесним пределима јужне Америке.

У Фебруару почиње у унутрашњости Египта и Индији.

У Марту она се наставља у овим двема областима.

У Априлу почиње у Сирији, Кипру, на обалама Египта, Мехици, Куби, у Персији и Малој Азији.

У Мају у централној Азији (Персија и Мала Азија), у Алгиру, Сирији, Мароку, Тексасу, Флориди, Кини и Јапану.

У Јуну почиње жетва у Калифорнији, Ореноку, јужним областима Сједињених америчких држава, Шпанији, Португалији, Италији, Мађарској, Турској, Румелији, јужној Русији, Дунавским областима, јужној Француској, Грчкој, Сицилији, Кентуки, Кансасу и Колораду.

У Јулу у опште жетве почињу у јужним и централним пределима Енглеске; оне се настављају у Сједињеним Државама, Ореноку, Небраску, Јови, Минесоти, Илино-у, Индиани, Мичигану, Охиу, Њу-Јорку, Виргинији и Вишој Канади (све у Америци); у Француској, Аустрији, Немачкој, Италији, Швајцарској, Мађарској и Пољској.

У Августу оне се настављају у већем делу горе споменутих земаља, а почињу у Белгији, Холандској, Манитоби и Нижој Канади (Америка), у Данској и Пољској

У Септембру жње се у Шкотској, у неким деловима Енглеске, Америке, Шведске, северне Русије. — Тада почиње да се обара ељда у Француској.

У Октомбру почиње да се обара овас и пшеница у Шкотској, а кукуруз у Америци,

У Новембру, жетва почиње у јужној Африци, Перу, и северној Аустралији.

У Декембру, почиње у Ла-Плати, Чили, јужној Аустралији. За то време наши предели су у одмору и у већем делу покривени снегом. А.

Утицај старости семена на клицавост.

О овом питању саопштио је проф. Милер своје огледе, које је чинио лањске године на семену неких усева, из којих се закључује, да семена одмах после жетве немају још пуну моћ клијања, но да се ова јавља тек после извесног времена. Према томе највећи број процента клицавости је:

а,	код	јечма	после	од	прилике	8 недеља
б,	„	пшенице	„	„	„	5 „
в,	„	ражи	„	„	„	3 „
г,	„	овса (зоби)	„	„	„	3 „

Опадање воћа.

За време дуготрајне суше више пута опада воће с дрвета, ма да није прваљиво. То долази од суше. За то за време суше треба воћке заливати. Ну, није довољно да се то чини површно и уза само дебло; тиме није ништа поможено. Заливати треба скроз и мало подаље од дрвета. Ради тога треба око воћке ископати јарачић, а још боље избушити на неколико места рупе, па онда више пута, и то пред вечер, заливати воду, тако да вода сиђе до самих жилица, којима је она и потребна, а не деблу. Управо заливање близу дебла — дрвета — може бити више шкодљиво но корисно.

Мува, непријатељ гусенице.

Комесар шумарског надзорништва у Траутееку, Јос. Голд, јавља у једном немачком шумарском листу веома интересантну вест, како је опазно да једна врста муве Masicera silvatica Fall грдно тамани гусенице, а нарочито гусенице лептира, који се зове „дувна“ (Liparis (Bombix) monacha), једног страшног шумског непријатеља, особито четинарским шумама. Мува ова као ларва живи од Јула до краја Априла или половине Маја, под земљом, лети врло кратко време, али за то је грдно прождрљива, као год и њена сродна сива месна мува (Sarcophaga carnaria L.), о којој Лине говораше, да је неколико њих потребно па да мртвог коња поједу за исто време, за које би га могао лав појести. Мува Masicera на сву прилику учиниће крај пустошењу гусенице дувне.

Да се зејтин не ужеже.

Познато је са каквом лакоћом се зејтин, нарочито од ораја, ужеже. — Начин да се то избегне врло је прост и јевтин.

Бутеље у којима ће се зејтин чувати морају бити чисте и суве; онда се оне напуне, и у грлић сваке флаше се за тим успе од прилике 5. см. добре ракије, тако да флаша буде са свим пуна. Кад се то урадило, онда их треба запушити и покрити запушач бешиком.

Како је ракија лакша, она остане увек на површини и тако спречава да спољашњи ваздух утиче на зејтин и оксидише га. На тај начин, зејтин се може дуго сачувати.

Боље је узети судове од иловаче него ли стаклене флаше.

Те флаше или судове треба сместити да стоје усправно у каквом сувом, свежем и тавном подруму.

— о.

Да грожђе остане свеже преко целе зиме.

У Јужној Русији ради се овако, са успехом.

Грозд се маказама очисти од свег поквареног зрна. За тим се узме једно лако буренце, у величини пивског бурета, где се простре један слој иситњеног плута, на коме се наслаже један слој гроздова, који се опет покрије једним слојем плута, тако да сва места буду попуњена, па опет један слој гроздова и све тако, док се буре не напуни.

На тај начин грожђе може да се сачува свеже читаву годину дана.

Кад се хоће грожђе да употреби, онда се буренце отвори, први слој плуте удали и гроздови ваде један по један. Докле год има грожђа, треба да је покривено слојем плута.

— о.

Жетва у Сједињеним Америчким државама.

Вашингтонски пољопривредни биро штампао је већ 1 Јула свој годишњи извештај, у ком предвиђа, да ће жетва озимњег жита у сједињеним државама изнети ове године од прилике 97.500.800 хектолитара, а пролетњег 47,111.000 хектолитара — укупно 144,610.800 хектолитара, док је 1892 укупна жетва износила 182.581.850 хектолитара.

Рачуна се, да ће се у првој половини Јула о. г. извести жита и брашна:

За Француску	1,377.500	хектолитара
„ Белгију	1,400,000	„
„ Холандску	580.000	„
„ Немачку, Италију и остале земље	1,299.900	„

што чини свега 4,657.400 хектолитара, или 2,170.030 хектолитара више, но што је извезено у исто време 1892 године.

— о.

Прављење слатке шљивовице.

Да добијемо чисту, неизабирирану, укусну а и по самој природној боји лепу ракију, направићемо је на следећи начин:

Треба узабрати руком шљиве тако, да се ни најмање не убијају и не пуше, и то гледати те брати све најкрупније и најзреліје шљиве. Овако узабране шљиве, вала полагано наслагати у једну чисту и добро опрану бачвицу или буре (буретуе се изнаћи једно дање па се шљиве наслажу и потом се дање утури и буре исправи) тако, да само врло мало остане не пуно; затим усне се шљивовице по жељи, ако се хоће боља или слабија ракија да направи, и налије се бачвица или буре у коме су шљиве наслагане, по том бачвицу или буре треба затворити и оставити тако два до три месеца, после ког времена треба оточити ракију у чисто буре, и оставити за употребу а од заостављих шљива исећи ракију. Не треба заборавити, да шљивовица, која се на овај начин вилива у шљиве, губи извесан део од своје јачине.

Овако направљена ракија је више налик по барви на отворено црно вино, а међу тим бољa од свију досада познатих фабрицираних ракија, како по укусности, тако и по само човечије здрављe.

За домаћу потрошњу може се почети отакати и после 15 до 20 дана, и поново дотакати шљивовицом све дотле, док се не осети трулење самих шљива, — а при том је ракија укусна.

Потрошња шљивовице код нас у Србији је доста знатна, а поред овога по већим гостионицама троши се и ракија која се доноси са стране по врло скупе новце. Кад би се само ми постарали, да у већим количинама и лепе овакове ракије направимо, могли би бар у неколико нашим домаћим производима конкурисати страном увозу, само кад би при том пазили да што бољу и укуснију направимо, те како би наш производ био бољи, а наравно и јевтинији него онај што се са стране увози.

М—ц.

ГЛАСНИК.

Вршидба парном вршалицом у Добричеву. — Да би се у овој околини ово Моране дала прилика нашем пољопривредном свету, да види каку корист имамо од практичне употребе пољопривредних машина, Министарство народне привреде набавило је ове године две парне вршеће машине из фабрике Кајзгона и Шутлеворта из Линколна у Енглеској од најновије конструкције, једну је од ових дало Одељку Управе државне Ергеле, да је на своме добру опроба а другу, Управи Топчидерске Економије, да и ова својим околним пољопривредницима покаже корист оваких машина.

Од пре неколико дана како је машина почела да ради, даје врло са свим чисто, трајерира а по крупноћи сортира и дневно овршне поред свију послова, који се имају ово машине савлађивати, 12—14.000 килограма чистог зрна. Према овоме, види се, да би ова вршалица могла да избаци до 20.000 килограма зрна, када би ово-годишња жетва била богата, као што је била лањске године.

Рад на машини почиње од 6 сати у јутру па траје непрекидно осим одмора од 1. сата на подне, све до 7 сати у вече и ради само радним даном и кад је лепо време.

Машина је такве конструкције, да је није потребно сваки час подмазивати уљем, већ се чашице на свима лежиштима напуне нарочитом машћу, која траје по 5—6 дана, што је за брзи рад и за руковање с машином велика добит.

Кога од околних пољопривредника интересује рад ове машине, може доћи у Добричево на лице места где машина ради, која постоји на Одељковом имању, па ће тачно моћи добити обавештења о практичном раду ове корисне справе.

Сава

ДОПИСИ.

Доњи Милановац, 23. Јула 1893. год.

Од пре десет дана, баним се у срезу пореч̀ком, ради неки моји послова. Обилажећи места у овом срезу, ја сам обраћао пажњу на привредне околности, о којима сматрам за дужност да вам извештај поднесем.

Срез овај по географском положају, долази у најкршнатије пределе наше лепе домовине. Врло је богат шумом и рудним благом, док је у погледу земљорадничком у најгорем стању. Земља се врло мало обрађује и то на најпримитивнији начин. Па и саме богате долине реке Шашке и Пореч̀ке Реке — које би се давно обрадити могле, притиснуте су силним шљунком и песком, или се туда шире пашњаци и ливаде. Што има добро рађене земље, та се налази у околини острова Пореча и Д. Милановца. Туда се обделава: дуван, кукуруз и јечам.

Гајење пшенице и ражи у овом крају врло је ретко; ма да би се јара жита врло добро дала гајити. Исто тако у срезу овом са успехом и без икакве муке могло би да се развије брзо воћарство и пчеларство; само кад би заузимљивости и воље било више код становника овога краја. Али те су гране скоро у целој Краини забављене, и Крањци се још и сада наслађују даљним зо̀ћем које им издаина природа сама пружа. Исто тако стоји и са виноградима у овом срезу. Сем нешто мало винограда у близини Д. Милановца и острова Пореча, у целом срезу никакви виногрда и нема.

Док овако земљодеље тражно стоје, дотле би сасвим на своме месту, да је бар сточарство у добром јеку. Али и ту стоји тражно. Ситне стоке има доста по броју, али је врло лоша по квалитету. На одабирање боље грла за приплод, на бољу расу и т. д. у овом крају нико и не помишља. Отуда се сој стоке све више изража (дегенерише) а с тим упоредо падају и цене истих. На како се гајењу стоке не поклања скоро никаква пажња, тако исто лакано се израђују сви млечни производи и на пијској су цени. Међу тим рађеници на регулацији Ђердана, тако траже и плаћају те производе, да их чак довлаче на Угарске и Градиште. А то не би било, кад би се млекарству и бољем гајењу стоке поклонила већа пажња.

У овом срезу јако је раз-ијено рибарство, дуж обала дунавских. Између Стока (Казана) и великог Ђердана, има у Дунаву доста: моруне, јесетре, паструге, сома, младице, кечеге и остале беле рибе. Више од 300 нор. глава, баве се искључно рибловом у овом срезу. Хвата се дневно 4—500 килограма рибе, а то престала вредност до хиљаду динара. Из те рибе нади се крпи џнар, који је на цени увек. Но на жалост готово сва ухваћена риба даје се буд зашто, прекупцима у Оршави, те је они прирађују и нама тродушко скупље продају. Једно добро организовано рибарско удружење, могло би са малим капиталом, велике користи да има, кад би само израду рибљих производа и трговину с рибом предузели.

Овако се користе странци, а Срби рибар кудчи за туђина. Најзад је казано, да је срез овај богат шумом. Но то благо лежи неконина неупотребљено, а на пажетну експлоатацију шума и не мисли се. Огромни комплекси шуме, стоје без икаквог извора, изложени су кварењу и сатирању. Нарочито у том погледу страдају шуме у атару Мајдан-Пека. Само управа Мајдан-Пека сатире год. 50·000 куб. мет. дрва за прављење дрвеног угља. И док она овако са нашим шумама газдује, дотле српска држава прима за ово добро државно једва 15.000 дин. годишње. Ми не видимо ту никакове неће, шта више корисније би било кад би нас такве експлоатације рудника страних подстицали. Сем тога за шумаре се постављају таква лица која апсолутно никаква појма из шумарства немају, и онда канал може бити њихов надзор? Никаква. Они су само на платном списку и ни за шта више. А док се год овако ради, шуме морају пропадати.

А сад да пређемо на усеве. Усеви су у овој околини врло задовољни, због дуготрајних кишевина. Тек сад сазревају пшенице и јечмови; кукурузе огрћу а дуван још нигде није почео да зри. Косидба је сад у најсвежи јеку.

Од пре 3 дана, имали смо плаховиту кишу која је кукурузе повратила, и благотворно утицала на све усеве.

Кукуруза су већим делом у сенци. Пшенице се жњу. Јечмови су већ на неке места и опрљени. Принос је средњи. Дуван је засађен и остао мали; али ће га ова киша поправити.

Трава је дала средњи принос, а сена пре ове кише унеђена врло су добра.

Виногради су страдали од пламењаче. Опажа се на чокотима спарених листова и спржених рода. Искусни виногради мисле: да ће и ова година бити лоша за винарје и по каквоћи равна са њеком. Дао бог да се они преваре.

Воће је већим делом пасло у роду. То приписују хладној киши у цвету. Лешници, орасн, оскоруше и јабуке родили су изредно. А свс остало воће, толико колико је потребно да се на њега не заборави.

Здравље је у стоци и код људи повољно.

Цене производа повољни, живине и других на великој су цени — скоро као у Београду — због многих радесника по Гребену.

Мих. Ст. Ристић
учитељ.

Ужице, 28 Јула 1893 год.

У другој половини месеца јула, провео сам десетину дана у путовању, по неком делу среза ужичког, рачанског и златиборског, са намером сам: да у овом писму изнесем утиске с овога пута и држим, да ће то за читаоце „Тежака" бити од интереса. Говорићу прво о стању летње озбогодишње, у овим крајевима окр. ужичког.

Озбогодишње пролеће било је у овим крајевима у почетку врло кишовито и хладно, право пролеће ток је наступило у половини месеца маја, она околност учинила је, те је се са сејањем пролетњих усева задоцнило. Пшенице и озимице и јарице врло су добре у овим крајевима, далеко боље, но у прошлој години, оне су једре и у њима има врло мало трошке, у жупним местима ових крајева већ их почињу жети, и принос је и по количини и каквоћи изврсан.

Јечам, раж и зоб такође су врло добри, у жупнијим местима већ су пожњевени и принос је и по количини и каквоћи врло добар.

Кукуруз као рани тако и позни врло је добар, одавно није у овим крајевима боља био, рани је давно осеко и већ пуревака а и позни ће скоро и донеће врло богат принос, јер је ово лето врло кишовито и врло подесно за све усеве у овим брдовитим крајевима.

Ливаде су се у жупнијим местима почеле косити по Петровдану, а у планинским тек у половини јула и крајем истог биће све покошене, принос од ливада врло је богат, сено врло добро. но ливаде се доцкан косе, већином кад траве зру и косидба тежа а и принос слабији, но што би био иначе, кад би се на време косило; исто тако и стрмни усеви доцкан се жању готово пререли, те тако велика количина зрна испада док се пожње, повезе и сложи а и сам принос је слабији и у количини и каквоћи но кад би се то раније извршило.

Воће је родило слабо, сем трешања, вишања, крушака и јабука а шљива од којих народ оних крајева има највеће користи, има колико за јело. Жир и буков и растов родно је нестимице добро.

Овом приликом пропутовао сам неки део Таре планине и готово цео њен огранак Инђу, и очиглелно сам се уверио о страховитом сатирању шуме, видео сам велики број сирчз, јела, борова, где посечена леже по земљи и труну и нико од њих не зиди ни трунке користи, има борова огромне величине, који су само посечена да би се од њих одсекло по један товар луча. Шума у планини Тари државна је и види се да се о њој води рачуна, јер није онако упропашћена као Инђа њен огранак. Посматрајући с највећег виса у Тари Милошевца целу Тару њен огранак Инђу, Шарган и многа друга брда и планине у њиној отаџбини и суседним српским земљама, уверио сам се: да је и у Инђи и Шаргану страховито сатрнена шума. Инђа је сводила села Кремана и Биосаве и неки делови Шаргана М. Горе и Заовина. Инђа се пружа од Милошевца готово право на исток и досиже у дужину 12—14 километара а у ширину 3—5 километара. У овој планини и огранцима Шаргана, шума је тако страшно сатрвена, да већ има огољених висова и нко се овоме сатирању не стане на пут, онда кроз 10—15 год. неће у овим планинама ни бити шума, већ само огољена пашњеви, који ће они служити као доказ, да је у овим планинама некада било шуме и косе покривене стрим стењем, које ће с њих планинска потоци сносити и засипати родна земљишта оних села, те ће се светити потомцима оних, који су сатрли најдрагоценије благо својех спроматних крајева!

Разговарао сам с људима из оних села, говорио сам им о великој важности шума, како во родност земље, здравље становништва, климу и др. питао сам их о узроцима због којих се сатире шума и начинима како се сатире. Реконе ми да ни зашто не могу узети новаца већ за шуму и стоку. Шуму сатиру на исполико начина и то:

а, за домаћу потребу и грађу разноврсну за њихов као греде, даске, летве, мотке за сушење дувана за које је до сад посечено хиљадама сирча и јела младих и продато по 5—10 пр. дин. ком.

б. Крчењем и пашењем за ливаде и пашњаке и овде се управљају по оној неоправданој пзреци: „крчевина тековина". Причаше ми: да је једном сељану из Заовина дошао медвед пред кућу и појео краву и он мислећи: да зато није крив он, што није направио добру ограду за стоку, већ шума, која му је око куће, запали сву шуму те изгори, да му више не би медведи долазили пред кућу.

в. Сечењем коре јела и сирча за покривање колиба и кошница (доиста је жалосно видети у сред сирчеве и јелове шуме поједу сирчу и јелу, која се осушила, што јој је кора посечена).

г, Сечењем шуме за луч, катран и прављење угља, нарочито се много сатире шума за луч, јер се из читавог бора извади по товар ретко више луча, остало пропадне.

д, Сечењем шуме за ограђивање и за оно се сатире силна шума, поређају се границом кише и ливаде огромна стабла сирчева, јелови или борова у вречнику од једног метра а ограђује се и на други начин, ударају се борови или сирчеве дирези у размаку од 2—3 метра па се по том дирецима хоризонтално а у одстојању од 20 сантиметара вокиназу летње отесане од младих јела и сирча дугачких од 4—6 метара. На 1000 метара ограде утроши се младих јела или сирча 1000 а за дирезе борова или сирча 200—250 комада, на овај начин ограђен је већи део имања манастира Раче, које захвата тако огромни простор, да га добар јахач

на доброк коњу не би могао за летња дан обићи. За овакву страду капастреског имања сатрвена је огромна млада шума.

Ђ. Но нико страшније не затире шуму но чобани, они чувају стоку по овим планинама и готово сваки од њих има секирицу и над год је хладно, што бива у овим планинама врло често у сред лета, он идући за стоком кроз шуму наседа какав велики црни бор у коме има доста смоле, запали га и ту се греје, док је стока око њега а чим она намакне он тражи други бор наседе га и запали док му стигне не моће даље, а тада оставља запаљен тај бор, полази за стоком даље тражи трешње и тако бива цео дан, често пути чобани запале неки бор на изгони око њега читава шума и тако сваки чобан у Инији и огранцима Шарпана, утанаши велики број борова. По Инији сам нашао читава четири дана и врло је велика ретност наћи већи бор који није пљен, и о свему овоме не води нико рачуна!

Закон о шумама, којим се нашло, да се сачувају шуме од сатирања, може се рећи да у овим планинама нико не примењује, у њима видите на све стране пустош а опако не би било код би ове шуме биле под надзором државних шумара. Поште су ове шуме селске, то се сељани инепованих села просто надзиђу ко ће више исећи шуме и ко ће више проширити своје њиве и пашњаке а шумари општински не познавајући важност шуме, не воде никаква рачуна о њима, те с тога с већ огољених висова спазим данон врети бујица, да касне и опо мало родне земље. С тога би државне власти требале да о овоме воде особиту пажњу.

Јован Голубовић
учитељ.

Вражогрнац, 29 Јула 1893 год.

Стање пољских усева је следеће:

Кукуруз је нном сађа добар и напредује лепо, но ако се време не проли̇ени, већ и даље буде мутно и кишовито, — неће моћи да направи клипове и да зри.

Кромпир је врло добар. Рани купус већ је стасао за јело.

Јечам, овас и крупник, као и прошле, тако су и ове године добар род имали. Пшеница, како јарица, тако и озима није ни за сејање много, но у колико је има понела је добар род, али је у пола сиот у класу, те се са томе, нарочито непосредна околина Зајечара не може похвалити.

Лан се у налове сеје и то нном по градинама; он је био прилични. — Конопља је врло добра. Пређе — белојке — су већ почупане и натопљене (намочене).

Ма да су ливаде с почетка давале од себе знаке да неће бити сена, ипак је боља приносе ове но лањске год. од њих до бивен. Дакле, сена је довољно добивено. — Грашорица је такођер нарасла и добар откос дала. Са детелишта скинути су 2 до 3 откоси до сада, а падати се је, да ће се до јесени још који добити.

Поврће је до скоро напредовало и било добро, но му доста досади коловоз и холуј, јер поврће се нном сади поред реке. Али ипак, по своју прилици оправиће се, и нећемо бити без њега.

Јабука и крушака има доста, али шљива на по неким местима никако нема.

Са виноградима још прве и горе стојимо. Прошле године бар по количини знађаше грожђа доста. Несрећна „плавељатка" и ове је године сатрла винограде тако, да ко је до сада рекао (по средње родним годинама узевши) добијао од винограда по 4000 кгр. кљука, — сада силом ако добије 1500—2000 кгр.

На шуми види се прилични род (жир).

Плод рада самоуправе окр. крајоречког дожижесмо да видимо. Бикови благородне расе што их је окр. скупштина за овај округ набавила, остављи су врло данак подмладак. Теоци од тих бикова, махом су пуни — једри, — крупни са кратком и тегуравом длаком и за посматрачево око врло су дивни и пријатни. Међу теоцима заступљени су оба пола у подједнакој сразмери. Теоци од окружних бикова, нарочито од бикова „швајцарске расе", мерени одмах по порођају, тежили су на кантару по 35—40 килограма.

Цене су домаћим производима, — сем шиу, ракији и свињама, — врло мале. — Здравље је и код људи и код стоке повољно

Мил. Ј. Петровић
економ.

Добричево код Куприје 31 Јула 1893. год.

Време у овоме крају до 27. ов. мес. било је веома угодно за све пољске радове, затим је настала киша, која је сваког дана у маховима падала, нарочито је данас падао тако јако, да је пљуштала као из кокот кабла. Киша је она са једне стране добра, јер тоди ораћу и другим усевима, као и угарећу стрњика, а с друге је стране рђава и непотребна, јер стрмине у пестацима, крстинама и стоговима проникоше и иструлеше због велике влаге.

Стрина жита већином су оборена, само за сеше што је остављено није још ни где ни пожњевено. Процењена количина жетве у килограмима са хектара још је непозната, док се довршни прикази јављу.

Кукурузи су тако лепи, да се боље само пожелети могу. Бујност њихова особита је, ако их каква елементарна непогода не сналати ће их у изобиљу.

Кромпири су богато родили, здрави су и доста крупни.

Конопље нарасле су довољно. Белојке — изборнице почупане су и остале само Црнојке — семењаке, које су особито лепе.

Поврће и остали бантенски усеви добро и брзо напредују.

Виногради су већим делом страдали од филоксере, оне које филоксера није сатрла, спопала је болест звана пређевина — пламењача, коју производи гљивица Регеноспора vitikola. У винограду Одељка Управе Државне Ергеле, противу ове болести као најпоузданије и радикалније средство, употребљено је прскање тополиком раствором плавог камена. Растворе је прављен опако и у овој сразмери, као што је г. Паја Т. Тодоровић — Ђаковић у своме делу Пољска привредна учебник за школу и народ од 1890 год. на страни 118 означио, но употреби овога раствора виноград се је поврапно у своје пређашње стање; желети би да се и други виноделци, а нарочито у сеоском стапежу увере о корисги овог раствора противу напред поменуте болести.

Сена је у своје време доста накошено, а и по самој каквоћи не памти се у околини да је боље уљено.

Воће се до сада добро одржало и обећана обилату бербу, ранке и белошљиве већ су стигле за бранье.

Жира има прилично и то више граничевог но осталог.

Пчеле су доста меда сабрале, из Јеровника мед је истрешен а плетаре су при крају овог месеца подрезане.

Усеви чешће киша детелина одвеј брзо расте, а тако исто и на сенокосним ливалама отава је доста порасла, ако поле јесен буде лепа, боље природне ливаде косиће се и но други пут.

Стање здравља људи и домаће стоке добро је, заразних болести није било нити их сада има.

Елементарних неногода није било.

Промет је у опште слаб.

Н. М. Р.

Жупа, 1. Августа 1893 год.

Ливаде су обилато родиле, само на подокрчним местима хрђава је трава била; за то што је чешће киша падала, а земљиште и само по себи довољно влажно, на од суишше влаге, није могла трава да расте. Ливаде су покошене и сијено подигнуто, сем по ладицима планинским пределима још нису, но се сада косе.

Стрмине су добре, сем које су од суишше влаге, пропреле се а и неке са свим угинуле. Рађ је на више места угинуо, а на оцедијим земљиштима су у опште све стрмине добре. Жетва се

свршава готова, сем у ладнијим планинским пределима, има још да се жње. Вршидба се одпочиње, но је сада застала од падања свакодневне кише.

Кукурузи, премда су доцкан али су опет са свим добри, а и изгледи су да ће ду добар род донети, што је сада одпочела почешће киша да пада. Истина је доста сумњиво, да сувише доцни кукурузи не сазру добро.

Шљиваци су врло добри код нас, јер фала Богу ретко где које дрво да је се осушило, од промрзности. Родили су добро, а тако исто, сво у опште воће: крушке, јабуке, ораси и т. д. родило са свим добро.

Виногради, који нису заражени филоксером, обичан су род донели, али им је пламењача доста лишће упропастила, те им род не може правилно порасти ни сазрети. Но на жалост поједини виногради, пропадају од несретне филоксере, и то све више из дана у дан и из часа у час. А у припомоћ тој штети и опстанку бар наших сората лозе, готово мало који окреће главе, што на против на томе треба живо да се ради, да се не оклева. Јер код нас има становника који су у таквом положају, да ако виногради сасвим пропадну, и њима опстанка ни услова за живот нема, где су до сада живели, већ да се селе и друго место за живот свој траже. Дакле кад је тако с тим се не треба шалити, већ са свих двадесет поката треба запети и средство противу те несретне филоксере предузети. А како је најсигурније средство каламљење наше обичне сорте лозе на Американску лозу, то треба одмах подићи расадник американске лозе у средини Жупе; то је најпрече, то је најпотребније становницима Жупе. У Жупи има земљишта таквог положаја, да ништа друго не може успевати, до само једини виноград, ко је Жупу обилазио тај ће веровати, а ко није тај неће то вјеровати.

Окружна скупштина, округа Крушевачког прошле 1892 год. одредила је 20.000 динара за унапређење пољске привреде у свом округу. У своје време окружни одбор бијаше ставио питање српском пољопривредном друштву, да му исто да своје мишљење, на шта да се употребе тих 20.000 динара, те како бих се могао одмах указати напредак пољске привреде у свом округу. И српско пољопривредно друштво са свим је умесно своје мишљење дало. Оно је у своме исказу казало и то: да треба расадник американске лозе да се подигне, и то још у почетку ове године. Али то ни до данас ништа учињено није, а сигурно је томе узрок несретни партизанлук. Треба једаред оставити то, а окренути се пољској привреди и заузети за њу, од које све и сва зависи.

И на послетку мислим да ће сада окружни одбор подићи расадник американске лозе у средини Жупе.

Огњан И. Луковић
економ.

Пожега, 1 Августа 1893 год.

Без икаквог даљег увода, ја ћу вам одмах овде укратко изложити стање пољске привреде, нарочито што се тиче летине и рада око сређивања ово годишњег берићета. — Томе је већ и време; јер је, од прилике, прошло доста времена, од како је из овога краја, последњи допис „Тежаку" писан.

За траву се може казати, да је понела добро. Кошење је почело 1. Јула, а свршило се концем истог месеца. Овамо се при кошењу мало пази на то: да ли је трава у пуном цвету, него се коси кад „звонак" процвета, или „како су наши стари радили." Изузетци су ретки. Има изгледа да ће отава ове године бити добра, после кишовине у последње време.

Пшеница, овас и јечам — друга стрмнина мало се у овом крају засијава — дали су тек приличну жетву. Разне непогоде времена, а нарочито у почетку пролећа суша, били су томе највише узрок. — Сада пак, киша, која неколико дана као измаглица сипи, не да никако да се жито оврше и у кошеве смести, него лежи на равни у крстинама и стоговима.

Пшеница и друга стрмнина овуда је свукуд жњевена српом. — Једнствен пример био је Драгутин Лапчевић економ из Пожеге који своју пшеницу покоси косом — разуме се: да је тиме брже, боље и јевтиније свршио посао; али опет, сељаци су се исчуђавали и говорили: „Драгишина посла!"

Кукурузи су врло добри, расту као из воде; али на неким местима сељаци се жале, да слабо осјеца.

Шљиве су слабе. Из почетка беху добро избезрале, али од слане, која паде 25 Априла, мало се која одржа. — Из два села — која добрих година дају по 3000 товара — неверујем да се ове године може убрати 300 товара шљива.

Баштенски усеви у опште су добри.

Шума се ретко сече, од како се поче примењивати закон о шумама, а жира мало има.

Велика је оскудица у парама. Кад год напоменем ово, одмах ми падне на памет она Хајне — она прича „Ново Министарство", па се нехотице и сам упитам: За што је Бог стварао оволико много света, а мало пара? Да има више пара боље би било! „Јест, али треба радити, драги мој пријатељу, па ће бити пара", рекао би ми какав стари материјалиста. Знам ја то; заиста треба радити; али ко може рећи да наш пољопривредник не ради? Он ради, мучи се, трчи, белајише, и ова-о, онамо, кад видиш: он неможе да помири ни најнужније потребе своје. Пољопривредник среди летину и прода све што се може продати, па опет ништа; јер треба држави платити велики порез и одужити оно, што је се зеленашу у црно доба задужио, да му се бакрачић са верига не прода; а он нека крпи.... крпи и држава.... сви ми крпимо.... стара врећа неће се још распасти; али кад се распадне — тешко нама! Јер онда смо утрошили сву материју на крпеж старе вреће, па нећемо имати од чега начинити нову!

Време око косидбе и жетве било је угодно, изузимајући кише, која с малим градом паде 4 Јула. Овај град није наудио летини ништа; али у општини табановачкој, причају људи, куда је прошао — све је помлатно!

Цена је ово годишњој летини од сто килиграма, и то:
Сену 3. дин., Пшеници 8. дин., Јечму од 6—7 дин.
Надница су: мушка 1 динар, а женска 80 пара дин.
Здравље људи и стоке у овом крају добро је.

Мих. М. Чолић

ИЗВЕШТАЈИ СОЛУНСКЕ КРАЉ. СРП. ТРГОВИНСКЕ АГЕНЦИЈЕ

Скопска пијаца.

Краљ. срп. Ђенерални Консулат у Скопљу, својим извешћем од 31 пр. мца. КБр. 261, известио је Краљ. српску трговинску агенцију у Солуну, да је стање скопске пијаце у *току месеца јула* било овако:

Шеница црвена (тврда) од 32 до 38 пара ока = 10,50 до 13,65 дин. у злату метр. цента; Јечам од 22—23 пр. ока = 7,90—8,26 дин. у зл. мет. цента; Кукуруз од 21—22 пр. ока = 7,54—7,90 дин. у зл. мет. цента; Овас од 24—25 пр. ока = 8,62—8,98 дин. у зл. мет. цента; Раж од 23—24 пр. ока = 8,26 до 8,62 дин. у зл. мет. цента; Пасуљ ситан и крупан од 36 до 50 пр. ока = 12,93 до 17,95 дин у зл. мет. цента; Вино црвено и црно од 50—60 пр. ока = 17,95—21,56 дин. у злату мет. цента; Ракија комова од $2^1/_4$—3 гр. ока = 32,35—43,12 дин. у зл. мет. цента; Шенично брашно од 40—52 пр. ока = 14,37—18,68 дин. у зл. мет. цента; Кукурузно брашно од 24 до 28 пр. ока = 8,62—10,06 дин. у зл. мет. цента; Дрва (товар од 80 ока) од 3—6 гроша товар = 0,52—1,04 дин. у зл-

товар; Јагњеће коже од 18—20 гр. пар = 3,32—3,68 дин. у зл. пар; Јареће коже и козије од 20—22 гр. пр. = 3,68—4,04 дин. у зл. пар; Масло шарско од 7—9 гр. ока = 100,65—129,30 д. у зл. мет. цента; Вуна непрана од $8^1/_2$—9 гр. ока = 122,20 до 129,30 дин. у зл. мет. цента; Козина од 7—$7^1/_2$ гроша ока = 100,65—107,80 дин. у зл. мет. цента; Говеђе месо од $3^1/_2$—4 гр. ока = 50,32—57,50 дин. у зл. мет. цента; Овчије месо од 4—5 гр. ока = 57,50—71,90 дин. у зл. мет. цента; Восак жути од 22—$24^1/_2$ гр. ока = 3,16—3,52 дин. у зл. килограм.

Стање пијаце према добу ипак добро. Усеви повољни. Заразних болести није било. Пошто је забрањена сеча шуме почео се довозити угаљ из Србије за фабрике. Лира отоманска 1°4 гр, наполеон 108 гроша, дукат 64 гроша, динар $4^1/_2$ гроша

Цариградска пијаца.

По извештајима из Цариграда, датираним закључно до 2 ов. мца. које је добила отуда солунска краљ. српска трговинска агенција, стање је цариградске пијаце овако:

Услед карантенских мера према увозу из Русије, Влашке итд, има неких промена на житноме тргу. Цене брашну и шеници очврсле су, а остала жита јевтиншају. Према томе шеница тврда цени се до 36 пара ока = 16,04 дин. зл. метр. цента; овас је пао на $26^1/_2$ пара ока = 11,81 дин. зл. м. цента; остала су при старим ценама, које су знатно лабавије.

Поврће непрестано јевтинша; дунавски пасуљ до 75 гр. 100 ока = 13.37 дин. зл. м. цента.

Вуне и кожа нема на пијаци. Памуку је тиха цена: Смирна 5 гр. и 30 пара ока = 102,50 дин. зл. м. ц.; Мисир 4 гр. и 10 пр. ока = 75,80 дин. зл. м. ц. Чаурама од свилобубе све је живља проходња. Опијуму је чвршћа цена; рачуна се да ће овогодња берба у једренском вилајету дати до 2300 сандука. Бадемима је чвршћа цена: I врста до 10 гр. ока = 170,30 дин. зл. мц., II врста $6^1/_2$ до 7 гр. ока = 115,90 до 124,40 дин. зл. м. ц. Вино је у савршеном застоју; пашалиманско црвено по 6 до $6^1/_2$ гр. мера (од 10 ока) = 10,70 до 11,60 дин. зл. хектолитар; вино Ксастро по $4^1/_2$ до $5^1/_2$ гр. мера (8 ока) = 10,00 до 12,25 дин. зл. хектол.

Код увозних артикала коловијали јевтиншају, памучна предива и ткива скупшају, метали се очекују, брашно и спиритус слабо долазе због карантена.

Вести о усевима, о људском и сточном здрављу из унутрашњости повољне су.

Лира отоманска 100 гроша, инглеска 110 гр. и 8 пара, наполеондор 87 гроша и 15 пара.

*

Индрустрија. Прошле суботе (31 јула) свечано је отворена у Паша-Бакче фабрика стеаринских свећа. Фабрика је готова и одмах приступа раду.

У Кучук-Чекмецету отпочет је 30 јула рад на зидању фабрике палидрваца.

Одбор за уређење светске изложбе у Цариграду отпочео је свој рад.

КЊИЖЕВНОСТ И НАСТАВА.

Izvješće o kr. gospodarskom i šumarskom učilištu i ratarnici u Kriševskih za školsku godinu 18⁰²/₀₃.

Пре неки дан уредништво је добило на приказ књигу под овим насловом. Крижевачки земљоделско-шумарски завод заслужује нашу пуну пажњу. То је најстарија школа ове врсте на словенском југу, која је се од установљења, од пре *тридесет три* године, одржала, па и нама у Краљевини, као и Србима у Аустро-угарској, дала је више школованих економа. Бугари, а нарочито Словенци похађали су овај завод такође у знатном броју, а шумарска служба у Тројединици попуњена је сада скоро искључиво ђацима овога завода.

Ну, ми Срби, могли би се поносити, да је у нашој земљи *много раније* поникао један пољопривредни завод — „земљеделска школа“ у Топчидеру, која је установљена 1853. год., дакле *за 7 година* пре Крижевачког Завода. Али ах, — не би јој суђено ни да се добро развије, и већ је усахнула. Колико би она до сада унела у народ наш свеже снаге, колико би допринела правилном кретању нашег економног развоја?! — Али да пређемо на Izvješće.

Садржина је његова овака: *некролог* умрлом професору Владимиру Кисељаку; *летопис школски*; *устројство* кр. „господарског и шумарског училишта“; *виши „одјел“* („науковна основа“, вјежбе, заводске збирке, ученици, ученичка књижница и читаоница, друштво за потпору сиромашних ученика, поучна путовања, испити, повремени стручни течаји); *нижи „одјел“* (ратарница); *заводско „господарство“* (привреда); *„истражне постаје“* (станица за испитивање семена и метеоролошка стација); на убавијест и казало.

Још од како је установљен овај завод, он се дели на: *„виши отсек“*, који је рангу средњих пољопривредних школа, и *„нижи отсек“* или ратарницу, која спада у ред нижих пољопривредних школа. Задатак и једног и другог отсека је исти, као у школама те врсте у опште. Виши отсек се дели на: *господарски* (земљоделски) и *шумарски*; и један и други одељак састоји се из 3 разреда, од којих је први заједнички за обе струке. За примање у први отсек тражи се 4 разреда гимназије и реалке и најмање 15 година; а за ратарницу, да је кандидат свршио основну школу, или да пријанним испитом докаже да има довољно знања и спреме за полазак ратарнице и да је навршио бар 16 година. Сваки редовни и вапредни ученик вишега отсека плаћа 20 фор. школарине за годину, а за ратарницу не плаћа се ништа. Виши отсек је удешен за екстернисте, а у ратарници је интернат. За издржавање са оделом, обућом, рубљем и осталим школским потребама плаћа се у ратарници годишње 170 фор. Школска година почиње 1 Октобра а свршава се крајем Јула. Као учевна средства завод има: 1. *Збирке* за поједине струке (математички кабинет и збирке за цртање, механички и геодетички, јестаственички, физички, анатомно-физиолошки, винарски, помолошко-енолошки, земљоделски и шумарски кабинет и хемиску лабараторију са технолошком збирком); 2, књижницу са 4040 књига и 28 часописа; 3, заводско имање са укупном површином од 290 хетр.; 4, стоку на 150 грла (краве мелталске, сименталске расе, свиње суфолкске и јоркширске и др.); 5, сирарницу, коларницу, ковачницу и пивницу за вино.

Прошле је године радило са управитељем 12 наставника, а у ратарници 4 наставника. Осим тога за веронауку има 2 свештеника, — један за католичку а други за православну вероисповест. Завод има и свог лекара.

У заводу је прошле године било *два* вапредна курса: *за поуку у калемљењу америчке лозе и обрани против филоксере — пероноспоре* (од 12 до 16 Јуна), и *за поуку у корпарству* (од почетка Фебруара до краја Јуна). Првом је присуствовало 61 лице, међу којита било је; 21 сељака, виноградара, 6 великих сопственика, 25 учитеља, 4 изучена ратара, 3 баштованска помоћника и по 1 винцилир и пољопривредни практиканат. Испит су полагали 22. и међу овима 10 учитеља.

Ученика је било у вишем отсеку, и то: *земљоделском* у сва 3 разреда 28 (у току године иступили 3, умро 1, свега било 24); у *шумарском* 67 (у току године иступили 7, свега било *60*). Према томе, на крају је године било свега 84 ђака. Као што се види, број шумара далеко превазилази број пољопривредника; а то долази поглавито отуда, што је будућност шумара много сигурнија, јер је служба шумарска врло добро уређена, док школовани пољопривредници врло тешко налазе места на властеосним добрима, јер их потискују странци. — У *ратарници* је било у сва 3 разреда 57 ђака (2 су иступили, према томе — 55); међу овима било је 18 православних (Срба), — дакле добра *трећина*.

Завод овај стоји под одељењем за унутрашње послове земаљске владе, које у пословима дидактично-педагошким ради споразумно са одељењем за просвету и црквене послове.

Осим овог главног пољопривредног завода има у Тројединици још једна ратарница у Пожези (Славонији) и виноградарско-воћарска школа у Петрињи

— — Ђ.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

Рађено 21. Марта 1893. год. Обреновац.

На основу решења управнога одбора од 1. Јануара ове 1893. год. Бр. 1 а према чл. 44. правила подружине пољопривредног друштва имао се сазвати IV главни годишњи збор, на дан 30 Јануара ове год., но пошто тог дана није дошо довољан број чланова подружински према чл. 49. истих правила: то је управни одбор у седници својој од 4. Марта ове год. Број 7 решио:

Да се на дан 31. марта ове год. сазове IV главни годишњи збор, са утврђеним дневним редом.

1., Извештај целокупног годишњег рада.
2., Извештај благајне подружинске
3., Попуњење чланова у управном и надзорном одбору
4., Буџет и план рада подружине за 1893 год.
5., Предлози појединих чланова
6., Продужење уписа у чланство.

Председник управног одбора Г. Милош П. Марковић свештеник, отворио је збор, и позвао је збор да себи изабере председника, збор је једногласно изабрао за председника збора госп. Василија Павића свештенчка из Стублина, а за деловођу Косту Х. Петровића трговца, затим је г. председник Милош П. Марковић поднео извештај о целокупном раду годишњем подружинском који је бијо прво на дневном реду.

Затим је прочито извештај подружинске благајне г. Љуба П. Томић благајник друштвени прихода за прошлу 1892 год. тако и расхода у 3968 динара и 75 пара.

Председник збора пита збор прима ли како поднет извештај од целокупног годишњег подружинског рада тако и подружинске благајне. Збор једногласно прима.

Председник збора изнесе 3-ћу тачку, дневног реда о попуњену како управног одбора тако и надзорног, који коцком отпадају. Коцком су отпали два члана од управног одбора и то, Миливој Митрић и Стојан Антоновић, на њихова места изабрати су и то: Јоца Ж. Марковић кројач, и Настас Тодоровић трг. овд. а на место г. Светислава Павловића који је као одборник одсељен и тиме спречен да даље врши дужност, то је збор на његово место изабрао г. Николу Тошића трг. овд. за тим је збор приступио избору за два члана надзорног одбора; изабрати су за чланове надзорног одбора: и то г.г. Спира Димитријевић трг. и Коста Х. Петровић трг. овдашњи.

За тим је председник збора измео и 4-ту тачку дневног реда нацрт буџета и план рада за ову 1893 гос. у износу прихода 4.250 динара, тако и расхода у 4.250 динара; што је збор једногласно примио.

Председник управног одбора г. Милош П. Марковић предлаже збору, да се друштвени локал, уступи друштву за производњу свиле Београд, с тим, да приход од свиларства припадне друштвеној каси, што је то и буџетом предвиђено, даље председник је изнео збору да ће подружина, као једино лице имати велике користи, и збор је једногласно усвојио предлог председника г. Милоша П. Марковића.

Председник збора износи пред збор оставку деловође г. Милутина Г. Кованџића на досадању дужност но пошто нема довољног разлога, то је збор оставку поднету једногласно одбио.

Председник збора предлаже да би требало да се правила друштвена у неколико измене, пошто се у садањим правилима види велике шупљине, збор прима једногласно предлог председников. Змијанац предлаже да се изабере ужи одбор, који би правила претресли поднели збору главном на одобрење, који се има сазвати за идућу годину, и збор је овај предлог г. Змијанца примио, и изабрао је ова лица за ужи одбор, и то г. Милоша П. Марковића, Исидора Сомборског, Драгољуба Вићентијевића, Радосава Ј. Стојисиљевића, Милисава Чолића, Васу Павића и Ћиру Змијанца.

Председник збора износи предлог пред збор пошто је сав древни ред испрпљен то предлаже збору да избере два лица да овере записник. Збор је изабрао г. г. Милорада Васића и Милоша Кочачевића.

Деловођа
Коста К. Петровић

Председник
Главног годишњег збора
Василије Павић
свештеник из Стублина

Оверавају записник чланови:
Милорад Васић, Милош Ковачевић.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Прештампана је из „Тежака" књижица која носи наслов:

ПРВИ ЗБОР СВРШ. ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ.

и може се добити преко Срп. Пољопривредног друштва по цени од 40 пара дин. комад.

Рад овога збора тозико је интересан и значајан да заслужује да се њиме упозна што шири круг пољопривредника и пријатеља пољске привреде, за то је и оштампан у засебну књижицу, да би га интересовани могли у *целини* имати. — *Посетиоцима првог и другог збора економа нарочито препоручујемо набавку ове књижице.*

Код Друштва може се добити и

СПОМЕНИЦА ДЕСЕТОГОД. ПРОСЛАВЕ РАТАР. ШКОЛЕ У КРАЉЕВУ.

без које не треба да буде ни један питомац ратарске школе. Цена је 30 пара динарских.

Новац се може послати и у маркама.

Садржина: Чланци: Подилађујте воће. — О тежачком кредиту (наставак). — Епилепсија (падавица) код прасади. — Позајмица у раду. — Како се у једној шуми из постепеног размножавања пасеката јавља изненадна појава њихова у маси? — О прављењу коњака. — **Велешко.** — **Гласник.** — **Дописи.** — Извештаји солунске краљ. срп. трговац. агенције. — Књижевност и наставк. Друштвени и подружински послови. — и Књижевни огласи.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

ЗА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТИ, ПОДРУЖИНА И ЂАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 34. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 22. АВГУСТА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

НАТАПАЊЕ ВИНОГРАДА ВОДОМ КАО СРЕСТВО ПРОТИВУ ФИЛОКСЕРЕ.

У борби противу филоксере, винодељци се помажу најобичније на следећа три начина:

1. *Сађењем америчке лозе на коју се калеми домаћа сорта;*

2. *Сађењем обичне домаће лозе на песку где овог има, као поред великих река, мора и т. д.*

3. *Натапање винограда водом.*

Осим ова три начина употребљују се на понеким местима разне хемијске течности за убијање филоксере, али из године у годину све мање и још веома велике скупоће. У нашој земљи употреба ових течности не рентира се нигде, па би узалуд било говорити о овоме. Остају нам дакле само три напредпоменута начина да се помажемо, према приликама, оним који нам буде најподеснији.

Каламљење на америчкој лози највише се данас употребљује у целом свету, али исто тако употребљује се други и трећи начин т. ј. *сађење на песку и натапање водом*, само у млого мањој мери с тога, што је то условљено природом и положајем земљишта.

Ми ћемо да изложимо овде како се врши *натапање* и шта треба при том послу имати на уму да нам труд не остане на празно.

Натапање винограда водом врши се у цељи да се филоксера, налазећа се на корену винове лозе, *угуши*. Но овај начин захтева два неопходна услова: *да имамо воде у изобиљу на расположењу и да је земљиште угодно и по природи и свом положају*. Ако та два услова имамо онда пустимо једним каналом воду у виноград тако да она покрије цео простор за 20 сантиметара висине. Вода у таком стању мора да остане 50 до 75 дана према томе да ли је више или мање пропустљиво земљиште. У том погледу вреде ове напомене:

	Време трајања потапања	Нужна количина воде за 1 хект.
На земљ. мало пропуст.	50—55 дана	8.600—10000 км.
На земљишту умереном	55—60 „	15.000—35.000 „
На „ пропустљив.	65—70 „	45.000—52.000 „

Натапање винограда предузима се за време одмора биљне вегетације тј. у јесен и у зиму. И пошто натапање има задатик да *угуши* филоксеру, то ће и успех опти сигурнији ако натапање предузмемо у јесен пре него што је инсект прешао у периоду зимњег спавања. За овај посао јесен је најзгоднија, и то пошто лозе буду сасвим зреле како не би страдале у додиру са водом. На свршетку месеца октобра сазревање лозе свршено је потпуно и тада треба натапање почети.

Да од натапања имамо користи ваља га понављати сваке године у исто време (свршетком октобра) јер би иначе филоксера поново навалила из околни места. Нетреба изгубити из вида ту околност, да се вода при свршетку одређеног броја дана, може лако испустити и исушити кад време наступи за резање и друге послове. Како упуштање тако и испуштање воде удешава се каналом, прво на највишој а друго на најнижој тачки винограда.

Напослетку примећујемо, да, ако је земљиште сувише пропустљиво, порозно и буаво, успех од потања није сигуран, јер вода брзо протичући обично прави меуре и мале ваздушне просторе у којима инсект нађе спасења и остане неугушен.

Односно врсте лозе можемо казати да свака подноси натапање а нарочито она која се већ налази на месту удесном за овај начин борбе противу филоксере.

Обраћамо пажњу нашим винодељцима да овај начин пробају у местима зато угодним и где већ постоји виноград, но ако не би имало довољно воде или земљиште требало уравњивати и т. д. онда то све изискује трошак кога треба унапред оценити и испитати да ли ће нам посао донети какве користи.

Ове напомене нека служе уједно као одговор г. Милуну Лукићу, из Јовца, који је писмом од 21 пр. месеца, молио пољопр. друштво за обавештење по овом предмету.

Љ. К.

О ТЕЖАЧКОМ КРЕДИТУ

од

Николе Марковића.

(НАСТАВАК)

И у нови закон морале би се унети старе одребе о давању зајма на непокретности уз јемство оценилаца — хипотекарни кредит — и на задужнице уз солидарну обавезу јемаца и преко тога и уз јемство општина — личан кредит, — а уврстити одмах и нову одредбу, да се земљорадничке справе, семе и т. д. набављају и дају у натури, и да се кредити дају само

правим пољопривредницима и онима, који се пољопривредном индустријом баве. Одређивање максималне суме у закону или да отпадне или максимум да се повећа. Потребе за зајмове ваља тачно одредити и побројати их, па и чиновнике и одбор обвезати на вођење рачуна о том, да се кредити према захтевању и одобрењу употребе, да се по употреби враћају и интереси уредно плаћају, а у свему да им власти савесно иду на руку, односно да им стоје на служби. Ово је ахилова пета код тих установа, и ту партију, уз одређење рокова отплатама зајмова, ваљало би најтачније и најбрижљивије израдити тако, да то буде упутство за сваки случај за пословаче и тачно побројене обавезе и њихово испуњавање одређено тако, да их не могу дужници нити избећи нити обићи.

Монету ваља унифицирати, нека је сребро, а књиговодство данашње да се замени двојним.

За одбор могло би се усвојити, да је већина из пољопривредника онога места, где је штедионица, или из најближих села, а остали из других окружних места, и да их поставља надлежни министар из кандидације окружне скупштине, а тако исто и председника, само овај не би морао бити из реда чиновника (обично судија, окр. благајник), пошто би се пре нашло у грађанском кругу згодно лице са потребним знањем и искуством.

За прво време, док се послови не би јаче развили, могао би председник одбора заступати управника, уз кога би радили књиговођа и благајник, као прави чиновници и један писар или практиканат.[1])

По данашњем раду штедионичком могло је и бити без „руковаоца"; али, чим се буде од штедионице тражио сав рад на њеним задаћама, увидеће се брзо, да интересима штедње овде нема места, већ да управника мора бити, као и код других новчаних завода, па да за њега има и посла и да је тај посао вредан оне плате, која се њему мора вотирати. — Скупим искуством дошло се до тога, да је влада забранила приватним заводима: да управник и књиговођа, или књиговођа и благајник буду у једној соби; а у државној служби, где је контрола много удаљенија и лабавија, јер и сама оскудна у органима, — то се трпи и још сматра као нека врлина („интерес штедње")!

Овде ми је згодно да учиним једну примедбу у опште на распоред особља државних звања, која новцем рукују, а који ми се распоред не свиди ни да је оправдан нити целисходан; а то с тога, што као да полази са тога погрешног гледишта: да је онај бољи и способнији, у кога су паре, — те су благајници у државној служби особита господа — „казначеји", дочим су они код банака прости, или ако хоћете, и вешти и виритуозни руковаци новцем, који сем свога дневника, једва ако добију скаденцију, или другу какву споредну књигу да воде, а, на против, књиговођа је душа целом послу и прописује благајни и благајнику кретање.

Том застарелом схватању зар имамо да захвалимо, што су нам нпр. окр. благајници без сталне контроле, а бивши руковаоци окр. штедионица били су оличене штедионице (по примеру оног француског апсолутног владара, могли су и они о себи рећи: „Ја сам штедионица"): буд им је дат новац, као сам по себи нека сила, туд им је дато и господсвено место у звању — те је само од њихове воље и карактера зависило, да се користе својим положајима. А како је много друкча слика она, коју добијамо код банака, где је књиговођа над благајником, којем он прописује рад и с којим је у близини, обично у једној соби, те нема оне ваздашње одељености и тајанственог затварања тешких врата благајничких соба.... Не дати прилике, значи радикално стати на пут сваком искушењу и свакој злоупотреби.

Но вратимо се окружним штедионицама, па да завршимо.

Једна важна новина била би ревизиони одбор, који би могао бити састављен и из грађана и чиновника, имајући у виду стручност, а не би превазилазио број од 5 чланова, од којих би био један члан контроле, којег би она упутила у одбор, а остале би постављао министар из кандидата окружне скупштине. Делокруг овога одбора ваља распрострти на све врсте рада штедионичког и прецизно га описати, да му не би посао био само пука формалност.

Докле се не би установио централни орган за окружне штедионице, оне би међу собом стојале у непосредној вези, а заједнички рад дотле био би им у томе: да набављају пољопривредне справе (зајмови у натури), да чине једна другој позајмице, но извршење ових радова да зависи од одобрења министрова, односно привредног савета.

Дуго би било, кад бисмо за све ове захтеве наводили разлоге, с тога то и не чинимо, што, у осталом, није тако потребно, пошто се они или сами собом кажу или су индиректно додирнути у нашим напоменама.

И поред најбоље воље владе и скупштине на озакоњавање оваког решења тежачких тежња морали бисмо бар до 1894. год. чекати; али ништа не стоји на путу министру народне привреде, да путем наредбе преко штедионичких управа откаже зајмове дате непољопривредницима, аналогно оној објави управе фондова, која даје првенство захтевима тежака и занатлија на нове зајмове. То показује, како се може, кад се хоће, и по законима, који постоје, да се учини једна мера у прилог народној привреди. Разуме се, да би и у нашем случају ваљало са штедњом поступати, те да се не би непокретности и сами дужници доводили у опасност да пострадају. Ствар је иначе и законита и праведна, пошто су окр. штедионице и основане ради помоћи сељаку, и данас је лакше то пречишћавање извршити без материјалних жртава, пошто онај мали проценат не-тежака може данас лако у приватним заводима да нађе зајма, којим би штедионички измирио.[1])

---

[1]) Док се не би у пољопривредној школи, из ових специјалних обзира, завело банкарско књиговодство и рачуни, могло би се увети за начело, да се за књиговодска места узимају (практиканти) са трговинском а за благајника са пољопривредном спремом; а по том скроз са потоњом спремом, те би тако временом добили чиновнике, који би и ван банака (штедионица) давали стручњачка импулса свем тежачком животу у рационалнијем правцу.

[1]) У „апсолутистичкој" Русији јако се ради на свакојаким олакшицама тежачком кредиту, што се даје измерити и по томе, што је у априлу и мају о. г. друштво индустрисно и трговачко (Общество для содѣйствія руской промышленности и торговлѣ) посветило 6 својих седница пројекту Н. О. Осипова, у којем се између осталога позива и „государствена банка" на помоћ, и то капиталистичко друштво није у начелу противно помоћи од стране те њихове народне банке већ је само погодбе узајмљивања друкче предложило, него Оси-

По закону, дакле, како га ми замишљамо, добили бисмо, место 7 данашњих, 15 окружних штедионица. Капитал, којим би оне руковале, не би много већи био од оног, који је у данашњим штедионицама, али би природно нешто порасао, нека га је на 8 милијуна динара. Могло би нам се приговорити, да тежачки кредит тиме ефективно не добија много: само оно, што дође као нов улог и што врате дужници не-тежаци. То би смо исто могли и ми вратити оснивачима нових задруга, јер и њихови капитали не падају с неба, већ се изузимају из промета. Само што би се по нашем пројекту оживеле установе, које су оглашене као пропале, и ставиле у службу једном „горућем" питању — тежачком кредиту, а без големих основних тешкоћа и трошкова, са извесношћу, да ће у даљем свом развоју те установе спасти тежака од презадужености и повести га напреднијем раду и животу.

Рачунали бисмо са немогућностима, кад бисмо узели, да би по предлогу г. Лапчевића сваки срез могао одмах основати по једну задругу са по 50.000 д. капитала. Кад помислимо, да нам је требало преко 20 година, те да оснујемо 46 кредитних завода, заједно са народном банком, и укупним *обртним капиталом* од 32 мил. дин., онда се види, колико је бесмислена претпоставка, да за годину, па и 5 година добијемо и 100 задруга са 5 мил. главнице и 3 мил. улога, те да бисмо постигли капитале окружних штедионица, а о капиталима управе фондова, или по нашем, средишне банке и да не говоримо.

(свршиће се)

О ПРАВЉЕЊУ КОЊАКА

(свршетак)

Тако је стање било, док се не сазнаде за калемљење домаћих сората на америчке лозе, и сад, у наведеним департманима, производња коњака, опет иде на више. Тако тамо је 1891 године произведено коњака 38.991 хектолитар, а 1892, године 51.821 хектолитар. Они ето и само ради овога своју лозу калеме, а ми — скаменили се па ту!

Количина производње коњака код њих, као што се види, расте, а чудновато је, да у добу, (не узимајући у рачун шпекулативне људе, који коњак вештачки справљаху), кад им сви виногради беху страћени, Француска ипак снабдеваше врло лепим коњаком многи свет. „Резерве", коју напред споменусмо, наравно није могло бити у толикој количини, да све то подмири па ипак лепа коњака беше у изобиљу. Французи су знали, да је коњак добио име од једне њихове вароши, а знали су и то, да је тај рад „њима својствен", по мишљењу становника осталих земаља, па им зато и страна вина беху добродошла за произвођење коњака, беху згодна, да се онима од хојих су и купљена, продаду ето у овом облику — као „Француски коњак."

Зна се, да су Французи наша крајинска вина у то доба баш добро плаћали, и да су шта више сами и кљук куповали, па зато је и само ова околност довољна: да су и наша вина по све згодна за производњу коњака. А ко је у осталом имао прилику, да попије коју чашицу коњака г. Љубе Новаковића енолога, од жупског вина, и г. Светозара Тутуновића од вина из нишке околине, може на мах бити на чисто с тим, да су Французи знали шта су радили.

Производњи коњака има ето могућности и код нас, тим пре, што рачун показује, да од таког рада може бити и лепе вајде, и — што је такав рад по све згодан, за она места, из којих је вино теже транспортовати. Али, да се лепа корист и збиља постигне, нужно је, да се и сам рад изведе као што треба, нужно је да се одабере материјал за то, и да се производња коњака врши — зналачки.

Многи мисле, да се коњак може производити од сваког вина, па зато за овај циљ и употребљавају и буђаво, и кисело, и судовно, у опште, лоше вино. Зато за производњу коњака, ваља узети чисто, здраво, укусно и у опште што боље вино. Такав коњак дужим лежањем добиће све оне особине, које смо напред споменули, а које су једино биле и кадре, да уздигну француски коњак. Од лошијих вина може се добити до душе извесна количина препеченог шпиритуса, али, да се из тога шпиритуса уклоне и оне материје, због којих се коњаку манише нужно је, да такав рад изврши нарочито вешт човек, па, кад се учини издатак и на то — онда, колика ће вајда бити од таквог рада?

Из разлога, што је и коњак као и остала ракија у толико бољи, у колико је старији, у колико више „укрти", нужно је да се учини велики издатак за судове, за подрум и т. д. па зато ова радња и није тако згодна, да се њоме занимају виноградари, који су више мање сиромашног стања. Радња ова хоће повећу суму, повећи капитал, па зато је она и најбоља тамо, где се за њу ангажују имућни људи, или какво удружење. У удружењу је и сила и спас, ту је и доста капитала и доста знања.

За производњу коњака мора се, као што је наведено узимати са свим здраво и што боље вино, али оно ипак не сме бити много скупо. Код ове радње, управо животно је питање — цена вина. Трошкови око куповине вина и његове прераде (дестиловања и ректификовања), треба да су сразмерни цени вина, јер ако није тај случај, онда се коњак не може лако продати.

Рачуна се, да у вину просечно узето треба да има 10% алкохола, а у коњаку бар 50%. По томе, да се произведе 1 хектолитар коњака, нужно је 5 хектолитара вина. Ако хектолитар вина кошта 30 динара, онда хектолитар коњака већ по томе кошта 150 динара. Остали трошкови око прераде, набавке нужних справа, судова и т. д. износе од хектолитра око 50 динара, па зато се ни хектолитар наведеног коњака не би могао дати ниже од 200 динара. А, ако се коњаком пуне флаше, и у овима продаје, као што се то обично и чини, онда урачунати и трошкове за њих, за пуњење и т. д. Зато флаша коњака и код нас мора да кошта око 4 динара. Јевтинији коњак изазива сумњу да је извештачен, да је начињен додавањем шпиритуса, енанетера, бојила и осталих дрангулија.

Као што се види, за производњу доброг коњака, важи као први услов добар материјал — здраво, добро — и појевтиније вино, а као други и наравно исто толико важан услов знање о томе: како се пече, како се чува у подруму „на лагеру" и т. д.

Како је овај рад по себи врло важан, гледаћемо, да о њему згодном приликом, кажемо још коју.

Благ.

О ПОЖЕШКОМ ВОЋАРСТВУ.

Од како оно пре неколико година суве шљиве задобише велику тражњу и лијепу цијену, од онда се свуда по ужичком округу стаде већа пажња поклањати воћарству. — И ако су још

нов. — што је оно приликом своје депутације надлежном министру саопштило. А наша народна банка и наша трговачка друштва — до сад ни своје речи да даду о тежачком кредиту!

раније пољопривредници цијенили воћњаке и њима се ка' 'но богатством поносили, шак им се сад много воћа пазња показља, те се гледа мјесто ће ће се воћњак подићи, гледају се присади и по врсти и по каквоћи њиховој, више се трсти у томе узаке при његовању, најпре док се присади приме, па после док поодрасту.

Прије док нису шљиве сушене, овамо је и воћњака мало било, а од скора подигнуто је доста младих воћњака да их је шљива погајти.

Од целокупног воћа разумије се најпише се гаји шљива, а од ових најпише *мајарка*. Пољопривредник зна да ту је оно прави воћњак који је сав засађен мајарком, или бар да мајарка преовлађује све остало воће; а то је опет за то, што се мајарка суши; а и ракија је од ње најбоља.

Мимо све остало воће нарочито мајарке се све више подиже и чувају, а сушиле опет такође се више. У сваком селу и најмањем селу има бар по једна сушница и у неким и више са по неколико фуруна и више леса. Оне сушнице праве сами сиромашни дувјери на прост начин, као што сруда граде. У Пожеги је била држана сушница француског система, али она од како је намјештена радила је и то само 1884. године, па даље није, јер они који су радили нису хтјели њоме управљати, јер ми је доиста и чудновато и невјероватно да се овака чувена сушница и призната свуда као добра, покаже код нас хрђава. Како од 1884 године не ради и изложена промјену и додиру несташе ће доста је се похабала, и прошле године продата за 25 дин.ара! — По свој прилици ова сушница не би ни у селу боље прошла јер на тамо нема пичних људи да на њој раде, но су обични момци који су се навикли на ове обичне наше сушнице те пређерују натру, смету се, па шљиве изваде хрђаве и после сушницу . ..ве.

После мајарке најпише се гаји *рамулка*, па онда *јагмиче бјелошљиве, шкоропи, дренови*. Али шак ове последње врсте шљива врло се мало гаје, јер и од рамулке ракија је слаба, а од ових још и слабија, док је од мајарке најбоља, а сем тога мајарка се и за сушење и пекмез употребљава.

Шљиварн се чисте од сувих грана и маховине, против које се употребљује креч и гонеља бољега. Међе шљиве окопавају се да имају више влаге, но воћњацима држи се стока за њубрење а нарочито свиње да рију. О томе има већ и пословица: „тешко воћњаку у ком пора (свиња) не рипка!“ По томе види се да народ много цијени воћњаке и да не може ни замислити добар воћњак „у ком пора не рипка.“

Шљиве и у опште воће сади се у пролеће, а нако још у јесен није садио, нити приготовљавају руне за на пролеће, већ кад саде онда и копају. Воћку од воћке саде у размаку 4 до 5 метара.

Кад наступа берба шљиве се моткама млате, па оно што је намјењено за сушење бера се сушници па се тамо пробира, а што је остављено за печиво сипа се у кацу. Сиромашнији рано ракију пеку а имућнији остане на око пола зиме.

Пекмез од шљива прави се само за кућевну потребу, а с' пекмезом и колачи шљивови. Колачи се праве просто: кувају се најпре шљиве, па после се замете с' брашном пшеничним и за тим осуши на мале колачиће. Ови су колачићи лепа посластица за зиму, нарочито за посте, а кад се засеку изгледају као месо. — Ни пекмез ни колачићи нигде се не извозе нити продају на спд. пијаци. Извозетак чини 1892 г. кад су долазили пекмезари из Аустрије и пекли пекмез за извоз на страну

После шљива најпише се гаје *крушке* и *јабуке*, које ћу именовати онако, како се овамо у народу зову.

Од крушака има ових врста:

Видовача, успјева с Видов-дану по чему је и добила назив (народни). Видовача није велика, мала је али слатка, и за то што је прва од крушака која рано успјева може се продати одмах, и сељаци близу варошн доносе сваки дан од кад сазре док их има; а дуго их не може ни бити јер чим сазре утрнула и труне.

Јечмења, успјева заједно с' јечмом, зашто јој је народ такопо име и дао. Врло је укусна и мирнишава те у своје вријеме има њјену прођу, али се чувати за дуже вријеме не може, јер одмах после неколико дана поште опане почне трулити.

Илинача, успјева о Илин-дану, за то јој је народ такопо име и дао. Зато што је врло укусна у своје време на пијацама се продаје брзо, но за дуже држање није, као и ове двије врсте.

Бостањка, успјева заједно с' бостаном, те се тако и зове. Дуго је већа од јечменке, а врло лијепа и укусна. Такође за држање није, но чим сазри одмах се употребљује.

Медњаче (медњак, медњаче) успјевају кад и бостање. Слатке што но кажу „као мед“, па су отуда и име добиле. За држање нису.

Жутуше, успјевају кад и медњаче, али дуго већ. Коре су жуте, па то су тако и назвате.

Врбовача, успјева у сваку јесен, но и тада за јело није док не измрзне, па и тада није најбоља, но што 'но кажу „као врба“, те је отуда и назив добила.

Јеребавке, успјевају септембра мјесеца. Врло укусне, те имају добру прођу, нарочито за то, што може целу зиму да стоје.

Такуше, (такише) од двије врсте, од којих је једна ситна, а друга крупна (колачара). Успјевају у Октобру, и онда се остављају те могу цијеле зиме бити. Од њих се прави „водњача“, која је — нарочито од колачара — изврсна. — Кад се колачаре помрвљају са шљивом, може се добити ракија са дјелим мирисом.

Аранка (зимњача), успјева најпосле, у дубоку јесен. Крупна је али за јело није одмах но тек у зиму, за то се и зове зимњача, а аранком се зове, што јој је кора црна као у аранака. Ова је крушка најкрупнија и најпостојанија, па за то најбољу прођу има.

Јабуке:

Цимурлика или *илињача* успјева од Илин-дана до Преображења. Доста је велика, а по укусу слатка. И зими кад се чувају могу дуго да трајишу.

Семабије (семабије), успјевају у Октобру. Семабије су најраширеније јабуке јер могу преко цијеле зиме да трајишу а и извозе се по неки пут у Ваљево и Београд. У Старом Влаху називају их *будимкама*, а тамо могу боље да буду, те их киришје по неки пут неају и у Београд, а редовно на ужичку и ваљевску пијацу.

Петроваче, успјевају о Петров-дану, те је отуд и име добила. Слатке су али одмах чим сазре и употребљују се, јер за стајање није.

Шаренице, успјевају у мјесецу Септембру. Укусне а и дуже могу да стоје, за то и прођу боју имају.

Зеленице, доста су крупне, воденасте и укусне, и за то што могу преко зиме да трајишу имају добру прођу.

Бедрике су распростањене добро, јер дуго могу да стоје.

Краљице, успјевају Септембра мјесеца. Укусне су и трајашне.

Ми смо овђе побројали само најраширеније врсте крушака и јабука, али нисмо све, јер их има много више. Сад то нисмо учинили с' тога, што се многе јабуке и крушке у два села не зову једнако, па нам треба и више времена док сва та имена сазнамо и уредимо за јавност. — У оводшко колико смо за сад изнијели, ми смо означили воћке онако како их народ именује Кад потпуно прикупимо податке како се која воћка и у ком мјесту у овој области зове, изнијећемо, јер је то нужно за пречишћење пољопривредне терминологије.

Као што смо већ уз неке сорте јабука нагласили, оне се извозе по оближњим пијацама, а тако исто и крушке. Крушке се сем тога купе у кацу и мјешају са шљивама, а и саме, те се пече ракија, но то је прави *пекмез*, који може врло добар да буде.

Сем ових воћака у овој околини гаје се: *вишње* и *трешње* које се употребљују за „слатко“; *дудови, дуње, бресквe* (шефтелије), *ораси, оскоруше, мушмуле*.

Дудова има врло мало, јер ни за какву потребу нису сем за јело, а свилене бубе нити се гаје, нити их је кад год ко гајио, сем једног слабог покушаја 1890 г.

Дуње (дгуње, гуње,) више су умножене од дудова. Од њих се праве „слатка“, а држе се преко цјеле зиме зарад лијепог мириса, па се и у печеницу о Божићу меће.

Бресквe (шефтелије), и од дудова и дуња више су размножене, но само се на овдашњој пијаци за јело продају.

Ораси се слабо подижу, а и стара дрвета још слабије гледају. С тога само род се продаје по оближњим пијацама, а дрво ријетко.

Оскоруша и *мушмула* најмање има.

У сваком селу има по више пољопривредника који умеју и то с лијепим успехом калемити.

Л—ћ.

ГЛАСНИК.

Смотра — изложба — пољопривредних алата, справа и машина у Јагодини. — Раније је нарочитим прогласом објављено, да ће Срп. пољопривредно друштво приредити ове год., у Септембру месецу у Јагодини, смотру свију и сваковрсних алата справа и машина пољопривредних, *израђених у Србији*. Досада се је очекивало, да се сазна одзив од стране наших занатлија и мајстора. Али како је досада врло слаб одзив од стране занатлија и мајстора, то сада према накнадном решењу Српског пољопривредног друштва, саопштавамо о томе следеће:

1., Да се *рок за пријаве* на смотру *продужује до 10 Септембра* т. године.

2., Ако до тога рока буде пријава у довољној мери, како се за смотру у правом смислу изискује, — смотра ће се држати у Јагодини концем Септембра или у почетку Октоба. Иначе држање те опште смотре одложиће се; а само пријављене справе алати и машине прикупиће се у Београду код срп. пољоприв. друштва, прегледати и оценити, па према томе и наградити.

3., Да ће се изложити ради смотре и оцене *све алатке, справе и машине, по свима струкама и гранама пољопривредним, које се у земљи израђују*, па било да оне раде ручном, сточном или моторском снагом. Не именујући их све до једне, ми у главном помињемо ове: мотика, будак, ашов сикира, лопата, срп коса, виле, грабље, косир, маказе, ножеви, плугови (за орање и окопавање), дрљаче, ваљци, ветрењаче, косалице и жетелице (машине), сејалице, вршалице (ручне, с витлом и локомобилом), тријери, сечке, круначи (ручни и већи), прекрупачи, јармљачи, муљаче, цедница, бурад чаброви, шафољи, ведрице, музнице, бућкалице, сушнице (модели) казани, и т. д. и т. д.

4., Да пријаве ваља слати на адресу Срп. пољопривредног друштва Београд.

5., Да све лакше и мањег обима предмете треба слати на горњу адресу поштом — бесплатно; а теже и кабасте железницом, такође на горњу адресу. За бесплатан или бар смањен подвоз железницом како изложбених предмета, тако и посетилаца, учињена је представка и молба г. Министру грађевина, и он је одобрио да се за пренос предмета плаћа само $^1/_4$ цене, а посетиоци да плаћају $^1/_2$ цене. Где ће се пак предмети слати јавиће се доцније, кад се реши, да ли да смотра буде у Јагодини или у Београду.

6., За време трајања смотре, поред стручне оцене свију изложених предмета, вршиће се извесним справама пробе и утакмице у раду. Када ће се и којим справама то чинити, објавиће се доцније.

7., На награде изложених алата, справа и машина издаће се до 3000 дин. у новцу, а поред тога и похвалнице. Новчане награде и похвалнице даваће се по оцени оцењивачког Суда, који ће бити састављен из чланова Срп. пољоприв. друштва и занатлија и мајстора. А при оцени за награђивање, гледаће се поглавито: на израду справе и наквоћу материјала, употребну вредност и продајну цену.

8., Уз смотру — изложбу — српских пољоприв. справа и машина, ако ава буде у Јагодини, пољопр. друштво ће приредити за углед и поуку: *демонстративну изложбу бољих страних справа и машина пољопривредних.* —

Чини се и чиниће се све, само да што обилатије и разноврсније буду представљене на свој смотри све справе, машине и алати, што се за употребу у пољопривреди израђују у нашој земљи. Наше занатлије и мајстори не треба никако да пропусте ову прилику, да прикажу своје израђевине, те да их виде и оцене не само Срп. пољоприв. друштво и занатлије, већ и сви други привредници. А да то учине у интересу је и њиховом сопственом; јер поред награде новчане и похвалом, они ће тим начином привући себи више купаца за своје израде, како од самих посетилаца смотре тако и осталих, којима су оне потребне; а и Срп. пољоприв. друштво ће све оне справе, алате и машине, које се на смотри оцене као ваљане, и само у будуће *набављати за своју потребу и препоручивати* их нашим привредницима, па по могућству и материјално помагати већу и савршенију израду.

Вас занатлије и мајсторе у првом реду позива Српско пољопривредно друштво, да се сами што пре и у што већем броју пријавите за ову смотру. А све своје подружине, Управе занатлиског удружења и савеза занатлиско-радничког и њихове пододборе и подружине, окружне одборе, полициске и општинске власти и све пријатеље привредног напретка друштво моли, да га потпомогну у овоме подузећу, обавештавајући и упућујући занатлије на смотру и чинећи им у томе све могуће олакшице.

Нека нам је свима девиза: *Све што је наше потпомажимо и унапређујмо!*

* * *

Интернационална изложба приплодне и друге стоке у Бечу. — Од 26 до 30. ов. м. (по нашем календ.) биће у Бечу изложба *говеда* и *свиња*, и то како приплодних грла тако и за другу употребу. Уз то још ће бити изложене разне справе и машине за припремање сточне хране, справе и машине за млекарство а и све друге пољопривредне.

По припремама које се чине, и добивеним извештајима, на изложби ће бити заступљене разне расе и сојеви говеда, нарочито: сименталска, пинцгауерска, кулендер и др. С тога обраћамо пажњу нашим привредницима, који би желели да набављају краве или бикове за приплод, да се користе овом приликом, у толико пре, што је изглед да стока не ће бити сувише скупа, због оскудице сточне хране у западној и средњој Европи.

* * *

Комисије за ограничавање шума, — које су у прошлој години престале радити, продужиле су сада опет своје послове.

ДОПИСИ.

Женева (Швајцарска), 15 Јула 1893 г.

Ових последњих дана падала је киша у доста довољној количини, али је она без икаквог утицаја на стрина жита. Једину корист од ње има само кромпир и нека пића. Што се тиче поља, на њима

се непрестано осећају последње овогодишње јаке суше и оскудице у сену и слами ове године биће велика.

Услед онога са свих страна се затражило, да влада забрани извоз сена. Да влада то може учинити, даје јој право и сам сезонски устав; али пре но што би предузела такву меру, она је хтела да сазна о томе и мишљења кантонских власти, те је с тога, у том духу, и упутила питања. До сада, један кантон се изразио изричито да је противан такној мери; три не сматрају да је она нужна, а осам дала су мишљење, да не би било доше. да се та мера предузме.

Да ли се циљ не би могао постићи не формалном забраном извоза но само повећањем извозне таксе? Сам савезни министар пољопривреде није противан такној мери, и он ће у скоро то питање поднети савезној влади на решење.

*

Због престојеће велике оскудице у фуражи, свет се сад много интересује једном новом биљком (и ако има већ 30 година, како је Рус Максимовић прво унео из Азије у Русију и не познавајући њену предност, већ само као ретку биљку), названом *Polygonum*, која врло добро успева у сваком земљишту. Права интензивна култура њена почела је само пре неколико година, нарочито у Француској, где се рачуна, да сваки плод од једног хектара може изнети 200 до 400.000 килограма.

Као што се види, polygonum важан је да учини велике услуге пољопривреднику, прво с тога, што та домаћа стока, нарочито говеда, јако воли, и друго што сама биљка може да нарасте 2—3 метара високо и да се три пут годишње покоси.

*

Још једна последица јаке пролетње суше.

Један лист суседног, Лозанског, кантона јавља, да су се услед суше изванредно много умножиле осице и штрицаљ (стварно и ја се до сад ретко виђала). тако да су многи и много морали напустити своја кола, те су само ноћу могли да жању и да прибирају усеве. Чак, вели тај лист, било је и многих несрећних случајева, услед тога што се стока, нарочито коњи, много поплашила од њихових убода.

*

С друге стране јављају, да се у Француској, у Босској долини, услед суше појавила перонеспора (милдју) на има места плашити се, да ће штете бити прилично велике ако виноделци не узму довољне мере познавајући лечење винове лозе помоћу раствора плаве галице.

Рот-бран (Coniothyrium diplodiella), такође криптогамска болест, која је учинила грдне штете 1887 год. у јужној Француској и која се није појавила има већ 3—4 године, појавила се сад и она, нарочито у оним виноградима који су страдали од града.

Рот-бран први пут се појавио у Италији 1878 год, а 1885 и 1886 год. у Француској.

Прикс. Вашла и Раза који су проучили ову болест виле, да је она узрок сушењу и опадању грана, а не јаки ветрови, како што се то често мислило. — Ова болест напада на грозд, на коже се појаве праше-мрке мрље, које доцније постају модре: грозд се скоро сво исправи, отпадне или се осуши на самом грозду.

Против ње такође се препоручује раствор плаве галице.

Што се тиче винове лозе у овд. околини, док је на многим местима много пострадала од мраза, на другим, остаје непогођена. обећава сјајну бербу. — Тек се овде онде означују усамљени случајеви филоксере против које се одмах предузму све нужне мере.

(свршиће се)

ИЗВЕШТАЈИ СОЛУНСКЕ КРАЉ. СРП. ТРГОВИНСКЕ АГЕНЦИЈЕ

Солун, 14 августа 1893.

Тромост, на коју се у последње време жали ова пијаца, није ју ни ове седмице обишла; према сезони требао је бити и јачи промет. Ово стање задаје браге и за будућност.

На житноме тргу опет је било покрета у ценама и то у правцу опадања Шеница мека црвена, јечмови и кукуруз попрацу опадања Шеница мека црвена, јечмови и кукуруз попрацу опадања Шеница мека црвена, јечмови и кукуруз попрац

града, па да се уведе карантин, који ће бити најмање од три дана. Да ће бити карантина о томе нема никакве сумње.

Из Смирне стално су вести о умирању људи од gastro intestin-а и бележе се дневно 6, па до 10 и 11 смртних случајева. Да ли има и друге колере то није за сада могуће тачно знати; дај Боже да је нема; далеко јој лепа кућа!

Цариградска пијаца.

Према извештајима из Цариграда, које је добила солунска крал. срп. трговинска агенција, датираним закључно до 9 ов. мес. стање је цариградске пијаце овако:

На житноме тргу није било никаквога покрета ове недеље; из унутрашности било је слабог довоза; цене су већином номиналне, осем овсу, који је остао на 26 пара ока = 11,58 дин. зл. метр. цента; шеница озимица до 36 пара ока = 16,04 дин. зл. мет. цента. Извоз још слабија.

Поврће и месно семење и даље у застоју; јужно воће без промета; бадеми чврше цене.

Вина је продато ове недеље на 3500 хектолитара и по невероватну цену: $3^{1}/_{2}$ до $3^{3}/_{4}$ гроша мера (10 ока) = 6,25 до 6,70 дин. зл. хектолитар, маринофитемо. Купци су ретки, те је продавац задовољан, што је могао добити и ту цену. Услед протекционистичких царинских тарифа у Француској, и услед јаке конкуренције јужно-америчких и аустралијских вина на француским пијацама, које су такорећи једини потрошачи ових вина, оне су постале неприступачне, а међу тим производња је, сразмерно потрошњи овамошњој, огромна, те је винарска трговина у великој кризи. Изгледа на опорављиву борбу грожђа врло су добри, и произвођачи су у бризи; шта ће са толиким вином, а лежи им овошко старо непродато.

Увозним артиклима слаб је промет и цене су већином номиналне, осем метализма, који се живље креће, и каменом угљу, који је сразмерно јевтинија у Енглеској поскупио.

Лира отоманска 100 гроша, наполеон 87 гроша и 17 пара, лира енглеска 110 гроша и 8 пара.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва."

Записник XV седнице држане 21 Јула 1893. године

Били су присутни: Председник г. Коста С. Таушановић, Благајник г. Вучко С. Богдановић чланови: г.г. Свет. Љ. Гавриловић, Коста Главинић, Др. Марко Т. Леко, Паја Тодоровић, Анта Голубовић, Тодор Николајевић и Никола Вељковић.

Председаво председник К. С. Таушановић; бележио врш. дуж. секретара писар Јеврем С. Мићић.

89.

Прочитане су молбе троице пријављених кандидата за друштвеног секретара. — Одбор, од троице пријављених кандидата, није ни једног изабрао, за то је решио: да се продужи стечај за секретара са роком пријаве до 1. Августа ове године, и осталим условима друштвених правила. —

Дужност секретара да и даље до избора новог секретара, врши друштвени писар г. Јеврем С. Мићић, са хонораром који му је раније одређен. —

Записник XVI седнице држане 4. августа 1893. год.

Били су присутни: Председник г. Коста С. Таушановић, благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора: г. г. Паја Тодоровић, Ана М. Живановић, Никола Вељковић и Марко Т. Леко. Председаво председник г. Таушановић, бележио врш. дуж. секретара писар Јеврем С. Мићић.

90.

Прочита се молба занатлијског удружења у Неготину, које моли да му друштво шаље бесплатно лист „Тежак" за ов. год.

Одбор реши: да се лист „Тежак" овом удружењу даје у пола цене, као и осталим занатлијским удружењима; о чему удружење известити па ако хоће онда да му се „Тежак" шаље.

91.

Прочита се писмо г. Стеве М. Димитријевића ђакона из Ниша, у ком благодари друштву на датим му клишејима на услугу, при изради књиге „Мали воћар", и шаље члановима по 1. књигу „Мали воћар" у знак благодарности и поштопаља и 1. књигу за друштвену књижницу. —

Одбор прима к' знању с' благодарношћу, на учињеном поклону у књигама.

92.

Прочита се писмо пољопривредне подружине у Обреновцу, која моли да друштво подсетствује код г. Министра Народне привреде и потражи помоћ новчану од 2000—2500 дин., како би она одуда плаћити стручног и практичног пчелара и воћара. —

Одбор реши: пошто је већ раније и на питање г. Министра народне привреде, ова подружина предложена од стране друштва за нужну новчану помоћ, то по овоме не треба ништа за сада предузимати. —

93.

Прочита се писмо сталног окружног одбора у Ваљеву којим јавља: да окружна скупштина није усвојила предлог овог друштва од Јула месеца прошле године № 1873. о преузиму на себе распродаје справа, семена и алата; — нарочито с' тога, што у округу ваљевском постоје две пољопривредне подружине у Ваљеву и Обреновцу, којима је то искључиви посао. —

Одбор прима к' знању. —

94.

Прочита се пријава Вуке Т. Радовановића економа из Водица, који се пријављује за такмичење на расписану награду са радом плуга прашача — оргтача — на свом имању. —

Одбор изабра за чланове оцењивачког суда г.г. Вучка С. Богдановића благајника, Љубу Р. Јовановића економа из Лапова и Милоја Петровића економа из Баточине; С тим да изволе друштву извешће поднети, на основу кога ће се награда издати такмичару, и остали трошкови по овоме. —

95.

Прочита се молба Миладина Милојевића трговца из Кијева у окр. крагујевачком који моли да друштво прими натраг вршећу машину, а новац који је друштву у одплату у 300 дин. полажно врати; — пошто вела да машина није добра и подесна за рад. —

Одбор по дужем саветовању одлучи: Пошто је друштвени економ г. Радомир С. Бојић, који је вршалицу на самом имању г. Милојевића наместио и са њом радио, — поднео извештаје да је вршалица добра и подесна за рад, но само је до кућа грешка та, што нема добру теглећу стоку са којом треба рад вршити на вршалици, већ је употребио место волова или коња „краве", чија снага није довољна за покретање машине вршалице.

С' тога даље, а пошто је г. Милојевић скинуо покуку у

дужно; изабра за чланове комисије за преглед враћене прилоге г.г. Косту Главинића, Пају Тодоровића и Аћу М. Живановића чланове управног одбора друштвеног, које одбор умоли да по свршеном прегледу и оцени поднесу друштву извештај ради даље своје надлежности. —

96.

Прочита се молба г. Благоја Д. Тодоровића, наставника „Ратарске школе" у Краљеву, који моли да се „Пауци о прављењу вина", које му је дело друштво раније примило за штампу још додаду одлуке рада винарског збора дринатог у Нишу 1889 године —

Одбор одлучи: да се одлуке рада винарског збора дринатог у Нишу 1889 године, не могу као додатак практичног дела — списа — „о прављењу вина" штампати из следећих разлога:

1. Што би дело било сувише велико, што би много скупље коштало само штампање и

2. Што не налази, да би баш било потребно, да се оне зборске одлуке штампају у једном практичном делу. —

(свршиће се).

ПОЗИВ.

Пожешка подружина „Срп. пољоприв. друштва"

ПРИРЕЂУЈЕ

ПОЉОПРИВРЕДНУ И ЗАНАТЛИСКУ ИЗЛОЖБУ ЗА СРЕЗ ПОЖЕШКИ

ОВДЕ У ПОЖЕШИ, 3 и 4 ОКТОБРА ОВЕ ГОД.

Изложбени одбор позива све произвођаче: свежег воћа (јабука, крушака, шљива, бресака, дуња, сраха, лешника, мушмула, питомог кестена, грожђа и ост.), прерађеног воћа (слатког, пекмеза, колача воћних, сувих шљива, сараче, сувих крушака, јабука и др.), шљиваца од воћа (ракије разне, вина и др.) жита (јаре и озиме пшенице, раж, јечма, овса, крупника, ситне проје, елде и кукуруза), парива (пасуља, грашка, сочива, боба и др.), поврћа и зачина (купуса, кела, карфиола, салате, жуте репе, першуна, пашканата, целера, рена, келерабе, тиквица, патлиџана, краставаца, паприке, лукова, роткве и ост.), биљки за сточну храну (сена, отаве, сена од детелине, сена од мухара, сламе, шаше, сточне репе, бундеве и др.), конопље, вуне, лана, повесмама, броћа, сриха, зеленике, жутилове траве, омила, кичице, заповета, линџуре, салеша, сржанике, разног цвећа, разног сира, најмака, меда, воска, јаја, дуге и качарске грађе у опште, разноврсне јелије, вила, лопата, обрамица, преслица, заструга, колица, бардака, чутура, корита, варлица, обода, катрањача; као и све занатлије и прерађиваче, да своје производе и прерађевине изволе послати до конца месеца Септембра ове године изложбеном одбору, ради изношења на изложбу.

Добри изложени предмети награђиће се обилато новцем, справама и похвалницама.

Ближа упутства упутно је изложбени одбор општинским властима и својим повереницима.

Пожега, 6 Августа 1893. г.

ПРЕСЕДНИК ИЗЛОЖБ. ОДБОРА
Драг. Н. Лапчевић

ПОСЛОВОЂА,
Мих. М. Чолић

БЛАГАЈНИК:
Никола Милошевић

ЧЛАНОВИ ОДБОРА:
Мих. В. Шуњеварић, Ник. А. Јовановић, Ђорђе Милошевић, Теофило М. Сарван, Јевта М. Бонџулић, Радисав Илић, Јеврем Ђајић, Живан Васић и Филип Михаиловић.

Моле се сва уредништва српских листова да овај позив прештампају на угледном месту.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Прештампана је из „Тежака" књижица која носи наслов:

ПРВИ ЗБОР СВРШ. ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ.

и може се добити преко Срп. Пољопривредног друштва по цени од 40 пара дин. комад.

Рад овога збора тозико је интересан и значајан да заслужује да се њиме упозна што шири круг пољопривредника и пријатеља пољске привреде, за то је и оштампан у засебну књижицу, да би га интересовани могли у *целини* имати. — *Посетиоцима првог и другог збора економа нарочито препоручујемо набавку ове књижице.*

Код Друштва може се добити и

СПОМЕНИЦА ДЕСЕТОГОД. ПРОСЛАВЕ РАТАР. ШКОЛЕ У КРАЉЕВУ.

без које не треба да буде ни један питомац ратарске школе. Цена је 30 пара динарских.

Новац се може послати и у маркама.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: **Чланци:** Натапање винограда водом као средство против филоксере. — О тежачком кредиту (наставак). — О краљевој ракији (свршетак). — О воћарству. — **Гласник.** — **Дописи.** — Извештаји солунске краљ. срп. трговачке агенције. — Друштвени и подружински послови. — Позив пожешке подружине. — и Књижевни огласи.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВИНУ МОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СИНЏИР ДРУШТВ. ПОДРУЖНИЦА И ЗАШИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима наложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 35. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 29. АВГУСТА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

МОЧЕЊЕ КОНОПЉЕ НА ХЕМИСКИ НАЧИН

По писмима, која смо добили поводом чланка „О мочењу конопље" у пољопривредном календару за 1893 год; изгледа онима, који питају нејасно, како се и колико се сапуна меће на сирову а колико на суву конопљу. Одговор је на то, да се конопља може мочити на хемиски начин и сува и сирова, у свако доба године и на сваком месту, где се казан може подложити. Сапуна и воде тропи се у једној истој количини, како за суву тако и за сирову конопљу. И у опште све што је у чланку казато односно мочења конопље, важи подједнако и за сирову и за суву конопљу.

Што се тиче *мешања* конопље треба пазити на ово:

Сумпорна киселина, која се код нас зове *витриол* и добија се по дућанима, развија топлоту, кад се са водом меша и пршти, те може попрскати руке и лице онога, који то ради и озледити га, с тога треба помало сипати у воду сумпорну киселину и при сипању мешати воду. Ни поштo не треба сунути у сумпорну киселину воду, ако се неће ожеготине по лицу и рукама.

Конопља се у ову воду потопи и остави један сахат, за то време се она сасвим омекша. Но ако не би довољно мека била, треба је оставити и дуже. То није баш тако прецизно одређено и зависи од конопље. Нека се за дуже, нека за краће време умекша. Колико треба сумпорне киселине, казато је и у календару. На име на један део сумпорне киселине долази највише 500 а најмање 300 делова воде. То ће рећи ако ти треба према конопљи употребити 300—500 лит. воде онда долази 1. литар сумпорне киселине т. ј. витриола. Колико има конопље треба измерити, па онда преми конопљи одређивати воду, према води сапун за мочење и витриол за умекшавање. Разуме се, да се витриол сипа у другу чисту воду, у другом суду, а не у казан са сапуњавицом. Вода може бити млака.

Подхлорно-кисела магнезија, употребљава се одавна за белење свију тканьа, па и конопљиног платна и мора се набављати из страних боље снабдевених дрогерија и апотека, него што су наше.

Али ни писцу није познато, колико се тог средства мора употребити за белење извесне количине конопље и поштo се може набавити.

И то, као и све остало, опробаће се ове године, код српског пољопривредног друштва, па ће се саопштити извештај, у пуној опширности, читаоцима „Тежака."*

О ТЕЖАЧКОМ КРЕДИТУ

од

Николе Марковића.

(СВРШЕТАК)

Но да предочимо себи мало боље слику обновљеног и уједно прелазног рада окружних штедионица. Осам нових штедионица, као на почетку, имале би мање посла, те би један део посленика уступиле онима (7), које већ постоје и које би имале неликвидоване капитале водити по старом начину, а ликвидоване, у смислу новог закона, руковале би по новом закону и одмах заводиле по двојном књиговодству. У првој, најдаље у другој години морале би се све књиге удесити, без обзира на ликвидацију послова, по двојном систему. У исто доба проучавале би се и припремале погодбе за среске заводе, а из свега окружних штедионица створио би се савез, заједница тих тежачких кредитних установа, које би свој вршак достигле у средишној банци, која би била савезни и највиши орган и издавала би задужнице или бонове, којима би уносила нове капитале за што веће промицање пољопривредних цели.

Упоредо са овим требала би да се врши ликвидација управе фондова, те да се фондови у правом стању предаду средишној банци на руковање. Тим би се тада организација довршила у оба правца: доле у срезовима и горе у средишној банци.

Према овој слици приближан рачун показао би овакав капитал: окружне штедионице 8 мил., управа фондова, по извештају за 1891., предала би, уз 35 милиона 691.850 свога капитала (фондова), још 4,514.290 улога (приват. капитала), и, рецимо, да би окружне штедионице својим раширењем и приближењем разним центрима привукле још 1,893.860 дин., што би дало укупну суму од 50 мил. динара. Пошто морамо водити рачуна о оправданој тежњи за подизање здравијих и о насталим потребама погоднијих домова, то хипотекарна банка као така не би смела укинути кредите на зграде. Стога рецимо да се тој потреби одазове са 5%, то би та врста од наведеног капитала однела 2,500.000; занатима нека се уступи 10%, то би чинило суму од 5 мил., те би остало чисто на тежачке цели 85%, или 42 мил. 500.000 дин. Капитал од издавања бонова нећемо овде никако да узимемо у комбинацију. Кад се узме, да би овај капитал био на руковању на 16 места, а много мањи капитал приватних завода разметнут је по 46

завода, — то је очевидно да ће и трошкови око руковања бити мањи, него код приватних завода, па да ове тежачке установе, поред тенденције да зајмове ојефтињавају, и поред достојног издржавања чиновника, могу да даду држави и неке добити. Погодба је једнако та, да капитали буду једнако у оптицају и да установе непрекидно функционишу као што треба.

Овим бисмо могли завршити, да се не бојимо неспоразума од стране заступника оснивања задруга приватном иницијативом и приватним капиталима. Као што смо и пре рекли, ми тим задругама нисмо противни, само кад су добре организације. Ми једино исповедамо то уверење, да се тим не може много учинити, нити могу те задруге бити од онако силног и општег утицаја, као окружне штедионице, везане међу собом и под централном управом једне банке.

Иначе ми можемо лепо да замислимо, да и код потпуно изведене организације окружних и среских кредитних завода могу остати многе оправдане потребе сељачке незадовољене, те остаје лични иницијативан и међусобној помоћи још поља за рад, нарочито у уделењима и забитијим местима. У том погледу има задруга, које својом организацијом одговарају разним ступњима сељачког стања. Тако један немачки аграријеван[1] — како зову домаћине и народне економе, који се баве тежачким проблемима — наводи Калбершке задруге, које одговарају мањем, Рајфајзенове, средњем и Шулце-Деличеве, већем газдинству, — те може да се претвара задруга из нижег система у виши, све према напредовању газдинстава задругара, на које те задруге својим деловањем утичу.

Ну ја мним, да се на том новчаном задругарству код нас прилично радило и урадило, а на удруженој ради заједничке производње, што би било темељ нашој савременијој и јачој производњи, — није се урадило до сада ништа. Оно да боме да има својих особитих тешкоћа, пошто се ту не скупљају само капитали, који после сами за себе без сурадње задругара раде, већ се ту удружују „људи разних ћуди“ и тежња, које доводе до размирица и разласка. Али ако никад не почнемо да њиху мучимо у међусобном раду, трвењу и дотеривању према интересима целине, — нећемо никад ни доћи до обезбеђенијег положаја личног и народног.

Најбурнија су била оснивања таких удруженја за живота иницијативом пок. Светозара Марковића, али су тако исто бурно и брзо престајала, сем столарске-бравварске, која се најдуже одржала. После Светозара отпочели су поново сами штампарски радници оснивањем задруже штампарије, обућари, кројачи и др. уређењем задруга за заједничку производњу, али са истим резултатима из истих узрока, које је у главном изнео први подстрекач у својим чланцима „о нашем удруживању.“[2])

[1]) G. Ruhland у „Zeitschrift des landwirthschaftlichen Vereines in Bayern“, октобарска свеска за 1885., стр. 695.

[2]) У Нишу неколико обућарских радника беху вољни да образују производачку дружину, и изгледаше да томе завета само правила *недостају*; јер су им као непотпуна врашена уз препоруку, да их во год начињен састави. Правила су та годинама лежала, док нису мени у руке дошла, па иначе оснивачи не беху малопасли у својој памети. Дуго је трајало, док сам посао довршио, па и у самом споразумевању о појединим тачкама, да сам им изнесено тешкоће њихове ниједе и како треба да се добро наоружају, и они остаоше непоколебљиви, да сам помишљао: е, ипа ће задруга бити дуга века. Видећи да ипо чиновници

Но то иначе не сме мислено људе да одврати, те да, користећи се згедом и приликом, препоручују тако удруживање и да му иду на руку, као једином спасу наше слабачке производње. Старије искуство вала да их поучи избегавању чињених погрешака и утврђује у јачој издржљивости и постојанству у том корисном предузећу. Као претежно земљорадничком народу ваља нам да тај начин удружења међу сељаке највише распростиремо, што ми до сада баш никако нисмо чинили, и ту би била иницијатива сељачких пријатеља у његовој близини пре од знатних благодетних последица, него на раду новчаних задруга.

Да би се што пре и лакше успело, те тежачке производачке задруге не би требале да обухвате све елементе пољопривреде, те да комплікацијом функција, укрштањем интереса и тежња осујете сваки рад и опстанак задруга. Тако би се могло почети, да се неколико инокосника или задруга међу собом удруже ради заједничког купа савршеније справе (машина), па да се узајмице (можда и уз мобу) њима служе, друге би се сложиле да заједнички земље своје обрађују; трећи, да заједнички стоку пасу, њихове производе израђују и т. д. Кад би се свикли заједници на једном послу, тада би задруге унеле у свој делокруг и друге елементе пољске производње. Ако не иде данас, оно ће поћи за руком сутра; ако не буде пошло у главу одраслима, подмладак ће се лакше обучавати том заједничком раду, трпљењу, подношењу и пажњи. Да смо тако почели да радимо пре 20 година, данас бисмо имали бар подмладак, који би се користио удруженим и промишљеним радом.

Све то припремање за заједничку и савршенију производњу, припремало би и за кредитне установе тежачке, а све уједно подигло би нашег тежака, српски народ, до виспе задаће, које му ставља данашњи неуморно и грозничаво радени и грабљиви деветнаести век.

ПОМАГАЊЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ У ШВЕДСКОЈ.

(Један пример за угледање).

од

Свет. Љ. Гавриловића

Развиће пољске привреде у Шведској, обратило је на себе пажњу иностранства, у многим правцима, за последњих 10—15 година. Шведска је земља, која је пошла својим самосталним путем, како на политичком, тако ето и на економном пољу.

Народ слободан у политичком погледу, који се одликује својим слободоумним установама, уставом међу најнапредњијима и самоуправним управама — пошао је и на економном пољу истим правцем. Код њих приватна предузимљивост, потпомогнута државним и окружним средствима, подигнута стварањем задруга и удружења, води коло пољопривредног и индустриског напретка и за последњих 30—40 година, почињала је невероватне успехе.

не могу дуго остати међу њима, да их увиђујем и бљакши, упео сам у правцу начела задружног рада тако опширно, да би на њих могли увек знати шта и зашто ни чињити ваља, и ја сам оснивање остапио задовољне. Добрим почетком и без потпуног броја задругара и напи-тали; а над пре неколико месеци, читам у новинама, где се појавили од њих одржу задружних обавеза. Дакле и они најновији покушај једне производачке задруге не ушли!

Самоуправно начело било је од благодетног утицаја на унапређење свију грана државног и народног кућења, па и на унапређење пољске привреде.

Шведска нема министарства народне привреде, нити јој је оно потребно. Удружења и самоуправне управе, то су извршиоци, добровољни вршиоци, предузетих мера за унапређивање пољске привреде. У Шведској се има најлепши пример, шта је све удружена снага и воља, потпомогнута љубављу и преданошћу ка послу, знањем и марљивошћу, у стању да уради и да почини!

Ваљда нема ни једне друге земље на свету више, која би се могла са Шведском мерити, у погледу горњих успеха, постигнутих за размерно кратко време, добровољним делањем разних многобројних друштава и удружења а са сразмерно и доста незнатим срествима!

То и беше узрок, што се цео образовани и стручни свет у иностранству интересује, са уређењем, распоредом тих пољопривредних удружених стожера у Шведској, са начином њиховог рада и с мерама, које они предузимају, у интересу унапређења пољске привреде и свију осталих грана народног течења и кућења. То и беше узрок, што се и економски напредна пруска држава, интересовала, шведским начином рада на економном пољу и што је пруски министар пољске привреде, у своје време ставио у задатак једном потчињеном стручњаку — Александру Милеру — да проучи устројство и начине рада и делања тих пољопривредних стожера, удружења на помагању пољске привреде у Шведској.

Благодарећи тој околности и ја сам у стању, да се користим тим доста непотпуним, ал' јако интересантним радом. Милер је упоредио све оно што се чини за унапређење пољске привреде и сродних грана у Шведској, са мерама на том пољу у Пруској, прикупио статистичке податке и упоредио их, прибрао и упоредио издатке, који се чине у једној и у другој држави, око унапређења и потпомагања пољске привреде. На жалост, тај је рад остао непотпун, (а други ми ни један није познат) с тога, што је било врло тешко покупити све потребне податке за Шведску, јер нема добро уређене пољопривредне статистике и врло је тешко све прибрати и сазнати, шта многобројна друштва и удружења издају и спреме, шта све и како раде и какве мере предузимају за унапређење своје земље и свога краја.

Али и то мало је довољно, да нам макар у виду учмале сенке, створи слику, којој би се могло тежити, којој би ваљало и подражавати..... Ја ћу покушати да из Милеровог рада групишем и изведем, све оно што је интересантније, са жељом, да кога бољег знанца шведских прилика, изазовем, да нас боље, свестраније и стварније упозна са економним приликама, те на далеком северу, на скандинавском полуострву напредне државе.

У Шведској седам осмина целокупног становништва баве се непосредно, ил' посредно пољском привредом; један приличан број долази на морнаре и рибаре, пошто је Шведска окружена морем. Према томе и она је пољопривредна држава, са радиношћу и индустријом у првом тек полету, у повоју.

У Шведској има обрађене земље на 2,755.452 хектара, јаче од један и по пута више но у Србији, а 7—8 пута мање но у Пруској. Становништва броји 4,734.900 душа, које живи на пространству од 450.57½ квад. килом.

Шведска дакле нема нарочитог министарства за пољску привреду, министарство унутрашњих послова руководи већином тих послова, а једним делом и министарство финансије и просвете.

Из доњег упоређења видићемо колико се троши годишње у Шведској, а колико у Пруској на потпомагање пољ. привреде.

Као што се види ни пуна 2 милијуна динара не троши Шведска годишње на потпомагање пољске привреде у земљи — и опет постиже тако огромне успехе и резултате, као што ћемо у даљем разматрању видети. Значи, ни једна аспра не иде у

Таблица I.

Наименовање	Шведска		Пруска	На 100 км. орн.	
	Крона	Динара	Динара	швед.	пруска
				динара	
Катастар, оцењивање и уједињавање земље	459.300	671.725·60	2,194.955·40	24·38	12·28
Научни заводи	203.2 4	297.215·10	1,476.602·10	19·79	8·69
Марн. лекарска струка	127.081	185.855·80	661.696·10	6·74	3·90
Говедарство	36,465	53.329·90	344.500·—	1·93	1·98
Коњарство	149.400	218.497·50	3,357.643·90	7·93	19·78
Мелиорације (поправне земаља)	193.878	283.545·60	1,323.592·—	10·29	13·70
Удружења	77.888	113.911·20	308.750·—	4·14	1·82
Рибарство	85.597	131.036·10	308.439·50	4·74	1·82
Свега:	1,336.833	1,955.116·80	10,975.316·30	70·94	63·97

растур, већ пада на плодно земљиште стварног рада и напретка пољопривредног!

Ко' год посматра много дубље економно стање у Шведској, њене економне установе и особености, пашће му одмах на први поглед неке одлике, које је одликују од многих других па и напреднијих земаља и које ће бити у стању много што шта да протумаче, што би нам се нејасним учинило.

У Шведској има 26 главних — централних — пољопривредних друштава (код њих зову их „кућинских" — дакле „за пољску привреду и радиност"), која не само да имају у задатку, да се брину за унапређење пољске привреде свога краја, но се баве и помагањем многоструких других послова, тако рећи по свима гранама јавног и економнога рада и напретка у својој области.

Свако ово друштво не само да има у својој околини, у своме округу многобројне подружине, као помагаче и извршиоце већ се, према потреби и природи послова, удружују са околним друштвима, за поједина опште корисна предузећа и заједнички их извршују. Њима је поверена брига и старање и о ширењу поуке у масу и о нижим пољопривредним школама, курсевима и т. д. Са државном помоћи, примила су на се обвезу и неких редовних радова и података, које имају чинити и вршити.

Даље одмах пада у очи — велика важност, која се придаје *утакмицама* и *изложбама*. Земаљске, или обласне изложбе, како опште пољопривредне, тако и из појединих само грана пољопривредних, као да се држе повремено по областима, редом по неком утврђеном плану и сваке године. Уз ту изложбу редовно иде и збор пољопривредника из целе земље, који се скупља да већа о мерама и начинима за унапређење пољске привреде и радиности.

А иначе окружне, среске, општинске, селске изложбе — да их тако назовем, кипте на све стране и преко целе године кроз цео округ по свима областима.

Те су изложбе више утакмице са мањим наградама за подстицање на паметнији и напреднији начин рада и течења, него ли изложбе са великим и шареним програмима, са луксузом и урнебесом — више корисне и стварне, но лепе за око и за укус. Више се гледа дакле на стварне користи, но на све остало и за то, као да теже, да таквих утакмица буде што више, што чешће и на што више места — па ма и са мање трошкова и са мањим наградама.

На челу свију тих многобројних главних и споредних пољопривредних друштава, стоји једна врло важна установа, као *средишни одбор* свију друштава, не но још и више, као контролно и извршно тело, које управља свима економним предузећима и свима радовима на унапређењу пољске привреде, у целој земљи — установа, која и одређеним државним буџетом на помагање пољске привреде и радиности, управља и располаже. То је стожер пољопривредне предузимљивости у целој земљи и

копча, између државе и народа, посредник између државе и пољопривредних друштава а преко њих и пољопривредне масе.

Та корисна и благодетна установа показује и колика се важност придаје економном напретку народа и колико се поштовање одаје пољопривредној струци и пољопривредним трудбеницима у Шведској.

То је **пољопривредна академија** у Штокхолму, коју је 1811. године, по обрасцу старијих „*академија наука*", засновао деда садањег шведског краља, усвојени престолонаследник Бернадот, потоњи краљ Карло XIV Јован. „Академији пољопривреде" би одређен задатак: „да на двогубој основици практике и науке прати и штудира, за пољску привреду корисна открића и проналаске, да их обелодањује и распростире и на тај начин, као и примером, расписивањем и делењем награда, да утиче на напредак пољске привреде и њених споредних грана."

Штокхолмска академија пољске привреде, састоји се: из директора, 24 почасна, 138 радних чланова, међ' којима су стални секретар и благајник и 75 иностраних чланова.

(наставиће се)

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊА ЗЕМАЉА.

написао

Свет. Ђ. Гавриловића

(наставак)

II Економска класификација.

Побројани системи класификације задовољавају се тиме, да определе каквоћу, или плодност земље. Но већ и оснивачи тих система, увиђали су недовољност и непотпуност својих система, уносећи у њих и услове за оцену величине приноса.

Принос тај може се узимати *укупно*, или се по одбитку свију трошкова и расхода, може рачунати као *чист принос*.

Класификација по укупном приносу има то преимућство, што се код ње води рачуна не само о каквоћи земље, већ у колико се тежи, да се каквоћа земље определи, с погледом на извесну климу и на извесну месност, у толико се гледа, да се не пропусте и многи други чиниоци, који упливишу на величину приноса засејатих усева.

Овом начину класификације служи као мерило плодовитост (ваљаност или подобност) земље за једну ил' другу главну врсту белих жита (стрмнина) или биљака за исхрану стоке, много ређе се гледа на пораст дрва и на дивље биље што ту расте.

Кад се определи плодовитост, онда се гледа, да се оцени приближно и вероватни (просечни) укупни принос (жетва или берба дотичног усева) за ту земљу, служећи се при том прибраним податцима, за тај предео а заснованим на искуству (било срачуњавањем просечних жетви за неколико година, било, где се књиговодство води, увером из књига, било исказима заклетих проценноца из те околине и т. д.).

Укупни приноси опредељавају се само за начин газдовања, који је у земљи уобичајен, дакле узимају се просечни онако како су, без обзира на то, што би они, код природне плодовитости земаља у тој околини могли бити већи и сигурнији, кад би се са више знања, труда и умења газдовало; дакле укупни приноси више се у оцени своде на природне околности, на природне чиниоце величине приноса, него ли с једне стране на могуће мелиорације (физичке поправке) земаља, на комасацију добра и т. д. с друге стране на средства за поправку културе (ђубрење, брижљиво обрађивање, бољи систем газдовања и циљу сходнији плодоред и т. д.).

За увођење класа, по укупном приносу земаља, меродавни су многи услови, које смо донекле могли уочити из предавања и учења опште педологије, али још од Терових времена, пољопривредници су се сложили, да тај посао упросте поделом свију врста земаља, према њиховој особитој производној моћи за поједине главне усеве па: земље за пшеницу, за јечам, за овас и за раж, као што смо и из претходног одељка већ видели. И, како науци до данас није пошло за руком, да место ове и ако врло просте, али врло несигурне и колебљиве поделе, пронађе другу сигурнију а исто тако практичну, то се за сада морамо и с њоме задовољити.

Са суштином поделе земаља, према главном усеву, који на њима понајбоље успева и понајбоље рађа, већ смо се у главном упознали из Терове механичке методе. Но сад ћемо се подробније упознати са појединим називима земаља према тој подели њиховој, заснованој на употребној вредности и главном преставнику усева за ту врсту земље, пошто су из економске класификације у самој ствари и унети у остале системе и пошто им је овде баш и право њихово место.

Пшеничне земље, или земље за пшеницу такве су, које су за гајење пшенице првенствено згодне и на којима пшеница спрам ражи највеће приносе доноси, најбоље рађа. Ту долазе све збијеније врсте земаља, које немају никаквих рђавих физичких особина.

То су: обичне и благе глинуше, тешке иловаче и глинасте лапорњаче. Тешка глинуша је искључена, јер због своје велике влажности, није више употребљива за сејање озимице.

У земље за пшеницу, спадају по томе све врло добре до осредње земље, које су такве ил' онакве према томе, како клима на њине особине повољно ил' неповољно утиче.

На бољим пшеничним земљама успевају још: раж, јечам, овас, пасуљ, црвена детелина, па и кромпири и релица; на осредњим пшенич. земљама расту: крупник, раж, овас и смеша траве с детелином; због велике отпорности и влажности окопавине (кукуруз и т. д.) и луцерка не успевају више.

Према висини приноса пшенице, ове се земље деле у 3 до 4 ниже класе, или реда.

Јечмене земље или *земље за јечам* такве су земље, које се нарочито за сејање јарог јечма употребити дају, то су: блага и песковита иловача, иловачна пескуша и иловачна лапорњача.

Ове земље, ако су довољно дубоке броје се у најизредније врсте земаља, које се готово у свакој клими, одликују великом сигурношћу жетава (приноса). На њима боље успева раж но пшеница.

Овсене земље, или земље за овас — зоб — то су све оне земље, на којима се због неповољних физичких особина њиних (превелике збијености ил' обратно растреситости), не могу више сејати озимице, но су жетве њихове несигурне и само овас донекле сигурније приносе одбацује.

У ове земље спадају: збијене, мршаве, мокре глинуше, мршаве, песковите иловаче, оскудне иловачне пескуше, морски муљаци хумусни и тресети.

Ражане земље, земље за раж, то су све зрнасте и невезане пескуше, које већ на граници плодовитости стоје. На слабијим ражаним земљама успева само раж, па и она доноси само врло умерене жетве, на бољим ражаним земљама успевају још: просо, овас, ељда, лупина и могу се као овчији пасиште употребити.

Поред тога морају се још две напредне класе предпоставити за богате речне кључеве и муљаке, по речју и низијама а које су састављене из добрих хумусних лапорњача и глинуша.

Ове земље и ако нису увек за пшеницу због низине и честих магли — оне су одличне земље кукурузне, за конопљу, лан, махом и дуван и већину других усева.

I. ПО УКУПНОМ ПРИНОСУ

а). По укупном приносу стрмнина

Терова економска класификација

Поједине врсте земаља и ако различитог механичког састава и различите сразмере појединих основних састојака, могу по својој плодовитости бити подједнаке (на пр. овсене земље).

У једној глинуши може креч да замени песак, кад се у њој наоди у подједнако незнатној количини, креч може од части да замени и хумус, хумус опет креч и песак. Вредност земље зависи јако од њеног склопа, од њене растреситости или збијености; али у њој не треба да недостаје ни хумуса, ни песка, ни глине. Земља, која много песка садржи, поправља се са више глине или хумуса. Креч, до извесне масе увек благотворно дејствује на земљу у којој је, али кад га сувише има у земљи, онда јој више шкоди, но што јој користи. Ако растреситост глинуше долази због садржине креча у њој, онда је она плоднија, него кад та растреситост долази само од садржине песка. Ако поред умереног састава кречног има много хумуса у земљи, а земља је опет са глином довољно везана, онда је то, по Теру, најплоднија земља. Међу тим сад знамо, да преко 20% хумуса, у земљи са доста песка или креча, баш због сувишне растреситости и хрђавих физичких особина, које с тим у вези стоје, — врло неповољно дејствују на плодност те земље.

Но и поред разне смесе у механичком саставу земље и положај има врло велики уплив на плодовитост земље. Песковиту или кречну, сувљу земљу, разан, низак и влажан положај и постојана здравица, која воду добро спроводи, толико побољшава, да се и не примећује њен погрешан механички састав; докле обратно на сувом положају, на челопеку, или са незгодном здравицом — таква је земља одвећ врела и за већину усева посве неупотребљива.

Тер у својој економској класификацији, не само да назначава величину приноса главнијих усева за сваку класу већ и просечну вредност њину, која, за најбољу класу варира између 100 и 130 и просечно износи 117; за најгору класу пак износи просечно 2,35%.

За тим у погледу на начин газдовања важе следеће предпоставке:

Морамо узети, да свака њива мора добити ђубрета, у оној размери, у којој стоји слама с те њиве, што је за ђубре утрошена храњењем стоке т. ј. да се мора ђубрењем пратити она количина материја, која је у слами са њиве поцрпљена.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

ГЛАСНИК.

Анализа вина. — Господин Министар народне привреде решио је, да од сада сва вина за анализу врше у привредном лабораторијуму који постоји у рударском одељењу Министарства народне привреде, хемичари истог Министарства г. г. Др. Коста Јовановић и Воислав Прљевић.

* * *

Поставлења. — Указом од 14. Августа тек. год. постављени су: и то за управитеља ратарске школе г. Лазар Јовановић начелник Министарства народне привреде, за вршиоца дужности управника Топчидера г. Алекса Секулић секретар мин. привреде и за секретара Мин. нар. привреде г. Милосав Куртовић коњички капетан у пензији.

* * *

Рок пријаве за смотру пољопривредних справа је до 20. Септембра. — Погрешно је у пр. броју јављено да је до 10.

ДОПИСИ.

Женева (Швајцарска), 15 Јула 1893 г.

(СВРШЕТАК)

Како ове године жетве почињу раније но обично, то ће поља за извесно дуго време остати без икакве користи, нарочито тамо где нема детелине, луцерке или грахорке (слатка детелина — Onobrychis). Као последица тога је то, што се та земљишта покрију рђавим биљем те тако губе један део својих плодних принципа. С тога земљорадник треба и за то време да вуче користи преоравајући одмах после жетве, како би, садећи неке биљке, могао добити фуражи за јесен или за пролеће.

О томе не престају да пишу овдашњи и француски стручни листови. Лозански агриколни институт препоручује, осим репице и ељде, које су добро познате, још и ове биљке:

1. *Белу слачицу*, која за 30 дана може дати приличну количину фуражи. Њој се може додати и мало ељде.

2. *Panicum Germanicum* или *Setaria Germanica*, врста проса, која може успевати врло добро и која захтева много мање но што захтева кукуруз, што се тиче земљишта. Добра страна његова је та, што се може осушити за зиму, те може дати чак и 4000 кгр. сувог сена од једног хектара. За један хектар треба од прилике 25—30 кгр. семена.

3. За пролеће може се препоручити раж.

4. Што се тиче *кудраве вике* (Vicia Villosa), нове фуражне биљке, о којој се толико и толико говорило, можда је то најбоља, али за фураж се не може још препоручити с тога, што је цена семена врло велика, а треба од прилике 100 кгр. за један хектар. Она расте брзо, може лакше да поднесе ладноћу и сушу, а коси се већ у априлу.

Ово су најважније, а има и других на пр. коленика (Spergula), али оне имају и својих рђавих страна.

Није с горег покушати све у ово оскудно време.

*

„Причају" за један случајан проналазак који није без великог значаја, и који може учинити велике услуге хортикултури.

Један баштован хтео је да обоји све дрвене партије своје стаклене баште, и жељан да примени у практици теорију, да црна боја упија топлоту, како би све биљке и биљчице могле се користити великом количином топлотних јединица, он је употребио за то „коалтар" или катран, који се добија дестилацијом каменог угља при фабрикацији светлећег гаса. — Ова материја осим своје добре стране што је добра црна боја, има још и ту, што је врло јефтина, јер један кгр. тог катрана вреди од прилике 10 п. д. док једно кило најпростије црне боје вреди више од једног динара.

Операција би извршена пред зиму. Идућег пролећа тај се баштован зачуди видећи, да су сви пауци и инсекти којима је дотле била пуна сва стаклена башта, нестали. Осим тога, приметио је још, да један осмаплук, који је од две године на овако непрестано опадао и кога је хтео да скоро замени новим, много добио тако, да је баш он дао најлепше гроздове у целој башти.

Применивши свој систем бојења на све тачке, тарабе и наслоне, шпалире, свог болесног дрвећа или кога су инсекти спопали, његови покушаји буду по ново крунисани успехом, и гусенице и друге шкодљиве бубе, све то нестаде као и у стакленој башти.

Даљи опити такође дадоше добар резултат.

Рекох „причају." А можда је могуће. У осталом, опити нису ни мучни ни скупи, па ако нема користи, за цело штете неће бити.

А. Р. М.

Добричево, 10. августа 1893. г.

У Ћуприји 6, 7 и 8 ов. м. тек. год. био је тродневни панађур — вашар. На може је продато и зо:

1, Говеди	. . . . .	195 грла
2, Телади	. . . . .	44 „
3, Коња и кобила	. . . . .	56 „
4, Ждребади	. . . . .	43 „

Говеда (волови и краве) су плаћана 200—900, телад 20 до 60, коњи и кобиле 50—400 и ждребад 30—80 динара.

Од осталих домаћих производа продато је:

Вина	. . . . . 7,000 килограма (не литра)
Ракије	. . . . . 3,500 „

Вино је плаћано по 30—50 а ракија 40—60 дин. 100 кгр. Овај је вашар, као и вашара држаног о Тројицама ове године, био у дупло боља са прометом.

Народа је било доста и скоро из свију крајева Србије а било је доста и трговаца са стране.

И. М. Радосављевић

Рашка, 12. августа 1893. г.

9. августа, цело пре подне било је ведро и лепо време, само је топлота у ваздуху била необично велика; тако је било и после подне тога дана до 2 сата, али већ од подне ваздух је постајао све засићенији и гушћи а запара у овоме све јача; отпочело се и облачити, које се облачење ограничило само на извесан део овога краја; мало по мало и сунчани зраци губили су се у густим облацима који су се све више нагомилавали, у томе већ а око 5 сати појави се доста јак и необично лађан ветар у правцу од севера к југу, пре чега се је чула грмљавина; после неколико минута, наступио је један облак беличасте боје од виса „Задовинка“ (један огранак планине Копаоника). — који се, што по реч, са земљом беше састанио, — преко села Рвата, реке Ибра и напуче се над Власово, онд. најближе село; из тога облака видели су се велики млазеви кише а потом и сама туча — град, и за неколико трептаја ока страшна непогода посетила је и нас овде у Рашкој. Одмах у почетку отпочео је падати град без кише у величини и облику округлог куршума (картеча) по том је наступило пљуск кише заједно са градом од чега се образовала читава река која је јурила низ оваплу улицу, па онда град сам кише и крупније, толики, да је близу *достигао величину обичног кокошијег јајета* и приближно округлог облика; град је падао за 20 минута непрестано, а бујна киша скоро цео сат.

Поменуто Власово, неки део Села Рвата, засеок зв. Мисловље и сама варошица Рашка, толико су претрпели штете, колико се одавна не памти. У Власову, у једној кући у којој је био засејан кукуруз и то само по крајевима те више, виде се само остати кукурузних стабала, а лишћа и клина — рода — нигде нема — све је то град сручио и бујица одиела; и не само то, већ и сав горњи део земље који се обрађује — орањаву — нода је слистила; такав исти је случај и са осталим њивама које су у нешто средњој близини ове, ита више, неке су толико песком и каменом засуте, да се не ће моћи ни повратити у пређашње стање, а о овогодишњем доходку — берићету не може ни реси бити.

Сем кукуруза, страдале су много и шљиве, јер је град рода и и лишће са дрвостатина скрхао и све по земљи просуо, тако да се после престанка кише и града могло набрати довољно шљива које су тек почеле зрети. — Не мање страдало је и кукуз и паприка са осталим повртем, јер је лишће овога веома поцепано и непробијано; среће је те винограде са малим изузетком није ни захватила ова појава. И два јунета страдала су овом приликом, која је сопственик једна само „прекло.“

На многим зградама поразбијана су многа окна прозорска, а кроз таване вода проваљала и грдну штету нанела.

Ибар је одна надошао и нанео много рибе из свога корита коју су људи на обали овесвешћену ватали; каћено је *сомова* до 15 килограма тежине.

Штета је, као што наводох, огромно велика па да за све немамо тачних података; општина беочка, којој припада Власово, подиела је навешће у коме стоји: да причињена штета износи преко 6000 динара само у овогод. жетви, а о одвесеним и засутим њивама и ливадама да и не говоримо. Остале општине на жалост шесу ни подниле извешћа.

Један земљорадник! Колико би спокојнији и разноушнији у оваким приликама био, да своје имање и доходак са истога осигура, код каквог осигуравајућег друштва, где се, као што знамо, не плаће бозна колика сума, међутим иновина нам је увек *сигурна*. Ово спочеуемо у намери, ода би се једном сетили користи коју нам овакна друштва могу пружити и много нас осигурати, а надлежне и позване чињемо пажљивима, да се и они у даној им прилици, побрину и заузму за овакве пострадалнке.

А. Н. Стев.
сеоном

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва.“

Записник XVI седнице држане 4. августа 1893. год.

Били су присутни: Председник г. Коста С. Таушановић, благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора: г. г. Паја Тодоровић, Ана М. Живановић, Никола Вељковић и Марко Т. Леко. Председавао председник г. Таушановић, бележио врш. дуж. секретара писар Јеврем С. Мићић.

(свршетак)

97.

Прочита се молба г Благоја Д. Тодоровића наставника „Ратарске школе“ у Краљеву који моли да се о друштвеном трошку штампа спремљено дело „Шума и Шумарство с' погледом на закон о шумама.“

Одбор одлучи да се ово дело неможе примити и о друштвеном трошку засебно штампати из следећих разлога:

1, Дело „Шума и Шумарство] према овакој својој садржини не би се могло примити као практична наука, јер само првим делом одговара у неколико овоме, што би као практична наука требало да обухвата.

2, Не би се правдао откуп извесног броја књига овога дела, док је оно још у рукопису, дакле пре него што је штампано. А ни гаранција државној штампарији за штампање дела — на основу такве одлуке о откупу, не би се могла дати; јер друштво за сада нема готовог новца за такав издатак, а државна штампарија без новца, неби примила штампање.

3, Само трећи начин т. ј. да се дело штампа у „Тежаку“ и одатле одштампава, био би могућ, кад не би дело било тако велико, и кад „Тежак“ не би био већ заузет једним тако великим радом за целу ову годину. —

Међутим, требало би да се молиоц обрати и г. Министру народне привреде као за то надлежном, пошто дело „Шума и Шумарство“ стоји у вези са законом о шумама.

98.

Прочиташе се молбе троице (3) пријављених кандидата за друштвеног секретара. —

Одбор одлучи: Пошто међу пријављеним кандидатима нема ниједног са нужним квалификацијама, то се ниједан од њих не може ни примити за секретара. А како се на два стечаја досала није могао набрати секретар, то да се избор за сада

Дужност секретарску да врши и даље друштвени писар г. Мићић, коме да се даје додатак раније одређени из плате секретара (Види решење управног одбора од 4. Маја и 23 Јуна ов. год. Бр. 59 и 89. записник IX и XV.). Осем њега да се за извесне послове употребљује и економ, који је и иначе по правилима друштвеним секретаров помагач.

А да би послови у друштву правилно и уредно текли, овлашћује се благајник друштвени г. Вучко С. Богдановић, као најстарије административно лице у друштву, да све те послове руководи, да распоређује радове и врши контролу над осталим административним особљем, — као шеф канцеларије.

99.

Прочита се предлог жичке пољопривредне подружине у Краљеву, о изради пројекта закона о сађењу воћа поред путева.

Одбор одлучи: да се овај предлог упути секцији за „законодавство и установе“ на преглед и оцену. —

100.

Прочита се пријава г. Милана Р. Урошевића економа из Брестовца окр. крагујевачког који се пријављује на такмичење на расписану награду у срезовима крагујевачком и гружанском, о правилно заседнутом и одгледаном детелишту на свом имању у Брестовцу. —

Одбор изабра за чланове оцењивачког суда г. г. Љубу Р. Јовановића економа из Лапова, Милоја Петровића економа из Ваточине и Радоњу Недића економа из Кутлова сви окр. крагујевачког, с' тим да овај преглед извоље извршити 22 ов. м., а за тим друштву извешће поднети, на основу кога ће се такмичару издати награда и остали трошкови по овоме.

101.

Прочита се пријава г. Боже Новаковића економа из Краљева, који се пријављује за такмичење на расписану награду у срезовима жичком и студеничком о правилно заседнутом и одгледаном детелишту на свом имању у Краљеву.

Одбор реши: Да жичка пољопривредна подружина у Краљеву на основу чл. 28-ог тач. 12. друштвених правила, одреди оцењивачки суд из својих чланова, који ће преглед и оцену детелишта пријављеног такмичара извршити, над подружина за сходно ње; а за тим да чланови оцењивачког суда поднесу друштву извешће, на основу кога ће се такмичару издати награда и остали трошкови по овоме.

102.

Прочита се молба г. Ник. Јов. Сарачевића економа из Лутовице окр. рудничког, која моли да му друштво урачуна раније положених 4 динара у име претплате „Тежака“ ову суму за целу ову годину као члану подружине у Гор. Милановцу, пошто чланови подружина имају право примати лист „Тежак“ у пола цене. —

Одбор реши: да се молиоцу г. Сарачевићу та одакшица не може учинити с' тога, што је он претплату за I полугоље ове год. положио онда, када није био члан подружине. А примање „Тежака“ у II полугоју ове године у пола цене друштво му може дати, као члану подружине, пошто се тиме и остали подружински чланови користе. —

103.

Благајник друштвени г. Вучко С. Богдановић реферише одбору, да се одреди дневница друштвеном економу г. Радомиру С. Бојићу, кад по друштвеном послу путује. —

Одбор реши: да се друштвеном економу г. Бојићу рачуна дневница кад путује по друштвеном послу по (8) осам динара дневно, која ће му се дневница исплаћивати из друштвене благајне. — и подноси по рачуну, који економ поднесе.

104.

Благајник друштвени г. Вучко С. Богдановић саопштава стање касе за месеце Мај и Јуни 1893 године, — из кога се види: да је било остатка готовине из Априла: 4.886·45 динара. Примљено у Мају 1414·80 у Јуну 7155·30 свега 13.456·55 дин. Да је издато у Мају 2231·10 у Јуну 6.196·30 динара свега 8.427·40 динара, да према томе остаје готовина за Јули у 5 хиљада и 29·15 динара. —

Одбор прима к' знању. —

105.

Благајник друштвени г. Вучко С. Богдановић, саопштава стање касе на месец Јули 1893 г. — из кога се види: да је било остатка готовине из Јуна 5.029·15 динара. Примљено у Јулу 2·140·— динара. Свега 7.169·15 динара. Да је издато у Јулу 3.890·25 динара свега 3.890·25 динара, да према томе остаје готовина за Август у 3.278·90 динара.

Одбор прима к' знању.

106.

Одбор награди радове печатане у „Тежаку“ у бр. 14—31 ов. год. и то:

I. Чланци

За по 80 динара од штампаног табака.

1, О могућности гајења једне ретке у Србији од Свет. Љ. Гавриловића.

За по 75 динара од штампаног табака.

1, Неколико напомена о Ељди од Свет. Љ. Гавриловића.

2, Пољопривредно осигурање, од Драг. Н. Лапчевића.

3, Сиротињска крава, од Свет. Љ. Гавриловића.

4, О употреби „нових боја“ за пирот. тканине од Др. М. Т. Лека.

Са 70 динара:

1, У име поздрава Краљу (при примању владе) од Вучка С. Богдановића.

2, Обделавање лоза оштећених од зимских мразева, од Велимира Витровића.

3, Услови добре жетве од Рад. Бојића.

4, Притке за винограде од Јов. Јекића.

5, Шта да се ради с' промрзлим воћњацима од Свет. Љ. Гавриловића.

6, У прилог једног дневног питања од Љуб. Којића.

7, Како ћемо подићи наше свињарство од Рад. С. Бојића.

8, Земљорадничка повчани заводи, од Драг. Н. Лапчевића.

9, Како да познаш и лечиш трулење жабица код коња од Љ. Јовановића марв. лекара.

10, Значај инсеката у Шумарству од Игњ. Мирковића.

11, Одгајивање пријодних бикова у Швајцарској, од Мир. Миљковића.

12, Зашто је ове године кукурузно семе издало, од Драг. Н. Лапчевића.

13, Рад на сатар, од Рад. С. Бојића.

14, Калемљење ластарима зеленим, од Благ. Д. Тодоровића.

15, Нешто о нашим шумама, од Милана Обрадовића.

16, Рано телесно развиће код говеда, од Паје Тодоровића.

17, Оскудица у сточној храни од М. Т. Грковића.

18, Услови од којих зависи примање калемљене лозе, од Б. Д. Тодоровића, и

19, О условима живота шумских инсеката, од И. Мирковића.

За 65. динара.

1, Предео Кошоника, Жупе и једног дела Поморавља, од Драг. К. Јовановића.

2, Противу повних мразева пролетних, од В. Витровића

3, Зашто се је зимус, млого воће посушило, од Жив. Јуришића.

4, Регулисање река и исцеђивање бара, од Д. Н. Лапчевића.

5, Извоз сена из наше земље од Паје Тодоровића.

6, Серадела као пићна биљка од Рад. С. Бојића.

7, О примени термометра код наших пушница, од „Архимеда."

8, Годишње изложбе при Срп. пољопр. друштву, од Драг. Н. Лапчевића.

Са по 60 динара.

1, Нашта подружине да пазе при растурању семена, од Николе А. Јовановића.

2, Винодеље у окр. ужичком, од Драг. Н. Лапчевића.

3, Изводили се нови закон о шумама у дело, од М. Т. Богавца.

4, Нова справа за мерење сточних оброка у зоби, од Велимира Виторовића.

5, У прилог оцењивања коња, од Паје Тодоровића.

6, Трулење кромпира, и средства против тога, од Љубе Стјепановића.

7, Рибарство у Србији од Свет. Љ. Гавриловића.

II. Белешке.

Са по 60 динара.

III. Гласник.

Са по 50 динара.

IV. Подлистак.

Са по 60 динара.

V. Дописи.

Са по 48 динара.

VI.

Са по 60 динара.

Некролог † Анти Ђурићу, од Јов. Јекића.

VII. Књижевност.

Са по 70 динари.

1, „Мали воћар", од Паје Тодоровића.

2, Домаћи лист, од Свет. Љ. Гавриловића.

ПОЗИВ.

Пожешка подружина „Срп. пољоприв. друштва"

ПРИРИЂУЈЕ

ПОЉОПРИВРЕДНУ И ЗАНАТЛИСКУ ИЗЛОЖБУ ЗА СРЕЗ ПОЖЕШКИ

овде у Пожеви, 3 и 4 октобра ове год.

Изложбени одбор позива све произвођаче: свежег воћа (јабука, крушака, шљива, бресака, дуња, ораха, лешника, мушмула, питомог кестења, грожђа и ост.), прерађеног воћа (слатког, пекмеза, колача воћних, сувих шљива, сараче, сувих крушака, јабука и др.), пића од воћа (ракије разне, вина и др.) жита (јаре и озиме пшенице, ражи, јечма, овса, крупника, ситне проје, елде и кукуруза), варива (пасуља, грашка, сочива, боба и др.), поврћа и зачина (купуса, кеља, карфиола, салате, жуте репе, першуна, пашканата, целера, рена, келерабе, тиквица, патлиџана, краставаца, паприке, лукова, ротке и ост.), биљки за сточну храну (сена, отаве, сена од детелине, сено од мухара, сламе, шаше, сточне репе, бундеве и др.), конопље, вуне, лана, повесама, броћа, српха, зеленике, жутилове траве, омана, кичице, заповета, линцуре, салепа, срчаника, разног цвећа, разног сира, кајмака, меда, воска, јаја, дуге и качарске грађе у опште, разноврсне јипије, вила, лопата, обрамица, преслица, заструга, колица, бардава, чутура, корита, карлица, обода, ватрањача; као и све занатлије и прерађиваче, да своје производе и прерађевине изволе послати до конца месеца Септембра ове године изложбеном одбору, ради изношења на изложбу.

Добри изложени предмети наградиће се обилато новцем, справама и похвалницама.

Ближа упуства упутио је изложбени одбор општинским властима и својим повереницима.

Пожега, 6. Августа 1893. г.

ПРЕСЕДНИК ИЗЛОЖБ. ОДБОРА

Драг. Н. Лапчевић

ПОСЛОВОЂА,

Мих. М. Чолић

БЛАГАЈНИК:

Никола Милошевић

ЧЛАНОВИ ОДБОРА:

Мих. В. Шуњеварић, Ник. А. Јовановић, Ђорђе Милошевић, Теофило М. Сарван, Јевта М. Бонџулић, Радисав Илић, Јеврем Ђајић, Живан Васић и Филип Михаиловић.

Моле се сва уредништва српских листова да овај позив прештампају на угледном месту.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

Прештампана је из „Тежака" књижица која носи наслов:

ПРВИ ЗБОР СВРШ. ЂАКА РАТАРСКЕ ШКОЛЕ.

и може се добити преко Срп. Пољопривредног друштва по цени од 40 пара дин. комад.

Рад овога збора тозико је интересан и значајан да заслужује да се њиме упозна што шири круг пољопривредника и пријатеља пољске привреде, за то је и оштампан у засебну књижицу, да би га интересовани могли у целини имати. — *Посетиоцима првог и другог збора економа нарочито препоручујемо набавку ове књижице.*

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: Чланци: Мочење конопље на хемиски начин. — О тежачком кредиту (свршетак). — Помагање пољске привреде у Шведској. — Критика система за оцењивања земаља (наставак). — **Гласник.** — **Дописи.** — Друштвени и подружински послови. — Позив пожешке подружине. — Књижевни оглас.

Редакција и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" Краљ.-срп. државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ПРИЛОГ „ТЕЖАКУ“

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА

написао

Свет. Ђ Гавриловића

(наставак из броја 36)

Дакле треба око центара повући паралелне кругове од 100 до 100 метара растојања, који ће упливисати на редуцирање пронађене вредности чистог приноса за сваку поједину класу земље.

Много пута, дешава се случај, да при оцењивању земље по вероватном чистом приносу, дођемо у такав положај, да морамо оцењивати парчад земље, чија нам површина није позната, или још није тачно премерена. Или, да немамо при руци никаквих других тачнијих података, који би нам послужили као мерило за оцењивање и прорачунавање чистог приноса.

У таквом случају може се применити следећи упрошћени поступак. За поједине класе треба сазнати уобичајену количину семена од зрнастих плодова, која се сваке године употребљује за сејање и онда се одређује укупни принос са колико пута превишује утрошену количину семена т. ј. колико свако усејано зрно донесе више зрна у жетви ил' берби. Од тако пронађеног укупног приноса, одбију се вероватни расходи и трошкови у процентима, од прилике према следећој поступици:

1.	ступањ где свако посејано зрно доноси	14. зрно ; 50	процената	или 7	зрна;	остатак	7	зрна	чистог приноса
2.		13. зрно ; 55		или 7	зрна;	„	6	„	
3.		12. зрно ; 60		или 7	зрна;	„	5	„	
4.		11. зрно ; 65		или 7	зрна;	„	4	„	
5.		10. зрно ; 70		или 7	зрна;	„	3	„	
6.		9. зрно ; 75		или $6\frac{3}{4}$	зрна;	„	$2\frac{1}{4}$	„	
7.		8. зрно ; 80		или $6\frac{1}{2}$	зрна;	„	$1\frac{1}{2}$	„	
8.		7. зрно ; 85		или 6	зрна;	„	1	„	
9.		6. зрно ; 90		или $5\frac{1}{2}$	зрна;	„	$\frac{1}{2}$	„	
10.		5. зрно ; 95		или $4\frac{3}{4}$	зрна;	„	$\frac{1}{4}$	„	

Остатак, преобраћен у новац, даје непосредно чист принос и на тај начин служи као основица за постављање бонитарске таблице.

Пошто је овај поступак ванредно лагодан и удобан, често га употребљују и тамо, где је површина позната и премерена.

Но он има свог смисла поглавито тамо, где се преимућствено зрневље сеје — где су дакле стрмнине главни усев и за поједина имања, која су заокругљена. Тада отпада и редукција одстојања преко 100 метара, јер на смањивање вредности не може ништа утицати, пошто је имање једна једноставна целина.

По чистом приносу упоређеном с ражи.

Албрехт Блок (Бреслава 1830) покушао је, да избегне несигурност у свођењу приноса на новчану колебљиву вредност, те је поступио са свим друкчије, није узео новац, већ вредност ражи за основицу. Вредност ражи, при упоређивању са другим усевима, изналази упоређивањем новчане вредности 1 hl. ражи са новчаном вредношћу других усева.

Али ни сразмера вредности ражи, спрам осталих усева, није у разним државама и пределима константна (стална.) Тамо на пр. где је раж, главна хлебна храна становништву, добиће се рачуном сасвим друкчије вредности ражи, но онамо где на место ражи долази пшеница, или као код нас проја (кукуруз).

МЕТОДА БЛОКОВА

Блокова класификација за њиве.

Одбитци, који се имају чинити од укупног приноса.

Класе њива	Укупни принос по хект. у пов. товар. ражи	Класе трошкова — расхода				
		I	II	III	IV	V
		у постотцима (процентима)				
Класа I а	30	50	$52\frac{1}{2}$	55	$57\frac{1}{2}$	60
„ б	$28\frac{1}{2}$	51	$53\frac{1}{2}$	56	$58\frac{1}{2}$	61
„ II а	27	52	$54\frac{1}{2}$	57	$59\frac{1}{2}$	62
„ б	$25\frac{1}{2}$	53	$55\frac{1}{2}$	58	$60\frac{1}{2}$	63
„ III а	24	54	$56\frac{1}{2}$	59	$61\frac{1}{2}$	64
„ б	$22\frac{1}{2}$	55	$57\frac{1}{2}$	60	$62\frac{1}{2}$	65
„ IV а	21	56	$58\frac{1}{2}$	61	$63\frac{1}{2}$	66
„ б	$19\frac{1}{2}$	57	$59\frac{1}{2}$	62	$64\frac{1}{2}$	67
„ V а	18	58	$60\frac{1}{2}$	63	$65\frac{1}{2}$	68
„ б	$16\frac{1}{2}$	59	$61\frac{1}{2}$	64	$66\frac{1}{2}$	69
„ VI а	15	60	$62\frac{1}{2}$	65	$67\frac{1}{2}$	70
„ б	$13\frac{1}{2}$	61	$63\frac{1}{2}$	66	$68\frac{1}{2}$	71
„ VII а	12	62	$64\frac{1}{2}$	67	$69\frac{1}{2}$	72
„ б	$10\frac{1}{2}$	63	$65\frac{1}{2}$	68	$70\frac{1}{2}$	73
„ VIII а	9	64	$66\frac{1}{2}$	69	$71\frac{1}{2}$	74
„ б	$7\frac{1}{2}$	65	$67\frac{1}{2}$	70	$72\frac{1}{2}$	75
„ IX а	6	66	$68\frac{1}{2}$	71	$73\frac{1}{2}$	76
„ б	$4\frac{1}{2}$	67	$69\frac{1}{2}$	72	$74\frac{1}{2}$	77
„ X а	3	68	$70\frac{1}{2}$	73	$75\frac{1}{2}$	78
„ б	$1\frac{1}{2}$	69	$71\frac{1}{2}$	74	$76\frac{1}{2}$	79

При том рачунато је, као у *најмању руку*, онда, кад одбитци износе 50%, да су се поједине врсте газдинских трошкова, у тој цифри, односиле као што иде:

1). На издржавање стоке за рад, заједно са негом и запрегом, процената 14

2). На потребан разноврсан ручни рад, процената . . 8

3). На потребно семе за сејање, процената 6

4). На потребно ђубрење њиве, процената 14

5). На трошкове администрације, обдржавање зграда и инвентара, процената 8

у збиру од укупног приноса процената 50

У свакој класи предвиђена су по 2 реда (а и б) боље и горе земље (иста класа, под једном ил' другом маном).

Поред тога Блок, да би му метода била тачнија, утврђује и одбитке, у постотцима за њиве и за ливаде, што се морају чинити поред горњих главних одбитака на трошкове још и на сувишну даљину њихову од дома — т. ј. за сваких 500 метара, преко нормалне мере од првих 500 метара.

За њиве и ливаде износе ти одбитци:

За класе трошкова — одбитака. —

	За I		За II		За III		За IV		За V	
	од I	до X	од I	до X	од I	до X	од I	до X	од I	до X
За њиве	3·0	4·9	3·2	5.1	3·4	5·3	3·6	5·5	3·8	5·7
За ливаде	1·0	2·8	1·1	2·9	1·2	3·0	1·3	3·1	1·4	3·2

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА И ЂАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 36. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЊА 5. СЕПТЕМБРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

ГАЈЕЊЕ ОЛАЈНЕ РЕПИЦЕ.[1]

Олајна репица спада у уљасто биље и гаји се поглавито за зрно, које даје уље за гориво и подмазивање машина и разних других справа, а кад је добро пречишћено може се и за јело употребити.

Ње има две врсте: *права репица* и *сурепица*, а од обеју *озима* и *јара*. Озиме су одлике много родније, зато се поглавито и гаје. Јаре или пролетње сеју се тамо, где озима лако измрзава, или се из других узрока она не може сејати.

Олајна репица успева добро свуда где успева и озима стрм. Захтева добро обрађену и јаку земљу, но не може се одржати на одвећ сувим (плитким) земљиштима као и оним која су подводна. У колико је поднебије влажније у толико боље успева.

Припрема земљишта мора што боља и савршенија бити, јер олајна репица је доста оскудна у жилама, може се казати да су њене жиле врло мало развијене и разгранате, па с тога земљиште мора што урађеније и ситније бити.

Најбоље успева по ђубреном угару. Но данас се из економних разлога тај плодоред напушта, те се репица сеје после пићног биља. Но пићно биље мора се што раније покосити и изнети са њиве, па одма приступати орању. Прво орање као обично, нек је плиће, а друга два дубље. Најбољи предходни усеви јесу црвена детелина, зелено покошено жито, елда, луцерка и т. д.

Ђубрити ваља што раније и то са зрелим стајским ђубретом. Обично се ђубре извезе на њиву, разгрне и заоре одмах по жетви или косидби предходећег усева, а то бива или треба да буде најдаље до светог Илије. И вештачка ђубрива су за њу добра, но их ми, док се опитом не уверимо о времену, количини и смеси, за сада не можемо препоручивати. Она су сувише скупа, те не можемо да их тако лако препоручујемо.

Главна је ствар обратити највећу пажњу на обраду земље. Наше су земље, као што смо то у више прилика казали, још богате и неиспошћене, јер су плитко оране. За репицу треба дубље орати и земљу што боље разрадити. Но, како би ми наглим дубоким орањем изнели на површину неплодну здравицу, која за кратко време од 1—2 месеца не може постати плодна и за пораст биља подесна, а потребно је земљу продубити, то морамо прибећи другом средству и начину, а то је *подривачу* и *подривању*. Зато свакоме оном, који хоће да гаји олајну репицу препоручујемо да набави према своме земљишту (односно његовој спојитости) добар подривач. С њиме ћемо продубити орницу а нећемо мртвицу-здравицу на површину изнети и тако ћемо земљиште обрадити како треба да је обрађено за репицу.

Подривач иде одма иза плуга. Сам за се не даје жељене користи, или управо, бескористан је. Одмах иза плуга, у истој бразди треба и подривач да иде. Подривање треба предузети у другом орању — јер треће је орање спрема земљишта за сетву.

Олајну репицу најбоље је сејати у *врсте* сејалицом машином. Употреба ових машина у нашем занемареном газдинству у опште, била би велики напредак, али при гајењу олајне репице она би била од двогубе користи. Олајна репица не само што се мора плевити, но она се још с јесени мора и огрнути. Подлежући *сувомразицама*, ми је морамо с јесени (Октобра или Новембра) загрнути, било то руком или *огртачицама*. Али ову радњу можемо само онда извршити, ако је репица посејана у *врсте*. Но пошто ниједан наш пољопривредник не само што нема но и не зна за сејалицу, то морамо сејање извршити на сачму. Па с тога, треба земљише да добро обрадимо, од корова очистимо, да га неђубримо са незрелим ђубретом и да репицу плевимо.

Нега репице састоји се главно у томе, да је плевимо и огрћемо. Но пошто ми за сада не можемо је и огртати, јер ћемо је на сачму сејати, онда само плевлење.

Али пошто је репица не само сигурнија од мраза, када се у јесен загрне, но је много роднија када се у врсте посеје и преко лета (до времена њеног цветања) праши и огрће, то свима онима, који хоће да је гаје, препоручујемо да набаве сејалице. За сада ми се не можемо упуштати дубље о сејалицама, али ћемо једном од првих прикика о томе нарочито проговорити и препоручити ону машину сејалицу, која је за све наше односе најподеснија.

Зимња репица као и сурепица, сеје се у најранију јесен, Августа месеца. На један хектар треба семена 10—25 литара. Врсте треба да су на добрим снажним земљама у размаку 40—60 см. једна од друге, а на лошијим 30 см. Од времена клијања па до зрелости вотребује 2.300—2.500 степени целз. топлоте. За семе се најрадије узима холандска и руска; но и мађарска, нарочито пролетња, по нашем сопственом искуству, јесте врло добра одлика.

[1]) Одговор на многа питања упућена на Срп. пољопр. друштво за упутство о гајењу репице олајне.

Семе се баца у земљама тешким и влажним 1½ до 2 см. дубоко; при сувом времену и растреситијој (прхуљи) земљи до 3 см. По сејању треба земљиште ваљати, кад је време и земља сува, и то глатким ваљком. Ово с тога чинимо, да би семе што пре никло.

У случају да нам озима репица угине, може се исто земљиште засејати или озимом сурепицом, или с пролетњом. Но у свима случајима, треба на то гледати да семе буде довољно и равномерно дубоко бачено. С тога је прека потреба, да се земљиште пре сетве добрим гвозденим дрљачама измрви и уравна, па онда да се семе сеје. Ако сејемо сејалицом, онда треба, као што напред рекосмо, само глатким ваљком ваљати; али ако сејемо на сачму, нужно је семе не дрљачом но трновом брапом завлачити и онда ваљати. Али пре свега нека је земљиште што боље изситњено и уравњено дрљањем гвозденим дрљачама.

И за огртање, прашење репице имају нарочите справе. И о њима ћемо проговорити доцније, кад будемо говорили и о сејалицама.

Жетва репице наступа концем Маја месеца. То је први род у опште, и зато што она подносећи ђубрење са стајским ђубретом, оставља довољно јаку земљу и довољно времена за обраду земљишта. С тога пшеница после ње најбоље успева.

Но све друге радње око репице нису ни у пола тако важне као што је њена жетва. Који је год гајио репицу, знаће да њене меунке врло лако пуцају, прскају и да већи део зрна (плода) остане на њиви. Жетву репице треба онда предузети, кад зрно почне добијати *тамну — затворену боју и кад су меунке још у неколико зелене.* Жњели је или косили, морамо је оставити два до три дана на њиви да дозри и да се осуши. Но пошто од времена кад почињемо жетву зависи у главном доходак, то морамо свима оним који је буду гајили најозбиљније препоручити да жетву благовремено одпочну и да је врше *за време ноћи, а никад и ни под који начин, дању, кад је жма.* Најбоље доба је од ране зоре па до 8 сахати изјутра и увече од заласка сунчевог, па докле се може. Ако је жањемо преко дана, можемо сигурни бити да ће нам род бити за ¼ до ⅓ мањи. А то би била велика штета.

Кола, у којима будемо преносили репицу на гумно, морају бити постављена или застрта платном или поњавама, како би очували оно зрно које се при превозу искруни и из меунке испадне. Нека нико и не мисли гајити репицу, ако је хоће превозити на обичним колима. Меунка репичина врло лако прска и зрно из ње испада такође лако. У једним колима, овај испадак може изнети и до 30%.

Зрна репичиног добија се просечно по једном хектару 15—20 мет. центи; но на добрим земљама, благовременој жетви и чувању при превозу, често износи и 30 мет. центи.

Узмемо ли да је репица увек са 3—4 дин. скупља од пшенице, онда излази да је врло користно и *гајити је.* Само морамо приметити да она на једно и исто земљиште може доћи тек четврте године (као и лан). Чешће сејање — ужи плодоред, она не подноси.

Врши се обично с коњима и вршидба је врло лака и брза, пошто њене меунке саме пуцају при мало јачој топлоти сунчаној.

Слама се може употребити за простирку или за гориво.

Рад. С. Бојић

ПЧЕЛЕ НА ЗИМОВНИКУ [1]

СЕПТЕМБАР и ОКТОБАР

Припреме за узимљавање — Зимница, потешњавање кошнице — Цветни прах — Ревизија пред храњењем — Нарочита нега вештачких ројева за запат — Последњи радови.

Добро узимљавање, то је испит који пчелар полаже, о својој способности и умности: испит његове пчеларске вештине.

Припреме за узимљавање.

Узимљавањем, називају се све операције, које пчелар предузима, са својим кошницама, у циљу да их преко зиме одржи и очува.

Припремни су радови, за узимљавање, који могу бити од највећег значаја, ако се благовремено предузму: одузимање сувишног саћа, преглед кошнице, да се види, је л' матица у животу, осматрање зимнице у кошници и њено попуњавање.

Снабдевање кошница са њиним зимњим покривачима — утопљавање — чишћење подњаче и затварање лета, то су последње операције при узимљавању.

Ми ћемо говорити о овим обадвема групама послова, у свима нужним појединостима.

Почетник ће добро урадити, ако не занемари ни једну од ових мера предосторожности, јер ће на тај начин осигурати опстанак својим пресадима преко целе дуге зимске сезоне, у толико више, што је за њега по готову немогуће, учињене погрешке доцније да поправи и отклони.

Зимница, потешњавање кошница.

Гди зима раније наступа, не сме се одуговлачити са главном ревизијом кошница, коју треба предузети најдаље у половини Септембра месеца, кад треба и зимницу, у колико је потребно, попунити и појачати. Ако се с тиме и даље одуговлачи, може нас ладноћа ил' рђаво време изненадити и онда ризикујемо, да шећер, којим прихрањујемо, због недовољне топлоте, не ће моћи пчеле више да поклопе у ћелијама.

Даље, покадшто одвећ јако хранење, поред свију предузетих мера предострожности, изазива у кошницама обнављање лежења и извођења црва, што би могло имати рђавих последица, кад би га ладноћа задесила и прекинула.

На послетку, пчеле ће тако добити времена, да могу дату им храну по разном саћу да поделе према своме нахођењу и да је сместе на оном месту, које

[1]) Доносимо као оглед из „пчеларства" што га је израдио Свет. Љ. Гавриловић. Право пчеларење т. ј. цео практички део, преведен је нешто слободније на српски, из Бертрановог дела: „*Вођа на пчеланику*" (Conduite du Rucher). Овај је део подељен на месеце, како који посао на пчеланику, пада, у једном ил' другом месецу, те да се почетнику олакша преглед тих послова и да их према упутима овог пчеларства, може и сам, увек у право време предузимати и вршити.

Овај салањи одељак који говори о узимљавању пчеле, пада таман, у месеце, који су пред нама, те је тако и за читаоце „Тежакове", сувремен.

Уредн.

изберу као најзгодније, за њих, те да је могу одатле дохватати из свога клупчета, у које су зими окупљене.

Пчеле не седе радо на заклопљеном сату, већ се чешће групишу у близини лета а мед посмештају са стране, иза и изнад свога грозда — места на ком окупљене седе.[1])

Према мери, у којој околне ћелије с медом испражњују, оне се са целом масом неприметно помичу на више или позади, према облику саћа или кошнице.[2])

Да би могли оценити потребну количину зимнице — меда — можемо се ослонити на следеће податке: три квадратна десиметра сатне површине, са обадве стране сата заједно, садрже од прилике један килогр. меда; сат велики 12. квадрат. десиметара, потпуно попуњен медом, биће тежак четири килограма.

За зимницу намењен шећерни раствор, мора бити што гушћи (види Април: *Шећерни раствор*). Да се не ушећерава — не скристалише — треба му додавати 15—20% меда.

При храњењу има се увек губитка — мањка — од првобитне количине; тако да треба рачунати 11 до 12 кгр. шећерног раствора, те да се добије 10 килограма поклопљене зимне хране. Ако је икако могуће, треба се постарати, да се за једну ил' две ноћи, цела потребна количина зимнице у саће нанесе; тиме се обично спречава обнављање лежења први, јер се у том тренутку све ћелије у кошници заузму спремањем зимнице.

Пре но што пчелар спремљену храну да кошницама, треба да је све пчелом непоседнуто саће повадио из њих. Ако у саћу има нешто заклопљеног меда онда га треба обесити иза преграде, те да га пчеле испразне и очисте

Оне сатове, у којима се тада нађе само поклопљеног меда, треба сачувати за пролеће, у каквом склоњеном топлом месту; ако се изложи ладноћи ил' влази мед ће поросити кроз заклопац на ћелијама.

Пресад, који је покрио један сат велики 11—12 квадратних десиметара, покриваће зими, према својој јачини, пет до девет сатова. Ако се грозд пчела у Октобру, пружа само на четири сата, онда је тај пресад врло слаб. Али ако је већим делом састављен из младих пчела а има и младу матицу, онда се с успехом може зазимљивати, само ако је кошница иначе у реду и ако је храна добре каквоће. Извесне летње ил' јесење врсте меда, које су постале од воћног сока, од медљике створене лисним ушима, важе као мање здраве но пролећни мед, ил' добра шећерна вода.

[1]) Сигурно у кошницама са оквирима великих размера — као што су Доданове. Иначе се пчеле зими не накупљају радо близу лета, већ ближе средини кошнице.

[2]) Кад у дуплим кошницама оба лета у близу стоје, онда се обадва пресада наместе на заједничком предградном заду, који их раздваја, јер тако је обојима понајтоплије: свака група тад заузме облик полукугле. У овим кошницама, зимница је друкчије подвљена, но у једноставним кошницама, где сваки пресад потпуну куглу обрајује а око себе је наслагао зимницу. Пчеле у дуплим кошницама, мање хране троше, јер и мање топлоте производити морају: а за тим је и површина, која се раздађује око грозда, сразмерно мања. Али ако је у обадве кошнице, велика неједнакост у погледу на јачину пресада онда је то више од штете, но од користи, што оба роја, један до другога леже (по испитивању Крамера).

Пчелари амерички, који имају муке са узимљавањем пчела, истресају овај рђав летњи и јесењи мед, па га замењују пролећним, или са шећером. Они сигурно, не би то чинили, да немају добрих разлога за то.

Да л' је боље, у јесен, само онолико саћа оставити с храном у кошници, колико пчеле поседну а одвојити их преградом, или оставити у њој већи број саћа без преграде? Бертран тврди, да је први начин кроз петнајест година практике његове, показао се бољи. Но с друге стране и други начин, има својих привржника па је и сам Бертран са неколико кошница чинио покушаје, кроз две последње године и није постигао рђаве резултате.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

НЕШТО О ПОЉАЧИНИ.

Кад се ко жали на какве тешкоће, на које наилази у раду и животу, однах му се приписује слабост.

Ја сам одсудно противан таквоме суду, али сам га увек имао пред очима, те сам се добро чувао, да се у „Тежаку" не пожалим на незгоде, које практичном економу стоје на путу да правилно развије свој рад.

Како сам се до сад уздржао, уздржаћу се и од сад, да бих од једаред могао читав низ сметњи изнети; али се овом приликом не могу уздржати, а да из тога низа изнесем једну ствар и сувише ситну, која при свој својој ништавости показује кроз колико незгода економ, и у опште пољопривредник, пролази.

Ствар је у овоме:

По закону о чувању пољских имања, чувар пољских имања („пољак" — како се обично зове) плату своју прима из општинске касе. Њему је законом закраћено да плату наплаћује од сопственика имања, како је дотле обичај био.

Према томе чувар се има погађати с општином и од ње се за чување поља и пољских имања наплаћивати; с другим апсолутно нема ништа. И не само да нема, него према тако јасном законском пропису, пољски чувар у име плате своје ни од кога — осем од општине — не сме ни пребијене паре заискати.

Тако је у теорији. У практици је сасвим другаче. Ја ћу испричати шта се са мном дешава.

Ја имам у суседној општини, у једном истом пољу, њиву и ливаду.

Кад будем ливаду покосио и упластио, па с колима дођем да превлачим, на једаред изађе пред-а-ме пољски чувар.

— Молим те, Драгиша, ја сам дошао...

И онда се стане чешати иза врата.

Знам за шта је дошао, али од све муке хоћу да проћосам

— А што си, брате, дошао?....

— Да ми платиш пољачину....

Шта му знам? Ја се не могу с човеком тући, морам му дати. Општина је с њим погодила да чува поље, па да од свакога неплати по динар од парчета земље, ја ли по пласт сијена ја ли по врећу жита....

Извадим му динар и дам....

После дођем на њиву да берем кукуруз. Оберем га, окомим и почнем товарити. Док ето ти опет пољског чувара с врећом преко рамена, те ће пред кола.

— Шта ћеш ти, море? упитам га ја.

— Ја, ето дошао....

— Знам да си дошао, али зашта, брате?..

— Па да ми даш пољачину...

— Дао сам ти један пут...

— Јес, оно си ми дао за ливаду, а сад да ми даш за њиву..

— Е, богме, не кујем ја динаре; не могу више да дајем...

— Добро, ако неда'ш, ја ћу узети врећу жита..

На онда седне код хрпе и стане крунити кукуруз, да наслаже пупу врећу. Видим да ће ме то више стати, извадим динар и дам му.

Ово је истина ситна ствар, али она с другима у друштву чини големо зло пољопривреднику. У осталом, нико није нашао динара на путу да их даје, *кад их по закону не мора давати.*

Против овога незаконитог наплаћивања жалио сам се 1891 године среском начелнику, али никакве вајде.

Ове 1893 године жалио сам се сталном окружном одбору, па ипак никакве вајде.

А данас, кад ми пољак опет долази на ливаду на иште динар, пишем ове ретке нек се објаве у „Тежаку", не би ли наше министарство народне привреде прекратило ово противзаконо наплаћивање, које врше чувари пољских имања

Заборавио сам казати да се ово, што се наплаћује, зове *пољачина*, т. ј. плата пољакова.

Д.

ПУШТАЊЕ КРВИ.

Пуштање крви било је од вајкада не само код људи, већ и код животиња једно важно лековито средство и употребљавано већ у стародревних народа. О пробитачности и шкодљивости пуштања крви много се препирало у току времена. У опште може се казати, да је ова операција била више злоупотребљавана, но што је користи принела; јер готово у ниједно време није се о њој стварно судило и размишљало. Час беше преко мере хвалисана, час опет са свим презирана и одбачена, и ово неизвесно стање трајало је све док није ово питање почело занимати и људске и сточне лекаре, који на основу резултата, добивених опитима, не само корист пуштања крви признаше, већ и против безкорисног трошења крви усташе.

Под пуштањем крви разумемо одузимање веће или мање количине крви из тела животинског помоћу отварања једног крвног суда (жиле), у цели брзог уклањања каквог смртоносног стања.

Као што је већ поменуто, пуштање крви беше много злоупотребљавано и готово није било болести, против које се није препоручивало. И дан данас се од непозваних приступа пуштању крви у случајевима, где нема никаквог смисла, услед чега се често много нашкоди дотичном живинчету, или крв се пушта у намери, да би се болести предупредиле. Треба пак имати на уму, да је пуштање крви само једно палијативно средство, и да се њиме болести не могу спречити, јер се пуштањем крви узроци болести не даду уклонити. И кад узроци, нпр. назеби и даље на животинско тело упливишу, онда можемо животињи још толико крви одузети, болест ће се ипак развити.

Кад се дакле препоручује пуштање крви и кад је корисно?

Има врло мало болести код којих је заиста корисно пуштање крви. Корисно је наиме пуштање крви у свима оним случајевима, где постоји велика навала крви на појединим органима. Управ живот спасавајуће дејство има пуштање крви код едема и конгестије плућа (навала крви у плућама). Ова болест као и навала крви у мозгу једине су болести, код којих је пуштање крви врло корисно и неопходно потребно.

Да би пољопривредник, који не може увек позвати марвеног лекара, знао под којим се знацима појављује навала крви у плућама и у мозгу и у којим случајевима са пуштањем крви не треба оклевати и дуго чекати, то му у следећем дајемо кратак опис ових болести.

Навала крви у плућама наступи обично непредвиђено, изненада. Животиње дишу тешко и брзо, удишу 60—80—100 пута у минуту. Поздрве су им јако разширене, видљиве слузокоже носа и очију јако црвене. Често се може приметити и крволиптење из носа као и пенасти носни излив. Поред тога кашљуцају животиње. Било је убрзано.

Ова болест увек брзо пролази и не траје дуже од 12—24 сахата, и живинче или оздрави за то време или угине, што врло често бива, или из овог стања развије се запалење плућа.

Најчешће се разболевају коњи и говеда од навале крви у плућама и то опет најлакше добро урањена грла, нарочито у летње доба за време врућина и после јаког напрезања. Сем тога бива узрок овој бољци и удисање ладног и врућег ваздуха као и оштрих гасова.

Навала крви у мозгу такође обично брзо наступа и то код коња услед јаког напрезања при брзом јахању, теглењу и обучавању у јахању и теглењу, а код говеда и оваца и приликом транспортирања на жељезницама. Даље могу навалу крви у мозгу произвести велике летње врућине, запарне, влажно — топле штале као и назеби услед нагле промене у температури.

Животиње, које се разболу од навале крви у мозгу, постану немирне, узбуђене. Коњи бију ногама, шкрипе зубима, хрже, тресу главу, врло су плашљиви и према додиру и светлости веома осетљиви. Говеда постану као дивља, боду, сруше се често и на земљу и добију грчеве; шкрипе зубима а из устију теку им пенасте слине. Зеница очију је у такових животиња сужена, поглед смућен. Лубања је топлија но обично, било и дисање убрзано. После кратког трајања (¼ сахата) узбуђености наступи нека затупљеност. Животиње постану дремљиве, тупоглаве, оборе главу или наслоне ју на јасла или какав други предмет. Поглед им је укочен, држе ноге у неправилном положају и колебају у ходу. Мокрење и балегање је успорено, зеница раширена.

Пуштање крви препоручује се даље и код запалења мозга, можданих опна, плућа, грудне марамице, срчане кесе, трбушне марамице и црева, али само у почетку болести, док је запалење још у развијању, то јест првог или најдаље другог дана разболевања. Постоји ли пак запалење већ неколико дана, онда пуштање крви ништа не помаже, јер је запалење већ почело образовати ексудат, који се пуштањем крви не може уклонити, већ се тиме животиња још већма слаби и с тога још теже преболи.

Штетно је и много уобичајено пуштање крви код суждребних кобила и стеоних крава. Развитак ждребета односно телета у материном телу зависи од крви, коју фетус добија од материног тела помоћу артерије пупка. Ако се суждребној кобили или стеоној крави 3—4 недеље пре ожбдребљења односно отелења већа количина крви одузме, онда мора да буде и развитак фетуса све дотле непотпун, док се крв опет не надокнади. Оскудица у крви, која наступи услед одузимања веће количине крви, дражи живце на покретање и осећање, због чега се фетус почне кретати, при чему се лако може десити, да заузме неправилан положај, што онда порођај врло отежава.

Колико треба пустити крви? Ово зависи од тога, да ли је дотична животина у добро урањеном стању или је мршава и изнурена. Искуство је показало, да је најбоље кад се коњима пусти 4—6, говедима 5—8, свињама 0·5—0·75 и овцама 0·3 литара крви.

При пуштању крви треба нарочито на то пазити, да крв у што већој количини и што брже из отворене вене одилази. С тога има пуштање крви само из већих вена смисла и хасне. Код коња и говеда, па и код оваца и коза пушта се крв на врату, из леве или десне вратне вене, која лежи у вратном жлебу. Код оваца може се крв пустити и на репу или из ушију. Свињама пак се пусти крв на тај начин, да им се одсече један део репа или се уво разреже на врху.

Сам начин пуштања крви врло је прост и не захтева какву особиту вештину. Код пуштања крви на врату, најпре се ошиша длака на оном месту, где се крв има пустити. Затим се вратна вена (жила) притисне прстима да што боље одскочи и онда се помоћу шпенера или флите отвори.

О. Репић.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊА ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. Ђ. Гавриловића

(НАСТАВАК)

Да се одреди најкраћим путем количина ђубрета, која свакад њиви према томе припада, важе следећа правила заснована на општим економским околностима:

1) Њива даје стоци за исхрану сламу, а она јој се ни у што не урачунава.

2) Стока се не може одржати искључиво храњена сламом, или бар не може давати икакве користи, т. ј. не може ништа производити. По томе мора стока добијати и сена или другог каквог заменика у исхрани и то најмање за $^1/_3$ од количине сламе што се на храну троши. На 1500 кгр. сламе мора се дакле рачунати најмање 500 кгр. сена.

3). Сено или другу храну стока нам плаћа својим радом, или производима њеним. Али ђубре што се добија враћа се у ђубрету њиви, за употребу сламе од стране стоке.

4). Вредност чисте користи, урачунава се ливадама и пољима за производњу сточне хране и по томе се њихова вредност срачуњава.

Пабстова економска класификација.

Пабст покушава за различите врсте земаља, да определи просечно стање приноса најобичнијих стрмнина, заједно са обичним маунастим биљем и обичним биљем зе исхрану стоке, али у исто доба признаје слабу страну таквих података. На величину приноса појединих усева и на размеру приноса једних спрам других, знамо да најјаче утичу месни и општи положај и клима, за тим начин газдовања и обрађивања, заједно са плодоредом и каквоћом земље.

Морамо предпоставити, да ће једна и иста земља за пола или за целу класу морати ниже да дође, кад је месни ил општи положај ма у чему неподесан; докле обрчтно бољим обрађивањем и ђубрењем, или услед других повољних прилика, могу приноси сразмерно и далеко већи да буду, но што је то просечно прорачунато.

Класа и ред	Општи карактер	Физичка класификација	Дубина, здравица и положај	Оврада	Усеви	Обично назвање	Просечна вредност 130—0
Кл. I А	Јака, богата, у сваком погледу земља без мана. Долинска земља 1. год. пшен. 26,40 4. „ „ 22,20 хектолитара	Хумусна глина, хумусна лапорњача и глинаста још боље лапораста хум. земља.	*Дубина:* најмање 30, гдешто 45 см. *Здравица:* при довољној дубини пропустљива најбоље ако је кречна, на сваки начин отворена, пропустљива и оцедита, да се мочар не накупља. *Положај:* раван и низак, али доста висок, те да је заклоњена и заштићена од поплава и подизања воде из река.	Већином тешка, на мочарн. и сушном времену врло тешка, повремено и немогућа.	Пшеница за њом и јечам (већином у зрну није потпуно развијена а љуска доста тврда), пасуљ, репица, трговачко биље сваке врсте, у угар и као припрема за жито. Строг плодоред непотребан; много трговачко биље може да успева узастопце, само ако коров не преовлада.	Богат хумусни муљак, ванредно плодна пшенична земља.	117 100 до 130 и више
Б	Висинска земља 1. год. пшеница, 4. „ заједно 39,60 хектол.	Богата глинуша, богата глинаста и иловачна лапорњ.	*Дубина:* 30 и више см. *Здравица:* пропустљива, отворена и равномерна. *Положај:* раван, безводан, хоризонталан или благо нагнут ка југу или истоку.	Није тешка, ал' се мора погодно угарити и орање пажљиво површити.	Пшеница а за њом одмах и јечам са особито добрим зрном; маунасто биље, све трговачко биље, детелина и луцерка изредна.	Пшенич. земља I кл. изванредно плодна.	112 100 до 125
Кл. II А	Што се обично назива пшеничном земљом I кл. Долинска земља 1. год. пшен. 24·20 4. „ „ 19·80 хектолитара	Кад земље прве класе имају какву ману, која укупни принос смањује као рђава размера механичког састава или кад накупљена киселина од хумуса, недовољна дубина орнице, наподесна здравица сметају потпуном развићу, као и онда кад они немају довољно заштите од сувишне мокроте, или кад је због тога обрађивање отешчано.					95 (72 до 100)
Б	Висинска земља 1. год. пшен. 17·60 4. „ „ 19·80 хектолитара	Глинуша мање ил' невгодније ублажена с применом креча и песка или с мање хум.	I кл. с орницом плићом, неподесном, маом глиновитом здравицом, влажним положајем, неподесним нагибом.		Пшеница и за њом јечам бољи но на долинским земљама. Врло добро успева маунасто и трговач. биље. Богат принос детелински, ал' она чешће измрзне.	Обично се зове пшен. земљом I класе.	87 (72 до 100)

Класа и ред	Општи карактер	Физичка класификација	Дубина, здравица и положај	Обрада	Усеви	Обично назвање	Просечна вредност 130—0
Кл. III	2. год. јечма 19·80 5. „ „ 17·60 хектолитара	Иловача и песковита иловача са нешто креча и довољно хумуса	*Дубина*: орница с ђубрењем до 30 см. *Здравица*: пропуст, али ако је у орници мало глине, онда не сасвим пропустљива. *Положај*: истина безводан, али за више песковиту ипак влажан и раван.	Лака; ретко да време гради велику сметњу.	Пшеница одмах по ђубрењу, али раж сигурнија и већи просечни принос одбацује; јечам после пшенице са особито добрим зрном. Маунасто трговачко биље, кореново биље (репе и кромпир); лан особито добар испада. Детелина и нарочито луцерка, вад је и здравица истоветна. Плодоред врло много помаже, одмора земља не потребује	Јечмена земља I кл. блага иловача, богата средња земља.	71 у влажном положају и са доста примесе у глини: 56—80; у сувом положају и са више песка: 46.
Кл. IV.	1. год. пшеница 15·40 хектол.	Глиновита земља. Није довољно са хумусом снажна и трошна.	*Дубина*: Орница већином плитка, због тешког орања. *Здравица*: често непропустљива. Песковита здравица јако је поправља. *Положај*: топал, сув положај и нагиб поправља је, ладан и влажан, као и бреговит погоршава је.	Тешка, само на згодном времену подесна. Угарење и орање пред зиму врло влажно.	Пшеница и овас; јечам није тако сигуран. Од маунастог биља: пасуљ и грахорка (вика). Детелина само у смеси трава за једногодишњу сенокошу, јер се иначе брзо отрави. За окопавине мање добро, изузузев сточну репу. Плодоред без великог угара већ тежи.	Пшен. земља II класе или слаба пшенична земља, тешка и чврста земља.	46 30—56
Кл. V	2. год. јечам (други усев по ђубрењу) 12·10 хкл.	Пескова иловача са $1^1/_2$—$3^0/_0$ хум.	*Дубина*: различита *Здравица*: иловача, боље непропустљ. по песков. ил' кречна. *Положај*: влажан и низија, али онај бољи је кад се не може мочар да накупља.	Врло лака и на њу погода (какво је време кад) не упливише.	Раж, јечам друге године по ђубрењу, вад је мало ђубревита на место њега: овас. По угару гра није сигуран, јер лако пати од суше. Окопавине а нарочито сточна репа, прилично. Детелина на сушном времену рђава, само у ђубреној и чистој њиви одмарање потребно, јер дугогодишње и чешће орање гради је одвећ растреситом. Плодоред са великим угаром јако је подиже.	Јечмена земља II кл. или слаба јечмена земља.	33 24—45
Кл. VI. A	2. год. овас 17·60 5. „ „ 15·40 6. „ „ 13·20 хектолитара	Глинуша са мало хумуса или крупно-зрнаста, често врло гвожђевитом здравицом и влажним положајем, киселим хумусом. А и кл. IV са оскудицом на хумусу или рђавим положајем.	*Дубина*: већином по све плитка. *Здравица*: непропустљива или затворена, збијена.	Попритешка Лака.	Озимица рђава, пшеница гдешто боља но раж, али не успева без јаког ђубрета. Јечам не. Поглавито овас, даје добар принос. Други усеви не успевају. Систем газдовања: трећачење са чешћим сејањем овса (тј. 1 год. угар n год. овас (овде) па n год. поливадити).	Тврда, оскудна брежна земља, пшенич. земља III кл. влажна овсена земља. Ладна земља, кисела и мочарна земља. А и блатиштна полутресетна зем. (макишка).	22 16—29
B	2. год. овас 11·— 5. „ „ 8·80 8. „ „ 7·70 хектолитара	Иловач. пескуша са мало хумуса.	*Дубина*: већин. плит. *Здравица*: песковита *Положај*: сув.		Раж и овас ил' ељда. Са трећачењем, у ком се неколико година употребљује за испашу јако се поправља и склон и снага ове земље.	Лака овсена земља I кл.	18 16—24

Класа и ред	Општи карактер	Физична класификација	Дубина, здравица и положај	Обрада	Усеви	Обично назвање	Просечна вредност 130—0
Кл. VII	2. год. овас 11·— хектолитара	Иловачна пескуша са више песка, или мање хумуса, или горим (сувљим) положајем, но пређашња класа.		Лака и површна.	Раж и овас последњи ретко, или ељда. Трећачење с дужим одмарањем и испашом за овце за њу згодан систем.	Слаба овс. земља II и III кл.	12 9—15
Кл. VIII	1. год. раж 9·90 3. „ „ 6·60 5. „ „ 4·40 хектолитара	Пескуша но са више хумуса но обично, јачим ђубрењем и накупљањем других биљних остатака побољшања. Богата пескуша.	*Дубина*: 15 см.	Врло лака, често једно орање, но онда лако одпирев. страда.	Раж, јари раж и ељда. Неки сеју раж 3 године узастопце Најбоље је употребљавати је за испашу, преорати па посејати ељду ил' кромпир. После овог усева и раж.	Двогод. ражна земља.	8,7
Кл. IX	1. год. раж 7·70 4. „ „ 5·50 7. „ „ 4·40 хектолитара	Пескуша с мање хумуса. Мора добијати редовно толико ђубрета, колико му се у слами одузме, ил' толико торења добити, ако нежелимо да спане у хкл.		Лака и слаба.	Раж сваке три год.	Трогод. ражна земља.	8 6—9
Кл. X	Пескуша, која се никад не ђубри и сваке 6. 9. 12. год. једанпут се на њој раж посејати може; као њива нема никакве вредности; шта више, ако се труд и рад тачно срачунава, само губитак је резултат.			Само као пашњак за овце може имати вредност од тога али, да не обрасте у саму маовину, мора се по кад што, и ако је то очигледан губитак, преоравати и ма чим засијати, најбоље за испашу са каквом травом ил' са ељдом, те да се колико толико губитак и ако не увек потпуно накнади.			2,35

Исто тако може се десити, да је за једну врсту усева узет већи, докле за другога доста мањи принос, према томе да л' се једна земља може пре употребити за једну или за другу сорту усева; имено, према положају или др. околностима може принос маунастог биља, окопавина, детелине и т. д. бити далеко нижи, сразмерно рецимо спрам белих жита.

(наставиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Познати да ли је вино вештачки бојено.

Одредити боје којима се вештачки боји вино је врло тешко, и врло деликатно које само може да се уради у једном хемијском лабораториуму.

Међу тим има један начин кога може сваки употребити и помоћу кога може сваки видети да ли је вино, које купи, вештачки бојено или не.

Треба кувати вино од прилике једно четврт сата како би се истерао сав алкохол који се у њему садржи; за тим кад оће већ врење да почне онда се умочи у ту течност једно парче бела вунена конца. Ако конац остане бео онда је вино природно; ако ли се пак тај конац обоји, онда је то знак, да је то вино вештачки обојено.

— о.

Боја за маркирање оваца.

Према броју оваца за маркирање узме се довољна количина лоја и греје се. За то време у тако угрејани лој метне се пети део катрана и мало врло фино иситњеног ћумура. За маркирање ова се боја употребљава још док је врућа, а може да поднесе све промене времена. Сама пак вуна неће се ни мало испрљати, јер прање са сапуњавом водом раствара катран.

— о.

Да очувамо краставце дубоко узиму свеже.

Чим наступи ладно јесење време и могућност да мраз падне и да нам поништи краставце, онда треба најлепше и најздравије краставце одабрати и сасвим до вреже одкинути, како би имали што дужу петељку. Затим се краставци у чистој води од сваке нечистоће оперу али пажљиво да се не повреде и добро се осуше. Кад се осуше треба их беланчевином намазати свуда подједнако, да ниједно место не остане не намазано, јер сува беланчевина образује непобројни слој и подпуно брани ваздуху да допре до краставаца. Овако спремљени краставци повежу се на један јачи канап, али тако да се не додирују. На овај начин спремљени краставци одрже се до Божића у најбољем свежем стању.

Б.

ДОПИСИ.

Са пољопривредног збора у Ариљу.

После збора у Добрићи, пожешка подружина српског пољопривредног друштва, одредила је пољопривредни збор 15 ов. мес. у Ариљу за предавање о воћарству.

Овај збор и ако није био најбоље посећен ипак се може казати, да је заинтересовао велики број пољопривредника за бољи и напреднији рад око воћарства; а подружина је, опет, припремила себи боље земљиште, за даљу и успешнију радњу у овом погледу.

Људи из околине ариљске вредни су и готови да пођу за сваком напреднијом струјом; али највећа сметња коју подружина није могла предвидети, била је та, што тога дана у Ариљу беше вашар, па људи спречени које послом, а које оном вашарском уком, нису могли у већем броју доћи на збор.

Српско пољопривредно друштво као свакада, показало је и овога пута, да високо цени ове зборове. — Оно је на молбу подружине послало свога економа и способног воћара г. Светолика

Петковића, да на овом збору држи предавање на своје струке, и поучи пољопривреднике рационалнијем воћарењу.

Збор од 100 пољопривредника отворен је у 2 сата по подне, а отворио га је Средоје Крчединац економ из Латинце, напоменувши важност данашњег рада и користи од њега. Најпре је прочитао збору економа и надзорника српског пољопривредног друштва г. Светолика Петковића, па онда позвао збор да пређа избирању једног реду изборе себи председника. На предлог Средоја збор изабра г. Светолика Петковића.

Г. Петковић захвалио се збору на указаном му поверењу и одмах отвори своје предавање. Говорио је прво о нашем стању и важности воћарства, па онда прешао на развитак и успех воћарства у другим земљама. Навео је врлих напомену је Француску, која се својим воћарством бави више од Француске, а Америка, чије воћарство бања више прихода, него сам њени рудници, за тим мочварну и ледоводну Холандију, која је кредном руком поуздана, засађена најлепшим воћем и због тога постала чувена и т. д. Упитао је се: за што ми да не би подигли и усавршавали се у воћарству, кад оно доноси велике користи читавим државама, а имамо бољих услова за то?

После је опширно говорио:

1. О уплиу воћарства на народ с моралног гледишта. Овде је напоменуо да воћке треба на сваком месту, па и поред самих путева, засађивати: јер оне доносе велике користи целом селу, а нарочито путницима, који кроз дотична места пролазе.

2. О уплиу воћарства с гледишта климе.

3. О подизању воћа:

шта и колико уплишише на крупноћу плода;

производња из семена с погледом на подизање њима.

4. О берби воћа:

берба руком и моткама;

берба јабука, крушака, кајсија и њима;

5. О чувању воћа преко зиме.

6. О берби њима за сушење.

7. О пребирању и сортирању њима на десама, као и проце јавању до сушења.

8. О сушењу:

пећа топлота;

пажња на вентилацију — одвођење паре;

повишавање реке топлоте;

напоњење на воле;

пребирање;

мењање леса при сушењу;

последње сушење, пуштање хладног ваздуха.

9. О страним пушницама.

10. О справама за сортирање сувих њима.

11. О чувању сувих њима.

12. О прављењу јабуковаче:

од каквог се воћа прави јабуковача;

берба воћа за њу;

чишћење судова;

ситњење јабука;

пресовање;

сипање у бурад оцеђене шире;

остављање јабуковаче после прења; и

друго претакање.

Изазван питањима пољопривредника г. Петковић је говорио и о калемљењу. Препоручио је калемљење њиме мајдане на ценарину; јер окалемљена џенприка даје много крупнији и бољи род, него обична њима. Ова добра страна долази отуда, што је ценарина много богатија са живама, те кроз њих прима више хране. Пољопривредници убеђени тиме њима обећали су да ће још ове године опробати ово калемљење, јер у њих ценарина има доста.

Сем тога, говорио је још пољопривредника, између којих се најзише одликовао говор Мишка Сашића тежака из Свентице.

На послетку Никола Јовановић учитељ прочита поиме изложеног одбора, за среску пољопривредно-занатлиску изложбу у Пожеги, објасни важност ове изложбе и позва пољопривреднике да што више својих производа изложе... За овим је збор у најлепшем реду закључен.

Пожега, 16 авг. 1893 г.

Мих. М. Чолић

РАДИ ОБАВЕШТЕЊА.

Г. Никола Марковић у уводу свога чланка „О тежачком кредиту“ детаљно је се мога чланка „Земљораднички новчани заводи“, налазећи да сам ја успешно Шуица—Делича принцип самопомоћи и у свој нацрт правила унео врло тешке одредбе по кредит тежаков.

Веома сам захвалан г. Марковићу, што ми је примедбом својом дао прилике да дам неког обавештења о моме чланку и нацрту правила.

У првом реду изјављујем: да не припадам оној школи или оним људима, који су за принцип свој узели „laisser faire laisser passer“, а тако исто и да не бих нигда пристао на Шуица-Делича начело самопомоћи. Био сам и увек ћу бити за то: да држава својим, општим, средствима изведе организацију рада на начелу колективизма, а осуђивао сам и осуђиваћу досадање држ. живино дејање, које се своди на то, да је гласовити Черњишевски лепо рекао: „идеал садање државне радне јесте нула“!...

И у погледу тежачког кредита, ја делим мишљење с оним људима, који траже да тај кредит држава организује. Али, да најпшем чланак „Земљораднички новчани заводи“ и у њега унесем овај нацрт правила, мене није руководила та мисао: да би се са остварањем онога што сам изложио, решило питање о тежачком кредиту; али, видећи да сама држава и не покушава ма шта корисно предузети у економној радњи за добро народно, ја сам држио, да би се колико толико могло овим заводима помоћи земљораднику, који он га, кад сам писао овај чланак није могао рачунати ни на управу фонда. Нисам мислио да ће селаку помоћи само простим кредитом: интересирањем дужника новца; већ сам више рачунао на то: да му се помогне набавком боље стоке, савршенијих справа, алата, семеном, и обезбеђивањем да му трговац не узима у бесцење његове производе.

Па и све то ја нисам сматрао за главно. Све је то у мојим очима било споредно, и унео сам у правила просто да се тек нађе као неко предлазно стање савршенијем тежачком кредиту, који треба држава да организује. За главно сам ја сматрао оно, што сам ставио напослс, а то је: **куповање и груписање имања и стварање задруга инокосника и бескућника на њима.**

Ја сам за пољопривредникову потребу писао пре две године (биће скоро штампан у „Тежаку“) чланак, у коме сам препоручивао удружавање пољопривредника (рада и средстава). Да би се могла та удруживања остварити и пре, него што почне сама држава остваривати то удружење и спасоносно начело, сматрао сам да би ваљало употребити удружена средства. То сам изнео у чл. 28. правила, а разуме се, да би то требало још боље обрадити.

Дапше ме имања селачка на све стране продају, многој се радној снази отргну из руку радна средства. По мом мишљењу овакви земљораднички заводи треба та имања да купују, и да на њих наменитије задруге прошлих инокосника.

Овим би се постигле оне користи:

1. Имања не би прешла у руке богаташа.

2. Пропали селаци били би обезбеђени од гладне смрти, а њихова деца од недогледних беда.

3. Овај пример и бираче и послашке да предаду у брзо остварење ових и оваких задруга моћнијем фактору — држави.

Сматрајући да и сам г. Марковић, кога ја врло ценим, неће одрицати да сам ја морао на ове мисли доћи из простог тога узрока: што држава не ради ово што би требала да ради; а овај чланак писао сам за то што бих припадао оним људима који су против државног учешћа и подизању народног благостања

Пожега, 7. авг. 1893.

Драг. Н. Лапчевић.

САДРЖИНА: Чланци: Гајење озиме репице. — Пчеле на тиковини. — Нешто о подлачин. — Пушчане крви. — Критика система за оцењивања земала (наставак). — Вешешке. — Дописи. — Ради обавештења.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ ШТАМ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

Блокова класификација за сенокоше (ливаде)

Одбитци, који се имају чинити од укупног приноса сенокоша, према разној доброти сена, као и трошковима на израду и на изупотребу:

	Принос у сену по 1 хект. у тридесетима	Вредност сена у пред. ражи по пов. товарима	Класе расхода — трошкова. I	II	III	IV	V
			У ПОСТОТЦИМА				
Класа I а	100	28·58	15	17½	20	22½	25
» б	100	25·00	17	19½	22	24½	27
» в	100	22·22	19	21½	24	26½	29
» II а	90	25·71	17	19½	22	24½	27
» б	90	22·50	19	21½	24	26½	29
» в	90	20·00	21	23½	26	28½	31
» III а	80	17·77	19	21½	24	26½	29
» б	80	20·00	21	23½	26	28½	31
» в	80	22·85	23	25½	28	30½	33
» IV а	70	20·00	21	23½	26	28½	31
» б	70	17·50	23	25½	28	30½	33
» в	70	15·55	25	27½	30	32½	35
» V а	60	17·14	23	25½	28	30½	33
» б	60	15·00	25	27½	30	32½	35
» в	60	13·33	27	29½	32	34½	37
» VI а	50	14·28	25	27½	30	32½	35
» б	50	11·50	27	29½	32	34½	37
» в	50	11·11	29	31½	34	36½	39
» VII а	40	11·43	27	29½	32	34½	37
» б	40	10·00	29	31½	34	36½	39
» в	40	8·88	31	33½	36	38½	41
» VIII а	30	8·57	29	31½	34	36½	39
» б	30	7·50	31	33½	36	38½	41
» в	30	6·66	33	35½	38	40½	43
» IX а	20	5·71	35	37½	40	42½	45
» б	20	5·00	38	40½	43	45½	48
» в	20	4·44	11	43½	46	48½	51
» X а	10	2·85	50	52½	55	57½	60
» б	10	2·50	55	57½	60	62½	65
» в	10	2·22	60	62½	65	67½	70

Примедба: Код појединих класа подредова а, б и в, означују каквоћу сена: добро, средње и рђаво сено.

Блокова класификација за пасишта (утрине, пашњаке)

Одбитци од укупног приноса пасишта, усled њихове веће удаљености.

	Приносп пасишта по хект. у пред. сена повољ. товарима	Приносп пасишта на хект. у вредности ражи I	II	III	О од укупног приноса појединих, на главне дане 500 кгр. одговара ова са одбитак процената
		КАКВОЋА ХРАНЕ У НОВИМ ТОВАРИМА			
Класа I а	40·0	10·5	10·0	9·5	1·3
» б	38·0	10·0	9·5	9·0	
» II а	36·0	9·5	9·0	8·5	1·7
» б	34·0	9·0	8·5	8·0	
» III а	32·0	8·5	8·0	7·5	2·1
» б	30·0	8·0	7·5	7·0	
» IV а	28·0	7·5	7·0	6·5	2·5
» б	26·0	7·0	6·5	6·0	
» V а	24·0	6·5	6·0	5·5	2·9
» б	22·0	6·0	5·5	5·0	
» VI а	20·0	5·5	5·0	4·5	3·3
» б	18·0	5·0	4·5	4·0	
» VII а	16·0	4·0	4·5	3·5	3·7
» б	14·0	4·5	3·0	3·0	
» VIII а	12·0	3·5	3·0	2·5	4·1
» б	10·0	3·0	2·5	2·0	
» IX а	8·0	2·5	2·0	1·5	4·5
» б	6·0	2·0	1·5	1·0	
» X а	4·0	1·5	1·0	0·5	4·9
» б	2·0	1·0	0·5	0·0	

Нормално је удаљење, при ком се одбитци имају чинити = 50 метара или $^1/_2$ километра.

За тим Блок чини одбитке од укупног приноса — смањује чист принос — још и у случајевима неродних година и елементарних непогода:

1). На неродицу усева, неповољних, неродних година и несрећних случајева од стране руке: пожар, град, помор стоке, рат и т. под. морају се код свију класа орнице (њиве) од просечних годишњих приноса одбити још . . . . . 3½ процената

2). У случајима, кад се орница (њива) истина изоди у добрим приликама у погледу на обраду и ђубрење, али се у првој години по куповини оцењује без усева и приноса, тада треба одбити од вредности укупног приноса, који би она у размери спрам њене родности иначе, дала, ... 5 процената

3). У случајима, кад њива у тренутку оцењивања, није у обради, нити је ђубрена, треба у размери спрам њене родности под повољнијим приликама, од укупног приноса одбити опет, по у ступању према класи трошкова (3, 3½, 4, 4½, 5) 3—5 процен.

4). Код сенокоша на неродицу, због неизрежи сена за време косидбе, као и због других несрећних случаја, треба од прорачуна за укупни принос, одбити, још . . . . . 5 процената

5). Код пасишта, у сличним случајима, треба одбити од вредности укупног приноса још . . . 2½ процент.

Из доњег рачунског примера, видећемо како се према Блоковим одредбама, изналази вредност ражи и укупни принос од јечмене земље II класе и за друге неке усеве:

	Укупни принос hl.	пов. товар	Вредност ражи Чинител за редукцију	hl.
1. ½ репе à 218 пов. тов.	—	140	0·11	15·40
½ грашка à 13 hl зрна	6·5	—	1·20	7·80
à 20 пов. тов. сламе	—	10	0·14	1·40
2. Јечма, зрна	25	—	0·70	17·50
сламе	23	—	0·14	3·22
3. Мешавина трава и — сена,	—	40	0·33	13·22
детелине	—	24	0·33	7·92
4. » »	—	—	—	—
5 Ражи, зрна	19	—	1·00	19·00
сламе	—	35	0·14	4·90
Свега 5 хектара	—	—	—	90·34
На 1 »	—	—	—	18·07

Укупни принос од 18 hl. ражи за јечмену земљу II класе повишава се за плодније класе земље, као на пр. за пшеничну долинску земљу, до на 50 hl. а смањује се и опада за оскудолинску земљу, до на 5 hl. и испод тога.

Тек одбијањем трошкова на обраду и т. д. овако изналеженог укупног приноса, добија се чист принос за дотичну класу земље.

Значи да од 18 хектолитара ражи = V кл. а, Блокове таблице одбитака), треба за I класу расхода и трошкова одбити 58% те да се добије чист принос са једног хектара јечмене земље II кл. Дакле $18 \times 58 = 10{\cdot}44$; $18 - 10{\cdot}44 = 7{\cdot}56$ хектолитара чистог приноса у вредности ражи.

Метода Конена

На основу чистог приноса према вредности ражи Ј. Ґ. Коне, засновао је један систем класификације, при ком се прорачуни трошкова и укупног приноса за боље врсте земаља (класа I до

VI) односи на житни плодоред, а за лошије врсте земаља (кл. VII—X) на плодоред пашњачки.

Као јединичну цену узима Копе $^1/_{28}$ од немачке мерице вредности ражи = 2,29 литара ражи (ил' вредности њене) а коју означава са знаком #.

Поједине класе по Копеу, ево како изгледају:

Класа	Каквоћа земље		Укупни принос	Чист принос у вредности ражи по хектару	Класификација по родности за жита
I	Богата, дубока, без мана хумусна глинуша ил' лапораста глинуша	пшенице	26·0 hl.	10·7 hl.	Пшенична земља I кл.
II	Богата глинаста хумусна земља, наносни муљак	ражи	21·5 „	9·4 „	Јечмена земља I класе
III	Тешка глинуша	пшенице	23·5 „	8·4 „	Пшенична земља II, III к.
IV	Богата дубока иловача или песков. иловача	пшенице	21·5 „	6·4 „	Јечмена земља I, II к.
V	Песковита, лапораста иловача	ражи	17·2 „	4·0 „	Јечмена земља II, III к.
VI	Мршава глинуша и иловача	пшенице	17·2 „	3·4 „	Пешнич. земља III, IV к.
VII	Песковита мршава иловача, или иловачаста пескуша са променљивом здравицом	ражи	15·0 „	2·3 „	Јечмена земља III кл. / Овсена земља I класе
VIII	Мокра посна глинуша и иловача с манама	ражи	12·0 „	1·8 „	Пшенична земља IV к. / Овсена земља II класе
IX	Иловачаста пескуша са непропуст. здравицом	ражи	9·0 „	1·3 „	Ражна земља I, II класе
X	Невезан песак; крупно зрнаста прљуша	ражи	5·3 „	0·7 „	Овсена земља III класе / Ражна земља III класе

Престављено у новцу.

Разуме се да би систем класификације био најлакши и најпростији онај, који би био сведен на јединичну вредност новца. И доиста таквих система има: код једних је мерило за класификацију *куповна цена земље*, код других изнађен *чист принос у новцу*.

Први је начин много лакши, много простији — али нема опет велике сигурности и тачности. Други начин још је сложенији а због колебања цена производима и много несталнији, но и класификације по чистом приносу престављене у вредности ражи.

По куповним ценама земље

Разуме се, да је куповна цена једноме ару, или хектару, у разним крајевима државе, врло различита и ако се уопште креће, у доста сталним границама и не подлежи тако наглом и великом колебању.

Куповна је цена све већа, што је гушће насеље, што су саобраћајна средства ближа и боља и што је пијаца повољнија.

Ма да немамо за нас тачнијих података о томе, осем оних статистичких од 1878. године, опет ћемо моћи овде једну скалу за Немачку — по Ленерту — да саопштимо, као основицу за заснивање овог начина класификације.

Ленерт узима, да се цена орнице по ару и у најнасељенијим крајевима Немачке ретко уздиже изнад 36 марака (од прилике 48 динара) а у најудаљенијим крајевима опет ретко опада испод 3 марке (од прилике 4 динара[1]). Према утврђеном искуству, не ваља број класа, преко броја 12, усвојити, јер је то маом — довољно и поједине класе разликују се у тој поступици, између себе, у 3 марке.

Према томе за класификацију целе једне државе, по овоме систему, могла би се поставити следећа скала:

I класа	куповна	цена	36	марака	= 48	динара	по	ару
II „	„	„	33	„	= 44	„	„	„
III „	„	„	30	„	= 40	„	„	„
IV „	„	„	27	„	= 36	„	„	„
V „	„	„	24	„	= 32	„	„	„
VI „	„	„	21	„	= 28	„	„	„
VII „	„	„	18	„	= 24	„	„	„
VIII „	„	„	15	„	= 20	„	„	„
IX „	„	„	12	„	= 16	„	„	„
X „	„	„	9	„	= 12	„	„	„
XI „	„	„	6	„	= 8	„	„	„
XII „	„	„	3	„	= 4	„	„	„

Но и ова оваква поступица куповних цена, земље у појединим класама, ма колико на први поглед да може изгледати лепа и удобна, опет има својих великих мана. Оваква класификација за бонитарске циљеве, на много је места уобичајена, али мора се признати, да не може свуда бити примењена са пуном сигурношћу, због посве недовољне тачности.

Тако на пр. могу местне прилике диктирати, да се број класа редуцира, јер би се гдешто могло изаћи на крај са 3 до 4 само класе. А много чешће биће случај, да ће, чим се узме већи терен у процењивање, бити потребан много већи број класа, 16 па и 20, те да се постигне што приближнија правичност у оцењивању.

Дакле у свима таквим случајима, можемо бити приморани, да произвољно, *сасвим засебну скалу заснивамо*. Тада треба да такву скалу заснивамо на следећим чињеницима:

Треба прикупити за дотични крај што већи број куповних цена — искључивши изузетне цене — како за најбоље тако и за најгоре врсте земаља. Онда из средњих цена за ове две противположне крајности, треба сачинити скалу, у границама њиховим а са толико ступњева, или класа, колико ће бити потребно.

Но при том одређивању поступице треба се чувати и од одвећ великих разлика у класним ценама, као год и од одвећ велике поделе на подкласе и редове.

Може се десити, да и у насељеним крајевима са просечно високим ценама земље, има тако високих колебања у ценама, због промењљиве каквоће земљине у појединим општинама, или чак и атарима, као што је у горњој скали предвиђено (од 40 до 4 динара), да се мора усвојити што већи број класа. Но уопште може се узети, да се и у најудаљенијим и најзабаченијим крајевима, цене најбољих земаља много не удаљују од најгорих цена најнасељенијих предела. Дакле у већини случајева, моћи ће се одиста изаћи на крај са 10 до 12 класа.

Пошто поставимо бонитарску скалу за један крај, онда је треба и применити на самом делу т. ј. *треба у практици пронађене класе земље уврстити их у њин ред у скали.*

У том циљу треба на разним местима тог краја, пронаћи одговарајућу класу земље као полазну тачку за боље оцењивање, или простије у најближој околини дотичне класе изабрати поједину парчад земље, средње каквоће и испитати, или пронаћи за сву ту парчад фактички плаћену цену, за тим изнаћи из тог

[1]) Ово рачунање „од прилике" узео сам због олакшице у постављању скале, те да разлика у класама буде од 4 до 4 динара.

броја просечну цену и срачунати је на ар. Могу се, на пољу пронаћи само највиша и најнижа класа, на неколико места, па из њих израчунавати средња, просечна цена земље.

При том треба имати, да се за основицу таквом рачунању, не изберу опаке оранице, које се одликују искључивом особеношћу положаја и с тога плаћају изузетним, напредним ценама. Такве су на пр. све земље за обралу, на јаком ударцу и раскрсница јавних друмова, у близини насељених места и сабраћајне мреже, које би се могле употребити за подизање разних грађевина (ове последње под свима околностима морају се издвојити у засебну, напредну класу). Па онда такве су земље, усеци, јешиџа ил' острва, која дошру у туђе имање, те спречавају уједињавање, заокругљивање истог и које сопственик из шикануштије не уступа другчије, но по напредну, често баснословну цену. С друге стране, такве су и оне земље, које су забачене у кутешна атарђ, ка којима не води никакав пут и које би сопственик будућипо продао, само да њих нуђа.

Због тога, да би се постигла већа тачност а и већа правичност у оцени, много је боље, изнаћи за сваку поједину класу, једно ил' више парчета за пробу и то на разним крајевима с целокупне површине. И што год је један предео разноврснији, све више таквих парчета за пробу треба, за сваку поједину класу изнаћи.

Сад према томе, како ова класификација испадне, треба и све поједине пронађена класиране земље, према средњим ценама, уврстити у дотичну класу скале; а према њој онда и цео атар, или цео крај атара, који тој класа одговара. И онда разуме се да наступа случај, где ће и сасвим различите класе земље по плодности, дакле по агрономској класификацији, моћи да дођу у једну исту класу по куповној цени.

Да би се постигла већа тачност, при одређивању класа у појединим атарима, дакле, да би се применила и економска класификација, при одређивању ове поступице — после овакног одређивања парчета за пробу, у сваку појединој класи, треба атаре поделити још и према њиховој удаљености од центара: — насељених места, сабраћајних мрежа и пијаце.

Уопште може се узети као мерило, у овом последњем поступку, да ће ар земље, што је за сваких 100 метара даље од тих центара, вредите 1—2 динара мање.

Повлачећи паралелне кругове од 100 до 100 метара око центара, рецимо око насељног места, вредност земље од једне исте класе опадаће по ару, што је даља од тог центара, све дотле, док не нађе на средокраћу другог центара, докле се дакле геометриски кругови повучени из једног и другог центра, не стану пресецати; од пресека обратно ка стожеру другога центра та вредност расте.

Чим сазнамо у коју класу, има једна земља или један крај атара да дође и из којих се све класа целокупна површина атара, целог села, или општине састоји, онда нема никакве даље тешкоће у постављању бонитарске таблице, јер је она тада ствар простог рачуна.

Оцењивање по земљиној ренти, или по закупној цени.

То је такође један систем, који се своди на изналажење новчане вредности појединих класа земљених. Поступак је такав врло прост и врло лак, за оне државе, где је могуће извршити га, јер се за углед узето парче земље, под предпоставком подједнаког начина газдовања и подједнаког културног стања земље, врло лако може употребити као основица за изналажење непознатих класа земље, при самом оцењивању.

Али овај систем могуће је применити само онде, где се као у Енглеској, вековном праксом, добела за свако парче земље просечна закупна цена, која је према околностима равна земљиној ренти.

Познато је, да у Енглеској има неколико десетина хиљада правих поседника земље, а све остало су сталне и сигурне закупнице — те се због тога прилично утврдила и закупна цена земаља, у појединим покрајнама.

Критика система и метода економске класификације.

Ма да се у опште економска класификација приближује већој тачности и правичности при одређивању класа и оцењивању земље, него ли класификације механичко-физичке, опет се ни један ни од ових система, без претходних измена и допуна не може, применити при оцењивању земље за државне потребе — при бонитирању земље за циљеве пореске, или при таксирању — при бонитирању земље за државно-правне потребе. И економске исте за остале државне и државно-правне потребе. И економске класификације, према томе, од великог су значаја и ако и оне вреде увек за извесне месне и земљишне прилике. Другим речима, ни код њих нема поузданог мерила за оцењивање и свију осталих услова плодности земљине — осем само њене квалоће.

А ми знамо да је квалоћа земље, у много прилика, од подређеног, више мање споредног значаја и да су месни и климатолошки услови а за тим и сви они народно-економски услови, од којих успех пољопривредног предузећа у опште зависи — у већини прилика од предсудног значаја по употребну вредност саме земље.

Међу тим баш је за све те услове, много теже наћи тачно мерило, на основу ког ће се заснивати тачна и правична оцена земље.

Али системи и методе економске класификације, далеко су употребливије за комбинирање, мешовите системе, тако зване катастарске класификације, него ли и системи и методе механичко-физичке класификације.

Према природи њиховој, сви системи економске класификације, видели смо да су, заснивани: *или на употребној, или на куповној вредности земље.*

У првој групи сви системи почивају, у главном, на оцењивању величине приноса појединих главних усева, који су у једној ил' другој земљи најкарактеристичнији. Једни се задовољавају се одређивањем укупног приноса и по њему изводе класификацију, докле други по сазнању укупног приноса теже да одреде чисти принос за земљу сваке поједине класе. То чине одбијањем свију трошкова и расхода од пронађеног укупног приноса.

На први поглед изгледа, да ће се тиме постићи већа правичност и тачност и да би требало да су и сами системи простији и сигурнији тиме, што се све више приближују, својим својењем на чист принос т. ј. на једнину новчане вредности, начелу упрошћености а с тиме и удобности. Но то није тако и у самој ствари.

Методе саме, којима се извршује то свођење свију многобројних чинилоца плодности т. ј. употребне вредности земљине — на простију јединицу, на новчану вредност, имају више мана и недостатака од којих су најглавније ове:

а). Што методе саме немају поузданог мерила за оцењивање свију тих чинилоца и услова плодности — а услед тога губе научну и општу вредност, јер зависе од прилика и околности;

б). Дакле су те методе, практичне, и зависе онда више од личног искуства, спреме и схватања оцењивача самог, но од неких утврђених научних начела;

в). Што се оне више ослањају на рачун вероватноће, него ли на сигурне, тачне, научне податке;

г). Што место упрошћења, оне су још опширније, јер још више разноврсних чинилоца узимају у разматрање, оцену и рачун, а све почивају на рачуну вероватноће.

ПРИЛОГ „ТЕХНИЦИ".

НОВА КЊИГА

ПОЗНАВАЊЕ
И
НЕГА ЦВЕЋА

ПИСАЛО
Д-р ЂОРЂЕ РАДИЋ.

„Сагарија" од кактуса и сетког клобука.

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАНО У КРАЉЕВСКО-СРПСКОЈ ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ
1893

…ање умешности пољорадња ради, као
…и према тежини једног хектолитра
…методу, за наше прилике у Србији,
…менити.

…да оцењивања земље чини прелаз од
…зичким методама. У пољопривредном
…ости оцењивање земље по њеној спо-
…ине; јер детелине пуштају корен и
…ју и дубљу и јачу земљу. Како опет
…дина земљу покривају, то је бонити-
…њања, сталније и сигурније.
…ине пуштају жиле дубље, изнад да
…ан пшк и за здравицу — да л' је
…и ова метода први пут води обзира
— здравице.
… на здравицу највећа пробирачица,
…детелина а најпосле еспарзета. Ова
…кречној рушевини а преимућствено је
…њој најбоље успева.
…ни, може се рећи, да земље, које нису
…обре но за остале усеве. Али у прак-
…давно, јер искључиво по подобности
…ле, не може се бонитирање извршити,
…многих других околности. Као год што
…ака она земља, која даје велике де-
…земље бољих класа; с истим правом
…на пр. да земља, на којој не може
…а рђавијој, нижој класи.
…луцерку, јако трављива (на због на-
…и — на пр. свакогодишњем плављењу
… — може врло добра детел. земља, да
…сталих усева), може култура детелине
…. може плодоред бити рђаво погођен
…, ма да је добро успевање детелине
…овитости, опет метода само на томе
…трана и несигурна, да сама за себе
…ценивања земаља. То још тим пре,
…упрошћене у плодоред — редовно
…евима. И код нас се детелина тек

…за основицу свог система класифи-
…нипос. Видили смо да му је у томе
…ак дук. пес. = 2,29 литра].
… и у тежини, да његова метода до-
…је чистог приноса још ваше запет-

…ође за доказне прилике, за изласки
… и ван њихове домовине, ко' би их
…за сваку класу из нова одређивати
…нвати чист принос.
…скудица тачног и поузданог мерила
…казних земаља.
…ке", на основу којих од пронађених
…чист принос: одбијањем трошкова
…управљања земаља; даље трошкова
…жавање запреге — ради стоке —
…д. — нису никакво стално и посто-
…ога, што се и они у разним краје-
вима и једне исте државе, јако колебају и мењају; поред тога и појединих година, обрада може бити скупља ил' јефтинија, надница такође могу бити скупље ил' јефтиније и т. д.

морали, за Србију, тек покупити тачније податке, јер његове више класе са приносима стрмнина: I до 32 и више, II—30—32, III = 25—30, IV—26—28 и т. д. изгледају одвећ високе и можда би код нас I класа по његовој методи почињала тек са његовом III, ако не и са IV класом. За тим и односе запремине спрам тежине, код свију жита — изузев овас — далеко је повољнији, у пределима, за које је своју методу постављао, него ли за

Блок да би и то избегао, видели смо да трошкове и расходе, који се имају одбијати за више, од укупног приноса, дели у четири класе. Тиме му је метода само још сложенијом постала. .

броја просечну цену и срачунати је на а
пронаћи само највиша и најнижа класа, н
из њих израчунавати средња, просечна це

При том треба пазити, да се за основ
не изберу овакве орнице, које се одликуј
ношћу положаја и с тога плаћају изузетни
Такве су на пр. све земље за обралу, на ја
ници јавних друмова, у близини насељених
мреже, које би се могле употребити за по
вина (ове последње под свима околностима
у засебну, вапредну класу). Па онда так
језици ил' острва, која допиру у туђе и
уједињавање, заокругљивање истог и које с
лације не уступа друкчије, но по вапредну
цену. С друге стране, такве су и оне зем
у кутевима атара, ка којима не води ни
сопственик будзашто продао, само да нађе

Због тога, да би се постигла већа та
вичност у оцени, много је боље, изнаћи за с
једно ил' више парчета за пробу и то на
целокупне површине. И што год је један
све више таквих парчета за пробу треба,
класу изнаћи.

Сад према томе, како ова класификаци
све поједине пронађена класиране земље, пр
уврстити у дотичну класу скале; а према
или цео крај атара, који тој класи одговар
да наступа случај, гди ће и сасвим различ
плодности, дакле по агрономској класификаци
једну исту класу по куповној цени.

Да би се постигла већа тачност, при
појединим атарима, дакле, да би се примени
сификација, при одређивању ове поступи
одређивања парчета за пробу, у свакој по
атаре поделити још и према њиховој уда
— насељених места, саобраћајних мрежа и

Уопште може се узети као мерило, у
ступку, да ће ар земље, што је за сваких
тих центара, вредити 1—2 динара мање.

Повлачећи паралелне кругове од 100
центара, рецимо око насељног места, вред
исте класе опадаће по ару, што је даља
дотле, док не нађе на средокраћу друго
дакле геометриски кругови повучени из једн
не стану пресецати; од пресека обратно
центра та вредност расте.

Чим сазнамо у коју класу, има једна
атара да дође и из којих се све класа
атара, целог села, или општине састоји, он
тешкоће у постављању бонитарске таблиц
ствар простог рачуна.

Оцењивање по земљиној ренти, или п

То је такође један систем, који се
новчане вредности појединих класа земљини
врло прост и врло лак, за оне државе, гди
га, јер се за углед узето парче земље, под
једнаког начина газдовања и подједнаког културног стања земље,
врло лако може употребити као основица за изналажење непо-
знатих класа земље, при самом оцењивању.

Али овај систем могуће је применити само онде, гди се
као у Енглеској, вековном практиком, добила за свако парче
земље просечна закупна цена, која је према околностима равна

личног искуства, спреме и схватања оцењивача самог, но од
неких утврђених научних начела;

в). Што се оне више ослањају на рачун вероватноће, него
ли на сигурне, тачне, научне податке;

г). Што место упрошћења, оне су још опширније, јер још
више разноврсних чинилоца улазе у расматрање, оцену и рачун,
а све почивају на рачуну вероватноће.

ПОЗИВ НА УПИС.

Пре годину дана̄, ја сам био намислио да издам **„Цветарство“**, на ком већ дуже времена радим, и разаслао сам био и позив на претплату. Међу пријатељима повела се одма затим реч: *најпре о наслову, па онда о обиму књиге. „Цветарство“*, рекоше наши филолози, није српска реч, те се сагласише на описани, али српски предњи назив; а што се *обима* тиче, рекоше ми пријатељи лепе српске књиге, ову истину: да је сигурно, *да се после мене неће нико други наканути, а још мање одважити, да о* **цвећу** *пише*, па ме с тога наговорише, да ово лепо дело, *које ће*, на сигурно могу рећи, *бити* **најлепше** *међу нашим стручним књигама до данас* — израдим опширније но-што сам био намислио, а сликама да украсим и објасним онако, како то већ **ја умем**.

Ја сам на све то пристао, надајући се, да ћу за ово корисно предузеће наћи и обилатог одзива, нарочито међу нашим красним Српкињама, од којих свака, али баш свака, била млада ил' старица, бар по неки стручак цвећа, као своје мйље негује.

Кроз три године дана̄, ја сам само збирао слике, где сам их год *најлепших* нашао, а и са̄м сам многе, *нарочито баш за ово дело*, дао резати код првих вештака̄. Дакле, све је од моје стране учињено, да књига што потпуније одговори својој цељи, како по украсу, тако и по садржини, а и државна штампарија учиниће опет и са своје стране све, да књига буде ремек-дело.

Књига ће бити прави украс на сваком домаћем столу, јер ће се и нарочите корице у позлати за њу правити.

А да би ју — пошто ће повећа бити — сваки лако и неосетно набавити могао, *издаћу је у свескама*, а свака свеска коштаће

50 пара динарских = 25 новчића.

Књига ће бити штампана на **посве финој хартији у великом формату**, и имаће до **600 слика**, а према броју претплатника и **живим бојама бојадисаних табала**.

Кад која свеска изађе, онда ће се за њу и новац положити, али опет зато молим, да ми се имена уписника најдаље до **25. Октобра** о. г. пошљу, да би знао колико да штампам, јер истину исповедам: **да неће више штампати, но-што буде до тога дана пријављених уписника**, јер су трошкови огромни, а новаца за бацање немам. — Ко дакле жели ову књигу да има, и као вечитог учитеља у познавању и гајењу цвећа, и као украс на свом столу, тај нека се до одређеног дана пријави, кад ће се књига дати у штампу и — као што рекох — штампати онолико, колико се уписника до тога дана пријавило буде; дакле, ко је не набави сад у претплати, после је неће моћи добити.

Молим љубитеље цвећа, наше књижевне добротворе, књижевна и привредна друштва, школске одборе, управнике, професоре, учитеље и учитељице свију наших школа и сваког Србина и Српкињу, да ме у овом лепом предузећу потпомогну, *а књига ће бити и од научне вредности*, јер ће међу осталом бити и *сви научни* (латински) *придеви, страни изговарани*, што до данас ни у једној *ботаници* имали нисмо.

Садржина књиге у *кратко* је ова

I. Општи део.

О земљи и положају за цвеће. — О ђубрету и ђубрењу. — О води. — О облицима, опасивању и ивичењу цветних леја. — О засејавању и засађивању цветних леја. — О реду и чистоти у башти. — О размножавању цвећа: семеном, резницама и лукovима, изданцима, дељењем корена, пелерином, положницама, лишћем и клемељем. — О сејању и изношењу расада: на месту: на њиву под сасејавање; у сасејавања и саздухчићима; у топлој леји и о јесени. — О неги цвећа: а) на њиву: о расађивању; пресађивању; заливању и орошавању; б) у сасејавањима: о сасејавању; о потреби пресађивања но једне сасеје у другу; о знацима по којима се познаје, да треба биљку из једне сасеје у другу пресадити; како се пресађивање само напрашује. — О земљи за цвеће у сасејавања. — О сејању цвећа за сасеје. — О „пикирању“ младих биљака. — О кресању изнених биљака у сасејавања. — О сметању собног цвећа преко лета. — О неги у соби] преко

маље умешности пољорадња ради, као
и према тежини једног хектолитра
у методу, за наше прилике у Србији,
зменити.

года оцењивања земље чини предах од
ничким методама. У пољопривредном
ности оцењивање земље по њеној спо-
олине; јер детелине пуштају корен и
њају и дубљу и јачу земљу. Како опет
одина земљу покривају, то је бонити-
рађања, сталније и сигурније.

лине пуштају жиле дубље. излази да
ван знак и за здравицу — да л' је
ше и ова метода прави пут води обзира
а — здравице.

ду на здравицу најчеша пробирачица,
а детелина а најпосле еспарзета. Ова
а кречној рушевини а премућењено је
а њој најбоље успева.

вања, може се рећи, да земље, које нису
добре но за остале усеве. Али у праксодавно, јер искључиво по подобности
ине, не може се бонитирање извршити,
многих других околности. Као год што
вака она земља, која даје велике де-
земље бољих класа; с истим правом
и на пр. да земља, на којој не може
да рђавијој, нижој класи.

а луцерку, јако трављења (на због на-
ва — на пр. свакогодишњем плављењу
ци — може врло добра детел. земља, да
осталих усева), може култура детелине
на. може плодород бити рђаво погођен
га, ма да је добро успевање детелине
одовитости, опет метода само на томе
острана и несигурна, да сама за себе
оцењивања земља. То још тим пре,
за увршћење у плодоред — редовно
усевима. И код нас се детелина тек

је за основицу свог система класинипринос. Видили смо да му је у томе
знак дук. пес. = 2,29 литра].
шао и у тежњи, да његова метода до-
ун је чистог приноса још више запет-
.

преде за локалне прилике, за извесан
ред и ван њихове домовине, ко' би их
би за сваку класу из нова одређивати
чунавати чист принос.
оскудица тачног и поуздапог мерила
а разних земаља.
гељ[4], за основу којих од пропаћених
е чист принос: одбијањем трошкова
управљања земаља; даље трошкова
ржавање запреге — родне стоке —
т. д. — нису никако стално и посто тога, што се и они у разним крајевима и једне исте државе, јако колебају и мењају; поред тога и појединих година, обрада може бити скупља ил' јефтинија, падинске такође могу бити скупље ил' јефтиније и т. д.

морали, за Србију, тек покупити тачније податке, јер његове више класе са приносима стрмнина: I до 32 и више, II—30—32, III = 25—30, IV—26—28 и т. д. изгледају одвећ високе и можда би код нас I класа по његовој методи почињала тек са његовом III, ако не и са IV класом. За тим и однос запремине спрам тежине, код свију жита — изузев овас — далеко је повољније, у пределима, за које је своју методу поставио, него ли за

Ближ да би и то избегао, видели смо да трошкове и расходе, који се имају одбијати за њиве, од укупног приноса, дели у четири класе. Тиме му је метода само још сложенијом постала.

роја просечну цену и срачунати је на ар
ронаћи само највиша и најнижа класа, на
з њих израчунавати средња, просечна цен

При том треба пазити, да се за основи
е изберу онакве орнице, које се одликују
ошћу положаја и с тога плаћају изузетни
Такве су на пр. све земље за обраду, на јав
ици јавних друмова, у близини насељених
мреже, које би се могле употребити за под
зина (ове последње под свима околностима
у засебну, ванредну класу). Па онда такі
језици ил' острва, која допиру у туђе ин
уједињавање, заокругљивање истог и које се
лације не уступа друкчије, но по ванредну,
цену. С друге стране, такве су и оне земл
у кутевима атарā, ка којима не води ник
сопственик будзашто продао, само да нађе

Због тога, да би се постигла већа та
вичност у оцени, много је боље, изнаћи за с
једно ил' више парчета за пробу и то на
целокупне површине. И што год је један п
све више таквих парчета за пробу треба,
класу изнаћи

Сад према томе, како ова класификаци
све поједине пронађена класиране земље, пр
уврстити у дотичну класу скале; а према т
или цео крај атара, који тој класи одговар
да наступа случај, где ће и сасвим различ
плодности, дакле по агрономској класификаци
једну исту класу по куповној цени.

Да би се постигла већа тачност, при
појединим атарима, дакле, да би се примени
сификација, при одређивању ове поступи
одређивања парчета за пробу, у свакој по
атаре поделити још и према њиховој уда
— насељених места, саобраћајних мрежа и

Уопште може се узети као мерило, у
ступку, да ће ар земље, што је за сваких
тих центара, вредити 1—2 динара мање.

Повлачећи паралелне кругове од 10
центара, рецимо око насељног места, вре
исте класе опадаће по ару, што је даља
дотле, док не наиђе на средокраћу друг
дакле геометриски кругови повучени из јед
не стану пресецати; од пресека обратно
центра та вредност расте.

Чим сазнамо у коју класу, има једна
атара да дође и из којих се све класа
атара, целог села, али општине састоји, он
тешкоће у постављању бонитарске табли
ствар простог рачуна.

Оцењивање по земљиној ренти, или

То је такође један систем, који се
повчане вредности појединих класа земљин
врло прост и врло лак, за оне државе, гд
га, јер се за углед узето парче земље, под предпоставком под-
једнаког начина газдовања и подједнаког културног стања земље,
врло лако може употребити као основица за изналажење непо-
знатих класа земље, при самом оцењивању.

Али овај систем могуће је применити само онде, где се
као у Енглеској, вековном практиком, добила за свако парче
земље просечна закупна цена, која је према околностима равна
земљиној ренти.

лети заосталог цвећа. — О уношењу цвећа с поља натраг у собу. — Зимска нега цвећа у соби. — О набавци цвећа са стране. —

II. део: Познавање и посебна нега цвећа.

I. Летње цвеће. — II. Вишегодно цвеће. — III. Вијугалице, пузавице и стрмогледице. — IV. Кртоласто и лучасто цвеће. — V. Палме. — VI. Кактуси и друге сочнице. — VII. Каћунице. VIII. Крупполистке. — IX. Папрат. — X. Украсне траве. — XI. Барњаче. — XII. Цвеће за сагарице. — XIII. Цвеће за саксије и XIV. Ружа.

Имена уписникā нека се пошљу или непосредно мени, или најближој књижари, која ће од тога имати свој известан проценат. Скупљачи, који мени непосредно пошљу 10 уписникā, добиће за свој труд једанајсту књигу на дар, а ко пошље 20 уписникā, добиће књигу у златном повезу.

Краљево, Септембра 1893.
(Kraljevo in Serbien)

Др. Ђорђе Радић,
управник ратарске школе у пензији.

личног искуства, спреме и схватања оцењивача самог, но од неких утврђених научних начела;

в). Што се оне више ослањају на рачун вероватноће, него ли на сигурне, тачне, научне податке;

г). Што место упрошћења, оне су још опширније, јер још више разноврсних чинноца улазе у расматрање, оцену и рачун, а све почивају на рачуну вероватноће.

Многе од метода из ове прве групе, поред оцене употребне вредности земљине — величине приноса са исте — испитују и плодност земљину по њезиној каквоћи. Такве дакле методе почивају, или заснивају се — на механичко-физичким методама.

У те методе спадају: — Терова и Пабстова, по стрмнинама и Шенлајтнерова — по детелинама.

Терова метода није ништа друго до једна мешовита метода: механичко-физичке, са економском класификацијом. У њој је први пут употребљена, не агрономска подела земаља по врстама њиним, већ нарочита — економска — подела земаља, према врсти усева, који на извесним врстама земаља — према природном положају и местним приликама — најбоље успева, највећи принос даје, или, земљоделцу најбоље труд плаћа. Први пут је дакле ту употребљена подела — на земље за пшеницу, јечам, овас и раж. И у земље за пшеницу — могу доћи различите врсте земаља и глинуше, и лапорњаче и хумусне земље; као год и иловаче и песковите земље.

Дакле изгледа, да је усвајањем те поделе упрошћен посао при оцењивању земље. И доиста кад би то било довољно за потпуну тачност и правичност — таква би класификација била далеко простија, но икако даље испитивање и описивање земље, по њеним физичким и хемиским особинама, за све оне државе — у којима су стрмнине главна основица за плодоред усева. Али како то није довољно за постигнуће што веће тачности и правичности, за што тачније сазнање правог стања ствари и Тер је већ унео и у своју економну класификацију рачун вероватноће т. ј. сазнавање величине приноса за сваку поједину групу земаља, те да се за њу права вредност, класа њена, одредити може.

А то је оно, што је и код свију осталих метода сродних система класификације — *понајтеже*, што посао оцењивања отежава, увеличава и разграњава.

Јер за одређивање величине приноса не стоје нам на расположењу никакве тачније методе оцењивања — до рачуна вероватноће. Или ћемо се послужити исказима заклетих вештака сазнавањем и испитивањем искусних економа; или тамо гди се пољопривредно књиговодство води — изводима из књига.

Дакле и целу методу ил' систем, не заснивамо на тачним податцима, који почивају на нашем непосредном осведочавању, уверавању — *на мерењу величине приноса кантаром и вагом*, већ на исказима, који могу бити посве несигурни и непоуздани, основан на оцењивању „од прилике", или „од ока"!

Пабстова метода — има исте мане и добре стране, коју и Терова. Но у њој је то добро, што се предвиђа величина приноса за све класе а и за главне усеве: поред стрмнина, за кукуруз, грашак и пасуљ, кромпир, сточну репу, сено и оцену пасишта.

Дакле она нам од прилике може служити као контрола — за прибирање података од стране експерта (вештака и т. д.), те да се у оцени не преваримо. Но и његова метода, и у том погледу контролисања величине приноса, према дотичној класи земље — важи за искључиве месне прилике његове домовине. За Србију дакле и та таблица приноса појединих усева, на појединим класама земаља, требала би тек да се утврди и изнађе.

Исти је случај и са *Хекеовом методом* оцењивања величине приноса, не са мером запремине, већ са мером тежине: — у новим товарима (килограмима) а не у хектарима. И за њу би морали, за Србију, тек покупити тачније податке, јер његове више класе са приносима стрмнина: I до 32 и више, II—30—32, III = 25—30, IV—26—28 и т. д. изгледају одвећ високе и можда би код нас I класа по његовој методи почињала тек са његовом III, ако не и са IV класом. За тим и однос запремине спрам тежине, код свију жита — изузев овас — далеко је повољнији, у пределима, за које је своју методу постављао, него ли за пределе, у којима се са мање умешности пољорадња ради, као код нас у Србији. Дакле и према тежини једног хектолитра жита, требало би његову методу, за наше прилике у Србији, удесити — допунити и изменити.

Шенлајтнерова метода оцењивања земље чини прелаз од економних ка механичко-физичким методама. У пољопривредном смислу од велике је важности оцењивање земље по њеној способности за рађање детелине; јер детелине пуштају корен и жиле у дубину, те захтевају и дубљу и јачу земљу. Како опет детелине обично више година земљу покривају, то је бонитирање на основу њиховог рађања, сталније и сигурније.

Са тога, што детелине пуштају жиле дубље, излази да оне морају бити меродаван знак и за здравицу — да л' је добра ил' је рђава. Дакле и ова метода први пут води обзира о каквоћи дубљих слојева — здравице.

Луцерка је у погледу на здравицу највећа пробирачица, па тек за њом иде црвена детелина а најпосле еспарзета. Ова последња успева још и на кречној рушевини а преимућствено је биљка кречне земље и на њој најбоље успева.

Истина, уопште узевши, може се рећи, да земље, које нису за детелине добре, нису добре ни за остале усеве. Али у практици, то није увек меродавно, јер искључиво по подобности земље за успевање детелине, не може се бонитирање извршити, пошто оно зависи и од многих других околности. Као год што с правом можемо рећи: свака она земља, која даје велике детелинске приносе, спада у земље бољих класа; с истим правом не смемо осудно тврдити на пр. да земља, на којој не може луцерка да успева, припада рђавијој, нижој класи.

Земља може бити за луцерку, јако трављива (па због наклоности да се јако отрави — на пр. свакогодишњем плављењу изложени кључеви и муљаци — може врло добра детел. земља, да не буде добра и за обраду осталих усева), може култура детелине бити неумешна и непогодна, може плодоред бити рђаво погођен и т. д. И због свега тога, ма да је добро успевање детелине несумњиви знак њене плодовитости, опет метода само на томе заснована, одвећ је једнострана и несигурна, да сама за себе примењена послужи ради оцењивања земаља. То још тим пре, што детелине нису свуда увршћене у плодоред — редовно сејање — међ осталим усевима. И код нас се детелина тек отпочиње уводити.

Коце је први, који је за основицу свог система класификације, употребио *чист принос*. Видили смо да му је у томе мерило $^1/_{24}$ мерице ражи (знак дук. цес. = 2,29 литра).

Блок је за њим пошао и у тежњи, да његова метода добије на тачности, прорачун је чистог приноса још више запетљао и више га „усложио."

И њихове методе вреде за локалне прилике, за извесан начин газдовања и плодоред и ван њихове домовине, ко' би их употребити хтео, морао би за сваку класу из нова одређивати — укупни принос и израчунавати чист принос.

Примећава се дакле оскудица тачног и поузданог мерила за изналажење приноса са разних земаља.

Но и њихови „чинитељи", на основу којих од пронађених укупних приноса изналазе чист принос: одбијањем трошкова око обраде, обдржавања и управљања земаља; даље трошкова и расхода за рад, за обдржавање запреге — радне стоке — трошкова газдинских и т. д. — нису никакво стално и посигурно мерило. А то због тога, што се и они у разним крајевима и једне исте државе, јако колебају и мењају; поред тога и појединих година, обрада може бити скупља ил' јефтинија, надпице такође могу бити скупље ил' јефтиније и т. д.

Блок да би и то избегао, видели смо да трошкове и расходе, који се имају одбијати за њиве, од укупног приноса, дели у четири класе. Тиме му је метода само још сложенијом постала.

Што је и Копе, а за њим и Блок, тежио да колебање и несигурност меродавног чиниоца, као преставника вредности чистог приноса — *цену усева* (престављену вредност у новцу) замени са простијом вредношћу — вредношћу ражи, то је најбољи доказ, да су и они сами увиђали потребу, да пронађу или као основицу узму, какво општије мерило, које би било мање подлежно мењању и колебању. Но то нису постигли, но су само ствар заплели, јер и „вредност ражи“, на крају крајева, при упоређивању величине приноса разних усева, мора се претварати у новчану вредност.

С тога оцењивање земље, према *куповној цени земљиној*, према приликама, може бити далеко остварљивије и употребљивије, за поједине крајеве и пределе. И ако се не постиже тако потпуна тачност — опет може такво оцењивање бити поузданије мерило, од рачуна вероватноће при грађењу прорачуна за укупне и за чисте приносе, те према томе и тачније од система класификације по приносу земље.

Но главна је мана овог система — по куповној новчаној вредности земље — у томе, што се тако, прво не оцењује непосредно, већ посредно плодовитост саме земље (у колико се предпоставља да се боља земља, не само по каквоћи земље, но и по свима осталим околностима, које на плодност земље утичу — са већом ценом и платити мора); друго — што се не оцењује ни величина приноса са те земље и што она не мора имати никакве везе са већом ил' мањом куповном ценом земље.

Исто је тако нетачна и предпоставка да већа куповна цена долази само због тога, што је веће насеље у томе крају, или што је то имање ближе саобраћајним срествима и т. д. јер већа цена имању може се сусрести и у ненасељеним, пустим и необрађеним, за тим каменитим и оголелим крајевима, с тога, што у опште има тамо мање зиратних земаља, земаља за обраду, због скученог и недовољног простора.

Из ових разлога и оцењивање земље према куповној цени — само за себе, не може се употребити.

III. Катастарска класификација.

У предмету о оцењивању земље (бонитирању), ову поделу т. ј. поделу на „финансиске системе“ и „катастралну класификацију“, није ми познато, да је и један досадањи предавач овог предмета усвоио. Дакле, ја сам био слободан, први пут, да је у предмет уведем и у приступном делу овог предмета, изнео сам начела, која треба да одликују финансиско-катастарске системе класификације, од осталих система.

Но, што није до данас чињен покушај, да се овака подела усвоји и примени, није ни чудо, јер је и потреба предавања овог предмета, била посве друкчија, више ограничена. Предмет о бонитирању предават је, до сада, само на пољопривредним школама и за ужу потребу пољопривредника — искључиво за оцењивање појединих имања, одељених јединица, а не и за потребу читавих крајева, предела, па и целе једне државе.

Међу тим, за потребу земљомерске школе у Србији, којој је главни задатак завођење и извршење катастра, поред тачног премера и тачну класификацију земаља — то није никако могло бити довољно, јер су и потребе, које су изазвале ова предавања, сасвим друкчије природе, много општије и много сложеније, а да би их обим досадањих предавања овог предмета, на пољопривредним школама, могао задовољити.

Поред тога, што су дела по бонитирању земље, бар у немачкој и руској литератури, врло оскудна и разногласна, још су и врло једнострана, с тога гледишта — што ни мало не воде обзира о потребама оцењивања земље за државне, финансиске циљеве. И оно мало система класификације, што би се и могло приближити захтевима финансиских система класификације, нису потекли, из побуда и намера, да послуже тако очигледној и огромној потреби оцењивања земље за државне, финансиске циљеве, већ у тежњи, да дотле постојеће системе и методе класификације, или упросте, или усаврше.

Дакле, уопште, могу констатовати тај факт, да је ово сада један први такав покушај, да се о тој потреби води строгог рачуна и да се заснују бар начела, за стварање финансиско-катастарске класификације.

Поред тога, што сам се савесно потрудио, да све до сада познате системе и методе класификације, опширно прикажем и опишем, потрудио сам се, да их и критички расветлим и упоредим, те да се могу лакше уочити они, који би за потребу финансиских класификација, могли бити употребљиви. Због тога је сам предмет испао далеко опширнији, но што се и у једном, досадањем делу о томе практиковало.

У школама дакле, предмет о бонитирању, предават је у далеко ужим оквирима, са далеко ограниченијим и једностранијим задатком. Школе су до сада, водиле обзира само о потребама појединаца, пољопривредника и ако се поједини системи и методе, који су изазвати чисто пољопривредним потребама, од вајкада (од прошлог столећа још на пр. у Русији и т. д.), морали више ил' мање измењени и дотерани, или још чешће комбиновани између себе, примењивати при оцењивању земље за финансиске потребе разних држава, које су им морале прибегавати завођењем порезе на земљу.

Оно што су требале школе да изврше, извршивали су поједини чиновници, често и без основног пољопривредног образовања, пишући „упуства и поступке“ за комисије, које су у појединим државама имале да прокрче пут увођењу правичније порезе на земљу, у њиној држави: *да изврше класификацију земље за финансиске потребе државне.* Дакле „теорију“ предмета о бонитирању на школама, имали су да примењују и остварују у „практици“, за државне потребе — врло често они људи, који нису ни слушали макаква предавања о томе на школама.

То може бити и узрок, што су искуства чињена у примењивању тих разних система и метода на практику — остала за предмет о бонитирању, непозната и као „тајна под седам печата“; то ће бити и узрок, што су и скоро сви системи и методе за класификацију земаља, постали врло давно, већином у првој трећини овога века!

Другим речима: свака држава заводећи порезу на земљу, била је принуђена или просто прибегавати једном ил' другом систему за пољопривредне усеве; или — комбиновати два и више система у једно, те да скрпи систем, за који се мислило, да ће одговарати приликама дотичне државе.

Ова практика учинила је опет, да су и системи првобитно механичко-физички, доцније унели у своје таблице и рубрике и величине приноса као год и економски системи, усвоили су механичко-физичке методе. Према томе многе методе и из групе механичко-физичке и из групе економске класификације, постале су доцније у самој ствари, комбиноване, те су изгубиле свој првобитни тип.

Но то не треба ни мало да нас буни, јер главна основица је ипак остала иста; т. ј. код таквих метода механичко-физичких, главна је основица, проналажење каквоће земљине а величина приноса је, споредна; и обратно код таквих економних класификација — основица је одређивање величине приноса а све остало од споредног значаја.

За то сам и ја овај одељак поделио на две групе:

1. *Комбиновани систем*, какав су употребиле ове државе: краљевина Саксонска, Франкфуртски округ, провинција Саксонска, Пруска, Русија и т. д.

2. *Синтетички систем* — којим су поједини пољопривредни писци тежили, у новије доба, да на основу простијих метода, постигну општији систем, који би се могао применити за све прилике.

Из прве групе научићемо се, како би се комбиновањем разних система и метода, могле мане појединих од њих исправити и допунити, те постићи што већа тачност и правичност; а као пример узећемо примену таквог поступка за две три провинције, ил' државе.

Из друге групе видећемо, да су синтетички системи, опет комбиновани системи (из механичко-физичке и економне класификације) и да се узимањем у оцену и испитивање главних момената плодности земљине, ствар и упрошћава и уопштава.

I. Комбиновани системи.

Упут за оцењивање у Краљевини Саксонској од 30. Марта 1838. г.

Као што је Тер положио прве основе рационалној пољској привреди у Немачкој, тако је он први створио и системе класификације, од којих је нарочито економска класификасија, остала у сили и важности тако рећи до данашњег дана и послужила, као темељ за оцењивање земаља у разним, нарочито немачким државама и провинцијама, за финансиске потребе и државне циљеве.

Тако је било и у Саксонској при завођењу порезе на земљу. Ту су задржати сви они моменти оцене, који су у системима Теровим, само су још заведене средње класе, за прелазе између међусобних класа земље и *подкласе* — или редови — за разликовање онаквих земаља једне класе, који услед једне ил' друге мане своје, треба да добију подређено, ниже, место у класификацији — поступици за ређање класа.

Упут за званичне оцениваче земље, садржи следећа општа начела:

Плодност или родност орница за усеве, почива на следећим основима:

а). На каквоћи горњег слоја — орници,

б). На дубини истог;

в). На каквоћи здравице;

г). На положају и

д). На климатолошким приликама.

Главни основни састојци земље, од којих каквоћа орнице зависи, јесу: глина, песак, креч и хумус а по кадшто и „гвожђе". Размера или сразмера ових примеса у земљиној смеси, условљава њену спојност, збијеност, а тиме и лакшу ил' тежу обраду земље. Дубина орнице а исто тако и доњих слојева, здравице, дели се у три врсте:

врло дубока: преко 20 см.

дубока: 12—20 см.

плитка: испод 12 см.

Положај земље, према страни света, треба оцењивати према захтевима земље за влагу; но у исто доба треба се обзирати и на то, да л' се обличје површине узвишава, спушта или је таласаво и т. д.

Изнад 150 метара над северним морем, треба правити разлике у висини од 30 до 30 метара, тако да број климатолошких разлика у опште износи 21.

Економско оцењивање земље, што се има овим површити, не класифицира земљу само по физичким особинама — каквоћи — већ у исто доба и по њеној родности за усеве; не само по плодности, но и по величини приноса.

Дванајест економских главних класа међу собом су сродне, по врстима земаља, овако:

Класе: I, III, VI, IX глинуше,

„ II, IV, V, VII иловача,

„ VIII, X, XI пескуше

„ XII таква је земља за обраду, која се не може никако употребити за сејање жита, но само као пасиште за стоку.

Између средњих главних класа, дозвољавају се прелазне ил' средње класе (у чистом приносу аритметичке средине). Подкласа, или ред, онда се рачуна, кад земља једне класе због мана њених, у чистом приносу знатно подбацује обичан принос те класе.

Чист принос израчунава се према читавом низу пољопривредних, газдинских момената; а цела држава подељена је на 45 класификационих дистрикта.

Укупни принос оснива се на трећачењу (трогодишњем плодореду) и из њега се изналази чист принос за главне усеве, према вредности ражи а одбијају се трошкови око производње (ручни рад, рад запреге и стоке, трошкови за чување плодова, издржавања стоке и око управљања имањем) опет у ражи.

Но поред тога, у томе прорачуну чистог приноса, при том одбијању, води се обзира о апсолутној висини места, о саобраћајним средствима, удаљености земаља од насељеног места и од већих вароши и т. д.

То је све престављено у доњој таблици: (Види таблицу на страни 8).

На основу дакле горње таблице одређује се класа земље, у погледу на њену каквоћу и тек по том, прорачунава се — на већ описати начин — из укупног приноса чист принос за поједине класе. Поред обичних одбитака што се ту чине — трошкови и расходи газдински, око обраде, издржања стоке и т. д. видели смо да се одбија још, по извесној норми, нешто и за сваку већу висину преко 150 мет. т. ј. за сваких 30 мет, више, над морским огледалом и онда се тек остатак рачуна, као чист принос, који се порезом оптерећује.

Сам поступак око бонитирања земље показао се као посве практичин и употребљив, докле је изналажење и одређивање чистог приноса, морало да се мења и на ново удешава.

Већ 1855. год. мења се у упуту одређивање величине приноса тако, да се за сваку поједину, ужу област, одређује нарочита класификације са засебном тарифом чистог приноса.

Одређивање бонитета земље, врши се према начелима дотеране Терове класификације, по методи другог немачког научњака Сетегаста. Одређивање пак дотичног приноса по методи Копеовој.

Комисије 1855., у Саксонској, добиле су у том погледу друкчији упут:

Поједине класе земаља, морају се одређивати за свако место засебно, пошто се на лицу места испитају.

За њиве, зенокоше, пасишта и шумско земљиште, морају се класе такође засебно одређивати.

Класификација читавих атара, врши се по чистоме приносу, тако да и све земље са подједнаким приносом, долазе у једну класу.

У класификацији морају се пописати податци о изворима плодности и карактеристични знаци, по којима се једна класа од друге разликује; ти знаци морају бити такви, да их сваки врло лако уочити и са сигурношћу распознати може.

Удаљеност земље — одстојање појединих парчета — не улази у обзир ни при бонитирању, ни при класифицирању, но само при израчунавању чистог приноса.

Класификација се обележава или бројевима (I, II, III и т. д.), или називима (пшенична, ванредна, I, II и т. д.); просечне ил' средње нормалне класе не треба постављати.

Истина, да јако упрошћава цео посао, поступак убројавања сви у земаља са подједнаким приносом у једну класу, али има ту рђаву страну, што и поплавне низинске и земље на висовима, влажне и суве, умовите и песковите земље, долазе све у једну класу, јер на послетку врло отежана обрада, са никаквом родношћу земље, подједнако дејствује! Но земље поплавне могу се боље употребити, од земаља висинских и експонираних, земље мокре, дају се лакше поправити, но земље суве!

Класа	Назначење	Физичка својства земље	Дубина оранице	Здравица
I	Врло дубока, богата хумусна земља — кључ. — Одлична земља за пшеницу.	На хумусу богата глинуша, иловача и лапорњача; земља јака, богата у сваком погледу без мана; капиларна, блага, топла дубинска земља, ни мало прикисела, кисела ни шљунка.	Најмање 25 сантиметара	Мало одступа од оранице; где што садржи прча; свакојаке пропуштања и не може да се močвар ни влага накупља.
II	Врло дубока, богата средња земља; блага, топла иловача; одлична земља за јечам.	Блага, богата иловача, нешто песковита, чешће и крупнија, чиста од кисела, или тек са незнатним примесима. Испод јаких примотина садржава песка чини да се оседа под руком рапава, ал' је и топлија и блажија од глинуше ни' иловаче III кл. Због мале отворености (колезије) и опирног грудног дају се лако руком разробити. Задржавање влаге незнатно, али опет довољно, да се по њој лако ни' могло, одмах нешто престане močварно време.	Обично врло дубока и мном није плића од 20 см.	Довољно пропуштава и упија воду.
III	Дубока, тешка, јака глинуша ни' иловача на бронзулинма. Добра земља за пшеницу.	Умерено тешка глина и јако спојена иловача (лако глиновита), коју убламава знатна садрашна хумуса и сода — сода и креча. Лако очарене и грудве грађа, али се не кваре. Одржава се влажна, али се мокрота и močвар не накупља и не задржава	Најмање 20 сантиметара	Као и оранца, ни' спрам оранице погодна, — тешка а више непропуштава од оранице.
IV	Дубока а невиралана средња земља; песковита иловача. Добра земља за јечам.	Песковита, јака иловача, показује врсноћа; чешће са ситнијим каменом промешана. Она земља је толико спојна, да се и у сувим година доволно свежа одржава, а у него доба и толико трошна и порозна, да је и влажних година, још доволно сигурна. Богату, хумусу пескушу нароčито у пољуденима и долинама, треба таноље уборити у ову класу, само ако има влажан, нижи, положај.	Мања но код II кл. али опет није испод 15 см.	Пропуштава или успорнија, према тоже глини је оранца, да ни' непропуштања, ни' обратно.
V	Влажна, растресита средња земља; иловаче са јаким дубљим слојевима. Несигурна земља за јечам.	Песковита иловача, која почива на збијеној шарвенци и мном пати од кише и močвара, показује често лоше и нерадна места и на дугогодишњим њивама, нарочито плановитим, лако постане непропуштава за воду.	Да није много испод 15 см.	Већином непропуштава и оранца се не може подубљивати с тога што је или ума, или сасвим шљунак (дресва) или чиста močварна и упијено рђава глина.
VI	Глинуша и оскудна, тешка иловача; влажна земља. Добра за овас, слаба за пшеницу.	Глинуша и иловача, јако мања убламана хумусом ни' пречом но III кл. а много спојнија но кл. V. У влажном стању јако мекана и лепљива; у сувом: отворена и жилава. Прожишто ситно каменје шкрилавстог проја, убламава обје особине, чији је растреситијом. На голомразини, преко зиме, добије пуколине, издроби се и распада у грушиче. На мразу, који се спонаје с влажном топлотом, у пролеће, често подлежи проражњавању — комину усеву.	Не сме бити испод 12 сантимет.	Обично такође непогодна, тешка непропуштава глина, која или се осуши, или у свему на земљу за жетве; чешће показује пукотине, шуте и бело пруге и дворишта — читаво брдо — и у том стању никако није према оранци, ни за подрубљивање њено.

Положај	Обрада	Главни усеви	Пренашање ка средње класе	Подкласе или редови
Равни, хоризонтални, ка благо се спуштају, осигуран против наилазећих вода на поприлици — вода се отиче; редно подложна поводњу и тада само накваси, које се повлачи у речено доба.	Зависи од влажности и суше и с тога се мора увек увиђати и употребити право време за обраду.	Родна за све усеве, нарочито се добро ђубрењем ђубрива и трговачко биље од свих руку, исто тако шеница, јечам, најчешће биље и пшено биље.	Кад је напљавна земља, мање трошна, но што је описано; или мање сиромашна подједнако и једнострано дубоки, ка: иловаче по прилици и у свакоме другом погледу одговараће напоменутоме — но земља III кл. онда је средња класа $= \frac{I + III}{2}$	Подкласе треба гледати, када јој положај није довољно осигуран од поплава; када је у опште окопана од штетног утицаја по њу; ка је обично поправљено тако, да спречава лако и брзо отицање воде.
Равне, хоризонталан, ка није успут преко 1°.	Ни мало није отежана, ретко на дубе времена усled мочвари и блата, да буде ометена и спречена, јер се земља скоро у свако доба може обрађивати са оруђем за обраду.	Роди свако шесте годину врло добро шеницом а за рани је исто тако падшица и нарочито јарим јечам, који је овде главни усев. У осталом за све трговачко биље и биље за исхрану стоке, скоро исто тако добра као и I кл. а просечно према годинама и пољозима, сигурнија је у приносима, ма да показано и неких година — приноси њени мору доста да заостају иза I. класе	Кад је сварпина песка јаче осећа, као је спојност — веза — слабија, садржана кужура мања, дубина такође, али принос усева свега тога још није слаб на приносе IV класе, онда треба одредити пређашну класу $= \frac{II + IV}{2}$	Кад је успутност већа од 1°, кад оплања штетно дејствује; кад местимично има места што задржавају а не пропуштају воду, кад ова не може да отиче, треба сматрати подкласе као редове.
Благо успут у ниским областима неспречена промаја ваздуха (нема магућштво и заглушине), у ниским областима окружена брегу.	На југотрајној мочвари и суши врло тешка и рђава. У влажном стању лепљива, за плуг и дрљачу се набацива. На дужој суши тешко се шворне, да се грудве не могу разбити дрљаче по тешким дрљачама и ваљама а много пута их то не помаже, већ се грудве морају мотиком разбијати. Кад се лепо и чисто ере, опет киша и суше после тога, упијајући за њу тешко, да добија поворану од знатне тврдоће.	За пшеницу и овас бола, но за раж и јечам. Даје незнатне приносе, ка: просечно према годинама неспуреће жетве, нарочито за бадње за исхрану стоке.	Кад је у малом степену убијкена хумусом и прочим, за то чврша и тежа, ка: иначе и по особинама својим и по приносу, опет спада међу не VI класа, онда треба употребити пређашњу, средњу класу $= \frac{III + VI}{2}$	Ако оплања штетно дејствује, нарочито ако је спречена промаја и улаз суша, ка: ниже, изложен северни и источним ветровима, у опште као је он већ од 10°, на положају које спречава отицање воде, местимично над има нередних мочарних места — треба гледати подкласе.
Лужни положај за ону земљу, у опште још подноси и обрасло сеперни положај и положај у заложини — сенци — у опште је мање пагубан по њу, но по земље предњих класа.	Обрада лакша, мање и слабија стока подноси, а и кад би се, према времену — погоди — и образовале грудве и грудвице, за њих је довољна употреба лаких дрљача, но оралу.	Раж је главни усев за озимице и потискује сејање пшенице, ко незнатније размере; јечам се обично са овсом такмичи и по пол се сеје, ако јари усев. Сво жарунство и биље за исхрану стоке, сваком успешна.	Зависи од здравице у дубини. Гамна ка: оној изнад мочарних година чини доста несигурним а само сувих година доступну врлине ове класе, онда се употребљује пређашња класа $= \frac{IV + V}{2}$. Ка: против $\frac{2}{2}$ ка: је здравица пропуштљива, то тавка пола сувших година пате због оскудице на влази, ни ниже није земља тако песковита и мршава као кл. VII, онда је пређашња класа $= \frac{IV + VII}{2}$	Нагиб преко 10°. Оплања штетног дејства. Примеса шљунка ка: је већа. Места мочарна и нередна.
Захтева тавка положај, ноја је оцедит — за то нешто успут —, кој је топал и има довољно промаје.	Ма да у погледу лакшенје (стање) снаге, које већи пробирач но све оседеле земље уопште и за лакше шпе је ни тежа за обраду, опет је обрада отежана тиме, што се лако дошиње искупље и начешће и што се мора, због мочари, петљати са пољачењем одводница, које сметају раду и успоравају га.	Раж, као и сви дуготрајни усеви, често још ниже; за јечам мора се земља добро вредрати.	Ако је оранива, ка непрецизалној шљунчаној здравици и сама са доста камена и шљунка снабдевена, ка: је песак, песковита глиновита, готово као у VII класе, онда је пређашња класа $= \frac{V + VII}{2}$	Потпуно равни положај ка се вода не стаче — није оцедит. Нагиб северу и западу. У опште при нагибу од 10°. Положај у заселку и ка је оплања штетног дејства на земљу и њено особине. Код на њима има више од једне лонке за мочар.
Гланин услов — да је потпуно оцедит. И ако је јако успут, опет плаћа труд око тешке обраде и због тога још немало отежа сваки о тога, да градимо за њу подлазу, ако се тешко још које ако не придружи — песковита, косница сунчаних праисова, јако осмљивала орница и т. д.	Тешка, ограничена у погледу на потребно угодно време, а и због јаког замарања и мучења стоке — употребити. На најповољније дрљаче, не може замењити чешће оранье а ни ово, којетво врлих (мрав је најбољи орач!). Ако на југотрајно мочарном земљу, ако страна у усled врлих, које је поморином и иначе, планине жиле, југотрајно биље јако отрада. У нашим и јадњим областима плодност опала и испод VII класе (земље те класе).	За раж још несигурније, но за пшеницу, а ова последња само још одних после Хубреза земље и кад је земља свежа, може да успева. За јечам није подесна, а за овас још повољнија. Велика тресачност и биља за исхрану стоке не успева, јер се сваки земља са страна у усled врлих, које је поморином и иначе, планине жиле, југотрајно биље јако отрада. У нашим и јадњим областима плодност опала и испод VII класе (земље те класе).	Треба образложити онда, ка је гланицан сва врсте још врлинама и оскудица, но што је описано; кад је здравица потпуно супротна и није за подубљавање; ка: је у свему тако мокра и влажа као класа IX, ка: да принос не опада до приноса те класе, онда је пређашња — средња — класа $= \frac{VI + IX}{2}$	Кад је положај потпуно раван и није оцедит јако вода; при успутом нагибу, окренутом северу и западу; уједно окопане кад је школама и кад је у заселку; и онда кад има много локви — онда се препоручује гранити подкласе — редове.

Класа	Наименовање	Физичка својства земље	Дубина оранице	Здравица
VII	Лака, радилна средња земља; мршава, песковита иловача; слаба јечмена земља или земља за јечам 3. реда.	Песковита иловача, мршава, мање хумусна и сува но иловача IV класе; више радилна но умерена. Она врста земље, нарочити у пролећу и после влажног времена, услед ситнијег примешаног песка, — лако вара сво, да је можемо увек да је иловачастија, но што је и да је можемо ста-	Никако испод 10 см.	Више пропустљива, но умерена (т. ј. не што воду задржава и упија).
		нити у вашу власу, но што она не мрвљу лепо задржати скупљене у гливи, управо треба да дође. — Њена нелика назовност ка испушивању је њено карактеристичан, због чега се грудве, често и прилично веле више оранивају и лак се распашу, овет је грудвичава. — у слабој мери. Умерена примеса камена и стенских отпадака, често је овој земљи својствена, но то још није довољан основ, да се она у њену коју класу убројава.		
VIII	Лака, иловчаста песковита; јаким хумусна песковита; дугогодишња земља за раж (у 2 године раж једном успева врло добро)	Дубока, иловчаста, плодна песковита, која је често промешана са јачим количином још недовољно хумуса и због тога чешће јаким. Одликује се способношћу, да много лакше упија, но она опет на површини лако испари а за тим и јако је хрошна и распрснута. Са тога она се опет лако брзо пресуши, и постаје тврдна, често напукава, па ма да је при том још доста влажна. У влажном стању, боја прља, у сувом — пепељасто-сива.	Већином врло дубока, но не испод 15 см.	Песковита и обично влажна, у дубини већ и назорно прикупља.
IX	Чврсто-ниловача, оскудна брдска земља; слабо радилна, мокра и лака глинушна и иловача; ритска и трескотна земља. Влажна земља овсена. Ума.	Спромашна, оскудна глинушна и иловача ретко без камења; мршава, умногога особина ове земље, произлази од части отуда што у глини преовлађује силикатима сиромашна иловлавна песак), од части опет, због врло ухитреног песка, које се не осећа под притиском, а с њима је	Врло плитка, често само 3—8 см.	Непропустљива и умогога, или шљунковита и мочварнита; ретко да се може ипратити.
		такова земља скоро промешана. — Карактеристично је за њу, што је непропустљива и ни мало оцедита (т. ј. воду упија, задржава, ал' не пропушта ни к површини, ни у дубље слојеве), а за тим јако мочварна и лака. Вегетација с пролећа, због тога, дуго се успорава, с јесени готово сасвим престаје и изумире, зими јако прокрене, па и лети такова земља не пропушта свежност и топлоту. После више расцала се, да теку с водом и наложе блатњаве баре и по том јако се очврсне у покорицу, под којом се оранда оскудна влажна, тешко се прострујује, а при орању брзда се сија. Овакво спада и иловача шљунковита, мном и газиндинта, или са мочварном дрвицом. И за тим исто тако и мочварна ритска, киселе земља од свакс руке, у којој не може никакав озимица да успева, а као јаре усев још једнако опет.		
X	Обична песковита, слабо земља за овас; земља за сиљу; трогодишња земља за раж.	Сува, мршава, иловчаста песковита, лошије свежа (ракорика) још нешто вешна, али по себи и при најмањем удару, ал' притиску распада се.	Но сме бити испод 8 см.	Већином песковита, често и камените. Иловчасти слабо пропуштљива, тешко је попрашав, да је оправдано волиће ја у VIII кл.
XI	Спромашна песковита и шљунковита земља; шестогодишња земља, за раж.	Крупно-зрнаст и сув шљунак; врло сушна оскудна земља — прашља — свиме врсте, промешана са много камења.	Врло плитка.	Или песковита, или камените; ретко да се оранда може полуобљавати.
XII	Рђава, уопште јако неплодна земља; која је по све неродна.	Гвожђевита глинушна и иловача, врста шљунковита земља, барем мочварна и ритска земља, више песак, потпуно неспособан за обраду. Дакле у опште све такве прашље и готово неплодне врсте земаља, које се никако не могу поправити ни дотерати, ни по месту — полозима — на које су, нису никако за непрекидно сејање жита.	Тако плитка, да се не разликовати не може.	Крупно-зрнаст песак, шљунак, дресва, тресет, ума, каменьар.

Положај	Обрада	Главни усеви	Пређање на средње класе	Подлакше или редове
Најпробитачније ако је хоризонтални. У нижим и топлијим пределима, усиром положај нагиње к југу, због вишег накнадности за искушење, мање је повољан. У вишим и хладнијим пределима пак претежу штетне страше северног нагиба, све друге обзире.	Сама по себи лака и лижа него остала обрада ради крупног одржавања влажности, мора се често јако и ограничити само на толике рад, колико је потребно и колико допуштају коров, јер се лако укорени. Често је потребно због тога, да се по неколико година обрада напусти и земља одмори.	За рани пролећни усев најсигурнији — да његов одлеч суша — успевају добро јари јечам и мањасто биље; али коренасто биље задовољавају. Може још и детелина да се сеје, ал' ће само једна откос и слаб принос. Дивља ротква и пиревина, често силним обузму ову земљу.	Кад ораница на нескоште клоните пролази у назначеноју нескошу; кад је земља у општа лошија, јечам слабије успева, детелина сасвим изађе, али иначе коренасто биље још добро успева, онда долази у примену пређање класе = $\frac{\text{VII} + \text{VIII}}{2}$	На положају јако подложном исушивању. На северној страни у нижим пределима. Усиште при нагибу преко 10°. Околности школовног дејства у околини. Ако превлада примеса камена. Са много локви и мочарних места.
Ако је у дубини земље из свемирног песка састављена и не лежи на мокроти, онда је за њу маом најповољнији њива, хоризонтални положај. Што је на против здравица вишенија и више воде имућнал и што се због тога и њива више приближује IX класи, по здрављи и мочарности, то је у толико свс потребнији, нешто усиртији и топлији положај.	Обично лака, без по муке и заната. Ако би се пређена оставила — чему је она врста земље јако склона — онда само потребује више и чешће обраде.	Раж као главни усев, често и 2 године узастопце; у осталом погодна и за просо, за овду, па и за овас.	Ако се у здравици појаче бео пршет и здепан шећер и сувишна мокрота њиве школе, па је с тога и прилађена; али је при свем том и поред тога положај од IX класе, онда је средња класа = $\frac{\text{VIII} + \text{IX}}{2}$ Кад је то пословчасти нескошна, ск жиле хумуса, у опште крашавају и више пажљивом исушивању, но њиа у том погледу не пада до X класе, онда је средња класа = $\frac{\text{VIII} + \text{X}}{2}$	Положај у завсику. Околина, кад не допушта слободну проиду ваздуха. Са много неродних — нелажних — места. Кад није место оцедито, те се накупља вода овде — онде, а биће очигледно крашљи и веће, и ако местимично.
Код ове земље, да би се могао убројити у ову главну класу, главни је услов — приморит положај, који је оцедит а није од суиса окружен. Главни положај само је онда за њу згодан, ако је на побилу — гребену — заисиском, на висији.	Због плитке орнице, мало се више оре но земља VI кл. Али и врло слага тога још једнако је тешка, због чега се чим суша наступи покрштна њиног пуха тако стврдне, да само тешке дрљаче њоју помоћи.	За озимицу врло неподесна, за јечам полагода у опште, за овас подесница. Трава, ма да слабијо квалитс, може да успева. У вишим и хладнијим областима привођ је још несигурнији и опада и испод њених класа.	0	На потпуно равном положају, не мало оцедитом. На супротном положају, према северу и западу. Околина са штетним утицајем и на положају рђавом. Кад много има мочарних локви. Кад превлада крупан шљунак.
Свако положај који противдејствује јаком исушивању ове земље, пробитачнији је; обратно је штетан ако су супротне околности и ако њиовата затворитва не престаје.	Мало и лакшег рада потребује; мора се брижљиво при том пазити, да се одрлава важност земље и да се њоме толико овртност очува.	Озима раж и сама — главни су усеви; јечам не напредује; овас и мањасто биље врло несигурно и слама осцуна. — Слаба плодност и дубретитост ове земље чини, да се често може тек свако трећо године по једна добра рамна жетва добити и тад се опште постиже без другог дубрења, но остављањем земље 2 године да се одмара.	0	Кад је положај сасим оголићен исушивању. Усиште кад је положај јако упрт. Кад има много мочарнита — локви — и места нередних. Кад камен у оранци превлађује.
Као и код X класе.	Као и код X класе.	И за сва јаре усеве врло несигурна, осим раж још може таворити. — Као и код горње класе и на истих урсда, може се са ове земље, после шестогодишњег одмарања (неприређај) истерати по једна жетва за рам, без дубрења.	0	При положају јако изложеном исушивању и јакој истроштини. Усиште на упртом положају. Кад много мочарнита и нередних места превлађује. Кад крупан шљунак и камен превлађује.
Или одлеч суша, или одлеч влажан, или одлеч упрт.	Ретко се обрађује а због посве мршавих житова и не исплаћује се рад ни труд.	Само природним дорастом трава, колико толико, као пашните за овце, може користите. А да би се колико толико дотерала и оплодила, да и трава може расти, онда онда, после извесног броја година, мора се разорати, за рам пак овас — и по трајању осуд какво друго жито.	0	Код ове класе нема подлакша или редова.

Због тога су још засебно оцењивали земље долинске а засебно земље висинске.

Да би посао упростили, да не би пали у погрешку, да много класа употребљују, те да посао увеличавају без нужде, или обратно због мало класа, да против правичности и могуће тачности греше — они су одређивали за сваки засебни атар (по средњој величини приноса, карактеристичној за њ) чист принос, за једну од бољих класа — управо за најбољу класу — па су остале класе, по том, према томе, да л' је једна врста земље боља ил' лошија, према њој овако одређивали: — за бољу земљу смањивали су принос са 10—12%, за средњу земљу са 15—20 за лошију земљу са 25—40 %. Тако, ако је у једном пределу највећи чист принос био 8·80 динара, онда је класификација овако изгледала:

I кл.	= 8·80 дин.	VI	= 3·90 дин.
II „	= 7·80 „	VII	= 3·10 „
III „	= 6·80 „	VIII	= 2·30 „
IV „	= 5·80 „	IX	= 1·60 „
V „	= 4·85 „	X	= 0·98 „
		XI	= 0·53 „

Исти поступак употребљен је 1861. за Пруску, приликом измене у непосредној порези на земљу, па се по њему и доцније вршила оцена земаља и у уједињеној Немачкој, а и дан-дањи се врши.

Овде су поједине класе по доброти земље остале исте, а одређивање чистог приноса нормирано је у новчаној вредности и то у једној поступици од највише 8 ступњева за сваку културну врсту (за њиве, сенокше, пасишта и т. д.) и сви окрузи подељени су у неколико зона, према величини приноса. Дакле по приносу су прво подељене и груписане све области и за њих одређена норма приноса, па тек онда је класифицирана свака поједина таква област, према каквоћи земље.

За сваку поједину економску класу (по чистом приносу) најпре је у дотичној зони од стране комесара, на лицу места, пронађена угледна земља (парче) и на основу ње, уврштиване су у таблицу, све остале земље у томе округу — извршена је класификација.

При том није се толико пазило на то, да се ухвати за свако поједино парче тачан рачун чистог приноса, колико да се одреди његова релативна вредност — да се поједини сопственици што је могуће равномерно оптерете, да се одређена количина непосредне порезе на поједину област, што једначије подели на сопственике имања. Истина, да се доцније нашло у грдној већини случајева, да тада није ни у пола прави принос земаља пронађен — али се постигло то, да се изврши што правичнија подела оптерећења порезом, на сопственике.

На тај начин, помоћу ове нове методе и са врло маленим трошковима, успело се, да се главни циљ постигне — чему је Француска узалуд од револуције, пуних 50 година тежила.

Ма да је чист принос уопште, једна величина, која је врло колебљива и растегљива, према местности и времену; ма да чист принос, зависи још и од промењљивости газдинских чиниоца а у многоме и од спреме и интелигенције сопственика; ма да је чист принос уопште једна несигурна вредност те да послужи као основица катастру — опет је Пруској било стало до тога, да катастар што пре и што јефтиније површи, те да тако, за доцнија времена добије, што бољи и што тачнији ослонац, на основу кога ће даље поступати. И циљ је постигнут.

Упут за оцењивање земље у округу франкфуртском 1842.

Они су комбиновали Терову и Шмалцову методу економске класификације и у неколико изменили и допунили. Величину приноса не одређују, но према одстојању, за сваку класу одређују само бројеве вредности, односне бројеве, као што је и у Теровој и Шмалцовој класификацији рађено.

2. Синтетички системи

Полазећи с те тачке гледишта, да су све методе механично-физичке (уопште природњачке) класификације, једностране, а да све економске или мешовите (комбиниране) методе, никад не одговарају потпуно стварности, јер се по њима земља, коју оцењујемо, мора силом „укалупити“ (ућушкати) у сам систем класификације — у новије су доба неколики научњаци покушали, да створе тачније и општије системе оцењивања земље. Они су дошли до закључка да је много природније узети за основицу земљу саму, у природном њеном стању, па испитивањем појединих меродавних чиниоца, који на плодност земље утичу, приступити одређивању појединих класа. Дакле испитивањем појединости правити општи закључак: — отуд и назив „синтетички систем.“

И одиста сви до сада описати системи и методе, на основу врло маленог броја научних података, прикупљених уопште у општој педологији (науци о земљи), а још мањег броја чињених испитивања у практици — тежили су, да за прилике ужег ил' ширег обима, појединих области, крајева ил' државе, створе један калуп — т. зв. систем класификације — и да према њему, на лицу места, при оцењивању и испитивању разнородних земаља, свакој појединој земљи, насилним кресањем или дометањем, нађу место у том калупу, које ће јој колико толико прилицати.

Синтетички систем поступа обратно: он не зна у на пред како ће испасти класификација, докле не срачуна збир свију важнијих меродавних чиниоца, пронађених тачном анализом, тачним испитивањем.

Свакојако тако је оцењивање много природније и много тачније, ма да према садањем ступњу науке уопште и према претходним геолошко-хемиским штудијама појединих читавих области или и држава — оно ће још дуго рамати, докле не буде постало оно, што један систем класификације треба да буде. С тога све државе, које су завеле катастар и непосредну порезу на земљу, труде се, да независно од усвојених система и метода оцењивања (а ни једна није могла још усвојити синтетичке системе), продуже на научним основима геолошко-хемиске штудије својих земаља, ради састављања што тачнијих геолошких, а по том и педолошких карата. Тек по извршеном картирању, са таквом картом у руци, биће могуће и оцењивачима земље, да боље, потпуније и свестраније одговоре своме позиву.

Поред тога за сваку поједину оделиту покраину, пољопривредна статистика, из године у годину прибира податке о величини приноса — жетве — појединих крајева и атара, те да на основу њих, кроз дужи низ година (10 и 20 година), хватају просечне, средње жетве, за те крајеве. Исто тако чине и за просечне — средње — цене пољопривредних производа, пошто се на њих своди израчунавање чистог приноса за земље свију тих крајева и атара.

У Немачкој првим се послом бави геолошки завод, у Русији, видели смо, да иницијативу предузимају поједине губерније, самоуправна тела, у чему главна заслуга припада професору Докучајеву и његовој школи. Русија има још из почетка прошлог века геолошких карата са већим педолошким подробностима и отада поједини трудбеници и научари, неуморно даље делају на исправкама — изменама и допунама — тих карата...,..

Према методама испитивања и моментима посматрања и оцењивања, синтетички системи, више се приближују механичко-физичним (природњачким) класификацијама и управо, то су поправљени, опширнији и тачнији системи механичко-физички; системи управо педолошки, јер су унели у круг испитивања готово

све оно, на шта и испитивање науке о земљи (педологија) обраћа у свом учењу, главну пажњу.

Бирнбаумов синтетички систем.

Бирнбаум је био први, који је (1870. у Георгини његовој) синтетичку класификацију земље увео.

Ево шта Бирнбаум вели:

Класификација земаља, која треба да одговара свима захтевима, мора бити:

а. општа т. ј. да се свуда применити може;

б. да се може лако прилагођавати промењеним повременим приликама;

в. да почива на тако сигурним основицама, да је сваки па и најневичнији лако може разумети и ради оцене извршити, прописане упуте дакле да за свакога буде употребљива и свуда примењива.

Бирнбаум и сам вели, да је такав систем класификације још идеал и да ни његов систем није никакво савршенство; али признаје да се обично и прекардашује у полагању нада на системе бонитирања, да се од њих врло много тражи и очекује.

Чист принос, који једно ил' друго парче земље, под овим ил' оним начином газдовања, одбацује, није никако могуће одредити оцењивањем земље, већ само на основу доброг књиговодства, само из изолисаног рачуна (конте).

Класификација земље није ништа друго, до само релативно оцењивање вредности, које се заснива на једној класи, најбољој или првој и према њој ређа и одређује остале ниже класе; та прва класа, по свима захтевима, најбоље одговара култури усева и највише приноса доноси.

Пошто се I класса оштро обележи и определи, онда се према њој нижу и остале средње и рђавије класе, а при том се нарочито пази, да њине спољне одлике или знаке разликовања, без суптилних механичких ил' хемиских анализа, може сваки оцењивач врло лако пронаћи и распознати а да су то знаци у исто доба и толико меродавни, да доиста довољно и упливишу на подређену вредност тих нижих класа, спрам виших, бољих.

Од земаља зиратних треба искључити све оне, које по каквоћи својој или по положају, у моменту оцењивања, апсолутно нису за зираћење употребљиве а то су:

а). све оне земље, које су на нагибу преко 15°;

б). земље, на таквим висинама, где влада зима, снег и лед;

в). земље, на којима се дуже времена, преко године, вода задржава;

г). земље, које после зимских поплава ил' после окопнелог снега, дуго времена не могу да се исуше;

д). земље одвећ једностране мешавине; и

ђ). земље одвећ далеко од центара.

Моменти за испитивање на које треба обратити пажњу и који се без великих тешкоћа и сложених, скупоцених апарата, без великог замета и дангубе, сваки за се испитати морају, следећи су:

1). Дубина орнице и здравице; испитује се справом за бушење земље (сврдлом за испитивање земље, бушачем).

2). Здравица.

3). Спојност орнице.

4). Обрада или снага потребна за обраду.

5). Абсорпција.

6). Како се земља понаша спрам влаге и топлоте,

7). Сразмера појединих примеса земљиних.

8). Богаство земље.

9). Стање културе.

10). Ограничење обрађевина (главни усев),

11). Трошкови око мелиорација.

Једанајест момената оцењивања и десет класа, дају за I кл. 11 × 10 = 110, за класу X: 11 × 1 = 11 као *збирке вредности* и због тога влада велика сигурност у проналажењу просечних вредности (делењем добијених збирова из свију са 11 група, сабраних пронађених момената испитивања) и према томе у одређивању класа.

Поједини моменти оцењивања рашчлањавају се као што иде

А. Први момент оцењивања: дубина.

Класа I Ни најдубље жиле не могу да је достигну у орници и у здравици	= 10
Класа II Не може са ашовом у орници да се дође до дна	= 9
Класа III Дубока за један добар ашов а у здравици добра	= 8
Класа IV Дубока за један ашов а у здравици добра	= 7
Класа V Орница само 8—10 см. дубока, ал' се лако може подубљивати у здравици	= 6
Класа VI Орница исто тако, ал' се тешко може подубљивати	= 5
Класа VII Орница 5—8 см. дубока, но се може лако подубљивати	= 4
Класа VIII Орница исто тако, ил' се тешко може подубљивати	= 3
Класа IX Орница дубока 8—10 см. а више се никако не може подубљивати	= 2
Класа X Орница дубока 5—8 см. а више се никако не може подубљивати	= 1

Б. Други момент оцењивања: здравица.

Класа I Богата на састојцима биљне хране а физички побољшава орницу	= 10
Класа II Исто тако, но у физичком погледу индиферентна	= 9
Класа III Једнострана (из једне главне примесе), ал' физички поправља орницу	= 8
Класа IV Једнострана (из једне главне примесе), ал' физички не поправља орницу (индиферентна)	= 7
Класа V Оскудна у биљној храни, физички орницу поправља	= 6
Класа VI Оскудна у биљној храни, физички орницу не поправља	= 5
Класа VII Богата у биљној храни, ал' орницу погоршава	= 4
Класа VIII Једнострана а физички орницу погоршава	= 3
„ IX Оскудна и физички орницу погоршава	= 2
„ X И по саставу и физички шкодљива по орницу	= 1

В. Трећи момент оцењивања: спојност орнице.

Класа I У свако доба може се лако обрађивати; добро се издроби и растроши; ситне земље спрам скелета (крупнијих делова) у повољној размери	= 10
Класа II У свако доба лако се ради; дроби се и троши, али и слабу покорицу гради. Ситне земље има више	= 9
Класа III На добром времену лако се ради; дроби се и троши, но већ гради слабе грудве, које се и саме од себе лако распадају; ситна земља у неповољној размери	= 8
Класа IV Чврста; обрађивање још иде — још неспречено; тешко се троши, али се још дроби; јаче грудве, које се мало по мало распадају; скелет почиње да преовлађује	= 7
Класа V Почврста; обрађивање повремено спречено; не троши се ни мало, па се тешко и дроби;	

грудве остају по орању, па и кад се силом дробе, дробе се грудвичаво . . . . . = 6

Класа VI Лака, растресита; не граде се грудве; ситне земље мање; пропустљива . . . . . = 5

Класа VII Гради покорицу; обрађивање неспречено, али ваздух не може добро да продире; ситна земља и ситни отпадци стенски, скроз промешани . . . . . = 4

Класа VIII Збијена; обрађивање могуће само кад се право време уварда; ни трошна ни дробна; грудве и бразде одсецају се у светлим каишима и саме се не распадају, без добрих мравева; ситна земља преовлађује . . . . . = 3

Класа IX Сасвим растресита; ситне земље нема; врло пропустљива . . . . . = 2

Класа X Ни мало неспојена — невезана . . . . = 1

Г. Четврти момент оцењивања: снага за обраду.

Кл. I	Коњ. запр. пооре на дан	70 а.;	26 ха,	на једну запр.	= 10
„ II	„ „ „ „ „	65 „;	24	„ „ „ „	= 9
„ III	„ „ „ „ „	60 „;	22	„ „ „ „	= 8
„ IV	„ „ „ „ „	55 „;	20	„ „ „ „	= 7
„ V	„ „ „ „ „	40 „;	18	„ „ „ „	= 6
„ VI	„ „ „ „ „	30 „;	16	„ „ „ „	= 5
„ VII	„ „ „ „ „	25 „;	14	„ „ „ „	= 4
„ VIII	„ „ „ „ „	20 „;	12	„ „ „ „	= 3
„ IX	„ „ „ „ „	15 „;	10	„ „ „ „	= 2
„ X	„ „ „ „ „	10 „;	8	„ „ „ „	= 1

Последње класе могу се само са 4 и више коња обрађивати; за воловску запрегу треба рачунати 66% од коњске запреге. Број хектара што пада на једну запрегу, рачунат је просечно и у њему су узети у обзир — удаљеност или нагиб, или распарчетаност имања и т. д.

Д. Пети момент оцењивања: абсорпција.

Класа I Важнији састојци за биљну исхрану потпуно су везани; нема недостака у базама потребним за размену састојака; у погледу на ваздух и водену пару врло повољна . . . . . = 10

Класа II У једном ил' другом правцу попустљива . = 9

Класа III Моћ абсорпције по свима правцима још повољна, али у погледу на састојке за исхрану биља осигурана само ђубрењем са специјалним врстама ђубрета . . . . . = 8

Класа IV Отежано распростирање земног раствора; спречен приступ ваздуха . . . . . = 7

Класа V Спречено распростирање земног раствора; приступ вазд. и абсорпција водене паре отежана . = 6

Класа VI Губитак биљне хране, кад недостаје ситне земље . . . . . = 5

Класа VII Спречена радљивост у земљи, јер је за ваздух и водену пару готово сасвим затворена . = 4

Класа VIII Због одвише ситне земље била би најживља абсорпција, али успевање усева ипак слабо, што је спречен приступ ваздуха и што има и сувише влаге; само чешће превртање (обрађивање) и дренажа, могли би одмоћи злу . . = 3

Класа IX Уз недостатак ситне земље одвећ јак приступ ваздуха а мало снаге упијања за биљну храну . = 2

Класа X Ситне земље одвећ мало; губитак састојака за биљну исхрану, абсорпција водене паре никаква . . . . . = 1

Ђ. Шести момент оцењивања: Влага и топлота.

Класа I. Није потребро регулисање . . . . . = 10

„ II. На јакој киши не прима земља сву воду потпунце, на дуготрајној суши опет не апсорбира довољно влаге; потребне су одводнице и превртање земље . . . . . = 9

Класа III. На дуже кишовитом времену трајна мочар; нужно обрађивање па уже постате . . . = 8

Класа IV. На појединим местима барске локве, лако је томе одмоћи . . . . . = 7

Класа V. Читаво пространство њиве је мочарно, али влажно; но довољно је за одвођење један главни јарак повући, или се може помоћи простим спуштањем воде у дубину . . . . . = 6

Класа VI. Потпуна дренажа била би корисна, али само прост систем и у раздаленим размацима (оретка мрежа) . . . . . = 5

Класа VII. Исто тако, али мрежа одводница, гушћа . = 4

„ VIII. Комплициран систем дренажски са потпуном регулацијом наплаве . . . . . = 3

Класа IX Исто тако, но још би се морао и вештачки пад удешавати . . . . . = 2

Класа X. Одвећ сува, но може се исправљати подубљивањем и дробљењем орнице . . . . . = 1

Остале земље спадају у непоправиме, дакле за зираћење неспособне земље, а ту су све одвећ суве и одвећ мокре.

Е. Седми момент оцењивања: Сразмера примеса.

Класа I. Све примесе тако промешане и заступљене, да ни једна не претеже . . . . . = 10

Класа II. Хумус у неколико претеже . . . . . = 9

„ III. Креч претеже (кречне или глиновите лапорњаче) . . . . . = 8

Класа IV. Глина претеже (иловачне врсте земље) . = 7

Класа V. Песак претеже (иловачасте пескуше) . = 6

„ VI. Глина преовлађује (т. ј. највише глине = глинуше) . . . . . = 5

Класа VII. Креч преовлађује (кречуље) . . . . = 4

Класа VIII. Хумус преовлађује (тресетне, хумусно-киселе, ритске земље) . . . . . = 3

Класа IX. Песак преовлађује (Песковите и шљунковите земље) . . . . . = 2

Класа X. Све оне земље, у којима поједине примесе или никако нису заступљене, или од части . = 1

Ж. Осми момент оцењивања: Богаство.

Класа I Нити је потпуно надокнађивање жетви потребно, ни ђубрење . . . . . = 10

Класа II. Довољно минералних састојака, уз обилату количину органских (?). Годинама жетве осигуране распадањем сувишка у материјама . . = 9

Класа III. Органске материје у заостају; потребно ђубрење с азотним ђубретом, са доста сламе или ведено ђубрење, или чешће обрађивање и дробљење . . . . . = 8

Класа IV. Шталско ђубре довољно за осредње жетве, за постигнуће највећих приноса потребни су додатци и минералног ђубрета . . . . . = 7

Класа V. И за постигнуће средњих жетви, потребно потпуно надокнађивање исцрпљене снаге . . . = 6

Класа VI. Ни то није довољно за постигнуће жетви, већ се мора ђубрити са јаком количином специјално тој земљи потребног ђубрета (креч, хумус и т. д.) . = 5

Класа VII. Није довољно ни једно, ни друго за добре жетве, већ се мора поправити абсорпциона моћ земље, или се мора још више специјалног ђубрета употребљавати . . . . . = 4

Класа VIII. Да се постигну највећи приноси, потребно је довлачење и мешање земље — примесе, која недостаје . . . . . = 3

Класа IX. Потребно је то исто и за постизање средњих жетви . . . . . = 2

Класа X. Добре жетве уопште могуће само онда, кад би се све троје заједно, употребило — и потпуно надокнађивање сиге и специјално ђубре и мешање земље . . . . . = 1

3. Девети момент оцењивачки: Стање културе.

Класа I. Могућа свака врста културе, ни једна није искључена . . . . . = 10

Класа II. Ситна семена, после претходног усева, изискују неколико обрађивања . . . . . = 9

Класа III. Од времена на време потребно је сејати, окопавање (због прашења и окопавања) . . . . = 8

Класа IV. За ситнија семена или племенитије усеве, потребно сејање на врсте (на' редове) . . . = 7

Класа V. Неколико обрађивања потребно за све усеве, осем окопавина и биљака за исхрану стоке . = 6

Класа VI. Није више могуће обрађивање; у години над се претходни усев познаје (дигне) за ситнија семена — нужан мали угар . . . . . = 5

Класа VII. Култура сејања на редове (машином парочито) немогућа . . . . . = 4

Класа VIII. Мали угар потребан за све усеве . = 3

„ IX. Повремено нужан велики угар (одмарање бар годину дана) . . . . . = 2

Класа X. Потребно потпуно одмарање . . . . = 1

И. Десети момент оцењивачки: Ограничење усева.

Класа I. Земља, на којој се рационалним радом, без каквих особитих снажних средстава могу с успехом гнити сви усеви, која се према климатолошким приликама околине, могу уопште туда гнити . = 10

Класа II. Жетве нису сигурне за све усеве подједнако, или приноси нису подједнако велики и не плаћају се подједнако, јер се за неке морају већа расходи чинити . . . . . = 9

Класа III. Боље трговачко биље не даје уопште никакве приносе, који се рентирају . . . . = 8

Класа IV. Паметније је искључити из плодореда и боље биље за исхрану стоке . . . . . = 7

Класа V. Боље врсте пшенице и јечма нису више сигурне . . . . . = 6

Класа VI. Паметније је не сејати јечам . . . = 5

„ VII. Пшеницу треба искључити . . . . = 4

„ VIII. Земље са несигурним жетвама овса . = 3

„ IX. Нису ни жетве ражи више сигурне . . = 2

„ X. Земља за сејање уопште (и за овчију пашу) . = 1

Ј. Једанаести момент оцењивачки: Трошкови за мелиорације.

Специјално се проучавања и одређује у новцу, или у процентима, спрам вредности земље, а у парочитој скали. Прва класа не потребује никаквих мелиорација.

Критика Бирнбаумовог система.

И ако и сам творац овог система признаје, да није никако савршенство, овај ни по једном услову, које је он сам ставио за ваљану класификацију земље, уопште, није ни приближно постигао циљ.

Систем је применљива само тамо, где земљу како треба обрађују, ђубре и где с њоме паметније газдују. За наше прилике у Србији, његова примена била би несувремена — одвећ прерана.

На и тамо, где је пољска привреда далеко развијенија и напреднија и у самој маси становништва, није у стању ни свака стручњак, а то ни сваки образован човек, да по овом систему земље оцењује; нити би опет трошкови око оцењивања земље, са толико разноврсних оцењивачких момената, били исто од каква, спрам осталих система класификације, ако не би били и далеко још већи.

Неке моменте оцењивачке, лако је испитати и применити: као дубину оранице, здравицу, спојност (тежи ил' лакши рад), понашање спрам влаге и топлоте, сразмеру примеса, главне усеве. Неки опет моменти, теже су разумљиви за нестручњаке, те за то и мање применљиви, општији, као: оцењивање богатства земљиног, стања културе и трошкова око мелиорација.

Најтеже је пак оцењивати моменте: у потребној снази за обраду и абсорпцију. Шта више ово последњу, без апарата и агрикултурно-хемијског знања, није ни могуће оценити, нити је то момент за практично испитивање и оцењивање — поштo је то ствар научара.

Осем тога и поступица појединих класа за поједине моменте оцењивачке, није свуда доследно изведена, тако да одговара потпуно најбољој (првој) класи земље, у сваком погледу, како је поштo сабере све бројеве из појединих оцењивачких момената — у збиру добити: за I класу број 110, а ако би га и добио, то не ће одговарати таквој класи земље у природи — у стварности.

У том погледу парочито поступица за четврти момент није добро уређена, јер најбоље земље, земље I класе не може се са воћском запрегом никад поорати 70 ара; то би се могло лакше земље — нескупе какве — поорати, а таква земља не ће никад бити најбоља.

За тим у појединим оцењивачким моментима, поступица је готово после произвољна — или није сразмерна спрам појединих класа у стварности, или после не одговара стварности.

Такав је случај са оцењивачким моментима: спојности оранице, богаством, понашањем земље спрам влаге и топлоте, стањем културе — ако се само боље разгледају....

Али не може се одрећи, да је сам поступак у систему, понајтачнији и повајсигурнији и да има једну велику добру страну — што се може прилагодити приликама сваке поједине покрајине; на основу самог система, може се за сваку појединy област засновати засебна класификација земље, поштo се мале самог система, отклоне и избегну.

Пуљкантилова класификација.

Да би мане Бирнбаумовог синтетичког система избегао и отклонио и да би га упростио и на најпотребнију меру оцењивачких момената свео — др. Сигмунд Адолф Пљанштил, пољопривредни професор, саставио је парочиту класификацију земља, која је далеко згоднија и употребљивија.

Пљанштил је избацио све што је одвећ замотно и за практично извршење несхватљиво; — не одређује ни абсорпцију, нити стање културе. Не одређује ни снагу потребну за обраду, „пошто се то истина врло лепо на артија, у заокругленим бројевима, може преставити, али не и у пракгици"; зависне од облика површине, устројстви, од дужине дешница, од тога да л' се дубље ил' плиже оре и т. д. колико ће запрего бити потребно и колико ће се на дан поорати. Спојност није потребно одређивати за то, што се она разазнаје већ из конштитуције земље (механичког састава).

За тим нашао је, да је и број класа одвећ велики, тако, да би било тешко, због врло незнатних разлика и прелаза класе у класу, праву класу увек одредити.

Но место неких неодређених меродавних чинилаца, он узноси по један из механичко-физичке и економске класификације, као оцењивачке моменте и то: величину приноса и карактеристично дивље биље. Те по томе опет задржава 10 оцењивачких момената, уз 5 квалитета. Његова таблица овако изгледа:

Пўдмитилоса класификација земље.

Меродавни чиниоци, по којима се земља испитати има.	Квалитет I	Квалитет II	Квалитет III	Квалитет IV	Квалитет V
1. Механички састав (размера примеса у земљиној смеси).	Лапоришча (глина, песак и крећ, тако су скроз просмешани, да се не могу засебно распознати)	Иловача и глинаста лапоришча	Лапораста глинушa, или лапораста кречуља или лапораста пескушa	Глинушa, кречуља или пескушa	Земље крупно-зрнасте, камените или шеваст песак.
2. Дубина оранице	Најмање 35 cm.	Најмање 30 cm.	Најмање 25 cm.	Најмање 20. cm.	Испод 20 cm.
3. Богатство на хумусу (Боја земље у влажном стању)	Црно-мрка При том је земља	Загорелно-мрка сиво истрошена	Мрка При том је земља грубља	Отворено-мрка грудвичава или у грудвама	Сасвим отворена, бледа
4. Количина камења	Нема камења	Врло мало камења	Камења у средњој количини (Принос због тога мањи)	Врло много камења (Принос због многог камења у њиви)	Због камења једва се може зиратити
5. Дубина зрачења	Најмање 150 cm. Жиле лако продиру у дубину	Најмање 1 m. Жиле продиру.	Најмање 75 cm. Жиле продиру	Најмање 50 cm. Жиле продиру	Најмање 50 cm. Жиле могу да продиру
6. Квалитет зрачења	Зрачења истог механичног састава (боја се само од оранице разликује)	Зрачења нешто тања, са нешто камења промешана	Зрачења дрикаша, средње камена, глиновита или песковита, али свакојако пропустљива.	Врло каменита, шљуковита или непропустљива	Сиромашна или врло каменита, непогодна — није за појединачне орање.
7. Ступањ влажности	Нормалан	Обичних година нормалан	Влажних година глинушa је од времена на време мокра, сушних година кречуља и пескушa скоро пута од суше	Жетва, према годишњем кишовитом или сушном времену — диференција за појединачну приносе	Земља је, према годишњем кишовитом или сушном времену — диференција за појединачну приносе
8. Положај више спрам хоризонта	Раван или до $2^1/_2{}^0$ нагиба	$2^1/_2$ до 5^0 нагиба	5—10^0 нагиба, глинушa ако је окренута југо-западу, кречуља и пескушa северо-западу.	10—15^0 нагиба; или ако земље леже неодговарајуће окренуте, но код продужене кише.	Преко 15^0 нагиба
9. Родност.	За кукурузу добра. Пшеница одлична. Јечам даје 14. зрно	Добра за детелину. За пшеницу још добра. Јечам даје 11. зрно	Још за детелину. Јечам даје 8. зрно	Још за овас и раж. Јечам само у јакој земљи даје 5. зрно	Само за кромпир и луцерку. Јечам не може више да се сеје.
10. Карактеристичне дивље биље (коров)	Sium falcaria	У иловачи: дивљача, росопасот Pumaria officinalis; дивља слачица Sinapis arvensis; у глинастој лапоришчи: Adonis aestivalis	У глинушi и кречуљи: полбеч, Тополасто Iarlara. У пескушi: крвава трава, Thlaspi arvense.	У глинушi и кречуљи: Adonis flammea У пескушi: дивља ротква Raphanus raphanistrum	Котрљан (ведровац) Eryngium campestre; гладница, Draba verna (наставиће се)

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ ВИСОЧИЈЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕКОПСКУ ДРУШТВЕНУ ШАЉЕ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ
Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. ПА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВЕНИМ ЧЛАНОВИМА ПОМАЋАЧИМА, ЧЛАНОВИМА ОНОГ ДРУШТВА, ПОДРУЖНИЦА И ЉУДИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЛУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. УРЕД.
Цена огласима наложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 37. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 12. СЕПТЕМБРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

КАЛАМЉЕЊЕ БОГИЊА НА ОВЦАМА.

Једна од најчешћих сточних зараза у нас јесу овчје богиње или строка. Има срезова, у којима се ова зараза никад са свим не угуши, већ непрестано влада, ограничавајући се час само на поједина села, час опет ширећи се преко читаве пределе као права епизоотија. Ветеринарско-полицијске мере, уведене за угушивање ове заразе, остале су у нас досад, већим делом због лабавог вршења, још недовољне за сузбијање овчјих богиња.

Узрок тешком угушивању овчјих богиња лежи у великој издржљивости, која је приленчивој материји (контагијуму) богиња својствена. Приленчива материја богиња остане нанме при повољним условима више месеци у свој својој снази, али и каламљење као и већ пребролеле овце у стању су да преносе заразу још после шест недеља. А и сама примљивост ована за богиње врло је велика, јер само 2—3 процента ована остане поштеђен од ове заразе. Тако исто је и смртност знатна и износи у лакшим случајевима 10—20%, у тежим пак 50% и више.

Овчјим богињама или строци припада дакле велика пољопривредна важност, и кад би се водила у нас статистика сточних зараза, видели би како огромну штету наносе сваке године овчје богиње народном имању.

За то је са свим природно, да је се већ одавна тражило средство, којим би се ова зараза могла угушити или барем ток њен ублажити. И заиста још давно пре увођења ветеринарско-полицијских мера дошли су поједини источни народи (Грци) до уверења, да се каламљењем тешке последице ове болести смањити могу. У нашем народу практиковало је се каламљење још за време Турака и извршивало се на увету помоћу ситне сребрне паре. Каламљење ована показа се дакле као велика потреба, и први беше Вител, који је са научне стране доказао корисност каламљења ована богињама.

Каламљење ована богињама има за циљ, да сачува овце од природног заражавања од ове болести. Богиње каламљењем произведене ограниче се не само на једно место тела, већ пролазе у много блажем облику од оних богиња, које су на природан начин, путем заражавања ухваћене; нарочито пак се каламљењем овчјих богиња у једном стаду, у којем се зараза ова већ појавила, време трајања заразе скрати.

За успешно каламљење потребна је добра маја, лепи, топли дани за време каламљења и извесна вештина у извршењу каламљења.

Најглавнији услов да се постигну добри резултати од каламљења јесте избор маје, с којом се имају овце каламити. У том погледу опити и практика доказали су, да је најбоља маја она, која се добије од снажних, добро развијених јагњаца, маторих 6—8 месеци, или у опште од ована, које умерено болују. Од оваквих јагњаца набере се једно, које је наслабије ухватило богиње. Маја од њега треба да се узме од лепог и правилног чира, који није одвише велик, нити пак сувише мали, да је округао или овалан, с бледим рубом оштро ограничен од остале коже и без икаквог знатног отока у околини, а врх да му је блед и удубљен. Овако изгледају чиреви 8-ми—9-ти дан по разболевању ована од богиња, у које су време најподеснији за скидање маје ради каламљења. Маја треба да је са свим бистра и водљикава.

У неким случајевима ова је маја мало црвенкаста, и каламљење њом извршено има хрђаве последице. С тога се препоручује маја од зрелијих и већих чирева. Маја од ових чирева је јасно жута и прозрачна. У пракгици ова се маја добива обично од 10—12 дана старих чирева. Али, пошто се понекад и при оваквој маји лоши резултати од каламљења постигну, то се ублажавањем (митигацијом) маје ове неугодности избећи могу. У том смислу каламе се богиње само на неколико брава ована и од ових се онда тек узима маја за цело стадо.

Каламљење може се извршити на разним деловима тела, на буту, на трбуху, на увету и на репу, али искуство је показало, да није свако место подесно за успешно каламљење. Овце треба каламити на унутрашњој површини увета при дну или још боље на доњој површини репа, од прилике 8 см. од задњице удаљено, на месту где нема вуне.

Прибора за каламљење има разних. Најпрактичније су игле за каламљење и ланцета. Игле за каламљење треба да су танке и шиљасте, снабдевене с једним кашикастим жлебом за примање маје.

Калемар, снабдевен с прибором, седне и постави до себе везану овцу, од које се има маја скидати. Помоћник један пак ухвати с левом руком предње, а с десном задње ноге оне овце, која ће се каламити, положи је на леђа и то тако, да је њен задњи део тела према калемару, а доња површина репа на горе обрнута. Калемар ухвати онда с левом руком реп с доње, вуном обрасле стране, затегне пристима кожу, а с десном руком убоде мајом натопљену иглу, чији жлеб треба да је на горе обрнут, на изабраном месту до

2 мм дубоко у кожу и то у попречном правцу репа. Да би се маја на убоденом месту добро примила, треба иглу заврнути пре но што се извади. Ако се каламљење врши на увету, то се игла убоде на унутрашњој површини увета озго на доле. Каламљење на увету међутим мање је практично од каламљења на репу, јер се на овом месту каламљене богиње слабије развију, због чега каламљење често безуспешно остане. Сем тога деси се по некад, да један део увета услед јаког запалења обамре и одпадне.

Осим избора маје, места и прибора за каламљење не треба губити из вида и доба године, ако је могуће. Најповољније време за каламљење су лепи и тихи пролетњи и јесењи дани.

Са успехом извршено каламљење показује се тиме што се већ после 4 дана на убоденом месту појави црвена пега, која се ускоро уздигне у форми мале бубуљице као лешњиково зрно и која је бубуљица загасите боје, окружена с малим отоком. Ова бубуљица расте све више и више и сазрева 10-ти дан по каламљену, у које време представља један леп и правилан чир са свима оним већ унапред описаним знацима; 11-ог дана чир је 2—3 см у пресеку велики, бледе или ружичасте боје, а при убоду излије се из њега нека безбојна или ружичаста течност, 12-ти до 13-ти дан по каламљењу садржи чир већ гнојаву течност и почиње да се суши, скупља се, образујући црну, врло прилепчиву красту, која се с дана у дан све више и више љушти и око 25-ог дана по каламљењу са свим одпадне, заостављајући на том месту јасан ожиљак у виду звезде.

Изузетно појаве се по каламљењу богиње (бубуљице и чиреви) не само на убоденом месту, већ и око истог; ретко кад избију богиње по целом телу. За све ово време остану каламљене овце веселе и само око 8. дана, кад чир почне сазревати, губе по мало апетит и постану жалосне.

При каламљењу треба пазити, да овце на којима се богиње калеме, не дођу у додир с богињавом овцом, од које се маја снима, јер би се иначе могле заразити на природан начин.

Каламљене овце треба чувати од неповољних спољних утицаја, од ладноће, кише и т. д., а ранити их ваља умерено. 10-ти до 12-ти дан по каламљењу имају се све каламљене овце прегледати и они брави понова калемити, код којих се маја није примила.

Кристи од каламљења. Каламљење богиња ускорава ток епизоотије (заразе) и тиме се избегну за кратко време од части строге и несносне ветеринарско-полицијске мере, јер се исте само дотле врше, док каламљене овце са свим не преболу. У противном случају, ако се овчје богиње на природан начин развију и шире, онда остану ветеринарско-полицијске мере 5—6 месеци у снази, јер се у једном стаду не заразе све овце од једанпут, већ постепено. Ако се сјагњене овце мало пре јагњења калеме, онда задобију њина новорођена јагњад то својство, да се за цео њин живот или барем за дуго време не могу заразити богињама, т. ј. овакова јагњад постану имуна, што је свакако велика економна добит. Каламљењем произведена богиња лаке је форме и ограничи се обично само на месту убода; с тога каламљене овце већином врло благо и скоро неприметно болују. Смртност услед каламљења износи врло мали проценат. Од 100 каламљених оваца угину од прилике 1—2 брава; при природном заражавању међу тим је проценат смртности 30—40—50 и више, као што смо већ раније навели. Каламљење сачува овце 3—4 године, да се понова не заразе од богиња.

Неугодности каламљења. Каламљење богиња може дати повода даљем ширењу ове заразе, ако се потребне мере за спречавање ширења заразе тачно не врше за време боловања каламљених оваца. С тога треба каламљене овце острого држати одвојено од других оваца

ПОДЛИСТАК.

ПОРЕКЛО ДОМАЋИХ ЖИВОТИЊА

У свима деловима света испадало је за руком човеку да дивље животиње припитоми, па ипак, ни до данас припитомљену дивљач као: питомог коса, питому срну, обученог за лов сокола, укроћеног лава и т. д. не назва „*домаћом животињом.*“ — Поред тога, у нашу кућу долазе неке животиње саме и са нама заједно живе као: миш, пацов и др., неке пак придобили смо за се својим поверењем као многе дивље животиње по менажеријама, па ни те животиње човек не назва „домаћима“. — По томе, име „домаћа животиња“ — Domestication, — које ми често употребљавамо, без да довољно појмимо његов значај и постанак, обухваћено је у врло узаном смислу речи.

Истиче се питање:

„Кад и у које време беху ове животиње одомаћене, као и то, које врсте животиња под „*домаћима*“ подразумевамо.

Тешко је определити на који је начин и са каквом поступношћу ово припитомљавање домаће животиње текло, али нешто географија, нешто пак социјални живот појединих животиња, објашњавају нам донекле, време када су, и место где су припитомљене.

1., Да почнемо прво са коњем:

Прастара домовина коња, који, својом лепотом, својом снагом, својом поучљивошћу, и у опште својим користима које човек од њега има и са чега заузима прво место међу осталим домаћим животињама, — јесте средња Азија, где је коњ од незапамћених времена као дивљи живео, јер у њеним непрегледним степама налазаше свију оних услова који беху потребни за његов опстанак.

Асирци, Персијанци и Египћани, да би се у што већој мери користили овом животињом, употребили су сву своју вештину, да овога „ћина домаће животиње“ најпре себи подчине — припитоме —, а чим су довољно упознали његове изврсне особине, почели га у великој мери и гајити. — Да су пак Египћани знали за вештину гајења коња још 1650 год. пре Христовог рођења, сведочи нам и само св. писмо — библија, која каже: *Да је Јосиф тело оца своса, пренео из Египта у Ханан на колима и коњима,* (1 књига Мојсеја 50. 9), и сто педесет година по овоме, у коњима беше оличена сва моћ египатске војске: и, кад оно Фараон беше пошао за Израиљанима да их поново у своју земљу врати, крену се са 600 одабраних коњских кола (2 књига Мојсеја 17, 7). — На 50 година после изласка Израиљана из Египта (1150 год. пре Христовог рођења) бејаше коњ већ и у Грчкој одомаћен тако, да је се при приређивању „Олимписких игара“, трчало на коњима и двоколицама.

Најстарији дакле записи, у неколико расветлили су доба, у које је коњ у Египту, Ханану и др. суседним земљама припитомљен, јер према оном библиском податку где се каже: „да је Аврам по божјем наређењу кренуо се са слугама, слушкињама, овцама, камилама, говедима и магарцима“ (1920 год. пре

и неодложним лицима забранити сваки приступ код каламљеног стада. Исто тако морају се шпале и торови, у којима су каламљене овце боравиле дезинфиковати. У том погледу су законом нарочите мере прописане (види закон о сточним заразама).

Понекад се дешава, да каламљене овце јако омршаве и да 30—40% од њих угине. Овоме је узрок или хрђава паша или каламљење на више места тела. Одвише младе овце (млади јагањци), слабо храњене, изнурене и услед других болести ослабеле овце тако исто опасно се разболу услед каламљења.

У којим случајима треба богиње на овцама каламити?

Овце треба да се калеме онда, кад је једно стадо већ заражено од богиња и у којем је већ много брава богињавих. У том случају калеме се све остале још здраве овце у циљу, да се вештачким, једновременим заражавањем свију оваца зараза пре сузбије. Каламљење оваца у овом случају зове се каламљење по нужди.

Прети ли пак једном још не зараженом стаду опасност од стране ког другог већ зараженог стада, онда се сво ово стадо има калемити богињама ради предострожности или предохране и то са истог узрока као при каламљењу по нужди.

У првој половини овога века било је уобичајено свако годишње каламљење читавих стада оваца ради заштите од богиња, и ако строка или овчје богиње нигде нису владале. Услед тога створена беху стална, вештачка огњишта заразе, из којих се ова болест даље ширила и читаве пределе заражавала.

Каламљење по нужди и ради предохране или предострожности за сваку је препоруку и с тога и у закону о заштити од сточних зараза нарочитом одредбом наређено. Каламљење ради заштите међутим штетоносно је и готово у свима државама већ са свим напуштено или само под извесним условима дозвољено.

О. Ретић.

ПЧЕЛЕ НА ЗИМОВНИКУ

СЕПТЕМБАР и ОКТОБАР

Припреме за узимљавање — Зимница, потешњавање кошнице — Цветни прах — Ревизија пред храњењем — Нарочита нега вештачких родова за запат — Последњи радови.

Добро узимљавање, то је исход који изнад свега зависи, о својој способности и умности исход целог читавог пчеларског посла.

(НАСТАВАК)

Растон Бонџе, уверио се опитима извршеним са великом брижљивошћу, о томе, да један пл' више сатова са потпуно дограђеним саћем, односно топлоте, од прилики исто дејство имају, колико и једна преградна даска. Према томе при узимљавању, могу се преграде заменити и саћем; ово је толико угодније, што се пчелом непоседнуто саће не мора вадити (изузев саће из наставка, које се наравно мора вадити); исто тако из положених кошница треба повадити оне оквире, који су специјално међу наменьени[1]), па их наместити иза преграде да их пчеле опипају и очисте што свакојако више времена и труда пчисније. Но може се десити, да се у влажној зими, прекобројно саће, више пл' мање овлажи и побујави.

Према томе ово питање није још довољно расправљено.

Она количина меда, што се нађе у кошницама у Септембру месецу, може у разним кошницама, бити

[1]) Лајеи оставља зиме, у својим положеним кошницама 10—12 сатова.

Христовог рођења, нигде се не спомиње коњ. — Значи, да је у овим земљама коњ доцније пренешен.

Педесет година доцније, насели се Аврам у земљи Морији где је и свога сина Исака хтео на жртву принети, па и ту се помиње како је он на магарцу а не на коњу путовао.

Из ових деста поузданих података које је Библија сачувала, види се јасно, да се у то време за коња није знало, нити су га људи у служби употребљавали, па према томе отпада и сасвим неоснивано мишљење: да је се домаћа стока најдаљпут појавила са човеком, и да је дивља стока од домаће, а не домаћа од дивље постала.

Тек након читавог века, када је Јаков у Египат пошао да жита купи, опажа се први пут да је коњ увел у употребу, што се види и из оних порука Јосифових своме оцу, да узме кола и коње и потовари све своје имање и да се са осталим синовима досели у Египат.

По свима до сада наведим подацима може се тврдити, да је се коњ први пут појавио у Египту на 1740 год. пре Христовог рођења, где је у служби човечијој на разноврсне радове употребљаван.

Што се тиче Арабије, ту се још јасно не види, да ли је у то време одомаћета произвођа коња и у овој покрајини али судећи по томе, што су Соломон и други суседни владаоци набављали коње за своје коњанике и ради уделичавања дворске сјајности, махом из Египта, може се рећи, да Арапљани у то доба нису ни знали за вештину гајења коња, — тек на 600 година после ове периоде, отпочето је гајење коња у Арабији одакле и води своје порекло чувена арапска раса коња.

За доказивање, када је коњ у појединим местима припитомљен, ми смо се напред где је то било могуће, послужили заоставшим старинама и живописком географијом, али у земљама у којима нема никаквих историјских знака, ту нам је најпоузданији извор библија.

Дуго је времена прошло, док је човек сазнао праву предност и употребу коња, чији је опстанак већ био тако тесно за човека везан. Прво је одлучео пробу са овим животињама које је лакше могао ухватити и савладати. — Користи, које човек имађаше од животиња, које упоредо са њиме савлађиваху терете, да у борби е природом за свој опстанак, што пре дође до намирења, одобриле га да и даље настава припитомљавање и гајење живитиња. За то, имамо довољно основа да верујемо, да је човек најпре припитомио волове, затим овце, козе, магарца, камилу, а напослетку коња. — Чим је пак човек упознао код коња, његову снагу, поучљивост и употребу, по себи се разуме да је напред поменутим животињама пала предност и мање су цењене.

Да се пак коњ најпре почео гајити поради јахања, види се из посматрања г. Choge-a Oufelu-a који путујући по ориенту у циљу истраживања података за историју старих источних народа, нађе на развалинама Персеполиса (некадашње главне варошн старог персијског царства) гробнице персијских краљева и царева у којима су очувани подаци, како су они поступно коње припитомљавали и на који се начин са истима служили, па он све то објашњава овако:

„Нигде, вели г. Choge, не нађох на фигури каквог коњаника, већ само слике од коња запрегнутих у двоколице.“ Отуда

врло различита и често се може једној кошници колико недостаје, накнадити из друге, која га има одвише, ил' више но што ће јој требати.

С коликом количином зимнице мора бити један пресад снабдевен за презимљавање, које се може, неки пут, рачунати на читавих шест месеци? Пчеле, које се с јесени нађу у кошници, не живе тако дуго, да могу учествовати у главном збирању меда идуће године, а оне, које се у току пролећа излегу, оне ће сачињавати будућу војску пчела збирачица. Е а за одгајивање те нове генерације потребно је тако много меда и цветног прā, да се потрошња обичне кошнице од краја Септембра до краја Априла, може рачунати, тако на 15 кгр. меда.

До Јануара мање меда троше, па тај потрошак прогресивно расте у Фебруару и Марту услед лежења и извођења легла, — уљева — те да у Априлу и у Мају достигне дневну потрошњу од 300—500 грама на једну кошницу.

Пчелар који мора тежити да постигне, да су му с пролећа пресади нормално развијени и довољно јаки, мора се још при узимљавању осведочити, да ли му кошнице већ тада имају потребну количину зимнице. Као што смо и раније напоменули, није добро, одвећ рано с пролећа, кошнице отварати и течну им храну давати. Дакле пчеле се морају раније помоћи, те да бар до Априла буду довољно снабдевене са зимницом и прави пчелар мора тако удесити, да нема потребе, да их до тог времена осматра и завирује. Пчеле су довољно предострожне, те пате и одгајују само онолико легла, за колико ће имати довољно хране. Најбоље средство наморати их, ил' надражити, да више уљева залегу и изводе, то је добра и обилато спремљена зимница. У току месеца Априла лака је ствар обновити, или попунити готовину код оних кошница, којима је хране понестало.

Шећерне табле или шећерна каша, то су за пчеларе средства за „извлачење из платке", када морају и позније, да хране са шећерним раствором (види: Новембар и Фебруар). Шећер треба полагати горе на сатоноше од оквира, па га покрити са обојеним платном или зимњим покривалом и пазити уједно на то, да покривало добро прилеже уз ивице од кошнице.[1]

Испарине, које одплазе из клупчета пчелијег, обично се згушњавају на том платну и растварају шећер, тако да га пчеле могу сисати. Може се шећер улити и у плитке сандучиће, чија је површина равна површини четир до пет сатова заједно, са празнинама међ истим, онда треба те сандучиће, положити, обрнуто, на саће а озго добро затворити.

Цветни пра.

Зими почиње лежање и извођење црви у кошници, пре но што пчеле могу излетати и пошто је цветни пра главни саставак хране, за црве и лутке, мора се и на то мотрити, с јесени при остављању саћа у кошници за зимницу, да бар један од њих, има извесну количину цветног пра (види више о томе: *О паши за пчеле* и т. д.).

Ревизија пред храњењем.

По себи се разуме, да се пред спремање зимнице и допуњавање готовине за исту, мора предузети још једна потпуна ревизија кошница. Треба оценити количину хране, која се нађе, треба повадити саће оштећено ил' оно што има одвећ много трутовског легла (види Април: премештање саћа с леглом) и треба се уверити, шта је с матицом. Безматку треба одма сјединити с најслабијом суседном кошницом, ако јој се не би имала од куд додати резервна матица (види: Сједињавање и додавање матица).

Нарочита нега вештачких ројева за запат.

Пресад који у Септембру не може да поседне четири сата, требало би да се с другим сједини, ако се нема посла са ројевима, одређеним за запат резервних матица, ил' матица од расе. У овом последњем случају било би понајбоље, ове кошнице, пре но што отпочну ладноће, у другој половини Октобра, пренети у мрачан, сув а промајан локал и оставити их тамо на миру, до краја Марта.

Кошнице (ил' сандучиће) треба помоћу клинова, подићи на подњачама, те да може ваздух без икакве сметње циркулисати, или се могу и озго проветравати, ако одигнемо од чести поклопац ил' остале покриваче.

Пошто су пчеле на лепом дану излетале и ишчистиле се, треба их идућег дана пренети у одређени им локал.

С пролећа их треба опет вратити на њихово место у пчеланику, које су заузимале с јесени.

Искуство је показало, да за презимљавање пчела у затвореном локалу, треба топлота истог, по могућ-

---

г. Chore изводи закључак, да је у то време искључива употреба коња била за презање у кола. Шта више, има података, да су у борбу противу напријатења увек ишли са коњима и колима, али свагда се борили пешке, а не на коњима.

Сасвим независно од старог света — Азије — такође су и у Европи припитомљена два варијетета дивљих коња, и то, коњи од једног варијетета беху мали, финих костију грубе но густе длаке, дежмекасти и несразмерно у дужини широки. Потомке овога варијетета налазимо у *камаргијском коњу* и *понима*. Но још боље се очитује тип овога варијетета на коњима, којих и данас има полу-дивљих на хладноме северу.

Други варијетет европског дивљег коња беше крупан и грубе кошчане грађе. Потомке овога варијетета находимо у расама тешких — крупих — коња средње Европе. — И ако је се овај варијетет знатно изменио, то су ипак након толико столећа, очувани о њему извесни податци.

Још из предисторијског времена Европе налазимо у ископаовинама на хиљадама хиљада коњских скелета, који су у разним издубљењима и шупљинама у земљи нађени, што су нам праобитаоци Европе као најпоузданији доказ за собом оставили, да у то време код њих, коњ не беше јрш припитомљен. Ови коњи не беху већи од 120—130 сметара. Но једновремено, нађени су у неким местима северне Немачке и крупни скелети коњски. Висина тог крупног варијетета коња била је просечно 156 см. Кости су сунђерасто празне као што су код данашњег Пинцгауерског соја кања.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

---

[1]) Сатоноше — назвао сам горње лаштице од оквира, о које се оквир веша у кошници и које носе и држе сат у њој.

Лаштно платно је ограђено оквирима од дрвених штапића, од којих она два што паралелно са саћем иду, морају се за њих утврдити, докле су оба попречна слободна. Кад се платно, са штапићима окренутим на ниже, намешта, добиће се потребан празан простор између њега и сатоноша за уметање шећерних табли.

ству, да износи 6—8° Ц. јер су на тој топлоти пчеле понајмирније и понајмање меда троше.

У пределима, у којима су зиме врло строге, као у Северним Сједињеним државама и у Канади, већина пчелара узимљује и све своје остале пресаде, свако, у затвореном локалу. За тај циљ конструишу нарочите зграде, обично као укопане у земљу сутерене, који су снабдевени са вентилаторима (за промају).

Међутим могуће је и мале пресаде, који само три сата покривају, презимљавати на пољу, ако се у сандучићима, тако један поред другог сместе, да се могу међусобно загревати.

Тако се често у пределима са блажијом зимом могу узимљавати, с успехом и ови ситнији ројићи за запат, ако се добро само омотачима замотају и утопле.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

О ПРАВЛЕЊУ РАКИЈЕ „КЛЕКОВАЧЕ"

Мислим да ће читаоцима „Тежака" бити познато, да се по нашим бакалницама и трговинама продаје ракија „клековача" која се у флашама са стране доноси. Та се ракија код нас веома скупо продаје, а узима се против болова у стомаку, а пију је и они који су слабуњави и немају „апетита" за јело.

Ну, ракија „клековача" ушла је код нас већ и у ширу потрошњу, па се и по кафанама продаје као и остала пића.

Кад је већ ракија „клековача" ушла и код нас у ширу потрошњу и троши се с дана у дан све више и више, то би ми, који је трошимо најбоље учинили, кад би је сами и правили.

Давати странцима паре и за оно што се и код нас може произвести и урадити — право је распикућство. Не би никако било лепо да се и ми пољопривредници назовемо „распикуће."

Куд год се скоро обрнемо, код нас има клековине — вење — која је заузела и покрила читаве просторе и површине земљине. Нити од те земље нити од клековине — вење — имамо тако важне користи, већ само плаћамо „порезу" на то, што но кажу „на суво", а могли би се бар клековином — вењом — користити. А ево како:

Пошто је ракија клековача код нас ушла у ширу потрошњу, која ће све већа бити, и пошто таквој ракији може бити и врло доброг извоза на страну, то би ми још и с тога требали да сами ту ракију печемо.

Сваки пољопривредник пошто плод од клеке названи и познати у народу под именом „вења" сазри, треба да зађе по клекама па да вењу омлати са батинама — штаповима, на један прострт испод клеке покровац, чергу или друго шта, покупи и однесе кући; где ће зрна — вењу — очистити од брлога па истући у каквој повећој дрвеној ступи, или на други какав згодан начин. Тако истучено зрневље — вењу — треба сасути у какву за то спремљену кацу и налити је обичном меком ракијом онолико колико је нужно да може преврети; па је тако оставити да надође т. ј. преври. Чим тако смештена вења у каци преври, коју сад можемо назвати „цибра", треба сипати у казан и пећи ракију „клековачу" на већ познати начин.

При самом печењу ракије клековаче, треба удешавати да ракија не остане сувише слаба, и да не буде „парна".

Тако справљена ракија, не само да ће бити добра, но много боља и од саме ракије „клековаче" која се са стране по скупе новце набавља и која је — узгред да напоменемо — доста убитачна по здравље оних који је пију, јер је справљена са неким непробитачним састојцима.

Није згорег да напоменемо читаоцима „Тежака", да се вења бере у месецу августу и септембру (око међу-дневице) када је већ сазрела. Вења је онда зрела када је њено зрневље постало плаво и нешто смежурано.

Поред тога што се од вење прави ракија звана „клековача", још се од ње прави и изврсна водњика за зиму. Водњика се прави овако:

Вења се набере на исти начин као и за ракију, па се онда лепо очисти од брлога, затим се наспе у зато спремљено буре, или мању кацу, која има поклопац за затварање да се водњика не би трунила или штогод у њу повеће упало; када се налије чистом и свежом водом, па тако остави док водњика не преври, која се после по потреби отаче и троши као врло изврсно пиће; а потом се чистом и свежом водом долива, она вења, која је у бурету или каци, и тако се отакање водњике ипак продужује.

Овако справљена водњика служи у селу као лек, који болесницима веома добро чини; нарочито онима, који од запаљења болују, јер ублажава јаку унутарњу ватру болесникову. А здравима служи као врло пријатно пиће, при заморености и иначе.

Ми дајемо много пара странцима за производе, па чак и за оне које би могли сами израђивати и своје потребе подмиривати; ако их бар неби могли на страну извозити. За ракију клековачу ми нисмо никако за то, да би је требало са стране набављати из већ напред побројаних разлога, — „но пецимо је сами и подмирујмо своје потребе".

Онај који стане ову ракију пећи, има добру и сигурну зараду, нарочито с тога, што око успевања клековине — вење — нема никаквог труда и трошкова, јер она као што напред рекосмо сама без икакве неге успева, а око самог сабирања вење неће ништа утрошити, јер ће то радити узгред и кад других важнијих послова нема; а брање вење могу вршити и мало одраслија деца, или жене јер је то лак посао. —

Печење ракије, опет такође треба удешавати и пећи је онда, када се најмање других важнијих послова има.

Сваки пољопривредник, па ма и најсиромашнији био, нетреба да оклева, већ да ову по све корисну ракију „клековачу" пече, те ће тако и на тај начин ову ракију много скупље и на нашим пијацама продавати по чисту и обичну, па ма и најбољу „шљивовицу".

Да ли ће се наши пољопривредници хтети помоћи с ово неколико редака, за које не пожали смо труда око писања истих, — идемо да видимо. А ми подижемо свој глас у прилог тога и велимо „пецимо сами ракију клековачу и користимо сами себе."

J. С. Мићић

МЕРЕ ПРОТИВ ШТЕТНИХ ИНСЕКАТА.

ИЗ ПРЕДАВАЊА

Др. Н. А. Холодковског

ПРОФЕСОРА ШУМАРСКОГ ИНСТИТУТА У ПЕТРОГРАДУ

Једино што се у овоме још могло да учини то је вештачко умножавање мравињака. Тога ради, пачић се, са мравима просто истресе на земљу и мрави се у близини тога места зауставе — подигну нове мравињаке.

Кад би се водило правилно шумско газдинство и кад инсекти не би могли прелетати са стране, онда би, за чување шума, довољне биле и мере поменуте раније, које можемо назвати мерама предупређујућим — хигијенским. Ну, и у најправилније уређеним шумама није их могуће, потпуно, применити нити извести и зато увек постоји опасност од огромне штете инсеката, те је нужно водити рачуна о наступајућем злу и благовремено прибегавати мерама за предупређење појаве и утамањивање инсеката.

Да разгледамо, овде, које су од тих мера најпрактичније и најупотребљивије.

Пре свега, ваља на првом месту, узети у обзир непосредно утамањивање инсеката путем истраживања и скупљања. Мере ове морају се применити још у првој стадији развића, дакле у оној стадији, кад је инсект непокретан и кад је најприступачнији.

И, тако, дакле, по најбоље је инсекте утамањивати, уништавањем њихових јаја, јер се, тада, убија зло у самоме зачетку. У добро уређеном газдинству ова се мера може применити у велико. Она је била примењена у шумама источне Немачке 1853 и 54 год., кад се био појавио лептир калуђерак у огромној множини. Тада је било скупљено око 150,000.000 јаја која су спеле и прилепљивале женке уз пукотине коре.

У немачким упуствима по шумарској ентомологији постоје тачне одредбе: чиме ваља снабдевати раднике и како их контролисати у раду при истраживању калуђерка. Разуме се, да радници морају бити добро спремљени и вични овоме послу. Свакојако купљење и уништавање јаја врло је трудан посао и стаје доста скупо.

У неким случајевима бива, да је много јефтиније скупљати и убијати ларве. Ова се мера, истина, не извршује свагда успешно, нарочито кад ларве живе високо на дрвећу, или су сакривене у земљи. У првом случају обаљују се очукавањем, нарочитим маљугама умотаним у крпе или рогоз (да се не повреди кора на деблу и гранама) па кад опану озго — покупе их. Ако пак ларве живе у земљи, (на пр. ларве мајске бубе) — онда земљу преоравају. Оба ова начина нису најпрактичнија, јер се, при очукавању, често повређују дрвета, а, сем тога, и многе ларве остану на дрвету. При преоравању, опет, често се мора да уништи и усев који је ту засејан.

За неке врсте инсеката скупљање ларви бива врло лак посао — једино благодарећи начину њихова живота. Тако, гусенице калуђерка, пошто се излегу у пролеће оне дуго леже (од 1—5 дана) на гранама или деблу, у групама, или, такозваним „огледалима". У то доба оне су савршено непокретне, па се лако могу угледати и поубијати, чиме се и штета предупређује онако исто успешно, као и при уништавању јаја, пошто гусенице, у овој стадији развића, још нису ништа јеле нити су могле учинити штету.

Исто тако могу се убијати и гусенице боровог свилца, које се излегу тек у другој половини лета, те до јесени не могу да достигну потпуно развиће, због чега зимују под маховином, како би, идућег пролећа, с удвојеном снагом напале на шуму. У позну јесен, кад се под боровима подигне маховина, могу се гусенице лако поубијати, пошто леже под њоме као умртвљене.

Мере које се предузимљу против штетних инсеката, за време, док се они налазе у стадији кокона, у толико су практичне, што су направљене против непокретног инсекта, али и оне имају ту ману што се примењују тек онда пошто је инсект у стадији ларве већ учинио штету. Према томе, ове се мере никако не могу назвати правим предупређујућим мерама, већ се њима само прекраћују даље штете. Као пример може се навести истраживање и утамањивање ларве боровог буљинара, које зимују под маховином.

Сем скупљања ларви препоручују се још и испуст свиња, на места, где ларве зимују. Свиње, ријући земљу и претурајући маховину налазе и једу и ларве. Та се мера може употребити и против боровог свилца.

Од најмање су користи мере против савршеног инсекта — imago, прво зато, што се примењују тек после учињене штете, колико само да би се предупредило даље опустошавање, а, друго због покретности инсеката. Зато се, на пример, уништавање лептира калуђерка, или свилца, мора сматрати, као допуна мере већ употребљене у ранијој стадији развића ових инсеката. — Ако се инсект ма и кратко време налази у непокретном стању, онда је и истраживање и утамањивање, у тој стадији, много лакше и удобније. Тако, на пример, за утамањивање мајске бубе препоручује се стресање са дрвета и то рано изјутра, док се бубе налазе још у полу скочањеном стању од ноћне хладноће па се једва држе на лишћу и гранама. У прилог поменутог сабирања и уништавања штетних инсеката, у разним стадијама њихова развића, ваља поменути: да мере, морају бити, по могућству, употребљене у оној фази развића инсекта, која најдуже траје, како бих примена њихова била по могућству што потпунија и сигурнија.

Мислимо да у корист изложених мера: истраживања и утамањивања штетних инсеката, није ни нужно помињати, од колике је, огромне, важности и тачно познавање начина живота шум. инсеката а нарочито време појаве разних стадија развића свију врсти инсеката у дотичном месту. То се разуме само по себи. Ако је на пример, пропуштено време кад се гусенице калуђерка налазе непомичне, у групама, образујући такозв. огледала", онда је савршено узалудно и свако предупређење. Као год и збиљно старање о умањењу штете, пошто се гусенице размиле по дрвећу, одакле их је немогуће поскидати ни којим начином, сем малог броја који се може стрести са дрвета.

Уз непосредно истраживање и утамањивање размножених штетних инсеката, веома је нужно умети и ограђивати дрвета и шуму од штете, стављајући опасним инсектима разне препреке на пут. Па како је летећим инсектима врло тешко ставити каку било препреку на пут, то и ову меру (препречавање пута), ваља, готово, једино употребити у добу кад се инсект налази у стадији ларве. Само у врло ретким случајевима — на пр. кад савршени инсект не лети, било што је без крила или му ова нису добро развијена, могу се ове мере применити и на стадију — imago.

У ред ових препрека припадају и ендечићи, које ваља копати около зараженог места да би се локализирало ширење и оградио приступ штетних инсеката неповређеним одељцима шуме.

Гусенице разних лептирова, пошто опустоше извесни одељак шуме, оне се, масама, размиле по земљи тражећи нову храну. — Па кад на путу наиђу на ендечић оне падају у њ и више не могу да изађу. Она страна ендечића, у правцу које иду гусенице, треба да буде што косија, како, једно због те косине, а друго због осипања земље, гусенице не би могле измилети из ендека. Ендечићи су најбољи, на песковитом земљишту. На каменитом, опет, немогуће их је подигнути, али, ту се могу заменити намештањем зеленог грања и шушња у које се гусенице накупе, и лако их је поубијати.

У ендечићима могу се правити још и нарочите рупе, у које, кад гусенице упадну бивају врло брзо затрпане земљом. Али баш ни у овим рупама не треба гусенице остављати живе да их земља затрпа, већ их убијати одмах, не штедећи при том ни саме корисне инсекте, који, често, попадају, заједно са штетним, као што су на пр.: прождрљиве бубе из родова Carabus и Calosoma.

Сем ових, тако званих ловних рупа, ради задржавања и ловљења штетних инсеката, праве се око дебала и нарочити прстенови. Дебла, у извесној висини над земљом, намажу се, у около, за неколико см. ширине, смолом или којом другом, лепљивом материјом, или се најпре дебло завије крпама, у виду прстена, па онда крпе намажу. Тада они инсекти, који се, ради хране, морају да пењу уз дебла прилепљују се уз ове прстенове или остају испод њих, где и цркавају од глади.

Ови се прстенови особитом коришћу примењују у шумарству, против гусеница боровог свилца, које, с пролећа, пошто сретно презиме под маховином, излазе и миле уза борова дебла, тражећи четину. При постављању прстенова особито је важно знати доба, у које се гусенице пробуђују из зимњег сна у дотичном месту, где би се могли поставити благовремено.

Најзад, трећа мера за утамањивање штетних инсеката јесте намамљивање инсеката на спремљену храну, т. ј. храну која служи, једино, као примама. Овде, на прву месту, долази примамљивање на такозвана ловчија дрвета, и по највише се употребљује против коричара.

Примена ове мере оснива се, поглавито, на томе што корчари, готово увек нападају на извађена и слаба дрвета т. ј. у опште на такова дрвета у којима сокови круже врло слабо или и некруже сасвим. Према томе, ако се у шуми, зараженој корарима, понамештају, у извесним местима, осечена дрвета, можемо бити уверени, да ће корари, пошто изађу из ларве, по свршетку свога лета најрадије напасти на осечена дрвета, по чему се она и називају ловчија. У ова дрвета корари ће да улегу своја јаја, — па кад се из јаја развију ларве, онда је нужно са дрвета ољуштити кору и спалити је. На тај се начин примамљује нови и утамањује огроман број корара — ових најопаснијих непријатеља шуме.

При употреби ове, одиста важне мере, за утамањивање штетних инсеката неизоставно је нужно, па шта више нужније него ли у свима другим случајевима, да се зна и време лета и број генерација свију врсти корара у дотичном месту. Ово је нужно с тога, да би се знало: колико пута у години и у које месеце ваља, у извесном месту, постављати осечена (ловчија) дрвета и када љуштити кору с њих. Ако се, пак, ништа незна ни о времену лета инсеката ни о броју генерација, онда осечена дрвета могу остати без икакве користи па још нанети и велику штету.

Штета је неизбежна, ако, на пр.: корари, у дотичном месту, имају, преко године, три генерације а ловчија се дрвета, ради примене, постављају само једанпут. Још је горе кад се пропушти рок љуштења коре — тада дрвета остају источници заразе. И зато, сем општег познавања живота шум. инсеката, при постављању ловчих дрвета, ваља их још и у току извесног времена тачно надгледати, да би се сазнало: у каком се стању налазе у њима ларве и да ли су се појавили кокони, што је већ знак, да кору ваља скидати.

На ловчија дрвета, сем корара падају и други штетни инсекти, на пример, различни видови Pisodes-а.

Исту важност, што и ловчија дрвета има и свежа кора, кад се растури по шуми ради примаме инсеката, а, такође и борово коље, кад се испобија по шуми укосо, ради примаме боровог слонића — Hylobius abietis, који улаже јаја између жила боровог пања.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Зашто се кукурузни клас осеца?

У Радићевој књизи „Све о кукурузу“ на страни 60 нашао сам ово: „Има даље људи, који оће засревање кукуруза да ускоре тиме, што му перјанице посеку, кад ова прецвета. То чине тамо, где кукуруз не може да дозре у своје време. Код нас то неће бити нигде нужно; јер нема код нас ни једне врсте кукуруза која не дозре, ако се у своје време само посеје.“

Колико је основано, што Радић износи, не знам, а ни писац није показао местимице где се осецање кукурузних перјаница (класова) врши у цељи сазревања. А да се осецање класа кукурузног збиља врши по неким крајевима Херцеговине, и, врло, врло ретко негде и у Србији, потпуна је истина, само што се то не чини у цељи сазревања, већ у намери да се нагна више хране у клип, како би клип ојачао, зрно оједрало и напредовало.

У тој намери клас се осеца пошто прецвета и пошто се изврши оплођење, а народ држи, да се она храна, коју је клас трошио, повраћа на јачање клипа, једрање и напредовање зрна.

На стручњацима — научницима — лежи дужност: да нама пољопривредницима, објасне с гледишта науке и оно што Радић износи, и оно што народ тврди и ради.

Д.

ГЛАСНИК.

Питомци за пољопривредне науке. — Г. Министар народне привреде решио је, да се још ове јесени пошљу три питомца на више пољопривредне школе, како би имали већи број људи с вишим образовањем из пољопривредних наука. И пошто је ово први нужни корак на путу крупнијих реформа по струци пољопривредној, јер сваки ће признати да пре, но што се приступи каквој реформи, треба имати у довољној мери способних и стручно спремних људи за извршење и остварење онога што се хоће, — то је овај корак г. министров за сваку похвалу.

„Д. Лист.“

* * *

Питомци за савршенију прераду млека. — Г. Министар народне привреде решио је, да се још ове јесени пошљу на страну *шест* државних питомаца, који би се теориски и практички спремили за бољу и рационалнију производњу сира, пресног масла и др., у опште — за савршенију прераду млека. Кад узмемо само на ум, да је за многе крајеве наше домовине сточарство веома важна грана производње, а по негде готово искључиво занимање, онда можемо г. министру на овом кораку само благодарни бити.

„Д. Лист.“

* * *

Питомице за женске радове. — Г. Министар народне привреда изабрао је *шест* одличних ученица раденичке школе женског друштва и одредио им извесну помоћ да се у женској школи за радиност, која је у Прагу, а коју је основало и одржава чешко женско индустриско друштво, усаврше у вештачким женским радовима. Кроз дан два питомице полазе у Праг. Овај г. Министров корак заслужује сваку похвалу. Дамаће радиности, која је некада онако цветала, данас је све мање (нешто још у селу, у вароши врло мало), међутим врло мало имамо раденица за вештачке женске радове, тако, да нас и у том погледу плави страна индустрија. Крајње је време да се постарамо, како ћемо имати што већи број добрих и уметних раденица за женске радове, те да се и у женским школама може проширити обим онога што се из ручног рада учи, како би не само зауставили опадање домаће радиности, већ и усавршили ову грану народне привреде.

* * *

Питомци за занате, сељаку потребне. — Г. Министар народне привреде изабрао је *осам* питомаца за израду пољопривредних справа, одредио им помоћ и место где ће изучавати, а за исту цељ биће одређени још *седам* питомаца, тако, да за сваки округ будемо имали по једног таквог мајстора. Исто је тако одредио, да се пошље *11 питомаца*, који ће учити савршенију израду пољопривредне дрвенарије. Овакав рад г. Министров за похвалу је, јер „без алата нема заната“, а какве су справе, којима се наш сељак при раду служи то зна сваки, који је макар само један дан у селу био. Примена савршенијих справа — то је једно од најважнијих питања и код нас, те је овим учињен један одсудан корак за решење овог питања. Од не мале су економске важности сеоски дрвенарски занати, који су нарочито за наше још шумовите крајеве веома нужни, те да код нашег изобилног дрвета не морамо куповати и уносити са стране: виле, лопате и др. дрвенарије, потребне пољопривреднику.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

ПЧЕЛАРСТВО

ИЗРАДНО

СВЕТ. Љ. ГАВРИЛОВИЋ

ЗА ПОТРЕБУ ПОЧЕТНИКА И ПЧЕЛАРА; ИЗНЕЋЕ ПРЕКО 20 ШТАМПАНИХ ТАБАКА СА 100 И ВИШЕ ИЛУСТРАЦИЈА

Истина да код нас има већ неколико добрих књижица о пчеларству; истина да се поред објављеног *„Српског пчелара“* проф. Јована Живановића, усудио да изађе на свет и *„Практични пчелар за почетнике и свакога“* од Петра Периновића, али ни једно „пчеларство“ до сада није одговарало правој потреби нашој: *да упути нарочито почетнике, како ће по целокупном пчеларењу, један по један посао да врше онако, како ће што веће користи од свога рада да имају и да по истом у практици одмах и раде.*

Том мишљу руковођен, писац је по најбољим француским и немачким писцима, израдио ово „пчеларство“, у коме је до краја остао доследан постављеном задатку, да почетнику да сигуран и опширан упут о свима пословима, које преко године има, по реду, на пчеланику своме, да предузима, упут по коме ће се не само управљати, већ по коме ће моћи и сам одмах да ради и да пчелари, с потпуним успехом и без претходних знања. На пчеланику „Српског пољопривредног друштва“, уз приномоћ свог друга и пчелара г. Аце Живановића — писац се трудио да већину описатих радњи и опроба, па да само што је напрактичније и најразумљивије задржи и опише.

„Пчеларство“ ово узело је за основицу рада *положену кошницу американку*, као *понајпрактичнију* за почетнике, по описало је и остале основне системе кошница ђерзонки — да се упутима може сваки почетник и код свију осталих кошница послужити.

Пољопривредни радови Свет. Љ. Гавриловића довољно су познати нашим пољопривредницима, те да буду сигурни, да је умео учинити најбољи избор и распоред материјала, ако им за ваљаност овог дела не говори довољно и та околност, што се такав пољопривредни писац нашао побуђен подухватити се овако тешког и огромног посла, да српској пољопривредној књижевности створи једно дело, на коме ће с поносом своје име потписати.

Садржина је обилата. Упути су поткрепљени многобројним илустрацијама, врло лепо израђеним. Писац се трудио да ово *пчеларство*, што је могуће буде потпуније, тако, да у њему буде све оно, што је из теорије и практике, понајпотребније за наше пчеларе, како ће у свима појављеним питањима при пчеларењу, у делу наћи сигурног и тачног одговора, упута и савета, а да не морају претурати читаву једну грану пољопривредне књижевности, кад им што год затреба, кад им што год буде нејасно — као што је био случај код скоро свију досадањих дела по пчеларској струци, која су у нас печатана.

Према природи послова на пчеланику, у првом, практичном одељку пчеларства, говори се само о појединим пословима по реду — од почетка пчеларске године, од марта, па до свршетка исте — избегавајући сваку теоријску расправу, која би нарочито почетнике, у почетку бунила. У другом одељку пчеларства, говори се и расправља најпотребније из пчеларске теорије, што јасније и што разумљивије. Трећи одељак, посвећен је: употреби меда и воска, за разноврсне потребе у нашем кућинству.

Сматрамо, да ће бити довољно, да се само изложи преглед садржине, првог практичног дела, из овог пчеларства, за бољу препоруку његову:

Радови у марту: *Чега све има у кошници?* Матица, пчела, трут, млад (легло) — Саће — Восак и воштина — Прополис (смоласти лепак) — Полен (цветни пра) — Мед. — *Поступање с пчелама* — Упуства при отварању кошнице — Американски меози — Против пчелијег убода — Друга средства против истог — Карболно лапено платно — Прегледање кошнице с покретним поклопцем. — *Смотра кошница с пролећа* (пролећна ревизија). — Готовина — Изпалажење матице — Матице трунтуше — Обудовиле кошнице — Додавање матице — Сједињавање — Правила предострожности при сједињавању, премештању или уклањању кошница — Пчеле које носе јаја — Легло (млад плод) — Пресади који се морају уништити — Слабе кошнице — Чишћење кошница — Положај кошница — Чување од ладноће — Мољац у воштини — Противу крађе на пчеланику — Насеље кошнице — Куповина кошница — Пренос кошница — Пресељавање — Стране расе пчела.

Радови у априлу: Пресади треба благовремено да се развијају — Храњење за надраживање — Апарати за храњење — Шећерна вода — Проширавање — Замењивање оштећеног саћа и упут за додавање оквира — Премештање залеженог саћа — Вешање празног саћа — Вештачко саће — Умештање основа сатних (вешт. саћа) — Вешање вештачког саћа — Сатови за наставке и дометке на кошницама — Одстојање између оквира — Изједначавање пресада — Сједињавање заосталих пресада — Величина лета — Медиште — Зимње покривало — *Трулење легла и лечење истог* — Кадови и кађење — Употреба фенола за лечење — Рецепти — Начин употребе — Мрави.

Радови у мају: Мајска болест — Проширавање — *Спремање меда у сату за трговину.* — Природни ројеви — Обустављање даљег ројења (спречавање паројева) — Хватање ројева — Смештање роја — *Вештачко ројење.* — *Прогресивно стварање ројева и вештачко одгаивање матица.* — Главно збирање (наша), проширавање кошнице, проветравање и т. д.

Радови у јуну: Доба за одузимање меда. — Место на коме ће се мед истресати — Истресање меда — Судови за мед — Мед у сату — Чишћење воска — Мере предострожности по свршетку збирања — Путничко пчеларење.

Радови у јулу и августу: Грађење саћа — Надгледање пресада — Чување саћа — Дражеће храњење преко лета — Куповање пчела при убијању кошница пршкара (плетара, трмки), — Мртвачка глава — Уши пчелије.

Радови у септембру и октобру: — Припрема за узимљавање — Зимница и потешњавање кошница — Цветни пра — Ревизија пред храњењем. — Нарочита нега вештачких пресада за запат — Последњи радови.

Радови у новембру, децембру, јануару и фебруару: Неопходност зимњег мировања — Шећерне табле и тесто — Штетне стране данања течне хране зими — Спољне спреме, припреме и мере — Смотра над материјалом — Часови одмора — Цветни пра и слана вода — **Завршетак.**

За тим: о пчеланику, о кошницама, о пчеларским справама и т. д. и т. д.

Претплатна је цена за „пчеларство — *3 динара*, доцније ће се продавати скупље. Рок претплати оставља се до 1 октобра ове године.

Новац са списковима претплатника, нек се шаље или непосредно самом писцу, или „српском пољопривредном друштву, у Београду“, за писца, или г. Аци Живановићу чиновнику министар. народне привреде.

Умољавају се сви пријатељи пчеларства и пољопривредног напретка, да се заузму око купљења претплате; поред захвалности, добиће и сваку *десету* књигу на дар.

Београд 1 јула 1893 год.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: **Чланци:** Каламљење богиња на овцама. — Пчеле на зимовнику (наставак). — О правлењу ракије „клековаче.“ Мере против штетних инсеката. — **Белешке.** — **Гласник.** — Подлистак и Књижевни оглас.

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

А ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 262 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1868. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 3 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВА, ПОДРУЖНИЦА И КАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 38. У БЕОГРАДУ. НЕДЕЉА 19. СЕПТЕМБРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

ЗЕМЉОРАДНИЧКА ОСИГУРАВАЊА.

Наши дани могли би се назвати дани неизмерне бриге о томе, што ће на послетку бити после свега овога што се преживело и што никаква добра не обећава поколењу ниједнога сталежа, па био то трговачки, индустријски, занатлиски или тежачки сталеж.

Задржаваћемо се само на прилике, да не речемо неприлике у којима се у опште налази земљорадничкн свет.

Државе се непрестано задужују, порези посредни и непосредни непрестано се повећавају, а нарочито на радне снаге товаре, које пак, да би дошле до могућности да одговоре својим грађанским дужностима, морају да раде јаче и више, да би зарадиле да изране себе, своју чељад и да плате порезе и друге дажбине. И раде двојном више но пређе, поред свега тога, што су им сад при руци и разне справе, које им у неколико олакшавају рад, које одмењују њихову телесну снагу; али има још једна сила, која изненада наступи и уништи сав плод земљорадниковог зноја и силом околности он је спречен да да цару царево, а божије Богу; па нека то, него и он и његова породица пиште у беди и невољи.

Те моћне, те невидовне силе то су разне непогоде, као град, суша, мраз, болест, поплава и друге „божије кажи", које творац шиље на „грешни свет." Ти бичеви за тренут ока збришу с лица земљина, или постепено униште сав плод целогодишњега труда вредногa земљорадника и ставе га у немогућност да одговори дужности грађанина и хранитеља. И нико нема права да то од њега тражи, нико осим невоља, коју на првом месту осећа његов дом, а за тим и држава.

Тих божијих „бичева" било је вазда на овој грешној земљи; али њихов фијук није допирао до сваког краја света као у наше дане, њихов прасак и удар није се толико и многострано осећао. У наше дане потребе и дома и државе све су веће и за то су те несреће осетљивије; у наше дане цео је свет једно, блиско суседство и беду једнога краја осећају прилично и други крајева. Сиротиња је на нишану свуда и она осећа и беду најудаљенијега краја.

И светски државници, који се тако озбиљно брину о товарењу државних дугова, било из потребе или из невоље, било због својих, или њихових предходника погрешака, из родољубља или силом околности, приморани су да изналазе средства да се невоље ублажавају. Поред многих ствари дошао је на ред и земљорадничкн свет, дошло је на ред да се и њему пружи какво срество, које би га колико толико заштитило од неминовне казни, које га често сналазе.

Ствар је тако озбиљна, да не можемо а да са њом не упознамо старатеље за добро нашег земљорадничког света, а посреством њиховог органа и сав земљорадничкн свет.

*

У Француској, као и по свима другим државама, постоје осигуравајућа друштва, која у замену за извесну награду, коју им земљорадник даје, осигуравају његове усеве и на случај поплаве, града, мраза, суше или болести какве доплаћују му у готовом новцу онолику суму колика је била штета од те непогоде. Тих друштава било је неколико у Француској, али их се у потоње време прилично свео број због тога, што су услед честих непогода, које су учестале у последње време, исплаћивала много тих оштета. Оно, што их је још остало, не могу да се окрепе, јер су подигла стопу удела и тиме знатно одбила земљорадничкн свет од осигуравања, а делокруг њихова рада сасвим је скучен.

Једно та околност, а друго што су у опште та осигуравања неспретна у сваком погледу за земљорадничкн свет, који није вазда при готовом новцу, тек видимо да се у француском парламенту озбиљно појавило питање о изналаску неког начина за што практичније осигуравање производа земљорадничких док ови још нису пожњевени или побрани, док су још изложени природној ћуди.

Појавило се више законских предлога односно тога земљорадничког осигуравања из којих се у главноме закључује ово, да треба држава да узме на себе главно старање, прикупљање потребних материјалних срестава и надзиравање истих, да не буде злоупотреба са њима.

Француско министарство земљорадње и индустрије има у своме буџету нарочиту суму новаца на расположење да, на случај несрећа, притиче оштећенима у помоћ. Та је сума сад подигнута на 2,300.000 франака. Осем тога кад год се деси каква несрећа усевима парламенат изгласа још 2,000.000 франака[1], да се ова сума расподели оштећеним земљорадницима. Али шта је та сума од 4,300.000 франака, према колосалној цифри од 180 до 200,000.000 франака, докле се обично пење вредност штете? То је тек за неку маленкост више од 2% према целокупној вредности. То значи

[1] Ове године, због оштећених од суше, попела се за 5,000.000 франака још.

скоро ништа. И с тога је то врло озбиљна ствар, која се строго узела у испитивање и донео се закључак, да се мора изнаћи неки начин, да се томе злу колико толико наће неки лек, који би мало боље, ако не са свим, залечивао ране.

Као што рекосмо, појавили су се предлози у француском парламенту, које ћемо овде у кратко резимирати.

Г. Кента (Duintaa) предложио је, да се удари порез од двадесет пара на сваки динар, који се узима у име четири врсте непосредних пореза и да се тај доходак депонује у нарочиту благајну; тим би се новцем обезбедила сваком земљораднику вредност његових усева.

Остварење овога предлога то би значио, како вели париска штампа, државни социјализам, а то се избегава.

Г. Риве (Rivet) предложио је скоро то исто, само с том разликом, што, у место да буде оптерећено све становништво тим порезом, он предлаже да буде стављен само на земљорадничко и посединчко и то према вредности њихових непокретности.

Г. Шоле (Cholet) пак предлаже општи принцип међусобног осигурања под државним надзором, али мисли му је предлогу та, што уплаћене облигационо (с обвезницама) начело. Према томе држава би изгледала као неко велико осигуравајуће друштво.

Г. Жонар могао би се подичити, да је поднео предлог, према коме је искључена спекулација и који би се могао свести овако: да се у сваком департману установи по једна благајна за притицање у помоћ оптерећеним земљорадницима и да ова стоји под надзором нарочитог одбора за то и пољопривредних друштава; приходи ових благајна били би: лични улози од свију становника у целом департману, разрезани према њиховом имовном стању, и субвенције: од државе, од департмана, од општина, од појединих имућних личности итд. Сваком од тих благајна да управља један директор, постављен од префекта (начелника департмана), кога надзирава административни одбор и помаже у раду; овај одбор да буде састављен из департманског одбора, седам угледних грађана и једног благајника. Одбор да ради бесплатно. У сваној општини да буде по један местни биро и пододбор састављен од кмета, три тежака или посединка; тај биро прикупљао би прилоге и на случај несреће опредељавао штете. Тако да буде по унутрашности. А у Паризу да буде централна благајна, у коју би се наслагао двадесети део од свега оног прихода, који би се сакупљао по департманским и општинским благајнама, и државна субвенција, коју би држава црпела из прихода од 2 сантима придодатих на франак непосредне порезе, од порезе на покретности и непокретности; најпосле од дарова и завештања.

То је у главноме смисао г. Жонаревог предлога. Он је, као што се види, врло смишљен, а што је главно не намеће се ником обавеза, но је у целој ствари главно приватна иницијатива; узети су строго у обзир интереси становништва; државној благајни показат је пут, којим ће доћи до средстава за новчано потпомагање ове установе; администрација сведена је на минимум; улагачима пружена је гарантија тиме, што ће све стајати под државним контролом и одговорношћу. Држава је заштитник, а не спекулант. Скоро све је предвиђено.

Овај предлог г. Жонара бацио је све друге у засенак и обратио на себе пажњу. У скоро ће се претресати и у парламенту или најдаље у идућој сесији, која ће бити прва после идућих општих избора. Дотле ће бити доста времена за размишљање о овој ствари у Француској, а ми пак да се обратимо на наше прилике.

(свршиће се)

ПОДЛИСТАК.

ПОРЕКЛО ДОМАЋИХ ЖИВОТИЊА

(НАСТАВАК)

Пошто до данас, ни у једноме другоме делу света, није нађен ни један једини скелет од крупног варијетета, то је овда јасно, да су ови коњи само у средњој Европи где дивље живљаху, припитомљени.

Из свију ових досадашњих навода излази то, да је првом коњу права постојбина средња Азија, одакле је се после преко Египта и Арабије распространивао. — Из Арабије пак ширио се по јужним земљама Европе и то најпре по Грчкој за тим доље у Рим, а из Рима пренешће га Римљани у све земље подчињене римске царевину.

Са селидбом народа који се од истока западу кретаху, и коњ се поступно у тим земљама одомаћивао и то најпре у старome свету: Азији, Африци и Европи, а затим у Америци и Аустралији. У кратко, човека је свуда пратила ова најплеменитија домаћа животиња, па и данас из целом земноме шару, где год човек може живети, свуда га прати и његов верни садрут — коњ —

Магарац. Африкански магарац припитомљен је на обалама реке Нила и то још од невапамћених времена. Још на 4.500 година пре Христовог рођења, магарац је у велико био распрострањен по Египту као домаћа животиња. — Азијски пак магарац води своје порекло од Африканског, јер међу њима не постоје никакве битне одлике. —

Говече. Јак је припитомљен у Алтајским горама, где још и сад шетом поред дивљег живи. „Цебу“ пак води своје порекло из Азије и морао је бити припитомљен пре 7000 година, јер се свуда јавља и на свима развалинама старинским, оставља за собом траг домаће животиње. Говече „Цебу“ највише је географски распространивено.

Европско говече, води своје порекло од говечета „Ур-а“ (Bos primigenius) које је некада у више варијетета у Европи као дивље обитавало, и тек је око 17 века последњи издинак од те врсте говеда са лица земље потпуно исчезао. Последњи егземплар од Ура — био је у једној зоолошкој башти у Пољској који је јако лично на енглеско говече „Парк.“ —

Од разних варијетета говечета Ура, датирају свој постанак „Степска говеда“, Алпијске и Холандске расе заједно са уређеним битним одликама.

Осим овога, била је у Европи још једна врста говеди са врло малеим рáстом (Bos longifrons, или Bos brachyceros*) коју су Римљани у северну Европу и Енглеску пренели, и која је врста говеди доцније под именом „Келтијског говечета“ припитомљена. Дивљи варијетети овога говечета и данас су непознати.

Биво је порекломи из Индије где га и данас дивљег има.

*) L. Rüttimeyer: Die Fauna der Pfahlbauten der Schweiz Wien 1874.

ПЧЕЛЕ НА ЗИМОВНИКУ

СЕПТЕМБАР и ОКТОБАР

Припреме за узимљавање — Зимница, потешњавање кошнице — Цветни прз — Ревизија пред храњењем — Нарочита нега вештачких ројева за запат — Последњи радови.

Добро узимљавање, то је испит који пчелар полаже, о својој способности и умности: испит његове пчеларске вештине.

(НАСТАВАК)

Последњи радови.

Најпозније у току месеца Октобра, треба да се кошнице за зиму спреме и удесе. Тај се посао мора површити пре наступања ладноће и ако је могуће после лепог дана, на ком су пчеле најпре могле излетати.

Већ у прошлом месецу побринули смо се за потребну зимницу и за одузимање сувишног саћа. Још остаје да се пресад од ладноће заштити а треба се још и за то збринути, да се у кошници може ваздух уредно обнављати и да се подњача, последњи пут, очисти и огребе.

Бертран вели: „Код наших система, саће је горе покривено са јастуцима у оквирима, који се граде од летава 6—7 см. широких а на обадве стране превучени су са грубим платном. Изнутрица је попуњена са вуном од дрвених струготина, или са овченом плевом. Могу се и стари теписи, сламарице или ма какве друге материје употребити, које топлоту држе а испарине пропуштају:"

„Ако се обично покривало на окрузима, састоји из обојеног, или озејтињављеног платна, или из других каквих непропустљивих материја, онда их треба пред зиму скинути, те да их по првој ревизији с пролећа опет наместимо, или ако нису на летве приковани, треба их са крајева одсвуд загрнути ка средини. Али ако су од необојеног кудељног платна (цвилиха), онда их не морамо скидати."

„Многи пчелари ништа не предузимају, те да помогну, на више, кроз кошницу испаравање и лапење паре и како они веле, не иде им рђаво. Али нама се чини, да је много паметније, да се у кошници ништа не оставља, што би могло задржавати водену пару између саћа и јастука (осем ако би се шећер у виду табли или каше давао). Придржавању овог правила, као што нам се чини, поред осталога, имамо да заблагодаримо, што за пуних петнајест година, од како пчеларимо, на нашим пчеланицима, није нам ни један једини пресад угинуо ни пропао."

„Потребно је, оставити пчели над саћем т. ј. на топлом месту кошнице, слободан пропуст, како би према потреби, могла од једног сата прелазити на други.[1]) Овај пропуст биће остављен, ако се употреби онај разапет јастук на оквиру, који код наших кошница на ивицама од кошнице 7. мм. над оквирима прилеже.

У другом случају треба у одређеном одстојању, попреко преко оквира, поставити неколико 8—10 мм. дебелих штапића, који ће између себе градити исто толико пропуста, испод покривача, или сламарице.

Можемо и у горњој трећини сатова, начинити поједине рупе, као што то чине Американци и Енглези; али то је зло, што се тако сатови оштете.

Код кошница, или запатни ројева, који презимљују у кући — непотребне су и излишне ове мере предострожности, при утопљавању кошница.

Кровови кошница, које остају напољу, морају (са стране) имати две решетком превучене одушке (за вентилацију).

У кошницама са топлим дуварима и размештајем (положеним) препоручује се, у последњем тренутку, оба до самог лета најближа сата, који су мање више без меда, заменити са друга два позадна, који су медом попуњени.

Кошнице у павиљонима имају као покривало, обично дашчице Ове стоје од прилике 7. мм. над оквирима и преко зиме остављају се на својим местима. Преко њих се мету сламарице ил' јастуци а покрију се такође и окна.

Има људи, који тврде, да ове спреме против ладноће, нису ни у колико корисне. Пчеле, веле, они, могу презимљавати у кошницама, без дуплих дуварова а које су озго и рђаво затворене. И ми то знамо, као што је и већина пчелара морала искусити. Али је потрошња хране у тим кошницама далеко већа, што значи, да је издатак већи а у исто доба и опасност већа. За тим тако се разликује, што у таквим кошницама одгаивање извода може рђаво да иде и може са свим, да се обустави, због нагле промене топлоте. На послетку пчеле, услед извапредних напора да развију и одрже потребну им топлоту, при крају зиме малакшу и немају више потребне снаге, да могу легло да пазе и хране и од-

---

Овца. Домаћа овца води своје порекло од више варијетета дивљих оваца, на ипак су нам њихови предци остали непознати, јер ни једна ог домаћих животиња, услед прилагођавања у парењу, није тако огромним променама изложена као овца. Археолошким испитивањима само се у толико могло сазнати, да је овца најпре припитомљена у Азији, а одатле у Африку и Европу препешена и тамо припитомљена. На старијим египатским пирамидама, нема слика од оваца, што је доказ, да Египћани дуго времена нису знали за овцу, јер тек на познијим споменицима јавља се између осталих животиња и овца.

Коза. О кози знамо онолико исто колико и о овци. Држи се да је и коза припитомљена из више дивљих варијетета и то много раније од овце, јер се јавља на египатским пирамидама као једна од најстаријих животиња.

Свиња. Европско свињче води своје порекло од дивљег које се и дан данашњи овде онде припитомљава. Свињче је још у добу „Камене перијоде" примитомљено и постало домаћа животиња.

Азијско пак свињче, чији су пак дивљи предци давно преминули, по тврђењу неких кинеских амала, било је још на 3000 година пре Христовог рођења припитомљено и као домаћа животиња јако распострањено.

Пас. Пас је у свима деловима света једновремено припитомљен. О његовом пореклу само је толико познато, да је било многа варијетета који су од праоца свога — дивљег пса — постали, којом су приликом курјаци (Schkale) па и саме лисице, данашњи облик као и друге урођене им одлике добили. На овај исти начин постале су и многоврсне расе паса.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

[1]) Код топлих кошница (где сатови долазе паралелно спрам предњих и задњих дужих дувара) то је неопходно потребно, пошто су сатови дужи но што су широки. Такве су и американске.

гајују а при првим излетима из кошнице, у великом их броју нестаје и много пропадају.

Лета треба да су отворена највише само 8. мм., како не би никако миш могао продрети у кошницу. А могу се напред наместити назупчане цинкане плочице — да само пчеле могу прелазити. Ал' морамо их наместити тек првих дана мца. Октобра, јер пољски мишеви јако се журе, да за времена осигурају себи добар зимски стан — па да нас не би претекли.

Односно дужине отвора на лету, кад се употребљавају овако изрезани зупчасти цинкани штапићи, држимо да не треба да су краћи од 15—20, па и до 24 см. Треба да се може ваздух у кошницама обнављати а то обнављање поглавито се врши кроз лето. Чини нам се, да се многе недаће при узимљавању могу приписати рђавој вентилацији (промаивању).

„На нашим кошницама, доле на позадном дувару, начињене су рупе, које служе за храњење и помоћу једне помицаљке (шибера) нису потпуно затворене. Између лета и овог отвора врши се врло слаба промаја, а она олакшава измењивање поквареног ваздуха, који је тежи и пада маом на дно кошнице. Код немачких кошница промаја се врши међу летом и прозором, који је такође снабдевен са усеком за уметање справе за храњење.[1])

„Кошнице, које су врло мало (само 3—4 мм.) уздигнуте над подњачом, по посматрању Лајеновом добро изимљују. У Енглеској и у Америци, где су кошнице обично само 24—25 см. високе у изнутрици, теже пчелари да за зиму оквир ил' наставак од неколико сантиметара висине уведу, који ће уметути између кошнице и подњаче, те да пчелији грозд уздигну над накупљеним покваренім ваздухом на дну."

„Кошнице се позади, заједно са подњачом нешто мало уздигну, како би згуснута пара у воду, могла кроз лето да отиче; то се у павиљонима и код немачких кошница не може удешавати."

„Да се спречи неблаговремено излетање пчела, ведрих а ладних дана, помрачава се лето тиме што се с јесени, на даску пред летом, у косо спрам дувара, на неколико сантиметара од отвора, меће цигља или платна од шкриљца. Код извесних форми кошница, дашчица пред летом утврђена је на шарнирима и може се зими повраћати на више, те тако лето заклапати и отклапати (види Новембар до Фебруара: Спољне припреме)."

Кад се ове разне спреме изврше, онда пчелару не остаје ништа више, но да своје пчеле, до пролећа, остави потпуно на миру.

У осталом презимљавање, не прави никакве тешкоће и тамо где термометар спадне на — 20 и 25° Цел. (тј. на 20 и 25° Цел. испод нуле) *само кад се све напред наведено тачно* изврши, а камо ли још, кад је зима мање опасна.

Пчелари, који с недаћама пролазе у изимљавању — могу само себи и свом немару све приписати.

Губитци, који видимо да се из године у годину обнављају, могу се пре свега приписати недовољно остављеној зимници, или течној, доцкан даватој храни; даље често и недовољном проветравању, оскудици сваког утопљавања и предупређивања ладноће, или неблаговременом, за време ладноће, предузиматом осматрању и ненужном творизању и разлађивању кошница.

[1]) Или је као код „магазинки", тај усек горе.

У пределима са одвећ влажном зимом, као у Енглеској, или врло ладном зимом, као у сједињеним државама, у Канади или у Русији, презимљавање је несигурније и мора се што строжије пазити на испуњавање свију припрема, које су овде описане и побројане. У овим трима последњим државама многи пчелари презимљују своје пчеле у нарочитим зградама, или у земуницама.

Брзо и потпуно развиће пресада у пролеће, у великој мери зависи од начина узимљавања; јер од исцрпљених и малаксалих пчела, не може се никакво размножавање пчела очекивати.

(наставиће се)

ЂУБРИТЕ ВОЋКЕ

И воћка, као и остале културне биљке, захтева, да је у земљи извесна количина храпљивих материја, па да се како ваља развије, и да како треба рађа. Ако тих материја нема у довољној количини, онда је храњење непотпуно: леторасти су због тога све слабији и кржљавији, воћка цвета а не замеће род, па на послетку и — оконча. Зато, да воће неби дошло у ово стање, и да би му у такој прилици помогли, треба да га ђубримо.

Неки и на сву прилику неискусни воћари, наводе, како је ђубрење воћака од штетног утицаја, па га зато и нарочито непрепоручују, ну, да такој препоруци нема пити може бити места, довољно је већ из овога што смо до сада навели.

Неповољни ресултати од ђубрења, могу се добити једино у случају, кад воћар није вешт овом послу, т. ј. кад ђубри материјама, које су у неподесном облику. Тако нпр. за воћку биће врло убитачно, ако се у близини њихових жила затрна леш какве животиње, или, ако се за воћке везује стока у намери, да борављењем ту то место нађубри. То исто бива и кад се воћке ђубре свежим ђубретом или не разблаженом пиштевином. У свима овим приликама трулењем ђубрета наједају се жиле воћака, усљед чега и са свим често угину, а с њима и — цела воћка.

Такав је утицај од ђубрења, кад се ђубри неподесним материјама, али, да се одговарајућим ђубрећим материјама и ђубрењем у своје време, може добити далеко већа берба, у то не треба ни мало сумњати.

Код ђубрења воћака треба понајпре да знамо: а) *с чим треба ђубрити, за тим б) како и у којој количини ваља ђубрити* и в) *кад треба ђубрити, и кад тај рад поновити?*

Да би сазнали, каквим ђубретом треба воћке ђубрити, нужно је претходно да проучимо: *из каквих се материја састоји воћка.*

И воћке, као и остале биљке, састоје се из *органских* или *сагорљивих*, и *неорганских* или *не сагорљивих материја*. Органске материје узима воћка од чести из ваздуха, од чести из земље, а неорганске набавља једино из земље. Кад се неорганске материје спале, онда оне заостану као пепео, и то су: минерални састојци.

Органске материје састоје се у главноме из једињења од четири простих материја, елемената: кисеоника, водоника, угљеника и азота. Оних једињења има у воћу далеко више него неорганских. Тако нпр. у 1000 кгр. јабукогог дрвета има: 150 кгр. воде и 839 кгр. органских једињења, а само 11 кгр. минералних (неорганских) састојака — пепела.

Неорганске материје састоје се из једињења метала и других простих тела, елемената, с кисеоником. Од тих једињења, најчешћа су: креч, кали, магнезија, фосфорна киселина и натрон, а у најмањој су количини: силицијева киселина и жељезни (гвожђана) оксид.

По томе, да се воћка како треба развије, и да како ваља користи, *она треба да има на расположењу свију ових састојака, дакле и органских и неорганских, и, да их има у довољној количини.*

У опште узима се, да већу пажњу треба обратити органским материјама, с тога, што се органске материје троше у већој количини, и што се рачуна, да ће воћка, пуштајући своје жиле дубоко у земљу, нужну неорганску храну прибавити из доњих слојева. Ну, ако није овај случај, онда у ђубрету поред органских материја, ваља да су и ове материје.

Органске материје којима се воћка ђубри, или су из животињског, или из биљног света, или су смеса из обојих царстава.

Органске материје из животињског царства, дају понајснажнију храну, и имају азота у највећој количини. Најважније су: крв, отпаци из месарница и месо мањкалих грла, длака, перје, отпаци из стројарства, рогови, папоњци, кости, неупотребљива зунена ткања, отпаци из сапунарница и екскременти (балега) људски и животињски.

Пре, него што ће се ове материје употребити, нужно је, да се према њиховој природи измешају или са земљом, кречом, гипсом и тим подобним телима, или да се разблаже водом. А од отпадака из месарница, затим од рогова, папоњака, костију и т. д. најбоље је приредити компост (мешанац буњиште), па кад згори, онда њиме ђубрити.

При прављењу компоста сматрају се као главни материјали: *земља, креч и пепео.* Најпре дође слој земље, па онда слој органских (биљних или животињских) материја измешаних с кречом или пепелом, затим опет земља, док компосна гомила не достигне висину од 1 до 1·5 метра. А да би се распадање материја у компосној гомили вршило што брже и једначије, компост треба и од времена на време прекопавати и кропити пиштевином или водом.

Органске материје из *биљног царства* имају у себи понајвише угљеника, а употребљене за ђубрење, од мањег су дејства, него органске материје из животињског света, с тога, што се лако и брзо растварају. У ове материје рачунају се: чађ, струготине од дрвета, поздер, слад, отпаци од дрвета (иверје), лишће, маховина, бусен, коров, пепео и т. д.

И од ових материја најбоље је на поменути начин приредити компост, па њиме ђубрити, кад за то буде подесан — кад згори.

У ђубре које се добија из животињског и биљног царства, рачуна се: *шталско (стајско) ђубре.* И ово ђубре кад сагори, и, кад се као што треба приреди, подесно је као и компост, за свеколико воће, јер се њиме наинађују земљи не само све органске материје, већ и најважнији минерални састојци. По томе, *ове две врсте ђубрета и треба сматрати као најзгодније и најпотпуније ђубре за све воће.*

У *минерално ђубре* рачунају се: различне соли, нпр. креч, лапор, гипс, шалитра, фосфорити, сметлиште и т. д., а ту се често упршћује и компост, ако су у њему претежнији минерални састојци. Вредност овог ђубрета за воћке у опште је мања од наведених ђубради, па се зато само у нужди и употребљава, и то понајвише у случају, кад је земља јако изнурена, и, кад се жели заснивати воћњак на месту, где је већ био воћњак за дуго година.

Ну било да ће се за ђубрење употребити ма које од наведених ђубради, главно је, на шта при том треба пазити: да се оно приведе воћци у течном стању, да све ђубреће материје буду растворене. Зато се и вода при ђубрењу мора такође сматрати као нека, ма и посредна, врста ђубрета. — Др. *Волни*, израчунао је, да са пола ектара земље, која је засађена економским воћем, испари кроз лишће у добу од 12 дана на 20.000 литара воде, а то је доказ, да је она воћци потребна и у великој количини.

Како ће се и у којој мери воћке ђубрити, зависи од тога, у каквом је облику само ђубре, да ли је у чврстом (земљастом) или у течном стању.

Кад је ђубре у чврстом стању, онда га треба измешати са земљом око дебла воћака, колико круна досеже, или земљу уклонити, па њено место попунити ђубретом. У том случају за сваку воћку, у добу њене родности, биће довољно по двоја до четвора колица (100 до 150 кгр.), компоста, или 50 кгр. шталског ђубрета. Наравно, том приликом треба пазити, да се копањем не повреде жиле воћке, јер би се у том случају нанела већа штета него вајда.

Кад се младе воћке овим ђубретом ђубре, онда је најбоље, да се ђубрење изврши на овај начин: При сађењу ових воћака треба јаму ископати само толико дубоку, колико ће бити довољно простора жилама за 2—3 године, па, кад се примети, да жиле ударају у здраву земљу, од прилике, као и кад жиле какве биљке која је посађена у саксију, ударе о дувар саксије, онда ископати земљу у обиму за $^1/_3$ м. дубоко, а у ширини за $^1/_2$ метра, па ову или измешати с ђубретом, или је њиме и са свим заменути. У таком случају, жиле воћака, па и ако се повреде, жудно продиру у пођубрен слој, исто као и жиле биљке која је пресађена из саксије у свежу земљу, те се тако образује далеко већи број споредних жила, које су и боље распоређене, а све на штету сржне (вретенасте) жиле, која је незнатна.

Кад се воће ђубри *течним ђубретом*, онда треба у обиму око дебла, ископати јаме у растојању од 1 до $2^2/_3$ метра, а у дубини за $^1/_3$ м., па у ове сипати тога ђубрета. Ако је место стрмено, онда јаме ваља да су само с горње стране, и што ближе једна другој. На сваку воћку средње старости, биће довољно 3 до 5 каната течног ђубрета. Овако је ђубре нарочито подесно за јабучасто воће и за шљиве, међутим за воће које пати од смолотока (трешње, кајсије и брескве), и љусково воће, боље је, кад се ђубри чврстим ђубретом.

Ђубрење чврстим ђубретом, може се предузети у *свако доба*, само не тада, кад је земља замрзла, а најбоље је, кад се оно изврши *касно с јесени и рано с пролећа.* Ово ђубре дејствује споро, али за дуго, те зато ђубрење једне исте воћке пада тек после 4. до 6. године. Згорелим комадастим (кратким) ђубретом, којим се земља у обиму обично покрива, може се ђубрити у свако доба. Хранљиви делови од таког ђубрета, силазиће у доње слојеве, а оно само чуваће земљу од исушивања и јаких мразева.

Течним ђубретом најбоље је ђубрити у *пролеће* кад потерају леторасти, или у *лето*, кад је влажно време, од прилике у добу сенокоше и жетве, кад потерају други леторасти. Ово ђубре дејствује брзо, па за то ђубрење једне исте воћке пада већ 2. или 3. године.

Родно дрвеће нужно је свакојако ђубрити, јер се родом односи знатна количина земљиних састојака, па је зато потребно, да се ти састојци у пуној мери и наинађују.

Не пренебрегавајте овај и тако важан посао, коме је баш сад време! *Ђубрите воће!*

„ШУМАРСКА НАСТАВА У ОКУПИРАНИМ ЗЕМЉАМА"

Под овим насловом налазимо један реферат у „*Аустр. шум. новинама*", којим се приказује уређење тако зване „*средње техничке школе*", установљене пре $3^1/_2$ године у Сарајеву. Извод из овог реферата саопштићемо нашим читаоцима. —

Пошто је управа Босне и Херцеговине постигла да утврди мир, безбедност и ред, прва јој је брига била да се лати да народ поведе умно на већи ступањ, да га начини културним народом. Поред општег образовања старало се, да се обрати што већа пажња на стручно образовање. Под овим прво место заузимље: грађевинство и шумарство, — да се, на име стручно

спреме технички помоћни органи за ове врсте радиности. Ради тога је установљена школа, којој смо назив напред исписали. Она је отворена 1889 и има два одељења, под једном дирекцијом: *грађевинско* и *шумарско*; а доцније ће се додати и *рударско*. Задатак је школи: да спреми помоћно особље за све области грађевинства, инжињерства, рударства, као и помоћнике за шумарство, технички образоване шумарске органе. За ступање у ову школу тражи се, да је кандидат изучио какву трговачку школу у земљи са добрим успехом, или нижу реалку и гимназију. Који је свршио само неке разреде ових школа, мора се подвргнути пријемном испиту, и то, поглавито из предмета, којих нема у сведоџбама, а потребни су за кандидата. У школи се учи 3 године. Школска година почиње 1 октобра (по нов. к. ?) и траје 11 месеца, од којих су 6 месеца, до краја марта први семестар, а остали 5 месеца су други семестар. Теориска су предавања поглавито у првом (зимском) семестру, а други (летњи) семестар је за теориска предавања и практична вецбања. Помоћни предмети, као: математика, физика, хемија, немачки и босански (?! Реф.) језик, вера и геодезија предају се заједнички обадвим одељењима, а стручне дисциплине предају се засебно сваком одељењу. Наставни је језик: босански. Већина ученика има државну стипендију, годишње по 220 и 110 форината. Апсолвенти служе у војсци као „једногодишња војница". Наставника, поред директора, има 9, 2 помоћника и 3 учитеља вере, — за католичку, православну и мухамеданску децу. Дефинитивни учитељи спадају у девету чиновничку класу, — директор у осмој — и тројица су за грађевинско одељење, четворица за шумарско, а двојица су за опште предмете. У *шумарском одељењу* предају се ови предмети: наука о биљу са шумском ботаником, анатомијом дрвета; наука о земљи са минералогијом и геологијом, науком о поднебљу; чување шума и шумска ентомологија; подизање шума и с овим у вези пошумљавање голети (крша), пошумљавање и уливађење планина, гајење врба; употреба шума, механичка и хемиска технологија дрвета; основе грађења шумских путева; о лову и риболову; наука о мерењу дрвета, прорачун дохотка, камарално рачуноводство, канцеларски рад, законодавство; енциклопедија пољске привреде и геодезија. Број недељних часова предавања у сваком су разреду по 39. Ма да школа постоји од пре $3^1/_2$ године, ипак је обилато снабдевена училима за очигледну наставу у стручним дисциплинама. Велика се пажња обраћа на практичну спрему ученика. У ту сврху школа има: школску шумарску башту, где ученици не само да се упознавају са гајењем важнијих шумских дрвета, него и самим собом све шумарске радове морају вршити. Осим тога, даје им се да они сами врше разне методе сејања и сађења у шуми, а и приликом екскурсија вецбају се у извршивању проређивања шума, одређивању турнуса и т. д. За шумску ботанику при руци им је градски парк у Сарајеву са свима врстама дрвета и шибља, што расте у Босни и Херцеговини, као и сама околина сарајевска, која је својом богатом шумском флором за ову врсту студије као поручена. Слична вецбања имају ученици и у науци о мерењу дрвета и у другим стручним предметима приликом екскурсија, где на пр. прорачунавају кубатуру обаљених и стојећих дебала, снимају задате површине по различним методама, прорачунавају прираштај и т. д. У екскурсијама показују им се различити облици шума, шумски транспортни заводи, стружнице, угљарнице и т. д. Екскурсије се врше на државни трошак и трају по местима и циљевима дуже и краће време. Исто се тако ученици добро вецбају и у геодезији, излазећи на мерење више пута преко недеље. У августу пр. године свршили су први шумарски апсолвенти, њих шест на броју и примљени су одмах у државну службу у Босни и Херцеговини са 400 фор. плате на годину. Ове године у сва три разреда има 32 ђака. У прво време ишли су у ову школу само домородци, а сад има у шумарском одељењу и синова досељеничких.

Жао нам је што у реферату не нађосмо и статистички преглед ђака по вери, те да видимо да ли се и овде земаљска управа руководи претпостављањем бројно мање заступљеног елемента — елементу, који чини масу народа у Босни и Херцеговини, као што, на жалост, свуда чини, ма да народ у тим земљама има једно порекло, те се у интелекту не може на у колко издвајати. Сумњамо да је и постављање учитељских снага диктовала потребна толеранција, те, ма да смо вољни да похвалимо земаљску управу, што се у овакој мери заузимље да се што боље спреме стручни шумарски службеници и што у томе даје доказа, колико цени важност, који имају шуме и рационална привреда шумска у окупираним земљама, не можемо а да не учинимо прекор, што се готово свуда, па и овде, истиче она тежња за одрођавањем овога народа од правих му саплеменика. На шта је онај назив „*босански језик*"?! Када су се те земље служиле „босанским језиком", те да се и сад у окупацији служе њиме? Кад је се нашла разлика између језика, којим говоре Срби у осталим покрајинама и језика оног народа, који живи у Босни, што ли се не потражи разлике и између „босанског језика" и језика који се говори у Херцеговини па и да се не чини неправда ни Херцеговини, те да се за њу крсти неки „херцеговачки језик", а не да мора и она да говори „босанским језиком". Кад се хоће већ такав принцип да тера у Босни и Херцеговини, за што се он не примењује и за остале земље Аустро-Угарске, па да се језик, којим се у Штајерској говори, зове „штајерски језик", у Салцбургу — „салцбуршки", у Форалбергу — „форалбершки", у Доњој Аустрији — „доњо-аустриски" и т. д., а не да се у свима овим земљама у приватним и службеним односима зове „*немачки језик*"?...

— — Ђ.

ПОМАГАЊЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ У ШВЕДСКОЈ.

(Један пример за угледање).

од

Свет. Љ. Гавриловића

(НАСТАВАК)

Осем сопственог дома са заседањима и књижницом, академија има у околини мало пољско добро са агрикултурно-мемиском опитном станицом и неколико пространих воћних расадника.

Заснивање академије пада у најтежем добу шведске државе у овом столећу. Беше то семениште сузама засејано и натапано али и почетак плодотворне предусретљивости и бриге државне за интересе земаљске културе, као што је у погледу насеља, није у стању ни једна друга држава да покаже.

Ова благословена установа, ова ретка драгоценост на пољу признања пољопривредне науке и искуства, ова особеност шведске државе, у три главна правца развија своју делатност.

Она је економно друштво, за претрес и расправу свију практичних и научних питања, која се појаве; она је научни завод са књижницом (библиотеком), збирком модела, хемиским лабораториумом и опитном станицом, опитним пољем и опитном градином; она је — као што напоменух — и врховни извршни орган, коме је, под одговорношћу министра унутрашњих послова, поверено отправљање већине пољопривредних послова у земљи.

Посебно академији је стављена у дужност управа и надзор над пољопривредним школама, над културним интересима, над сточарским заводима и сточним основним стаблима и над рибарством целе земље.

За покривање издатака стоје јој на расположењу следећа средства: прво приходи од дотације, која јој је при њеном заснивању предата, за тим за прибеле одређених јој послова и задатака, скупштина јој у државном буџету одређује ванредне и редовне кредите, као што се то види из следеће таблице II.

Таблица II.

Буџет шведске краљевске академије за пољску привреду за 1876. год. (у швед. кронама).

УЛАЗ	Фонд академије	Фонд завода за опште	Фонд завода за говеда	Рибарство	Сума	УКУПНО
1875 салдо остатак[1]	653.021·15	18.804·87	37.259·52	—	—	719.276·54
Државна помоћ	12.000—	—	—	1.000—	13.000—	
Интерес . . .	11.580·27	600·65	1.359·91	—	13.851·13	
Кирије . . .	3.120—	—	—	—	3.120—	
Закуп	—	—	600—	—	600·00	
Разно	174·63	—	—	—	174·63	
Опитна ферма	13.120—	—	—	—	13.120—	
Свега	74.205·56	600·65	2.059·91	1.000—	—	78.066·06
Салдо за 1877 дугује:						
Фонду зав. оне.	18.805·52	—	—	—	18.805·52	
„ „ говед.	49.310·21	—	—	—	49.310·21	
Држ. помоћи	15.074·75	—	—	—	15.074·75	
Разно	2.150·45	—	—	206·21	2.016·66	
Свега	85.931·03	—	—	206·21	—	85.237·14
Укупно	813.248·65	18.805·52	49.319·43	1.206·21	—	881.579·34

ИЗЛАЗ	Академски фонд	Фонд завода за опште	Фонд завода за говеда	Рибарство	СУМА	УКУПНО
1875 салдо Debet	78.345·03	—	—	3.66·93	—	78.911·96
Издаци:						
Плате	5.975—				5.975—	
Пенаје	50—				50—	
Канцел. трошк.	2.892·19				2.892·19	
Порези итд. .	653·55				653·55	
Оправке ограда	529·12				529·12	
Помоћи за новин.	949·78				949·78	
Сеоске школе	—				—	
Архитр. скица	200—				200—	
Опитна ферма:						
Газдовање . .	52.370·51				52.370·51	
Оправ. и дограђ.	1.911·72				1.911·72	
Академ. медаље[2]	894—				894—	
Разно	171·55		9·12	820·15	1.000·82	
Премије за чување шума . .	75—				75—	
Библиотека .	536·20				536·20	
Инвентар . .	3.522·90				3.522·90	
Опит. ферма .	521·50				521·50	
Сума	73.600·66		9·12	820·15	—	75.429·93
Салдо за 877 годину:						
Готов. у банци	11.533·63	—	—	—	11.533·63	
Непокретност	237.647·53	—	—	—	237.647·53	
Инвентар . .	110.309·59	—	—	—	110.309·59	
Појединце . .	273.350—	—	—	—	273.350—	
Аннекситаде .	27.262·24	—	—	—	27.262·24	
„ ова академ. фонда	—	18.805·52	49.310·21	—	68.115·73	
Сума	660.132·99	18.805·52	49.310·13	—	—	728.248·65
Главна сума	813.248·65	18.805·52	49.319·43	1.206·21	—	881.579·34

[1] Њихове академије на дан 31-XII 1874 износило је исто 609.387·59 крона, од чега 358.832·08 кр. падају на непокретност а 250.555·51 кр. на вештачке, ствене, позајмице, приходи износе на то 17.943·13 крона.

[2] Чланова као и чланица француске академије, на седницама поде сребрне академске медаље, као академски знак које врсте 2 пронеће.

За стручну — *пољопривредну и занатлиску наставу* у Шведској имамо такође исцрпне податке и то за 1876,77 годину (по Tidskrift für Landsting).

У Шведској постоје две више пољопривредне школе — изолиране — академије, једна на Уатуни код Упсале а друга на Алнарну код Мелме, за тим 27 ратарница — нижих пољопривредних школа — 4 од државе субвенциониране млекарске школе, а поред њих у 10 реномираних приватних „швајцерија“ завода за млекарство и прераду млека) примају женскиње — ученице — са штипендијама (државном помоћи) на двогодишње курсеве.

Број ученика и ученица беше на тим школама и курсевима у 1876-7 години следећи,

У академијама	86	платежника	8	штипендиста	94 свега
„ ратарницама	67	(која плаћају,	406	(благодејан.)	473 „
„ млек. школ.	—	тј. задржавају	22	„	22 „
„ привати. млекар. заводима	16	се о свом трошку)		„	16 „
Питомаца:	153	платежни	452	„	605 укуп.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

МЕРЕ ПРОТИВ ШТЕТНИХ ИНСЕКАТА.

ИЗ ПРЕДАВАЊА

Др. Н. А. Холодковског

ПРОФЕСОРА ШУМАРСКОГ ИНСТИТУТА У ПЕТРОГРАДУ

(СВРШЕТАК)

Примена свију описаних мера, као што се види стаје врло скупо. За скупљање јаја и убијање гусеница, сечу и наметање ловних дрвета, грађење претепова — нужан је знатан број радника, много средстава а то је врло осетљиво и за ренту газдинства. Зато ове мере ваља предузимати само у случају неопходности и у примени увек процењивати опасност која се предупређује.

Ето, то су главније мере, које се предузимају данас у шумарству против штетних инсеката. Сем њих, постоје још и многе друге, али се примењују далеко мање, једно због опасности, а, друго због сумњивог успеха. Међу ове друге мере долази: ложење ватре за привлачење ноћних лептирова, кођење дрвета димом ради убијања гусеница и др.

Ми смо раније говорили о мерама за распознавање штете (дијагноза) а овде помињемо да је исто толико важна и прогноза т. ј. опредељење величине опасности од штетних инсеката. И у

овоме, знање практичне ентомологије решавајући је фактор. Постоји цео ред инсеката, чија појава само на дрвету предсказује и савршену пропаст његову, као што су, по већој части, — корари. Дрвета, на којима су се они населили, ваља одмах уклањати из шуме.

Ако се кора на дрвету, местимично, подлупила и под њом се налазе ларве бркача, Elateridae а и т. п. знак је да је дрво пропало.

Увелост лишћа, четине, или кад лишће пожути, поцрвени показује, да је дрво веома повређено што особито то важи за млада дрвета. На онда ваља знати и колика је опасност, за поједине врсте шум. дрвећа, кад изгубе лишће или четињу. Раније смо говорили о разлици која постоји у томе погледу између лишћара и четинара, а овде да поменемо, узгред, да је четинар пропао ако изгуби сву четину, остане без много пупољака и младара. При једнаким условима — опасност је већа за јелу него за бор.

Сем, ових, општих правила, ради опредељења пролаза, важно је, такође, констатовати: да ли размножавање штетних инсеката иде тако брзо да оно угрожава великом опашношћу. Ово питање може се најлакше решити надгледајући, пажљиво: у колико брзо инсекти наносе нове повреде, водити рачуна о броју огољених дрвета, орањављених дебала, са карактерним бушотинами корара, цурењем смоле и т. д.

Исто је тако важно и опредељење: у каквом се стању налазе штетни инсекти. Ако је већина њих заражена опасним спорама или другим, сићушним непријатељима њиховим, онда и није нужно прибегавати вештачким мерама за уништавање. А да би се дознало стање њихова здравља, ваља разрезати неколико гусеница или лептирова и метути их у чашу с водом. Кад су гусенице или лептирови заражени каквом болешћу, тада из њих излазе беличасте, ситне ларве — „ихнеумона....“ које се крећу по води.

Да би се пак сазнало да ли су гусенице заражене гљивама треба потражити мртве гусенице које су се већ уплеснивиле и прегледати их. Још је боље скупити неколико живих гусеница у повеће стакло и хранити их, па, ако почну угињавати, у великом броју, од гљивне епидемије, онда ће се и њихови трупови, у току од 24 сахата, покрити белом плесњу, само ако се за то време буду одржавале у влази.

Необична крутина (тврдоћа) мртвих гусеница такође показује на њихову смрт од гљива. При прелому таквих гусеница види се, да су напуњене неком белом и црном прашином, или тврдом масом. Ну, да ли су баш заражене спорама гљива, најтачније се може испитати помоћу микроскопа.

Све што је, довде, казано о борби против штетних инсеката тиче се, управо, само правилног шумског газдовања т. ј. већим делом шума западне Европе где се примењују ове мере. А да оне могу потпуно одговорити своме циљу доказује следећи цитат професора Альтума.

„Наступањем пролећне топлоте извесне партије радника, практично обучених да распознају заражена и болесна дрвета, зађу по одељку правилно подигнуте и однеговане шуме, и обележавају свако дебло које се рачуна извором размножења инсеката, било по смоли која цури у капљицама, или, по проређеној четини. За овима иду други радници и секу обележена дрвета, љуште са њих кору и утамањују инсекте. У врло ретким случајевима испред ових ревизора да се изгуби из вида дебло, на коме би се колико било налазило штетних инсеката“....

Постоји мишљење као да некултурне шуме, које се находе у првобитном стању, мање страдају од напада инсеката него културне, у западној Европи. То се мишљење не може оправдати ни којим начином. Оно, по свој прилици, проистиче једино отуда што се у првобитним шумама не изучава, нити надгледа живот шумских инсеката, а још више због савршеног непознавања практич. ентомологије.

У нас практична ентомологија (инсектологија) и не постоји. И оно мало инсеката, колико је описано до сада, готово је све из земљорадње, винодеља и воћарства а инсекти из шумарства, за нас су још непознати. И ово мало описаних инсеката, махом су узети из страних оргинала и описани врло непотпуно а на много места и врло сакато.

Кад би познавалац шум. инсеката учинио ескурзију у ма који крај наше отаџбине, а у циљу истраживања штетних шумских инсеката, нема сумње да би био поражен огромном множином корара и других опасних шум. инсеката. Тако исто нашао би и огроман број обаљених дрвета, који служе као гњездо заразе, све док не иструну.

У нас још нико није испитивао и тешко је да ко има појма о животу разних инсеката у нашим шумама, о броју њихових генерација и добу појаве, а, међутим, без тога је савршено бескорисна и употреба свију мера за сузбијање и утамањивање инсеката. У нас нико још и незна за ентомолошки календар који је у западној Европи одавна већ у употреби.

Па шта је то ентомолошки календар?

Ентомолошким календаром зове се опредељење рокова о појавама генерација разних инсеката у дотичном месту. У Немачкој такви су календари одавно у практици. Зато, да би се и ма колико толико упознали с њиме да наведемо овде, испитивања генерација инсеката у околини Петрограда које је извршио д-р Н. А. Хогодковски 1886—88 године. (Види таб. на стр. 319).

Посматрања ова (ентомолошки календар) не могу бити најтачнија. Кад настану студене године — генерације се инсеката измењују. Тако, у лето 1888 год., због велике и дуге хладноће, многи су се инсекти задоцнили а неки корари, опет, имали су просту (једнородну) генерацију у место двојне.

После свега казаног, довде, о значају инсеката није нам нужно указивати више на важност ентомолошког календара.

За састав овог календара шумари могу најбоље спремати материјал, прибирајући колекције шум. инсеката и бележећи време појаве у разним стадијама њихова развића. Прибирајући, тим путем испитивања из ентомолошке фауне у нас, они могу дати драгоцени материјал за састављање ентомолошког календара, без ког је апсолутно немогуће успешно водити ни рационално газдинство, ако кад, буде среће, да се оно и у нас одомаћи.

Игњат Мирковић

БЕЛЕШКЕ.

Остављање јаја за зиму

Тајна, како се јаја за зиму остављају — двострука је. Јаја за оставу морају бити сасвим тазе и тако накована да је утицај ваздуха на њих, искључен.

Али има и других околности, које утичу на чување јаја преко зиме. Највећег успеха у томе имаће они, који сами пате кокоши и од њих јаја остављају и нису принуђени иста куповати од других. Пажљиво треба гледати на то, да се кокоши добро хране и чисто држе, да се гњезда у највећој чистоти држе и да се јаја купе бар сваког дана. Боље је — разуме се кад толико кокошију има — јаја купити два до три пута дневно. Јаја која хоћемо да оставимо за зиму, морају уопште чиста бити и да су по могућству сва, тако-звана међудневичка, јер су ова за оставу најбоља.

Сад да пређемо на методе остављања (конзервирања) јаја.

1. Узме се $3^1/_2$ килогр. скоро печеног креча, мете у какво буре или други какав суд и ту се загаси. Кад топлота попусти дода се овој маси 115 гр. соли и 20 гр. винске киселине, па се

ИНСЕКТИ	ДЕЦЕМБАР ЈАНУАР ФЕБРУАР	МАРТ	АПРИЛ	МАЈ	ЈУНИ	ЈУЛИ	АВГУСТ	СЕПТЕМБАР	ОКТОБАР	НОВЕМБАР
Најчешћи јелови лубар Dendroctonus micans Генерација једногода	Инсект зимује под кором пања и у самом почетку јеловог корена				Налет инсекта Лежење јаја ларва	Ларве граде простране, замршајарне бушотине под дебелом јеловом кором. Први кокони	Кокони достижу потпуно развиће. Завршају се савршени инсекти и трагне место за зимовање	Инсекти зимују под јеловом кором и у самом почетку јеловог корена		
Борови свилац Gastropacha pini Генерација једногода	Гусенице зимују под маховином	Гусенице, друге половине месеца (по некад и прве половине) пењу се уз дебло на дрво	Гусенице брсте четину	Гусеница достиже потпуно развиће, завија се и на крају месеца излеће већ први лептирови	Лет лептирова и полагање јаја. На крају месеца завршавају се младе гусенице	Гусенице расту и брсте четину	Гусенице једу и расту. По некад на крају месеца почну силазити низ дрво	Гусенице у току овог месеца крију се под маховином	Зимовање гусенице под маховином	
Борова педаљ Tidonia piniaria Генерација једногода	Кокон зимује под маховином		У половини месеца излеће први лептирови	Полагање јаја. Младе гусенице на четини	На крају месеца гусенице достижу потпуно развиће	Гусенице се завијају под маховином	Учауравање под маховином	Зимовање кокона		
Зимска педаљка Chematobia brumata Генерација једногода	Зимовање јаја		Младе гусенице брсте младо лишће	Гусенице достижу потпуно своје развиће и силазе низ дебло да се учауре при крају месеца	Кокон лежи у земљи		На крају месеца завршавају се први лептирови	Лет мужјака и пужање женки уз дебло. Полагање јаја	Запрашава се лет мужјака, и полагање јаја женка	

све то добро измути и намешa додајући толико воде, док сва маса не добије густину млекарама већег (таљег). Најбоље ће бити, ако метемо једно тазе јаје у ову смесу, па ако плива испод површине ове смесе тако, да се горња љуска види из масе, онда је она добра. Ако ли пак тоне, онда треба још воде додавати. Наведене количине су довољне потпуно за оставу 100 ком. јаја. За већи број јаја, разуме се, треба сразмерно и повишавати ову смесу. За ово су најподеснији њупови са што ширим грлом. Ако имамо да оставимо већи број јаја, онда треба њупове нумерисати, па при трошењу јаја њи истим редом, којим су и остављани. Смеса не сме бити густа и пре метања јаја, треба је добро разбити, измутити, јер ће иреч над се сталожи на дно суда бити врло чврст и у њему заостала јаја при вађењу, лако би се полупала.

Овако чувана јаја, остају најмање 6 месеци добра и за сваке потребе, подесна. Вађење може бити и помоћу кашике, да неби руку у масу замакали. Пре употребе, ма јаје само за се јели или иначе готовали, треба са млаком водом опрати.

Друга метода, која је због своје веће чистоће од прве, боља, састоји се у томе, што јаја остављамо у сол. За ову сврху најбоља су сандуци од одговарајуће величине; 40 с. м. у квадрату и 25 с. м. у висину, обухваћају 100 ком. јаја. Со треба најпре сасвим сиво измлети и онда је што боље у пећи или кујни исушити. На дно сандука дође најпре слој соли од 5 с. м. и онда пре ред јаја која се врхом доле у со поставе и најмање 3 с. м. од дуварова сандучних удаљена стоје. На ово се оне правилне између појединих јаја добро сољу испуне; тако се поступа све док сандуци не буде пун. Затим се сандук закује и остави на сувом али ладном месту. Ако су јаја при остављању била свежим таве, то ће се овако чувана одржати дуго месеци у својој превођитној доброти. Но ако трошимо мали број јаја на једанпут, онда је практичније, мање сандучиће за оставу употребити. У овом случају сандуче треба да има два поклопца, па при вађењу јаја најпре дно сандука отворити и она јаја која су на дну била, најпре трошити. Мекиње и струготине су такође врло добро средство, само ако је место у ком се јаја остављају сасвим суво. Но струготине дају јајима врло често и лако непријатан укус, нарочито ако су оне од оних врста дрва, која имају јак мирис, ако што су четинари; с тога оне и нису тако препоручљиве.

Трећа метода је још простија. Само што при њој треба нарочити сандук припремити. Он се овако спрема: треба да се са стране отвара, а не озго или одозго; у њ се мету покретне даске, које леже на дасчицама које су утврђене уз дуваропе сандука. Даске ове треба у одмереном размаку избушити тако широке, да се у руке може јаје уметнити. За овај начин оставе, треба јаја да су свежим таве, ако је могуће да су још топла (после кошења) и да се мало маслом натру. За ову циљ узме се једна чиста вунена крпа, која се натопи маслом (бутером). Десет грама масла довољно је за 100 ком. јаја. Но свако јаје треба добро набрисати и на њусци не сме остати ни мало масла у грудви, јер би се иначе лако покварило.

Код смо овако јаја спремили, онда их сметимо у оне рупе врхом доле, и сандук оставимо на ладном сувом месту. Овако остављена јаја дуже се више месеци таве, јер је штетни уплив ваздуха на садржину јајета, искључен. У место ових сандука, могу се и засебне даске употребити, само што ове морају стајати на подметачима, да неби јаја додиривала земљу.

Г. Стурц препоручује ове методе, само то каже, да при употреби сваке, јаја морају бити свежим таве, и онда је успех сигуран.

Б.

ГЛАСНИК.

Комисија за решење питања о унапређењу нашега сточарства. — Г. Министар народне привреде образовао је нарочиту комисију, којој је ставио у задатак да прикупи податке и да своје мишљење, у овим тачкама:

а, у чему су досадашњи покушаји од стране државе, друштава и приватних грешили, те се до бољих резултата није могло доћи;

б, шта све смета извршењу поправака и како се показане сметње могу уклонити путем законодавства и министарских прописа;

в, какве методе гајења код домаћих врста и својева стоке треба препоручити, и ако је потребно увођење страних раса, то којих, у колико мушких а у колико женских приплодних грла;

г, у колико и за које врсте стоке треба држава да узме удела с погледом на закон о уређењу државног сточарског завода;

д, у колико могу у томе узети удела и самоуправна тела: окрузи, срезови, општине и појединa удружења.

Комисија се састала 16. св. м. и одмах почео рад, а ми јој желимо срећан рад!

* * *

Избор питомаца. — У министарству народне привреде изабрана су три питомца, који ће ући на страну, да на вишим школама изучавају пољопривредне науке. Било је 26 пријављених кандидата, од којих су изабрани: Милош Лукићевић, филозофе, Милош Перовић, свршени реалац, и Радомир Нешић, филозофе.

* * *

Српско вино и шљиве у Русији. — Ми вазма много патимо од једностраности, а она опет долази од наше незнужимљивости . . . .

Ако је изводити какве реформе — ми смо једностране; ако је подизати производњу — ма смо једностране; ако је да врлимо размену производа — и ту смо једностране.

Нигде не прилегнемо да најпре прикупимо све и „за“ и „против“, да то испитамо, генералишемо, па тек одлучимо и прегнемо на посао, већ неодређено идемо у маглу и преко маглу као „муха без главе“!....

Толико је се писало о извозу и увозу, толико је доказивано да у тим „операцијама“ ми водимо расипничку политику економску, извозећи сировине а увлачећи прерађевине; толико је од мислених људи препоручивано; да се изврши организација рада и у земљи створи прерађивачка индустрија на начелу задруга и у земљи створи прерађивачка индустрија на начелу задругарства, како би се земља сачувала и подигла продуктивна моћ, а народу осигурало његово благостање за рад његовог сиестранног развитка и напретка, па нишанке ваше. Ствари иду по старом — напретка нишанког, а стварно назатка опазамо у свима правцима народног живота...

На да се бар те расипничке „операције“ извоза и увоза врше са мало више разбора, да се колико толико њим разорављују улице у вароши,.... Но и од тога ништа!....

За потврду овога последњег не треба се много мучити и истраживати доказе. Ми ћемо одмах документирати, и то баш са извозом наших вина и наших шљива.

Свима је нама доста познато, како су се наша вина и наше шљиве јако тражиле и добро плаћале. Наша је дужност и онда била, да то стање одржимо и тим продуктима и пробу и цену осигурамо, јер су нам она доносила добре користи.

То нисмо урадили. Ми смо се латили другога средства, које нас је понизило као трамзајџије, а уназадило као привреднике. Отпочели смо вршити превару, потурајући рђава вина и рђаве шљиве....

Таква несолидност убила нам је и цену и сталну проходњу тим продуктима, који су нам доносили велике користи, па и сад с проходњом и ценом није много боље, ма да се сад, обогаћени искуством, старамо, да не буде „старог посла.“

Па ипак, ни пре ни сад, наши се људи не старају, да потраже винима и шљивама проходње на којој другој страни. Они су се сви предали западу, он их је скопао у сферу својих интереса, и они никуд са њега не помичу својих очију....

За њих не постоји ни једна н. цр. Русија, која је, у погледу проходње наших вина и шљива, врло важна земља.

Ми ово не говоримо на памет, нити изводимо произвољне закључке, већ тврдимо на основу постојећег факта. А да би то доказали, ми се овде позивамо на једнога Руса[1]) који вели: да су наша вина изврсна и да се могу такмичити с најбољим винима у Јевропи; да су наше шљиве одличне, али да за те ствари Руси не знаду, *док се та иста сриска вина и те исте сриске шљиве са стране увозе у Русију, и продају под именом француским!...*

Тај исти Рус. чак је својим земљацима препоручивао куповину тих производа непосредно из Србије; а ми, којих се као произвођача ствар ова више и непосредније тиче, писмо ништа ни говорили ни предузимали...

Али је већ једном ред погледати и на друге стране.. постоји још света окром запада... А у првом реду нужно је створити проходњу нашем вину и нашим шљивама у Русију; јер кад се из треће и четврте руке, па још под туђим именом ти наши производи троше тамо са много већом ценом, то ћемо ми имати већег рачуна непосредно Русију подмиривати и вином и шљивама

На коме је дужност нека отпочне, а успех ће неминовно добар бити. *Д.*

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва.“

Записник XVII седнице држане 13. августа 1893. год.

Били су присутни: председник г. К. С. Таушановић, благајник г. Вучко С. Богдановић; чланови одбора г.г. Паја Тодоровић, Тодор Николајевић, Аца М. Живановић, Д-р Марко Т. Леко и Коста Главинић. Председавао председник г. Таушановић, бележио вршиоц дужности секретара — писар Ј. С. Мићић.

107.

Прочита се писмо изложбеног одбора за пољопривредно-занатлијску изложбу у Пожези, која се има држати 3 и 4. октобра ов. год., и моли да јој се пошаље 100 комада књига „Поуке из Пољске привреде“, за раздавање излагачима у име награде, и 200 комада похвалница које да се нове израде, и пошљу с рачуном коштања.

У исто време одбор моли да друштво пошаље и свога изасланика на изложбу.

Одбор реши: Да се изложбеном одбору Пољопривредно-занатлијске изложбе у Пожези, која се има држати 3 и 4. октобра ове године изда бесплатно 100 комада књига „Поуке из пољске привреде“ и најнужнији број „похвалница“ [од старих друштвених, пошто су лепо удешене за поменути циљ], које се имају раздати у име награда дотичним излагачима јер би израда нових „похвалница“ много скупо стала.

О свему овоме известити изложбени одбор у Пожези, и тражити да јави колико му треба похвалница, јер управнь одбор уверен је да 200 комада похвалница неће требати као што је изложбени одбор тражио. —

[1]) Русско-Балканскій торговый вопросъ и т. д. А. Л. Мурашевичъ. Москва. 1885.

Изасланик да се на изложбу пошаље, ако друштво за ово буде имало могућности.

108.

Прочита се писмо Г. Министра Народне привреде којим спроводи молбу сталног окр. одбора, за окр. крагујевачки за набавку благородније расе приплодни овнова.

Одбор реши: да се овај предмет упути секцији за „Сточарство“ на преглед и оцену, и да се секција умоли да овај предмет врати друштву као свршен, пошто је исти хитне природе, најдаље до 25 овог месеца. —

109.

Прочита се извештај комисије о прегледу вршеће машине који гласи:

„Српском Пољопривредном Друштву.

По решењу управног одбора од 4. августа ов. г., Бр. 95. потписани извршили су комисијску пробу са вршалицом, која је продата Миладину Милојевићу трговцу из Кијева окр. крагујевачког, и част имају поднети о томе извештај:

Машина је монтирана у авлији Миљка Јовановића у Палилули — Београду —, монтирање је извршио члан комисије г. Никола Вељковић, 10. ов. мес. и тог дана је се њоме врло без нашег присуства.

Комисијски преглед наш извршен је 11 ов. м. пре подне. Члан г. Главинић није дошао. При прегледу нашем нађено је ово:

1. Машина је правилно састављена с витлом, и за све време нашега прегледа није се десио ни један случај прекида рада, коме би био узрок неправилан састав и намештање, било машине, било витла.

2. Витао је намештен хоризонтално и зупци на точковима тачно су хватали један за други; исто тако су и трансмисиони делови намештени како треба. —

3. У витао су била упрегнута два (2.) вола, средње величине, добро урањена, и мерењем динамометром нађено је, да је снага вучења варирала између 150—200 килограма, но, највише се задржавала на 175 килограма.

4. У проби вршења, која је трајала 35 минута, машина је оврла 62 пшенична снопа, према томе у 10 часова рада могло би се овом машином оврћи око 1200 снопова, ну овде ваља приметити, да су ови снопови далеко већи били, но што се обично по селима праве, јер ни један се није могао рукама обухватити.

5. Машина је врло добро истресала зрна из класја.

Према томе потписани су мишљења, да је ова машина потпуно употребљива.

13 августа 1893 г.

Београд.

Чланови комисије:

Паја Т. Тодоровић с. р., **А. М. Живановић** с. р., **Ник. Вељковић** с. р., **Рад. С. Бојић** с. р.

На основу предњег комисијског извешћа

Одбор реши: да се машина вршалица, пошто је доказано да молиоца Милојевића наводи у молби изложени нису оправдани, врати Милојевићу натраг, и да му се друга машина неможе набавити. Но ако молиоц Милојевић неби хтео примити вршалицу као подпуно употребљиву натраг, — то да би се једаред избегла са њим излишна преписка, да му се врати положени новац у 300 динара, што је у отплату вршалице положио, а машина остаје као својина друштвена.

110.

Председник ставља на дневни ред, и напомиње да је неопходно потребно да се стране књиге за друштвену књижницу набаве, пошто књижница има врло мало таквих књига, па и оно што их има то су све из старијег доба, од којих се врло мале или тако рећи никакве користи нема.

Одбор одлучи: да председништво у границама буџета, књиге које нађе за сходно набави и по рачуну исплати из друштвене благајне, — пошто су неопходно за друштвену књижницу потребне.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

ПЧЕЛАРСТВО

ИЗРАДИО

СВЕТ. Љ. ГАВРИЛОВИЋ

ЗА ПОТРЕБУ ПОЧЕТНИКА И ПЧЕЛАРА; ИЗНЕЋЕ ПРЕКО 20 ШТАМПАНИХ ТАБАКА СА 100 И ВИШЕ ИЛУСТРАЦИЈА

Истина да код нас има већ неколико добрих књижица о пчеларству; истина да се поред објашњене „*Српског пчелара*" проф. Јована Живановића, усудио да изађе на свет и „*Практични пчелар* за почетнике и свакога" од Петра Перишовића, али ни једно „пчеларство" до сада није одговарало правој потреби нашој: *да упути марочного почетнике, како ће по целокупном пчеларству, једам по један посао да врше онако, како ће што веће користи од свога рода да имају и да по истом у практици одмах и раде.*

Том књижу руководећи, писао је по најбољим француским и немачким писцима, израдио ово „пчеларство", у коме је до краја остао доследан постављеном задатку, да почетнику да сигуран и опширан упут о свима пословима, које преко године има, по реду, на пчеларнику своме, да предузима, упут по коме ће се не само управљати, већ ко коме ће моћи и сам одмах да ради и да пчелари, с потпуним успехом и без претходних знања. На пчеларнику „Српског пољопривредног друштва", уз признаност свог друга и пчелара *т.* Аце Живановића — писао се трудно да већину описаних радња и израда, па да само што је напрактичније и најразумљивије задржи и опише.

„Пчеларство" ово узело је за основицу рада *положену књижицу американску*, као *понајпрактичнију* за почетнике, но описало је и остале основне системе кошница Јерзонин — да се упутима може сваки почетник и код свију осталих кошница послужити.

Пољопривредна радови Свет. Љ. Гавриловића довољно су познати нашим пољопривредницима, те да буду сигурни, да је умео учинити најбољи избор и распоред материјала, ако ни за њиховог дела не говори довољно и та околност, што се такав пољопривредни списак нашао побуђен подухватити се овако тешког и огромног посла, да српској пољопривредној књижевности створи једно дело, на коме ће с поносом слоје ине потписати.

Садржина је обилата. Упути су потврђени многобројним илустрацијама, врло лепо израђеним. Писац се трудно да ово *пчеларство*, што је могуће буде потпуније, тако, да у њему буде све оно, што је на теорије и практике, понајпотребније за наше пчеларе, како ће у свима појављеним питањима при пчеларењу, у делу наћи сигурног и тачног одговора, упута и савета, а да не морају претурати читаву једну грану пољопривредне књижевности, кад им што год затреба, кад им што год буде недјело — као што је био случај код скоро свију досадањих дела по пчеларској струци, која су у нас печатана.

Према природи послова на пчеларнику, у првом, практичном одељку пчеларства, говори се само о појединим пословима по реду — од почетка пчеларске године, од марта, па до свршетка исте — избегавајући сваку теоријску расправу, која би нарочито почетнике, у почетку бунила. У другом одељку пчеларства, говори се и расправља најпотребније из пчеларске теорије, што јасније и што разумљивије. Трећи одељак, коначан је: употреби меда и воска, за разноврсне потребе у нашем кућанству.

Сматрамо, да ће бити довољно, да се само изложи преглед садржине, прног практичног дела, из ког пчеларства, за боју препоруку његову:

Радови у марту: *Чега све има у кошници?* Матица, пчела, трут, млад (легло) — Саће — Восак и восковина — Прополис (смоласти лепак) — Полен (цветни прах) — Мед. — *Поступање с пчелама* — Упутства при отварању кошнице — Американски весни — Против пчелињег убода — Друга средства против истог — Кварболно лавено платно — Прегледање кошнице с покретним поклопцем. — *Смотра кошница с пролећа* (пролећна ревизија). — Готовина — Изналажење матице — Матице трутињце — Обуздавање кошнице — Додавање матице — Сједињавање — Правила предострожности при сједињавању, премештају или укидању кошница — Пчеле које носе јаја — Легло (млад плод) — Пресади који се морају уништити — Слабе кошнице — Чишћење кошница — Положај кошница — Чување од јадовође — Мелем у кошници — Противу праће на пчелињику — Насеље кошнице — Куповина кошница — Пренос кошница — Пресељавање — Стране расе пчела.

Радови у априлу: Пресади треба благовремено да се развијају — Храњење за надзидивање — Апарати за храњење — Шећерна вода — Прошпиравање — Замењивање оштећеног саћа и уштрб додавање оквира — Премештање залеженог саћа и вештачког саћа — Вештачко саће — Умештање осмога сатних (вештачког саћа) — Вештачког саћа — Сатови за настање и долетне на кошницама — Одстојање између оквира — Изједначавање пресада — Сједињавање заосталих пресада — Величина лета — Међиште — Зимске покривало — *Трулеже легла и лечење истог* — Кадови и кашеве — Употреба фенола за лечење — Рецепти — Начин употребе — Мрави.

Радови у мају: Мајска болест — Прошпиравање — *Сарсмање меда у сату за трговину.* — Природниројеви — Обустављање даљег рођења (спречавање ројења) — Хватање ројења — Смештање ројева — *Вештачко ројење.* — *Прогресивно стварање ројева и вештачко одгајање матица.* — Главно збирање (паша), прошпиравање кошнице, проветравање и т. д.

Радови у јуну: Доба за одузимање меда. — Место на коме ће се мед истресати — Истресање меда — Судови за мед — Мед у сату — Чишћење воска — Мере предострожности по свршетку збирања — Путништво пчеларење.

Радови у јулу и августу: Грађење саћа — Надгледање пресада — Чување саћа — Дражење храњење преко лета — Кување пчела при убијању кошница врцавара (плетара, трњи), — Мртвачка глава — Уши пчелиње.

Радови у септембру и октобру: Припрема за узимљавање — Зимница и потезивање кошница — Цветни прах — Ревизија пред храњењем. — Нарочита нега вештачких пресада за закат — Последњи радови.

Радови у новембру, децембру, јануару и фебруару: Неопходност зимског мировања — Шећерне табле и тесто — Штетне стране данаја течне хране зими — Сасвим спреме, припреме и нере — Смотра над материјалом — Часови одмора — Цветни прах и слана вода — **Завршетак.**

За тим: о пчеларнику, о кошницама, о пчеларским справама и т. д. и т. д.

Претплата је цена за „пчеларство — *3 динара*, доцније ће се продавати скупље. Рок претплати оставаја се до 1 октобра ове године.

Понаџ са списковима претплатника, нек се шаље или непосредно самом писцу, или „српском пољопривредном друштву, у Београду", за писца, или г. Аци Живановићу чиновнику министар. народне привреде.

Умољавају се сви пријатељи пчеларства и пољопривредног напретка, да се заузму око куповања претплате; поред захвалности, добиће и сваку *десету* књигу на дар.

Београд *1 јула 1893* год.

ПЧЕЛАРСТВО

Свет. Љ. Гавриловића

Због израде многих слика биће тек у Октобру готово.

Преко 20 табака и 100 слика. Нарочито за почетнике удешено. Цена 3 динара.

Скупљачи нек шаљу претплату, или јаве потребан им број, што пре.

Садржина: **Чланци:** Земљорадничка осигуравања. — Пчеле на зимовнику (настанак). — Ђубрите воћке. — Шумарска настања у окупирани земљама. — Помагање пољске природе у шведској (настанак). — Мере против штетних инсеката (свршетак). — **Белешке.** — **Гласник.** — **Друштвени и подружински послови.** — **Подлистак.** — **Књижевни огласи.**

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасиј Георгијевићу,
секрет. кон | тор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 702 ПРИЈЕМНИЦИ ДРУШТВЕНИ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стоји за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СКЕЛА ДРУШТВА, ПОДРУЖНИЦА И ЗАЦИ У ОПШТИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима наложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 39. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 26. СЕПТЕМБРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

НАШИМ ВИНОДЕЉЦИМА.

Од пре неког времена почело је се доносити и продавати на нашим пијацама нека страна назови — вина под различним примамљивим *именима* као: *македонско, грчко, италијанско* и т. д.

Говорити што о каквоћи ових вина била би сасвим излишна ствар и овде јој није место. Можда им је још сва доброта што се крсте тим именима, јер шпекуланти свет зна да Македонија, Грчка и Италија имају и могу имати врло добра вина; али, да ли су *добра* и она вина која се нама доносе и продају по сразмерно умереној цени, то остављамо потрошачима да оцене.

По нашем мишљењу, кад се узме у рачун подвоз, увозна царина, трошкови и губитци на дужем транспорту, онда једва би имали рачуна да нам доносе и продају под именом вина фарбану воду из Јадранског и Јонског мора, а камо ли чиста, природна вина исте каквоће и јачине као што смо у Србији имали или их можемо да имамо. Јест, али ми *немамо* вина, *немамо* са чим да се такмичимо, најбоље и најчувеније виноградске крајеве и положаје уништила је филоксера, а и оно, што је до сад од ње поштеђено пропада од пероноспоре (народ је зове "пламењачом"), која је после филоксере најопаснија и најштетнија болест по виноградарство. Пероноспора напада на све зелене делове лозе, на ластар, лишће и грожње чија се зрна осуше и опадну те на тај начин берба може да буде преполовљена или сасвим уништена. Исто тако лишће се осуши и опадне пре времена због чега оно грожње што остане не може потпуно да сазри те вино добијено од њега обично је кисело, бледо, слабо, лако се поквари и нема никакву трговачку вредност.

То су, као што је сваком познато, два најглавнија узрока те ми сада немамо вина ни за домаћу — унутарњу — потребу а да и не говоримо о извозу, јер је тај извор прихода одавно засушио.

При оваковом стању сасвим је природно што су на нашим пијацама почела да освајају места страна вина. Можемо бити и незадовољни са тим њиховим производом, можемо рећи да су рђава, нехигијенична и т. д. но све је то узалуд. Они ће нам доносити онако „вино" које ми можемо да платимо, и за које, према напред поменутим околностима, имају рачуна да нам продају, па каква су така тек највећи део потрошача прилагодиће се том новом укусу и трошиће и даље по оној изреци: „кад нема погаче добра је и проја" па ма била мало и бућава, не чини ништа.

Све што довде наведосмо ствар је опште позната мање више свакоме.

Главна ствар састоји се у овоме:

1. *Како и на који начин да се помогнемо?*
2. *Шта треба на правом месту предузети?*

На оба ова питања одговор је врло прост: *радићемо оно и онако како су и други народи радили или раде у подобним приликама*, и чији су радови крунисани величанственим успехом.

Питање је решено теоријски и практички како за филоксеру тако и за пероноспору, и, нама не остаје друго него да *применимо позитивне резултате*.

Ти резултати састоје се у овој форми:

Против филоксере сађење америчке лозе и калемљење са нашом, а против пероноспоре раствор плавог камена (оксида бакра), и креча у води[1].

О начину како се изводи и један и други рад писано је више пута у овом листу, то остављамо за сада с надом, да ћемо имати прилике да практички радимо и једно и друго, а то ће бити на сваки начин боље, поучније и корисније.

Пре него што прећемо на питање, шта треба да предузму винодељци *још ове јесени*, нек нам је допуштено да наведемо један пример, који сам собом најбоље доказује шта је се постигло са сађењем и калемљењем америчке лозе у другим земљама. Узећемо пример баш из оне земље где је се први пут филоксера појавила и где се је први пут противстало овој зарази са сађењем америчке лозе. Читалац унапред зна да је то Француска. Но да се неби изгубили рећењем великих цифара и многи имена, узећемо само један округ која ће нам дати верну, кратку и прегледну слику из историје винодела.

Тај округ (зове се Hérault глав. вар. Монтељије) граничи се од југа средземним морем, и има 299.000 хектара културне земље (изузимајући пашњаке, шуме, каменјаке и баре).

Од ове цифре било је 1873 год. засађено виновом лозом 226.000 хектара са годишњим приносом 12—15 милиона хектолитра.

Многима ће бити невероватно кад кажемо да од ових 226.000 хект. што је било 1873 г. данас не може

[1]) Мењарде и Вила препоручују као најбоље средство 2 кила плавог камена, 1 кило негашеног креча на то растворити у 100 лит. воде и тиме шкропити виноград помоћу једног малог апарата. Ствар није скупа и брзо се врши.

се наћи ни један стари виноград, осим 6.000 хектара што се може да натапа водом и до 4.000 хектара посађених на песку покрај средиземног мора!

Све је остало уништено!

Но Французи нису седели скрштени руку и чекали да им филоксера уништи и последњи чокот. Они су пробали много начина и срестава да зарази стану на пут. Сама окружна комисија пробала је до 1877 год. 307 разни начина. Између свега сађење и каламљење америчке лозе показало је најбоље резултате и у 1880-ој години видимо да је овај начин преузео маха и приведен у практику.

Од тог времена ево како је засађивање лозе напредовало.

у 1880 г.	засађено је америчком лозом	2.500	хек.
„ 1881 „	засађена површ. износила је свега	5.000	хек.
„ 1882 „	„ „ „ „ „	10 000	„
„ 1883 „	„ „ „ „ „	19.000	„
„ 1884 „	„ „ „ „ „	29.000	„
„ 1885 „	„ „ „ „ „	45.000	„
„ 1886 „	„ „ „ „ „	67.000	„
„ 1888 „	„ „ „ „ „	92.000	„
„ 1892 „	„ „ „ „ „	142.000	„

„ 1893 „ до 15 Јуна када је поднео извештај г. Анри Марес винодељском конгресу, на коме је и писац ових редака био присутан, целокупна површина засађена америчком лозом износила је у томе округу *160.000* хект.!

То је 4 пута више него што цела Србија има посађених винограда.

После ових цифара немамо ништа више да кажемо; оне довољно говоре о сјајном успеху који је с напоменутим начином постигнут. Конгрес је примио с великим задовољством извештај, констатујући рапидан напредак у реконституцији винограда. Нама је веома жао што ни један српски винодељац није дошао на овај конгрес где би у дводневној екскурзији, која је била по свршетку конгрески седница, имао прилике да види шта је у стању да учини предузимљивост, слога и устаоштво Нема сумње да би га оно непрегледно море од нови винограда окићено грожђем толико окуражило и одушевило те би са десет пута већом енергијом прегао на посао око подизања винограда код нас. —

Да видимо сада шта треба да предузму винодељци који мисле идућег пролећа садити америчку лозу.

Први и неопходан посао јесте да припреме земљиште које мисле идућег пролећа засадити.

Како и кад треба спремати земљиште?

Земљиште одређено за сађење винограда мора се дубоко преорати или прериљати.

Најзгодније време зато јесте јесен (у месецу октобру) или у почетку зиме кад то време дозволи; тада је земља напојена јесењим кишама мекша и лакше се посао извршава, а сточна и људска радна снага, после срађене летине, стоји нам залудна или се може по јевтинијој цени узети.

Што се тиче тога, колико дубоко треба преорати или прериљати земљу, може се у опште рећи, да, што је дубље земља прекопана то је боље. Изузетак у овоме чине земљишта којима је здравица цепљив и трошан кречни камен; у таком случају нити је саветно ни корисно дирати у здравицу, јер жиле винове лозе прођу између расцепа и пукотина камена и утврде се и ништа им нешкоди док напротив избацивањем кречног камена на површину има основа бојати се клорозе.

У Француској на разним местима различна је и дубина овог прекопавања. У Шампањи преоравају дубоко 30 сантиметара; у Лангедоку 50—60; у Провансу 80, а у Ермитажу 1. мет. до 1. мет. и 30 см. Тамо овај посао врше парним плугом где је већи простор; исто тако врши се и плугом удешеним за дубоко орање, негде и ашовом тј. ручним радом који је најбољи, али и најскупљи.

ПОДЛИСТАК.

ПОРЕКЛО ДОМАЋИХ ЖИВОТИЊА

(НАСТАВАК)

Пас је од прастарих времена, био верни садруг човечији, заштитник дома, чувар стада и остале имовине, — увек за лов способан, помажући и тиме човеку да лакше дође до хранећих срестава, те и због тога је пас од најкада био омиљен и много цењен. — Од свију животиња, само псето има толико умне моћи, да не само говор свога госе, већ мисли погађа и осећаје разуме, показујући се толико зависан од човека да му не само као пратилац и чувар служи, већ у неким приликама корисно замењује и теглећу стоку.

Мачка. Мачка се помиње као домаћа животиња још у старим Санскритским списима на 5000 година пре Христовог рођења, а у Египту не само да се находе археолошки знаци мачке већ и сам костур (мумије) сведочи да их је у то време било.

Обична шарена мачка пореклом је из Нубије, где и данас њени предци у дивљем стању живе. У Европу су пренешене око Христовог рођења. —

Граораста, или тако звана *домаћа мачка*, припитомљена је у Европи и врло је слична дивљој европској мачки.

Остале су пак животиње припитомљене и то: Камила у Азији, Слон на високом северу, Лама у јужној Америци, Зечеви (Kaninchen) на средиземном мору и т. д.

* * *

Као год што су између сисара преживари, исто тако међу тицама, род кокошака најподеснији је био за припитомљавање који је као домаћа животиња по свима деловима света у великим размерима распрострањен. Из рода кокошака, понајважније су врсте:

Домаћа кокошка. Домаћа је кокошка још од најстаријих времена била јако распрострањена као домаћа животиња; она је пореклом из Инђије, и, по казивању старе Кинејске енциклопадије, Кинези су на 1400 година пре Христовог рођења, подигли огромне креатуре у лику петла које су им као предмети обожавања (идоли) служиле.

Главна корист од кокошака та је, што нам дају јаја, која су изврсна човечија храна, и због тога су постала предмет врло живахне светске трговине; и, што дају изредно укусно месо. —

Све различите расе кокошака колико год их данас има (Римљани су класифицирали кокошке у 7 раса) воде порекло од праоца „Gallus bankiva“ који и дан-дањи на подножју Хималајских планина живи. Из Азије пренет најпре у Европу, а после у остале делове света.

Морска кокошка. Води своје порекло из топлих и врло сушних предела источне Африке, где и данас под именом „Numida ptihorhynca“ живи, коју су још стари Грци припитомили

Ми мислимо да је за наша земљишта довољно прериљати највише до 50 см. и до 60 у земљишту тврдом и сувом.

Виноградари који мисле да је ово сувише трудан а можда и излишан посао нека имају на уму да ће само на тај начин поставити темељ снажном, бујном и дуготрајном винограду. *Боље је нерадити никако него урадити лоше*, јер већина амерички лоза захтева дубоко преорану и уситњену земљу. Неке од њих као Рипарија има срцаст и дугачак корен који иде право у земљу, те је у толико више потребно дубоко прекопати земљу да може постићи потпуно развиће својих подземни органа са којима црпи хранеће састојке из земље. Исто тако и Жакез, за кога се мисли да је у овом погледу најскромнији, брзо закржљави кад се посади у тврдом и неурађеном земљишту.

Ово дубоко прекопавање — орање или риљање — има и ту добру страну, што се тиме утре коров који дубоко пушта свој корен, као пиревина и друге травуљине те је и летње прашење лакше и јевтиније. Прериљана земља преко зиме измржњавањем постаје трошна и плоднија усљед дјејства атмосферски састојака. Поред тога земља се стињи и слегне што је од врло велике важности за примање посађени резница или калема.

Признајемо да овај посао није лак нити у обичају код наши виноградара, али је *посве нужан* за подизање винограда на америчкој лози. Напослетку знаду и сами виноградари да за једну годину не могу бог зна шта учинити ни подићи цео виноград онако какав је био пре заразе. Но да би и труд и трошак постао неосетнији, треба за једну годину предузети онолико колико се може како треба свршити: 2, 5, 10 ара, колико може па сваке идуће године принављати према могућности, тако, да од првог сада може имати рода док потпуно свој виноград не подигне.

и гајили. — Данас се у маломе гаји по целој Европи и то понајвише поради јаја.

Ћурка. Због свог укуснуг меса и јаја у велико се у свима деловима света гаји, те за то је јако распрострањена.

Ћурка је пренесена из Мексике под именом „Meleagris mexicana", где њени предци и данас у дивљим јатима живе. Урођеници Мексикански, припитомили су је тек по открићу Америке, кад је и у Европу пренесена.

Гуска је колико због свога лепог и корисног перја, толико и због укусног меса и јаја, у газдинству као врло корисна животиња цењена и због тога јако распрострањена. — Код Римљана обожавана је под именом Бога „Јуно" што је доказ да је још у старија времена гајена као домаћа животиња. —

Јако пада у очи, што скоро никаква разлика не постоји између појединих варијетета гусака, сем што има неке незнатне разлике у величини.

Код наше домаће гуске разликујемо два варијетета:

Кинејска гуска чији су предци већ давно изумрли; и

Канадска гуска која је тек у прошлом столећу одомаћена и која по доброти својој ниуколико није изостала од наше обичне гуске.

(свршиће се)

Држимо, да је било сувремено и потребно да нашим винодељцима скренемо пажњу у толико пре, што је време за напред поменуте радове наступило.

У идућем броју проговори ћемо о набавци резница и прпорака.

Љ. К.

СТРАНА ГОВЕДА

и

УНАПРЕЂЕЊЕ ДОМАЋЕГ ГОВЕДАРСТВА

Питање о поправци нашег домаћег соја говеда још није са свим пречишћено, и сва је прилика да се још за дуго време не ће сложити наши школовани пољопривредници у томе: на који начин ваља поправљати домаћи сој говеда.

Док су једни, међ које спада и писац ових редова, мишљења, да домаћа говеда ваља поправљати у сопственој крви разумним парењем, добром храном и негом, — дотле други налазе да домаћа говеда треба поправљати страним ваљаним расама.

Истина је, да се умножењем крви страних раса говеда у домаћи сој, пре може доћи до извесних ресултата при иначе ваљаном начину одгајивања; али, никад ти ресултати не могу бити од тако трајне вредности по домаће говедарство, као они који би се, истина не тако брзо, постигли поправком домаћих говеда у сопственој крви.

Ну свакојако оба постојећа мишљења имају своје веће или мање вредности и ни једно не треба као неоправдано одбацивати, бар донде, док нам државни заводи и поједини школовани пољопривредници не изнесу поуздане ресултате, који ће бити од предсудног значаја по решење реченог питања.

Али и при најбољој вољи и најживљем раду по овом питању, има се дуго и дуго чекати, док се дође до поузданих података. И треба ли на те податке чекати скрштених руку или ваља и пре тога нешто радити на унапређењу домаћег говедарства?

Близу је памети да се не сме чекати, већ да треба радити; и сад само ваља пречистити питање: у ком правцу ваља упутити тај предходни рад? Ми ћемо укратко да одговоримо како ми мислимо о томе питању.

Ми би врло брзо и укратко могли да одговоримо на ово питање, кад би оно било само питање личног уверења и тај одговор лако је погодити из онога што смо у почетку о томе рекли. Али у овако важним питањима као што је ово, лично уверење појединаца не треба и не сме да буде меродавно, већ ваља тежити да се стече опште уверење, или бар заједничко уверење већине стручњака.

Према овоме ваља радити у оба правца. На првом месту живљим популарисањем разумног одгајивања говеда у опште, па онда наградним смотрама домаћих говеда с једне, и изношењем особина страних раса и олакшицама при набавци истих с друге стране.

На овај начин поступно ће се доћи до извесних ресултата, који ће само подкрепити позитивне ресултате стручних завода и појединих више спремних сточара, — међутим и сама грана домаћег сточарства о којој говоримо, кренуће се унапред.

У овом погледу већ се нешто и ради. Наше пољопривредно друштво шири знања о разумном гајењу

говеда, чини олакшице при набавци семена шићних бикова и расписује награде за гајење њихово, расписује награде за добре стаје за стоку, упознаје привреднике са особинама страних раса говеда, чини олакшице при набавци страних говеда. Остаје још у главном да се одомаће наградне смотре домаћих приплодних говеда с једне стране, а с друге стране да се публикују резултати постигнути са до сад увезеним страним говедима ма какви они били.

Ну, разуме се, да ни само пољопривредно друштво не може да ради на овоме, већ ваља да га истински потпомогну и друге наше установе, а многе и саме да пораде на томе. —

То је укратко наше мишљење шта и како ваља за сад радити на унапређењу домаћег говедарства.

Али у вези са овим питањем, питањем више наведеним, стоји још једно питање, у коме се такође наши школовани пољопривредници још нису сложили.

То је питање: која је страна раса говеда најкориснија?

И ако по свом личном уверењу не би имали разлога ни да говоримо о овом питању, то ипак с обзиром на општи значај питања о унапређењу домаћег говедарства и на што скорије правилно решење његово, желимо да колико толико допринесемо правилном и брзом решењу и овога засебног питања.

Код нас је с почетка ово питање готово било решено у корист алгајског соја говеда. Али неочекивано брзо уверења су о алгајском соју поколебана, и питање о избору страног соја говеда ваља изнова решавати. И ми лично потпуно се слажемо са овим.

Како наше домаће установе не могу много да нам помогну у решењу овог питања, најприроднije је да се за то обратимо нашим комшијама Мађарима, да видимо до каквих су резултата они дошли и шта мисле о овом питању.

Они су упоредно гајили у државним сточарским заводима у главном три страна соја говеда: алгајски, симентalски и куландски, — први у Кишберу, други у Баболни и трећи у Мезехеђешу По довољно стеченом искуству сво како данас стоји са говедарством страних сојева у тим заводима: Алгајски соj са свим се избацује и на његово место поступно заводи чист симентalски соj; куландски бикови утамањени су, а краве се паре са чистим симентalским биковима тако, да је већ кроз више генерација преовладала симентalска крв и у Мезехеђешу; симентalски соj непрестано се умножава и тежи се да се у свима државним сточарским заводима што више умножи као најкориснији.

Дакле, не на памет, већ на основу стварних поузданих резултата Мађари налазе да је симентalски соj најбољи, то ће рећи најпродуктивнији баш и у сразмери са потребном храном. Од алгајског соја не само да је продуктивнији, већ је и с друге стране кориснији и зато, што говеда алгајског соја имају угаситу боју меса, која се мање цени, те с тога им је увек и цена лошија него симентalских говеда.

Ну, морамо још да напоменемо, да Мађари налазе, да је њиховo домаће говече према њиховим приликама за теглење у опште, а нарочито за пољопривредне радове најкориснije, и зато га ла ту службу гаје чисто, непомешано страним сојевима говеда.

А нарочита пажња, коју обраћају одгајивању симентalских бикова које продају општинама и народу, доказ је, да симентalску крв претпостављају осталим страним расама за укрштање са домаћим говечетом при разноликим захтевима које мањи пољопривредник полаже на своја говеда.

Д. М. С.

ЗЕМЉОРАДНИЧКА ОСИГУРАВАЊА.

(СВРШЕТАК)

Опште је начело, да, што је обезбеђенији производ радне снаге, тим је њезин кредит јачи. Нико не кредитује на несигурно плаћање, а нарочити се обзири имају према земљорадничкоме свету, који је најизложенији разним манама. Ни један производ радне снаге не подлежи толиким менама и опасностима као земљораднички. Ако је плодна година, ако је изобиље, онда су цене ниске; у критичким годинама он је већ био на ударцу и често пута је без насушна леба остао.

Нарочито је тешко за земљорадничке државе, као што је Србија. Ако је гладна година она је на ударцу скоро увек; ако је сита њени су производи на врло ниској цени.

Као земљорадничка држава она је, дакле, на првом месту позвана да заштити језгро свога становништва, да обезбеди изворе свога благостања. Једна од првих брига треба да буде њеним државницима та, да створи неко средство које би довољно ублажавало ране оних разноврсних бичева природне ћуди, као што су мразеви, суше, град, поплаве, болести и друге невоље. Таково једно средство било би од прилике имитација једне овакве установе, као она што се спрема у Француској, о којој беше реч мало пре; али та имитација требала би да буде удешена тако, да потпуно одговара приликама земљорадничког света у Србији.

Наше је скромно мнење да би је требало отприлике подесити овако.

Да се у Београду у Управи фондова установи један фонд, кога би требало назвати фонд за осигурање земљорадничких производа. Материјална средства за овај фонд да се прибављају из општег прireза од 3, или, ако би то мало било, онда од 5 пара динарских на сваки динар непосредне порезе. Осем тога да се разреже да сваки земљорадник, који хоће да му се тим фондом осигуравају његови усеви, плаћа извесне годишње улоге и то сваки у својој општини. Ове улоге да прибирају преседници општина и да их депонирају у окружни фонд за осигурање земљорадничких производа; дакле, треба осем централног фонда у Београду, да постоје и окружни фондови.

Осем ових извора да се изнађу и други, као нпр. субвенције од стране окружних одбора, из њихових прихода, субвенције од стране општина, помоћи од стране патриотских корпорација, цркава, легата, дарова итд. и т. д.

Сви окружни фондови да шиљу десети део својих прихода централноме фонду у Београду, који ће својим средствима притицати на све стране на случај несреће.

Главни управник централног фонда у Београду да буде управник Управе фондова, са нарочитим управним одбором, који би био састављен из шест чланова Привременог Савета, шест чланова управе пољопривредног друштва, три члана пчеларског друштва и по два три

члана из других привредних друштава колико их буде. Рачуноводство да се чине тек пошто комисија, изаслата од стране управног одбора ради констатовања штете, јасно одреди вредност штете и пошто се реферат поднесе одбору на увиђај, а по томе реши. Сви ти извештаји да се обзнањују.

У сваком округу да постоји по један комесар, постављен од министра нар. привреде на предлог централног одбора у Београду, који би био учињен према споразуму са дотичним окружним одбором. Овај комесар да буде стручњак-пољопривредник, који је свршио ратарску школу у Краљеву, или ма где на страни. Овај да има свог асистента, а ако је већи округ и два. И они да буду стручњаци — економи. Комесара и асистенте да плаћа централни фонд у Београду, а окружни фондови да им дају станове, са помало поља, где би се подигла уредна имања, о којима би се они имали старати. Њихова дужност, осем тога, да буде да надзиравају окружни фонд, којим би управљао окружни одбор, да процењују како је чија земља засејана, да упућују свет на рационалну обраду и, на случај недаће, да оцењују штету. Али главно је, упућивање земљорадничког света на рационалну обраду поља, процена и изналажење начина да се отклоне поплаве, ако има бујних река. Окружни одбори да им створе о трошку округе касе (у почетку одатле, а после, кад би се фондови за осигуравање осналили и из њих) сва средства за чешћа обилажења округа: комесар или асистент по један на измене да буду вазда на путу. Осем тих дужности њихова (комесарска и асистенска) дужност била би да шиљу редовно недељне реферате о своме раду, о стању усева, о томе како се радило у току недеље и предлоге шта би се имало учинити да се још јаче економно унапреди дотични округ; да ли је поље погодно за какву другу производњу, која би рентирала више од постојеће и т. д. Одбор пак да што хитније публикује на јавност оне делове реферата, који би се односили на стање усева; а опште делове реферата, који би били од користи широј публици, да публикује у ком привредном органу, хитно и редовно.

Окружни одбори да рукују с фондом споразумно са по неколико чланова из местних привредних друштава.

Из окружних фондова да се плаћа оштећенима половина штете, а друга половина да се плаћа из централног фонда. На случај праављења средстава противу поплава, онда да се трошкови за то прибављају овако: једна трећина из централног фонда, једна трећина из окружног фонда и једна да се добави из напредних улога дотичне општине или општина, кроз које теку те реке и штету им праве. Те радове да подстичу комесари, а државни, окружни инџенери и наročито изаслани комесари од централног одбора у Београду да испитају ствар и да споразумно са комесаром склоне план и прорачун, и тек пошто га усвоје окружни одбор и централни одбор са пристанком дотичних општинских управа, да се поднесе Министру нар. привреде и даље на одобрење. Ако би биле замашнији послови, да би требала и државна благајна напредно да притиче, онда тим озбиљније да се све претходно учини.

Ово би се све имало постепено учинити: промишљено, стално, трајно, систематски.

Улазити у даље детаљности било би излишно с наше стране. Ограничавамо се на оволико колико рекосмо и закључујемо, да би се овом установом постигло врло много у прилог економског бољитка, а у главноме ово: обезбеђење земљорадничких производа од непогода, долажење до што лакшег пута да се у народ уведе рационално обрађивање земље, регулисање опасних река и упођење и друге производње; но најприметније: подизање кредита и учвршћавање нашег земљорадничког света, који је једнро становништва.

*

Кад би се Српско пољопривредно друштво постарало, да озбиљно покрене ово питање, па и да га оствари, оно би тиме и самоме себи створило једно врло погодно средство за остварење своје родољубиве мисије, на којој и иначе доста успешно ради. Али би оно тиме показало пута и другим корпорацијама, као занатлијама и трговцима, пута којим се долази да учвршћења њихових кредита. Тиме би се управо дошло до мете.

Сад у Србији има толико новчаних завода, колико је управо довољно према евентуалним потребама. Тим заводима само треба пружити гаранције, а то ће се постићи путем овакових установа, и онда је постигнут циљ.

Сад у Србији настаје нова ера, ера рада и прибирања и овакова установа може бити примљена с одушевљењем, а осем тога наћи имитатора и по другим гранама привреде.

Оволико за сад о овоме.

Н. С. С.

ПОМАГАЊЕ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ У ШВЕДСКОЈ.

(Један пример за угледање).

од

Свет. Љ. Гавриловића

(НАСТАВАК)

У унапређивању млекарства са Шведском се такмичи и утрује Финска. Она је исте године имала 17 школа за млекарство са 136 питомаца и за обучавање сеоског сталежа у земљи у млекарству држала је 15 *путних учитељака* за млекарство.

Даље интересантна је новина за Финску (Финланд) што је она имала 9 плаћених, сталних плугара — мајстора од плугова који су се бринули за оправку плугова и за унапређивање обраде земљине тј. и они су као путни учитељи, имали у дужности да свет упућују у бољем орању, удешавању плугова и т. д.

За тим 1874 године Шведска је установила 10 сеоских *продужних школа* (народних — основних — нашег школа), у којима се предавала пољска привреда сеоском сталежу, који оставља основну школу; у почетку 1877 имала је већ 24 такве школе, а између њих 3 за женскиње са 759 ученика укупно. Успех ових школа био је уопште задовољавајући.

Баше готово једно читаво столеће, како шведска влада свим силама настојава и свима средствима потпомаже набавку особито добрих модела са стране и израду истих у сопственој земљи. Ови су модели не само за уређење и устројство пољопривредних збирки, за очигледну наставу и науку, већ и модели од свију златки, справа и машина потребних за пољску привреду и њене поједине гране, за домаћу радиност, за занатлијство и почетну индустрију и т. д.

У последње време и поједина боље ситуирана централна привредна друштва, установила су збирке модела моом код ратарница, које стоје у њином подручју.

За тим за приватну употребу, одавно је ослобођен увоз свију пољопривредних справа и машина од свакэ царине, или је при набавци већих машина олакшаван увоз њихов по молбама дотичних појединаца.

Пре но што пређемо на главни циљ овога чланка на разматрање устројства и рада ових многобројних привредних удружења у Шведској, на њихове приходе и расходе, на реду је да видимо, на шта све и колико све троши држава на помагање пољске привреде и радиности у земљи.

Како једна шведска крона износи скоро 1·50 дин., значи да шведска држава троши годишње на пољску привреду око *1,600.000 динара.*

Државна помоћ у Шведској за потпомагање пољске привреде за 1879 године.

Редни број	Стручни расходи на	Посебно	Укупно
		у шведским кронама	
I 1	*Катастарски и таксаторски послови* (премер, оцена и уједињавање земља и имања)	296.000	
2	Земљомерски радови и земљомери	108.800	
3	Приномоћ за одвељавање	54.500	459.300
II	*Стручни заводи и школе*		
4	Пољопривредна настава	172.900	
5	» »	21.500	
6	Агрикултурно-хемиске и биљно-физиолошке опитне станице	13.000	
7	Школа градинарског друштва	4.500	211.900
III	*Марвено лекарство и школе*		
8	Окружни марвени лекари	48.500	
9	Марвено-лекарске школе	57.100	105.600
IV	*Говедарство и т. д.*		
10	Изложбе гојазне стоке и млекар.	5 000	
	Штипендије за говедаре (чуваре по станицама и завод. за говеда)	2.000	7 000
V 11	*Коњарство*		100.280
VI	*Мелоорације* (поправке и дотеривање земље)		
12	Пољопривредне инжињере	47.850	
13	Исушивање баруштина и ритова	80 000	127.850
VII 14	Удружења, приномоћ за зборове и екскурзије пољопривредника (у циљу већања о унапређењу пољ. привреде)		15.000
VIII 15	*Рибарство*	18.600	
16	Риболов и рибарске гарде	30.000	
16	Испитивање мора и зоолошке станице	7.000	55.600
	Свега		**1,081.930**

Видећемо колико, од прилике, на тај циљ троше поједине окружне самоуправе и поједина привредна удружења и на шта све то троше.

(спршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Претакање, процеђивање и бистрење вина.

На винодељском конгресу који је пре неког времена држан у Монпеље-у (у Јужној Француској) г. Буфар професор тамошње пољопривредне школе читао је један врло потпун и занимљив извештај, у коме је редом прешао све нове начине винификације.

Неће бити на одмет, мислимо, ако нашим читаоцима преведемо из тог извештаја бар оно, што се односи на претакање, процеђивање и бистрење вина.

Претакање. — То је најважнија операција која је нужна, па да се вино добро сачува и да увек има свој добар укус. — Треба, што је могуће пре, одвојити вино од првих талога, јер се ови најлакше кваре а и садрже у себи и клице болести.

Претакање на ваздуху моћи ће поправити вино и ослободити га од разних рђавих укуса (укус сумпора, квара и т. д.). Последица оксидације коју ваздух врши, је још и та, што, олакшавајући одилазење угљене киселине, ускорава зрелост вина.

Млађа вина треба чешће претакати но старија, барем 3 до 4 пута годишње: у Декембру, Марту, Јуну и Септембру; а осим тога и кад то буде потреба захтевала. — На стара вина треба обраћати више пажње и претакати их у заклону од ваздуха. Треба обратити пажњу још и на метеоролошке околности: за претакање је нужно, да време и атмосферски притисак буду стални.

Процеђивање — Ово се обично врши у трговини и врло је практично за оног произвођача, који хоће непосредно да ступи у одношаје са потрошачима. — Оно се може лако заменити и добрим бистрењем.

Како се ветрење вина мора вршити према извесним условима и према винским потребама и како оно може, према извесним околностима бити врло штетно, то се једино могу препоручити само она цедила, са којима се може радити у заклону од ваздуха; осим тога, на тај се начин избегава губитак алкохола и винског мириса. — Ова цедила треба да се могу лако склапати и чистити, — а у случају опасности, да се филтрирајући елементи могу лако изоловати, одвојити.

Бистрење. — Оно бистри вино и ускорава његову зрелост. — Као бистрећа материја једино се може препоручити кошчана желатина и то, у колико је то могуће, што чистија. — За обична вина најобичније су дозе 5 до 10 грама за један хектолитар вина.

Одма иза овог додавања лепка треба вино енергично измешати помоћу једног штапа или помоћу нарочитог шмрка. — Употреба морске соли није од бог зна какве користи.

Не треба никако бистрити вина врло рано, док још има и најмање ферментације или гасног кретања, јер у том случају лепак се „не вата“ те вино остане мутно, или се избистри само на површини.

Да би се убрзало дејство лепка и избегао губитак винског танина, треба претходно додати 10 до 15 грама танина за један хектолитар вина.

Не треба губити из вида да бистрење може ослабити вино и одузети му боју. А такође треба имати на уму, да топлота у ћилеру или подруму не сме бити већа од 10°. — То се може постићи оријентисањем и заклањањем зграда, поливањем, ветрењем њиховим и т. д.

А.

Да се коњи у колима не уједају.

Коњи, који један другог почну да уједају у колима уаруме се и неће да вуку. За њих је најбољи начин да се одуче овај: треба им унутрашње дизгине попустити а спољне тако притегнути, да кад им се дизгини затегну, оба морају главе у страну искривити. Но ако ово не помогне, онда треба узети једно обло дрво, дебело као подебео штап дугачко од 70 до 90 сантиметара (према величини коња), само треба изабрати лако, липово, и глатко; на оба краја овог штапа утврдити по једну алку, као што је она на трензи, па то дрво са два мала каиша привезати упрегнутим коњима за онај каиш на оглавини (узди) што држи трензлу; а може се и на исто место утврдити где и трензла. — Од оног дрвета коњи никако неће моћи једно другом главе принети и уједати се; па после неког времена на уједање ће и заборавити.

Д.

Сејмо још сада рану зелен!

Познато нам је свима, да је код нас најтеже се изранити у марту и априлу месецу, јер нам тада старе зелени и варива нестане а нова још није ни посејана. Само онај који има топлих леја може се заложити са новом зелени, или који је богат те је може купити.

Пошто је рана зелен у опште најскупља и највише прихода доноси, то препоручујемо свима који имају градине, да још сада почну сејати зелен на било то за себе или за продају.

Сада се могу сејати: спанаћ, мрква, салата, першун, пастрнак, бобода, купус и грашак.

Семе од спанаћа, мркве, салате, першуна, пастрнака и бободе презими у земљи а не изгране а при томе ниче и при много мањој топлоти, но други усеви. Знамо да с пролећа више пута не можемо рано сејати због сувише влаге, која смета затрпавању семена а и самој обради земље. С тога нам произвођење ране зелени одвећи и ми се не надимо толико колико би могли.

Зато сејмо још сада све врсте ове зелени.

За ову цељ прекопајмо леје, пошто их са зрелим стајским ђубретом ђубримо, и посејмо ово семе онако, како треба или како обично то чинимо. Али не заливајмо леје одма по сетви, но оставимо их тако како су. Ако буде довољно топлоте, семе ће ници, али није потребно да заливањем семе принуђавамо да клија и ниче. Главно је да буде семе у земљи, како би с пролећа, чим се укаже лепше време одма могло ници. Ово је онда добро набубрило и треба му само мало топлије времена па да ниче.

Пре но зиме ако би наступиле суворазице, треба леје са натрудом сламом или ђубретом свежим покрити, а могу се и где тога има употребити и лиснице. Само рано с пролећа треба овај покривач уклонити.

Сејање треба мало чешће но обично да буде и ничао не треба с ране јесени, но мало доцније.

Само купус и грашак треба мало раније да буде посејан; нарочито купус због пресађивања.

За семе узимимо наше-сељачко, како од купуса, тако и од грашка (и боба). Наш домаћи зелени купус врло се добро одржи преко зиме у башти, па и ако с пролећа не даје на око леп кочус, опет је он врло укусан и здрав. Он треба да је пресађен најдаље до половине октобра, како би се до зиме могао добро укоренити. Он је с пролећа заједно са бободом прво поврће и укусно (исеченог) лишће са славином даје врло здраву храну.

За грашак треба узети јужну страну градине и обично се поред плота сеје — јер је ту обично више наклоњен но на чистини. Разуме се да овај грашак није за потрошњу у лусци, јер је он нас што код нас пазу — диван, но само у зрну. Али зато о Ђурђеву дану можемо имати зрна, а то је већ велика добит.

Најосмо за потребно до овим неколиким речима опоменемо наше домаћине на гајење разне зелени, и мислимо да ниједан који градину има, неће изостати а да сада још не засеје.

Б.

Д О П И С И.

Женева (Швајцарска), 8. септембра 1893 г.

Пре неког времена друштво оздашњих пољопривредника одредило је било једну комисију, у цељи да проучи питање о стварању винодељског синдиката. Да не би та комисија радила сама, то се обратила и пољопривредној секцији оздашњег друштва за вештине да са њом заједнички ради. Та се секција радо одазвала овој жељи и одредила такође три своја члана у ту комисију.

На прошлом другштвеном скупу комисија је прочитала свој извештај. Скуп се у начелу сагласио са закључцима извештаја и изабрао два своја члана да израде пројект организације, а дотле да се прикупе и сазове јавни скуп, на који ма и мали дође довољан број пристаталца, онда да се одбор покрајнски замени сталним одбором, који ће даље водити ову ствар.

Том приликом било је говора и о филоксери, која почиње да узима огромне размере и обилано да трети околишњих виноградника. Дебата је била жива и занимљива и на крају скупа је решено, да од оданашњег министра привреде или од савезне владе затражи:

1-о укидање зона сигурности;

2-о увођење културалног летења; и

3-е дозволу, да се уништени виногради могу одма засадити америчком лозом.

*

Заиста, у овом тренутку ни последње овогодишње суше не заниимају толико оздашње пољопривредне кругове, колико их занима питање о филоксери.

Размер који филоксера узима ове године може се видети из следећих бројева, из извештаја окружног комесара оданашњој пољопривредној секцији.

Упоређујући данашње стање овд. винограда са стањем у прошлој години, види се, да је прошле године у целом кантону било: 10,129 оболелих лоза а 53,131 пипчуваних, а ове године само до сада оболелих 30,188 и упишених 86,280. По тоне даље, прилазећи у овој години је: оболелих 20,059, а пипчуваних лоза 33,149.

При таквом стању ствари није се могло друкчије, но да се о тоне дискутира. Не могуће ми је, да онде изнесни цео ток дискусије, али њен је резултат тај, да је оданашња привредна секција решила, да се за сад не чине никакве нарочите одлуке, све док нарочити вештак, кога је држава већ одредила, не прегледа стање оздашњих винограда и не саопшти свој извештај као и мере које би било добро предузети; а дотле нек да се продужи досадашње поступање са оболелом лозом.

*

Док се још није напао радикални лек против такве једне болести као што је филоксера, изгледа да је данас пронађено сигурно средство, да се једна друга грана производње сачува од прилично великих штета.

Познато је, да је устобоља и шап зараза, од које највише пати наша рогата марва, и чим се појави и један случај у стоји, одма се забрањује сообраћај с њима, како унутрашњи тако и спољашњи, јер се зараза врло лако преноси контагијом.

Излишно је да овде излажем историју, етнологију, дијагнозу и прогнозу ове болести, као и ветеринарско-полицијске мере које наши закони у тим случајевима прописују, с тога, што је све то врло добро познато сваком одгајивачу, и за тим што је све то Г. П. Д. Тодоровић лепо и детаљно изложио у овогодишњем „Пољопривредном Календару.“

Остаје дакле лечење.

До сада се препоручивало у случајевима болести, осим осталих нужних мера као: испољавање оболеле стоке, закопавање ђубрета и т. д., као лек смеша од 100 гр. глицерина и по 5 грама алкохола од 90° м. течне црне карболне киселине, којом је требало свако јутро и вече мазати сва рањена места, а уста испирати смешом меда и сирћета.

Данас је учињен много већи напредак у том правцу. Г. Едвард Керисон, пољопривредник и потпредседник економног пољопривредног друштва пронашао је сигуран лек против устобоље и шапа.

Тај стојећ лека не може ни бити. Треба само растворити у литар и по вруће воде 15 грама салицилне киселине (acidum Salicylicum) и том течношћу три пут дневно врло брижљиво испирати уста и ноге оболеле стоке. Осим тога, после сваког оваког испирања треба горњи део папка добро посути салицилном киселином у прашку; и за тим горњу смешу помешати са најјачом водом у

такној размери да на свако грло дође по 1 грам сапуначе киселине, и ту воду давати три пут дневно. — Што се тиче италијског ђубрета и шета треба засипати сапунацким прахом, како би се спречила свака даља зараза.

Усвоси су наредили. Још четвртог дана марши се повратили кући, а осмог дана стока је већ потпуно здрава. — На тај су начин лечене и заражене крпаче и излечене за два дана, а прасад, који су оне добиле, остала су потпуно здрава.

За цело, ово је отворене тако срећно и тако важне природе, да ће се њиме, без сумње, обрадовати цео пољопривредни свет.

А. Р. М.

Прњиловица, 15. септембра 1893 год.

Ено ме поново крајчена у питомом срезу Моравском, одакле хитам да вас о стању усева известим.

Ова година — као и у већем делу наше отаџбине као да неће бити најплоднија у срезу Моравском. Које жестоке мразеви зимус, које онет силне кише у пролеће и лето, омеле су стрмна жита, те су једва сребрена. Приносе је за трећину мање од лањског, али жито по квалитету лошије је од лањског. Нарочито су лаке озиме пшенице и раж. Овас је бујно растао и добро родио. Но од свију стрмина, у овој околини најбољу је бербу дао јечам јарик. Он је тако једар и добар, да се само пожелити може такав род. Један мој комшија, на дану оранда (посеи је био на кукурузишту) добио је скоро 2000 кила чистога зрна. То је берба — бар за овај крај — богата.

Окопавине, које су рано посејане, родиле су доста добро. Последња рука сметена је од пламењаче и росе те ће мучно да сазри, а и што буде рода, биће лоше каквоће. Кукуруза ове године биће доста, али род његов биће шљабав и лак. Шума је од кукуруза скоро сва пропала. Због тога ће ова година у овоме крају бити доста оскудна у сточној храни.

Воћњаци у долини моравској засвим су онемоћали родом; но хвала Богу премрзли нису, те је се надати да ће у будуће боље родити. Ова неродица долази отуда што је после цвасти било лудне кише и мраза, те је све од мраза опало. Но у горњем крају среза, нарочито под планином Јастребцом, шљиве су се разломиле од силнога рода. Села: Кулина, Љутеш, Породин, Вукања, Каменица и Јаковље, имаће ове године доволно шљива и ракије. Грдна је штета за ове крајеве што нико не потрудна да суши шљиве и да од њих пекмез гради. Тако радећи, добила се више новаца него за ракију, коју врло слабо пеку. У тим крајевима родиле су добро и јабуке, крушке и орасн.

Виногради су скоро сви пропали од одмењаче. Сем ове беде, дошла нам је и филоксера и направила своја грозна кротла скоро у свим виноградским атарима овога среза. Народ погнутом главом и сузним очима гледа на покор што учињене ове животиње и тумачи то као неки гњев божији. Где су се пре беле броји по 100 чабара вина, једва ове године ако се неће два чабра! На и то једно и жалосно, зелено и без икакве сладости. Са чувеним суводачким виноградима, свршено је.

Гледајући на све то, тек сада сељацима пада на памет, да леже потражи својим виноградима Сремска скупштина, на којој је покренуто подужније, решила је да изнесе пролећа почне подизати расадницу америчке лозе, на после одатле да раздаје народу по срезу. Сем среза, и наш посланик г. Станко Петровић намерио је да на свом имању подигне једну ману расадницу америчке лозе. Нека им буде у добри час, и ако су се доцкан сетили. Но ми мислимо, да би за имућније боље било, да набаве себи неђ окалемљену винову лозу америчку и да одмах почну садити њене пропале винограде.

Дуван — а то је по готову главно занимање сваке куће у овом срезу — красно је напредовао у овој години, због млогих киша, али то га је скело у сушењу, те је задоцнио скоро месец дана. Брање је већином довршено, а млога се дуваништа виде и поництена. Сад се дуван у велико суши и то са грдном пажњом, од знога прохељнијег времена. Народ у овом срезу готово и не зна за друге сушнице, осим својих плотова и дуварона од кућс. Због тога ретко кад бива, а да им киша дуван не ухвати и грдну им штету нанесе. Управа овдашње подружине, покушавала је да у народ увесе неке сушнице, у којима се дуван суши одозго у корену; но оне су се врло хрђаве показале у пракгици, те их због тога слабо ко и примењује. Подружина је била полна, да и даље на тоне ради, па је очекивала од Управе монопола дувана, да она плановне за оне сушнице пропише, те да их подружина подигне на три места у срезу. Но управа то није ни до данас учинила те се народ и даље нати и штетује, сушећи дуван на плотовима.

Стање здравља у домаће стоке повољно је. Исто тако и у народу нема никакове заразне болести.

Цене усевима у опште су слабе. Оскудица у новцу код народа јако се опаша.

Мих. Ст. Рајнић
учитељ.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПЧЕЛАРСТВО

Свет. Љ. Гавриловића

Због израде многих слика биће тек у Октобру готово.

Преко 20 табака и 100 слика. Нарочито за почетнике удешено. Цена 3 динара.

Скупљачи нек шаљу претплату, или јаве потребан им број, што пре

Цена малим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: **Чланци**: Нашим виноделцима. — Стрина говеда и унапређење домаћег говедарства. — Земљорадничка осигуравања (свршетак). — Пољопривредне привреде у шведској (наставак). — **Белешке.** — **Дописи** Прњиловица. — Женева — **Подлистак.** — **Књижевни оглас.**

Излази и издаваља „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" Краљ.-срп. државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПОРУЧЕНУ ДРУШТВИНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ. ПОДРУЖНИЦА И ЉУДИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦИЈЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 40. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 3. ОКТОБРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

ПРОЛИВ КОД ТЕЛАДИ.

Проценат лишсавања домаћих животиња сразмерно је највећи у првим недељама живота. У то време животиње су због нежног њиног састава врло осетљиве према свакој неуредности у храњењу и лако се разболе. Нарочита јесте пак пролив, који младу телад, одојчад, много сатире и у извесним приликама велику важност за сточарство и пољопривреду задобија, јер јој много штете учини, па с тога и заслужује, да му обратимо особиту пажњу.

Сваки пролив показује извесно катарално стање у желудцу и у цревима. Без пролива нема катара у варећим органима. Пролив је дакле само један симптом (знак) катара, који највише у очи пада. Све што ћемо у следећем о проливу код телади навести односи се и на катар у желудцу и у цревима.

Телесно стање краве матере стоји посредством материног млека у тесној вези са здрављем телета. На-ђ ућичу све болести краве матере, болести варећих органа, поремећеност у исхрани и кахектично стање. Најопасније су у том погледу заразне болести шап и устобоља, општа туберкулоза и запаљење вимена, које код телади опасан пролив производу.

Храњење крава, које доје, са јаком, интензивном, азотном храном као што су жита, варива и детелине, или храњење са поквареном, трулом храном даје повода проливу код телади. Овакова храна утиче каније на каквоћу млека материног, које постане сувише масно или водљикасто, горко, ужежено или слузаво и услед тога шкодљиво за телад.

У млеку налазеће се етеричне, смоласте и оштре материје такође су узрок проливу, јер драже слузокожу желудца и црева.

Употреба крава за тежак рад спречава лучење млека, квари каквоћу његову и носи у себи клицу болести код телади.

Све неуредности у сисању, кад теле велику количину млека на један пут добије, пошто дуже време није сисало и огладнило, проузрокују тако исто лако пролив као и назеби и млеко посисано из ладног вимена.

Неодлази ли она смоласта балега новорођених телади из црева њиних, то наступи за неко време затвор. Балега се ова распадне онда у цревима, дражи слузокожу и последица томе је пролив, који затим наступи. Ово се дешава онда, кад се новорођеним теладма не дозволи да посису прво материно млеко, које има то дејство, да црева од оне балеге очисти.

Одбивена телад врло лако се разболевају од пролива, ако им се даје тешко сварљива, крупна и оштра суха храна. У том погледу шкоди теладма и појење сувише студеном водом, нагле промене у температури, особито с пролећа и јесени, кад се телад налазе на паши.

За време мењања зуби добију телад врло лако проливе, јер све могуће предмете оглодавају и прогутају.

Често су узрок проливу разне глисте, које се у цревном каналу телади налазе, особито пантљичара Taenia expansa и denticulata и Strongylus radiatus.

Напослетку, многа телад урођеном слабошћу варећих органа имају особиту наклоност ка проливима.

Из овога што смо навели о узроцима пролива дају се лако извести и сходне мере за предохрану од пролива и сузбијање истог. Ове мере састоје се у главноме у поправши с погледом на храњење, неговање и чување крава и њиних телади. Односно предохране имају особиту важност пребивалишта (стаје), нега коже младих телади, движење и храњење истих.

Стаје треба да одговарају барем главним хигијенским захтевима, да су без промаје, сухе, чисте довољно простране за кретање телади, којим треба давати чисту простирку.

Нега коже младих телади треба да је увек довољна и примерна, јер животиње не дишу само помоћу плућа већ и помоћу коже. Нега коже чува од назеба, прибави им неко уживање и прија здрављу њином.

Највећу пажњу пак треба обратити храњењу телади. Храњење требе да је увек подједнако. Код одојчади треба настојавати, да не добију одвише велику количину млека од један пут, већ у мањој количини, али чешће, пошто њин желудац за примање великих количина хране није удешен. Ако не могу у свако време по вољи сисати, онда им треба барем 3—4 пута дневно дати прилике да сишу.

Даље треба уклањати све што на каквоћу материног млека неповољно утиче и пазити, да млеко не остане сувише дуго у вимену и да се краве матере не употребљавају за тежак рад. Ако се покаже, да је млеко шкодљиво услед храњења крава са одвише јаком храном, онда се ова храна мора заменити са давањем више ржане сламе, трица, цвекле или мркве. Понекад је корисно, да им се даде какво средство за чишћење на пр. глауберове или горке соли.

Хрђаву, покварену, буђаву и трулу храну треба избегавати и непуштати краве при хрђавом времену на пашу.

Кад-кад се морају телад пре времена или одмах по отељењу од матере одбити. У таком случају ваља теле подметнути под коју другу краву, која се је већ више пута отелила.

При одбијању телади од матере треба имати у виду, да се телад постепено навикну на тврду храну и да им се тешко сварљиве дражење материје не дају. У опште не треба телад пре 4 — 6 недеља од сисања одбити.

Кад телад већ болују од пролива, онда им треба давати прженог брашна, сирова јаја, белог слеза или одвара од хмеља и главица од мака. Ако се пролив мења са затвором, особито при нагомилавању ускиснутих маса у превима, онда је пробитачно, да им се најпре даде какав лек за чишћење (2—3 кашике рицинуса или чистог ланеног зејтина). Против тешких и опасних пролива препоручују се опијум и равед. Опијум се даје у форми тинктуре или доверовог прашка 1—5 грама. Равед треба сварити и од тог дају се једном телету 3—4 кашике два пут дневно.

Под наведеним месним приликама може бити узорк проливу и оскудица у кречу и фосфорној киселини у храни. У таком случају помаже једна порција фосфорно киселог креча од 8—15 грама, која се има дневно једном телету давати. Или овај фосфорно-кисели креч може се дати и кравама у дози од 30 — 40 грама дневно, који онда код телади путем материног млека дејствује.

У савестном вршењу свију ових мера, што смо их навели у погледу предупређења пролива лежи веће јемство за здравље телади неголи у давању лекова. Од разумног хранења и од разумне неге наших домаћих животиња зависи пак не само здравље већ рентабилност њина.

О. Реваћ.

ПЧЕЛЕ НА ЗИМОВНИКУ

НОВЕМБАР, ДЕЦЕМБАР, ЈАНУАР И ФЕБРУАР

Неопходност зимњег мировања — Шећерне табле — Шећерна каша — Штетне стране давања течне хране зими — Сполне мере — опрема и припреме — Смотра материјала — Часови одмора — Цветни пра и слана вода —

Добро узимљавање, то је један који пчелар кошће, о свијој способности к умноже: пекет пстове пчеларске вештине.

(СВРШЕТАК)

Неопходност зимњег мировања.

Зима је доба мировања и ако не за пчеларе а оно за пчеле; с тога треба да су потпуно на миру и колико је год могуће, да су поштеђене од сваког потреса и узнемиравања — од луне кола и од мишева и стоке. Пошто у неопходне услове, по одржавање кошница, спада непрекидно обнављање ваздуха, то је потребно од времена на време уверавати се, да нису за лету запушене мртвим пчелама, снегом иљ' ледом. Такве су сметње реће, но кад се нађу треба их отклањати и чистити и то тако рећи и пре, но што их пчеле буду у стању и да приметe.

За добро презимљавање пчела најповољније је онакво стање, у ком ће оне бити понајмирније и најмање хране трошити. Одвеђ ниска топлота у кошници, нагони их да више топлоте производе т. ј. да више једу а одвеђ велика топлота производи немир, чему је такође последица трошење више хране. Нагло мењање

ПОДЛИСТАК.

ПОРЕКЛО ДОМАЋИХ ЖИВОТИЊА

(СВРШЕТАК)

Домаћа пловка. Пловка се због свога укусног меса, јаја као и перја, врло радо гаји; и, пошто је њу врло лако држати с тога, што је са свакојаком храном задовољна, много је распростањена. — И ако има много варијетета ипак се дипла пловка као праотац данашње домаће пловке, јасно од осталих варијетета развикује. Из историје њеног припитомљавања и одомаћавања да се приметити, да стари Египћани Јудеје и Грци, за пловку као домаћу животињу још нису знали, и тек Римљани: „Колумело и „Варо", почели су обучавати људе да хватају пловке и да их у справама обмотаним мрежом од конопа, чувају и хране. Од мање је важности и врло се ретко гаји т. зв. дивља пловка која је из јужне Америке у Европу пренета. —

Лабуд. Гаји се само као украсна животиња и због перја које у плетарству игра главну улогу, а као домаћа животиња од познатије је важности. За лабуда се држи да је још у средњем веку одомаћен.

Паун. Паун је пореклом из Источне Индије. Гаји се најчешће као украсна животиња коју многи љубитељи из личног задовољства држе. Римљани су од младих паунова, нарочито мозга и језика, правили јела, која су у то доба била јединствена деликатеса на царским трпезама. У средњем веку, паун је био највећи љубимац француских ритера, и сматрали су га, због његовог охолог понашања и лепоте, за цара и великог судију свима тицама.

Питоми Голубови били су свашта због свог укусног меса, врло омиљена перната животиња, коју су појединци и као украсну и корисну животињу из личног задовољства гајили и поступно је припитомљавали. Они су постали из различитих варијетата, а по Дарвину воде своје порекло од Columbia livia.

Ној се од пре неколико десетина година гаји у велике на Кавланду као домаћа животиња због свога лепога перја које је врло важан трговачки артикал.

Најпосле, као последњу између тица и то певачица а из рода „Фринака" (зеба) имамо да напоменемо:

Канаринку која се само из задовољства држи и која је због своје поучљивости врло омиљена.

Од прилике пре 400 година почела је канаринка да се гаји Гајењем толико је се одродила од својих праотаца, да између данашње канаринке и њених прадедова, не може бити ни сравњења. Већ 1718 године, беху у науци познате 27 раса. Из Немачке извози се годишње само на прекоморске земље 70.000 комада канаринака.

* * *

унутрашње топлоте у кошници врло је шкодљиво, за то се препоручује, да су дуварови од кошнице дупли, и да су пчеле, озго, топло покривене, те да се у изнутрици што мање осећају спољна колебања топлоте и због тога се треба чувати, да се пчеле не узнемиравају до год је ладно.

Свака узрујаност, која се изазове у клупчету пчелијем, чини, да се пчеле растурају и оне јаднице, које се удаље од свог топлог заједничког огњишта, укоче се, смрзну и нагло пропадају. Даље као шта смо већ напоменули, свакој узрујаности у кошници верни је пратилац веће трошење хране, које је не само некорисно, но производи топлоту и влагу, црева пчелија моментално пуни онда, кад пчеле не могу кошницу напуштати и остављати, те да се ишчисте, па на крају крајева може имати рђавих последица и по здравље њихово. И свако вештачко надраживање може проузроковати превремено и врло судбоносно залегање и извођење први.

С тога се сви пчелари у томе слажу, да се за време ладноће не сме ништа дирати, ни радити око кошница. Пређе се мислило, да ће бити потребно, од времена на време загледати, да л' ће имати до пролећа довољно хране, али о томе треба да смо пре зиме, још у Септембру, начисто и да се побринемо благовремено, да свега задовољно имају.

Само у пчеланику, о коме се газда рђаво бринуо, може се десити, да не буде довољно припремљено готовине до Априла. У том случају мора се изабрати што топлији дан т. ј. такав дан, на ком пчеле излећу, те се онда може, за нужду, кошница отворити и додати јој потребна количина и то само чврсте хране — воћног шећера, шећерних табли и каше. — Треба је метути непосредно на саће, где ће бити изложена упливу водене паре и топлоте, што долази од пчелијег клупчета. При том треба на то пазити, да је кошница озго добро покривена и утопљена — што се каже „утуткана". Килограм чврстог шећера, преставља $1^1/_2$ кгр. меда и шећерног раствора.

Шећерне табле

Граде се, кад се добар бели шећер раствори у мало воде, па се дотле вари, докле сва вода потпуно не испари.

Врло је важно да се при варењу непрестано меша, те да шећер не загори, (не пожути); јер у том виду не би био добар за пчеле, а поред тога не би имао ни потребну густину — конзистенцију. — Ступањ испаравања треба огледати, ако се од времена на време прст меће у ладну воду. Ако шећер око прста гради покорицу, која прска и ломи се, онда треба брже боље скидати раствор с ватре. За тим треба још неколико тренутака мешати и разлити у тањире, или у форме, постављене артијом. Ако је шећер како треба сварен, он ће, пошто се олади, остати сув. Не буде ли довољно сварен, постаће у кошници течан; ако је прекуван, пчеле га неће, јер ће га у пра изгристи.

Шећерна каша (ил' тесто).

Овај рецепт лакше је извршити но први. Треба добро помешати ситно истуцан шећер са врелим медом, тако да се умеси добро чврсто тесто. Размера је од прилике 4 — $4^1/_2$ кгр. шећера на 1 кгр. меда; шећерни пра полагано се домеће у масу, па се поступно замешује. Тесто се помоћу оклагије размешује и као јувка растегне, па се у таквом облику меће на сатоноше у кошници, као и шећерне табле.

Ово тесто је изврсна храна преко зиме и у пролеће. Американци га по имену пчелара, који га је тамо прво завео и зову: Good'-ов шећер. Овако у нарочитим кутијама спремљено тесто, дају пчелама као храну, при одашиљању на грдну даљину.

Можда ће нам млоги од поштованих читалаца замерити, зашто тако далеко идемо да у ред домаће животиње уврштујемо: *златне рибе и шарана*. Но та ће замерка по себи одпасти, кад знамо у каквим огромним размерима гаји човек на вештачки начин поменуте врсте риба. Нарочито ово вреди за златне рибе које су тек пре 200—300 година у Европу донете и одпочеле да се гаје. Напротив зна се, да су у Кини од прастарих времена гајене рибе у рибњацима; тада су по свој прилици и златне рибе одомаћене. Шаран пак и ако се у нарочитим рибњацима чува, брижљиво храни и држи, и пак се сматра за полу-питому домаћу животињу.

Можемо се надати, да ако човек још са већом енергијом прионе овом поступном припитомљавању и одомаћивању риба, да ћемо у најскоријем времену имати одомаћених риба и из рода „Форела" као што је наша младица и пастрмка. —

* * *

Па и међу самим инсектима има животиња које човек за своју употребу са највећом ревношћу као домаћу животињу гаји, а то су:

Пчеле.

Има три врсте пчела које су као корисне у газдинству признате а то су:

а) обична домаћа пчела
б) Италијанска пчела
в) Египатска пчела.

Обична домаћа пчела, одомаћена је и гаји се још од најстаријих времена; Италијанска припитомљена је и одомаћена за време Римљана, а Египатска тек у средњем веку. — Све три врсте пчела, јако су распрострањене у свима деловима света, а нарочито у онима у којима је наука о рацијоналном пчеларењу и простијем свету (сељачком сталежу) позната.

Свилена буба (Bombyx mori)

Свилена буба, позната је у Кини још из најстаријих времена због испредања свиле. Око 6. столећа пренета је из Кине у Цариград, а одатле у Италију, а 1684 године доспе и у Француску. Из Француске ширило се свилодеље по Немачкеј и осталим европским државама. Врло је чудновато, што овако корисна животиња, никако не може у новоме свету (Аустралији и Америци) да се одомаћи, нити су пак у овом погледу ма какви покушаји чињени. —

Крмез (Cochenille)

Крмез живи на биљци Cactus opuntia (кактус опунциа) од које је и добио своје име Coccus Cacti. Одомаћен је у Америци од тамошњих урођеника, па пошто је се увидела његова корист одпочео је да се на вештачки начин у већем обиму гаји. — Пошто се биљка на којој крмез живи, акламатизирала, почела је у велико да се култивира ни острву Јави, у Алгиру и Шпанији. С тога и производња крмеза у тим земљама заузима доста важно место.

Шкољка. Још Римљани знали су за ову полудомаћу животињу и њену корисну употребу за јело. С тога су је нарочито неговали у разним воденим басенима које су искључиво правили по парковима ради гајења шкољака. — У овом последњем столећу гаје се шкољке на вештачки начин у огромним размерама, за које се лепе суме новаца добију. Одбирањем бољих егземплара за запатак, добром негом и држањем у нарочитим воденим басенима, дотле је човечија вештина у овоме послу дотерала да данас дивља шкољка нема ни приближне вредности коју данас има питома шкољка.

— *М* —

Мед у поклопљеном сачу, био би такође изврсна храна, али код пчелара, који није умео, како треба да своје пчеле, при узимљавању, са довољном количином хране снабде, има мање вероватноће, да ће имати остављеног меда у сату у резерви.

Штетне стране давања течне хране зими.

Врло је шкодљиво, давати храну у течној форми, до год је ладно време, јер она надражује пчеле да излећу и да јако носе и легу јаја.

Одгањање легла и извођење, које пчеле чешће још у Јануару ил' Фебруару отпочињу, треба да бива природи сходно и у мери, која одговара спреми и зимници пресада као и њиховој јачини, што све може бити по све различито.

Одвећ прерано потпомагање леженја и извођења, од стране пчелара могло би бити врло штетно, па ма како то по неки пчелари препоручивали и „сладили". Последица је томе, да се старе пчеле исцрпљују и пропадају пре него што их младе пчеле могу у довољној мери заступити.

Ово жалосно дејство, јасно се и очигледно јавља, приликом великих излета за чишћење у Марту и Априлу: кошница се готово испразни, старе пчеле оставе је, да се никад више не врате а легло и изводу недостају пчеле редуше и пчеле збирачице. Исто дејство показује се, кад је леженје и извођење прерано прошле јесени престало т. ј. кад је број рођених пчела у Августу, Септембру и Октобру одвећ незнатан а маса народа поглавито се састоји из пчела збирачица, које су већ услед узалудних излета при крају лета, исцрпљене и малаксале.

Пчеле изведене у јесен, добре су дадиље у Фебруару и Марту. Леженје и извођење при крају лета не престаје, кад пчеле имају још поште паше, или кад се тада прихрањују.

Спољне мере — опрема и припреме.

У ладним пределима, у којима се снег тек позно у пролеће отапа, имају пчелари обичај, да пред пчелаником распростру сламу, или га посну пепелом, те да пчеле, које топлије дане на излете употребе, не морају седати на ладан снег. Кад пред пчеларником има дрвета или жбунова онда су ове припреме мање потребне.

Не морамо се много заносити око пчела, које излећу и за ладнијег времена, ако није њихово излетање изазвано узнемиравањем ил' нашом кривицом. То су обични болесници, који излећу, да на-пољу умру. Многи пчелари употребљавају цигљу, коју неколико сантиметара пред летом на дашчицу мету, тако да је на предњи дувар наслоне, те да спрече излетање пчела, лепих а ладних дана. Пошто тада суше не огрева лето, то ће се пчеле усудити само због топлоте а не због сунчаних зракова, да излећу. Цигље треба с пролећа измаћи, чим пчеле изнова отпочну своје обично пословање. Корист од метања цигала и трепова пред лето од кошнице, многи су спорили но ми мислимо, да је то ако ништа више а оно једно изредно средство, које спречава заптивање лета снегом.

Смотра материјала.

И ако за време ладних месеца, зими, нема пчелар на пчеланику никаквог посла у радионици да расматра, спрема, чисти, поправља и попуњава потребан му материјал за идућу годину.

При осматрању сача треба да отклони остатке од матичњака, који би случајно заостали, да огребе оквире и да се збрише уредити их по класама, по полицама које томе циљу служе, бринући се о томе, да буду од мишева осигурани. Оквире из наставака, треба засебно сложити, поврх обичних већих оквира.

Сад се могу на тенани сви оквири снабдети са вештачким сачем, са почетцима и т. д. те да се дети ће морамо тиме бавити.

Ако нисмо да чинимо поруџбине, треба сад да их чинимо, како би их потпуно и благовремено до године добити могли.

Добро је припремити коју празну кошницу, већ у то време, како би у њих у најповољнијем моменту, могли преручити пуне кошнице, које се морају поправљати, чистити и т. д. Треба спремити и коју подњачу, те да их у пролећњем осматрању кошница, можемо лакше очистити и наместити, код осталих кошница на пчеланику.

Часови одмора.

За време дугих зимских вечери, треба пчелар да се побрине да набави пчеларских књига ил' новина — ма и старијих — те да поштогод, што ће му бити корисно прочита, о прочитаном промисли и понешто себи за идућу годину прибележи.

Шта више ако се већ у томе вежбао, он ће у интересу општем, мало се упустити и у „списатељски занат" — саставити кратко и јасно извешће о интересантим стварима, које би он случајно посматрао на свом пчеланику.

Нико не треба да заборави, да је целокупна сума нашег општег знања и сазнања у данашњици резултат студија, искустава, открића и проналазака једног великог броја пчелари и научњака свију земаља и да сваки и најмањи може општу ризницу знања обогатити, било тиме, да је нова посматрања и искуства чинио и текао, било да она, која нису довољно утврђена или искуством потврђена, проконтролише и испита. Наша целокупна нова наука иде великим, гигантским корацима напред, али остаје непрестано још много задатака, које решити ваља и много напредњих начина и радња, који опробати и извршити треба.

Камен по камен искуства појединаца, гради величанствену палату општег знања и умења.

Цветни пра и слана вода.

У другој половини Фебруара, чим само време допусти, излети су пчела све чешће; пчеле збирачице користе се спаним поле топлијим даном, да збирају и доносе цветни пра и воду. У том времену треба се побринути, да се пчели стане на расположење обадва елемента, који им са медом и шећером служе за справљање каше,за храњење црви.

Обично у нашим крајевима налази се довољно биљака, чији цветови обилато цветног пра производе, то су: лешњици, врбе, раките, подбел, конопља и т .д. Но и тамо где их нема у близини, или где кошава много дува, добро је, ако се на пчеланику, на заклоњеном месту, изложе сатови, који су напуњени са брашном од грашка или од жита. Њих треба посути с којом капљицом меда, те да се на њих обрати пажња пчелама.

Може се и при давању шећерног раствора, први пут, у то време, нешто брашна додати. При грађењу шећерних табла може се и помало брашна са шећером забркати, пошто шећер скинемо с ватре.

Пчели је потребно, да има у близини и воде, нарочито посољене. Да им се уштеде опасни излети, на сваком иоле уређеном пчеланику, треба да се находе судови са слабо усољеном водом, у које се мету решетке саграђене од шипчица, и т. д. да се не би пчеле давиле. А може се наместити и какво буре, кроз чије ће шупљике вода капати и на какву нагнуту површину маовином покривену, отицати и скупљати се.

За сољење воде добро је употребити просту морску со.

ТИСА.[1]

TAXUS BACCATA

Тиса припада фамилији Taxineae-а и у свој Европи једини је представник своје фамилије. Она је дводома. Мушки цветови налазе се на једном дрвету а женски на другом и једни и други цветови појављују се, још с јесени, у пазуама четина

Цвета у мају.

Мушки цветови расположени су густо, при дну прошлогодишњих младара и скупљени у маце, усађене на кратке петељке. Петељке су, при дну, окружене неколиким листићима — приперцима а на врху своме носе прашнике. Сваки прашник изгледа као дугменце и такође седи на краткој петељчици. Дугменце (глава прашника) раздељено је на 6 прашница, које се распрскавају изнутра низ дуж и из њих испада — оплођавајући прах.

И женски цветови налазе се при дну прошлогодишњих младара, ну, њих је свакада много мање. Они су ситни и имају вид зелених пупољчића. Цвет се састоји из једног усправног семеног пупољчића, на краткој петељци и покривен је примерцима. По оплођењу семенов се пупољчић претвара у бобицу а примерци примају облик тањирића — плитице. У прво време плитица је зелена а доцније постаје — црвена и разраста се под бобицом све више док је најзад у скоро сву не закрије.

Бобица је на краткој, усправној или мало погнутој петељци. На врху је отворена. Облика је округласта а боје црвене. Стасава у септембру. Зелена је бобица слатка и по укусу напомиње, донекле, кедрове орашчиће.

Пређе се држало да су тисове бобице отровне, ну, доцније, увидило се, да није истина. На неким местима у Азији, н. пр., око Амура, једу их.

Четина тисова врло је слична смрчевој т. ј, она је исто тако пљосната, с горње стране јасно зелена а с доње беличаста као и смрчева. Разлика је само у томе што је четина у смрче на врху затупаста — крња, а тисова — заострена. Сем тога лисни нерв — ребро у смрчеве четине находи се на доњој страни а у тисове на горњој.

Четине су скренуте од гранчица на две стране те гране имају пљоснати вид.

Тисова четина отровна је за коње а није за рогату стоку. Употребљује се као лек при болестима срца и др.

Тиса се производи и размножава из семена, изданака и положница — грана. Из њеног пања избијају силни изданци који достижу дубоку старост.

Семе се сеје у леје. Оно ниче тек 2 или 3 године. Младица се јавља са 6—7 котиледона.

Тиса је осредње дрво и расте врло споро. Круна јој је ниска и врло неправилно разграната јер се у угловима њених четина много чешће појављују неправилни пупољци него што то бива у јеле.

Тису ваља увек подизати у заклону другог дрвећа. Њој је неопходна заштита од сунчане припеке нарочито у прво време. Најбоље успева на влажном шумском земљишту, особито кад се подиже у заклону букове шуме. Ту она напредује изванредно, и, поред тога, ни најмање не стесњава букову шуму.

Њени годишњи прстенови врло су уски. — Смољаних шупљика нема.

Тисовина је особито тврда збијена, витка и тешка. Боје је црвено-жућкасте, а беличасто сури слој — бељика — врло је танак.

Благодарећи својим изредним особинама тисово се дрво веома цени у столарству и токарству. Од њега се праве различне, ситније направе, нарочито држалице и сапови за алате, ножеве, виљушке и т. д. У прасторо време, кад није било ватреног оружја, од њега су правили лукове.

У нас из тисовог дрвета граде бакнице и чутуре.

Кора је тисова горка. Из ње се некада вадио лепак за ловљење птица.

Тиса расте по свој западној Европи. На север се пружа до 61° ширине. У Русији је највише има на Кавказу и Криму. У нас расте по камењарима на Штрпцу, Златибору и другим местима, али је, нажалост, све више нестаје.

Век је тиси врло дуг. Има и данас дрвета која броје по неколико хиљада година. По најстарија дрвета виђају се у *Енглеској*.

[1] По Н. П. Бордину и Арнољду.

БЕЛЕШКЕ.

Лечење сипљивости код коња.

(НАРОДНО ЛЕКАРСТВО)

Због претераних терета, а поглавито због неудесне хране, никакве коњушнице и зле неге наши коњи веома много страдају од сипљивости; а сипљив коњ губи монго и од свога века, и од своје снаге, и од своје вредности и цене.

Али сипљивост код коња у народу је утврђено мишљење да се с успехом може лечити на овај начин: треба кну (која се узима за бојадисање косе код женских), мекиње и врбову кору и лишће добро кувати, и млеко давати сипљивом коњу да једе.

Понављајући тако неколико времена из дана у дан, сипљивост ће се излечити.

А за исту болест препоручује се тако исто и овај начин лечења: треба лети сваког дана закувати с врућом водом кукурузно брашно, и млако давати коњу.

По дужности ово бележим и износим, да би се стручњацима дала прилика да оцене: има ли народ права, или не. —

А—ћ

Чупање репа код петлова.

(НАРОДНА ПРАКТИКА).

Гледао сам више пута сељанку или сељака: како чупа реп петловима.

Ствар ме је интересовала, те сам разбирао: за шта се то тако ради?

Одговор је свуда био једнак: „Боље петлови расту, кад им се реп чупа!

А.

Песак као кокошија храна.

Песак, који кокошке кљују, служи им у место зуба, јер или он помаже да се храна (зрно) у гуши самеље. Без тога песка не може храна добро да се свари, и кокош ма колико хране да поједе, не може да напредује, не може да се угоји. И другима је птицама нуждан песак за боље сваривање хране. Погледајте наше певачице у кавезима како су веселије, здравије и боље певају, кад им се метне на згодно место парче малтера, да га по потреби својој могу да пипкају. С тога је посве нужно, да и кокошкама и осталој перади дајемо песка уз осталу храну, јер он ускорава варење. Треба дакле у авлији, где живина пландује, да има увек по једна гомила песка, од ког ће живина по потреби кљуцати за боље сваривање поједине хране, а осим тога се у њему и лепршати, да се очисти од нечистоте, која се на њеном перју ухватила.

Да се кисео купус не уквари.

Пошто се купус укисели, ухвати се на површини плесан, који купусу непријатан укус даје. Кад би се то тако оставило и не би предупредило, купус би се врло брзо и укварио у тој мери, да се не би могао ни јести. Кад год се купус из каце вади, нарочито рибанац, треба га увек поравнити, крпу, даску и кацу млаком водом добро опрати и посути га мало ракијом. Тиме, не само да се купус очува од квара, него и пријатнији мирис добије.

Врло добро средство за утамањивање пацова.

Искуство ме је уверило, да пацови отров, којим се у разним начинима трују, неће ни да дотакну. Нарочито им је отвратан сичан (арсеник) С тога је нужно, да се тровање поступно извршава, и то на овај начин: Кроз 8 дана треба им давати покваренoг меса, али они много више волију рибу, да се тако примаме на ту храну. Сад их треба оставити један дан да гладују. Идућег дана треба им дати исту, али *стрихнином* отровану храну, било месо или рибу, и на тај начин ћемо их се врло брзо опростити.

О сушењу детелине у смоткама.

Виђао сам и у Француској и у Немачкој, како тамошњи домаћини детелину суше на много простији начин, но онај што је на крчелама, ракљама и пирамидама. Видио сам како суше, а видио и на тај начин осушену детелину, па могу то и нашим домаћинима препоручити.

За „сено“ косе детелину онда, кад отпочне да цвета. При кошењу пазе на то, да откоси буду чисти, да не буду замршени па их тако — кад је лепо време — оставе 1 до 2 дана да се детелина просуши; у никојем случају пак не треба је тако дуго оставити, да се у тој мери сасуши, да јој при даљем сређивању отпада лишће, јер детелина без лишћа ништа не вреди. Кад се дакле на речено време просуши, онда се с грабљама, ил' рукама смота у смотке, које не смеду бити дебље од обичног снопа стрмнине. *Смотати се мора*, а не само згрнути, да оно просушено у средину дође. Сад се свака смотка издигне и постави дубке с откошеним крајем доле, а цвет да дође горе. Одма се за тим свака смотка одма испод врха нечим свеже — ликом, ил подужом стабљиком детелином, ил сламком — да се смотка не распе, ил' да је ветар не обори, а доњи се крај у толико рашири, да смотка сталније стоји, да ју пропухати може, ал' да ју не може оборити. Буде ли у томе време лепо и топло, детелина ће се у толико осушити за 5—6 дана, да се може у сено саденути, а ако би настало влажно и кишовито, треба ће за сушење и 2—3 недеље. И после тога времена није нужно ни превртати, ни одвезивати смотке, оне ће се за увожење добро пропусити, и само кад би их ветар оборио, треба их опет подићи и усправити као и пре. После јаких киша, треба их само с једног места на друго, сувље преместити, да се доњи крај боље осуши, а ако је нужно, може се и оборити и доњи крај према сунцу ил' ветру окренути, да се сасвим добро осуши.

На овај начин осушену детелину, виђао сам сложену у повећим пластовима и камарама.

О солењу и сушењу свињског меса.

Не испада сваком домаћину за руком, да му усољене и осушене шунке буду добре, укусне, сочне и да се дуго у доброти својој одрже. Вестфалци су у справљању добрих шунака признати као најбољи вештаци, и ми ћемо с тога и нашим читаоцима да саопштимо вестфалски начин солења и сушења, да би и наши домаћини имали зимнице, и у будуће, боље и укусније шунке, но-што их до сада имађаше. Свачему је потребна вештина, основана на дугогодишњем искуству, па исто тако и у овом послу.

Свеколико месо једног свињчета, које се неће употребити за правлење кобасица, или се неће одма сирово да потроши, треба посолити и осушити.

Солењем се месу одузима један део воде, која се у њему налази; солењем се повишава могућност, да се месо што дуже одржи, да се не уквари. Со извуче из меса воду и усљед тога се направи „саламура“, која и многе хранеће делове из меса извлачи. На један килограм чисте соли, треба узети и помешати 50 грама салитре, што доприноси, да месо добије лепу румену боју. Кад се већ направи саламура, онда је треба одлити и опет месо шњом прелити, да кроз месо што боље продре, да је се месо до костију напије и насити. Месо треба солити одма, чим се на извесне комаде исече. На 100 килограма меса, треба узети 6 килограма суве соли и $^1/_2$ килограма салитре; месо ће бити много боље и укусније, кад се на 6 килограма соли, дода и 1 килограм ситног шећера.

Најпре треба сложити шунке, па између њих оне празнине попунити ребрима и другим ситнијим комадима. За солење су најподеснија корита, или иначе подужи, али плитки судови, које треба претходно прегледати да нема пукотина, кроз које би могла саламура да процури. После три — четири дана извућиће со воду из меса и биће „саламура.“ Ту саламуру треба сад сваки дан по два и три пута одливати и преливати месо; што се то чешће чини, тим ће месо бити боље и укусније и много ће се боље очувати од квара. Правило је, да се шунке с оном страном полажу доле, на којој је страни сланина, јер сланина потребује више саламуре. На дно суда треба посути са салитром помешану со, па онда треба истом смесом *добро* натрљати сваку шунку и сваки други комад меса који ће се саламурити. Шунке од средњих свиња, треба оставити, и, као што је речено, преливати три недеље, а од већих свиња 8 дана дуже, а после тога их извадити из саламуре и обесити у димњак. Место, где месо у саламури стоји, несме бити топло, а несме бити ни тако ладно да се смрзне.

Да добијемо добро, укусно и сочно „суво“ месо, у ком ће се одржати сви хранећи састојци, треба овако поступати: У добро непране, па затим добро осушене судове, треба месо комад по комад тако сложити, да нигде не остане ни мало празнине; све празнине треба ситнијим комадима добро попунити. Никако несме прилећи кост на кост, нити сме кост прилећи при дну на дрво; шта више, свака кост треба да прилегне на комадиће меса, којима се оне празнине испуњавају. Затим треба направити саламуру од воде — још боље је додати мало доброг белог вина, — соли, салитре и шећера. Ово је вестфалски начин. На 25 килограма воде, треба додати 5 килограма вина, 4 килограма соли, 33 грама салитре и 330 грама шећера. Све ово треба

скувати и оценити, оставити да се слади и онда пречо сложеног меса тако пренети, да се сво месо овом саламуром попуње. Затим се полозна на месо чиста даска и каменем притегне. Испод даске треба да дође комад чистог платна, и даска да је тако стесана, да као добар поклопац сво месо закрили, да нигде нема одушке. Ову саламуру треба на резење већ начини одликати и опет је преко меса преливати. Ако би ова саламура после неког времена усахла, треба опет нову онувати и доливати, да месо увек саламуром буде покривено, да не може до њега допирати ваздух, и ако би хтели неки комад меса да извадимо за кување, то треба да се брзо учини и опет да се остатак у саламури добро притегне. После 6 до 8 недеља тек. вале Вестфалци шунке из саламуре, обришу их и обесе у димњак тако високо, да дадан, или врло мак дим до њих допире.

Вестфалци кувају шунке у води, у коју поменају половину црног вина и онда је шункаваредно добра: ово поврђујем и сам из сопственог искуства.

ГЛАСНИК.

Из министарства Народне Привреде. — Услед последњих размештаја чиновника пољопривредне струке, у одељењу „за земљорадњу и сточарство“ заведен је нов распоред. За прношења дужности начелника одређен је начелник одељења за трговину, спољњај и радиност, г. *Љуба Новаковић* а секретара г.г. *Милан Антић*, *Паја Тодоровић* и *Милосав Куртовић*, одређени су за *референте*, и то: г. Антић за референта шаводела, воћарства и виноградарства с виноградарским питањем, г. Тодоровић за референта земљорадње и сточарства (без коњарства) и г. Куртовић за референта коњарства.

* * *

Комисија за претрес пројеката законских пољопривредне струке. — Г. Министар народне привреде наредио је да се састави комисија, која ће претрести и дати своје мишљење о пројектима законским који су спремљени за идућу Нар. Скупштину. Међу овима налазе се:

а, пројект закона о осигурању стоке;

б, пројект закона о осигурању усева; и

в, пројект закона о општинском државу мушке приплодне стоке, комасијама за издвајање за приплод подобних мушких грла и о сталној сточарској комисији.

Осим тога, Министар је ставио у задатак овој комисији, да промисли о другим важнијим питањима за унапређење пољске привреде, а нарочито: о уређењу пољопривредног кредита, о уређењу ветеринарске струке, о уједињењу (комасацији) имања, о допуњама у закону о чувању пољских имовина (пољској полицији) и т. д.

* * *

Модерна станара у Топчидеру. — За најкраће време настојаће се да се у економији топчидерској оснује модерна станара за савршенију прераду млека, — нарочито у циљу, да се ту приређују периодични курсеви за мушке и женске.

* * *

Смотра — изложба — пољопривредних справа, — у земља израђених, *неће се ове године држати у Београду*, јер се је показао слаб одзив за учешће.

Али све пријављене справе и алате ваља послати Српском Пољопривредном Друштву у Београд, где ће их ово осмотрити и оценити и оне, које ваљају наградити. —

Преглед и оцена тих справа биће 14 и 15 овог месеца. Справе треба одмах слати, како би их друштво могло примити најдаље 12 ов. месеца.

ДОПИСИ.

Свештица, 9. септембра 1893. г.

Ова дошао, јадног и кишовитог пролећа имадосмо и лето облачно, кишовито и јадно, мало је било ведрих и топлих дана. Јули месец прошао је готово сав у облачним, јадовима и кишн, тако да се прави лета није ни осетило. Рђаво време мало је сметало раду. Трава је доста добро родила, али није било лепога времена за косидбу но је сено много искисло и доцкан кошено, пошто је трава остарела. Косидба се продуживала чак до после Госпођиндне, што никад до сад није било. Овако искисло и старовисно сијено, нема ни пола предности за храну, као оно које се коси у најбољем цвету и покуси непокисло. Па и овом врлином ко је имао јаку задружну радну снагу, он је ка' на јуриш грабио и уватио колико толико лијепа сијена, док су сакиш са сним заглавили. Жито пожњено у крстинама такође је страдало од кише, јер се није могло на време овршн. Сви су усеви задоцнили. Стрнна жита су негди средња негди слаба, овсови су свуда готово слаби, кукуруз је свуда зелен и још нигде није почет брати. Сва нада полаже се у јесен; ако буде ведрих и топлих дана, кукуруз ће сазрети, иначе ће остати зелен и онда предстоји народу глад, јер је кукуруз најславнија храна већине народа. Последњих 10—15 дана имали смо већином ведро и топло време што је особито за сазревање кукуруза врло добро и ако овако потраје дуже, онда ће и за кукуруз и за радове добро бити. Кромпире је још о Госпођиндне убила това, те му се лист осушио и трулс, а и остале усеве и воће това је доватила. Шљиве што су остале од пупућих мразова, једнако се суше.

Народ је всема оскудан с парама. Шљиве му нису родиле да их који пару узме да дације и друге потребе подмири, а од другога нема чега. С тога је настала златна берба за зеленаше и интересиће, који на динар и више на дукат несечно новац на зајам сељацима дају а после их за то узимају стоку, усеи и т. д. врло јевтино и често у пола цијене. До године оде летина за интерес и до друге за дуг и нмаће. Како је владала шпекулантска, то свет незадржано прошада и док се појединци шпекулацијом и интересирањем врло брзо богате, дотле многи привредници остају без ичега ништа. Овоме стању треба што пре стати на пут и тражити лијека, да се маса народа осигура од пропасти и ујемчи јој се опстанак и правилан развитак, јер је каса темељ држави и друштву. Материјално стање народа нашег треба да се побољша, а то се може учинити једино удруженем радне снаге и имања, бољим знањем, бољим златима и т. д. У тој цељи треба да се донесе закон о задругама, који би се отклонише оне негетне препреке и узроци рушења задруга који узроци постоје у садашњим законима и створили повољнији услови развитку задружног живота у народу и да се државним кредитом снабдевају задруге. Иноземцима не помаже давати зајам јер они ако су сиромаси, помоћи им се не може док се не удруже а ако су богати зајам им нетреба чинити и због тога што би им се тиме приномогло да сиротињу још више упропасте. Поред тога потребне су народу земљорад., занат. и индустријске школе, уређена имања и родновице, економи, бољи златн и т. д.

Здравље је у народу због промењивог и влажног времена, тешког рада, рђаве хране зеленог и тоњеватог воћа и т. д. било доста рђаво. Нарочито је било грознице, срдобоље, које још има и од које је било и смртних случајева.

Народ се баш прибирењем летине: кришдбом, шеновом, проје и ђеде; покривањем стаја, сечењем дрва и т. д. Многи свет напиат нужном оставо је одавде у Шумадију и Мораву у надницу, куда су родиле шљиве, у бербу.

Милко Савић,
земљерад.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва."

Записник XVIII састанка држаног 20. августа 1893. год.

Били су присутни: председник г. К. С. Таушановић, потпредседник г. Лаза Р. Јовановић, благајник г. Вучко С Богдановић и чланови одбора г. г. Светозар Љ. Гавриловић, Јаков А. Марковић, Аца М. Живановић, Толе Николајевић и Паја Т. Тодоровић. Председавао председник г. Таушановић, бележио вршиоц дужности секретара — писар Ј. С. Мићић.

111.

Прочита се молба г. Игњата Марковића студента III курса шумарског института из Петрограда у Русији, који моли да му се спремљено дело за штампу „Четинари", одкуди извесан број књига.

Одбор реши: да се књига од г. Марковића откупе у сума за 180·00 динара; и то 300. књига по 0.60 динара, и ова сума исплати из друштвене благајне.

112.

Прочита се оставка друштвеног потпредседника г. Лазе Р. Јовановића, који поднеси оставку управном одбору због премештаја из Београда и моли одбор да му оставку на знање друштвеног потпредседника узакни.

Одбор прими к знању оставку г. Јовановића, с' тим да се иста изнесе главном годишњем збору на решење, пошто је управни одбор ненадлежан за решавање ове оставке.

113.

Прочита се предлог уредника календара за 1894-ту годину који предлаже да се календар за 1894 годину даде у штампу и отпочне штампати.

Одбор, на предлог друштвеног благајника г. Вучка С. Богдановића реши: да се календар за 1894. годину даде у штампу и отпочне штампати у (6000.) шест хиљада примерака.

Ако државна штампарија не би имала артију за календар то се овлашћује председништво да ову у споразуму са државном штампаријом набави, а од штампарије тражи доцније накнаду, било у новцу или у артији, јер друштво не може чинити стално издатке на набавку артије; — пошто оно иво права на бесплатно штампање календара у државној штампарији на основу закона од 20 марта 1890 године.

114.

Прочита се писмо главног одбора свих „кола јахача Кнез Михаила", којим извештава где ће се и кад држати утакмице у овој години, — и моли за благонаклоњену пажњу.

Одбор, прима к' знању, с' тим, да је изабрао за свога изасланика на овогодишњим свечаностима у Нишу и Крагујевцу г. Мирка Миљковића члана управног одбора друштвеног.

115.

Прочита се извештај г. Паје Т. Тодоровића друштвеног изасланика, који је руководио рад с' машином жетелицом „Континентал" у овој години у околини Алексинца и Лесковца.

Одбор благодари г. Тодоровићу на енергичном труду и заузимљивости, да што већи успех рада с' машином жетелицом „Континентал" постигне реши: да се извештај у целини штампа у „Тежаку", и да се ово и у годишњем извештају не изостави, већ да се што детаљније опише рад с' машином жетелице „Континентал" у околини Алексинца и Лесковца.

116.

Узи одбор за унапређење пољопривреде, предложи да се продужа рок пријаве за смотру која ће бити у овој години у Јагодини, с' тога што је се до сада мали број занатлија пријавио да ће са својим справама учествовати на смотри. —

Одбор одлучи: Пошто је раније нарочитим програмом објављено, да ће српско пољопривредно друштво приредити ове године у септембру месецу у Јагодини, смотру свију и сваковрсних алата, справа и машина пољопривредних израђених у Србији.

Али пошто се је у остављеном року показао врло слаб одзив од стране наших занатлија и мајстора за учешће на ову смотру, — то сада према предњем одбор реши следеће:

1, Да се рок за пријаву продужа до 20. септембра ове године, и

2, Ако до тога дана буде пријава у довољној мери, како се за смотру у правом смислу изискује, — смотра ће се држати у Јагодини концем септембра или у почетку октобра ове године. Иначе држање те опште смотре одложиће се, а само пријављене справе, алати и машине прикупиће се у Београду код српског пољопривредног друштва, ту их прегледати и оценити на према томе и наградити.

Све ово доставити сталним опр. одборима, пољопривредним подружинама и свима удружењима, да што већи број занатлија и мајстора непосредно или преко својих листова заинтересују те да у што већем броју са израђеним пољопривредним справама, алатима и машинама на смотри учествују.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПЧЕЛАРСТВО

Свет. Љ. Гавриловића

Због израде многих слика биће тек у Октобру готово.

Преко 70 табака и 100 слика. Нарочито за почетнике уређено. Цена 3 динара.

Скупљачи нек шаљу претплату, или јаве потребан им број, што пре.

Цена маљим огласима: Од петит врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: **Чланци**: Пролив код телади. — Пчеле на зимовнику (сврштак). — Тиса. — **Белешке.** — **Гласник.** — **Дописи** — **Друштвени и подружински послови.** — **Подлистак.** — **Књижевни оглас.**

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" Кралј.-срп. државна штампарија **Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ**

г. Атанаси[illegible] [illegible]еоргијевићу,
секрет. ко[illegible] [illegible]стор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА И ЂАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 41. **У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 10. ОКТОБРА 1893. ГОДИНЕ** ГОДИНА XXIV.

ЈЕДАН КОРИСТАН ПРЕДЛОГ.

(Посвећен сталним окружним одборима у винодељским крајевима).

Quiconque emploie utilement les bras des hommes rend service à la patrie.

Voltaire.

У потоње време стални окружни одбори узели су живљег учешћа и старања о напретку пољопривреде у својим окрузима. Неки су од њих вотирали знатне суме на разне корисне цељи и установе, као на потпомагање кола-јахача, на облагорођење домаће расе стоке, на подизање расадника америчких лоза и т. д. Изгледа, да би се у овом правцу и даље ишло да у нашем народу има више стручни снага, које би могле привести у дело оно на шта поједини окружни одбори одреде извесне суме. Али обично ту се запне.

Бадава је добра воља одбора који издашном руком пружа новчану помоћ, кад нема људи, кад нема способни раденика, да то практички изврше.

Ми смо имали прилике да видимо како је један од стални окр. одбора одредио доста знатну суму за унапређење пољопривреде, па ради практичког извршења, мора дуго времена да води преписку са стручним друштвима, појединим лицима како ће најкорисније да употреби одређени новац. При најбољој вољи и с једне и друге стране да се дође до извесног споразума и резултата, опет ово иде сувише споро, а на самој пракси обично се не удари правим путем, већ се погреши, застане и с целим послом наседне.

Сваки посао тражи уметне и извежбане раднике, а између пољопривредни радова, који највише захтевају спрему и извеџбаност, *долази на првом месту подизање и каламљење винове лозе на америчкој дивљој лози.* Ту се, доиста, тражи нужна спрема, али само се и овде, као у сваком новом подузећу, претерује и увеличава та тешкоћа, јер многи мисле да је бог зна какво чудо каламити лозу, па с тога највише траже из државних расадника готов калем; међутим каламљење је сасвим проста ствар и сваки је може научити за врло кратко време ако воле има склоности зато. Треба само да види како се ради, да сам опроба више пута па ће за кратко време стећи извеџбаност у руковању с тим послом, и уверење да може сам извршити.

Каламљење лозе ствар је и загонетна и сувише проста. Док се не види, непојамно, неразумљиво и тешко, а кад се једном види и још опроба, постаје сасвим лако.

Знамо да је проста ствар, али *практика, практика!* — то се не да лако постићи, приметиће какав ватрени присталица тако звани „*практичара*".

Оно што ми зовемо *практика* (умешност, навикнутост, мајсторија, tour de main и т. д.) *не предаје* се ни у каквој школи; она се постиже сопственоручним радом самог лица, које хоће да се у чему извеџба. *Што више ради и мари за један посао или занат, тим ће веће савршенство и већу практику постићи.*

Узмимо један прост пример. Сваки је видео како се мучи онај који први пут завија цигару дувана: обично седне и метне на колено папир па затим дуван, често пута сувише много или мало, при завијању цигаре или проспе дуван или издере папир, све ради тако непрестано да би човек рекао, е су му прсти багљави. Али после кратког времена ви видите неспретног дуванџију како завија лепо цигаре као машина, извеџбао се момак толико, да то врши механички возећи се на колима или јашући на коњу, свикао се да и под прстима познаје колико му је довољно дувана за једну цигару

Забадава би се ко мучио и описивао како се тај посао врши, наш дуванџија не би од тог имао никакве вајде да није видео а затим сам пробао.

Таква је ствар и са каламљењем лозе и свима пословима око ње, само што је овде мало потеже него са цигаром дувана. Али, *неопходно је нужно*, да раденици *виде* како се тај посао ради; да им се објасни како се и зашто тако ради па да затим *сами више пута опробају исти посао.* Ко од њих не постигне одмах потребну извеџбаност, усавршиће се доцније самим радом.

Како и на који начин да добијемо раденике који би имали најнужније сазнање о подизању винограда на америчкој лози, а који би при том били вешти и способни не само да све послове сами извршују него и друге да поуче?

Потрудићемо се да на ово питање одговоримо укратко, више с начелног гледишта, јер у детаље не би вредило упуштати се ако овај предлог не нађе одзива ни код дотични сталних окр. одбора ни код државе.

Ми мислимо, да би окр. одбори у винодељским местима требали да у споразуму са државом организују **практичне зимње курсеве** на којима би дали нужне теоријске и практичне поуке виноградарима из оближње околине. —

Ти курсеви били би у окружној вароши и трајали би онолико времена колико се нађе да је нужно, најмање 20 дана.

Стални окр. одбори имали би се старати за ове потребе:

1., Локал у коме ће се држати предавање и радити практични радови;

2., Најнужније справе и алате с којима ће радити и упознати слушаоци курса, као ножеве за калемљење, секаче (маказе), апарат за прскање винограда противу перенеспоре и др. ситнице које буду потребне.

Све ове справе неби коштале скупље од 120 до 150 динара, а могле би се после курса продати, задржати за идућу годину или позајмити људма да с њима раде.

3., Да би се слушаоци могли вежбати у калемљењу, требало би задржати повећу количину резница од орезане лозе (ако је где обичај да у јесен орезују виногради), те резнице сачувати у мало влажном песку под маовином или сламом да се не осуше па кад потреба за практичне радове наступи, онда се има при руци.

4., Држава би од своје стране имала да поштаље стручно лице, да руководи радом и обуком по правилима, која би се за то прописала.

Ми немамо ништа више за сада да кажемо док не видимо хоће ли овај предлог наћи одзива код надлежних. Само напомињемо да би ове поуке биле од неоцењене користи. Помислите само ово: пероноспора нам је упропастила у пола оне винограде који нису још страдали од филоксере; противу ове напасти морамо се бранити онако као што то раде други свет, за то постоје нарочите справе — апарати — које ми можемо вазда описивати и сликати по књигама и новинама, све ће то бити узалуд за наше виноградаре; они се никад из књиге не могу научити како се с том справом ради и управља док му се то пред очима не покаже, док је он сам не види, не упозна и оцени на свој начин.

Исто је тако и са калемљењем и другим пословима који спадају у *чисту практику*.

Да се нешто из књига научи, ми сви знамо, да је потребно повише предходне спреме, а знамо и то да је велика већина наших народа неписмена. Па и онај који је писмен тешко му то од руке иде, узроци су томе разни те је излишно и напомињати.

Односно тога ко ће се примити на ове курсеве, можемо рећи у опште, да треба примати све виноградаре а превасходно млађе и писмене људе, који желе да се тим радовима обуче.

У осталом то би била ствар стал. окружног одбора, да према приликама оцени да ли ће код својих мештана наћи готовости и интересовања за ово предузеће, или ће наићи на немарност и равнодушност. У овом последњем случају ствар би ишла теже и захтевала више новчани жртава. Противу апатије и опште немарности ваља ставити на супрот похвале, одличја и новчане награде, јер се само на овај начин може да искорени та опасна биљка што се зове *индиферентност*. Дакле, сталним одборима стоји на расположењу да слушаоцима курса одреде извесну плату, ако нађу за нужно, а онима који се покажу прилежни и ревносни новчану награду или поклоне у винодељским алатима.

Рећи ће нам се, да за ово постоји школа винодељска. — То истина јесте, али помоћ од школе долази полако и позно. Не мислимо овде кривити ни прекоревати никога што немо још рећи, да је врло мален број ђака из слични школа остао на свом послу, а највећи део прихвати друга занимања те на тај начин пропадне сав труд и трошак око специјалне наставе. За ово имамо примера, није нужно да их наводимо нити да испитујемо узроке зашто тако бива, ми само напомињемо факт и прелазимо даље.

ПОДЛИСТАК.

БИЉКЕ ЗА ИЗХРАНУ ПЕРНАТЕ ЖИВИНЕ.

Важност гајења пернате живине несумњива је. Тога се посла с' хорошњу баве и људи, којима пољопривреда није не само искључиво занимање, но и не морају, па ту врсту занимања ма шта да полажу.

Разуме се, да то они раде из уживања, па иак, само то уживање, окром душевне, доноси им и материјалне користи.

Кад се тако гајењем пернате живине користе непољопривредници, на сваки начин, још већма се могу користити они, којима је и пољопривреда главно занимање.

То не треба много доказивати, јер је ствар свакоме довољно јасна. Имати увек доста пернате живине, значи: имати увек јаке и брзе животињске хране, имати перине за намештај и продају и т. д.

Данас је на пијаку добра и проходна и цене: и јајету, и пилету, и одраслој пернатој живини и перини. Сваког се дана отуда може добити крајцара да се подмири нека ситна потреба дневна, а често се и порез може платити.

И не само то... Тој грани привредној предстоји лепа будућност не само због тога што се од јаја и меса пернате живине справља брзо и лако свакорсна храна, него још и због тога: што друго животињско месо скаче ценом. — Још не треба сметати с' ума: да је било у намери, а без сумње и оставаће се, да се у Србији отворе радње с' пернатом живином, и онда ће јој, разуме се, још више скочити тражња и цена.

Па и кад ничега тога неби било, пољопривредник би себе и породице своје ради дужан био неговати пернату живину, да би се при тешким радовима могао хранити јаком животињском храном, јер, „живот на уста улази.“

Али, многи се жале, да немогу да исхране пернату живину (у пернату живину ми рачунамо кокоши, ћурке, гуске и патке) јер им много храно поједе, те више троше, него што вреде; многи због тога чак и не држе него само два три комада, ради тога да их петао у зору буди!....

Ради тих, који се тако вајкају, ми баш и пишемо овај чланак, да их разуверимо, и да им доказемо: да перната живина разумног и вредног пољопривредника ама баш ништа не кошта.

Ако се перната живина храни јечмом, ражи, кукурузом, и уопште житом, разуме се да коштају, и онда пољопривредник од неговања њиног неможе имати оне користи, какву ми замишљамо, и какове писаћ ових редака у истини има. Житo кошта скупо, живина га опет једе много, и онда од вазде ни помена!..

Но разуман пољопривредник тако и не ради. Он гледа да га његова производња што јевтиније кошта, а да опет изуче више користи. Он се старa, да му ништа не пропадне, и да све корисно употреби. Тако ради и у неговању пернате живине. Он јој спреми удесне, топле, чисте и с вентилаторима удешене станове (кокошаре), а то је у пола храна. Он је не храни овом

Највећа корист овог предлога састоји се у томе, *што ћемо дати нужне и брзе поуке баш онима, којима то треба, и, што ће они доцније бити у стању да и друге поуче.* Није свеједно да ли ћемо имати подмлађене винограде кроз 2—3 године или после 10—15 година. Ако игде овде је време новац. Не треба допустити да се страна вина угњезде и на нашим пијацама нађу ослонца на штету наших приватни и народно економни интереса. Годишњи бруто приход од нашег винодеља представља вредност преко 20 милиона; смемо ли допустити да тај приход усане сасвим, и да, осим тога једна трећина оде у стране џепове? Не, никако. Толики приход неће нико жртвовати за неколико стотина динара издатка што их сада морамо учинити на предложену цељ. С тога обучимо и спремимо руке наших винодељаца на користан рад, па ћемо на тај начин — по предњој Волтеревој изреци — учинити услугу отаџбини, а на првом месту самим њима.

Ми ове мисли износимо на оцену надлежних и, сад је на њима реч.

Љ. К.

ШЕЋЕРНИ СИРАК.

Као најбоља храна за краве музаре

(Са опитног поља „ратарске школе" у Краљеву).

Овај сирак донешен је у почетку овога столећа из Кине у Европу. Ботаници га називају Sorghum saccharatum *(Pers.)*, а под истим именом долази и у трговини. Усљед рата 1813.—14 године, беше се овај сирак у Европи изгубио. Тек после 40 година, а наиме године 1854., пошље француски конзул *Монтиљ* из Шангаја повећу количину семена од ове корисне биљке у Париз. Географско друштво, коме је ово семе и послато, ставало се у споразум с чувеним париским баштованом *Вилмореном*, да ову корисну биљку по Француској распростиру.

Године 1863. читао сам по разним пољопривредним новинама, како у звезде дижу корист ове биљке, па се и ја заузмем, да до њеног семена дођем. Добио сам одма 5 килограма и, задржавши извесну количину за себе, да на свој начин чиним разновидне пробе, раздам остатак пријатељима, *али у разним крајевима*, и свуд су пробе испале на опште задовољство, да не може бити боље. Сваки се овом биљком хваљаше. Свака врста наше домаће стоке врло је радо једе и гоји се од ње, а *краве музаре и овце, храњене овом биљком дају доброг и необично густог млека.* Ово сведочи вишегодишње стварно искуство.

Шећерни сирак сеју данас у велико у свима напреднијим државама у Европи, а где год поле може да успева кукуруз, онде врло добро успева и овај сирак, а много је бољи и издашнији од сваке друге једногодне пићне биљке.

Да би и своје ђаке с овом корисном биљком упознао, којима није била позната, добавио сам чисто семе и посејао, и ванредно је добро успела ова биљка, јер је било појединих струковâ до 3½ метра високих.

Сваки је део ове биљке користан: у зелено покошен, даје врло добру, даје изврсну храну стоци, много бољу и слађу од зелене кукурузовине; из зрелијег стабла може шећер да се цеди; зрно даје добро и слатко брашно, које, с пшеничним помешано, врло добар хлеб даје; мекиње дају лепу броћасту боју за бојење разног предива; зрно даје врло добру храну за пилеж, а презрело стабло, на ситно исецкано и кључалом водом преливено — да омекша — даје опет добру храну за теглеће волове, или може да се употреби за гориво.

Шећерни сирак јако се бокори, и у најгорем случају избијају из једног бокора 4—6 стабала, а ја сам имао једне године у једном бокору 23 стабљике. Та-

---

храном, која кошта скупље, већ оним, што не кошта ништа, и што би се иначе бацило на буњиште као непотребно.

Тако, перната живина, нарочито кокошке, хране се глистама и црвима, а све у опште травом и зрневљем (семењем) које у слободној природи налазе у изобиљу. Пролећем, лети и јесени готово није ни потребно нарочито хранити је јер она налази сама себи храну, а и ако се храни, то врло мало и овлашно.

Само зими и донекле пролећа треба пернату живину јаче хранити, али ни тада оним, што би се на друго корисно могло употребити, но оним, као што смо рекли, што би се бацило.

У првом реду долазе кухињски отпадци: мрве од хлеба зелен и т. д. за тим очињци житни и т. д.

За исхрану пернате пилежи јесени, зими и пролећем корисно се могу употребити ове биљке:

1. *Купус.* Свакоме је познато како је пернатој живини слатка храна купус. Разуме се, да би била права лудост да ми препоручујемо хранење пернате живине купусним главицама, али е са свим паметно ово: да јој се дају отпадци од купуса, које ми бацамо, као н. пр. горње лиске са главице, које се кидају и неупотребљују ни за шта. Те лиске треба давати живини целе, а још боље је исећи их:

2. *Грахор и граховина.* Семе од ових биљака живина марљиво купи и храни се с' њиме. — То семе као и семе других биљака, које ћемо именовати у овоме чланку, треба у своје време марљиво прикупљати и остављати у сандуке, па кад храна затреба, давати га пилежи. Прикупљање може вршити свако: и одрасли људи, и жене и деца, и то све мимогред, без икаквог дангублења и без икаквог коштања. Ово треба имати на уму и овако радити, па се онда нико неће жалити на коштање гајења пернате живине јер онда збиља неће ништа ни коштати; а то је врло јак основ за пробитачније пољопривредниково привређивање.

3. *Заповет.* Од ове биљке семе је употребљиво за исхрану живине. Нарочито га кокоши радо једу.

4. *Багрем.* Семе багреново такође је употребљиво али само у мекшем стању.

5. *Кукавичица.* Она рано достиже зрење, зато треба рано и семе прикупљати, док није поиспадало.

6. *Трн, црнотрн.* Трњинама се живина хоће да нахрани само кад измрзну.

7. *Воће.* (крушке, јабуке, трешње и т. д.) Живина се воћем храни по воћњацима, а радо и зими, кад се као незгодно за људску храну избаци. Гуске и патке нарочито се зими могу непотребним воћем хранити. Пробе ради треба им бацити коре од ољуштеног воћа.

8. *Лубеница.* Разуман пољопривредник не баца ни једно зрно семена од лубенице. Он га оставља, и зими цело или исецкано даје живини. Гуске и плоске врло радо једу исецкану кору од лубенице.

9. *Диња.* Оно што казасмо за лубеницу у равној мери важи и за дињу.

10. *Мухар.* Он се употребљује као сточна пића, али је врло пробитачан и за исхрану пернате живине. Кад се осуши треба измлатити или истрести семе из њега, па онда семе оставити за живину; оно остало за стоку. Из мухара се може

кав један бокор показује и приложена слика, сасвим верна природи, јер је израђена по фотографији, дакле ту нема обмане.

С почетка је овај сирак сличан кукурузу, само што му је лишће угаситије зелено, шире и белим пепељком обасуто.

Годишње семе најбоље ниче, а да боље и сигурније поникне, не треба га при сејању дубоко претрпавати; најбоље $1^1/_2$ сантиметар.

За кукуруз подесна земља, подесна је и за шећерни сирак. Да добијемо много зелене пиће од сирка, морамо и земљу добро нађубрити, да се сирак што боље бокори, а за ђубрење можемо узети ма које ђубре, али је говеђе најбоље.

На „новини", или на угару, сирак ће најбоље напредовати, само га не треба сејати после кукуруса, а после сирка свака ће стрмнина добро успети.

За зелену пићу треба га посејати на сачму, а за семе на кућице — оџаке — као и кукуруз. За зелену пићу можемо га сејати од Ђурђева, — па до Петрова дана, а за семе кад и кукуруз.

Као год што приправљамо земљу за кукуруз, исто је тако морамо приправити и за сирак; што ситније, тим боље.

За сејање на сачму, треба ће до 40 килограма за хектар добро урађене и чисте земље; а иначе 50 килограма.

На сачму посејан сирак треба косити онда, кад почне да избија класје; онда има у себи највише хране. Раније посејан, можемо га до јесени и три пута косити, само га никад не смемо косити до земље, да се тако очува срце, из ког ће поново моћи да избије.

У зелено покошен, даје на једном хектару 46 до 47.000 килограма зелене пиће, а сваки следећи откос даће 15 до 20.000 килограма.

За набавку семена треба се обратити Српском пољопривредном друштву, ради боље сигурности, јер ће оно знати, одакле ће га најсигурније добити. Ово напомињем с тога, што многи семенари хоће да мешају семе *обичног сирка* (метле) са семеном шећерног сирка, јер обично око не може једно семе од другога да разликује, а обични сирак нема ни приближно она својства за изхрану стоке, која их има шећерни сирак и *њега* нашим пољопривредницима најтоплије препоручујемо.

много семена добити, па чак и њим самим велики број живине исхранити.

11. *Шаргарепа.* Исушено семе од шаргарепе, које је за одбацивање, може се употребити за храну живине. Сем тога оно лишће, које се зими одбацује, треба живини давати.

12. *Кукута.* Ма колико да је ова биљка у свежем стању отровна, њезино је семе безопасно, и може се давати пилежи. У осталом за највећу је препоруку ову биљку уништавати сасвим и спречити јој расплођење.

13. *Макови.* Ради цвета ову биљку гајимо у цвећњацима. Њезино семе живина радо једе, с' тога треба га остављати.

14. *Лан.* Ланено семе нема рачуна давати као храну живини, јер се оно и на други начин може корисно употребити. Али дође ли дотле да се нешто одбацује, то га не треба упропастити, већ живини дати.

15. *Конопља.* То исто, што смо казали за лан, важи и за конопљу.

16. *Рибизле,* које опадају или су у стању да их не треба за човекову потребу употребити, треба давати живини.

17. *Дрен. Дрењкове,* нарочито кад промрзну, живина радо једе.

18. *Патлиџани* су врло мила храна пернате живине, о томе смо се сви осведочили, јер нам они од живине по градинама страдају. С' тога, све патлиџане који су натрули, који леже по градини, или су иначе за одбацивање, треба изнети и дати живини.

19. *Паприка* није за исхрану живине, али се држи да ће пре пронети и више носити, ако јој се она домеће у храну, помешана с брашном и мекињама у врућој води.

20. *Татула.* Семе од татуле перната живина радо једе.

21. *Коприва.* Ова биљка док је у свежем стању и млада, пробитачна је храна кад се кува, и помеша с' мекињама [трицама] нарочито за ћуриће. И само њезино семе живина радо сатире.

22. *Бундева.* Видили сте кад дајете у свежем стању или кувате бундеве свињама, како живина нагрне и једе. То је довољан доказ, да се и њима живина може хранити. Још радије живина једе исецкано семе од бундеве.

23. *Краставац.* Презреле краставце и непотребно семе од њих не треба бацати, већ дати живини, која то врло радо млави.

24. *Боровница.* Тамо где има доста боровница, могу се такође употребити за храну пернатој живини.

25. *Сунцокрет.* Ово је врло добра храна за пернату живину. Њега можете садити по окрајцима, мимогред у великој количини, па га употребити за исхрану живине, или цедити уље, па онда онај троп што остане давати живини.

26. *Жир* од букве и друге горе врло корисно може се употребити за храну живине, нарочито оне које гојимо.

27. *Дуд.* Дудиње које опадају сва живина радо једе а нарочито ћурке.

28. *Спанаћ.* Оно лишће спанаћа, које се не употребљује за човекову храну, врло радо једу патке и гуске, и зато им треба исецкати и давати.

29. *Жита,* због тога што су скупља, није пробитачно давати пернатој живини. Може се давати просо, и очињци од другог жита.

НАШИМ ВИНОДЕЉЦИМА

II.

У предпрошлом броју „Тежака“ ми смо напоменули како виноградари треба да припреме земљиште за сађење америчке лозе, а сад нам остаје да проговоримо неколико речи *о избору и набавци* садница, т. ј. резница или прпорака.

Питање своди се на ово; *које врсте лозе треба да узмемо? и одакле?*

Као што се зна, има много врста америчке лозе а још више варијетета, али није свеједно узети ма коју врсту и посадити на ма које земљиште. Оне се између себе разликују у многим особинама: неке имају мање или више издржљивости против филоксере, захтевају овако или онако земљиште, мање или више страдају од појединих болести и т. д. и т. д. Сазнати све те особине поједини врста па свакој дати оно место које њој најбоље годи и одакле ћемо имати највећу корист, то је, ето, сва мајсторија у избору лозе.

Ми не мислимо говорити овде о културној вредности поједини врста и варијетета, и њиховим особинама и захтевима; то би било сувише дугачко набрајање у коме би се изгубили. Но ко би од читалаца желео да сазна што опширније у овом питању, може наћи у првим бројевима овога листа од ове године. Међу тим, ми ћемо за сада да наведемо само оно како мисли винодељски конгрес држан 1, 2 и 3-ћег јуна ове године у Монпелију и закључке које је он донео. Читаоци ће, без сумње, имати више поверења у оно што је претресано и усвојено на једном збору од 1300 винодељаца где је било у изобиљу теоричара, практичара, есперименатора и т. д. него кад би им навели само проста имена поједини лоза. По овом питању био је конгрески известиоц д-р Виала, професор винодеља на Агрономском Институту у Паризу, за кога смемо слободно рећи, да је данас најпризнатији европски стручњак у овој ствари. С тим питањем занимао се је од пре 15 год. у којој цељи пропутовао је, по наредби француске владе, целу Америку испитијући особине разни амерички лоза у погледу адаптације за разна земљишта.

Извештај је израђен у ужем одбору, затим прочитан на конгресу, који је, *о избору најбољи подлога*,[1] донео ове закључке:

Између разних врста лозе америчког порекла (изузимајући хибриде — мелезе —), избор најбољих подлога, мора се у будуће ограничити на *три врсте*, које, како у погледу прилагођавања земљишту и издржљивости против филоксере, обећавају, да се на њима могу подићи виногради, готово, на свима земљиштима. Те три врсте јесу:

1., **Рипариа** (Vitis Riparia) за земљишта плодна, тропина и дубока у којима нема сувише креча;

2., **Рипестрис** (V. Rupestris) за земљишта сува мршава и шљунковита са мањом садржином креча, и

3., **Берландијери** (V. Berlandieri) за кречна земљишта у опште.

Ове три врсте имају многобројни варијетета (одлика или сората), који се између себе у нечем разликују: неки су бољи други лошији, па с тога смо принуђени да чинимо избор између варијетета једне исте врсте, н. пр. Рипарије, и узети оне, — које ће боље од свију других успевати на даном земљишту.

Најбољи варијетети Рипарије, који су данас добро познати, јесу: *Рипарија Порталис* (Riparia gloire de Montppellier) са великим и дебелим листом највише се данас тражи и употребљује; за земљишта мало осушна *Глатка Рипариа* (Rip. grand glabre) а за земљишта плодна, но која су при том доста влажна с коришћу се употребљују *Маљаве Рипарије* (R. tomenteux) међу којима су најснажнијег пораста *Рипарија Скрибнер, Жеан, Сор* и т. д.

Између варијетета Рипестриса, који су данас многобројни, треба употребити оне са најснажнијим порастом и дебелим стаблом, као што су: *Рипестрис Мартен, Ганзен, Рипестрис Монтикола, Мисион, Фор-Ворт* и др. Они обично добро успевају на сувим земљиштима.

Друга група Рипестриса што се одликује већим лишћем, као што су: *Рипестрис Кансас, маталика, школски, Рипестрис Лезињан и Јегер*, траже мало плоднија и влажнија земљишта, но у овим земљиштима успевају боље они напоменути у првој групи, те с тога је увек боље њих садити кад је то могуће.

Берландијери има такође много варијетета но између њих ваља узимати само оне са снажним порастом и јаком лозом којих је младо лишће боје угасито-жућкасте, доцније велико љештеће с обе стране и окрајцима повијено ка земљи. Треба одбацити све оне варијетете што на окрајцима младог ластара и лишћа имају густе и беле маље, јер је то увек доказ хибридације са лозом Мистанг (V. Cudicans).

Снажан пораст то је главна карактерна одлика коју треба тражити код Берландијера.

Ето то су и такви су закључци винодељског конгреса о избору најбољих подлога.

Има још много биљака које се могу као храна употребити у свежем стању или у семену. Ту спада разно поврће и мноштво цвећа.

Зимница за пернату живину може се мимогредним прикупљањем семена ових биљки опремити да буде довољна и да опет ништа не кошта; а то баш и јесте цељ разумне економије.

Према томе нека је свакоме препоручено гајење пернате живине. Нека је сваки исхрањује на овај начин како смо изложили, па смо уверени, да се на њену скупоћу неће нико пожалити, но шта више доћи ће до уверења: да је та мимогредна грана његове привреде врло лака, јевтина и пробитачна.

Д.

---

[1]) Подлогом зовему сваку америчку лозу, коју садимо у намери да је после накалемимо нашом лозом.

Ми уз то додајемо једну примедбу односно Берландијера. Ова се лоза препоручује за веома кречна и кредовита земљишта као што су она у Шаранту, Конјаку, Шампањи и др. местима, у којима све друге америчке лозе гину од клорозе; она се показује много издржљивија од свију других врста, али до данас питање није дефинитивно решено који је варијетет најбољи. Опити се чине на свима тим местима, и, сви су изгледи, да ће и то питање бити ускоро решено. Међутим, у колико нам је познато, ми немамо много онаквог земљишта као што је у Шаранту, или ако га имамо то ће доћи на реду тек пошто подигнемо винограде на оним местима где готово свака америчка лоза може да успева, а дотле ће извесно бити и решено питање на коме се у Француској тако много ради.

При свем том, требало би за раније набавити новећу количину ове врсте ради пробе за она места где се држи да садрже већу количину креча. Покушај би био од велике важности па ма какве резултате добили.

Ради потпуности морамо навести још неке резолуције конгреса, које стоје у вези са овим питањем; оне гласе:

1., Најглавније својство *подлога* — амер. лозе — јесте, да има велику издржљивост против филоксере. Ако су више подлога подједнако добре за једно исто земљиште, треба увек изабрати оне с већом издржљивошћу против инсекта.

2., На извесним земљиштима — успевају боље подлоге са мањом издржљивошћу него оне са већом ако им земљиште не годи или се још нису прилагодиле. Али, при свем том, за сва земљишта треба узимати за подлогу лозе које имају већу издржљивост.

3., Издржљивост подлоге мора бити у толико већа у колико су повољнији услови за развиће инсекта, као што је случај на земљишту топлом, сувом и мало плодном.

4., Издржљивост подлоге оцењује се по квржицама и повредама које инсект учини на кореновим деловима лозе у подједнаким условима.

На основу овога а помоћу сравнивих опита, Мињарде, Вивала и Равас, створили су једну скалу од 0 до 20 у којој цифре одређују издржљивост сваке лозе.

Са нулом обележене су готово све Европске културне лозе (V. Vinifera) а са 20 оне америчке лозе којима филоксера апсолутно никакве повреде не чини (V. Rotundifolia); остале држе средину према томе како је која оцењена.

После ових закључака конгреских за којим стоји толико драгоцено искуство и на коме су учествовале све Европске винодељске државе (осим Србије) може ли још бити двоумљења које лозе треба да набавимо?

Питање је сада само одакле да набавимо резнице или прворке?

— Па ту су државни расадници — одговори ће нам се.

То истина јесте. Ми имамо од пре десетину година неке државне расаднике, но да ли су они и после тог времена у стању да даду винодељцима потребну количину и онакав материал какав им треба?

Ни једно ни друго, у колико је нама познато. Што се тиче количине то најбоље знаду они који су потраживали резнице колико су добили, а што се тиче избора ни ту се нема на чему завидети. Расаднице су већином створене од Рипарије Соваж, Жакеза, Хербмонта, Отела, Телора, Јорк-Мадере. Опорта, Кунигама и др. америчка *хибрида* са којима је се пре 15 до 20 година почео први рад на подизању винограда у Француској зато, што се у оно време није знало за боље врсте, но чим је се то сазнало сви су хибриди мало по мало истиснути из културе и замењени са бољим и издржљивим врстама. Још се помало задржавају у ладњијим пределима и таквим земљиштима где ни филоксера јако не развија своју снагу, на другим пак местима, особито у јужним пределима изостављени су и као подлога и као непосредно рађајућа лоза.

Са овим не ћемо да кажемо, да те лозе нису ни зашто; у нашим пределима и на извесним земљиштима оне могу бити врло добре, али кад имамо да чинимо избор, онда се увек узима оно што је боље и сигурније. Напоменути хибриди не дају ни у половину толико издржљивости колико лозе напред поменуте, а кад се томе дода да је њихово развијање и сазревање страдало од пероноспоре; кад се узме, да је те исте судбе била и лоза са које ћемо да узмемо калеме, онда каквом подлагу можемо се надати?

Кад дакле постоји то, да државне расадниче не могу дати ни потребну количину ни задовољавајући избор у лози, онда за државу настаје једна дужност да нађе начина и пута те да својим грађанима набави са стране најбоље лозе и по најефтинијој цени. Кад би се лоза могла куповати, преносити и доносити кад ко хоће као и други еспап, онда ње неби се тицало хоће ли ко и како набављати; али кад се зна да преношењу, експедицији и т. д. постоје на путу сметње које проистичу из међународни обавеза, као што је она из Бернске конвенције; даље, кад се зна да од наши винодељаца ни један непотребује на стотине хиљада прпорака или резница, већ тек по неку хиљаду и, кад се узме у обзир да се те мале поруџбине не могу никако извршити, јер се писац ових редака лично о том уверио — кад се све то узме у рачун, онда излази на чисто да је дужност државе да ту укаже своју помоћ, па било да она сама у своје име врши поруџбину те да после разда појединцима, било да групише сва потраживања па да омогући извршење својим посредовањем на рачун винодељаца што траже лозу. На сваки начин држава би овде радила боз икакве добити, па шта више све трошкове око транспорта могла би да узме на терет кредита за уништавање филоксере.

Ако хоће да подигне једну пропалу привредну грану, онда овде нема смисла скомрачити тим мање што је се Народна Скупштина показала веома издашне руке при вотирању потребног кредита.

На овај начин радила је Мађарска и Хрватска влада, које су пре две године купиле преко 10 мил. резница само из Монпелија и поврх свега тога Мађарска је довела и раднике који су основали расаднике и поучавали свет у калемљењу. Резултати тог корака већ се опажају, јер нам њихови сугрђани већ нуде накалемљене разне Рипарије по „малу" цену од 150 и 200 форината хиљаду и ако су они хиљаду резница плаћали по 30 динара.

У оно време (пре 2 године) кад су за Мађарску спремане ове лозе, писац ових редака, налазећи се тада у Монпелију, сматрао је за дужност да извести Министарство Народне Привреде о кораку кога предузима суседна држава за унапређење винодела; али при свем том код нас је остало све по старом.

Као што сазнајемо држава је намерна да подигне још неке расаднике код Ниша и Јагодине. Какве ће те расаднице бити и с каквим врстама лозе посађене, непознато нам је. Да ли ће после толико искуства и ове расаднике препунити америчким хибридима — мелезима — који су већином из културе избачени, или ће потражити оне врсте на које се полаже сва нада за будуће винодеље — видићемо.

У овом последњем случају држава би учинила велику услугу појединим винодељцима у целој привредној грани, ако би им олакшала набавку лозе са стране у колико не би могла да подмири потребу из својих расадника. Та би се набавка могла учинити у исто време кад и држава за њене нове расаднике, а много би јевтиније стала кад се наручује на већу количину и придружи истом транспорту.

Као што се види, винодељци су упућени, у сваком случају, да се обраћају с молбом Министарству Привреде, за набавку резница, која, ако не могне подмирити тражњу из својих расадника, извесно ће потражити пута и начина да ту потребу, у интересу напретка, винодеља, подмири.

Љ. К.

БЕЛЕШКЕ.

Лишће од јагода као средство против „шапа" и „слинавке."

Шап, ова позната прљепчива болест, указује се код говеди, оваца и свиња, а *слинавка* и код коња.

У овој болести, свако оболело грло јако опада. У „Тежаку" је о овим болестима бивала више пута реч, описивани су узроци наводила средства, али о листу од јагоде, као сигурном средству против ових болести, још нико не помену. О том средству пише нам пријатељ један ово:

Године 1881., будем постављен за среског лекара у П., и баш те исте јесени укаже се међу говедама *шап* и *слинавка*. Ја сам употребљавао разна средства, која су увек и у сваком случају помагала, али је од тих неко и поскупо било, и с те стране није било пробитачно за сиромашнијег домаћина. Године 1883., па све до 1886. завлада ова болест у једном повећем селу код говеди и код оваца, а нарочито се код оних домаћина била осилила, који говеда с овцама у једној истој стаји држаше. Општинска власт јави то среској и ова ме пошље у то село, куда ја, с мојим обичним лековима снабдевен и одем.

Обилазећи тако редом стаје по селу, наиђем у једној на неког старца, који ми преузе занат, *лечећи стоку на свој, сасвим прост начин, али увек сигурно*. И поп, и учитељ, и многи сељани уверавaше ме, да је лек, који речени старац употребљаваше, увек помогао.

После неколико лепих речи, старац се није много одупирао, него ми је одма и врло радо свој лек казао, и он се састоји просто у *лишћу од јагода*. Тај се лек готови овако: лишће од јагода треба добро скувати у води у повећем лонцу. Кад се овај уварак олади, треба га процедити, и по једну повећу чашу, три пута на дан, оболелом грлу у грло сасути. За тим и лишће дати да поједе. Поред тога треба и папоњке увек испирати млаком водом и чисто их држати.

Овај лек употребљује старац и онда, као предохрањујуће средство, кад се болест у месту укаже. Ја сам — закључује наш пријатељ своје извешће — после тога ово средство у више прилика употребио, и *увек* с добрим успехом.

Колико може вино да траје.

Вино, као и свака друга органска и жива течност, има своје детињство, младост, зрелост, старост и престарелост. Оно непрестано дела до извесног тренутка, производећи извесну количину рада, после чега наступа конац, где се његови саставни делови претворе у воду, киселине, соли и минеарне састојке. У том тренутку вино је преживело свој век.

Његов живот почиње видљивом а продужује се скривеном (латентном) ферментацијом. Његове животне елементе сачињавају две ствари: шећер и алкокол. Шећер, претварајући се, храни вино, а алкохол стварајући се одржава га. — Што се тиче осталих његових саставних делова, у место да су му корисни, на против, они су му штетни, јер баш они, нарочито бојећа материја, после извесног времена проузрокују распад шећера и алкохола, те тако убију оба та елемента који су одржавали вино у животу.

Према томе дакле век вина је различан и зависи много од бербе као и од температуре и количине светлости у местима где се оставе пуна бурад или бутеље.

Вино приправљено под добрим условима биће добро за потрошњу после две до четири године ако је у бурету, а после 10—20 година ако је у згодно време сипано у бутеље. После овог времена, осим неких изузетака, вино у место да се убољша оно на против губи своје особине. — Дакле, погрешно је у опште мислити, да је вино у толико боље, у колико је старије.

А.

Употреба окруњеног кукурузног класа.

Окруњени кукурузни клас нема никакве вредности и он само смета. — Да би се то избегло у последње време и он се употребљава.

Клас се прво метне у пећи где се оно подвргне јакој топлоти, како би се што је могуће боље осушио. Кад се ово урали, онда се он самеље. На тај начин добија се извесна врста трице, која, кад се помеша са мало брашна, може врло добро замесити и најбоље пшеничне трице и као таква послужити као изврсна храна стоци. Краве, говеда, свиње и коњи врло је радо једу.

— о.

Против жеготине.

Најбоље је сипати на изгорено место беланце од јајета. На тај се начин отклања запалење, а како беланце заклања изгорено место и од ваздушног додира, то ово средство за час утиша и болове, који обично прате такве случајеве.

— о.

ГЛАСНИК.

Комисија за претрес и оцену законских пројеката пољопривредне струке. — Комисија ова, о којој је у прошлом броју „Тежака" јављено, прегледала је већ поднета јој два пројекта законска „*о осигурању стоке*"; и, узев један од ових за основу, израдила је трећи, нови и овај је поднела г. Министру народне привреде. Главни је принцип овог пројекта комисиског: „*узајамно осигурање*" с принудном мером за све сопственике стоке, осим трговаца, месара и др. Узајамно осигурање вршиће се за *сваки округ понаособ* и биће чисто самоуправна установа. На тај начин, отпочеће самоуправни окрузи да се организују и на економној основици, те да служе као јаке чињенице за унапређење економног стања народног, као што данас обилато раде на извођењу мера административне природе. Радећи и даље у

овом правцу, многа корисна установа може далеко пре да се у живот приведе, него што је то могућно држави, у данашњем њеном многостручном раду на свима гранама државне управе. Ми желимо само, да се за све установе, потребне овој земљи и појединим окрузима, погоде правилне основе а ни најмање не сумњамо, да ће их те наше важне политичке јединице, на које многе наде полажемо, са свом збиљом примити и старати се да се оне, на добро овог народа, остваре и унапреде. А да у то верујемо, наводи нас већ доста испољена тежња окружних скупштина и њихових сталних одбора, да привредном стању својих округа чине помоћи одвајајући приличне суме на привредне циљеве: као на набавку добре приплодне стоке за своје округе, на потпомагање корисних привредних установа, подизање привредних школа и т. д. Кораци се чине; само треба једна јава снага, која ће их и даље покретати, па у томе и стално одржати. Министарству Народне Привреде и Срп. Пољопривредном Друштву задатак је, да ово схвате како треба...

Осим споменутог пројекта „о осигурању стоке" комисија ће за који дан бити готова и са пројектом за закон „*о узајамном осигурању од града*." И овај ће се пројект израдити на истим принципима: узајамности и самоуправи округа.

Трећи важан пројекат садржаваће *мере за унапређење сточарства*, међу којима главније одредбе биће: о установљењу сталне сточарске комисије, о издвајању за приплод неподобних мушких грла и о општинском држању добре приплодне стоке.

— Ђ.

* * *

Изасланици Министарства Народно Привреде за набавку ждребади и пастува за државну ергелу. — Поодавно већ, а нарочито од како су „Кола јахача" заинтересовала наше привреднике за боље гајење коња, осећа се оскудица у државним пастувима за опасивање народних кобила. Државна ергела није за сада још у стању, да својим приплодом и за тако кратко време ту повећану потребу подмири. За то је г. Министар Народне Привреде још пролетос решио, да се за попуњење стабла државне ергеле набаве *у земљи*, приликом утакмица „Кола јахача" до 20 ждребаца од 3 до 5 година. У земљи су до сада купљени само *два*. Према томе остатак морао се набавити са стране. Па како је ових дана, од 2—5 ов. м., била међународна изложба коња у Бечу, то је г. Министар Народне Привреде одредио за изасланике ради куповине ждребаца и пастува на тој изложби г.г. Алексу Поповића, управ. држав. ергеле и Милосава Куртовића, секретара Мин. Нар. Привреде. Они су се кренули на пут 2-ог ов. м. и желимо им да се с успехом врате. Доцније ћемо известити читаоце „Тежака" о томе, да ли ће и колики ројб пастува моћи тамо купити; и ако буду купили, то с каквим пореклом.

— — Ђ.

* * *

Комисија за унапређење сточарства. — Жалостан је, али је неоспоран факт, да се једна најважнија грана наше народне привреде, налази у стању сталног опадања. Статистички подаци и тачна посматрања доказују несумњиво, да наше сточарство, које још и данас са својим производима преставља више од целе половине вредности нашега целокупног извоза, *опада постојано и квантитативно и квалитативно*.

Данашњи господин Министар народне привреде, уочивши овај опасан факт по наше привредно стање, вољан је да настане свима силама, које му на расположењу стоје, да се наше сточарство, по свима гранама његовим крене из овога жалосног стања, у коме се данас налази.

У том је циљу одређена једна стручна комисија, којој је стављено у задатак да проучи и изложи све оно, што је до сада сметало унапређењу нашег сточарства, као и све мере, које би требало предузети путем законодавства, министарских прописа, утицајем државе и државних и само правних власти да би се наше сточарство по свима грачама његовим повело путем рационалног унапређивања. За председника ове комисије одређен је г. Љуба Новаковић, начелник одељења за трговину, радиност и саобраћај и вршилац дужности начелника одељења за земљорадњу и сточарство, а за чланове: г. Светозар Гавриловић, шеф одељења у управи државних монопола, Алекса Поповић напредни секрета министарства народне привреде и вршилац дужности управника државне ергеле, Др. Зарија Поповић марвени лекар управе града Београда, Пера Д. Тодоровић окружни марвени лекар, Паја Т. Тодоровић и Милосав Куртовић референти одељења за земљорадњу и сточарство.

Комисија ова састала се 17. овог мес. и већ је *изложила читав систем мера, које би требало предузети, да се наше сточарство крене из овога фаталног стања, у ком се налази, путем правилног и брзог унапређивања*. Свој рад поднеће комисија господину Министру народне привреде у виду једнога експозе-а ових дана.

Ми се надамо да ће се и нашој штампи дати прилика да дâ своју реч о овоме елаборату комисијском.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПЧЕЛАРСТВО

Свет. Љ. Гавриловића

Због израде многих слика биће тек у Октобру готово.

Преко 20 табака и 100 слика. Нарочито за почетнике удешено. Цена 3 динара.

Скупљачи нек шаљу претплату, или јаве потребан им број, што пре.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: **Чланци**: Један користан предлог. — Шећерни сирак. — Нашим виноделцима. — **Белешке.** — **Гласник.** — **Подлистак.** — **Књижевни оглас.**

Власник и издаваљац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" Краљ.-срп. државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу.
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ПОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА И ЂАЦИ У ОПШТИ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 42 и 43. **У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 24. ОКТОБРА 1893. ГОДИНЕ** ГОДИНА XXIV.

ПОВОДОМ СМОТРЕ ПОЉОПРИВРЕДНИХ СПРАВА И АЛАТА.

Утакмица плуговима у орању, која је пр. године приређена у Ћуприји, испала је, као први пут, добро. И ако није било млого такмичара, пити из целе земље, опет и са онолико, колико их је било, стекло је се уверење, да наше занатлије и мајстори израђују плугове, којима се може подмиривати потреба у земљи, те није потребно набављати више плугове са стране.

Охрабрено овим прошлогодишњим покушајем, Срп. пољопривредно друштво хтело је ове године да приреди *општу смотру* свију пољоприв. справа, алата и машина, што се у земљи израђују, те да на тај начин види и увери се и оно само, а и сви остали: каквих све справа и алата имамо у земљи и можемо ли и у колико подмиривати њима своју домаћу потребу. А поред тога да и саме занатлије и мајсторе потпомогне и подстакне на живљи рад и истрајност, с једе стране дајући им награде за ваљане израде а с друге препоручујући нашим пољопривредницима, да потребне им справе и алате набављају од њих, а не са стране. Па да би их обилатије новчано наградило, друштво је, поред својих скромних срестава новчаних, издејствовало, те му је г. Мин. нар. привреде и нарочиту суму новаца ставио на расположење за то.

С пуно воље приступајући томе послу, друштво је јавним прогласом у свима домаћим новинама објавило да ће се смотра држати ове године у Јагодини, као средишту и месту, које је чувено са занатске радиности; и позвало све занатлије и мајсторе да својим израђевинама приме учешће у овој смотри. Па не само то, него се је ради већега успеха обратило најпре занатлиским удружењима, као најпозванијим, да припомогну извођење ове корисне замисли; а затим је молило и све окружне сталне одборе, да и они у своме домашају колико могу заинтересују занатлије за смотру.

Не оскудеваше ни воље ни срестава, само стало беше још до тога, да и занатлије, у чију се баш корист ради, покажу у довољној мери предусретљивост и да потпомогну да смотра испадне како ваља и да се њоме користе.

Али на жалост одзив с њихове стране показа се врло слаб, ма да је било преко 3 месеца времена за припрему и пријаву и ма да је рок за пријаву у два маха продужаван. Ми немамо потребе ништа више да речемо о тој њиховој немарности, него да саопштимо само оно, што је о томе „Занатлиски Савез" рекао. А он у броју 76. од 14. ов. м. вели ово:

„Изложба пољопривредних алата, српског пољопривредног друштва која је била означена за ову год. у Јагодини одложена је. Знате ли занатлије зашто? Само за то што је слаб или готово никакав одзив за изложбене предмете. Руку на срце. „Ко у туђим очима види труп, нека се најпре постара да из свога извади брвно." Треба критиковати све оно што није добро, али треба водити и о томе рачуна да се ради онако како неће бити пребацивања по заслузи за своје сопствене радове. Не можемо на ино, а да се не изразимо да је одлагање ове изложбе наступило нашом кривицом. Наша немарљивост чини нам да је достигла свој врхунац. Мање ларме а више рада, биће корисније. Приступимо озбиљно корисним радовима па ћемо се уверити да наше опадање не иде само са оне стране одакле га ми гледамо. Но ћемо се уверити о истинитости изреке: „пропаст твоја од тебе израиљу." Ми рекосмо истину без обзира на то да ли ће она кога вређати, јер нам је намера да наше мане сами изнесемо и да гледамо да их одклонимо."

Једино дакле са немарности и слабога одзива наших занатлија и мајстора, Срп. пољопривредно друштво морало је одложити објављену смотру пољопривредних справа. Али није могло допустити, да се са немара других не оцени и ненагради рад оних вредних занатлија, који су се пријавили за учешће на смотру. С тога је све њихове пријављене справе прикупило у Београд и у присуству њиховом прегледало и наградило их.

Имена тих вредних занатлија и мајстора, чије су справе оцењене и награђене саопштавамо овде.

I За *плугове* за орање награђени су и то:

По 150 динара ови:

Максим Павловић из Шапца
Велимир Чавић из Жаркова
Никола Жежељ из Обреновца
Илија Бугарски из Железника.

По 100 динара:

Витомир Дујин из Београда
Обрен Гајић из Свилајнца.

По 80 динара:

Живко Радошевић из Аранђеловца
Живко Давидовић из Београда.

По 50 динара:

Милан Миладиновић из Београда
Милан Жујић из Аранђеловца.

II За *ветрењачу* — Милош Јоксимовић из Копљара са 100 динара.

III За *крушчар* Јован Делаведела из Ораовице са 50 динара.

IV. За *пчеларске справе:*

Коста Струс из Београда са 80 дин.
Ђорђе Матовић из Краљева 60 дин.
Јован Пуљевић из Београда 60 дин.
Лазар Антић из Крагујевца 60 дин.

Издато је свега на награде 1470 динара.

Осем тога неки су поред новчане награде и похвалницом награђени, а већина изложених справа и откупљене су за друштвени магацин и на то издато око 1000 динара.

Све добивене справе биле су изложене у друштвеној згради 14. и 15. ов. м. где су их, осем чланова срп. пољоприв. друштва и занатлија, имали прилике да виде и многи посетиоци; при свем том, што није много што претходно чињено, да буде што више посетилаца.

Оцењивачка комисија прегледала је и оценила извесне справе 14. у друштвеној згради, а плугове на раду 15. ов. м. у Топчидеру.

Како прегледу справа 14. у друштвеној згради, тако и раду с плуговима 15. ов. м. у Топчидеру, изволео је присуствовати и г. Раша Милошевић министар нар. привреде, са својим шефовима и секретарима мин. нар. привреде, интересујући се јако како о ваљаности израде справа тако и о њиховој употребној вредности.

Приликом ове смотре изложио је г. Милан Т. Јовановић казанџија из Новог Сада један велики казан за печење ракије, као свој сопствени изуметак, и на њему извршио пробу у печењу ракије, а у присуству г. Мин. нар. привреде, оцењивачке комисије и осталих посетилаца. Проба је испала добро и показало се, да се овим казаном може дневно да испече до 2000 кгр. па и преко тога; јер се од једном налаже по 200 кгр. а може за 24 сахата 10 до 12 пута да се налаже по толико.

Казан је удешен за лак пренос, ма да је велики и гломазан а вреди око 1200 динара.

Комисија је наградила г. Јовановића похвалницом.

Напред рекосмо, да је смотра пољоприв. справа одложена, те према томе не треба изложени овде преглед и оцену справа сматрати као какву изложбу или праву смотру. Ако се овим садањим радом и јачим заузимањем у будуће, разбије досадања немарност код наших занатлија појединце и код њиховух удружења у опште, — онда ће срп. пољоприв. друштво покушати и пак да изведе ову своју замисао у идућој години. А да ће ова смотра бити од користи и за наше пољопривреднике и за занатлије, у то су ваљда сад сви убеђени.

Нека би боља заузимљивост и јаче интересовање за овако корисне ствари по напредак наше привреде помогле, да се у што скоријем времену оствари смотра — изложба наших домаћих справа; на ће се тиме најбоље спрати заслужни прекор са свију оних, који су узрок те ова није изведена ове године.

ЧЕШЉУГА И ЊЕНО ГАЈЕЊЕ.

Чешљуга, чешљига (dipsacus fullonum L.) расте код нас дивља, као један досадан коров по јаким, нескошеним земљама, које су натапане или јаком росом или чешћим кишама. Али ова дивља нема никакве важности ни техничке употребе, јер су јој оне кукасте бодље и сувише крте и при мало јачем додиру ломе се.

ПОДЛИСТАК.

ЗЕМЉОРАДЊА, СТОЧАРСТВО, ПЧЕЛАРСТВО И ВОЋАРСТВО

код

СТАРИХ СЛОВЕНА.

написао

Миленко Вукићевић

Од неоцењене би вредности било за нас испитати какво је била привреда у прошлости Словена и Срба, а нарочито код Старих Словена, које околни народи, и поред тога што их јако мрзише и презираху, хвале као добре сточаре, земљораднике и кућевнике. Вредно би било испитати како је било сточарство и земљорадња. Код Ст. Словена још и за то, што би се тиме испитале или бар припомогло да се испитају и многе друге гране културног живота непосредно код Словена а посредно код Срба. Јер Срби као код доселише на Балканско полуострво, донеше собом у своју нову отаџбину и све оно знање и ону културу, коју стекоше живећи у заједници са осталим Словенима. Управо и културни живот Срба прових векова у њиховој новој отаџбини на Балканском полуострву остаје онакав исти, какав је био у заједници словенској.

Ми ћемо овде да изнесемо оно мало бележака, што смо их о тим стварима напабирчили било по каквим записима, или страним писцима, било по филолошком тумачењу појединих речи. Напред морамо рећи, да су извори за овај посао врло оскудни, тако да их готово на прсте можемо избројати. Али све оно што је у тим изворима поменуто, поменуто је као споредна ствар, као нешто случајно, што је објашњавало нешто друго.

I

Неће бити згорега да овде прво проговоримо неколико речи о Словенима са историског гледишта.

Словени су грана индоевропског стабла и живели су некада на парапамирском висоравну у заједници са осталим аријским или индоевропским народима. Какав је био њихов живот у тој аријенској заједници, нама је непознато али по тумачењу неких речи може се извести да су били сточари, т.ј. да су били народ који је његовао стоку, чупао стада, живео под шатором — номадски народ.

Друштво аријско у ово време према испитивању правних историка састојало се из мале појединих породица, које су живеле са свим самосталним животом, што је обичај код свију народа у овом периоду историског развитка.

Аријска реч *гоша*, која означава родитеља, у прво време по испитивању филолога означавала је *чувара крава*, а доцније је променила своје значење према развитку породичног и друштвеног живота, те тако од значења *чувара крава* добила је значење „заштитника", а од заштитника добила је значај „власти." Из овога се види да су се у то време родитељи највише старали

Чешљуга спада у трговачко биље, које није ни за какву прерађевину, но се само употребљује као сретство у фабрикама вунених тканина за правлење тако званог лица на њима. Кукасте њене бодље су врло гипке, пружне, и за наведену цељ чешљуга се не да ничим другим заменити па чак ни челичним ваљцима, јер су се зупци на овима као недовољно пружни показали и тканину кваре.

С тога је гајење чешљуге у свима земљама, где ових фабрика има, постало врло потребно и корисно. Ца пошто и ми у Србији имамо већ две овакве фабрике (у Лесковцу и Параћину), то је онда и код нас наступила потреба да је почнемо гајити, како би подмирили и ту потребу а тиме спречили одилазак новца на страну.

У цељи, да нашем привреднику прикажемо ову корисну биљку, ми ћемо му у што краћем слогу описати све што се на њено гајење односи.

Чешљуга је довогода биљка; цвета у Јуну и Јулу а сазрева у Аувгусту, ретко кад у Септембру. Најпре цветају оне шишарице (главе) које су на врху, а тек после оне са стране. Тим редом и сазру.

Цвет њен има нектара — медовине зато за пчеле и посађују. Семе једу све певачице, које код нас презимљују.

Гајење чешљуге.

1. *Земља.* Земљиште на коме чешљуга може успевати није све једно и исто, јер њено успевање зависи и од климе — влаге и топлоте. Подводна и плитка земљишта нису за чешљугу; а сва друга, само ако су довољно јака, ако нису сушна, или у овом случају ако је клима мало влажнија, добра су за њу. Но најбоља је земља уопште песковита глинуша, која има креча, лапора и која није испошћена. У опште може се казати, да најлепше шишарке (главе) даје она земља, која даје најбољу олајну репицу и пиварски јечам. Но како већ напоменусмо, и на мало песковитијим земљама добро напредује, само ако је клима влажнија или ако има јаких роса.

Чешљуга захтева топлу а уједно и влажну климу. Зато положаји који су изложени ветровима нису поспешни за њено гајење, али опет зато треба да су изложени сунцу. Према овоме, месни климатски односи одређују земљиште и положај.

Но као путовођа може послужити и дивља чешљуга, где ова расте, ту ће изредно напредовати и питома.

2. *Плодоред.* Чешљуга успева најбоље после оних усева који за собом остављају од корова чисту земљу и то довољно јаку, јер чешљуга не подноси ђубрење. Најбољи предусеви јесу детелине, ђубрени јечам, олајна репица и т. д. Дакле усеви који рано стасавају. Но ако не сејемо ове усеве, то да нам земља неби остала пола године безплодна, можемо рано с пролећа сејати оне усеве, који подносе ђубрење а опет рано стасавају. Такви су усеви разно пићно биље или смесе од жита, грашка, граорице или јечам, који се покосе и скрже рано.

3. *Ђубрење.* Чешљуга не подноси ђубрење — она добро успева само у старој снази — другој и трећој. Земљу не испошћава а и не обогаћује је.

4. *Обрада земље.* Земљиште за чешљугу мора бити дубоко узорано, јер њено вретено — главна жила иде у дубину често и до 1 метра. С тога треба земљу подривати што дубље. У Француској, где се чешљуга чак и за извоз гаји, често и риљају земљишта — но то се не да извршити због недовољне и скупе радне снаге — а о парном ашову или подривачу ни мислити није. Но који је, као што се уопште то ради, у мањем гаји, може с коришћу земљиште ашовом прекопати.

о одржању имања па су им на то и деца служила. Израз „ћерка“ у првобитном ариском језику означавала је „*музиљу краве.*“ Ове две речи наглашују каквим су животом живила ариска племена у својој заједници.

Из овога је јасно да су Аријевци још у својој заједници на парапамирским висоравнима већ били прешли сва три ступња дивљаштва, први ступањ варварства, а налазили се на другом ступњу варварства, јер су већ била образована стада питоме стоке, а можда се почело обрађивање неких културних биљака, али везимо можда!

Славени заједно са осталим Аријевцима такође су се налазили на другом ступњу варварства. Како је ово доба врло карактеристично за све Аријевце па тако и за Словене, а нарочито с тога, што су се Словени на овом ступњу живота већ морали прво навићи култивисању појединих жита и биљака потребних за израну и презиму своје стоке, па се тек онда селити у западне крајеве Азије и источне крајеве Јевропе, то, велим неће бити згорега да се мало више баци светлости на овај ступањ историског развитка. Не ће бити згорега и стога што је тада припитомљена већина најважнијих културних биљака као пшеница, раж, јечам, просо и т. д.

Средњи ступањ варварства на истоку отпочео је са припитомљавањем и гајењем стоке, која је давала људима у први мах меса и млека. Да је ово ваиста било онда, док су и јевропски и азиски Аријевци били у заједници, показује то што су имена животиња готово иста и код азиски и код јевропских Аријеваца.

Припитомљавање животиња у подесним пределима увело је пастирски живот. Код Аријеваца за то су биле згодне равнице и висоравни око река у Индији а на иранској висији обале река Оксуса и Јаксартеса, а код семитских народа плодне равнице у Месопотамији око река Еуфрата и Тигра. Ови предели за време дивљаштва и првог ступња варварства били су незгодни за живот, али кад се стока већ припитомила, кад су се образовала стада, онда ове равнице орошаване водом и паром ових река, богате пашом, постадоше станишта пастирских племена и пастирски живот у овим крајевима, достигао је до онога китњасто, веселог и идилског пастирског живота, како га описује у својим песмама свето писмо и индиска појезија у Рамајани и Махабарати. Кад се већ човек привикао пастирском животу и почео уживати оне благодети, које даје пастирски живот, а које никада није хтео уживати у ранијим периодама свога живота, разуме се да се није хтео вратити натраг у шуме да живи од лова, као што су му преци живели. А када су Аријевци од других народа били потиснути на север, и онда се нису одрекли пастирског живота, већ су почели обделавати по неке културне биљке, да би њима за време зиме могли изранити своја стада, која су им тада била једино благо.

У колико се данас може, кроз онај густи вео продрети и погледати у преисториску прошлост Аријеваца, чини се да је жито у први мах обделавано само за исхрану стоке, а човек се тада ранио месом и млеком — белим смоком, а тек доцније је и жито постало као важна храна човеку.

За време дивљаштва Аријевац се морао ослањати на случај, ако улови онда ће и јести, а ако не улови онда не ће ни

Чешће обрађивање земље и њено сувишно мрвлење и дроблење — чешљуга не подноси. Једно плитко и једно дубоко орање после жетве претходећих усева довољно је. Поред тога постате треба да су што веће — шире и са што мање разора — на овај начин земља више влаге задржава.

Дрљање треба да буде са гвозденим дрљачама. Ваљање (глатким или јежацима) ваљцима, треба према земљи и времену чинити. Јели земљиште песковито а време суво пре сетве не треба ваљати; ако пак расађујемо онда унапред треба ваљати глатким ваљком. Ако је земља и сувише џомбаста, онда у сваком случају треба ваљати и џомбе раситнити.

Друге предходеће радње за сетву, зависе од начина сејања.

5. *Сетва.* Она се врши на више начина.

А. Сетвом семена у пољу.

Б. Расађивањем расада чешљугиног.

Први начин изводи се:

а) сетвом на сачму

б) сетвом на врсте (сејалицом).

Други начин:

Расађивањем одраслих биљака, као што се то чини са купусом, паприком и т. д.

Начин под а сада се нигде не употребљава с тога, што је немогуће чешљугу неговати тако лако и јевтино, као на друге начине посејану. С тога о њему нећемо ни говорити.

Начин под б употребљује се онде и онда, кад после стрмнина хоћемо да сејемо чешљугу. По жетви треба одма њиву преорати, после неког времена по други пут али дубоко. По орању ћемо њиву предрљати и спремити за сејање — сејалицом. Но како ми немамо сејалица, а знам добро да нико неће одмах велике површине сејати чешљугом, то је и овај начин за наше прилике непрактичан. На ручне, мале врстачне сејалице, које човек вуче, не треба ни мислити и ако би за наше односе врло практичне биле. — *Понос* неда!

Дакле нам остаје једини други начин као најпрактичнији — расађивање.

Али и он се може двојако извршити.

1. Ако хоћемо да сејемо већу површину, онда ћемо изабрати у башти или пољу парче земљишта, које је заклоњено од сурових ветрова, које је доста јако и добро урађено. Кад спремимо земљу како треба, онда ћемо семе засејати, грабуљама затрпати, даском или ручним (баштенским) ваљком преваљати. Ово се чини ради лакшег клијања и ницања. На један ар оваке леје треба посејати до један килограм семена (семе од чешљуге је лако, али је тек $^3/_4$ кличиво), даје расада за 50—60 ари.

2. Французи (који најбољу чешљугу гаје и продају чак у Немачку и Аустро-Угарску) а нарочито у Авињону, да би им чешљуга још прве године донела шишарице (дакле да постане једногода биљка), производе расад у *топлим лејама*. Мислим да сваки зна шта је топла леја и како се она прави.

Овај начин и ми препоручујемо као најпрактичнији за наше односе.

Ако производимо по првом начину саднице, (расад) онда ће оне стићи за расад тек концем Јуна, дакле после жетве стрмина, али онда имамо двогоду биљку — т. ј. онда ће тек у другој години родити.

Подижемо ли расад у топлим лејама, онда је он за расађивање већ концем априла, и онда имамо једногоду биљку, која ће нам донети шишарице још у тој години.

Сађење — расађивање врши се врстачно, и то тако, да су врсте 50—60 см. раздалеко а у врстама 25—30 см.

Расађивање треба вршити изјутра и у вече. Но треба добро пазити, да се главна жила — вретено не

јести, и прилика је, да је на том ступњу и постало људождерство код људи.

Међу тим чим је почео неговати стоку, чим је образовао стада, то је блага млечна храна, која сипаше у жиле човечијега тела животворан сок, боговски нектар, и месо, које поред млека уливаше у човечије тело гвоздена зрица крви, која крепише и очвршћаваху тело, Аријевац се почео крепити и бујније развијати. То је и морало бити узрок, што се аријевска раса (исто тако и семитска) јако развила и распрострла.

На овом ступњу или управо при крају ове периоде развића морало је престати људождерство[1].

Припитомљавањем животиња и образовањем већих стада, јављала се и већа земљишта за попашу и то је канда био узрок те се прво издвојише Аријевци и Семити, а по том и сами Аријевци се поцепаше.

На тај начин и Словени су прошли кроз „велику канију народа“ и населили се у земље источне Јевропе.

Кад су се они издвојили од ариске заједнице, како су се преселили, револуционим путем или мирним, то се данас незна. Седиште Прасловена у Јевропи, где се населише по своме доласку из Азије данас се не зна тачно. Али у време памћења историског они су заузимали земље од ушћа реке Висле, поред Њемена и Дине до источног врха Балтичког мора, одатле на исток до Новгорода и Оке одатле поврх Дона Дњепру, а одатле преко Дњепра на Карпатима и Висли. Да ли су Словени ово место нашли пусто или не, незна се, али већина мишљења преовлађује да је било ненасељено.

Тако су стари Словени дошли у Јевропу и донели ону културу, коју су имали у Азији живећи у заједници са ариским народима. Одатле су се Словени доцније ширили према југу и западу. Доцније поделили у дијалекте, а кад их затиче историја, они се већ цепају на поједине народе.

Дошавши у ове нове крајеве Словени су морали прилагодити и стоку и биље, које се могло прилагодити. Изгледа да им је у овој новој отаџбини још и више било потребно обделавање биљака за то, што су ово били крајеви ладнији, са дужом и јачом зимом, па је с тога требало више хране припремити за зимницу.

У овој новој отаџбини они су у колико су се више множили, и у колико су им се приближавали околни народи морали напустити сточарски начин живота и обратити пажњу земљорадњи. И заиста историја их већ затиче као земљораднике а и сточаре, али већ давно и давно настањене.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

[1] О овим ступњима и периодама развића нека читалац, кога то више заинтересује, види ова дела: *Levis H. Morgan.* Die Urgesellschaft Untersuchungen über den Fortschrit der Menscherheit aus der Wildheid durch die Barbarai zur Zivilisation. *Friedrih Eengles*; Der Ursprung der Familie, des Privateigenthums und des Staats.

повиње. Могу се жиле — и главна и споредна мало и подкресати, како би се поједине садинце лакше утврдиле у земљи. На лаким песковитим земљиштима, која се лако одроњавају, треба она места залити, где ће расад доћи. Заливање расада је само онда на свом месту, ако наступи дуготрајна суша. Иначе је непотребно.

Пошто чешљуга захвата велики простор — површину (125—180 □ с. м.) то она дозвољава и гајење међуродице — пасуља, цвекле, сочива и т. д. Ови споредни усеви, обично испаљују сву радњу око гајења чешљуге зато их не треба пренебрегнути.

6. *Нега.* Чешљуга не успева у напуштеним коровљивим њивама. С тога је плевљење и прашење врло потребно. Што чешће плевљење и прашење даје више и бољих шипарица. У том се поглавито и састоји нега чешљуга.

Но поред овога, имају још две радње да се изврше, које родности и квалићи шипарица много доприносе, и које су неизбежне.

Прва је радња та, да се одма пошто главни изданак достигне 2—4 с. м. дужине, осече и то због тога, да би се споредни, са стране изданци (тићи, заперци) боље и више развили; јер ови у опште дају бољу и употребљивију шипарку. Друга је пак та, да се при плевљењу оно лишће, које се око струка обавило, и начинило као неки леван, мало одруби од струка; јер роса, киша, која се у том левку задржи, производи трулење сржи и тању (бастру), а те две болести хрђаво утичу на ваљаност самих шипарица.

Поред овога треба, све шипарке, које су врло велике, па ма оне биле и са споредних изданака, одсећи. Велике шипарке нису за употребу, но само оне средње — у дужини од $2^1/_2$ до 9 см.

7. *Жетва.* После цветања, које обично наступа у почетку Јула, треба шипарице са дршком од 20—30 см. одсећи и на сухо и промајно место, оставити да се изсуше и дозру. Но слој не сме бити дебљи од 15 до 20 см. Разуме се по себи да влага несме ни од куда допирати. Кад се изсуше шипарице, онда се сортирају и то оне ваљкасте од 3 до 9 см. дужине (мушке) обашка, а оне друге меке (женске) које су јајастог облика обашка у везе од 25—50 комада.

С једног хектара добија се просечно 250.000 шипарица. Једна хиљада продаје се 2—5 динара. Просечно $3^1/_2$ динара, што износи на један хектар 875 динара нечистог прихода.

Из овога се види да је гајење чешљуге врло корисно, и да не треба дозволити да и за њу издајемо на страну новац. Она скоро свуда код нас може успевати, а може се и у границама или малим парчетима земље, сејати. И ако је она непозната нашем привреднику, ми му је опет зато препоручујемо најтоплије. јер му један ар засађен чешљугом доноси 8—9 дин. нечистог прихода, а расход му неће ни при најскупљим падницама изнети више од половине.

После бербе шипарица, обично се стабљике осеку и сагоре или се баце на ђубре.

Рад. С. Бојић.

НАЈКРУПНИЈА И НАЈСИТНИЈА ПАПРИКА.

(СА ОПИТНОГ ПОЉА „РАТАРСКЕ ШКОЛЕ" У КРАЉЕВУ)

Паприку нам донеше око 1600. године из јужне Америке. На европско земљиште донешена је најпре у Шпанију, па се одатле распространила по целој Европи, јер је има, не само на југу, но и на северу. Док је овамо на југу гајимо у велико и зачињамо њеним плодовима наша јела, дотле је северније од нас гаје и по баштама и по кућама као украс, као неко цвеће, али не цвета ради, него плодова ради, који, било *црвени* или *жути*, или *црни*, или *бели*, или *шарени*, у оном зеленилу лишћа врло лепо изгледају.

Јужни народи у опште, једу паприку и у зеленом и у зрелом стању, а северни народи употребљују је као лек, за боље сваривање.

Путници причају, да ју и урођеници Чиле, Перу, Боливије итд. једу као и ми.

Паприка имамо данас у разним облицима и по

шене из разних крајева јужне Америке. Неке су донешене из Чиле, неке из Перу, неке из Боливије Екуадора, Бразилије итд., па и данас још, не прође ни која година, а ми добијемо по неку нову сорту. Ја познајем данас 37 сората, а од њих је најситнија из Перу, а најкрупнија из Бразилије. Ево обе престављам штованим читаоцима у њиховој правој крупноћи. Што су паприке ситније, тим су већином и љуће, па биле оне дугачке ил' округле, то је све једно. Љутину даје већи или мали процент етеричног, љутог уља, које се у плоду, а нарочито у оним белим ребарцима изнутра, налази. Та су ребарца увек најљућа, јер се у њима највише тога уља налази.

Слатке паприке, „бабуре", употребљујемо за пунење, а љуће за зачињање разних јела, и док нашем грлу ово зачињање годи, дотле га северни народи сматрају за отров. Они пију најљући шпирт у место ракије ал' паприку не могу да подносе.

На пољу је паприка једногодна биљка, јер за једну годину и порасти и узумре, а у кући, у саксији, држе се и дуже, нарочито кад се вешто подсецају; у том случају доњи крај отврдне као дрво, а из горњег непрестано нови огранци избијају, само треба сваког пролећа ону горњу земљу истресати, па је новом, плоднијом заменути.

О нези паприке овде говорити, било би излишно, јер тога домаћина ни домаћице нема, која не би знала паприку посејати, расад извести и расадити га, али поштованим читаопима неће бити познато: *да су паприке љуће, кад расад пре расађивања метнемо да једно 2—3 сата престоји у води, у којој је растопљено голубије, ил' кокошије ђубре*; па не само да су паприке љуће, него је и струк много напреднији.

МОЈ СУД О КРУПНОГЛАВИМ СОРТАМА КУПУСА.

Ми имамо данас много и разних сората купуса, па кад човек узме један повећи ценовник у руке, у ком се по 20 и више сорти купуса препоручује, и ту дотични семенар за сваку сорту има нешто у похвалу да каже, — онда човек, који не познаје те све сорте, а не зна ни марифетлуке трговинске у том погледу, дође чисто у забуну при избору, па ни сам не може да се реши: коју сорту да изабере, која ли ће за њега најбоља бити.

Некако се сваки граби за сорте с крупним главицама; па читајући оне хвале по ценовницима, врло често и наседне, поверивши се при избору „на част" трговачку, који хоће своју робу што скупље да прода. С тога, да би сачувао штоване читаоце од даљег наседања, хоћу овде да наведем неколицину најкрупнијих сората, које сам ја сам гајио, и то кроз више година и у разним приликама, а у једно и да кажем мој суд о њима.

Сорте купуса с *најкрупнијим* главицама, ове су:

Такоронт-ски. Ово је без сумње најкрупнији купус што га ја знам, јер крупнијих главица не видох до данас. Много сам читао о овом купусу још пре 30 година, дакле није то нека нова сорта, не старија, ал' до данас ненадмашима. Неки га хвале [illegible] да су му главице мекане. Одважим се и ја да га набавим и опробам. Онда још кошташе 100 зрна семена *два талира*. Од 50 зрна, никоше 38. Расад беше сађен у добро урађену и добро нађубрену земљу у растојању од 1 метра, а и воде сам имао довољно на расположењу. При нези овога купуса најглавније то, да се расад што *раније изведе и расади*. Најкрупнија ми је главица била $18^1/_2$ килограма, а најситнија 13 килограма. И при свему што је овако крупан, врло мек и укусан, само се врло тешко преко зиме одржава, јер због своје финоће лако трули, али је за киселење у виду рибанца — прекрасни.

Овом сљедује у крупноћи

Швајнфуртски. До 16 килограма може да порасти, само што није бео, него има црвен прелив по темену. Иначе треба и њега што раније изводити, јер му треба дуго времена да се до поменуте крупноће развије. Чвршћи је од предназеденог, а много се боље и сигурно држи преко зиме, само кад се добро утрапи.

Бамлерг-ски долази такођер у ово коло купуса. У њега је корен врло кратак, а и то треба имати у виду при избору купуса; јер купус, који има кратак корен испод главице, има га кратког и у самој главици, што означава племенитост. У њега су и главице напредно чврсте, па се с тога и дуго држи и лако не квари. И од њега треба расад што раније извести и расадити. Ко нема топлих леја, тај ће морати расад изводити у неком сандучету у соби на прозору, али где ће моћи да има довољно ваздуха, да расад до расађивања добро очврсне. — И од њега сам имао главица до 16 килограма.

Штрасбург-ски рађа такођер главице од 10—15 килограма, ако се и шњим буде поступало као што је напред наведено. Он у обиму изгледа крупнији од швајнфуртског, али му главице нису тако чврсте, па с тога сразмерно и лакше. Спољно лишће страховито развија, те га с тога и раздалеко (на 120 сантим.) расађивати морамо, иначе неће ништа бити од крупних главица. Ја сам од њега и из Француске (од Вилморена из Париза) и из Немачке (од Хаге и Шмита из Ерфурта) доносио, па се ово из Немачке у свима приликама где је сађен, показало боље. Биће да је томе узрок и погоднија немачка клима за извођење семена од зеља у опште.

И рајски спада овамо. Он савија врло крупне и лепе главице на дугачком корењу, и с тога их појачи ветар врло лако обара. Спољни су листови плавичасти, а унутарњи чисто бели, односно жути, само је главица мало помекана, нарочито ако се довољно не залива. И од њега се мора расад рано изводити, који треба подаље расадити и бар два пута окопати и нагрнути, да их ветрови не могу тако лако да оборе. На тај начин можемо и од њега добити 10—15 килограма тешких главица.

Улм-ски **центаш** такођер је укусна и крупна сорта, ма да није баш буквално заслужио име центаш, ал до 15 килограма може да порасти. У њега су главице јако пљоснате и чврсте, и нарочито је добар за „проколе." И сиров остављен, дуго се преко зиме одржи. Ово је сорта, коју по средњој Европи у опште, највише гаје.

Сад долазим на **брауншвајг**-ски купус, који је својим ваљаним својствима прегао, да победи све крупноглаве сорте купуса. Није тако крупан као предназедени што су, ал он не условљава ни напредно рано извођење расада, ни баш прејаку земљу, а опет зато могу поједине главице да порасту до 10 килограма; имао сам их и до 14 килограма, но су то биле врло ретке, али се зато могу ближе садити и онда се доходак с предназеденима изједначава. На послетку

Грчки центаш не могу ни до данас да разликујем од предназеденог, премда се њему нека особитија својства прописују, али ја мислим, да ће то бити „трговачка посла."

Правог семена од предназедених сората, тешко је добити у пуној чистоти, јер семенари га мешају, с тога се мора на-

бављати од произвођача самих, непосредно. Сваки то од штованих читалаца овог листа не може учинити сам; с тога ћу ја сваком, ко хтедне, набавити, јер кад сам те сорте препоручио, треба читаоци и да се увере да је тако, као што сам казао, а увериће се само онда, ако добију право семе, ако расад што рапије изведу и у добру га, ђубревиту земљу расаде и *добро* заливају.

ВИНОДЕЉЕ У СРБИЈИ.

Србија је по свом климатском и географском положају, по каквоћи земљишта и другим приликама, земаља врло погодна за винодеље.

Па и при свим таквим погодним условима, оно се не подиже онако, како заслужује и како би корисно било.

Не само да се с њиме примитивно рукује, но се и с производима винодељским разумно не располаже. При том зао гост филоксера опустошава оне крајеве, у којима је се показивао известан напредак, а држава опет пружа слаба и не довољна средства, да се филоксере обезбедимо подизањем и калемљењем америчке лозе како по опустошеним крајевима, тако и оним, где нема винограда.

Па ипак по попису од 1884 године било је 162.487 сопсвеника који су имали винограде на простору од 43.304 хект. и 82 ара; а по попису, који је засебно 1889 године вршен, овај простор винограда спада на 528 општина (онда груписаних).

Од ових винограда по приближном рачуну 1889 године добивено је вина 832.338 хектолитара, што преставља вредност 19,143.780 динара.

Годишње се просечно из земље извози вина 36.199·06 хектолитара, а увози 6.174·11. Дакле, више се извози но што се увози 30.024·96 хектолитара, што преставља вредност:

Извоза . . . . . 851.344 дин.
Увоза . . . . . 215.638 „

дакле чистог извоза преко увоза 535.702 динара.

Наша се вина извозе у Аустро-Угарску, Америку, Босну, Бугарску, Енглеску, Немачку, Румунију, Турску, Француску и Швајцарску. — Извозе се још и у друге земље (н. пр. у Русију), али под именом туђим.

Интересантно је то да државна статистика бележи: да у Ужичком округу не постоји винодеље и да нема ни једног винограда. При том, виногради постоје у пожешком срезу, у коме се је у неколико и вино почело производити, а постоје и у самој вароши Ужицу и околини.

То је јасна слика колико државне власти полажу на важност статистике, те се по томе и друге цифре могу ценити.

Лапчевић.

ТЕЛЕЊЕ КРАВА.

Телење, као сваки порођај, један је физиолошки акт, који при свом правилном току не захтева никакове помоћи; шта више, свака вештачка помоћ, учињена без икакове потребе, може пре шкодити нежели користити. Али, опрезност је свакад потребна, јер управ код крава дешава се врло често, да је телење услед разних промена у здравственом стању крава као и због неправилног положаја и неприродног развића телета отежано, дакле хитра помоћ нужна.

Ту лежи широко и благодетно поље за марвено-лекарску делатност. Али, на жалост, још много ће времена проћи, док наше сточарство буде имало оволико користи од ове важне струке као што је има сточарство у западним државама. Труо је темељ, на коме почива марвено-лекарска струка у нас и преустројство јој је потребно из основа.

Оволико узгред о овој струци, а сад да се вратимо нашем предмету.

Краве носе просечно 285 (240—330) дана. Обично се узима да краве мушку телад дуже носе него ли женску. Приближавајуће се телење можемо упознати код крава по разним знацима. Већ неко време пре телења спусте краве трбух, слабине и крстине им упадну, виме набрекне и први напони (преноси) често се понављају. Кад се пак приближи телењу последњи дан, онда набубри кравама и тајни уд и из њега почне да цури слуз. За тим појаве се први напони. Краве постану немирне, ричу, час се опет дижу и напрезају се као при тешком балегању и мокрењу. Кроз полне усмине покаже се један провидан мехур, напуњен са неком мутном течношћу, која је служила за исхрану телета у материној утроби. Овај мехур пресе, најзад, вода се излије, покваси пут излазећем телету и тиме олакшава телење. Скоро за тим покаже се и теле, при правилном положају са опруженим предњим ногама, на којима лежи испружена глава. После 2—3 минута крава се отели. Кратко време по телењу крава се дигне, — радосна услед срећно извршеног телења, при чем се и врвце прекине и теле са свим од краве одвоји. Краве се обично брзо теле, тако да телење не траје дуже од 5—10 минути.

При телењу не треба краву узнемиривати, нити дозволити да присуствују лица, која немају никакова посла при телењу. Крава хоће да има мир при том за њу свечаном чину и с тога се најчешће теле ноћу, кад влада потпуна тишина у штали. Немир у штали, па чак и јака светлост смета крави и одуговлачи телење, шта више, овакове сметње могу постати узрок и непријатним последицама.

Новорођеном телету треба уста и нос од слуза очистити и положити га пред краву на суву и чисту простирку, да га олиже. А да би крава своје теле боље олизала, ваља га посути трицама или брашном. Слабуњаву телад са полаганим дисањем треба попрскати ладном водом ради побуђења дисања. Чим је теле очишћено, отвори очи, подиже главу и покуша устати, али још нема довољно снаге, да би се могло на ногама одржати. С тога му треба помоћи и довести га под сисе, да прво млеко посиса. Краве саме се обично врло нежно понашају према новорођеном телету и покушају бодењем и мукањем да га заштите од непозваних лица и приближавајућих се животиња.

Кратко време по телењу наступе код крава опет напони, али мање јаки, не траје дуго и избаце постељицу или пометину. Тиме је акт телења свршен, само што још неколико дана траје неки слузави излив из једног уда, — чишћеље крава.

Сметње у правилном телењу.

Правилном телењу могу сметати: слабост, немоћ крава погрешна грађа карлице, болести материце и порођајних путева, погрешан положај или неправилно развиће телета и разне наказе.

1. *Слабост крава.* Слабост, која често нападне краве још пре телења може лако бити узрок телењу. Овакове краве немају довољно снаге, да истерају теле на поље. Напони су у њих врло слаби, трају само кратко време, престану најзад са свим и оставе теле у материци. Краве показују своју слабост особитим понашањем, наслоне главу на слабине, очи им постану замућене и упадну, уши и рогови ладни су, а било слабо.

У оваковом случају потребна је хитра помоћ, ако не желимо, да теле у материној утроби угине и да живот краве у опасност дође. Да би ослабела крава добила снаге и довољно јаке напоне, те да би се могла отелити, ваља јој дати једно парче леба поквашеног вином или ракијом или чорбе направљене од леба и вина или ракије, а ако ово не помаже, да јој се даде

чај од титрице, — камомиле (Matricaria chamomilla). Сем тога препоручују се и средства, која напоне произведу н. пр. прашак од уродице, од којег треба узети 40—50 грама, помешати га са куваним вином и овај напитак на један пут улити крави. Чим се онда крава почне напрезати, одмах јој треба помоћи око истеривања телета. У ту цељ треба нокте на прстима сасећи, руке опрати и очистити и са зејтином намазати, за тим увући их кроз крављи уд у материцу, уватити теле за предње ноге и за главу те на благи начин и са опрезношћу теле извући. Ако су порођајни путеви суви, онда их претходно треба намазати зејтином.

2. *Грчевито стезање отвора у материцу, надувеност његове слузокоже и разне израсли у њему.* Често могу бити напони правилни и доста јаки, али опет се краве не могу лако отелити. То бива онда, кад је отвор у материцу услед грчева затворен, слузокожа његова надувена, или кад се у њему разне израсли налазе. У таком случају треба покушати да се прстима овај отвор разшири и израсли одвоје. Грчеве можемо савладати убризгавањем изваре од титрице (камомиље), којем се може додати и нешто екстракта од бунике или вељебиља. Даље спречавају телење више или мање услед запаљења отечене слузокоже порођајних путева. Уливањем слузавих течности у материцу може се затегнутост и набубреност њина уклонити.

Код јуница врло су често порођајни путеви и полне усмине набрекле и отечене, што је такође једна сметња при телењу и заслужује нашу пажњу још пре телења, јер се умереним кретањем стеоних јуница без икакове употребе лековитих средстава сузбити може.

3. *Погрешан положај телета.* Тешком телењу може бити узрок и погрешан положај телета у утроби материној. Најчешће се дешава, да теле полази напред посавијеним предњим ногама или са на страну положеном главом, или глава му је натраг преко потиљника савијена или лежи на прсима међу предњим ногама. Ређе је случај, да је теле задњим трупом обрнуто према порођајном путу или да лежи на леђима. Главно је у тим случајевима, да се најпре тачно расмотри положај телета и онда да се добро очишћене и зејтином намазане руке завуку у крављи уд, и теле, које је већ одвише далеко продрло напред у порођајни пут, да се потисне натраг у материцу, где се има рукама у правилан положај довести. За тим се метне телету око главе и врата једна за то удешена замка, коју на крају има да вуче један помоћник, а помагач да својим у материцу завученим рукама правилан излаз телета потпомаже.

У свима овим случајевима може сваки помоћи, који је коле вешт у тим стварима. Али морамо напоменути, да при том послу треба имати стрпељивости и смотрености, јер само онда се можемо надати повољном успеху. Свако грубо поступање и насилно извлачење телета може не само живот његов, већ и живот краве у опасност довести.

Ако је пак теле противприродно и у целом свом обиму претерано развијено, или ако је каква наказа, тако да је телење немогуће, онда треба мање вредан живот телета жртвовати, раскомадати га у утроби материној и краву од свог терета ослободити. Ово вештачко раскомадање телета у материци (ембриотомија) јесте пак једна операција, коју је у стању само вешт и искусан марвени лекар са сигурношћу и без опасности по живот краве матере извршити.

Неповољни догађаји по телењу.

1. *Задржавање постељице или пометине.* Има случајева да постељица или пометина не одилази на време из материце што бива већим делом код оних крава, које су побациле, пре времена се отелиле или које се налазе у слабуњавом стању. Сем тога могу бити узрок задржавању постељице у материци назеби или појење крава по отелењу студеном водом, што проузрокује да се врат материце грчевито затвори и спречава, да постељица одилази. Неодлази ли постељица за 24 сахати, то је знак, да је за материцу више или мање јако везана. Премда ово задржавање постељице код крава није са толико опасним последицама скопчано, то треба ипак да се постарамо, да постељица што пре одилази. Јер у противном случају почне да трули, а из материце тече онда једна смрдљива, прљава течност, која лако у крв прелази, због чега се краве врло опасно разболе и обично угину.

Ако је постељица јако срашћена са материцом, онда је треба што пре одвојити, ради чега се има позвати марвени лекар, ако је могуће. Али не треба постељицу одвише јако вући, већ са чистом и зејтином намазаном руком потражити место, где је постељица за материцу прилепљена и постепено и са опрезношћу прстима је одвојити. Јако вучење за постељицу шкоди и може дати повода, да материца испадне т. ј. да се на поље изврне.

Да би се крава лакше очистила од постељице, треба јој дати ланеног зејтина, помешаног са водом. Или још боље, да се $^1/_2$ кила ланеног семена скува у 3—4 литара воде и ово дати крави да попије. При упорном задржавању постељице ваља јој дати један напитак од сварене сомине и уродице, дневно 2—3 пута, на што постељица обично за 24—36 сахати одилази. (Сомина — Summitates Sabinae — и уродица могу се у свакој апотеци добити).

Пошто је постељица извучена или давањем поменутих средстава избачена, треба материцу 1% раствором од креолина испрати и дезинфиковати. Креолин је у марвено-лекарском бабичлуку једно ненадокнадно а и јефтино средство које брзо и сигурно дејствује.

2. *Спадање материце.* После телења често се деси, да материца испадне и да изврнуто на поље виси у форми једне кесе, која је црвене или прљаве боје и на којој се налазе неки брадавичави чворови, тако звани котелидони.

Узрок спадању материце јесте јако напрезање крава при телењу, грубо и невешто поступање са кравом при тешком телењу, слабост, омлитавост крава, због чега се везе материце при телењу лако прекину. Обично је и постељица прилепљена за испаднуту материцу. Ову треба опрезно одвојити, материцу за тим опрати од сваке нечистоће, ладан, чистом водом и дезинфиковати је карболном водом. По том треба да ју подигну два помоћника чистом марамом или пешкиром, а једно треће лице да ју притиском преко своје руке посуврати и на њено место потисне.

Све ово треба учинити у тренутку, кад се крава не напреза, једна околност, која повраћање материце спречава и у којем случају наступи потреба, да се зове марвени лекар ради давања лекова што ублажавају грчеве.

Пошто је материца опет повраћена на њено место, треба направити подвезу, да не би попова испала, што се на следећи начин може извршити: Крава се опаше једним коланом. Са обе стране веже се за овај колан по један конопац, а крајеви њини за рогове и око врата, да не би колан натраг клизнуо. Даље се вежу за колан и то на леђима два конопца од прилике дебели као прст и довољно дугачки. Ови се онда повуку преко леђа и завежу се испод задњице. После се остави једна замка за мокрење и испод тајног уда завежу се још један пут, провуку се за тим између задњих ногу, притегну и завежу се напослетку на трбуху за колан. После тога треба крава да стоји са задњим трупом на узвишенијем месту и да се умерено храни. Подвеза има да се скине после 5—6 дана. Пошто се спадање материце после сваког телења радо понавља, то треба такове краве за време стеоности нарочито чувати и при телењу нањ пазити.

3. *Запаљење марамице.* Ова болест налази се код свију животиња, најчешће пак код крава по отелењу, а узрок су јој

или назеби или повреде материце код телења. Краве, које болују од запаљења материце, непрестано се врцају, машу са репом, окрећу главу често натраг, намештају се као да хоће да мокре и напрезају се, због чега може и материца да испадне. Леђа су им често накривљена. У лаким случајевима може запаљење чешћим убризгавањем са ладном водом или чајем од титрице попустити; у тежим случајевима пак у брзо се јачају поменути знаци, задњи труп постане надувен и врло осетљив, а из тајног уда цури једна смрдљива, прљава течност, која може постати смртоносна, пређе кроз рањаву слузокожу материце у крв.

Лечење састоји се у испирању материце са 1% раствором од стипсе.

4. *Катар материце.* Катар материце налази се такође често код крава после телења и карактерише се тиме, што из крављег уда непрестано цури неки бели или жућкасти гној. Краве дају при том мање и лошијег млека. Ако се за време не приступи лечењу овог катара, то може да постане хроничан, дуготрајан, а краве неупотребљиве за приплод.

У марвеној болници управе државне ергеле један се случај ове болести са успехом лечио испирањем материце 1% раствором од креолина. Стипса такође је једно добро средство против овог катара.

Видели смо дакле шта може снаћи краве при телењу и после телења. Разуман сточар, управљајући се по нашим упутствима увек ће наћи помоћи и сачуваће се од штете.

О. Репић.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊА ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. Ђ. Гавриловића

(НАСТАВАК)

За одређивање класе, у коју једна земља има да дође, треба поступити овако: њиву, или земљу, треба испитати по свима податцима или чиниоцима оцењивачким и добијене оцене бележити једну под другу, према томе ком квалитету одговара; тај ред бројева треба сабирати и збир поделити са 10 (бројем чиниоца оцењивачких). Урачунавањем добијеног десетног разломка, у количнику, према томе да л' се приближује разломку 0·5, или целом броју — у најближу нижу, или вишу класу, добићемо следеће класе:

1 = класа I; 1·5 = класа II, 2 = класа III;
2·5 = класа IV; 3 = класа V; (средња класа)
3·5 = класа VI; 4 = класа VII; 4·5 = класа VIII
5 = класа IX;

т. ј. добићемо свега 9 класа, који ће број маом бити довољан, јер на пр. у Пруској су, при оцењивању земље за финансиске потребе, узимали свега 8 класа.

Ако би се при испитивању и оцењивању поједини чиниоц и наопако и погрешно схватио и оценио, његов уплив на класификацију и сувише је незнатан а да би упливисао и на погрешно одређивање и пребацивање, ил' подбацивање — целе класе.

Примером ћемо једним објаснити ово срачуњавање, изналажење класе, према горњој шеми:

	квалитет
Лапорњача	1
Дубина орнице као код квалитета	5
Богаство на хумусу „ „	1
Количина камена „ „	3
Дубина здравице „ „	1
Каквоћа здравице „ „	1
Ступањ влажности „ „	1
Положај спрам хоризонта код квалитета	1
Родност код квалитета	3
Дивље биље код квалитета	1
Збир	18

18 : 10 = 1·8 округло = 2; значи да имамо класу III. Дакле овде су 3 момента оцењивачка, од већег значаја, дубина орнице, количина камена у њој и родност, упливисали толико да се вредност земље I квалитета смањила толико, да добијемо класу III.

Но кад поједини само моменат знатно опада испод општег квалитета земље, онда ће то опадање вредности бити незнатније и упливисаће само на то опадање за вредност једне класе.

На пр. имамо у свему земљу II квалитета, али је она само испод 20 см. дубока, дакле као квалитет 5, онда ћемо имати овакав рачун = 9 (чиниоца, за то што су остали II квал.) × 2 (општи квалитет тих 9 чиниоца) + 5 (квалитет чиниоца за дубину орнице) дакле:

$$\frac{9 \times 2 + 5}{10} = 2{\cdot}3$$ дакле имаћемо класу IV.

Метода Крафтова.

Метода бечког професора др-а Гвиде Крафта, којом жели да поправи синтетички систем, у томе је, што он поједине моменте оцењивачке не обележава једнаком вредношћу (од 10—1), већ према вероватном њином већем ил' мањем упливу, на плодност земље, са различитом скалом. Слично поступку усвојеном у овчарству при оцењивању руна и вуне.

Та скала, по Крафту, треба да је удешена да вреди за одређену климу и околину.

Збир бројева из појединих скала сваког оцењивачког момента, сравњен са бројем 100, даје процентуалну вредност испитиване земље.

Крафт је своју шему засновао за топлу, суву климу, са просечном годишњом температуром од 10·1° Цел. (Јануар — 1·7°; Јули + 28·1° Цел.) и годишњом висином водених талога од 440 м. м.

1. *Врста земље.* Иловачаста лапорњача = 25, блага иловача = 20, блага глинуша = 18, песковита иловача = 17, иловача пескуша = 16, песковита лапорњача = 15, хумусна земља = 14, глинаста лапорњача = 13, тешка иловача = 12, обична глинуша = 11, тешка глинуша = 10, невезана пескуша = 8, кречна лапорњача = 6, кречуља = 4, живи песак = 1 25

2. *Дубина орнице.* Дубља од 60 см. = 10, 50—50 см. = 8, 50—30 см. = 6, 30—15 см. = 4; плитка 15—10 см. = 2, испод 10 см. = 1 10

3. *Здравица.* Једнака с орницом иловачаста лапорњача = 15 . . . пропустљива, али од друкчије каквоће = 10 . непропустљива = 6 . . . зрнаст песак = 4; рушевина = 2, степовита = 1 15

4. *Садржина хумуса.* Хумусом богата = 5, хумусна = 4, промешана с хумусом = 3, хумусом оскудна = 2, ритска, тресетна = 1 5

5. *Нагиб* 1—3° = 5, 4—6° = 4, 7—9° = 3, 10—14° = 2, преко 14° = 1 5

6. *Снага потребна за одраду.* 60—70 арн на дан и на коњску запрегу = 5, 50—60 = 4, 40—50 = 3, 30—40 = 2, 20—30 = 1, 10—20 = 0 5

7. *Мок примања воде.* Свежа = 10, влажна = 8, сува = 6, мокра = 4, сушна = 1 10

8. *Положај.* Западни = 5, источни = 4, северни = 3, јужни = 1 5

9. *Главни усеви.* Пшеница, способна за црв. детелину = 10, јечам, способна за луцерку = 8, овас, није за детелину = 3, са свим није за детелину = 1 10

10. *Стање културе и ђубревитости.* Обична = 10 . . врло добра — 8 . . . . добра = 4 . . . рђава = 2 . . 10

Укупна вредност најплодније земље 100

Пошто за земљу = 100 одредимо чист принос и вредност (новчану), прорачуном жетве на основу уобичајеног начина газдовања и плодореда у дотичном пределу, онда се простом пропорцијом чист принос и вредност, за све остале земље, које се на горњи начин оцењују, — у једном броју изражава.

Критика Пфанштилове и Крафтове методе (синтетичке класификације).

Главна замерка, коју Крафт чини синтетичком систему и због које се нашао побуђен, да је коригира, у томе је „што су моменти, који различито упливишу на величину приноса и плодност, престављени и заступљени с подједнаким цифрама вредности. Због тога их је он, на основу „вероватних“ закључака преставио, произвољно са различитим цифрама њихове односне вредности, онако, како је то он од прилике — или од ока — оценио да је право и да је добро.

Но тиме је пао у другу крајност и беду — што ни до данас није науци пошло за руком, да утврди јасно и прецизно, а то ли још и цифром да престави, који момент има већег или мањег уплива на плодност земљину; дакле није могуће научно утврдити и опредалити поступицу тих уплива.

На пр. да каквоћи здравицу (са 15 јединица), као што Крафт узима, треба приписивати са 50% више значења, него ли дубини орнице (престављеној само са 10 јединица) — тешко да ће се моћи доказати, исто тако тешко ће имати смисла изједначити значај дубине орничне са стањем културе и ђубревитости.

Но још је најгоре са оним моментима, који престављају упливе климе и положаја, јер су и нагиб и положај (страна света) престављени само са 5 јединица и изједначени — са снагом потребном за обраду земље, са садржином хумуса и са ступњем влажности. Међу тим из опште педологије а и из свакидашњег искуства знамо, да и ако би се уопште могао и смео приписивати већи или мањи уплив и значај, једној ил' другој групи услова плодовитости земљине — да би се то пре могло учинити са упливима ил' чиниоцима плодности, који у зависности стоје од климе и од природног положаја, но са каквоћом земље и групом њених чиниоца.

Докле год се тачније не испита и не одреди место сваком појединoм чиниоцу — те и моменту оцењивачком — плодности земљине и научно не одреди значај сваког појединог момента за себе, као и свију момената у узајмици њиховој, све дотле бићемо принуђени, да се практичног искуства држимо и да простије претпоставимо комплицираниjем.

Очевидна корист и преимућство синтетичке класификације у томе је, што са бројем појединих оцењивачких момената расте поуздање у крајњи резултат методе; а за тим једино код синтетичке методе, испитује се и оцењује сваки поједини чиниоц плодности одвојено за себе.

Што код других система и метода мора оцењивач несвесно и неотице да чини, да пошто сваки поједини момент испита и оцени, према њему се и у својој првобитној оцени колеба, те је прекраја и свој суд мења и дотерује — то је код синтетичког система, остављено много сигурнијем и неумитнијем судији — цифри и рачуну. Једно је несумњиво и као сунце јасно, да је оцењивање, увођењем прецизних бројева, постало много тачније, него ли кад је остављено на милост и немилост, произвољном суду од ока и личном наођењу оцењивачевом.

Пфанштилова је метода и много простија и много сигурнија, а што је главно и она се као и синтетички систем сам, према местним приликама може дотеривати и измењивати. Она се више приближује и оном захтеву добре класификације, да поред простоте, буде општа — за све прилике примењљива и да се лако с њоме руковати може.

БЕЛЕШКЕ.

Против убода комараца, осица и других противних инсеката.

Препоручује се, да се на убодено место метне једна кап амонијака. Ако је убод проузроковала осица или стршаљ, онда то треба поновити више пута, а ако ли је убод од комарца, онда је довољно, да се место два пут овлажи. На тај начин свраб и оток брзо нестану.

Тако исто препоручује се и истуцана креда. — У том случају бол за час нестане.

И вода помешана са сирћетом је добра, али дејство амонијака и креде је много јаче и извесније.

— о.

Закон свакога разумног пчелара.

Одлични руски пчелар А. Т. Зубарев, у своме цењеном делу, „Пчеловодству“, наводи ово као закон свакога разумног пчелара:

По мишљењу искусних пчелара, при пчеларењу је неопходно, поред осталог, имати ово у виду: 1) поставити уљаник од најближе зграде не ближе од 10 метара, и увек је боље бирати такво место за постављање које је удаљеније; 2) растојање од уљаника до пута и до места куда стока пролази, нужно је да буде најмање 30 метара; 3) при појави трулења и метиља у пчелаику, сопственик тога пчелника дужан је доставити то до знања његовом суседном пчелару, и обавезан је без развлачења, брзо уништити или излечити своје заражене пчеле, уклонив кошнице и саће у тако место, где не би могле допирати друге пчеле да се заразе.

Ове две три речи извадисмо за наше пчеларе примера ради. А да ли они поштују овај потпуно на свом месту закон — њихова је ствар!

Д.

ГЛАСНИК.

Стални окр. одбор окр. подринског дао је Срп. пољопр. друштву 200 дин. у новцу као помоћ за награде онима, који донесу пољоприв. справе и алате на смотру. — Поред свега заузимања, да занатлије и мајстори из окр. подринског буду учасници на смотри, овај је одбор и новчано потпомагао друштво у овоме послу. Доказ колико цени важност овакве смотре пољоприв. справа; те му уз ту признателност и ми нарочито захваљујемо.

Осем тога овај је одбор раније попудио, а сада већ и дао друштву 3000 дин. на позајмицу без интереса, за производњу семена од луцерке, детелина и осталих пићних биљака, за потребу привредника из окр. подринског и целе земље. Тиме је ставио друштво у јачу могућност, да производњу семена узме у своје руке те да не издаје на набавку тога семена са стране по 15 до 20.000 дин. годишње. Хвала одбору на тој помоћи и пажњи према друштву.

* * *

Нови пројекти закона у пољоприв. струци. — Министарсто нар. привреде израдило је досада и поднело привредном Савету:

Пројек закона *о узајамном обезбеђењу стоке* и

Пројект закона *о узајамном обезбеђењу усева од града.*

Док и привредни савет претресе ове пројекте и усвоји, ми ћемо их у целости саопштити читаоцима „Тежака", а тада ћемо и наше мишљење о њима исказати.

* * *

Јавна благодарност. — Изложбеном одбору за пољопривредно-занатлиску изложбу среза пожешког, држату 3 и 4 Октобра ове год. у Пожези, изволели су подарити да се као награда разда иззагачима, и то: Г. Министар народне привреде 600 дин. отални окр. одбор 300 динара, срез пожешки 200 динара, српско пољопривредно друштво 100 динара, 250 похвалница и 100 књига.

Изложбени одбор изјављујући благодарност г. министру, среској скупштини, сталном окружном одбору и српском пољопривредном друштву, као осведоченим пријатељима наше привреде на учињеној помоћи, не може, а да у истом реду не заблагорари и г. Трифуну Павловићу учитељу из Пежеге на неуморном раду око распоређивања и декорисања изложбе.

Бр. 22.
7. Октобра 1893 год.
Пожега.

Председник
изложбеног одбора
Драгутин Н. Лапчевић

Секретар,
Мих. М. Чолић

* * *

Рад комисије о изналажењу мера за побољшање домаћих сојева и о унапређењу сточарства у опште. (Примљен у привредном савету[1]). — *Господину Министру Народне Привреде.* Према решењу Господина Министра Народне Привреде од 23. августа 1893. год. ЗБр. 2254 одредена комисија састала се и отпочела свој рад 17. ов. мес., поверени јој затадак извршила, и част јој је поднети Господину министру, следећи свој извештај:

Да би комисија одговорила на постављена јој питања и решила поверени јој главни задатак о унапређењу сточарства у нашој земљи, она је се, према суштини саме ствари, упустила најпре у начелну дебату о томе: *треба ли нашу домаћу стоку поправљати, у коме правцу и на који начин?*

Комисија је једногласно констатовала, да је стање нашег целокупног сточарства и у квантитативном и у квалитативном опадању тако, да овакво какво је, не може да задовољи потпуно све наше земаљске потребе и да буде извор благостања у земљи, у којој још једнако извозна вредност од стоке и њених производа износи више но половина целокупног извоза. Према овоме, да јекрајње време, да се приступи *и то што пре*, основној и темељној поправци стоке свију врста.

I. У току дебате утврђено је:

1. За *коњарство* — да у нашој земљи немамо никаквог сталног и ваљаног соја, који би могао одговарати потребама земље, како у војном тако и у привредном погледу.

Да према томе, треба и јаче утицати на поправку коња у земљи, а у два правца: за *јахање* и *теглење*, те да задовољимо и једну и другу потребу земаљску; — у последњем правцу, нарочито у погледу на већу способност за употребу наше артиљерије и за употребу пољопривредну у обради земље.

Пошто немамо у земљи никаквога материјала, којим би се могло дејствовати на поправку коња у сопственој крви, то је се цела комисија сагласила: *да и у будуће треба утицати на поправку коња путем укрштања са бољим страним расама коња.*

2. За *говедарство* — и ако имамо у нашој земљи местимице доброг приплодног материјала за поправку говеди у сопственој крви, и то: у колубарским говедима првенствено за млечност, поред добрих особина и у другим правцима; у Поморављу и Шумадији првенствено за гојазност, а овде онде и по осталим крајевима наше домовине, — да опет није то довољно да задовољи наше земаљске и остале захтеве у погледу на употребу наших говеди.

Даље, да се и говеда морају поправљати у главноме у два правца: у погледу на већу млечност и на рано телесно развиће са крупноћом. У правцу за теглење не треба никакве поправке, но само мотрити, да се добре особине у том правцу, које наша говеда већ имају, очувају и учврсте.

Комисија признала је, да би се поправка говеди код нас могла извршити и у сопственој крви: бољим избором приплодних грла, бољом храном, негом и свим остилим што уз то иде; али, да су потребе наше земље такве, да у том погледу не може се ни мало трпити одлагања, и поправка говеди у сопственој крви, и ако је сигурнији пут за постигнуће ове поправке, опет је спорији, заметнији, и са већим жртвама скопчан, јер би се морао у државним заводима предузети са највећом збиљом, умешношћу и енергијом, те да се дође до добрих сојева за млечност и за крупноћу. Међутим, да у страним бољим расама имамо већ готов, формиран и одабран материјал за ту поправку, која ће се много брже и много пре постићи.

Из свију ових главних разлога комисија је мишљења да и *поправку говеди треба, за сада, извршити путем укрштања са бољим страним расама, за млечност и разно телесно развиће са крупноћом изузимајући колубарски сој говеди;* само члан комисије г. Светозар Љ. Гавриловић, има своје одељено мњење:

Да код говеди треба како по свима правцима држања и запата, тако и у целој земљи, поправком ваљаних сојева говеди за крупноћу и за млечност у сопственој крви, тежити да се добију одлични сојеви са сталним особинама и да би ти сојеви потпуније и сигурније испунили све захтеве, који се на говедарство полажу. А то из ових разлога: *а.* Што су говеда бољих раса, са утврђеним особинама, у целом свету, на тај начин облагорођавана и да су нарочито све енглеске расе говеда постале на тај начин; *б.* Што су говеда страних раса одавна већ толико укрштањем измешана да нема међ њима никакве сличности, како са првобитним типом наших говеда, тако ни са нашим приликама, нарочито према знању наших земљорадника у погледу на хранење и негу стоке; и *в.* Што се боји, да, поправком говеда путем укрштања са страним расама, наша говеда не изгубе своје добре особине и не дегенеришу, а и да се тако не увуку међ наша издржива говеда, опасне заразне болести, којима је страна разнежена стока много јаче подлежна.

3. За *овчарство* — и ако имамо у тимочким и црноречким овцима добар материјал у погледу на вуну, а у Краљевкама и и овцама других изчесних предела за гојазност, — опет је потребно радити на поправци оваца у обадва правца: за производњу боље вуне и за већу гојазност.

Како су и досадањи покушаји, који су били паметније извођени у правцу поправке вуне код наших оваца, дали већ лепе успехе; како садања финоћа вуне од наших оваца нема моћи потпуно да одговори потребама у томе правцу; како су у многим страним земљама на истоветан начин дејствовали на поп-

[1] Раније смо саопштили на овом месту састав ове комисије; а сада доносимо и њен целокупан извештај, јер је питање које је комисија претресала, од врло велике важности, па треба да га прочита сваки привредник.

комисија је једногласно изјавила мишлење: *да и поправку оваца и за бољу вуну и за већу крупноћу, треба извршити путем укрштања са страним признатим расама.*

4. За *Свињарство* — да су шумадинске свиње у многоме боље од свиња у осталим крајевима наше земље, али да су и оне од некадањих својих одличних особина, због недовољне пажње у запату и врло јаких извоза, стукнуле у назад и да и *код њих треба предузети поправке са страним расама.*

II. На питање: *у чему су досадањи покушаји од стране државе, друштава и приватних грешили, те се до бољих резултата није могло доћи?* — комисија је, после свестраног расматрања, донела следећи закључак:

1. Што у раду око унапређења сточарства није се стално радило, према напред смишљеном и утврђеном плану и циљу запата — није дакле било никаквог систематског и интензивног рада према основним начелима сточарства и потребама наше земље; на пример није се истрајало у поправци стоке са једном истом страном расом; нису одбирана најбоља грла за приплод, но су обично најбоља продавана, а лошија у заводима задржавана за даљи запат, и т. п.

2. Што није увек рађено са довољно стручне спреме и са довољно срестава; заводи су добијали старешине често од са свим других струка, па онда руковођење поправке стоке у њима није могло бити ни у колико рацијонално.

3. Што се није никад истрајало у облагороћивању наше домаће стоке, нити се обнављала страна крв.

4. Што нису увек биране за поправку такве стране расе, које су имале типске сличности са нашом стоком, и што је се више полагало при избору стране расе, на њен „глас", него ли што се пазило да се из те расе изберу за приплод доиста најбоља грла.

5. Што се није наша стока поправљала према каквим одређеним правцима и према потреби, која је у тим правцима требало да се постигне. и

6. Што је извршена, набавком разних страних раса, у разна времена, једна мешавина, како добијених мелезана, тако и мешавина тих страних раса са нашим сојевима стоке.

И ово су најглавнији узроци досадањим неуспесима.

III. На питања: *Шта све смета извршењу поправака и како се показане сметње могу уклонити путем законодавства и министарских прописа?* — Комисија, после дуже дебате, усвојила је следеће закључке:

1. Да је недовољна стручна спрема у нашем народу; да имамо мален број људи са пољопривредном спремом; да би требало у Србији, као искључиво пољопривредној земљи, путем законодавства и прописа подејствовати: да се пољопривредна наука проведе кроз наставу основне школе са подесном организацијом, а у гимназији да буде заступљена у колико се појави, који се из физике и хемије уче у гимназији, могу примењивати на пољопривреду, и у колико јестаственица има са њом везе; да се поклони већа пажња продужним школама са пољопривредном наставом и практиком; да свака сеоска основна школа мора имати извесну просторију земљишта (2—4 хектара), на коме би чинила покушаје за очигледну наставу из ратарства и сродних грана; да се у учитељским школама и богословији предаје опширније пољека привреда и да свака од њих има своје опитно добро, а дотле, да се заведу повремени годишњи пољопривредни курсови за учитеље и наставнике, који би доцније ту добијена знања употребили како у настави тако и у практици; да се, по могућству и поступно, ради на отварању што већег броја ратарница и средњих пољопривредних школа, као и једног одсека на великој школи за више пољопривредно образовање.

2. Да се питомци за пољску привреду и ветеринарство шаљу у много већем броју но до сада, а за ветеринаре првенствено из школованих пољопривредника са образовањем средњих и виших стручних школа.

3. Да се путем јавних предавања и популарних књига из пољске привреде нарочито сточарства, шири потребна поука у народ; и да се стави у дужност марвеним лекарима да у својој околини држе повремено предавања из сточарства и да прибирају потребне податке за штудију наших целокупних сточарских прилика.

4. Да се при министарству народне привреде установи стална сточарско-ветеринарска комисија, са задатком, да размишља и изналази путеве и начине којима би се наше сточарство унапређивало, а ветеринарство да одговори своме позиву, и да о томе чини представке господину министру и спрема потребне законске пројекте, прописе, правила и т. п.

5. Да се путем законодавства нареди, да све општине у земљи морају држати према броју стоке приплодна мушка грла (сем пастува) за поправку стоке у њиној општини, — како бикове, тако, по могућству и према потреби, и овнове и нерастове. Да се чине олакшице у лакшој набавци ове приплодне стоке, а окрузи — окружне скупштине — да буду обавезни, да ту набавку врше из својих средстава.

6. Да се пропишу правила и упуства за држање и употребљавање ових мушких приплодних грла и за потребну контролу, да се она доиста држе онако како ће што боље моћи да послуже намењеном циљу.

7. Кад буде набављево довољно доброг мушког приплодног материјала по свима нашим крајевима, онда поступно приступити извршењу шкоплења свију за приплод неспособних мушких грла у земљи.

8. Да се, *и то што пре*, донесе закон о сточним манама.

9. Да се било забраном, било отежавањем при увозу, спречи несистематично и нагло распростирање приплодних грла страних раса, које нису, према закључцима ове комисије и пределу у који се увозе, употребљива за поправку земљских сојева. А да би се спречило уношење опасних заразних болести, такву стоку треба при увозу подвргавати нарочитом прегледу, према правилима, која би се за тај циљ прописала.

10. Да се приређују повремене изложбе, како окружне тако и среске, за све врсте стоке и њихове производе, а да се одлична грла и најбољи производи, по оцени стручне комисије, награђују.

11. Да би се припомогло јачем ширењу и увођењу оних приплодних грла, која су препоручена од ове комисије, даваће се напред поменуте награде само производима укрштања тих или првенствено тих препоручених раса.

12. Да свака општина буде дужна установити књижницу по струци пољопривредној, која се књижница може придружити књижници основне школе, ако школе у општини има.

13. Да се државним заводима, којима се повери запат све приплодне стоке или појединих врста, у циљу размножавања и покушаја са укрштањем и поправком стоке у нашој земљи, стави у дужност вођење тачног списка о пореклу и прибирање свију оних дата потребних за сазнање резултата овог укрштања и поправке, за све врсте стоке; да обрате пажњу на одбирање приплодних грла, хранење, негу и т. п. Да се шкартирање неспособних грла за приплод врши у заводима сваке године бар један пут и да их шкартира стручна комисија. Потребни прописи за то, да се пропишу, у колико их не би било.

14. Да ти заводи, по могућству и материјалним средствима, поступно приступе подизању угледних стаја за све врсте стоке; као и угледних ливада и пашњака.

15. Да се све особље у тим заводима буде стручно спремљено према своме позиву и задатку.

16. Да се народу раздаје семе од детелине и пшених биљака под навесним одлагницама, и тамо где се још пшано није приступило увођењу тих корисних биљака и бесплатно раздаје. Да се стави у дужност државним заводима, да се, по могућству, одају производи таког семена.

17. Да би се олакшало производљачима одгајивање добрих коња, а и да се не би вална материјал упропастио због тежег чувања и неупутног држања, да се поради на оснивању ремонтских завода, како војних тако и привредних, у којима би се млади коњи од две године па на више куповали од народа и даље неговали и обучавали, како треба, за потребу и једну и другу.

18. Да се за подизање женских приплодних грла под државне пастуве и бикове, према могућству и нашим приликама, пропишу правила и одреде норме за њихову несину и обим. И

19. Да се законска пропише, да се ни мушка, ни женска приплодна грла — ни државна, ни општинска, ни приватна — не смеју употребљавати за приплод, ако су болесна или имају наследних мана.

У побројању ових мера комисија је одговорила, у главноме, и на постављено јој питање.

IV. На питање: *какве методе хајења домаћих врста и сојева стоке треба препоручити и ако је потребно и уводење страних раса, то којих и у колико мушких, а у колико женских приплодних грла*, — комисија је, према пређашњем свом решењу, донела следећу одлуку:

1. Да се *за унапређење* коњарства треба и мора да стара и на даље држава и да треба урадити ово што иде:

а. Попустити постојећа ергелски материјал новим приплодним грлима и то:

а. За извршење поправке у потреба за јахање:

Једног енглеског пунокрвно пастува, који ће се одликовати правилним и лепим екстеријером а не само победама на тркама и пореклом;

Три кобиле пунокрвне енглеске, за заснивање пунокрвног стабла.

β. За извршење поправке у потреби за теглење:

Један пастув англо-норманске расе:

Три кобиле англо-норманске расе — за заснивање чистокрвног стабла, и

Два жребца двогодишњака за резерву и за допуне обавалање крви у овом стаблу.

По мишљењу комисије сва ова приплодна грла могу се најповољније и најсигурније изабрати и набавити у Француској. По прорачуну комисије ова ће набавка стати до 80.000 динара. Набавци ових грла треба одмах приступити због оскудице у добрим пастувима поменијерима.

б. Да би се повећао број пастува, који ће опасивати приватне кобиле, према доказаној великој оскудици и тражње државних пастува, у свима крајевима земље, комисија је мишљења, да би овом приликом требало извршити и набавку неколико добрих пастува за приплод из кредита, који је већ раније одобрен за набавку пастува, по могућству из народа.

2. *За унапређење* **говедарства**, комисија је, према материјалу што га наш народ има и који се може поделити у главноме у три рејона, а ти су:

а. Планинска говеда у округима: ужичком, већем делу рудничког, крушевачког, топличког, врањског, пиротског, тимочког, црноречког, крајинског и неком делу пожаревачког;

б. Долинска говеда у округима: подунавском, крагујевачком, моравском, подринском и обалској њеховој околини; и

в. Ваљевска говеда са сојевима колубарским (прелазе и у подунавски округ) и тамнавским; — решила:

А. За рејон планинских говеда да се набаве ради укрштања: **биковн алгајске, монтафунерске и гор. ингалске расе.**

Б. За рејон долинских говеда: **биковн маријахоферске и лаганталске расе**, које ће се употребити нарочито у Поморављу и Мачви за обнављање крви, пошто су говеда тамо много раније са добрим успехом већ поправљена са овим истим расама.

В. За рејон ваљевских говеда да се не набља и не препоручује никаква страна раса, него, да се набави потребан број мушких и женских приплодних грла, па да ће из њих, бољим одбирањем, храњењем и негом, у државним заводима образује стабло за поправку ових говеди.

Да би се потреба у биковима препоручених раса могла у земљи лакше да подмирује и да би она грла што боље била привикнута на наш климат, треба у нашим пољопривредним заводима гајити она говеда у чистој крви.

Што се тиче потребног броја грла именованих раса и наших сојева, комисија се није могла упуштати у оцену, пошто то зависи у првом реду од материјални х средстава, а у другоме од тога колико тих грла наши поједини државни заводи, према стајем, могу да приме. По комисија држи да би *расадник* овог набављеног приплодног материјала за рад даљег залата и покупаја на укрштању требало по државним заводима овако извршити:

а. Шкапартија сва приплодна грла осталих страних раса, које се ту гаје, а које нису од стране комисије препоручена у циљу поправке говеди.

б. Да се заводу љубичевском и добричевском површе приплодна грла маријахоферске и лаганталске расе, а топчидерском заводу маријахоферска.

в. Да се приплодна грла алгајске, монтафунарске и гор. ингалске расе, која се ново набаве, или из осталих завода буду као неспособне шкартирала, гаје ради размножавања и укрштања код управе ратарске школе у Краљеву и пољодељско-ковјарске школе у Букову.

г. Да се набављена приплодна грла ваљевских говеда гаје ради покупаја и залата у чистој крви при управи топчидерске економије.

За потребу округа у Србији — како оних, који су се већ обратили тако и оних, који ће се у будуће обраћали Господину Министру с тражњом, да им се набаве страна бикови — према рејону, који су гореозначени а које подробније, баше задатак стално сточарске ветеринарске комисије и у појединостима да изведе и проступдира, — комисија је мишљења, да такође треба набављати приплодна грла из оних раса, која одговарају дотичном рејону.

3. *За унапређење* **Овчарства** комисија је закључила, да од страних раса треба набављати:

а. За поправку вуне овце **рамбује без бора**, које су и до сада у том правцу, у државним заводима показала врло добре успехе; и то за све оне крајеве у земљи, у којима се овце већ одликују добром вуном. Рамбује ће поред вуне поправити код тих оваца и крупноћу и горњност.

б. За поправку свију осталих, нарочито вуне планинских оваца, којима је потребна већа горњност и раније телесно развиће, да се набаве овнова расе **суздаун** (Soushdonn); но ове да се претходно опробају у државним заводима у укрштању са нашим овцама бар за једну годину дана.

Што се распореда тиче, комисија је мишљења, да се у заводу добричевском гаје рамбује у чистој крви и чине покупаји укрштања с кривовирским и осталим тимочким овцама; а неки део да се гаји при пољодељско-ковјарској школи у Букову.

Суздаун пак да се гаје у љубичевском заводу у чистој крви и да се укрштају нарочито са лишким и моравским ов-

цама; за тим још при управи ратарске школе у Краљеву и ту да се укрштају са краљевкама.

Докле се не опробају сусдан у Љубичеву и Краљеву, ако би поједини округи тражили за поправку својих оваца бољу страну расу, дотле им се могу набавити овнови расе рамбује без бора, што су ове овце са сусдаун-ом дали и у другом свету врло добре производе укрштања.

Из државних завода треба остали марино шкартирати.

4. За *унапређење* **свињарства** да се за масу првенствено упочребе за укрштање **мађарске свиње „мангулице“** које воде порекло од српских шумадиских свиња, чиме би се извршило обнављање крви.

(свршиће се)

ДОПИСИ.

Женева (Швајцарска), 1. Октобра 1893 г.

Бербе су већ довршене у целом кантону. Произвођачи, ове године, могу се расподелити у два табора: у први долазе сви они који су бербом задовољни, а у други незадовољни. С једне стране, код оних које је мраз поштетно, радост је велика, док с друге стране, где су учињене читаве пустоши, о радости и не може бити говора. Док се први питају где и како ће моћи сместити цео овогодишњи усев, дотле други су осуђени да гледају пред собом сву бурад празну. А ако свему томе додамо још и то, да ће се овогодишње вино моћи такмичити по каквоћи са најбољим винима овога столећа, онда можемо врло лако појмити овакво душевно расположење код овдашњих винодељаца.

Још одавно се предвиђало да ће цене прошлогодишњем вину, услед овогодишњег производа, јако опасти. Ово предвиђење се и испунило. Овде се чак именују извесни сопственици, који нису хтели прошле године, за време бербе, продати њихов производ ни по 45 и 50 п. д. литар, па су ове године били приморани да га продаду по 25 п. д. па и јефтиније, само да би могли сместити овогодишње вино.

Други опет били су приморани да раздају бесплатно извесну количину лањског вина, само да би испразнили судове.

Куриозума ради споменућу још и то, да је један кафеција, у место да продаје вино јентиније или да га разда у умереној количини сиротињи, објавио на својим вратима, да вино продаје на сат, тј. да сваки може пити код њега лањског белог вина онолико колико може, плаћајући 75 п. д. за сат. Излишно је рећи, да је првих дана навала била велика, али како су сви овдашњи листови осудили овај поступак и дигли свој глас против оваквог јавног потпомагања пијанства, власт се најзад мораде умешати и спречити ту трговину.

Дакле, као што се види, и поред пролетњих мразева, берба је била обилна. Па не само да је то тако у овим крајевима, већ, по вестима, и у свима пределима, где се винова лоза у велико гаји као на пр. у Француској, Шпанији, Итальји, Алгиру и Тунису, Угарској и др. местима људи признају, да су бербе биле много сјајније но што се и очекивало.

*

Јаке последње кише, које су дошле баш у згодно време, дозволиће овдашњем сељаку да приступи јесењем засејавању. Ма да ће то бити и прилично доцније но што би требало, ти ће се радови моћи извршити под таквим условима, да ће се изгубљено време успешно надокнадити.

Дешавају се врло често разне незгоде само с тога, што се по некад многи пољопривредници налазе у немогућности да засеју своје земље баш у најзгодније време за то. Да се те незгоде отклоне, пала је мисао неким француским агрономима да уведу обделавање једног жита, пореклом из Аустрије, које се употребљава двојако и као јесење и као пролетње жито. То ће рећи: кад се оно засеје у Фебруару или Марту, онда оно мора бити производ једног усева који је био посејан прошле јесени, а произвешће семе, које се мора садити у Октобру. — Ова врста жита садржи, како се вели, много већу количину глутена од наших обичних, а подноси и најјаче хладноће.

Сви они који су га обделавали били су задовољни сјајним успесима.

*

Један енглески лист, који је створио себи тако рећи једну специјалност саопштавајући статистике о производњи жита у целом свету, даје следеће цифре за последњи шест година. Оне престављају у округлој суми целокупну производњу у милионима хектолитара:

Године	Европа.	Остале земље.	Укупно.
1888	493·6	305·6	799·2
1889	438·8	333·2	772·1
1890	495·2	307·6	802·8
1891	427·1	413·7	840·8
1892	503·8	350·2	854·
1893	484·2	332·1	826·3

Из овога се види, да је целокупна овогодишња-производња у целом свету била мања од прошлогодишње, када је усев био најбогатији од свију до сада познатих, у округлој суми за 30 милиона хектолитара.

*

Кад је реч о усеву неће бити згорега да овде изнесем, по једној званичној статистици, средње стање усева у овом кантону. Први стубац означава *количину* усева: 1 значи врло добар усев, 2 — добар, 3 — приличан, 4 — средњи, 5 — рђав; — други означава *каквоћу* а трећи *средњи принос* у килограмима од једног хектара:

Жито	$2^1/_{18}$	добра	1683
Овас	$3^5/_8$	прилична	1233
Кртола	3—	„	11066
Сено	$4^1/_{18}$	добра	1050
Отава	$4^1/_{18}$	„	500
Вештачка фураж	$4^1/_8$	„	1416
Слама	$2^5/_8$	прилична	2700
Вино	$3^1/_2$	„	2240

Као што се види, најслабију количину дало је обделавање сена, отаве и вештачке фуражи, па с тога и није чудновато, што је свуда радо примљена вест, коју су пре осам дана донеле овд. новине, да је извршно веће у Берну решило, у цељи да се помогне произвођачима, да држава чини позајмице у новцу за једну годину, почињући од 1. октобра, са интересом од $1^1/_2$%, општинама, корпорацијама или удружењима, чији би чланови били приморани да купују сено за зиму. Ова ће се позајмица чинити под условом, да тражилац поднесе доказ о куповини сена као и да посведочи, да је то сено за исхрану стоке.

Извршно веће такође је решило да суме које дугују пољопривредници за кукуруз, који им је држава овог лета набавила, плаћају интерес само од 1. Јануара идуће године, у место што би требало од 1. Септембра о. г., као што је то у прво време било решено. — Истом приликом оно је решило, да се именује једна комисија у коју би ушли преставници разних пољоделских предела, у цељи да се у нужди олакша пољопривредницима набавка сена, отаве и сламе.

Са овако предузетим мерама нема сумње, да ће се ударци, нанесени овогодишњим усевима у опште, моћи много лакше преболети.

А. Р. М.

Тамнич (срез и окр. крајински) 5 и 6 октобра 1893. г.

Поред земљорадње, житељи овог села живе и од заната, од којих је најразвијени ковачки — шлосерски — и коларски. Занатлије су већином самоуци и живе у задрузи тако, да једни од чланова куће (задруге) раде земљорадњу и негују стоку, а други је ковач или колар. Израда и оков кола ових сеоских занатлија, ни у колико не уступа изради занатлија по варошима, шта више, ови сеоски занатлије и незнају за подвалу у раду и материјалу, као они други, па с тога их свакоме препоручујем.

Земља им је како они веле, и у колико сам се сам лично уверио, — још доста плодна, јака и неисношћена, тј. плаћа сваки труд добро.

„Филоксера“ с једне, а „пламењача“ с друге стране, учиниле су, те од винограда ове године апсолутно никакве користи нису имали. Цела ова општина није нашла грожђа ни 1000—2000 кграма које је расподељено на поједине од 60—100 кграма.

Виногради како они веле, били су им главни извор богатства; а и јест тако, јер су они највећу пажњу поклањали подизању и неговању винове лозе. Америчку лозу, само је један овде засадио и калемио.

Због опадања и неродице у виновој лози, мештани овог села отпочели су брати род од „антовине“ од кога после врења дестилишу ракију. Ово су веле научили од некаквог попа из Брестовца. — Ја је истина писам пробао и пио, по уверавају ме да је врло добра. По мом мишљењу овака је ракија шкодљива, и требало би спречити ову производњу.

Кукуруза и осталих жита, нашли су за $^1/_2$ мање од прошле године.

Здравље је и код људи и код стоке повољно.

Мил. Ј. Петровић
економ

Краљево село, 10. Октобра 1893. г.

(Берба виноградска. Пламењача — Пероноспора).

Берба виноградска у овој околини почета је 27. пр. мес. И ако је у ово време других година било грожђе зрело, то опет ове године није ни приближно зрело, а камо ли по правилима научнога виноделa. Овоме је узрок једино „Пламењача“, која је и ове и прошле године винограде грозно сатрла, тако, да је виноделцу сузу на око натерала јер не само да ове две године од својих винограда нема никакве користи, већ шта више род не може ни кирију онога земљишта на коме је виноград, да исплати!

Ми смо прошли у месецу Септембру т. г. винограде ових општина: књажевачке, трговишке, старо-коритске, доњо-зуничке, берчиновачке, краљево-селске, јаковске, па смо нашли: да се становници вароши Књажевца са винодељем занимају у знатноме размеру тако да многи виноделци имају по 40—50 мотика винове лозе; да им је винодеље било један од снажних извора, из којега су своје разноврстне потребе намиривали; да им је земљиште по ову привредну грану врло подесно, како по своме хемијскоме саставу, тако исто по физичким особинама и положају самога земљишта; да је земљиште виноградско нагнуто највише југу, а мање истоку; да му је нагиб на југу благ, а на истоку обичан нагиб; да своје винограде вешто и са вољом обрађују; да су им виногради заступљени са оним врстом винове лозе, које по доброти дају највише вина а по количини највише; да су Књажевац и његови виногради са свију страна опкољени брдима, те тако, да, и ако су виногради окренути и на источној страни, то им опет источни ветрови не шкоде.

Но при свем том, и ако је ово место овако по све подесно за винодеље, и ако оно има све оне чинноце, који условљавају богату бербу; и ако су људи врло вредни и своје винограде врло вешто и марљиво раде, — опет ове године њихови виногради нису ни толико родили, да има довољно грожђа за јело. Па и оно у колако га има, и то је се неправилно развијало и неправилно зрело. Ово долази отуда, што књажевачке винограде бије Пламењача две године. Ова је Пламењача у толико гора и од филоксере, у колико се она брже шири. И ако је се у овој околини појавила тек прошле године, опет је она виноградима толике штете допринела, да они не само што нису ништа родили већ су шта више и лозу изгубили.

Све ово што смо рекли за винограде вароши Књажевца, то исто вреди и за винограде општина: трговишке, старо-коритске, а у општинама пак: доњо-зуничкој, берчиновачкој, краљево-селској, јаковској, родили су виногради прилично: 25—30—40% онога рода што су давали добрих година.

Но и ови виногради, који су по мало родили, опет род, нити је се развио нормално, нити је овај дозрео као што треба, тако, да на једноме истом чокоту има и зрелих и зелених гроздова на једноме истоме грозду има и зрелих и зелених зрна.

Мијаило Ристић, кмет општине Краљевог Села, причао нам је, да је он свој виноград од пламењаче лечио овако:

Узео је 2 килограма негашена креча и $2^1/_2$ килограма плава камена, па је ово метуо у 130 литара воде. Ово је добро у води измешао и измутио, оставио 2—3 сахата те је ова смеса стојала у каци. За тим је узео метлу од шуме растове, па је ову метлу замакао у каци у ову смесу, и са истом врло марљиво прскао сваки чокот. Са 2 килограма креча, $2^1/_2$ килограма плава камена и 130 литара воде, он је добро попрскао 2 мотике винограда. Овај је посао извршио у месецу Јулу. Резултат је врло повољан. Грожђи у овоме делу винограда, које је прскано са овом смесом, има по количини више, по доброти боље је, по зрелости боље је сазрело, по укусу слађе је, него ли у ономе делу винограда, које са овом смесом није прскано. Лист је у пола зелен још, а у пола сув, а то с тога, што је доцно са овом смесом прскан, те га је пламењача већ била заразила. У ономе делу винограда, који није прскан лист је са свим сув и опао.

Према овоме, дакле, излази то, да је ова смеса врло добра по наше винограде заражене Пероноспором, да она Пероноспору, са свим у корену уништава, и да је ова смеса по наше винограде један од најрадикалнијих лекова, а међутим јевтино кошта и лако је овај лек направити, те тако са њиме може се свако подједнако користити: и богаташ и сиромах, и школован и неписмени човек.

Овај је лек у свему сличан са леком, који је г. Милутин М. Савић, управник виноделске-воћарске школе у Букову код Неготине, у својој књижици: „Пероноспора Пламењача на виновој лози“, описао. Тамо је опширно и све казао о Пероноспори, о леку противу ње, и како се са овим леком поступа.

На крају имам рећи само, ако се тачно и смотрено буде радило по упутствима г. Савића, које је у горњој књизи изношено, онда смо више него сигурни, да ће се са овим леком са свим моћи стати на пут Пероноспори.

Но господин министар народне привреде, требало би сваке године у своје време да пошље школоване људе, било из свога министарства, било иначе школоване људе, те да они прођу по свима виноделским крајевима, да овај лек справљају и на лицу месту показују народу, како се исти приуготовљава и употребљује.

Народ би ово примио оберучке и био би г. министру особито благодаран.

Р. М. С. Пешић

Горње Зуниче, 13. октобра 1893 г.

Пошто се у овој околини од подужега времена бавимо, то смо, поред наше обичне дужности, бацили летимичан поглед и на овогодишњи бернћет као и на привредне односе. Па с тола, мислимо да ће ово бити од интереса по читаоне „Тежакове“, да им саопштимо.

И ако је ово планинско, а с тиме и сточарско место; ако је овдашњим становницима сточарство најглавнија привредна грана, од које они тако рећи дају и Богу Божије и Цару Царево, — опет је сточарство у овој широј и ужој околини сведено на минимум. Томе је узрок тај: што су шуме у корену сатрвене, што су утрине

отклоњење, тако, да се само река — го камен — види по странама и поља, на којима се само гунтери башкарити могу, плаше су но све неупотребљиве! И ако се овоме злу не стане на пут, ако се голети не почну пошумљавати и ова најстрожије у позоришном стању одржавати, онда ниђе далеко време када ће купити час: да, настуни пустош природе и расељење њених становника! Но, и дамо се, да држава, влада неће дозволити, да се до овог несрећног стања дође!

Из следећих статистичких података, види ће се, да је сточарство сведено на минимум. Тако у овој околини има једни домаћин 5—10—20—30—40 коза; 10—20—30—40 брава оваца; 1—2—3 свиње; но 2 пола или по 2 крашиће, које им служе као волови, но 1 коњ, али нема сваки домаћин!

Коњиске по брдским местима више домаћина имају по 10 до 20—30—40—50 старога система. Но и коњиске са године на годину опадају.

Кукуруз је у овој години родно добро. Пошто је земља слаба, то се за исти ђубри.

Пшеница је на оним њивама које су најбурене, родила добро. Са добрих њива једна спон даје 5—6 килограма чиста зрна.

Раж се мало сеје, и једна спон може дати када добро роди 4—6 килограма.

Јечам се такође ретко сеје, а једна спон даје 3 килограма.

Пасуљ је ове године родно врло добро, тако, да сиротан домаћин напао је по 500—600 килограма.

Кромпир родио је врло добро и њега производи сваки кућа

Паприку, прави лук, врви лук, бели лук производи сваки кућа у довољној количини.

Детелина се у овој околини нигде не сеје, нити се нак о овој врло корисној биљци зна у овој широј околини.

Савршенијих справа и машина у овој околини нигде нема, и ако би се у доцнији тимочкој с корисћу могао употребити плуг гвоздени. Тријери и ветрењаче такође би од користи биле.

Р. М. С. Нешић.

ПОЗИВ

Окуражени одличним исходом пољопривредне и занатлиске изложбе среза пожешког, држате 3 и 4. октобра 1893. године у Пожеги, и подстрекнути од пријатеља привреде наше на приређивање још једне изложбе на ширим основима, ми смо се, по договору с угледним људима из округа, решили: да у Пожеги приредимо у вези с тркама и витешким играма изложбу *за цео округ ужички*, која ће обухватити све гране производне и прерађевине.

Ова ће се изложба држати септембра месеца 1894 год. а дани ће се доцније одредити.

Да баш у Пожеги ову изложбу приредимо, руководи нас тај разлог: што ово дело покреће пољопривредна подружина пожешка, *једина у округу*; што има места за трке, и што је по терету и осталим околностима лакше у овом крају изложбу приредити.

Објављујући ово, ми у исто време јављамо: да се изложбени одбор конституисао из доле потписаних лица, и да је он свој рад предузео, те ће скорим изнети детаљан позив и дане изложбе

Овом приликом само молимо све становнике уж. округа, да се за изложбу спремају и сва обавештења од изложбеног одбора траже.

Пријатељи привредног напретка нашега округа умољавају се, да по општинама и срезовима прибирају изложбене предмете и шаљу нама.

Одбор ће доцније именовати своје поверенике по свима општинама овога округа.

Пожега, 8. октобра 1893 г.

Председник изложбеног одбора,
Драгутин М. Лапчевић

Секретар
Мих. М. Чолић

Потпредседници
Средоје У. Крчевинац
Сретен Лазаревић

Благајник
Никола Милошевић

Одборници:

Поп Мих. В. Шуњеварић, Милко Савић, Светислав П. Јеремић, Јевто М. Бошњаић, Добросав Тодоровић, Грујица Стефановић, Ђорђе Милошевић, Јеврем Бајић, Вићентије Чолаковић, Трифун П. Павловић, Михаило Јовичић, Јово Костадиновић, Радисав Илић, Милан П. Стојић, Младен Чолић, Радомир Миловановић, Стеван М. Мостарчић, Марко М. Ристивојевић.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПЧЕЛАРСТВО

Свет. Љ. Гавриловића

Због израде многих слика биће тек у Октобру готово.

Прево 20 табака и 100 слика. Нарочито за почетнике уређено. Цена 3 динара.

Скупљачи нек шаљу претплату, или јаве потребан им број, што пре

Цена малим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

САДРЖИНА: **Чланци**: Поводом смотре пољопривредних справа и алата. — Четљуга и њено гајење. — Најкрупнија и најзритнија наприка. — Мој суд о крупногранних сортама кукуруза. — Виноделье у србији. — Телеће крава. — Критика система за оцењивања земаља (наставак). — **Белешке.** — **Гласник.** — **Дописи.** — Поз в пожешке подружине. — **Подлистак.** — **Књижевни оглас.**

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ ПАЛИЋЕВЕ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСИ ДРУШТВЕНЕ ИОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1898. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН. ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВЕЗУ ДРУШТВ. ПОДРУЖНИЦА И ЗАДИЦ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 44 — У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 31. ОКТОБРА 1893. ГОДИНЕ — ГОДИНА XXIV.

ЈЕЧАМ ОЗИМАЦ

Јечам се данас гаји почев од најтоплијих жарких предела па све до 70° сев. ширине с том само разликом, што га прави Арављанин производи поради израде себе и свога чилог коња, а Европејац не само као људску и сточну храну већ и као материјал за фабрикацију пива. И с тога се не само у све већим количинама производи, већ му се и цена стално повећава.

Што смо узели на се да у ово време говоримо и „јечму озимцу", дало нам је повода питање које је потекло из Немачког Министарства за Земљорадњу: *„На који начин и којим срествима треба утицати да се увећа производња јечма."* — Значи дакле, да Немачка осећа неодољиву потребу за што јачом производњом јечма. Да је пак производња јечма у Аустро-Угарској увеличана и да се у великоме пространству гаји где год прилике дозвољавају, види се из ових података:

Аустро-Угарска произвела је у прошлој 1892 год. само пиварског (пролетњег) јечма 16,400.000 хектолит. и на ту количину, пивареке порезе добивено 32,100.000 фор. а. вред. а то је највећа количина коју је Аустро-Угарска до данас произвела.

На основу добивених резултата од прибраних података из целе земље које је Немачко Министарство за земљорадњу ових дана публиковало, тврди у своме извештају, да у целој јужној Немачкој, гаји се јечам са успехом и да скоро редовно јечам озимац даје много већи доходак од пролетњег. Да наведемо само овај један цитат из овог извештаја који гласи:

„Из прикупљаних података за последњих 8 година добивени су резултати, да јечам успева врло добро у свима провинцијама јужне Немачке, и да даје далеко већи принос од пролетњег, јер докле хектар пролетњег јечма даје и при изобилној жетви 30—50 хектолитара, дотле озимац при средњој жетви 65—70 hl. а у родним годинама и 80 hl. од хектара."

Код нас пак у Србији, има много већег и јачег јечмства, да би јечам озимац при поле паметнијем обрађивању земље давао много веће дохотке но у Немачкој, јер је клима много блажија, и топлота у Србији има умерено континентален карактер. Разлика између јануарске као најниже, и јулске као највиша месечне топлоте, износи само 20.55° С.

Има трагова, да су и код нас меродавни чиниоци, упозоравали привреднике и наређивали, да се што више засевају озиме стрмине.

Ево таквог расписа Министарства Финанције из 1873-ће године:

„Расписом Министарства Финанције од 27 Августа 1872 год. ЕБр. 1614, препоручено је окружним и среским Начелницима да озбиљно и живо настану код народа у своме подручју, да што више и што пре јесење усеве сеје и за пролетње ораги, обзнанивши га о важности јесењих усева и ораги за пролетње усеве о ходно „Поуки земљоделцима о јесењем и пролетњем орању и сејању", која је напечатана и свима општинама и селима 1872 год. разаслата.

Но једно, што је зима прошле јесени рано наступила, а пре тога и доста је суше време било, па је лако могуће да је због тога много земљодељац без јесењих усева остао; а друго што је време дошло када треба одмах пролетње усеве сејати — то сам се напао побуђен препоручити свима окружним и среским начелницима да народу у подручју своме озбиљно препоруче и живо настану, да одмах и како се где време укаже, одмах пролетње усеве сејати. При овоме треба народу објаснити од какве је велике користи, кад се пролетња усева благовремено и онда посеју, када довољно паде у земљи има, и када се није бојати да ће земља закорети, па усеви опозните или пропасти, или и непосејани остати.

У исто време, како је прошле године храна уродичава била, које најпаше од хрђавог и нечистог семена долази, треба обратити пажњу и на добро чишћење семена, јер само од чистог и доброг семена, може се чистом и добром плоду надати!!

Исход добре жетве јечма озимица, зависи поглавито од лепе јесени, те да се јечам на време засеје и добро убокори. — Пошто пак у Србији скоро редовно с јесени преовлађују северо — источни суви ветрови и тада наступа код нас низ лепих, чистих, ведрих, умерено топлих и свежих дана, који јесени дају особиту драж и чине је најлепшим и најпријатнијим добом године, — то је Србија врло подесна за гајење озимих стрмина а нарочито — јечма озимца.

Из статистичких података земаља умерено-топлије зоне, у коју по своме географском положају долази и Србија, види се, да на 10 година, 8 дају врло добру жетву озимих усева а лошију пролетних; само две године дале су приближно подједнаку жетву пролетњих са озимим усевима.

Ако је веровати тачности података о попису земљишта у Краљевини Србији 1885 године, сваке године

јечам озимац, може у току лета добити још један усев[1]; што се са њиме врло згодно засевају као узрод граорка и црвена детелина; што се сва она земљишта под виноградима које је уништила филоксера, најбоље могу искористити засевањем јечма озимца; што је то усев који први доспе на пијацу, и прву пару сељак за њ' добије, и тада је у већој могућности, да осталу летину на време и како ваља, среди; и,

Напослетку, јечам се озимац засева и гаји због зеленог ђубрења и то на овај начин:

Семе од детелине као узрод са јечмом засева се обично у времену када треба усеве дрљати (друга половина месеца Марта или почетком Априла). Пре дрљања, избраздају се коњским грабљама (којима се купи сено) мале браздице (а том приликом узгред се усев и оплеви) а за тим засеје семе од детелине на сачму тако, да на сваки ектар дође по 8 – 10 кграма детелинског семена. По том се поради затрпавања семена подрља усев лаком дрљачом. У колико је у то време сувља земља, у толико боље, јер семе не ниче све дотле, докле прва киша не падне, а после ове, никне одмах и то равномерно.

Концем Јуна, а познијих година најдаље до половине Јула, озимац јечам пожање се, и одмах се између његових стрњика примети, да вири још добро неубокорена детелина. Но чим се усев дигне, детелина, усљед довољне топлоте, нарочито ако преко лета чешће пада киша, бујно напредује тако, да око половине Августа већ приспе за храну стоке, а то је доба године, када је највећа оскудица у паши.

На случај пак, да у то време има паше на природним пашњацима, онда детелина остаје на њиви као *зелено ђубре*.

[1]) У нашим пределима најбоље је на заораној стрњици јечма озимца посејати: елду, граорку или кукуруз као пићу за храну стоке.

Колико оваковом културом збирамо у овим усевима азотних материја, не може се тачно определити, али свакако, врло велику количину. — Практичар Лирке (Lierke) узима, да при доброј жетви црвене детелине, пада од прилике, 167 кгр. азотних материја од ектара.

Из свега онога, што је до сада о јечму озимцу поменуто, његова култура у главноме своди се на ова правила:

1., Захтева добру земљу но не подводну.

2., Не треба га сејати на њивама са којих је прошлог лета пожњевена пшеница или овас, па и ако су њиве пре тих усева биле нађубрене.

3., Кад се њива добро и чисто пооре, онда тако узорана треба да остане три недеље, после је ваља дрљачом очистити од корова или преорати, прећи још једаред дрљачом, засејати, за тим повлачити тако да се семе 4. с. м. покрије земљом.

4., Озими јечам најбоље је сејати од 1. Септембра до 1. Октобра, јер у томе добу засејан јечам, боље издржи зиму, јаче жиле добије и добро се убокори. Но кад је лепа јесен може се сејати и до Петковице — 14. Октобра. — На ектар земље, треба утрошити сенена 140—170 кграма.

5. Јечам не може дуго и сувишну влагу да подноси. За њ' је најбоља влага у месецу Марту, јер тада добија јаке жиле. Према овоме пазити па не засејавати јечам у подводним и мочарним њивама.

6. Јечам треба косити или жети, чим му доњи делови стабла (сламке) пожуте, иначе ако презри, не само да ће опадати зрна, већ и слама није добра за храну стоке.

М.

љорадничкн. У предањима словенским има много прича, које говоре како се измиче она варварска периода завојевачка да уступи места развитку већег ступња — земљорадњи. У предањима словенских народа врло важну улогу играју тајанствени орачи, као нпр. код чеха Премисл[1]), чији бикови одлазе у планину, за тим руски Микула Сељаниновић чију соху не могу ни сами јунаци да извуку[2])

Немци који тако јако мрзише и презираху Словене, да су их псима називали[3]) обратили су се Словенима да их поуче у земљорадњи. Тако концем VII а почетком VIII, Бонифације Вилфрид германски апостол, који је називао Словене најмрскијим и најгорим народом, дозвао је словенске колонисте и населио их у околини Фулди, Вирцбурга, Бамберга, Бајрута, где су исекли и искрчили непроходну шуму и обрнули је у дивна плодоносна поља[4]). Ово насеље одржало се још до XV века. Реч плуг (pflug) по мишљењу Грима, Немци су позајмили од Словена[5]).

[1]) За овога *Премислава* или *Пшемисла* народно предање вели да га је сама кнегиња Љубуша изабрала себи за мужа а он је дотле био земљорадник, јер посланици, које Љубуша посла по њега нађоше га где иде за плугом и оре земљу. На позив Љубушин овај дође и прими њену руку и са руком и престо, али понесе и своје опанке те их остави да његове потомке опомиње на њихово порекло.

[2]) К. Бестужевъ Рюминъ, Русс. Исторія I. стр. 55.

[3]) Adamus. 30.

[4]) К. Бестужевъ Рюминъ, L 56.

[5]) Ibi.

Да је заиста главно занимање Словенима била земљорадња, дознајемо и отуду што у доцнијим руским летописима налазимо да поједина племена плаћају данак од рала, тако нпр. Вјатићи су плаћали данак од рала; Древљани живећи „зверским начином“ а летопис вели за њих „да ору и раде њиве своје и земљу своју“[1]). Исто тако и византиски писци пошто Словени дођоше у додир с Византијом, помињу *Словене* као народ земљоделски. Тако нпр. Маврикије помиње да се код Словена налазе разне врсте жита као просо, пшеница раж и т. д. Исто тако Словени у време свога познанства са Готима давно су већ умели да месе хлеб и изгледа да су ту реч позајмили Готима (hlaib). Немачки путници из најпитомијих крајева јужне Германије који су у средњем веку путовали кроз словенске земље, дивили су се видећи како су словенска поља и њиве уређене и пуне свакојаких усева.

Да су Словени неговали и стоку о томе не треба ни сумњати, јер поред митолошких предања — жртвовању рогате марве својим боговима, они су орали са воловима и неговали овце, козе и другу домаћу стоку. Они су се овом врстом привреде бавили у много већем размеру па разуме се и много вештије него Германци[1]).

Поред земљорадње и сточарства, Словени су се још у најстарије доба занимали и *пчеларством* па и *вокарством*. Истина ми немамо бог зна каквих извешћа и бележака о томе код старих писаца. Али за то имамо све речи у старом словенском

[1]) Ibi а и у П. С. Р. Л., 25.

[2]) B. Krek, Einleitung in die slav. Literaturgeschite. 2. Aufl. стр 112.

О ПОЉСКИМ МИШЕВИМА И ЊИХОВОМ УТАМАЊИВАЊУ.

Неимајући до сада довољно сигурних средстава, да би могли стати на пут пустоловству разних пољских штеточина, морадоше земљорадници ладнокрвно да гледе штете, које им причињаваше на њивама шкодљиве животиње. У новије доба пак, прионуше људи, да овом пустоловству стану на пут, да подесним и сигурним средствима ову жгадију, у колико је то према разним приликама могуће, утамане.

Филоксера, велики скакавци, буба на кромпиру, опустошише читаве пределе, а рчци и мишеви упропастише више од половине већ сазрелог усева. Све су то појаве, које нас озбиљно опомињу да се својски заузмемо за средства, којима ћемо бити у стању, да овим штеточинама укратимо то задовољство, које нас може да упропасти. У томе је већ учињен велики напредак, нарочито против пољских мишева, о чему смо се баш и наканули да сада говоримо.

Слика 1.

Ево наша *прва* слика сасвим природно показује, како су пољски мишеви још у зору навалили на једно житиште да га пониште. Они више упропасте, но што им је за храну нужно, јер саломљено класје завлаче у своје рупе, као што то показује наша *друга* слика. У тим се рупама то класје сасуши, те га мишеви следећег јутра другим, свежим замене.

Слика 2.

Скоро по целом свету има пољских мишева, и они се страховито размножавају. Женка се коти по три, до пет пута преко године, а сваки пут окоти до 8 младих, и тако износи потомство једног једног пара мишева, најмање 32 комада преко године. Млади брзо порашћују и даље се оплођавају и на тај се начин ужасно размножавају. Чувени природњак Брем вели, да од посредног и непосредног потомства могу за годину дана да се размноже, под угодним приликама, до 20.000 комада. Ово је довољно, да пољопривредник може израчунати, какву му голему штету може један пар мишева, са својим потомством, да учини. Причају, да је у Европи у неко доба толико мишева било, „да су им се људи с пута уклањати морали.“

Ми знамо за кућевне, шумске и пољске мишеве, од којих су најштетнији пољски. Против њих су употробљавана разна средства: постављање разноврсних мишоловака, расипање отрованог пшеничног зрна по њиви, растуривање отровних пилула итд., али све то није у тој мери помогло, да се мишеви у довољној мери утамане.

Фабрика *А. Васмута и ком. у Отенсен*-у код Хамбурга[1] покушала је 1888. године, да зготови неко средство и да употреби начин, да се што поузданије до жељене цели дође, да се мишеви у што већем броју утамане. То се средство састоји у *ољуштеном, у стрихнину скуваном и ошећереном овсу.* Познато је, да мишеви од свију усева, најрадије једу овас, па је то и побудило речену фабрику, да баш овас за своју цељ узме, како ће мишеве што боље да намами. Од речене године, кад је то средство најпре на кућевним мишевима опробано, чинише опите у већим обимима и на њивама, за утамањивање пољских мишева. Сви су опити, и у свакој прилици, врло добро испали. О изврсности овога средства, брзо се уверише сви пољопривредници, који га на својим, с мишевима пуним њивама, опробаше.

У највећем обиму чињен је опит на имању једног немачког велепоседника, где се посведочило, да се у кратком времену и са незнатним средствима, могу сви мишеви на једном имању да утамане.

На једном хектару износе трошкови, узевши и надница у рачун, 1·35 до 2 динара, и на тај начин је 300 пута већа корист од издатих трошкова.

језику које показују колико је пољска привреда са сточарством, пчеларством и воћарством била развијена код старих Словена. За то после ових оскудних бележака историских да пређемо на филолошко тумачење и испитивање, које ће за овај мах нама најбоље показати како и у колико беше развијена пољска привреда код старих Словена. Тим пре потребно да се овде више задржимо и с тога што је код нас постао обичај да се вавек обрачамо за старине западу и Риму, а остављамо на страну исток, Старе Словене, који ст у то време имали сразмерно врло високу културу. Да ово не говоримо напамет да изнесемо факта те нека сама факта то најбоље потврде.

Да је заиста земљорадња код старих Словена док су били као један народ била доста рационална, показују нам најјасније имена оруђа потребни за обраду земље и имена жита, која су Стари Словени обрађивали. Тако, код старих Словена налазимо реч *плугъ* (плуг), за тим поједине саставне делове плуга као: **лемешъ** (раоник лемеш), **грѧдель** (гредељ), **плазь.** Све су ово именице, које показују имена оруђа потребних при обради земље. После ових именица да наведемо глаголе и именице који ће нама преставити још и радње при обделавању земље, а исто тако и насликати нама оне фазе земљорадње и вештину обраде како се постепено усавршавала. Тако имамо: *орати, сејати* или *сѣти, жѧти* или *жьнѧ, жѧтва* или *жѧтьва, косорь* (одакле нам косир) *срьпъ, цепъ* (справа за млаћење жита) *ѣумьно, житьница* и т. д.

(наставиће се)

[1] A. Wasmuth et Comp. in Ottensen — Hamburg.

Док су у неким крајевима Немачке, где се последње две године силество пољских мишева указаше, велепоседници листом приопули, да Васмутовим овсем мишеве утамањују, дотле се мањи поседници нису могли у тој мери помоћи, јер им после утамањених мишева на појединим њивама, придолазаше други са околних њива њихових комшија, који, немарни и лењи, нехтеше приступити заједничком утамањивању, док их на то није приморала власт, и онда беше цељ постигнута.

И прошлога лета беху се појавили силни мишеви и у Ческој, који су врло лако могли и до нас допрети, да се није тамошњим сопственицима и закупцима пољских имаовина земаљском наредбом заповедало, да сви заједнички пораде на утамањивању мишева помоћу Васмутовог овса.

Ја сам ово средство, с врло добрим успехом опробао на кућевним мишевима, јер нисам имао прилике да опробам на њиви.

У хатару једне немачке области, било је прошлог лета толико мишева, да су нека поља, која беху с ражи и пшеницом засејана, сасвим била тако опустошена, да их је било жалост погледати; горе, него да их је град до земље сатро. Осим што су се мишеви најели, уносили су још и до $^1/_3$ килограма класја у сваку рупу. Њиве су скроз и у накрст биле разривене од мишева, као што пресек једне њиве слика 3. показује. Ови ровови још су по усеве у толико штетнији, што мишеви у путу свом оглођу жиле, усљед чега се усев осушити мора.

Слика 3.

Слика 4. показује један део разгранатог мишијег рова, са главном, повећом рупом у средини, у коју, као руком, за зимницу увлаче класје.

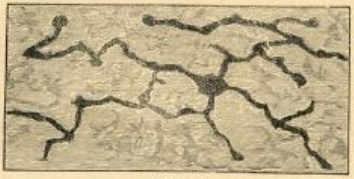

Слика 4.

Од стране немачке државе одређена је била одма стручна комисија, да по упутству Васмутовим трује мишеве с напред наведеним овсем.

Сваком је надничару био барјачићима одређен известан простор, на ком је имао да изврши тровање, као што слика 5. показује, и на тај начин је за неколико сати посао свршен са врло добрим успехом.

Слика 6. показује справицу, којом се овас у мишије рупе сипа. У горњи левак саспе се овас; испод левка је „орос“, којим се овас по потреби и упутству кроз подужу цев у рупе сипа.

После 14 дана изишла је иста комисија на тровано поље, да се увери о резултату извршеног посла и нашла је: и по рупама и по површини силество мртвих мишева, и у раскопаним гњездама нађоше све младе мишеве полипсале, а од живих мишева не беше ни трага.

У исто време констатовала је комисија и то, да овај отров није шкодљив ни за које друге корисне животиње, осим за мишеве и пацове, и тако се ни ловци немају бојати на њихове јаребице ни препелице, ни природњици за остале корисне птице.

Слика 5.

Кад упоредимо трошкове око утамањивања тих великих штеточина, са добивеном отуда користи, наћићемо свога рачуна, који ће нас подпуно задовољити, који ће нас бројевима уверити, да треба сви слошки да порадимо на утамањивању тако шкодљивих животиња.

Слика 6.

Ми се надамо, да ће и наши пољопривредници даном приликом увидити потребу, да на овај начин своје штеточине утамањују, јер док сами себи не помогну, неће им помоћи ни Бог!

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊА ЗЕМАЉА.

написао

Свет. Ђ. Гавриловића

(наставак)

Основице за оцењивање незиратне земље.

До сада смо говорили о оцењивању зиратних земаља — земаља под плугом и редовном обрадом. То су њиве, виногради, воћњаци, баште или градине.

О начину оцењивања проговорићемо нешто опширније, у другом примењеном ил практичном делу овога предмета.

На реду је да расмотримо методе за оцењивање незиратних земаља: — Сенокоша (ливада), пасишта (пашњака и утрина), шума и свију осталих земаља, које нам не служе за добијање плодова, усева, пити за пољопривредничке послове и користи, већ то су код њих споредне, а главну корист, дају у сасвим друкчијим приходима и приносима — служе са свим другом циљу.

Ми ћемо само изнети, у кратко основице за оцењивање тих земаља — пошто смо овако опширно претресли све системе и методе оцењивања зиратних земаља — у колико се оне разликују од оцењивања зиратне земље.

Цео поступак у оцењивању незиратних земаља далеко је простији и лакши, јер и ту улазе у оцену исти чиниоци, који и при оцењивању зиратних земаља, али је то све лакше и простије удесити и применити, пошто се при оцењивању незиратних земаља, више мотри на оцењивање величине приноса но на оцењивање саме земље, у погледу њене плодности.

Дакле за незиратне земље, примењујемо најпростије и најлакше, чисто економске класификације.

Овде смо дакле задовољни, да постигнемо у оцени приближно, релативно одређивање употребне вредности земљишне, пошто незиратне земље, спрам зиратних земаља у општ., пољопривреднику мање користи доносе.

За тим овде још и више пређи, но код зиратних земаља, једно од основних правила класификације земље: *оцењује се не она вредност, коју би могли замислити, да би нам та земља држивањем употребом и културом била у стању давати, већ вредност земље у садашњој њеној употреби.* На ову последњу вредност утиче више природа и удобичајена начин газдовања у дотичној покрајини, но вештина и спрема сопственика самог.

1. Оцењивање сенокоша.

Сенокоше, — природне и вештачке ливаде — оцењујемо или по куповним ценама, или по укупном, или чистом приносу. По куповним ценама, оцењује се онако исто као и њиве. Код ливада је и мање класа потребно, с' тога што се сенокоше наоде маом на местима, за која од природе саме већ одређењем, те су и цене маом једначије — нема онако великих разлика између најнижих и највиших цена.

По укупном приносу.

За ливаде је у толико простија класификација и лакше одређивање величине приноса, што код сенокоша немамо посла само са једном врстом производа, — јер ливаде рађају само сено. Но осем приноса у сену, треба се обзирати још и на доброту сена, и на то колико се пута преко године ливада косити може, поред тога где што још — у приватном оцењивању — и на споредне приходе (паша, дрво, воће и т. д.). По просечним приносима на трави или сену, могу се ливаде поделити, у опште према искуству подпривредном, у 8. класа. Четир нова товара траве, одговарају једном товару сена.

1. класа. Добре ливаде на које се вода може пуштати, које се могу три пут косити[1]). На доброј и дубокој иловачи на хектар . . . . . 84 товара сена.

2. класа. Добре двокосне ливаде долинске, које се могу наводњавати, на лаким и дубоким иловачама дају на хектар 66 нових товара сена.

3. класа. Средње двокосне долинске ливаде, на слабијој земљи с' непропустљивом здравицом, дају на хект. 54. тов. сена.

4. класа. Добре једнокосе ливаде у равни из' на брегу и на дубокој иловачи, дају на хектар . . . . . 42. товара сена

5. класа. Средње једнокосе ливаде у равни на лакој земљи с пропустљивом здравицом, дају на хектар . . 30. товара сена

6. класа. Слабе једнокосе ливаде на свакој земљи са песковитом из' шљунковатом здравицом дају на хект. 24. тов. сена.

7. класа. Ливаде киселом травом на хумусним земљама са влажном из' мочарном здравицом дају на хектар 54. тов. сена.

8. класа. Ритске ливаде (шевар, рогоз) сита и т. д.) на хумусним ливадама по све мочарним дају на хектар 84 тов. сена.

Ових 8. класа треба сад, према удаљености од центара, да се срачунају на чист принос из' на куповну цену, те да се добије мерило за оцену, по начелима већ прописаним за њиве.

[1]) Код нас нема трокосених ливада, поред свега климатског и природног богатства и „благостања“!

По чистом приносу.

Да би се колико толико тачна поступница сенокоша по чистом приносу могла засновати, мора се водити обзира о квалитети и доброти сена. То чини, да је разлика већа, те и број класа у тој поступници мора бити већа.

	чинитељ за прорачун чистог приноса
1. класа. Добре трокосне долинске ливаде, које се могу наводњавати на дубокој иловачи из' лапоровачи са разноврсном вегетацијом, са доста легуминоза .	10
2. класа. Добре двокосне долинске ливаде за наводњавање, на дубокој и лакој иловачи, већином траве слатке	8
3. класа Трокосне долинске ливаде за наводњавање, на дубокој иловачи, већином слатке и добре траве . .	7·5
4. класа. Средње двокосне долинске ливаде на слабијој земљи са непропустљивом здравицом, али обично разољеђеним биљем	7
5 класа. Добре једнокосе ливаде у равни и на брегу, на дубокој иловачи, већином из слатких трава .	6
6. класа. Добре двокосе долинске ливаде за наводњавање на лакој иловачи, маом из слатких трава . . .	5·5
7. класа. Средње двокосне долинске ливаде на слабијој земљи са непропустљивом здравицом из слатких и киселих трава	4·5
8. класа. Средње једнокосе ливаде у равни на лакој земљи с непропустљивом здравицом, слатке траве . .	4
9. класа. Добре једнокосе ливаде у равни и на брегу на дубокој иловачи, већином слатке траве . . .	3·5
10. класа. Средње једнокосе ливаде у равни и на лакој земљи с непропустљивом здрављом, маом слатке траве	2
11. класа. Ливаде на хумусној земљи с' влажном из' мочарном здравицом и бујним порастом траве . .	1
12. класа Ритске ливаде на хумусној земљи са мочари и поглавито обрасле са рогозом, трском шеваром	1
13. класа. Слабо једнокосе ливаде у равни, на свакој земљи са песковитом и шљунковитом здравицом и слатком травом	¼

Пошто се ливадске класе поређају према овој скали, онда је довољно измаћи чист принос за једну класу — обично прву — те да се сразмерно изведе рачун и за остале класе. У погледу на одстојање ливаде од центара, узима се, да треба одвојити од чистог прихода са сваких 100 метара одстојања $^1/_{100}$ део од прве класе, тако, да добра ливада са 15 километра даљине, нема никакве вредности, а права ливада, разуме се, већ на далеко краћем одстојању.

Из тако разумљивих узорака, који леже у природи саме ствари, маом су сте класификације ливада, предлагане од разних писаца, међу собом више из' мање сличне. Ми ћемо се ограничити само на Хонеову методу, пошто је у њој и чист принос спрам укупног, за сваку поједину класу изведен начисто у вредности ражи.

(наставиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Да ли треба при јесењем пресађивању воћака окрезати круну — или не?

Код нас још непрестано влада тај хрђав обичај, да људи, кад с јесени пресађују воћке, сасвим скрешу и жиле и круну. То је истина, било некад утврђено правило: да се тако посту-

пало; али су напреднији и умнији воћари, у новије доба, то правило сасвим напустили и изјавили, да је то било „варварство и глупост.“

Кад се узме у обзир, да воћки треба и по више година, док озлеђене делове опет опорави и док их накнади, онда је безсмислено кресање и жила и круне, заиста варварство и глупост. И само нас искуство учи, да је безразложно кресање круне, заиста штетно за воћку. Баш напротив, кад се воћке саде, без да им се жиле и круна крешу — изузимајући оне делеве, који су при вађењу оштећени, сломијени или угњечени — онда много боље напредују, и у том случају многе врсте јабука, крушака и шљива роде већ треће и четврте године.

О сејању коштица од кајсија.

Коштице од кајсија сејемо, да од њих добијемо добре и здраве подлоге за каламљење племенитијих сорти кајсија. А и некаламљене младице, ако их 2—3 пута у младости пресадимо, рађају раније, истина нешто ситније плодове од оних, од којих су узете коштице, али зато рађају много обиљније, а сама воћка дуже траје.

Ако коштице већ нисмо посејали, него смо их оставили за пролеће, да их онда посејемо, то их ваља за пролећње сејање да их и приуготовимо. Приуготовљене боље и сигурније ничу. Никад их не треба оставити да на суво презиме. Треба их сложити у једну повећу саксију, или у неко сандуче. На дно суда треба насути 3 сантиметра влажног песка, па по њему поређати коштице, да једна другу не додирују; ове коштице треба покрити опет са 3 сантиметра влажним песком, па на овај опет поређати коштице, и тако чинити даље, док се суд ненапуни, па га онда оставити негде у подрум, или трап до пролећа, док се узмогну посејати.

Коштице од кајсија најбоље је сејати у редове, а у размаку од 30 сантиметара, а браздице да не буду дубље од 5 сантиметара. Пре сејања треба полако истрести коштице из суда на чисту земљу, па онда их, које су већ пустиле клицу, одма у браздице полагати и ситном, ђубревитом земљом покрити. Преко засејаних браздица треба метнути грање, да се одржи ладовина и да их птице не оштете. Кад већ младице никну, онда треба гране уклонити, да младице без икакве сметње даље цорашћују.

Једино средство против вашију код стоке.

То је средство *семе од першуна*. — Ово семе треба или скувати, па овим уварком вашљиво живинче опрати, или стући семе у прах и на сваких 10 грама тога прашка узети 20 грама свињске масти и тиме вашљива места намазати.

Кравама.

Које *задржавају млеко*, треба дати, да за време муже лижу со, па ће и последњу кап млека пустити, која се у вимену нађе.

ГЛАСНИК.

Рад комисије о изналажењу мера за побољшање домаћих сојева и о унапређењу сточарства у опште. (Примљен у привредном савету). — *Господину Министру Народне Привреде.*

(СВРШЕТАК)

За постигнуће веће гојазности и ранијег телесног развића а за Поморавље, и иначе где се то буде захтевало, да се употребљују и препоручују енглеске свиње расе *Бершајерске* (црне свиње), које су издржљивије, нашим приликама прилагодније и на пештанској пијаци боље плаћају него ли јоркшајрске свиње, (беле енгл. свиње). Ове јоркшајрске свиње да се из завода шкартирају и да се никако више не препоручују.

За поправку мачванских и околних свиња да се набаве **буђеновачке свиње** и да се оне држе и *гаје у топчидерском заводу*. А односно распореда осталих свиња, где да се гаје, комисија је мишљења да баркшајрске свиње треба гајити у Добричеву и то у чистој крви, а мацарске опет у чистој крви у Љубичеву, а по могућству и код пољопривредних школа.

5. Набавку све ове стоке, а по најпре говеди, требало би што пре извршити према потреби појединих завода и порукама појединих окружних одбора. Говеда препоручених страних раса треба набавити на самоме извору, у њиној постојбини, а никако, као што је до сада практиковано, са спахиских имања у осталим покрајинама Аустро-Угарске.

V. На четврто и пето питање одговорено је у претходним тачкама.

VI. Комисија је у току дебате, према датом јој овлашћењу господина министра народне привреде, измењала мисли, и о другим неким начинима, којима би се могло још јаче утицати и непосредно и посредно на унапређење сточарства у земљи и донела је следеће закључке:

1. Да у интересу сточарства и јачег стручног утицања при решавању свију питања, која се односе нарочито на унапређење пољске привреде, и да би целокупан рад на том унапређењу ишао складније и интензивније, — треба изменити законске одредбе о *привредном савету* тако, да се број чланова повећа, а за тим, да по положају улазе као чланови у привредни Савет: Председник срп. пољопривредног друштва, председник Сталног одбора свих кола Јахача „Кнез Михаило“, председник сталне сточарско-ветеринарске комисије и Управници појединих државних завода; и то чланови са стране да буду ванредни и да се позивају по потреби, а остали да буду редовни.

2. Да би срп. пољопривредно друштво и стални одбор земаљског већа свих кола јахача „Кнез Михаило“ могли сталније и интензивније дејствовати са своје стране на унапређење пољске привреде и сточарства, требало би законски усвојити неопходну потребну меру, да се њихови стални радници осигурају у свом положају и у својој екзистенцији на следећи начин:

Да г. Министар народне привреде поред данашње помоћи и указивања пажње „Српском Пољопривредном Друштву“ и Сталноме Одбору Земаљског Већа свих кола Јахача „Кнез Михаило“ учини предлог Народној Скупштини, да се секретарима тих друштава, године проведене у служби друштвеној, сматрају као године указне службе.

3. Комисија налази за потребно да скрене пажњу господина министра, да при свима мерама и радовима дејствује заједнички и договорно са господином Министром војеним, нарочито на унапређењу коњарства.

4. Из разлога тога, што наш народ нема по готову никаквог способног женског приплодног материјала за подвођење под државне пастуве тежега соја за теглење — било би врло корисно и врло потребно набављати државним средствима такав материјал са стране, па га приликом изложаба и утакмица раздавати путем лицитације појединим одгајивачима а под извесним условима.

5. Да се при увозу ослободе од плаћања царине сва добра приплодна грла, нарочито женска, а за коње још само она, која нису беле или зелене боје.

6. Да би требало подејствовати, да поједини окрузи даду држави средстава за набавку већег броја пастува, који би се држали, хранили и неговали у државној ергели, а поред досадањег броја пастува употребљавали за опасивање приватних кобила у дотичноме округу, те да се што пре и што боље задовољи већа потреба у добрим пастувима.

8. Да се приватни пастуви и бикови сваке године прегледају, који су за приплод способни и ваљани и заведу награде за њих према броју опасаних кобила и подведених крава

9. Да се уведу и издају награде за угледне и прописне стаје, које подижу појединци за све врсте стоке, а према угледним плановима, за чију израду да се састара да изради по стручњачким захтевима, а за наше прилике, министар. народне привреде.

10. Да се државна имања, у колико се не би могла и хтела употребити за друге привредне циљеве, употребе за потребу сточарских завода, пошто су садањи пашњаци са којима се располаже, доста неподесни за одгајивање извесених сојева стоке, нарочито коња, и за тај циљ узму под управу министарства народне привреде; а то су: Сувати у Златибору, ливаде у Мајдан-Пеку и Кучајни; ливаде код Паланке, Рогот, а и друга имања, која би по претходној оцени комисије, била згодна за овај циљ.

11. За боље напредовање државне ергеле, — сточарских завода — неопходно је потребно, да им се свима силама и срествима иде на руку, да што пре подигну и преправе потребне стаје за приплодна грла; мањеже за обуку и кретања пастува, нарочито зими; да се изберу у сваком погледу подеснија места за пастувска сместишта; да се на пастувским станицама подигну прописне и боље стаје за одаслате пастуве. За подмирење последње потребе могли би корисно да припомогну окрузи и срезови.

12. Да се у службу при државној ергели примају стручне снаге са бољом спремом, и да се исте боље награђују.

13. Да се у своје време подејствује те да са статистички подаци, нарочито за пољску привреду, по претходном саслушању стручне комисије, друкчије и потпуније прикупљају и сређују, но до сада.

14. Комисија констатује, да је образовање и знање поткивачко у земљи по све хрђаво и да су у том погледу преко нужне реформе и поправке. — Најзад

15. Да се све овде побројане мере, у којима би поједини окрузи могли корисно да суделују, истима ставе до знања и да се позову, да их према приликама, могућности и својој дужности у дело приводе и остварују.

Подносећи овај свој извештај Госпрдину министру, комисија има част изјавити му своју благодирност на указаном јој поверењу.

24. Септембра 1893 год.
Београд.

ПРЕДСЕДНИК КОМИСИЈЕ:
Љуба Новаковић

ЧЛАНОВИ:

Др. Зарија Поповић, Светозар Љ. Гавриловић, Алекса Љ. Поповић, Пет. Д. Тодоровић, Милосав П. Куртовић, П. Т. Тодоровић.

Земљораднички кредит у Француској. — Ово веома важно питање за развитак пољопривреде у свакој земљи није још решено и практички изведено ни у Француској као земљи у сваком погледу уређеној и напредној. Можда ће коме изгледати невероватно, али тако је. Истина, оно је покретано и стављено на дневни ред пре више година од поједини посланика и привредни корпорација, но је увек одгађано с година на годину, од једне скупштине до друге, те је и до данас остало нерешено.

Узрок овом одлагању, лежи у тешкоћама разноврсне природе, које се јављају при стварању сваке нове установе, а овде у толико више, што је ствар одвећ важна, при том гломазна и компликована те се унапред не може насигурно рачунати какве ће резултате донети. А може бити да се није имало потребни дата у чему је лако наћи изговора да питање још није „зрело" за решење.

Но ових дана питање о земљорадничком кредиту добило је одређенији облик. Као што јавља Париски „Temps" у броју од 18|30 октобра, Министар земљорадње саставио је комисију од 30 чланова, којој је ставио у задатак, да проучи питања односећа се на уређење сељачког кредита, стварање једне централне банке за кредит и касе за осигурање.

Састав ове комисије јасно показује сву важност и озбиљност, коју влада полаже на стварање овако значајне установе. У тај број долазе 6 сенатора, 11 посланика 7 чланова вишег привредног савета. Довољно је, да напоменемо, да су чланови те комисије: Леон Сеј, Мелин, Тисеран, Сањије, Ризлер и многи други прваци на привредном и економном пољу, па ће се одмах увидети неоцењена корист коју можемо имати од извешћа и мера, које буду предложене од стране једног тако компентентног тела.

Ми ћемо се постарати да добијемо и саопштимо у своје време комисијски рад нашим читаоцима тим пре, што се и код нас ова питања покрећу, и, чак има изгледа, да ће се још на идућој скупштини расправљати. Љ. К.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПЧЕЛАРСТВО
Свет. Љ. Гавриловића

Због израде многих слика биће тек у Октобру готово.

Преко 20 табака и 100 слика. Нарочито за почетнике удешено. Цена 3 динара.

Скупљачи нек шаљу претплату, или јаве потребан им број, што пре

ОГЛАС.

Америчке лозе од 1. и 2. године има на продају. Цена двогодим 30 дин. 1000 ком. а једногодим 20 дин. 1000 комада.

Обратити се потписатом или преко Срп. пољопр. друштва.

Јован Червенко
Ул. Суводолна број 3.

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: **Чланци:** Јечам озимак. — О пољским мишевима и њиховом утамањивању. — Критика система за оцењивања зечаља (наставак). — **Белешке.** — **Гласник.** — **Подлистак.** — **Књижевни оглас.**

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" Краљ.-Срп. државна штампарија Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРИЈАТЕЉАТА И РУКОВОДИ
Уступају се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСУЈЕ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. ЗА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИМ ЧЛАНОВИМ ПОМАГАЧИМ, ЧЛАНОВИМ СВЕЗЕ ДРУШТВ, ПОДРУЖНИЦА И БАШИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРИЈАТЕЉУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.

Цена огласима наложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 45 и 46. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 14. НОВЕМБРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

НАСУШНИ ХЛЕБ ЗА СРБИЈУ

од

Свет. Љ. Гавриловића

Мото:

Кад нас још читаве покрише ору
плугом дрвеним и рашком. Маса над
нас, осим плуга и не познаје друге два
основна оруђа за обраду земље — ону дрљачу, за волове. Може ли се и сме ли
се онда говорити о ма каквом напретку
Србије?

—

Довољни једни уметовићу, други
оружјем слуги,
Али земљодељац сваки мора дељ да
проклиње, кругли:

—

Сељачки је сталеж корен народнога
дрвета. Цветови, лишће, гране у круни,
па и само дебло могу увенути и измрцвити, ма кад је корен само здрав,
овог ће избити и предстати. Али, где
корен шкрта не каже, тамо и дрво
мора ускоснути.

Проф. Р. Ромел.

Пољска привреда је скуп грдног броја знања, које треба и да је пропраћено што већим искуством, практиком онога, који је ради и који од ње живи. И ако јој још они по академијама и великим школама не признају, да је стекла „право грађанства" међ' осталим наукама и ако је још нису осветлали *као науку* — опет морају признати, да је пољска привреда примена скоро свију природњачких и многих техничких наука и знања, на самоме делу, у пракцији.

Зог ње и те све природњачке науке добијају праве важности и правог смисла — иначе, кад се не би примењивале на живот, на самоме делу, не би ни живот људски ни имале никаквог утицаја, па ни здравог смисла, чак и по таквој науци, која се зове „логика" и „психологија", или „Философија" у опште — јер би само по овим шпекулативним наукама, грдни свет крцавао без леба и онда ни све умовање, ни све мозгање и философирање, не би вредило луле дувана.

Но није циљ и задатак пољске привреде, да само примењује оно што јој пруже природне и техничке науке, већ њен је задатак — да у савлађивању сурових сила природних из ваздуха и земље, ствара и претвара мртве материје у живе створове (биље и животиње). И не само то, већ задатак је њен, простије речено — *да са што мање труда и трошка, произведе, створи или претвори, што више живих створова, те да и људ-*

ство има одуда што веће користи и да има што више животних намирница, за исхрану и остале потребе своје.

Као што често у животу бива, тако је било и овде — да је последњи постао први, а први последњи: те је и пољска привреда дошла у запећак, место, да је на првоме месту, као што би имала права да буде.

И ако не сва, а оно грдна већина искустава чисто пољопривредних, послужила су *„науци"* за заснивање својих учења и теорија; искуства из ратарства и сточарства — послужила су нарочито природним наукама, да утврде и учврсте своје теорије и своја учења; ту, на делу, прибрани докази: били су употребљени као основица за зидање даље зграде научне.

Да не узимамо науке, као што су анатомија и физиологија, за доказ овог тврђења, већ да узмемо један новији наук тако звани *дарвинизам*, са његовим главним законом *о варијабилитету* (о променљивости облика и типова органских), па ћемо се уверити, да је дарвинизам, од „аз" до „ижице" основан на искуствима и покушајима пољопривредника и сточара.

И докле је и томе најновијем чеду, које за свој живот има готово искључиво да заблагодари својој матери — пољској привреди — признато право да се назове науком, дотле има „озбиљних" „научњака" и „мислилаца", који то не признају још једнако пољској привреди.....

Пољска привреда је наука над наукама, она је мати целокупне светске културе.

Да би представили боље њен значај и њену важност, ми ћемо навести неколике цитате аутора, који су мало дубље прозирали у будућност, него ли замишљени и кратковиди погледи наших „образованих" људи, наших књижевника и фарисеја, који би, кад би само могли распели све остало, што се не клања њиној „памети и њиној „мудрости" и који о пољској привреди говоре с блесавим презрењем а којима је тесногрудост и себична грабљива политика, сва чула нажагрила!

Хумболт је рекао: „у рукама пољске привреде почива права моћ, снага државе."

Песник Рикарт овако од прилике пева о томе:

Кад не би незнатних малиња рој,
Пљужно мучно плугом по дољи,
Скапавао би горди цивилизовани сој
По писовима — у глади и невољи.

Славни научњак Јустус Либиг вели: „искуства практичне пољске привреде, то су и морају остати

руде, из којих наука има да лучи племенити метал од суровог и нечистог камена.»

Француски физиолог и научњак Бусенгол вели за пољску привреду:

„Пољска привреда то је примена науке у занату земљане продукције, или с другим речима — вештина из капитала земље и обрта извући највишу ренту. Практична умешност у пољској привреди, не да се друкчије изучити но на имању, на коме се како треба газдује.

Угледање и предање учитеље су пољске привреде. Али се знање њено задобија ученьем природних наука, поред практике; циљ је њихова побољшаване, усавршаваље целокупног обрта.»

Па и римски писац и беседник Цицеро, схватао је како треба значај и истинску важност пољске привреде, још пре хиљаду година; схватао је много боље, него многи наши садашњи беседници јер он вели: — „између свију зарада, пољска привреда је најбоља, најпријатнија и највише труд плаћа, на она је и најдостојнија човека и слободнога мужа.»

Коне, велики немачки пољопривредник, савременик и следбеник доктора медецине Албрехта Тера што је медецину заменио пољском привредом и стекао признање медецину заменио пољском привредом и стекао признање читавих векова у Немачкој) — вели лепо и поштено: „Пољска привреда је производ целокупне људске културе. Пољопривреднике постаје својим радом творац раја на земљи, и онда може с поносом управљати своју главу, може се радовати, што је његова слобода делатност независна од случајности и што његов труд и прилежаље могу створити оно, чега пре није било ни битисало. И ако овака истина казива у пољопривреднику поносите и узвишене осећаје, она му у исто доба налаже и дужности, да свој позив врши онако, како то важност истога изискује.»

Берт. Ауербах, песник и књижевник мало бољи но наши лирички критичари рекао је ово:

„Доказана је ствар, да је образованост човечанства тек са земљорадњом и помоћу ње отпочела и наступила. Све, докле су људи своју храну тражили, било у лову или риболову — дотле су се готово изједначавали са животињама. Тек од како су почели своју храну сами да припремају, пошто стадоше посматрати природни пораст и успеваље биља, пошто се научише њиме да управљају, да засејавају и негују усеве, тек тада су се везали и за грудву земљину, тек тада се моралоше одати испитиваљу и изналажењу природних закона и тек отада могаше добити уплива на живот спољњег света и на свој рођени унутрашњи живот.

Земљорадња је корен целокупне образованости у свету, на ипак земљорадница имају најмање користи отуда. Мора ли то тако да буде?

Други песник и писац, много бољи од свију оних, што чепркајући по туђим делима, у тумачењу и погађању туђих мисли и осећаја траже славе за себе — Хебел вели:

„У земљорадњи видимо да почива основица целокупној грађанској заједници, реду и поретку; у њој је најсигурнији и ако не увек најобилнији извор благостања, како у држави, тако и у породицама; у њој је верна стража отачаственог врлина; на послетку у њој је одлична школа скромне, богу-одане душевности, коју ми појмимо под лепим именом религиозности.»

„Пољорадња је једна од првих вештина и без ње нити би било трговаца, нити краљева, ни песника, нити философа. Оно је само богатство, што земља производи и однија. Ко' своје земље попрања и дотерује, тај их осваја од варварства“ — рекао је крунисани философ и мислилац, Фридрих Велики, у озбиљном заузимаљу за унапређење своје драге Пруске.

Но оставимо на страну ту светску неблагодарност ситних и цепидлачких умова, који нису достигли ни колико преди „црно иза нокта» код једнога Хумболта, ил' једнога Фридриха Великог — па се осврнимо на

ПОДЛИСТАК.

ЗЕМЉОРАДЊА, СТОЧАРСТВО, ПЧЕЛАРСТВО И ВОЋАРСТВО

код

СТАРИХ СЛОВЕНА.

написао

Милемко Вукићевић

(НАСТАВАК)

Поред ових речи старо-словенски језик има имена свију врста жита, које роде у средњој и источној Јевропи, као: **ръжь** (раж), њемачка, **ѧчьмь** (јечам), овьсъ (овас) просо. За ти имена нема за означаваље збира, множине жито (од живот, што означава жито као храну за одржаваље живота[1]). Што се ова реч налази у свима словенским језицима, то показује да је жито у време словенске заједнице била изврсна храна словенима. Доцније реч жито добила је друго значење код разних словенских народа, према томе, која се врста жита највише у извесним крајевима производила. Тако под именом жита доцније су Пољаци, Чеси и Лужички Срби подразумевали зрно, Срби и Хрвати просо (данас пшеницу) а код Руса пшеница. Поред ових врста жита, које горе поменусмо имамо од корења речу од мањастог биља *сочиво, грах, лапта* (сочивица) *боб*, за тим *мак*, *конопь*, *конопља*, *лан* (лан), *лука*, *чесньк* (чесан лук), *хамель* (хмељ) *хмель*. За тим имамо две врло карактеристичне речи у ст. словенском језику, које нам много казују а то су *жърны* (жрњи, жрвањ) па онда *мѣлинъ* (млин). После ових да наведемо још ове речи *маѫ* (брашно), *млѣти од мелти*, *хлѣбъ*, *букъ*, *месити тесто* и т. д.[1]

Наведене речи најјачи су доказ у колико је била развијена земљорадња код старих Словена. А то ћемо још боље видети над доведено у везу појединe глаголе са именицама и употребом оруђа, и гледаћемо да бар у памети код читаоца према значењу ових речи назначимо слику земљорадње код старих Словена, а сада да пређемо те да видимо каквих речи и глаголе имају стари Словени, који се односе на сточарство.

У језику старих Словена налазимо *овчe*, *говѣдо*, *овцу*, *козу*, *свињче*, за тим *коња* и *осла* (магарца). Још од домаћих животиња налазимо *пса*, *кокошь*, *гуске* и *утке* (пловке). За тим речи

[1]) Није на одмет да најмоћ поставим ове речи: у веданом језику giv (гив), старонид. dîtv (живе), ст. влов. жив у жити, живѣ (живети). За тим ведски од div имамо gvîvo отуда живѣ, живѣ, живот. За тим ст. инд. jîtvâtû = живот, средство за живот, лат. vîctus грч. *βίοτε, βιοτῆ*, Светав. gîvatâ = одржаваље живота, па отуда и словенско живо — живо.

[1]) За наводе ових речи види *Крека* поменуто дело, стр. 113 до 125.

наше рођене прилике, или боље неприлике, у нашој земљи.....

У Србији, која је искључиво пољопривредна земља, која је тек на прелому, онога раздобља, који сви напредњи народи, давно имају за собом, на прелому раздобља између првобитно сточарске, ка чисто пољопривредној држави; у земљи, која је још једнако више сточарска земља, а у којој су занати и радиност још у повоју — у таквој земљи, све се изокренуло тумбе и у појмању дужности и у схватању правих потреба народних!

Да запитате ма каквог првог паметнијег човека из белог света: које је знање најпрече и најпотребније једној чисто пољопривредној држави, која је у застоју? Добили би јасан и одсечан одговор: — *пољопривредно знање*.

А код нас су читава поколења на то питање одговарала наопако и сасвим друкчије. Тако је одговорила школа, тако државна управа, тако сви меродавни чиниоци у земљи, који су уображавали да су позвани или чак и да се брину — о народном благостању!

Не верујете? Ево вам цифара, па верујте њима: Србија троши *годишње на пенсионисане чиновнике своје преко два милијуна динара* — а на целокупне стручне издатке око унапређења пољске привреде, занатлиства и радиности, дакле целокупне народне привреде записује сваке године, да би требало да троши до 800 (осам стотина) хиљада динара! Велимо „записује", јер никад ни за 4 године није утрошила толико, колико би бар по буџету требало да утроши на унапређење пољске и народне привреде у својој земљи, за једну годину.

А знате ли опет због чега, та таква накарадна размера у буџету Србије постоји; размера плаћених нерадника спрам трошења на народно културне и подизање?

Опет због ових бројева, који нам показују, како су нас десетинама година спремали и образовали, они, који се тиме баве и о томе брину:

Србија има две више стручне пољопривредне школе, 1 занатлиску и 1 трговачку; а има:

10 виших гимназија,
14 нижих гимназија,
2 реалке,
2 учитељске школе,
2 више женске школе,
1 богословију

1 велику школу — који троше само на плате *професора и наставника* 1,150.179 динара — троше свега и за остале школске потребе 1,388.469 динара, годишње.

Закључке ја сам не ћу никакве да чиним, већ нека сваки родољуб српски добро промисли, чему све ово води и ако Феленберг вели: „размишљање није ни једном другом позиву толико потребно, колико позиву пољопривредном."

Ето та незнатна гомилица других струка и позива у Србији, створена оваквим школама, какве су данас — са образовањем и спремом, какву овако удешене школе дају за практични живот: са својим изопаченим појмовима о потребама државним, влада и управља судбином ове земље. Отуд су сви ти позиви, важнији од пољопривредне струке, отуд и у новом уставу оно изопачено и накнадно схватање: да „без правника не можемо ни на очин гроб"; отуд и многе недаће и све неприлике у земљи.

Па отуд и запостављање пољске привреде у Србији.

Бадава, пољска привреда, има још једнако и „много званих а мало избраних." Још једнако они, који су је учили и штудирали, раде у Србији друге послове; а они, који су је читали из књига и из новина и којима је то споредна ствар — воде у практици коло напретка.

месо (месо) *млеко, сир* (сир), *скорупа* и т. д. Разуме се да су животиње домаће донели из своје прадомовине и да су их још тамо као што је напред речено, неговали и гајили, само с том разликом, што, како мисле истраживачи, у заједници са аријевским народима нису знали справљати сир и масло, а то су већ научили Словени у својој јапронској отаџбини, јер већ имају речи *сир* и *масло*

Поред земљорадње и сточарства неговали су и пчеларство, јер им је мед био један од најмилијих напитака. То показују и речи: *бъчела* (пчела) *улій, медъ, воскъ* (восак), *вощина* и уље (кошница — празник.) За тим *бъчеларь*[1] и *рой*[2].

Поред горе поменутих занимања стари Словени занимали су се и неговањем воћа — *воћарством* јер стари словенски језик изобилује овим изразима која се односе на воће и врсте воћа: *овощие, вощие, овощь* (воће), *јаблоко* или *јаблоко* (јабука), *грушя* (крушка), *вишня* (вишња), *черешня, слива, орех*.[3]

Што се тиче шумарства Словени нису имали потребе да га негују, јер су земље које насељене кад дођоше у Европу биле изобиловле у шуми, а простор који заузеше био је велики. У старом словенском језику налазимо речи и за остале врсте дрвља поред воћарских дрвета. Тако налазимо *обѣ* (дуб, раст), *липа, явогъ* (јавор), *клена, буки*, бунъв (буква), *ерба* (ерба),

вез, бреза, брестъ, јасень, јелха[4]) (јова, јововина), *осина* (топола, јагеда,, *боръ, смрѣка, смрѣчь сосна* или хвоја (омора, оморика) *јела* и т. д.

Поред поменутих имена шумских неће бити на одмету да напоменемо и још нека имена била, која се налазе у словенском језику, која показују колика је била развијена култура код старих словена, као *храб, јасен, маклен*, пакљен (Acer Monspessulanum), *малин* (Cytisus), *јаребика* (Oxycoccus) *бренка* или *бренкиња* (Sorbus Aria), *трн, трноцвиа, врес, боравина, лобуда* (лобода) мркев (мрква) козелк, (коласц, костолом, јесенак јасенак) *пелинъ* (пелен) пљушеч и т. д. (О овоме гледа опширно: у Radu jugoslov. Akad. књига XXXIX чланак од Suleka Bod.: Pogled iz biljarstva i praviek Slavenach. u.).

Наводећи белешке појединих писаца и хроничара о старој прошлости Словена, и наводећи имена оруђа за земљорадњу, имена жита, домаћих животиња, имена воћа и т. д. јасно је да су Словени још док су били у заједници као један народ већ били познати са доста високим ступњем културе, — са сточарством, земљорадњом, пчеларством и воћарством. После свега да покушамо те да кроз онај дебео вео, који покрива прошлост словенску, погледамо како су и на који начин Словени у својој заједници неговали стоку, како су обрађивали земљу, како су гајили пчеле, како су неговали воће и у којиком размеру све то било. За то нама најбоље може послужити значење горе наведених имената и глагола, доводећи их у међусобну везу и у везу са белешкама путника и писаца, који забележише ма што

---

[1]) Вид Крека, поменуто дело стр. 112.

[2]) Вид Љ. Ковачевић и Љ. Јовановић, историја Српског Народа. Издање књ. задруге — 1893 страна 22.

[3]) Крек, поменуто дело, стр. 128—132.

[4]) Ibi стр. 132—137.

За све струке, признају да треба учења и мучења (да „без муке нема науке“), да се из књига, из прибраног скупа туђих искустава — може научити.

Само пољску привреду не треба учити, нити се из књига и из школе може научити; само пољска привреда није никаква наука и само њу сваки мисли да зна на изуст и да је позват и „дарован с више“ да о њеним питањима расправљати и судити сме! Њу зна и професор и учитељ и свештеник и занатлија и трговац: — ето слушајте их по скупштинама, по зборовима, слушајте им здравице и честитке.

„Сви они знају и шта треба и како треба! Чак ништа лакше, но да свакога од њих „заминистере“ за министра народне привреде! Сви они знају и умеју, што су читали а не читали, понешто из пољске привреде.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

Нешто о подмлађивању и гајењу горе у нашим забранима.

Наше се шуме и шумске просторије (забрани) једнако сужавају, и то, колико редовним прираштајем становништа и сувременим потребама у корист земљорадње, толико опет више неразложним и непромишљеним сатирањем горе на штету нашу, а у прилог све већих кршева, голети и прљуша.

Старих лугова и забрана све је мање. Државне или тако зв. општенародне и општинске шуме одаљене су и на приступнијим местима, јако проређене, а с применом новог закона о шумама и разним државним наредбама још је то више отежано.

Па у колико се с једне стране просторије шумске све више сужавају, у колико нам потребне горе нестаје и у колико је ову све теже из државних и општинских шума добити, у толико нам се опет с друге стране показује потреба да морамо наше забране подмлађивати, неговати и боље чувати.

Подмлађивање забрана у толико је још нужније у колико се ови налазе на тако званом апсолутном (правом) шумском земљишту, на коме се никакав пољски усев не може гајити, као што су стрмени положаји, камењари, прљуше, јаруге (вододерине) и т. д. на којим местима поред непосредне материјалне користи, коју отуд очекујемо — подигнута гора има да нас заклони од јаких ветрова, заштити од поплаве, сачува земљу од спирања, а по том и од изваљивања и ваљања камена и овим затрпавања њива, ливада, градина а гдешто и самих кућа и авлија на подножју оголићених страна.

Благо оном, ко не зна, шта је то стра и при омањем пљуску и грмљавини провести целу ноћ дркћући да га бујица у ноћној помрчини не захвати са свом породицом и малом. А није их мало, који сузним очима нису гледали своје усеве у пола обрађене, но које је бујица с оближње безшумне стране камењем претрпала; а све то не би било да је дотична страна била довољно шумовита. Отуда је и у наш закон о шумама унешена одредба да су и приватни забрани под контролом државном, ако се налазе на планинским странама и висовима, или иначе на каквом ровитом и несталном земљишту.

На подизање горе дакле упућују нас ови разлози:

1. Разноврсне кућевне и шпекулативне намирнице, као непосредне користи које од шума имамо;

2. Благодетни уплив шума на ваздух, облак, земљу, здравље и т. д. као посредну корист коју од шума имамо;

3. И само лично наше задовољство. Колико ли човек ужива кад трудом својим одгаји воћњак, а ко-

---

било о сточарству, било о земљорадњи, било о пчеларству, било о воћарству. Истина белешке путника обично су из доцнијих времена, али кад се узме на ум онај конзервативизам код словенске расе, а нарочито у обичајима начину обраде, онда ће бити јасно да је мала разлика између оног ступња културе код Стари Словена и онога ступња културе када се они већ цепају на поједине народе и покушавају да образују поједине државе. Ово се нарочито односи на обичаје и на начин обраде као што мало час поменусмо.

III.

Кад већ испитујемо пољску привреду код Ст. Словена, не би било на одмету да знамо каквог је састава било земљиште старе словенске отаџбине, јер према саставу земљишта, дознајемо какве је плодовитости извесан терен. Ну какав је састав терена у оном делу данашње Русије на коме некада становаху стари Словени у заједници, данас још то није добро испитано са геолошког гледишта, али је познато да је овај крај данашње Русије где некада становаху Ст. Словени уздигнут изнад мора на 100—150 до 300 мет. Овај је терен покривен дебелим слојем врло плодне црне земље која се *черноземъ* зове. Овај црни слој постаје све тањи и тањи што се терен више спушта црном мору. На северу пак овај се слој граничи песковитим тереном и баровитим шумама Беле Русије. Поред тога што је земљиште било врло плодно, оно је испресецано великим рекама, од сев. ист. к југо западу, а и од југо истока к северо западу. Око тих река су распростре равнице обрасле разноврсном шумом.

Док су Словени живили у заједници са осталим Аријевцима, нема изгледа да су обрађивали земљу. А то се најбоље види по називима речи, које означују првобитне инструменте — алате за обраду земље. Тек пошто се издвојише од остали ариских народа, а нарочито пошто се населише у своју нову отаџбину, обратише више пажњу на обраду земље. Испрва кад се доселише, они истина сачињаваху један народ, и најстарији писац — отац историје Херодот помиње на земљишту данашње јужне Русије *неко племе*, (Будине), које обрађиваше земљу и које данашње Слависте држе да је то било неко словенско племе. Дакле, ако су Будини заиста Словени, онда излази, да су Словени још у оно време били подељени на племена. Од ових племена нека су се према земљишту занимала сточарством, а друга пак земљорадњом. У овој прилици нама јако помаже филолошко тумачење, а нарочито поређење појединих речи у разним словенским језицима, од куда изводимо она дата, која тврде у колико су стари Словени били земљоделци, а у колико сточари. Чим се Словени доселише у ове земље, одмах се поделише на слободне савезне групе са заједничком својином земље и шуме, и заједнички обрађиваху поља. Ти савези или те групе које, да богме, у почетку оснивaху те везе на крвном сроству, испочетка се зваху породице — *родоен*, па онда, *села*, па *жупе*. Свака од ових јединица имала је свој *заједин* за попаше, за обраду, своју шуму и т. д. Наше задруге биле су само један кргимак од тих старих словенских колективних јединица.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

лико још више мора уживати кад одгаји забран, што је далеко теже, те тиме остави спомен својим унучима.

Да би знали на који нам начин и како ваља подизати гору, треба пре свега да знамо ово: какву врсту горе желимо гајити, и хоћемо ли ову да подижемо на месту на коме је већ има нешто или на месту на коме нема никакве горе, као и то, какво је земљиште и положај овога? Даље, хоћемо ли да сејемо или да садимо?

Што се тиче врста дрвета, које треба у извесној околини у забранима нашим да подижемо, најбољи нам је учитељ томе сама природа те околине. Ако је у тој околини већином растова гора онда ову гору треба и подизати, а не на пр. јелову или борову, и обратно. Ако је пак околина таквога, у којој је растова гора слабо заступљена но маом буква и граб, онда ни ову не треба олако замењивати другом.

Положаји — забрани — који нам стоје на расположењу за подмлађивање, или су равни или не равни (стрмовити) са блажијим или јачим нагибом, а земља горњица добра и дубока или плитка и мршава са нешто горе, и ова са или без подмлатка, или су забрани остали без икакве горе.

Ако подижемо гору на месту на коме већ има нешто горе или на равнијем положају и плодијем земљишту, посао нам је у пола олакшан, но на месту на коме никакве горе нема, или на стрменом положају, плитком и мршавом земљишту и којекаквим каменьарима и челопецима.

Има забрана с одраслом гором, која роди жир, или у опште семе према прсти горе, али опет нема никаква подмлатка. Овоме може бити узрок, или да је гора честа, а подмлатку, особито ако је растов, не годи честа; или да је земља једна-бусен, па коме се жир односно шумско семе тешко може прихватити; или да је забран на каквој стрмени, где се жир такође тешко може прихватити, јер га вода односи — спира.

Ако је први узрок т. ј. ако је велика честа, то се може лако проредити на тај начин ако прво исечемо сва крива, кржљава и суховраста дрва и ако у опште при сваком сечи за своју кућевну потребу или иначе, будемо секли по једно од оних дрвета где су по два или по три једно до другога.

Проређивање пак забрана на стрменим положајима мора бити далеко пажљивије, једно с тога, што на свима таким местима, силом горе мора бити што гушћи да заклони и сачува земљиште од спирања и одношења бујицом, а друго да својим шушењем обрађује земни покривач, без кога на таким стрменима ни жир не може да се прихвати.

Из наведених разлога проређивање на стрменим положајима ваља предузети само онда, кад је жир добро родио и то с јесени чим лист почне опадати, на овршке, гране и огранке не треба из забрана одмах износити, но оставити их тако по забрану да неко време послуже на тим стрменима, као средство око кога ће се шушањ — опаднуто лишће — а с овим и жир скупљати и задржавати; где ће дакле и жир, заштићен шушњем и опадцима дрвета лакше моћи клијати, јер га вода неће однети. На ову околност нарочито ваља имати на уму при проређивању растове горе, која и иначе својом ретком круном не заклања земљу тако, као буква, јела и др. изнесено дрвеће.

При овој сечи за проређивање треба увек имати на уму, да се нагло много не прореди, јер се земља лако може да уледини, и онда опет жир тешко може клијати; за то је боље одржавати и честу него нагло проређивати. Чим се види да има мало подмлатка онда треба опет мало проредити и тако према потреби чешће али помало проређивати, па ћемо имати леп забран и дрва разне дебљине.

Ако желимо да подижемо и подмлађујемо лиснату гору у забрану у коме је гора проређена и никаквог подмлатка нема, а земља је једина на којој се жир не може лако да прихвати (да никне), онда овакав забран ако је не заграђен треба заградити; затим поорати га ако се може, или ако се не може орати онда га прекопати буџаком или мотиком чиме се може. Да ли ће се орати или прекопавати зависиће од тога да ли је гора више или мање ретка, да ли су многи пањеви или је чистина. Било да се оре или прекопава најбоље је тај посао предузети с јесени, па тако оставити до пролећа да коров упливом мраза измрзне, а рано с пролећа опет треба преорати или прекопати да се земља боље обради а коров покупи и изгори.

Кад би гора била мало чешћа, онда после овог орања односно прекопавања не би требало ништа више предузимати, јер би се гора сама од себе подсејала; али ако је гора много ретка а особито растова, чије је семе тешко те не пада далеко од дрвета, онда баш морамо или засадити или засејати.

Ако можемо да набавимо садница самониклих било из приватних забрана или из општинских и државних шума, онда је боље да подсадимо него да сејемо.

Што се тиче избора, копања и сађења ових садница важи скоро исто правило што и за воћне саднице.

Дакле и саднице шумског дрвећа треба да су здраве, глатке, праве, са добрим и развијеним жилама и лепом круном. Садити с млађим садницама далеко је боље но са старијим, јер се млађе лакше ваде (копају) са мање повреда и боље се примају него старије. Ово нарочито важи за четињасто дрвеће. Ну ако се бојимо великог корова, или би били принуђени и стоку држати у томе забрану, онда морамо употребити што одраслије саднице.

Копање или вађење у шуми или забрану одраслих садница (већ дана) није тако лак посао, као што се то на први ма мисли, једно што је тај посао много заметан и спор, јер је у природним подмладцима увек тежак избор ваљаних садница; а друго, што сваку садницу треба ископати са што већим жилама и мање повреда, јер од тог зависи примање. За то копање садница треба извршити вештим рукама.

Кад смо ископали саднице онда их ваља прегледати и жиле и круну, па према потреби подкресати их онако исто као што се и воћке подкресују. Ако садимо у јесен, онда да подкресивање круне извршимо с пролећа, пошто би саднице могле да измрзну усљед мраза.

Најбоље је време за сађење с јесени само кад није велика мочар, преко зиме кад год време допусти, и рано с пролећа, јер се у то време посађене саднице боље примају а и сађење је јевтиније.

Сађење шумских садница ваља да је далеко чешће но сађење воћних садница, јер лепо, право, високо и чисто стабло шумског дрвета може да израсте само у довољној густини. У осталом лако је дошније проредити, кад се примети јак склоп. Најодесније је одстојање бити ако садница од саднице буде по 1 до $1^1/_4$ мет. далеко.

Ископане рупе за сађење треба да су што комотније, како се свака садница са својим жилама лепо може сместити, а при сађењу на тешким земљама (смоницама) треба пазити да садница не дође дубље у земљу но онолико, у којој је дубљини и пре стајала, док на лакшим земљама треба мало дубље посадити.

Тако посађене саднице с јесени или рано с пролећа није нужно заливати. Но ако би по сађењу с пролећа наступило подуже суво време, треба их залити За то је добро ако се око садница издуби нагрнута земља у виду чанка да се вода задржава. Исто тако ако је место много ветровито може се уза сваку садницу побити по један колац и привезати је да је ветар не клати.

При засађивању оваких забрана увек је боље ако се то чини са разним врстама дрвета (садница), једно за то, што ћемо у том забрану имати разноврсне горе, а друго и за то, што ће измешана разнородна гора боље напредовати. Најбоље је мешати, раст, јасен, брест и граб.

Ако пак не можемо добити потребних садница онда баш морамо и сејати. За то ваља имати довољно здравог и доброг семена односно жира.

Растов и буков жир зри месеца Октобра и тада га треба скупљати и одмах сејати, а тако исто и јасеново семе. На случај баш да из буди којих узрока не може се с јесени сејати, онда накупљено и набрано семе треба добро осушити у ладовини и промајном месту. За тим растов и буков жир оставити на сигурно место где ће бити сачуван од мраза и влаге, а то је понајбоље у каквим траповима на оцедном месту. Растов жир треба покрити сламом или шушњем, а буков поред тога покрити нешто мало и земљом и оба чешће претресати Јасеново семе најбоље је чувати у каквим кесама обешеним на тавану, промајном и од мишева сигурном месту. Грабово семе може се брати у јесен а и преко зиме а чува се у кесама као и јасеново. И грабово и јасеново семе може се дуже чувати да своју клицавост не изгуби, док растово и буково мора се сејати најдаље до идућег пролећа, иначе губи клицавост и доцније не може да никне. Исто тако и јаворово семе које зри месеца Октобра треба одма брати и сејати с јесени или најдаље до пролећа, а дотле га чувати у кесама као и јасеново и грабово.

Брестово пак семе зри месеца јуна и тада га ваља одма брати и сејати, јер га је вр. тешко преко зиме очувати.

Као и пољске усеве тако и шумско семе можемо сејати на разне начине, но ради тога што се моуа за неко време плевити и од корова бранити, најбоље га је сејати на кућице. Ове кућице треба да су једна од друге раздалеко 1. а највише до $1^1/_2$ метар, а велике 40—50 с. м. у квадрату дуж и шир и у сваку посејати по 10—15 жирски семена.

Из разлога напред навдених при подмлађивању забрана садницама добро је при сејању мешати разне врсте штмског семења, нарочито и с тога, што ће једна врста дрвета која брже расте заклонити од сунчаве жеге, ветра, мраза и т. д. другу врсту дрва која сноріје расте. Но пошто се при сејању мора пазити и на дубину у којој се сеје, и како се свако семе не сеје у једнакој дубини, то при сејању мешавине разног шумског семења треба имати на уму на растов и буков жир посејати дубље 3—5 с. м. а грабово, јаворово и јасеново 2—3 см. док брестово семе треба још плиће посејати. А по што посејино шумско семе нике, ваља га плевити и бранити од великог корова докле се мало у порасту свом не отме.

По што ћемо имати прилике да подижемо гору понајвише на огољеним странама, прљушама и камењарима куда нема накакве горе и који су положаји за пољске усеве неудесни, онда треба пре свега такав забран заградити ако је незаграђен, јер нам иначе није могуће ништа од стоке предузимати. Ограда ова може бити понајбоље камени зид где овог има и то висока $1^1/_2$ метар а широк најмање 60 см. Где нема довољно камена, може се и шанцем оградити, само што се шанац опет не сме свуда копати, особито на стрменим положајима и ровитом земљишту, јер би се тиме отворила каква велика јаруга која би нам доцније штету чинила а не би је могли лако зајазити. С тога у таком случају можемо ое привремено послужити и оградом од трња којег свуда више мање има.

(свршиће се)

О НЕЗИ РУЖЕ.

Усљед неумесне, погрешне неге руже, бивају цветови неугледни, неразвијени, шта више, промене и облик и боју у тој мери, да се изроди сасвим нешто друго, но што у ствари и по сорти треба да буде, и што би заиста и било, кад би се као што треба неговала

Пре свега треба за ружу земљу дубоко ископати, јер се њене жиле по читав метар у дубљину пружају. Ружа воли трошну земљу у опште, а оне, на дивљаци калемљене, волију мало чвршћу, тежу земљу. Врло ће добро бити, да са земљом, у коју ћемо да усадимо ружу, помешамо мало одпадака од старих зидина; то јој врло добро годи. За ружу не сме земља бити подводна; мора бити оцедна.

Свака ружа зактева појаче *ђубрење*, а оне сорте, које чешће цветају, зактевају и чешће ђубрење, али се опет за то не сме ђубрити скорашњим, фришким ђубретом, јер јој оно шкоди, а нарочито се не сме овде употребити коњско, или овчије ђубре. За подкопавање најбоље је кравље, па и свако друго добро сагореле ђубре, а за површно ђубрење можемо употребити и кокошије; њега треба најбоље у устојаној води растопити и тим раствором заливати. За ђубрење је добра и *сапуњавица*, кад се н. пр. пере рубље (веш), *чађавица*, кад се чађ из оџака раствори, па онда и разблажени *цеђ*.

При умесном и правилном гајењу руже, ол великог је значаја и уплива *кресање* с пролећа пре но но што почне да избија, и преко лета кад прецвета. При овом кресању треба на то пазити, да се пре свега уклони све старо дрво, које више није потребно, како ће младице боље и крепчије порашћивати па онда да се припази на леп облик круне, или жбуна, ако је до земље каламљена.

Све сорте, које бујно порашћују, треба по мало кресати; а како их треба кресати да ли на 6 ил 8 окаца, или им одсећи само врхове, то се у опште не да овде определити, а у појединим случајевима определиће то поле мало смишљени поглед на целокупан пораст круне или жбуна. И с тога не треба баш тако страховати при кресању, јер сваку, при земљи калемљену ружу, можемо скресати у најлепшу пирамиду (/\), и у том случају можемо покрајнице онако сећи, како нам се најбоље свиди, да ћемо искресати леп облик, без обзира на напред наведено правило.

Новопресађеним ружама треба што раније посећи или све, или бар већину указаних пупољака, јер су ти пупољци и онако

неразвијени као што треба. И код маторијех ружа у опште треба проредити пупољке, ако их одвише има, и што мање пупољака оставимо на ружама, које преко лета чешће цветају, у толико ће нам с јесени лепше цветати, код друге прецветају, које само једанпут преко лета цвате.

Пред зиму треба за рана на оне руже помишљати, које су на зими осетљивије, и које треба покрити. О томе сам ја пре две године, овом листу опширније писао и сликама објашњао. Упућујем дакле читаоце, да се при том оних прописа придржавају.

Ружа не подноси, да се сваке јесени из земље вади; то само у крајњој нужди треба чинити.

За руже је најопасније оно време, кад сунце с пролећа измами „извоје", а мраз их преко ноћи опали, поцрни; с тога не треба руже прерано откривати; али, ако су већ откривене, онда их треба, над се према ладовини с вечера можемо пидати мразу, покрити дугачком сламом, крпом, старом неком асуром итп. И око стабла, код пасонах ружа, треба посути сламнатог ђубрета, на ово тек онда уклонити, кад престану ладнице ноћи.

ИЗРАЊИВАЊЕ СЈАГЊИХ ОВАЦА ПРЕКО ЗИМЕ.

Приплодне овце преко зиме моћи ћемо тек онда добро нахранити ако за њих *доста* и *добре* хране спремимо; или другим речима, ако смо оставили онолики број оваца да зимом за количи и надуготрајање зиме имамо довољно хране.

Кад би се поред свију осталих услова о храњењу и држању сјагњих оваца држали горњег правила, нема сумње, да би нам овце здраве изимиле, правилно се изјагњиле и њихово издржавање много јефтиније би нас стало.

Превентивно пак, прелаз са летњег зимњем храњењу треба да је што поступнији. Да би се пак ова поступност лакше извела, треба да је сува храна у почетку зимњег храњења сразмерна са зачињима, да буде што питавија. Кад се овце већ навикну на суву храну, онда брати и давати им сено у коме има лисnатих и мирисавих трава које расту по брдским ливадама, које је кошено у добу цветања трава, и по лепом времену сређено.

Исто тако добра је храна за овце: пасуљевина, грашковина и сено од еспарсете и гиљорке.

Кромпир употребљује се ретко за храњење оваца, но и над се њиме храње, треба га предходно спремити на сечки и у смеси са исеченим сеном, сламом или мекињама давати. Пошто од кромпира овце јако жедне, то их треба чешће поити. Сјагњим, и овцама које имаду одојчад, шкодљиво је давати кромпир.

Много је боља сточна репа за храну оваца, но и њу изнад не давати у великој количини и саму, већ увек у смеси са всецкапом власатом храном, иначе могу да настане побољевања код оваца.

Зрневље разно помешано са сеном или сламом, исечена на сецкалици, веома годи овчијој природи. Нарочито ако се храње овсом, снажно се развију, правилно нарасте и добру јагњад одоје. Овас утиче и на лучење млеки (сјере) и овце хранјене њиме, имају увек више и јаније вуне.

Пре 15—20 година, када код нас не беше ретког нађи домаћина који има стадо — буљук — од 500, 1000 па и 2000 брави (сада само још Куцовласи — приповунци имају велика стада оваца јер им је у којекоје овација главно занимање) тада су се за исхрану оваца у недостатку сена, у велико спремали лисници.

Лисници се састоје из лишћа младих грањчица или пазових вршака, које овце рађо једу а и хранљиви су, јер имају у довољној количини протеинских материја. — Најбољи су лисници од растовине.

У недостатку доброг сена, са коришћу може да се употребе за храну оваца слама разних стрмих жита и кукурузна шаша.

Код нас се слама неоправдано подцењује и у крајњој нужди њоме стока храни. Ово долази по своју прилици отуда, што код нас још нису одомаћене сецкалице за справљање хране пошто се груба и неисецкана не може давати стоци јер од ње остану саме торине. У земља пак уређеним економијама, где се набљудава, да се сваки производ корисно употреби, слама је и ако скоро три пута лошија по хранећој вредности од сена, опет за то, доста важни хранећи материјал, за овце, говеда и коње.

По својој хранљивој вредности, слама се врло разнолико понаша, према томе, од које је врсте усева, како је очувана и на који начин за храну оваца приправљена.

Од јарих усева, најбоља је слама овсена, јер је хранљива, мека и лако сварљива.

Од озимих усева, најбоља је слама од ражи, затим пшенице и напослетку крупника.

Кукурузна шаша, према времену када је, и како берба кукуруза свршена; према количини и количини лишћа, и меканих, сочних и нездравељених делова, може да буде далеко хранљивија и сварљивија но и многе врсте сламе.

Односно давања хране овцама на оброке, ваља пазити, па сваку храну као мекиње, прекрупу или јарму од јечмена — — полагати — давати — онако суву и само предходно сланом водом попрскати, јер сува храна у опште боље прија природи овце, а мекиње и јарма смешане у вода као поило, могле би проузроковати разна побољевања код оваца.

Још ваља и на то пазити, да овце одмах после ручења не пију много воде, јер могу да пију онако но што треба и то им у зимње доба јако шкоди, добију пролив а за тим наступе и друге болести.

Односно држања и неге сјагњих оваца имамо да учинимо још ове напомене:

Између многих дужности које земљоделцима — сточарима — у ово време падају, у првом су реду и најважније, да воде стараље о своју приплодној стоци, а у ово доба године нарочито о овцама. — О овцама нарочито за то, што су сада отворена поља, па се обично пуштају на пашу, по ливадама, баграма и другим мочварним пилама у којима има свакојаких шкодљивих трава и од којих могу да побаде. За тим, спремити добре стаје — кошаре — пошто наступају дуге, хладне ноћи и мразева, и не изгонити их на пашу рано, докле дан не отопли.

ФИЛОКСЕРА И ДРВЕНЕ СТРУГОТИНЕ.

Пре кратког времена почело се поново говорити о неком „новом" леку противу филоксере.

Више наша и страна листова донели су извештаје о покушајима и успесима, које је постигао свештеник Антун Богатић, у Хрватској, употребљујући дрвене струготине као лек противу филоксере.

У колико се из тих бележака види, струготине се употребљују на врло прост начин: одгрне се земља око чокота за 15 сантиметра у дубину и 50 у ширину, па се у ту рупу насипе око чокота 6—7 литара (ваљда надограма?) струготине тако, да око чокота прави једну малу пирамиду до 15 сантиметара високу; за тим се струготина загрне и песме се више дарати, јер се изнуди здравим жилицама.

„Ко тако буде поступао, вели г. Богатић, јамчим му, да му филоксера не може нашкодити лози и имаће добру бербу."

Напомиње се, да су најбоље струготине од растовог дрвета, сигурно се приписује велика улога танину, који се налази

у том дрвету; али не видимо, да ли, и после колико година треба понављати тај посао, јер лако је увидети, да ће струготине затрпане у земљу под утицајем влаге у брзо иструлити и тиме ће се паралисати оно дејство, које се претпоставља да бива на исти начин као и код песка.

Ако је г. Богетић доиста имао повољне ресултате с овим леком, у шта немамо разлога сумњати, онда, по нашем мишљењу, узрок овоме треба тражити у постојаној влази, коју струготине одржавају у најближој околини корена, јер, ове се међу у јесен, после берба, и преко зиме се напоје довољном влагом, која, као што се зна није повољна за развиће и вегетисање инсекта.

Изгледа, да струготине у прво време чине ону исту услугу као и песак, тј. спречавају кретање инсекта и задржавајући у међупросторима влагу, која смета брзом напредовању инсекта.

Ово би било доста приближно теорији Ванучинија, којом он објашњава отпорну моћ песка и песковитог земљишта према филоксери и која до данас није побијена ни оспорена.

Може се узети, да струготине служе као покривач и заштита противу брзог испаравања влаге за време лета, док за време зиме, кад влаге и воде има и сувише, усљед киша и снегова, врши се на тај начин — и ако непотпуно — онај исти процес, који се постиже воденим натапањем.

Нетреба изгубити из вида ни то, да ће струготине кад иструле послужити као снажно ђубре и врло повољна средина за развиће површни коренови жилица, а као што се зна и јачим ђубрењем лозе при иначе повољним околностима може се дуже време продужавати живот филоксеричног корена.

Било да струготине помажу на један или други, или сасвим на трећи, нама непознати начин; узмимо напослетку да је специфичан лек противу филоксера, опет кад тај начин лечења загледамо с практичне и економне стране, сва је прилика да не би могао издржати критику.

Неколико баштенски лоза, један виноградић ит.д. можемо на разне начине одбранити од филоксере не питајући се колико ће да кошта, него тек да имамо грожђа бар за јело; али кад то применимо на веће површине, на производњу од које тражимо да нам покрије не само трошкове него да имамо и чисте добити питање је, да ли ће произвођач на крају краја имати рачуна, да за сваки чокот засипље 6—7 литара струготине? Према уобичајеном начину сађења винограда код нас, на један хектар може стати 10—12 хиљада чокоћа, па кад за сваки употребимо 6 до 7 литара струготине, требало би нам у најмању руку 60 до 72 хиљаде литара струготине. Шта ће да кошта толика струготина док се изради не узимајући у рачун и дрва која такође треба купити?

Даље, шта ће да кошта откопавање и засипавање те струготине, нарочито у случају кад би после неколико година морали тај посао понављати? То је, ето, што смо ради били знати.

Међутим навешће мо шта о том мисли један стручни француски лист, који се готово искључиво бави винодељским питањима. *Progrès Agricole et Viticole* — тако се зове лист — у 46 броју од 31 Октобра, одговарајући на питање једног свог претплатника, вели:

Кажете нам, да се у Хрватскрј много говори о једном начину уништења филоксере, који се састоји у томе *да се око чокота метну дрвене струготине*, и питате нас шта о том мислимо?

На жалост, ми мислимо да је то много ларме за ништа.

Све је пробано у Француској, па баш и дрвене струготине, пробани су најпростији и најкопликованији лекови које су измислили један пут и по други пут разни љубимци награде од 300 хиљада динара што се нуди од стране владе спасиоцу винодеља.

Од хиљадама опита којима се иде на уништавање филоксере само је једао надживно — сумпорни угљеник, било у природном стању или као сулфокарбонат.

У нашој вечљи још се расправља питање да ли је боље лечити виноград сумпорним угљеником или га заменити америчком лозом, али не и о избору срестава за лечење.

Француски винодељци изгубили су много времена и новаца у покушајима сваке врсте.

Кажите вашим земљацима нека се користе нашим скупим искуством; то ће боље бити него да после нас наново отпочну читаву серију покушаја, који су унапред посвећени неуспеху и брзом забораву."

После ове оцене, држимо, да није нужно да се још на овом питању заустављамо.

Љуб. Којић.

ТРАПЉЕЊЕ СТОЧНЕ РЕПЕ.

Сточна репа при храњењу крава музара игра важну улогу. Ко држи краве млечаре преко зиме искључиво поради муже, тамо се неће рентирати држање истих, ако није спремио довољну количину репе за храну крава.

Преко зиме, репа је још једина сочна храна од које краве дају доста млека. С тога је врло важно знати и умети сточну репу утрапити тако, како ће се здрава очувати бар до половине Марта наступајуће године.

Има више начина на које се репа може утрапити; који ће се од њих употребити, зависи од прилика у којима газдујемо. Но у главноме репа се трапи на два начина: у подруму (на гомиле) и под ведрим небом у траповима дубоким или над земљом.

Било да репу сточну трапимо на један или други начин, то треба одмах учинити чим се са њиве доносе а никако је не остављати на дуже времена извађену да се провене — сасуши — јер ко трапи суву репу, вадиће је упаљену — сагорелу — иструнуту.

При трапљењу нарочиту пажњу треба обратити на одбирање. Све оне, које су болесне, рањаве, убијене, увеле, незреле и сувише крупне, одвоити на страну и одмах трошити за храну стоке. Исто тако и репу са бујних — ђубревитих — њива не трапити, јер ће се врло тешко очувати да не стропшу у трапу. Напослетку, са две њиве не треба мешати репу у једноме трапу, јер су неједнаке зрелости па и неједнаке трајашности. Са слабијих земаља, и репа осредње величине, трајашнија је, но са бујних њива и које су много крупне.

Ако се репа трапи у подруму или каквој другој стаји, магацину, шупи и т. п. ваља пазити да не дође непосредно једна на другу и да се одвећ не нагомилава, јер би се разне болести појавиле од којих репа пређе у трулеж.

Само они подруми и стаје добри су за трапљење репе, у којима има одушака за вентилацију, у којима се равномерна топлота одржава и у којима нема велике топлоте преко зиме.

У великим и уређеним економијама, репа се трапи у једноме оделењу штале где су и краве млечаре смештене. У том истом оделењу близу трапа, намештена је перионица за прање репе и сецкалица за сечење тако, да се једном трансмисијом једновремено два посла врше.

Репа се у стајама трапи у гомилу у виду призме (шталског крова) гомила не сме бити ни шира ни виша од једног метра.

Ако се репа трапи на пољу под ведрим небом, онда добро треба отварати очи при избору места за трап, па било да се трапи дубоко у земљи, било пак над земљом.

Кад се трапи под ведрим небом, гомила не сме бити шира од 1 ни виша од 1·40 метара. Трап при дну треба да је широк 1, а при врху 2. метра. Дужина пак трапа произвољна је према количини репе.

Репу треба што боље сложити, а особито спољне стране трапа треба што боље озидати од репе и то главе окренути у поље и трап у виду кућњег крова завршити. При трапљењу, треба репу врло смотрено и лагано слагати тако да се ни једна не повреди, јер кад натруне само један комад, онда ухвати мају сав трап и нагло репу спопадне трулеж. Трап треба опшанчити дубљим јарковима и овима дати такав пад, како не би водом подгрезао

Трап се покрива најпре сламом, а после једним танким слојем земље. Но пре тога, добро је, ако се репа најпре поспе са ситно истуцаним угљем па после покрије. Ово покривање треба тако удесити, да слеме трапа буде покривено само танким слојем сламе, да би репа могла боље испаравати, но опет за то да је од сунца и влаге заклоњена. Доцније пак кад наступе јачи мразеви, онда цео трап покрити још једним дебљим слојем земље.

Кад зима није јака, онда је довољно покрити репу сувим лишћем од дрвећа а одозго један слој тулузине кукурузне.

Кад се трап овако покрије као што горе поменусмо, онда није ни нужно остављати одушке (вентиле) јер обично око одушака, репа почиње најпре да прелази у трулеж, пошто ове не могу да се подесе како ваља, те да кроз њи влага не доспе у трап.

Преко целе зиме треба утрапљену репу често огледати, па чим се примети да се трап местимично угне, одмах раскопати на томе месту, и ако се покаже јака топлота, значи да се репа упалила и почела прелазити у трулеж.

Напомињемо још и то, да се репа при трапљењу сасвим очисти од лишћа и ово даје стоци у зелено, или се такође и оно трапи и од њега справља кисела пића за храну стоке.

М.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

написао

Свет. Љ Гавриловића

(наставак)

Копеова класификација ливада.

	чист принос у нов. тов. разним
I. класа. Ливаде двокосне са 70—100 нов. тов. приноса	
а) Са сеном врло добре каквоће	19·79
б) Са сеном средње, ил' незнатније каквоће	14·—
II. класа. Ливаде двокосне, сена 60—70 нов. товара	
а) Са сеном врло добре } каквоћа	15·27
б) Са сеном незнатније } каквоћа	10·76
III. класа. Ливаде двокосне са 50—60 нов. товара	
а) Са сеном врло добрим	13·89
б) Са сеном лошијим	8·35
IV. класа. Ливаде једнокосне са 35—50 нов. товара	
а) Са сеном бољим	11·55
б) Са лошијим сеном	7·07
V. класа. Ливаде једнокосе, са 25—35 нов. тов. сена	
а) Са сеном бољим	8·12
б) Са лошијим сеном	3·58
VI. класа. Ливада, са приносом сена до 25. н. тов.	0·57

2. Оцењивање пасишта.

При оцењивању сталних пасишта — пашња (чаира) и утрина — врло ретко може наступити случај, да се они могу оцењивати по куповним ценама. Пашњаци су у приватној сопствености, као залишна земља која се не зирати а утрине су маом, својина општинска, за коју се и не могу знати куповне цене, јер никад ни продаване нису.

Исто тако ретко ће се десити, да се оцењују пасишта, по укупном приносу, пошто траву, која на њима расте, стока ту, на лицу места попасе и из ње месо или млеко, вуну и т. д. производи и ствара.

Пасишта се дакле сасвим друкчије оцењују, према томе, колико испесно просторија, грла крупне ил' ситне стоке и за колико дана, преко године, може да исхране. Дакле принос пасишта нити се може мерити метром, ни кантаром, но се мора оцењивати од ока.

Ако један пашњак за говеда, пасу, рецимо грла средње тежине — од 800—900 килограма живе тежине, — онда ће према рачуну, потребне хране за једно такво говече (од толике тежине) требати посведневно, за 50 дана око 25 кр. траве у вредности сена т. ј. близу 50 кгр. траве, ако би се само пашом, травом хранило); значи, да је за то време, било једној крави потребно око 92 ара пасишта и према томе принос од једног хектара може се оцењивати на 45 товара вредности сена.

Код пасишта (као што су маом утрине), која су само употребљива за овце, најбоље је рачун хватати просечно, да за једно бравче треба по 2,4 непуни килограма вредности сена, за сваки дан паше.

Број дана, за које стока на једном пасишту пасти може, разликује се знатно, према положају и климатолошким приликама, као и према врсти стоке.

Попаша за говеда, у истом пределу, траје обично за 20 до 30 дана, мање, но за ситну стоку; тако да кад за овце траје 150—200 дана, за говеда само 120 до 150 дана.

Дакле и при оцењивању пасишта, мораће да се прорачунава *чист принос*, као и код њива. Тај чист принос овде се изражава у прирасту меса и т. д. што га је стока, која пасе у току једног лета на извесној просторији, у стању да има; одбијају се само у сразмерно врло незнатној процентној поступици, трошкови око чувања стоке на пасишту. При том је несумњиво потребна предпоставка да свако грло стоке има довољно просторије, те да се довољно и потпуно исхрани; јер пасиште, које је препуњено, не даје никаквог приноса.

Да би у том погледу добили тачнију основицу, најбоље је, да се у поступици вредности попаше узме исти ред, који је и код њива уобичајен и да се одреди, колико грла стоке, са извесном живом тежином, на дотичној просторији од прописане каквоће земљине, може да се добро исхрани.

Коне полази с те тачке, да тамо, гди се на једној површини, може једна осредња крава, преко лета попашом да исхрани, може се под подједнаким околностима рачунати, да ће на толиком и таквом пашњаку моћи да се исхране: $^2/_3$ коња, $^3/_4$ теглећих вола, $1^1/_2$ ждребета, 2 грла младог говечета, 10 оваца, 8 назимади.

Даље, једна крава, да се потпуно и добро исхрани, потребује преко лета, на најбујнијем пасишту, $^1/_4$ хектара и у том случају вредност попаше, узима се да је равна вредности од 4 нова товара ражи. Тамо, гди стока, мора да потребну јој храну, у попаши, на великим пространствима, да тражи т. ј.: да лута док се нахрани, не сме се више рачунати вредност попаше, но равна само 2,4 нов. товара ражи. Разуме се, да су у овим бројевима и измене често потребне.

На сувој прљуши — утрини — н. пр. лакше се исхрани 12 оваца, као и у ритовима, 12 свиња, него ли једна крава. Дакле прилике одређују и врсту стоке, с којом је могуће једно ил' друго пасаште, корисно употребити.

Па ипак ови податци, дају нам могућности да добијемо једноставно мерило за оцењивање вредности попаше.

Које дакле рачуна једну средњу краву крупнијих или планинских крајева — за наше ситније сојеве треба према мањој живој тежини постујшу вредности сразмерно смањити — с телесном тежином од 10 пов. товара (1000 кгр.), и да би се за њу платило око 60 марака (78 динара) за једно лето, да се испаше и отера на пашу. За исхрану једне такве краве опет, потребно је 15 ара најбољег пасишта. Што је земља на пасишту гора, то је и нораст траве мањи и лошији, па с тога је и већа површина пасишта потребна, за исхрану једног грла стоке, а за то и чист принос мора бити у толико мањи за исту површину земље. На основу свега тога, управљајући се по искуству, добајемо за заснивање класификације, следећу таблицу:

Ступањ	Каквоћа земљи	Потребна површина за једно грло крупне стоке	Потребна површина за једно грло крупне стоке за једно лето	Чиста годишња чиста принос по хектару
I	Богата дубока земља у ключевима са подједнаком здравицом	15	1·5	60
II	Богата бујна долинска земља с подједнаком здравицом	25	2·5	48
III	Тешка глинушна с исто тако збијеном здравицом	30	3	36
IV	Дубока иловача и ларморача или благ хумус	50	5	18
V	Песковита иловача ил' ларморача, а и хумус, са непороњус. здрав.	75	7·5	12
VI	Посна глинушна и иловача са непропустљивом здравицом	60	6	15
VII	Песковита, посна иловача или иловачаста песпуша, здравица песак или шљунак	100	10	9
VIII	Мокра, посна, ладна глинушна и иловача или хумусан песак са растреситом здравицом	75	7·5	12
IX	Иловач. песк. са шљунк. здрав. или јако променљива земља	175	17·5	7·5
X	Земља с маном од саване руке, песак, шљунак и земља, која се не може поправљати у опште	225	22·5	3

Даље на овај би начин имали чисти приноса да се у поступиши наведу, чим се неке пази на газдовање с пошаном

Но у практице се обично мања пажња поклања каквоћи земље код једног пасишта, но се оно више оцењује по положају и по стању и норасту (бујности) траве. Обично се задовољава и с мање тачном поступицом и место горњих 10, обично се 5 ступњева узима:

	чист принос по хект. може се рачунати (код нас) на динара
1. Ступањ. Бујна, гојна пасишта на обламама и по кључевима, са земљом врло добром за ђубр.	50
2. Ступањ. Обична долинска пасишта, која због рђавог отицања воде нису ни за пашу другу потребу	25
3. Ступањ. Планинска пасишта с плитком земљом, стеновитом здравицом, на отсечцима, гребима	8—10
4. Ступањ. Пасишта на црљушама, рапав земља песковита ил' шљунак, погланито за пошашу оваца	4
5. Ступањ. Пасишта, која се због права службености трећих лица морају само за пошашу употребљавати, обично све општ. утрине и испусти	2

Општинска ил' селска пасишта, с правом службености становника општинских, по њиховој вредности и по њиховом приносу могу бити врло различита, не само због тога, што се за утрине и испусте, сувате, могу употребити и најгора и најбоља земљишта, већ што су она већином стоком одвише преиљена, што су неједнако травом обрасла и што су обично посве напуштена и никаква им се пажња не поклања, нити се о њима ко брине.

За то је добро учињено у нашем пореском закону, што је на њих ударено пореза, према броју грла сеоских, што на њима пасу.

Вештачка пасишта — оцењује се као и земља; исто тако и сва случајна повремена пасишта, која за пошашу саме годину, ил' неколико година служе — а у самој су ствари њиве пуштене на мали ил' велики угар (да се испрљена земља опорави и одмори).

Описаћемо само две класификације за пасишта — Шмалцов и Пабстову.

Шмалцова класификација пасишта.

I. класа. *Одлични пашњаци*, такве просторије, које би се могло узети за ливаде првокласне, али за то што се увек употребљавају за пошашу, морају се оцењивати као пашњаци. За грло крупне стоке (говече ил' коња) потребно је $^1/_3$ хектара.

II. класа. *Врло добри пашњаци*, $^1/_4$ хект. за једно грло крупне стоке

а). *Природни пашњаци*, који би се могли употребити као ливаде бољих и средњих класа;

б). *Вештачки пашњаци*, с белом детелином и другим биљем посејаном за пошашу на њиви прве и друге класе.

III. *Добри пашњаци*, $^1/_3$—$^1/_2$ хект. за једно грло крупне стоке.

а). *Природни* — који би се могли употребити као ливаде средњих класа или висинска пашњаци (сувати) са добром, не одвећ лаком земљом, који нису шумарицом обрасли.

б). *Вештачки* — њиве треће класе добро посејане травама згодном за пошашу.

IV. класа. *Сувн пашњаци*; $^1/_3$—$^1/_4$ хект. за једно грло крупно стоке.

а). Природни — на сушном положају, са тешком земљом, у којој је преко 60% глине а нема довољно хумуса;

б) Вештачки — пашњаци, поорани и посејани с белом детелином и осталим добрим травама за пошашу, или и њиве четврте класе.

V. класа. *Пашњаци по брдовима* — на висинама са земљом, које има преко 70% песка а мало хумуса, који, кад би се могли као њиве употребљавати, могли би се ставити у пету класу. Исто тако пашњаци с тешком земљом, која је шумарицом јако обрасла.

1—$1^1/_2$ хект. треба за једно грло крупне стоке; не опше би се могле у неколико на њима трајно изравнавати.

VI. *Висински пашњаци* (сувати); требаће и по 2—3 хект. рачунати на 1 грло крупне стоке.

а). *Први висински пашњаци*: пошаше на врло великим висинама са земљом, која има или 70 од сто глине, уме, или 75 од сто песка а врло мало хумуса. На њима не може да се исхрањује више крупна стока.

б). *Тресетни ритски пашњаци* — по ритовима, барушшинама и тресетима.

в) *Обични планински пашњаци*: — на високим положајима са лаком земљом, крља ума испод 75 од сто песка, али је са шумарицом, ил' жбуњем, на пр. смреком обрасла.

Пабстова класификација пасишта.

1. *Одлични долински пашњаци* (гојни пашњаци), од којих су 25—30 ари довољни за једну средњу праву, кроз 150 до 160 дана, што по хектару одговара шшиноси од 110 до 150 центи у вредности сена.

2. *Врло добри краљем пашњаци и средњи гојни пашњаци* — 33 до 40 ари за средњу краву су довољни кроз 150

до 160 дана попаша, што одговара у вредности сена по хектару количини од 90 до 150 цената.

3. *Добри пашњаци за краве* — 47 до 56 ари за осредњу краву, кроз 150 до 160 дана попаше, одговара количини од 70 до 80 цената у вредности сена, по хектару.

4. *Слаби пашњаци за краве* — на положају, који није одвећ долински и на земљишту, које није много мочарно, може се још за попашу овацаикорисно употребљавати; 62—75 ари за осредњу краву кроз 150 до 160 дана (13 до 22 овце на хектар кроз 180—200 дана попаше) одговара количини од 50 до 60 цената, у вредности сена, по хектару.

5. *Врло рђави пашњаци за говеда*, на подесном положају слабо осредње овце паше, 80—100 ари за осредњу краву или 8 до 12 оваца на хектар, што одговара у вредности сена количини од 30—40 цената.

6. *Мршави пашњаци за овце*; 4—6 оваца на хектар = 15—30 цената у вредности сена, по хектару.

7. *Одвећ слаби пашњаци за овце*; 1—3 на хектар = 5 до 15 цената у вредности сена, по хектару.

Према томе докле траје попаша т. ј. да ли краће, ил' дуже времена, но што је овде узето, разуме се да приноси природних пасишта могу бити посве различити, па ма се оцењивање њихово сводило на подједнак број брави или грла, ове ил' оне врсте стоке. На висинама често није могуће, да траје попаша дуже од 100 дана, докле по долинама у повољним климатским приликама, може бити пашњака, на којима попаша може трајати и преко 200 дана у години.

У северној Немичкој уобичајено, да се сва пасишта класифицирају према попаши за краве, па ма после само овце, ил' друга која врста стоке. Но при том се предпоставља и једна средња тежина краве од 6 цената од прилике. Вредност попаше за једну краву, узета = $2^1/_2$ центе ражи, дала би следећу поступицу:

За 1. класу: 2,8 попаше за краву по хектару = 6·5 цената ражи 4 марке 66 пфенига; чист принос по хектару 30·30 марака.

За 2. класу; 2·2 попаше за краву по хектару = 5 цената ражи по 4·66 марака.

За 3. класу; 1·7 попаше за краву по хектауу = 4 цената ражи по 4·66 марака, чист приност по хект. 18·60 марака.

За 4. класу: 1·2 попаше за краву по хектару = 2·8 цт. ражи по 466 = чист принос по хектару 13 марака.

За 5. класу: 0·3 попаше за краву по хектару = 0·7 цт. ражи по 4·66 = чист принос по хектару 3·26 марака.

3. Оцењивање шумског земљишта.

Вредност саме земље, код шумских земљишта одређује се само онда, ако би земљиште било погодније за зираћење — за крчење и раздавање, — за њиве, но за подизање шуме, како по каквоћи земље, тако и по положају.

Шуме су или државне, општенородне, са ограниченим, ил' неограниченим правом службености мештана у околини. Могу бити и често државна имања.

За тим шуме — манастирске, општинске или селске.

На послетку приватне, *браницы* или *забрани*.

Апсолутно шумско земљиште онакво је, на ком се мора шума одржавати, да не би бујице, поплаве, нагло сношење рушевине и т. д. претрпавило и упропашћавало културне тековине: друмове, путеве, железничке насипе, мостове, њиве и ливаде итд.

При постављању класификације и одређивању класа, има се пазити на следеће:

1. На врсту горе т.ј. која дрва преовлађују. Шума може бити чиста — из једне врсте дрва и мешовита — из више врста.

2. На начин газдовања, или на обрт. У овом погледу разликују се: високе, средње и ниске шуме.

3. На споредне користи од шуме: отпадци од сваке руке, попаша, жиропађа, трава и т. д.

Код шума, с којима се правилно поступа, код којих је одређен план газдовања и обрт, начин горосече и подмлађивање; код таквих дакле шума, код којих се редовном годишњом сечом, добија извесна количина посеченог дрвета за разноврсне потребе врло је лако одредити чист принос, који је престављен у вредности добијеног дрвета, по одбитку трошкова око сече, подмлађивања, надзора и преноса.

Огромна разлика постоји у томе: да ли је шума дорасла, да има довољно дрвета за редовну сечу ил' употребу, или је још млада, ситна гора, која ће тек после извесног боја година, моћи да доноси користи сопственику.

У првом случају може се толико дрвета оборити, колико је потребно, те да се постигне редовно плаћање интереса на капитал, уложен на у шуму. У последњем случају, шуме престављају један такав капитал, који се улаже сваке године, као „привремени издатак", поред основног уложеног капитала за куповину земљишта и подизање шуме и који ће тек после извесног броја година, моћи да доносе приходе, да се отплаћују. Према томе овакве шуме имају и много мању вредност.

Прво треба одредити, годишњи прораст дрвета на једном хектару и онда се приближно изналази и прорачунава садања вредност шуме. То се чини рачуном вероватноће, одређивањем максималне вредности дрва на крају утврђеног обрта шумског која се рачуна као интерес на капитал уложен у земљу, са 4 од сто, при чему се интерес сваких 25 година додаје вредности главнице (капитала; укапитализава, претвори у главницу); наравно да се нето вредност дрвета, разуме, по одбитку свију трошкова.

Ако би на пр. после стогодишњег обрта, било у изгледу, да се за целу шуму, на крају тог времена, може добити откупна вредност у 1600 динара, онда значи, да је првобитна вредност голе земље износила у почетку 100 динара, а садања вредност, према томе онолико, колико се на тих 100 динара, до тог времена, нарасла вредност интереса по 4 од сто годишње.

Предпоставка годишњег прираста у дрвету, са 4 од сто, у многим случајима, треба топрв да се испита и потврди, јер у овом погледу, могу постојати врло различите прилике у погледу пораста дрва.

Гди се има посла са гором и шумама већег обима, ту се мора узети у помоћ стручан шумарски оцењивач. Тада пре но што се приступи оцењивању, мора се претходно учинити свестрано испитивање у следећим правцима:

1. Мора се сазнати величина површине, како у целини, тако и у појединостима тј. величина сваког појединог одељка с нарочитим газдовањем и нарочитим родовима дрвета.

2. Мора се сазнати начин обрта, склоп и састав и на колико је година обрт предвиђен;

3. Мора се одредити садање стање сваког одељка, нарочито старост, у колико су дрва за сечу, количина дрвета, која се сечом добити може.

4. Местне околности, које су меродавне по просечни годишњи прораст.

5. Морају се одредити сви већи пропланци — необрасла места шумом — и њина вредност по каквоћи земље.

6. Околности потрошње — прилика за продају — дрвета и просечна вредност дрвета на месту сече (с обзиром на трошкове преносне).

7. Споредне користи — простирка, жиропађа, отпадци и суварци, попаша и т. д.

8. Постоје ли каква права службености, која умањују вредност прихода.

9. Нужне мере за чување шуме, нарочито против крађе,

Нужни трошкови око културе, управе шума, око отварања и проређивања за лакшу сечу и сношење дрвета.

Ако се овим испитивањем нађе, да шума не лежи на њеном правом месту, да би се много боље могла употребити као њива или ливада, онда се процењује за себе вредност дрвета на тој земљи, онако, каква је она у садањем магновењу и од те вредности одбије се 5—10 од сто за следећу једну или две године, потребне за сечу и продају дрвета, као и сви трошкови, који се имају учинити око те сече и око продаје дрвета. За тим се прорачуна вероватни принос земље, кад се она у будуће стане употребљавати за њиву ил' ливаду и од те вредности одбију се трошкови, који ће се имати око крчења шуме и т. д. Остатак, заједно са чистом сумом вредности добијеном од главнице у дрвима, чини тада укупни збир процењене вредности.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

БЕЛЕШКЕ.

Вредност коприве.

Ми нећемо о овој ствари да пишемо чланак. Хоћемо само да пољопривредницима наведемо оно, што је написао гласовити Виктор Иго:

„Кад је коприва млада, она је прекрасно вариво: кад је матора, она је кончаста као лан или конопља. Истуцана, коприва је добра за живину; исецкана, она је добра за стоку. Семе од коприве, помешано с храном, даје стоци светлу длаку; корен њезин, помешан са сољу, даје лепу жуту боју. Осим тога, она је добра трава која се може двапут косити. А шта треба коприви? Малчице земље, нимало бриге, и никакве неге. Кад би се коприва гледала, била би корисна; нико је не гледа, па је шкодљива. И зато је ето сатиру. Како су људи налик на коприву!"

Овим песничким потезима ми ништа нећемо додавати, већ се само пред њиховом тачношћу и истинитошћу поклањамо.

Дрвокрес.

Ово није никаква справа — то је занимање, као што је колар, ковач, терзија и т. д.

Још пре 100 година у Француској било је људи, који су се искључиво занимали поткресујући воћке појединим сопственицима под плату, а то је доказ, не само да је воћарство јако развијено, већ да се оно и негује рационално.

Колико ли у Србији има сопственика, који тај посао врше у својим воћњацима, а да и не говоримо о нарочитим дрвокресима?!...

Ко су у Русији најугледнији пчелари?

Сва издања „Императорскаго Вольнога Економическаго общества" по струци пчеларској, на крају, имају списак најугледнијих пчелара по свима губернијама, којима се може сваки пчелар обратити за савет, а на чији кованлук може доћи сваки, да се на практици поучи у пчеларењу.

У томе списку има професора университета (Петар Петровић Алексијев, А. М. Бутлеров и други), поседника имања (Теодор Ивановић Богданов и други), свештеника (Алексије Андрејевић Јушков и други), мисионар — свештеника (Василије Вербицки), колешких саветника (Б. А. Грабовски), лекара (Т. Н. Денисов), новинара (О. И. Корвин-Круковски), учитеља (К. С. Нечаев), трговаца (Н. Ф. Пронин), апотекара (Ф. К. Рејнголд), земљоделаца и т. д. — једном речи: занимања свију врсти.

И сви они најусрдније се старају да пчеларство развију што већма могу. У тој цељи они издају неколико пчеларска листа, штампају много пчеларских књига, и врло услужно расипљу пчеларске поуке и помоћи по целој „светој православној Русији."

А како је код нас?

Семе од багрена и гледичије.

Врло тешко ниче; с тога га треба пре сејања прелити врелом водом, и у тој га води држати једно 10—15 минута, па онда посејати. На овај начин опарено семе нићиће сигурно после неколико дана.

Да кромпир у подруму или трапу не труне.

Треба га посути пепелом. И при сађењу треба у сваку кућицу посути по мало пепела, и на тај начин неће никад трулити, нити ће од које болести боловати.

Вода од куваног пиринца добар лек противу пролива код прасади.

Ако се крмача, у времену када има одојчад, разболи, онда се и млеко у вимену промени и уквари. Усљед овог поквареног млека, прасад понајчешће добију тако јак пролив, да се по неки пут ни давањем најјачих медикамената не може да заустави. Марвени лекар Др. Захерлин препоручује као најбољи лек, нарочито ако су одојчад свасвим нејака, да се вода од искуваног пиринца помешана са врућим млеком, даје крмачи за храну у 2—3 оброка. Од овог лека одмах ће се приметити дејство на прасадма. Балега код прасади која је дотле била жута, стврдне се и постане бела. За 36—48 сахати пролив сасвим престане, прасад добију белу сјајну длаку и испуне се. По себи се разуме, да, што се крмачи дуже времена даје горња храна (млеко са водом од исхуваног пиринца) у толико је сигурније дејство овога лека, и тек пошто пролив престане, после 4—5 дана давати крмачи обичну храну.

Пиринац у води када се крмачи даје, треба да је добро укуван, тако да вода постане бела и да има у се по мало раскуваног пиринца.

— м —

Босански сир „Трапист."

Босански сир под именом „Трапист" који се од пре кратког времена одпочео у велико да справља у Бањалуци на имању манастира Св. Богородице, јако је распрострањен, радо се тражи и много троши. Чак и на самој београдској пијаци конкурише својом јефтиноћом чувенијим швајцарским сиревима.

Фабрикација овога сира врло је проста. Помужено млеко загреје се до 28° С. и подсири (сипа се сириште у млеко). За тим се остави 1—1½ часа да се млеко згруша усири. Цела усирена маса сручи се у цедило распрострто на једној избушеној као решето дасци и одатле одмах меће у судове разноврсног облика и величине. У овим судовима остаје сир 6—8 часова притиснут са по једним каменом од 4 кгр. тежине, поради тога да се сурутка оцеди. За тим се још један пут сваки сирац (који нису тежи од по 4—5 кграма) меће под нарочиту пресу. После пресовања, сир се посоли и остаавља у подруму по рафовима 5—6 недеља.

Пошто сир подпуно сазри, опере се у млеку и тада добије лепу, масну (жуту) боју.

Сазрео сир има доста велике шупљике напуњене меким жутим маслом налик на лој, а кад се једе, врло је благог и пријатног укуса.

Кад је сир добро зрео, има 54% суве и 26% масних делова. Једина је мана овоме сиру, што је горког укуса, и што се у стомаку развијају јаки гасови кад се у већој количини једе. Велика је проходња овоме сиру у Пешти и другим већим варошима Аустро-Угарске, и продаје се под именом: „fromage de la Trappe.“

Годишње се продуцира на 56—60.000 килограма и продаје се килограм по 1 фор. а. вр.

Од 9. кграма млека добије се један кграм зрела сира.

— м

ГЛАСНИК.

Пољска привреда у основним и учитељским школама. — Како је г. Министар просвете и црквених послова предузео реорганизацију наших основних школа, а с овим у вези и учитељских школа, па извесно и богословије и виших женских школа, г. Министар народне привреде упутио му је један акт, у коме му је јавим разлозима изнео потребу, да пољопривредна настава треба у што јачој мери да буде заступљена у овим школама.

Предлог г. Министра народне привреде обухватио је у главноме одлуке нашег пољопривредног друштва, које су у питању пољопривредне наставе, у Јулу 1890 године у конференцијама секцијских одсека, с неким додацима. Он се састоји из ових тачака:

„1, да се у нижој основној школи при предавању рачуна, познавање природе и домовине и у читанкама, узму што више у обзир пољопривредне потребе, а од трећег разреда да се и систематично предаје баштованство и воћарство;

2, да се у вишој основној школи и продужној, предаје пољска привреда по садашњем програму, али практика да буде потпунија у баштованским, воћарским, виноградарским, пчеларским, свиларским и живинарским радовима;

3, да се у вишој основној и продужној школи по селима посвећују часови пољске привреде од 3 на 6 часова недељно, и то три пута по 2 часа, а у варошима да остане по досадашњем;

4, да свака нижа, виша и продужна школа има своју школску башту, и то нижа основна школа с површином 500—1000 м², а виша и продужна са 1000—5000 м²;

5, да се у учитељским школама и богословији пољска привреда опширније предаје, или бар по програму, који је прописан за вишу и продужну школу с посвећивањем часова, тако да се она у овим школама учи кроз све разреде или бар у потпуна два, и да свака ова школа има своју башту од 5000 м², или огледно (опитно) поље од 2—4 хект.;

6, да се у вишим женским школама предају извесне гране пољске привреде, које су ученицама, као будућим домаћицама или учитељицама, потребне, а те су: баштованство, воћарство живинарство, пчеларство свиларство и нешто из млекарства, и да и ове школе имају школску башту од 1000—5000 м²;

7, да се по извесан број садашњих учитеља сваке године, у време великог (летњег) одмора позивају на практичне пољопривредне курсеве, који би се имали приређивати на нижим пољопривредним школама или у Топчидеру, како би се поступно могли сви садашњи учитељи спремити што боље за практичне радове у школским баштама основних школа.“

8. Да се у надзор основних школа унесе и оцена рада учитељеног у школској башти и да ова оцена има утицаја на унапређење учитеља.

Осим овога, г. Министар је сврашно пажњу г. Министру просвете и црк. послова и на потребу, да се и у *средњим школама* нашим што више узимљу у обзир потребе и радови пољске привреде, нарочито при изради и предавању јестаственичких и природних наука.

— Ђ.

* * *

Пројект закона о сточним манама. — У Министарству народне привреде израђен је и пројект за „*закон о сточним манама.*“ По овоме се одређују рокови за разне маље и болести ових врста наше домаће стоке, у којима купци или они, који какво грло у размену (трампу) узму, могу купљена или трамљена грла предајама сопственицима вратити, ако се за то време под тих грла опале и констатују какве маље или болести предвиђене законом. Исто тако се овим законом одређује поступак за накнаду штете, коју купци или трамљачи овим претрпе, и регулише се суђење у оваким споровима.

За наш приватан и јавни промет оваки је закон врло потребан, а имају га све добро уређене земље.

— Ђ.

* * *

Пројект закона о уређењу сточарске и ветеринарске струке. — Одређена комисија за израду пројекта законског, по коме би се код нас уредила ветеринарска служба, као што је она у другим модерним земљама и као што то наше унутрашње и изношње потребе изискују, свршила је свој задатак и поднела је г. Министру народне привреде пројекат, којим је осим ветеринарске службе, обухваћено и уређење сточарске струке. По овоме, у Министарству народне привреде биће засебно *одељење за ветеринарство и сточарство* коме се за стручна питања, даје у помоћ нарочити *сточарско-ветеринарски одбор*. Сваки срез и полицијска управа имаће своје дипломиране сточне (марвене) лекаре, а осим тога постављће се према одредбама ветеринарске конвенције са Аустро-Угарском и потпуни број пограничних сточних лекара. У пројекту су, даље, обухваћене све установе и школе, које стоје у вези са добром организацијом ових струка и помоћу којих ће сточарска грана моћи код нас да узме свој правилан развитак.

У циљу да се ветеринарска струка може да снабде довољним особљем и да се ова служба може да развија како треба, нарочитим пројектом законским предвиђено је и установљење *ветеринарског фонда*, у који ће улазити: разне таксе, које се данас наплаћују од трговаца при извозу и увозу стоке, неки део данашњег санитетског фонда, и, док то буде потребно, даваће се и по нека сума државне помоћи. У замену за споменуте таксе, које данас марвени лекари наплаћују у своју корист, одређена је истима боља плата (од 2250 дин. год.) и регулисана им је периодска повишица.

* * *

Шкартирање приплодне стоке у државним економним заводима и школама. — Да би се могло приступити извршењу одлука сточарске комисије (види извештај комисије о изналажењу мера за унапређење сточарства), које је и привредни савет усвојио, Министар народне привреде наредио је да се изврши шкартирање и класификације пољопривредних грла говеда, оваца и свиња, по економним заводима и нижим пољопривредним школама. Раније је одређена комисија и за шкартирање за прилоз неупотребљивих грла у државној ергели.

ДОПИСИ.

Грабовац — Ресава, 20. октобра 1893 год.

Берба ово-годишњих земаљских производа у овоме крају свршена је. Време је било лепо, те је потпомогло да се берба сврши врло лако.

Шљиве су, ове године, у овоме крају, — нарочито у селима: *Грабовцу и трошани* — родиле врло добро, тако да већина неће моћи где да их смести. Печење ракије од истих, у великом је одпочето.

Кукурузи, ове године, нису били добри, и ово-годишња берба кукуруза — по причању — свиђу људи — у овоме је крају у половини од лањске.

Пасуљ је родио изврсно, тако да су поједини пашли 5—600 на и 1000 кгр.

Виногради, који су Гарбовцу главни извор за новац били — од несрећне филоксере пропали су са свим још пре 2 године, и готово сва места на којима су пре били, засађена су житом.

Последњих дана — од 13 т. м. — време је се променило и доста захладнило, — особито ноћу, тако да и пећи по собама ложимо.

Слане имамо сваке ноћи од 13 т. м.

Здравље код људи хрђаво је јер у овој нелој околини влада опасна болест „тифус", од којих и смртних случајева бивало и бива. Здравље код стоке поношно је.

Цене стоци су добре, но земаљским производима, — као готово и свуда у отаџбини — хрђаве, те је због тога велика невољна оскудица, нарочито пак сада, када је људима потребан новац за исплату порезе, те се иста и егзекуције наплаћује.

Чеда Г. Урошевић.
уч. *грабовачки*

ИЗВЕШТАЈ
о панаџура ужичког

У вароши Ужицу био је тродневни панаџур 14, 15 и 16 окт. тек. год., на истоме су продавати домаћи производи разне врсте, као и стока. За сва три дана продато је:

Говеди	710 комада
Коња	63 „
Оваца	294 „
Коза	57 „

Цена овим врстама стоке била је ова:

Говеди пар	120—200 дин.
Коња „	100—500 „
Оваца „	16— 20 „
Коза „	16— 18 „

Шеница, кукуруза, јечма зоби на панаџуру био је врло слаб довоз. али довоз ниха био је доста велики јер је било само 34 кола са њих је ниће на пазару крчмено.

Вино ново продавато је од 30—40 дин. а рашја нова од 15—20 дин. 100 лит.

На овом панаџуру било је трговаца из овог, ваљевског, подринског, рудничког и крагујевачког округа. Од самог врста домаће стоке најбоље су продавата говеда јарад млада и угојена, која су неколико овдашњих трговаца куповали за извоз на страну. Овогодишњи панаџур јесени био је доста добар јер је за све време док је исти трајао било лепо време.

Цео приход од панаџура износи 898·76 дин., расход 313·— дин. Чист приход 585·76 дин.

21. Окт. 1893 г.
у Ужицу.

Јован Голубовић
учитељ

Добричево, 23. октобра 1893 год.

Овогодишњи берићет у ресави и околини Ћуприје, већином је прибрат, и као свуда, тако и амо. просечна количина, код разб личитих производа, била је различна, тако:

I. Стрмих жита.

а, Озима пшеница, на нишим и оцедњим местима, била је добра, а на осталим нижим и влажнијим, рђава и штура; са хект. добивено је рода 1000 до 1200 килограма. Род је местимично био тежак и чист а местимично, смежурао, главичав и лак.

б, Јара пшеница, она је већим делом била рђава, тако да је са хектара добивено 700—1000 килограма. Зрно је било ситно, лако и неравнојено. Главице је као и код озимице но недо било.

Цена је како озимој тако и јарој пшеници 13—15 динара.

в, Раж, она је добро родила, скоро као у прошлој години, хектар је дао 900—1250 кграма. Зрно је лепо и добро развијено, пена јој је 12—14 дин.

г, Озими јечам, њега је зимушњи мраз, влага и хладни ветрови много оредили, тако да је хектар једна башо 800—1000 килограма више, зрно му је било здраво, тешко и потпуно развијено.

д, Јари јечам, био је израстао доста, класови — златови, била, су крупна и рачунало је се на обилату жетву, кад је довршена вршидба, видело је се да је зрна мало а сламе доста. Хектар је дао 600—700 кграма зрна а сламе 1100—1500 кграма.

Цена је озимом и јаром јечму 10—12 динара.

ђ, Овас — зоб — је но количини добро родио али по квалићи зрна однеђ рђав, јер му је зрно већином танко, шиљчавко и и лако, а при том има доста и гроздице — разних трављања и корова; цена му је 12—13·20 динара и

е, Просо — ситна проја, — она се у маломе сеје, по баштама и крајевима њиве, родило је као и у прошлој години; добивено је са хектара 1000 до 1500 килограма чистог овсјаног зрна, цена јој је за сада непозната. —

При продаји код свију стрмина, цена је била од сто килограма — хектолитра и по одбитку 2% на прашину.

II. Варива.

а, Пасуљ, како рани тако и позни, како пешак тако и лозак сам, а и са другим усевом, родио је одвећ добро, како се само пожелети може; није чудо, да је хектар баштно: пешака и лозака без других усева 1500—1800 килограма; цена му је 8 до 10 динара од сто килограма.

Остала варива родила су доста добро, но у маломе се сеју, па им је тешко и прорачунавати принос по хектару.

III. Окопавине.

а, Кукуруз, је био леп и много понео. али је и њега као и остале усеве, баш у времену када је био у клеску „опржила пламењача", тако јако да је пре времена морао урети, тиме је и принос скоро упола умањен. Клипови су по величини, као и у квалићи сваког зрна далеко рђавији — лошији но у прошлој години. Са једнога хектара, који је засејан са: кукурузом, пасуљом и дулепима, добивено је 1560 до 2000 килограма чистог кукуруза у зрну, пасуља 70—100, шуме (шаше) 6000—7000 килограма и дулепа са бундевама 1500—2300 комада; цена је новом кукурузу: 7,8 до 8·20 дин. по одбитку 30% на сасушивање и кунину а старом: 9, 10, до 11·60 динара, по одбитку 20% кунине све од сто килограма.

б, Кромпир је родио врло добро, крупан је доста. — комад мери по неки до 1·100 килограма, здрав је и потпуно развијен, није болован ни од каквих болести. Хектар је дао 14000 до 17000 килограма, цена му је 6 пара дин. од једног килограма.

в, Сточна репа и цвекла, у колико је посејана, добра је, и нараела довољно; принос по хектару непознат, с тога што се у маломе сеје а тако и пена непозната; и,

г, Бостан, (диње и лубенице) био је рђав у овој години, јер је тако рећи сасвим страдао од пламењаче.

IV. Предива.

Лан и конопља, били су добри; са хектара добивено је и то: лања семена 1000—1500 а ланика 200—300 и конопље семена

480—560 а плаћао 400—500 килограма. Цена им је 0·40—0·60 дин. од килограма.

V. Поврће и Зачинци.

Где свада: купус, кељ, келераба, карфиол, целер, першун, лука шаргарепа и т. д. у опште добро је, и имати довољно за домаћу потребу, цена му је умерена — обична.

VI. Воће.

Воће је доста и добро родило а парочито шљиве, које су у своје време омлађене, и од истих почела је ражња, а ко где, где, зрелији је и пекмез, који се чува у буновина. чабровима и чабрешама, а неки га одвајају — деле те праве колаче, које суше на сунцу или диму као и шљиве. Просечно дрво је родило 20—40 килограма шљива.

Берба виноградска довршена је у прошлом месецу тек. год. и била је одвећ рђаво испала, управо така, да се нисад занатлија није да је овака била, и што је набрато грожђа, то је зелено и тако ситно као јагуриа — грем; вина су нејаком кисела и здраво слаба. На неким местима није било грожђа ни за јело. Кајк је продаван по 20—30 динара од хектолитра. Са хектара добивено с грожђа 800—1500 килограма.

Сена нису најбоље ухваћена а парочито у ресаве, где се нејаком гаји кукуруз, са којим се је одокпило услед плашње од јаких и честих земљотреса, па баш у пренеку када је требало обарати — косити ливаде, била је најсећа јека отргану кукурузу, у ток су траве прерасле а и време се окинало. —

Жира има по мало како буковог тако и растовог. —

Стање здравља људи и домаће стоке добро је, заразних болести нема.

П. М. Радосављевић.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва.“

Записник XIX састанка држаног 23. септембра 1893. год.

Били су присутни: Благајник г. Вучко С. Богдановић; чланови одбора г. г. Свет. Љ. Гавриловић, Ада М. Живановић, Мирко Миљковић и Анта Голубовић. Председавао благајник г. Богдановић; бележио врш. дуж. секретара — писар. Ј. С. Мићић.

117.

Прочита се писмо г. г. Трајковића и Живковића, којим моле да друштво шаље свој орган „Тежак“ Читаоници Н. Паланка у Бачкој бесплатно, с' тим да Читаоница плаћа поштарину. —

Одбор реши: да се даде „Тежак“ читаоници у „Н. Паланка у Бачкој“ у пола цене, без да плаћа поштарину. О овоме решењу известити г. г. Трајковића и Живковића тр. спд. па ако на исто пристану, онда да се и „Тежак“ шаље поменутој Читаоници.

118.

Прочита се писмо г. Саве Обућковића из Сомбора, којим моли да му друштво даде поход и прилику, те да опроба њиме пронађени лек противу Филоксере, — на овд. зараженим филоксерним виноградима:

Одбор прими к знању с' тим да се молиоцу не може указати никаква нарочита помоћ тим пре што ово нема својих винограда, на коме би молиоц ову пробу могао извршити, — и што већ постоји стална комисија при министарству народне привреде за уништавање Филоксере. О овоме известити молиоца и упутити га да се обрати г. Министру народне привреде као за то надлежном.

119.

Стални одбор за окр. Подрински шаље 200 динара из партије за унапређење пољске привреде, с' тим да се ова сума употреби за награду прилком држања ово-годишње смотре над пољопр. справама, алатима и машинама израђеним у земљи.

Одбор прими ову помоћ с' особитом захвалношћу, а ужем одбору који ће руководити смотру, стављаће ту суму на расположење, да је нада на награде.

120.

Прочита се дело — спис — „Подизање нових винограда“ које је састављено за штампу г. Ф. Јорговић учитељ „ратарске школе у Врав“ гори.

Одбор реши: да се умоли г. Љуба Којић редовни члан друштвени, да ово дело — спис — прегледа, као стручњак га оцени и даде своје мишљење може ли се штампати, „као научно практично дело.“ —

121.

Благајник друштвени г. Вучко С. Богдановић, саопштава стање касе за месец август 1893 год. из кога се види да је било остатка готовине од Јула 3.278.90 динара. Примљено у августу 10.808·05 динара. Свега 14.085·95 динара. Да је издато у августу 5.273·50 динара, да према томе остаје готовина за септембар у 8.812·45 динара.

Одбор прими к знању.

122.

Прочита се молба г. Илије Мирковића студента шумарског института у Петрограду — Русија — којом моли, да му се још поред одпуштених књига „Четњара“ у 300 нумада; одпусти још 300 нумада поменутих књига.

Одбор реши: пошто је пре кратког времена одпуштено од г. Мирковића 300. нумада књига „Четњара“. — то му се на овај начин за сад не може указати материјална помоћ у одпуштању ових књига.

123.

Прочита се извештај секретара секције за сточарство о набавци овнова за приплод за округ Крагујевачки. —

Одбор реши: да се оно мишљење секретара секције за сточарство достави г. Министру народне привреде на знање, — и употребу.

124.

Прочитане се поднете пријаве за смотру.

Одбор реши: да се 14. октобра ове године приреди смотра пријављених справа, алата и машина ове у Београду, у канцеларији Српског Пољопривредног Друштва, с' тога, што се ова смотра не може држати у Јагодини, јер је мали број пријављених такмичара.

А, за руковођење овом смотром овлашћује се раније одређени ужи одбор, који ће учинити све што је потребно.

Поред снега овога, да се још објави држање смотре и преко свију српски листова — уредништвима, — нако би заинтересовани могли доћи на смотру. —

125.

Председавајући, предлаже да би требало: да се на пожешку Пољопривредну-Занатлијску изложбу која се има држати 3 и 4. октобра ов. г. у Пожеги, пошаљ бар два изасланика из чланова управног одбора који ће представљати Српско Пољопривредно друштво на поменутој изложби; ово нарочито с' тога треба учинити, што је ово *прва Српска* изложба у Србији.

Поред тога да се одреди и извесна сума за награђивање добро израђених справа алата и машина као и добри производи ово земаљски на поменутој изложби.

Одбор реши: Да се на пољопривредно-занатлијску изложбу у Пожеги која се има држати 3 и 4. октобра ове године, одреде и умоле, да као изасланици Српског Пољопривредног Друштва присуствују изложби г. г. Ада М. Живановић и Анта Голубовић чланови управног одбора овог друштва; — а за тим да друштву поднесу своје извештаје о изложби у Пожеги. —

Управни одбор стављаће на расположење г. г. изасланицима суму од 200 динара, коју на самој изложби имају употребити за награђивање добрих справа, алата, и машина, као и добрих ово земаљских производа.

126.

Преседавајући предлаже: да се друштвена књижица среди, — а књиге које нису од потребе, да се раскодују, и да се на место раскодованих друге нове и потребне набаве.

За ово је потребно да се одреди комисија, из чланова управног одбора, који ће овај посао извршити.

Одбор реши: да се књижница друштвена прегледа и оцени, за тим, да се непотребне књиге раскодују, а потребне на место раскодованих набаве. У комисију за преглед и оцену књига, као и раскод и набавку истих изабрани су и умољени г. г. Свет. Љ. Гавриловић и Аца М. Живановић чланови управног одбора друштвеног.

127.

Преседавајући реферише, да је дало — спис — о „млекарству“ прегледао г. Д-р. Марко Т. Леко члан управног одбора друштвеног, а г. Душ. М. Спасић као други референт није ту, већ у иностранству, и за то предлаже одбору да одреди друго лице, на место г. Спасића који ће дело — спис — о „млекарству“ прегледати и оценити.

Одбор реши: да се пошаље дело — спис — о „млекарству“ г. Чеди А. Поповићу редовном члану друштвеном и да се умоли да поменуто дело — спис — о „млекарству“ изволи прегледати и оценити да ли се може штампати, — а по томе да дело друштву врати. —

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

МОЛБА НАШИМ РАТНИЦИМА:

Г. Г. ОФИЦИРИМА, СТАРЕШИНАМА НАРОДНЕ ВОЈСКЕ И ОСТАЛИМ ВОЈЕНИМ ЛИЦИМА, КАО И ЛЕКАРИМА, СВЕШТЕНИЦИМА, ЧИНОВНИЦИМА, УЧИТЕЉИМА, ГРАЂАНИМА

и у опште

Свима који су учествовали у нашим ратовима

1876-78 и 1885 године.

Господо и браћо,

Сваком брату Србину, који се поноси српским именом и коме је драга отаџбина Србинова, биће познато да је у нашим ратовима за слободу и част наше отаџбине било доста светлих примера јунаштва и одважности, умешности и присуства духа; било је дирљивих призора пожртвовања и племенитости, а није не достајало ни оданости ни љубави како према општој ствари, тако и према ближњима без разлике у положајима и годинама. Сем тога покрај све, озбиљности догађаја и тешкоће рада, није се у даним случајима губила ни веселост, а бистрина народног духа није се дала спутати, већ би, овде-онде, пробила у свој бујности и оригиналности.

Међу пријатељима и познаницима и данас круже приповедања о појединим догађајима из наших ратова од 1876-78 и 1885 године, која живим примерима потврђују оно што напред рекосмо, — и била би вечна штета да се толике лепе и карактеристичне цртице из наших ратовања временом изопаче или чак изгубе и забораве. И патријотски и књижевни обзири стављају нам у дужност: да се толике драгоцене карактеристичне цртице из наших ратовања одрже у вечној успомени, а у свој њиховој оригиналности и једрини. А то се може постићи само тако, ако се прибележи и прикупи што је могуће више причица и цртица о појединим значајнијим и занимљивијим догађајима из наших ратова.

У том погледу чињени су покушаји од стране појединаца, — али то су, на жалост, били само покушаји. За такав посао није довољно само што појединац и његови познаници знају. Али, кад сваки, ко што интересантног зна из наших ратова, то избележи, — па се све *такове забелешке прикупе и среде у једну збирку*, онда може да се створи једно дело од трајне и неоцењене вредности.

Неколико пријатеља српског витештва решила су се да приступе збирању таковиx забележака, — и у тој цељи ево се јавно обраћају с молбом свој г. г. официрима, старешинама народне војске и осталим војним лицима, као и лекарима, свештеницима, чиновницима, учитељима, грађанима и у опште *свима који су учествовали у нашим ратовима 1876-78 и 1885 године:* да како знају и у колико знају испишу и уредништву листа „Витеза“ у Београду пошљу податке о појединим карактеристичним и интересним догађајима и призорима из наших ратовања, при којима су било сами учествовали или за које су од других слушали. Да би се у напред отклонила свака забуна, ми изрично напомињемо: *да ми не тражимо податке за историју, — већ само* **скице појединих сцена**, *које избијају из обичног колосека. Ми желимо да изнесемо низ причица и цртица из доба наших ратовања, од којих би свака била за себе целина.* То треба да буде причање појединих интересантних догађаја у маршу и у боју, при одмору и у болници, на стражи као и у канцеларији. За нас ће бити довољно ако се опис тих појединих догађаја, крупнијих или мање значајнијих али иначе карактеристичних испише просто онако, како се обично о тим догађајима прича у пријатељским круговима. Ми ћемо се већ сами постарати за што складнију стилистичну обраду. Само би молили ону господу, код којих ова наша молба нађе одзива, да при избору онога што буду писали, имају на уму да свака, и најмања, цртица има своје језгро, на пр. неко особито јунаштво, смелост, хитрину, истрајност, безбрижност, досетљивост, преданост, веру, одушевљење, љубав, част и остале сличне особине било појединих ратника или одреда војске, — било личности које нису спадале у ред ратника, али су стицајем околности долазиле с њима у додир. Покрај *озбиљних сцена* нека не пропусте забележити и *веселе сцене* у којима се огледа ћудљива игра случајности или природна веселост и бистрина народног духа. Нека би ствар о којој се прича изнела ма и само десет реди, — ми ћемо бити захвални на пријатељском податку.

Пошто цељ ове збирке не може и не сме бити ласкање појединим личностима, а још мање буди чије карикирање, већ само једино: *очување од заборава појединих узоритих и необичнијих догађаја и појава из наших ратова*, — то би молили да се *добро пази при именовањима личности*. Права имена живих личности ваља употребљавати само у веома важним догађајима и то тек са њиховим знањем, — иначе молимо да се употребљавају само произвољна имена, или да се у опште избегавају. Но она лица, која су погинула јуначки, или иначе која су страдала при савесном вршењу своје дужности ваља изрично, са *правим именом споменути*, па ако је могуће још и додати место рођења и ближе животописне податке. Опис места и дан догађаја ваља свуда по могућности верно прибележити, — а ми ћемо проценити у колико дискреција допушта да се при штампању задрже.

Сав материјал, који по овој молби будемо добили, биће од стручног лица сређен, према потреби разрађен и у току идуће године наштампан у једном зборнику, који ће носити наслов: **„Венац прича српских ратника“**. *У предговору споменућемо са захвалношћу имена све оне господе, који се најдаље до 22. Фебруара идуће 1894. године буду потрудили са слањем потребне* грађе за ову збирку на адресу: *уредништву „Витеза“ у Београду.*

Уредништво „Витеза“ ће, са свима рукописима који на ову цељ буду стигли до одређеног рока, поступити по горњој напомени, гарантујући пошиљаоцима, ако желе, дискрецију а спремно да увек послужи са нужним обавештењима.

У Београду
на дан Српског Краља Св. Стефана Милутина
1893 год.

Неколико пријатеља српског витештва

Садржина: **Чланци:** Насушни хлеб за Србију. — Нешто о подмлађивању и гајењу горе у нашим забранима. — О неви руже. — Израњивање сјагњих оваца преко зиме. — Филоксера и дрвене струготине. — Трапљење сточне репе. — Критика система за оцењивање земаља (наставак). — **Белешке.** — **Гласник.** — **Дописи.** — **Друштвени и подружински послови.** — **Подлистак.** — **Књижевни оглас.**

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 702 ПРИВИЛЕГОВАНОМ ДРУШТВЕНОМ ЛИСТУ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Страње за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СЕМЕЊ ДРУШТВА, ПОДРУЖНИЦА И КЛАСИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД НА ЦЕЛУ ГОДИНУ.

За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ОРЕД.

Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 47. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 21. НОВЕМБРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

О СПРЕМАЊУ И СЕЈАЊУ КОШТИЦА ОД ШЉИВА.

Разни су начини, којима се може доћи до правилно одњегованих шљива из коштица. Једни препоручују један, а други опет други начин, и сваки од њих вели, да је његов начин најбољи. Сама препорука тих силних начина, јасно нам каже, као да у клицавости коштица од шљива, постоје позамашне тешкоће. Ко је путовао кроз земље, где су воћњаци добро уређени, и видео оне големе, дивно уређене шљивике, од којих овдашњи народи црпе највећи приход своје привреде, тај је сигурно понео собом лепу успомену на ту племениту и корисну воћку.

Како, и на који начин подижу они онолики број младих шљива, да могу увек *редовно* попуњавати своје шљивике, о томе се је могао сваки, ко се за то интересовао, уверити на лицу места. Кад сам једном приликом запитао једног домаћина, зашто није у једном крају свог шљивика нешто посадио ил' посејао, него држи тај крај празан, да на њему расти коров, — он ми је одговорно ово: „Кад би ја и тај крај шљивака узорао и ту нешто посејао или посадио, не би имао овако лепих шљивових изданака, којима попуњавам празна места, на којима ми стара дрва изумру. Али овако, ту не допире ни коса да их покоси, ни плуг ни мотика да их исече, а ни стока да их одгризе, већ ту расте подмладак моје највеће привреде — шљива." Дакле, на том се крају размножавају шљиве највише изданцима.

Осим тога начина, т. ј. размножавања изданцима, најлазио сам ја у тим крајевима — нарочито у Славонији — код многих домаћина, на стотине младих, прекрасних шљива у баштама, које су подигнуте из коштица. Радознао, како они те красне младице подижу, упитах једног у селу доброг домаћина, да ми то каже, како они то раде. И ево како ми он причаше: „Узмемо једну стару каблицу, па метнемо на дно један слој земље; на ову земљу поређамо један ред коштица, на њих опет земље, и све тако на изменце земље и коштица, док не напуњимо каблицу. Преко напуњене каблице метнемо неког трња, да одбранимо коштице од облапорних изелица — мишева. Ову каблицу стављамо у неки прикрајак у кући, па влажимо толико, да земља буде увек влажна, али млаком водом, да боље утиче на клицавост коштица. Све то тако чинимо до пролећа, док не дође време сјетви. Кад већ приредимо земљиште, за сејање, онда стресемо каблицу, одвојимо проклијале коштице и одма их посејемо, да се клица не осуши."

Од 1000 коштица, никну на овај начин, 800—850.

Већ после 8—10 дана избију младице из земље и напредују тако красно, да се исте јесени могу већ пресадити у растило, где се „шиполују" за пресађивање на стално место.

И ово је заиста најбољи начин, да се младице из коштица изводе, јер је сигурно, да ће свака, на горњи начин проклијала коштица, набити и правилно порастити, добро се ужилити, и да ће, обичном само негом, порастити здрава, трајна и плодна шљива.

НАСУШНИ ХЛЕБ ЗА СРБИЈУ

ОД

Свет. Љ. Гавриловића

Мото:

Код нас још читаве покрајине пру плугом дрвеним и ралицом. Маса код нас, осим плуга и не познаје друга два основна оруђа за обраду земље — ни другоме, ни себи. Може ли се и ако ли се онда говорити о ма каквом напретку Србије?

—

Домовини један умеће, други оружјем служи.
Али земљорадњи сваки мора леб да произведе, други.

—

Сељачки је сталеж корен народног дрвета. Цветови, лишће, гране у крошњи, па и само дебло могу увенути и измрвити, па кад је корен само здрав, опет ће избити и прекрасити. Али, где корен жилата не зна, тамо и цело дрво мора пропасти.

Проф. Р. Рошел.

(НАСТАВАК)

Само ми, што смо по неколико година учили пољску привреду или што смо по неколико година и после стручног школовања, размишљали о свему, што смо по неколико година писали, у жељи да земљи својој помогнемо — само ми ништа не знамо и ништа не вредимо!

Тако ето мисле о нама и о пољској привреди, многи филолози, философи, историчари и остали наши мудраци! Па је ли онда чудо, што и прост свет мисли, да само онај, ко' запиње грбином и дуњка мотиком — зна и помаже њужељем напретку пољске привреде у пољопривредној Србији!

А у Србији је пољска привреда главно занимање — и опет му све то тако иде! У Србији је 95 од сто целог становништва пољопривредник, земљоделац — и опет све то тако иде! У Србији је пољска привреда главни извор свега напретка и благостања, она је снага државе — и опет је она још једнако пасторче и „од девете пећке жарило!“

Оћемо, да је гладна, жедна и боса Србија Пијемонат Српства?!.....

Да дођеш онима на ћутуку, онима што ведре и облаче по Србији, онима што воде Србију и што Србији заповедају, па да им покажеш „парче злата“, што си га гди год нашао — потећиће сви, да с тобом заједно копају „благо цара Радована“ да плате државни дуг и да обогате и унапреде Србију!

Ал' нађи им парче фосфорита (стене што има највише хране за усеве и која се прерађује за ђубрење земље) и дођи с предлогом да се копа и да се свету разашиље, да два пута више пожању на њиви, ил' оберу у винограду и воћњаку — а они ће ти се насмејати и још се могу прекрстити од чуда, шта ти би, те „полуде“, да се и на то још „арче“ народне паре!

Што би та стена стварала богаство и благостање за векове — ко' те за то још пита; што злато може одмах да се лије у наполеоне и дукате: — то је нешто и то ми ти дај и нађи!

А новац није ништа више до блато, као и друго блато, јер је то само средство за стварање и нагомилавање рада, а рад то је главно, то је оно што ствара све намирнице, што ствара благостање и богаство и појединаца и читавих држава.

Шта ћеш, такви му је вакат, таква му је мода ил' нас је такав ук подузео! Све иде по „духу времена.“ Злато и сјај, моде и параде — то је данас „дух времена.“ — И онда пуста политика отимања и грабљења о што боље место, са кога се не мора запињати ни радити — све нас је до једног обујмила и појахала....

А ми школовани пољопривредници, по најмање смо азур и по најмање згодни, да шенлучимо и да чинимо моду и параду! За то нам се ваљда и не признаје што урадимо, за то ваљда и не изгледамо на очи стасити и угледни, за то нас ваљда и не зарезују Бог зна како високо, на рабошу знања и умења — наши „великани“.....

Па ти му сад пиши о којекаквим „узроцима опадања жетве код нас“, о кућењу и течењу и о корисним радњама пољопривредним кад не дућкаш мотиком, не запињеш грбином, ил' не истражујеш корен свакој српској речи, или бар да „логично“ умствујеш о сазнању и несазнању — кад се тако ето „усрећава“ Србија!....

Ал' „памет царује а снага кладе воља“ вели народна пословица и ако је ми не умедосмо послушати, па ударити — у моде и параде!

И опет ће бити наше писање од вајде!... Наше писање једино и користи народу, јер му више вреди, но све пискарање по политичким и књижевним листовима, но све партиско трвење и гложење, но сав ук, но сва скаламутња по зборовима и по теревенкама!

Код нас је све јаче интересовање за пољопривредне ствари — а то је велика утеха за нас пољопривредне писце! Код нас све више поборника искршава који се о пољопривредном напретку наше домовине истински брину — и то треба да нас диже и крепи, да не клонемо духом, но да истрајемо на своме путу!

Јер доћиће и наше време! Биће и пољска привреда једном у Србији, не мода већ неминовна потреба и прва међ' првима — јер она је „насушни леб“ Србији, она је њена крепост, основица, њена снага и моћ.

Не треба да клонемо духом и ако нашим моћним и угледним сувременицима других струка, више вреди по неки слаткоречиви, који је умео само једну лепу причу да напише — но ми сви пољопривредни „чланкописци“ ћутуре — јер и причање и певање, на скоро

ПОДЛИСТАК.

ЗЕМЉОРАДЊА, СТОЧАРСТВО, ПЧЕЛАРСТВО И ВОЋАРСТВО

код

СТАРИХ СЛОВЕНА.

написао

Миленко Вукићевић

(НАСТАВАК)

Мало час горе смо само навели неке речи да покажемо да су Словени били земљоделци, а сада ћемо овим упоређењем речи показати и до ког ступња. Поред тога испитујући поједине речи можемо прегледати и историски развој земљодеља код старих Словена и видети како се текла једна по једна нова алатљика, те замењивала старију и простију. На тај начин имаћемо у кратко преглед историје земљорадње, јер је требало више времена, па можда и векова док се постепено прелазило од сточарства земљорадњи, а богме и достићи онај високи ступањ земљорадње, који затиче историја код њих.

При појави земљорадње код старих Словена докле још сачињаваху један народ, није било плуга у оном смислу у коме се доцније узима. Руска сказка о Микули Сиљаниновићу помиње *соху* од дрвета, коју немогу ни најбољи јунаци да извуку из земље. Овде треба да се запитамо шта *је то соха*? И према тумачењима неких писаца то је криво, ракљасто дрво, којим су првобитни земљорадници прљушали земљу или је ровили да би могли житозасејати. О томе пише Хен (Hehn): „Првобитни плуг састајао се из згодног кривог дрвета, онаког како се већ у шуми налазило.“ На питање како се звао тај првобитни плуг опет налазимо одговора у Хена. Он вели: „Старо име за првобитан плуг, који се састојао из једног простог заоштреног кривог дрвета, налазимо код Литаваца и Словена. Код Литаваца се зове *szaka*, а у Словена *Соха*. Да је ово заиста словенска реч тврди и то што је налазимо код разних слов. народа. Тако у старо слов. језику **соха**, рус. соха, бугар. сохъ а чешки, пољ. и лужич. *socha*[1]).

Колико су се време стари Словени служили овим првобитним оруђем при обрађивању земље, не знамо, али већ у слов. језику налазимо справу, која је мало савршенија од *сохе* и која је већ замењује у доцнијем развитку земљорадње, а то је **рало** или **орало**, које се такође налази у свима словенским језицима. Тако у руском: *рало, орало*, буг. *рало, орало*; у српском: *рало ралица*; у чешком *radlo, radlice* и *oradlo*, у пољском *radlo, radlica*; у лужич. *radla*, *radlica* = полуплуг (Halbpflug). И тако од несавршене *сохе* постала је нешто савршенија *ралица*. А од ралице, овога *полуплуга* разви се доцније оно благословено оруђе,

[1]) О овом упоређењу и развитку види: Рад југослав. Академ., књига XXXIX од стр. 11—39.

ће бити само „души посластица", а онда ћемо ми имати, у овој земљи, прву реч.

Јест не клонимо духом, јер ми не писасмо ни до сада, за награду и за признање, већ што осећасмо и потребу и дужност и што смо ето из дана у дан све јаче убеђени самим делима — да наш рад доноси користи народу, да наш рад вреди. То нека нам даје и даље снаге, то и воље за тешки а истрајни рад, у вршењу нашег светог позива.....

Херм. Гроп, чувени стручњак 1883 године, овакву је посланицу отпратио својим друговима по струци, те да их подстакне и окуражи, да истрају на своме мучном и трновитом путу, на својим великим задатцима:

„Пољопривредник са својим позивом стоји посред природе; он је њоме одасвуд окружен и његов је цео живот њоме иљадоструко испреплитан и оплетен. Али он не сме природи допустити, у својој пасивној потчињености да она само на њ дејствује, већ позив је пољопривредников, да и он на природу и активно утиче, да њене снаге себи потчини да их себи у службу вргне у корист своју рођену и на ползу целог човечанства.

Но то ће моћи само онда постићи, ако буде сваку појаву, коју сретне или сустигне, с помњом и постојанством посматрао, ако буде брижљиво разликовао и раздвајао споредно и мање важно, од главног, важног и битног, ил' мимопролазно од онога, што се редовно понавља и враћа; с другим речима, ако буде из чињеница потврђених искуством одлучивао и испитивао законе (при чему ће му екзактне природне науке, бити верна помоћница и водиља) и на послетку, ако се буде умео, овим признатим — утврђеним законима користити и служити у пуној мери, примењујући их обазриво а с неуморном енергијом у сваком своме раду, себи и својима на ползу, друговима својим по струци на углед, домовини својој на част и славу а целом човечанству за напредак и за бољитак.

Таква беху начела, то беху полазне тачке, са којих сам схватао и оцењивао, кроз дуги низ својих година, свој позив као пољопривредник и као човек. Она су то, која су ме гонила, да се и у науци и у практици, свима својим силама трудим, да пливам уз матицу напретка, да се управљам по духу времена. Она су то, која су ми толико пута и перо утурала у руке, те да и ја од своје стране покликнем сурадницима својим на великоме делу целог чевечанства, те да их освежим, да их охрабрим, да их подстрекнем и да их пробудим, исто онако, као што сам и ја сам много пута био обвезан по неком драгом покојнику, кога већ нема међ' нама, но га давно зелена хумка покрива — што ме је храбрио и соколио, да не паднем, да не клонем, но да се и даље борим, да и даље бојак бијем за добро своје и за добро опште."

II

Према томе за Србију су насушни хлеб данас, више него икада: пољопривредно образовање и радови на унапређењу пољске привреде. Јер то значи исто толико, као да смо рекли — радови на јачању њене снаге и моћи, радови на подизању њене културе, на јачању њене привредне и производне снаге.

Само такво образовање и само ти радови, створиће Србији њену будућност, одржаће јој политичку самосталност, да не пропадне међ' грабљивим суседима својим, да се не збрише, као самостална држава са светске карте земљине.

Не треба ни мало да се варамо, да се заносимо као до сада пустим сновима и јаговим маштама. Србији треба вредних радника, треба много рада, на подизању њене привредне моћи и снаге, јер је то питање не само њеног напретка, већ и њеног опстанка.

И просвета и техника и наука у Србији, све остале струке треба да послуже постигнућу овог главног

којим оремо земљу и које се зове *илуг* (старо. слов. **плоугъ**). И ова се реч налази са свима својим саставнијим деловима у свима словенским језицима. Тако налазимо **лемешь** (раоник), *цртак* или *цртало* (у чешком čertadlo), **грѧдель** (гредељ), *оје* или *ојште* (чеш. оје, дужич. vojo), **иго** (срп. иго, рус. иго, чешки jho, iho,), **ярьмъ** (јарам), *плазъ* (плаза) за тим *брана* и т. д.

Овамо долазе и све оне речи, које показују радњу земљорадничку, као орати, сејати или сети, жети, жетва, жатва, садити, пмети, косити, коса, срп, мотика, лопата, воз (кола) сноп, цеп (справа за млаћење жита), млатити, гумно, житница, грабле, виле, зрно, и т. д. које се такође налазе и у осталим словен. језицима.

Исто тако код старих Словена налазе се готово све врсте жита, као што смо већ напоменули једном.

Да су стари Словени своје земље орали и сејали жито јасно је је из онога што до сад напоменусмо. Види се: да је *плугом* поорао њиву, *жито* посејао, *браном* повлачио. Из самих пак назива види се да је једно жито сејао у јесен, а једно у пролеће. Оно жито које је стари Словенин сејао у јесен звао је *озим* (озимъ) за разлику од онога, што је у пролеће сејао и које је звао *јаро* жито или јарица.

Поред осталих жита код старих Словена нарочито се много сејало просо, које се звало код Словена, *проха* (одкуда данас име проја = кукурузни леб) или *проја*. Има доста изгледа да је ово по најстарија врста жита код старих Словена, јер га помињу сви писци, који говоре о Словенима, — и арапски и византиски и западни.

О вештачком удобравању (ђубрењу) земље за ово време не треба ни говорити, јер земља, коју населише Словени, покривена је врло дебелим слојем алувијума, и врло је плодна, и није се могла вековима да испости. То се види и отуда, што је још и данас тај крај Русије врло плодан.

Пошто би жито сазрело, онда су наступале *жетве*, и *жело* се или српом или се *косом косило*. Кад се жито пожање или покоси онда се *везивало* у *снопље* или снопове и онда носило *возом* (колима) на *гумно*. Гумна су била у пољу окресана и жито се бацало на гумно и онда *млатило цепом*, сабирало на гомилу и после бацало у вис *лопатама* и тако га *вејали*. Овејано жито опет су возом носили у *житнице*, које су им биле или издубљене у земљи или су *плетене* од прућа.

Из наведеног јасно је шта су стари Словени сејали, али није на одмету да на овом месту и видимо како су стари Словени употребљавали род својих њива.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

унутрашњег задатка и циља њеног, јер ће само онда моћи да се остварују и снови о њеном спољнем задатку, да се приступи извршивању њених државних идеала.

И основна и средња настава и школа треба да унесу у своје програме основне пољопривредне појмове — јер је Србија искључиво пољопривредна земља и биће то још кроз врло дуги низ година.

Пољску привреду треба да разуме и зна, не само учитељ и свештеник, који живе у непрекидном додиру са народом и у народу, већ и административни чиновник и инжињер, професор и трговац, доктор и философ — сви школовани сталежи у земљи.

Онда не ће наш сељак схватати корист и задатак школе као данас, изједначујући је са служењем у војсци и робовањем на робији („син ми је одслужио 5 година у школи, 2 године у војсци и 3 године на робији"), већ ће од ње доиста имати и стварне користи, већ ће му она послужити као основица за његово привредно и материјално снажење и напредовање.

Кад може једна од најкултурнијих, индустријалних земаља у Јевропи, као што је Ческа, та лепо уређена градина, тај рај земаљски, под суровијим природним и несрећнијим друштвеним приликама — да као основно начело школовања, уноси појмове из пољске привреде, зашто да то не чини, придављена у нужди и невољи, у застоју грцајућа пољопривредна Србија.

Но ни све то није довољно, треба да сви окрузи, све окружне самоуправе што пре пораде, на оснивању што већег броја пољопривредних продужних школа у својој околини; треба држава, да овај грдни и силни број гимназија и реалки сведе на што мањи број, замењујући их корисним, реалним стручним, нарочито пољопривредним школама. Овако је Србија на највећој стрмоглавој клизавици да оде у суноврат, стварајући некорисне раднике, умни пролетаријат, који ће да цркава од глади, а не ће умети да користи ни себи, ни својој околини.

„Класичка настава" и овако грдно ширење гимназија и виших и нижих, да већ и свака варошица, да већ и свака паланчица у Србији — полаже право на отварање целе ил' половне гимназије, створиће од нас једно несувремено девето чудо светско. А доцније ће бити много теже, да се томе злу стане на пут и да му се доскочи.

Пољопривредно дакле образовање и кроза све школе, што више стручних пољопривредних школа, за школску спрему — живи пример и угледање за практичну спрему и рутину, то су ванијуће, насушне потребе нашој земљи, ако јој желимо добра и напретка.

„Пољска привреда има своју сопствену технику — технику, која није ништа друго до накупљени нанос здравог људског разума небројеног броја појединаца — но коју само онај уме тачно оценити, који да себи труда, да је упозна и научи", вели проф. др. Бакхауз у Килу — а ми велимо за то треба учења и спремања.

„Свако прекрајање практике према начелима науке, мора бити поверено само људима од науке" вели др. Лудвик Мајн — а ми велимо, да се и пољопривредна наука мора учити и научити.

„Пољска привреда је примена читавог збира научних сазнања, ради произвођења намирница за живот, ради произвођења намирница у опште за потребе органске природе. Она сама није никаква наука, јер је само примена научних закона на производњу, — она је „привреда." Но кад се буде уздигла до највишег ступња, до врхунца вештине, онда ће и њен циљ бити потпуно постигнут — вели др. Вилх. Хам; али да то и наука у Србији постићи може, треба јој што више пољопривредног школовања и образовања.

(свршиће се)

Нешто о подмлађивању и гајењу горе у нашим забранима.

(свршетак)

Кад смо такав забран оградили, онда га ваља тако оставити две три године, за које време појавиће се изданци свакојаке врсте дрва и шибља као: растовине, грабовине, рујевине, млечиковине и т. д. Појавиће се и трње, али ово треба уклањати да се направи место важнијим врстама дрва. Где су пак остали празни међупростори — пропланци, треба их попуњавати подсађивањем или подсејавањем као што смо напред поменули. —

Ко би пак у свом забрану хтео да подиже четињаре као јелу, смрчу и бор, може то на исти начин извршити као што смо казали и код лишћара, само што се у случају копања и сађења садница из природних подмладака мора много више пазити на повреде жила и у опште целе биљчице него код лишћара, пошто су четињари на тим повредама много осетљивији, и то је један од највећих узрока за што се пред кућом посађена јела или бор тешко примају, и у толико теже у колико су и саднице веће. За то, ко жели да му се ове врсте дрва што сигурније примају, нека тражи што млађе саднице и са што мање повреда.

Ако би у оскудици садница ову врсту дрва подмлађивали семеном, онда пре свега ваља се постарати за набавку доброг и скорашњег семена, и то или из наших крајева где има доста ових четињара као из окр. ужичког, рудничког и крушевачког или набавком са стране преко нашег пољопривредног друштва.

Семе ових врсти дрва налази се у њиховим шешарицама, које се беру и то јелове Септембра и Октобра, а смрчеве и борове од Новембра па преко целе зиме до марта месеца. А најбоље га је чувати у шешарицама, па кад оћемо да сејемо из истих истрести што иде врло лако кад се на топлоти било природној или вештачкој разгреју, јер се тада шешарице саме отварају. Но кад смо добили поручено семе, докле га не посејемо треба га чувати у кесама обешеним на промајном месту и сигурном од мишева. Али ово семе не сме се дуго чувати, јер брзо изгуби клицавост, за то га треба одма сејати и то јелово ако је спремљена земља, још с јесени а најдаље до идућег пролећа, а борово и смрчево највише до другог пролећа, но свакојако далеко је боље да се што пре посеје а то је одма идућег пролећа по брању.

Сејање семена ове врсте дрва на сталном месту најбоље је предузети с пролећа Марта и Априла месеца, на земљи која је још с јесени добро спремљена и то на кућице у истој величини и одстојању као и за лишћаре. Земљу у овим кућицама треба нарочито добро обрадити, уситнити, од корова очистити и с пепелом измешати. С јужне пак стране сваке ове кућице треба нагрнути шушањ или коров, који смо обрађивањем земље покупили, тако, да би њежне биљчице

при сунчаној жези, тим гомилицама шушња и корова имале колико толико заклона; а место тога може послужити и камење или какви пањеви где ових има.

Кад смо ове кућице тако спремили, онда се земља у истима мало разгрне (одкопа) и у сваку кућицу по 20—30 зрна (семена) посеје, а за тим метлом овлаш неколико пута превуче и тако загрне (покрије).

Као што смо казали за извесне лишћаре, тако и ову врсту дрва можемо сејати измешано. Ову мешавину најбоље подноси смрча и бор, и у том случају треба посејати прво смрчево а за тим борово семе, али не подједнако, но у такој сразмери да на сваки пет зрна смрчевих дође по једно зрно борово.

Ове се две врсте дрва мешају за то, што бор много брже и више расте но смрча, те кад су у додиру, први служи другој, као заштита од ветра, мраза, припеке и т. д.

Но како се четињари више пута лакше подмлађују сађењем но сејањем, то у оскудици готових садница можемо их предходно посејати у нарочитим лејама за производњу садница и то, било у забрану, који ће се подмлађивати или у врту пред кућом. При избору места за ове леје треба пазити, да је у каквој заветрини, заграђено и оцедно. Земљу треба још с јесени угарити, а у пролеће понова прекопати, очистити добро од корова, измешати с обичним пепелом, да би се тиме што боље нађубрила, а то много годи овом усеву.

Ово сејање (извођење садница) четињара у лејама врши се поглавито месеца Априла, а ако је време повољно може и крајем Марта.

По што је земља, као што је напред речено, спремљена, направе се обичне леје и ове се уздуж избраздају у 3—4 бразде у равномерном одстојању једна од друге. У овим се браздама сеје у такој густини или још и гушће, као што се од прилике сеје и расад (семе) купуса и толико метлицом покрије колико само да се не види. По што смо то извршили, онда треба те засејане бразде покрити маовином, или летвама (дашчицама), које треба да су исте дужине и ширине самих бразда. Ови се покривачи оставе тако, докле посејано семе не почне да ниче, а по том се дижу и остављају између бразда (редова) све дотле, док се расад не почне вадити за расађивање на стално место; јер земља испод покривача једнако остаје влажна, а по што жиле биљчица иду у страну, то им је тим начином дата могућност, да и при великој суши могу имати довољно влаге и одржати се.

После 3—4 године расад се вади из ових леја и сади на стално место у забрану онако као што је о том сађењу напред речено. —

У оним крајевима где је земља на великој цени а и дрва су много скупа, као на пр. у Морави, Стигу, Мачви и др. местима, где дакле нема шумског земљишта но све добра и зиратна земља прве врсте, какву је земљу корисније употребити за пољорадњу но за подизање горе, то је за земљораднике врло корисно подизање багрена, који се на дубоким и јаким земљама лако прима и особито добро напредује, а што је главно, може се подизати као жива ограда око имања, те отуда имати двојаке користи.

Багрен је као дрво вр. добар за гориво, а тако исто добар је и за разне направе, као: осовине, главчине, спице, и т. д. Багреново коље побијено у земљу траје вр. добро, да у том надмашује и саму растовину. Може се подмлађивати као и врба осеченим и пободеним гранчицама у ровиту земљу и земљу покрај шанца, ендека избачену; али ако се рачуна и на његову употребу за дрводељске послове, онда је боље подизати га из семена, које се може добити по јевтину цену од пољопривредног друштва и управе топчидерске економије.

Багрен је најбоље посејати у нарочитим лејама у врту или где год у њиви, те произвести фидане (саднице) а по том га одатле после једне или две године расадити на стално место у насип (ископану земљу) поред шанчева за живу ограду. За сејање багренова семена на овај начин ваља направити обичне леје, по што се земља предходно добро спреми и од корова очисти; ове леје избраздати држаљом мотичице тако да бразде буду дубоке 2—3 см. а удаљене једна од друге око 15 см. колико се може малом мотичицом између ових плевити, и у ове бразде сеје се семка по семка 3—5 см. раздалеко једна од друге и озго покрије земљом за 2—3 см.

Багреново семе споро и вр. неједнако ниче тако, да посејано с пролећа може преко целог лета ницати и опет не поникве све, а то јако отежава плевљење и прашење већ изникнутих биљчица. Таком спором ницању багренова семена узрок је његова тврда опна, коју клица неможе лако да пробије. У овој прилици можемо се помоћи најбоље тиме, ако багреново семе у једном дрвеном суду, карлици или кориту прелијемо с кључалом водом, убрзо измешамо, по том воду оцедимо и одма приступимо сејању на већ наведени начин, но с тим да посејано семе одма ваља добро полити тако, да се водом натопи, иначе ако се посеје у суву земљу може пропасти. На овај начин посејано и заливено семе ниће после недељу дана и то сво и равномерно у једанпут.

Кад се багреново соме овим начином оће да сеје, најбоље га је сејати у половини месеца Априла, иначе треба га сејати одма с пролећа. По што посејано семе изникне, ваља га плевити од корова, два трипут преко лета прашити а према потреби и чешће заливати. Тако посејан и негован багрен на доброј земљи за једну годину (једно лето) израстиће високо пола па и до једног метра, да се одмах идућег а најдаље трећег пролећа може пресађивати на стално место.

Мана је багрену што много тера жиле у страну, јако се пати и тешко се искорењује те тиме отежава рад по крајевима њива. С тога, место багрена за живу ограду може се употребити гледичар, који је скоро исте каквоће као и багрен, но не пружа тако жиле у страну и не тера толике изданке као багрен. За то што је семе гледичарево много крупније треба га набавити више но багреновог, а сеје се исто тако као и багреново семе, само што гледичар у првој години много страда од слепог кучета где овог има, од чега је на против багрен поштеђен.

Јов. М. Јекић

КАКО ЋЕМО ОЧУВАТИ ВОЋКИЦЕ ОД ЗЕЧЕВА?

Неки премазују своје воћкице умом (жутом иловачом), а неки опет гашеним кречом. Прво не помаже ништа, јер ће прва киша уму да спере, а креч је већ бољи; неки опет обмотавају воћкице сламом, а ту је опет штета за сламу која се за то употребљује и коју корисније на друге цељи употребити можемо, штета за утрошене наднице око обмотавања, штета и за утрошено време око тога посла. Падне ли дебео снег и добије

ли он усљед јаких мразева покорицу, он ће одржати на себи веца, који ће више сламе необмотану кору, нарочито крупицу, да оглође, па ће воћкица полагано да пропадне, јер је лишена онога, што јој живот одржава. А имадне ли млађано стабло на себи пукотине, онда ће ту разни инсекти нанети своја јаја, па ћемо обмотаном сламом само заштитити ова јајца од зиме, те ће се с пролећа одма, чим топлије време наступи, из ових јаја излећи гусенице и црвићи, који ће на оне младе пупољке навалити и обрстити и ми ћемо тога лета остати без плода. То је сушта истина, о којој су се уверили и воћари, и природњаци, и ловци. Ја имам — вели један воћар — до 1000 разних воћака, међу њима и врло младих, које ми зечеви зими оглођу, нарочито кад је дебео снег, па ми их на тај начин јако оштете. Па да би ове моје младе воћкице од зечева очувао, употребљујем, па и другима најтоплије препоручујем, следеће, сасвим сигурно и поуздано средство. Ја узмем: 1 део обичне, ако је икако могуће жуте иловаче, 1 део сасвим скорашње кравље балеге и 1·5 део гашеног креча и једну, две, или 3 бешикице говеђе жучи. Кад бих наведене предмете посебице употребио, небих се вајдио, као што сам још у почетку ове поуке рекао, ал' кад све заједно измешам и том смесом воћкице премажеш, зе цело ти на њима неће од зечева бити квара.

Смешај дакле све оне твари, које сам напред навео, у један суд, и додај толико воде, а још боље шталске мокраће, да се направи једна житка смеса, којом ћеш помоћу једне четке моћи да премазујеш воћкице.

Ово средство употребљујем већ 30 година са врло добрим сигурним успехом. Осим што ово средство одвраћа зечеве од воћака, оно уништава маховину и лишајеве, који би се на дрвету нашли; оно уништава и јаја и пологе разних наших ситних штеточина, који се под кором на стаблу налазе и на послетку подмлађује кору, која после као углађена изгледа.

Са свију ових добрих страна, најтоплије препоручујем горњу смесу за премазивање младих и старијих воћака, а томе је сад већ и време наступило.

ОСИГУРАЊЕ ПОЉОПРИВРЕДНИКОВО.

Дошао ми је до руку „Пројект закона о узајамном обезбеђењу усева од града", израђен у Министарству народне прив.

Како сам ја у овогодишњем „Тежаку" писао једну белешку о пољопривредном осигурању, и како је сам предмет од великог значаја по нашу пољопривреду и стање нашег пољопривредника, то нека ми је дозвољено кратко у две три речи проговорити нешто и поводом овога новог пројекта.

С моје стране, ја могу само благодаран бити и министру и његовом особљу, који се, то сви видимо, озбиљно труде, да извођењем нужних економских реформа, помогну нашем народу, да благостање земље и апсолутно и релативно унапреде.

Та њихова брига огледа се и у старању око осигурања пољопривредниковог, из кога је старања потекао и овај пројекат.

Али, овом пројекту ја имам неколике начелне замерке да учиним, које су, по мом скромном мишљењу, од битног значаја: хоће ли се то осигурање и у истини извести...

Прва је замерка та: што законски пројект обухвата само осигурање од града. Ми зви знамо, да усеви пропадају и од слане, суше, поплаве и великог ветра (воћњаци се н. пр. ломе). Од ових елементарних случајева често се многи пољопривредник у црно завије, па кад хоћемо да га осигурамо, треба га осигурати и у овом погледу.

Даље, ја мислим да је погрешно ово осигурање пренето на округе, већ би требало да се групира за целу земљу. Да овако мишљење заступам, руководи ме тај разлог, што су окрузи по стању своме неједнаки: једни су сиромашнији, а други богатији; једне више сатиру елементарне несреће, а друге мање. Да би се те неједнаке прилике изравнале, треба, дакле пренети осигурање на целу земљу. Ако би ко износио против овога тај разлог: да није право богатији окрузи да помажу сиромашније; онда ја те људе питам: а како је право да ти сиромашнији окрузи заједно с богатијима издржавају целу државну машинерију, да граде жељезницу и т. д.?

Трећа и *најбитнија* моја замерка овоме пројекту у томе је: што је осигурање предвиђено на улоге. То је заметан и и врло незгодан посао, који би задавао много незадовољства, великих дангуба и скупе администрације; с тога би требало изабрати простији и правичнији пут, који би много допринео, да се ова важна реформа изведе много лакше и с мање сметња.

А да се то постигне, сасвим је могуће изабрати овај најлакши и најприроднији, уз то и најправичнији начин: ударити један сталан прирез на све пореске личности, па из тога прireза исплаћивати штете.

Рећи ће се: па онда би тај прирез плаћали и они, који од тога осигурања немају вајде, т. ј. чиновници, трговци и т. д. На тај приговор имам да кажем то:

1. И пољопривредници нису чиновници, па ипак плаћају порез за плату тих чиновника.

2. И чиновници, и трговци, и други непољопривредници имају посредне користи од тога осигурања, јер ако је пољопривредник осигуранији, онда су и њихови дохотци осигуранији и извеснији. и

3. Сасвим је правично, потпуно морално, да потпомажу пољопривредника сви они непроизводни елементи, који живе на рачун његов.

Ове напомене изнех у најбољим намерама; молећи уједно све меродавне факторе, да у интересу саме ствари још више поразмисле о осигурању пољопривредниковом.

Друга и трећа замерка учињена овоме пројекту, може се с основом учинити и „Пројекту закона о узајамном обезбебеђењу стоке"

На завршетку имам додати само то: да су оба пројекта иначе добра, да су израђени марљиво и прецизирани одлично.

Д. Н. Л.

КРИТИКА СИСТЕМА ЗА ОЦЕЊИВАЊЕ ЗЕМАЉА.

НАПИСАО

Свет. Ђ. Гавриловића

(НАСТАВАК)

Усталом оваква процена предузима се само у изузетним случајима, тамо, гди су особито добре земље и гди је положај посве подесан. У свима осталим приликама, а нарочито кад је земљиште само по себи лошије процењује се само гора или шума. Дакле, ту се одређује просечна вредност годишњег приноса и од те количине одбију се просечни трошкови. При том се узима обично много нижи процент, но што је „законски интерес" у целој држави, обично $3^1/_2$ до 4 од сто, а то с тога да би се трајније и с већом сигурношћу могао рачунати тај принос шуме а због простијег начина надзора и чувања шума, који је обично уобичајен у већини прилика, у целоме свету.

Просечни прираст дрвета, у кубним метрима и за једну годину, а према разним врстама дрвета и разним начинима газдовања, одређује се од прилике овако:

Начин газдовања и врста дрва	Доброта земљишта Добро	Средње	Рђаво
I *Висока шума*			
Раст	5·50	3·85	1·65
Буква	5·50	3·85	1·65
Бреза	5·50	3·85	1·65
Борови	8·25	5·50	2·20
Смрче	10·—	6·—	2·20
II *Сниске шуме*			
Чврста дрва	5·—	3·30	1·35
Мекана дрва (јове, тополе и т. д.)	10·—	5.50	2·20
III *Средње шуме*			
Мешовите	5·—	3·30	1·65

Принос горњег дрвета врло је различит. Приближно мерило у томе дају нам следећи бројеви: кад једно дебло има у пречнику $^1/_3$ метра а 5 метара стоји удаљено од околних дебла, кад обрт траје 10 година, онда је годишњи прираст за свако дебло, просечно 0·014 куб. метра. Што су дебла у гушћем склопу, ближе једно другом, што су она млађа и што је краћи обрт, тим мање се рачунати сме. Сасвим стара, шупља дебла, рецимо врбова — пошто овај рачун вреди за мекана горња дрва — дају само половину: 0·007 куб. метра.

За чврста дрва, просечни је прираст годишњи 0·008 до 0·009 куб. метра.

Ови бројеви дакле могу нам послужити као мерило при таксацији — процени — горе и шуме.

За остале незиратне земље.

Видели смо из приступног дела овог предмета да се оне не оцењују по плодности и по доброти земље, већ по осталим приносима, које дају; или се оцењују у другим групама порезе — на рад, личност, на обрт и т. д.

За то о томе не ћемо ништа подробније говорити.

Ботанички систем класификације.

Који спада у механичко-физичке (или боље: природњачке) системе класификације, завели су Кроме и Тромер, но како је то једнострана класификација, која нам не може никад дати потпуну и праву слику плодности земљине, не ћемо се упуштати у подробније описивање њено. Ово тим пре, што су основни типови биљни, за оцену типова разних врсти земаља, већ унети у друге класификације, као један моменат оцењивачки, који допуњује укупну методу оцењивања.

Ботанична класификација, почива, на искуству и опаскама, чињеним у природи, да појава појединих родова биљних — нарочито корова — стоји у некој узајмици, у некој вези, са извесним типовима земаља и да се понеке од њих могу узети као специфичке појаве на извесним земљама, докле се на другим, посве несродним земљама, ил' никако не појављују или у врло незнатној маси.

И доиста постоји извесан однос, извесна узајмица, између' појаве извесних биљака и појединих типова земаља. Но тај однос није још довољно испитан и утврђен, нарочито у погледу томе — у колико невештина земљоделчева (нечистота семена и т. д.) а у колико ђубревитост и културно стање земље, какву и колику улогу играју у тим појавама специфичких биљака за дотичну врсту земље.

Нестор природних наука у Србији, многозаслужни Вук Караџић природних наука наше земље, покојни Др. Јосиф Панчић и у томе је правцу положио основицу, за даље научно испитивање и посматрање. Панчић је прибележио извесну узајмицу неких наших монотипа (биљних реткости ил' особености) спрам извесних геолошких формација; приметио је, да појава извесних монотипа редовно прати појаву извесних формација, а у томе је нарочито серпентин и његова флора биљна, обилата; те биљке пак никако се и не појављују на другим посве несродним и несличним формацијама.

То је предмет дакле засебне природњачке штудије и ја ћу у једној засебној расправи изнети све шта се о томе за сад зна.

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

БЕЛЕШКЕ.

Беланце као домаћи лек.

Кад се *посечеш* и *опечеш*, нема бржег лека, но кад рану беланцетом премажеш. Нарочито кад се опечеш, боље дејствује и од самог колодијума, а можеш га имати увек пре при руци но колодијум. Приступ ваздуха је узрок, да се ране позледе; премазано беланце брзо се осуши, па не може ваздух рани да приступи. — Исто је тако беланце лековито и при *срдобољи*. Излупај једно беланце, па га — са, или без шећера — прогутај, одма ће ублажити запалење стомака и биће ти боље. При обичним случајевима, довољно ће бити да узмеш на дан 2, највише 3 беланцета. То није само лек, него је и лака храна, која је болеснику у таким случајевима и најпогоднија па ће с тога и лакше оздравити.

Сапуњавица за ђубрење воћака

Да се чађ, пепео и гар врло корисно употребљују за ђубрење воћака, то ће читаоцима нашим бити познато; али им неће бити познато, да се и сапуњавица, кад се пере рубље (веш), за ђубрење воћака врло корисно употребити може. Сапуњавица је добила од сапуна масних и сланих делова, а то и јесу баш они састојци, који воћкама дају хране. Осим тога, уништава сапуњавица и многе шкодљиве инсекте у земљи и на жилама, а може се употребити преко целе године, у које време хоћеш.

Једно средство против „обади" код коња.

Ја сам — вели један домаћин — кроз више година употребљавао сва средства које ми препоручиваше, да *обада* од коња отерам, али сам слабо кад успео. Прошлог лета покушам да употребим *рибљу маст*, и то је помогло. Рибљом машћу намазани коњи, нарочито испод репа, беше сасвим поштеђени од те напасти. Изјутра овом машћу намазана места, треба у вече опрати, јер се иначе окору.

Јаје као храна за пчеле.

Један пчелар пише „Bienenzeitung-у" следеће: „Како нисам имао више природног саћа, стресао сам мојих седам ројева на вештачко саће; шест ових ројева ранио сам редовно сваке вечери, а седми сам оставио себи самом. На свака три роја, узео сам једно кокошије јаје, једну чашу воде и потребну количину ситног белог шећера. Беланце сам најпре истукао у пену, па сам онда шњим помешао жуманце, шећер и воду и све сам добро измешао. Направио сам мале валовчиће, усуо ову смесу у њих и поднео пчелама. Овако сам их ранио све дотле, док нису озидале саће, што су пчеле врло брзо учиниле. Сад сам из ових кошница узео овог озиданог саћа колико ми је требало, и метнуо га у ону седму кошницу, која је за то време врло споро радила. На овај начин беху моји ројеви доста рано спремни за уношење меда и дадоше ми у своје време просечно 15 килограма чистог меда."

Да цилиндер на лампи не пуца.

Препоручује „Fundgrube“ ово средство: Узми у једну шерпењу добро посољене воде; у ту воду положи један или више цилиндера, колико могу да стану, а да сасвим у води леже. Ову шерпењу стави на ватру и пусти да вода узаре; затим скини шерпењу с ватре и остави да се вода и у њој цилиндри олади. На тај начин препарисани цилиндри трају по више година, ако се иначе њима пажљиво поступа, јер подносе сваку промену температуре.

Да се свиње и боље и брже угоји.

Професор Леман упозорава домаћине, који за домаћу потребу гоје свиње, на следећу околност. Он вели: Друго је кад неко у велико гоји свиње за продају, а друго је опет, кад домаћин једно или два свињчета за своју сопствену потребу гоји. Он може са неколико грла више да се забавља, боље рану да приготови, него онај, који по неколико десетина грла за трговину рани.

Свиње је прождрљиво живиње, које све једе што му се положи. Његов је стомак жилав као и код месождера, а црево му је десет пута дуже од дужине тела, налик на црево биљождера. С тога може свиње и месом и њиме да се рани. Да се рана подесно изуполтреби, то јест, да се добро у стомаку свари, нужно је, да се ма на који начин приготоваи, јер иначе — то сваки може да види — под оне велике прождрљивости и халапљивости, која је свињчету природна, прогутане свињче храну без да ју довољно сажваће, и онда се не може у стомаку довољно да свари, но несварена избацује, што је по циљ рђо штетно. Истраживањем је посведочено, да су више храњених свиња, у старости од $1\frac{1}{2}$—2 године, половину примљеног кукуруза, жирак избацивале; а кад им је прекрупљен, или кувај полагај, пасу ни један део несварен избацивали, него је све отишло на гојење. —

Домаћину дакле не треба да буде тешко, да своје свиње кување кукурузом храни, јер ће му се и пре, и боље угојити, а нарочито, кад кукуруза мало посоли, па му и ону слану воду да да посрче.

ГЛАСНИК.

Примеран воћар. — Г. Вепијамин Лазаревић стаклар и привредник из Смедерева, послао је Министарству народне привреде на преглед лепу колекцију воћа пругшака и јабука разних сората, произведено у његовом воћњаку, и о коме су се стручњаци — воћари — врло похвално изразили.

Поводом тим, Господин Министар народне привреде, упутио је писмо г. Вепијамину у коме му изјављује своју захвалност и признање на неуморном раду око унапређења воћарства, те тако важне привредне гране у нашој отаџбини.

Г. Вепијамин је заиста вредан и усталачан воћар који може да послужи за углед својој околини.

Са своје пак стране, ми му желимо сваки успех на овако корисноме раду, а радоваћемо се ако и други воћари на њега угледају те да и о њима овако похвалне гласове чујемо.

Сазнајемо, да су у Министарству народне привреде израђена правила, на основу којих ће се издавати и новчане награде свакоме оном воћару, који се буде одликовао производњом одличних сората воћа.

— м —

* * *

Производња вина у Француској у 1893 г. — Један Парички лист, чија су извештаја посве сигурна, доноси нам вест о количини произведеног вина у овој години. Изванредно рана берба у овој години, даје нам могућности — вели поменути лист, — да још сада изнесемо општи преглед овогодишње бербе.

Произведено вино у Француској за 1893 г. рачуна се на 49,800.000 хектолитара, а то је 20,700.000 хектолитара више него прешле 1892 г. или 20,900.000 више од средњег приноса за последњих десет година.

Кад се овоме дода Корзика (са 300.000 хектол. од прилике) и Алгирска посебина (са више од ¼ милиона хектолитара) онда целокупни принос износи 54,000.000 хектолитара.

Пре појаве филоксере, средњи принос за 10 година (од 1866 до 1875) износио је 56,900.000 хектол. према чему види се да Француска тек што није достигла цифру некадање велике производње.

Узрок је овогодишњем превишку повређно повољне атмосферске прилике, а с друге стране реконституисана виноградн, који су стигли на највећу своју плодности.

Ова година није знаменита само због изванредно богате бербе, но је и каквоћа вина изредна.

Тако у Француској и ми?

Ми за грожђе у Турску, за вино у Италију и Грчку.

Да смо здраво и весело!

Paysan du Danube.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

за 1894 год.

Готов је и може се купити по 50 пара. Велики је преко 11 табака, и има обилату садржину.

Цена малим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако сглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: **Чланци**: О сировини и сировој коштици од шљива. — Насушни хлеб за Србију (наставак). — Нешто о подизању и гајењу горе у нашим забранима (свршетак). — Како ћемо отварати воћњаке од вечера? — Осигурање пољопривредника. Критика система за оцењивање земља (наставак). — **Белешке.** — **Гласник.** — **Подлистак.** — **Књижевни Оглас.**

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА **Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ**

г. Атанасију Георгијевићу.
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ ВОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВА, ПОДРУЖИНА И БАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ПРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 48 | У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 28. НОВЕМБРА 1893. ГОДИНЕ | ГОДИНА XXIV.

ПОРУЧУЈТЕ И НАБАВЉАЈТЕ СЕМЕНА.

Како семе такав род!

Да од семена зависи какав ће нам род бити, у то више нико не сумња. То је и сам народ наш потврдио својом пословицом, коју горе истакосмо.

Може година бити најбоља, довољно угодна, без икаквих елементарних недаћа, па ипак нас не може довољно каквоћом и количоћом жетве задовољити, ако смо за усев узели рђава семена, као што би нас задовољила и мало лошија, ако би пробрали боља семена и од бољих врсти.

А да су код нас у употреби још рђава семена, ми ћемо од многих навести тек два три примера.

Ми н. пр. много засејавамо кукуруз, али без икаквог избора. Неки доцкан успева, неки је штур, неки за храну неподобнији; а не старамо се да набавимо и одомаћимо семе ранијих врсти, које уједно и обилније рађају, нити бар колико толико полажемо на распростирање нашег одличног кукуруза осморедца.

Са пшеницом тако исто иде. Добрих пшеница све више нестаје тим самим, што ми не одабирамо ваљано семе, те и с те стране оне постају штуре и готово неподобне за трговину.

Јечмови су нам такође незгодни, ма да би набавком „јерусалимског" јечма и других одличних врсти, могли производити врло добре јечмове.

Па и саму раж могли би имати бољу, а нарочито хељду, чије је одлично семе у намери Српско пољопривредно друштво да набавља из Русије.

А шта тек да рекнемо за детелину, за повртарска и друга семена?

Да би с мање простора земље више стоке и боље исхранили, морамо неговати детелину и сточну репу.

Да би уз тешке послове имали добре, сочне и укусне хране, морамо имати доброг поврћа: добрих лукова, доброг купуса, разних сорти добрих пасуља и т. д.

Да би имали ограду око земље, а да у исто време сачувамо шуму од сече за ограђивање, нужно је засејати границом гледичију, од које се подиже жива ограда.

Да се све ово постигне што у кратко нагласисмо, нужно је набавити семена За то ми и препоручујемо пољопривредницима: *поручујте и набављајте семена!*

Томе је већ сад време, јер сва семена треба да имате пре него што пукне пролеће, јер чим се отпочну други радови, онда је заметно и дангубно трчати за семе, а сем тога, тада га је тешко *добро!* и набавити јер све што је боље, то се раније разграби.

За набавку семена треба сваки пољопривредник да се *одмах* сад обрати пољопривредним подружинама, а где ових нема, онда непосредно Српском пољопривредном друштву. На тај начин поручено семе, добиће врло брзо и јевтино, јер на томе Друштво и његове подружине не траже никаквог ћара, већ врше набавке по цени коштања.

Од Друштва и његових подружина набављено семе не само да је од добре врсте по количоћу и каквоћу жетве, већ је и сигурне клицавости; док се код приватних семенара то ретко дешава.

Сва писма и аманети која се Друштву и његовим подружинама шаљу и од њих добијају, не подлеже никаквој такси, те је и с те стране осигурана могућност, да семена јевтиније коштају.

Окром тога, Друштво и његове подружине свакога ће на захтев послужити обавештењем и поуком о сетви семена и неговању усева; те не би требао нико да пропусти ту прилику, а да се набавком семена не користи поукама у сетви и неговању.

Свештеници, учитељи, економи, општинари и ви сви виђенији људи из реда по селима и варошима, заузмите се што живље, да се боља семена што пре поручују и набављају.....

Драг. Н. Лапчевић

НАСУШНИ ХЛЕБ ЗА СРБИЈУ

од

Свет. Љ. Гавриловића

(СВРШЕТАК)

Др. Х. Сетеласт у Проскави, највећи немачки сточарски научњак садањег доба, лепо вели о пољопривредном образовању и о важности његовој:

„Пребацује се пољској привреди, да не награђује више труд као некада тера се спор са временом и кривица недовољног успеха у газдовању баца се на све могуће околности, које би се као бајаги непријатељски испречавале пред пољопривредника; али о најокорелијем непријатељу: о недовољном знању и о

оскудици темељне спреме и образовања — нико и не шумеља."

И то он вели за Немачку, која има толике стручне ниже, средње и велике пољопривредне школе, толике корисне и паметне пољопривредне установе, која само на једну најситнију гранчицу пољопривредну троши годишње два пут више, но што Србија троши за 5 година за унапређење целокупне народне привреде у својој земљи!

Шта је онда остало нама да ми још о томе речемо?.....

За то свак на своје место и по своме позиву, по важности своје струке за општи напредак Србије — па ће мо онда и ми пољопривредници заузети своје, части пуно место у пословима око унапређења пољске и земаљске привреде!.....

Немамо шта више, за сад, да напоменемо, но да завршимо својим речима употребљеним у другој једној прилици:

Србија вапије за радном снагом! Србија, по природи богата и плодна земља, вапије за паметним економним установама, које ће је окрепити, оснажити и подићи Србија плаче — за установама, које ће јој накнадити изгубљену основицу и равнотежу материјалног благостања, које ће јој накнадити задругу! „Обетована" земља србињска, по срећним климатолошким и географским приликама, по плодности и по богатству земљишта, српске дубраве, брежуљци и долине, наричу за напреднијим и разумнијим радовима око унапређивања пољске привреде, око подизања благостања народног!

Србија земља чисто пољопривредна, земља, којој је сточарство још једнако главни извор богаства — потребује паметнијег и кориснијег рада и опет рада!

Доста јој беше говора, беседа, речи, политике, трзавица!

Пијемонт српски само ће онда моћи извршити велику улогу намењену јој Богом, природом и Српством, ако буде снажна и богата!

Само рад, само напредније груписање економне радне снаге и појачање те радне снаге, у вези са разумнијим начинима и системима газдовања — накнадиће јој ненадмашни губитак у задругама, сачуваће је од економне и поличичке пропасти, међу грабљивим суседима и напреднијим конкурентима њезиним.

Од празних речи, крајње је време да се пређе на стварна дела. Напредак и бољитак, спас и будућност пољопривредне Србије, лежи у подизању и унапређивању њене пољске привреде!

Само онда, кад то буде постало једном први задатак државе, место што је сада последњи, биће српска држава јака и моћна, само од онда моћиће да расту паде на стварање велике Србије и на остваривање њених државних задатака и идеала!

Само после јачања пореске снаге народне и привредних извора његових — вредиће и напредовање војне снаге и напредовање просвете и свију осталих грана државног напретка!

Доста је садање поколење живело у погрешним илузијама, доста је се кљукало погрешним васпитањем и погрешним појмовима и заблудама....

„Што год је култура виша, то се све више и рад уважава и поштује", не вели се бадава и „ко' учини, да од сада онде гди је један струк рађао роде два струка, тај је стекао више заслуга по човечанство но највећи светски освајач" рекао је још Џонатан Свифт.

А за то треба још бољег знања из науке над наукама из пољске привреде.

Праштајући се са онима, који су се с нама и од нас учили пољској привреди, ја им стављам у дужност и на срце, да свима силама и на сваком свом кораку пораде на ширењу и на учвршћењу ових мисли, оваквих

ПОДЛИСТАК.

ЗЕМЉОРАДЊА, СТОЧАРСТВО, ПЧЕЛАРСТВО И ВОЋАРСТВО

код

СТАРИХ СЛОВЕНА.

написао

Миленко Вукићевић

(НАСТАВАК)

У развитку културе врло је много требало времена да прође па да се од зрна направи хлеб. Али Словени су већ били прошли тај ступањ јер имамо све опште словенске речи које нам показују како су стари Словени прерађивали жито:

Жрвањ ст. слов. *жрьны* и *жрьнъвъ* (руски: жерновъ, чешк. žernob).

Млин, (ст. слов. (мьлын), *мѫка* (брашно), *млети* од мелти, *хлеб*, *бук*, *месити*, *тесто*, *квас* (квасац) *колач*, *прга*, *каша* ит. д.

Дакле види се како су ст. Словени прерађивали жито и како су од њега умели правити хлеб, т. ј. млели су га јер су имали *жрвањ* и *млин* па су после *месили хлебове* или *колаче* те пекли, или правили *кашу* или од испржена и самлевена зрна пргу (у ст. слов. пръга).

Ово је једна приближна слика како су радили ст. Словени своје поље обделавајући и негујући пшеницу, раж, овас, јечам, просо, састављена према значењу речи глагола и имена. Ма да изгледа врло проста и примитивна, ипак је требало доста дуго време сталног живота па да се дође и до овога ступња у земљорадњи. А Словени што су једном стекли, нису се од тога много удаљавали. Ко се сећа, било да је сам видео, било да је читао, или да му је ко старији причао, знаће да су и наши стари пре 20 до 30 год. приближно на исти начин обрађивали своја поља за жита.

Стари Словени, кад су се размножили, крчили су шуме и чистили и сејали све више и више жита, али у први мах само за своју потребу.

Како у то време земља није била приватна својина појединих људи, већ земља заједничка, својина целога рода, племена или жупе, то је сваки имао где да ради а и морао је да ради, јер онога, који није хтео да ради, Словени су презирали и изгонили га из своје средине. Он се називао *худим*. Отуда код старих Словена невидимо богаташа, али не видимо ни сиротиње, већ видимо вредан, радан народ, који обрађује своја поља и живи од рада својих руку

Поред земљорадње стари Словени бавили су се још и *вртарством* т. ј. неговали су разноврсно поврће, а то се види из многих речи, које се односе на вртарство, као *вртъ* или *вртоградъ*, *вртарь* или *вртоградарь*, *поврће*. Истина реч *врт* налази се само у језику јужних Словена али у Чеха има реч *zahrada*, Пољаци *ogroda*, а Луж. Срби *zahrada*, што је исто са нашим *градина*, а што опет значи врт. Има писаца, који тврде да су

назора, јер „*докле год мишљу о неопходности школовања и васпитавања народа у пољопривредном духу, не буде прожман сваки родољуб српски, дотле се не може ни замислити какав пољопривредни напредак и бољитак*; све дотле ће се државна зграда Србије зидати на трошном темељу, подизати на ровитом земљишту."

А света је дужност нас свију, који то увиђамо и који то појмимо да се заложимо колико смо дуги, да као до сад бар од сад више овако не буде.

Рекох и спасох душу своју!

ПРИЈАТЕЉИ И НЕПРИЈАТЕЉИ У ПОЉСКОЈ ПРИВРЕДИ.

Међу птицама налазимо многе, које у сумрачку на лов излеђу. Поњајре су то све домаће сове, изузимајући најпре од њих — *буљину, јечму*, која се исто тако храни, као и мала наши сисавци — грабљивци, а у једној је мери и корисна. Њима следује *кукодој*, једна птица у величини једног косића, која је за шуме и воћњаке од врло велике важности, јер најпровидљивије бубе, лептире и остале инсекте ужасно сатире.

Овим смо дошли до наших најмањих, најближих пријатеља међу животињама — дошли смо до птица. Док с једне стране прислушкујемо весело цвркутање и певање по шуми и дубрави и над нама у чистом плавом ваздуху; док нас с друге стране весели она живост, — дотле у овај мах и непомишљамо на то, да су те веселе птице за наша поља и градине, за шуме и дубраве, од несмерне користи. И баш ти најкраснији певачи, ти највећи сатирачи буба и остале ситне жигадије, израњују се скоро искључно нашим ситним непријатељима — инсектима. Од тих сатирача морамо овде с поштом да споменемо: *славуја, модровољку, црвендаћа, жутовољку, муволовку, дрозда, говедарку, семичку, златицу, царића, вугу, чворка, ласту и ластавицу, детлића, виволаза, ковача, кукавицу и чуварка*. Ово су природни чувари наших усева, наше површа и воћа; они су наши прави пријатељи, који су надри да нам очувају наше најважније потребе за живот. Да су нам поменуте птице од превелике користи, то признајемо сви, али се слабо бринемо о томе, да их очувамо и умножимо, док у напреднијим земљама и закони о томе постоје, да се наведене птице чувају, и строго се казни сваки, који би се о та законска наређења огрешио.

Но и међу птицама које се њиом хране, има много, које се повремено бубама и њима хране, или бар своју шилеж њима, одрањују. Међу њима долази: *зеба, чешљугара, чижак, конопљарка, гргељ*, па онда *шеви*. Да ли и *врапца* овамо да уврстимо, то је још питање не решено, јер га неки држе за корисну, а неки за врло штетну птицу. Чувени немачки вођар *Гоше*, не даје врапцу баш најлепшу сведоџбу. Он за њега, набрајајући му грехе у појединостима, између осталог вели ово: „Корист, коју нам ово мало, дрско и лукаво момче допринети може, не стоји ни у каквој сразмери према стварној штети, коју нам тај мали угурсуз на воћњама чини: с пролећа на пупољцима, а лети на плодовима, с тога не можемо овог пернатог пробисвета признати као корисну птицу и морамо за то га тасати: да се убија, где се год нађе."

Наука и свакидашње искуство уверавају нас, да смо у истини ми сами криви, што имамо толико штете од инсеката. Сатирањем шума и ситногорице, умањава се размножавање корисних птица, а томе следује, да се наше ситне штеточине у већој мери штете и сатиру.

Не давно смо нешто сазнали, што нам је донде непознато било. Сићушне мушице, које слободним оком нисмо кадри ни да видимо, носе своја јаја на нашим стрмишнама, а излежени црвићи чине огромну штету на пшеници, ражи и осталим стрмишнама; ти су црвићи права сатирачи наших културних биљака у опште. На исти начин штетне су и друга инсекта другим нашим корисним биљкама; тако на пример жижак граници и осталим мехуницама и парагу; многе *бубе* опет шкоде цвету наших воћака, *лисне ваши*це и тусеиице равном површу; друге гусеиице и бубе опет пужском дрвећу и т. д.

речи *ърт* и *ъртиградъ* позајмљене од Гота и да долазе од готске речи *aurts*, као нпр. Шафарик. Али ту не треба сметати са ума да су још Херодотови Будини били земљоделци, пастири да су сејали жито и имали *ъртове*, а нарочито насељено племе Гелона, које Херодот помиње и вероватно је да су Словени још од ових Гелона научили садити поврће и имати ъртове, јер то потврђују и опште словенске речи, које означују оруђа, којима се ъртови обрађују као: **града** (меја), **мотыка**, **копата**, **грѣбати** (грабуља), **расадъ** (расадник).

У врту ст. Словена сејало се ово поврће: **капста** или **соуково** = **соуковица** или **соуница**, бобъ, грах, реша, ротква, **хѣлѣмъ**, **лобода**, мрква, **дынѣ**, горак (враставац), **тыкы**, **тыкъкъ** (тиква).

Све ово набројано поврће служило је старим Словенима и за храну, али су они сејали још много што шта што им је служило и за зачин, као *сријемуж*, лук, бели и црни, који су имали нарочите називе код Словена, тако нпр. бели лук зове се **усеникъ** или **тесеница**, *чесновлукъ*, *горушка*, горушица (слачица), **цапъ** (шталаш[1]), и т. д. Поред тога ст. Словени сејали су још **лан**, конопље (дањ и конопља[2]) и то су прерађивали, јер имају речи: **прасти**, **прасаница**, *тръница*, **прадено**, **прадя**, **прадино**, **кадѣль**, *вретено*, основа, ткач, платно, *рабъ работите* (руба, рубље).

Колико су и како су словенска поља и ъртови били обрађени, најбоље се види из тога, што путници, који су у другој половини средњег века из најпитомијих крајева јужне Германије долазили међу словенска насеља дивили су се, видећи како су словенска поља и њиве обрађене и пуне свакојаких усева[3]).

У обделавању земље гајењу усева ст. Словена достигли су сразмерно тако велики ступањ да се баш тиме и одликују од осталих суседних народа, и та баш особина — земљорадња карактерише их као један народ, који се већ оценио од заједнице аријевске. Он је у томе далеко надмашио и своје суседе Германице[4]). Земљорадња им је била толико усавршено и рационална, разуме се према ондашњем времену, да су их Немци насељавали у своје земље, те их они учили обрађивању земље, као што смо већ једном поменули.

У колико је била развијена земљорадња и обделавање жита код Словена, то нам тврде још и арапски путници који су у току VII, VIII, IX и X века путовала по разним словенским земљама, и који у својим извештајима и описима помињу пшеницу, јечам, просо и т. д.[5]).

Да пређемо сад на сточарство. Стари Словени још као народ аријски занимао се сточарством дакле много раније него земљорадњом. И у то време, а и у време свог првог доласка у своје јевропске земље било је код Словена развијеније сточарство, него доцније. Јер тада им је једино имање била стока, а доцније се сточарство мање неговало, али је њих и то била

[1]) Види Rad jugoslav. akad. вв. XXXIX страна 11—13.

[2]) Ibi

[3]) Види Ст. Бошковића. Ист. света II, стр. 172.

[4]) Крек поменуто дело стр. 112.

[5]) Види: А. П. Гаркави: Сказанія мусульманскихъ писателей о Славянахъ и Русскихъ С. Петербургъ 1870.

Кад ми дакле не би водили рачуна о овом селекству ситних штеточина, који нам се гомилање као прави сатирачи наших најнужнијих потреба указују, онда нам мора бити сасвим јасно, да их *ми* сами нисмо у стању да поништимо, а кад њихове природне сатираче — птице не чувамо, гнездя им и скровишта уништавамо, онда је јасно као дан, да ће буба, гусеница и остале жигадиње на нашим усевима, воћњака и шумама, све више и више бивати.

Па и за ове најситније штеточине, које на птице не могу да нађу, послао нам је Бог помагаче, који и њих проналу и сатиру. Најважнији су нам од тих помагача осице; оне исисају оне разне црвиће у нашем зрневљу, и тако их још у легу пониште.

Разне бубе *бубоморе*, *зоље* и осе, такође сатиру многе од својих сродница, јер су до зла бога прождрљиве и ненаситиве. Најпознатији су од њих: *хукљамчар*, крупан, јака буба, која чисто сатире гусенице и црвиће разних наших штеточина; *буба-мара*, која такође навалује на разне гусеничаре да их исисава и умртви; *ваљчар*, који се искључиво храни лисним ваљцима и свима осталим сродним инсектима; *госпина бубица*, која оне најситније мухе и мушице сатире, које ми слободним оком нисмо у стању ни да видимо.

Па и ако нисмо у стању, да овим нашим најситнијим пријатељима и савезницима у сатирању наших штеточина, само довољно заштите, као што можемо да дамо птицама и ситним четвороножима, опет је зато нужно, да их уподобимо, јер ми од њих добијамо науку, шта и ми треба да чинимо, да наше штеточине умањавамо. Човек мора и с природом да се бори, он мора себи да трази заштите. Кад би пољопривредник безобзирце све инсекте, који би му само до руке дошли, побио, незнајући да су штетни ил' корисни, он би у том незнању побио и поменуте пријатеље и помагаче своје. О тога је врло нужно, да се пољопривредник упозна са својим пријатељима и међу животињама.

Ми морамо даље имати у виду још и то, да има још много животиња, о којима још нисмо довољно на чисто, дал су за пољопривредника штетне, ил корисне. Овамо долазе ждране и многе птице *грабљивице*, али се међу њима неке налазе, које су без сумње корисне, као што је *чавка* и *мишар* (*јуња*).

На поселетку има још животиња, које су многим људима одвратне и гадне, а које су нам, сатирањем наших штеточина, врло добри пријатељи. То су *жабе*, *бабураче*, *гушгери* и све домаће *мишоловке*, изузимајући отровног *шарана*, па онда *корњаче*. И према њима треба наши штовани читаоци да буду справедливи, јер су и они сви вредни, врло вредни сатирачи наших штеточина; они их грдно сатиру, и без њих би наше гајдине биле препуне гамста, буба, рошаца, конџа и т. д. Све су то наши пријатељи, које пољопривредник треба да штити и чува!

ИНДУСТРИЈА И ТРГОВИНА СА ШЉИВАМА.

Е. Ратоен штампао је у часопису *La Revue Scientifique* један врло занимљив и пун интересантних факата чланак о трговини и индустрији са воћем у опште. Даље *La Science Moderne* у 40-ом броју од ове године донео је из тог чланка оно што се односи посебице на шљиву. Сматрајући да ће то интересовати и наше читаоце, тим пре што Г. Е. Ратоен говори и о индустрији и трговини са шљивама у Србији, ми доносимо тај извод у преводу.

*

Као свеже воће, шљива спабдева врло важне трговине. Десталисана, шљива нам даје врло њежену рашу — шљивовицу. Исушена, благодарећи усавршеним начинима који јој сачувају сав њен укус и мирис, она је предмет трговине са годишњим прометом, у средњу цифру, од 15 до 18 милиона, а била је повод стварању васдан споредних индустрија које данас успешно напредују, као на пр. индустрија пења, тријера и т. д.

Ова привилегија т. ј. та особина да се оне могу подвргнути том специјалном сушењу, је својствена само неким врстама шљива, међу којима *Аженска* шљива (у Француској), Немачка *quetsche*, шљива Св. Катарине заузимају прво место. Овде треба

једна грана словенске производње. По где где она је била споредно а главно земљорадња, а по где где она се одржала врло јако. Тако се казани у изворима да су стари Словени водили и трговину са етоком.

Крек у свом чувеном делу вели: „Многобројни називи, који се односе на сточарство, показују да је код Словена ова материјална култура грана јако била развијена, много јаче него код Германаца[1]), што је знак да су се Словени већ давно били одвојили од Аријеваца и да су давно били као један народ.

Пространо земљиште, које Словени насељаваху, испресецано многим рекама, језерима и потоцима, а поред тога ранивца са врло великим стешњи и бујном травом, беше врло угодно земљиште за неговање стоке.

У јесењу ст. Словена налазимо говече, *крављу*, *бивола*, *овцу*, *козу*, *свињче* за тим, коња, осла. Они су имали читава стада говеди, оваца, коза и бивола, а нарочито по степама данашње јужне Русије. Ова велика стада ст. Словени неговали или за храну, јер су јели *месо*, или за трговину, јер су водили трговину са византијцима, арапима и истоком, о чему говоре арапски писци VI, VII, VIII, IX и X века. Ст. Словена трговали су са етоком, са кожом, са лојем и т. д. О томе говори арапски писац Ибен Хордадбе[2]. Словени нису имали новаца нити других монета, него су своју стоку називали *благом*, и тиме су плаћали све што су где куповали, а нарочито *крављом* и *овцама*. Још ст. Словени стоку називали добитьк (у ст. сро. добытьнъ) и с малим изменама и код свију осталих слов. народа. То поред других писаца тврди и арапски писац *Ал-Масуди* у X веку[3]. Исто тако плаћали су данак било освајачу, а доцније од појединих слов. племена и своме кнезу, у стоци. Арапски писац *Ибн-Дает* у X в. вели: „Данак владаоцу своме плаћали су или новцима или другом стоном.[4] За тим „негују свиње исто онако као и овце.“[5]) Доцније пак за Словене у данашњој Бугарској вели Ал-Мукадеси пре конца X в. да су им трговачки еспапи били поред других ствари још и „овце и рогата марва“[6]).

Из описа Ал-Масуди видимо да су појединци Словени давали као мираз *стоку*, а нарочито *краве* и *овце*. Он вели „Бугарски немају ни златних ни сребрних новчића, свакојака *куповина* и *свадба* плаћа се *кравама* и *овцама*“[7]).

Поред арапских писаца неговање стоке код ст. Словена помињу и византијски писци као Прокопије и Маврикије; па онда западни писци као Хелмхолд Адам Бременски и др. Доцније особито је Чешка била чувена са својих добрих коња, а Дунавски и Балтички Словени са својом добром рогатом марвом[8]).

(НАСТАВИЋЕ СЕ)

---

[1]) Крек стр. 112.

[2]) Ибн: Сказанія мусульманскихъ свеятелей. А Гарлавъ стр. 48 и 49.

[3]) Ibi стр. 126.

[4]) Ibi стр. 263 и 264.

[5]) Ibi стр. 282.

[6]) Ibi стр 126 (Бугарима су Бугари, а белешка је из прве четврти X века).

[7]) Ст Бошковић. Ист. света II стр. 172.

приметити, да међу овим врстама велику трговачку важност, са гледишта сушења, има једино Аженска шљива.

С тога су се и *Ent-ски* или Аженски шљивари јако умножили не само у департману Lot-et-Garonne, већ и у свима суседним департманима где је ова врста могла добро успевати као у: Gers, Tarn-et-Garonne, Lot, Dordogne и Gironde. — Пољопривредни пописи, чињени ове године, показују у срезу Villeneuve-d' Agen 2,926.758 шљива, а у срезу Marmande укупно 2,003.723.

Пољопривредни опити показали су да један хектар засађен шљивама у пуној производњи у растојању од 8 метара, и дајући један средњи принос — који се може рачунати на 900 кгр. шљива које вреде у средњу руку 35 дин. сваки 50 кгр. — дају бруто прихода 630 динара.

Чувени агроном Луј Бригијер у свом делу: *Le prunier et la préparation de la prune* учинио је следећи рачун:

„Шљива почиње да рађа од прилике у шестој години; тек од осамнаесте до двадесете године она је у *пуној производњи*. Из овога, средње доба нормалне производње може се сматрати деветнаеста година. До овог времена сопственик утроши за сађење 100 шљива, рачунајући и интерес на утрошени новац, 793 дин. (куповина дрвећа, копање рупа, ђубрење, кресање, мењање дрвећа).

„У то време он ће добити 1800 кгр шљива, т. ј. у средњу руку 18 кгр. од сваког дрвета, и још једну стотину снопа дрвећа, као производ потсецања грана, у вредности од 5 до 6 динара, — истина мала сума, али и о њој треба водити рачуна. — Осим тога овоме треба додати још 13500 килограма шљива, добивених у првим годинама обделавања. Што чини, да за продукцију у пуном приносу од четрдесет и две године треба додати један ануитет од $^1/_{42}$ или 321 кгр. свакој берби. — Помоћу ових дата лако је израчунати цену коштања једне центе шљива. Сразмерно 2121-ном килограму плода и 149 дин. трошка годишњег, 50 килограма свежег воћа коштаће 3·28 дин. Ти исти трошкови изнеће за једну центу сувог воћа, што одговара 3 цент. свежег, у динарима 9·85. Према томе једна цента сувих шљива износила би укупно 17 дин' и 88 п. д.

„На тај начин, стопедесет шљива засађених у растојању од 8 метара заузеће простор од једног хектара и даће 900 килограма или 18 центи сувог плода, што чини 6 килограма од сваког дрвета. Па како добитак од једне центе износи 17 дин. 88 п. д. то 18 центи даће чист приход од 321 дин. и 84 п. д.“

За дуго Аженске шљиве нису имале да се плаше никакве конкуренције, јер у иностранству није било сличних производа. Од тридесет година па на овамо обделавање шљиве учинило је велике напретке у Србији и у Босни, те данас треба водити озбиљна рачуна и са тим земљама. — У Калифорнији такође обделавање шљиве чини се са успехом: шљивари су се много умножили, чега логична последица била је та, да је увоз Француских шљива у Уједињене америчке државе знатно опао.

У Србији обделавање шљиве узело је такву важност, да у српској трговини шљива заузима скоро исто место које и жито. То је обделавање један од најглавнијих извора земаљског богаства. — Обделавачи данас спремају шљиву са великом негом и добијају изврсне резултате, и то благодарећи поткресивању дрвета, које је било забатаљено до пре двадесет година, и употреби пећи за које су узајмили француске моделе.

Покушаји које је влада учинила, а и сам Краљ из своје приватне благајне, да се уведу у употребу савршеније пећи, били су с почетка безуспешни, али данас та употреба се генерализује. — У Босни, пећи су многобројне, а и саме шљиве су много боље израђене, и ма да српске шљиве по каквоћи не уступају босанским, стран свет претпоставља босанске шљиве.

1887 године Србија је извезла 412.957 метарских цента шљива, престављајући вредност од 8.520.793 динара.

По званичним статистикама цео овај извоз распоређује се: 8.017.167 дин. на Аустрију и 503.480 дин. на Немачку. То је погрешно, јер се већи део ових шљива извози из пештанских општих магацина у западну Европу, а с друге стране, сви потпуни товари који се пошљу Савом на Сисак-Фиуму или Трст, су директно експедирани за Америку. Ове године, трговачки извештаји који су стигли агриколним комисијама у Lot-et-Garonne јављају да производња у Србији износи од прилике 400 хиљ. центи.

Каквоћа одређује се према броју шљива које иду у једну фунту. Према томе разликују се три каквоће:

I-ви квалитет 85 шљива у фунту.
II „ 100 „ „ „
III „ 125 „ „ „

Испод овога, то је „трговачки“ квалитет.

Велико-закупци купују шљиве за готово непосредно од произвођача. Куповне цене неодабраних шљива од сељака варирају према изгледу између 14 и 19 динара 100 килограма.

Најважније пијаце за шљиве у Србији су: Шабац, Обреновац и Београд.

Као што је то био назначио А. Несан (A. Naissant бивши председник трговачког удружења у Lot-et-Garonne и један од највећих трговаца са шљивама из тог предела, у једном врло занимљивом извештају, у Босни и Србији шљива се обделава на једном простору шест пута важнајем по у Француској и шири се сваким даном све више. У Француској, на против, то се обделавање ограничава само на један предео, изван кога, шљива успева врло мало или рђаво, или даје производ од средњег квалитета.

Међутим, француски производи, благодарећи њиховом супериоритету, претпостављају се страним шљивама.

Али страни трговци непрестају да варају њихове клијенте јер многи, међу њима, продају Босанске и Херцеговачке шљиве под именом Аженских, и ова превара, ширећи се, доноси велике штете француским трговцима и старом имену Ент-ских шљива.

Страна конкуренција је већ прилично смањила француски извоз у Немачку, Русију, Канаду и Северну Америку.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Да прибрано семе боље очуваш.

Да семе своју клицавост дуже одржи и да се у опште боље очува, не треба га никад држати на оном месту, где се температура нагло мења, јер нагла промена температуре врло штетно упливише на семе, нарочито од поврћа. У опште су за чување сваковрсног семена најбоље ладне и суве одаје.

Против мрави.

Против мрави препоручују *дебели терпетин*. Тако нпр. да не иду мрави на цвеће у саксијама, треба саксије при дну намазати на 3—4 сантиметра широко терпентином. У место терпентина може се узети и катран.

Да добијеш укусније месо од пилића.

Код пилића и ћурића бива месо много пријатније, укусније и мекше, кад се пилићи и ћурићи ране са у млеку наквашених хлебом. Па онда, не само да им је месо укусније, него се и много боље угоје.

Да се суво месо дуго одржи.

Суво месо, шунке и суве кобасице, можемо на следећи начин врло дуго одржати да се не укваре; али пре свега треба да је свако парче добро суво и надимљено.

Узми једно сандуче, ил' буренце, па га изнутра добро обложи хартијом. На дно метни добро мирисљавог сена, а по њему сложи чисто убрисано, и, као што рекох, добро суво месо итд., али тако, да међу појединим комадјем постане по мало празнине, да се и ту може по мало ситнијег сена угурати. Ово напуњено месо треба опет покрити сеном, и тако све дотле, док сандук ненапунимо, а кад га напунимо, треба га добро заковати и на ладно, суво место сместити. На овај ће се начин месо врло дуго одржати сочно, неће се упрљавати и неће се угљенити.

Неге које треба дати вину у буradима.

Чим вино у буradима стигне, треба одмах буре одрмљити, допунити га добрим вином, промешати заводе око врања и сместити бурад у свеже подруме, при том треба бурад мало нагнути нако би се на тај начин спречно додир вина са спољним ваздухом. Кад се тако све уради, онда треба бурад оставити од прилике три недеље на миру, и тек после овог времена сипати вино у бутеље.

У колике је могуће треба пазити да се вино неће у бутеље кад је лепо време, употребљавајући при том запушаче прво извалитета и бутеље са свим чисте. — Један дан раније бар треба обарити те запушаче умачући их два три пут у кључалу воду и оставити их да се исцеде до сутра дан.

Тако вино у бутељама најбоље је употребити тек после годину дана, јер се за то време његове каквоће побољшају.

— 0.

Неки лепи и корисни обичаји.

Каквих смо ми лепих и корисних обичаја имали за живота патријархалних породица, па се они мало по мало губе!....

А таквих обичаја било је пре сто и више година и код других народа, од којих ми, по Викгору Игу, именујемо овде Французе.

Код њих су Бријансонци, потребитима, удовицама и сиромашима дали право да покосе своје ливаде у потесу, три дана пре других. Они им мобом справе кућe, кад се обруше и опадну. У времену од сто и више година било је, како се у њих није знало за убицу.

Код Амбренца, пад се деси да домаћину ком, о жетви, буду синови у војсци, а њери у служби у вароши, или буде болестан, или ма чим ометен, онда пошљу вече коју за њ с предвечерје; и недељом, после литургије, сва сељаци, и мушко, и женско, и деца дигну се на њиву сиромашкову, среде, мобом, жетву, сасеку жито у житнице, а сламу сакупе и саднеу.

У Понтарлију су постојале дружине бачије, сиромашке; то су планински сељаци који држе краве заједнички, у комуни, па доле што изваде. — Они најме једног стапара; овај стапар прима мало од задругара трипут на дан, и беленка у рабош колико ко донесе; — бачијање почиње о Ђурђеву-дне; а у мају и јуну бачијаши гоне своје краве у планину.

Како су ови обичаји слични с нашим обичајима, који се повијају губе!.. А ми би били дужни, да их дотерујемо и усавршавамо према садањим приликама, а да их сапрошено не напуштамо.

Узмите се, пољопривредници, на ум ... Кад нестане заједница у економској радњи, кад се интереси поделе на личне прохтеве, кад се снага раздроби на једнике, — онда тешко нама!...

Дрвени угаљ помаже гојењу живине.

Гојење пловака (патака), гусака и остале живине, може знатно да се ускори, кад се дневно с обичном храном помеша на тренутку истрење мркле (шарагарење). Али ће се знатно пре и боље угојити, кад се у њихову воду баци по неки комад од печена очишћеног дрвеног угља — њумура. Дрвени угаљ, не само да ускорава спаривање хране, него у опште много доприноси здрављу наше живине. И месо је од таквог живине мекше и укусније. Али је много боље, и цео се боље постиже, кад се чист угаљ у прах стуче и с раном помеша, а у воду крупније комаље метне, које живина непрестано пије. И за свиње је угаљ изврсно средство за унапређење гојазни, јер кад се у рану помешна по мало стученог угља, свиње боље једе, боље се и пре угоје.

Мрави у топлим лејама.

Врло често наиђу себи згодног пристаништа у топлим лејама, ту се настане и спречавају раст младих биљака. Да се мрави с тих, или ма с којих других места растерају, треба на дотична места метнути катрана; од катрана мрави бегају, јер им не подноси мирис. Најзгодније је, да се иверје замочи у катран и метне на дотична места, где се мрави налазе. Исто је тако добро средство и рибља маст, а и карболна киселина. У ову треба накваснти клупче памука, па метнути онде где има мрави; сви ће се разбећи.

Тој од јабука.

Тој од јабука особито је средство против вратобоље и бронхијалног катара, а готови се на овај начин: Јабуке треба исећи на што танје колуте, посластити их у чинију и прелити кључалом водом. У тој води треба да леже за неко време, да вода извуче из јабука што јој треба. После треба воду оцедити, придодати јој мало шећера и пити.

Креч у оку.

Знамо, да кад креч у око падне, да проузрокује жесток бол. Кад се у том случају испира око хладном водом, онда не само да се неће бол ублажати, него ће се и повећати. У таквим случајевима најбоље је, да се у води растопи мало шећера, да буде вода добро слатка, и онда да се том водом око испира. Шећер се врло рало спаја с кречом, те ублажује бол у оку.

Да сачуваш зелене краставце.

Ово сам опробао прошле године. Краставац мора бити сасвим зелен, здрав и ни у колико и нигде несме бити убијен ни повређен. Чим га уберем, убришем га чистом меком крпом, па га онда намажем беланцетом од јајета. Тако премазан краставац остави негде да дубке постоји (прислони га негде), док се беланце на њему сасвим добро неосуши. Кад се осуши, онда га завијем у хартију, оставим негде на сасвим суво, ладно место. На овај начин очувао сам их баш до Божића.

ДОПИСИ.

Прњиловица, 10. Новембра 1893 год.

У последњем мом допису из Прњиловице, навестио сам читаоце читаонице „Тежака“ о јесењем стању усева о овом крају; сад се може говорити о свршеној години за усеве а о приносу истих.

Година ова, — као свуда тако и овде — била је са приносом средња, т. ј. родило је толико колико може да задовољи нај-

прече потребе; али о шабљу не може бити говора. На њих извесни пољски усеви — ако не сви — а оно неки платили су добро уложени труд.

Познато је, да у овом крају сађење дувана заузима прво место и служи Моравцима као главни извор богатства. Одгојивши дуван — и ако није још срећан сам за продају — такве је квалитете, да обећава врло добру борбу и по квалитету и по количини. Буће пролетње кише, а у почетку јесења топли и сунчани дани, јако су помогли да се дуван среди како ваља. Желети је, да се при калушењу дувана обрати што већа пажња, да се пробира само здраво и добро лишће и праве калупи што мањи, па се сигурно може чекати и с правом заштевати и бољa цена. Држани је свакако у интересу, да добре произвођаче, добро и награди. Али нико нема права да очекује и тражи за рђаву робу добру цену. Калушење, то је круна целокупног рада код дувана, за то њиме познавати, сад треба устостручити сву пажњу.

После дувана најбоља су приноса дали стрнини усеви на пиринча и банатовански усеви; а готово никакви: воће и виногради. У неколико планинских села, било је воћа у изобиљу, док дуж целе Мораве није било ни за јело. Извесна села — Сеченица, Суводол, Трнане — која су давала најбоља вина, ове су године тако страшно са виноградима прошли, да нису имали ни грозд да оберу. У осталим местима, беше грожђа тек од лека, али оно је од пероноспоре тако уништено, да је ваше комине него вина дало, и то вино најгоре какводе. Где је се срећани година брало по 100 хектолитара добра вина, оне године добивено је 4—5 хектол. неке прекисасте водњике. Заиста грдна штета. Додамо ли тој несрећи и филоксерут, која је већ преполовила винограде у овом срезу; онда можемо слободно рећи да је са виноградима свршено. Једина нада, лежи нам још у Америчкој лози, коју народ овог краја желно очекује да види.

А сад да пређемо на још једну жалосну појаву, која зло стање прети да погорша. Читаоцима „Тежака“ биће познато: да је у овом срезу пре 5 година, заузимањем умнијашних људи подигнута „Моравска“ пољопривредна подружина; а пре три године и Привредно — Грађанска — школа. Ми нећемо да говоримо: шта су све постигле оне две корисне установе за ово кратко време — о томе нека говоре други — али сваки признати мора: да су нам те установе биле неопходно потребне, и да је сеоска и цео срез у њима сву своју наду на бољу будућност полагао.

Од ничега а без средстава и без стручне спреме — једино пуни добре воље за рад и бољитак — оснивачи оних установа почели су да раде у том правцу, надвлађали многе борбе и искушења и довели до тога обе установе, да су оне стекле леп глас у свој нашој домовини, и привукли сву пажњу како нашег среза тако и целог округа, на себе. Опште је мишљење, да је погођен пут к циљу, и да су савладане све тешкоће, те да у овом срезу буде центар, из кога ће се ширити, напредњи и разумнији начин привреде, за срезове како Моравски тако и Алексиначки и Ражањски.

Обе установе, укотиле су корена у народу, а њихов утицај већ је приметан постао. Срез је устурио велики комад земље, за опитно и узорно добарџе, надзирала обе установе вољно; шале своје синове у школу без икакве стеге; добављена је блиу 5.000 динара и новчане помоћи од среза и округа — дакле све је учињено, што је потребно било, па да се остварс данашње жеље оснивача ових установа. И преко снега тога, сад се тек наће по неки — на жалост члан оне установе — да сиену рад стане на пут, да угуши обе установе баш онда кад су добиле животне моћи. Данас се тек замера појединима да нису довољно вредни; данас се људи старају за „народне паре“ и боље око тога но ће бити благајник; а за минуле 5 „гладних“ година нико се ових установа не сети да их сачува!?

Данас чак ни правила нису добра, све би то по њима нека ваљало исправити те да учествују у решавању и застребачке чобани, који нису ни чланови ових установа. Срећа је, и то голема, те таквих ина врло мало, да се једна и урачунати могу: нпаче би обема установама била отказана „вечнија памјат!“

Немојте тако гг. чланови. Данас — кад наша домовина чека еволуционих препорођај, као особо суџе — није ни часно, ни патриотско, почити тој напредак. Уништити нешто, лако може сваки, али створити за ничега нешто, ту се пала помучити. Ваша брига за „народним парама“ за похвалу је — али верујте, ни се немате чега бојати. Они, који су умели пару но пару, да приберу и сачувају; умеће ту тековину на срећу народу да употребе. Некористољубивост своју, они су доказали својим нетоградивим радом, верујте: да ће они очувати свој образ и даље, те унеси смеду изаћи несело пред чланове обе установе и рећи им: Хвала вам на потпори, рад је наш ту, ни га цените сами; а ми што бесмо кадри да учинимо, учинили смо.

Мих. Ст. Ранић,
учитељ

С пута Књажевац-Београда, 13. нов. 1893 г.

Путујући из Књажевца за Београд, бацио сам летимичан поглед на привредне односе, па, у колико сам могао са овога пута посматрати, — рад сам то саопштити читаоцима „Тежаковим.“

После једнога и по часа путовања из Књажевца за Београд, заустављо ми се поглед на село Тополо-Шуман и на њену некадашњу шуму. Ово село лежи поред друга Књажевац — Соко Бања, и налази се источно на подножју доста високих и јако стрмених брда. Ова су брда апсолутно шумска земљишта, и пре неколико деценијума овде је била дебела, стара шума. Доцле су ова шумска земљишта била покривена шумом, дотле су људи у овоме селу имали довољно појаше за своју домаћу стоку; довољно жира за своје свиње; довољно дрва за огрев и разноврсну потребу. Али, од како су ову шуму посекли, одавде је свега овога нестало. Данас држе мало мање стоке него што су је држали, докле ова шума није била посечена, при свем том и ако су се данас потребе умножиле, а с тиме би требало и сточарство да је се разноврсне потребе подмирује; у другу трке велику оскудицу; бујица је снела са овога шумског земљишта одавна сву плодну земљу, а за тим камен, тако, да је од овог шумског земљишта, које је некада било раскошно покривено шумом, данас се од овог шумског земљишта виде гола ребра — камен, на коме се само гунтери безбрижно бапкарити могу. И тако је не само ово шумско земљиште постало ње неспособно и неупотребљиво, већ шта и више и ова земљишта што су у равници, на подножју овога шумског земљишта, и она су све мање родиља и питомија с тога та бујица врло „прилежно“ спноси камен и песак у ове равнице и њих постепено затрпава, тако, да, ако се овоме злу на пут не стане, ако се тј. овошумска земљишта што пре не забрани и не поштури, онда ово село прети велика опасност!

Чим смо ступили у баљски срез, види се, да овај срез има више и боље сачуваних шума, него у срезу заглавском на да и према овим шумама, сеиира и огањ нису били тако милосрдни.

У баљском срезу, поред друга, види се, доста добрих шума, ма да су и оне проређене, и на да се види, да је се и са њима врло рђаво газдинство водило и води. Најлепшу шуму поред друга, видели смо у селу Бовану. Она је шума густа, млада и врло брижљиво сачувана, што сељанима села Бована припада свака хвала и признање, јер види се, да ова потоњо појне важност и корист наших шума.

Поште, даље, у овоме срезу има прилично шума, то смо видели, да у овоме срезу има и сеница прилично, док у срезу заглавском обично сваки домаћин има по 1—2 сенице, које су принете да пазе као коња, ма да ово до сада нигде нисмо видели!

И ако је ова јесен била врло лепа, то су опет наши пољопривредници врло мало посејали шеницс, а то с тога, што у своје време није било кише, па се није могло орати. Услед тога, што

је киша 29. и 30. пр. м. довољно натопила земљу, а и доцније је падало кише, то се сада у највећем јеку оре и пшеница сеје, но опет, тек сада, ако је $^1/_4$—$^1/_2$ засејано пшенице од оне просторије која се других година засејава.

Колико се вак граби, да се што више посеје пшенице, то нека послужи овај пример. У Парћину у једној њиви ору 4 плуга и то: 1 гвозден са 2 белца; 2 дрвена плуга са по 2 пара волова; и 1 дрвени плуг са 1 паром волова и 1 коњем. Овај гвозденн плуг са 2 белца најбоље и најбрже оре.

У целоме ономе путу, и то од Паланке, па до Београда виделисмо највише до 10 њива, које су рано пшеницом засејане, и које су сада овеленеле.

КЊИЖЕВНОСТ

Пољска привреда и основна школа. *Један суврeмени захтев. Од Петра М. Стојановића, учитеља у Мокрој.* Ниш. Прва нишка штампарија Ж. Раодвановића 1892 стр. 38 цена?

У потоње време отпоче се *и у приватном издању* појављивати по која књижица, у којој се или износе стручне, практичне пољопривредне поуке, или се расправљају поједина питања, која се клоне напретку пољопривреде. У последње спада и ова књижица којој наслов исписасмо.

Неправилно је да се у критици, или приказу, бавимо личношћу, али, опростићете ми, што ћу овом приликом од тога превила у неколико одступити. Нужно ми је напоменути, да се писац ове књижице, г. Стојановић бави расправом наших привредних прилика, и да се стара тим путем учинити услуге своме народу. То му служи на част.

У тежњи да помогне народној привреди, он је и ову књижицу написао, предлажући у њој врло разложито и с јаком аргументацијом: да се у основну школу пољска привреда — теориска и, *поглавито*, практична — уведе као *обавезан* предмет.

При излагању, г. Стојановић се не повија моди: не баца пусте, бомбасте фразе. Не, он с достојанством мисленог човека доказује потребу остварења свога предлога, јер налази: да школа може народу користити само тако, ако она буде спремала корисне и веште раднике: да ће се и остала знања, која се предају, код ученика јаче утврђивати, да ће деца бити здравија, моралнија схватљивија и т. д.

Разлози су тако јаки, да се можемо радовати, што је баш учитељ, дакле педагог, не само с разлозима економа, већ и с разлозима рационалног педагога, подигао свој глас: да се наше основне школе предустроје на ономе основу, како ће оне истинито послужити оној огромној маси, којој је школа и намењена.

С ових разлога, без икаквог устезања, могу ову књижицу препоручити свачијој пажњи, у првом пак реду онима, који се сад баш баве реорганизацијом основних школа, и, народним посланицима, јер, верујући, да су они људи на које разлог може утицати, морам се уздати: да би они разлоге г. Стојановића у погледу усвајања пољске привреде као обавезног предмета у основној школи, потпуно усвојили.

А сад нешто о другим резоновањима г. Стојановићевим, која су неприродно, или бар непотребно, уз овај предмет прикључена. По мом мишљењу он их није требао овде уносити, а кад је се већ на то решио, онда је требао мало више саму ствар проучити, испитати је, па тек онда своје мисли износити. Тиче се тога, што он вели, да је „народ недозрео, да сам о себи бригу води“, да он не прима поуку од умнијих људи и т. д. Даље, има ће у тој књижици у том, како га ја називах, *споредном делу*, и неких погрешака, које су у општој опреци с начелима суврeмене економске науке, на челу којој блистају имена једног Маркса на западу, једног Чернишевског на северу и једног Св. Марковића на истоку. Али, разговор о томе далеко би нас одвео, а сем тога, „Тежак“ је некако и незгодан за расправљање тих ствари.

Оглашујући ове споредности за нетичне, ја се могу похвално изразити о главном реду. Г. Стојановићу желимо успеха у започетом послу, а више испитивања и проучавања у оним резоновањима, која су, као што рекох, могла изостати.

Драг. Н. Ланчевић.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

ЗА 1894 ГОД.

готов је и може се добити код Срп. пољоприв. друштва и свију његових подружина а и код других продаваца.

Календар је велики преко 11 табака а кошта **само 50 пр. дин.** Садржина му је ова:

САДРЖАЈ

СТРАНА

I. Календарски део . . . . . I—XX
II. Месечни радови . . . . . XXI—XXXII

III. Поздрав највишем заштитнику Њ. В. Краљу (са сликом).

IV. Чланци.

Главни основи ратарства. Р. С. Бојић 1
Како ваља поступати с приплодним биковима? Свет. Љ. Гавриловића 5
Спремање кошница за зимовник и први радови после зиме, Милутина Гавриловића 20
Извођење семена од детелине, од —ћа 31
На орању, припов. Игњ. Марковића 45
О рђавом плодореду од Свет. Љ. Гавриловића 61
Важност ђубрета и потреба ђубрења од Владе К. К. . . . 79
Како се ђубре прибира, на ђубришту чува и како се ђубрењак подиже, Благ. Д. Тодоровић 85
Рђав угар, рђава обрада и жетве рђаве 94
Сређивање послова на време од Ст. 104
Прерада свињског меса од Ст. 108
Каламлење богиња на овцама од О. Репића 115

V. Белешке.

Да се ретке сорте јабука сачувају од црвљања. — Да се лебац од плесни сачува. — Да начинимо добре и трајне путеве по башти. — Да се прозори добро затварају 119
Сок од печурке рудњаче. — Четке од аљина. — Да фуруну оцрниш. — Кит да се стакло на дрво прилепи. — Средство потив гусеница 120
Да излечиш коња од колике. — Да подмладиш шљиву. — Да зидови не пропуштају воду. — Плавкасто мастило. — Мадера вино 131
Кит за свако крљење. — За етикете на стаклету. — Сапун начинити на најбржи и најлакши начин. — Главница 122
Гас. — Ђобрење воћа у лето 123
Да сачуваш мале пилиће да се не угуше испод квочке. — Фгека од беле кафе. — Сушење воћа на галијански начин 124

VI. Податци по свима гранама пољске привред.

Податци из ратарства у сејању 126
Принос (жетва) 128
Податци из сточарства 132
Таблице за претварање старих мера у нове 141

VII. Пољопривредни заводи и установе.

I. Ратарска школа у Краљеву 148
II. Школа за винодеље и воћарство у Букову 149
III. Државна ергела 100
IV. Топчидерска економија . . . . . .
V. Добро срп. пољопр. друштва у Шапцу 151
VI. Српско пољопр. друштво 152
VII. Подружине срп. пољопр. друштва 152
VIII. Коло јахача „Кнез Михаило“ 158
Српске пољопривредне књиге и новине 158

Садржина: **Чланци:** Поручујте и набављајте семена. — Насушни хлеб за Србију (свршетак). — Пријатељи и непријатељи у пољској привреди. — Индустрија и трговина са шљивама. — **Белешке.** — **Дописи.** — **Књижевност.** — **Подлистак.** — **Књижевни Оглас.**

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВА, ПОДРУЖИНА И ВАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 49. У БЕОГРАДУ, НЕДЕЉА 5. ДЕЦЕМБРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

КРИВО СХВАТАЊЕ НАЈПРЕЧИХ ДРЖАВНИХ ПОТРЕБА

од

Свет. Љ. Гавриловића

Од речи, до дела:
Бездана цела!

Пред нама су два важна акта о најпречим државним потребама, што их овогодишња народна скупштина има као свој засебни делокруг рада: то су престолна беседа и отпоздрав на исту — адреса скупштинска. Оба ова акта државна, то су програми рада законодавчевог за ову годину. Беседа, то је програм владин, којом исказује, какав је себи задатак одредила за читаву годину дана, какве је послове предузела, да их проучи, спреми и пред народну скупштину на решење изнесе. Адреса, није прост само отпоздрав, ил' акт учтивости народног преставништва, већ то је управо опет програм народног преставништва; ако се с владиним програмом слаже — она га прихваћа — само парафразира, или га допуњује, објашњава, па често уноси и нове мисли, предпоставља и неке још нове задатке и неке још нове послове, који би требало да су припремљени за решавање народној скупштини.

Ми знамо, да су код нас у ранијим годинама јаке и силне мањине у засебној адреси, изрицале критику или чак и осуду владиног програма у беседи па често и читаве владавине. Тиме је адреса добила много већи значај, много одсуднију важност.

По нашим политичким листовима, претресана су ове године, као ретко које у последње време, оба ова важна акта удружених државних чиниоца, што састављају законодавну власт Србије. И нарочито с престоном беседом — тим програмом владиним — многи политички листови, највише по унутрашњости земље, били су јако незадовољни. Једни нађоше да је она посве безначајна — ако не сасвим шупља, други да је ништавна и кратка, трећи — да о најпречим потребама државним, о реформама политичким, нарочито у самоуправној системи, у престолној беседи нема ни једне речи!

На послетку четврти упоређењем беседе и адресе — као отпоздрава скупштинског — нађоше, да је адреса језгровитија, да је одређенија, да је пунија, па чак из једног пасуса, што га је додала о читавој групи државних потреба, непредвиђених у беседи — изнађоше да је она донекле акт прекора и неповерења скупштинског спрам владе. Одмах готов закључак, да треба стварати министарску кризу, да влада треба само да узме капу у шаке па да иде кући — да треба министре мењати.

Они сви имају право са свога гледишта и то ћемо им и ми доказати — али је то јадно и жалосно схватање најпречих државних потреба, када су још једнако на првоме плану, на првоме месту, већини оних што се политиком баве:

а) Политичке установе и слободе, као да због њих и безбедност у земљи и државне потребе још једнако пате;

б) Да у што чешћем мењању министара у Србији, лежи спас, напредак, благостање, као да ће због тога у њој одмах „потећи свуда мед и млеко."

Оно, што је у целом паметном свету, оно што је у приватној служби и радњи начело, то је код нас у државном газдовању сасвим обратно: *сталност и немењање главних посленика, на једноме послу. Код нас за десет година, од како постоји монистарство народне привреде, пада на министровање једнога министра просечно — два месеца!* И, онда не само да је то јадно и жалосно схватање важности и огромности послова, који су томе министарству стављени у задатак, већ то је титрање, то је дечије играње — то је већ и сувише смешно! Таква политика претеривања и грабљења о министарске положаје, за сваку је осуду по интересе саме земље!

И кочијаш и куварица, код најзлочестијих газда и газдарица, остају дуже у служби, него код нас они министри, који треба да пораде на тако важном, на тако огромном задатку, на тако запарложеном пољу битних и неопходно потребних, брзих и спасоносних, неодложних и корениних реформа; као што су — унапређење привреде у земљи и унапређење њених појединих грана!

Ми, пољопривредници бар знамо, да се и у приватном газдовању, не може ни један важнији посао, ни једна важнија поправка и измена у дотадањем начину, извршити, без годину и две — а што тек да се рече за такве темељне реформе у привреди, које се имају применити на читав један народ, на читаву једну земљу?!

Наши људи, што управљају или бар дрмусају вођицама политике у земљи, требало би, да покажу бар од сада, на делу више самопрегоревања, више родољубља, више мудрости и више трпељивости, ако желе овој напаћеној земљици добра!

До 1. Априла 1893. године, када је Млади Владалац Српски из племена Обреновића, зауставио државна кола Србије, која су летила низбрдицом пропасти, опучена сезичном и страсном, дивљачком политиком — крманоши политике у Србији, изговорили су се, те на овога, те на онога, који им смета, да озбиљно приступе извршивању народних задатака. Сад нема никога да им смета, нико им више не чепа по ногама, нико им више не отима омиљено крмило. Изговарали су се, да треба прво учврстити политичке слободе — сад ваљда не могу и даље јашити на том изговору, као деца на свом дрвеноме коњу! Политичке слободе лако се теку а још лакше губе, али време не чека, но и даље јури, па ће нам бити узалуд, ако будемо потпунце слободни — али голи, боси и гладни.....

Не треба се чудити, а не треба ни замерити, што и један пољопривредни лист — једини у Србији, код стотине политичких — узима реч, те да и он са своје стране претресе ова два важна, овогодишња политичка државна акта — беседу и адресу.

Ми делимо сасвим обратно мишљење, но што имају наше политичке колеге. Ми налазимо, да и беседа и адреса, нису никад биле краће а пуније, — лепих обећања и још лепших жеља!

Привреда је основица државном животу и уређењу, она је снага и моћ државе и то се једва једном после толиких беседа и адреса скупштинских, на најсвечанији начин признаје и од стране владе и од стране народног преставништва!

Беседа вели на првом месту после добродошлице народним посланицима, да их: „многи послови и важни задаци очекују" а за тим: „наша отаџбина..... потребује сада у првом реду најпреданију службу народнога преставништва на пољу економнога развијања и финансискога консолидовања!"

Одмах за тим нада се, да ће између круне и народа утврђена „једнодушност, дати најбољега јемства за успех и у привредним и у културним пословима" који предстоје.

Да то нису мишљене само фразе, које се због лепог стила употребљавају види се даље из ових редова, у којима се вели, да ће влада поднети скупштини „законске предлоге, који се поглавито односе на привредне задатке, као и оне који потичу из уговорних одношаја са другим државама."

Важност и неопходност тих предлога обележена је тиме, што се у беседи и не сумња, да ће народни посланици, „све те предлоге проучити с највећом пажњом и да ће их решити онако, како то захтевају потребе и користи државне."

Народно представништво опет са своје стране, не изостаје, у адреси, иза свију тих — лепих обећања и још лепших жеља, јер вели: „Дубоко проникнуто убеђењем, да напредак и будућност наше отаџбине леже у њеном привредном и културном унапређењу, народно представништво Ти је неизмерно захвално, што си с Твојом владом посветио Своју високу, владалачку пажњу културним и привредним пословима земље и оно ће се једнодушно и са свом озбиљношћу и преданошћу посветити проучавању свих оних мера, које му твоја влада буде у овом погледу износила. Задахнуто мишљу, да се само рационалном привредом може створити сигурна основа за културно развијање и материјално благостање и да се само тако наша отаџбина може спремити за велике задатке, које су нам Твоји и наши претци у аманет оставили, Народно ће преставништво најсрдачније примити нарочито оне предлоге, Твоје владе, којима се буде ишло на то, да се српски народ што пре уздигне и у привредном погледу на ону висину, на којој се налазе други напреднији народи и за коју је он по природним даровима потпуно способан."

Никад јаче није била изражена права важност привреде по напредак државе и народа, никад лепше није била појмљена та важност, никад није била она

ПОДЛИСТАК.

ЗЕМЉОРАДЊА, СТОЧАРСТВО, ПЧЕЛАРСТВО И ВОЋАРСТВО

код

СТАРИХ СЛОВЕНА.

написао

Миленко Вукићевић

(НАСТАВАК)

Поред ових гласова о гајењу стоке код ст. Словена, можемо наћи доста података, кад разгледамо разне словенске религиозне обреде и приношење жртава својим боговима.

Као заштитник стоке и стада код старих Словена сматрао се бог *Велесъ* или на рус. дијалеч. *Волосъ*[1].

Да би се добри богови задобили а зли ублажили стари Словени молили су им се и приносили *жртве*. Ове жртве састојаху се у сагоревању животиња, а нарочито *говеди и оваца*.[2])

Код неких племена словенских при спаљивању мртваца спаљиване су и неке домаће животиње. Тако дознајемо из „записа" Ахмета и ибн-Фадлана, који је живео 20 год. десетог века, да су при спаљивању тела неког знатнијег човека, поред осталих ствари још спалили *два коња*, које су нагнали да се попну на оно место где је стајао мртвац, па их после исекли мачевима, за тим су довели *два бика*, такође их исекли и бацили на спалиште.....[1]).

Исто тако налазимо код *Ал-Масуди* из 30 година X века да су и Срби своје мртве спаљивали, а када им умре старешина, они такође спаљују *теглећу марву*....[2])

Још на више места помињу арапски писци жртвовање коња и волова, било при молитвама појединих богова, било при појединим религиозним обредима. Али и ово је нам довољно за наш чланак, те да се види да су ст. Словени неговали стоку. И за домаћу потребу, и за жртвовање ст. Словенима нарочито је потребна била рогата стока, а нарочито *говеда и овце*, за то и има доста спомена о говедима и овцама.

За овим иде гајење *коња*. Ст. Словени гајили су коње за употребу домаћу а и за рат. Помињући Ал-Масуди дунавске Бугаре вели: „Њихови коњи, које они употребљују за рат, па — су са свим слободно на ливадама и нико их не јаше у мирно време, већ само за време рата. И, ако се нађе човек, који је за време мира јахао војеног коња, то су га убијали"[3]). У кас-

[1]) Крек стр. 398 и 399.

[2]) Ibi стр. 410, а има и Pracop De bello gothv. III. 14. стр. 134. id. Bonn. Helmoldt chronic. Slav. I 52.

[1]) Гаркави. А. Сказанія стр. 98. Крек; стр. 426—431.

[2]) Ibi страна 134.

[3]) Гаркави, Сказанія стр. 126.

тако дубоко оцењена и правилно схваћена, као у горњем ставу, који је и у адреси на првом месту исписан.

„Али се народно преставништво не задовољава само с тим задатцима. Оно изјављује и жељу, да се „узданици нашој, нашој војсци поклоня особита пажња" „на томе пољу обећава сву своју готовост, те да се „наша војска што боље уреди, према нашим потребама и средствима."

Оно иде још и даље у својим захтевима, јер одмах после тога вели: „Сажаљевајући, што је уважени председник Твоје владе и министар просвете и привених послова, опасном болешћу био спречен у раду на просветним реформама, којима је народно преставништво — оно то може с пуно поноса тврдити — увек поклањало особиту пажњу, ми смо готови, да у пуним дањим приликама, најпређање порадимо на просветним, стално утврђењем задатцима миле нам отаџбине, тврдо уверени, да је просвета најјаче оружје, с којим не само што народи чувају и унапређују наслеђене тековине, но које у исто време дају најпоузданију залогу за радњање будућих поколења"... И т. д. прелазећи најпре по том на политичке тековине и уређења, па тек по том на уређење финансија....

Али није прошло ни двајестак дана, после та тако два важна акта, с којима је јасно обележен задатак садање скупштине, а већ наступа неколико дана прекида и застоја — због министарске кризе и мењања министара. Унутрашње, па чак ни политичке прилике, сигурно нису диктирале ту изненадну или тек слућену промену.

И сва озбиљност правог појмања и схватања дужности и задатака народнога преставништва, пада у запећак, ако се може веровати гласовима, који су допрли до јавности због кандидације јавних посленика који би имали да наставе привредне реформе, којима се и у беседи и у адреси, тако снажно и убедљиво признаје неодложност, неопходност и огромна важност.

Чули су се на пр. гласови: „тешко нам је за остале портфеље (министарска места) а за привреду, ништа лакше" и онда су кандидоване и личности, које пред све озбиљности, научности или и осталих лепих и најлепших особина, по свој стручној спреми, не би никако смели, у садање доба, када привреду у Србији, очекују неминовне и коренште стварне реформе, ни помишљати, да стоје на челу управљања тако битним, тако стручним организаторским пословима, каквим се мора једном озбиљно посветити министарство народне привреде, у чисто и искључиво пољопривредној Србији!

Ти су гласови, који нас буне у свакоме живцу, у свакој капи крви наших најчистијих убеђења, да се унапређење пољске привреде у Србији, не сме више тако олако, тако ништавно схватати, како се и после тако значајне и беседе и адресе скупштинске, ипак чини. Пољопривредна Србија мора бити једном поштеђена од таквих несувремених покушаја, да мењањем личности у министарству привреде, узимањем нестручних политичких особа, пада у погрешке, које су већ свима долијале! Ту онда престају сви обзири и онда морамо једном кресnути свакоме истину у очи!

Јавни морал код нас је тако ниско пао, да се и поред свега озбиљног схватања огромних задатака у подручју министарства народне привреде, и дан дањи налазе људи, из сасвим других струка, који би се дрзнули, да се ухвате и прихвате министарског положаја, само због положаја, па ако не баш да бруткају себе и земљу на њему, а оно да успоравају коло напретка у предузетим пословима око унапређења пољске привреде у Србији! Та заблуда мора једном престати и дужност спрам домовине, налаже свима трезвенијим стручним снагама у овој земљи, да против таквог криког схватања и тумачења дигну једнодушно свој моћни глас!

Спас пољопривредне Србије лежи у што скоријем подизању народне привреде и производње а њу нити уме, нити може подизати као врховни организатор и

шиском језеру налази се неко острво, које *Ал-Форси* (из положине X века) зове *Сиак*, вели да су на њега доводили коње и остављали их да слободно пасу све док се не угоје[1]. Исто тако налазимо код арапског писца Ибн-Даста из прве четврти X века говорења о племенима око Волге, вели „да они имају *коња*. Данак своје старешина плаћају коњима. И он, од сваког, који се оженн узима по једног коња за јахање[2].

Из овога што сам навео о коњима види се да су стари Словени јако уважавали коње и да су им веома били потребни за ратичку употребу, па су поједини погавари узимали и данак у коњима. Из наведеног види се да су они остављали своју ергелу у пољу, нека пасе слободно, па су је тек онда употребљавали, ако би било потребно за рат. Чини се да су и трговали са коњима, као год и са рогатом марвом а и овцама.

Да су и свиње гајили налазимо такође помена код арапског писца Ибн-Даста, који вели: *Стари Словени пасу свиње исто онако као и овце*[3].

Гајећи стоку Ст. Словени већ су знали да справљају од млека *сир*, а знали су и за *масло и скоруп*а. Како су то правили и из који начин, нисам могао наћи у ово мало споменика. Поред меса, млека, сира, масла и скорупа, стари су Словени прерађивали вуну и правили разне врсте одела, јер у јесењу старих Словена налазимо речи *влъна* или *влъна*, за тим *еретено, престь*, *ткати, полъсти, ткачь, одѣти, одежда, облачити, сукно*, и т. д.[4] Ова имена у исто време казују да се вуна спиавала, прела на вретено, па онда ткало *сукно*, и од тога се сукна резала одела.

За сад толико о сточарству код старих Словена.

Сад да пређемо на *пчеларство* код старих Словена.

Горе смо показали да су стари Словени имали речи: *пчела, рој, мед, восак, ље, воштина и улишта* (кошница), чеелар, што јасно тврди да су наши стари преци у својој заједничкој отаџбини гајили пчеле. То се види из речи. Али поред тога ми налазимо помена код арапских писаца о пчеларству код ст. Словена. Тако још концем IX века помиње арапски писац Ибн-Хаукал да су Ст. Словени извозили *мед* и продавали[5].

Исто тако помиње *мед* и ниже које се спомињало од *меда* и *хмеља* Ибн-Даст и Ибн-Фадлан, а нарочито Ибн-Даст, који вели ово: „Словени граде од дрва извесну врсту њупова, у којима дриже уље за пчеле и спуштају мед пчелиња[6].

Кад ово мало боље размотримо, видећемо ово: Словенска отаџбина била је шумовита и врло згодна за неговање пчеларства. А пано врло мало труда треба око гајења пчела, бар оним најпростијим начином, то су Ст. Словени и неговали пчеларство. Они су их гајили на удањиштима, имали су кошнице, које су они звали *воштиче* или *улишта*. Мед су и восак надвајали и, према арапским белешкама, чували у нарочитим дрвеним судо-

---

[1]) Ibi стр. 192.

[2]) Гаркави, Сказанія стр. 263.

[3]) Ibi стр. 266.

[4]) Крек 171—175.

[5]) Гаркави, Сказанія стр. 219.

[6]) Гаркави Сказанія стр. 87, 95, 264 и 265.

реформатор, ни професор, ни учитељ, ни солдат, ни правник, па ма био најдаровитији, већ само привредник, човек, који је поред стручне спреме, годинама и годинама радио, или размишљао о стању наше привреде и о најспасоноснијим, о најпотребнијим и најостварљивијим мерама за њено унапређење!

Према томе наши политички листови, имали су с овог гледишта право, што су критиковали беседу и адресу, јер доиста кад је владајући појам, да министар привреде у Србији „може бити свако, или ма ко," онда ни та привреда сама „није ништа!".....

Но то је било па прошло — споменуло се, не повратило се! Није то узрок, који ми је утурио опет перо у шаке. Много је то важнији, много начелнији узрок.

То је сумња, или зебња, да се и поред онако озбиљног схватања важности и неопходности привредних задатака, исказаних и у програму владе и у програму скупштине — ипак не чини то из наше навике, која је прешла већ и у нашу другу природу: да волемо просути ваздан лепих речи, да волимо лепе здравице, леп стил, лепе приче, много више но стварни и озбиљан рад. „Параде и моде" опет велим, у пуном су јеку а употребљена изрека у заглављу овог чланка:

„од речи до дела: —
бездана цела!"

најбоље обележавају и изражавају ту моју сумњу у озбиљност намера и владиних и скупштинских, са нашом занемареном и запарложеном привредом, којој је суђено, поред свега почасног места што јој је указано у зачељу садање и адресе и беседе, да још коју годиницу остане пасторче, међ' осталим много мање важним струкама државним и да још једнако преовлађује наопако или криво схватање о најпречим нашим, насушним, државним потребама!

(свршиће се)

вима. Затим су мед на најпростији начин прерађивали и од њега правили јака пића, која су пили при разним весељима јер један арапски писац прича: кад је дошао код неког словенског старешине, да га је овај примио лепо, почастио јелом, а после донели пиће прављено од меда, које су пили[1]) које је било јако и могло да опије. Пиће направљено од меда и пиће од брезовице, које такође помиње Ибн-Фаллан, била су најмилија пића код стара Словена. Пошто се мед у облику зачина, јела и напитка врло много употребљавао при свима светковинама, религиозним обредима и „благим" данима, то нема сумње да су Словени јако гајили пчеле и производили мед и восак, а има изгледа да су водили и трговину са медом и воском.

(свршиће се)

[1]) Гаркави, Сказанія стр. 89.

ИНДУСТРИЈА И ТРГОВИНА СА ШЉИВАМА.

(свршетак)

Уједињене северно-америчке државе теже да и оне постану велики произвођачи шљива. Али до сада, изгледа да се сва кулпура ограничава само на Калифорнију, Њу-Џерсеј, Конектикут и Орегон. Нарочито од 1881 год. обделавање Аженске шљиве у тим пределима узело је великог маха. Предео Санта — Клара је постао центрум те производње и овогодишњи производ у том пределу процењен је на 40 милиона фуната. — Рачуна се да се данас у Уједињеним Сев.-Америчким државама троши год. преко 620 милиона фуната шљива, дакле Калифорнија и Орегон не могу још да снабдевају овај огромни трг.

Каквоћа Калифорнијских сувих шљива не може се ни упоредити са Аженским. Овај инфериоритет даје се врло лако разумети. Кад се само погледа начин спремања, који се употребљава у Калифорнији и Орегону: у место велике пажње која се обраћа на сушење шљива у Ажену, у место дугих манипулација и марљивог бирања, Американци употребљавају површне и брзе начине, само да се то што пре сврши.

Аженски пољопривредник обраћа на сушење шљиве највећу пажњу, како би осигурао изврсност производа које ће продати велико-закупцима; он се стара о температури у пећи, о степену сухоте воћа, које мора сачувати своју арому, своју боју, и које, и поред тога што је довољно осушено како би се могло добро сачувати, мора остати меко и месвато.

Американски произвођачи пак бацају скупљене шљиве у врелу воду, једну врсту „цеђи", услед чега сва кожа испуца, али и која спречава да сок цури кад се шљива суши. За овим они исперу те шљиве ладном водом, којом очисте сву алкалију која се навата на воћу у пређашњој цеђи. Кад ово сврше, они их метну на лаке дрвене лесе од 4—5 стопа дугачке и 2 стопе широке, којим могу врло лако два човека руковати, и тако их оставе на сунце читаве две недеље, после чега они их нагомилају у једној соби у гомиле од 4 стопе високе и „оставе да се зноје." Дакле на тај начин калифорнијски *farmers*-и спремају шљиве, док им аженски произвођачи обраћају толико неге, метајући их пажљиво на лесе фурунске, окрећући их, преврћући их, како би сушење било свуда подједнако. Код Американаца пак ретко је, да их когод два — три пута преврне каквом огромном дрвеном лопатом.

Две или три недеље после пошто су их „оставили да се зноје" они их мећу у сандучиће или џакове и шиљу у Бостон, Њу-Јорк и Чикаго. —

Има пак неколико произвођача који обраћају више неге спремању суве шљиве, на њиховим добрима, пећи су већ замениле њихове собе, али је ипак број оних који се служе методичким сушењем врло мали. — Има пак други, који су напустили пећи пошто су их мало пробали. Заиста, за Американце сушење на сунцу изгледа да је један прогрес остварен над сушењем у пећима.

Разлог Американаца за њихов начин рада, који је много бржи и јефтинији, је тај, што се он примењује само на *stewing* шљиву, на шљиве које су намењене да се једу у компоту т.ј. са шећером скуване, и што тај начин, ако је недовољан за шљиве да се једу као воће, задовољава велики део њихових клијената. За цело, у Сједињеним Државама компот од шљива је јако распрострањен. Међутим почело се такође да се спремају и шљиве за десерт, и већ има квалитета од 25 до 30, и од 30 до 40 шљива у фунти. У опште средњи је број за једну фунту 40 до 45 шљива (америчка фунта има 448 грама). — Сандучићи који се у опште употребљавају за шљиве садрже 20—40 фунта; џакови *stewing* шљива садрже од 40—50 фунта, а саграђени су од памучног платна и употребљавају се много више но санду-

чићи. — Наравно, амерички пољопривредник не може ни да помисли да његове шљиве нису најбоље на свету; он им налази један изванредан укус, а налази такође да су оне много богатије у сахарину од француских. Најзад, он претендира да се оне могу сачувати много дуже од француских а да не избеле.

Претензије српских и мацарских произвођача нису тако неумерене. — 1885 год. у *Kesrthely* у Угарској био је један конкурс шљива. Сопственици из Ажена, Меца, Тура, били су послали своје производе: из Ажена ент-ске шљиве, из Меца немачке quetsches и дамаске шљиве, а мацарски сопственици сакупили су мацарске quetsches из десет разних крајева. Резултат тога конкурса био је у корист Ажена.

О томе Виласи, професор пољопривреде у Kesrthely, писао је следеће:

„Ми смо извршили опите на свима шљивама и аженске су однеле победу.

„Наш је одбор, био састављен из 17 лица, и поред тежње и природне симпатије ка мацарској quetsche, после решавања од два и по сата, би решено са шеснајест гласова против једног, да је аженска шљива најмаснија, најмеснатија, најслађа, али да мацарска quetsche има финију арому.

„Сент-Катеринска шљива је скоро једнака са мацарском, чак можда има и један укус који се више допада; али што се тиче немачке quetsche она је много лошија."

Практички закључак који се по Е. Ратоену саветује француским произвођачима и трговцима је тај, да активно тражење нових излаза њиховим производима мора бити њихова најглавнија брига, и да то мора бити сталан циљ њихових напора.

Не би ли се овај закључак могао применити и на наше прилике?

Ахило Р. Михаиловић

НАЈОБИЧНИЈИ УЗРОЦИ, ЗАШТО КОЊ ОСЛЕПИ.

Зацело је многима морало пасти у очи, да од домаће стоке највише коњи болују од очију и да врло често ослепе.

Најобичнији узроци, са којих коњи од очију болују ови су:

1. *Хрђав, покварен ваздух у шталама;*
2. *неподесна висина јасала за сено;*
3. *наочњаци на оглавама; и*
4. *бич.*

1. У место здравог, свежег ваздуха, наилазимо у шталама јако, за очи штипајуће испарење, које је у толико горе и штетније, у колико су штале ниже, у колико је у њима недовољна светлост и промаја, и у колико се штале нечистије држе. — Коњска штала треба своју светлост да добија од овго више коњских глава, и то с оне стране, којој су коњи главама окренути. У сваком пак случају, треба да су коњске штале довољно видне, јер коњ није животиња која воле мрак, као на пример што воле свинче, које се гоји, мало мрачнији свињац; коњ, на против, воле увек видну и пријатну шталу. Оно јако испарење, које долази од мокраће, може се најбоље одклонити целисходном промајом, добрим патосом, који је тако направљен, да се пиштевина на њему незадржава, но одма одлива, и, на послетку, чистим држањем штала.

Половина од очију оболелих и слепих коња, добила је ту несрећну болест од хрђавих и нечистих штала.

2. Ако јасла за сено нису довољно високо намештена, онда се често дешава, да нека бодљика, ил' осје падне коњу у око. Усљед тога се око надражи, па често одма и повреди у тој мери, да наступи запалење и да се том злу не може више стати на пут, но да коњ и ослепи, тим пре, ако се у том случају коњ од рада и напрезања не поштеди, него се још, може бити, шњим погрешно поступа и још погрешније лечи.

Око је и сувише нежан орган, који зактева опрезно и разумно поступање у здравом и болном случају.

3. Много су о томе стручни људи писали и наговештавали, да су „наочњаци" на оглавама штетни за коњске очи. У коња леже очи у шиљастом, оштром углу према носној кости; оне стоје дакле у правом положају на дотичној страни и имају далеко већи круг погледа, но што је то случај код човека. Но да се коњ не би плашио од изненадних појава, међу се на оглаве „наочњаци", који спречавају да коњ и у страну погледа, него је због тих наочњака приморан, да само преда се, напред гледа. На такав поглед пак, није створено коњско око, па се с тога налази у неком неприродном затвору иза оних „наочњака", на који се коњ никад привикнути не може, само силом, јер му природни положај ока није за то створен, и онда је сасвим природно, да око слаби, да болује, па напослетку и да изгуби вид. Искуством је доказано, да „наочњаци" немају никакве цели, баш на против, са њима се коњ више плаши но обично, и тако наочњаци још већма увеличавају оно зло, које треба да отклањају.

С тога немој природи нешто наметати што јој не треба, без чега она може да буде и што не подноси.

4. Бич је многе коње упропастио, многима одузео вид. Бич је десна рука код невештог кочијаша, али њему не треба коња ни поверити, а још му мање бич у руке дати. Суров кочијаш, не пази где ће коња ошинути; он га шиба свуд немилице, а кад хоће свој гњев да оспе, онда шиба и по глави, у ком случају и око дохвати и повреди. Арапи немају бича за своје коње; њима та суровост није ни позната; они и за своје коње имају само једно оруђе, а то су: благе и лепе речи, благим и човечним поступањем и лепим речма, Арапин све постиже код својих коња, што постићи жели. Његов коњ и нема хрђавих навика, какви их код наших коња наћи можемо, али је он свога коња подигао као своје дете, благим поступањем, а не као ми — бичем и тојагом. Бич је и узрок многим манама, што их наши коњи имају. Истргни бич из руку невештог кочијаша, па ће и мање бити слепих и од очију болесних коња.

Поступај с твојим коњем срдачно и разумно, то ће донети користи твојој стоци, а части и теби и дому твоме!

БЕЛЕШКЕ.

Воденаст кромпир.

За људску рану воденасти кромпири нити су добри ни здрави. Али воденасти кромпири постају суви и брашнави, кад се за неко време пре кувања метну код фуруне, или на топло огњиште, да се просуше. На овај ће се начин испарити сувишна влага, и кромпири ће, кад се скувају, бити сувљи и брашнави. У кишним годинама, кад кромпир воденаст бива, и у пределима, где су кромпири обично водњикасти, треба домаћице при готовдењу кромпира на напред наведен начин да поступају.

Ране на дрвећу.

Ако је, нарочито млађе дрвеће, преко зиме пострадало од вечева, па ако ове ране одиста нису такове, да дрво од њих мора пропасти, онда се даду најлакше излечити, кад се премажу добрим калем-воском. Премазивање другим нечим, на пример иловачом, говеђом балегом и томе подобно, у том случају не даје довољно лека.

О чувању кајсија и бресака.

Ове воћке код нас најраније цветају, те је врло ретка година, а да им цветови не страдају од пролетњих мразева, који обично сљедују после топлога дана. Да те воћке од мразева сачувамо, морамо у месецу Новембру ил' Декембру учинити ово: Кад се са жестоке зиме земља око воћке смрзне, треба око стабла нанети сламног ђубрета или шушња (сувог лишћа). Под овим покривачем остаје земља читаву зиму смрзнута, па је не може одкравити сунчана топлота, јер не могу зраци кроз ђубре до земље да продру. Истина, да ће тим поступком воћке у кретању мало заостати, па неће одма рано с пролећа процветати. То је најбољи лек, да те воћке у цвету не озебу.

ГЛАСНИК.

Окружни одбори и пољска привреда. — Да окружни одбори могу веома много учинити на унапређењу пољске привреде и сточарства, то је јасан факт, а да већина одбора на томе са особитом вољом и ради, изнећемо шта је у том погледу досад који одбор, у колико нам је познато учинио:

Црноречки окружни одбор набавио је о свом трошку више бикова од боље расе говеда, да би своја говеда поправио. Бикове је растурио по целом округу.

Ужички окружни одбор тражио је више хиљада садница од лозе, те да учини покушаје за подизање винограда у крајевима где може лоза успевати. Покушај је испао сјајан.

Крајински окружни одбор увидео је да од целокупног свога сточарства најгоре стоји са домаћим сојем свиња, па зато је о свом трошку набавио више приплодних грла свиња, шумадинског соја и раздао их по општинама у свом округу, ради поправке и побољшања свога тако рећи полудивљег соја.

Крушевачки окружни одбор жели да подигне расадницу за американску лозу. Тражи бољи сој оваца за поправку својих домаћи.

Крагујевачки окружни одбор жели да побољша домаћи сој коња и оваца. Ради на томе да пошуми сва оголићена места у своме округу.

Врањски окружни одбор решио је да отвори пољопривредну окружну изложбу.

(Пољопривредна подружина у Пожези спрема се у велико да до године отвори пољоприв. и занатску изложбу Ужичког округа).

Подунавски окружни одбор основао је „Подунавску задругу за земљораднички кредит и штедњу."

Подрињски окружни одбор у велико ради да у свом округу подигне „Ратарницу" из које би излазили подпуно спремни пољопривредници.

Дај Боже да се на овом не зауставе, него да им ово тек буду почеци око унапређења пољске привреде и сточарства.

* * *

Ресавска пољопривредна подружина. — Један пријатељ пољске привреде пише из Свилајнца, како су тамо намерни да оснују пољопривредну подружину која би обухватила цео срез ресавски, а која би била огледало и за околне срезове. — Још пре неколико година збор ресавских учитеља основао у Свилајнцу воћни расадник, у намери, да помогне околини у подизању благородног воћа. Учитељи нису имали ни земљишта ни ништа, него су слошки узели од општине под кирију један комад земље у самој вароши и ту одпочели рад на подизању расадника. Овај их је расадник стао доста и труда и трошка. Ну како општини затреба заузето земљиште, они су морали узети друго од приватног лица под кирију. Тамо они преселе свој расадник, но како земљиште није било заграђено они су имали више штете, него користи. Да им не би ова замисао са свим пропала учитељи се договоре са свилајничким послаником г. Павлом Крстићем и осталим виђенијим људима из Свилајнца, те да заједнички пораде и да оснују пољопривредну подружину, у којој би сви слошки радили на унапређењу целокупне пољске привреде у опште, а посебице на подизању *расадника за воћарство и американску лозу.* Среска скупштина среза ресавског на састанку свом од 31. Августа ове године прихвати ову покренуту мисао о оснивању подружине за овај срез и драговољно одобри 500 динара помоћи подружини, која би се у овој цељи у срезу подигла. Чим је ово скупштина одобрила одмах вредни учитељ у Свилајнцу г. Ђока Ивковић са осталим друговима и посланик г. Павле Крстић са осталим виђенијим грађанима реше да позову један ужи скуп од виђенијих људи из среза на договор, те да би сазнали расположење осталих пољопривредника у срезу.

Скуп овај држат је 11 Септембра тек. године и на њему би решено: да се оснује пољопривредна подружина у срезу ресавском, да се изабере привремени одбор, коме да се стави у дужност да напише правила и да спреми све предходне послове. Кад привремени одбор посвршава цео предходни посао, онда му је стављено у дужност да позове велики збор из целог среза на ком би се прочитала и примила подружинска правила и изабрала стална управа. На овом ужем скупу изабран је и привремени одбор. У привремени одбор ушла су ова лица г. Павле Крстић посланик као председник, г. Јулије Драшкоци апотекар као благајник, г. Ђока Ивковић учитељ као деловођа, а као чланови: г.г. Милутин Илијћ председник општине, Б. Драгићевић марвени лекар и Живота Ракић тежак. —

Привремени одбор већ је отпочео свој рад и држао већ неколико својих седница. Прва му је брига била да спреми потребно земљиште за расаднице и да састави правила за подружину. Општина Свилајначка и сама увиђајући корист ове подружине уступила је на ту цељ 2·5 хектара земље до саме вароши. — Написана правила поднесена су „Српском пољопривредном друштву" на увиђај и одобрење, те да и ова подружина буде саставни део целокупног пољопривредног удружења у Србији. — Слава нека је покретачима и оснивачима!

Згодно је овде напоменути: Да су и учитељи у Лесковцу (вароши) покушали да подигну расадник, па изгледа, као да је та ствар још у покушају застала. Ако ми погрешно о томе мислимо, нека нас лесковачки учитељи о противном увере.

* * *

Учитељи у служби пољске привреде. — Господин Министар просвете упутио је главном Одбору „*учитељског удружења*" писмо и тражио, да му одбор у име учитељства изради целокупан пројекат законски о уређењу основних школа, с погледом на до сада стечено

искуство. Главни одбор увиђајући да је ово тежак посао, и да треба да у овом раду учествује што више и што бољих учитеља: позвао је скоро понајбоље и понајискусније учитеље из Србије. Тако сакупљени учитељи са главним одбором саставили су пројекат и предали га г. Министру. При прављењу пројекта учитељи су имали на уму и све користи, које може народу дати основна школа, па нису заборавили ни на пољску привреду. У пројекат је унесено да свака школа треба да има и школску башту, а да та башта треба, да је што рационалније обрађена. А да башта буде обрађена и засађена воћем или лозом, стављено је сталним надзорницима да при прегледу школа и на башту особиту пажњу обрате. — При обрађивању баште, моги су учитељи говорити да нарочиту пажњу треба обратити на околину у којој је школа. Баште би биле мале огледнице за околину, дакле веома корисне. — И на летошњој учитељској скупштини а при расправљању теме „О положају учитеља", говорено је: како би школовање у учитељској школи требало повисити; како би требало да учитељска школа даје и што више знања из пољске привреде, како би код учитељске школе ваљало имати и опитно поље, на ком би учитељи изучило и практично све оно, што им се у школи као теорија из пољске привреде предаје. — За овакав рад нека је част учитељима Србије!

Да поменемо шта би још могли учитељи учинити по напредак пољске привреде:

1. Да пораде у својој околини да се што више распростре и чита лист „Тежак" који издаје „Српско пољопривредно друштво", а у „Тежаку" има увек обилате, одабране а разноврсне садржине а у њему су заступљене све пољопривредне гране.

2. Да у својој околини агитују за оснивање пољопривредних подружина, које имају веома јак утицај на унапређење пољске привреде.

3. Да наговарају привреднике, те да ови склапају удружења за заједничку набавку савршених справа.

4. Да дописују „Српском пољопривредном друштву" о сваком корисном предузећу и о сваком постигнутом успеху у привреди своје околине.

5. Да писменим привредницима препоручују сва издања „Српског пољопривредног друштва", како би се ова у маси што више распростла и што више читала Овом приликом привредници би се упућивали на сваки бољи и кориснији рад. —

Кад су досада српски учитељи могли да распростиру друге корисне књиге и да подпомажу сваку хуману установу у земљи, мислимо, да ће и ово драговољно чинити, нарочито, кад је ово прави пут који води заједничком напредку.

* * *

Унапређење привреде у Мађарској. — У Буџету Министарства за земљорадњу и индустрију стављено је за 1894 год.:

На потпомагање коларства 843.000 ф. а. в.
» » шумарства 141.000 » » »
» » свилодела 300.000 » » »

На потпомагање земљорадње, сточарства, виноделa, пољопривредних Друштава и њихових подружина, на име помоћи друштава која се баве извозном трговином и т. д. 3.480.000 форината аустр. вред.

* * *

Угледна добра и радионице у Бугарској. — Ових дана Бугарско Собрање, примило је на прволе читању предлог за закон о угледним добрима и радионицама.

Угледна добра заснивају се у тој цељи, да се сељачка младеж спреми за будућа позив, те да као потоње газде, разумније обделавају и управљају са својим имањима. На овим угледним добрима (опитним станицама) биће заступљене све важније гране као: земљорадња, сточарство, градинарство, пчеларство, шумарство и свилодеље.

Уза свако угледно добро, биће и угледна радионица за израду сваковрсних пољопривредних алата и других мањих справа које су нужне у газдинству. Нарочито ће се израђивати она алати који спадају у опсег њихове домаће индустрије.

На угледна имања примају се ђаци који су свршили основну школу а у радионице шегрти и калфе свију заната који у Бугарској постоје.

У закону је предвиђено, да у наступајућој 1894-5 школској години спреме сви окружни Савети све што је нужно, те да се још у истој години, у сваком округу подигне угледно добро.

Курс за учење на овим добрима траје 4 године.

Овако Бугари а ми?

* * *

Колико има стоке у Аустрији. — У 1890 години, извршен је попис стоке у целој Аустрији. Кад се упореде бројеви раније пописа, са последњим, онда статистика, коју је ових дана предало Министарство за земљорадњу, показује овако растење односно опадање сточарства:

Коња има 1,548.107 више за 84.915 но при последњем попису у 1880 год.

Магаради и магараца 57.952, више за 8.334 но у 1880 год.

Говеди 8,643 936, намножало се за 10 година 59.859 грла;

За последњих 10 година, приплодило се становништва са 7·91 од сто, а приплодило говеди само са 0·70 од сто. Велика несразмера.

Интересантно је то, да у свима провинцијама горње Аустрије, производња коза нагло напредује. Последњим пописом нађено је 1,035.832 брава коза. За 10 година приплодило је од 29.157 брава.

Оваца пописом нађено 3,186.787 мање но што је у 1880 год. пописом нађено (мањак за 10 год.) за 654.553 брава. Дакле овчарство у Аустрији рапидно опада.

Напротив, производња свиња нагло напредује.

У 1890 год. пописом нађено је 3,594.700 ком; више за 828.159 но у 1880 години.

Напослетку, било је коњица у 1890 години 920.640 даклe мање за 5672, но што их беше у 1880 години.

Укупно на крају 1890 год. било је у Аустрији, коња, говеди, оваца, коза и свиња 18,022.404 ком.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА
управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва."
Записник XX састанка држаног 18. октобра 1893. год.

Били су присутни: Председник г. К. С. Таушановић, благајник, г. В. С. Богдановић, чланови одбора г.г. Аца М. Живановић, Др. Марко Т. Леко, Мирко Миљковић и Анта Голубовић. Председавао председник г. Таушановић, бележио врш. дужности секретара — Писар Ј. С. Мићић.

128.

Прочита се писмо г. Мих. Н. Јовановића адвоката овд. као пуномоћника г. Димитрија Велчића баштована из Ужица, којим тражи накнаду штете због послатог му воћртарског семења у овој години, које није никао; — те да се ова ствар не би судским путем расправљала. —

Одбор по дужем саветовању овласти да воде преговоре о измирењу са г. Јовановићем г.г. Вучка С. Богдановића благајника и Аћу М. Живановића члана управног одбора, — које одбор умоли да резултат преговора управном одбору изволе доставити.

129.

Прочита се молба Г-ђе Милеве П. Перишићеве овд. којом моли да се од ње известан број књига „Практични пчелар" одкупи, ако је управни одбор као добру оцени.

Одбор реши: да се књига „Практични пчелар" пошље на преглед и оцену г. Радовану Мићићу секретару сталног окруж. одбора у Књажевцу, као стручњаку за пчеларство, — с' тим, да секретар г. Мићић по прегледу и оцени, резултат о вредности ове књиге изволи одбору доставити. —

130.

Прочита се писмо Полопривредне Подружине у Обреновцу којим моли да јој се уступи жетелица „Континентал", која је послата подружини за рад при јавном практичном предавању, што јевтиније, јер има примике да би се могла продати, — с' том напоменом да је иста скупа 750 динара. Поред тога да је друштво да и на отплату.

Одбор реши: да се жетелица „континентал" уступа подружини за 700 динара. Исплата да буде 1. Октобра 1894. год.

131.

Прочита се писмо Управника друштвеног добра, којим моли да му се јави: које потписата уговор са општином шабачком о' закупу имања општинског.

Одбор овласти Управника свога добра у Шапцу г. Светолика А. Петковића, да он од стране друштва потпише уговор, са општином Шабачком.

132.

Прочита се писмо Управника друштвеног добра у Шапцу, којим моли да му друштво одобри суму у 200 динара, за коју је суму погодбу закључио са закупцем општинског имања, који има право закупа до 1 Јануара 1894 године. —

Одбор одобри издатак у 200 динара, с' тим, да му се ова сума пошаље из друштвене благајне на исплату закључене погодбе, са закупцем општинског имања.

133.

Прочита се писмо управника друштвеног добра у Шапцу, којим јавља: да је продао жребца „Релу" г. Мики Спасојевићу економу из Јевремовца за 500 динара, и моли, да се ова продаја као и расход из инвентара за ову годину одобри. —

Одбор реши да се продати ждребац „Рела" из инвентара друштвеног добра за ову годину као продат урасходује, а добивени новац у касу као приход унесе. —

134.

Прочита се писмо уредника календара за 1894 годину, којим предлаже да се повећа цена Полопривредном календару за 1894 годину, — јер ће изнети повише штампани табака.

Одбор реши: да се полопривредни календар за 1894 годину штампа највише до 12. табака у једном примерку. Цена календару да буде 0·50 динара.

135.

Прочита се писмо Управника друштвеног добра у Шапцу, којим јавља: да је дао г. Мики Спасојевићу економу из Јевремовца, једну краву, и једно теле од године, — за једну кобилу, па моли да друштво ову размену одобри.

Одбор реши: да се дата крава и теле г. Мики Спасојевићу економу из Јевромовца, у размену за једну кобилу из инвентара за ову годину урасходује, — а по том да се кобила у инвентар уведе. —

136.

Прочита се молба управе основне школе у Великој Каменици Срезу Кучком окр. Крајинском, којом моли да јој Друштво, као по све сиротној за њену библиотеку пошаље коју књигу друштвеног издања на поклон.

Одбор реши, с' погледом на место и околину у којој се ова школа налази као по све сиротној с' књижицом, да се пошаље на поклон по неколико комада књига, којих друштво има повише у својој књижници. —

137.

Прочита се молба г. Др. Ђорђа Радића пензионара из Краљева, којом моли, да му се место његовог списа „Гајење пернате живине" које је друштво од њега раније било одкупило, прими спис „Ливадарство" пошто је вели цена једнака за оба списа, а није му могуће уступити друштву спис „Гајење пернате живине."

Одбор реши: да се од г. Др. Ђорђа Радића пензионара из Краљева, прими спис „Ливадарство", место списа „Гајење пернате живине", тим пре, што је књига „Ливадарство" друштву више и потребна. —

О овоме решењу известити и молиоца г. Радића и умолити га, да пошаље књиге у оолико примерака, у колико их још није предао.

138.

Прочита се писмо Г. Министра Народне привреде од 23. Септем. ов. г. Збр. 2712. којим јавља, да неможе одобрити тражено осуство г. Марку Миљковићу економу управе државне ергеле, ради заступања друштва на свечаностима „Кола Јахача" у Крагујевцу у овој години. Узрок овоме је што г. Миљковић као врш. дуж. управника топчидерске економије има ових дана предавати дужност, која се предаја дужности не може одложити.

Одбор прима к' знању.

139.

Прочита се писмо сталног окр. одбора у Крушевцу, којим моли за уступ о' набавци нерастова за прилод.

Одбор реши: пошто на томе у Министарству народне привреде, ради, нарочита комисија, то за сада по овој молби неможе се ништа предузимати о набавци нерастова, већ сачекати на јаван рад поменуте комисије.

140.

Прочита се писмо сталног окр. одбора у Крагујевцу, којим моли за уступ о' попумљавању оголићених места, избор и набавку семена за шумско дрвеће.

Одбор реши: да се овај предмет упути на мишљење секцији за шумарство, и умоли да по овоме своју одлуку донесе. —

Садржина: Чланци: Брино сахатање најпречих државних потреба. — Индустрија и трговина са шљивама (свршетак). — Најобичнији узроци, зашто коњ ослепи. — **Белешке.** — **Гласник.** — **Друштвени и подружински послови.** — **Подлистак.**

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА **Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ**

г. Атанасију Георгијевићу,
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ"
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН.
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ, ПОДРУЖИНА И ЋАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 50. У БЕОГРАДУ, ЧЕТВРТАК 16. ДЕЦЕМБРА 1893. ГОДИНЕ ГОДИНА XXIV.

КРИВО СХВАТАЊЕ НАЈПРЕЧИХ ДРЖАВНИХ ПОТРЕБА

од

Свет. Љ. Гавриловића

Од речи, до дела:
Бездана цела!

(свршетак)

Сумња или зебња моја, да ће поред свију лепих обећања и лепих жеља и у беседи и у адреси овогодишњој, моћи да се приступи и остварењу тих обећања и тих жеља, да ће моћи од речи да се приступи једном и делу, да ће моћи на привреди ма и једна озбиљнија реформа да се предузме и изврши, — сасвим је основана, као што ћу и доказати.

Има једно мерило, којим се све то може оценити, ако и не по каквоћи реформа (јер би требало упуштати се у стварну оцену спремљених пројеката) а оно по њиховој количини, или приближно по изгледима за могућност њиховог извршивања — *то је пројект буџета за наступајућу годину.* Ни једна озбиљнија реформа, нарочито привредна реформа, која мора мало дубље засецати и у стварне и у правне одношаје народне, не може се извршити, без стварних и обилних срестава. За то се и морамо обратити цифрама зд савет, да нам пројект буџета каже, какве су те реформе привредне што се обећавају и у беседи и у адреси овогодишњој и да ли по озбиљности својих намера, оне прелазе границу лепих жеља и пуких обећања, као што је обично и до сад био увек случај!

До сада се дешавало, да су поједини привредни министри поносили се тиме, што су могли да показују „*уштеде*" од буџетских сума, поверених им за *потпомагање привреде и њених појединих грана* у земљи. Они су сматрали, да су потпуно одговорили својој дужности, да су се довољно бринули о „рационалној привреди" у земљи — ако *ту* уштеде: било за то, што нису имали иницијативе и за какву важнију привредну реформу, било, што нису од осталих својих колега, могли да отргну, коју цркавицу и за своју струку — за привреду, то пасторче у пољопривредној српској држави!

Не служи им ни мало на част, што су под тако јадним и жалосним условима, што су под притиском тако кривог схватања најпречих државних потреба у меродавним круговима — остајали комотно на својим местима и допуштали за љубав лепог положаја, да се брукају и изигравају. Наопако је то схватање дужности, родољубље је такво жалосно, да им је довољно, што за љубав 1000 дин. месечне плате, могоше допуштати да војска чиновничка у њиховом подручју, па с тим и издатци на њихове плате расту и бујају, докле стручни издатци само опадају, смањују се, докле она сила, која треба да ствара и да привређује, бива све незнатнија, да то већ постојаше и смешно, ако не и одвећ жалосно!

Место да су остављањем својих места, показали се као људи од начела, као људи од убеђења, те да докажу да се голих шака, не могу извршивати озбиљне реформе у привреди — они су допринели много створеном убеђењу, да „министар привреде може бити ма ко!" те да је због тога и „привреда ма шта или ништа" у овој земљи! „Народно благостање" не подиже се без огромних срестава и без смишљеног, озбиљног и систематског рада, па министар привреде био филаделфија, био обдарен снагом једног Херкулеса а помоћу једнога светског генија!

„Али, рећиће читаоци, то је сад друкчије, сад ето сви, и влада и скупштина и они с највишег места и они доле сви, до општинског писара и бирова, увиђају да се тако више не може и да нам треба својски се упети око подизања привредне моћи народне, око подизања рационалне привреде у земљи, — а ти и после овако славне беседе и још славније и пуније адресе, сумњаш и зебеш?! Међер си ти неко велико закерало, један од оних вечито незадовољних, који траже и преко леба — погаче?!"

Е, па за то сам ја и узео пројект буџета преда се. Садања влада и по свом свечано исказаном програму и по својој беседи, види се, да је размишљала о најпречим државним потребама — о привредним реформама — сигурно, да је с тиме била на чисто и онда, кад је буџет кројила, када је за те потребне јој реформе, предвиђала и потребне јој суме, за практично извршење тих важних и великих привредних реформа!

Оно што влада тражи, то се скупштина зариче исто тако свечано, у адреси, да ће одобрити и изгласати — и онда куд веће среће: „народно благостање" одпочеће у пуном јеку, да полеће у напред!

Да видимо, да видимо!

Скупштина и није за то крива, колико многи други меродавни чиниоци, што је буџет за 1894. годину, са тако великим и озбиљним роформама привредним, које су у изгледу — много назаднији од буџета за 1893. годину, кад их међу собом упоредимо!

Да докажемо и цифрама:

Целокупни државни буџет за 1893 г. износио је 60,135.839·04 дин.; Целокупни државни буџет за 1894 годину предвиђен је 63,755·600 динара.

Разлика је дакле у 3,619.760·96 динара — помислиће се, да је то сума, која је предвиђена за озбиљне и корените привредне реформе у земљи, те да од ове земље доиста штогод једном и буде! То тим пре, што је за 1894. год. постигнута потпуна равнотежа у буџету, између државних расхода и прихода!

Но да видимо, да то није тако и да свих тих 3,619.760·96 динара иду на друге струке и на друге гране државне, а не на привреду, и да су баш на њој највише поткресавали они чиниоци, који и у програмима и свуда причају о неодложним, хитним и великим реформама привредним, које им спадају у прве, ако не и искључиве задатке њихове!

Буџет мин. прив. био је 1893 г.	3,252.501·60 дин.	
„ „ „ предвиђ. 1894 г.	3,216.334·60 дин.	
Значи да је 1894. год. мањи за	36.167·00 дин.	

Докле је буџет министарства привреде, у 1893. години износио $^{1}/_{16}$ део целокупног државног буџета Србије, он у 1894. години износи деветнајести део целокупног буџета државног!

Разлике поједине још боље ћемо уочити из упоређења појединих буџетских партија мин. привреде, те ће нам бити јасно и у чему су и колике могу бити „предвиђене реформе“ што нам се обећавају.

Треба претходно имати на уму, да је овака сразмера појединих главних буџетских партија министарства народне привреде за 1894. годину:

На плате свога особља предвиђено је 1,125.429·60 д.
На све остале трошкове . . . . . 1,960.905·— „

Дакле из тих 1,960.905 динара има да се подиже народно благостање и да се штогод и у земаљску целокупну привреду прелије. „Ал' у те „остале трошкове“ — иду доста знатни канцеларијски, непредвиђени трошкови, кирије, огрев, осветлеље и т. д. а мање од половине иде на чисто стручне, практично-привредне издатке:

Но ево упоређења, које ће то нам још очигледније преставити:

I. На плате целокупном особљу три главна оделења министарства народне привреде са особљем по економним заводима:

	1893	1894
1. На плате: министру, привредном савету и свему особљу	82.492·60 д.	71.113·60 д.
2. На плате чиновника и особља држав. ергеле .	17.419·— „	17.429·40 д.
3. На плате чиновника и особља ратарске школе	15.604·30 „	14.253·60 д.
4. На плате чиновника и особља топчид. економ.	23,695·80 „	40.432·80 „[1]
5. На плате чиновника и особља виндел. воћ. шк.	20.592·80 „	22.592·80 „
6. На плате шумара и шумског особља	50.000·— „	70.000·— „
Свега . .	209.711·50 „	**235.822·20** „
	20.000·—	
	229.711·50	

II. На стручне издатке сва три оделења.

	1893	1894
6. На стручне издатке трговачког оделења . . .	242.000 дин.	143.000[2] дин.

[1] Овде за 1893. год. није рачунато 20 хиљ. на чуваре осуђеничке и т. д.

[2] Овде отпала партија на потпомагање трговине, заната, индустрије и т. д. у 130 хиљада динара.

ПОДЛИСТАК.

ЗЕМЉОРАДЊА, СТОЧАРСТВО, ПЧЕЛАРСТВО И ВОЋАРСТВО

код

СТАРИХ СЛОВЕНА.

написао

Миленко Вукићевић

(СВРШЕТАК)

Из онога што напред споменусмо о шумарству, види се да су Ст. Словени познавали и дивље воће, да су то после носили својој кући па или сејали, те из семена подизали воће или калемили, те помоћу калема подизали воће. Да су заиста Ст. Словени познавали воће и да су га неговали, такоће можемо видети из самих речи. Тако стари словенски језик изобилује овим изразима: овошть, овоштіе (у свима слов. језицима) = воће, за тим за реч *вобка* ст. слов. језик има реч: *овоштька*, за реч *вобњак* има реч: *овоштьникъ*, *овоштьница*[1]). Ово јасно доказује да су стари Словени имали својих садова или воћњака.

Питало би се на који су начин стари Словени подизали воће, т.ј. да ли су га садили, или из семена подизали или облагорођавали калемљењем.

И на ово питање да би могли одговорити морамо се обратити ст. Словенском језику. Крек вели на једном месту свога чувеног дела да су Словени, још док су у заједници били, тј. док им језик још није био поцепан, имали велики ступањ воћне културе, и то много пре, но што су Немци и били познати са њом[1]). Б. Шулек вели да су стари Словени своје воћне преносили из шума у свој сад било сејањем семена било преношењем младица[2]). Али то није једини начин, којим су Словени у давнашње доба подизали своје воћке, они су знали воћку и да облагороде, а то нам тврде речи које наводе и Крек и Шулек у својим књигама. Тако имамо реч познату свима Словенима цепъ и цепити, ст. слов. **цѣпити**, чешки: *štěp*, *štipiti*, пољ. *szczep*, *szczepić* луж. *sćjepic*, литав. *szepiti*, а то означава да се воће каламило, било у процепу, било под кору. Ма како било, тек из тога видимо да су стари Словени знали и каламити воће.

Према речима, које су заједничке свима Словенима па према томе и постале још у преисториском добу, док су сви Словени сачињавали целину, можемо видети шта су Словени имали у томе свом воћњаку или саду. Тако тамо налазимо: *јабуку*, *крушку*, *шљиву*, *брескву*, *црешњу*, *вишњу*, *орах*, *мураву* или *дуд* и *смокву*[3]).

[1]) Рад XXXX стр. 27. — Крек, поменуто дело, стр. 128—132.

[1]) Крек, поменуто дело, стр. 134.

[2]) Рад XXXIX стр. 27.

[3]) Види Рад. XXXIX стр. 27, 28 и 29.

	1893		1894	
7. На стручне издатке земљод. сточар. одељења	260.000	дин.	150.000[3]	дин.
8. На стручне издатке држав. ергеле	136.000	„	158.000	„
9. На стручне издатке ратарске школе	49.262	„	52.662	„
10. На стручне издатке топчидерске економије	10.000	„	18.500	„
11. На стручне издатке винодел. воћарске школе	59.800	„	59 800	„
12. На стручне издатке по шумарском одељењу	53.300	„	121.500	„
Свега	810.362	дин.	703.462	дин.

Да разгледамо још детаљније ове стручне издатке, по пословима и предузећима сва три главна одељења министарства народне привреде:

1. По струци сообраћаја, трговине и радиности.

	1893.		1894	
а). На потпомагање индустрије, заната, домаће радиности, трговине, одржавање састанке и отварање нових трговачких агенција; на трошкове око вођења преговора и склапања трговачког уговора	130.000	дин.	—	дин.
б). На лесковачку ткачку школу; њено издржање и набавке за развиће радње	40.000	„	50.000	„
в). На ужичку ткачку школу	20.000	„	20.000	„
г) На трговачку шк. у Београ.	23.000	„	35.000	„
д). На издржавање међународног бироа за заштиту индустриске својине	1.000	дин.	2.000	д.
ђ). На набавку мера и трошк. око извршења зак. о мер. итд.	8.000	„	8.000	„
е). На издржавање и школовање питомаца на страни	20.000	„	28.000	„
Свега	242.000	„	143.000	„

2. По струци одељења за земљорадњу и сточарство.

а). На потпомагање земљорад. и сточарства	120.000	дин.	—	дин.
б). На издржавање расадника америчке лозе, набавку лозе, поуке о калемљењу и његовању америчке лозе и средства за сузбијање филоксерне заразе и пероноспоре	100 000	„	100.000	„
в). Пом. срп. пољ. друштву	20.000	„	10.000	„
г). На питомце на страни	20.000	„	20.000	„
д). На оснивање и издржав. још једне ниже пољопр. школе	—	„	20.000	„
Свега	260.000	„	150.000	„

3. По струци шумарског одељења.

а). На ограничавање, премеравање и поделу држав. шума	30.000	„	100.000	„
б). На пошумљавање голети, за уређење шума, подизање расадника и набавку шумар. оруђа и оправке прибора	15.000	„	15.000	„
в). На штампање књига, упутстава и т. д.	1.000	„	—	„
г). На набавку страних стручних новина часописа и књига	300	„	—	„
д). На издржавање питомаца	7.000	„	6.500	„
Свега	53.300	„	121.500	„

Не ћемо детаљисати упоређења буџетска из појединих економних завода, због простора, а и што су незнатне новине, које су у њима предвиђене за стварне и практичне реформе и што се то може видети и из укупних упоређених сума, приказаних горе.

Да расмотримо даље, које су то, какве су и колике су то привредне реформе, које се предвиђају и имају сигурног и темељног ослонца у буџетским позицијама, те према томе носе на себи тип стварних реформа на пољу практичнога рада.

Те су реформе ове:

У буџету за 1894 год. мање је предвиђено на плате особљу министарства само око 9000 д.; значи, да је толика сума могла да оде на привредне реформе — што је доиста за похвалу, јер то значи, да се предвиђа и што мање чиновника у министарству, који би посве беспослени седили. Но према предвиђеним и буџетски могућим реформама овде је се могло још и више приштедити, јер сви знамо, да би по свима струкама, ако не више а оно бар једну трећину целокупног чиновништва могло да отпадне, па да опет сви послови државни буду тачно, на време, посведневно свршавани.

За то је на спољне шумарско особље повишен буџет са 20 хиљада динара, јер и буџетска партија шумарског одељења повишена је са 68 хиљада динара

[3] Овде отпада четвртина на потпомагање пољске привреде и т. д. у 120 хиљада динара!

Све ово што наведох горе јасно показује колика је била култура код Ст. Словена. Истина ни у старој ни у почетку средње историје не налазимо Словене као оснивање великих држава, као завојеваче или пљачкаше, али за то видимо код њих доста велику културу, и то културу која пречи душу и тело, која развија морал и добре обичаје, јер они заједнички обрађују своју заједничку земљу, живе од свога труда. Код њих нема расошне, нема отимања и гомилања блага, које ствара раскош, али има онога лепог и идеалног живота, који даје правог задовољства ономе, који живи од свога рада, радећи и сам а својим радом издржавајући и себе и користећи оној заједници, у којој је живео.

Ето баш с тога гледишта заслужује живот наших предака да му поклонимо више пажње, јер ми се чини да немо свакад наћи и бољих и идеалнијих и моралнијих слика у животу Словена, него испитујући и истражујући себичан, раскошан и до лудила развијен живот појног класицизма римских где се види само: насиље, себичност грабљивост, где видиш живе створове који се зову људи, али људи без срца и душе где влада крајња раскош, крајњи разврат и похотљивост, превара, подлост сујеверје и лицемерство. Ма које доба погледали у рим. историји излази то на то. А данашње уређење у Европи, данашњи поред друштвени основа се на законима римским. Римски закони створили су Рим за владе Августа, Нерона и Хелиогабале, основица рим. права створила је поред осталих узрока ово данашње капиталистичко милитарно уређење које гуши и сатире сваку врлину.

О, како је идеална слика старог Словенског живота према слици разратног и себичног Рима у најбољем његовом сјају за Августа.

9. Јуна 1893 год.
Београд.

Миленко Вукићевић.

и то је буџетски и највише повишена и осигурана привредна реформа у 1894. год. Из детаљнијих буџетских партија види се, да је то повишено због претходних послова, шумског катастра: *„за ограничавање, премеравање долине у државних шума.“*

Даље су буџетски осигуране привредне реформе: у економији топчидерској са 8.500 динара повишице за 1894; у државној ергели са 22.000 динара повишице и — на послетку предвиђа се још 20 хиљада динара за отварање још једне ратарнице!

И ништа више?

И *ништа више*! То су све те привредне реформе, које се тако лепим стилом обећавају и у беседи и у адреси.

Да то добије министар привреде, од својих колега, он је морао жртвовати, изгубити сталне буџетске позиције до сада:

1. На потпомагање трговине, заната и индустрије	130.000 д.
2. На потпомагање пољ. привред ит.д.	120.000 д.
3. Преполовити помоћ српском. пољопр. друштву, која му је лањске године повишена од стране самог народног преставништа — дакле одузети му	10.000 д.
Изгубљено за пољску привреду у Србији:	*260.000 д.*

А виделисмо колико је добијено за то и у ком правцу привредних рефорама!

Истина нама су познате и реформе предвиђене у спремљеним законским пројектима: то су осигурање усева и плодова од града, осигурање стоке, закон о сточним манама и т. д. — али њихово извршење не пада ни терет државног буџета.

Знамо, да и класна лутрија обећава по 300 хиљ. динара годишње за привредне реформе — али она је и 1893 год. толико обећавала — а колико је одатле отишло као неповратни зајам министарству финансије за исплату дужних плата и пензија и то занамо — и према томе тврдо смо уверени, да се ни одатле не ће много прелити у „народно благостање!“

А расматрајући буџет министарства привреде, по предвиђеним стварним и коренитим привредним реформама и сравњујући га с помпом лепих речи и обећања у адреси и беседи, ми смо дошли до још тврђег убеђења: *ако ће се овако и оволико и у будуће радити за привредне реформе ове ојађене земљице, онда је* **најсувременија и најкориснија реформа та, да се министарство народне привреде укине и затвори** *а ти свакодневни послови, повере коме другом министарству.*

Тако би имали више изгледа, да ће бар око 1 милијуна динара, што се сад троше на плате, дијурне, кирије, канцелариске трошкове и т. д. моћи да се корисно употреби на унапређење народне привреде.

Јер овако шта значи ово вечито натезање, са српским пасторчетом т. ј. с буџетом министарства народне привреде? Значи брукати и изигравати своје рођене људе, значи и онако мален број стручних привредних снага, на свакад упропашћавати. И зар није тако? Кад су немарни, нестручни или неумешни министри народне привреде — онда се чине уштеде баш из најважнијих буџетских партија министар. народне привреде, када је ту човек признате вредноће реформаторског и организаторског дара, онда му се баш те најважније буџетске партије *бришу* — буџет се ампутира и министарству народне привреде продужава се вегетирање: *некорисан канцеларијски рад, подизање народне привреде и народног благостања помоћу претписа и расписа!!*

Ајак! Овако даље не иде! Или треба радити што пре и што више, ил' не треба ни мрчити руке!

Стање наше народне привреде је — не може бити жалосније и бедније: — а ми оћемо повишавање намета свима могућим срествима, оћемо да државом управљамо и на даље у високом стилу, раскошно и „ан гро“, онда је ту близу крај и не треба бити пророк па предвиђати шта ће с нама бити.

Затећиће нас спољне бурне прилике: неспремне измождене, слабе и нејаке и ми не ћемо бити у стању ни да мрдиемо а камо ли да порадимо и на остварењу народних идеала, на уједињењу Српства! Голих шака, гладан и жедан — не освоји се!

Народна привреда је снага и извор свију срестава за државни живот, то је крв и срж, државног организма и кад је то усахло, пресушило, запарложено и т. д. онда је и опело државноме бићу и битисању врло близу.

Дванајести је час те опасности на часовнику српске државе!

На теби је народно преставништво, да с љубављу спрам Србије, с родољубљем, с пожртвовањем, још у последњем часу отклониш неминовну, очигледну и огромну опасност од српске државе, да онде, гди требају милијуни за подизање и крепљење државне и народне снаге, не цицвараш, не крпиш, не замазујеш, већ да будеш на висини свога положаја, да останеш доследна своме узвишеном задатку, да се покажеш дорасло своме светом и високом позиву, да осећајући огромне терете, нужде и невоље народне привреде, даш могућности, јаке могућности, да се више не лажемо, да се не обмањујемо, да се не заваравамо празним обећањма, пуким жељама и да не очекујемо највећу опасност скрштених руку, очекујући туђу помоћ или ману с неба!

Јест неварајмо се, онде гди требају, *сад одмах, у последњем часу* милијуни динара, немојмо се тешити шареним лажама, дечијим причама о црвеном врапцу, већ се покажимо, да смо људи, да смо родољуби:

За унапређење народне привреде треба створити што пре обилата, огромна срества — или путем једног најкориснијег зајма или путем нарочитог приреза за унапређење привреде.

Ја ћу се у идућим чланцима потрудити, да предложим неке стварне, радикалне привредне реформе не да остану на артији већ да се остваре у делу и да фактички подигну народно благостање па с тиме и привредну и порезну моћ нашег народа. Видићемо тада и како је жалосно стање нашег државног и нашег народног газдовања!

НОВА ПОВРЋА.

Са опитног поља ратарске школе у Краљеву.

Сад престаје за домаћина рад на пољу, али настаје време, да домаћин озбиљно промишља о томе, како ће своје њиве, како ће свој повртњак за доидућу годину што бољим и кориснијим, племенитијим поврћем засадити.

Ми за сада имамо овде у виду *поврће*.

Слане и мразеви одбијају нам и последњи листак, поништавају нам онај весели живот у повртњаку; све се скувало, неста живог зеленила, а домаћин пребринуо једну бригу и сместио плодове свога повртњака за зимску употребу своју, па погледа сад празне леје, премишљајући: шта ће на којој доидућег пролећа да сеје и да сади. У томе помишља и закључује и то, да би требало, да доидуће године свој повртњак и бољим, и издашнијим, и племенитијим поврћем засеје и засади, јер се уверио и из „Тежака", и видио у разним добро уређеним и свачим добро снабдевеним повртњацима својих пријатеља: да данас има од сваког поврћа много бољих сората, но што их је он у свом повртњаку до данас гајио. Он те сорте из ближе не познаје, а и незна, одакле да их посигурно и добави. Па верујте, да то набављање и није баш тако лак посао. Ко хоће неком нешто да препоручи, тај треба дотично поврће најпре сам да познаје, па онда да добро познаје и сигуран извор, одакле ће право, добро и чисто семе да добави.

Ево ће му „Тежак" и у томе бити на руци. „Тежак" ће препоручити, описати, и у колико буде могуће и у сликама показати те нове, боље сорте поврћа, а и сам ће се тога посла примити, да својим штованим читаоцима семе набави. То је „Тежак"-ова циљ, то му је и дужност да чини.

На нашим пијацама виђамо већ подоста *карфиола*, који се у већим нашим варошима и тражи и скупо плаћа, и који домаћину, ако га сам не употреби, леног прихода донети може, јер је то поврће скупо. Добар карфиол је и укуснији и бољи за храну. А какав је карфиол ког наши баштовани производе и на пијацу износе? Пре би га могли назвати неким другим именом, него карфиолом, јер нема ни вид доброг карфиола, а од доброг укуса ни помена нема. *Добар* карфиол мора имати черст „сирац", тако, да изледа као права груда сира; проређен сирац не ваља.

Вишегодишњи опити уверише нас, да у нашим приликама, и где нема баш много воде на расположењу, најбоље успева талијански рани карфиол, који врло ниско расти и брзо „сирчи".

Слика 1. *Талијански рани карфиол.*

Ретко да је кад неко ново поврће тако брзо нашло у ширем кругу признања, као што је то случај код *енглеског кеља*. Ко га је год гајио, сваки га је без разлике хвално и коме сам га год препоручио, сваки се шњим подпуно задовољно. Приложена слика показује једну главицу тога кеља; сорта је врло издржљива на суши, и у том погледу неможе јој се равна наћи. Главице су врло чврсте, а лишће је жуто-зелено, врло ситно набрано и врло укусно. Једна главица може 4—6 килограма да порасти, и опет зато сва своја добра својства да задржи, што код других сората није случај, јер друге сорте, што год крупније порашћују, губе укус кеља и приближују се укусу купаса. Корен је према главици врло кратак, што га такођер карактерише као врло добру сорту.

Од свију нових, из Италије донешених сорти *црног лука*, без сумње је најбоља *бела*, *пљосната*, коју наша слика у чет-

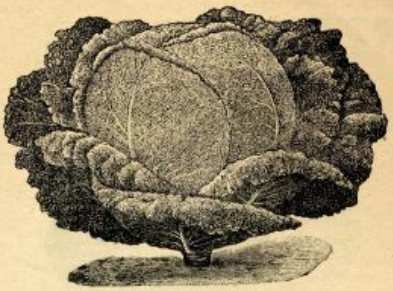

Слика 2. *Енглески кељ.*

вртини праве крупноће показује. Лук је и горе и доле сасвим пљоснат, чисто беле љуске, а месо је благо и врло пријатног укуса. Код нас доспева ова сорта врло рано, скоро раније од

Слика 3. *Талијански црни лук с белом љуском.*

нашег арпаџика, а држи се врло дуго, јер је месо врло чврсто, много чвршће од наше аршламе.

Врло је добра и друга сорта, донесена са острова Корзике, која се одликује својим лепим обликом, отворено-жутом

Слика 4. *Црни лук са острова Корзике.*

љуском и врло пријатним укусом. Усљед своје вапредне чврстоће препоручујемо ову сорту за извођење у велико и за продају.

Преко зиме се ова сорта ванредно добро држи. Корзиканци ју трапе у рупе, па им до пролећа ни једна не проклија.

Даље препоручујемо *салату „Genezzano“*, коју смо такођер из Италије добили. Ми смо добили семе од чувеног талијанског повртара *Дамана* из Напоља. Ово је једна сорта салате, која по нашем уверењу, најдуже може да траје, а да не прорасти

Слика 5. *Салата „Genezzano.“*

у семе. Главица је крупна, прилично пљосната, врло чврста и ванредно пријатног укуса. Спољни су јој листови мрки, скоро би рекли да су црвени, а унутрашњи су жути као лимун и врло мекани. За лето и јесен изванредна сорта.

Од *целера* се пронашла једна сорта са шареним листом. Ми имамо међу поврћем понеко са двобојним листом, али ни једно не пада тако у очи, као овај целер, и сваки ко га види

Слика 6. *Целер са шареним листом.*

чуди му се. Он рађа и врло лепо, крупно, глатко корење са белим, врло укусним месом, али му је оно угасито-зелено лишће испрутано и обивичено белим прутама, што на леји међу осталим поврћем прекрасно изгледа, а према јесени још красније, кад дршкови од лишћа помодре, и онда целокупан лист тробојан постане. Бива, да по неки лист, поред белих прута, и по неку жуту пруту добије и онда још лепше изгледа. Из семена се сасвим стално и карактерно изводи.

Сваке године добијамо и по неку нову сорту *краставаца*, која се од досадашњих ма у чему разликује, сад било то у времену доспевања, у родности, или у облику и дужини. Једна од најбољих нових сората, за цело је енглеска сорта *„Модел“*, која се с истим успехом даје изводити и у топлој леји, и на отвореном пољу. Ово је управо мелез, вештачким начином произведен од врста *Ноах* и *енглеске краљице*, две старије, али у опште по свима својствама изврсне сорте. *„Модел“* превазилази Ноах-а у родности, а енглеску краљицу у дужини, јер је било краставаца 88 сантиметара дугачких, а што је још најглавније, рађа дуже, но све до сада познате сорте. Месо је чврсто и врло пријатно, спољна је боја лепа зелена, а површина посута ситним, бодљикавим брадавичицама.

Слика 7. *Енглески краставац „Модел.“*

Од *диња* сваку хвалу заслужује *канталупа са сигавом кором*, која доцније, кад диња подпуно сазре, сасвим побледи. Ко познаје опште признату париску канталупу, па кад кажемо, да

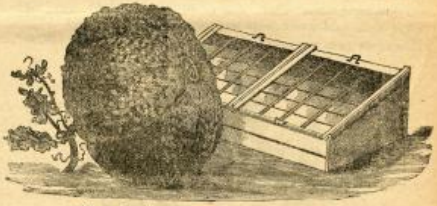

Слика 8. *Канталупа са сигавом кором.*

је ова сигава канталупа у свему много изврснија, онда не остаје ништа друго, но да признамо, да је ова диња једна од најбољих; а што је најглавније, дозрева већ у другој половини месеца Априла, кад се у своје време у топлој леји посеје. Што плода заметне, то и одржи. Месо је црвено, дебело, врло сочно и ванредно миришљаво. И на отвореном пољу исто тако добро рађа, као и у топлој леји, а раније доспева од осталих диња.

Слика 9. *Пацрине из Болцвије.*

Пролетос добијемо семе од паприке из Боливије (јужне Америке), која нас је, у пуном смислу речи, изненадила. Родност је тако велика, да су паприке начичкане као четка. Расти врло ниско и жбунасто, и у томе је надмашила све до данас познате нам сорте паприка. Род је црвен, танак, 5—6 сантиметара дугачак, доста љут. Са густог и ниског пораста, може врло згодно да се употреби за опасивање других леја, у ком се случају занредно лепо представља. Семе се за сада може добити од управе ратарске школе у Краљеву.

Радић.

Нов начин тамањења пољопривредн. штеточина

Деветнајести век јест век бактерија и бацила! Стручњаци који се занимају испитивањем тих сићушних створова, налазе их свуда онде, где им се нико ни надао неби. Ако букне где год која заразна болест, узрок јој је сигурно какав бацил; а колико је данас тим спасоносним обретом олакшано лечење извесних болесника, то знаду добро сви лекари, који су пре открића тих бацила узалуд тражили лека од неких болести. Цикне ли ти вино, криве су томе ситне бактерије; поквари ли ти се млеко, стручњак ће ти и опет рећи, да су и то проузроковале сигурно бактерије; једном речи, данас готово нема случаја, где се неби трулеж или кварење каквог тела могло приписати дејству бактерија!

Шта су то бактерије?

Бактерије су ситне, слободним оком невидиве гљивице (врсте биљака), које живе на другим телима и хране се неким њиховим састојцима, услед чега се тела распадају и гину. Оне се једнако налазе на живим и неживим створовима; на живим изазивају обично смртоносне болести, а на неживућим потпуно растројство.

Стара је истина, да је у свету само борба за опстанак. Данас нема на свету створа, који се не би имао борити са великим бројем својих непријатеља, међу које спадају и ове ситне бактерије. Људи, животиње и биљке одупиру се колико могу, тим непријатељима, а кад их силе издаду, подлегну у тој борби и угину. Та стара реч доказала се је у потоње време и код неких животиња, које су од највеће штете за пољопривреднике. Ко је до назад две године о томе и сневао, да можемо помоћу извесних бактерија таманити гундеље, скакавце и пољске мишеве? Признаћу до душе одма, да овај начин тамањења помоћу бактерија или ситних гљивица није баш толико обрадовао пољопривреднике, колико се је с почетка ишчекивало; али свака ствар није у свом зачетку сасвим савршена, па тако и тај начин тамањења треба још да се временом усаврши. Но колика је с друге стране и то корист, што нас досадањи пропалазак само на неким животињицама, упућује да тражимо такове бактерије и на осталим пољопривредним штеточинама, као н. пр. на филоксери, против које смо још и данас скоро голоруки.

У следећем изложићемо нашим читаоцима, како су људи дошли до тога, да употребе бактерије за тамањење пољопривредних штеточина.

У нашим собама можемо често пута на прозору видети по гдекоју мртву муху, сасвим превучену као неком фином паучином. У тој паучини нашли су научењаци узрок, с којега је муха погинула. Кад су на име испитали тело такове мухе под микроскопом, нашли су у њем ситне гљивице (бактерије), које су усмртиле муху. Кад се остави који дан тело такове мухе у соби, здраве мухе беже од њег, а која не побегне, зарази се истим гљивицама, које су усмртиле и прву муху.

Исти случај открила су два руска научењака у Одеси на једној буби, која чини и код нас велику штету на стрмкинама. Та се буба зове својим научним именом *Anisoplia*, а по боји разликујемо обично две за стрмкине шкодљиве врсте: *Anisoplia agricola* и *Anisoplia austriaca*. Обе ове бубе појавиле су се код нас још године 1882. понајпре у нишком округу, а године 1883. толико су оштетиле бела жита у нишком и смедеревском округу, да је Министарство народне привреде морало тада нарочитим расписом упозорити привреднике на начин тамањења ових буба, који се је састојао једино у побирању и убијању буба и то само изјутра или до подне.

Много једноставније и лакше средство за убијање те бубе нађоше поменута два руска научењака. И они су у телу једне болесне рчице — ларве — од те бубе нашли као узрок болести и доцније смрти такођер ситну гљивицу, која је од прилике налик оној, од које болује и свилена буба. Заметцима те гљивице посули су здраве рчице и вратили их онда опет у исту њиву, одакле су их и ископали, да се увере оће ли болест прећи са тих заражених на здраве рчице у земљи. После 14 дана нађоше у тој њиви око 80 од сто мртвих рчица, које су се све окужиле од оно неколико заражених.

Пре две године догодио се је скоро исти случај и у Француској са рчицама гундеља. Штета, што Француска трпи од гундељевих рчица, износи сваке године по неколико милиона динара. Није с тога ни чудо, да су Французи опробали свашта, само да којим начином поправе ту грдну штету. Једном приликом при истраживању угинулих рчица опази случајно неки француски поседник, како су неке од њих, акопрем су само час пре погинуле, као поплеснивиле. Он их покупи да их преда стручњацима на испитивање, а ови нађоше у телу такове рчице смртоносну гљивицу, коју окрстише доцније *Botrytis tenella*. Гљивице се у опште расплођују ситним заметцима или трусјем, а да која гљивица заметне доста трусја, може се данас постићи и вештачким средствима. Тако се ето сада у трговини производи и трусје од гљивице *Botrytis tenella*, меша се затим обично са штирком и продаје као семе, којим се могу окужити здраве гундељеве рчице[1].

Упутство како се са тим семеном поступа, кад се оће употребити против тих рчица, састоји се у следећем: Узме се дугачки но плитки тањир и напуни се земљом један прст дебело. Земља се затим слабо покваси и на њу се положи око стотину здравих гундељевих рчица, које смо ископали мало пре из ма које њиве. Оним семеном поспу се сад рчице, тањир се поклопи дрвеним поклопцем, на који се метне мало влажне маховине и све се затрпа гдегод у ладну и влажну земљу. Већ после десет сати оболеле су све рчице, а иза тога повади се из тањира и закопају око 15 сантиметара дубоко широм по оној њиви, коју желимо очистити од гундељевих рчица. За 14 дана поцрка она стотина окужених рчица, а од гљивица у њиховом телу развије се у земљи ново трусје, којим се онда куже здраве рчице.

(свршиће се)

БЕЛЕШКЕ.

Да се види да ли су јаја свежа или не.

У један литар воде треба растворити 12° грама куњске соли. У тај раствор треба умочити јаја: ако су она свежа онда падају на дно суда; ако су већ два дана стара, онда не достижу на дно; ако су стара од три до четири дана онда пливају са свим на површини.

Овај врло лак начин познат је одавна.

— о.

[1]) Купује се у бочицама код фирме: Lenoir und Fürster у Бечу или код J. Fribourg et Hesse у Паризу, по 6 динара бочица.

Пољопривредна настава у Цислајтанији.

И Србија — наша отаџбина — јесте земља која поглавито живи од земљорадње, и чије становништво сачињава 90% земљоделаца. Према томе јасно је као сунце што је, да овој маси народа, од кога сви живимо, треба дати стручне спреме и знања. Колико је у томе погледу код нас учињено — знамо, али на велику жалост и штету нашу, мало је или скоро рећи ништа учињено није. Од кога то зависи?

Мислимо да се нећемо огрешити, ако читаоцима „Тежака" прикажемо бројно стање школа горње Аустро-Угарске полутине (т. ј. оних круновина, које су заступљене у царском дому — Бечу), на којима се пољ. привреда са свима њеним гранама изучава.

Извешће ц. кр. Министарства за земљорадњу гласи овако:

Укупан број земљеделско-шумарских школа оних земаља, које су заступљене у царском дому, износио је концем Марта ове (1893 г.) 114; и то: велика школа за земљорадњу (спада под Министарство Просвете); 12 земљоделских и 3 шумарске средње школе, и ц. к. виноделско-воћарска шкора у Клостернајбургу (средњи завод), 33 ратарнице, 29 земљеделских зимских школа; 8 млекарских и домаћинских школа, 6 шумарских, 17 нижих стручних за воћарство, виноделство, градинарство и мељарство, и најзад по 2 школе за пиваре и фабрику шпиритуса.

Према прошлој години, има дакле 5 школа више, и то су: школа у Пилзену (земљед.); млекарска у Фридланду; ц. к. шумарска школа у Истрији; земаљска школа винарска у Рецу и градинарска у Хруђиму; даље земљоделски завод у Клаингмајну код Салбурга.

Од ових 114 школа су 7 државне, 94 земаљске (појединих круновина); 6 друштвене и 4 приватне; 52 школе биле су интернатске. У год. 1892-3 било је у овим школама 3681 ученик — према 3409 у пр. год. У год. 1892 свршило је у овим школама 1664 ученика.

У овим школама предавање је било на немачком језику у 50, ческом у 39, пољском 14, немачком и ческом у 5, на словеначком и талијанском у по 2, српско-хрватском у 1, и на немачко-талијанском у 1.

Кад погледамо на овај доста велики број школа, које сваке године образованих, научно-практичних економа преко 1500 у свет дају, не треба да се чудимо што је и земљорадња наша застала, и што не може у пркос **мале** порезе, да задобије светске пијаце. Број наших школа (ових) јесте цигло 2. Каква провала, између потреба и сретстава (помоћи). Размислимо се мало више о овоме!

Имамо 24 гимназије?

Имамо 2 земљоделске школе?

У којој размери стоје оне према потребама народа и државе?

Б.

Употреба кукурузне мауне.

Кукурузна мауна може служити да се њоме ложи ватра. За то треба претходно да се она спреми, а то је врло лако.

У један казан сипа се 25 литара воде и 500 грама шалитре па се све то греје. Кад вода почне да кључа, онда се у њу потопе љуспе од кукуруза онолико колико може ту стане (вода треба увек да их покрива). После кратког времена мауне се изваде и осуши на сунцу. Тако спремљене, оне се врло лако пале.

— о.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

за 1894 год.

готов је и може се добити код Срп. пољоприв. друштва и свију његових подружина а и код других продаваца.

Календар је велики преко 11 табака а кошта **само 50 пр. дин.** Садржина му је ова:

САДРЖАЈ

СТРАНА

I. Календарски део . . . . . I—XX

II. Месечни радови . . . . . XXI—XXXII

III. Поздрав највишем заштитнику Њ. В. Краљу (са сликом).

IV. Чланци.

Главни основи ратарства. Р. С. Бојић 1

Како ваља поступати с приплодним биковима? Свет. Љ. Гавриловића 5

Спремање кошница за зимовник и први радови после зиме, Милутина Гавриловића 20

Извођење семена од детелине, од —ћа 31

На орању, припов. Игњ. Мирковића 45

О рђавом плодореду од Свет. Љ. Гавриловића 61

Важност ђубрета и потреба ђубрења од Владе К. К. . . . 79

Како се ђубре прибира, на ђубришту чува и како се ђубрењак подиже, Благ. Д. Тодоровић 85

Рђав угар, рђава обрада и жетве рђаве 94

Сређивање послова на време од Ст. 104

Прерада свињског меса од Ст. 108

Каламлење богиња на овцама од О. Репића 115

V. Белешке.

Да се ретке сорте јабука сачувају од цраљања. — Да се лебац од плесни сачува. — Да начинимо добре и трајне путеве по башти. — Да се прозори добро затварају 119

Сок од печурке рудњаче. — Четке од аљина. — Да фуруну оцрниш. — Кит да се стакло на дрво прилепи. — Средство потив гусеница 120

Да излечиш коња од колике. — Да подмладиш шљиву. — Да зидови не пропуштају воду. — Плавкасто мастило. — Мадера вино 131

Кит за свако крпљење. — За етикете на стаклету. — Сапун начинити на најбржи и најлакши начин. — Главница 122

Гас. — Ђобрење воћа у лето 123

Да сачуваш мале пилиће да се не угуше испод квочке. — Фгека од беле кафе. — Сушење воћа на талијански начин 124

VI. Податци по свима гранама пољске привред.

Податци из ратарства у сејању 126

Принос (жетва) 128

Податци из сточарства 132

Таблице за претварање старих мера у нове 141

VII. Пољопривредни заводи и установе.

I. Ратарска школа у Краљеву 148

II. Школа за виноделе и воћарство у Букову 149

III. Државна ергела 100

IV. Топчидерска економија . . . . . .

V. Добро срп. пољопр. друштва у Шапцу 151

VI. Српско пољопр. друштво 152

VII. Подружине срп. пољопр. друштва 152

VIII. Коло јахача „Кнез Михаило" 158

Српске пољопривредне књиге и новине 158

Садржина: Чланци: Криво схватање најпречих државних потреба (свршетак). — Нова поврћа са опитног поља ратарске школе у Краљеву. — Нов начин тамањења пољопривредних штеточина. — **Белешке.** — — **Подлистак.** — **Књижевни оглас.**

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО" КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

г. Атанасију Георгијевић
секрет. конзистор. у пенсији
Београд

ИЗЛАЗИ НЕДЕЉНО

ПРЕТПЛАТА И РУКОПИСИ
Упућују се:
„СРПСКОМ ПОЉОПРИВРЕДНОМ ДРУШТВУ“
У БЕОГРАДУ

НА ОСНОВУ НАЈВИШЕГ РЕШЕЊА ОД АПРИЛА 1869 ГОДИНЕ № 202 ПРЕПИСКУ ДРУШТВЕНУ НОСИ ПОШТА БЕСПЛАТНО.

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ЦЕНА ЛИСТУ

Стаје за Србију:
НА ГОДИНУ 8 ДИН. НА ПОЛА ГОДИНЕ 4 ДИН
ДРУШТВЕНИ ЧЛАНОВИ ПОМАГАЧИ, ЧЛАНОВИ СВИЈУ ДРУШТВ. ПОДРУЖИНА И ЂАЦИ У ОПШТЕ ДОБИЈАЈУ ЛИСТ У ПОЛА ЦЕНЕ АКО ПОЛОЖЕ ПРЕТПЛАТУ УНАПРЕД ЗА ЦЕЛУ ГОДИНУ.
За Иностранство:
НА ГОДИНУ 10 ФР. ИЛИ 5 ФОР. А. ВРЕД.
Цена огласима изложена је на последњој страни.

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

БРОЈ 51 и 52 | У БЕОГРАДУ, СУБОТА 25. ДЕЦЕМБРА 1893. ГОДИНЕ | ГОДИНА XXIV.

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ.

Овим бројем „Тежак“ навршује XXIV. годину свога опстанка. Као једини пољопривредни лист у Србији и као орган Српског пољопривредног друштва, „Тежак“ се је старао свагда, па и у овој години, да задовољи све своје читатеље, а у првом реду наше пољопривреднике. Претплатници и сви читатељи „Тежака“ у овој години, оцениће, нема сумње, је ли и у колико он својом садржином одговорио своме задатку. А Српско пољопривредно друштво и уредништво захвални су свима на потпори, коју су указали „Тежаку“, једни радом, други препоруком и растурањем, а претплатници материјално претплатом.

О потреби и користи „Тежака“ као пољопривредног листа, уверени су већ сви пријатељи привреде и писмени пољопривредници. С таквим уверењем „Тежак“ ће поносно наступити у XXV. годину; а нада се и очекује, да му и на даље поклоне своју пажњу и сарадници и претплатници.

„Тежак“ ће излазити и даље, као досада, недељно на целом табаку. Према потреби и могућности излазиће и у већем обиму; а стараће се, да буде, колико је год могуће, и илустрован. И цена му остаје иста, 8 дин. на годину а 4 на пола године.

Претплата се **полаже унапред** на целу или пола године, а предаје се или шаље Срп. пољоприв. друштву у Београду. А најлакше је и најсигурније, ако се **претплаћује код поште**, где ове има. Само општине, школе и цркве (у Србији) не морају унапред полагати претплату, и могу је предавати и дотичним среским властима.

Чланови помагачи Срп. пољопривредног друштва и чланови свију његових подружина и ђаци у опште добијају лист у **пола цене**, ако унапред плате претплату за целу годину. Подружине примаће од својих чланова претплату и предавати друштву.

Све претплатнике и читатеље „Тежака“ позивамо и молимо, да похитају с претплатом, како би им се и даље без прекидања слао. Уједно и њих и све остале пријатеље привреднога напретка молимо, да настану и помогну, те да „Тежак“ буде што више распрострањен и да има што више и читатеља и претплатника.

Исто тако молимо све досадање сараднике и све друге пријатеље привреде да својим радом помажу, како би „Тежак“ обилатијом и одабранијом садржином својом доиста одговорио ономе циљу и задатку, који му је постављен.

УРЕДНИШТВО.

Шта треба сад у воћњацима да радимо?

Мало је њих домаћина, који на то помишљају, да им је сад најбоље време, да изумрле, суве воћке повађе и рупе спреме, да у њих нове воћке усади, и да на здравим воћкама суво грање уклоне. Многи помишљају, да ти послови нису тако хитни и да за то има времена и на пролеће. Али треба знати, да се баш у пукотинама суве коре изумрлих дрва и огранака увукле разне ситне штеточине да зимују. У тим пукотинама оне и своја јаја легу. Чим с пролећа отопли и воћке почну да „терају“, измиле ови разорачи наших воћака и одпочну своје штетно деловање. И може бити тек онда, кад то домаћин види, да ће приступити разчишћавању сувих грана, овом природном склоништу наших штеточина. Сваки домаћин треба увек у своје време да помишља на послове, које не треба, и несме да одуговлачи, јер треба да верује и то, и да зна, да му немар и одуговлачење може велике штете да нанесе. Све што се у своје време уради, то је боље и корисније. И *млазеве* (оне водене леторасте) треба сад посећи, исто тако и оно грање које се испрекрштало, које једно другом у порасту смета, и на послетку не вагледа лепо. При сечи ових *сирових* грана, треба мало боље пазити, но при сечи и уклањању *сувих* грана и огранака, и зато треба увек узети оштар и добар нож, па онда правилно одсећи, а пресек калем-воском премазати, да се не би створила рана, из које би врло лако могла проћи опасна болест *рак*.

Кад помислимо на ону велику штету, коју нам пре три године гусенице починише, онда треба да предузмемо сва могућа средства, којима ћемо бити у стању да таковој штети у будуће станемо на пут. За зимовање скривених инсеката наћићемо и у повезима, којима везујемо воћку за тачку; зато их треба и ту потражити, па ако их нађемо, онда треба те старе повезе да скинемо и да их сагоремо, а нове да метнемо. Сад је много важнији посао, да потражимо гнезда гусеничка на грањама и да их поништавамо. Сад, кад је грање оголело, можемо их најлакше пронаћи и видети. Свако гнездо треба скинути и сагорети. Са више лежећих грана, дохватићемо их нарочитим маказама,

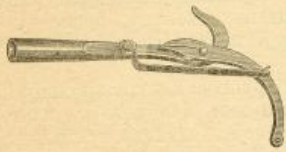

Маказе за скидање гусеничких гнезда са високи грана.

као што их сво наша слика показује, и које се код Српског пољопривредног друштва добити могу. На тај начин можемо силество гусеница још у пологу утамањити; то и јесте прави пут и начин. Ако сад ово уништавање гусеничких гнезда и у зимовницима скривених инсеката пренебрегнемо, онда не треба ни да се чудимо, ако нам с пролећа већ, већи део воћака ошелави. Гусеничка је гнезда сад врло лако познати у смотаном сувом лишћу. Где нађеш сад на грани смотано суво лишће, које неће да одвадне, знај, да је то гусеничко гњездо. То су обично гњезда лептира *глоговњака* и *златорепца*, чије су гусенице до зла Бога прождрљиве.

Много је теже таманити јаја од *витичара*, која је јаја на грани тешко уочити, јер су исте боје као и грана. Та јаја зове наш народ «кукавичине сузе.“ Витичар носи своја јаја у виду прстена око младих гранчица. Овде треба добро отворити очи па тражити, јер је и гусеница од витичара једна грозна прождрљивица.

Разне друге штеточине, завлаче се и у маховину и под лишајеве на воћкама да презиме. То је нарочито случај код оних воћака, које се налазе у мало ладнијем, оштријем положају, где маховина и лишајеви бујније порашћују и нашим штеточинама сигурније сокровиште дају. С тога треба маховину и лишајеве астругати, да на воћкама чиста, гола кора остане. Ово се најбоље и најлакше учинити може при влажном времену. То се чини нарочитим оруђем, које наше приложене слике показују. Где је кора глађа, тамо је

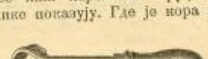

Обични стругач за глатку кору.

довољан обичан стругач, или челична четка, а где је кора јако испуцана, па се и под њом налазе скривене

Стругач за више испуцану кору.

штеточине, или њихов полог, ту се морамо послужити шиљастим стругачем, чијим шиљком свуд између допрети можемо.

Челична четка.

Кад се све добро очисти и аструже, онда треба сваку очишћену воћку премазати смесом од креча, говеђе балеге и говеђе крви, коју свуд на касапницама добити можемо.

Ко све ово овако сад изврши, тај може са много више уздања ишчекивати и цвет и здраве плодове од својих воћака.

Нов начин тамањења пољопривредн. штеточина

(свршетак)

Многобројни огледи учињени у том смислу нису међу тим вазда за руком добро испадали; код гдекојих био је резултат сасвим добар, а код других никакав, па баш зато и не може се одма у почетку за средство осудити као неваљало, док се још потпуне и свестраније не опроба.

И код скакаваца нашли су Французи, кад су их у Алжиру гонили и убијали, да неки од њих не могу напред корачати истим кораком као остали, но да све заостају за предњима. Кад су ове поватали и тачније прегледали, нашло се је да болују, а узрок болести да је и опет ситна гљивица из рода *Botrytis*. Колика је то добит не само за Француску, већ у опште за цело човечанство, ако се одиста докаже, да се пренашањем те гљивице може раширити куга међу скакавцима, која ће их много лакше поморити, но сва скупоцена, а ипак слабо успешна средства, која се данас употребљавају против њих.

Шта је напослетку учинио професор *Лефлер* у Грајфевалду са пољским мишевима? Он је нашао да и мишеви болују од тифуса, а за тифус зна се да му је узрок један бацил. Тих бацила скупио је професор Лефлер са болесних мишева доста и заразно је помоћу њих здраве пољске и домаће мишеве, да види оће ли се и на њима појавити тифус, те ако се појави, оће ли који од њих остати жив? Још је давао те бациле и другим животињама, као мачкама, псима, коњима, свињама, тицама и т. д., да се увери оће ли и те животиње услед тих бацила од тифуса оболети.

Резултат његових опита у маломе био је напредан; сви заражени мишеви поцркали су, а све друге животиње остале су здраве. Сад је још само требало, да се вредност тих опита потврди у великом обиму и у природи, а за то се Лефлеру пружи најлепша прилика прошле године, кад се је у Грчкој појавио безброј пољских мишева, који је довео целу Тесалију у велику опасност. Грчка влада бијаше дочула за проналазак Лефлеров и позва га да дође у Грчку да ту опроба своје средство. Лефлер се упути заиста тамо и одма отпоче свој рад око тамањења пољских мишева. Успех свога рада не могаше ту ишчекати, но се после месец дана врати дома, а три недеље доцније прими од Грчке владе одговор, како му је влада и народ много благодаран, јер је својим средством велику недаћу од њих одврнуо.

Сам пак начин тамањења мишева помоћу тих бацила, врши се овако[1].

Бацили се најпре помешају са мало соли, која је растопљена у литру воде. У овом раствору размочи се бели леб, који је изрезан у коцкасте комадиће од величине једног чланка од прста. Тако размочени комадићи леба разбацају се по тавану или хамбару где су домаћи мишеви, или на пољу по рупама, где се крију пољски мишеви. Већ за 8 до 14. дана оболе готово сви мишеви, који су тај леб изјели, од тифуса, те сваки дан може их се наћи доста мртвих, пошто се болесни мишеви не крију у рупама, већ сви изиду на поље где и поцркају. Преостали још здрави мишеви нагризају лешеве мртвих мишева, а нарочито мозак, услед чега се и они окуже и за кратко време погину.

И за тамањење домаћих мишева препоручује се ово средство, јер његова је добра страна та, што мишеви редовно од њега гину на пољу а не у рупама, те с тога се може лако побројити, колико их је утамањено, а опет и не треба се бојати, да би им лешеви остали у рупама или под кућним подовима.

Новији опити међу тим не слажу се сасвим са Лефлеровим обећањем, нарочито се не примећава, да здрави мишеви нагризају у толикој мери тело мртвих мишева, као што се је с почетка говорило, а кад се то не збива, онда се и болест не преноси с једног миша на другог, већ онда гину само они мишеви, који баш изједу, комадић леба са бацилима, а то је према огромном броју тих штеточина саразмерно јако слаб успех.

[1]) Бацили мишијег тифуса продају се у маленим бочицама, а бочица кошта 3 динара. Садржај једне бочице довољан је за 1000 комадића леба. Купује се само код фирме: S. F. Schwarzlose Söhne у Берлину.

Како било да било, сва ова учена открића и ако не дејствују данас баш толико, колико се је с почетка очекивало, ипак су од велике будућности за пољску привреду. На основу тих открића не може данас нико ту истину оспорити, да свака па и најмања животињица има својих непријатеља, који јој смрћу прете. Колико пута се је чуло и читало, како у неком крају за неколико година не оста ништа од жетве, већ ју сву опустошише којекакве штеточине, а на једном ни трага ни гласа више тој недаћи, но штеточине не стадоше како народ мисли, сами од себе. Зар није вероватније, да се је ту са неколико тешко оболелих штеточина раширила некакова заразна болест или куга међу целим јатом, која их је редом поморила, но да су штеточине не стали сами од себе?

Па ако дакле свака животињица, која нама и нашим усевима чини штету, има и опет свога непријатеља, који јој се за ту штету смрћу свети, зашто да га онда нема и филоксера, и ако је толико ситна да се једва видети може? А да се случајно нађе такав сићушни створ, који тамани филоксеру, ко би онда могао проценити огромну корист тог изналаска, за који ваља да благодаримо једино овим примерима, са којима смо данас и наше читаоце упознали, јер они и ако не дејствују баш сигурно, а оно нас барем упућују на праву и најсигурнију стазу, на којој се једино долази до потпуног и успешног тамањења пољопривредних штеточина!

Ф. Јерговић.

Како би се најбрже развило рационално пчеларство у нас и како би најбрже дошли до потребне количине облагорођеног воћа.

И пчеларство и воћарство у нас не само да не напредује, него још иде у назад. Запитајмо већину сељака држе ли кошнице, одговориће: да су им стари, отац или дед, држали, али да их они не држе, јер им се „не даду.“ А и они, код којих се још по која задржала, немају од њих готово никакве користи. У моме крају разбирао сам и ове и прошле јесени, колико је који добио меда од својих кошница и обично сам добијао одговор, да од убијене кошнице добијају 2—3 килограма меда и четврт килограма воска, док сам ја, од мојих ћерзонки, добијао просечно око 8 килограма, и ако ни једну нисам убијао. Овако малој добити узрок је неразуман рад око кошница, као и сам систем кошница. Назадак у пчеларству потврђује нам и статистика.

Ни са воћарством не стојимо много боље. Оно старих калема, што нам је од Турака остало преживљује последње дане, а народ мало што обнавља. Овоме је узрок просто незнање калемљења. У селима ћете ретко наћи вешта калемара, а и где се нађе, тај калеми само на процеп, остали начини су непознати. Калемљење на око, то је чудо, у које сељак једва хоће да верује, а верује тек кад види, и онда не може да се начуди. Па и са врстама воћа не стоји најбоље. Ако се која није изгубила, мало се која приновила. И оне што их имамо не унапређују се одбирањем и рационалним гајењем, него се између. Отуда наша најважнија воћка, шљива, не може да достигне по тежини, па и цени, ни француску ни босанску.

Кад овако стојимо и са пчеларством и са воћарством, природно је да се упитамо: како ћемо најбрже доћи до рационалног, бољег, пчеларства, и до бољег и у већој количини облагорођеног воћа?

На развићу обеју ових ствари ради: држава, „Српско пољопривредно друштво“ и његове подружине. Али од овога утицаја

земља не осећа ону корист, коју би требала да има према утрошеним жртвама, а то с тога, што је утицај тај мало приступан народу. Изузев утицај „Топчидерске економије“, друштвеног имања у Шапцу, подружине обреновачке и крушевачке, школе ратарске и виноделско-воћарске, никаквог другог, да се изразим званичног утицаја на овом послу и нема, или бар мени није познат. „Пчеларско-воћарску Задругу“ сматрам као приватну чињеницу, која врло мало утиче на народ.

Кад је, дакле, утицај ових друштава и чињеница мали, нужно је да потражимо и друге чињенице, које би могле знатно да утичу на развитак те две гране пољске привреде. А мени се чини да су то школе и цркве. Учитељ и свештеник највише би могли да утичу и то баш на те две гране пољске привреде. За тај посао требало би да их спреми школа, те кад из ње изађу да посао одмах отпочну спремни. За овај циљ требало би узаконити учитељу и свештенику и неку материјалну помоћ. Сваки учитељ и свештеник, могли би код школе и цркве да устроје рационални кованлук и воћни расадник, што би била најбоља пчеларско-воћарска школа, јер је то народу приступачно. Кад је код школе и цркве, као да је и у његовој ливади или воћњаку. Ово би поред материјалне користи и за учитеља — свештеника и народ, дало и ту корист, што би развило већу љубав између учитеља и свештеника и народа. То би их зблизило јаче, него што су то у стању учинити политичка једнака мишљења.

На овом питању требала би да ради држава, али је она за сад толико заузета другим дневним питањима, да, можда, о томе нема кад ни да мисли. На општине не треба ни мислити. Остају окрузи и срезови, а нарочито први.

Устројством окружних самоуправа и ишло се на то да се известан део терета пренесе са државе на округ — да се да народу прилика, да сам собом управља и заводи код себе оно, што држи да му је потребно. И многи су окрузи пуни воље да себи помогну, како најбоље могу. Неки су поред обичних административних послова набавили бикове, вепрове, помажу витештво да подигну сточарство, набављају одело за народну војску и т. д.

Округ топлички изнео је нешто оригинално. Одредио је партију у буџету, да се награде три учитеља, који најбољи успех постигну. — Ова је одлука побудила у мени мисао о истакнутом питању.

Мени се чини да ова одлука није била потребна, или да је било стотинама пречих. Учитељи су свесни свога позива. Они раде у школи и иначе како најбоље могу и умеју. Тако су радили и пре ових награда, тако ће радити и после њих. Од нерадника школа је осигурана надзором, какав ни једна струка нема. Исти надзор и сад постоји. Ја сумњам да ће одлични учитељи услед награда бити одличнији, а награде ће изазвати суревновање међу учитељима. И после ко ће одређивати те награде. Ревизор? На ревизори су у више прилика били пристрасни. Да ли ревизор међу шесторицом одличних учитеља неће досудити награду тројици својих личних пријатеља? Стални окружни одбор? — Њему је немогуће заћи из школе у школу и пратити успех, а после он је и некомпетентан да о томе суди. Каква стручна комисија? То би опет било врло скупо. Еле, једна незгода, из које не знаш како ће се изаћи. Учитељи су у праву да очекују, да их држава боље награди за њихов рад, јер су својим радом доказали, да заслужују бољу награду. Оваквим наградама настава неће ништа добити.

Зар не би тај округ боље учинио, кад је тако лепо расположен био према учитељима, на шта му велика хвала, да је те награде одредио тројици учитеља, који подигну угледни кованлук са покретним саћем, са бар 20 кошница, или који устроје воћни расадник са бар 500 разних воћница у растилу. Ове награде имале би за последицу: што би у округу за 5 година било код школа бар 15—20 рационално уређених кованлука, и воћних расадника; што би за 10 година мало која школа била без кованлука и расадника, баш и да престану награде; а што је главно, што би ови кованлуци и расадници врло брзо утицали на ширење рационалног пчеларства и умножавање облагорођеног воћа и поправку воћа у опште; учитељима би материјално било поможено давањем награда с почетка, а и продавањем меда и облагорођених воћкица; учитељи, невични овоме послу, а подстакнути наградама а доцније частољубљем, тражили би прилику да га науче, а после би поучили и своје ђаке и сељаке, што и јесте крајња последица.

Овакве награде требало би давати и свештеницима, који у близини цркве подигну кованлук или расадник.

Свако место, где има школе или цркве, где се народ скупља, требало би да има кованлук и расадник. Многи би у својој башти посадио какву благородну воћкицу, али сам не уме, или не може да је изведе, а Топчидер, Обреновац, Шабац, Краљево и Буково далеко су. Страшно је то кад н. пр. један грађанин вароши Ваљева не може да нађе дудић један да посади у својој њиви крај Ваљева.

Учитељи би и без ових награда покушавали да устроје кованлуке и расаднике, као што су неки и урадили, али за ово требају и материјалних жртава, што сваки није у стању да учини, с обзиром на мале плате и несталност службовања. Друкчије би било кад би за тај посао очекивали сигурну награду.

Ово је мој скромни предлог свима окружним скупштинама, односно одборима, који би били вољни да помогну и ове две важне гране пољске привреде, а да у исто време награде учитеља и свештеника, а у исто време то је и одговор на насловно питање, јер је овај пут најбржи и најкраћи, да се што пре дође до веће количине рационалних кованлука и поправке нашег воћарства.[1]

30. Нов. 1893. г.
Ћелије.

Мих. Ступаревић
учит. шк. ћелиско

НАЈЛАКШИ НАЧИН ОДГАИВАЊА ТЕЛАДИ.

Често се дешава нашим сточарима, да теле још од првих дана по телењу угине, па било што је „недоношче“ или због других каквих болести, и у том случају наш сељак не уме да се помогне да му крава остане и на даље музара и добија од ње исту количину млека као и кад му је теле живо. Он не измуза краву, већ напусти да „прегори.“ Без сумње, многи ће на то рећи: „е па како ћу да помузем краву без телета кад иначе неће да спусти млеко из вимена.“

На ово питање одговор је:

Нити треба телету сиса нити крави теле.

Цела пак вештина одгаивања телади на овај начин, састоји се у овоме:

Чим се крава отели, треба теле још онако неолизано, неомиловано и незадојено од своје мајке, узети испод краве и склонити у какво топло, пространо, довољно осветљено и чисто

[1] Мисао је ова, изведена у овом чланку, и врло лако и брзо остварљива а последицама својим била би од неоцениме користи и по напредак ових грана и по материјално стање наших привредника. С тога ми, уз особиту захвалност писцу, најтоплије препоручујемо и читатељима и свима окружним одборима овај чланак.

Урели.

одељење у штала или другој какој згодној стаји, истрти га добро сламом да се што пре осуши и одмах задоити помузеним млеком од његове мајке и то на овај начин:

Музлица са млавим материним млеком принесе се телету устима тако да њушка телета дође до млека; десна рука замочи се у млеко у музлици, а велики прст млеком накапљен мете се телету у уста; теле осетивши млеком накапљен прст мисли да је ухватило за сису и почне сисати; сад се подигне музлица толико, да млеко дође сасвим до уста — њушке — а теле сисајући прст у устима, сиса млеко са две стране поред прста из музлице.

Овако треба теле хранити највише недељу дана, а после се навикне да без прста пије млеко колико му се год да.

Прво материнско млеко (колострум) које је врло масно за то треба давати телету, што оно утиче јако на чишћење оног смолавстог ћубрета у цревима, које је теле добило докле је још у материној утроби било, иначе обично млеко крапље, нема ту моћ чишћења.

У другој већ недељи, треба давати телету помешан са млеком екстракт од искуване јарме овсене, т. ј. овсена јарма укува се у води и процеди, па оцеђена течност меша са млеком и свом пији теле. С почетка треба давати једва литар у два оброка и сваког дана повишавати са по 100 грама тако, да се у почетку треће недеље даје само литар млека, а почетком пете пола литра млека у смеси са довољном количином од искуване овсене јарме.

Сем тога, у трећој недељи телету се полаже по мало и лепог ливадског сена, а млека од искуване овсене јарме даје му се да пије колико год може.

Исто је тако добро и млеко (екстракт) од преврељеног и укуваног лепог семена, ражи, грашка, боба и осталих легуминоза.

Запажено је, да женска телад на овај начин одхрањена, испадну доцније врло добре краве музаре које дају доста и доброг млека.

Овај начин одгајивања телади не само што је добар, већ је и врло економан — јевтин — Нарочито је подесан за оне сточаре — кираваре — који су поред великих напоја и друге већи број крава искључиво поради млека. — Добит је по њих не само у томе, што их овако одгајена телад јевтино стају, већ и та, што од сваке краве добију дневно по 3—4 литра млека више, које би иначе телад посисала над би се под краве потпуштала; што овако одхрањену телад могу у свако време распродати, а краве мусти без умртва с обзиром на добијање млека, јер им се иначе неће рентирати цело њиховго занимање, ако сву телад на храни и даље задрже; и, напослетку, ако би се баш и десило да се телад задрже и даље на храни, то их је врло лако чувати, јер краве могу да иду са њима на пашу без опасности да ће млеко посисати.

При оваковом начину одрањивања телади, нужно је мотрити на врсту и доброту хране која ће заменити млеко, а то с тога, што ако се даје телету велика количина хране која је слаба, тј. мало хранљива, онда наступи то, да се бураг одиеђ нагло и врло много развије, усled чега предњи и задњи део трупа остане неразвијен и заврнљао. Такву телад, која су иначе врло крњална, није ретко видети, да имају одвеђ раширен, скоро надувен трбух.

Оним теладма, која се одгајају за клање — касапницу — докле за месо, или као теглећа. — спрежна — стока, треба давати што више суве и сналажије хране што је сасвим обратан случај храњења телади, од којих ће се одгајити млечна стока.

Ако су телад отељена с пролећа, то би најбоље било, да им се преко лета не даје зелена храна већ да се испоне на суве пашњаке, који не треба да су удаљени од стаја где телад борави како би се лако на случај пријеке или непогода у њи могла склонити.

Предпоставимо пак да телад (женску) желимо да одгајимо за добре музаре, онда их треба хранити овакином храном и у овој пропорцији:

	Материнско краље млеко	одвар од искуване овсене јарме	Свега
Прве недеље	3. лит. дневно	—	3
Друге „	2.500 „	1 дневно	3.500
Треће „	1 „	3 „	4.
Четвр. „	1 „	3 „	4.
Пете „	0.500 „	4 „	4 500
Шесте „	0.500 „	4.500 „	5.
Седме „	0.500 „	5 „	5.500
Осме „	0.500 „	5 „	5.500
Девете „	0.500 „	5.500 „	6
Десете „	0.500 „	5.500 „	6

} правилна количина овога овакавог сена

Оваковом храном, у место млека треба хранити телад до навршетка 12 те недеље, а после хранити их разноврсном храном према томе за какве се циљеве одгајају.

ПИТАЊА И ОДГОВОРИ.

Одговор „Дневном Листу.“

На ваше питање, истакнуто у 242. броју „Дневног листа“, част ми је одговорити следеће:

Одмах, као што сте захтевали, писам вам хтео одговорити с тога, што ми је недостало отрова, ког сам вам хтео заједно с одговором послати, јер у таковом случајевима треба одма дати и пралике, да се читаоци увере да је оно истина што се препоручује, а не само да се онако, шареним сликама окићено, лист попуњава. Сад сам послао Српском пољопривредном друштву и отрова и справу (слика 6. дотичног чланка у „Тежаку“), којом се отров на пољу у мишје рупе сипа. Ко се даље за све то интересује, нека се потруди до канцеларије Српског пољоприв. друштва, где ће и отров и справицу видети.

На један хектар простора, који је у средњу руку мишевима поседнут, рачуна се, од прилике, један килограм отрова, јер та трећа само у оне неке рупе сипати. Но ако би се после првог тровања опет мишеви појавили, нарочито млади, који нису могли на гнезда да отрова дођи, и који, остајући без маторих, моралоше сами почети да потраже храну. — или, који су с комшијских њива придошли — треба ће поново узети још једно пола килограма отрова и у неке рупе где су обично и гнезда, досути.

Отров на справи треба тако отварати, да врха умерено у сваку рупу падају. То се даје, после кратке пробе, врло лако удесити.

Као што је и у самом чланку у 44 броју „Тежака“ наведено, употребио сам ја овај отров с врло добрим успехом и за кућевне мишеве. У том случају треба просто на једну дашчицу — или још боље у једну плитку чинијицу — метнути отрова и метнути близу мишијих рупа у собу, магази, стаји и т. п. али за сваку сигурност, треба припазити, да женчина до отрова не дође, јер и ако у мањој количини није овај опас за њу смртоносан, може у већој количини и да шкоди. С тога је боље, да се онде, где и живина доћи може, само с вечери отров полаже, а на јутра да се уклања. Један мој пријатељ, који

је учинио опит с овим овсем у својој магази, нашао је једног јутра 87 мртвих мишева, а где су још и они, који су се по рупама завукли и тамо поцркали.

Један килограм овога отрова кошта на месту од прилике 2 динара. Но како та фабрика нема у Србији свога заступника, то се морамо за сада обраћати самој фабрици A. Wasmuth et Comp. Ottensen — Hamburg.

И за пацове био би овај отров довољно јак, али је пацовима одвратна она црвена боја, којом је овас бојен. Но и за њих имамо *сасвим сигурно* средство у тако званом Sculein-у. Од овога се праве ситна зрна, као мало крупније пилуле, уваљају у нарочито брашно и полажу исто тако у плитким чинијама, у оне просторије, где има пацова. О дејству овога отрова навешћу следећи пример: „У једној штали“ — пише управитељ једног спахилука — „толико се пацова накотило, да им ни мачке, ни пси, па ни сва остала употребљена средства нису могла да нахуде. Случајно прочитам оглас у једним пољопривредним новинама, у ком се Sculein као посве сигурно средство против пацова препоручује. У први мах помишљах да ће и то бити нека проста хвала, као обично што се то по новинама хвалише, но кад ми се пацови и у све остале зграде тако намножише, да су скоро и на човека скакали, онда ми паде на памет овај оглас и ја се у тој невољи решим, да опробам и то средство; набавим га и опробам и *резултати беху ванредни*. Ја сам овако радио. Пре свега дао сам почистити све просторије од ђубрета и разривене земље, тако, да су све рупе остале голе. Међутим ми млађи направише по упутству зрна. Ово средство није шкодљиво ни за људе, ни за стоку, ни за живину. Пред вече метнем подоста ових зрна и у рупе и изван рупа, по свима стајама, а уједно и неколико чинијица с водом, да пацови после поједених зрнаца гасе жеђ, што их пре умори. Кад у јутру, па онда и преко дана, па и следећег дана, нађох 181 пацова, које мртвих, које на умору, а многи беху, за цело, и у својим рупама. Занимљиво је било гледати, како се још живи збијаше у гомиле, а немогаше никуд с места, но како се покрену, а они падају на леђа, или у страну, и — цркну. На тај начин ја истребих пацове у свима стајама. Са отровом не треба штедити; што се више зрнаца метне, тим боље и сигурније. Но да ми не би други долазили са стране, употребио сам, по упутству, тако звани „Tanaceton“, из исте фабрике.

У овом истом смислу уверавају и сви остали, који су Sculein и Tanaceton употребљавали.

Једна кутија Sculein-а стаје на месту у фабрици 1·35 динара, 4·05 динара и 20·25 динара.

Једна кутија потребног брашна за прављење зрнаца стаје 1·35 дин. и 4·05 динара, а Tanaceton-а стаје кутија 2·70 дин. 6·65 динара — према величини.

Др. **Радић**

Питање:

Имам једну, од прилике 12 година стару *кајсију*, која је одма до куће усађена, кућом од севера заклоњена, добро одневована, сасвим здрава, што се на светлом деблу и лишћу опажа. Дрво цвета и добро рађа сваке године, али многи плодови попуцају, чим хоће да сазру, па онда труну. Ове године баш беше половина таковых плодова, који су иначе крупни — до 100 грама тешка, — црвени с присоја као крв и врло слатки. Ја сам ту сорту добио из Топчидера. Молим да ми, ако хоћете преко „Тежака“ одговорите, шта је томе узрок?

Јов. Николић,
учитељ.

Одговор:

Пре, но што бих вам био још раније одговорио, ја сам се, веће сигурности ради, обратио чувеном воћару *Гоше-у* и *др-у Неслеру*, те вам сад, и по мом сопственом искуству, и по казивању речене господе, који се са мном слажу, одговорам ово: Наведена болест код ваше кајсије, као и узроци те болести, тешко се дају у овом случају објаснити, и једино се може свести на наглу промену времена прошлога пролећа. Оно бива, да понеки плод труне, кад дрва у густо стоје и кад су плодови у том случају сувише лишћем претрпани. Али ви велите да вам је дрво усамљено за себе, и да је добро одневовано, следователно и довољно у гранама разређено, те се у том случају не може предпоставити, да плодови труну усљед густине. Бива и то, да плодови труну, кад дрво прероди и кад су у том случају плодови међусобно густи, али у овом случају помагао сам се тиме, да сам у клупчету збијене плодове за времена кидао и разређивао, па сам на тај начин трулење појединих заосталих плодова сигурно одклонио, а и плодови су у том случају били много лепши и крупнији. — Наведена господа сугласно веле, да је том пуцању и трулењу плодова узрок сувишна влага за време сазревања, наводећи, да то не бива само код кајсије, но и код осталог коштичавог воћа, нарочито код шљиве „ринглове.“ Но може и то бити, да је и та сорта коју ви имате, а коју ми нисте именом означили, по природи својој наклоњена да пуца, јер има сората, које по природној својој једрини сваке године пуцају, и томе не може се стати на пут.

Ми имамо на топчидерском брду живих примера, где једна иста сорта кајсија, на једном месту пуца, а на другом, које је само до 300 метара од првог удаљено, не пуца. Ево узрока; прво је место влажније, а друго сувље. Дакле кајсија хоће сувљу здравицу. И то не ваља, што многи закопавају око стабла стрвине, „да кајсија боље роди.“ Свуд, где је год то код коштичавог воћа рађено, пуцали су плодови без разлике рода и сорте.

У сваком је случају добро, да око кајсије одкопавате стару земљу, на једно два метра у круг од стабла; да ту наспете другу, нову земљу, коју треба да измешате рушевином од старих зидова, пепелом и старим малтером, и после две три године, дрво ће се овим опоравити и рађаће чвршће плодове, који неће пуцати.

Др. **Радић.**

БЕЛЕШКЕ.

Повика у Немачкој на кварење масла — путера

Преко „Тежака“ јављено је у своје време да је ова година оманула у Немачкој на храни за стоку, нарочито страх је овладао био према изгледу жетве у првој половини лета, усљед чега су многи тамошњи пољопривредници продавали стоку у колико не би могли изхранити. Поводом тога очекивала је се и већа скупоћа масла; али измена никаква се није осетила ни у погледу цена ни у приносу по количини. Узрок овоме показао се у томе, што многи продавци мешају у масло маргарин. Тако у 1000 испитаних проба нађено је 262 мешавине и то:

до 30% маргарина нађено је у 19 проба, од 30—50 од сто маргарина нађено је у 68 проба; од 50—70 од сто маргар. нађено је у 67 проба; од 60 од сто маргар. нађено је у 42 проба; а сам маргарин бијо је у 66 проба.

Усљед ове појаве тамошњи сопственици млекарских предузећа, пољопривредници и остали заинтересовани кругови покренули су питање „о кварењу масла“, те је на пољопривредно млекарским скуповима удружења закључено, да се учини пре

станка влади да поштри закон о кварењу хране, да се повећа број општих станица, да се појача контрола над продајом и да пољопривредна и млекарска удружења ступе у ближу везу ради сузбијања оваког посла. Јер, ако би се одомаћио, нанео би непосредно велику штету пољопривредницима и правом производњачима масла, пошто би се производња истог смањила доменљивањем маргарина као неприродне мешавине и евтинијег предмета — услед чега би најзад наступила несразмера у производњи оних предмета у опште, — а то би навело општу штету.

Тако доносе вест немачке новине, — а ми износимо ову напомену не ради тога, да се теше што имају садругова и у другом свету они, што из Ужичког округа доносе у ово доба године скорупе на београдску пијацу па у чабриће насипају воду да би теже било, те тако кваре овај по све изврсни српски производ млека, — при чему у осталом ни мало не поштеде се јер им купци у Београду редовно одбијају по 1 део на воду — овру — као да је то купљење меса на живо, шљивица шпенница или друго што год а не врховео скорупе, који ни у ком случају не може имати воде у себи. — Но најпаче износимо ову напомену због оних појн у скорупе домаћу дој — да нпо и противу тога деца, при чему наравно полиција треба да има реч.

С. К.

Спрема женскиња у Шведској за млекарски посао.

Држава Шведска на спрему женских за овај посао велику пажњу обраћа. Тако, сваке године довршује школовање преко 50 девојака са таком спремом да могу руковати не само свима справама — центрифугом и осталом машинеријом у млекарским радњама, — него се могу употребити и за њиховодство у тима и подобним радњама.

У Шведској има тројаких млекарских завода, и то школа, станица и млекарских предузећа, — и они су или државни или друштвени или приватни. Било да су државни или других сопственика сви стоје под надзором министра пољопривреде и морају се састављати по извесном плану и прописима које министарство издаје. Друштвени и приватни заводи стоје још под непосредним надзором окружних одбора.

Државни изасланик обилази ове заводе и даје нужна упутства шта да се у заводу измени и побољша према суременом напретку у млекарству, — а овлашћен је где нађе неуредност у заводу довести у ред а према потреби отпустити платежни персонал и други на место узети.

У овим заводима даје се школованом женскињу служба са платом до 1000 динара а уз, то још храну и стан, — и радије их примају у радњу но мушке, зато што су окретнопју подесније нарочито при израђивању путера.

Желети је да се и код нас у Немачној већа пажња обрати на образовање женскиња у овом раду. — — — — Тако се завршује ова белешка у немачким новинама о млеку. — А ми износећи исту помишљамо на то, да је време и код нас да се обрати пажња на заснивање задруга за свршивању прераду млека, јер је опште познато са како мало вештине се у по неким местима рукује — плашкује — са млеком у нас.

„Бели сион“ већом чашу једина је врсна храна нашем сеоском становништву, — а осим тога он може постати и већи предмет трговине бар за нашу потребу.

Као основа за заснивање задруга за прераду млека могло би послужити удружење које постоји у нас „бачијање.“

Кад би било школованог женскиња у овом послу, — нарочито из имућнијих сеоских кућа, нама би најпрлагодпија служба била у овим радњама.

С. К.

Којим начином отклонити убој код коња?

Убој код коња предупређује се: правилним образовањем и развитком копите, добрим и неиздераним потковом и уклањањем трња, клада и т. п. с места појма коњ ваг.

Да сазнаш где је убој код коња.

Да би познао где је убој, умерено стежи кљештима или чешњем покупај мекоко по крају копите. Када чеиаћ удари по место убоја, или кљешта стежу где је убој, коњ ће одмах отрвати болесну ногу.

Пчеларска књижевност у С. А. Сј. Државама.

У Северним Америчким Сједињеним Државама издаје Th. Newman у целоме свету једнистпена недељна пчеларски часопис „Th. America Bee Journal“, великога формата, на која се концем године састанла књига од 832 стране; а годишња му је цена само 2 долара

A. J. Root, — Medina, Ohrio издаје два пута месечно часопис „Dleaning in Bee — Culture“, који садржи годишње 862 стране ситног и збијеног слога, а поштп 1 долар.

Тако има и других, мање више одличних часописа: „The Kansas Bee — Keeper“. „The Bee — Keepers' Magazine“. „The Bee — Keepers Duid“. „The American Apiculturist.“

Поврх тога, у свима другим пољопривредним недељним часописима (н. пр. у „The Prairie farmer-y“ и др.) увек постоји стална нарочита рубрика за пчеларство.

Толико обилно издавање пчеларских часописа у Америци показује одлично стварање за ту грану привреде и служи као јасни доказ, колико она отуда имају користи. Американци не би трашно време ни на читање, ни на забављање ако пчеларења, кад се то не би њему „плаћало.“ А да се пчеле Јенкина плаћају и да се плаћају добро, — доказ су све европске пајце.

По томе, упућујући их на пчеларску књижевност, нашим пољопривредницима обраћамо нарочиту пажњу на пчеларство у опште, а посебице: на узајмк и сваке пчеларске, да би се оспособили и постигли колики толики успех, приближујући се америчким пољопривредницима.

Прилике су наше и боље и удобније за успешно развијање пчеларства, него што је то на западу Европе, где, међу тим, око пчеларства баве се имућнији пољопривредници, јер подељеност богатства недовољава свакоме да се и те привредне гране лати, као што се то код нас може, где још није развијен пољопривредни пролетаријат, као на западу.

Пчеларство не само да уњешава материјално богатство, већ корисно и на моралност у народу утиче.

О ражи у пределима где влада суша.

К. Маслаников на питање једног руског пољопривредника: која се врста (сорта) ражи може препоручити за Саратовску губернију? између осталог одговара и ово: Ваш је предео подложан великим сушама, и према томе, пре свега, нужно је добавити раж из таквих места, где такође суше пису ретке.

Његово је мишљење, да, ако се из таквих места не може добити семе, онда не треба ни из других, већ одабрати ради засијавања најкрупнија зрна од оне раже, која ту успева.

На сваки начин, вели он, нужно је дубоко орање, разумно обрађивање и сејање између америчке сејалице. То је, између осталога, у стању помоћи успевању ражи и других жита.

Вредно је да и наши пољопривредници ово знају, те да се помогну у сличним приликама; нарочито одабиралем крупног

семена, орањем и обрађивањем, на начин, како то Маслаников препоручује.

Гојење голубова.

Младе голубове је врло лако угојити овако: чим достигну три недеље развића, затворити их у котарицу, из које не могу излетети, пуштајући им довољно ваздуха, али закративши им светлости, па их три пута дневно хранити са вареним млаким зрном кукурузним; у тој цељи њима треба отварати кљун и кљукати сваки час једно за другим 30—40 зрна кукуруза. Тако радећи, голубови ће у времену од 10—12 дана набацити на себе месо, које, по нежности и укусу, неби желели никаквим другим заменити.

Опасности од некуване сланине.

Ми писмо тако рећи никад на чисто, да ли је сланина коју једемо доброг или лошег квалитета, јер, као што је познато, у њој се могу наћи клице разних болести, а и саме ситне животињице — трихине. Због тога је дакле врло важно кувати сланину до таквог степена, како би се сви ти паразити уништили.

Није ретка ствар видети да често људи који једу сланину недовољно кувану, болују од гљиста пантљичара или од трихина, од које и умиру, с тога треба то увек имати на уму, и узети све нужне мере да се до тога не дође.

— о.

Мед, као лек при запалењу очију.

„Rathgeber für's Haus" саопштава следећи случај: „Једна старица од 58 година, излечила је очи од запалења — медом. Она је, наиме, три пута дневно мазала од запалења оболеле очи фришким, чистим медом, те јој се вид повратио, док су лекари били одлучили, да јој очи оперирају. Она је се на овај начин лечила: Узимала је на једну кафену кашичицу неколико капи чистог меда, и прелила га врућом водом, да се мед растопи. Од те течности сипали су јој по три пута на дан у очи. Усљед тога су јој увек знатно потекле сузе, које су јој врло пажљиво утрвене, без да су јој очи дотакнуте, и за неколико дана престаде запалење и старица добије свој вид."

Електрична снага у пољској привреди.

Најновији покушаји примене електрицитета у пољској привреди, направили су велику сензацију. Др. А. Хајн на домени Сајиспиц близу Знајма у Аустрији, поставио је у средини домене један мотор од 40 коњских снага, који покреће електрична снага. Овај електрични мотор од 40. коњ. снага, употребио је за покретање тестера (у стружници). Али како је у наоколо на растојању од по 5 километара било неколико мајераја (Плаулиц, Нимчиц, Цермин и Воточиц) у којима су такође постављени електрични мотори од по 10—12 коњских снага, Др. Хајн је успео, да помоћу спроводница (жице), сву електричну снагу са тестера — стружнице — на одстојању 5 километара, преноси кад му и колико снаге затреба у поједине мајуре, која се после употребљује за разне цели, као за покретање машина вршалица, вађење воде (помоћу пумпе), за справљање сточне хране (покретање машина сецкалица), справљање млечних производа машинским путем и т. д. и т. д.

Овај свој проналазак Др. Хајн предао је фабрици Ганц и Компанији, да га технички усаврши, и сада се са нестрпљењем исчекује конштрукција нароч. мотора за примену електрицитета у пољској привреди.

Да се смрзнуто воће открави.

Да се смрзнуто воће брзо открави, а при том да не изгуби ништа од својих особина, треба у један суд воде метути две кашике соли, па кад се со потпуно раствори онда умочити воће. После кратког времена, воће добије свој првобитни облик и сачува све своје особине.

Тако исто може се поступити са смрзнутим јајима.

— о.

Како да се убрза клицање зрна.

Зна се одавна, да се клицање зрна много убрзава, ако се она потопе до вахтеваног резултата у води у којој се сипа један десети део течног амонијака из трговине и то све држи на 22°. — Тај исти начин употребљавају и баштовани, само што је он много слабији, кад слажу семе оних биљака које мучно избијају, на пр. мркве, першуна и т. д., у свежу коњску балегу, јер она испушта извесну количину амонијака као и топлоту, која припомаже много, да се ферментација што пре и лакше изврши.

Има и других материја које имају ту исту особину, тако на пр. може се врло добро употребити поташа или сода. Њихово дејство може се видети из следећег примера: ако се у слаб раствор ових алкалија потопи једно зрно кафе, после два три сата већ виде се клице од 1—2 милиметра, беле као снег, које снажно избију ако се то зрно посади.

— о.

Живина у виноградима.

У Медоку, где се добија једно од најбољих француских вина, није ретка ствар видети у сред винограда кокошарнике саграђене од цигаља или од дасака, у којима се сместе две до три кокоши, које се у јутру пуштају на слободу а у вече затварају. На тај се начин оне ту постепено навикну па се више и не удаљавају, а утамањују велики број штелних инсеката.

На другим местима пак у место да пусте саме кокоши, сопственици пусте квочке са пилићима. Ово већ има својих незгода, јер се квочка много више занима пилићима, те не користи толико колико сама кокош.

На ту исту цељ могу се такође врло корисно употребити и шотке, ћурани и бисерке (морске кокоши), који нам могу такође чинити велике услуге.

Ово се може урадити све дотле док грожђе не сазре.

— о.

Пресађивање одраслих дрвета.

Одрасла дрвета најбоље је премештати са једног на друго место зими, кад је земља мрзла, и то у позној јесени месеца Децембра или рано с пролећа. Одрасла се дрвета увек са земљом ваде и пресађују на друго место. Откопавање земље при вађењу дрвета треба тако подесити, да се ни једна жила не повреди. Ако је земља трошна онда увезати конопцем земљу око жила, за тим полити водом и оставити преко ноћи да мраз стегне земљу и тек сутра дан пренети дрво са земљом на стално место.

Кад одрасла дрвета са земљом премештамо у пролеће, онда их треба чешће заливати.

На који начин можемо најкорисније буђаву сточну храну да утрошимо.

Правило је, да стоку не треба никад буђавом храном хранити, али често пута нарочито зрневље разних жита, ужегне се

па је штета бацити га већ је ипак корисније употребити за храну стоке, само сад треба најпре ову плесњиву храну лечити како не би била опасна по здравље стоке и да је тако справљена, да је стока радо једе и да од ње има вајде.

Плесњиву сточну храну треба у малим количинама мешати са добром, усолити и тада давати стоци, па чим би се приметило да јој шкоди, онда обуставити хранење оваковом храном. То у главноме вреди за плесњиво сено и сламу а са зрневљем већ је лакше.

Зрневље треба предходно сушити у каквом промајном локалу и чешће лопатом превртати, па ако и то не помогне онда га метути у јаку пару или у загрејане пећи у тако звана сушила или га напослетку и кувати, јер се на све ове начине топлотом уништава клица плесња и после је сасвим безопасно давати стоци буђаву храну.

Буђав овас, има најзагушљивији и одвратнији задах, с тога се препоручује, да се укварен овас измеша са истуцаним угљеном и остави тако да престоји 12—14 дана, а после тога времена пропустити га кроз ветрењачу, да се од угљена зрно издвоји. На 20 кграма овса доста је $^1/_2$ кграма угљена.

Најзад буђаву зрнасту храну треба што чешће ветрењати, износити на сунце, просевати на решето и т. п. Но поред свега овога, оваковом храном никад не ваља хранити приплодну стоку.

Коју храну несмемо давати кравама млечарама

Не смемо давати јарму од боба, грашка и граорице; затим сламу јечмену и од грашка. — Најбоља је храна јарма овсена, затим јарма осталих стрмнина и кукурузна; мениње од пшенице и лепо ливадско сено.

Леб од маунастих плодова.

Од самих маунастих плодова хлеб није добар ни трајашан, али кад се ови мешају у извесном односу са житном храном, хлеб је хранљивији а и јевтинији. Сем тога, пшеничан хлеб у коме има смесе и од маунастих плодова, одржи се на дуже време свеж. Смеса од 80% ражи и 20% боба даје врло укусан, хранљив и трајашан хлеб (неуплесниви се брзо). У Белгији брашно од боба које је у трговинама познато под именом „кастор“, у свему може заменити у употреби пшенично брашно. Исто тако и брашно од грашка цени се као скоро и пшенично. Смеса од пет шестина ражи и једна шестина грашка, даје добар и врло хранљив хлеб. У северној Саксонији, у велико се сеје заједно летња раж и сочиво и од ове смесе добија се врло укусан хлеб.

Колико поједине државе у Јевропи имају шума.

По пространости, саразмерно највише има земље под шушом у овим државама: у Босни и Херцеговини 2,665.390 хект. 51% од целе површине коју Босна и Херцеговина захватају Србија 2,090.590 хект. (48%); Финска 20,435.200 хект. (38%); Европска Русија 181,163.000 хект. (36%); Шведска 17,358.170 хект. (34.1%); Аустрија 9,777.415 хект. (32.2%); Норвешка (јужна) 7,762.100 хект. (31.5%) Мађарска 9,183.590 (28.8%. Немачка 13,900.610 (25.8%); Румунија 1,976.000 хект. (22.2%). Италија 5,760.720 хект. (22%); Швајцарска 781.980 хект. (19.3%) Турска са Бугарском 5,635.530 хект. (19.1%); Француска 8 мил. 397.130 хект. (15.9%); Грчка 820.000 хект. (15.8%); Холандска 224.380 хект. (7%); Белгија 203.000 хект. (6.9%); Шпанија 3 милиона 133.450 хект. (6.2%); Португалија 471.800 хект. (5.1%) Енглеска 1,262.000 хект. (4.1%); Данска 185.700 хект. (3.4%).

ГЛАСНИК.

Државна помоћ Срп. пољопривредном друштву. — Пре две године Народна Скупштина својом сопственом побудом повисила је Срп. пољопр. друштву државну помоћ од 12 на 20.000 хиљада динара, и оно је ту и толику помоћ уживало прошле и ове године. — Пројектом буџета за 1894 годину предвиђено је као помоћ друштву 10000 динара, дакле смањена му је равна половина досадање помоћи. Али Народна Скупштина опет је имала патриотски обзир према овоме друштву, па приликом решавања буџета за 1894. год. вратила му досадању помоћ у 20 хиљада динара.

Српско пољопривредно друштво не само да је млого захвално Народној Скупштини на овом њезином патриотском чину, јер од тога највише зависи и његов опстанак и његово делање, већ у равној мери биће му дужност да и у будуће високо цени ону пажњу, коју му Народна Скупштина указује; па ће се старати да својим радом одржи и још увећа то лепо поверење, које му поклањају и сами законодавни чиниоци.

Место речи, нека дела и резултат рада говоре и даље и о потреби и о корисном раду овога најпотребнијега нам друштва; а. „Тежак“, као орган тога друштва сматра за своју најпријатнију дужност, да изјави Народном представништву, своју најдубљу захвалност!

* * *

Уређење пољске полиције и уједињавање (комасација) пољских имања. Ова два врло важна али врло тешка и тугаљива питања у пољској привреди, која се и у другим напреднијим државама и тешко и споро решавају, — стављају се на дневни ред и код нас. Њих покреће г. Министар народне привреде, као доиста и најпозванији за то. А пре него што би предузео саму израду закона о овим питањима г. Министар је затражио и мишљење Срп. пољопривредног друштва, сматрајући као што и јесте у истини, да друштво „по своме задатку има највише додира са пољопривредном практиком и стара се, да се све мере, које савремена пољопривредна наука и напредније искуство препоручују усвоје и пресаде и у нашој земљи.“

Ближе опредељено, г. Министар очекује мишљење Срп. пољоприв. друштва, по овим питањима:

1., Налазили друштво, да је садашњи закон „о чувању пољског имања“ од 22. Априла 1885. године довољно обухватио и прецизирао све оне погодбе, којима се има заштити рад пољопривреднички;

2., Ако налази, да је законом довољно предвиђено све, што потребе обезбеђења тога рада изискују, онда на који начин треба утицати, да се потпуно изведу гарантије, које овај закон даје;

3., Ако налази, да није све у том закону обухваћено, то да друштво начелно покаже шта не достаје и шта би требало изменити и допунама истог закона

у обзир узети, разуме се, с погледом на практично извођење свега тога;

4., Је ли потребно већ законом регулисати и омогућити уједињење земљишта, или има могућности, да се извршењу ове мере на други начин приступи;

5., Ако је потребно на то законом утицати, онда да ли на основи добровољног пристанка, или принудности, и да ли обавеза извршења ове мере да се распростре на општине, или само на поједине власнике умања; и

5., Да ли ове послове треба непосредно држава преко својих органа да руководи, или би се с успехом могао тај задатак поверити ширим самоуправним телима срезова или округа.“ —

Овај захтев г. Министра, Српско пољопривредно друштво је радо прихватило, и вољно да се својим мишљењем што правилније и потпуније одазове, оно је, односно његов управни је одбор у седници одлучио:

1. Да се захтев и предлог г. Министра прихвати и учини све што се може и буде потребно, те да се на постављена питања одговори онако, како ће се доиста зедовољити истинита потреба наших привредника, обухваћена овим питањима;

2., Да се поред онога, што друштво и чланови његове управе знају и могу казати по овим питањима, прибави још извештај и мишљење од свију друштвених подружина а тако исто и колико је више могуће и од појединих привредника на практици и иначе;

3., Да се затим, а пошто се прикупе ти извештаји и мишљења, изаберу и наименују нарочити референти за оба питања посебице, који ће их разрадити и припремити за решавање; и

4., Да се после свега тога сазове нарочити *повремени збор*, те да се и он саслуша о овим питањима, и тек онда поднесе г. Министру одговор.

Саопштавајући све ово читатељима „Тежака“, а поред онога, што ће се друштво обратити и нарочитим писмом свима подружинама и појединим привредницима, ми чинимо пажљивим све заинтересоване привреднике на практици и иначе, да о овим питањима размишљају и своја мишљења доставе друштву или уредништву „Тежака“, који ће их радо прихватати и по могућству предавати јавности.

НЕКРОЛОГ

† **Анта Алексић** редовни члан Срп. пољоприв. друштва. Покојник је као члан друштва био и сарадник „Тежака“; и смрћу његовом друштво губи једнога члана, који је и као човек од друге струке, пратио рад и напредак и у пољској привреди. Лака му земља!

† **Средоје І. Крчевнац.** Угасно је се још један живот; нестало је још једног одушевљеног апостола рационалне пољопривреде у Србији.

Средоје У. Крчевинац, економ из Латвице (срез пожешки, округ ужички), ноћу 7. ов. м. погинуо је од зликовачких руку, у тренутку, кад је се као преседник из општинске суднице враћао кући.

Пољопривреда је његовог краја у њему много изгубила, јер је он у рационалном обрађивању земље, а нарочито у правилном подизању и неговању воћа и винограда, био за углед у читава два округа. — Најнапредније радње, које се према приликама и према срествима могу у његовој околини применити, он је примењивао, озбиљно се заузимајући, да те радње својим комшијама и својој околини омили. — Савршеније справе и алате пољопривредне он је на све стране распростирао, прво сам примењујући их и показујући околини својој корисност њихову.

Не треба заборавити да је он свршио 5 разреда гимназије и земљоделско-шумарску школу у Пожаревцу, и да се службе никакве није примао (ма да је једаред био постављен за среског писара), већ је вечито остао на селу, претходећи својој околини примером у раду.

Интелигентан, добар радин, заузимљив за народне ствари, постао је брзо омиљена личност у свом крају. Тим поводом биран је и избиран за народног посланика; почаствован многим почасним звањима, а погинуо је у звању члана и председника окружне скупштине, члана сталног окр. одбора, дугогодишњег председника општине, и т. д.

Он је био редовни члан Српског пољопривредног друштва, и учасник свих пољопривредних покрета у пожешком срезу.

Уважавајући његов рад и заслуге за пољопривреду, у име Српског пољопривредног друштва опростио је се са Средојем сходним говором редовни члан друштвени, Драг. Лапчевић економ из Пожеге.

И, „Тежак“, праштајући се са својим драгим пријатељем с тужним срцем проговара:

Бог да ти душу прости, Средоје, одлични пољопривредни трудбениче!..

ДОПИСИ.

Рудовци, 30 новембра 1893 г.

Сад кад смо све плодове прибрали, што смо у овој години имали очекивати, и већ смо при крају годишњег времена, — велим, да није згорег, да ову годину у кратко обележим и о томе известим „Тежак“ и његове читаоце.

Стрина жита — пшеница, забуњена је силним пролећним кишама, пак затим јаком сушом, те је услед тога, хрђаво родила и мали принос донела, — у пола прошлогодишњег приноса. Овсови и јечмови, такође су хрђаво родили. И једног, и другог жита нађено је, колико само за подмирење домаћих потреба, а врло мала количина има да преостане, или боље рећи у преким потребама да се одвоји за продају.

Кукуруз је родио добро — и рани и позни, — и ако је последња рука била веома задоцњена, тако, да се није никако мислило да ће сазрети, али ко ће на Бог. Од августа месеца, па све до конца октобра, беше време врло лепо, све сазре немож' боље бити, и све се је порадило по лепом времену. И његов принос, није баш у оноликој количини као лањски, у малој сразмери од прилике за $^1/_4$ мање — но добро је.

Шљиве — као и остала воћка, родиле су биле добро. Народ ове околине, највише се занима овом граном пољ. привреде, и отуда су му најглавнији извори.

Ово-годишњи род шљива, у овој околини, сав је осушен на пушницама — машинама — а врло је мали део употребљен на печење ракије, колико само за домаћу потребу.

Сваки је се надао, да ове године наплати труд и чекање за 4 године, — што их није било, да скине своје терете и подмири нужне потребе, но како су цене врло мале — које су познате — биле, народ је шљиве дао у без-цење и остао: и без шљива, и без новаца, жели Боже овај труд и трошак, који је подношен око израде, није се ни он наплатио.

Виноградни су пропали од пламењаче, борба је врло хрђава била и приносе је врло мали и познатан. Филоксере има близу у околини, а код нас у месту још се није показала.

Сточна храна — сено, родило је добро, а има преостатака доста и од прошле године, и с тим је се задовољно.

Од заразних болести у овој години, појављивале су се: срдобоља и шарлах, од оне друге, било је и спрти случајева код ове деце, при овој болести, велике је услуге и помоћи учинио г. Др. Спочић срески лекар, кои је сваког дана пространо по срезу обилазећи болесне — велика му хвала на заузимљивости. За сада је здравље код народа довољно, као и код домаће стоке.

Народ се сада бави орањем и сејањем озимих жита у велико, и ако је време било до скора, са озима је много задоцњено, јер сво време — кад је ово требало радити — проведено је око шљива, сад идемо да видимо, или сумња се да ће се посејати што је се мислило.

Рад. Ж. Ранковић
земљод.

Женева (Швајцарска), 30 Новембра 1893 год.

Швајцарци су ударили у изложбе. Док су други народи у непрестаној међусобној политичкој размирици; док руска флота посећава Француску и Енглеска Италију и одатле односе собом *пријатељска* богатства; док у Шпанији анархисте бацају бомбе у позоришта и раскрстиру страх и ужас по целој земљи; док се у другим пак земљама мењају министарства, дотле Швајцарци, мирни од свега тога, обраћају сву своју пажњу на њихов развитак, стараћу се да усаврше своје производе, да једни другог што боље са њима узнапредују и у исто време да створе њиховој индустрији и трговини нове извозе, а ако хоћемо истину да говоримо, то је много и много паметније.

Да и не говорим о малим месним изложбама од свако струке које су са свим од локалног значаја, као што су, на пример, разне изложбене из цветарства или пак као што је била последња одавша, у нову врсту међународна, изложба за хигијену и за алиментарне продукте, коју је једно приватно лице приредило и где су врло добро били престављени разни швајдарски производи међу којима највеће су награде однела разноја вина и руска *водка*, и т. д. за у будуће имаћу се *капиталније* очекивати две велике изложбе: једна пољопривредна 1895 год. у Берну, а друга општа, народна 1896 г. овде. — О њима ја сам већ казао неколико речи, а надам се, да то неће бити све.

Поред свих двеју изложба Цирихски јављају, да су намерни да приреде идуће године у Цириху једну интернационалну за индустрију. О томе покренула се прилична оштра полемика између берлинског листа *Bund* и цирихског *Neue Zürcher Zeitung*.

Bund тврди да би та изложба јако шкодила народној пољопривредној изложби од 1895 год., јер се у оба програма налазе секције за писпикултуре и хортикултуру; а с друге стране она би такође јако шкодила народној изложби од 1896 г. бар што се тиче индустријске партије.

Ове планине *Bund-a* не изгледа да су основане, јер бар што се писцикултуре и градинарства тиче, без сумње врло је лако да налагачи суделују на две изложбе у размаку од једне године.

Што се тиче планине које *Bund* изражава о народној земаљској изложби у Женеви, као да би она врлично била оштећена преребивањем изложбе идуће године, оваданак *Genevois* сматра, да је она сувише увеличана. И јесте истина да на први поглед изгледа, да индустријалци, који би учествали великог трошкове да суделују на широкој изложби не би се лако решили да се поново потруде и да те исте трошкове учине опет после две године. Али, ако се узме у обзир ова конкуренција *a outrance* која данас влада у свима гранама производње и непрестани преображаји који се збивају сваким даном, онда се може врло лако појмити да оно што може данас бити од великог интереса, неће имати ту исту важност и значај после две године, па с тога и не изгледа да се *Genevois* вара, кад закључује, да ће Цирихани имак 1896 год. доћи у Женеву не само да покажу супериорност њихових производа, већ и с тога што знају да има могућности да на тај начин створе њима нове пијаце.

За сада стоји на томе. Ко је у праву — то ће скора будућност показати.

*

На овом месту споменућу једно решење ове скупштине, које је донела на предлог министра унутрашних дела и привреде. Оно има своје нарочите важности.

Данашња се, да кад се говеда заколу и констатује да су она боловала од туберкулозе или друге заразне болести, услед чега месо је нездраво и шкодљиво по здравље публике, онда власт секвестира то месо и пушта никоме.

Од сада, кад се ово деси, држава је дужна платити сопственицима извесну накнаду.

Кад марвени лекар докаже да је све или само један део меса заклане стоке, било у цигли или на касапници, искључиво за употребу услед туберкулозе и др., онда накнада за секвестрано месо има се определити на овај начин: накнада ће се дати само у случају, ако се докаже да марва није боловала од тих болести у трентутку кад је она унесена у кантон и кад је она пробавила ту без прекида најмање три месеца. Предност неупотребљиног меса одредиће два стручњака у 24 сах. после сечи; једног одређује министарство привреде а другог бира сам сопственик. Кад извештај тих вештака буде готов, онда, поито се од целе суме предности меса одузме сума коју би имало да накнади кано осигуравајуће друштво код ког је та стока била осигурана, половину остатка надокнађује држава и половина остаје сопственику као губитак. — Сви други пак случајеви спадају у оне, који су предвиђени статутима друштва за осигуравање стоке против смрти. — У случају да је убијена оболела стока инвертована или украдена, онда држава не плаћа никакву накнаду.

*

Споменуо сам прошлог пута да је берба ове године била много обилнија но што се то могло очекивати. — Реко сам даље да се она рачуна као једна и од најбољих берба у овом столећу, бар што се француске тиче. По Шамберлану, који је о том говорио у једној седници Париске Академије Наука, ова је последња изврсних климатских услова, под којима се у мају извршило цветање лозе и сазревање зрна.

Заиста, цветање се извршило врло рано у непрестано лепом времену, када није било ни кише, ни ветра ни тополе. — После цветања, т. ј. концем маја, било је мало кише, а то је било добро дошло, јер су оне дозволиле да се плод брзо развије, чиме се избегло опадање, које је најгоре по количину бербе. — После оних кишa, врло добро за лозу, наступили су топли дани, који су јако утицали на плод. За ових настаје двомесечна суша али њоћна роса била је доста обилна — ово је пак врло повољно утицало на сазревање зрна.

Најглавнија последица свих оних климатских услова укупно, који су се извршили једно за другим за цело време плодозог раз-

даје познато „јеличко“ вино, које је пићко и пријатно средње квасноће. Виногради јелички пакте се одавна — још од времена Немањића; старе народне песме спомињу виноградне пожешког бана Милутина из тога доба „у Бањици и у Атеници, по Ловници и по Пакондраћу.“ Виногради су на југоисточним странама ових ограника, положају су доста стрми, земља је већином сиводица, но негде помешана с песком, са кречном подлогом (лапор), осунца и погодна за винову лозу. На западним странама су обично воћњаци, по коима се беле разтуране куће сеоске, а врхови ових планинских коса обрасли су разном (понајвише ситном) шикаштом шумом која дотичним селима служи за домаће потребе и за испуст стоке, но која је на више места утамањена и упрошћена. Скоро такав само што је нешто обрањији положај и с леве, рудничке стране Мораве. На два сата ода од Овчара и Каблара низ Мораву, на десној страни њеној, до Мораве постоји стара и чувена историјска варош Чачак.

У овој долини моравској земљиште је око саме Мораве пешчано ситног пијеска — и земље — „аде“, у коима се једино сеје кукуруз сваке године, а даље к селима земља је глиња или „сиводица“, која се употребљује за сејање разних жита, понајвише кукуруза и ливаде, које дају доста доброг сена.

Нешто због самог положаја земљишта (долине) и реке, нешто због спојства земље — иловаче — која воду тешко и споро пропушта и на влажном времену дуго на себи држи и назад нешто због општег положаја земљишта којег је већина изгнута северу, овде често бивају кише које доста шкоде стрмим усевима. Због глиновитог земљишта које воду не пропушта, зими кад је врсте мочарно, или пролећа над се спијег топи, бивају велике баре и блато, а лети кад су јаке врућине ова се земља јако испуца. Из ове земље и вода је изворска и паротито бунарска доста слаба на њој. С тога је вода у овој моравској долини око Чачка, Пожеге и Краљева, ваљда у целој Србији најслабија за пиће. Из тога узрока и важног подпебља дети често бивају трновиће, која паротито сеоска радничка снет при слабим животним изнирилима, нешаљу и великом терету јако пучи и сатире. Мешањем земље креча и песка, дубљим обрађивањем, проконавањем канала, попуњавањем огољењених места, земља би се у погледу здравственом могла много поправити, а и родница би била, па и вода за пиће боља. Бунарска вода може се још јако поправити: копањем дубљих бунара, и на чистом земљишту, даље од ишала и пужника, чешћим чишћењем, каснањем у бунарове песка и угљена и т. д. дотле док не дође доба кад ће при правилнијем уређењу друштвеном сваки крај поносити артеских бунарова бити снабдевен са довољно чисте здраве воде за пиће и друге потребе. Али за све то треба јаче удружење снага, а овако инокосни и слабокошни, као данас, никад ништа учинити неможемо.

Земља је доста пићока и родна; подпебље топло и угодно за усеве, траву и воће. После ослобођења од Турака, ово је све мање насељено и обрађивато, крчено од шума под коима је дуго година лежало, спике тодире обрађивато и неприкладно, а не ђубрено. С тога природна снага њезова с године на годину све већма попушта и усеви слабији бивају, све мањи принос дају. На овај начин она ће се скоро са свим исцрпити, док међу тим ђубре пропада и готово нико на њега ни главе не осврће. Но ваљада ће се и овде већ једанпут увидити да ни земља неможе вечито давати, кад јој се ништа не враћа.

Планина Јелица која је била раније сва шумом обрасла, данас је већином гола. Стара гора је посечена, а о подизању нове младе горе нико се не стара. Ово што још има горе по стрмим и тешко проступним жестима, већином је кржљаво и чечнар, јер је тамане становници и стока нарочито коза. Последње ове огољењености на године у годину осећају се све већма у околини. Град, поплаве, одује, све чешће и све јаче спалаше долину моравску; зими све јачи врлози и кошаве а лети пренеке и суше, пљусковн кише, скидање родне земље из страна, спошење камења, затрпавање вина и ливада, разне болестине, оскудица горе за огрев и грађу а пане за стоку, пресушивање потока и речица лети и оскудица воде за стоку, воденице и друге потребе а кад су кише и топљење снега, онда поплаве и валаше дрвља и камења, и т. д. све се то из године у годину повећава. Требало би настати да се нуха подиже и чува, јер ако овако и даље устраје, још ће рђавије бити.

Кад човек мислећи погледа на ону красну и плодну долину коју је природа овако украсила дивном питомином и згодним положајем, и помотиње му долази на ум масо: кад би се радна снага народна удружила и организовала, у раду применивше побољшања и техничка знања а пова обрађивања машинама и др. савршенијим алатима, онда би се родност могла хлогостуко повећати и ово место постати рај, који би читав један крај могао изранивати. Тоне сви свесни и поштени радници треба да теже и раде, да то доба што пре дође, за ће онда и њима и њиној потомству пријатнији и задовољнији живот бити. Своју снагу и време трошење онда на борбу с природом на рад, а не на међусобну борбу и отимање један од другога, као данас.

Живко Савић
земљорад.

ДРУШТВЕНИ И ПОДРУЖИНСКИ ПОСЛОВИ

ЗАПИСНИК СЕДНИЦА

управног одбора „Српског Пољопривредног Друштва.“

Записник XXI састанка држаног 18. новембра 1893. год.

Били су присутни: Председник, г. К. С. Таушановић, благајник г. Вучко С. Богдановић, чланови одбора г. г. Аца М. Живановић, Никола Вељковић, Анта Голубовић, Т. Николајевић, Марко Малковић и Јаков А. Марковић. Као гости присуствовали су седници г. г. Ранко В. Тајсић и Ранко Петровић народни посланици. Председавао председник г. Таушановић, бележио врш. дуж. секретара — писар Ј. С. Мићић.

141.

Прочита се писмо крушевачке пољопривредне подружине, којим моли за упутство о набавци шприцаљки за прскање винограда противу пероноспоре, као и смесу за ово. —

Одбор реши да се овај предмет упути на разраду комисији, с тим да поред г.г. чланова комисије Милана Р. Антића, Косте Главинића, Др. Марка. Т. Лека и Аце М. Живановића уђе у исту и г. Љуба Којић срешени државни питомац со струци пчеларској. — По потом да г.г. чланови комисије поноле друштву поднети извештај, те дабн друштво могло по овоме и у будуће овакова питања расправљати.

142.

Прочита се писмо изложбеног одбора у Пожеги, којим моли за помоћ за изложбу коју мисли приредити у месецу Септембру 1894 године. — Свих производа и прерађевина за цео округ ужички. —

Одбор реши: да се за сада не може упутити у решавања овог питања, с тога, што се неима каквим ће новчаним средствима у идућој години и само друштво располагати. —

О овоме известити и изложбени одбор ради знања.

143.

Прочита се писмо Г. Министра Народне привреде којим јавља: Да му је се обратио приређивачки изложбени одбор у

Пожези с' молбом, да ће у Септембру месецу наступајуће године приредити изложбу свих производа и прерађевина за цео округ ужички, па је тражио од Министарства новчану помоћ око приређивања ове изложбе. —

Према овоме г. Министар народне привреде обраћа се да му друштво јави: да ли је приређивање ове изложбе у споразуму са Друштвом; — ако јесте, то је ли, и колико одредило помоћи из својих срестава, и да ли и колико треба да се помогне и срествима Министарства народне привреде.

Поред свега овога да се пошаље г. Министру и програм ове изложбе. —

Одбор реши: да се на предње питање г. Министра народ. привреде одговори следеће.

1, Да је подружина сама покренула мисао о приређивању изложбе и да сама и ради на извођењу исте.

2, Да је се обраћала и друштву молбом, да јој новчано притекне у помоћ, ради извођења те њезине намере; но да јој друштво за сада није могло одредити ништа на име те помоћи, пошто ће то зависити од тога, каквим ће новчаним средствима и само друштво располагати у идућој години.

3, Да би Министарство народне привреде требало да потпомогне подружину, пошто оно располаже сигурним срествима; независно од тога да ли ће и у колико моћи и друштво то да учини. — и

4. Детаљан програм изложбе друштво ће прибавити од подружине и накнадно га послати г. Министру, ма да је уверено, да се дефинитивно програм може саставити тек, пошто се сазнаду сигурна новчана средства, којима се у извођењу изложбе може располагати. —

144.

Прочита се писмо г. Милована М. Лазаревића економа из Жупанца, којим јавља; да је: „скупштина округа подунавског у III-ћем свом сазиву решила да се колубарској пољопривредној подружини изда помоћ у 50 динара за ову годину. —

Среска скупштина за срез колубарски у седнили својој од 10 октобра ов. г. решила да се из готовине преоставше од тек године изда помоћ колубарској пољопривредној подружини сума у 200 динара за ову годину, па вели да је:

Овакав рад окружне и среске скупштине за похвалу.

Одбор прима к' знању, с' тим да се ова достава г. Лазаревића оштампа у „Тежаку" и јавно похвали и окружна и среска скупштина окр. подунавског, за овако племениту пажњу према подружини колубарској. —

145.

Прочита се писмо г. Министра финанције, којим моли друштво, да му оно уступи своју салу за рад његовог персонала на пореским пословима за извесно време —

Одбор реши: да се сала овога друштва уступи Министарству финанције — односно његовом пореском персоналу за рад на пореским пословима за извесно време, нарочито с' тога, што је за сада друштвена сала празна.

За огрев, осветлења и остало, да се умоли г. Министар финанције да свом персоналу који ће радити у друштвеној сали даје.

146.

Прочита се извештај ужег одбора о' практичним радовима и предавањима у овој години.

Одбор прима к' знању, благодарећи ужем одбору на труду и заузимљивости, с' тим, да се цео извештај публикује у овогодишњем друштвеном извештају. —

147.

Прочита се писмо г. Министра народне привреде којим тражи извештај о утрошку суме од 5000 динара, која је дата друштву као помоћ од стране Министарства народне привреде, за приређивање смотре пољопривредних справа и алата у овој години. И колико је од те помоћи потрошило на припреме и остале трошкове, и на које понаособ?

Одбор реши: да се уз одговор на ово писмо г. Министра народне привреде пошаље у препису и цео извештај ужег одбора, а тако исто и списак досуђених и издатих награда излагачима справа, и извод свију утрошака око извођења практичних радова и предавања, и помагања изложбе.

148.

Прочита се молба Драгачевске пољопривредне подружине, да јој се уступе као друштвена помоћ раније послати плугови у вредности 364·80 динара, наводећи тешкоће с' материјалне стране; као и то, да друштво до сада никако није новчано подружину помагало, а међутим друштво је то другим подружинама чинило. —

Одбор по дужем саветовању реши: да се ови плугови у вредности 364·80 динара уступе на поклон Драгачевској пољопривредној подружини у место новчане помоћи — тим пре, што овој подружини од њене установе — постанка — није давата никаква друштвена новчана помоћ, док међутим то је другим подружинама чињено. —

О овоме решењу известити и подружину ради њенег управљања. —

149.

Прочита се мишлење секције за шумарство по питању ст. окружног одбора Крагујевачког, о пошумљавању оголићених места као и набавку семена за шумско дрвеће, те да би се на ту цељ у овогодишњем буџету ст. окр. одбора одредила потребна сума. —

Одбор усваја одлуке шумарске секције које гласе:

„Да је за ову годину сада већ одоцњено што би стајало у вези с' буџетским питањем по овом предмету; но без обзира на то — шумарска секција не може дати своје мишлење о начину пошумљавања како поменути одбор тражи, док предходно Српско Пољопривредно Друштво не пошље једно стручно лице, да се увери о свима појединим положајима, или што би још боље било о једном или два места.

Шумарска секција мишлења је, да поменути ст. Окружни одбор не треба, да приступа пошумљавању свију оголњених места, већ да најпре изабере једно или два места, па доцније да приступа осталима, а још мање да чини какве издатке на то, докле предходно не покуша и не буде на чисто с' тиме, да ли се засејани или у подмладу стављени простор може очувати и осигурати од потрица стоком, и да ли има озбиљних лица којима ће овај посао поверити, јер би иначе сваки труд и трошак око пошумљавања био узалудан." — Па реши:

Да се набави тражена количина семена од шумског дрвећа, и да се по набављеној цени и уступи ст. крагујевачком окр. одбору.

Даље, да друштво пошаље једно отручно лице, да прегледа места, која ст. окр. одбор мисли пошумљавати и о томе да своје стручно мишлење.

Записник XXII седнице држате 26. новембра 1893 године.

Били су присутни: Председник, г. К. С. Таушановић, благајник г. В. С. Богдановић, чланови одбора г. г. Анта Голубовић, Мирко Миљковић, Свет. Љ. Гавриловић, Никола Вељковић, Аца М. Живановић, и Јаков А. Марковић. Председавао председник г. Таушановић, бележно врш. дуж. секретара — писар Ј. С. Мићић.

150.

Прочита се писмо г. министра народне привреде, којим спроводи извештаје краљ. срп. консула у Лондону о воћарству и пчеларству у Енглеској с тим ако друштво налази да их може употребити за „Тежак", преведе и штампа, па оригинале врати министарству.

Одбор реши: да се оба ова извештаја упуте Уредништву „Тежака" на употребу. —

151.

Прочита се рецензија г. Љубе Којића свршн. држ. питомца, на дело у рукопису „Подизање нових винограда америчком лозом."

Одбор реши:

1, Да се рецензија у целини штампа у „Тежаку." —

2, Да се ово дело не може штампати као засебно дело, већ ако писац пристане, да се по приметбама рецензента штампају поједини одељци у „Тежаку." и

3, Да се рецензент награди са 30 динара за рецензију на ово дело. —

152.

Прочита се рецензија г. Радована Мишића секретара ст. окр. одбора у Књажевцу, на штампано дело „Практични пчелар" од г. Периновића.

Одбор реши:

1, Да се рецензија штампа у целини у "Тежаку." —

2, Да се дело не може одкупити, из разлога наведених у рецензији и

3, Да се рецензент награди са 30 динара, за рецензију на ово дело. —

153.

Прочита се молба г. Др. Ђорђа Радића пензионара из Краљева, којом моли: да му друштво помогне у оштампавању дела „О познавању и нези цвећа", које је приредио за штампање.

Одбор реши:

1, Да се молиоцу г. Радићу не може помоћи у отштампавању дела „О подизању и нези цвећа" с' тога, што друштво нема за помагање овако великог дела довољно новчаних срестава, и

2, Што по правилима друштвеним и нема права на помагање или одкупљивање дела овакове природе.

154.

Прочита се писмо „Ресавске пољопривредне подружине" којим доставља своја правила на преглед и оцену, молећи да друштво ову подружину прими у састав друштва.

Одбор реши: пошто се учини измена у чл. 8-ом подружинских правила, и ова измена достави подружини; па ако она на ову измену пристане, онда да се подружина прими у састав друштва, пошто су иначе њена правила написана саобразно друштвеним правилима.

155.

Одбор награди:

Радове печатане у „Тежаку" у бројевима 32-ом до 46-ог по реферату уредника „Тежака." —

156.

Одбор награди:

Радове печатане у пољопривредном календару за 1894-ту год. по реферату уредника календара.

157.

Пошто се економ г. Радомир С. Бојић по извештају друштвеног благајника, као шефа друштвене администрације, показао неподобан за службу, а с' погледом и на то: што се не зна каквим ће материјалним средствима друштво располагати у идућој години и да ли ће моћи и економа држати, одбор реши:

Да се г. Бојићу економу откаже служба, с' тим да му се плада изда до краја ове године. —

ОГЛАС.

Подружина у Обреновцу држаће на основу својих правила по члану 44. свој IV-ти главни годишњи збор, на дан 1-ог Јануара 1894. год. у Обреновцу, на ком ће се извршити следећи

Дневни ред:

1. Извештај о целокупном годишњем раду подружине за 1893-ћу годину.
2. Извештај о стању благајне подружинске.
3. Измене и допуне подружинских правила.
4. Избор председника, подпредседника, благајника, деловође и чланова управног и надзорног одбора.
5. Буџет и план рада за 1894-ту годину.
6. Предлози појединих чланова.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ

ПОЉОПРИВРЕДНИ КАЛЕНДАР

за 1894 год.

готов је и може се добити код Срп. пољоприв. друштва и свију његових подружина а и код других продаваца.

Календар је велики преко 11 табака а кошта **само 50 пр. дин.** Садржина му је ова:

САДРЖАЈ

СТРАНА

I. Календарски део . . . . . I—XX
II. Месечни радови . . . . . XXI—XXXII

III. Поздрав највишем заштитнику Њ. В. Краљу (са сликом).

IV. Чланци.

Главни основи ратарства. Р. С. Бојић 1
Како ваља поступати с приплодним биковима? Свет. Љ. Гавриловића 5

Спремање кошница за зимовник и први радови после зиме, Милутина Гавриловића 20
Извођење семена од детелине, од —ћа 31
На орању, припов. Игњ. Мирковића 45
О рђавом плодореду од Свет. Љ. Гавриловића 61
Важност ђубрета и потреба ђубрења од Владе К. К. . . . 79
Како се ђубре прибира, на ђубришту чува и како се ђубрењак подиже, Благ. Д. Тодоровић 85
Рђав угар, рђава обрада и жетве рђаве 94
Сређивање послова на време од Ст. 104
Прерада свињског меса од Ст. 108
Каламлење богиња на овцама од О. Ренића 115

V. Белешке.

Да се ретке сорте јабука сачувају од црвљања. — Да се лебац од плесни сачува. — Да начинимо добре и трајне путеве по башти. — Да се прозори добро затварају 119
Сок од печурке рудњаче. — Четке од аљина. — Да фурупу оцрниш. — Кит да се стакло на дрво прилепи. — Средство против гусеница 120
Да излечиш коња од коляке. — Да подмладиш шљиву. — Да зидови не пропуштају воду. — Плавкасто мастило. — Мадера вино 131
Кит за свако крпљење. — За етикете на стаклету. — Сапун начинити на најбржи и најлакши начин. — Главница 122
Гас. — Ђобрење воћа у лето 123
Да сачуваш мале пилиће да се не угуше испод квочке. — Фреска од беле кафе. — Сушење воћа на талијански начин 124

VI. Податци по свима гранама пољске привред.

Податци из ратарства у сејању 126
Принос (жетва) 128
Податци из сточарства 132
Таблице за претварање старих мера у нове 141

VII. Пољопривредни заводи и установе.

I. Ратарска школа у Краљеву 148
II. Школа за винодеље и воћарство у Букову 149
III. Државна ергела 100
IV. Топчидерска економија . . . . . .
V. Добро срп. пољопр. друштва у Шапцу 151
VI. Српско пољопр. друштво 152
VII. Подружине срп. пољопр. друштва 152
VIII. Коло јахача „Кнез Михаило“ 158
Српске пољопривредне књиге и новине 158

ПОЗИВ НА ПРЕТПЛАТУ

НА КЊИГУ

ШКОЛСКА БАШТА

ЊЕНА КОРИСТ И УРЕЂЕЊЕ ДРУГО ПОПУЊЕНО И ПОПРАВЉЕНО ИЗДАЊЕ

СА ЈЕДНИМ ПАПРТОМ И ПРЕКО 20 ДРВОРЕЗА У ТЕКСТУ

ПОСВЕЋЕНА

УЧИТЕЉИМА-ЦАМА ОСН. ШКОЛА И ОСТАЛИМ ПРИЈАТЕЉИМА БАШТЕ

Као хонорарни наставник пољске привреде у нишкој учитељској школи издао сам прошле зиме књигу под горњим насловом, која је оберучке у народу прихваћена.

Почем сам од првог издања све распродао, то сам намеран да „Школску Башту“ у другом попуњеном, поправљеном и илустрованом издању оштампам, тим пре, што је Господин Министар просвете и црквених дела предписом својим од 10. Јула тек. године Иброј 10.140, а по саслушању Главног Просветног Савета препоручио свима основним школама да ову књигу набаве.

О садржини Школске Баште могао се сваки уверити из првог издања, коме је до руку дошла.

Књига ће изнети 7—8 штампаних табака, а цена је 1 динар (50 нов. аустр. вред.).

Рок претплати траје до конца м-ца Јан. ид. год.

Г. Г. Учитеље,-љице, и остале пријатеље Баште, молим да се заузму око скупљања претплатника, који на 10 комада, добијају један у име награде, а књижари у обичајни рабат за готов новац.

Претплату било у новцу или у таксеним маркама ваља напред слати подписаном или књижари Велимира Валожића у Београду.

6. Децембра 1893. год.
Топчидер.

Петар Стојадиновић
чиновник топчидерске економије

Цена мањим огласима: Од *петит* врсте од једног ступца по 10 пара дин.; од осталих крупних писмена по 15 пара од врсте и ступца.

Већим огласима од целе стране 20 динара (10 фор. а. в.), пола стране 10 дин. (5 фор.) четврт стране 3 дин. (2·50 фор.).

Поред тога за свако оглашавање по 20 пара дин. државне таксе.

За оглашавање више пута 10 од сто јевтиније.

Садржина: Позив на претплату. — **Чланци**: Шта треба сад у воћњацима да радимо? — Нов начин тамањења пољопривредних штеточина (саршетак). — Како би се најбрже развило пчеларство у нас и како би најбрже дошли до потребне количине облагорођеног воћа. — Најлакши начин одгајавања телади. — **Питања и одговори.** — **Белешке.** — **Гласник.** — **Некролог.** — **Дописи.** — **Друштвени и подружински послови.** — **Књижевни огласи.**

Власник и издавалац „СРП. ПОЉОП. ДРУШТВО“ КРАЉ.-СРП. ДРЖАВНА ШТАМПАРИЈА Одговорни уредник ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

Универ. библиотека
И. Бр. 43133

ТЕЖАК

ОСНОВАН 1869. ГОДИНЕ

ИЛУСТРОВАНИ ОРГАН СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВ

ВЛАСНИК И ИЗДАВАЛАЦ
СРПСКО ПОЉОПРИВРЕДНО ДРУШТВО

ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ
ВЛАСАВРЧК СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ГОДИНА XXIV.

У БЕОГРАДУ
ШТАМПАНО У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ КРАЉЕВИНЕ СРБИЈЕ
1893.

САРАДНИЦИ и ДОПИСНИЦИ

Алекса Марковић
Анта Алексић
Анта Голубовић
Архимандрит Гаврило „Архимед“
Атанас. М. Стевановић
Атанасије Шарковић
Ахило Мијаиловић
Благоје Д. Тодоровић
Велимир Виторовић
Вучко С. Богдановић
Гаврило Лазаревић
Герасим поп
Гргур Јакшић
Грујица Софронијевић
Драгољуб К. Јовановић
Драгутин Лапчевић
Душан М. Спасић
Др. Ђорђе Радић
Жив. О. Крстић
Жив. Јуришић
Игњат Мирковић
Јеврем П. Гудовић
Јеврем Мићић
Јеврем Обренић
Јелачић Павловић
Јов. Голубовић
Јован Јекић
Л. Јевремовић
Љубомир Вучетић
Љуб. Којић
Љуб. Ковачевић
Љуб. Јовановић
Љуб. Стјепановић
Др. Марко Лево
Максим Богавац
Милан Обрадовић
Милоје Бабић
Милутин М. Савић
Мил. Ј. Петровић
Милисав Ђорђевић
Миленко Вукићевић
Мићко Савић
Мирко Мићковић
Мих. В. Павловић
Мих. Ст. Ризнић
Мих. Ранчић
Мих. Ступаревић
Мих. М. Чолић
М. Т. Грковић
Никола Марковић
Никола С. Савић
Никола А. Јовановић
Ник. Јов. Сарачевић
Ник. Д. Огњановић
Огњан Луковић
Освалд Репић
Паја Тодоровић
Павле Анђелић
Павле Радосављевић
Рад. С. Бојић
Ранко М. С. Пешић
Радив. Радосављевић
Риста Стојаковић
Сава Јовановић
Савко Кучпарић
Саватије Грбић
Свет. Љ. Гавриловић
Свет. Ђорђевић
Ст. М. Мијатовић
Урош Палеташевић
Ф. Јерговић
Цвет. Љубеновић
Чед. А. Поповић

САДРЖИНА XXIV. ГОДИНЕ ТЕЖАКА

(ОД 1893 ГОДИНЕ)

Чланци општег пољопривредног значаја.

страна

1. Каква је била 1892 год. за наше пољопривреднике 2
2. О српској земаљској изложби 7
3. Ткачка индустрија и лан 41
4. Критика система за оцењивање земаља 52, 64, 72, 79, 87, 99, 115, 134, 143, 153, 171, 182, 195, 210, 221, 233, 240, 290, 299, 317, 355, 367, 397, 392
5. Извоз српских производа 101
6. У име поздрава Краљу приликом примања владе 107
7. Предео Копаон., Жупе и једног дела Поморавља 110, 142, 152
8. Противу позних мразева пролетњих 125
9. Земљорадничка новчани заводи 155, 167
10. Награде за увођење напреднијих начинарадње 163
11. Регулисање река и исцеђивање бара 195
12. О употреби „нових" боја за бојадисање пирот. вунених тканина 207, 217, 230
14. Извоз сена из наше земље 215
14. Проглас за смотру пољопривредних справа 227
15. О тежачком кредиту 255, 263, 279, 287
16. Годишње изложбе при српском пољопривредном друштву 256
17. Позајмица у раду 267
18. Помагање пољске привреде у Шведској 288, 327
19. Нешто о пољачини 297
20. Земљорадничка осигурања 311, 326
21. Поводом смотре пољоприв. справа и алата 347
22. Насушни хлеб за Србију 371, 387, 395
23. О нези руже 376
24. Осигурање пољопривредниково 392
25. Пријатељи и непријатељи у пољској привреди 397
26. Криво схватање најпречих државних потреба 403, 411
27. Нов начин тамањења пољоприв. штеточина 417, 420
28. Питања и одговори 423

Белешке.

1. Зашто је у Аустрији после 10 год. мањи број машина за предиво лана 56
2. Подмирује ли Аустрија домаћу потребу производњом лана 56
3. У којој се мери производи лан у Европи? 56
4. Прављење пекмеза — рецепа 74
5. Прављење сувих колачића 74
6. Багрење за телеграфске диреке 74
7. Једна напомена — при куповању ракије 81
8. Статистич. податци о просечном приносу усева у Србији 88
9. Ракија од аптовине 88
10. Како храни сурутка 158
11. Узроци што је слатко масло меко 158
12. Из ризнице искуства 158
13. Професор Меркур о чувању жита у житници 173
[illegible]тиву роваца у топлим лејама 174

страна

15. Уништавање гусеница, мрава и лисних вашију 204
16. Народне пословице и изреке мудрих људи (за пољопривреднике) 214, 251, 258, 270
17. Против убода пчелина 258
18. Уверити се о каквоћи млека 259
19. Имела 259
20. Време жетве у разним земљама 272
21. Да се зејтин не ужеже 272
22. Жетве у сједињеним америчким државама 272
23. Мува непријатељ гусеница 272
24. Да очувамо краставце дубоку у зиму свеже 301
25. Остављање јаја за зиму 318
26. Против жеготине 345
27. Против убода комараца, осица и др. инсеката 356
28. Беланце као домаћи лек 393
29. Да цилиндар на лампи не пуца 394
30. Против мрави 399
31. Да добијеш укусно месо од пилића 399
32. Да се суво месо дуго одржи 400
33. Неки лепи и корисни обичаји 400
34. Мрави у топлим лејама 400
35. Тој од јабука 400
36. Креч у оку 400
37. Да сачуваш зелене краставце 400
38. Дрвени угаљ помаже гојењу живине 400
39. Да се кисео купус не уквари 336
40. Врло добро средство за тамањење пацова 336
41. О солењу и сушењу свињског меса 336
42. Да ли су јаја свежа или не 417
43. Пољопривредна настава у Цислајтанији 418
44. Употреба кукурузне махуне 418
45. Опасности од некуване сланине 426
46. Мед као лек при запаљењу очију 426
47. Леб од маунастих плодова 427

Чланци о земљорадњи.

1. Сеоско гајење варива и поврћа 9, 18, 39, 46
2. Хемиско ђубрење 13, 20
3. Забрањујте ливаде 17
4. О избору и спремању семена за сејање 49
5. Компост — вешанац 53
6. Сетите се ливада 61
7. Припрема семена 69
8. Сетва кукуруза 83
9. Прописи за ђубрење по начину Жорж-Виљовом 91
10. Кукурузна сњет 97
11. О сејању поврћа и цвећа 99
12. Неколико напомена о ељди 112
13. Услови добре жетве 109, 123, 132
14. На што подружине да обрате пажњу при растурању семена 125

СТРАНА

15. О могућности гајења олајне репице у Србији 139
16. Нова наука о пољској привреди. Ђубрење земље хемиским ђубретом 86
17. Зашто је ове године кукурузно семе издало 179
18. Рад на сатар 191, 200, 200, 219
19. Трулење кромпира и средство против тога 203
20. Серадела као пићна биљка 228
21. Мочење конопље на хемиски начин 287
22. Гајење олајне репице 295
23. Шећерни сирак 341
24. Чешљуга и њено гајење 348
25. Најкрупнија и најситнија паприка 351
26. Суд о крупноглавим сортама купуса 352
27. Јечам озимац 363
28. О пољским мишевима и њиховом тамањењу 366
29. Траплење сточне репе 379
30. Поручујте и набављајте семена 395
31. Нова поврћа са опитног поља рат. школе у Краљеву . 414

Белешке.

1. Како треба купус сејати 22
2. Још једно гнојно средство 42
3. Нађубрите купушњаке 42
4. Губитак азота из ђубрета 65
5. Треба ли мењати семе? 74
6. Шта треба радити са поплављеним ливадама и поплављеним сеном на ливадама 158
7. Које се биљке могу на угару сејати 271
8. Утицај старости семена на клицавост 272
9. Зашто се кукурузни клас осеца 309
10. Сејмо још сада рану зелен 329
11. Вредност коприве 382
12. Семе од багрема и гледичија 382
13. Да кромпир у подруму или трапу не труне 382
14. Да прибрано семе боље очуваш 399
15. Водепаст кромпир 407
16. О сушењу детелине у смотвама 336
5. О ражи у пределима где влада суша 425
10. Како да се убрза клицање зрна 426

Чланци о сточарству.

1. Простррите под стоку 4
2. Болести ждребади 54
3. Напомене при набавци сименталских и пинцгавских приплодних грла 62
4. Надун код говеда 76
5. Сиротињска крава 113
6. У прилог једног дневног питања — о начину поправке стоке 132, 140, 151
7. Како ћемо подићи наше свињарство 147, 164
8. Како да познаш и лечиш трулење жабице код коња . 156
9. Нова справа за одмеравање сточних оброка у зоби . 170
10. У прилог оцењивања коња 179
11. Одгајивање приплодних бикова у Швајцарској . . 231, 241
12. Рано телесно развијање (зрелост) код говеда 239
13. Рибарство у Србији 248
14. Епилепсија (падавица) код прасади 267
14. Пчеле на зимовнику 296, 305, 313, 331
16. Пуштање крви 298
17. Каламљење богиња на овцама 303
18. Страна говеда и унапређење домаћег говедарства . . 325
19. Пролив код телади 331
20. Телење крава 353
21. Израњивање сјагњих оваца преко зиме 377
22. Најобичнији узроци, зашто коњ ослепи 407
23. Како би се најбрже развило рационално пчеларство у нас и како би најбрже дошли до потребне количине облагорођеног воћа 431
24. Најлакши начин одгајивања телади 422

Белешке.

1. Шта треба коњима давати? 42
2. Паприка за кокоши 42
3. Дрште добре нерастове 42
4. Коњске расе у погледу на финоћу длаке 103
5. Колики је терет у стању коњ да повуче 103
6. Да ли европско домаће свињче води порекло од дивљег? 118
7. Лињање длаке код стоке 119
8. Нагађање пола код бремене стоке 120
9. Обрезивање рогова 135
10. Да се масло сачува 144
11. Да се млеко сачува 144
12. Средње бројно стање стоке у Европи 144
13. Кад је најбоље време за јаловљење пастува? . . . 157
14. Кад је најбоље време за телење 157
15. Како треба хранити коње 173
16. Народни лек за вашљиву телад 196
17. Рђаве навике код коња 236
18. Треба ли стоку хранити пре или после појења 251
19. Лек противу вашију код ждребади 251
20. Лек противу пролива 251
21. Лек противу изнурености 258
22. Лепак за пукотине на копити 258
23. Против запаљења језика у говеда 258
24. Ергеле у Француској 259
25. Коњска тежина 259
26. Боја за маркирање оваца 301
27. Да се коњи у колима не уједају 328
28. Лишће од јагода као средство против шапа и слинавке 345
29. Употреба окрупљеног кукурузног класа 345
30. Закон свакога разумног пчелара 356
31. Једно средство против вашију код стоке 369
32. Кравама музарама давати со за време муже 369
33. Ко су у Русији најугледнији пчелари 382
34. Вода од укуваног пиринца добар лек против пролива код прасади 382
35. Босански сир „Трапист“ 382
36. Једно средство против „обади“ код коња 393
37. Јаје као храна за пчеле 393
38. Да се свињче и боље и брже угоји 394
39. Лечење сипљивости код коња 335
40. Чупање репа код петлова 335
41. Песак као кокошија храна 336
42. Повика у немачкој на кварење масла — путера . . . 424
43. Спрема женскиња у Шведској за млекарски посао . . 425
44. Да сазнаш где је убој код коња 425
45. Пчеларска књижевност у сједињ. америч. државама . . 425
46. Гојење голубова 426
47. На који начин можемо буђаву сточну храну утрошити 426
48. Коју храну не смемо давати кравама млечарама . . . 427

Чланци о воћарству.

1. О подлупљивању коре код шљива 61
2. Црквени расадници и воћњаци 71
3. Упуство за пресађивање воћа 85
4. Шта да се ради с промрзлим воћњацима 127
5. Зашто је се зимус млого воће посушило 156
6. О примени термометра и његовој важности код пушнина

страна
7. Подмлађујте воће 263
8. О пожешком воћарству 281
9. О правлењу ракије клековаче 307
10. Ђубрите воћке 314
11. О спремању и сејању коштица од шљива 387
12. Како ћемо очувати воћкице од зечева? 391
13. Индустрија и трговина са шљивама 398, 406
14. Шта треба сад да радимо у вотњацима? 420

Белешке.

1. Свиње у воћњаку 22
2. Колико може бресква да траје 205
3. Да се шљиве сачувају 205
4. Најбржи начин сушења воћа 271
5. Опадање воћа 272
6. Правлење слатке шљивовице 273
7. Да ли треба при јесењем пресађивању воћа скресати круну — или не? 368
8. О сејању коштица од кајсија 369
9. Дрвокрес 382
10. Сапуњавица за ђубрење воћака 393
11. Ране на дрвећу 407
12. О чувању кајсија и бресака 408
13. Да се смрзнуто воће открави 426

Чланци о винодељу.

1. Против филоксере. Обнављање наших винограда. Америчке лозе и њихове главније особине . . . 5, 10, 19, 37
2. Ради чега се лоза калеми и шта при том треба имати на уму 46
3. На што треба пазити при избору подлоге и калем лозе, — које је доба најзгодније за калемљење? . . . 78, 83
4. Обделавање лоза, које су од зимских мразева оштећене 108
5. Притке за винограде 126
6. Винодеље у окр. ужичком 134
7. Каламљење ластарима — зелено или летње калем. лозе 199
8. Услови од којих зависи примање окалемљене лозе . . 247
9. О прављењу коњака 266, 281
10. Натапање винограда водом као средство противу филок. 229
11. Нашим винодељцима 323, 343
12. Један користан предлог (окруж. одборима у винодељ. крајевима) 339
13. Винодеље у Србији 353
14. Филоксера и дрвене струготине 377

Белешке.

1. Једна исправка о винодељу у Србији 135
2. Да грожђе остане свеже преко целе зиме 270
3. Познати да ли је вино вештачки бојено 301
4. Претакање, процеђивање и бистрење вина 328
5. Колико може вино да траје 345
6. Неге које треба дати вину у бурадима 400
11. Живина у виноградима 426

Чланци о шумарству.

1. Значај инсеката у шумарству 168, 180, 193
2. Изводи ли се нови закон о шумама у дело 168
3. Нешто о нашим шумама 211, 221
4. О условима живота шумских инсеката . . . 233, 243, 250
6. Како се у једној шуми из постепеног размножавања инсеката јавља изненадна појава у маси 267
6. Мере против штетних инсеката 307, 317
7. Шумарска настава у окупираним земљама 315
8. Нешто о подмлађивању и гајењу горе у нашим забранима 374, 390
9. Тиса 335

Белешке.

страна
12. Пресађивање одраслих дрвета 426
16. Колико поједине државе у Европи имају шума . . . 427

Гласник.

1. Избор секциских секретара 15
2. Набавка пастува 15
3. Решење ужичког окр. одбора о примању „Тежака“ . . 15
4. Решење ужичког окр. одбора о тамањењу курјака . . 15
5. Решење крушев. окр. скупштине на потпомагање привреде 20.000 динара 15
6. Решење шабачког окр. одбора да помогне са 3000 дин. производњу семена 15, 356
7. XXIV главни годишњи збор срп. пољоприв. друштва 15, 55
8. Семена луцерке и др. биљака код српског пољоприв. друштва 21
9. Анализа вина у хемиск. лабораторијуму — у рудар. лабораторији 21, 291
10. Из трговинског уговора Србије с Аустр.-Угарском . . 22
11. Стока босанско-херцеговачка 43
12. Изасланици Срп. пољопривредно друштва код Краљев. Намесника 55
13. Нови чланови утемељачи 55, 74, 144
14. Пожешка подружина образована 55
15. Највиши заштитник Срп. пољоприв. друштва 74
16. Нова подружина за округ крајински 74
17. Изјава захвалности Његовом Величанству Краљу Србије Александру I. 102
18. Практична жетелица за наше прилике 103
19. Колико се и како обрађује земља у Енглеској . . . 103
20. Пракса за свршене питомце на страни 103
21. Нови Министар 103, 118
22. Честитка Његовом Величанству Краљу 118
23. Пчеларско-воћарска задруга 118
24. Са глав. годиш. збора подружине жичке 128
25. Винодељски конгрес у Монпелију 128
26. Пожешке подружине збор 129
27. Нова правила Српског пољопривредног друштва . . . 144
28. Први члан добротвор Српског пољопривредног друштва 144
29. Поставлења у привредној струци 144, 291
30. Воћни расадник пожешке подружине 157
31. Курс за калемљење лозе 157, 185, 196
32. Набавка ждребади за државну ергелу. Пастува из Мађарске 157, 211
33. Подружина у Г. Милановцу 172
34. Са изложбе ждребади, пастува и кобила у Шапцу . . 173
35. Утакмице дунавског кола јахача. Тимочког кола јахача Моравског кола јахача 172, 185, 245
36. Суве шљиве из Славоније и Босне 184
37. Пољоделска школа у Гружу 185
38. Стање усева 185
39. Од управе фондова 196
40. Тогенбурше козе 196
41. Удружење земљорадника у Суботици за набавку спр. 204
42. Јавно предавање с практич. радом у Шапцу . . . 204, 215
43. Италијанско вино 212
44. Виша пољопривредна школа у Бечу 212
45. Други збор сврш. ђака ратарске школе 212
46. Поводом оскудице у сточној храни 245
47. Одлуке жичке пољопривредне подружине 251
48. Вршидба парном вршалицом у Топчид. — У Добрич. 252, 273
49. Награда за рад плугом прашачем и огртачем 259
50. Подунавска окружна задруга 259
51. Смотра пољопривредних справа у Јагодини . . . 283, 291
52. Интернационална изложба приплодне стоке у Бечу . . 283

страна

53. Питомци за пољоприв. науке. — За прераду млека. — За женске радове. — За занате 309, 320
54. Комисија о унапређењу нашега сточарства. — Извештај о њеном раду . . . . . 320, 346—357, 369
55. Српско вино и шљиве у Русији 320
56. Комисија за законске пројекте пољоприв. струке 337, 345
57. Изасланици за набавку ждребади и пастува из Беча . 346
58. Нови пројекти закона у пољопривредној струци . . . 357
59. Јавна благодарност изложбеног одбора у Пожези . 357
60. Земљорадички кредит у Француској 370
61. Пољска привреда у основним и учитељ. школама . . 383
62. Пројект закона о сточним манама и уређењу сточар. ветерин. струке 383
63. Шкартирање приплодне стоке у државним заводима . 383
64 Примеран воћар 394
65. Производња вина у Француској у 1893 год. 394
66. Окружни одбори и пољска привреда 408
67. Ресавска пољопривредна подружина 408
68. Учитељи у служби пољске привреде 408
69. Унапређење привреде у Мађарској 409
70. Угледна добра и радионице у Бугарској 409
71. Колико има стоке у Аустрији 409
72. Из министарства народне привреде 337
73. Модерна станара у Топчидеру 337
74. Државна помоћ Срп. пољопривредном друштву . . 427
75. Уређење пољске полиције и уједињавање злата . . . 427

Дописи.

1. Из Пожеге 14, 205, 236, 276
2. „ Медвеђа 22, 89
3. „ Грделице 56, 104
4. „ Студенице 65, 145
5. „ Крушња 75
6. „ Љутовнице-таковске 75
7. „ Добрања 76
8. „ Љубовије 81
9. „ Свештице 81, 136, 223, 337
10. „ Брвана 81
11. „ Малог Зворника 82
12. „ Драгачева 105
13. „ Бочња 105
14. „ Сићевца 105
15. „ Загорице 116, 224
16. „ Цветојевца 119
17. „ Прљенца 129
18. „ Ћуприје 130
19. „ Среза параћинског 136, 174
20. „ Д. Душника 145
21. „ Женеве 159, 196, 260, 283, 291, 329, 360
22. „ Заграђа 159, 222
23. „ Добричева 159, 212, 275, 291, 384
24. „ Вражогрица 160, 275
25. „ Добраве 89
26. „ Манастира Враћевшнице 174
27. „ Г. Милановца 175
28. „ Адрана 205
29. „ Страгара 212
30. „ Орида 213
31. „ Кукљина 213
32. „ Пожаревца 222
33. „ Врћеновице 224
34. „ Соко Бање 236
35. „ Добриње (извештај с пољопр. предавања) 245, 252, 259
36. „ Жагубице 252
37. „ Љутовнице 253
38. „ Александровца 260
39. „ Милутовца 261
40. „ Д. Милановца 273

страна

41. Из Ужица 274, 384
42. „ Жупе 276
43. „ Рашке 292
44. „ Арпља (извештај с пољопривредног збора) 301
45. „ Прћиловице 330
46. „ Тамнича 361
47. „ Краљева села 361
48. „ Горњег Зунича 361
49. „ Грабовца 383
50. „ Рудовца 428
51. „ Женеве 429
52. „ Крушевца 430
53. „ С пута 430

Подлистак.

1. Прослава десетогодишњице ратарске школе и први збор свршених ђака исте школе у Краљеву 2
2. Природни дарови у окр. ужичком 10
3. Напредни и навадни економ 46
4. Ђедо 62, 70, 77, 84
5. Слава школе випод. воћарске у Букову . 92, 140, 148, 164
6. Први збор свршених ђака ратарске школе у Краљеву 180, 192, 202, 208, 216, 229, 240, 248, 256
7. Порекло домаћих животиња 304, 312, 324, 331
8. Биљке за исхрану пернате живине 340
9. Земљорадња, сточарство, пчеларство и воћарство код ст. Стозена 348, 361, 372, 388, 396, 403

Друштвени и подружински послови.

1. Позив на главни XXIV годишњи збор 24
2. Извештај о раду Срп. пољоприв. друштва за 1892 г. 25
3. „ „ „ управе друшт. добра у Шапцу „ „ 32
4. „ „ „ крушевачке подружине „ „ 33
5. „ „ „ жичке „ „ „ 34
6. „ „ „ обреновачке „ „ „ 35
7. „ „ „ ваљевске „ „ „ 37
8. „ „ „ драгачевске „ „ „ 83
9. „ обреновачке подруж. са глав. год. збора . 278
10. „ са глав. XXIV год. збора Срп. пољ. друш. (прилог)
11. Записници седница управног одбора Срп. пољопр. друштва 17, 57, 65, 82, 197, 213, 224, 237, 253, 261, 285, 292, 321, 332, 385, 409, 431
12. Говор Епископа жичког г. Саве (председника подруж.) на годишњем збору 1892 године 22
13 Говор Епископа жичког г. Саве (председника подруж.) на годишњем збору 1893 године 160, 175
14. Позив на пољоп. јавно предавање у Добрињи . . 177, 189
15. Позив на пољоп. занат. изложбу у Пожези . 286, 294, 362
16. Извештај глав. одбора пчелар. воћарске задруге са глав. годишњег збора 278

Књижевност.

1. Оцена књиге „Бугарска пољоп. изложба у Пловдиву“ 43
2. „ „ „Мали воћар“ 198
3. „ новина „Домаћи Лист“ 226
4. Извод из „Извешћа о господар. шумар. училишту и ратарници у Крижевцима 277
5. Оцена књиге „Пољска привреда и основна школа“ . . 402
6. Огласи књижени 3, 59, 76, 83, 90, 106, 120, 129, 137, 146, 160, 189, 278, 286, 310, 322, 402, 433, 434

Некролози.

1. О † Анти Ђурићу редовном члану 159
2. О † Алекси Николићу почасном члану 159
3. „ † Др. Аћиму Медовићу редовном члану 174
4. „ † Анти Алексићу редовном члану 428
5. „ † Средоју Крчевинцу 428

Стечаји 90, 106, 138, 162, 178, 189, 206, 238, 261

Огласи (обични) 83, 106, 120, 162, 370, 439

ЗАПИСНИК XXIV

ГЛАВНОГ ГОДИШЊЕГ ЗБОРА СРПСКОГ ПОЉОПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА

ДРЖАТОГ 30 ЈАНУАРА 1893 ГОД. У БЕОГРАДУ

ПРЕДСЕДАВАО БЛАГАЈНИК

ВУЧКО С. БОГДАНОВИЋ

Присутни: г. Свет. Гвоздић мин. народне привреде, редовних, утемељача, почасних и помажућих чланова и више гостију

I.

Председавајући отвара збор овим кратким говором:

Господо! Због тога што председник због болести, а подпредседник због премештаја одавде, нису сада овде присутни, — мени је пало у део, да по одлуци друштвене управе, отворим и руководим овај збор. Вршећи ту пуну части дужност, част ми је пре свега, у име друштва заблагодарити г. Министру Народне Привреде, друштвеним члановима и осталим гостима на пажњи, коју поклањају друштву својим присуством на овом збору.

Од колике је важности и потребе рад на привредном напретку, а нарочито сада када је питање о привредном напретку и код нас на дневном реду, — познато је свима и није потребно да о томе и ја на овом месту нарочито говорим. И Српско Пољопривредно Друштво ради већ 24 године на унапређењу једне гране народне привреде, која је за нас и најобилатија и најважнија, на унапређењу пољске привреде. Колико је оно за све то време радом на том пољу успело, биће скоро у прилици о својој 25 годишњици да то изнесе и покаже. А шта је и колико урадило у појединим годинама, то се сваке године износи главном збору на оцену. По томе и рад друштвене управе у 1892 год. изнеће се овом збору у њеном годишњем извештају, да га саслуша и свој суд изрече.

Са жељом да рад овога збора буде од користи и по напредак наше привреде и Српског Пољопривредног Друштва, — нека му је срећан рад!

Председавајући. Пре него што би се прешло на дневни ред, који је друштвеним правилима утврђен, дајем реч госп. Свет. Гавриловићу, који ми се је пријавио с извесним предлогом, који по својој важности треба да дође на прво место.

Светозар Љ. Гавриловић. Пре но што приступимо нашем раду, за који смо данас позвани, имам да учиним збору један предлог, који по својој важности заслужује првенствено место међу свима нашим данашњим пословима. За то сам и узео први реч.

Народно Представништво је лањске године, сопственом иницијативом, при одређивању државног буџета, повисило суму државне помоћи Српском Пољопривредном Друштву на 20 хиљада динара — готово је исту удвоило. Народно Представни-

Тиса, не само, да је тиме дало довољно израза своме признању на досадањем корисном и по народ важном раду, привредних добровољаца, што састављају ово друштво, већ је у исто доба громко објавило и толико година изражаване жеље, да на привредном бољитку Србије треба много више и много озбиљније радити, но што се до сада радило; да „на привредном пољу и томе послу треба видети удружене родољубе из свију партија„ — како рече после Косова први краљ српски, на винарском збору у Нишу. То је изрекао жеље цела народа, краљ Милан, представљајући себе, као прошлост и политичке тековине и радове свога доба, као прошлост, а свога љубљеног сина, нашег узвишеног Господара, младог Краља, као будућност и радове на привредном напретку и бољитку, као будућност и задатке његовога, новог доба.

И доиста, девиза овог новог доба у Србији, треба да постану: „привреда и привредници, јер је на њима и на привредном раду и будућност ове земље!“

Да Српско Пољопривредно Друштво може што боље да одговора оним очекивањима, која се на њ полажу у новије време да оно обдарено поверењем народним, може, да још боље размане крилима и поради на привредном напретку и бољитку земље, потребно му је да стече помоћ и потпору, свију чињеница државних.

Садањи је збор, прва прилика, да изразимо своје признање и своју благодарност Народном Представништву и Круни, на овом одликовању; данас је први свечани дан за светковање овог високог признања и ја, у договору са својим друговима, мишљах, да не можемо, данас на дан двадесет-четир-годишњице друштвене, а погађајући жеље свију вас, изразити јаче и видљивије ту своју захвалност, него ако узвикнемо: *Живео* **Највиши Заштитник Српског Пољопривредног Друштва** *Његово Величанство Краљ Србије Александар I!*

Предлажем дакле збору резолуцију: *да се умоли Његово Величанство Краљ, да се благоизволи примити Покровитељства Српског Пољопривредног Друштва.*

Ову је жељу једногласно прихватио цео збор са устајањем и громким узвиком: Живио Српски Краљ Александар I Заштитник *Српског Пољопривредног Друштва.* А за тим је збор из своје средине изабрао гг.:

1. Др. Милована Спасића,

2, Чеду А. Поповића,

3, Вучка С. Богдановића,

4, Светозара Љ. Гарриловића и

5, Ацу Живановића, да иду и умоле гг. Намеснике краљевог достојанства да благонаклоно посредују и умоле Његово Величанство Краља да се за заштитника друштва прими.

II.

Председавајући. На реду је сад читање извештаја управ. одбора о раду за 1892 год. Изволте саслушати, а читаћу га ја.

По прочитању извештаја председавајући позва чланове, који желе, да говоре о извештају.

Узима реч *Коста Црногорац* и пошто изјави одбору признање на обилатом раду и труду за напредак друштва у прошлој години, — учинио је примедбе на три места у извештају и то:

а, Вели да је сувише оштар онај израз где се говори о раду пољопривредних подружина и тврди се да нису довољно активне. — Пољопривредне су подружине органи друштва и као такове треба их поштедети од прекора јер с тим ће се подружине пре огорчити и изгубити вољу на рад него што ће се одушевити за исти. — С тога мишљења је да је требало тај израз ублажити и рећи: да су све подружине биле активне колико су могле према својој моћи и средствима а између њих најактивније су биле ове: — — — — т. ј. оне који се у извештају помињу.

б, На месту где се говори о плуговима и изриче оцена о вредности домаћих плугова, — израз „Да Србији нису више потребни страни плугови,“ чини ми се да је сувише оштар и не одговара самој ствари, јер претпоставимо да се у појединим местима и израђују тако добри плугови, који се могу упоредити и са страним плуговима, — опет нигде се не израђује довољно плугова, да би се могла подмирити целокупна потреба њима у целој земљи. — И, пошто је стање ствари тако, да ћемо ми поред наших домаћих плугова још повише година морати да набављамо и стране плугове, и по што мислим да је тај израз стављен у извештај такав највише ради тога, да се наши израђивачи плугова још више побуде на израђивање плугова и усавршавање у раду, — чему и сам у начелу нисам противан, — ипак мислим да би схладније било да се тај израз у овом смислу каже: да се у Србији у појединим местима израђује по каквоћи сасвим добрих плугова који се могу упоредити са страним признатим плуговима, но само стоји још до тога, да се изнађе начин, да се у већој количини израђују, како би се целокупна потреба могла са домаћим плуговима подмиривати.

и в, Мисли да није било места да се ставља у извештај, да је друштвени рад био отежан и тиме, што сви чланови одбора нису редовно посећивали састанке; јер дужност је чланова одбора почасна и врши се из моралних побуда па према томе тај прекор нема места прво зато, што га износи сам управни одбор против својих чланова, — а друго зато, што се с друге стране тврди да је рад друштвени у прошлој години био обилат као што и јесте у ствари. — С тога сам мишљења, да је тај навод у извештају требало са свим изоставити

Председавајући одговара предговорнику на прву примедбу „због слабог успеха подружина у раду“ и вели: да такво стање у ствари заиста и постоји и одбор износећи збору право стање није имао намеру да с тим подружине прекори, а то се види и из тога, што на другом месту није прећутао, већ у извештају споменуо имена подружина, које су се и при свим неподесним приликама у раду одликовале и већи успех постигле. У осталом ни одбор не мисли, да је недовољна заузимљивост подружина само узрок, што је рад њихов још доста слаб, већ поглавито њихово слабо новчано стање и недовољна њихова организација.

Односно израза „Да Србији нису више потребни страни плугови“ вели, да је то [illegible] наведен израз оцењивачке комисије при утакмици плугова, како је се она у свом извештају изразила. — У осталом признаје и сам, да треба још доста радити па да буде довољно и свагда добро израђених плугова у земљи. А не боји се ни мало, да ће се изразом „да Србији нису потребни страни плугови,“ — одбити или увредити страни фабриканти плугова.

А што се тиче навода „да је друштвени рад био отежан тиме, што се свагда није могао саставити довољан број чланова управног одбора за решавање,“ — то се не односи на оне чланове који су били у месту а нису долазили на састанке, ма да је и таквих случајева било, већ се тиме тврди да су нарочито летос више чланова одбора били ван Београда, једни премештени са службом, други на осуству или спречени болешћу и другим сметњама. Да би се пак те сметње отклониле управни одбор је предложио збору извесан начин у предлогу за измену друштвених правила те да се састав седнице олакша.

По што се нико више не јавља да говори о извештају, председавајући ставља питање: прима ли збор прочитани извештај у целости онако, како је поднесен? — и збор га једногласно прими к знању.

Председавајући прочита рачун прихода и расхода за 1892 годину, који збор с пажњом саслуша и без дебате усвоји.

Председавајући саопштава: да би сада било на реду, да се прочита извештај контролора о прегледу друштвених рачуна за 1891 годину. Али како према новом Уставу и закону о уређењу Главне Контроле рачуни овог друштва подлеже прегледу Главне Контроле, која се је за надлежну огласила и којој су по захтеву и рачуни за 1891 годину поднесени на преглед, — то друштвени контролори нису ни узимали у преглед рачуне за 1891 годину, већ су поднели овај писмени извештај:

Српском Пољопривредном друштву

Доле потписани имали су част да буду изабрати на збору тога друштва за преглед његових рачуна за 1891 годину и они су готови да приступе извршењу повереног им посла.

Но како Главна Контрола решењем својим од 12 Јуна ове године Бр. 12073 огласила је се за надлежну за преглед рачуна тога друштва, пошто оно државну помоћ ужива, и тражи да јој се рачуни пошљу одмах на преглед, то с овим решењем Главне Контроле престају важити друштвени контролори за дефинитиван преглед друштвених рачуна, па за то потписати и немогу узимати их у преглед, пошто њихов преглед не важи.

Саопштавајући ово друштву томе, потписати моле га да оно узме ово у обзир и да своје рачуне упути Главној Контроли на надлежан поступак.

14 Јула 1892 год
у Београду.

чланови друштва
Чеда А. Поповић с. р.
Мата Јовановић с. р.

Узима реч *Др. Милован Спасић* и говори да он у овом акту огледа то, да је у јакој мери с овим одузета самосталност друштва коју је оно до сад увек имало. Даље да толика строга обазривост Главне Контроле за друштвене рачуне није била нужна, пошто су друштвени рачуни толико година самостално вођени и увек исправни били; и на послетку тврди да је збор увек бирао за преглед рачуна лица од уважења и поверења као и у овој прилици, па зато би требало поклонити потпуно поверење изабратим члановима за преглед друштвених рачуна и овом приликом.

Коста Црногорац говори у истом смислу и пита управни одбор, јели радио на томе, да расправи то питање са Главном Контролом у том правцу, како би друштво одржало своју самосталност у прегледу рачуна.

Председавајући одговара, да је законом ујамчено право Главној Контроли да прегледа друштвене рачуне и да је рачун

већ био дат на преглед изабратим члановима; но пошто је Гл. Контрола известила друштво писменим актом, да је у њеној пуној седници решено, да друштвени рачуни подлеже њеном прегледу и пошто је према томе тражила на преглед и рачун за 1891 годину, то јој га је друштвена управа одмах и поднела, без обзира на то, што га друштвени контролори нису прегледали.

Др. Спасић вели да је буџет друштвени закључен 1891 године а закон је издат 1892 године, па и према томе што закон нема повратне силе не би потребало да рачуни друштвени за 1891 годину подлеже Главној Контроли.

Мата Јовановић одговара Спасићу, да је закон јачи од свачије воље и да он као контролор са другом није имао шта друго радити, пошто је се Контрола огласила као надлежна за преглед рачуна, већ да одустану од свог права које им је збор дао. — У осталом не мисли да је друштво с тим што год изгубило што је подпало под надзор државе, већ да је у томе веће јемство за тачност рачуна друштвених на према томе и за напредак друштва.

Борисав Тодоровић вели, да би поред прегледа рачуна од стране државе требало да рачуни подлеже и прегледу изабратих чланова из средине друштва, јер се тако практикује и по другим надлештвима и друштвима. Осим тога Главна Контрола више чини преглед са стране формалности и не упушта се дубље у испитивање, да ли је какав учињени издатак оправдан и са стране стручног гледишта или не.

Исто мишљење потпомаже и Алекса Ђурић.

Председавајући одговара предговорницима, да нема места бојазни као да Главна Контрола олако врши преглед рачуна; — баш на против она тачно и строжије прегледа него друштвени контролори; чему као доказ он, као благајник и рачунополагач, наводи примедбе, које је Гл. Контрола учинила на рачун 1891 год. Овим примедбама доказује се још и то, да се Главна Контрола при прегледу рачуна, ослања и на друштвена правила, јер чини примедбе баш онамо, где нису испуњене све формалности према друштвеним правилима.

Мата Јовановић одговара Б. Тодоровићу и вели, признајем да има установа где се преглед рачуна врши и из средине саме установе, али то су већином новчани заводи и удружења којима природа послова дозвољава, да свагда могу своје рачуне тако удесити да се у свако време може изнети и видити новчано стање. Али код овог удружења тако се стање не може завести, а нема ни потребе.

Више се нико не јавља за реч.

Председавајући пита: прима ли збор поступак одборов по овом предмету као и изјаву одређених контролора, — и збор са свима против три гласа прима.

III.

Пређе се по дневном реду на претрес писмених предлога.

1. Предлог управног одбора за измену и допуну правила „Српског Пољопривредног Друштва“ поводом предлога г. Веље Виторовића који је на прошлогодишњем збору упућен управном одбору, да формулише потребне измене и допуне за главни збор 1893 године.

Известилац, члан управног одбора, г. Јаков Марковић заузима место и чита предлог.

Ради брзе рада сагласи се збор да се чита члан по члан и о сваком члану да се одмах доноси одлука: прима ли се или не.

Известилац чита

1

Члану 3 да се дода нова тачка:

6. Приход друштвеног „Пољопривредног фонда.“

А тачка 2 да гласи: „Улози чланова помагача.“

2

Члан 6 да се допуни овако:

Члан 6.

„Друштво састављају ови чланови:

а, Добротвори.“

А досадање тачке а, б, в, г, и д, да постану тачке б, в г, д, и ђ.

3

Члан 7 да гласи:

Чл. 7.

Чланови добротвори јесу она лица или правне личности (окрузи, срезови, општине, друштва, установе, предузећа, цркве и т. д.) који даду на име улога најмање 500 динара од једанпут или почасно кроз 4 године.

У ред добротвора улазе, даље, они, који учине поклон друштву у непокретном или покретном имању у горњој или већој вредности.

4

Члан 7 постаје члан 8 и гласи овако:

Чл. 8.

Чланови утемељачи могу бити она лица или правне личности који положе друштву од једанпут или кроз две године најмање 100 динара на име улога.

5

После члана 8 да се дода нов

Чл. 9.

Имена чланова добротвора и утемељача чији улози иду у непокретни капитал друштвеног „Пољопривредног фонда“ (чл. 35) штампаће се на видном месту у друштвеном календару сваке године а и у другим издањима у којима то буде згодно.

6

Досадањи члан 8 постаје члан 10 и прва алинеја мења се да гласи овако:

Чл. 10

Редовни чланови могу бити стручни пољопривредници, или они који својим књижевним или угледним практичном раду помажу да се оствари друштвена задаћа.

Остало по старом

7

Чланови 9, 10, 11 и 12:

Постају чланови 11, 12, 13 и 14.

8

Досадањи члан 13

Постаје члан 15 и у њему се у почетку, после речи „чланови,“ додаје реч: „добротвори.“

9

Члан 14

постаје члан 16.

10

Члан 15 постаје члан 17 и мења се да гласи овако:

Члан 17

Чланови добротвори утемељачи, редовни и највише по два изасланика друштвених подружина имају право гласања на друштвеним зборовима а сви остали имају право саветовања.

11

Чланови 16, 17 и 18

Постају чланови 18, 19 и 20.

12

Члан 19:

Постаје члан 21 и у њему се на крају друге алинеје изоставља реченица: „на време за које она нађе за нужно“

VI

Пољопривредни фонд.

Члан 34

За ширење пољопривредног знања и за потпомагање и остваривање практичнијег и савршенијег начина газдовања у Краљевини Србији, друштво има и нарочити фонд, под именом: „Пољопривредни фонд.“

Члан 35

Имовина и прираштај овог фонда састоји се:

1, Из улога чланова добротвора и утемељача овог друштва (члан 7 и 8);

2, Из завештања — легата, било у новцу, било у покретном или непокретном имању;

3, Из 10% годишњег прихода овог друштва, који по завршеном рачуну претекне преко расхода, ако и над тога буде, који ће се проценат израчунавати и уносити у фонд сваке године;

4. Из добровољних прилога.

Основни капитал овога фонда сачињавају досадањи улози чланова утемељача који ће се унети у фонд постепеним изузимањем из друштвене благајнице најдаље до краја 1896 године, ако пак новчано стање не допусти да се горњи улози од једанпут или раније унесу у фонд.

Члан 36

Сав новац који уђе у овај фонд спаја се у његов стални капитал, који се не сме умањити.

Непокретно имање овог фонда може употребити за угледне практичне радове или опште, а може га кад нађе за корисније, и продати, ако то завешталац није забранио легатом, али новац добивени продајом унеће се одмах у стални фондовни капитал, ако се и у колико не би употребио на набавку подеснијег земљишта на радове по члану 38.

Члан 37

Новчани капитал овог фонда предаваће се државним или другим јавним обезбеђним новчаним заводима под камату, или сав, или ће се неки део његов, а највише до 50% улагати у папире гарантоване српском државом, који вуку камату.

О овим начинима пласирања новчаног капитала овог фонда, решаваће управни одбор овог друштва.

Члан 38

Камату и у опште приход фондовног покретног и непокретног имања, изузимање друштво, почињући од завршене 1896 године, и употребљавати:

1, На осниваље, помагање и радове угледних економија у Краљевини Србији, било да њима рукује само друштво или његове подружине;

2, На потпомагање путних економа, које би изашиљало друштво, било својом иницијативом било по жељи његових подружина или по понуди појединих спремних за то економа, ради практичног поучавања наших пољопривредника у бољем и савршенијем раду, газдовању, производњи и т. п.

3, На награђивање популарно написаних књига и списа из које гране пољопривреде. Ну на овај циљ не може се у току једне године утрошити више од једне четвртине годишњег прихода овог фонда.

Трошење прихода од једне године бива у току идуће две године; и тако ће се приход од 1896 године трошити у току 1897 и 1898 године, од 1897 године у току 1898 и 1899 године и т. д. Што се од тога не утроши у горњем року, то ће се на свршетку друге године унети у стални капитал фонда, тако, да ће се на свршетку 1898 године унети у капитал неутрошени приход од 1896 године, на свршетку 1899 године унеће се у капитал неутрошени приход од 1897 године и т. д.

Члан 39

Ако би завешталац (члан 35 тачка 2) изреком одредио на шта ће се и како употребити имање и приходи, које он завештава друштвеном фонду, онда ће се само тако и поступити а не по одредбама чланова 36, 37 и 38.

Члан 40

Друштвена управа дужна је да редовно сваке године подноси главном годишњем збору извештај и рачун о стању фонда, уз годишњи извештај о друштвеном раду. Збор ће кад нађе за потребно одређивати начин да се ближе испита исправност годишњег фондовног рачуна.

Члан 41

Друштвена управа учиниће у свакој згодној прилици шта треба, осим оног што наређује члан 9, да се спагда одрже у успомени они, који су било као чланови добротвори и утемељачи, било као завештаоци и приложници, допомогли оснивању и ојачавању овог фонда.

Члан 42

На случај престанка „Српског Пољопривредног Друштва“ са овим фондом поступиће се по одредби члана 63.

24

Досадањи одељак VI:
Постаје одељак VII.

25

Досадањи чланови 29 и 30:
Постају чланови 43 и 44.

26

Члан 31:

Постаје члан 45 и у њему се у тачци 2 изостављају речи: „заједно са извештајем контролора о прегледаном рачуну за прошлу годину.“

При прочитању овог члана узима реч Др. Милован Спасић и говори о том, како би требало задржати друштвену контролу и ради тога, што често остају рачуни на прегледу код Главне Контроле дуже времена, а осим тога дешава се да се мењају и благајници — рачунополагачи — на услед тога могу рачуни заостати непрегледани и неисправни.

Говор г. Спасића потпомаже и Арса Лукић.

Председавајући одговара предговорницима, да је закон ограничио рок, докле Главна Контрола мора прегледати рачуне, — па дакле према томе нема бојазни да рачуни могу остати непрегледани. Исто тако нема места бојазни да би се благајник изузнако испод одговорности, јер сваки је благајник одговоран као рачунополагач за време докле је касом руковао, морално и материјално докле год се од тога не разреши, па макар да се смени са дужности или премести.

Борисав Тодоровић иде доказује, да су потребни друштвени контролори који ће прегледати рад одбора, је ли он радио онако како интерес друштва захтева; наводи пример како се може грешити у начину поручивања и избору артикала, које погрешке не могу контролисати људи, који нису стручни у самом послу.

Известилац *Марковић* говори да се ова контрола односи поглавито на друштвене рачуне, са којима рукује друштвени благајник, и да рад благајника, и према досадањим правилима, контролише управни одбор; јер благајник не сме чинити издатке без решења одбора, и ако су будетом одобрени; шта више мора сваког месеца поднозити одбору извештај о стању благајне. — Додаје да и сам управни одбор може одговарати ако нешто одобри што није смео учинити. Чланови друштва могу дакле бити увек уверени да се никаква неправилност у томе погледу не може пропустити ни од Главне Контроле, која ће исправ-

ност рачуна контролисати по одредбама друштвених правила, као што се није могла пропустити код друштвених контролора. Побрања невоље, у које би се могло доћи, ако би остали и друштвени контролори, па да и они и Главна Контрола једне исте рачуне прегледају. И код у овоме погледу мора важити само суд Главне Контроле, јер тако је по закону, онда он према свему, налази да друштвени контролори треба да изостану, и да се прими предложена измена овога члана.

Јосиф Пецић доказује потребу друштвених контролора и са гледишта друштвене самосталности. Друштво је по својим статутима са свим слободно у свом пословању и унутра и с поља. И да би одржало ту своју самосталност, његови рачуни треба да су чисти у свима појединостима и у целини. И на том основу а у интересу свога рада и уграда оно има и права и дужност да прегледа годишње рачуне својих органа помоћу изабраних чланова из своје средине. А и држава преко Главне Контроле има права да контролише друштвене рачуне, јер му даје знатну новчану помоћ; но тај рад по правилу не искључује друштвени преглед рачуна, поштo се више тиче формалности, а мање стручне употребе и умесности потрошене цифре.

Арса Лукић је за контролу друштвену у току године.

Известилац *Марковић* говори да би се са том установом друштвених контролора у току године — или боље рећи надзорног одбора без нужде склопио један гломазан апарат, који би отежавао и успоравао рад друштва, јер према самој природи послова тај би контролни одбор невао руке управном одбору те овај неби могао ништа радити, — није никако за контролни одбор, тим мање, што he збор увек бирати у управу људе, у које има вере да he радити у границама правила, а што се тиче исправности рачуна она је већ одговорна Глав. Контроли, по закону, као што је напред казао.

Коста Главинић вели да су непосредна раденица на друштвеним пословима: председник, потпредседник, благајник, секретар и у будуће економ, а управни одбор контролише у току године рад поменутих чланова; с тога је излишно заснивати другу контролу којој би било задатак да преко године контролише рад управних. Али, мишљења је: да би добро било, да збор бира контролоре који би на крају године прегледали рачуне и рад управног одбора.

Милутин Марковић је за друштвену контролу т. ј. надзорни одбор.

Мата Јовановић вели да је немогуће, несотребно а и штетно заводити надзорни одбор поред осталога и зато што, нема довољан број стручних пољопривредника у Београду. Подсећа збор на раније године, како је посао друштвени слабо напредовао док је управни одбор са председништвом био склопљен од људи, истина одавних пољској привреди али који нису били стручно посвећени пољској привреди.

Председавајући пита: је ли вољан збор да се још води реч о овоме питању или да се реши. — Сви су за то да се реши.

Председавајући, пре него што се приступи решењу, и сам са своје стране обраћа збору пажњу, да је ово питање по себи врло важно, а нарочито зато, што у досадашњим правилима није довољно обухваћено то, да за тачност рачуна одговара и управни одбор, већ само благајник. С друге стране увиђајући непрактичност а и немогућност заводења контролног — надзорног одбора, он је мишљења, да се бар досадањи члан 22, који говори о дужности благајника, допуни у том смислу, да буде за тачност рачуна одговорни са благајником и управни одбор. — Но пошто је збор вољан да се ово питање реши, а пошто има чланова и за и против предлога одборског, а тако исто и предлога појединих чланова у том смислу, — то he у ставити најпре на гласање одборски предлог, с тим, да ко је за предлог одборски гласаће за а ко је против предлога — против.

Гласало је свега 27 гласача и то за предлог 19 гласова а против предлога 8 гласова.

Председавајући саопштује: да је члан 45 предлога одбора за измену друштвених правила усвојио збор онако, како га је управни одбор предложио.

Борисав Тодоровић доводи у везу овај предлог са мишљењем председавајућег о допуни члана 22 и вели, предлог управног одбора истина усвојен је, али сменсао предлога одборског тај је, да се укидају досадањи чланови — контролори — за преглед друштвених рачуна поводом новог закона о уређењу Главне Контроле; а није смисао тај, да се друштвени рачуни и рад одборски са свим ослобађавају од сваке контроле из средине друштва. С тога ја узимам на се — ако председник дозволи, да предложим збору, да се усвојн допуна члана 22 онако како ју је он напоменуо у свом говору, и тако he се с овим усвојити у исто време и предлог мањине.

Председавајући пита: усваја ли збор предлог г. Тодоровића? — Усваја.

Онда председавајући предлаже резолуцију члана 22 — односно 26 тачка 2 да гласи овако:

Подноси главном збору годишње рачуне, који имају ући у извештај, пошто их претходно саопшти управном одбору и овај их прими и овери.

Прима ли збор тану резолуцију? — Прима.

Известилац наставља читање:

Даље изостаља се цела тач. 5 истог члана, а тачке 6 и 7 постају тачке 5 и 6.

27

Члан 32:

Постаје члан 46 и у њему се после речи: „бар 20 чланова" додаје: са правом гласања (в чл. 17[8]).

28

Члан 33:

Постаје члан 47.

29

Члан 34:

Постаје члан 48 и у његовом трећем реду мења се она одредба под заградом да гласи овако:

„(Но право гласања имаће, разуме се само она, којима то даје члан 17)."

30

Члан 35:

Постаје члан 49.

31

Досадањи одељак VII:

" Постаје одељак VIII.

32

Чланови: 36, 37, 38, 39. 40, 41, 42 и 43

Постају чланова 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56 и 57.

33

Члан 44:

Постаје члан 58 и друга његова алинеја мења се да гласи:

Подружински изасланици имају на друштвеном збору право гласања, ако су добротвори, утемељачи или редовни чланови овога друштва; поред ових изасланици од нечланова овог друштва, имају право гласања највише двојица, а остали, ако би их било више, имају право саветовања (члан 17 и 48).

34

Члан 45:

Постаје члан 59.

35

Члан 46:

Постаје члан 60 и у њему се на крају, место стала „онда he њено имање друштво употребити онако како за најбоље нађе и на свом главном збору буде одлучало" — ставља: „онда he њено имање друштво унети, по решењу главног годишњег збора у друштвени пољопривредни фонд."

36

Досадањи одељак VIII:

Постаје одељак IX.

37

Члан 47:

Постаје члан 61.

38

Члан 38:

Постаје чл. 62 и њему се додају нове одредбе које гласе:

„У том случају збор ће одредити начин ликвидовања, с предохраном, да се не повреде одредбе легата (члан 36 и 39), и наименоваће потребан број ликвидатора, који ће поверени им посао извршити под надзором министра народне привреде.“

Подружине које се тада затеку у раду, могу образовати „самостална друштва.“

Под престанком друштва ваља разумети обуставу рада на овој задаћи коју има садање „Српско Пољопривредно Друштво,“ а не просту промену имена са у неколико ограниченим или проширеним кругом рада.“

39

Члан 49:

Постаје члан 63 и мења се да гласи овако:

По престанку друштва, и по свршеним пословима ликвидовања, све његово имање унеће се у друштвени „Пољопривредни фонд,“ који ће се за тим предати Управи Фондова, или другој установи која би ову заменила, на даље руковање. И

40

Досадањи члан 50:

Постаје члан 64.

2, Прочита се предлог управног одбора о продужењу расписаних награда за напредније начине рада од прошле 1892 године, којима је рок пријаве истеко, као и о повишици сума појединих награда у колико је се зато потреба показала а нарочито с погледом на то, да би се пријаве и утакмице у јачој мери изазвале.

Збор то потпуно усвоји.

И награде за увођење напреднијих начина радње за у будуће гласиће овако:

Српско Пољопривредно Друштво обнавља и расписује награде за ове практичне радове;

1, „За правилну употребу прашача, огртача при гајењу кукуруза у свези са дубљим орањем и правилнијим ђубрењем земље где је то потребно.“ — За ову награду могу се такмичити земљорадници у срезовима: јасеничком (округ подунавски), параћинском и беличком (округу моравском), моравском (округу крушевачком). Рок пријаве до 15 Јула 1894 године. Ко од такмичара покаже најбољи успех у овоме наградиће се са 150 динара и цениће се извршен рад. Оцена ће се вршити у другој половини Јула исте године.

2, За рационалну употребу и прераду млека и то:

а, За стално произвођење доброг сира у већем размеру, који би био маснији и укуснији, но што је садашњи тврди сир, и који ће поред тога да буде трајашан и подесан за пренос.

За ову награду могу се такмичити окрузи: крушевачки, рудничка и ужички. Рок за пријаву 1 Октобар 1894 год. Најбољи ће се наградити са 200 дин.

б, „За производњу доброг сира кашкаваља“ — награда за најбољи 100 дин.; могу се такмичити окрузи пиротски и врањски. Рок за пријаву до 1 Октобра 1894 год.

3, „За правилно подигнут воћњак од једне или више врсти воћака, с обзиром на избор врсти и сората воћака и пресадница; даље на правилност растојања воћака, начин расађивања и негу, а на простору најмање од $^1/_4$ хектара.“ Награда за најбољи 350 дин. Могу се такмичити окрузи подрински и ваљевски. Р[illegible] се мора подигнути до 1 Септембра 1895.

4, „За виноград засађен америчком лозом и окаламљен домаћом од најбољих врста на површини од најмање 10 ара и с тим да свака врста лозе буде издвојена.“ — Награда 300 дин.

Могу се такмичити винодељци у срезу краинском. Виноград мора бити засађен до 1 Септембра 1895 године а цениће се 1896 године. Рок за пријаву 1896 год.

5, За правилно засејано и однеговано детелиште (где се разуме и луцерка) на површини најмање од 1 хектара. Награда од 100—150 дин. могу се такмичити црноречки и тимочки округ. Рок за пријаву до 1 Августа 1893 год.

6, „За извршену комасацију — уједињење — имања у величини најмање 10 хектара, на коме је уведен систематски усевни ред од најмање 4 усева без угара, са сејањем које пићне биљке или с правилном употребом угара.“ — Награда 300 дин. Могу се такмичити привредници у Стигу. Рок пријаве до 1 Јула 1893 године.

7, „Ко изведе у расаднику 500 двогодих борића црних или белих на песковитом земљишту у срезу рамском или голубачком округа пожаревачког, за засађивање пескова.“ — Награда 300 дин. Расадник мора бити засејан до 1892 године а цениће се 1895 год: Рок пријаве до 1 Јула 1895 год.

8, „Ко на ма којој брдској страни, на усамљеној чистини удаљеној свуда наоколо од ма какве шуме ња 2500 метара, у срезу нишком округу топличком подигне 1 хектар велики сад из семена вештачким сејањем — и то мешан највише бељиком на буквом, јавором и јасеном.“ — Награда од 250—400 дин. Сад мора бити засејан најдаље до 1892 године, и цениће се 1895 године. Рок за пријаву до 1 Јула 1895 год.

9, „За сталну употребу врстачне сејалице за стрмнине, на површини од најмање 4 хектара, која може бити и у више комада“ = Награда 300 дин. Могу се такмичити привредници у округу подринском. Цениће се изникли усев. Рок за пријаву до 1 Априла 1894 год.

10, „За рационално уређени пчеланик са најмање 20 кошница са покретним саћем.“ — Награда 250 дин. Могу се такмичити окрузи ваљевски и подунавски (изузев Београд). Рок за пријаву до 1 Априла 1894 год.

11, „За правилно подигнут воћњак од једне или више врсти воћава, с обзиром на избор врсти и сората воћака и пресадница; даље на правилност растојања воћака, начин расађивања и негу а на површини најмање од пола хектара.“ — Награда од 250—350 дин. Могу се такмичити срезови добрички и јабланички. Воћњак мора бити подигнут 1892 или 1893 год. Рок за пријаву до 1 Септембра 1894 год.

12, „За правилно засејано и однеговано детелиште (где се разуме и луцерка) на површини од најмање пола ектара.“ — Награда 100 дин. Могу се такмичити срезови жички и студенички. Рок за пријаву до 1 Августа 1893 год.

13, „За правилно засејано и однеговано детелиште (где се разуме и луцерка) на површини од најмање једног хектара.“ — Награда од 100—150 дин. Могу се такмичити срезови крагујевачки и гружански. Рок за пријаву до 1 Августа 1893 год.

3, Прочита се предлог редовног члана друштвеног, госп Сергија Станковића који предлаже да се у правилима друштвеним а у члану 9 дода још и ово: „Да се имена добротвора и завештаоца пољопривредног фонда урежу на плочи са златом, која ће усађена бити у дувару дворане друштвене гди се седнице зборске држе а осим тога и слике истих биће на видном месту у дворани изложене.“

Председавајући пита: прима ли збор овај предлог? — Збор не прима.

Милосав Куртовић предлаже да се на заглављу — наслову будућих правила стави и то, да друштво стоји под високом заштитом *Његовог Величанства Краља*; пошто се заштита издејствује? — Прима се.

IV.

Приступи се четвртој тачци дневног реда, према члану 18 и 19 друштвених правила, избору:

а. Потпредседника на место г. Пере Тодоровића који је са службом премештен, и једногласно би изабрат за потпредседника г. Лаза Р. Јовановић начелник министарства народне привреде.

б. На место пет чланова управног одбора којима је рок службе истекао и то: гг. Живку Шокорцу, Кости Главинићу, Светозару Љ. Гавриловићу, Душану Спасићу и Анти Голубовићу; и Благоја Тодоровића и Илије Кремића који су са службом премештени.

Према кандидацији Аде Живановића једногласно су изабрати за чланове управног одбора ова лица:

1. Коста Главинић професор Велике школе;
2. Светозар Гавриловић економ.
3. Др Марко Лено државни хемичар.
4. Паја Тодоровић чиновник министарства народне привреде.
5. Мирко Миљковић заступник управника тапчидерске економије.
6. Анта Голубовић учитељ и
7. Тодор Николајевић, писар министарства народне привреде.

V.

У смислу тачке 5 дневног реда, председавајући прочита предрачун — буџет прихода и расхода за 1893 годину — који збор једногласно усвоји, са напоменом, да ако буде више прихода но што се буџетом предвиђа да се иста употреби на унапређење пољопривреде, справку зграде и унапређење друштвеног добра у Шапцу.

VI.

На основу члана 8 друштвених правила а по саслушању друштвених секција одбор предлаже за редовне чланове *друштва* ова лица и то:

1. Милосава Куртовића уредника „Витеза“ и почасног члана овог друштва, за секције сточарство и пољопривредно законодавство и установе.
2. Милоја Петровића економа из Баточине.
3. Павла Радосављевића економа из Медвеђе и
4. Милана Ј. Петровића економа из Врањограца, сву тројицу за секцију ратарства. — Које збор једногласно прими.

А за тим приступи се према члану 10 друштвених правила избору почасних чланова друштва и према предлогу управног одбора изабрати су за почасне чланове друштва ова лица:

1. Г. Светозар Гвоздић министар народне привреде.
2. Г. Илија Душмановић државни саветник.
3. Г. Милош Марковић свештеник, председник пољопр. подружине у Обреновцу.
4. Велимир Лонгиновић руководја телеграфа — Ниш.
5. Илија Ђукић пуковник, председник главног одбора свију кола јахача.
6. Јован Прапорчетовић пуковник, бивши председник моравског кола јахача.
7. Никодије Стевановић потпуковник, члан главног одбора свију кола јахача.
8. Тодор Грубановић потпуковник, председник шумадијског кола јахача.
9. Божа Јанковић потпуковник, члан главног одбора свију кола јахача.
10. Александар Костадиновић мајор, председник дунавског кола јахача.
11. Светозар Тутуновић из Ниша, председник моравског кола јахача.
12. Андра Миладиновић трговац из Зајечара, бив. председника тимочког кола јахача.
13. Рајко Стојићевић трговац из Шапца, потпредседник дринисавског кола јахача.
14. Димитрије Вучковић пензионар из Зајечара, члан тимочке управе кола јахача.
15. Алекса Николић трг. из Зајечара, члан тимочке управе кола јахача.
16. Сава Илић трговац из Шапца, члан дринисавске управе кола јахача.

За овим председавајући прочита честитке:

1. Потпредседника г. Пере Тодоровића која гласи:

Борцима напуштеног државног сирочета пољске привреде, клицем живили!

2. Подружине „жичке“:

Честита друштву данашњи скуп, са жељом да се скупљени економи братски здруже у решавању питања за српску привреду и напредак.

епископ жички
Сава

3. Редовних чланова:

Честитамо збору рад у коме нека би га руководила само истинска љубав према друштву и његове потребе без обзира на амбиције.

Спасић
Кремић

4. Наставника ратарске школе:

Братски поздрављајући данашњи скуп друштвени, желимо му да истраје у свом послу.

Др. Радић, Тодоровић, Ђорђевић. Шајковић, Мајсторовић и Влајић.

5. Пауг крчи пут образованости и ако игде има спаса српском народу, она је у пољопривреди, рад чега данашњи збор коме је једини и најсветији задатак пољопривреда, га срца честитам и поздрављам.

Љуба В. Ковачевић
шумар

6. Ваш састанак брајо само је од користи народа и зато вам честитам и желим срећан рад. — Бечањ.

Павле Анђелић

За овим изасланик пољопривредне подружине у Смедереву г. Влада М. Петровић предаде писмо од управе подружине којим друштву јавља да га је послала као представника подружине на збор — које писмо председавајући прочита и збор прими к знању.

На закључку збора изабрата су ова лица да потпишу буџет овере записник и то:

„ Мата Јовановић.
Милослав Куртовић и
Милутин Марковић.

Оверавају: **Мат. Јовановић** с. р., **Мидут. Марковић** с. р., **Милослав П. Куртовић** с. р.